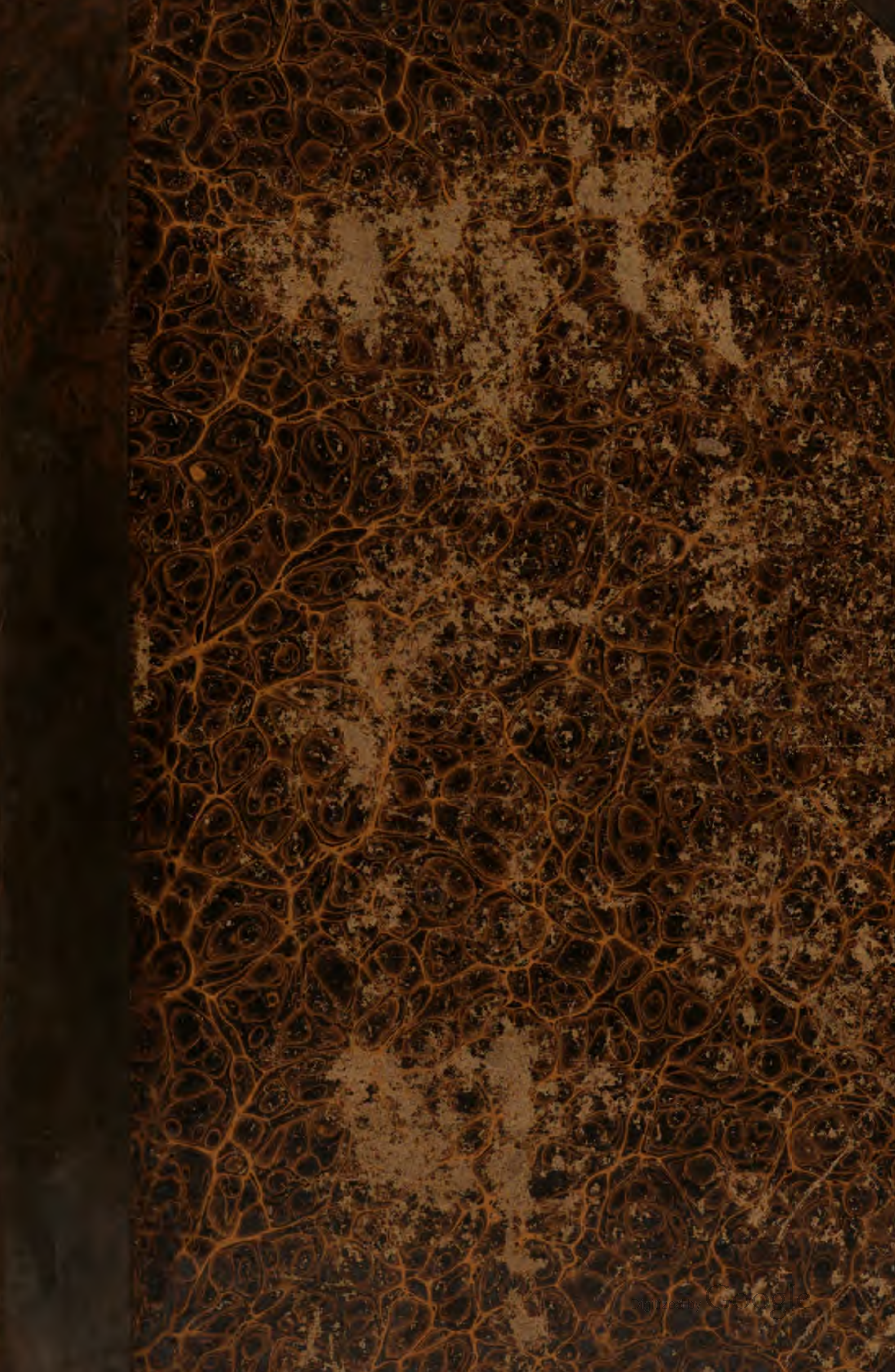
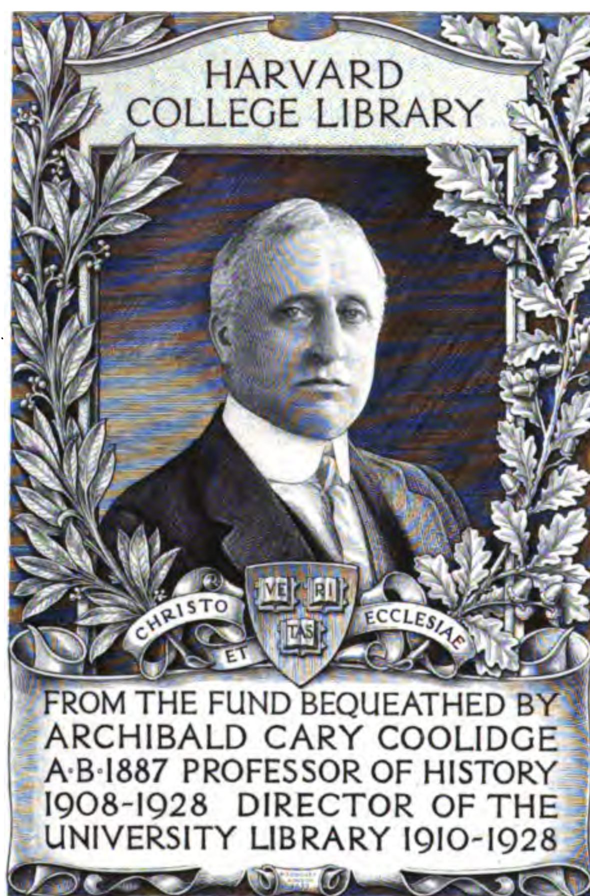



HARVARD
COLLEGE LIBRARY
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS
FROM THE FUND BEQUEATHED BY
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
A·B·1887 PROFESSOR OF HISTORY
1908-1928 DIRECTOR OF THE
UNIVERSITY LIBRARY 1910-1928

NEDERLANDSCH MUSEUM.

GESCHIED- EN LETTERKUNDIGE

MERKWAARDIGHEDEN.

NATUURBESCHRIJVINGEN, AARDRIJKSKUNDIGE BIJZONDERHEDEN,

HISTORISCHE EN ROMANTISCHE VERHALEN.

BIJEENVERZAMELD

UIT DE PENNEVRUCHTEN VAN VERSCHILLENDE BEKENDE EN ANONYME OORSPRONKELIJKE SCHRIJVERS,

ALSMEDE

VAN GELEERDE EN KUNDIGE VERTALERS

VAN DE BESTE STUKKEN UIT BUITENLANDSCHE PERIODIEKE EN ANDERE WERKEN.

Zeventiende Deel.

Met Platen.



AMSTERDAM,
BIJ C. L. SCHLEIJER EN ZOON.
1852.


HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
May '66

REGISTER

OP HET

NEDERLANDSCH-MUSEUM.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

Z.

BERIGT VOOR DEN BINDER,

Plaat 1, voorstellende: Venetië, - tegenover Bladz. 4
» 2, » Deventer, . » » 190
Plaat 3, voorstellende: De Speler, . tegenover Bladz. 308
» 4, » Aken, . . » » 394

☞ De Binder zij voorts indachtig, om, ter keuze van den Bezitter van dit Deel, een der Titels weg te snijden, als zijnde de eene Titel alleen geschikt, om voor dezen Jaargang geplaatst te worden, in geval de Eigenaar hiervan niet in het bezit van de vorige Deelen mogt zijn; zoodat ook deze Jaargang op zichzelven compleet is.

NEDERLANDSCH MUSEUM.

GESCHIED- EN LETTERKUNDIGE

MERKWAARDIGHEDEN, NATUURBESCHRIJVINGEN,

AARDRIJKSKUNDIGE BIJZONDERHEDEN,

HISTORISCHE EN ROMANTISCHE VERHALEN.

VENETIË.

(*Met eene Staalgravure.*)

Deze stad met hare marmeren paleizen, prachtige kerken, trotsche gedenkteekens en menigvuldige kanalen, door gondels verlevendigd, benevens hare geheimzinnige policie, verwekt bij den lezer bijna altijd belangstelling. Hare zonderlinge ligging en vreemden bouwtrant bieden den reiziger een schouwspel aan, zoo geheel verschillend van hetgeen hij elders kan gezien hebben, dat het gezigt daarvan op zijnen geest den verrassendsten indruk maakt, terwijl de geschiedenis en de roman, aan dit tooneel verbonden, niet minder belangrijk en boeijend zijn. Gedurende haar onafhankelijk bestaan van 1300 jaren, was Venetië bestendig het tooneel van de gewigtigste gebeurtenissen, en nog wordt den vreemdeling de plaats aangewezen, waar een Othello heeft gesproken, waar de koopman van Venetië Shylock ontmoette, Marino Faliero tegen den staat zamenspande, en de Spaansche gezant deze stad ten val zocht te brengen.

Men heeft dikwijls gezegd, dat, van al de steden van Italië, Venetië misschien de eenige is, waarvan de herinnering niet aan de klassieke oudheid is verbonden, en toch heeft men met even veel waarheid opgemerkt, dat zij eene oudheid van zichzelven bezit, naauwelijks minder eerwaardig, dan die welke de gedenkteekens van het Romeinsche rijk met eene idealische grootheid bekleedt. Toen de Republiek ten val werd gebragt, was het de oudste staat uit Europa, en gedurende dien langen tijd van haar bestaan was zij getuige geweest van de grootste staatkundige omwentelingen, die bijna ooit hebben plaats gehad, en had aan velen een werkzaam aandeel genomen. Venetië was, om de woorden van Sismondi te bezigen, getuige van den langdurigen doodsstrijd en van het uiteinde des Romeinschen rijks; in het westen, van de geboorte der Frankische magt, toen Clovis Gallië veroverde; van de opkomst en den val der Oost-Gothen in Italië; van de Visi- of West Gothen in Spanje; van de Longobarden, die de eersten opvolgden, van de Saracenen, die de tweeden hun gebied ontnamen. Venetië zag het rijk der Kalifen ontstaan, het wereldgebied dreigen te overweldigen, zich verdeelen, en ten ondergang gebragt. Lang de bondgenoot der Bijzantijnsche keizers, hielp en verdrukte zij hen bij beurte. Zij voerde de zegeteekenen weg uit hunne hoofdstad, verdeelde hunne provinciën, zag het Oostersche rijk vernietigen, en de woeste Muselmannen hun gebied daarop vestigen. Ook de Fransche monarchie werd vernietigd, en deze trotsche republiek, alleen onwankelbaar, zag vorsten en volken voor zich voorbijgaan. Doch ook zij viel op hare beurt, en de staat, welke het voorledene met het tegenwoordige vereenigde, welke de twee tijdperken der beschaving aaneensnoerde, moest voor de zegevierende wapenen van Napoleon zwichten, om later onder het Oostenrijksche bestuur bijna geen spoor van welvaart meer over te houden.

Het uiterlijke voorkomen van Venetië met zijne tallooze koepeldaken en torenspitsen, die als uit het midden van de zee oprijzen, boeit en bekoort het oog van den verrukten reiziger niet minder door zijne nieuwheid, dan door zijne pracht; en als hij de blaauwe Lagune opvaart en langs het groote kanaal de stad nadert, ieder oogenblik eene prachtige kerk of een trotsch paleis ontwaart, moet hij bij zichzelven erkennen, dat, hoewel de roem van Venetië is voorbijgegaan, de stad zelve nog een type is gebleven van haren voormaligen luister, eene plek vol trotsche herinneringen van deze beroemde republiek.

De stad, op palen gebouwd, is op eene menigte eilandjes gelegen, omtrent vijf mijlen van het land verwijderd, waarvan het door een moerassig meer is afgescheiden. Deze eilandjes door de Lagunen ontstaan, zijn door vier of vijfhonderd bruggen met elkander vereenigd, waarvan de meesten van steen gebouwd zijn. De ondiepe kanalen, bijna verstopt door het menigvuldige slijk, dat de tallooze rivieren met zich voeren, werden gedurende den bloei van den staat met groote kosten voor de schepen bevaarbaar gehouden; doch de Oostenrijksche regering heeft ook dit laten vervallen. De stad, omtrent zeven mijlen in omvang, bevat eene bevolking van bij de 100,000 zielen. Door het midden loopt het groote kanaal, 100 voeten wijd en 1200 ellen lang, dat de stad bijna in twee gelijke deelen scheidt. De architectuur van Venetië,

in weerwil van haren gemengden en dikwijls onbegrijpelijken stijl, is afwisselend, vol sieraden, be zit over het geheel een grootsch voorkomen, en biedt, met de watervlakte en de heen en wedersnellende gondels, eene onafgebroken reeks van de aangenaamste tafereelen aan, die men zich verbeelden kan. Venetië vertoont den bouwkundige oudheidkenner eene praktische historie van den voortgang in stijl gedurende de laatste dertien eeuwen. De kerken, paleizen en openbare gebouwen zijn waarlijk trotsch. De voornaamste van deze is de hoofdkerk aan de Evangelist Marcus toegewijd. De reden waarom de Venetianen dezen Evangelist tot hunnen beschermheilige verkozen, berust op de volgende overlevering. De koning van Alexandrië wenschte een van de kerken der stad van het lijk des Evangelist te berooven, en de Christenpriesters geen middel ziende, om de heiligschennis van den kant der Muselmannen te beletten, vergunden twee Venetiaansche kooplieden om het heimelijk weg te nemen. Het werd te Venetië met den grootsten eerbied en geestdrift ontvangen, en dadelijk als den beschermheilige van de opkomende republiek aangenomen. Men zegt dat het ligchaam nog in de hoofdkerk bewaard wordt. De gevleugelde leeuw van de republiek is van denzelfden oorsprong, daar men vooronderstelt, dat die, in de geheimzinnige taal van den profeet Ezechiel, den Evangelist Marcus moet voorstellen.

De hoofdkerk in 879 begonnen, werd na eenen brand in 976 herbouwd. Op den tijd der bouwing waren de Venetianen nog vervuld van de krijgsbedrijven van hunnen Doge Dandolo en van de verovering van Constantinopel, en hoewel zoo vroeg begonnen, werd zij eerst veel later voltooid. Lang daarna was men nog bezig, om de sieraden daaraan toe te brengen, en men vooronderstelt zelfs dat in 1455 de laatste hand er nog niet was aangelegd. De eerste architekten waren Grieken en de meeste bouwstoffen kwamen uit Constantinopel. De gedaante der kerk is klaarblijkelijk van Oosterschen oorsprong en men zegt dat de beroemde moskee van St. Sophie hun tot model gediend heeft; het geheele karakter der bouwtrant heeft dan ook grooter overeenkomst met de moskeeën van Turkije, dan met de hoofdkerken van Europa. Boven den hoofdingang zijn vier bronzen paarden geplaatst, welke Winckelman voor de schoonste der wereld houdt. Zij schijnen oorspronkelijk aan den zonnetempel te Corinthe behoord te hebben, en door Lysippus vervaardigd te zijn. Bij de verwoesting van Corinthe door den consul Mummius (146 j. v. C.) werden zij naar Rome gebragt, van daar naar Byzantium, waar zij door Dandolo genomen en in 1204 naar Venetië vervoerd werden. Napoleon voerde ze op zijne beurt weg, en liet ze naar Frankrijk overbrengen, van waar zij na den vrede aan de Venetianen teruggegeven werden. In het front van de kerk is het beeld van den Evangelist in schoon mozaïk. De buitenpoorten, tien in getal, en die van binnen, vijf, zijn allen, van koper, uit Constantinopel. Het gebouw van binnen is overdadig rijk van schoon marmer, albast, onyxen, smaragden en andere kostbaarheden op de barbaren genomen, terwijl de grond en de wanden door het schoonste mozaïk gevormd zijn. Deze laatste stellen tafereelen voor uit de Heilige Schrift op geschilderd glas in goud gevat.

In het midden van deze pracht verheffen zich vijf koepels, waarvan de middelste op 36 marmeren zuilen rusten; 8 van deze zijn van serpentijnsteen uit Constantinopel overgebragt. Onder deze koepels is het hoofdaltaar met een reliquikastje, met onderscheidene soorten van kostbare gesteenten omzet, waarin, volgens de Grieksche manier, figuren gesneden zijn, alles in zuiver goud gevat. Het altaar is overdekt met een verhemelte van ophir, waarop de geschiedenis des bijbels is uitgehouwen, even als de Parisch marmeren zuilen, waarop het rust; hierachter zijn vier andere zuilen van echt doorschijnend Oostersch albast, volgens de overlevering nog uit den tempel van Jeruzalem afkomstig. In de schatkamer wordt eene van de oudste handschriften van het Evangelie bewaard, dat de Christenkerk bezit.

Doch hoe prachtig de kerk ook wezen moge, zoo maakt zij echter weinig indruk op den vreemdeling dewijl het daglicht er niet genoegzaam kan binnendringen; daarom zegt men ook, dat het alleen bij eene sterke verlichting is, dat zij zich 's avonds op het heerlijkste vertoont.

Voor de hoofdkerk staan drie masten waaraan vroeger de vlaggen van Creta (Candia), Cyprus en Morea wapperden, koningrijken, die destijds aan de republiek leenpligtig waren, en men zou naauwelijks meer zigtbare voorstellingen van voormalige grootheid kunnen uitdenken, dan deze naakte palen.

Deze kerk staat op het Marcus-plein of de Piazza di S. Marco, het groote middelpunt in Venetië, dat alles tot zich trekt. Het is eene langwerpige ruimte, omtrent 800 voeten lang en 350 breed, met platte steenen geplaveid. Aan de zuidzijde zijn de Procuratorie Nuove of van S. Marco, door de Franschen tot een paleis voor den onderkoning van Napels herschapen, en dient thans voor de staatsapartementen van den keizer van Oostenrijk, wanneer hij de stad bezoekt. Aan de noordzijde zijn de Procuratorie Vecchia; aan de oostzijde de St. Marcus-kerk, en aan de westzijde was vroeger de kerk van S. Geminiani; maar daar dit gebouw de rij der arcaden afbrak, welke zich langs de noord- en zuidzijde van het plein bevinden, werd zij door de Franschen weggeruimd, die daarvoor het groot balkon van het paleis bouwden, en de rij arcaden langs de westzijde van het plein vervolgden. Naast de Grande Piazza is het Piazzetta, een kleiner plein, dat regthoekig aan de zuidzijde van het grootere, in eene regte lijn met de St. Marcus-kerk naar de haven loopt, en dus den hoofdingang tot Venetië van de zee vormt.

De twee zijden van het Piazzetta zijn met prachtige gebouwen bezet. Aan de regterzijde van de zee af, is het hertogelijk paleis, gedurende hon-

derde jaren het verblijf der Dogen van Venetië en aan de linkerzijde staan de schoone gebouwen van de Zecca of munt, en de bibliotheek van S. Marco. Aan het einde van de Piazzetta, hetwelk aan zee ligt, bevinden zich twee prachtige zuilen van graniet, ieder uit een stuk vervaardigd; op de eene bevindt zich het standbeeld van St. Theodora die de eerste beschermheilige van de republiek schijnt geweest te zijn, en op de andere het beroemde bronzen beeld, zoo algemeen bekend als de gevleugelde leeuw van den Evangelist Marcus. Deze trotsche zegeteekens van de republiek werden in 1174 uit Griekenland overgebragt, en de gevleugelde leeuw werd altijd door de burgers als een voorwerp van bijzonderen trotsch vereerd. Het was het zinnebeeld. van hunne wijduitgestrekte magt, en elke beleeding daaraan betoond, door ieder Venetiaan, als eene schande hem en den staat aangedaan, gewroken. Eens vroeg een Oostenrijksch gezant, in welk gedeelte der wereld toch zulke dieren gevonden worden? In hetzelfde land, was het antwoord, waar men de dubbele adelaars vindt.

Aan den hoek, door de Piazza en Piazzetta gevormd, staat een klein, maar schoon gebouw, waarin de archieven van de stad bewaard worden, en daarboven steekt onmiddellijk de Campanella of de klok van St. Marcus uit. Aan de noordzijde van het plein en in dezelfde rigting van de Campanella is de Orologio of klokketoren, waarvan het uurwerk bijna voor zoo kunstig wordt gehouden, als dat van den toren te Straatsburg. Om 12 en 6 uur, komen de drie koningen, door eene star geleid, te voorschijn, gaan het beeld van Christus in de armen van Maria voorbij, bewijzen het beeld hunne hulde, en gaan door eene andere deur de toren weder binnen. De Campanella is ook merkwaardig, omdat Galileo hier zijne sterrekundige waarnemingen deed, en geene betere plaats kon hij daartoe uitgekozen hebben; ook voor den bezoeker van Venetië is geen beter punt, om het schoone panorama van de stad met het omringende water en het nabijzijnde vaste land van Italië te beschouwen.

Het effekt, dat het gezigt van het Marcus-plein op iemand te weeg brengt, die het voor het eerst bezoekt, is verrassend; maar toen in vroegere dagen Venetië in zijn toppnnt van magt en grootheid was, moet het onbeschrijfelijk geweest zijn. Daar zag men Polen, Slavoniers, Perzen, Grieken, Turken, Joden en Christenen, uit al de beroemdste deelen der wereld, en iedere natie door hare bijzondere kleederdragt onderscheiden. Hier was niet alleen de groote markt der Christenheid, maar het was ook de plek, waar de bevolking zich verzamelde, om zich te verlustigen en te vermaken. Hier werden de groote kermissen en de karnavals gehouden en de overwinningen van den staat met luister gevierd; maar ook tafereelen van schrik en bloedvergieting werden er aanschouwd. De openbare teregtstellingen geschiedden gewoonlijk op de Piazzetta, tusschen de twee granietzuilen; maar wanneer het noodig werd geoordeeld, om eene bijzondere vertooning van gestrengheid te doen blijken, werd de Piazza daartoe uitgekozen, en het schavot op dezelfde plaats opgeslagen, waar misschien den vorigen dag het tooneel van den goochelaar gestaan had.

Het tegenwoordige hertogelijke paleis, dat van de veertiende eeuw dagteekent, werd door den Doge Marino Faliero gebouwd. De bouwstijl is eerder Saraceensch, dan Gothisch, doch boeit het oog om de zonderlingheid. Ook hieraan zijn menigvuldige historische herinneringen verbonden. Hier bevinden zich nog de twee gapende leeuwenmuilen, die vroeger dag en nacht geopend waren, om naamlooze berigten te ontvangen, waardoor menigeen zich dikwijls op eene geheime wijze op zijnen vijand wreekte. Hier zijn de vertrekken van de Venetiaansche edelen, om over de belangen van den staat te beraadslagen, van den raad van Tienen, door Napoleon in de zaal van het hof van cassatie herschapen, van den inquisitieraad, die door eene overdekte brug gemeenschap had met de staatsgevangenis, waarin zoo menig vreemdeling, die zich te vrijmoedig over de geheime policie had uitgelaten, zijn leven veelal door eenen geweldigen dood eindigde.

Al deze zalen bevatten de schoonste kunstwerken, welke het penseel van Titiaan, Paul Veronese en Tintoretti hebben kunnen voortbrengen. Ook deze moesten het Museum van Napoleon versieren, doch onverklaarbaar is het, dat de Franschen twee kleine marmeren groepen niet opmerkten, die bij de voornaamste kunstwerken van den roof zoo veler volken den voorrang verdienden. De eene groep stelt voor de schaking van Ganymeed, toegeschreven aan Phidias, de andere Leda en de Zwaan, een uitstekend kunstjuweel, niet minder schoon dan de eerste.

Tegenover het paleis was vroeger de bibliotheek niet alleen belangrijk om de heerlijkheid van hare bouworde, maar vooral, omdat Petrarcha den grond daartoe legde, door een geschenk van boeken en kostbare MSS. Onder dezen moeten geteld worden een handschrift van Homerus, aan Petrarcha gezonden door Nicolaus Sigeros, afgezant van den Griekschen keizer; een schoon afschrift van Sophocles, aan hem gegeven door Leontius Pilatus, de eerste Grieksche professor, die deze taal in de westelijke landen van Europa onderwees; de geheele Ilias en een groot gedeelte van de Odyssea, door denzelfden geleerde in het Latijn vertaald, en door Boccaccio afgeschreven, dien hij het Grieksch had onderwezen; een oncompleete Quinctilianus, en de meeste werken van Cicero, door Petrarcha zelven gecopieerd.

Eene eeuw daarna werd deze bibliotheek aanzienlijk vermeerderd door den kardinaal Bessarion, die als patriarch van Constantinopel menigvuldige gelegenheid had, om in het bezit van zeldzame handschriften te geraken. Hij schreef dan ook aan den raad, dat, »na de verovering van Constantinopel, bij al zijne krachten, zorg en invloed had

aangewend, om zijne collectie van Grieksche schrijvers te vermeerderen, en dat hij de stad Venetië had uitgekozen, om deze bibliotheek te bewaren, dewijl deze stad van zoovele vreemdelingen en vooral Grieken bezocht werd, en zij door den handel overal zoovele weldaden verspreidde." Maar geen vreemdeling mogt deze boeken in handen hebben. Het achterdochtige bestuur, bevreesd dat een ander met die schat zijn voordeel zou doen, wilde liever dat zij in het stof zou vergaan. In 1812 werd de bibliotheek naar een der zalen van het hertogelijk paleis (de voormalige groote raadzaal) overgebragt, en het gebouw is nu een gedeelte van het koninklijk paleis geworden.

De kerken van Venetië zijn ruim en sierlijk, en eenigen misschien worden in geen land ter wereld overtroffen, namelijk die, welke door Palladio gebouwd zijn. Hiertoe moet vooral die van St. Georgio Maggiore gerekend worden, welke alle vreemdelingen met bewondering aanschouwen, om hare eenvoudigheid, schoonheid en grootschheid. De kerk van de Dominikaner monnikken, St. Giovanni Paulo, bevat de gedenkteekens en praalgraven der groote mannen. Zij is in den Gothischen stijl gebouwd. Onder hare ornamenten telt men een rijk geschilderd glasraam, met eene groote kapel in marmer opgetrokken, waarvan iedere afdeeling, in relief, eenig tafereel uit de Evangeliegeschiedenis voorstelt. De kerk De Salute, een ander uitstekend werk van Palladio, en De Redemptore werden gebouwd, om het ophouden van eene hevige pest te vereeuwigen. De Redemptore is zeer groot, geheel van marmer, boven welke eenen hoofdkoepel is. Hier is een schoon schilderstuk van Titiaan, in zijn vierenzestigste jaar geschilderd, de nederdaling van den Heiligen Geest voorstellende. De kerk De Gesuite is schoon, kunstig en sierlijk met mozaïk ingelegd, en bevat eene schilderij van Titiaan. Die der Karmeliten is zeer prachtig en met kostbaar marmer opgetrokken. Die van St. Petrus staat op een eiland, aan het oostelijk einde van de stad en van Istriesch marmer gebouwd; in de Del Carmine is het beste orgel in Venetië.

De Scuole of kapellen en zalen van de verschillende godsdienstige genootschappen zijn schoon en rijk van kunstwerken voorzien.

De paleizen van Venetië zijn een van deszelfs treffendste onderscheidingsteekens. Hun getal kan bijna onnoemelijk genoemd worden, en hoewel hun luister verminderd is, met den rijkdom van de stad, zijn velen echter nog ten hoogste prachtig, terwijl de meeste belangrijk zijn, om de historische herinneringen daaraan verbonden. In het Palazzo Barberigo woonde en stierf Titiaan. De kamer waarin hij zijnen laatsten adem uitblies, is nog in denzelfden staat, zoo als men zegt, waarin hij die verliet; daar ziet men nog zijne onvoltooide schilderij van S. Sebastiano, en verscheidene anderen, als een Zaligmaker en de Magdalena, een Venus, een Venetiaansch raadsheer en een Paul III. In het Palazzo Pirani Moreta is een groot schilderstuk van Alexander en de familie van Darius. Op het voorplein van het Palazzo Grimani is een standbeeld van Marcus Agrippa, dat van ouds de vestibule van het Pantheon te Rome versierde. Eene prachtige verzameling van schilderijen versiert het paleis Manfrini.

Twee werken, waarin de voormalige grootheid van Venetië zich op het treffendst vertoont zijn de dam en het arsenaal. De eerste was langs het front van de stad en haven opgerigt, en liep mijlen ver langs de kust voort, om die tegen de deining en de stormen van de Adriatische zee te beschutten. Hij is gemaakt uit blokken Istrieschen steen, dat op marmer gelijkt, en ontzaggelijke sommen gelds heeft gekost; vele jaren heeft men besteed om dit op te rigten. Het arsenaal, op een eiland gelegen, is drie mijlen in omvang, en derhalve door water omgeven; het heeft sterke wallen en torens, en was tegen elken gewonen aanval goed verdedigd. Hier kon men 36 oorlogschepen van alles ruim voorzien, — en in 1818 lag hier naauwelijks een sloepje. De voornaamste gebouwen van het arsenaal, met de zalen en trappen waren op denzelfden grootschen schaal. De oude wapenzaal is nu het voornaamste voorwerp dat de aandacht van den vreemdeling trekt. Voor den ingang staan twee groote zuilen, en het front is versierd met verscheidene gebeeldhouwde leeuwen, van den Piraeus, waaronder twee van kollosale grootte. De beroemde Rialto is een marmeren brug, welke met een boog het groote kanaal omspant, en ontleent zijnen naam van het eilandje waarnaar hij leidt, en dat het eerst bewoond werd, toen de oorspronkelijke bewoners zich hier kwamen vestigen; hier was vroeger de vergaderplaats der kooplieden. Onder de andere openbare gebouwen en instellingen zijn verscheidene schouwburgen, de akademie der schoone kunsten, welke onder andere schilderstukken een der grootste van Titiaan bevat, de Hemelvaart, en eene heilige familie door Paul Veronese; het atheneum, de akademie voor openbare opvoeding, de school voor de zeevaart, en eene inrigting waarin aankomende meisjes tot het een of ander beroep worden opgeleid.

De wandelwegen te Venetië zijn zeer beperkt de straten naauw, en er is naauwelijks gelegenheid om te rijden, als op het eilandje Lido. De gondel is het algemeene middel van communicatie voor de rijkere klassen. In het roeijen en besturen van dit sierlijke vaartuig is de gondelier zoo bedreven, dat een ongeluk onder de zeldzaamheden behoort. De gondels zijn zeer ligt, met scherpen boeg, en eene tent of hut, met zwarte gordijnen behangen in het midden. Deze kleur werd door de republiek bepaald, om de buitensporige weelde der burgers hierin tegen te gaan. Des avonds hangen lantarens aan den boeg en den spiegel, en daar deze dan alleen gezien worden, maken die heen en weder gaande lichten een zonderling effect. De verzen van Tasso worden, als van ouds, niet langer door de gondeliers gezongen, maar onder den adel en den deftigen stand wordt de muziek zoo algemeen beoefend, dat de wateren van

Venetië zelden van dit accompagnement verstoken zijn. De Venetiaansche vrouwen zijn bekend om hare groote schoonheid.

De eerste bewoners, Veneti, schijnen zich reeds vroeg in het noordoostelijke gedeelte van de Adriatische zee gevestigd te hebben, want vóór de Noordsche volken eenen inval in het Romeinsche rijk waagden, bloeiden reeds vijftig hunner steden in dit gebied. Doch toen Alarik, in 400, hunne rust verstoorde, zochten eene menigte bewoners hunne veiligheid op de eilandjes aan de tegenovergestelde kust; en als 50 jaren later Attila, met de Hunnen, een inval op hun grondgebied deed, werd het voorbeeld der vroegere uitgewekenen gevolgd, en zij vereenigden zich op die lage eilandjes, die slechts een verblijf voor watervogels waren geweest.

Visch was hun eenigste voedsel, en zout het eerste handelsartikel, dat zij in de steden op het vasteland ter markt bragten. De noodzakelijkheid dwong hen, om alle gevaren der Adriatische zee te trotseren, en met hunne vaartuigen, die jaarlijks in getal en grootte toenamen, alle havens op de kust te bezoeken. Ieder eilandje had nog zijn bijzonder opperhoofd, dat slechts voor een jaar verkozen werd, tot 697 toen men een algemeen opperhoofd, den hertog (Doge) voor zijn leven benoemde. Het bestuur bleef op dezen voet tot 1172 toen er eene groote raad werd ingesteld, en na eene zamenzwering, in 1310, een tijdelijk geregtshof, waaruit naderhand den raad van Tienen ontstond.

In den eersten tijd van hun bestaan hadden de Venetianen veel door zeeroovers te lijden, die dikwijls de koopmansgoederen van de eilanden wegvoerden; doch met dit telkens herhaald gevaar, vermeerderde hunne magt, en toen zij door Pepijn werden aangevallen, waren zij in staat, die magt het hoofd te bieden. In de tiende eeuw hadden zij reeds groote schepen, en dreven handel op Italië, Duitschland, Griekenland en Egypte. Van eene handeldrijvende natie werden de Venetianen veroveraars; hunne faktorijen sterkten; en zij maakten zich door verovering of bij verdrag meesters van Dalmatië, Albanië en Morea. De rijkdommen der burgers vermeerderden; hunne zijde- en glasfabrieken werden beroemd. Zij vereenigden zich met paus Alexander III en den Griekschen keizer, om de republieken van Lombardije tegen den Duitschen keizer Frederik Barbarossa te vereenigen, en die diensten, welke zij daardoor aan den kerkvader bewezen, werden vergolden, door hun de souvereiniteit over de Adriatische zee te schenken. Dit gaf aanleiding tot de plegtigheid, dat de Doge jaarlijks op Hemelvaartsdag zijn huwelijk met de zee vernieuwde.

Het aandeel dat de Venetieanen aan het veroveren van Constantinopel in de dertiende eeuw had, vermeerderde hunnen rijkdom en hun staatkundig gewigt; en de uitbreiding hnner veroveringen over een groot gedeelte van Italië, deed die voor eenen tijd nog hooger stijgen, zoodat zij in de vijftiende eeuw hun toppunt van magt bereikt hadden. De pracht en luister welke zij toen ten toon spreidden werden nergens geëvenaard. In pracht van huizen, rijkdom van meubelen, overvloed van goud en zilver overtroffen de inboorlingen de meeste vorsten van dien tijd. Omstreeks 1420 bevatte de republiek 3000 handelschepen met 17000 zeelieden, 300 grootere vaartuigen met 3000 zeelieden, en 45 galjoten met 11000 man, terwijl in de arsenalen 16000 werkzaam waren.

In 1508 sloten de Paus, de keizer van Duitschland, de koningen van Frankrijk en Spanje een verdrag, bekend onder den naam van de Ligue van Kamerijk, ten einde de magt van Venetie te vernederen of te vernietigen. De republiek kwam dit met eenige verliezen te boven, en had spoedig daarna de toenemende grootheid der Turken te wederstaan, maar het uur van haren val had reeds geslagen. Columbus en Vasco de Gama vernederden eene magt, welke geene Pausen, vorsten noch sultans hadden kunnen doen wankelen of ineenstorten. Zij ondervonden, dat de goudrivier van hen was afgeleid, om anderen te verrijken. Vóór de zestiende eeuw ten einde liep, was de republiek van haar hoog standpunt reeds tot een staat van den tweeden rang gezonken, en nog had zij de vijandschap der Turken het hoofd te bieden. Zij was gelukkig genoeg, de gevaren van het Christendom af te wenden, waarmede het door de Ongeloovigen bedreigd werd, en den trotschen naam te verwerven van »Europa's bolwerk tegen het Ottomannische rijk," en hoewel het traktaat van Passarowitz haar naauwelijks een gedeelte van hare uitgestrekte heerschappij in het oostelijke gedeelte van Europa overliet, behield zij echter voor eenigen tijd nog haren ouden staat van luister, en zij werd voortdurend met eerbied behandeld. Doch het zou vreemd geweest zijn, als een uitgeputte en afgeleefde staat aan den stroom het hoofd had kunnen bieden, welke op de groote Fransche staatsomwenteling volgde. Na eenigen tijd eene gedwongene neutraliteit gehouden te hebben, terwijl Franschen en Oostenrijkers beurtelings haar grondgebied overschreden, haalde zij zich het misnoegen van Napoleon op den hals. Op den 15 Mei 1797 staken 5 à 6000 Franschen, onder Baraguay D'Hilliers, de Lagune over, en namen de stad in, zonder dat de Venetiaansche troepen wederstand boden.

Nadat de ongelukkige stad van hare schilderijen en andere kostbaarheden beroofd was, werd zij eenige maanden na den vrede van Campo Formio, aan Oostenrijk afgestaan; in 1805 aan het Fransche koningrijk van Italië gehecht en in 1814 weder aan Oostenrijk geschonken.

Venetië is nu weinig beter dan eene Oostenrijksche provincie. Dit maakt het aanzien van deze anderszins schoone stad treurig. Die vrijheid, welke de prachtige kerken, paleizen en gedenkteekens in een moeras opriglte en zulke tooneelen van grootheid opende, is thans niet meer. Die stoutmoedige onafhankelijkheid welke eenige eenzame eilanden,

het verblijf van zeemeeuwen, met eene talrijke bevolking en eenen wereldhandel vervulde, is in slavernij gebogen, en Venetië met al hare schitterende triomfen, is nu slechts een ijdele naam. De stad met hare wallen en torens, kerken en paleizen, kanalen en gondels is nog aanwezig, maar de geest, die dit alles bezielde, is gevloden.

EENE VRIENDSCHAPSPROEVE.

Verhaal uit de papieren eens afgestorvenen.

(*Naar het Hoogduitsch van* ADELBERT VON SCHONEN.)

»Gij, mijne oogen
»Blikt nu voor het laatst! Gij mijne armen
»Omhelst voor het laatst, en o lippen! gij deuren
»Des adems, bezegelt met eenen opregten kus
»Het eeuwig verdrag met den woekerenden dood.
»Kom nu, gij bittere leidsman! noodlottige gezel!
»Vertwijfelende schipper! stuur nu aanstonds
»Uw uit elkander geslagen schip, in de branding der golven!
»Deze op uw welzijn, waar gij ook stranden moogt!
»Deze aan mijne liefde! (bij drinkt.) O verstandig apotheker,
»Uw drank werkt snel. — Zoo kussende sterf ik."

Romeo en Julia, van SHAKESPEARE,
5de Bedrijf, 3de Tooneel.

I.

Na een lang en veel beroerend krijgsleven, dreef mij de wensch mijns harten naar mijne geboorteplaats terug, en nadat, na het sluiten van eenen eervollen vrede, men mijnen vurigen wensch, om afscheid uit het krijgsmansleven te mogen nemen, vervuld had, naderde ik op eenen schoonen herfstavond het stadje D., waar verre bloedverwanten en vrienden mijner jeugd zich reeds in mijne komst, waarvan ik hen door brieven verwittigd had, verheugden.

Tien jaren en meer, waren sedert mijn vertrek uit mijne vaderstad vervlogen, en nu begroette ik, ofschoon slechts uit de verte haren toren, met eene zekere beklemming, met eene zekere onrust, welke wel niemand van zich kan weren, na zoo langen tijd van den grond gescheiden te zijn, waarop hij het eerst zijne wankelende kinderschreden zette.

Veel was er voor mij, na mijn laatste aanwezen in D. veranderd; mijne moeder rustte nu ook in het graf, en ik kon niet eens den groenen grasheuvel meer onderscheiden, welke hare moede leden bedekte; evenwel ik besloot uit de innige liefde, die zij mijnen dierbaren vader, die haar lang was voorgegaan, gedurende zijn leven had toegedragen, dat zij zich hare stille rustplaats nevens de zijne zou gekozen hebben, daarom dreef ik mijn paard, eer ik de stadspoort inreed, naar het, voor dezelve liggende, kerkhof, waar ik wist, dat mijn vader sliep, bond mijn getrouw dier aan het hooge ijzeren hek vast, en betrad met eenen ligten tred, de voor mijn gevoel zoo heilige plaats. Ik had mij niet bedrogen, beide ouders rustten vreedzaam, gelijk in het leven, ook in den dood nevens elkander. Nadat ik eenigen tijd in ernstige overdenkingen op het graf vertoefd, en het aandenken aan hen, die mij in het leven zoo dierbaar geweest, en thans in den dood zoo heilig waren, eenen traan gewijd had, wilde ik mij stil verwijderen, toen een man door de lange, aan beide zijden door hemelhooge populieren begrensde laan, naar mij toekwam. Zoodra hij mij bemerkte, wilde hij terugkeeren, misschien omdat hem de ontmoeting van eenen vreemde, evenzoo stoorend en onaangenaam was, als mij in dit oogenblik de zijne; hij bezon zich echter spoedig en ging weder voort, zoodra hij bij mij was, groette hij, vlugtig den hoed afnemende, zonder mij echter aan te zien, terwijl mijn blik vorschend, aan de edele, maar bleeke en zigtbaar lijdende gelaatstrekken des vreemden bleven hangen, welken ik geloofde vroeger gezien te hebben, zonder mij echter te kunnen herinneren, waar of wanneer.

Plotseling echter herrees het beeld des wandelaars uit de herinneringen mijner jeugd duidelijk voor mij, en de roep: »Sternau!" ontvlood onwillekeurig mijne lippen. De vreemdeling moest mij gehoord hebben, want hij wendde zich naar mij om, en scheen eene verdere toespraak te verwachten. Hij was het dan werkelijk, dien ik geloofde te zien, en hoe zoude ik het dan van mij hebben kunnen verkrijgen, mij niet aan den bekende mijner jeugd bekend te maken, welke mij thans met vragende blikken aanzag. Een breed lidteeken, op mijn linker wang, de verandering, die eene reeks van jaren mijne gelaatstrekken hadden ondergaan; de donkere, dikke snorrebaard, welke mijne, in dien tijd door het eerste dons bedekte lippen, overschaduwde, mijne hoog bruine wangen, moesten mij hem onbekend maken, daar zijne oogen te gelijker tijd eene levendige nieuwsgierigheid en bevreemding uitdrukten.

»Gij zijt Sternau, neen, ik bedrieg mij niet," zeide ik, nader bijkomende, en tegelijk met warmte zijne hand schuddende; »maar gij, herkent gij mij dan in het geheel niet?"

»Werner!" riep hij, door het geluid mijner stem op het regte spoor geholpen, met warmte en levendigheid. »O mijn hemel, gij zijt het. Welk een zeldzaam ontmoeten en dit op deze plaats! Gij leeft dus nog en hebt de gezellen uwer jeugd, in al die jaren niet vergeten?"

»Hoe zoude ik dit kunnen, hebben wij niet menig vrolijk uur met elkander beleefd, menige flesch te zaam geledigd, toen wij beide nog jonge, vrolijke knapen en kweekelingen op het gymnasium te N. waren? Wat voerde u echter naar deze plaats Sternau? misschien ook aangename herinneringen, gelijk mij?"

»De wensch, om ongestoord mijne dweeperijen en gedachten den vrijen loop te kunnen geven, niets meer," vervolgde hij snel. »De avond is, ondanks het vergevorderde jaargetijde, nog zeer schoon," ging hij na eene kleine ruste voort, »wat mij in de vrije natuur, naar buiten dreef; de open-

lijke wandelplaatsen zijn overvol en daarom zocht ik de eenzaamheid, die voor mij eene onontbeerlijke behoefte is, onder de graven op.

»Dus nog immer de dweeper en dichter van vroeger," vraagde ik lagchende.

»Toch niet! gij ziet den dofsten en afgetrokkensten prozaist der wereld voor u," ging hij voort, en een bittere lach speelde bij deze woorden, om zijne welgevormde lippen. »Tempi passati! lieve vriend, denken wij niet meer daaraan. En toch hij was schoon, die tijd," voer hij weemoedig voort; »toen ik dan eens de blonde lokken der minnende en dan weder in dollen moedwil, het lange, puntige hoofd van den conrector, in welluidende verzen bezong; toen het lied der nachtegalen, mijne oogen de zoetste tranen van verrukking ontlokte, en elk slechts eenigzins dragelijk melkmeisje, mij als het eerste morgenrood toescheen — doch stil, niets meer daarvan!"

Bij deze woorden nam hij mij bij den arm en voerde mij voort. Een tijd lang wandelden wij zwijgend naast elkander, beide in herinneringen aan het verledene verzonken, welke ook Sternau niet van zich kon weren, hoewel hij zich daartoe moeite gaf, terwijl ik mij aan dezelven, met eene van weemoed gemengde vreugde, gaarne overgaf.

Ondanks het korte gesprek met Sternau, kon mij toch geen twijfel overblijven, dat hij niet tot de gelukkigen behoorde, en zijne nog immer schoone, maar zigtbaar verwoeste gelaatstrekken, waarop eene diepe smart het zegel gedrukt had, bevestigden mij in mijn vermoeden. Het deed mij pijnlijk aan en drukte mij de borst te zamen, dat de eerste bekende, welken ik in mijne geboorteplaats ontmoette, mij tusschen de graven te gemoet kwam, en zigtbaar een ongelukkige was. Deze bedenking waaraan zich nog vele andere knoopten, maakte mij stil en ernstig.

»Laat ons daarvan spreken, wat u, sedert onze scheiding bejegend is, Werner," nam mijn gezel na een lang zwijgen het woord. »Gij zijt met het eerekruis versierd, en die naad op uwe wang zegt mij, dat gij het in een heeten, eervollen strijd, ontvangen hebt, het ging u goed, niet, waar, sedert wij elkander zagen!"

»Boven verdiensten en hoop," hernam ik. »Dit kruis verkreeg ik, toen ik met mijne brave grenadiers eene vijandelijke batterij bestormde, welke dood en verderf in onze gelederen slingerde en bij die gelegenheid kreeg ik deze houw op mijne wang. Thans heb ik mijn ontslag genomen, hetzelve verkreeg ik op mijn herhaald verzoek, terwijl de vorst er tegelijkertijd den graad van eersten luitenant bijvoegde. En nu ben ik voornemens mijne hut in vrede te bouwen, en wanneer het geluk mij verder toelacht, eene lieve vrouw te nemen en zoo het overige mijner dagen in rust door te brengen, wanneer geen nieuwe krijg mij weder in het veld roept.- Daar hebt gij mijne eenvoudige geschiedenis Sternau; derzelver episoden wil ik u bij gelegenheid, van tijd tot tijd en onder een goed glas wijn, gaarne ten beste geven, want ik hoop u nog dikwijls, regt dikwijls te zien, wanneer gij tegen de voortzetting onzer vroegere vriendschap niets in te brengen hebt."

»Gij maakt mij gelukkig door deze belofte, Werner," hernam hij met grootere levendigheid, dan ik tot hiertoe bij hem had waargenomen. »Ik gevoel mij hier zoo eenzaam, zoo verlaten," voegde hij er met eenen diepen zucht bij, » en dat maakt mij zelf mijne weinige vrije oogenblikken, tot eenen onverdragelijken last."

»Gij bekleedt dus een ambt?" viel ik hem in de rede.

»Ik ben raad aan het hof van Cassatie, gij zult u herinneren dat ik in de regtsgeleerdheid studeren wilde en dat voornemen heb ik ten uitvoer gebragt."

»Dewijl gij een ambt hebt, Sternau, zult gij zeker eene vrouw nemen; ik herken in al uw reden den jongman en den zwaarmoedige; arme vriend;" hernam ik onbezonnen.

»Ik ben gehuwd," zeide hij met eene stem, welker zeldzame uitdrukking ik niet beschrijven kan, en toen sloeg hij den blik ter neder.

Ik zweeg, want het raadsel scheen zich voor mij opgelost te hebben; de ongelukkige was een van die velen, die zwaar door het juk van het huwelijk gedrukt worden, en welker kracht niet toereikend is hetzelve met gelatenheid en zonder klagen tot het graf te dragen. Hij begreep wat mijn plotseling stilzwijgen zeggen wilde; zijne zoo even nog zoo bleeke wangen kleurden zich met een levendig, doch snel weder vervliegend rood; hij greep mijne hand, drukte dezelve met eene bijna krampachtige beweging, en zeide met eene zachte bewogene stem:

»Mijne vrouw is schoon, een engel, deugdzaam, begaafd, vol geest en talent, zij is het toonbeeld aller vrouwelijke volkomenheden, o als gij Clementine zaagt...." Hier bleef hij steken en scheen tevens verschrikt, alsof hij te veel gezegd had. Ik zag hem vol verwondering aan, en hij scheen mij in dat oogenblik nog raadselachtiger dan te voren.

»Dan mijn vriend," zeide ik, daar ik toch iets zeggen moest, om het nu zoo pijnlijk zwijgen af te breken, »dan begrijp ik waarlijk niet...."

»Hoe men in het bezit van zulk een vrouw ongelukkig zijn kan?" voleindde hij met een zeldzaam lagchen, dat mij pijn deed. »Dat begrijpt niemand," ging hij duister voort, »niemand dan ik — mogelijk zij zelve...." hier hield hij stil en wreef zich met de hand over het voorhoofd, als wilde hij de diepe rimpels van hetzelve effen wrijven. Daarop gaf hij het gesprek eene andere wending en scheidde van mij toen ik mijn paard bereikt, en hem mijn woord gegeven had, hem reeds den volgenden dag in zijne woning te bezoeken, welke digt bij de hoofdpoort der stad in eene mij welbekende bevallige streek lag.

II.

Leonard Sternau was de zoon van eenen ambtenaar in het Vorstendom.... en een zoo veelbelovende, talentvolle knaap, dat zijn vader besloot hem te laten studeren, hoe zwaar het hem ook vallen mogt, het daartoe benoodigde geld bijeen te brengen, daar zijne plaats weinig opbragt, en de bezoldigingen bovendien in het vorstendom uiterst gering waren.

Tot zijn zeventiende jaar, onderrigtte hem zijn vader zelf, en zond hem toen, reeds met vele wetenschappelijke kennis toegerust, naar het gymnasium te N. waar ook ik mij toenmaals bevond, en mij voor de hoogeschool voorbereidde. Want ook ik moest, naar den wensch mijner, met goederen mild bedeelde ouders, studeren, hetgeen ook zoude geschied zijn, wanneer de juist uitbrekende oorlog en eene steeds bovendrijvende voorliefde voor den militairen stand, niet de hoop en plannen mijner ouders in den weg gestaan en vernietigd hadden.

Sternau, welke niet alleen door buitengewone natuurgaven, maar ook door een zeer innemend uiterlijk, zich onderscheidde, had spoedig aller harten voor zich gewonnen, en ook ik voelde mij door den schoonen en tegelijk begaafden jongeling aangetrokken, zoodat ik hem dikwijls mijne vriendschap aanbood. Dan echter verspreidde zich een levendig rood op zijne wangen en met zijne zachte stem voegde hij mij toe:

»Ik dank u Werner, voor de goede gezindheid, welke gij jegens mij aan den dag legt, en zoude er onder andere omstandigheden trotscher op zijn u mijn vriend en broeder te noemen; zoo echter noemde ik er slechts een ter wereld, en deze eene is Rudolf van S. de vriend, de speelnoot mijner kindschheid. Gelijk mij heeft de natuur hem zusterlijk bedeeld — wij waren dagelijks, ondanks het onderscheid van stand en goederen onzer ouders — zijn vader is rijksgraaf en minister — bij elkander; wij beminden elkander als broeders en zullen elkander tot onzen laatsten ademtogt zoo beminnen; den naam, dien ik hem geef, kan ik geen ander geven, want dat zou mij toeschijnen eene inbreuk te zijn op onze heilige vriendschap.

»Ik zelf was toenmaals van die zoete, der jeugd zoo eigendommelijke dweeperij bevangen, en zoo viel het mij niet in, deze in Sternau te laken, hoe diep het mij ook smertte, met mijn vriendschapzoekend hart door hem afgewezen te zijn, en hoewel ik tevens den gelukkigen Rudolf van S. benijdde, zoo kon ik hem toch niet haten, wegens de voorkeur welke hem Leonard boven mij gaf. Met tranen in de oogen en met een gewond hart beschouwde ik dikwijls die beide vrienden wanneer zij arm in arm geslingerd door de bloeijende velden gingen, en de geheele wereld in het geluk schenen te vergeten, dat hun de vriendschap schonk. Nimmer echter kwam het in mij op, als in mijne medescholieren, deze beide gelukkigen te bespotten, welke men gewoonlijk in herinnering aan die beide beroemde vrienden des ouderdoms, Orestus en Pilades, noemde, een naam, waarop zij zelven echter niets hadden aan te merken.

Ondanks de innige liefde, welke beiden aan elkander verbond, waren Leonard Sternau en Rudolf van S. echter twee geheel onderscheidene karakters. Leonard was zeer levendig, soms driftig en opvliegend, afwisselend uitgelaten vrolijk, en dan weder zoo treurig gestemd, dat men zich naauwelijks kon voorstellen, dat het diezelfde lustige knaap was, welke korts nog de dolste streken uitdacht en ze met eene buitensporige vreugde uitvoerde. Daarbij ontbrak hem eenen zekeren oorspronkelijken aanleg tot dichtkunst en humor niet, welke zich ligt in al zijn doen kennen liet. Zoo was hij in staat, zijne medescholieren, ja zelfs de leeraars van het gymnasium, wanneer zij door hun gedrag en geleerdheid, zich niet de geheele achting van allen afdwongen, door den bittersten spot, tot in de ziel te bedroeven, en dan, wanneer hij een traan in de oogleden des mishandelden glinsteren zag, hem met weemoed zijne vergeving af te smeeken; daardoor was het dat men hem dikwijls haten, en dan weder beminnen, maar toch altijd achten moest, dewijl zijn hart geen deel had, aan zijn verstand en ingeschapen scherts.

Geheel het tegendeel van hem, was Rudolf van S. Stil en terughoudend in alle zijne handelingen, verre boven zijne jaren ernstig en nadenkend, nam hij zelden of ooit aandeel aan de drinkgelagen zijner medescholieren, en sloot zichzelf daarvan uit, wanneer ook de levenslustige Leonard zich met al zijn hart aan de vreugd overgaf, en zich beijverde den beker tot den bodem te ledigen. Zonder hem van verwaandheid te kunnen beschuldigen, had graaf Rudolf toch aan zijne medescholieren een zeker ontzag voor zich weten in te boezemen, zoodat men zijn ongenoegen, zijne afkeuring meer vreesde, dan die der leeraars zelve; en toch ondanks dat, was hij de vertrouwde, van vele teedere geheimen en werd in menig moeijelijk geval om raad gevraagd, welken hij ook gaarne gaf. Zelden streng in oordeel over anderen, was hij het in zoo een hoogen graad jegens zichzelzen, dat zelfs niet een enkelen keer hem de berisping zijner meesters trof; kortom, hij was de geachtste, terwijl Leonard de meest geliefdste leerling van het gymnasium, of liever de meest bewonderde, wegens zijne buitengewone geestvermogens, was.

Hoe deze beide vrienden dat in zulk eene mate hebben kunnen worden, is mij zelfs nu nog een raadsel. Die bloote gewoonte van omgang kon het niet zijn, welke den band zoo vast tusschen hen geknoopt had; men moest hier dus een verborgen natuurtrek bij hen aannemen, een »geboorteband" gelijk Jean Paul zegt; of, zij volmaakten elkander, zelfs door hunne groote verscheidenheid. Er komen ons dikwijls in het leven dusdanige vereenigingen voor, waarbij het ons, zelfs bij het naauwkeurigst onderzoek, niet mogelijk is, den band te ontdekken, welke twee, oogenschijnlijk geheel verschillende wezens, onafscheid-

baar aan elkander bindt, door welke in het oogvallende verschijning wij tot de zeldzaamste veronderstellingen geleid worden. Ook wij scholieren, dachten niet weinig, over de tusschen den ernstigen graaf Rudolf en den dol vrolijken Sternau bestaande vriendschap na, totdat een van ons, ik weet niet meer wie het was, na het lezen van het graftooneel uit »Hamlet" op den inval kwam, ons dit raadsel op de volgende wijze te verklaren:

»Ziet slechts," sprak hij, na eene deftige inleiding; »het stof waaruit beiden geschapen zijn, dat is, dat wat hun levenssappen en spieren, beenderen, zenuwen en aderen met alles wat daartoe behoort, gaf, behoorde eens een eenig wezen toe, hetgeen men even zoo goed kan aannemen, als dat het stof des grooten Alexanders het zinkgat van een biervat verstopte, gelijk Hamlet zich uitdrukt, en niets schijnt mij begrijpelijker toe, dan dat de door toeval gescheidene deelen van dat tot stof gekeerde wezen, zich weder door het vermogen van de eigendommelijke aantrekkingskracht der ligchamen, zoeken te vereenigen. Zoo zoekt Sternau weder te geraken tot hetgeen hij verloren heeft, en moet Rudolf beminnen, dien hij onder andere omstandigheden veelligt bespotten zou, en Rudolf gaat het niet beter met den wilden Sternau, welke hem anders ligt een doorn in het oog zijn zou. In het gewone leven noemt men dit sympathie, welke even zoo onverklaarbaar is als deze vriendschap, waarover wij ons zoo zeer in gissingen verdiepen; elke verschijning moet echter toch haren grond hebben, en gij zult mij veroorloven, den aangevoerden aan te nemen.

De akademiejaren eindelijk gekomen zijnde, scheidden ons, en daar wij niet aan dezelfde hoogeschool studeerden, en ik in het eerste jaar der studie, de pen voor den degen verwisselde, zag ik Sternau noch den graaf weder, maar hoorde toch dat zij op dezelfde hoogeschool waren en elkander even innig als vroeger beminden. Thans na eene reeks van jaren voerde het toeval mij eerst een der beide vrienden te gemoet, en wel dezen, tot welken ik mij vroeger het meest voelde heengetrokken; echter welk eene verandering had er sedert in Sternau plaats gegrepen!

Bezoeken, welke ik deels geven, deels ontvangen moest, daar eene menigte van oude bekenden zich om mij drongen, zoodra men mijne aankomst in het dagblad gelezen had, verhinderden mij, mijn aan Sternau gegeven woord gestand te doen, en eerst na acht dagen vond ik eenige vrije oogenblikken om mijne belofte na te komen. Daar ik wist dat hij door de regering aangesteld was, koos ik eenen tijd, waarop ik hopen kon, hem tehuis te vinden; want het heeft zelfs voor den man, welke de wereld gezien en de beschroomdheid der jeugd afgelegd heeft, iets pijnlijks, zich zelf te moeten voorstellen, en dat had ik moeten doen, wanneer ik mijn eerste bezoek bij Sternau's echtgenoote in zijne afwezendheid gemaakt had.

De pracht zijner woning, de talrijke bedienden welke ik bij het binnentreden gewaar werd, bragten mij in verwondering, daar ik wist, dat Sternau van zichzelf onbemiddeld, en zijn ambt niet zoo aanzienlijk was, om zulk eene pracht te kunnen onderhouden.

Een oude bediende, welke ter onderscheiding van de anderen geene liverei droeg, vroeg naar mijnen naam en geleidde mij toen in eene rijk gestoffeerde voorkamer, welker wanden met kostbare schilderijen in olieverw en crayon bedekt waren. Ondanks het vergevorderde jaargetijde, prijkten er nog welriekende bloemen in schoone porseleinen en albasten vasen; een vleugel-piano stond tegen den wand en in eenen hoek der kamer zag ik eene harp staan, dit alles overtuigde mij, dat men in dit huis de kunsten ijverig huldigde, welke opmerking mij met de aangenaamste indrukken vervulde.

Dewijl Sternau niet aanstonds verscheen, had ik den tijd de schoone, in rijk vergulde lijsten, aan den wand hangende schilderstukken naauwkeurig te beschouwen, en spoedig viel mijn oog op een bij uitstek kunstig geschilderd mansportret, dat ter onderscheiding van alle anderen, met een immortellen kraus omgeven was. Al de herinneringen aan dien gelukkigen tijd mijner jeugd, drongen zich bij den aanblik dezer schoone en regelmatige maar ernstige trekken, uit de vergetelheid, aan mijn geest voor; het was, neen, geen oogenblik konde ik hieraan twijfelen, graaf Rudolfs beeldtenis, die ik voor mij zag.

Zoo was dan de vriendschap tusschen hen — die immortellenkrans getuigde het — nog altijd dezelfde. Zoo had eene reeks van jaren, die tusschen deze vriendschap der jeugd lag, zoo had zelfs de liefde voor eene schoone en aangebedene vrouw geene verandering, in deze, inderdaad treffende verbindtenis gebragt?

Het binnenkomen van Sternau welke, door den mij aandienenden ouden bediende, eerst in den tuin had moeten opgezocht worden, trok mij van de beschouwing van dit beeld af. Ik ging den binnenkomende ras te gemoet, reikte hem de hand, en met de andere op het portret des graven wijzende, zeide ik:

»Dus nog altijd die oude vriendschap, Sternau? Ik heb dat portret bij den eersten aanblik herkend."

»Tot aan den dood," hernam hij, slechts op mijne vraag antwoordende, met plegtigen toon: »Niets vermag Rudolf en mij te scheiden, dan het graf."

»En wat zegt dan uwe echtgenoote, van dien mededinger?" vraagde ik lagchende.

Hij antwoordde mij op deze vraag niet, echter uit eenen trek, welke om zijne lippen speelde, en dien hij te vergeefs door eenen gedwongen lach zocht te verbergen, begreep ik, dat ik hem onaangenaam had aangedaan, waarom ik het gesprek eene andere wending gaf.

»Staat gij mij toe, u bij Clementine te brengen?" vroeg Sternau daarna; »zij zal zich verheugen, eenen zoo dierbaren bekende uit den tijd

der jeugd van haren echtgenoot, te begroeten. Ik heb haar veel van u verhaald, Werner! en zij verlangt u te leeren kennen."

»Gij zult mij zeer verpligten," hernam ik; »wanneer gij mij aan uwe vrouw voorstelt."

»Nu kom dan!"

Bij deze woorden vatte hij mijnen arm en bragt mij door eenen, met witte marmersteenen belegden gang, naar eene kamer, waaruit wij toen wij dezelve naderden, vrolijke kinderkreten ons tegenklonken.

»Gij hebt kinderen?" vraagde ik verrast, mijne schreden terugtrekkende; want met regt verwonderde ik mij daarover, dat Sternau, niet aanstonds bij onze eerste ontmoeting, mij een geluk had medegedeeld, waarop jonge vaders, gewoonlijk zoo trotsch zijn.

»Ja!" hernam hij kort af en met onderdrukte stem, opende tegelijk, nadat hij met den vinger zachtjes aangeklopt had de deur, en wij traden in de kamer. Op eene kleine mahonijhouten sopha, welke sierlijk met brons opgelegd, en met donkerroode zijde bekleed was, zat eene jonge vrouw, van zulk eene uitstekende schoonheid, dat zelfs de stoutste verbeelding eens schilders, niets verheveners had kunnen te voorschijn roepen, en om het beeld volmaakt te maken, had een kleine engel, in de gestalte van een omstreeks driejarig kind, welke op den schoot der moeder zat, zijne kleine sneeuwwitte armen om haren hals geslagen, terwijl een wat ouder knaapje, aan hare voeten op het rijke tapijt speelde.

Clementine, zoo willen wij haar in het vervolg bij haren welluidenden doopnaam noemen, stond bij onze binnenkomst op, zette het kleine bevallige meisje naast den spelenden broeder op het tapijt, en trad, neen, zweefde ons te gemoet.

Ik was, hoewel geen nieuweling in de wereld, en ofschoon ik vele schoone, ja zeer schoone vrouwen in mijn leven gezien had, zoo verrast door de schoonheid van Clementine, dat ik een zot figuur moet gemaakt hebben, met mijne stomme buiging, en gedwongen bewegingen. Zij scheen dit echter niet te bemerken, of niet te willen bemerken, en bleef geheel ongedwongen.

»Gij hebt lang op u laten wachten, mijnheer von Werner!" zeide zij, op eenen zacht verwijtenden toon; »Leonard heeft mij reeds voor acht dagen van uw bezoek verwittigd, en ik verheugde mij op hetzelve, hoewel ik tot nog toe de eer niet had u persoonlijk, en anders dan uit de gesprekken van uwen vriend te kennen."

»Gij zijt zeer goed, inderdaad te goed, om aan mijn lang verwijl slechts eenig gewigt te hechten, mevrouw!" sprak ik zeer bedremmeld en verlegen; want nog altijd konde ik mij van de verrassing niet herstellen, welke ik bij den aanblik dezer boven alle denkbeeld schoone vrouw, en hare even zoo schoone kinderen ondervonden had. »Bezigheden, afleidingen van allerlei aard, van welke ik mij niet ontdoen kon," voegde ik er bij; »dwongen mij, mij tot aan dit uur een geluk te ontzeggen, waarnaar mijne ziel het innigste verlangen had, en welks omvang ik nu eerst in staat ben te begrijpen."

Ons gesprek werd door den knaap afgebroken, welke opgestaan was, en op Sternau toeliep, met den uitroep: »Vader! help mij toch aan mijn mooi geweer, het wil in het geheel niet meer schieten; ik bid u, lieve vader maak het weder goed, anders zal oom Rudolf boos zijn, die het mij, zoo als gij weet, gegeven heeft. Hij wil niet, dat ik mijn speelgoed zoo spoedig stuk maak."

»Gij gaat er ook zeer onhandig mede te werk, Rudolf!" zeide de vader, en nam het beschadigde stuk in de handen, om het gebrokene te onderzoeken. »Zie," ging hij voort; »het is thans met uw vreugde uit, gij hebt de veer van binnen in uw geweer gebroken."

De knaap zette een bedroefd gezigt, en met een klagende stem sprak hij: »Koop mij toch een ander geweer, voor oom van de reis terugkeert! ik kan het niet velen dat hij zoo knort; niet waar vader, gij zult er mij een koopen?"

En met deze woorden omvatte hij de knie zijns vaders met beide armen, en zag met zijne donkere zielvolle oogen, die het getrouwste afbeeldsel van die zijner bevallige moeder waren, zoo smeekend naar hem op, dat deze met eene plotselinge beweging hem ophief, eene kus op zijne roode lippen drukte en zacht zeide: »gij zult het hebben, Rudolf!" toen scheen hij eensklaps te schrikken over zijne den knaap betoonde teederheid; zette hem spoedig weder neder, wierp eenen snellen, schuchteren blik op deszelfs moeder, en wendde zich met eenen zucht af, die mijne ooren niet ontging, hoewel hij denzelven poogde te onderdrukken. Ook Clementine moest hem vernomen hebben, want ik zag haar levendig blozen, en de oogen neder slaan.

Mij, die steeds gewend was, scherp toe te zien, ontging dit alles niet, en men kan zich ligt verbeelden, dat mij alles wat ik waarnam, in den hoogsten graad vreemd scheen. Er lag in het gedrag der beide echtgenooten jegens elkander iets zoo zeldzaams, ja uiterst opvallend! Zij vermeden zoo in het oog loopend tegen elkander te spreken, dat zich de gedachte bij mij opdrong, dat hier welligt een huiselijke twist was voorgevallen, die den hemel, ook van den gelukkigsten echt, van tijd tot tijd donker maakt, en ontevredenheid tusschen beide echtgenooten verwekt; doch dit wedersprak toch den gloeijenden, ja hartstogtelijken blik, met welken Sternau Clementine aanzag; zoo dikwijls hij van haar zich onopgemerkt geloofde, als ook den zachten toon harer stem, waarmede zij hem, wanneer zij dit niet vermijden kon, aansprak; en toen door eene woeste beweging des knaaps, een kop heete thee, welke zij Sternau overreikte, over zijn hand stortte en deze brandde, zag ik haar van schrik verbleeken.

»Hoe lomp, Rudolf!" riep zij den beschaamden knaap driftig toe; »gij hebt uwen vader veel pijn gedaan, kleine wildzang!"

»Het is niets," hernam Sternau, die de rood gebrande hand onder zijnen zakdoek verborg, en de pijn onderdrukte. Zij berustte hierbij echter niet, maar schelde den knecht en beval den binnentredenden bediende, een glas ijskoud water te brengen, terwijl zij haren fijnen witten doek, in hetzelve doopte, en diep met deelnemende bezorgdheid om de gebrande hand wond. Sternau liet haar begaan, echter bemerkte ik, dat hij als van eenen electrieken schok beroerd, trilde, zoo dikwijls hare teedere handen, de zijnen aanraakten. Clementine gedroeg zich hier zoo teeder, zoo voorkomend, zoo vol zorgende liefde, dat het niemand zoude hebben kunnen invallen, welke niet van de tusschen beiden bestaande verbindtenis onderrigt was, dat hij hier een paar gehuwden ontmoette, en wel een paar wier huwelijk van gansch geen nieuwen datum was.

Ik wist thans inderdaad niet meer wat ik denken, wat ik gelooven zou, en of ik den vriend mijner jeugd betreuren of benijden moest. Een blik op zijne lijdende gelaatstrekken, op die sporen der smart, die zich over zijn vroeger zoo effen en open voorhoofd hadden heengetrokken, stemde mij waarlijk meer om hem te betreuren dan te benijden; maar zulk eene gade, zulke kinderen en daarbij nog alle andere goederen des levens, waarnaar het hart zoo zeer verlangt en dan nog niet gelukkig te zijn, scheen mij aan het onmogelijke te grenzen.

Sternau, welke aan mijn zwijgen zag, dat ik meer den opmerker speelde, dan hem aangenaam was, noodigde mij uit met hem in den tuin te gaan, welks aanleg hij mij toonen wilde, en ik volgde hem.

III.

Een geheel eind wandelden wij zwijgend nevens elkander voort; toen bleef hij staan, en vroeg met eene stem, die mij maar te duidelijk zijne innige aandoening verried.

»Nu, wat zegt gij van Clementine, Werner?"

»Eer ik antwoord, Sternau," hernam ik; »moet ik weten of gij aanleg tot jaloerschheid hebt."

»Ha! ik versta u! gij vindt haar naar uwen smaak," zeide hij snel.

»Zij is een engel, Sternau, en gij, gij zijt de benijdenswaardigste mensch der wereld, in het bezit van zulk eene gade en zulke schoone kinderen."

Hij zag donker, en vervolgde zwijgend zijnen weg; toen sprak hij somber: »Wel konde ik dat zijn, mijn vriend!"

»En zijt gij het dan niet?" vraagde ik, op deze woorden hechtende.

»Neen," hernam hij met doffe stem.

»Gij zijt melancholiek, Sternau! gij moet eene reis doen, en den last van de u misschien te veel drukkende bezigheden afwerpen; arme vriend! gij zijt ziek!"

»Tot den dood toe," hernam hij op eenen toon, waarin de gansche vertwijfeling zijner ziel lag.

»Dat zijn grillen, arme vriend! te voorschijn geroepen door een te traag, door uw aderen kruipend, dik bloed. Ware ik uw heelmeester, dan schreef ik u voor vier weken aan, eens den weg van Hamburg naar Lubeck, heen en terug af te leggen, dat zoude helpen."

»Meent gij dat?" vraagde hij bitter. »Ik zelf heb reeds dikwijls aan eene reis gedacht," ging hij na eene tusschenpooze met veranderde stem voort; »aan eene lange, lange reis — aan"....

Hij zweeg, bukte zich naar eene in schoonen kleurenpracht bloeijende aster neder, welke aan onzen voet op een bloembed stond, plukte haar af en zeide: »Is zij niet schoon! Ik bemin deze bloem, zij stelt ons den lijkkrans voor van den stervenden herfst. Gij moet weten, Werner! dat zij tot in den winter voortbloeit, totdat ijs en rijp haar kleurenpracht uitwisschen."

Ik begreep, dat hij zijn gesprek eene andere wending wilde geven, en nu wilde ik hem hierin tegemoet komen.

»Gij hebt mij nog niet van uwen vriend, den graaf Rudolf van S. verhaald, is hij hier? en hoe is zijn levensloop geweest?"

»Hij was altijd een kind des geluks, en is het nog," antwoordde hij met schijnbare kalmte.

»Gehuwd?" vraagde ik.

»Neen!" zeide hij na eenig bedenken. »Gij zult hem bij ons zien, reeds sedert jaren is hij een lid van ons huisgezin en slechts in dit oogenblik afwezend. De tijding van eene plotselijke ongesteldheid zijns vaders, riep hem naar N. ik vrees dat hij, welk een spoed hij ook moge gemaakt hebben, te laat zal gekomen zijn, om den vader de oogen te sluiten; want de brief welke hem tot denzelven riep, was zeer verontrustend."

»De staat zal een hoogst verdienstelijk minister, de vorst een getrouw dienaar in den graaf van S.... verliezen, wanneer uwe vrees bewaarheid wordt."

»En mijn vriend, den besten, den teedersten vader," voegde Sternau hierbij. »De band, welke vader en zoon aan elkander verbond, behoorde tot de zeldzaamsten, en nimmer beminde een zoon zijn vader meer dan Rudolf den zijne, en dus zal hem diens dood eene diepe, welligt onherstelbare wonde slaan. Ik maak mij reeds angstig over de smart, die hem boven het hoofd hangt, en hoe zal hij, aan het geluk zoo gewoon, dezelve kunnen dragen!"

»De gelukkigen moeten meer dan andere stervelingen, de spreuk des dichters indachtig zijn:

»Die gelukkig is, leere lijden,
Die bezit, leere verliezen."

Opdat de storm des tegenspoeds, wanneer hij boven hun hoofd losbreekt, hen niet geheel onvoorbereid vinde, en daarom des te vernietigender treffe. Wat mij betreft, ik vrees meer het geluk dan het

ongeluk, en beken in dit opzigt, tot de wijsbegeerte van Uilenspiegel, te behooren die zich verblijdde, wanneer hij eenen berg opging, maar tranen stortte, als hij hem afklom."

»En welke troostrede hebt gij dan voor hem gereed, welke door het noodlot gedoemd is, immer den berg op te klimmen, immer, zonder ooit door de hoop bezield te worden den top te bereiken?" vraagde hij somber.

»Ik houd het noodlot niet voor zoo wreed, dat het daartoe een sterveling zou kunnen veroordeelen, maar geloof veeleer aan eene gelijkmatige bedeeling van het levensgeluk, slechts aan ons zelven ligt de schuld, wanneer wij niet zoo gelukkig zijn, als zij, die wij voor de gelukkigsten houden."

»Hoe zoo?" vroeg hij snel. »Ik wenschte gaarne Werner, dat gij mij hiervan overtuigen kondt, dat het slechts aan mij ligt om gelukkig te zijn; want ik versmacht van dorst naar het geluk, welks bron zoo rijk en in zoo vele duizenden stralen springt, zonder dat slechts een drup daarvan mijne verschroeide lippen verkwikt."

»Zie dan met opene, onbevooroordeelde oogen om u heen, arme vriend! en grijp begeerig naar de gaven welke u het leven aanbiedt. Daarin falen wij menschen allen, dat wij, wanneer het noodlot ons eenen vurigen wensch ontzegt, ons met wrevel van den bruisenden beker van andere genoegens afwenden; en dit zal ook bij u het geval zijn."

»Gij hebt het misschien geraden, Werner! echter gij zult moeten toestemmen, dat vatbaarheid voor genot er toe behoort, om te kunnen genieten; wanneer mij dit nu voor alle vreugde des levens ontzegd is, wat dan mijn vriend! geloof niet Werner," voegde hij er met verhoogde levendigheid bij; »dat ik mij, als een lafaard zonder strijd heb overgegeven, mijne krachten waren echter niet toereikend in den ongehoorden kamp met een al te vijandig noodlot, en toch, ik was, gelijk gij u herinneren zult, een zoo kloeke, moedige knaap, als er slechts een kon gevonden worden, maar ik vertrouwde op mijne kracht en dorst mij op die kracht te verhoovaardigen; en nu, schoon ik vroeger in toomeloozen overmoed, wereld, leven en noodlot uitdaagde, nu ben ik zwak en vreesachtig geworden; ja zoo vreesachtig, dat ik zelfs vrees de smart te verliezen, die als een gier mij aan het harte knaagt."

Hij sprak deze laatste woorden, met eene zoo groote beweging uit, dat een levendig rood zijne bleeke wangen overdekte, en die krampachtige trekken zich om zijnen mond vertoonden, welke ik slechts eenmaal daarom had zien spelen. Een diep, een zoo levendig medelijden, als ik het zelden voor een mensch gevoeld had, vervulde mijn hart voor den ongelukkige, en toch was de bron van zijn lijden voor mij geheel verborgen. Mijne verbazin·, misschien ook de uitdrukking van mijn gelaat, zeide hem, wat er in mij omging, daarom greep hij mijne hand, drukte dezelve innig, en voer voort:

»Ik spreek in raadselen tot u, Werner, en ik moet het doen, want ook de troost is mij ontzegd, de ongehoorde smart in mijne borst, aan die van eenen vriend te mogen uitweenen; ontvang echter mijn woord hierop, dat gij na mijnen dood alles vernemen zult; ik zal u mijn dagboek tot eene gedachtenis nalaten.

»Er ligt iets troostrijks voor mij in het denkbeeld, dat er een mensch op de wereld is, die met een traan des innigsten medelijdens mij beweenen zal, en dat zult gij doen."

»En uw vriend Rudolf?....." vroeg ik.

»Hij mag niet vernemen, wat mij kwelde of vernietigde," viel hij mij verschrikt in de rede. »Beloof gij mij, Werner! dat hij den inhoud der papieren, welke ik u zal achterlaten, nooit vernemen zal!"

»De vriend uwer ziel, zoo schijnt het mij, moest toch de naaste aanspraak op uw vertrouwen hebben, ik kan mij geene ware vriendschap, zonder dat onbepaald vertrouwen, denken."

»Gij hebt regt, echter dit geval maakte eene uitzondering, en gij zult mijn zwijgen jegens Rudolf eerst dan naar waarde erkennen, als ik niet meer zijn zal."

»Gij spreekt van uwen dood, alsof hij nabij ware, Sternau! en toch, gij staat nog in de volle kracht uws levens en gezondheid voor mijne oogen; gij verschrikt en beangstigt mij....."

»Gij vreest, dat ik aan mijn aanzijn en daarmede aan mijn lijden een einde zal maken," vroeg hij. »En zoudt gij het dan zoo gestreng veroordeelen, mijn vriend, wanneer een ongelukkige, een zwaarbeladene den last afwerpt, onder welken hij ineen zinkt, zonder hoop zich ooit weder te kunnen opheffen? Ik belijd u opregt, dat deze vraag mij reeds sinds lang bezig houdt, en dat ik nog nimmer een voldoend antwoord daarop heb kunnen geven. Eens, het was in de laatst vervlogene lente, geloofde ik, het daarover met mijzelven eens te zijn. Ik kwam in den tuin: een zwaluwenpaar had hun nest onder de lijst van het huis gebouwd, en vrolijk ging hun leven voort, onvermoeid bezig zijnde met het uitbroeijen en voederen der jongen. Op eenen morgen vond ik een van deze uit het nest gevallen; hij had zich den teederen vleugel, en eenen poot gebroken, en lag nu te stuiptrekken en met den dood te worstelen; vol medelijden met het arme beestje, dat toch niet meer te helpen was, nam ik het op, en drukte het den kop in, om het van zijn leed te bevrijden. Dat was geen wreedheid, maar medelijden, eene weldaad; wanneer nu dit zoo is, zal dan de mensch niet even zoo veel medelijden met zich zelven mogen hebben, zonder eene misdaad te begaan?'

»Wanneer gij de godsdienst ter zijde stelt, zult gij zonder verwijt uw zelven datgene kunnen doen, wat gij den jongen zwaluw deedt, Sternau; de godsdienst echter gebiedt ons in den strijd te volharden; de Schepper wil niet dat wij ons zelven vernietigen, want geen schepsel op aarde, buiten den mensch doodt zich zelven. Die worm daar

aan onze voeten, welke de spade des tuinmans door midden sneed, krimpt zich nog, hoewel onder duldelooze pijnen ineen, en strijdt nog om te leven. Dus is zelfmoord eene misdaad tegen den wil des Scheppers, strijdig met de natuur en — zonde!"

»Dat alles heb ik reeds tegen mij zelven en duizendmaal gezegd, mijn vriend! maar gij zult moeten toestemmen, dat men even zoo veel voor als tegen den zelfmoord zeggen kan, en dat een ongehoord lijden, zulk een gewigt in de schaal voor denzelven kan leggen, dat zij diep ter neder zinkt, en de schaal welke tegen dezelve ligt, naar boven trekt."

»Leg mannelijke kracht, vasten wil, ja trotschheid jegens het ongunstige lot, in de stijgende schaal, en zij zal de andere spoedig doen rijzen. Ik verberg het u niet, in mijne oogen is ieder zelfmoordenaar een lafaard, een ellendige, dien ik nog meer veracht dan beklaag."

»Gij zijt zeer hard, zeer streng Werner," zeide hij, met een zucht; »en toch gaaft gij, die het leven voor zoo groot, voor zoo dierbaar houdt, het uwe in zoo menigen slag prijs, als gij bijwoondet. En waarvoor? Voor dat ijdele droombeeld der eer, voor dat lintje in uw knoopsgat, misschien!"

»Neen, voor het vaderland, voor de bevrijding van hetzelve, van een vreemd onverdragelijk juk," hernam ik levendig, en voelde mijne wangen gloeijen. »Het leven aan zulk een heilig doel te wijden, is niet hetzelve weg te werpen," voegde ik er bij. »De geneesheer, welke met de stellige bewustheid den dood mede te dragen, de pesthuizen bezoekt, en de pestgezwellen der zieken met zijne vingeren betast, kan die een zelfmoorder genoemd worden? Een pestgezwel aan den staat, aan het vaderland, is de opgedrongene heerschappij eens vreemdelings, en op ons soldaten, drukt den pligt van het vaderland, zelfs met gevaar van ons leven, daarvan te verlossen."

»En als morgen de vorst eenen krijg onderneemt om zijne staten door eene streeks lands te vergrooten, naauwelijks groot genoeg, om de ligchamen der in den slag gevallenen tot grafplaats te strekken, zoudt gij hem dan gehoorzaam zijn? Zoudt gij hem, wanneer hij u dan weder onder de banier riep, antwoorden: voor zulke beuzelingen zet ik mijn leven niet op het spel?"

»Ik zou gehoorzamen, wijl ik hem gehoorzaamheid gezworen heb."

»Zoo geldt bij u dus gehoorzaamheid meer dan het leven?" vraagde hij mij, niet zonder spot; »blinde gehoorzaamheid aan een onregtvaardig bevel? O ga, ga met uwe sophisterijen, ik begrijp er niets van. Al wat gij zegt zijn slechts woorden, en wel holklinkende woorden, als men ze in den grond onderzoekt."

»Het een wordt door u op het ander gestapeld, besluit wordt uit besluit getrokken, gij beweegt u als een molenpaard, immer in de ronde, en wat beschrijft gij eindelijk? Een nul! Sta bij de dingen stil, zie om u, geef elke zaak haar regt, maar ook de smart de hare; het regt der smart echter is, haar te mogen eindigen, wanneer het ons niet langer goeddunkt haar te dragen!"

Ik wilde hem juist antwoorden, toen zijn zoon met eenen brief in de hand, den trap af, naar ons toe kwam huppelen.

»Vader! vader! een brief van oom Rudolf!" riep hij hem reeds uit de verte toe, denzelven omhoog houdende.

Sternau wierp een blik op hem en zeide verbleekend: »Een zwart lak: dus is zijn vader dood!"

De knaap was intusschen bij ons gekomen, en Sternau nam den brief met eenige drift uit zijne handen; ik bemerkte dat de zijnen sidderden, toen hij hem aannam.

»Verschoon mij Werner!" zeide hij, het zegel losbrekende; »dat ik mij een korten tijd van u verwijder. Doe mij het genoegen met Rudolf naar zijne moeder terug te gaan, terwijl ik den brief lees."

Ik voldeed aan dit verzoek zoo veel te gereeder, daar Sternau's gade mij te belangwekkend geworden was, om niet nog gaarne eenige oogenblikken in haar bijzijn te vertoeven. Ik nam dan den schoonen knaap, aan wien ik in het geheel niet meer vreemd scheen, en die vrolijk met mij praatte, op den arm, en keerde met hem in het huis terug, naar de kamer zijner moeder.

Eene ongewone bleeke kleur en beangste trekken op het aangezigt, toonden mij duidelijk, dat ook Clementine smartelijk door den ontvangen brief getroffen was, en zij gaf zich ook geene moeite, dit te verbergen.

»Gij hebt ons huis in een oogenblik betreden, welke het u voor immer zou kunnen doen vermijden," zeide zij met bewogene stem; »en toch, het zou mij leed doen, wanneer gij u daardoor liet afschrikken, om ons in het vervolg uwe tegenwoordigheid te schenken. Sternau heeft zich zoo vele afleiding, zoovele aangename oogenblikken van uwen omgang voorgesteld, dat ik u hartelijk bid, hem en ons denzelven zoo veel mogelijk te schenken. Ook de graaf zal zich, zoodra zijne eerste smart bedaard is, in de vernieuwing zijner vriendschap met u verheugen, en ik hoop dat het onzer vereende liefde gelukken zal, zijne bittere droefheid spoedig te lenigen."

Ik beloofde de schoone bevallige vrouw, bereidwillig, spoedig weder terug te komen, doch verzocht thans de vrijheid te mogen nemen mij te verwijderen, dewijl ik zeer wel begreep, dat mijne tegenwoordigheid in deze oogenblikken, meer storend en lastig, dan aangenaam in een huis zijn moest, waar men zoo even eene treurige tijding ontvangen had.

IV.

Een aantal uitnoodigingen, welke ik, ondanks mijnen afkeer van groote gezelschappen, niet kon

afslaan, dwongen mij mijn tweede bezoek bij Sternau langer uit te stellen, dan mijne bedoeling was geweest.

In de gezelschappen, welke ik bijwoonde, liep dikwijls het gesprek over deze beide onafscheidbare vrienden en derzelver betrekking jegens elkander, doch altijd sprak men met eene zigtbare terughouding, zoodra ik mij als Leonards vriend zijner jeugd had leeren kennen. Ondertusschen zag ik toch menigen schoonen mond spottend lagchen, menig neusje optrekken, als ik de schoone en bevallige Clementine den verdienden lof toezwaaide, en ofschoon ieder hierin toestemde, dat het oog nimmer een volkomener wezen aanschouwd had, zoo zweeg men toch oogenblikkelijk, wanneer er sprake van hare voortreffelijke hoedanigheden was. Ik zag hieruit, dat men hare ligchamelijke schoonheid regt deed wedervaren, echter haar karakter, misschien wel hare goede zeden in twijfel trok, of liever daarop veel aan te merken had.

Dit hinderde mij, en ofschoon ik niet meer in dien ouderdom was, om bij den eersten aanblik op eene schoone vrouw te verlieven, zoo had toch Clementine over het geheel eenen levendigen indruk op mij gemaakt, en nog veel meer, dan door hare wezenlijk betooverende schoonheid, voelde ik mij door de bevalligheid en waardigheid aangetrokken, welke haar geheel wezen omgaven. Het was niet mogelijk zelfs aan de geringste schuld te denken, wanneer men in haar groot lichtblaauw oog zag, dat met zulke zachtheid om zich blikte, en waardoor men in hare schoone ziel meende te lezen.

Ik besloot daarom, in een gezelschap, dat ik nog bezoeken moest, en hetwelk men ter mijner eere had genoodigd, mijne vroegere bekendheid met Sternau geheel te loochenen, om op deze wijze de geruchten, die over hem en zijne gade in omloop waren, te weten te komen.

Nadat het uitgezochte middagmaal gebruikt, en de hoofden der mannen, door den genoten fijnen en kostbaren wijn verhit waren, wendde ik mij met de vrij luid uitgesprokene vraag, tot den nevens mij aan de theetafel zittenden officier: of hij mij ook bij geval de woning van eenen zekeren mijnheer van Sternau, geheimraad aan het hof van cassatie, kon opgeven, daar ik dezelve niet in het adresboek had kunnen vinden.

»Dat geloof ik wel, want hij woont buiten de poort," hernam de officier; »en slechts de inwoners der stad zelve, zijn in het adresboek opgegeven. Maar wat moet gij toch, waarde overste! indien ik mij verstouten durf, dit te vragen, bij dezen man?" voegde hij er bij.

»Ik heb eenen brief voor hem medegebragt, en ik beloofde aan eenen gemeenschappelijken vriend van ons, dat ik hem zou opzoeken, zoodra ik slechts eenigermate tot rust zoude gekomen zijn."

»Zoo, zoo," hernam de officier; »dat is iets anders! verwacht echter geene vreugde, geen genot van dit bezoek; de geheimraad is als een menschenhater bekend, hij ontvangt geen gezelschap noch wordt daarin genoodigd; ofschoon hij eene schoone vrouw heeft, eene zeer schoone vrouw, zeg ik u," verzekerde hij.

»Dan deelt hij misschien in het gebrek van vele andere echtgenooten, die zoo gelukkig — of zoo ongelukkig, zoo men wil — zijn, eene schoone vrouw te hebben, en dan is hij jaloersch?" vroeg ik.

Deze vraag scheen alle aanwezenden op te wekken, en ofschoon men zich van lagchen onthield, toch glimlachten allen.

»Zijt daarover gerust, mijnheer van Werner," hernam de officier, met eenen veelbeteekenenden blik op de thee schenkende vrouw des huizes; »het is waarachtig niet van jaloerschheid, dat men den geheimraad beschuldigt, maar veel meer van een overmatig vertrouwen jegens zijne schoone wederhelft, nu, gij zult mij verstaan, zonder dat ik mij duidelijker verklare."

»Gij moet weten, heer overste!" nam een tweede luitenant het woord, terwijl hij zijnen blonden, nog dunnen knevel met de vingers opstreek; »gij moet weten, dat de geheimraad een huisvriend heeft, ja een huisvriend in den volsten zin des woords, dewijl deze reeds jaren bij hem inwoont, en dat de booze wereld op verschillende wijze over de betrekking van den graaf van S tot de schoone vrouw des geheimraads spreekt."

»Die booze wereld, is toch ook al te boos," riep ik, diep getroffen door dezen laster, want daarvoor moest ik het zoo even gehoorde houden, dewijl mij de betrekking der beide vrienden reeds van zoo vele jaren herwaarts bekend was.

»Men behoeft slechts de kinderen van dat paar aan te zien," zeide een aanwezige matrone, »en men zal weten wat er van de zaak is; gelijken zij niet den graaf op een haar. Ik verschrikte onlangs zeer over deze gelijkheid der beide kinderen met den graaf, welke, tusschenbeide gezegd, mijn neef is, toen ik hen met hunne moeder in het park ontmoette. Bij één kind kon dit een spel des toevals zijn, doch dat dit ook bij het jonge meisje het geval zou wezen, kan men niet wel aannemen."

»Ook is het eene bekende zaak, dat de geheimraad aan den graaf zijn geheele geluk, ja zelfs zijn ambt te danken heeft," nam een jonger zoon, uit eene aan lager wal gekomene adelijke familie het woord. »Er dongen toenmaals vele aanzienlijke menschen naar dat ambt, lieden, welker familie men wel schuldig was, iets voor een lid van dezelve te doen (ik vermoedde aanstonds in den spreker een mededinger voor mij te hebben) maar de graaf van S. stond met het hof in betrekking; zijn vader, wiens dood men algemeen betreurt, was een invloedrijk minister, en tot aller verwondering verkreeg een gelukzoeker, een geheel onbekende mijnheer Sternau, de belangrijke en eervolle betrekking en daardoor tegelijk het vooruitzigt op het bezit van het schoone meisje, hetwelk hij spoedig daarop naar het altaar voerde."

»Zulk eene vriendschapsdienst, eischte natuurlijk de levendigste dankbaarheid van de zijde des begunstigden," vatte de officier weder lagchend het woord; »en men zegt — met of zonder grond, dat kan ik niet bewijzen — dat sedert dien tijd eene volledige gemeenschap van goederen tusschen beide vrienden heeft plaats gevonden, of liever, dat de schoone geheimraadsvrouw volijverig haar best doet, om mede den dank te betalen, welken haar man den graaf schuldig is."

»Ik weet niet," zeide de matrone, op verachtelijken toon; »of ik meer den man of de vrouw verachten zal, van wien men zulke laakbare dingen zegt."

»Wel, ongetwijfeld den man!" riep de blonde luitenant; »op mijn woord, reeds honderdmaal ben ik in verzoeking gekomen, om met mijnheer den geheimraad eens te doen te hebben, en hem een slag in het aangezigt te geven, in zijn onbeschaamd en laaghartig aangezigt!"

Hij was door zijne rede zoo warm geworden, dat hij zich het zweet moest afwisschen; eene kleine brunette, die dit zag, fluisterde hare buurvrouw in:

»Wat geraakt mijnheer van B. in vuur, zoo dikwijls er over die verbindtenis gesproken wordt! en toch weet iedereen, hoe gaarne hij zelf die gelukkige geweest was, en dat de geheimraad den indringer met nadruk de deur heeft gewezen."

De dames waren in het algemeen met de uitspraak van den luitenant niet te vreden, en veroordeelden meer de vrouw, dan den toegevenden man, zoo als zij met haren giftigen spot, den geheimraad noemden. Slechts eene, een weinig bleeke vrouw, had zich tot hiertoe, van alle deel aan dit zoo boosaardig gesprek, onthouden. Toen men haar echter in hetzelve trok, en ook haar oordeel wilde weten, zeide zij, op een zachten, welluidenden toon:

»Ik oordeel niet over eene betrekking, welke ik in het geheel niet ken. Deze, welke men zoo laakt, kan eene zeer reine, ja hoogst achtingswaardige vriendschap zijn, en ik neem dit wat mij betreft, zoo veel te gereeder aan, daar de graaf en de geheimraad reeds van hunne jeugd af, innige vrienden waren. De graaf vond nog geene gelegenheid om te huwen, en welk kwaad is het dan, dat hij, onbekommerd, wat de booze wereld er van mogt zeggen, zijnen intrek bij zijnen vriend heeft genomen. Was diens vrouw zoo hatelijk en afschuwelijk als zij nu schoon en beminnenswaardig is, zoo zoude niemand iets over deze verbindtenis te zeggen hebben, ik echter geloof niet, dat schoonheid en deugd, zaken zijn, welke niet naast elkander zouden kunnen bestaan, en daarom veroorloof mij, aan de deugd der schoone geheimraadsvrouw, even als aan die schoone, reine en verhevene vriendschap der beide mannen geloof te slaan."

Het slangengesis der kwaadsprekers, hield nu op en de dames schonken het in hare handen zijnde breiwerk, eene meer dan gewone opmerkzaamheid, daar zij naauwlettend op hetzelve zagen, terwijl de heeren de haast koud gewordene thee ijverig toespraken, en de blonde luitenant zijne eene hand in het haar stak en met de andere zijnen baard opstreek.

Ik wist thans hoe het met de in omloop zijnde geruchten van mijne nieuwe bekenden was, en verwonderde mij niet meer over de eenzaamheid en afzondering, waarin zij volgens hunne eigene bekentenis en ondanks hunne schitterende betrekking leefden. Men kan ligt vermoeden, dat ik, aan hetgene men van hen zeide, niet het minste geloof schonk, maar toch het smartte mij diep, hen niet alleen in onmin met de wereld, maar ook met zichzelven te zien, hen die zoo gelukkig hadden kunnen zijn, wanneer zich niet een iets, dat ik nog niet doorgronden kon, aan dit geluk had in den weg gesteld.

———

V.

Op eenen avond, terwijl ik met schrijven bezig, en alleen op mijne kamer was, vernam ik een zacht geklop aan de deur, en op mijn, een weinig barsch »binnen!" — eene stoornis was mij niet welkom — trad eene lange mannelijke gestalte de kamer in.

»Vergeef mij, mijnheer van Werner!" zeide de binnentredende, met eene welluidende, mij bekend schijnende stem, »vergeef mij, zoo ik u misschien store, uwe welwillendheid zal dit, hoop ik, eenen ouden bekende ten goede houden!"

»Graaf Rudolf!" riep ik verrast uit, want nu herkende ik hem, ondanks dat zijn gezigt, sedert wij elkander niet gezien hadden, mannelijker en bleeker geworden was.

»De tijd heeft alzoo mij nog niet geheel uit uwe herinnering gewischt;" zeide hij den mantel afwerpende, en gevolg gevende, aan mijne uitnoodiging van te gaan zitten.

»Gij herkent mij dan weder, Werner?"

»Zoude ik niet," hernam ik. »Hoe dikwijls heb ik aan u en den vrolijken tijd herdacht welken wij met elkander doorleefden; en dan zag ik ook uw portret, heer graaf, in den kamer van uwen vriend."

»Laten wij dat heer graaf en alle pligtplegingen ter zijde stellen," zeide hij, vertrouwelijk mijne hand grijpende. »Noem mij als eertijds Rudolf; zie slechts den speelgenoot, den gezel uwer schoone dagen in mij, en laat mij in u den vriend, den vertrouwde vinden, dien ik met al mijn hart zoek!"

Hij sprak deze laatste woorden aangedaan en bijna smeekend uit, en drukte mij daarbij zoo hartelijk de hand, dat ik door mijn gevoel weggesleept met innigheid dien druk wedergaf.

»De hemel zelf heeft u hier gezonden," zeide hij, zijnen stoel digterbij schuivende; »en dat juist in een oogenblik, waarop ik een' trouwen, stilzwijgenden, omzigtigen en opregten vriend, meer

dan ooit behoef, om mij in mijne moeijelijke omstandigheden bij te staan."

»Gij moet weten, dat mijn vader mij door den dood ontrukt is," ging hij, nadat hij eenen korten tijd het gesprek had afgebroken, met eene innig bewogene stem voort, »en ik behoef den man, welke zelf een goede en teedere zoon van liefhebbende ouders was, niet te zeggen, hoe diep mij het verlies van den teedersten en meest beminden vader bedroefd en geschokt heeft. Deze dood verandert plotselijk al mijne betrekkingen en moet dezelve veranderen, daar hij mij tot onbepaald uitvoerder van mijnen wil maakt, hetgeen vroeger het geval niet was, daar mijne groote liefde tot den gestorvene, mij tot hiertoe in eene kinderlijke onderwerping hield, die onder andere betrekkingen met de mondigheid eens zoons pleeg op te houden; ook was mijn vader, uitgezonderd op een punt, te goed en te regtvaardig, om het juk voor mij te drukkend te maken, dat ik tot aan zijnen dood toe, uit liefde voor hem zonder morren droeg."

Hij hield hier eenige oogenblikken stil, als verwachtte hij, dat ik thans het woord zou nemen, en ging toen met zachte stem voort, dewijl ik zweeg, daar ik hem niets wist te antwoorden:

»Dat, wat ik u thans wil mededeelen en ontdekken, Werner, moet streng onder ons verborgen blijven, geef mij uwen eed, uw woord van eer er op, dat dit het zal."

»Mijne hand, het woord van eenen man, die dat laatste nooit ligtzinnig gaf, noch zich over het niet houden van hetzelve hoeft te schamen," riep ik uit, hem mijne hand reikende.

»Genoeg!" hernam hij; »ik behoef niet meer, ik vertrouw u geheel, zonder eenige terughouding Werner. Zoo weet dan, dat Clementine, dat hemelsche aanbiddelijke schepsel, dat ook gij gewis, bij den eersten aanblik, de haar met zoo veel regt toekomende bewondering zult geschonken hebben, niet Sternau's echtgenoote, maar de mijne is...."

»Uwe echtgenoote?" riep ik bij deze onverwachte bekentenis geheel verschrikt uit; want thans loste zich het gansche raadsel voor mij plotselijk op, en ik herkende de bron, waaruit Sternau's ongeluk vloeide.

»Dit verrast u," ging hij voort, zonder mijne ontroering, bemerkt te hebben; »het zal de wereld om ons nog meer verrassen, en eene menigte hartstogten in beweging brengen, waartegen ik mij niet bestand gevoel, zoo het ons niet gelukt, den verwarden knoop op eene geschikte wijze los te maken, en daartoe wensch ik uwe hulp, waarde Werner. Doch aleer ik hierop aanspraak make, sta mij toe, u datgene mede te deelen, wat op het verledene betrekking heeft."

Hier zweeg hij eenige oogenblikken, als zocht hij naar eene geschikte inleiding, en begon toen zijn verhaal, als volgt:

»Over Sternau en onze vriendschap, die reeds in onze vroegste jeugd ontstond, en zoo als ik den hemel smeek, niet dan met ons leven zal eindigen, behoef ik u niets te zeggen, daar gij er zelf getuige van waart, en ons thans nog als twee trouw verbondene mannen wedervond. Wij bezochten gezamenlijk de hoogeschool, en het was hier, dat Leonards buitensporige lust om allen in een belagchelijk daglicht te stellen, hem in menig onaangenaam geval wikkelde, want niemand wilde zich zooveel van hem laten welgevallen als ik, die zijn karakter en hart kende. Ik mag het u echter niet verbergen, en geloof u gerust te kunnen bekennen, dat Sternau's levendig en vurig karakter in dezen voor de jeugd zoo gevaarlijken tijd, hem tot menige dwaling verleidde, die niet alleen mij innig bedroefde, maar ook Leonard zelf, wanneer de roes vervlogen was, die hem in dezelve gestort had. Tot geluk echter duurde zulk eene bedwelming nooit lang, en zijn bitter, somtijds aan vertwijfeling grenzend berouw, verzoende ook mij weder spoedig met hem, zoodat ik Sternau dikwijls beklagen moest, maar nimmer boos op hem kon worden.

»De gevaarlijkste hartstogt — en met siddering zag ik hem zich aan denzelven overgeven, dreigde voor hem het spel te worden. Hij, die vroeger nimmer de kaart had aangeroerd, werd eens op eenen avond, met geweld door eenige woeste gasten aan de farotafel gevoerd, hij zette en won, hij verdubbelde den inzet en won, weder, kortom de geluksgodin lachte hem, op dien onheilvollen avond zoo toe, dat hij eene gansch niet onbeduidende som medebragt.

»Ik herinner mij nog levendig, met welke van vreugde stralende oogen, hij zijnen rijkdom aan mij toonde, en daarbij deze woorden sprak:

»Ik behoef thans mijne arme ouders, die om hetgene zij mij geven zich bekrimpen moeten, in langen tijd om geen geld te vragen!"

»Gij hebt gespeeld, Leonard?" vroeg ik verschrikt.

»Ja zeker, of gelooft gij, dat ik gedurende den tijd, dat wij elkander niet zagen, den struikroover gespeeld heb, en het geld op den grooten weg roofde?"

»Gij verkreegt het op eene niet veel edeler wijze, Leonard," hernam ik ernstig, »en ik dring er op aan, dat gij mij uw woord zult geven, nooit weder te spelen."

»Hoe Rudolf," hernam hij lagchend, »het spel begunstigt mij boven verwachting, en wilt gij mij dan niet toestaan, zoo lang om de gunst van vrouw fortuin te vragen, tot deze goudstukken weder verspeeld zijn!"

»En dan?" vroeg ik.

»Dan keer ik de wispelturige voor altijd den rug toe."

»Kan ik mij daarop verlaten, Leonard?"

»Mijn woord van eer er op."

»Goed; ik vertrouw u, en wensch van harte, deze goudstukken spoedig weder in andere handen te zien."

»Een vrome, vriendschappelijke wensch, Rudolf!"

»Gewis," hernam ik »het goud door spelen verkregen, is als het goud des boozen, beiden brengen geen zegen in huis."

Hier brak ons gesprek af; het was reeds laat in den nacht, en beiden spoedden wij ons nu ter ruste. Den volgenden avond ging Leonard weder naar de speeltafel en verloor, gelijk ik vooruit gezien had, het grootste deel van zijne winst weder.

Met het overige, wilde hij zijn geluk den volgenden avond beproeven, en won toen even als op den eersten, ja hij zou de bank hebben doen springen, indien hij niet te veel op eenen trek gezet en deze verloren had.

Zoo werd de ongelukkige vriend door deze wisseling een tijdlang heen en weer gesleept, tot hij zich eindelijk aan den verderfelijksten aller hartstogten met lijf en ziel overgaf, en nu, toen hij zich niet meer uit de tooverkring terug kon trekken, keerde het geluk hem geheel en al den rug toe. Met ieder verlies steeg zijne begeerte naar het spel, te vergeefs bestormde ik hem met gebeden en verwijtingen; hij betuigde mij, dat hij zichzelf verachtte en verfoeide, maar speelde voort.

Nu moest hij schulden maken, en zijn ongelukkigen vader om geld bestormen, zoude hij zich niet voor altijd onteerd zien. De vader te zwak jegens den eenigen zoon, gaf niet alleen wat hij had, maar vergreep zich ook eindelijk aan de hem toevertrouwde kas, nadat Leonard hem eenen brief geschreven had, waarin hij hem zeide, dat hem thans niets meer over bleef dan zich het leven te benemen, wanneer zijn vader hem niet nog deze maal, het gevraagde zond.

De oude Sternau kende het karakter zijns zoons veel te goed, om niet het ergste in dezen toestand van hem te vreezen, hij zond hem daarom de gevorderde som, die echter niet zijn eigendom, maar die van den staat was, den afgedwaalde tevens meldende, tot welk vertwijfelend middel hij zijne toevlugt had moeten nemen, om hem voor schande te bewaren, die thans op zijn eigen hoofd vallen zou, daar het te kort bij de eerste verantwoording reeds openbaar zou worden.

Deze tijding trof Leonard als een donderslag; hij ontwaakte, als uit eenen zwaren, diepen droom; hij was geheel vernietigd, en zag geene uitkomst voor zich dan den dood, dien hij zichzelven wilde geven, want van het hem door zijnen vader gezonden geld wilde hij onder welk voorwendsel ook geen gebruik maken, maar zond het met den volgenden post onaangeroerd weder terug.

Mij had hij, daar hij mijne regtmatige verwijtingen vreesde, reeds sedert langen tijd, zijnen toestand verborgen, ook zoude zijn hoogmoed het niet gedoogd hebben, geld van mij te vragen, om zijne speelschulden te betalen.

Sedert twee dagen, had ik hem, ofschoon wij in hetzelfde huis woonden, niet gezien, dewijl hij mij zorgvuldig vermeed, en meestentijds niet op zijne kamer was; ook werd ik, ondanks mijne groote toegenegenheid voor hem, zijn karakter moede, en de eens zoo vaste band onzer vriendschap dreigde te breken.

Ik wist niet, wat het was, of een voorgevoel, of eene begeerte naar hem, welke mij op den derden avond, na dat ik hem gezien had, naar zijne kamer dreef, in welke ik, ofschoon het uur van middernacht reeds lang voorbij was, nog licht gewaar werd. Zonder aan te kloppen trad ik binnen, en vond hem, met zijnen rug naar de deur aan eene schrijftafel zitten. Hij was zoo in gedachten verdiept, dat hij mijn inkomen niet gewaar werd, en ik trad achter zijnen stoel zonder dat hij het bemerkte. Een brief, op welken men de duidelijkste sporen van vergotene tranen zag, lag voor hem — het opschrift luidde: »Aan Rudolf!" ik stak de hand naar dit geschrift uit, en had hetzelve bemagtigd, eer hij het verhinderen kon.

Met een kreet van ontzetting sprong hij op, en zag mij aan; zijn uitzigt, zijne bleeke vervallene wangen, zijne door tranen roodgewordene oogleden, zijn schuwe blik, welken hij dan op mij en dan op den grond sloeg, zeide mij alles. Ik greep zijne hand, die ijskoud was en in de mijne beefde, en zeide:

»Ongelukkige! waar denkt gij aan?"

Hij antwoordde mij niet; eene ligte rilling vloog door zijne leden, zijne wangen werden nog bleeker, toen vloot een stroom van tranen over zijn gelaat. Hij wendde zich van mij af, wierp zich op zijn bed en verborg zijne oogen met beide handen. Thans kon ik, den aan mij gerigten slechts half geëindigden brief lezen, en deze bevestigde mijn voorgevoel, dat hij de hand aan zichzelven had willen slaan. Hij zeide mij daarin, dat hij zichzelven, het leven en de wereld haatte; en tevens zoo vernietigd was in zijne overige betrekkingen, dat hem niets dan de dood overbleef. Tegelijk echter, teekende elke regel van dezen brief zulk eene liefde voor mij, dat ik eerst nu geheel omvatten kon, wat ik hem geweest was, mijne oogen vloeiden van tranen; tranen van smart en vreugde, toen ik dezen brief las.

Ik trad naar hem toe, die nog altijd, met zijn aangezigt op zijn bed lag, trok zijne handen terug en zeide met eene ernstige, maar liefdevolle stem:

»Dat is dan uw genegenheid voor mij, Leonard, dat zal dan het loon der mijne voor u zijn, dat gij mij tot in den dood bedroeft? Sta op, mijn vriend! mijn broeder! Daar is nog niets verloren, als gij uzelven slechts hebt weder gevonden — laat al het overige aan mij over.

Bij deze woorden was hij opgesprongen, en zag mij strak aan, zijne oogen fonkelden, de zoo even nog zoo bleeke wangen hadden zich met een koortsachtig rood overtogen, en zijne lippen trilden.

»Meent gij," vraagde hij mij met levendige stem, »dat ik geld, weldaden van u zal aannemen, dat ik het dulden zal u, mijne door ligtzinnigheid gemaakte schulden te doen betalen? Dan was het met onze vriendschap, die mij het hoogste goed

is, dat mij immer de hemel gegeven heeft, voor eeuwig uit. Ik zoude u als mijn schuldeischer aanzien en u misschien haten, gij mij als uwen schuldenaar; of zoo gij dit niet deedt, zoude mijn achterdocht, mijn zoo ligt kwetsbaar gevoel, slechts te dikwijls, den meerdere in u meenen te ontdekken. Neen, wanneer ook mijn leven, mijn betere ik tegen de klippen verbrijzelt, die in de zee van ondeugden en hartstogten, in welke ik mij, als een waanzinnige wierp, omhoog steken, dan wil ik toch mijn vriendschap, tot den laatsten ademtogt rein en onbesmet houden, rein en onbezoedeld van alle vlekken des gewonen levens!"

»En zou die vriendschap daardoor bezoedeld worden, wanneer een vriend uwe eer door eene som gelds loste, eene eer, die ook de zijne is?"

»Die som is te groot, ik ben arm, gelijk gij weet, en zou u misschien dezelve nooit kunnen wedergeven," hernam hij, iets meer gematigd, in zijn gevoel en bewegingen.

»Gij zult dezelve in geld of op eene andere wijze kunnen betalen," zeide ik, »en mijn woord er op, zij zal u niet geschonken zijn! Volvoert gij echter thans uw voornemen, Leonard, zoo sterft gij als mijn schuldenaar, want ik zweer u bij onze vriendschap, dat ik den dag na uwen dood, alle uwe schuldeischers zal bijeenroepen en ze tot op den laatsten penning bevredigen; de smaad zal het aandenken des mans, dien ik eens mijn vriend noemde, niet in het graf vergezellen. Leef dan, om nog eenmaal uwe schuld af te doen, en ik zweer u nogmaals, vroeg of laat, ik zal ze van u vorderen."

Hij was overwonnen, hij viel in mijne geopende armen en weende lang aan mijne borst. Het overige van den nacht bragten wij door, met zijne omstandigheden te onderzoeken; de som, welke hij schuldig was, was grooter dan ik verwachtte, zoodat hij, nadat wij eindelijk het tekort zagen, verschrikt uitriep:

»Ziet gij, dat gij mijne schuld niet kunt vernietigen?"

»Inderdaad morgen niet, misschien ook in een jaar nog niet;" hernam ik, eene kalmte veinzende, die niet in mij was, »maar mijn inkomen zal voldoende zijn, Leonard; gij weet dat mijn vader rijk is, en mij meer geeft, dan tot mijne studiën noodig is, wij zullen spaarzaam leven, zeer spaarzaam en ik zal het geld in termijnen en wissels van tijd tot tijd afbetalen. Zie," ging ik voort en sloeg mijnen arm om zijnen hals, »zie, om zulk eene kleinigheid, om dat nietige geld, zoudt gij de hand aan uzelven leggen, mij van eenen vriend en u van een leven berooven, dat u, den rijkbegaafde, nog zoovele duizende vreugden en genoegens kan opleveren."

»Gij hebt regt," zeide hij, »dat zou laf en ellendig van mij geweest zijn, dewijl ik de kracht in mij gevoel, mij weder tot de hoogte op te heffen, die hij bereiken moet, welken gij uw vriend noemt, maar gedenk, dan ook aan uwe beloften, Rudolf, dat gij mij eens deze schuld, hoe dan ook, weder zult afvragen, want slechts dit kan mij geheele rust schenken."

»Ik zal ze u afvragen, Leonard," hernam ik lagchend, »en nu, kom, de morgen breekt aan, wij willen in de vrije natuur, naar buiten, in Gods schoone wereld gaan en ons de brandende voorhoofden door de frissche morgenlucht laten afkoelen."

»Hij volgde mij gaarne, wij beklommen een nabijzijnden berg en zagen van deszelfs top de zon opgaan. Ik zag een traan van verrukking in zijne oogen glinsteren, van verrukking over het nieuw gewonnen leven in eene zoo schoone wereld, gelijk deze, waarin de goedheid des Scheppers ons geplaatst had. Deze morgen was de schoonste, de verhevenste, dien ik ooit beleefd heb, en nimmer zal de herinnering aan dezelve uit mijne ziel gewischt worden. De graaf hield hier eenige oogenblikken stil, en ging toen voort:

»Ik behoef u wel niet te zeggen Werner, dat deze dwaling de laatste der jeugd van mijnen vriend was, en dat Leonard van dit oogenblik af aan, eene gestrengheid jegens zichzelven aan den dag legde, welke mij met bewondering voor hem vervulde. Met den ernst, welken zich nu in hem vertoonde, daar hij al zijne neigingen met eene pijnlijke zorgvuldigheid bewaakte en alle uitspanningen, ook zelfs de onschuldigste, uit spaarzaamheid van zich wees, was echter ook zijne jeugd heengegaan en de in hem voorgevallene verandering zoo groot, zoo in het oog vallend, dat zij de algemeene bewondering onzer medestudenten verwekte. In dezen tijd was het, dat hij zich door rustelooze, zijn ligchaam zelfs ondermijnende vlijt, en ondersteund door de hem aangeborene rijke geestvermogens, de zoo veel omvattende kennis verwierf, die hem tot de hoogste plaats en het aanzienlijkste ambt geschikt maakte, en ik geloof te mogen aannemen, dat het zijn doel was; niet om door eene hooge betrekking zijne persoonlijke eergierigheid te voldoen, maar veel meer nog, om door een groot inkomen in staat gesteld te worden, zijne schuld jegens mij af te doen, die hem, den trotsche, diep ter neder drukte, ofschoon het tusschen ons vastgesteld was, dat er geen woord van deze schuld zou gesproken worden, totdat ik ze van hem zou afvorderen en afvorderen zou kunnen.

»Het spreekt van zelf, dat ik mijn aan Leonard gegeven woord gestand bleef, en hem deels door de vruchten mijner spaarzaamheid, deels door mijne eigene inkomsten, van alle zijne schuldeischers bevrijdde, en de hemel is mijn getuige, met welke vreugde ik mij aan alle ontberingen onderwierp, die eene groote spaarzaamheid, vooral in mijnen stand met zich voerde. Hoe zorgvuldig ik dit ook voor het oog van mijnen vriend zocht te verbergen, zoo ontging hem dit alles toch niet, en zijne liefde voor mij steeg bijna tot hartstogt, het gevoel zijner dankbaarheid tot smart, zoodat hij dikwijls met tranen in de oogen uitriep:

»Ik zal nooit in staat zijn, mijne schuld af te doen, Rudolf, nooit!"

»En toch hij werd in staat dit te doen; toch deed hij haar af, met alle daarop vervallene intresten," voer de graaf na eenig zwijgen voort; »en ik, ik ben zoo zeer, door die magt der omstandigheden zijn schuldenaar geworden, dat ik het tot het graf blijven moet. Doch ik loop de gebeurtenissen, door deze opmerking, vooruit, en zal mijn verhaal daar weder aanknoopen, waar ik de draad van hetzelve had afgebroken."

»Nadat wij onze studiën voleind hadden, viel het mij, bij den invloed van mijnen vader en de schitterende getuigenissen, welke Leonard kon bijbrengen, niet moeijelijk dezen eene aanstelling, hoewel in den aanvang slechts een klein inkomen gevende, te verschaffen, en wel op het bureau van mijnen vader zelf. Mijn vriend aanvaardde zijn betrekking, terwijl ik mij op reis begaf, daar dit de wil van mijnen vader en ook mijn eigen wensch was. Na twee jaren keerde ik van deze reis terug, en mijn eerste gang was naar Leonard, dien ik buitengewoon gelukkig, en zoo tevreden met zijne betrekking vond, dat dit wederzien tot de schoonste oogenblikken mijns levens moet gerekend worden."

»Gelijk ik vermoedde, was mijn vader zoo tevreden met de werkzaamheden mijns vriends, dat hij er ernstig aan dacht, een zoo bekwaam en talentvol jong mensch eene hoogere aanstelling te verschaffen, hoewel hij zich ongaarne van hem scheidde; kortom het leven lag lagchend en schoon voor Leonard uitgestrekt, en met eene hartelijke omarming fluisterde hij mij reeds bij het eerste wederzien deze woorden toe:

»Rudolf, mijn geldschuld zal ik ten minste spoedig kunnen afdoen, en aangaande die andere, geeft gij mij nog eenig crediet, niet waar?"

»Ik gaf hem dat laatste niet lang, de tijd was daar, dat ik van Leonard, eene vriendschapsdienst, vorderen moest, die de hem geleende verre weg overtrof, en hij wachtte niet mij het afgesmeekte bewijs zijner liefde te geven."

Op eenen eenzamen wandelweg, welken ik dikwijls na mijne terugkomst bezocht, om alle die plaatsen nog eens te zien, die mij uit de herinneringen mijner jeugd, dierbaar en heilig waren, zag ik Clementine, die toenmaals naauwelijks den kinderleeftijd ontwassen was, en haar te zien en te beminnen, was voor mijn, door minnarijen, niet verweekt en verkoeld hart, hetzelfde. Ik behoef u, Werner, daar gij mijne echtgenoote gezien hebt, hare schoonheid niet af te schilderen, noch zal u vermoeijen, met te verhalen hoe de liefde, welke dat schoone meisje, mij bij den eersten aanblik ingaf, spoedig een hevige, onbedwingbare hartstogt werd, en dat ik geen inniger wensch kende, dan mij voor altijd met Clementine te verbinden, welker blozen, bij mijne eerste verschijning mij al te duidelijk gezegd had, dat ook ik haar niet onverschillig was.

»Maar onoverkomelijke hinderpalen stelden zich onze verbindtenis in den weg, want niet slechts was Clementine arm, maar ook van eene burgerlijke afkomst, haar vader was koopman geweest, en van verdriet gestorven, doordien eene mislukte speculatie, hem zijn gansche vermogen gekost had; zijne weduwe en dochter voorzagen nu door de vlijt harer handen, in hare behoeften, en hadden digt bij de poort der stad eene kleine woning gehuurd, wijl zij daar veel goedkooper wonen konden, dan in de stad zelf. Mogt nu ook al de armoede mijner beminde, geen hinderpaal bij mijnen vader geweest zijn, haar de mijne te mogen noemen; zoo was toch hare burgerlijke geboorte, en nog veel meer de omstandigheid, dat haar vader in failliet gestorven was, bij de mij te welbekende denkbeelden en inzigten mijns vaders, eene nooit te overkomene hindernis, en mij bleef slechts de keuze over, of mijne liefde te vergeten of eenen vader tot den dood te bedroeven, dien ik boven alles eeren en beminnen moest, en wiens eenigste geluk ik was, sedert de dood hem eene aangebedene vrouw had ontroofd."

»Niets van hetgeen gedurende dezen strijd in mijn binnenste omging, lieve Werner," ging de graaf na eenig zwijgen voort, »want dit alles is van den romanschrijver en minnedichter reeds zoo dikwijls beschreven, dat ik u daarmede niet vermoeijen zal. Mijne vrolijkheid was weg, en ik verkwijnde zoodanig, in mijn ongeklaagd lijden, dat mijn toestand niet slechts mijnen vader, maar nog veel meer mijnen vriend verontrustte, welken ik eindelijk op zijn dringend smeeken de oorzaak van mijne smart ontdekte, terwijl ik hem te gelijk bij Clementine bragt, bij welke ik mij onder voorwendsel van haar en hare moeder werk te verschaffen, toegang verworven had, zonder dat zij tot hiertoe noch mijnen naam, noch mijnen stand kenden, dit zoude mij onfeilbaar de deur gesloten hebben. Ik ging bij haar door voor een niet onbemiddeld kunstenaar, uit een ander land, en was onder die vermomming een welkome gast in haar huis geworden.

»Hoe zal dat eindigen, en wat moet daarvan worden, Rudolf?" vroeg mij Leonard, met eenen bijna aan strengheid grenzenden ernst, toen wij van dit bezoek terugkeerden. »Het meisje is schoon;" ging hij voort; »en wat meer wil zeggen, alle volmaaktheden en deugden eener vrouw omzweven Clementine; kunt gij zulk een schepsel ongelukkig willen maken?"

»O nooit! neen nooit!" riep ik in tranen uitbarstende. »Duizendmaal liever sterven, Leonard!"

»Zoo wilt gij haar dan tot uwe vrouw nemen?" vroeg hij mij, nog immer ernstig.

»Kan ik dat, mag ik dat, Leonard? De vooroordeelen mijns vaders zijn u toch bekend, ik zou hem door deze verbindtenis eenen dolk in het hart stooten."

»En wat dan?" vroeg hij verder, en zijne wangen gloeiden van edelen toorn; »wilt gij de verleider der onschuld worden, Rudolf?"

»Deze vraag rigt gij tot mij Leonard, tot mij, wiens hart en grondstellingen gij zoo geheel kent?"

»Zoo vlugt, arme vriend, thans nu het nog tijd is, ontvlugt de nabijheid van dit meisje. Gij waart altijd zoo sterk, wees het dan ook nu! — Nog is er niets verloren; Clementine weet nog niet welke neiging gij voor haar koestert, zij zal u, ook wanneer gij al eenen vlugtigen indruk op haar moogt gemaakt hebben, spoedig vergeten en een verdiend geluk aan de zijde eens anderen mans, vinden...."

»En wat zal er dan van mij worden, met dezen gloeijenden niet meer te bedwingen hartstogt in mijn binnenste?" vroeg ik verplet.

Hij zag mij vol smart en medelijden aan; ik las in zijne oogen, dat hij met het geluk zijns eigen levens gaarne het mijne zoude gekocht hebben; maar troost had hij niet voor mij.

Wij waren nu voor zijne woning en hij drong mij binnen te gaan, dat ook voor mij behoefte was. Zijne huishoudster, eene goede oude vrouw, bragt hem dadelijk bij zijn binnenkomen, eenen gedurende zijn afzijn ontvangen brief op welken ik bij den eersten oogopslag, het handschrift en zegel mijns vaders ontdekte. Hij opende denzelven, toen wij op zijne kamer gekomen waren, met bevende hand, en sprak:

»Nu geene vreugdetijding — in deze oogenblikken niet!"

Ik verstond hem, en verstond ook thans de meening, van zijn schoon, slechts met liefde voor mij vervuld hart; hij wilde geen geluk van het lot, in het oogenblik ontvangen, waarin hij mij zoo ongelukkig gezien had, zonder mij te kunnen helpen. Ik zag hem, gedurende het lezen van den door mijnen vader aan hem gerigten brief verbleeken, toen reikte hij mij denzelven toe; hij bevatte een berigt, dat mijn vader hem eene plaats als regter, aan het geregtshof te D. had toegedacht, en dit in de eervolste en meest vleijende bewoordingen aan hem vermeld. Ik omarmde hem zwijgend, doch kon mijne gelukwenschingen niet uitbrengen, dewijl ik wist, dat zij hem grieven in plaats van verheugen zouden.

»Zwijgend zaten wij eene poos op de kleine sofa naast elkander, toen zeide ik op treurigen toon:

»Ook dat nog, Leonard! Gij wordt mij ontrukt, en met u ontwijkt het laatste geluk, mijn nu zoo verarmd, vreugdeloos leven!"

»Ik zal voor die plaats bedanken, Rudolf," zeide hij, »ik kan en wil u thans niet verlaten."

»En uwe toekomst, mijn vriend? Uwe tegenwoordige plaats, hoe eervol ook, zal u nooit in staat stellen, een braaf, bemind meisje uwe hand voor het altaar te reiken. Gij hebt 400 daalders inkomen; dat is voor u genoeg, maar niet voor eene familie en gij zijt thans 24 jaren oud, dus in den ouderdom, waarop men naar eene trouwe liefdevolle levensgezellin omzien mag. Dus zal ik nooit toestaan, dat gij mij zulk een offer brengt, nooit Leonard, want dat heet van vriendschap misbruik maken."

»Ik denk niet aan trouwen, ik trouw misschien nooit," hernam hij; »ten minste zonder liefde zal ik het niet doen, en tot hiertoe, mijn vriend, is daartoe in het geheel nog geen uitzigt op voorhanden. Gij weet, dat ik vreemd op dat punt denk: vroeger heb ik ernstig gewenscht, toch te kunnen verlieven, maar het wil niet gaan, en daarom vrees ik, door het noodlot tot den ongehuwden staat bestemd te zijn."

Zonderlinge gedachten vormde ik gedurende dit gesprek van Leonard in mijne ziel; toen greep ik zijne hand, zag hem strak in de oogen, en zeide:

»Welaan, Leonard, het oogenblik is daar, waarop ik de aan u, op de hoogeschool geleende schuld, wil invorderen, wanneer dat, wat uw mond mij zoo even zeide, geen scherts, maar heilige waarheid, diepe ernst is. Zweer mij echter eerst, dat tot hiertoe geen meisje ooit uwe neiging heeft opgewekt, en dat het uw wensch en wil is, u in den eersten tijd niet te verbinden."

»Ik zweer het u bij den God, wien wij beide gelooven," zeide hij plegtig en geheel kalm.

»Dan kunnen wij beiden geholpen worden, zonder dat ik heilige, mij dierbare pligten te verbreken heb," hernam ik vrolijk: »Clementine, kon de mijne worden, zoo gij, tot den dood mijns vaders, als haren echtgenoot doorgaat."

»Ha! ik begrijp u;" riep hij, sprong van mijne zijde op, en liep eenige malen driftig door de kamer; toen bleef hij voor mij staan, reikte mij de hand, en zeide:

»Rudolf, ik betaal gelijk gij het wenscht; maak alles in orde zoo gij wilt, en reken vast op mij."

Wij omhelsden elkander onder het storten van heete tranen; toen ging Leonard naar mijnen vader, om hem voor zijne erlangde betrekking dank te zeggen, en ik ijlde met een hart zoo vol geluk, hoop en zaligheid, dat mijn gevoel het dreigde te doen barsten, naar Clementine, om deze op alles voor te bereiden.

Ik ontmoette slechts zwakken tegenstand, welke uit de bedenkingen van Clementine's moeder ontstonden, die moeite had, zich van de eerlijkheid mijner inzigten te overtuigen, zoodra zij mijnen waren naam en stand vernam. Eindelijk zegevierde ik over alles, en reeds na verloop van twee maanden, welke door mij besteed waren, om Leonard's huis te D. behoorlijk in te rigten, en met alles op te sieren, wat het leven aangenaam kan maken, verbond de hand eens geestelijken mij voor immer met mijne teederbeminde, die daarna door Leonard als zijne echtgenoote, in het door mij ingerigte huis, geleid werd.

Niets, van het geluk, van de zaligheid, die ik in deze verbindtenis ondervond, welker bekoorlijkheid zelf door het geheim, dat haar omgaf, en door mijn veelvuldig afzijn, als een gevolg der omstandigheden, nog verhoogd werd. Ik keerde steeds als een vurig minnaar naar Clementine terug, ik leerde haar met iederen dag meer liefhebben —

doch dit was onmogelijk — maar meer achten en vereeren; want door den beschaafden en vormenden omgang met Leonard, ontwikkelden zich meer en meer al de schatten harer geest, zoodat zij spoedig ieder, die haar naderde in talen en wetenschap overstraalde, gelijk zij reeds iedere vrouwelijke schoonheid door de hare deed....”

»En uw vriend, heer graaf,” viel ik hem onnadenkend in de rede, door een smartelijk voorgevoel gekweld.

»Leonard was gelukkig in mijn geluk, zooals natuurlijk is,” hernam hij zonder argwaan; »en wat het geluk zonder doornen maakte,” voegde hij. er bij, »was, dat hij geen vrouwelijk wezen vond, dat hem bevallen had; hij schijnt inderdaad in die gloeijende vriendschap voor mij, voor de behoefte van zijn hart genoeg te vinden, en dat nooit eene onwaardige gedachte jegens zijne trouw in mijn hart sloop, behoef ik u wel niet te zeggen. Slechts in de laatste jaren, er zijn er zes sedert mijne gelukkige verbindtenis met Clementine verloopen — kwelt mij den ligchamelijken toestand van Leonard; hij arbeidt te veel; men belast hem, die voor den besten en geschiktsten arbeider van het gansche collegie te boek staat, te zwaar, en hij stelt er eene eer in, nog meer te vragen, dan de onbillijkheid reeds van hem vordert. Dikwijls zie ik laat in den nacht nog licht op zijne schrijftafel branden, aan welke hij den ganschen dag reeds als vastgenageld zat, en mijn smeeken, ja zelfs dat van Clementine, hetwelk toch evenveel bij hem geldt, als het mijne, vermag in dit opzigt niets op hem. Vergeefs heb ik op eene reis bij hem aangedrongen, en als hij ook al een oogenblik zijne toestemming tot deze zoo noodzakelijke verstrooijing gegeven heeft, zoo vindt hij toch spoedig weder een voorwendsel, om zijn woord terug te trekken.”

De graaf zweeg hier eenige oogenblikken, en ik volgde zijn voorbeeld, daar de verbazing over zijne kortzigtigheid en zorgeloosheid, die in eenen zoo verstandigen en beschaafden man zooveel te meer verwondering moest baren, mij de tong vastklemde. Hoe? hij had dan nog niet eens een voorgevoel er van, aan welke wonden zijn ongelukkige vriend doodbloedde? De liefde en het geluk verblindden hem dan zoo zeer, dat hij uit geen enkel teeken raadde, dat eene hartstogtelijke liefde voor Clementine, en de vreesselijke strijd, met welke hij dezelve bekampen moest, Leonard ter neder wierp? Ik kon mij van zulk eene blindheid geene rekenschap geven, en vond geene verontschuldiging voor den graaf voor eene zoo groote zorgeloosheid.

Arme Sternau, hoe beklaagde ik u, welk een innig medelijden, welk een smartelijk deel nam ik thans in uw ongeluk. Doch hoe zoude ik u helpen, zonder u niet nog smartelijker te wonden, dan dit reeds door het leven en de omstandigheid geschied was? Zoude ik den graaf den blinddoek van de oogen rukken, en hem tevens ongelukkig maken, wanneer ik hem de wond aanwees, aan welke zijn vriend doodbloedde? Onmogelijk! Den tijd alleen, moest het overgelaten blijven, den verwarden knoop los te maken — ik hoopte, ik wenschte thans Sternau's dood. Waarom zoude hij ook nog leven; wat konde het leven hem nu nog bieden?

»Gij weet nu alles;” nam de graaf weder het woord, »en zult begrijpen, dat thans mijn pligt vordert, te meer daar Clementine mij kinderen geschonken heeft, onzen echt; ook voor de wereld, in het regte daglicht te stellen en Leonard zijne vrijheid, die hij der vriendschap nu reeds lang ten offer heeft gebragt, weder te geven. Het natuurlijkste inderdaad ware geweest, met hemzelf over deze teedere en moeijelijke aangelegenheden te spreken, maar hij is zoo zelden zigtbaar, en zijne gezondheid zoo zwak, dat ik het beter gekeurd heb, u tot onzen vertrouwden en tusschenhandelenden persoon te maken. Onderzoek gij dan, waarde Werner, op welk eene wijze hij den knoop wil losgemaakt zien; want het is niet meer dan regt en billijk, dat alles zoo geschiede, gelijk het met zijnen wensch en gevoel overeenkomt, en dat hij in zijne eigene oogen ook voor de wereld vlekkeloos voorkome. Belooft gij mij, dit te doen, waarde vriend?”

Ik beloofde het hem, en hij verwijderde zich, nadat hij mij gedankt en hartelijk de hand gedrukt had.

VI.

Hoewel het reeds vrij laat was toen de graaf mij verliet, zoo voelde ik mij toch te smartelijk aangedaan, om al aanstonds de rust te gaan zoeken, en liep dus met rassche schreden eenige malen mijne kamer op en neder, toen het schellen aan de huisdeur, en daarna een zacht kloppen aan de deur van mijn vertrek, mij overtuigde, dat ik nog een tweede bezoek te verwachten had. Mijne eerste gedachten waren dat het de graaf zoude zijn, die, dewijl hij nog iets vergeten had mij te zeggen, teruggekeerd was, doch ik dwaalde, want op mijn »binnen” trad niet deze maar Sternau, in de kamer.”

»Zoo laat nog, vriend?” riep ik hem, niet zonder verwondering in de uitdrukking mijner stem, tegen.

»Ik stoor u misschien?” vroeg hij schroomvallig, met de hand over zijne donkere haarlokken strijkende, welke van den regen, welke in stroomen nederviel, dropen.

»In het minst niet,” hernam ik; »gij zijt mij in elk oogenblik welkom, dus ook in dit.”

»Ik dank u voor die verzekering,” zeide hij, »zich op eene stoel nederwerpende, als een mensch, welke van afgematheid zich niet meer staande kan houden.

De stoel stond nevens de tafel, en het volle licht der lamp, viel op zijn bleek, maar zelfs nu nog schoon en regelmatig aangezigt. Zijne donkere

oogen staarden een oogenblik op de bloemen welken in het tafelkleed gewerkt waren, en als iemand die droomt, zat hij daar neder.

»Dat is het begin van het einde," sprak hij, in herinnering der woorden van eenen beroemden man, somber voor zich heen; daarop wendde hij zich tot mij, strekte zijne witte, vermagerde hand naar mij toe, en zeide: »Ik verwacht eene liefdedienst van u, Werner."

»Gij zult mij daartoe, ten allen tijde bereid vinden, zoo zij niet met de eer en een goed geweten strijdt;" antwoordde ik hem, en drukte de mij aangebodene hand hartelijk.

»Morgen moet ik een tweegevecht hebben," zeide hij op een zoo rustigen toon, alsof hij over de onverschilligste zaak der wereld sprak, »en wel met pistolen," voegde hij er bij; »wilt gij mijn secondant zijn, Werner?"

»Zeer zeker, zoodra ik slechts vernomen heb, dat het noodzakelijk is, dat gij vecht, waarde Sternau."

»Het is onvermijdelijk," hernam hij met dezelfde kalmte. »Een gek, die echter een degen op zijde draagt, heeft mij beleedigd, en niet mij alleen;" voegde hij er met bewogene stem bij, »maar ook tegelijk dat onschuldige, reine wezen, welker eer en naam de ellendige dorst aantasten."

Hier zweeg hij eenige oogenblikken en scheen eerst weder kracht te moeten verzamelen, om zijn gesprek te kunnen voortzetten, toen wreef hij zich eenige malen met de hand over zijn omwolkt voorhoofd, en ging op schijnbaar rustigen toon voort:

»Ik begaf mij heden avond naar het koffijhuis, om daar, gelijk ik gewoon ben, de nieuwspapieren van den dag en eenige vlugschriften te lezen, waarin ik mij zoo verdiepte, dat ik op de na mij intredenden, in het geheel geen acht sloeg. Spoedig hoorde ik intusschen mijnen naam fluisterend achter mij noemen, vergezeld van een onbeschaamd gelach, en toen, o hemel! ook haren naam! Verschoon mij u te verhalen, wat men zeide, hoe men een wezen schandvlekken dorst, dat de achting der geheele wereld, ja hare aanbidding verdient, indien men haar van nabij kent. Het gansche tooneel was opzettelijk aangelegd; men had mij willen beleedigen; ook herkende ik in den nietswaardigen lasteraar, een jong officier, welken ik mijn huis verboden had, dewijl hij zich veroorloofde de reinste en waardigste aller vrouwen met de onedele gevoelens van zijn hart bekend te maken. Ik stond op, zonder een woord te zeggen, verliet de kamer, en schreef daar buiten, op een, uit mijn portefeuille gescheurd stuk papier, eene uitnoodiging aan den onbeschaamde, om zich met dengenen welke bij hem was, bij mij aan de deur van het koffijhuis te vervoegen. Hij liet niet lang op zich wachten en trad lagchend en een liedje neuriënde tot mij. Ik vorderde eene verklaring van hem in het bijzijn van zijne begeleiders — hij antwoordde onbeschaamd — ik daagde hem uit — hij nam natuurlijk mijne uitdaging aan, en morgen te 7 ure, zullen wij elkander in het bosch te...., dat hiertoe zeer geschikt is, treffen. Hij liet mij de keus der wapenen over, en ik heb de pistolen gekozen."

»Neen, dat kan inderdaad niet zonder bloedvergieten eindigen," zeide ik, »en ik ben uw secondant."

»Daarop rekende ik ook," hernam hij, »en daar ik een voorgevoel heb, dat ik vallen zal," — hij zeide dit zonder dat de toon zijner stem ook in het minst aangedaan klonk, — »heb ik hier eenige papieren medegebragt, die ik u verzegeld toevertrouw, en die gij eerst dan lezen zult, gij en niemand anders, Werner, als ik niet meer zijn zal. Ik geloof u vroeger hier reeds van gesproken te hebben," voegde hij er bij, terwijl hij in zijnen borst greep en een vrij groot pakje te voorschijn haalde, dat met een lichtblaauw lint kruislings omwonden was, waarop echter ook, nog zorgvuldig een zegel lag.

»Daar neem dat Werner," zeide hij en wilde het mij toereiken; hij trok echter de hand, welke het vasthield, nog eens terug, liet zijne oogen op hetzelve rusten, drukte toen het blaauwe lint aan zijne lippen; een traan ontviel daarbij zijne oogen en bleef op het lint hangen.

»Dit lint," zeide hij, moeijelijk ademhalende, »is de eenige roof, welken ik ooit aan haar begaan heb, die ik boven dood en leven minde. Ik had er eene aan hare lippen kunnen doen; dikwijls, dikwijls, lieve Werner, had ik dat kunnen doen, want zij vertrouwde en beminde mij als een vriend; maar ik heb het niet gedaan, en thans is het mij eene onuitsprekelijke troost zoo vermogend op mijzelf geweest te zijn, hoewel ik vroeger daarover wel eens spijt had. Ik geloof, een kus van hare lippen, een enkele kus slechts, had mij leven en genezing wedergegeven, maar ik verwierp dat middel — waarom? dat zal u klaar worden, wanneer gij de inhoud van dit pakje zult gelezen hebben."

»Men spreekt zooveel van de rampen van den arme Tantalus," ging hij na eenigen tijd voort, evenals sprak hij in zichzelven; »ik alleen weet wat hij uitstond, en ik stond meer uit, dan hij; ik heb den gloeijenden dorst niet willen lesschen!"....

Mijn hart brak van medelijden, bij deze rede des ongelukkigen, ik voelde heete tranen over mijne wangen rollen, maar ik schaamde mij die tranen niet. Mijn gevoel dreef mij aan hem in mijne armen te sluiten, en hem te zeggen dat ik alles wist, dat het smartelijk geheim van zijn hart, voor mij geen geheim meer was.

Hij staarde mij lang, als getroffen door eenen onverwachten slag aan, toen zonk hij in mijne armen, uit welke hij zich vol ontzetting had losgewrongen, en ik voelde zijn arm hart luide aan mijne borst kloppen en zijne leden krampachtig sidderen.

»Dan is het goed," zeide hij, zich langzaam los-

makende, en gij zult begrijpen kunnen, Werner, dat de dood, mijn dood, hier niet anders, dan als welkome verlosser kan optreden, ook heb ik hem reeds lang te gemoet gezien. Met elken dag, welke zoo nog voortduurt, voel ik den naamloozen angst in mij vermeerderen, dat eindelijk een oogenblik van zwakheid haar en hem alles verraden zal, — en hij mag niet weten, ja zelf niet eens vermoeden, op welke proeve hij mijne vriendschap stelde, en zij mag niet weten, welke smarten ik zes jaren lang om haar uitstond, want dat zoude de vrede harer schoone ziel vernietigen. Zoo sterft dan mijn geheim met mij, en niemand dan gij, Werner, zal weten, hoe ik die vriendschapsproef doorstond, hoe ik aan Rudolf de schuld afdeed, die ik in vroegere jeugd jegens hem aanging, maar ik heb voldaan, niet, waar, ik ben niet bezweken!"

Zijne stem brak bij deze laatste woorden, een koud zweet parelde op zijn bleek voorhoofd, waar langs eenige donkere lokken hingen, en die reeds, — ik zag dat nu ook het eerst, bij het helle licht der lamp — met grijze haren doormengd waren — en toch was Sternau eerst 30 jaren oud. Vergeefs zoude ik het beproeven mijne gewaarwordingen te beschrijven, en de smart uit te drukken, die mij bij den aanblik van dezen ongelukkigen vriend mijner jeugd, den boezem verscheurde. Hoe klein, hoe nietig was mij in vergelijking met zijnen moed, zijne vastberadenheid, zijne opoffering, de zoogenaamde heldenmoed op het slagveld, die bajonetten en kogels te gemoet gaat, om den dood of den lauwerkrans te verwerven. Hem wenkte geen loon — zijne bange hartkloppingen vernam niemand — zijne klagten mogt geen oor hooren — bij niemand dorst hij troost zoeken, en zocht ze ook te vergeefs in zijn binnenste; en dat zes jaren lang, en dat om een onbedachtzaam gegeven woord, gestand te doen! en dat voor een vriend, die de grootte van zijn offer niet begreep, noch begrijpen kon!

Hij legde in dezen nacht, welken wij wakend met elkander doorbragten, zijne gansche ziel voor mij bloot, en de mij door hem toevertrouwde papieren konden mij dus niets nieuws meer zeggen, maar als een heiligdom wil ik ze nog bewaren, als een dierbaar aandenken, aan den reinsten, besten en edelsten mensch, welken ik ooit in het leven gekend heb. Het scheen hem wel te doen, mij alle wonden te kunnen toonen, die hem in die schrikkelijke zes jaren waren geslagen geworden; die, toen Clementine haren echtgenoot het eerste kind had geschonken en Rudolf het hem juichend in de armen legde, opdat zijn vriend, voor alle anderen den eerstgeborene zoude zegenen; die toen de knaap voor het eerst vader sprak, en hem daarmede begroette, die voor de wereld als zijn vader geldt; die, wanneer vreemden tegen hem de onovertreffelijke schoonheid van Clementine roemden, en hem de gelukkigste aller mannen heetten! maar waarom zoude ik nog meerdere optellen en verhalen — het is genoeg en meer dan genoeg, om een denkbeeld van de smart te hebben, die Sternau in den onnatuurlijksten aller toestanden, verduren moest.

»Maar waarom vlugtte gij niet," vroeg ik hem, toen hij eindelijk overstelpt zweeg.

»Kon ik dat, zonder het geluk van den vriend en mijne hem gedane belofte te kort te doen?" hernam hij. »Slechts mijn blijven, verzekerde het geheim voor de wereld; slechts dan als Clementine voor de echtgenoote van zijn' vriend gold, kon de vader over zijn veelvuldig verblijf onder mijn dak, in rust zijn, en Clementine's eer behouden worden. Dus ik moest blijven, om niet zelf dat werk te vernietigen, dat ik tot daartoe, onder zoovele tranen, onder zooveel zielenwee had opgebouwd."

Thans begon de morgen te schemeren; ik zag op de pendule en bemerkte, dat het tijd was, de noodige voorzorgen te nemen, ook moest ik nog eenige regels schrijven, om mijne eigene zaken in orde te brengen, wanneer een al te ongelukkige uitslag des duëls — en deze had ik te vreezen, daar Sternau in het schieten, zeer geoefend was — mij misschien tot de vlugt zou noodzaken. Sternau zelf had geen beschikkingen te maken, daar hij opmerkte, dat hij geene nabestaanden achterliet, en aan Rudolf, wilde hij, uit ligt te begrijpen oorzaken, niet schrijven.

Zoo was het 6 uur geworden, en mijn rijknecht bragt, gelijk ik hem bevolen had, twee mijner paarden, gezadeld voor, ik zelf stak de pistolen en den geheelen toestel voor zulk een treurspel benoodigd bij mij, welke ik als gewezen militair natuurlijk bij de hand had.

De paarden trappelden en hinnikten buiten luid, in den graauwen morgennevel; ik reikte Sternau de hand, welke hij met eene snelle beweging drukte, toen gingen wij langzaam de trappen af, en wierpen ons op de ongeduldige rossen, welke ons snel als de wind door de straten der stad voerden, waarin nog geene beweging merkbaar was, en spoedig waren wij aan het doel van onzen gang, aan de bestemde plaats.

VII.

In diepe gedachten verzonken, met een smartelijk voorgevoel vervuld en in eenen gespannenen zenuwachtigen toestand, welke bij de schoongevormde vrouw bijzonder kenbaar is, terwijl elk onverwacht geluid, elk spoedig komen en gaan een angstig sidderen te weeg bragt, vergezeld van een pijnlijk hartkloppen, zat Clementine, op dien noodlottigen morgen, met het schoone, sinds eenigen tijd, zoo zwaarmoedige hoofd op den arm geleund, welke op eene nevens haar staande spiegeltafel rustte, toen zich snelle mannenschreden, in den marmeren gang deden hooren. Zij luisterde in angstige verwachting; haar echtgenoot kon het niet zijn, welke zoo snel binnentrad, daar zij wist dat deze nog niet gekleed, en op zijne kamer ijve-

rig met schrijven bezig was, en niemand der bedienden zoude zich veroorloven met zulk eenen tred hare kamer te naderen.

Ik was het, welke zoo spoedig den gang doorliep, en daar ik toevallig bij mijne binnekomst, niemand der bedienden gezien had, om mij te doen aanmelden, zoo was ik op goed geluk, de ruime kamers doorgegaan, ten einde de gravin op te zoeken, welke ik zelve eene hoogst treurige, onaangename boodschap brengen moest. Ik vond het beter eerst haar met het gebeurde bekend te maken, opdat zij dan den graaf langzaam op hetzelve kon voorbereiden.

Bij mijn intrede stond zij van hare zitplaats op, en ging mij met de van angst bevende vraag te gemoet:

»Gij, mijnheer Werner, en dat zoo vroeg?"

Ik zweeg eenige oogenblikken, om te bedenken, wat ik haar, om haar niet te zeer te doen schrikken, zeggen zou; haar aanblik, die bleekheid harer schoone wangen, zeiden mij, dat zij veel leed; maar ook in mijne gelaatstrekken moest zij eene ongewone onrust hebben opgemerkt, want vorschend, en met de duidelijkste sporen van angst zag zij mij aan, en haar ingehouden adem deed hare borst meer dan gewoon zwoegen.

»Mevrouw," zeide ik nu bevend, »gij zult zeker weten, dat Sternau in den afgeloopen nacht niet te huis is geweest...."

»Ik weet daar niets van, ik dacht dat hij als altijd op zijne kamer was;" viel zij mij in de rede, en hare wangen werden nog bleeker dan te voren; eene koortsachtige rilling vloog door hare aderen, en zij moest, om dat voor mij zooveel mogelijk te verbergen, op de leuning van een sofa rusten, toen ging zij voort: »O spreek toch! is er een ongeluk gebeurd — uwe inleiding zegt het mij — Sternau bragt dezen nacht buiten ons huis door? — Dat heeft hij nog nooit te voren gedaan! Wat is er gebeurd, mijnheer van Werner?...."

Haar angst nam ieder oogenblik toe; ik vreesde haar onmagtig te zien nedervallen, en verzocht haar daarom, voordat ik hare vragen beantwoordde, zich op de sofa neder te zetten, dit deed zij, en toen vervolgde ik:

«Uw voorgevoel heeft u niet bedrogen, Mevrouw, er heeft een ongeluk met Sternau plaats gehad: hij is gewond en in mijn huis...."

»Hij is dood!" riep zij met eene stem die mij door de ziel drong, en mij te gelijk, tot mijne ontzetting, al het gevoel der hare verklaarde, toen zonk zij, onmagtig op het kussen der sofa neder. Ik spoedde mij nu heen, om hulp voor haar te zoeken, en kwam gelukkig haar kamenier tegen, welke bezig was het ontbijt op te brengen; deze zond ik naar hare meesteres en ijlde zelf naar de kamer van den graaf, om dezen van het voorgevallene berigt te geven, zonder evenwel den moed te hebben, hem mede te deelen, welke uitwerking de tijding van Sternau's verwonding op zijne echtgenoote gehad had.

»Wilt gij niet met mij gaan, waarde graaf," zeide ik tot dezen bij het intreden van zijn kamer; »Sternau verlangt naar u, en behoeft uwe hulp, uwe troostvolle toespraak."

»Sternau?" vroeg hij, als uit eenen droom ontwakend, »Is hij dan niet te huis?"

»Hij bevindt zich onder mijn dak," hernam ik; »een ongelukkig tweegevecht — Het overige zult gij raden, waarde graaf; evenwel, moet ik u de verzekering geven, dat uw vriend, nog leefde, toen ik hem verliet, en dat hem alle hulp geboden wordt, welke zijn toestand slechts kan vorderen. Om u en uwe echtgenoote niet te zeer te verschrikken, wilde ik hem echter niet hierheen laten brengen, en nam hem bij mij, in huis."

De graaf, al te zeer door het ontvangen berigt verschrikt, scheen het gebeurde niet te kunnen begrijpen; toen echter scheen er eensklaps een licht in hem opgegaan te zijn, schielijk greep hij naar zijnen mantel, wierp hem om, nam zwijgend, maar bleek als een doode mijnen arm, en trok mij zoo ras voorwaarts, dat ik hem naauwelijks kon volgen. Reeds na eenige minuten stonden wij voor mijne woning, hij huiverde dezelve binnen te gaan, en zeide terwijl hij met zijne hand de mijne krampachtig drukte:

»Zoo hij eens dood was, Werner, hoe zoude ik dat overleven?"

De vreeselijkste vertwijfeling was in den toon zijner stem hoorbaar en spiegelde zich op zijn gelaat af. Wij traden binnen; mijn woonvertrek was gelijkvloers, ik opende behoedzaam de deur en wij zagen den geneesheer en eenen wondheeler, welke ik door mijnen bediende had doen halen, met den gewonde bezig, die doodsbleek door bloedverlies en met gesloten oogen op de rustbank lag, het gezigt naar ons toegekeerd.

De graaf beefde bij het gezigt van zijnen vriend, en slechts zijne aandoening volgende, knielde hij naast den gewonde neder, greep zijne bleeke koude hand, en bedekte dezelve in stomme smart, met kussen en tranen. Als door een electriek vuur scheen deze aanraking den lijder te treffen; hij opende, hoewel met zigtbare inspanning de oogen, zag zijnen vriend met de roerendste uitdrukking van liefde aan, en sloot ze toen weder.

»Begrijp toch, heer graaf." fluisterde hem de geneesheer toe, ten einde hem van den lijder te verwijderen, »het leven van uwen vriend hangt slechts aan een zijden draad — iedere gemoedsaandoening kan dien oogenblikkelijk breken."

De graaf gehoorzaamde, en de beide kunstbroeders zetten hunne inspanningen voort, om den kogel welke diep in het borstbeen was ingedrongen, met hunne instrumenten er uit te halen; Sternau kromp van tijd tot tijd onder deze smartelijke operatie ineen, doch hij deed geen kreet hooren, welke zijne pijn verraden kon. Ik stond voor den graaf, welke aan het venster, nevens het nedergelaten gordijn had plaats genomen, en hield zijne ijskoude hand in de mijne, om te verhinderen, dat hij iets van deze bewerking zag. Eindelijk

rolde de kogel, welke men gelukkig met een tang gevat had, over den grond, en een; »God zij dank!" ontvlood mijne lippen.

Thans konde men de wond onderzoeken, en daarna het verband leggen, hetgeen door de beide kundige mannen, met evenveel beleid en omzigtigheid als geschiktheid verrigt werd, waarop de geneesheer tot ons trad, om ons eeniger mate gerust te stellen. Hij misleidde mij echter, door de verzekering, dat er hoop op redding des gewonden was, terwijl de graaf, elk woord zijner lippen begeerig opvatte, om zich als een zinkende, aan den hem toegereikten stroohalm vast te klemmen.

»Zouden wij hem niet durven vervoeren?" vroeg de graaf nu met zachte stem aan den wondheeler, welke zijne met bloed bevlekte handen in eene kom afwiesch. »Ik zou in mijn huis beter voor zijne verpleging kunnen zorgen, en Clementine — Sternau's vrouw" — verbeterde hij, »zoude ontroostbaar zijn, als ook zij niet voor den geliefden zieke kon zorgen."

»Daaraan is vooreerst niet te denken," hernam de wondheeler, »hij mag zoo weinig bewogen worden, dat men zelfs zijne kleederen niet mag uittrekken, hoe hinderlijk zij hem ook zijn mogen. Hij heeft te veel bloed verloren, en wij moeten ten minste, het volgende verband afwachten, voor wij hem eenigzins mogen toelaten zich te bewegen."

Daar ik zag, hoezeer dit antwoord den graaf smartte, sloeg ik hem voor, hem en Clementine, zoo deze het wenschen zoude, mijne woning eenigen tijd af te staan, terwijl ik dan een kamer in zijn huis zoude betrekken; dat stelde hem zigtbaar gerust. Ik verzocht hem toen bij den gewonde te blijven, daar ik Clementine van het gebeurde zoude gaan verwittigen; want ik wachtte mij wel, hem te zeggen, wat er reeds bereids tusschen haar en mij had plaats gevonden, hij drukte mij de hand, en stemde hierin gaarne toe.

Men kan zich ligt voorstellen, met welk gevoel ik den terugweg naar de ongelukkige gravin aannam, en hoe smartelijk ik door haren toestand aangegrepen en verontrust was. De beangste gezigten der bedienden, welke hunne meesteres zeer lief hadden, en door hare ongesteldheid hevig verschrikt waren, zeiden mij, dat zij nog altijd zeer zorgwekkend was; ondanks dit, drong ik er echter op aan zoodra ik door mijn vragen vernomen had, dat zij uit hare bezwijming ontwaakt was, bij haar aangediend te worden, hetgeen ten gevolge had, dat men mij bij haar bragt.

Zij lag in eene kamer, waarvan de gordijnen nedergelaten waren, op haar bed, slechts door een dunnen, maar kostbaren deken gedekt; haar schoon donker haar hing in lange lokken, langs het bleeke door tranen bevochtigde gelaat, op haren angstig hijgenden boezem af; en elke harer trekken, drukte zulk eene zielesmart uit, als ik vroeger, noch later ooit op het gelaat eens menschen gezien heb. Zij bedekte bij mijn binnenkomen het gezigt met beide handen, tusschen welker blanke vingers menige tranen doorstroomden; om mij aan te spreken of iets te vragen, hiertoe ontbrak haar de moed geheel.

»Stel u gerust, Mevrouw," zeide ik, het eerst de angstige stilte afbrekende, »uw vriend leeft, en zal, ofschoon zwaar gewond, met behulp des Almagtigen blijven leven; uw echtgenoot de graaf heeft mij met deze boodschap tot u gezonden."

Zij scheen er in het geheel geen acht op te slaan, dat ik mij door deze laatste woorden, als een, in hare familiegeheimen ingewijde, deed kennen.

»O, misleid mij niet!" riep zij op den toon der hoogste smart, terwijl zij haar gezigt ontdekte, »om 's hemels wil misleid mij niet, mijnheer van Werner! Ik heb den lijdenskelk reeds tot aan den bodem geledigd — Ik zag hem in mijnen geest, reeds dood! ik gevoel het, ik wist het, wat hem doodde. — Zal ik nog eens hopen, om daarna weder te vertwijfelen? Kunt gij zoo wreed, zoo onmenschelijk wreed zijn, om eene arme zwakke vrouw nogmaals zulk eene smart te bereiden?"

»Ik zoude mij dat nimmer vergeven kunnen, Mevrouw, maar op mijn woord, Sternau leeft, de kogel is uit de wond gehaald, en door bekwame handen het eerste verband gelegd. De graaf is bij hem en zal hem niet weder verlaten, voor zijn toestand het veroorloven zal, hem hierheen, in zijne eigene woning te brengen; ook laat deze u verzoeken, in mijne woning de zorg voor dezen dierbaren zieke met hem te deelen, zoodra uw eigene toestand u dat veroorloven zal."

Zij antwoordde mij niet, maar verzonk in een lang smartelijk nadenken; mijn voorgevoel zeide mij wat in de ziel der ongelukkige vrouw omging, de vrees, welke haar verscheurde, van in mij een deelgenoot van haar geheim te zien, in mij, den haar nog zoo vreemden, onbekenden man; en mijn vermoeden bedroog mij niet, ik wist, dat ook zij Sternau beminde; dat hij haar alles geworden was.

Toen sloeg zij de oogen op mij, en zag mij zoo vorschend aan, als wilde zij mijne geheele ziel doorzien, iedere, zelfs mijne geheimste gedachten raden; ik verstond dien blik, en wendde mij zuchtend af. Nooit in mijn leven, had ik zulk een medelijden met eenig mensch gevoeld, als ik met die beide ongelukkige wezens, met Sternau en Clementine had; zelfs niet op het slagveld, waar het hart door de schrikkelijk verminkte ongelukkigen zoo pijnlijk wordt aangedaan; want wat zijn de wonden des ligchaams, tegen die der ziel?

Haar teer gevoel, haar fijn vrouwelijk doorzigt, zeide haar misschien, wat er in mij omging, en dat zij van mij voor haar geheim niets te vreezen had. Nog eenige oogenblikken bleef zij in hare vorige houding; toen streek zij met eene snelle beweging, het donkere, van tranen nat gewordene haar van haar voorhoofd, en zeide:

»Zend mij mijne kamenier, waarde vriend; ik

zal opstaan en u aanstonds volgen, ik geloof daartoe sterk genoeg te zijn."

»Zoo gij het mij toestaat, zal ik in eene andere kamer wachten, totdat gij gereed zijt, en u dan in het rijtuig naar mijne woning geleiden."

»Ook dit nog, — Gij zijt zeer goed en menschlievend, mijnheer van Werner; doch zoo heeft Sternau, de vriend uwer jeugd, u ook altijd afgeschilderd."

Ik ging heen, zond haar hare kamenier, liet door eenen knecht het rijtuig bestellen, en zag haar reeds na weinige minuten, door hare kamenier ondersteund, tot mij komen; ik bragt haar naar het rijtuig, hielp haar er in en hetzelve rolde met ons voort.

Wij vonden den graaf nevens de rustbank zitten, op welke Sternau in eene halve sluimering lag. De wangen des laatsten gloeiden door eene hevige koortshitte, en om den mond vertoonden zich krampachtige trekken; doch hoewel de deur bij ons binnenkomen in hare hengsels eenigzins kraakte, toch sloeg hij evenwel zijne oogen niet op. De graaf reikte Clementine met eene treurige blik de hand, welke zij drukte, maar spoedig weder losliet, om zich over den gewonde te buigen, dien zij eenen langen tijd met smartelijke blikken aanzag. Hij glimlachte pijnlijk, als had zijne ziel welke zich reeds van hem losmaakte, nog eenig gevoel van hare geliefde nabijheid, zijne lippen wilden zich openen, om te spreken, maar zijne groote zwakte belette hem dit.

Ik was beangst, dat Sternau in zijne koortsachtige aandoeningen het geheim verraden zoude, dat zijne borst zoo lang en getrouw bewaard had, waarom ik den graaf eenen wenk gaf mij in de naastgelegene kamer te volgen; hij deed het en Clementine bleef met den gewonde alleen.

Er waren tusschen Rudolf en mij, menigerlei zaken, aangaande de plaats en gelegenheid van mijn huis te behandelen, ook moest voor een bed voor zijne echtgenoote gezorgd worden, terwijl ik hemzelf het mijne voor dien tijd zoude afstaan; dit toch, dat slechts voor een gehard krijgsman geschikt was, konde eene teedere vrouw niet tot leger dienen; ook nog andere zaken waren er noodig, welke men in de woning van een ongehuwd persoon niet aantreft. De graaf toonde zich bereid zijnen vriend voor eenigen tijd te verlaten, daar hij wist, dat Clementine en ik voor hem zouden zorgen ten einde op zijne eigene aangelegenheden orde te stellen, en verliet ons dus.

Ik wist niet, welk gevoel mij terug hield, van aanstonds weder in de kamer te treden, waarin de gravin zich met den gewonde bevond, doch toen ik na verloop van een uur mij weder in dezelve begaf, vond ik de zaken plotseling veranderd: Sternau had de oogen geopend, welke met onuitsprekelijke verrukking van liefde en geluk op Clementine gevestigd waren, terwijl zich op hare zoo even nog zoo bleeke wangen, een blos, als van maagdelijke schaamte vertoonde, ook had zij hare oogen nedergeslagen. Mijn onverwacht binnenkomen scheen haar te verschrikken, want zij stond van hare zitplaats nevens het bed op, en trad mij te gemoet; Leonard's blikken volgden iedere van hare bewegingen, zoodat ik duidelijk zag, dat hij bij zijne volle kennis was.

VIII.

Drie dagen achtereen hadden de graaf, Clementine en ik den zieke de getrouwste hulp verschaft, toen de wondheeler, nadat hij weder een nieuw verband had gelegd, tot onze onuitsprekelijke vreugde verklaarde, dat hij thans voor het leven des gewonden geloofde te kunnen instaan, daar tot zijne eigene verwondering, de krachten van den zieke, op eene, in zijnen toestand onbegrijpelijke wijze waren toegenomen.

Naauwelijks kan ik woorden vinden, om de vreugde des graven over dit blijde berigt te schilderen, terwijl Clementine zwijgend en nadenkend met een oog zoo vol zaligheid hetzelve aanhoorde, dat het zigtbaar haar van vreugde dronken echtgenoot trof, hoewel hij haar in onze tegenwoordigheid daarover geen verwijt deed.

Gedurende den nacht, welken op dezen voor Rudolf en mij zoo vrolijken dag volgde was de beurt aan mij, om bij Sternau te waken; wij deden dit bij afwisseling, terwijl Clementine, welker gezondheid zigtbaar afnam, ons slechts bij dag durfde aflossen.

Ik zat met een boek voor mij aan de tafel, welke nevens Sternau's bed stond, en las, daar hij voor het schijnsel der lamp door een digt lichtscherm beschut was en oogenschijnlijk rustig sliep. Plotseling echter bewoog Sternau zijne hand, en overtuigde mij door het noemen van mijnen naam, dat hij niet sliep. Ik legde het boek neder en vroeg wat hij begeerde.

»Werner," zeide hij met eene afgematte, maar heldere stem, »Werner, zijn wij geheel alleen in de kamer?"

»Geheel alleen, dierbare vriend; Rudolf slaapt in de mijne."

»Dat is goed; ik heb iets met u te spreken, Werner. Wat zeggen de geneesheeren van mijnen toestand?"

»Zij hebben u eenparig buiten alle gevaar verklaard, Sternau."

»Misleidt gij mij misschien ook, Werner?" vroeg hij ernstig zijne oogen vragend op de mijnen vestigende.

»Bij den Almagtige, neen!" uitte ik op eenen toon der waarheid en der innigste overtuiging.

Hij verzonk bij deze woorden, in een lang, zoo het mij toescheen smartelijk nadenken; toen wreef hij zich met zijne bleeke uitgeteerde hand over zijn gelaat en zuchtte:

»Is dat u geene blijde tijding, welke ik u gegeven heb?" vroeg ik, op zijn zuchten duidend, waarvan mij de oorzaak, maar al te wel bekend was.

»Zeker, zeker!" zeide hij een weinig driftig. »Laten wij dat echter daar, mijn vriend, en luister liever naar een verzoek, dat ik u te doen heb. In mijne brieventasch zult gij een sleutel vinden, welke op de secretaire in mijne slaapkamer past. Open haar en neem uit het linksche vak een klein zwart, met koper ingelegd kistje; de sleutel legt er naast, maar ik alleen kan het openen, daar het een kunstslot is, waarvan men de letters moet weten. Gij zult mij beiden brengen, niet waar, vriend! gij wilt mij deze liefdedienst ook nog wel bewijzen."

Ik aarzelde te antwoorden, want zonder dat ik verklaren kon, waarom, scheen toch dit verzoek iets geheims in zich te hebben; zeker merkte hij aan mijn gelaat wat er in mij omging, want hij ging voort, met het oog sterk op mij gerigt, en den toon van de grootste rust en onverschilligheid aannemende:

»Dat kistje bevat eenige voor mij gewigtige papieren; ook," — en hier begon zijne stem te beven, toen hij deze laatste woorden uitsprak — »ook haar portret, Werner; gij begrijpt dat het mij verontrustte, dit kistje nog langer onder het bereik van mijnen vriend te zien. Ik kon nog sterven — en dan," — zijne stem brak hier af, hij droogde zich met zijne zakdoek een traan van de oogen, en wischte het zweet van zijn voorhoofd.

»Welnu, ik begrijp het belang, dat gij in het bezit van dit kistje stelt," zeide ik na eenige rust, »daarom zal ik het u morgen dadelijk brengen, dan kunt gij u gerust stellen."

»Ik dank u voor deze goedheid, Werner!" zeide hij, mij zijne uitgeteerde hand met eene snelle beweging toereikende, die ik aangedaan drukte.

»Nu zijt gij toch kalm. Sternau," zeide ik »en laat alles aan het lot over."

»O ik ben kalm, geheel kalm, dierbare vriend!" verzekerde hij met eenen smartelijken lach; »en meer dan kalm," voegde hij er met een zucht bij, die zijne eigene woorden logenstrafte.

Den volgenden morgen voldeed ik aan zijn verzoek en vond het bewuste kistje benevens den sleutel op de aangewezene plaats in zijne secretaire, zijne oogen fonkelden en zijne handen sidderden, toen hij het aannam. Spoedig verborg hij het onder zijn hoofdkussen, toen hij de deur der voorkamer hoorde opengaan; het was de doktor, welke hem kwam bezoeken. Deze onderzocht langen tijd zijne pols; en scheen met dezelve niet zeer tevreden te zijn, ten minste bij zijn vertrek beval hij met den grootsten nadruk, de meest mogelijke rust den zieke aan.

Spoedig verscheen ook Clementine, vergezeld van den graaf, om mij af te lossen; zij plaatste zich nadat zij Sternau gegroet had, met eenig handwerk bij het venster, terwijl Rudolf zich meer bijzonder met den zieke bezighield, die hem van tijd tot tijd, met onafgewende blikken teeder aanstaarde. Ik verwijderde mij, om door een korten morgenslaap, mij voor de nachtwaak schadeloos te stellen.

De dag, welke op dezen nacht volgde, leverde niets ongewoons op; Sternau lag half te sluimeren, gelijk het ook bij zijne zoo zeer verzwakte krachten, niet anders had kunnen zijn, en de graaf, welke dien nacht bij hem gewaakt had, verzekerde mij den volgenden morgen, toen ik hem bij den zieke afloste, dat hij zeer rustig en geheel zonder koorts geweest was.

Den volgenden nacht waakte ik weder. Sternau scheen zeer opgewekt te zijn, sliep in het geheel niet en knoopte omstreeks middernacht, geheel tegen mijnen wensch en inzigten een gesprek over godsdienstige onderwerpen, met mij aan, terwijl hij mij bad, hem mijne meening over het bestaan, na den dood, en al die zaken te zeggen, die den beschaafden, denkenden mensch, geheel zijn leven door op het ernstigst bezig houden. Te vergeefs bad ik hem, zulke gedachten thans verre van zich te zetten, daar zij zijn gestel zouden aandoen; hij gehoorzaamde mij wel voor een oogenblik, maar kwam toch telkens weder en als zonder het te willen op dat onderwerp terug, onder andere zeide hij mij bij deze gelegenheid:

»Ik heb gehoord, Werner, dat het ongeluk, bijzonder een groot en diep ongeluk, den mensch vroom en geloovig moet maken. Bij mij is dit, tot mijne verwondering ja, ik moet het wel zeggen, tot vermeerdering van mijn lijden, niet het geval geweest. Ik was een zeer godsdienstige knaap, een voor dweeperij gestemde jongeling; maar toen ik zoo naamloos ongelukkig werd, toen mijn arm hart, onder den last van het mij opgelegde lijden, ach! ongeklaagd lijden bezweek, toen" — hier zweeg hij eenige oogenblikken overweldigd door de smart der herinneringen, en voegde er na eenige rust met zachte en bevende stem bij: — »toen heb ik te vergeefs naar den troost van mijne vroegere jaren gezocht — Werner — veracht mij niet; in vele jaren heb ik niet biddend, niet geloovend, niet vertrouwend tot den Schepper durven opzien. Ja, Werner, mijn ongeluk heeft mij zeer verstokt gemaakt — en altijd werd ik bitterder en bitterder, daar ook mij die laatste troost ontzegd was: die staf der godsdienst, die gelijk men zegt, andere ongelukkigen niet ontbreken zal. En waarom ontbrak mij deze dan ook, Werner? waarom bij al dat lijden; ook nog dit gemis? Was dan mijn hart niet rein genoeg, der godheid tot tempel te dienen? Het heeft toch warm en krachtig voor dat hoogste Wezen geslagen, toch was het vatbaar voor alle deugdzame en verhevene gevoelens — toch was ik niet slechter, ja misschien zelf beter, dan duizend anderen, die tot God bidden, en vreugde en kracht uit het geloof aan hem putten mogen. Deze gedachte, of liever dit gemis, heeft mij dikwijls tot volslagen waanzin geleid. Ik weet niet of gij mij in alles zult begrijpen, Werner; misschien veracht gij mij geheel — doch het zij, hoe het wil, ik moest het u zeggen, opdat gij mij in alles zoudt kunnen verstaan, in alles, mijn vriend!"

Te vergeefs zocht ik hem gerust te stellen en

van dat ongelukkige thema af te brengen, dat hem afmatten moest, als hij er verder mede bezig was, hij brak echter mijn bidden en spreken, door de vraag af:

»En gelooft gij dan vast en onwankelbaar aan eene Voorzienigheid; aan eenen regtvaardigen en wijzen, aan eenen goeden en liefdevol zegenenden God, Werner?"

»Ja," zeide ik, uit de volheid mijner ziel en met krachtige stem.

»Gij gelukkige!" zuchtte hij. toen wendde hij zich van mij af, en zweeg langen tijd, daarop bad hij mij, een boek, dat op ons gesprek kon passen, uit mijne bibliotheek te halen, om hem daaruit iets voor te lezen, ik stemde hierin toe, daar ik geloofde aldus het best hem te kunnen gerust-stellen.

Ik bleef, dat herinner ik mij zeer goed, geen tien minuten weg. Toen ik met het gekozene boek — het was er een van Schleiermacher — terugkeerde, stond het kistje, hetwelk ik hem den voorgaanden dag had moeten brengen, voor hem op de tafel, en nevens hetzelve lag de sleutel, en een miniatuur portret, dat ik bij den eersten aanblik voor dat van de gravin herkende.

»Daar Werner, neemt gij dit tot gedachtenis van mij," zeide hij, met eene zeldzame verandering van stem; »en laat thans alles waarheid tusschen ons zijn, mijn vriend, want mijne oogenblikken zijn geteld."

Bij deze woorden, reikte hij mij het portret van Clementine over, nadat hij het nog vol innige liefde aan zijne bleeke lippen had gedrukt.

»Wat?" riep ik door een angstig voorgevoel, en vol ontzetting aangegrepen, »wat hebt gij gedaan, Sternau?"

»Stil!" hernam hij, »Stil! geen nuttelooze uitroepen — wij hebben den tijd daartoe niet! Herinnert gij u, dat gij mij een oogenblik met Clementine alleen liet, nadat gij haar hier hadt gebragt."

»Ja ik herinner het mij!"

»In die weinige oogenblikken, Werner, ontving ik van hare lippen, het loon van zes volle jaren lijdens. Zij geloofde mij reeds in de handen des doods; waande mij buiten mijne zinnen — en ik was het ook, tot hare gloeijende lippen, mijne ijskoude aanraakten, en woorden fluisterden, die mij, schoon reeds geheel het graf toebehoorende, in het leven terug zouden geroepen hebben: Woorden, die de eerste waren van alle gevoelens mijner ziel. Als eene aanstekende, electrische vonk, vielen zij in mijn reeds stilstaand hart. Gij zult begrijpen, mijn vriend, wat ik u thans niet wijdloopiger kan verhalen, maar nu vraag ik u; kan ik nog leven? Kan ik nog, nadat dit tusschen haar en mij is voorgevallen? Hoe zoude ik haar — hoe zoude ik mij — anders van het knagend zelfverwijt hebben kunnen redden, dan door mijnen dood? Gij begrijpt dat Werner, niet waar, en zult dus niet boos op mij zijn, dat ik u tot werktuig daarvan koos? Dit kistje bevatte Pruissisch zuur, dat ik den bekenden giftmenger, welke hier ook zijne kunst uitoefende door verwisseling met een gelijk houten fleschje met onschadelijke stof, afhandig maakte; de scheikundigen houden dit zuur voor zoo sterk, dat slechts eenige droppels, eenen onvermijdelijken dood veroorzaken — ik konde dus geen beter vergift verlangen"....

»Ongelukkige!" riep ik, hem in de reden vallende, door ontzetting aangegrepen; »zoo bedroogt gij mijn vertrouwen! Mij, mij, koost gij daartoe uit, om u den dood zonder het te willen en te weten toe te brengen."

»O stil toch van dit alles," herhaalde hij nogmaals en een minachtende lach speelde om zijne bleeke lippen. »Alsof wij niets gewigtigers te spreken hadden, Werner! Hoor mij aan; niemand mag vermoeden, dat ik mijzelf den dood heb gegeven — Niemand zal het vermoeden, want mijne wond was zwaar genoeg, om mij denzelven te geven, die zonder die betooverende aanraking harer lippen reeds vroeger mijn zeker deel zou geweest zijn, dus zwijg Werner, zwijg, als het graf — het"....

Zijn stem brak, het laatste geluid bestierf op zijne lippen, maar het oog behield nog altijd zijne helderheid, en bleef vast op mij gerigt. Geen trekken der ledematen verried, dat de dood reeds zijn hart genaderd was; spoedig echter namen zijne oogen eene andere uitdrukking aan — ik kende die reeds van het slagveld — de dood had zijne zwarte pijl geschoten — nog een ademtogt en de ongelukkigste aller menschen was niet meer!

Ik weet niet hoe lang ik verstijfd van schrik en smart nevens zijn lijk gezeten heb; de harde slag der pendule, welke 3 ure in den morgen aankondigde, wekte mij eindelijk uit mijnen aan verdooving grenzenden toestand. Als een misdadiger, als een moordenaar, kwam ik mijzelf voor, met eene onwillekeurige beweging greep ik naar de beeldtenis van Clementine en het noodlottige kistje, sloot beide in mijne secretaire, waarvan ik den sleutel bij mij droeg. Toen ging ik naar beneden, om mijnen bediende te wekken en naar den doktor te zenden, alsof hij nog te redden, te helpen was; ik was inderdaad zoo verward, dat ik zelf niet wist, wat ik deed; evenwel ik gevoelde, dat het nog, na hetgeen was voorgevallen, onmogelijk zijn zoude, Rudolf en Clementine alleen onder de oogen te komen; want ik had den angst en het gevoel eens moordenaars.

Na verloop van een half uur verscheen de geneesheer, welke in de nabijheid woonde; hij trad bij het bed, beschouwde eenige oogenblikken het lijk, en zeide toen, nadat hij te vergeefs den pols had gezocht: »hij is dood, misschien heeft eene inwendige bloedstorting zijn leven snel en zonder smart doen eindigen, zoo als zijn rustig en lagchend gelaat aanduidt. Wij hadden dit, bij de diepte en het gevaar der wond, ondanks zijn uiterlijk zeer gunstig stond, in de laatste dagen nog te vreezen."

Ik kon hem niet antwoorden, maar verheugde mij, dat hij nog altijd met het lijk bezig was, in plaats van op mij acht te geven, daar ik zelf meer dood dan levend was.

Eindelijk vermande ik mij, en verzocht hem, den graaf te willen wekken en dezen voorzigtig de treurige boodschap te willen brengen, waartoe ik mij ongeschikt voelde. Aanstonds was hij bereid mij dezen verpletterenden last af te nemen.

Sedert deze verschrikkelijke en smartelijke gebeurtenis mijns levens zijn er vele jaren verloopen, maar nog leeft de herinnering aan dezelve zoo levendig in mij voort, als was zij eerst onlangs voorgevallen,

Men begrijpt ligt, dat ik den wil des overledenen eerbiedigde en dat de graaf nooit vernam, dat de vriendschapsproeve, die hij van zijnen vriend zoo onbedachtzaam gevorderd had, hem den dood gegeven heeft.

Clementine, welke het verlies van Sternau overleefde, werd zeer vroeg oud, hare eens zoo glanzige schoonheid verwelkte, als door eenen giftigen adem getroffen spoedig. Wij zagen elkander zelden meer, want haar aanblik veroorzaakte mij pijn, en ik begreep, dat ook de mijne haar niet zoude vervrolijken.

Thans is ook zij reeds overleden, en spoedig door haren echtgenoot gevolgd; ik kon het dus wagen, de lotgevallen dezer ongelukkige menschen aan het papier toe te vertrouwen.

De lezer zal ligtelijk bemerken, dat het geene verdichte maar werkelijk gebeurde zaken zijn, en gewis zal hij hen, al is het dan ook slechts eene smartelijke belangstelling niet ontzeggen.

J. Hartelust.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN REGTSGELEERDE.

DE SCHRIJFTAFEL.

Ongeveer vijf en twintig jaren geleden leefde er te Watley, eene kleine stad in het midden van Engeland een eerzame schoenlapper, met name Caleb Jennings. Deze man woonde sedert twaalf of dertien jaren, in een winkeltje, dat naar de plaatselijke overlevering wilde, al verscheidene geslachten achtereen in zijne familie was geweest. Het scheen hem vrij goed te gaan, want hij was ordelijk en spaarzaam en had vrij druk werk in het welvarende stadje. Hij had een aardig woonen slaapvertrekje in een huis, welks eerste verdieping door steenen pilaren gedragen werd en over zijn eenvoudigen winkel uitstak, en op deze woning was hij zoo fier als de rijkste adellijke landeigenaar op zijn goed zijn kan, en in allen geval veel onafhankelijker. Dat zijn zelfgevoel niet geheel onverdiend was, bewees de omstandigheid, waaraan wij het genoegen van zijne kennismaking te danken hadden. Wij hadden namelijk een proces te voeren tegen een rijk heer uit de omstreken van Watley, die half beschonken zijnde, een Londensch koopman, die destijds te Watley, zich voor zijne zaken ophield, geslagen en mishandeld had. Op den laatsten dag van het verhoor schenen de getuigen plotseling allen hun geheugen geheel verloren te hebben, en zich niets meer te kunnen herinneren, en wij zouden het proces zeker verloren hebben, zonder de openhartige en vrijmoedige verklaring van Caleb, op wiens eerlijk hart vruchteloos alle middelen om op zijne getuigenis te werken afgestuit waren. Mijn compagnon, Mr. Flint, die destijds pleitte, vatte dadelijk genegenheid voor den man op en zoo kwam het, dat wij later verzocht werden, Caleb Jennings uit den moeijelijken toestand en de zonderlinge verlegenheid te redden, waarin hij plotseling tegen zijn wil en wensch gewikkeld was geworden.

De vooruitspringende, eerste verdieping onder welke Caleb's winkel stond, werd sedert vele jaren, door een oud ziekelijk heer, Ambrosius Leslie genaamd, bewoond, die eigenlijk uit Watley geboortig was, maar in den handel zich te Londen een aanzienlijk vermogen verworven had. Sedert hij na een twintigjarig afzijn in zijne vaderstad teruggekeerd was, had hij iedereen gemeden, en zijn menschenhatend en bitsch gedrag had reeds lang zijne gezondheid ondermijnd en zijne levenskracht verteerd, tot het zoo wel hemzelven als de weinige personen met welke hij in aanraking kwam, duidelijk werd, dat zijne levenslamp weldra zou uitgaan, en nog weinige opflikkeringen slechts konden plaats grijpen, eer aan het aanhoudend klagen en gemor van den ouden man een einde zou komen.

Mijnheer Leslie had geene bloedverwanten en de eenigste mensch met wien hij omgang hield, was een zekere Mr. Sowerby, een advokaat van het stadje, die sedert vele jaren Leslie's zaken had waargenomen. Sowerby bezocht den zieken man schier elken avond, speelde schaak met hem en kreeg allengs een invloed op zijn kliënt, waarvan de ziekelijke, zwakke man vergeefs zou gepoogd hebben zich te ontslaan; zelfs liep het gerucht, dat Leslie zijn geheele vermogen hem bij testament had vermaakt. Dit praatje was namelijk door Caleb Jennings in omloop gekomen, die eenigermate een gunsteling van den ouden man was, althans met minder afkeer en weerzin ontvangen werd dan de menschenhater jegens ieder ander aan den dag legde. Caleb had in het tuintje achter zijn huis, een paar bloembedden en Leslie liet zich somwijlen door hem een ruiker bloemen geven, terwijl hij hem ook andere kleine diensten en boodschappen liet verrigten; vooral sedert zijne oude babbelzieke meid Esther, die Leslie van Londen medegebragt had, gestorven was, en met wie Jennings altijd op een zeer vriendschappelijken voet had omgegaan. Door hare mededeelingen en andere berigten, die Caleb nu en dan had weten op te vangen, was hij zoo tamelijk bekend gewor-

den met de geheele levensgeschiedenis en de zorgen en verdrietelijkheden, die de levenskracht van den vroeg verouderden Leslie verteerden.

Wij zullen hier kortelijk het voornaamste mededeelen van de gewone en alledaagsche geschiedenis van dezen man, zoo als wij die gedeeltelijk uit den mond van Jennings, en gedeeltelijk uit andere mededeelingen hebben geput, omdat het noodig is, om het volgende goed te verstaan.

Door een ongelukkig toeval in zijne kinderjaren was Leslie mismaakt van ligchaam geworden en moest door een vrij groote bogchel er niet zeer bevallig uitgezien hebben. Daar dit hem in de oogen der schoone sekse bijzonder benadeelde — althans bij het jongere deel daarvan — en den indruk van zijn geestig en niet onbevallig gelaat uitwischte, zoo was hij in het bijzijn van jonge meisjes van zijn stand altijd schroomvallig, en reeds had hij zijn zevenendertigste jaar bereikt en zich een tamelijk vermogen verworven, eer hij de minste neiging tot het huwelijk gevoelde. Ongeveer een jaar voor dien tijd was door het kort achter elkander overlijden van zekeren Mr. Stevens en zijne vrouw, derzelver oudste dochter Lucy ten zijnen laste gekomen. Leslie zelf had namelijk zijne ouders vroeg verloren en zijne destijds nog ongehuwde tante had hem en zijn jongen broeder tot op beider meerderjarigheid opgevoed. Lang voor dit laatste tijdstip, had zij zekeren heer Stevens getrouwd en twee dochters, Lucy en Emilie waren de vrucht van dit huwelijk. Haar echtgenoot, die haar slechts twee maanden overleefde, was arm gestorven en volgens den wensch zijner stervende tante, die hij steeds de hoogste achting en dankbaarheid had toegedragen, had Leslie hare oudste dochter in zijn huis opgenomen, als zijne aangenomen dochter en erfgenaam, om hare opvoeding te voltooijen. De jongere dochter Emilie was in het huis van eenen verren bloedverwant opgenomen. De familie Stevens had in een afgelegen hoek van Engeland gewoond en vandaar dat Leslie zijne nicht Lucy in geen tien jaren gezien had, toen zij in hare nieuwe woning aankwam. Tot zijne verwondering, vond hij, dat het bleeke wat eenvoudige kind, dat hem nog voor den geest stond, in eene schoone en geheel ontwikkelde maagd veranderd was, wier jeugdige vrolijkheid, scherts, vlug vernuft en frissche, jeugdige schoonheid, weldra een magtigen indruk op hem gemaakt hadden.

Vergeefs streed hij tegen den in zijn boezem ontkiemenden hartstogt en trachtte dien uit zijn hart te rukken, door redenering te onderdrukken, stelde zich alle hinderpalen en redenen van afkeuring van zulk een verbindtenis voor den geest; het onderscheid in jaren en voorkomen, daar hij zevenendertig jaren oud, leelijk, mismaakt en knorrig was, terwijl zij eerst eenentwintig jaren oud en door zedelijke en ligchamelijke begaafdheden tot de schoonste en uitstekendste harer sekse behoorde. Na een harden, hem bijkans verterenden strijd, gedurende meer dan een jaar, in den loop waarvan Lucy met afgrijzen den waren aard der neiging ontdekte die haar neef en voogd voor haar koesterde, kwam de zaak tot eene beslissing, door een verzoek van Lucy, dat zij de bloedverwanten mogt bezoeken, die hare zuster Emilie tot zich hadden genomen en eenige maanden bij deze doorbrengen. Met een pijnlijk voorgevoel, dat hij haar misschien voor altijd verliezen zou, als hij in haar verzoek toestemde, en zich latende wegslepen door zijne verbeelding, die hem de schoone Lucy als hem niet ongenegen afschilderde, trad hij op een morgen onverwachts hare kamer binnen, met het vaste voornemen zijne schoone nicht zijne hand en zijn vermogen aan te bieden. Zij was er niet meer, hare half geopende schrijflessenaar en een daarop liggende, half voltooide brief gaven te kennen, dat zij kort geleden het vertrek verlaten en weldra terugkomen zou. In zijne gemoedsaandoening ging Leslie eenige malen op en neder; kwam daarbij eens digt langs de schrijftafel en sloeg onwillekeurig een blik op den open brief. Als op dit oogenblik eene giftige slang op hem losgeschoten was, had hij niet meer kunnen ontstellen. Boven aan den brief zag hij eene teekening van Lucy's hand, met vaste hand ontworpen. Deze stelde zijn eigen, doch tamelijk overdreven afbeeldsel voor, hoe hij als een smeekend minnaar met gevouwen handen voor Lucy nederknielde en zij het van lagchen uitgilde, over zijn jammerlijk figuur. De brief was aan hare zuster Emilie gerigt en de verbitterde minnaar zag niet alleen dat zijn vermeend geheim bekend was geworden, maar ook dat hij om zijne dwaze verliefdheid uitgelagchen en bespot werd. Zoo ten minste legde hij de woorden uit, die voor zijne oogen ronddraaiden. In dit oogenblik trad Lucy de kamer binnen en een stroom van verwijtingen kwam haar te gemoet van den woedenden man, bij wien gekrenkte eigenliefde, verbitterden hoogmoed en lang gevoede en bedwongen drift, zich in wilde bittere woorden lucht gaven. Een half uur later had Lucy zijn huis verlaten, en wel gelijk later bleek, voor altijd. Nadat zij bij hare zuster gekomen was, zond zij een brief aan haren voogd, waarin zij ootmoedig om vergiffenis smeekte voor de ligtzinnige en in zijne oogen beleedigende teekening, die alleen voor Emilie's oogen bestemd was; doch tot antwoord liet hij haar alleen door een bediende melden, dat »mijnheer Leslie van alle verdere correspondentie met miss Stevens verzocht verschoond te blijven." De wrok van den beleedigden en wraakzuchtigen man begon echter weldra weder te bedaren, en oude denkbeelden, herinneringen en pligten, kwamen hem weder voor den geest. Gedeeltelijk was dit toe te schrijven aan de leegte, die Lucy's afwezigheid in zijne huishouding verwekte; gedeeltelijk ook aan de herinnering der dankbaarheid, die hij hare moeder schuldig was, en de belofte, die hij haar op haar sterfbed had gegeven. Deze kwamen hem steeds levendiger voor den geest, en deden hem over het gebeurde bijkans rouw gevoelen, toen hij over den post een

nieuwsblad ontving, waarin hij de aankondiging van haar huwelijk las. Hij meende in het adres Lucy's handschrift te erkennen, hetgeen echter eene dwaling was, want het was hem buiten haar weten door hare zuster Emilie toegezonden, dat zeker in dit geval, veel naar eene beleediging geleek. Leslie achtte er zich bitter door gegriefd, en trachtte van dit oogenblik af alle gedachten aan zijne nicht uit zijn geheugen te verbannen.

Ongelukkig nam hij hiertoe het verkeerde middel te baat. Als hij in het gewoel en de drukte van zijn handelsbedrijf gebleven was, dan zou ongetwijfeld eene ongelukkige liefde door hem, gelijk door duizende mannen aldus vergeten zijn geworden. Maar in plaats daarvan zeide hij zijne zaken vaarwel, trok naar Watley, werd een gierigaard en menschenhater en verliet nimmer weder de woning, die hij dadelijk toen hij aankwam voor zich gehuurd had. Hier voedde en kweekte hij zijne bittere herinneringen, die een verstandig man getracht zou hebben, zich uit het hoofd te zetten, en leidde daardoor een eenzaam, vervelend, kwellend leven, waarbij de dood hem als een heilrijke verlosser moest voorkomen.

In dezen toestand bevond zich de vroeg verouderde, sukkelende man, die eerst achtenvijftig jaren oud, en toch reeds naar geest en ligchaam een levenszatte grijsaard was, toen Mr. Flint voor de eerste maal Caleb Jennings leerde kennen. Ongeveer tien weken na het laatste getuigenverhoor, waarbij Caleb als getuige voor onzen kliënt was opgetreden, werd des schoenmakers opmerkzaamheid op zekeren dag gevestigd op een jong man en een jong meisje in rouwkleederen, die naar de gelijkenis, die tusschen beide bestond, broeder en zuster moesten zijn, en aan het venster van zijn winkel kwamen, om te vragen waar mijnheer Ambrosius Leslie woonde. Jennings wees hen diè, en dreef de beleefdheid zoo ver, dat hij uit zijn winkel kwam en voor hen aanschelde. De deur werd door de meid van de vrouw des huizes geopend, die sedert den dood van Esther den ziekelijken heer op de eerste verdieping bediende, en de vreemdelingen verzocht naar boven te gaan.

Caleb brandde van nieuwsgierigheid, om te weten, wie de vreemdelingen waren en wilde beneden gekomen een pijpje opsteken, om onder het genot daarvan zich in gissingen daarover te verdiepen, toen hij boven zich een schreeuw en daarop de welbekende stem van Leslie hoorde schelden en tieren, waarbij nog andere personen het woord voerden. Verschrikt liep Caleb naar boven en aanschouwde daar een even zonderling, als onbegrijpelijk tooneel. Leslie stond zoo bleek, als een doode, aan alle leden bevende en met van toorn gloeijende oogen, tegenover het jonge meisje, dat hij ongetwijfeld met een anderen persoon verwisselde, terwijl een stroom van scheldwoorden en bedreigingen zijn mond ontvloot. Het arme meisje daarentegen, dat zoo ontsteld was, dat zij zonder de ondersteuning haars broeders zou nedergezegen zijn, hield in hare uitgestrekte bevende hand een brief, en verzocht hem in afgebroken bewoordingen, die door hare ontroering en Leslie's getier geheel onhoorbaar waren, dat hij dien wilde lezen. Eindelijk sloeg de verbitterde oude man het meisje den brief uit de hand en gebood beiden op bitschen toon zijn huis dadelijk te verlaten. Caleb verzocht de jonge lieden hieraan toch te voldoen en vergezelde hen naar beneden. Toen zij op de straat kwamen begaven zij zich naar de overzijde, waar eene bejaarde vrouw, mede in rouwgewaad gekleed hen stond te wachten. Na een korte zamenspraak gingen alle drie gezamenlijk de straat af en waren weldra Caleb uit het gezigt.

Een kwartier uurs later verhaalde de dienstmaagd aan Caleb, dat Leslie nog steeds in hevige onrust naar bed gegaan en blijkbaar ongesteld was, maar volstrekt niet wilde, dat men om Dr. Clarke, zijn gewonen geneesheer zond. Een zoo plotselinge en hevige storm in de gewoonlijk zoo eentoonige en vervelende levenswijze van Jennings had zijne nieuwsgierigheid ten hevigste opgewekt; er verliepen echter uren zonder dat deze eenigermate werd bevredigd. Eindelijk gaf tegen den avond een eigenaardig getik op den vloer den schoenmaker te kennen, dat Leslie hem wenschte te spreken. Hij vond dezen overeind in het bed zitten en schoon de schemering hem belette zijne gelaatstrekken duidelijk te onderscheiden, bemerkte hij echter, dat zijne oogen buitengewoon flikkerden. De brief, die hem op eene zoo zonderlinge wijze overgebragt was, lag geopend voor hem en de schoenlapper meende te kunnen zien, dat de oude man geweend had. Zijne stem was nog wel ontroerd, maar bijzonder zacht.

»Het was eene vergissing van mijn kant, Jennings," zeide hij. »Ik wist op dat oogenblik niet regt wat ik deed. Zijn zij weg?" vroeg hij angstig.

Caleb verhaalde hem wat hij gezien had en nu schenen de oogen van den ouden man nog meer te flikkeren en hij door eene eigenaardige, sterke ontroering aangetast. Eene poos bedekte hij de oogen met de hand en zweeg, toen zeide hij:

»Gij moest eens naar mijnheer Sowerby gaan en hem zeggen, dat ik mij te ongesteld bevind, om hem heden avond bij mij te ontvangen. Maar zeg hem vooral geen enkel woord meer," voegde hij er met bijzonderen nadruk bij, terwijl Caleb zich gereed maakte, om te vertrekken; »en kom naderhand weder bij mij, als gij uwe boodschap gedaan hebt."

Toen Caleb terugkwam, zag hij tot zijne groote verbazing Leslie gekleed voor den haard staan en bezig met eenige kleedingstukken in een reiszak te pakken; en hij zag nog veel vreemder op, toen de oude heer hem haastig, maar als zijn vast besluit mededeelde, dat hij nog dienzelfden avond met den posttrein naar Londen zou reizen.

»Naar Londen? — en dat met den nachttrein?" riep Caleb, die zijne ooren naauwelijks gelooven kon.

»Wel zeker, wel zeker; in het donker kan men mij niet herkennen," zeide Leslie driftig. »Maar gij moet er niemand iets van zeggen, vooral Sowerby niet. Ik zal vroeg genoeg terug zijn, dat hij mij morgen avond te huis vindt, en dan zal hij geen aasje wijzer zijn."

Dit laatste zeide hij met een halven glimlach, en toen hij zijne toerustingen tot de reis gereed gemaakt, een overjas aangetrokken en zijn gelaat met een zijden doek bedekt had, sloot hij zijne deur, sloop van Jennings vergezeld den trap af, en bereikte ongemerkt het station van den spoorweg nog vroeg genoeg, om met den trein te kunnen medegaan.

Den volgenden avond was het reeds duister, toen Leslie terugkwam; hij had het zoo behendig aangelegd, dat toen Sowerby een half uur later hem kwam bezoeken deze niets bemerkte en ook van de reis, die zijn kliënt gemaakt had geen de minste kennis scheen te dragen. De oude heer vertelde dit met blijdschap den volgenden morgen aan Caleb, maar liet zich ook jegens dezen volstrekt niet uit, over de reden van zijn haastigen togt.

Drie dagen verliepen zonder dat er iets voorviel, wat Jennings over deze geheimzinnige gebeurtenis eenige inlichting had kunnen geven, die echter blijkbaar den ouden man hevig getroffen en zijne reeds wankelende gezondheid niet weinig geschokt had. Op den vierden middag echter ging of liever waggelde Leslie naar den winkel van Caleb en viel op den eenigsten stoel neder, die daar stond. Hij was verstrooid en verbijsterd, en op zijn gelaat lag eene uitdrukking van angst en spanning, die Jennings in het geheel niet beviel. Een poosje bleef hij stil zitten en mompelde slechts eenige onverstaanbare woorden bij zichzelven; maar eindelijk zeide hij luid:

»Morgen moet ik eene langere reis gaan doen, Caleb — een veel langere. Waar wilde ik ook heen? Laat mij eens bedenken. O ja, naar Glasgow; ja, naar Glasgow."

»Hoe? naar Glasgow? En dat morgen reeds?" vroeg de schoenlapper verwonderd.

»Neen, neen, och wel neen, niet naar Glasgow; zij wonen daar niet meer. Maar Lucy heeft mij haar adres gegeven en morgen reis ik naar haar toe."

De zonderlinge trek op Leslie's gelaat kwam een oogenblik duidelijker te voorschijn en Caleb zeide ongerust:

»Gij zijt ziek, mijnheer; ik zal dadelijk doctor Clarke gaan halen."

»Neen, neen — volstrekt niet!" zeide hij en poogde daarbij op te staan, dat hij echter slechts met hulp van Caleb doen kon, die hem onder den arm vatte en naar zijne kamer bragt, »morgen zal ik beter zijn," zeide hij met eene zwakke stem, »ja, — morgen — morgen — morgen! ach God, als ik zeg morgen, dan meen ik,..."

Zijne stem begaf hem, Caleb zette hem op een stoel, hielp hem ontkleeden en zich te bed begeven. Hij lag eene poos met gesloten oogen en Caleb, wiens hand door Leslie stijf vastgehouden werd, alsof hij hem niet wilde laten gaan, voelde hoe eene krampachtige rilling zijn geheele ligchaam deed schudden. Eindelijk sloeg hij langzaam de oogen op en Caleb bemerkte nu duidelijk dat de oude man op het punt stond die groote reis te aanvaarden, waarvan geen onzer ooit terugkeerde. De zieltogende bewoog eene poos de lippen, doch bragt slechts onverstaanbare klanken voort; eindelijk scheen hij zijne laatste krachten bijeen te zamelen, wees met zijne bevende hand op eene ouderwetsche schrijftafel, die in zijne slaapkamer stond en zeide:

»Daar — daar — voor Lucy — in het geheime vak ligt" —

Eenige onhoorbare woorden volgden, toen stamelde hij met nog meer moeite dan vroeger:

»Geen woord — geen woord hiervan — aan Sowerby — om Lucy's wil"....

Hij voegde er nog eenige woorden bij die geen menschelijk oor verstaan kon; vervolgens staarde hij met eene onbeschrijfelijke uitdrukking van angst op het gelaat van zijnen toehoorder — langzaam vielen de oogen toe — eene diepe stilte volgde. Toen zag men het ligchaam van den ouden man nog even trillen, en hij was een lijk.

Caleb riep doodelijk ontsteld de vrouw des huizes, en hare dienstmaagd, en dacht nog steeds verbijsterd na, over de afgebrokene gezegden, waarop de stervende zoo veel klem gelegd had, toen Sowerby ijlings kwam aandraven. De eerste zorg van den advocaat was, de nalatenschap onder zich te nemen en ieder meubelstuk en ander voorwerp, dat eenig stuk van waarde kon bevatten, te verzegelen. Nadat dit geschied was, ging hij weder heen, om toebereidselen tot de begrafenis te maken, die eenige dagen later plaats greep. Nu begon het gerucht te loopen, dat Sowerby bij testament tot eenigen erfgenaam van het groote vermogen van Ambrosius Leslie was benoemd. Slechts was er de voorwaarde bij dat een groot gedeelte er van zou komen aan de afstammelingen van zijnen broeder Robert, die reeds jong naar Indië gegaan en van wien men sedert jaren niets gehoord had. Deze bepaling baarde den sluwen advokaat volstrekt geen zorg, want sedert lang had hij in het geheim nasporingen gedaan en de zekerheid verkregen, dat gemelde Robert reeds lang, ongehuwd, in Calcutta overleden was.

Jennings was middelerwijl geheel ten einde raad, Sowerby had alle goederen van waarde, die de schrijflessenaar bevatte, er uit genomen; en als hij het geheime vak, dat de schrijflessenaar bevatten moest, ontdekt had, dan waren de oogmerken van den overledenen, welke die dan ook mogten geweest zijn, geheel verijdeld. En als Sowerby het geheime vak niet ontdekt mogt hebben, hoe kon hij, Jennings, dan bij de schrijflessenaar komen en er naar zoeken?

Weldra echter maakte een gelukkig toeval een

einde aan zijne verlegenheid; de meubelen van Ambrosius Leslie werden namelijk in het openbaar verkocht, en Caleb besloot, de schrijflessenaar wat zij ook kosten mogt, te koopen, al zou hij daarvoor zelfs zijn huishuur, die weldra vervallen was, besteden. De dag der verkooping kwam en eindelijk werd ook het meubelstuk waarin Caleb zooveel belang stelde, geveild. In een der schrijfladen lag nog een bundel oude kranten en scheurpapier, en Caleb vroeg den verkooper met een onnoozel lachje, of hetgeen in de lessenaar was, onder den koop begrepen was.

»Wel zeker," zeide Sowerby; »de kooper krijgt den inhoud op den koop toe; laat hem er zijn fortuin mede maken."

Een spottend gelach volgde op deze aanmerking van den advokaat en het bieden begon.

»Ik kan hem gebruiken, omdat hij juist in een hoek van mijne kamer past," zeide Caleb, om den argwaan te verdrijven, dien hij meende dat op het gelaat van den advokaat begon door te schemeren. Eindelijk werd hem de lessenaar voor vijf en een half pond sterling toegewezen, eene som die ver boven de waarde was, en Caleb moest nog een pond leenen om zijn koop meester te worden. Zoodra dit gebeurd was, en toen des avonds de winkel gesloten en hij zeker was dat men hem niet verrassen kon, begaf hij zich aan het werk om het geheime vak te zoeken. Zijn lang en geduldig onderzoek werd eindelijk beloond; achter een der kleine schuifladen in de klep, vond hij eene nog kleinere verborgen, waarin een pakje bankbriefjes ter waarde van tweehonderd pond lag, met een brief er op gebonden, waarop de overledene geschreven had: »dit mede te nemen."

Het kostte Caleb, hoewel hij zeer goed gedrukte letters lezen kon, veel moeite eer hij den brief ontcijferd had. Deze was dezelfde dien Leslie eenigen tijd geleden het jonge meisje uit de hand geslagen had, en bevatte een zeer dringend en ernstig verzoek van Lucy Stevens, thans de weduwe Warner, eene arme vrouw met twee volwassen kinderen, aan haren rijken neef. Haar echtgenoot was gestorven, zonder haar iets na te laten en zij en hare ongehuwde zuster Emilia hadden te zamen eene school in Bristol opgezet, waarin zij een genoegzaam bestaan vertrouwden te vinden, zoo zij slechts eene som van 150 pond St. in handen konden bekomen, om hare meubelen uit de handen der schuldeischers van den boedel te redden. De bede der arme weduwe was dringend, daar haar echtgenoot reeds een jaar dood was en Leslie haar eenigste bloedverwant op aarde was, en bij het aandenken harer moeder, had zij hem gesmeekt haar te ondersteunen. De arme schoenlapper twijfelde er dus geen oogenblik aan of het gevonden geld was bestemd om den nood van mevrouw Warner te verzachten, en den volgenden morgen vroeg trok Caleb Jennings zijne zondagsche kleeding aan en zeide aan de bewoonster van het huis dat hij voor een paar dagen uit de stad zou gaan om een bloedverwant te bezoeken, en begaf zich naar het station van den spoortrein. Onderweg overviel hem eene nieuwe bezorgdheid; de bankbriefjes die hij gevonden had, waren allen van twintig pond; als hij dus aan het station, waar iedereen hem kende, zulk een wisselde, zou dit als een loopend vuurtje door het stadje verspreid zijn geworden. Caleb moest derhalve nogmaals zijn krediet beproeven en zooveel geld leenen, dat hij naar Londen komen kon, waar hij een der bankbriefjes wisselde.

Weldra had hij Bristol bereikt en troost en zegen in het huis van de weduwe Warner gebragt, die over Leslie's dood zeer bekommerd was, en uit grond van haar hart Caleb bedankte voor zijne eerlijke handelwijze. Slechts met moeite liet de brave man zich overhalen, een der bankbriefjes of liever het geld dat hem van hetgeen hij gewisseld had, overgebleven was, te behouden; en hij begaf zich weder op de tehuisreis, nadat hij de weduwe had doen beloven, dat zij het voorgevallene geheim zou houden. Caleb had opgemerkt dat het jonge meisje, de dochter van mevrouw Warner, die dien brief naar Watley gebragt had, het evenbeeld harer moeder was, althans zoo als hare moeder op hare jaren geweest moest zijn. Deze in het oog loopende gelijkenis had ongetwijfeld bij het eerste gezigt, Leslie zoo verbijsterd en in het harnas gejaagd.

Ongeveer veertien dagen lang werd de gewone eentoonige levenswijze van Caleb door niets gestoord, en hij was volkomen overtuigd, dat zijne ontdekking van de bankbriefjes onbekend was gebleven, toen onverwacht op een morgen Sowerby zoo woest en onstuimig zijn winkel binnenstoof, dat hij vol verbazing en onrust van zijn driestal opsprong. Het gelaat van den advokaat was doodsbleek; zijne oogen fonkelden als die van een wild dier en alles aan hem gaf eene geweldige ontroering te kennen.

»Ik moet u even spreken, baas Jennings," riep hij; »een woordje onder vier oogen, en dat wel dadelijk."

Caleb, naauwelijks minder ontsteld dan zijn bezoeker, liet dezen in zijn achterkamertje, en stiet de deur achter zich toe.

»Geef mij terug, geef mij dadelijk terug," zeide de advokaat en trachtte vergeefs de gemoedsaandoening te verbergen, die hem deed trillen; »geef dadelijk op wat gij uit de schrijflessenaar genomen hebt."

De schoenlapper werd bloedrood; de bepaalde maar tevens onstuimige wijze, waarop hem dit verzoek gedaan werd, verbijsterde hem; er was vroeger reeds een duister vermoeden bij hem opgekomen, dat zijne handelwijze in het oog der wet niet geheel geoorloofd, zelfs misdadig zou kunnen zijn; thans scheen dit hem eene zekerheid toe en hij verloor hierdoor al zijne tegenwoordigheid van geest.

»Ik kan niet, ik kan niet," stamelde hij; »alles is weg; ik heb alles weggegeven."

»Weg?" brulde Sowerby, en greep Caleb bij de

keel, alsof hij hem wilde wurgen. »Weg? weggegeven? Dat liegt gij! Gij wilt mij bedriegen, schoft! leugenaar! schurk! dief!"

Aan zulk eene behandeling was Caleb even ongewoon als zij weinig in zijn smaak viel. Eer de advokaat had uitgesproken, lag hij in een hoek der kamer op den grond. Hij scharrelde weder op de been en beide stonden met fonkelende oogen tegenover elkander, tot de advokaat wat scheen te bedaren en thans een anderen weg begreep te moeten inslaan, om zijn doel te bereiken.

»Komaan, Jennings! wees niet dwaas," begon hij. »Wij zullen die zaak te zamen wel schikken. Ik heb straks een papier gevonden, eene opgave van hetgeen gij in de schrijflessenaar gevonden hebt, en tot verkrijging waarvan gij ze gekocht hebt. Aan het geld is mij niets gelegen, geef mij slechts de papieren, de documenten."

»Papieren? documenten?" herhaalde Caleb met ongehuichelde verbazing.

»Ja zeker. Zij zijn echter alleen voor mij belangrijk. Ik herinner mij nu, gij kunt geen geschreven schrift lezen; maar ik verzeker u, zij zijn alleen voor mij van belang."

»Gij meent toch niet den brief van mevrouw Warner?"

»Neen, neen, loop naar den duivel met den brief! Gij weet niet met wien gij den spot drijft!" riep Sowerby, schuimbekkend van woede. »Behoud het geld, zeg ik u, maar geef mij de papieren of documenten terug, of deportatie staat u te wachten!" voegde hij er in eene nieuwe vlaag van woede bij.

Caleb was wel magtig ontsteld, maar kon slechts herhalen dat hij geene papieren of documenten van welken aard ook had. De woede van den advokaat kende thans geene grenzen, nu hij vond dat hij uit Jennings niets halen kon; hij schuimbekte van woede, stiet de wildste bedreigingen uit, maar veranderde toen plotseling van toon en bood den schoenlapper een, twee, drieduizend pond sterling, ja wat hij maar wilde; als hij hem slechts de bedoelde papieren of documenten afgaf. Dit tooneel van schelden en vleijen beurtelings duurde een uur lang, toen stoof Sowerbij als door de furiën vervolgd, het huis uit en liet den schoenlapper in onbeschrijfelijke verwarring en verlegenheid staan. Nu eerst kwam Caleb op het vermoeden, dat er in de schrijflessenaar nog een geheim vak was, en hij vormde allerlei gissingen over de geheimzinnige reis van Leslie naar Londen. Een tweede langdurig en ijverig onderzoek had echter niet den gewenschten uitslag, en zijn vermoeden begon weder af te nemen.

Naauwelijks was den volgenden morgen de dag aangebroken, of Sowerby was weder bij hem. Dit maal ging hij met meer behoedzaamheid te werk en verkreeg eindelijk de zekere overtuiging, dat Jennings geen papier of document te geven had.

»Eigenlijk zijn het maar eenige gewigtige aanteekeningen van de hand van den overledene," zeide de advokaat ter loops; »die mij in een proces, dat ik tegen eenige hardnekkige schuldenaars van den boedel zal moeten voeren, eene zee van moeite en verdriet zouden bespaard hebben, maar ik kan ze ook missen. Goeden dag!" en hiermede ging hij naar de deur.

Hij had echter naauwelijks een paar schreden gedaan of hem scheen iets in te vallen, hij bleef staan en zeide op een onverschilligen toon: »Apropos, Jennings! ik vergeet nog u te zeggen, dat Leslie mij vroeger eens gezegd heeft, dat hij de schrijflessenaar die gij gekocht hebt, en eenige meubelen dat familiestukken waren, aan eenige personen had toegedacht, die hij mij ook genoemd heeft. Ik heb de andere meubelen weder ingekocht, en ik denk dat gij mij ook de schrijflessenaar wel zult willen geven, als ik u een winstje toesta, bij voorbeeld een pond op den inkoopsprijs."

Nu was Caleb wel niet van de slimsten, maar deze plotselinge voorslag, op hoe onverschilligen toon hij ook werd gedaan, wekte toch zonderlinge vermoedens bij hem op.

»Volstrekt niet," zeide hij. »Ik verkoop dit meubelstuk in geen geval, maar zal het als eene gedachtenis van mijnheer Leslie bewaren."

Bij deze woorden van den schoenlapper werd Sowerby's gelaat gloeijend rood.

»Wilt gij het behouden?" vroeg hij; »goed, goed, mannetje. Maar pas op, ik zal u dit zoo inpeperen, dat gij al uw leven aan mij denken zult!"

Hiermede vertrok hij en eenige dagen later werd Caleb gedagvaard, over een diefstaf van geldswaarde van 200 pond st.

Deze gebeurtenis verwekte in het plaatsje groote opschudding, en daar Caleb door het geheele stadje als een braaf en oppassend man bekend was, werd er ter zijnen behoeve eene inschrijving geopend om de kosten te dekken zijner verdediging, nadat een zekere Haylings, een advokaat en concurrent van Sowerby, een advies gegeven had, dat de woorden die Sowerby bij den verkoop van de schrijflessenaar jegens hem gebezigd had, hem van alle aanspraak op het gevonden geld beroofden. Aan dezen geleerden man werd de verdediging van Caleb toevertrouwd, en wat het zeldzaamste was, de jury deed, ondanks het tegenovergestelde advies van den regter, uitspraak ten voordeele van den aangeklaagde; op grond dat Sowerby's spottende of schertsende aanmerking eene ernstig gemeende in regten geldende toestemming en verlof bevat had, om tweehonderd pond sterling voor vijf en een half pond te verkoopen.

Sowerby kwam natuurlijk in appèl en eene nieuwe aanklagt werd ingediend. Plotseling echter weigerde Haylings alle verdere verdediging, onder voorwendsel, dat het bijeengebragte geld besteed was; hij bekende Caleb, dat hij het raadzamer achtte als deze zich naar Sowerby's begeerte voegde, die toch slechts het meubelstuk verlangde om aan de begeerte van den erflater te voldoen. Bovendien, merkte Haylings ten slotte aan, kon Sowerby toch altijd de schrijflessenaar weder in

koopen, als zijn boedel bij executie verkocht werd. Eenige dagen later vernam men echter dat Haylings waarschijnlijk alleen zoo gesproken had, omdat hij Sowerby's zaken overnam, daar deze zijne praktijk opgaf, om van het vermogen dat Leslie hem vermaakt had, stil te gaan leven.

Eindelijk kwam Caleb, wien de angst bijkans waanzinnig maakte, schoon hij nog halsstarrig op zijn stuk bleef staan, op den inval zich tot ons te wenden.

»Dat is op mijn woord eene wonderlijke historie," merkte Mr. Flint aan, zoodra Caleb al zijne zorgen en doorgestaan leed breedvoerig had medegedeeld. »Naar mijne meening is Sowerby's verlangen om weder in het bezit der schrijflessenaar te komen, volstrekt niet ontstaan door zijne angstige naauwgezetheid om de wenschen van den erflater te vervullen. Hij weet toch ook vooruit dat hij van u geen tweehonderd pence krijgen kan, en zoo als gij zegt, is mevrouw Warner evenmin in staat de tweehonderd pond terug te geven. Het is vreemd! Misschien komen wij er nog wel achter als wij tijd winnen."

Met dat oogmerk las Mr. Flint de papieren door, die Caleb medegebragt had, en vond dat er in de aanklagt eene blijkbare dwaling ingeslopen was, daar Sowerby nimmer werkelijk in het bezit der bankbriefjes geweest was. Wij maakten derhalve tegenwerpingen tegen den vorm der aanklagt, en deze werd afgewezen. Dit hielp echter slechts voor een tijd; Sowerby bleef volharden en liet eene nieuwe aanklagt tegen den armen schoenlapper indienen. De arme Caleb was zoo ontroostbaar en zoo afkeerig van de zaak, dat hij besloot de schrijflessenaar terug te geven, en dit was toch alles wat Sowerby zelf nog verlangde, en dan de zaak haar loop te laten. Eer hij echter het bedoelde meubelstuk liet vertrekken, werd er besloten dit nog eens door deskundigen naauwkeurig te laten onderzoeken. Te dien einde nam Mr. Flint den meesterknecht van eene voorname meubelfabrijk, die in al de verborgenheden van geheime vakken ingewijd was, mede naar Watley. De man volbragt zijne taak zeer zorgvuldig en met veel bekwaamheid; de diepte en breedte van ieder vak werd van binnen en buiten naauwkeurig gemeten en vergeleken, om zich te verzekeren dat er geen valsche bodem of beschot aanwezig waren, en eindelijk verklaarde de man, dat er in de schrijflessenaar geen verborgen bergplaats was.

»Ik blijf er toch bij dat er een wezen moet!" riep Flint, dien de teleurgestelde hoop volgens gewoonte slechts nog halsstarriger maakte. »Sowerby is er ook van overtuigd, en weet bovendien dat het zoo behendig verborgen is, dat het slechts door iemand die in het geheim ingewijd is, gevonden kan worden, en blijkbaar meent hij, dat dit bij Caleb het geval is. Ik zal u een anderen raad geven. Gij hebt toch de noodige werktuigen bij u; sla die verwenschte schrijftafel kort en klein, ik ben voor al de gevolgen verantwoordelijk."

Dit geschiedde zeer zorgvuldig en bedachtzaam, maar eene poos zonder eenig gevolg. Eindelijk zou de groote schuiflade aan stukken geslagen worden, en toen de bodem, die, gelijk gewoonlijk uit twee stukken bestond, uiteen viel, kwam er tusschen de beide op elkander liggende dunne bladen hout, een plat uitgeslagen perkament voor den dag. Als een roofvogel viel Flint er op aan, en toen hij het gelezen had, hief hij een vreugdegejuich aan. Het perkament bevatte den uitersten wil van Ambrosius Leslie, gedagteekend den 21 Augustus, den dag waarop hij onlangs zoo in der haast naar Londen geweest was. Hij herriep daarbij zijn vroeger testament en vermaakte zijne geheele bezitting in twee gelijke deelen aan zijne beide nichten Lucie Warner en Emelie Stevens en hare kinderen, met voorbehoud van de helft voor zijn broeder Robert of diens kinderen, als deze nog in leven mogt zijn of kinderen nagelaten hebben.

Men kan denken, in welk gejuich Caleb uitbarstte bij deze ontdekking, en weldra was geheel Watley er van door hem onderrigt. Hij kwam eerst laat in den avond op zijn bed, en wist den volgenden dag volstrekt niet meer hoe hij er in gekomen noch wat er den vorigen avond met hem gebeurd was, behalve alleen dat hij eene verschrikkelijke hoofdpijn had bekomen.

Mr. Flint was echter bij rijper nadenken niet zoo oververheugd als de goede schoenlapper. De zonderlinge handelwijze, van eene zoo belangrijke oorkonde zoo weg te stoppen, zonder dat hiervoor eene zigtbare oorzaak bestond, behalve het zonderlinge ontzag dat Sowerby zijn eenvoudigen kliënt had weten in te boezemen, alsmede hetgeen Caleb gezegd had, omtrent de verbijsterde gemoedsgesteldheid van Leslie, na het bezoek van de dochter van mevrouw Warner, deden hem vreezen dat Sowerby en misschien met goed gevolg, de geldigheid van dezen laatsten wil zou betwisten. Nadat hij echter rijp overlegd had, wat hij zeggen en wat hij swijgen zou, gaf hij den volgenden morgen Sowerby een bezoek. Dezen was het nieuws reeds ter ooren gekomen en Flint bespeurde met genoegen, dat de geheel verbijsterde regtsgeleerde volstrekt het voordeelige van zijne stelling niet inzag. Onder voorwendsel dat men geene aanspraak zou maken op hetgeen hij reeds ontvangen had, ongeveer 1200 pond sterl., verscheurde hij in tegenwoordigheid van Flint het andere testament, en gaf alle papieren van den overledene terug. Uit deze bespeurden wij, dat Leslie een brief aan mevrouw Warner had achtergelaten, waarin hij haar schreef wat hij gedaan had, waar het testament te vinden was, en dat hij en Jennings alleen het geheim wisten. Misschien had hij in zijn voornemen gewankeld of liever zijne nicht in persoon willen opzoeken; althans de brief was niet op den post gedaan en Sowerby had hem later gevonden met eene opgave van de nommers der bankbriefjes, die Caleb in het verborgen vak der schrijftafel gevonden had, want de overledene scheen een ware manie te hebben om alles weg te stoppen.

De zaak liep dus gelukkig af; mevrouw Warner,

hare kinderen en zuster waren rijk geworden; zij kochten voor Caleb Jennings een goedbeklanten schoenmakerswinkel in zijne vaderstad, waar hij nog leeft, en waar ieder bezoeker die hem zijne kalandisie schenkt, de historie van de schrijftafel breedvoerig van hem kan vernemen.

DE GRAAF VAN St. GERMAIN.

In het midden der vorige eeuw vertoonde zich in Europa een persoon, die op zichzelven wees, als het practisch bewijs van de mogelijkheid, hier op aarde, de onsterfelijkheid en eene eeuwige jeugd deelachtig te worden, althans de grenzen van het leven en de krachten ver buiten den gewonen maat uit te strekken. Sedert 1750 trad hij op eerst als markies van Montferrat, in Venetië als graaf de Bellamare, in Pisa als chevalier Schöning, in Milaan als chevalier Weldone, in Genua als graaf Soltikow, in Schwabach als graaf Tzarogy en in Frankrijk als graaf de St. Germain, welken laatsten naam hij dan ook tot aan zijn dood behouden heeft. Zijne eigenlijke afkomst heeft men nimmer kunnen ontdekken, evenmin als zijn vaderland. Zelfs Frederik II gewaagt van hem als een man, dien hij nimmer heeft kunnen ontraadselen. Als hij, gelijk hij gaarne deed, over zijne kindschheid sprak, schilderde hij zich af, hoe hij als omgeven door een talrijk gevolg, op prachtige terrassen in een allerheerlijkst klimaat rondwandelde, alsof hij de troonopvolger van een koning van Grenada uit den tijd der Mooren geweest was. Een oude baron van Stosch beweerde in den tijd van het regentschap (1715—1723) een baron van Montferrat gekend te hebben, die voor een natuurlijken zoon doorging van de in Bayonne wonende weduwe van koning Karel II van Spanje en van een Madridsch bankier. Eenigen hebben St. Germain voor een Portugeschen markies van Betmar, anderen voor een Spaanschen jezuït Aymar, anderen voor een Elzasser jood Simon Wolf, nog anderen voor den zoon van een ontvanger te St. Germano in Savoye, met name Rotonda, gehouden. De hertog de Choiseul noemde hem eens, evenwel in eene vlaag van toorn, de zoon van een Portugeschen jood, hetgeen met de verklaring van den baron von Stosch zeer wel overeen te brengen is. Hij sprak zeer goed Duitsch en Engelsch, voortreffelijk Italiaansch, het Fransch met Piemonteesch accent, het Spaansch en Portugeesch zoo zuiver als mogelijk.

De hertog de Choiseul, de eerste minister van Frankrijk, was verbitterd op St. Germain, omdat hij tot werktuig gediend had bij de staatkundige kuiperij, die de koning of liever de maarschalk de Belleisle achter den rug des hertogs gespeeld had. Men weet dat Choiseul's lievelingsplan, en dat hij als het pronkstuk zijner staatkundige loopbaan beschouwde, de door hem bewerkte verzoening en verbond tusschen Oostenrijk en Frankrijk was. De minister van oorlog Belleisle, de oude tegenstrever van Oostenrijk, van de tijden van den successieoorlog af, wederstreefde deze staatkunde zooveel hij kon. Lodewijk XV en de markiezin de Pompadour waren ook den oorlog moede, die niet zoo gunstig ging als men wenschte. Ook Choiseul verlangde den vrede, maar men twijfelde of hij er zoo ijverig aan werkte als de andere partij dit begeerde. St. Germain behoorde tot de gunstelingen van Belleisle, en gaf dezen dikwijls zonderlinge raadgevingen. Thans verzekerde hij hem, dat hij op een vertrouwden voet stond met den destijds zich juist in 's Gravenhage bevindenden prins Lodewijk van Beijeren, en dat hij door dezen het gemakkelijkst eene onderhandeling zoude kunnen aanknoopen. De koning en de minister van oorlog zonden inderdaad St. Germain naar den Haag. Maar de Fransche gezant aldaar, de graaf d'Affry ontdekte het geheim dezer zending, en zond dadelijk een koerier aan Choiseul met bittere klagten, dat deze zonder zijn medeweten, onder zijne oogen, door een onbekenden vreemdeling over een te sluiten vrede liet onderhandelen. Choiseul zond den koerier dadelijk terug, met eene instructie aan den graaf d'Affry, volgens welke deze met allen mogelijken aandrang van de Staten-Generaal de uitlevering van St. Germain moest verlangen en hem dan geboeid in de Bastille zenden. Den volgenden dag bragt Choiseul in 's konings raad de depêche van den graaf d'Affry ter tafel, las daarop het antwoord voor dat hij gegeven had, liet zijne blikken met fierheid over zijne collega's rondgaan, vestigde die bij afwisseling op den koning en den heer de Belleisle en zeide eindelijk:

»Als ik mij geen tijd gegund heb om de bevelen des konings te vragen, dan ligt de reden hiervan alleen in de overtuiging, dat niemand hier het zou gewaagd hebben, over een vrede buiten weten van uwer majesteits minister van buitenlandsche zaken te onderhandelen."

De koning sloeg de oogen neder als een schuldige, de minister waagde het niet een woord te uiten, en de stap des hertogs de Choiseul werd goedgekeurd. St. Germain ontkwam er echter aan. De Staten-Generaal verklaarden zich wel volkomen bereid tot wat men hen vroeg, van welke bereidwilligheid zij veel ophef tevens maakten, en zonden eene talrijke wacht af om hem in hechtenis te nemen; maar men had hem reeds vroeger in stilte berigt gegeven, wat hem boven het hoofd hing en hij nam de vlugt naar Engeland. Van hier ging hij naar Petersburg en moet daar, bij de omwenteling van 1762 een rol gespeeld hebben, waarvan echter de bijzonderheden niet bekend zijn. Hij was echter ook later met de Orlows zeer bevriend. Toen hij in 1770 in Russische generaals-uniform en onder een Russischen naam in Livorno verscheen, werd hij door graaf Alexis Orlow met een eerbied behandeld, dien deze trotsche man niemand ooit bewees, en Gregorius Orlow die in 1772 hem met den markgraaf van Anspach op zijne doorreis te

Neurenberg ontmoette, noemde hem zijn caro padre, schonk hem naar men wil 20,000 Venetiaansche sechinen, en zeide van hem tegen den markgraaf: »Voilà un homme qui à joué un grand rôle dans notre révolution!" Van Petersburg ging hij naar Berlijn en reisde toen in Duitschland en Italië rond. Langen tijd leefde hij in Schwabach en bij den markgraaf van Anspach, dien hij ook naar Italië vergezelde. Het laatst hield hij zich in Eckernförde op bij den landgraaf Karel van Hessen. Deze was veldmaarschalk in Deensche dienst, stadhouder van Sleeswijk-Holstein en is eerst in 1836 overleden. Algemeen stond hij bekend als een voorstander van geheime wetenschappen, een prooi van talrijke kwakzalvers. Bij dezen stierf hij levenszat in 1780. Gedurende de laatste jaren zijns levens, liet hij zich slechts dòor vrouwen bedienen, die hem als een tweeden Salomo koesterden en verpleegden en stierf in hare armen, nadat zijne krachten van lieverlede verdwenen waren. Zijne papieren kwamen in handen van den landgraaf, van wien men nimmer echter eenig uitsluitsel, over de raadsels, die St. Germain zijne tijdgenooten opgaf, heeft kunnen bekomen. Hij was er echter ook de man niet naar, om zulke mannen met scherpzinnigheid te beoordeelen.

Over het algemeen schijnt St. Germain onder de kwakzalvers en bedriegers der vorige eeuw een der onschadelijkste geweest te zijn, en met zijne goochelkunsten geen ander doel gehad te hebben, dan zich in de groote wereld en hare genietingen te bewegen, ten koste van rijke grooten een goed leven te leiden en zich te vermaken met de verbazing, die zijne eigenaardigheden verwekten. Tot dit alles maakte bij gebruik van het geheim, dat zijne afkomst omgaf, van het bezit van eenige chemische geheimen, en op zijn, misschien ook door deze bevorderde, gedurende vele jaren onveranderd gebleven voorkomen. Op zijne bestendige zwerftogten had de man, die door geene betrekkingen gebonden was, misschien nu en dan in eene intrigue medegeholpen, wat hem dan ook weder te stade kwam. Het verkrijgen van eenen voortdurenden invloed schijnt hij nimmer beoogd te hebben, en in zijne wenschen vrij gematigd te zijn geweest.

Hij was van middelbare grootte, zeer sterk gebouwd, en behield zijn jeugdig voorkomen inderdaad wonderbaarlijk lang. Rameau en een oude bloedverwant van een Franschen ambassadeur te Venetië beweerden, hem in 1710 in Venetië gekend te hebben als iemand, die ongeveer vijftig jaren oud scheen te zijn. In 1759 scheen hij zestig jaren oud te zijn, en de Deensche secretaris van legatie, Morin, die hem in 1735 op eene reis naar Holland had leeren kennen, verzekerde vijfentwintig jaren later, niet te kunnen zien, dat hij één jaar verouderd was. In Sleeswijk moet hij tot aan zijn dood het voorkomen van eenen nog kloeken zestigjarige gehad hebben. Al is dit alles ook werkelijk zoo het geval, dan kan het geluk en misschien eenigzins behendigheid zijn. Het is echter ook mogelijk, dat de St. Germain van 1710 toch een andere was, en dan zou er aan de geheele zaak niets zoo bijzonder merkwaardigs zijn.

Hij zelf trachtte zekerlijk het geloof aan eenen buitengewonen ouderdom op te wekken, en hij bediende zich daartoe van allerlei kunstgrepen, zonder er ooit iemand eene bepaalde, stellige verzekering van te geven. Intusschen is hij nimmer zoo ver gegaan, als men hem nageeft, van zich voor een tijdgenoot van Christus uit te geven, en zich op de diensten te beroemen, die hij Pontius Pilatus bewezen heeft, of de moeite, die hij zich gegeven had ten gunste van de heiligverklaring van de H. Anna, op de kerkvergadering van Nicea. Deze historietjes zijn misschien ontstaan dóor eene mystificatie, die door een geestigen Parijzenaar uitgevoerd werd, die eene bijzondere gaaf bezat de lieden na te bootsen, en omdat hij dit meestal op Engelschen toépaste, den bijnaam van mylord Gower droeg. Deze werd nu in kringen gevoerd, waar St. Germain niet kwam, daar voor dezen uitgegeven, en nu overdreef hij zijne rol, zonder daarom minder geloof te vinden. Evenwel een paar eeuwen schreef St. Germain zich toch toe. Als hij met een domoor sprak over een voorval uit de tijden van Karel V, dan gaf hij dezen rondweg te verstaan, dat hij daarbij was geweest. Sprak hij daarentegen met een, die minder ligtgeloovig was, dan vergenoegde hij zich met de kleinste omstandigheden, de houding en gebaren des sprekers, de kamer en de plaats, waar zij stonden, te beschrijven, met zooveel bijzonderheden en eene levendigheid, die den indruk maakten, alsof men iemand hoorde die werkelijk tegenwoordig geweest was.

Somtijds als hij een gesprek van Frans I of Hendrik VIII verhaalde, hield hij zich alsof hij verstrooid was en zeide: »De koning zeide tot mij," maar slikte het woordje »mij" op en vervolgde met de haast van iemand, die zich versproken heeft: »tot den hertog die of die." Hij was met de bijzonderheden der geschiedenis zeer bekend, en had zich zulke natuurlijk ontworpen tafereelen en tooneelen zamengesteld, dat nimmer een ooggetuige een pas geleden voorval zoo levendig heeft afgeschilderd als hij de gebeurtenissen van vorige eeuwen. »Die Parijsche domkoppen," zeide hij eens tot den baron von Gleichen, »gelooven dat ik 500 jaar oud ben, en ik bevestig hen in deze meening, omdat ik zie, dat het hun genoegen doet; hoewel ik toch werkelijk oneindig veel ouder ben dan ik schijn."

Hij bezat vele scheikundige geheimen, namelijk tot het vervaardigen van blanketsel, schoonheidsmiddelen en kleuren; ook tot eene bijzonder schoone compositie van koper en zink, waarschijnlijk ook tot het maken van valsche edelgesteenten. Den baron von Gleichen liet hij behalve eene kleine verzameling van uitstekende schilderijen, waaronder eene heilige familie van Murillo, eene menigte van zoo groote en schitterende edelgesteenten zien, dat Gleichen de schatten van Aladdin meende te

aanschouwen, en aan welke men geene valschheid — hoe waarschijnlijk ook — kon bespeuren. Maar hij beweerde volstrekt niet een universeel geneesmiddel of zelfs den steen der wijzen te bezitten, en beroemde zich zelfs in het geheel niet op bovennatuurlijke kundigheden. Hij leefde zeer matig, dronk nimmer aan tafel en gebruikte een purgeermiddel van senebladen, dat hij zelf toebereidde. Ook zijnen vrienden ried hij niets anders als zij hem vroegen wat zij doen moesten om lang te leven. Wel sprak hij dikwijls met geheimzinnigen nadruk over de diepten der natuur, en opende der verbeelding een wijd veld ten aanzien van zijne kennis, zijne schatten en verhevene afkomst. Niet gelijk de kwakzalvers van vroegeren tijd bood hij aan de regeringen de kunst aan van regtstreeks goud te maken, maar wel, met den tijd medegaande, eene indirecte verrijking door allerlei industrieele ondernemingen en voorschriften. Terwijl hij zoo den schijn had van iemand, die het geld najaagt, werd hij eens in een stadje in Piemont wegens eenen wissel in hechtenis genomen, maar bragt dadelijk meer dan ƒ 200,000 in goed papier te voorschijn, betaalde oogenblikkelijk, nam tegen den gouverneur der stad eenen geweldig hoogen toon aan, en werd op de eerbiedigste wijze behandeld. Den markgraaf van Anspach behandelde hij zeer uit de hoogte als een jong mensch, die van verhevene zaken niets wist. Om zijn aanzien aan dat kleine hof te verhoogen, liet hij van tijd tot tijd een brief van Frederik den Groote zien. »Kent gij deze hand en dit zegel?" vroeg hij den markgraaf, terwijl hij hem den brief in het couvert voorhield. — »Ja, dat is het kleine zegel des konings." — »Nu goed, gij zult toch niet vernemen wát er in staat," en met deze woorden stak hij den brief weder in den zak.

DE EERSTE DAGEN NA MIJNE AANKOMST IN ADELAIDE.

»Jonge lieden van deftigen huize zijn in eene nieuwe kolonie zichzelven en anderen tot last," was het ontmoedigend gezegde, dat mij den dag na mijne aankomst in Zuid-Australië door een oud kolonist werd toegevoegd, voor wien mij eenige introductiebrieven waren medegegeven. Bij mijne terugkomst in mijn hotel, vond ik twee mijner reisgenooten naar het land van belofte, evenzeer in verlegenheid en uit het veld geslagen. In de uiterste perfectie aangekleed, alsof zij in Engeland op het grootste diné geinviteerd waren, met patent lederen laarzen, geurige glacé handschoenen, en keurige stropdassen, waren zij juist van eene eerste wandeling door de stad teruggekeerd. Hoewel zij geen kaalman in de Torrens of een boschganger op de straat gezien hadden, zoo was het eerste voorkomen van Adelaïde en hare achteloos gekleede burgers, in zulk eene slechte harmonie met hunne vroeger daarvan gevormde denkbeelden, dat zij aan het gevoel hunner teleurstelling in de krachtigste verwenschingen lucht gaven, en van al hunne verijdelde verwachtingen werden diegenen beschuldigd; wier versierde verhalen hen het eerst verleid hadden derwaarts te gaan.

Het zal welligt niet ongepast zijn hier op te merken, dat ouders hunne zonen, welke verkwisters zijn, of die zij niet regeren kunnen, naar de kolonie's zenden, ten einde zich te verbeteren. Aan deze jonge lieden wordt gewoonlijk eene bepaalde som gelds gegeven, waarmede zij rond moeten komen, of soms wel een klein kapitaal, om eenigen handel te beginnen. Wanneer zij nu buiten het ouderlijk toezigt zijn, kan men met regt zeggen, dat zij in een vaartuig zonder stuur op den wijden wereldzee gezet worden. Zijn het verkwisters, dan is zulk eene handelwijze van de ouders weinig geschikt, om eene verbetering te weeg te brengen; want de zaden der verkeerdheid, die in hun vaderland gezaaid zijn, leveren gewoonlijk eene overvloedige oogst van rampen op in het buitenland. Ik weet, dat ouders, om dezelfde bovengenoemde redenen hunne zonen naar Londen of Parijs gezonden hebben, en dat zij naderhand veel meer bedorven naar ziel en ligchaam in de ouderlijke woning terugkeerden, dan zij die verlaten hadden; en terwijl ik in Adelaïde was, heb ik tallooze loten van achtenswaardige familiën ontmoet, als offers van deze onmenschelijke en onchristelijke behandeling der liefdelooze ouders. Zij behoorden meest tot die gemengde klasse van jonge lieden, die geen beroep kenden noch handel dreven, en niets bestendigs bij de hand hadden; menigeen had reeds het geheele vermogen verspild, dat men hem toevertrouwd had, om een eerlijk middel van bestaan te zoeken, terwijl anderen, die gestudeerd hadden, en met hunne talenten voordeel zochten te doen, het allermoeijelijkst vonden, om zelfs eene klerksplaats op een kantoor te verkrijgen. Eene herberg aan de zuidzijde van de stad gelegen, was de gewone verzamelplaats van dergelijke jonge lieden. Hier vonden mijne beide reisgenooten met anderen de sympathie, die zij verlangden. Even als de hoovaardige dienstknecht konden zij niet graven, en nu doodden zij met anderen, die geene geschikte plaatsen hadden kunnen vinden, hunnen tijd met de jagt en dergelijke uitspanningen. De avond verschafte echter geliefkoosde bijeenkomsten; daar was dan de algemeene vergaderplaats; de liefhebbers van het kaartspel waren zeker hier spelers te vinden, terwijl het dengenen, die aan de dampende punch de voorkeur gaven, aan geen gezelschap ontbrak. Het rooken was bij deze bijeenkomsten algemeen. Dit oostersch gebruik mag de geestvermogens bedwelmen en verstompen, maar het kalmt zeker voor eenen tijd den geest tegen eene zee van onrust, en geeft eene schijn van bedaardheid: dit heb ik altijd opgemerkt, wanneer baardelooze knapen met al de def tigheid van eenen sultan uren achtereen zaten te dampen; ik moet hierbij niet vergeten te doen opmerken, dat er onder de kolonisten eenen zeke-

ren naijver bestaat in de zwartheid der pijpen; want wanneer deze gitzwart, en door de oliedeelen doortrokken zijn, worden zij dikwijls met zilver beslag omzet, en in Turksch lederen étuis bewaard.

Adelaïde zelve biedt weinig aanlokkelijks aan voor den beuzelaar; fatsoenlijke leêgloopers behooren onder de zeldzaamheden. In de straten wordt men door de kooplieden in hunne drukte van alle kanten gestooten; de stem en de hamer van den afslager trekken overal de aandacht tot zich, men schijnt zich heen en weder te spoeden, om een zeker doel te bereiken; de lustelooze droomer wordt in dezen draaikolk van het leven medegevoerd, want zelfs het zien van drukke bezigheid is aanstekend, totdat de toeschouwer, beschaamd van den eenigen luiaard in de bijenkorf te zijn, zich verlegen uit het renperk verwijdert.

Jonge lieden, die eenen werkzamen aard en eene kleine beurs bezitten, ondervinden spoedig de verveling van eene jeugdige stad, waar de eenige soort van uitspanning nog slechts in de herberg te vinden is, en daar velen een kalkbak te dragen te zwaar, en naar hun gevoelen te vernederend vinden, verdwijnen zij gewoonlijk al zeer spoedig in de wouden. Ik was ook niet lang in Adelaïde, of deze eentoonigheid moede, nam ik het besluit een uitstapje naar het binnenland te doen, voor verandering van lucht, en om eens andere tooneelen te aanschouwen.

Een heer was vriendelijk genoeg, om mij voor dezen togt van het noodige te voorzien. Na mijn ransel en mijne dekens aan het zadel van een groot jagtpaard vastgegespt te hebben, vertrok ik tegen het vallen van den avond naar Gawler Town. Gedurende een paar uren was ik van den rijweg afgedwaald, en kwam eindelijk op eene heide, zag hier en daar moerassen, en stuitte van tijd tot tijd tegen houten en ijzeren hekwerken of schuttingen, totdat ik gelukkig genoeg was in den donker eene herberg aan den weg te vinden. Een ossendrijver en zijn kar waren op eenen korten afstand van daar gekampeerd; hij zat voor een groot hout vuur en nuttigde zijn avondeten. Dewijl ik in de herberg geen logies kon bekomen, en de nacht schoon was, ging ik, na mijn paard verzorgd te hebben, den voerman gezelschap houden. Deze was een zeer gezellig man, en misschien maakte de flesch grog, die ik te voorschijn haalde, eenen gunstigen indruk op hem, want na een genoegelijk tête-à-tête verzocht hij mij, om onder den dissel van zijn kar, waarvan een zeil afhing, te komen slapen. Hij stapelde nog eenige versche blokken hout op het vuur; ik rolde mij in mijne dekens, gebruikte de binnenzijde van mijn zadel als een hoofdkussen, en sliep geruster en koeler dan ik sedert mijne komst in dit land nog gedaan had. Dit is de meest vrije en onafhankelijke manier van reizen, en door het geheele land in gebruik. Des zomers zijn de nachten zoo aangenaam, schoon en zacht, dat een verblijf buitenshuis niet die onaangenaamheden oplevert, welke men in andere landen ondervindt. Bij het aanbreken van den dag vertrok ik verder, en op omtrent eene mijl van ons nachtverblijf, jaagden de honden een dingoe of wilden hond op. Mijn ransel en dekens liet ik in de kar en reed in galop langs het aangewezen spoor. De zon vertoonde zich juist aan den horizon en in het hooge gras, vóór mij, bespeurde ik het gewenschte voorwerp, een rossig dier, omtrent tweemaal zoo groot als een vos, dat naar de heuvels vlood. Na eenen vermoeijenden rid van omtrent vier mijlen, verloren de honden den moed, keerden naar de kar terug, en lieten mij geene andere keus over dan mijn geweer af te schieten. Te paard gezeten is het zeer moeijelijk te treffen; toen ik het dier op vijftien ellen genaderd was, schoot ik de beide loopen van mijn geweer gelijk af. Het paard door het schot verschrikt, sprong en steigerde, en de dingoe was in dien tusschentijd snel verdwenen. Toen ik de vlakten van Gawler door reed, was het weder buitengemeen warm. Ik was gekleed als een boschganger, in een blaauw wollen hemd, en een hoed van den koolboom, en dus uitgedoscht, trad ik een herberg binnen, de Oldspot in Gawlertown, genaamd. De gelagkamer was vol mijnwerkers van de Burna. Ik rook dat men het eten had opgedaan, en verzocht mij de eetkamer te wijzen, waarna men mij in een langwerpig vertrek bragt, dat als eetzaal was ingerigt. Tafels van ruwe planken, vette borden, vuile messen, en al de andere benoodigdheden van de geringste soort, waren voor nog ruwer en onbeschaafder gasten gereed gelegd.

De eerste blik benam mij reeds alle eetlust; doch toen een morsige jongen, de factotum van dit etablissement, met zijne vuile vingers een schaaltje aardappelen bragt, welke hij vooraf met zijne hand had platgedrukt, waarvan de sporen op het eten nog zigtbaar waren, en mij een homp brood toewierp, zou ik lang geaarzeld hebben, om met het eten te beginnen, indien ik niet weerhouden was geworden door dit *air de nonchalance* van de andere gasten en den spoed, waarmede de spijzen weder weggebragt werden. Bij onderzoek vernam ik, dat er in dit huis nog eene betere gelegenheid was om te kunnen eten, en ik bemerkte dadelijk, dat mijne kleeding had veroorzaakt, dat men mij in zulk gezelschap gebragt had. Dewijl ik mij vermoeid gevoelde, begaf ik mij des avonds reeds vroegtijdig ter rust. Het domicilium, dat mij werd aangewezen, was een vertrek met twee slaapplaatsen, op eene vierkante binnenplaats gelegen, waar zich nog vijftien andere vertrekjes bevonden, welke allen op groote hondehokken geleken. Behalve de twee bedden waren er volstrekt geene meubelen in de kamer, of iets dat men kon medenemen. De sleutel was aan de buitenzijde van de deur, en de knecht, die mij naar de slaapplaats had geleid, wilde mij opsluiten; maar toen ik hem verzekerde, dat ik niet voornemens was weg te loopen, zonder voor mijn logies betaald te hebben, eischte ik die van hem, en sloot de deur van binnen. Ik wilde

mijne eigene dekens gebruiken, in plaats van die, welke men mij gegeven had, en viel spoedig in slaap met het voornemen, om den volgenden nacht beter beddegoed te vragen. Tegen elf ure werd ik door een luid geklop gewekt: dit was weder de knecht, die een boschreiziger te bed bragt. Daar ik bevond, dat hij mij niet wilde laten slapen, liet ik met weerzin mijn nieuwen slaapkameraad binnen, die zoo dronken was, dat hij oogenblikkelijk met kleeren en laarzen op het bed in slaap viel. Ik draaide het slot om, verborg den sleutel en wenschte mijzelven geluk, dat ik niet verder gestoord zou worden, toen kort daarop een luid geschreeuw en geschop aan de deur mij op nieuw in mijne rust stoorde. Het was slechts een verlangen, om binnengelaten te worden, of liever eene uitnoodiging aan den dronken man, om op te staan en nog eens te drinken. »Shamus, jongen," riepen zij, »Shamus, slaapt gij al? Kom. en drink nog een glaasje whiskey, mijn beste." Het onophoudelijk leven maakte Shamus eindelijk wakker, die op het laatst antwoordde: »Zijt gij het, Micky? Het is schande, dat gij geen goed Christen gerust kunt laten slapen." Hun lastig aanhouden deed Shamus eindelijk opstaan; maar hij was gelukkig te dronken, om het sleutelgat te vinden, terwijl hij struikelende op het voeteneinde van mijn bed nederviel. Ik gaf hem een stoot, die hem op den grond wierp, vanwaar hij niet weder opstond voor den morgen. Maar mijn stoornis was nog niet geëindigd. Er was een klein luchtgat in den muur, dat onze cel tot venster verstrekte. Verstoord, dat Shamus niet te voorschijn kwam, staken zijne vrienden eenen langen stok daardoor; zij hielden mij voor Shamus, en zoo doende had ik reeds verscheidene stooten ontvangen eer ik hun kon overtuigen, dat zij den verkeerden voor hadden, waarna zij zich langzaam verwijderden.

Tegen half zeven kwam een neger aan elke deur schreeuwen en slaan, want deze Afrikaan was al vrij haastig. Ik wilde niet gaarne eenige inbreuk maken op de regels van dit welgeordende etablissement, en stond dadelijk op. Een geruite handdoek was aan de pomp op de plaats vastgemaakt, welke ten minste twaalf havelooze kerels ieder op zijne beurt gebruikte. Hij was natuurlijk klets nat, en daar ik de laatste was die mij kwam wasschen, zoo voorzag ik wel, dat deze doek, met de onreinheid van zoo vele personen, niet geschikt zou zijn om mij te reinigen, en weigerde derhalve dien natten lor. Ik ging naar het achterhuis, en wist het hart van eene dienstmaagd zoodanig te bewegen, dat zij mij eene schoone handdoek en eene witte waschkom naar mijne kamer bragt. Toen ik betere kleederen had aangetrokken, zag ik den kastelein, dien het zeer speet, dat ik zoo slecht verzorgd was geweest; hij keef op de bedienden, dat zij niet beter toegezien hadden, en bragt mij in een wel gemeubileerd vertrek, waar ik met eenige beter opgevoede gasten ging ontbijten.

Nadat ik dit gedaan had, vroeg ik naar de woonplaats van een heer, aan wien ik introductiebrieven had; doch niemand kende hem, en ik besloot reeds alle verder onderzoek te staken, toen een oud man mij zeide, dat hij den persoon meende te kennen, welke ik zocht; maar dat hij zoo arm was als de mieren. Ik ging den weg op, dien men mij aangewezen had, en kwam spoedig aan eene leemen hut, eene vervallene woning met twee vertrekken. De muren en het dak waren vol gaten, de deur zonder hengsels, de vloer van gebakken klei; eene tabouret, een stoel met drie pooten, eene manke tafel, waarop strijkijzers en eene waschtobbe stonden, waren de eenige stukken huisraad. Eene morsige Iersche vrouw was aan de deur, en in het platste dialekt zeide zij. dat zij de vrouw van dien heer was, van den Esquire, zoo als hij door zijne vrienden op het adres van den brief genoemd was. Ik gaf haar den brief, en dewijl ik verlangde haren echtgenoot te zien, bleef ik op den drempel staan, en had dus tevens gelegenheid het inwendige van het voorvertrek meer naauwkeurig te beschouwen. In eenen donkeren hoek zag ik een kist staan, welke als krib of wieg scheen te dienen, want hij verstrekte een kind tot slaapplaats. De man kwam spoedig te voorschijn. Hij had vroeger betere dagen beleefd, want ik kon nog de overblijfselen van voormalige fatsoenlijkheid duidelijk bij hem opmerken. Uit zijn gesprek vernam ik, dat hij zich in al zijne plannen had teleurgesteld gezien. Zijn tegenwoordig middel van bestaan was het dresseren van jonge paarden en zijne vrouw waschte voor geringe lieden. Beiden hadden zij alle hoop opgegeven, om ooit weder in eenen beteren staat te geraken, en hielden om die reden ook geenen omgang noch briefwisseling met hunne vrienden. Eenige ledige flesschen, waarop nog de etiquettes van cognac en genever te lezen waren, stonden op den schoorsteenmantel, en het gezigt daarvan temperde mijn medelijden over hunnen vervallen staat.

Dezen dag stelde ik het uit om naar de Burnaty te gaan, maar nam mijn geweer en reed naar het naburige woud, om eenig wild op te sporen. Dewijl ik gaarne eenden en watervogels wilde schieten, ging ik eene afschutting door, die naar den rivierkant liep, en reed in gedachte voort, nu en dan naar eene vlugt platypussen ziende, die boven mij heen vlogen, toen mijn paard op eens sterk snoof en stilstond. Wij bevonden ons aan eene kromming van de rivier; het paard zag met den kop nederwaarts naar den stroom, die omtrent twintig voet beneden ons langs vloeide; een hekwerk met eene brug scheidde ons van de vlakte; de brug was omtrent drie voet breed, van onder bijna ingevallen en van voren weggerot; terugkeeren was even moeijelijk als vooruitgaan; het paard sidderde van angst; de minste beweging kon ons beneden in den afgrond hebben doen storten. Ik steeg voorzigtig af, ontgespte de zadelriemen en de buikgordingen, en bond het paard aan een paal vast. Terwijl mij het gesnuif van

het paard nog in de ooren klonk, maakte ik haastig de dwarslatten van het hek met de zaag van mijn mes los, zoodat wij in de vlakte konden komen. Ik ging het woud in, schoot menigen vogel, en keerde des avonds naar Gawler Town terug.

Ik gevoelde mij bij mijne aankomst ongesteld, riep de hulp van een geneesheer in, die zeide dat mijne ziekte de voorteekens van den rooden loop scheen te zijn. Ik poogde een minder bezochte herberg te vinden, de Bushman genoemd, en begaf mij onmiddellijk naar mijne slaapkamer. Terwijl ik mij uitkleedde, trokken stemmen in een nabijzijnd vertrek mijn aandacht. De kamers waren slechts door bordpapier van elkander gescheiden. Onder het luisteren hoorde ik eene zachte smeekende stem, gevolgd door onzamenhangende, onverstaanbare antwoorden; dewijl mijne nieuwsgierigheid hierdoor pijnlijk was aangedaan, sneed ik een gaatje in onze afschutting, en zag een priester, die aan eene stervende vrouw, het laatste oliesel toediende. Eene doodsche bleekheid had zich over haar gelaat verspreid, met hare uitgeteerde vingers omklemde zij een zilveren krucifix, terwijl een priester in het zwart gekleed, naast haar bed knielde, en een gedeelte van de dienst voorlas. Het flaauwe flikkeren van een nachtlichtje, gaf aan dit doodsche tooneel een nog somberder voorkomen. De eentoonige manier van lezen paste volkomen bij het sterfbed van eenen berouwhebbenden zondaar; maar de gedachte, om zoo in de onmiddellijke nabijheid des doods te moeten slapen, was niet zeer geschikt, meende ik, om weder gezond te worden; daarom verliet ik deze herberg voor eene nabijgelegene, waar ik mijn kwartier opsloeg. De doctor, die mij des morgens bezocht, gebood mij rust en liet mij eenige slaapverwekkende middelen, om die nu en dan in te nemen. Beneden mijn vertrek was de gelagkamer, waar men zich dag en nacht onafgebroken bezig hield met drinken. Op den tweeden avond was deze kamer, zoo als gewoonlijk, vol dronken lieden, die met de schorste stemmen allerlei straatliedjes uitschreeuwden, en mij verhinderden een oog toe te doen. Het eindigde met vechten; men hoorde niets dan geweld en getier, en de luidruchtigsten werden uitgekozen om voor het huis te boksen. De herbergiers hebben echter even als andere lieden rust noodig. Voor de laatste keer was de orde hersteld, en tegen twee ure was het tijd dat er gesloten werd. De drank werd verder geweigerd, en de Saturnalia was werkelijk afgeloopen; niet zonder moeite en worstelens werden de bezoekers ten huize uitgeworpen, en nu was de tijd gekomen, om de beleedigingen van den avond af te maken. Vóór het huis werd om de strijdenden eenen kring gevormd; en bij het geschreeuw werd de krijschende stem van eene vrouw boven allen uitgehoord, »de diva faemina factis." Haar man was slager; een zoogenoemde overlander, en zijne bekwaamheid in het boksen lokte gewoonlijk een gevecht uit; doch, nadat hij zijne tegenpartij overwonnen had, werd hij op zijne beurt door zijne vrouw geslagen, naar huis gedreven, en dan konmen nog een uur daarna hunnen twist hooren voortduren.

De kastelein was niet zeer tevreden, dat ik zijne woning tot een gasthuis had uitgekozen. De zwakke staat mijner gezondheid maakte elke inspanning onmogelijk. De bediende was den geheelen dag afwezig, waaruit ik begreep dat zij mij aan alles wilden laten gebrek lijden, of welligt doen omkomen; ik dreigde derhalve aan de regering te schrijven, waarna ik eene betere oppassing genoot. Nadat ik gedurende vijf dagen niet uit mijn bed was geweest, gevoelde ik mij genoeg hersteld, om op te staan, en eene andere woning op te zoeken. Weldra was ik in staat naar Adelaïde terug te keeren, waar ik gelegenheid vond om mij met iemand te associëren, en mijne eentoonige levenswijze had een einde.

DE NACHTEGAAL.

Een sprookje van ANDERSEN.

In China, zoo als gij weet, is de keizer een Chinees, en al die hem omgeven zijn ook Chinezen. Wat ik u nu van hen te verhalen heb, is al veel jaren geleden, maar juist daarom is het wel de moeite waard om de geschiedenis te hooren, eer zij vergeten wordt.

Het paleis van den keizer was het prachtigste van het keizerrijk, geheel en al van fijn porcelein, zoo kostbaar, maar ook zoo broos, zoo gevaarlijk om aan te raken, dat men zich wel behoorlijk in acht moest nemen. In den tuin zag men de vreemdste bloemen, en aan de prachtigste van alle waren zilveren klokjes gebonden, welke den ganschen tijd bengelden, opdat men ze maar niet voorbij zou gaan, zonder de bloemen op te merken. Alles was in dezen keizerlijken tuin uiterst netjes en in orde; en hij strekte zich zoo wijd uit, dat de tuinman zelf het eind niet wist. Ging men al verder en verder, zoo kwam men in het heerlijkste bosch, met hooge boomen en diepe wateren. Het bosch liep regelregt af naar den zeekant toe, en de zee was blaauw en diep. Groote schepen konden zeilen tot onder de takken der boomen; en in deze woonde een nachtegaal, die zoo heerlijk zong, dat zelfs de arme visscher, die zoo veel anders te doen had, stil hield en toeluisterde, wanneer hij des nachts uitgevaren was, om het vischnet op te trekken, en dan den nachtegaal hoorde. »Goede hemel, wat is dat mooi!" riep hij uit, maar dan moest hij weder op zijne zaken acht geven en vergat den vogel; maar wanneer deze in den volgenden nacht weder zong en de visscher weder daarheen kwam, dan zeide hij op nieuw: »Goede hemel, wat is dat toch schoon!"

Uit alle landen van de wereld kwamen er reizigers naar de hoofdstad, en bewonderden die, en het paleis en den tuin; maar wanneer zij den nachtegaal te hooren kwamen, zeiden zij allen: »Dat is toch nog het schoonste van alles." En

de reizigers vertelden daarvan, wanneer zij tehuis kwamen en de geleerden schreven vele boeken over de stad, over het paleis en den tuin! ook den nachtegaal vergaten zij niet: dien werd de hoogste eer gegeven, en zij, die verzen konden maken, schreven de heerlijkste gedichten over den nachtegaal in het woud bij de diepe zee.

De boeken gingen de wereld door en een er van kwam dan ook tot den keizer van China. Hij zat in een gouden stoel en las en las verder en ieder oogenblik knikte hij met het hoofd, want hij verheugde zich over de prachtige beschrijving van zijne stad, van zijn kasteel en van zijn tuin. Maar, stond er aan het eind geschreven: de nachtegaal is toch nog het schoonste van alles. Wat is dat? zeide de keizer, de nachtegaal? ik ken dien in het geheel niet. Is er zulk een vogel in mijn keizerrijk, en wel in mijn tuin, dat heb ik nooit gehoord. En zoo iets moet men uit de boeken vernemen! Toen riep hij zijn kamerheer. Dat was een zoo voornaam man, dat, wanneer iemand, die minder was dan hij, het waagde om hem aan te spreken of hem iets te vragen, hij niets anders antwoordde dan Pi! en dat had eigenlijk niets te beduiden.

» Hier moet een hoogstmerkwaardige vogel zijn, die nachtegaal genoemd wordt," zeide de keizer, »men zegt dat hij de schoonste is uit mijn gansche groote keizerrijk, waarom heeft men mij nooit iets daarvan gezegd?"

» Ik heb den vogel vroeger nooit hooren noemen," zeide de kamerheer, »hij is niet aan het hof voorgesteld geworden."

» En ik wil," zeide de keizer; »dat hij heden avond hier zal komen, en voor mij zingt. De gansche wereld weet wat ik heb en ik weet het niet."

» Ik weet niet," zeide de kamerheer; »ik heb hem vroeger nooit hooren noemen, maar ik zal hem zoeken en ik zal hem vinden."

Maar waar was hij te vinden? De kamerheer liep de trappen op en af, door zalen en gangen heen, maar niemand van al degenen, die hij tegenkwam, had van een nachtegaal hooren spreken, en de groote man liep weder naar den keizer en zeide dat het wel een fabel moest wezen van hen die boeken schrijven. Och, uwe keizerlijke majesteit moet niet alles gelooven wat in de boeken geschreven staat; daar is zooveel verdichtsel onder, en dat noemt men dan roman.

» Maar het boek, waarin ik dat gelezen heb," zeide de keizer, »is mij van den grootmagtigen keizer van Japan gezonden en het kan toch geene onwaarheid zijn. Ik wil den nachtegaal hooren, hij moet heden avond hier wezen en, komt hij niet, dan zal het gansche hof stokslagen krijgen, als zij het avondeten hebben gebruikt."

» Tsing-pi," zeide de kamerheer, en liep weder al de trappen op en af, door alle zalen en gangen heen, en het halve hof liep met hem, want zij hadden volstrekt geen zin in stokslagen. Dat gaf een gevraag naar dien merkwaardigen vogel, dien de gansche wereld kende en toch niemand van het hof. Eindelijk vonden zij een klein arm meisje in de keuken, die zeide: »een nachtegaal zegt ge? o, dien ken ik goed; of die heerlijk zingen kan! Iederen avond heb ik verlof om aan mijne arme kranke moeder het overgeschoten eten te brengen, zij woont daar beneden aan het strand, en als ik terugkeer en moe ben en in het bosch uitrust, dan hoor ik den nachtegaal zingen. Het water komt mij daarbij in de oogen en het is even alsof mijne moeder mij kust."

» Kleine keukenmeid," zeide de kamerheer, »ik zal u eene vaste aanstelling in de keuken bezorgen en het verlof om den keizer te zien eten, wanneer gij ons bij den nachtegaal brengen kunt, want hij is tegen heden avond aan het hof ontboden."

En zoo trokken zij allen naar buiten in het bosch, waar de nachtegaal pleeg te zingen. Het halve hof ging mede. Toen zij een eind weegs waren, begon eene koe te loeijen.

» O!" zeiden een paar hofjonkers; » daar hebben wij hem al, daar is toch eene bijzondere kracht in zoo'n klein diertje. Mij dunkt, dat heb ik vroeger ook wel eens gehoord."

» Wel neen," zeide het kleine keukenmeisje, » dat zijn koeijen, die bulken, wij zijn nog ver, heel ver van de plaats af."

Een eind verder kwaakte een kikvorsch in het moeras. » Dat is heerlijk," zeide de Chinesche hofprediker; »nu hoor ik den nachtegaal ook, het klinkt even als de klokjes van onze kerk."

» Wel neen," zeide het keukenmeisje, » dat zijn kikvorschen, maar nu denk ik dat gij hem spoedig hooren zult." Toen begon de nachtegaal te zingen. »Dat is hij," riep het meisje uit; » dat is hij; hoor maar! zie daar zit hij," en zij toonde hun een klein graauw vogeltje boven in de takken.

» Is het mogelijk!" zeide de kamerheer, » zoo had ik mij hem nooit voorgesteld. Wat een nachtegaal er eenvoudig uitziet; hij heeft zeker zijne kleuren verloren van verlegenheid, dat hij zoo vele aanzienlijke menschen ziet."

» Kleine nachtegaal," riep het keukenmeisje, » onze genadige keizer wenschte, dat gij eens voor hem zult zingen."

» Met het grootste genoegen," zeide de nachtegaal; »en hij zong, hij zong dat het een lust was."

» Dat klinkt juist als de glasklokjes in den tuin," zeide de kamerheer, »en zie die kleine keel eens, wat werkt zij druk. Het is bijzonder dat wij dat niet vroeger gehoord hebben. Hij zal een grooten opgang aan het hof maken."

» Wil ik nog eens voor den keizer zingen?" vroeg de kleine nachtegaal, want hij geloofde dat de keizer er al stond.

» Mijn voortreffelijke kleine nachtegaal," zeide de kamerheer; » het is mij een groot genoegen u tegen heden avond op een feest aan het hof uit te noodigen, waar gij zijne keizerlijke majesteit met uw heerlijk gezang betooveren zult."

» Het zingen gaat het best in het groen der boomen," antwoordde de nachtegaal, maar hij ging

toch gewillig mede, toen hij hoorde dat de keizer het verlangde.

Op het keizerlijk kasteel was alles in de beste orde. De muren en de vloer, die van porcelein waren, glinsterden en kaatsten de stralen terug van vele duizenden gouden lampen. De prachtigste bloemen, die regt fraai bengelen konden, waren ten toon gesteld en daar was een geloop en een togt in, en al de klokjes klonken zoo hard, dat men zijne eigene woorden niet verstaan kon; en midden in de groote zaal, waar de keizer zat was een gouden stang gezet en hierop moest de nachtegaal zitten. Het gansche hof was bijeen en het kleine keukenmeisje had verlof ontvangen om achter de deur te staan, daar zij nu den titel ontvangen had van eene wezenlijke hof-keukenmeid. Allen waren in hunne beste kleederen en allen keken naar den kleinen graauwen vogel, wien de keizer toeknikte en de nachtegaal zong zoo heerlijk, zoo heerlijk, dat den keizer de tranen in de oogen kwamen. De tranen liepen hem langs de wangen neder en toen de nachtegaal dat zag, zong hij nog schooner. Het ging hem regt van harte af en de keizer was zoo vrolijk en zoo tevreden, dat hij zeide, dat de nachtegaal zijn gouden pantoffel zou krijgen, om dien om den hals te dragen. Maar de nachtegaal bedankte daarvoor; hij had al belooning genoeg, want, zeide hij, ik heb tranen in des keizers oogen gezien; dat is mij rijker schat. Eens keizers tranen hebben eene bijzondere kracht; ik ben genoeg beloond. En daarop begon hij weder met zijne zoete zilveren stem.

»Dat is dan een allerliefst beestje," zeiden de dames, en daarop namen zij wat water in den mond en klokten en gorgelden en dachten toen, dat zij ook al halve nachtegalen waren. Ja de lakkeijen en kamermeisjes lieten weten, dat zij ook tevreden waren en dat wil wat zeggen, want die zijn het moeijelijkst tevreden te stellen. In het kort, de nachtegaal maakte fortuin aan het hof. Hij zou van nu af daar blijven, kreeg zijne eigene kooi van louter goud traliewerk en daarbij de vrijheid om tweemaal over dag en eens des nachts uit wandelen te gaan. Dan kreeg hij twaalf dienaars mede, die hem ieder een zijden draad om het been geslingerd hadden en hem daaraan goed vasthielden. Maar de nachtegaal had in zulk uitvliegen weinig genoegen.

Terwijl nog de gansche stad van dien merkwaardigen vogel sprak, die voor het eerst in China werd gevonden en aan het hof gepresenteerd, ontving de keizer op zekeren dag een groot pakket, waarop geschreven stond: de nachtegaal.

»Daar hebben wij nu weder een nieuw boek over onzen beroemden vogel," zeide de keizer, doch het was geen boek, maar een klein kunstwerk, dat in eene doos lag. Een kunst-nachtegaal, die naar den levenden gemaakt was; alleen was hij overal met diamanten, robijnen en safieren bezet. Zoodra men nu dezen kunstvogel opwond, kon hij een van de stukken, die de wezenlijke nachtegaal zong, ook zingen en dan hief zich zijn staart op en neêr en glinsterde hij van zilver en goud, en om zijn hals hing een sierlijk bandje, waarop geschreven stond: de nachtegaal van den keizer van Japan is arm bij dien van den keizer van China.

»Dat is heerlijk mooi," riepen al de hovelingen uit, en hij die den kunstvogel gebragt had, bekwam terstond den titel van keizerlijken opper-nachtegaal-brenger.

»Nu," riep de keizer uit; »nu moeten zij te zamen eens zingen, dat zal een overheerlijk duët zijn."

En zoo werden zij dan te zamen aan het zingen gezet. Doch dat wilde maar in het geheel niet gaan, want de wezenlijke nachtegaal zong op zijne eigene wijs, en de kunstvogel liep op cilinders.

»Het gezang van deze heeft er geen schuld aan," zeide de orchestmeester; »want hij is bijzonder vast in de maat en zingt geheel en al naar mijne methode. Dus zou nu de kunstvogel alleen zingen. Hij maakte evenveel fortuin aan het hof als de wezenlijke nachtegaal en dan zag hij er nog zooveel prachtiger uit. Hij schitterde als een gouden armband met diamanten omzet. Drieëndertig maal zong hij een en hetzelfde stuk en nog was hij niet moe. Men had het gaarne weder van voren af aan gehoord, maar de keizer meende, dat nu toch ook de levende nachtegaal eens iets zingen mogt. Maar waar was hij? Terwijl niemand op hem lette, was hij het geopende venster uitgevlogen en al voort naar het groene woud.

»Wat is dat toch!" riep de keizer vertoornd uit, en alle hovelingen scholden hem uit en meenden dat die wilde nachtegaal een hoogst ondankbaar dier was. Maar den besten vogel hebben wij toch nog, zeiden zij; en zoo moest dan de kunstvogel weder zingen, en dat was de vierendertigste maal, dat zij het stuk te hooren kwamen. Maar zij kenden het nog niet geheel van buiten, want het was zware muzijk, en de orchestmeester prees dan den vogel ook bovenmate. Ja hij verzekerde dat hij beter was dan de wezenlijke nachtegaal: niet enkel dat hij beter in de kleederen stak en meer kostbaarheden aanhad, maar ook inwendig, »want ziet, mijne heeren en dames," sprak hij en hij maakte daar sierlijke Chinesche gesten bij; »en gij groote keizer van China, ziet gij, bovenal bij den wezenlijken nachtegaal kan men nooit berekenen wat er komen zal, maar bij den kunstvogel is alles in orde. Men kan het uitleggen, wanneer men het openmaakt en de menschelijke kunst er in aanwijzen; hoe de cilinders gelegen zijn, hoe die rondgaan en hoe de eene toon op den anderen volgt."

»Zoo denken wij er ook over," zeiden al de hovelingen; want de orchestmeester ging door voor iemand van groot verstand en men moest dus wel denken even als hij, en hij kreeg verlof van den keizer om op den eerstvolgenden zondag den merkwaardigen vogel aan het volk te toonen. De keizer wilde, dat zijne onderdanen hem ook hoorden zingen en zij hoorden hem en zij werden zoo vrolijk, zoo vrolijk alsof zij dronken van de thee waren, want dat is zoo Chinesche manier, en zij knik-

ten allen, zoo als de Chinezen doen. Maar de arme visscher, die den wezenlijken nachtegaal gehoord had, zeide: »Ja! het klinkt wèl genoeg, en de melodie gelijkt ook wel wat; maar daar ontbreekt toch iets aan, en ik weet niet wat."

Intusschen werd er een besluit uitgevaardigd, waarbij de wezenlijke nachtegaal uit het land van China en al zijne onderhoorigheden werd verbannen. De kunstvogel had zijne plaats gekregen, op een zijden kussen, digt bij het bed van den keizer. Al de geschenken, die hij ontvangen had, goud en edelgesteenten, lagen om hem heen. Zijn titel was gestegen tot dien van keizerlijken hof-nachttafelzanger; en in de rij der hovelingen tot nommer één van de linkerzijde; want de Chinezen maken bijzonder veel werk van de titels, en de keizer rekende die zijde voor de aanzienlijkste, waar het hart zit: — en het hart zit ook bij een keizer links. — De orchestmeester schreef een werk van vijfentwintig deelen over den kunstvogel; en dat werk was zoo geleerd en zoo lang, vol van de zwaarste Chinesche woorden en de moeijelijkste van de tachtigduizend Chinesche letters, dat alle menschen die zich verbeeldden dat zij wat knap waren, verzekerden, dat zij het gelezen hadden en dat zij het verstonden. Anders zou men hen immers voor dom gehouden hebben, en de een kon het toch van den ander niet beoordeelen.

Zoo ging het een geheel jaar voort. De keizer, het hof en al de overige Chinezen kenden iedere maat in het gezang van den kunstvogel van buiten; maar juist daarom beviel het hun zoogoed. Zij konden nu medezingen, en dat deden de Chinezen gaarne. De straatjongens zongen al: »Tsi-tsi-tsi, kloek-kloek-kloek!" en de keizer zong het zelf. Dat gaf een vrolijkheid in het land!

Maar eens, 's avonds, toen de kunstvogel op zijn best aan den gang was, daar klonk het op eenmaal binnen in den vogel »woep!" Daar sprong wat, en toen »schnoerrrr!" en al de raderen liepen af; en toen stond de muzijk stil.

De keizer sprong oogenblikkelijk uit zijn bed, en liet zijn lijfarts roepen. Maar wat kon deze helpen? Toen haalde men den opper-hofhorlogiemaker, die, na veel kijken en praten, eindelijk den vogel weder in orde wist te krijgen. Maar hij zeide, dat hij bijzonder ontzien moest worden: want de toetsen waren afgesleten, en het was onmogelijk, om er zoo juist nieuwe in te zetten, dat de muzijk zeker ging.

Dat was nu toch een regte droefheid! Maar eens in het jaar durfde men den kunstvogel laten zingen, en dat was nog bijna te veel. Maar dan hield de orchestmeester ook eene redevoering met zijne moeijelijke Chinesche woorden, en bewees daarin, dat de vogel nog even zoo goed was als te voren; en dan was hij ook weder even zoo goed.

Nu waren er vijf jaren verloopen, en het gansche land kwam in diepe treurigheid. Want de Chinezen hielden in den grond allen veel van hunnen keizer; en deze was nu ziek, zwaar ziek, »zoodat hij," zeide de geneesheer, »niet langer meer leven kon." Reeds was er een nieuwe keizer gekozen; en het volk stond buiten op de straat, en vroeg aan den kamerheer, hoe het met den keizer ging. »Pi!" zeide hij, en schudde met het hoofd.

Koud en bleek lag de keizer in zijn groot, prachtig bed. Het gansche hof geloofde, dat hij al dood was; en een ieder liep heen, om den nieuwen keizer te begroeten. De kamerdienaars liepen naar buiten, om er over te praten, en de kamermeisjes hielden eene groote theevisite. Door het geheele paleis heen, in alle zalen en gangen, lagen nog dikke tapijten, dat men maar niemand zou hooren; en het werd nog zoo stil gehouden, o zoo stil!

Ook was de keizer eigenlijk nog niet dood; hij lag daar slechts bleek en verstijfd, in het prachtige bed met de groote fluweelen gordijnen en de zware gouden kwasten; en het venster stond hoog opgeschoven, en de maan scheen helder naar binnen en verlichtte den keizer en den kunstvogel. De arme oude man kon naauwelijks ademhalen. Het was, even als of er iets op zijne borst lag. Hij sloeg de oogen op, en toen zag hij, dat het de dood was, die op zijne borst zat, en die zich zijne gouden kroon opgezet had, terwijl hij in de eene hand de gouden sabel van den keizer hield, en in de andere zijn prachtig zijden vaandel. En in het rond, uit de plooijen van de groote fluweelen bedgordijnen, keken allerlei wonderlijke hoofden hem aan. Eenigen zagen er afschuwelijk leelijk uit, en anderen zoo zacht en zoo vriendelijk. Zie! dat waren al de slechte en goede daden van den keizer, die hem aankeken; nu, nu de dood hem op het hart zat. »Herinnert gij u dit nog?" fluisterde de een; »weet gij dat nog wel?" vroeg de ander; en dan verhaalden zij hem zoo veel, zoo veel, dat hem het koude zweet van het voorhoofd afliep.

»Dat heb ik nooit alles zoo geweten!" zeide de keizer. »Muzijk! muzijk toch! De groote Chinesche trommel!" riep hij uit: »dat ik toch niet alles behoef te hooren, wat zij mij toefluisteren."

Maar zij gingen toch voort, en niemand maakte muzijk; en de dood knikte, even als een Chinees, op alles wat zij zeiden.

»Muzijk! muzijk!" riep de keizer weder: »En gij kleine mooije kunstvogel, zing nu toch; zing! Ik heb u immers goud en kostbaarheden gegeven; ik heb u zelf mijn gouden pantoffel om den hals gehangen. Zing toch!"

Maar de vogel stond stil. Er was niemand, om hem op te winden; en zonder dat zong hij niet.

En ondertusschen ging de dood voort, om den keizer uit zijne groote holle oogkassen aan te kijken; en het was zoo stil in de zaal en in het paleis, o zoo verschrikkelijk stil!

Toen hoorde de keizer op eens buiten het venster een overheerlijk gezang. Het was de kleine levende nachtegaal, die op een tak daar buiten zat. Hij had van het gevaar van den keizer gehoord, en was hierheen gekomen, om hem troost en hoop toe te zingen. En terwijl hij zong, werden de spoken al bleeker en bleeker, het bloed vlood sneller

en sneller door de verzwakte leden van den keizer; en zelfs de dood luisterde toe en riep: »Ga toch voort, kleine nachtegaal, ga voort!"

»Ja!" antwoordde deze: »wilt gij mij dan de prachtige gouden sabel geven? wilt gij mij het rijk gestikte vaandel geven? wilt gij mij de keizerskroon geven?"

En de dood gaf ieder kleinood voor een gezang; en de nachtegaal zong nog altijd voort. Hij zong van den stillen godsakker, waar de witte rozen bloeijen, waar de vlierboomen hunnen geur verspreiden, en waar het frissche gras op de graven der dooden door de tranen der overblijvenden bedauwd wordt. Toen beving den dood het heimwee naar zijn bloementuin, en hij zweefde, als een koude witte nevel, het venster uit.

»Ik dank u, ik dank u!" riep de keizer: »gij klein hemelsch vogeltje! Ja, ik ken u wel. U heb ik uit mijne landen en mijn koningrijk gebannen, en toch hebt gij die booze verschijningen van mijn bed weggezongen en den dood mij van het hart weggejaagd. Hoe kan ik u toch beloonen?"

»Gij hebt mij al beloond," zeide de nachtegaal: »Ik heb uwe oogen een traan ontlokt, toen ik de eerste maal voor u zong; dat vergeet ik nooit! Dat zijn de schoonste juweelen, die het hart van een zanger goed doen. Maar slaap nu, en word dan weder frisch en gezond. Ik zal u den slaapzang voorzingen."

En hij zong, en de keizer viel in een zachten slaap. O! het deed hem zoo goed.

De zon scheen door het venster naar binnen, toen hij versterkt en gezond wakker werd. Geen van zijne dienaren was nog teruggekeerd: want zij geloofden, dat hij toch dood was, en zij dus niets meer met hem noodig hadden. Maar de nachtegaal zat daar nog in de takken, en zong weder zijn morgenlied.

»O!" riep de keizer uit: »gij moet altijd bij mij blijven; gij kunt zingen, als gij zelf wilt, en den kunstvogel zal ik in duizend stukken gooijen."

»Doe dat niet!" zeide de nachtegaal: »want hij heeft zijn best gedaan, zoo lang hij kon. Houd hem bij u, even als tot nu toe. Ik kan toch in geen paleis mijn nestje bouwen. Maar laat mij komen, als ik er zelf lust in heb; dan wil ik des avonds op dit takje bij het venster zitten, en u voorzingen, dat gij vrolijk wordt en te gelijk eens nadenkt. Want ik zal u van de gelukkigen in uw rijk zingen, en van degenen die honger lijden. Ik zal u van al het kwade en het goede zingen, dat zoo digt om u heen is en u toch verborgen blijft. Want de kleine zangvogel vliegt overal in den omtrek: naar den armen visscher, op het dak van den landman, tot ieder van uwe onderdanen, die bij het hof onbekend is. Ik heb uw hart lief, meer dan uwe kroon: want uw hart is goed; en toch heeft ook uwe kroon een reuk van heiligheid. Zoo kom ik dan morgen en iederen dag terug, en zing u mijn avond- of mijn morgenlied. Maar één ding moet gij mij beloven!"

»Alles!" zeide de keizer, en hij stond daar zoo regt fraai in zijn keizerlijk kleed, dat hij zelf had aangetrokken; en hij drukte de sabel, die zwaar was van het goud, aan het hart, om zijne belofte te bevestigen.

»Wel nu! om één ding bid ik u: — vertel aan niemand, dat gij een klein vogeltje hebt, dat u alles komt vertellen en voorzingen; dan zal het nog veel beter gaan!" — En zoo vloog de nachtegaal weg.

Eindelijk kwamen toch ook de dienaren en hovelingen, om nog eens naar hun dooden keizer te zien. Ja wel, daar stonden zij en de keizer zeide: »Goeden morgen!"

EENE REIS MET EEN LUCHTBOL VAN PARIJS NAAR SPA.

Door een Rus beschreven.

Met levendige belangstelling had ik de verslagen der luchtreizen van Gay, Lussac, Blanchard en vooral van hertog Karel van Brunswijk gelezen. Hunne moedige ondernemingen ontstaken mijne verbeelding en deden bij mij den lust ontstaan hun spoor te volgen, ja den togt in het luchtruim hooger en verder uit te strekken dan iemand voor mij had beproefd. Vergeefs verzetten zich de liefde en heilige banden, die mij aan de aarde knoopten, tegen dit vermetel eerzuchtig waagstuk. De inval was reeds tot een vast voornemen geworden. Bovendien sprak men in kringen, waarin ik verkeerde, van een luchtreis als van een speelreisje naar Versailles of Fontainebleau. Toen mij nu eindelijk onder aanlokkende voorwaarden eene onmiddellijke uitnoodiging gedaan werd, kon ik de verzoeking niet wederstaan en op Donderdag den 5 Junij des avonds ten 6 ure 17 minuten, toegerust met alle tot wetenschappelijke waarnemingen noodige instrumenten, stapte ik in den gondel van den »Adelaar," die onder het bestuur van den heer Godard zou opstijgen. Mijne reisgenooten waren mevrouw de gravin S...s; graaf Alexis de Pomeren en een zijner vrienden.

In de vrolijkste gemoedsstemming verlieten wij den vasten grond. Niemand onzer gevoelde het hart onrustig kloppen; niemand dacht aan gevaar. De toestand van het weder, de hechtheid van den toestel en de ervaring onzer luchtschippers lieten geen ongerustheid bij ons opkomen. Wij zweefden lang boven Parijs, terwijl wij het prachtig gezigt der groote stad en hare omgevingen bewonderden. Over den rand van het schuitje geleund, genoten wij dit grootsche schouwspel dat door geen wolkje verduisterd werd en waaraan wij onze oogen niet verzadigen konden. Deze ontzettende massa van huizen, hier in groepen, daar afzonderlijk, van boomen, van beemden van allerlei kleur en schakering, doorsneden van stroomen, spoorwegen, en kronkelende paden, de opstijgende rookzuilen, het klokgelui, het duizendvoudig gedruisch van menschelijke geluiden en

verrigtingen, vervolgens de stilte en het van lieverlede zich uitbreidende onafmetelijke tafereel — dit alles betoovert het oog en stemt den geest tot ernstig gepeins. Als men het menschelijk gewoel uit deze hoogte beschouwt — hoe klein schijnt dan het leven, hoe groot de natuur. De gehechtheid aan het leven roept ons naar de aarde, maar nog krachtiger is het verlangen naar den hemel!

De eerste indruk was echter bij mij zoo levendig niet. In het eerste uur van de reis is de geest nog niet tot kalmte gekomen. Vrolijke, uitgelatene scherts werd door ons beurtelings gewisseld; met gejuich werden de punten waarover de bol zweefde, herkend en aangewezen; wij behoorden nog tot de aarde. De vrolijkheid onzer bekoorlijke reisgenoote verdreef alle ernstige stemming. Hetzij dat zij voor alle vrees ontoegankelijk was, of dat zij ons op de proef wilde stellen of niet bij ons, achter ons onbezorgd uiterlijk, de angst verholen lag, althans zij voerde allerlei gevaarlijke grappen uit. Nu gaf het kleine nette voetje het schuitje plotseling een stoot, zoodat het in eene zwaaijende beweging kwam, dan weder boog zij zich over den rand en deed ons vreezen dat zij het evenwigt zou verliezen. Eindelijk gaf zij toe aan onze eerbiedige vertoogen en liet hare halsbrekende kunsten na. Nu kwam er een bedaard gesprek aan den gang, waartoe, de gelegenheid de meest gepaste stof gaf: over de mogelijkheid den luchtbol te bestieren. Het kwam ons niet denkbaar voor, dat men vroeger of later niet tot de mogelijkheid zou komen, deze zijden locomotieven naar willekeur te besturen. Zoowel de vernuftigste als de uitsporigste denkbeelden werden achtervolgens geopperd, alle stelsels besproken en beoordeeld. Een dringender behoefte echter maakte een einde aan al deze pogingen om het vraagstuk op te lossen; het was tijd om te eten en wij waren van de middelen om den maaltijd te houden goed voorzien. In een oogenblik zaten wij in ons kamertje van mandewerk zoo aangenaam als in een der kabinetjes van de *frères provençaux*. Vrolijk sprongen de kurken het luchtruim in en terwijl al drinkende de geestdrift steeg, vloeide de mond over van wat ieder het dierbaarste was.

»Zijne majesteit, de keizer aller Russen!" riep ik het eerst.

»Hendrik V!" was de toast van den graaf de Pomeren. Wij waren op dit oogenblik de wolken zoo nabij, dat de republiek ons niet hooren kon. Zoo ver van de aarde opent het hart zich voor iedere uitboezeming, de verbeelding voor iedere hoop. Mijne woorden behoefden gelukkig niet bedwongen te worden, zij herhaalden den onveranderlijken, eenparigen, nationalen kreet aller Russen.

De nacht overviel ons bij den vrolijken maaltijd. De beweging van het schuitje was naauwelijks merkbaar en veel zachter dan die van een schuitje dat met den stroom mede glijdt. Niemand bespeurde eenige duizeling of ongesteldheid. Een ongestoord gevoel van kalmte doordrong onze zintuigen. Allen verlangden wij onze verrukkende reis voort te zetten; evenwel vereischte de voorzigtigheid, dat wij voor de nacht geheel inviel, in de nabijheid van een spoorweg, een nachtverblijf opzochten. Wij begonnen derhalve te dalen en naderden langzaam den grond. Vruchteloos zou ik beproeven de heerlijke gewaarwordingen van deze oogenblikken te beschrijven; de stilte in de geheele schepping vervulde ons met een onbekend genot; op de spraakzame geestdrift volgde een diep zwijgen. Wij dachten; of liever, het ware woord ontbreekt er voor, ieder zong in zijn binnenste zijn lied. Met elke schrede die wij de aarde meer naderden, kwamen de omtrekken van het landschap duidelijker te voorschijn, en de bijzonderheden op aarde en aan den hemel verschenen in het schemerlicht van den avond achter elkander. Van lieverlede onderscheidde men de heuvels, de bosschen, de kerktorens, de huizen, wij telden de vuren in de ijzersmelterijen. Het oor vernam weder de vroegere klanken; een klok luidde in de verte, een wagen reed krakend over het kiezelzand, een paard brieschte. Daarna hoorden wij het gemurmel der beeken; eindelijk de toonen der menschenstem, het was een boer die ons vrolijk toeriep. De heer Godard wierp eene lijn uit, die 150 ellen lang was; eenige boeren grepen die en haalden ons zonder eenige schudding, in de nabijheid van hun dorp, Bussy le-long, naar beneden.

Deze terugkeer tot de aarde, nadat wij 1820 Ned. ellen boven haar gestegen waren, zal de zoetste en verhevenste herinnering van mijn leven blijven. Zij had onder de gunstigste omstandigheden plaats; want wij waren slechts eene mijl van Soissons verwijderd en konden, als men ons als eene trekschuit in een kanaal, aan eene lange lijn voorttrok, gemakkelijk het stadje bereiken. Wij betraden de aarde om de boeren voor hunne vriendelijke dienstaanbiedingen te bedanken. Een uur bragten wij hier door, terwijl wij de nieuwsgierigheid der eenvoudige lieden poogden te bevredigen en klommen toen weder in onzen gondel. Lang nog nadat de aardbol in de schemering gehuld was, had de zon ons haar licht geschonken; thans was het volkomen nacht. Eenige boeren spanden zich voor de touwen en trokken ons voort tot aan de stadspoort, waar ik te half twaalf ure uitsteeg. Ik trad de wachtkamer in; de soldaten zagen vreemd op bij mijn verzoek, de luchtbol onder dak te brengen. Ik moest om in de stad te komen, verlof van den plaatskommandant vragen. Met diens toestemming die mij onmiddellijk verleend werd, spoedde ik mij naar mijne reisgezellen, die in het schuitje achtergebleven waren; ik greep het touw dat aan de voorzijde van de machine hing en de luchtbol deed zijn zegevierenden intogt over de vestingwerken der stad Soissons. Hier lag alles in diepen slaap, daar de goede burgers van Soissons waarschijnlijk op zulk een zeldzaam bezoek niet bedacht waren, die wel door het gedruisch dat de langs de schoorsteenen heenstrijkende bol veroorzaakte, zal gestoord zijn. De bol werd nu op de paradeplaats in veiligheid gebragt; wij troffen eene

schikking met de overheid over de aan de schoorsteenen toegebragte schade, en genoten vervolgens in een logement het vermaak dat de vaste grond en vrije beweging verschaffen.

Inmiddels werd het plan tot eene tweede opstijging besproken. Gaarne zouden wij allen er weder deel aan genomen hebben; maar de heer Godard verklaarde, dat hij slechts een enkelen passagier kon medenemen, daar de bol door de vochtigheid van den dampkring veel van zijne draagkracht verloren had. Mijne reisgenooten deden afstand ter mijner gunste en deden navraag naar een wagen om hen naar den spoortrein te brengen, terwijl ik naar Moskou naar mijne vrouw en aan mijne vrienden te Parijs schreef. Ik wil niet ontkennen, dat het denkbeeld van deze hervatting der reis midden in den nacht, mij in eene ernstige, plegtige stemming bragt. Over het gevaarlijke er van konden wij ons niet misleiden. Het is inderdaad gemakkelijk te begrijpen, dat het bindwerk van eene machine, bij welke de stof en de zwaarte in juist afgemeten verhoudingen moeten staan, op eene verlengde reis noodwendig beschadigd wordt en eene zorgvuldige herstelling en verbetering behoeft, eer het weder kan gebruikt worden. Tevens ontsnapt het in gehalte en omvang verminderde gas door de taf, waarvan hier en daar het vernis is afgesprongen. De voorzigtigheid raadde ons dus aan op den vasten grond naar Parijs terug te keeren. En toch — weggesleept door de bekoorlijke voorstelling van iets wat niemand nog gedaan had, te volbrengen, bemoedigd door de kalmte en opgeruimdheid der twee luchtreizigers, de gebroeders Godard, drukte ik mijne reisgenooten tot afscheid de hand en steeg des morgens te 3 uren, 7 minuten op om de zon te gemoet te gaan. Eene talrijke menigte, door het gerucht onzer komst uit haren slaap gewekt, verdrong zich om den bol. De onderprefect, de ambtenaren, mijne reisgenooten die ik verliet, vormden met de groepen nieuwsgierigen een publiek, dat ons van ganscher harte eene goede reis toewenschte.

De bol steeg zeer langzaam op, daalde toen en streek langs de daken; ik geloofde reeds, dat de beschadigingen van den vorigen avond zich zouden herhalen. Ook mijne achtergeblevene reisgezellen hadden mij reeds voorspeld, dat wij Soissons niet uit het gezigt zouden verliezen, zoozeer toonde de ineengeschrompelde bol gebrek aan gas. Misschien wachtte men beneden reeds op mij, om mij over mijn mislukten togt uit te lagchen. Inmiddels begon de heer Godard een deel van het als ballast medegenomen gips over hoord te werpen, en ik hielp hem daarbij zonder dat hij het wist om den gondel des te spoediger te verligten. Plotseling toonde de adelaar zich zijn naam waardig, en schoot als een pijl door de lucht. Fier op dezen goeden uitslag, bevrijd van mijne onrust rigtte ik nu mijne blikken naar de aarde. Een digte nevel hing over de stad, en op het plein vanwaar wij opgestegen waren smolt alles tot eene witte massa ineen, waarin wij slechts enkele stippen zich zagen bewegen, die de aanwezigheid van de getuigen onzer afreis te kennen gaven. Weldra echter trok een ander schouwspel onze aandacht. De dag brak aan — een helder licht straalde van uit den gezigteinder — de zon ging op! — Weg met elke poging om dit tafereel te schetsen! Ik zou de pen van een groot dichter moeten hebben om van den zonsopgang, van deze hoogte gezien, eene beschrijving te geven. — O, mijn Hemel, wat is dat schoon!

Prachtig was het uitzigt in het zuiden, in het noorden was alles daarentegen in een nevel gehuld. De ondragelijkste hitte werd nu spoedig afgewisseld met eene koude, waartegen mijn pels mij naauwelijks kon beschutten, terwijl de zon mij op het gelaat brandde. Men verbeelde zich iemand midden onder ijsschotsen, en vlak voor zich een bekken met gloeijende kolen, en dan kan men reeds ten naastenbij eene voorstelling maken van hetgeen ik gevoelde en van eene dergelijke marteling, die Dante in zijne hel beschrijft. De thermometer, die bij onze afreis 10° teekende, daalde tot op 1° onder 0, en steeg toen weder tot op 6° en toch gingen wij nog steeds hooger.

Ik nam mijn kompas en vond het geheel onbewegelijk; in de meening dat het beschadigd was gaf ik het aan den heer Godard over, die het onderzocht en tot zijne verbazing ongeschonden vond. Daar wij in den nacht opstegen hadden wij, terwijl volop te doen hadden met den luchtbol, die zoo weinig voor eene tweede opstijging geschikt werd, noch tijd noch gelegenheid de kaarten te raadplegen, die wij bij ons hadden; ik zag mij dus genoodzaakt het kompas te raadplegen. Dat het niet werkte moge de wetenschap verklaren. Ik weet, dat een luchtreiziger reeds vroeger dit verschijnsel vermeld heeft, dat later door Gay-Lussac tegengesproken is geworden, want na een opzettelijk gedaan onderzoek verklaarde hij, dat zijn instrument op geene hoogte zijne werking had gestaakt. Mij, den onervaren luchtreiziger, zou het niet voegen eene gissing te wagen; ik vermeld het slechts als een feit, dat op het hoogste punt onzer tweede luchtreis, dat is 3760 Ned. ellen boven de aarde, onze beide kompassen krachteloos waren; dat zij bij onze terugkomst op aarde weder hunne werking deden, zonder dat wij met juistheid kunnen aangeven, op welke hoogte zij begonnen krachteloos te zijn.

Juist bespraken wij deze omstandigheid, toen wij een plotseling geknal hoorden. Wij zagen elkander aan; op dezen knal volgden verscheidene anderen. Sedert onze opstijging van Parijs waren wij dikwijls door geweerschoten begroet geworden; maar thans kwamen de geluiden niet van de aarde; het was veeleer een zeer onrustbarend geknetter, dat uit den luchtbol kwam; en wij konden dit verschijnsel niet verklaren.

Tot hiertoe had het heerlijke schouwspel, dat wij genoten, ons geheel bezig gehouden. De zon ging in hare volle majesteit op; eene reeks van hoogten schemerde aan den versten gezigteinder;

het waren de Alpen, deze ontzettende gevaarten van steen en ijs, met welke wij in hoogte wedijverden. Een ongeloovige glimlach, dien ik bij mijne lezers reeds meen op te merken, kan ik volkomen verontschuldigen. De Alpen, op honderd mijlen afstands, duidelijk te herkennen?!! En toch blijf ik er bij. Met de rigting der Alpen bekend, herkende ik zeer duidelijk den Montblanc Tegenwoordig weet bovendien iedereen, dat van eene zekere hoogte voorwerpen op een onbegrijpelijken afstand onderscheiden en hun gedaante in alle bijzonderheden allernaauwkeurigst bepaald kunnen worden.

Ik beschouwde dan den Montblanc met eene aan verrukking grenzende gewaarwording. Wij zweefden juist boven een stadje, dat de kaart ons als Thin-le-Moutier aanwees; het was 5 uur 37 minuten en de warmte zeer drukkend. Het onrustbarende geknetter duurde voort; ik gevoelde mijn hart kloppen; de ademhaling, door de dunne lucht bovendien moeijelijk, ging in een hijgen over. Plotseling stortten uit den bol stroomen van graauwen damp in het schuitje, die ons buitengewoon lastig was. De heer Godard greep naar het touw van de klep. Ik durfde hem niets vragen, daar ik evenzeer voor zijn antwoord als voor zijn zwijgen vreesde. Zijne koelbloedigheid en tegenwoordigheid van geest, die hij bij dit dreigend gevaar, dat hem even als mij geheel nieuw was, aan den dag legde waren bewonderenswaardig. Ik zat in een hoek van het schuitje en volgde in somber zwijgen met de oogen iedere beweging van den luchtbol; ik begreep dat wij met een heimelijken vijand te doen hadden, die ons dezen verstikkenden gasstroom op den hals zond. Ondanks zijne ervaring en onverschrokkenheid, was mijn geleider over den aard van het gevaar evenzeer in het onzekere als over de middelen het te keer te gaan; van dat oogenblik af hield ik mij voor verloren. In dit uur, dat mij als mijn laatste voorkwam, vloog mijn hart naar mijn gezin, naar mijne kinderen, maar dank zij de bovennatuurlijke magt, die de mensch in de hoogste gevaren verheft en aan de voeten van zijn Schepper brengt, het hartverscheurend afscheid van de mijnen werd door een vurig gebed verzacht; ik verhief mijne ziel tot God. In dit godsdienstige beroep op de Hoogste Goedheid verminderde mijn angst op het oogenblik dat zij eene ware marteling zou geworden zijn. Zoo ik den duur van deze zelffoltering wilde bepalen, zou ik even goed het millioenste deel eener seconde kunnen bepalen; de lengte van zulk een toestand kan niet volgens den tijdmeter bepaald worden. Als eene seconde over leven en dood beslist, dan worden de seconden uren. Zoo lag ik dan uren lang op de pijnbank, tot de heer Godard zijn besluit nam en driftig aan de snaar van de luchtklep trok; dadelijk trok de gasnevel weg — wij waren gered!

Voor tien jaren, toen ik het regiment van zijne keizerlijke hoogheid, den grootvorst troonopvolger verliet, om een krijgstogt naar den Kaukasus te maken, had ik even als al mijne krijgskameraden, den dood dikwijls genoeg onder de oogen gezien; maar nimmer had ik destijds een dergelijken doodsangst ondervonden. Het is waar, ik was toenmaals jong, ik waagde een leven dat geheel aan mijn vorst, aan mijn vaderland toebehoorde, om de eerste, de heiligste aller pligten te vervullen, terwijl hier eene ijdele nieuwsgierigheid, de onverklaarbare bekoring van het onbekende mij naar een akelig uiteinde, zonder nut, zonder roem, heensleepte.

Vergeten waren alle kwellingen die wij doorgestaan hadden, toen wij den bol weder van binnen geheel doorschijnend zagen. De zon steeg boven den gezigteinder, de warmte nam toe, het gas zette zich uit en de bol steeg hierdoor hooger. De thermometer teekende 7°, vervolgens teekende hij weder dezelfde temperatuur, die wij derdehalf uur vroeger bij onze opstijging van Soissons hadden. Ten 5 ure 37 minuten hield de bol op met stijgen en bleef eene poos op dezelfde hoogte, toen begon hij van zelf te dalen. Wij zweefden door eene wolk, en hier ondergingen wij de zeldzame ontmoeting, die diegenen niet onbekend is, die ooit hooge gebergten bestegen heeft, namelijk om zonder dat het regent tot op het hemd toe nat te worden. De vochtigheid verdikte het gas en wij daalden snel, maar door ballast uit te werpen, hielden wij ons in evenwigt en regelden de beweging.

Eindelijk kwamen wij op een akker neder, in de nabijheid van het kasteel Moncornet, dat den graaf Jules de Chabrillant toebehoort. De boeren die daar juist aan het werk waren, ontvingen ons met alle mogelijke blijken van deelneming, die zij door hunne vragen en onderzoekingen aan den dag legden. Vreemd zagen zij op toen wij hun zeiden, vanwaar wij kwamen en nog vreemder, toen zij hoorden dat ik een Rus was. Een Rus, dat was zoo goed alsof ik uit de maan kwam! Wij praatten eene geruime poos met elkander. Ik verzocht hen om een plant dien ik tot eene gedachtenis in mijn kruidboek wilde bewaren, en toen wij weder in den gondel klommen, dien zij aan de lijn naar Mezières zouden trekken, rukten zij haastig eenige aren uit en boden mij die om strijd aan. Het ontbrak dit landelijk tafereel niet aan poëzij. Evenwel voegde er zich ook eenige proza bij. De kommiezen wilden hunnen pligt doen. Eindelijk echter werden zij het onderling eens, en na eenigen tijd verlegen gestaan te hebben, gaven zij het denkbeeld op van den luchtbol te doorzoeken. Waarschijnlijk behelsde het tarief niets omtrent mogelijke sluikerij door de lucht. Vervolgens kwam de maire van de naburige gemeente Cliron, die ons zeer beleefd eenige inlichtingen gaf.

Nadat wij eene poos gerust en de noodige berigten ingewonnen hadden, hielden wij raad. Eene gewigtige omstandigheid moest daarbij vooral in het oog gehouden worden; de Adelaar zou den volgenden zondag te Parijs weder opstijgen en wij

hadden nog maar twee dagen om de terugreis daarheen te doen. Evenwel, Mazieres was slechts twee mijlen ver, het weder was goed en de heer Godard wilde den inwoners van dit stadje het gezigt van onzen luchtbol schenken. Wij stelden ons dus in beweging, door eenige boeren aan lijnen over velden, wegen en dorpen getrokken, en omgeven door een stoet die door de nieuwsgierige bewoners ieder oogenblik vergroot werd. De douaniers vormden eene soort lijfwacht voor ons, hoewel de houding en de welwillende gezindheid der menigte deze geheel overtollig maakte. Na gedurende een uur dezen schilderachtigen optogt gehouden te hebben, kwamen wij aan den grooten weg van Mazieres, die hoe breed ook, toch voor onzen luchtbol geen ruimte genoeg opleverde, door de boomen die er aan weerszijden op staan. De weg door de velden was weder voor ons talrijk geleide dat ons niet wilde verlaten, zeer ongemakkelijk. Ons bleef dus niets over dan onzen bol te laten leegloopen en op een kar hem verder te brengen.

Een weide scheen ons eene geschikte plaats hiertoe en wij begaven ons daarheen. Middelerwijl deed de heer Godard onderzoek hoe hij van daar kon komen. De naastbijzijnde spoorweg, die van Epernay, was dertig mijlen van ons af. Daartoe was onze tijd te kort. De wind zou ons naar Brussel brengen, zeide men ons.

»Wilt gij medegaan," zeide dadelijk de heer Godard tot mij; »dan gaan wij naar België; daar vinden wij gemakkelijk een ijzeren weg en kunnen digt bij een of ander station afdalen."

»Zou dat lukken?"

»Het lukt zeker."

»Komaan, dan voorwaarts!"

Ofschoon het weder heerlijk was, moest toch de wind met het klimmen van de zon aanwakkeren, en Godard voorzag de zwarigheden die wij te overwinnen zouden hebben; maar nog werden wij door de geestdrift weggesleept en de koortsdorst naar het buitengewone brandde in ons. Nadat wij door den maire van Cliron ons bezoek van zijne gemeente en het uur van ons vertrek hadden doen constateren, stegen wij op. Wij klommen zeer spoedig; de thermometer echter wees 17°, wij zagen de Alpen weder, maar niet zoo duidelijk als bij zonsopgang. Plotseling werd de aarde door een wolkgordijn aan onze blikken onttrokken; wij zweefden op goed geluk voort, zonder te weten waarheen de wind ons voerde. Inderdaad, ondanks de verzekeringen van mijnheer den maire, bleek het dat hij met zijne atmosferische gissingen vrij wat uit den koers gerekend had; wij zweefden naar de Pruisische grenzen toe.

»Wij moeten niet klagen over den wind, dat hij ons in deze rigting drijft," zeide ik tot den heer Godard.

»Uw bol zal de ruimte doorzweven waar de roemrijkste luchtreizigers, uwe waardige voorgangers, aan het schrootvuur der Pruissen en Oostenrijkers blootgesteld waren. Wij bevinden ons hier op het veld van eer der luchtreizigers. Misschien breekt de dag eens aan waarop Frankrijk hun een gedenkteeken zal oprigten."

En nu vertelde ik den heer Godard de geschiedenis van de veldtogten in de lucht van den moedigen Coutelle, die tot bevelhebber der compagnie luchtreizigers van de Sambre en de Maas benoemd was. Coutelle had aan het Fransche leger belangrijke diensten bewezen, daar hij zich zijne ervaring als luchtreiziger ten nutte maakte, om militaire verkenningen te doen. In den veldtogt in het laatst der vorige eeuw in België, voornamelijk te Charleroi, Fleurus en Namen zijn de luchtbollen als hulpmiddelen voor de krijgskunst aangewend. De opmerkzaamheid waarmede de heer Godard naar mijn verhaal luisterde, overtuigde mij dat hij niet zoo als ik, zijn tijd besteed had met zich tot zijne luchtreizen door de studie der geschiedenis dezer kunst voor te bereiden. Ik beken dat het mijne ijdelheid eenigermate streelde, dat ik, als bloote passagier, deze kennis op mijn scheepskapitein vooruit had.

Wij zweefden boven de wolken, die als levende bergen, in groepen onder onze voeten zich bewogen. Deze nevelmassa's schenen in snelheid en veerkracht met elkander te wedijveren. Terwijl wij van ons beweegbaar observatorium deze beweging onder ons gadesloegen, aanschouwden wij een tweeden luchtbol in grootte en gedaante aan de onze gelijk. Eene windvlaag echter, die ons over de Belgische grenzen voerde, dreef de wolken uiteen en deed het zonderlinge spiegelbeeld verdwijnen.

Met een verrukten blik overzagen wij thans de aan elkander grenzende landen, Frankrijk, België en Pruisen; gretig zwierven onze oogen over al de schilderachtige streken die zich aan ons vertoonden. Langs de rivieren, op de hoogten ontdekten wij tallooze steden en dorpen, als graauwe plekken in het groene tapijt van het landschap geweven; in lange, regte of kronkelende lijnen vertoonden zich de vele groote wegen en rivieren in deze rijk bebouwde landstreek. Wij zweefden door onmetelijke ruimten; voortdurend ontrolde zich het majestueusche panorama voor onze verrukte blikken, die duidelijk de rigting der Maas konden volgen; wij konden de stad Namen en hare brug herkennen. Plotseling echter werd het tafereel onduidelijker, alle voorwerpen verdwenen in een chaos van verwarde lijnen en onbepaalde omtrekken. De Alpen met hunne getakte toppen vertoonden zich weder ter regterzijde; tevens zagen wij het Vogesische gebergte, dat eene voortzetting dier keten van met sneeuw bedekte bergen scheen. De vermeerderde uitzetting van het gas, dat door de mindere drukking der lucht en de werking der zonnewarmte verwekt werd, dreef ons steeds hooger en hooger, en wij, in den tooverkring der natuurwonderen gebannen, wel verre van ons te ontrusten over deze duizeling wekkende regtstandige vlugt, versterkten die nog door ballast uit te werpen. Misschien zouden wij nog hooger gestegen zijn, zoo het tafereel dat onder onze oogen

uitgebreid lag, en allengs tot een beeld in miniatuur ingekrompen was, ons niet herinnerd had, dat wij zelve het betooverende van het schouwspel verjoegen en ons aan een of ander nieuw gevaar konden blootstellen, kortom dat het tijd was op te houden.

Weldra scheen het nederdalen noodzakelijk, wilden wij het leven behouden; het geknetter dat ons bij onze tweede opstijging zoo verontrust had, liet zich thans nog veel heviger hooren. Eene angstige beklemdheid greep mij aan; het gevoel mijner magteloosheid benam mij adem en spraak. Eene sombere stilte heerschte. De heer Godard klom in de touwen waaraan het schuitje hing, zag in den bol en liet snel zijne blikken over den uitwendigen toestel gaan.

»Alles is in orde, het netwerk, de taf en de luchtklep!" riep hij uit. »Wij hebben niets te vreezen."

Toen hij weder in den gondel zat, verklaarde hij mij de oorzaak van dit verschijnsel. De wind had het bekleedsel van den bol ingedrukt, dat, toen het zijne spanning herkreeg, tegen het netwerk aansloeg en het geknetter teweeg bragt. Voor deze eenvoudige verklaring moest alle onrust wijken. Wij waren thans op het hoogste punt van onzen togt, 6310 Ned. ellen; het was 9 ure 40 minuten en de thermometer stond op 3°.

Eene pijnlijke beklemdheid overviel ons; een gevoel dat de heer Godard verzekerde nog op geen zijner luchtreizen te hebben ondervonden. Wij gevoelden ons onder deze onaangename gewaarwording als bedwelmd; hetgeen bij de diepe stilte die ons omringde, des te kwellender werd. Ik werd mijne doofheid slechts daardoor gewaar, dat ik noch mijne eigene stem noch die van mijn onverschrokken geleider hoorde. Bovendien kwelde mij een hevig gesuis in de ooren. Wij haalden onze kompassen te voorschijn, zij waren even als de vorige reis, werkeloos. Wij bespeurden thans de door wegen en spoorwegen doorsneden Belgische beemden, maar alles dwarlde voor onze oogen. Een half uur bleven wij op dit punt zwerven; mijne pols deed 98 slagen in de minuut; onze keel was droog, de ademhaling moeijelijk; om niet door den slaap die ons overviel vermeesterd te worden, moesten wij ons op de been houden. De jongste Godard ging, in een deken gewikkeld op den grond van het schuitje liggen en sliep zoo gerust, alsof hij in zijn bed lag. De oudere wilde zijn voorbeeld volgen en mij de zorg voor den luchtbol toevertrouwen; ik sloeg echter dit voorstel bepaald af, daar ik mij niet in staat gevoelde zulk eene verantwoordelijkheid op mij te nemen, en ook slechts voor een oogenblik de plaats te vervangen van twee mannen, waarvan de een zijn negenenveertigste, de ander zijn vijfentachtigste luchtreis deed. Wij besloten dus elkander wederkeerig wakker te houden.

Tegen 10 uren begon de bol snel te dalen en toen hield hij, ongeveer 1000 Ned. ellen boven de wolken van zelf, stand. Na een stilstand van eenige minuten opende de heer Godard de luchtklep, maar de uitzetting van het gas door de zonnewarmte vermeerderd, bevorderde den tegenstand. De heer Godard hield echter vol en wij drongen eindelijk door de wolken heen. Wij zagen de aarde weder, doch op grooteren afstand dan wij dachten. De vochtigheid en de koudere temperatuur verdikten het gas en deden den bol snel dalen. Daar wij nu genoeg gas uitgelaten hadden, moesten wij de toevlugt nemen tot onzen ballast, en daarvan was de voorraad weldra uitgeput.

En toch kon onze reis nog lang duren. Voor de eerste maal verloren wij onze tegenwoordigheid van geest; wij vergaten de bankjes waarmede ons schuitje voorzien was; van dezen last bevrijd had de bol ons verder en op een gunstiger terrein kunnen brengen. Wij moesten dus thans wel ons laten dalen en deden wat wij konden om de beweging te stuiten. De jongste Godard wilde het anker uitwerpen, maar het 40 Ned. ellen lange touw, in plaats van langzamerhand te ontrollen, ontviel op eens aan zijne handen en gaf ons een vreeselijken ruk. Het andere touw van 150 ellen lang, dat gewoonlijk voldoende was om, door zijne schuring aan de oneffenheden van den grond, de horizontale snelheid te verminderen en de werking van den wind te temperen, verleende ons thans slechts weinig hulp, en de naderkomende boeren, die noch Hoogduitsch noch Fransch verstonden, waagden het niet dat touw te grijpen en ons naar omlaag te halen. Het anker bleef nergens hechten, de zwaarste armen er van braken telkens af, de zwakkere boden beter tegenstand. Nu kwamen wij digter bij den grond, dan weder rezen wij weder; het gevaar groeide aan met iederen stoot, die steeds heviger op elkander volgden. Mijne instrumenten vielen het een na het ander in de ruimte; wij zweefden naar eene enge kloof toe; reeds zag ik in den geest ons zwakke voertuig met ons in de diepte storten om op de rotsspitsen, die ons tegengrijnsden te verbrijzelen.

»Mijnheer van Matzneff," zeide de heer Godard, met eene vrij ontroerde stem tot mij; wij waren nog slechts een kort eind weegs van den afgrond. »Wilt gij mij volgen, en kunt gij op uwe krachten rekenen, grijp dan het touw en wij zullen ons naar beneden laten zakken."

De boeren hadden eindelijk begrepen, dat wij den bol wenschten op te houden en grepen het touw, en dank zij den burgemeester der gemeente Bassen Bodeux, die, toen hij ons van verre gezien had, te paard was komen aanrijden, zij verleenden ons wakker bijstand. Ik volgde naauwkeurig de aanwijzingen van mijn geleider, en al mijne gymnastische herinneringen bijeen roepende, bereikte ik zonder belangrijke kneuzingen den grond. Thans verhaal ik de snel opvolgende indrukken dezer zoo buitengewone luchtreis met de meeste bedaardheid; maar men verbeelde zich den toestand eens menschen, die aan een vrij zwak touw tusschen hemel en aarde zweeft, en men zal mijn angst gemakkelijk kunnen begrijpen. Toen ik den vasten grond onder de voeten had, was mijne eerste ge-

dachte aan God, die mij zoo genadig gered had, de tweede aan mijne veraf zijnde geliefden; toen zag ik om mij heen. De boeren overlaadden ons met een vloed van vragen in het Vlaamsch. De heer Godard trachtte hun te doen begrijpen, hoe dringend wij hunne hulp noodig hadden. Nog hadden wij de touwen niet losgelaten. Het was aan de lieden, met veel inspanning, aangespoord door den burgemeester, gelukt, den gang van den bol eenigzins te vertragen; maar de gondel waarin zich de jonge Godard nog bevond, moest naar omlaag gebragt worden. De Adelaar, van den last van twee personen bevrijd, had zooveel aan vermogen om op te stijgen gewonnen, dat hij ons van den grond ophief. De burgemeester der gemeente Tesse en zijn adjunct kwamen juist nog bij tijds den bol tegen om de touwen, die aan onze handen ontglipt waren, weder te grijpen. Intusschen waren onze vereenigde krachten niet in staat den Adelaar te houden, die ondanks de geopende klep wegvloog en ons achteraan sleepte. Om het ongeluk te bekroonen bezweek een gedeelte van den bodem van het schuitje. De toestand van den jongsten Godard was ontzettend; aan de touwen zich vastklemmende, schier zonder eenig steunpunt voor zijne voeten, werd hij hevig heen en weer geslingerd. Plotseling ontrukt een geweldige windvlaag ons den bol en hij verdwijnt uit ons gezigt.

»Mijn broeder is verloren!" roept de heer Godard wanhopig en vliegt op goed geluk hem na. Ik poog hem te volgen maar verlies in den hollen weg zijn spoor en blijf hijgend en buiten adem bij eene boerenwoning staan, waar ik angstig den afloop verbeidde. Alle oogenblikken bragt men een stuk van onzen toestel, maar geen tijding van mijne ongelukkige lotgenooten. Eindelijk na een uur van bange onzekerheid kwam een kramer voorbij, die aan mijne gehavende kleeding en mijne neerslagtigheid welligt begreep, dat ik in de luchtreizigers belang moest stellen, en hij deelde mij mede, dat het een half uurtje van daar hen gelukt was den bol meester te worden, en dat zij reeds druk bezig waren dien te ontledigen. Ik liep in de mij aangewezen rigting, en weldra ontdekte ik van eene hoogte af mijne twee onverschrokkene medgezellen. De jongste heer Godard verzekerde dat hij bij dezen rid à la Mazeppa niet de geringste gemoedsaandoening had bespeurd. De man was tot luchtreiziger voorbestemd!

Toen wij met de ontlediging van den bol gereed waren, en de overblijfsels van onzen gondel prijs gegeven hadden, huurden wij een wagen om ons naar Spa te brengen. Het stond in de sterren geschreven, dat de Adelaar deze vernedering niet zou ontgaan. Sedert wij opgestegen waren, hadden wij 120 mijlen in 6½ uren afgelegd, en thans hadden wij meer dan drie uren noodig voor de eene mijl tot Spa. Tegen negen uren des avonds kwamen wij te Spa aan en hielden stil voor de fontein met het opschrift door Peter I haar gegeven.

Den volgenden morgen was ik te Brussel en den dag daarna met den spoortrein te Parijs, waar ik een half uur na mijne aankomst uit mijn venster den Adelaar weder zag opstijgen. Mogen de wind en de elementen hem gunstig zijn. Moge de onderneming der jonge luchtreizigers met een goeden uitslag bekroond worden. Wat mij betreft, tevreden van op eene luchtreis in drie gedeelten volbragt te hebben, wat niemand voor mij gewaagd heeft, ik zal met kalme belangstelling en slechts in gedachten voortaan mijne navolgers op deze altijd hoogst gewaagde togten vergezellen; ten ware het den steeds voortgaanden vindingsgeest gelukken mogt, de luchtreis zoo te volmaken, dat hare veiligheid hare snelheid evenaart.

Ach, wat zijn menschelijke besluiten, ook de verstandigste! Het mijne was voor de eerste verzoeking niet bestand. Eenige weken na mijn gevaarlijk uitstapje van Parijs naar Spa, deed ik, afgemat van een onafgebroken arbeid eene wandeling in de vrije lucht. Terwijl ik peinzend voor het slot van Neuilly stond, werd ik plotseling door een verward geschreeuw gestoord. De levendige gebaren der wandelaars deden mij mijne oogen naar een bepaald pnnt slaan en daar, ongeveer 100 ellen boven de boomen van de laan zweefde majestueusch een luchtbol. Mijn hart en mijn oog herkenden den Adelaar en ik kon eene eigenaardige aandoening niet bedwingen, toen hij als door eene wederkeerige aantrekkingskracht, naar mij toekwam. Weldra hoorde ik eene stem, die mij toeriep. De heer Godard was het, die mij herkende en eene plaats nevens zich aanbood. Nog aarzelde ik, maar weinige schreden van mij af, daalde de bol neder; de verzoeking was te sterk en een oogenblik later zat ik op dezelfde bank, waarop ik reeds mijn eersten togt gedaan had. Wij stegen op goed geluk op; midden in een verstikkenden, zwoelen dampkring, terwijl het in de verte onweerde.

De regen begon hevig te vallen en een zwaar onweder kwam opzetten. Op dit oogenblik gevoelde ik, hoe al mijne schoone voornemens in rook vervlogen.

»De Hemel zendt ons een schouwspel op, dat ons op onze eerste reis ontbrak!" riep ik mijn onverschrokken stuurman toe. »Stijg op, laat ons het onweder, dat wij hier in de verte hooren, van nabij gaan beschouwen."

Weldra steeg de Adelaar lijnregt in de hoogte; eene digte nevel omringde ons; het water dat van den bol afstroomde, dreigde ons in den gondel te verzwelgen. Wel geraakten wij weldra in eene van wolken bevrijde ruimte, maar in onze doornatte kleeding klappertandden wij van koude. Voor lieden die zoo even het onweder het hoofd durfden bieden, moeten wij er jammerlijk genoeg uitgezien hebben. De heer Godard opende derhalve de luchtklep, en de bol daalde met ontzettende snelheid naar omlaag. Wij zagen weder de Seine; de toonen eener vrolijke muzijk drongen weder in ons oor; het was het orchest van het bal in Asnières. Ik wenschte in de nabijheid van

het slot te landen; na eene welgelukte manoeuvre te dien einde, werden wij aan den regteroever der rivier uitgezet. Ik keerde naar Parijs terug, terwijl ik op nieuw het besluit nam mij niet weder in het hooge luchtruim te wagen.

Naar het Fransch van
IWAN MATZNEFF.

EEN BAL BUITEN DE BARRIERES TE PARIJS.

Wie het leven des volks in Parijs wil gadeslaan, moet dat niet alleen doen in de schittering van de promenade van Longchamps, van de boulevards, en op de plaatsen waar de modehelden verkeeren. Een eigenaardig gedeelte van het volksleven in beteren zin, vertoont zich aan den beschouwenden vreemdeling dikwerf elders onder gunstiger en eenvoudiger omstandigheden, en wel naauwelijks ergens oorspronkelijker dan in het Quartier Latin, de woonplaats der studenten en van een deel der arbeidende klasse. Hier woont en verkeert nog een geheel eigenaardig volkje, dat met eenige weinige beschaafde gewoonten, nog verscheidene eigenschappen van het onbeschaafde leven vereenigt. De wijd uitgebreide invloed van spoorwegen en stoombooten en van philantropische maatschappijen is hier naauwelijks te bespeuren. De menschen spreken, en — het is schier ongeloofelijk — gedragen en kleeden zich, alsof zij hun leven lang niets van de Champs Elysées of van het Palais Royal hebben hooren spreken. De zeden en gebruiken der fatsoenlijke wereld zijn hier onbekend of niet geacht; de menschelijke natuur heeft hier hare oorspronkelijkheid behouden; men woont hier op de zevende verdieping, draagt de handen in den zak, gebruikt geene pomade; men bedient zich van korte aarden pijpen. Wie aan het Quartier Latin denkt, denkt ook door eene onvermijdelijke verwantschap van denkbeelden aan het genoegen van den dans, en dit brengt ons eensklaps buiten de barrières van Parijs, waar wij de overbeschaving der groote stad achter ons laten en een overvloed van landelijken eenvoud en goedkoopen wijn kunnen genieten. Van deze beide punten van aantrekking heeft de laatste zeker het meeste vat op de studenten, en deze genieten den gewonen wijn gewoonlijk met meer welbehagen dan de buitengewone eenvoudigheid der landelijke natuur.

Laat ons eens een dier bals in een der openbare danshuizen voor de barrières bezoeken, en kiezen wij daartoe een der bezochtste buiten de barrière du Mont Parnasse, waar gewoonlijk studenten, arme kunstenaars en handwerkslieden der hoogere ambachten, als letterzetters, diamantzetters en dergelijke, gewoon zijn te verkeeren. Het eerste wat den vreemdeling, die deze danszalen bezoekt, verwonderd doet staan, is de groote ordelijkheid, die daar altijd heerscht, en het gemis van beschonkenen — twee omstandigheden, waardoor zich de Franschen zeer gunstig boven andere naburige volken onderscheiden, die zich niet vrolijk schijnen te kunnen maken dan door zich in sterke dranken tevens te buiten te gaan.

Het gezigt, dat men buiten de barrières heeft, gelijkt eenigermate naar dat wat onze kermissen opleveren, met hunne dansplaatsen en verkoopers van allerlei lekkernijen, en met dezelfde gelegenheid, alle mogelijke dingen, die men niet noodig heeft, tot ontzettend goedkoope prijzen te verkrijgen, denzelfden wedstrijd van muzikanten en zangers en zangeressen. Daarin echter onderscheidt het zich van de openbare vermaken in andere landen, dat men er ondanks alle geraas, gewoel en gedrang, volstrekt geen twist of vechtpartijen ziet. De oorzaak hiervan ligt eensdeels in de meerdere matigheid der Franschen, anderdeels in hun algemeen begrip van welvoegelijkheid, dat zelfs aan de laagste volksklasse eigen is, en uitbarstingen van grofheid, zoo die soms mogten voorkomen, reeds in de kiem tracht te verstikken.

Als de vreemdeling eenmaal ver genoeg gekomen is, om zulke waarnemingen te doen, dan verschuift hij toch zeker zijne bepeinzingen hierover tot na het bal, en begeeft zich dadelijk tot de hoofdzaak, dat is, hij kiest onder de verschillende danszalen en openbare plaatsen van uitspanning een of andere, die hij gaat bezien. Hij gaat nu of naar het Prado of naar de Mille Colonnes, of eene dergelijke drok bezochte plaats. Overal zijn de vensters helder verlicht en ziet men de dansers reeds drok bezig, hoewel het eerst zeven ure is. Boven op het steenen balkon, dat op den tuin uitziet, ziet men eenige knappe meisjes, net gekleed en die na den dans een luchtje scheppen, en misschien ook een luidruchtig gesprek met eene omlaagstaande vriendin houden.

De bezoeker moet zich nu volstrekt niet verwonderen, als hij nu, terwijl hij deze opmerkingen maakt, door twee mannen met geweld aangegrepen wordt, wier kielen en baarden hen naar een paar verloopen slagersknechts doen gelijken. Gevaarlijke oogmerken koesteren de gemelde personen overigens volstrekt niet, want de policie waarborgt hem door de tegenwoordigheid van een policiebediende met zijnen geweldig grooten steek, de noodige veiligheid: hij ziet zich slechts met alle mogelijke voorzigtigheid op een houten bankje geplaatst, en nu worden zijne laarzen met schoensmeer en borstels zoo ijverig bewerkt, dat hij zich aldra in den glans van het leder kan spiegelen, voor welke liefdedienst de dienstvaardige wezens zich met een honorarium van eenige weinige sous vergenoegen.

Als men zich aan dit reinigingsproces wilde onttrekken, en zich met bemodderde of bestoven laarzen in de danszalen wagen, dan zou dit als eene kwetsing van de buiten de barrières heerschende étiquette beschouwd worden, zelfs al droeg men de elegantste verlakt lederen laarsjes. Zoo opgepoetst gaat de bezoeker een breeden trap op, die hem op de eerste verdieping brengt; waar twee policiebedienden — die alles bewaken, zelfs de

nieuw zilveren of pleeten lepeltjes — den ingang der balzaal aanwijzen.

Het eerste waar de verbijsterde gast thans naar ziet, zijn de mille colonnes, die aan het etablissement zijnen naam gegeven hebben. Maar nergens ziet hij een spoor daarvan; de herberg heet geloof ik zoo, omdat er volstrekt geen spoor van kolommen te vinden is. Het heeft alleen zijn naam van het Café de Mille Colonnes ontleend, en het eenigste wat in de verte naar kolommen gelijkt, zijn dertig stijlen van gegoten ijzer, die de zoldering schragen en eene soort van zuilengang om de eigenlijke danszaal vormen, die het midden der groote zaal beslaat. Hier zijn ook de tafeltjes geplaatst, waaraan men kan gaan zitten, om uit te rusten of eenige ververschingen te gebruiken, en boven deze zijn eene menigte luchters, waaruit de gasvlammen komen. De tafels zijn bezet met verschillende bij de dansers behoorende voorwerpen: als vaders en moeders, hoeden en mantels, glazen en flesschen. Ook is hier een overvloed van kinderen, zelfs zuigelingen, en deze schijnen, naar het rumoer dat zij maken, zich hier volkomen te huis en op hun gemak te gevoelen.

Als men de dansers zelf beziet, dan moet men bekennen, dat deze over het geheel een zeer plebejisch voorkomen hebben, en een geweldig onderscheid vormen met het schoone geslacht, dat hier verkeert. Hoewel de vrouwen, die men hier aantreft, en die meestal tot de klasse der arbeidsters behooren, zelden schoon en nimmer fraai gekleed zijn, zijn zij bijkans allen zeer aanvallig, en onderscheiden zich toch altijd door een bevallige en sierlijke houding. Ofschoon de natuur haar zelden met werkelijke schoonheid bedeeld en vooral in de vorming der gelaatstrekken meestal zeer stiefmoederlijk behandeld heeft, heeft zij haar daarentegen de netste gestalte, de kleinste en de fijnste handen en voeten, en daarbij dien fijnen smaak en takt in haar toilet gegeven, die oneindig meer doen kan, om ligchamelijke aanvalligheden te doen uitkomen, dan de kunst van modemaaksters en naaisters. Bovendien ziet men bij feesten en andere buitengewone gelegenheden hier eenige, wel niet kostbare, maar altijd aardige en goed gekozen fantasiekostumen, waarin men zich onbeschroomd op het deftigste gemaskerd bal zou kunnen vertoonen. Men zou naauwelijks gelooven dat deze jonge meisjes met haar fatsoenlijk voorkomen, die zich zoo ongedwongen en gemakkelijk bewegen, bijkans allen met hare handjes het brood moeten winnen. Sommigen zijn bij modemaaksters in dienst of vervaardigen kunstbloemen; eenigen van de hoogste klasse zitten misschien achter de toonbank van een café of modewinkel; het meerendeel echter zijn naaisters, plooisters en borduursters, alle kinderen des volks, allen vlijtig, allen onafhankelijk en allen — arm.

Op eenige zeldzame uitzonderingen na, worden al deze jonge meisjes door hare ouders of bloedverwanten op het bal vergezeld, naar welke zij altijd verlangen teruggebragt te worden als een danstoer afgeloopen is. Men behoeft wel is waar niet aan eene dame voorgesteld te zijn, om haar ten dans te vragen, maar daarom moet men niet gelooven dat het zoo gemakkelijk gaat eene danseres te bekomen. Velen weigeren met een vreemdeling te dansen, en anderen worden weder al te druk door hare bloedverwanten of aanbidders gevraagd, dan dat er vóor een onbekende een dans kan overschieten. De beste gelegenheid voor een vreemdeling om eene beurt te krijgen is, als tegen het einde van het bal de bewonderaars of geleiders van eene schoone het moede zijn, de vijf sous te betalen, die ieder heer voor ieder dans moet betalen. Dan kan de rijkere vreemdeling zoo gelukkig zijn een der schoonen zegevierend ten dans te leiden, tot groote ergernis van een of anderen aanbidder, maar tot groote vreugde harer bloedverwanten.

De meest in zwang zijnde dansen in de mille Colonnes, bieden weinig nieuws en weinig verscheidenheid aan. Er wordt altijd begonnen met een quadrille, dan volgt een tweede, derde, vierde, vijfde en het zou tot honderden toegaan als niet tusschenbeide een of andere onvermoeibare danser met krachtige longen en door anderen ondersteund, een wals of polka begeerde, wat gewoonlijk elken avond drie of vier malen gebeurt. De laatste dansen echter zijn buiten de barrières niet tehuis en worden er zelden fraai gedanst; bij den polka vooral stampen de heeren met de beenen alsof zij dol zijn. De fraaiste en geliefdste dans is en blijft de française, die door de vrouwen vooral met bewonderenswaardige bevalligheid gedanst wordt. Van de wilde zedelooze dansen van vroeger tijd ziet men geen spoor meer, dank zij de strengheid der policie, en de eenigste afwijking van den gewonen loop der dingen, is als men een cavalier seul midden in de pastorale met waanzinnige bewegingen in zijne zakken ziet zoeken, naar de onvermijdelijke vijf sous die iedere dans kost, (want de onbarmhartige ceremoniemeester zamelt eerst in het midden van den dans in) of als een ander door deze onverbiddelijke schuldeischers door de chaine des dames wordt achtervolgd.

Als een der hoopvolle jongelingen, uit »een dier gebreken in de maatschappij die de werkkracht der jeugd fnuiken," anders gezegd uit gebrek aan geld, van dansen teruggehouden wordt, dan troost hij zich zoo goed het kan met een sigaar. Wel wordt hem deze vreugde ook vergald door het gebod van den eersten den besten policiedienaar, die hem gelast zijn sigaar uit te doen, want het is verboden hier te rooken; maar in dat geval verontschuldigt men zich met zijne onkunde van het verbod, neemt de sigaar uit den mond, gaat verder en rookt weder door. Dezelfde manoeuvre wordt dan bij ieder policiebediende in het oneindige herhaald. De omstandigheid dat het verbod van te rooken overal met groote letters aangeplakt staat, komt volstrekt niet in aanmerking.

De bals zijn, met uitzondering van eenige feestelijke gelegenheden, meestal met klokslag van

twaalven geëindigd, en alles gaat naar huis behalve een paar jonge wildzangen uit de jeunesse dorée der studentenwereld, die nog een of anderen herbergier opkloppen of opzoeken, om hun gewonen petit cahon de vin ordinaire te drinken en tallooze harde eijeren daarbij te eten, of met een of ander spel eenige glaasjes likeur te winnen of te verliezen. Middelerwijl slepen de doodmoede huisvaders hunne oudste kinderen aan de hand mede naar huis, terwijl de moeder met een zuigeling op den arm of een klein kind, dat natuurlijk te veel wijn gedronken heeft en gerust slaapt, doodaf achteraan waggelt.

Na verloop van een half uur zijn alle lichten uitgebluscht, de zamenzweerders tegen de beurs der studenten, de bloemen-, fruit-, koek- en banketverkoopers en vagebonden van allerlei aard hebben zich uit de voeten gemaakt; de herbergier heeft den laatsten laten en dralenden gast ter sluik uit de laatste der geslotene herbergen gelaten en de deur achter hem gegrendeld. Alles is nu stil of zou het ten minste zijn als niet een of anderen student vol zoeten wijns (die waarschijnlijk zich met een afschuwelijken kerel in eene kiel verbroederd heeft) het in het hoofd gekregen had luide uit te galmen, dat hij besloten heeft »mourir pour la patrie;" een voornemen, dat door de uit hunnen zoeten slaap gewekte eerzame burgers alles behalve met goedkeuring aangehoord wordt. Op eens namelijk gaan verscheidene vensters open, en op allerlei toonen en met allerlei zegswijzen, geven zij den zanger te kennen, dat zij hartelijk wenschten, dat hij zijn voornemen reeds lang had uitgevoerd, of dat hij hun verpligten zou met het nog te gaan doen, zonder het vooraf zingend aan te kondigen.

Dit is het gewone verloop van een gewoon bal. De feestelijke bals, de eigenlijke fêtes, onderscheiden zich voornamelijk daardoor, dat zij door een veel grooter getal personen bezocht worden, en dezen meerdere vermaken en genietingen hebben aan te bieden. Vele dezer fêtes worden bij bijzondere gelegenheden, en ter eere van bepaalde klassen en beroepen, gegeven. De grootste fêtes zijn die der waschvrouwen, blanchisseuses, die verscheidene malen des jaars plaats grijpen. Deze geven dan aanleiding dat meer dan twintigduizend personen vierentwintig uren achtereen, zich in vreugde baden, en dat men vervolgens bijkans eene week lang geen schoon hemd kan bekomen.

De herbergen buiten de barrières zijn altijd de meestgezochte plaatsen van uitspanning voor de mindere klassen en de studenten, voor welke de onveraccijnsde wijn, voor vijf sous de kan, eene onwederstaanbare verzoeking is. Alle dagen zijn de herbergen, waar danspartijen gehouden worden stikvol met gasten, die eten en drinken en het zich te beter laten smaken, omdat het door den vrijdom van stedelijken accijns hier zooveel goedkooper is. Vooral worden hier dikwijls de bruiloften der geringere klassen gehouden, omdat de levensmiddelen hier goedkooper zijn dan in de stad. In ieder koffijhuis hoort men het aanslaan der biljartballen en zonderlinge, avontuurlijk en wild er uitziende wezens, met wilde baardige gezigten en wonderlijk in de kleeren, die men op ieder tooneel als struikroovers kon laten optreden, brengen den geheelen dag door met er domino of kaart te spelen.

Zoo zijn de uitspanningsplaatsen buiten de barrières een toevlugtsoord voor een groot deel der Parijzer bevolking; hetzij men zijne verveling verdrijven of een dag van uitspanning nemen, hetzij men eene vrouw zoeken of bruiloft houden wil; en hier kan men zekere klassen met groot gemak bestuderen, omdat zij zich hier zoo onbevangen als mogelijk vertoonen.

DE TABAKSPIJP VAN KONINGIN VICTORIA.

Midden in de Londensche dokken, aan de oostzijde, bevindt zich het zoogenaamde Entrepot der koningin, namelijk het uitgestrekte tabakspakhuis, dat eene uitgestrektheid van vijf acres beslaat, en dat de regering van de aandeelhouders der dokken voor 14,000 L. St. gehuurd heeft — het grootste pakhuis in Engeland. De pilaren, die de ijzeren zoldering van deze uitgestrekte bergplaats dragen, zijn zoo ligt, dat de zoldering als in de lucht schijnt te zweven. In groote vaten, ongeveer 24,000 soms in getal, bevindt zich hier de tabak. Er is nog eene tweede kleinere bergplaats voor de fijnere soorten, en eene derde voor sigaren.

In dit Entrepot van de koningin strekken zich links en regts lange straten uit, door tabaksvaten gevormd. Men bevindt zich hier in eenen geheel met tabak bezwangerden dampkring. Als wij echter een weinig verder gaan, lokt een handwijzer onze aandacht, met het opschrift: Naar den oven. Als wij in deze rigting voortgaan, komen wij aan in het midden der bergplaats, en eindelijk naar de tabakspijp der koningin. Wij gaan eene deur in, waarboven het koninklijk wapen en de vorstelijke voorletters V. R. geschilderd zijn, en bevinden ons in eene andere ruimte, in welker midden zich een kegelvormige oven, in den vorm van eenen porcelein-oven bevindt. Boven de deur van dezen oven zien wij op nieuw eene kroon met de gemelde letters. Een groot vuur brandt er in, en rondom staan balen beschadigde tabak, of thee, of andere goederen, die verbrand moeten worden. Noch bij dag, noch bij nacht gaat het vuur in den oven uit, en altijd is een bediende aanwezig, om het aan te houden. Den geheelen dag door worden hem geheele ladingen tabak, sigaren en andere brandbare stoffen aangebragt. Alle verbeurd verklaarde of onverkoopbare goederen, van welken aard ook, worden in den oven gestopt. De tabakspijp der koningin doet alles in asch en rook verkeeren; echter wordt sedert eenigen tijd met sommige soorten van thee eene uitzondering gemaakt, omdat onlangs bij een der auto-da-fés, on-

danks alle daarbij in acht genomen voorzigtigheid, er brandende bladen uitgevlogen waren, en bijkans brand verwekt hadden.

Somtijds worden zonderlinge goederen verbrand. Voor eenigen tijd werden eens 900 schapenbouten uit Australië te gelijk verbrand. Zij waren namelijk in entrepot gebragt, kort voordat de inkomende regten daarop opgeheven zijn. De eigenaar hoopte verlof te erlangen, ze zonder regten uit te voeren. Daar hem dit echter niet toegestaan werd, was het vleesch hem niets waard, want de prijs was zoo gedaald, dat hij naauwelijks het bedrag der inkomende regten er voor had kunnen bekomen. Daar nu het vleesch begon te bederven, en de voorraad dus niet meer verkoopbaar was, werd deze aan het vuur prijs gegeven. Er was echter nog menig goed stuk bij, zoodat de ambtenaren zich dagen achtereen op gebraden schapenbouten vergastten. Bij eene andere gelegenheid werden 130,000 paar Fransche handschoenen, die verbeurd verklaard waren, verbrand.

DE JAGER IN HET VERRE WESTEN VAN AMERIKA.

Onder de bonte bevolking op den zoom van de Noord-Amerikaansche beschaving, neemt de jager eene bijzonder in het oog loopende en belangwekkende plaats in. Wij hebben hier niet den pelterijjager uit het Noorden of den strikkenzetter en bevervanger in het oog, die eigenlijk minder jagers zijn, dan Nomadische landloopers en trekvogels, die de eenzame woestijnen ten noorden en westen bevolken, en die men met voegzaamheid den naam van blanke Indianen zou kunnen geven. Wij bedoelen den eigenlijk gezegden Noord-Amerikaanschen jager, die de voortgaande ontginning en beschaving slechts weinige dagreizen vooruitgaat, en de prairiën en opene plekken in het woud van het westen afjaagt, eer zij voor den akkerbouw ontgonnen worden. Een Amerikaansch reiziger geeft van hen de volgende schildering:

De jager is altijd arm en wordt daarom door zijne vlijtige buren een weinig over schouder aangezien, maar als een mensch zich eenmaal gewend heeft, in de spoorlooze vlakten der wildernis het wild te volgen, dan heeft deze levenswijze zulk een invloed op hem, dat hij die zelden weder kan opgeven. Dit beroep vordert dan ook zulk eene onafgebrokene werkzaamheid, dat deze weldra zijn geheele leven kenmerkt. Het oog van den ouden jager is nimmer een oogenblik stil of in rust; waar men hem ook aantreft, in het bosch of binnen de vier muren van een huis, hetzij hij stil zijne pijp rookt of met een ander in gesprek is, altijd zal zijn oog langzaam en vol opmerkzaamheid van het eene voorwerp op het andere glijden. Als hij op de been is, zal hij steeds van stand veranderen en met gebogen hoofd herhaalde malen den geheelen gezigtskring rondzien.

De eigenlijke jager is de voorvechter, de wegwijzer der beschaving in Amerika. Eerst betwist hij den Indianen het bezit van het land, en even als deze is hij eenigzins verbitterd op de hem steeds nader komende bevolking, die al het gedruisch en de beperkingen der beschaafde maatschappij medebrengt. De klank der bijl in de bosschen is hem hatelijk, en naauwelijks bespeurt hij de rook van de hutten der landontginners, of hij pakt zijne geringe have bijeen, laadt die op eene allerruwste kar en zoekt met zijn gezin eene nieuwe, voegzamer woonplaats in de eenzaamheid, waar de natuur nog alleen heerscht. Hij koopt geen land en verzoekt niemand verlof om ergens zijne hut te bouwen of een veld te ontginnen — hij wil alleen zijn eigen heer zijn. Het opofferen van de gemakken van een beschaafd leven valt hem niet zwaar; de gewoonte is hem eene tweede natuur en hij kiest de levenswijs, die het meest met zijne neiging strookt. Hij zelf is een zoon der wildernis, geboren in de eenzaamheid, waar geen gedruisch eener vrolijke menigte, geen gelui van kerkklokken ooit in zijne jeugd zijn oor begroet heeft. Al zijne gevoelens, al zijne besluiten dragen den stempel dier eenzaamheid, waarin zij ontstaan zijn. De loop, dien zijne denkbeelden nemen, is niet gewijzigd door het woelige tooneel der zamenleving, maar door de stille eenzaamheid der eeuwenoude bosschen. Zijn hoofd te breken met de eb en vloed in het lot der millioenen bewoners van den grond komt niet bij hem op.

De echte jager is dikwerf een eenvoudig, argeloos kind der natuur, wel is hij onwetend, maar deze onwetendheid strekt zich slechts uit tot de dwaasheden en vele van de ondeugden van het beschaafde leven; en gewoonlijk is diegene de slechtste vrucht van zijne soort, die niet voor den aandrang der beschaving gevlugt, en die ondanks zijn afkeer van de banden van een vlijtig, burgerlijk beroepsleven, in het algemeen van de beschaving slechts hare ondeugden heeft overgenomen.

Gewoonlijk oefent de jager van het westen zijn beroep te paard uit en in eene kleeding, die men niet schilderachtiger of meer in overeenstemming met het tooneel, dat hem omringd, zou kunnen verlangen. Hij draagt gewoonlijk een breedgeranden hoed van gevlochten riet over een overvloed van haar, dat hem over hals en schouders valt. Zijn gelaat is van wind en weder bijkans gelooid en dikwijls voorzien van een baard, die maanden lang geen scheermes of schaar ontmoet heeft; om zijn gespierden hals is bij het ruwste weder hoogstens een doek geslagen. Zijn jas of liever kiel is meestal van mackinaw-tapijt, gewoonlijk blaauw of lichtgroen van kleur, en zoo gemaakt, dat de rand om de polsen, den hals en tusschen de schouders komt; zijn wijde broek van eigengeweven stof eindigt in hooge laarzen, die hij uit de oude Staten bekomt. Over den schouder draagt hij aan een breeden riem den lederen kogelzak, die dikwijls uit het geheele vel van een klein pelsdier vervaardigd en met alle mogelijke franje en kwasten versierd is, daarbij een kruidhoorn, waarin het

hoorn zoo dun geschaafd en gepolijst is, dat men er de kruidkorrels doorheen kan zien. Een maat voor eene lading kruid, uit hoorn of uit been, somtijds met eenige krullen of ook met den naam van den eigenaar er op gesneden, en eene korte bijl of tomahawk met het ijzer in eene lederen scheede, behooren hierbij. Voor aan den gordel aan welken hij de voormelde voorwerpen draagt, bevindt zich een lederen scheede voor zijn groot jagtmes. Op den anderen schouder draagt hij een zwaar geweer met eenen loop van meer dan vier voet lang, dat met koperen sieraden voorzien is. Deze geweren schieten meestal kogels van een zeer klein kaliber, 48 of 50 kogels in het pond, omdat hierdoor de jager in staat is, een voorraad van kruid en lood voor langeren tijd mede te nemen, dan het geval zou zijn, als het kaliber zwaarder was. De kolf van het geweer is dikwijls met zilver ingelegd en versierd, en van onderen halvemaanvormig uitgesneden, gelijk bij de Tyroler en Zwitsersche schuttersbuksen, zoodat zij zeer stijf tegen den schouder aankomen en zoo als tegenwigt tegen den aandrang van den zwaren loop aan de monding strekken. Het paard dat even haveloos en ruig als zijn ruiter is, met trens en stang en een zwaar Spaansch gebit getoomd, heeft eenen zwaren breeden Spaanschen zadel met groote zware stijgbeugels en velerlei koperen beslagwerk, waaronder, in plaats van een schabrak, een tapijt ligt.

Zoo rijdt de jager langzaam langs den zoom van het bosch tot hij een stuk wild ontdekt. Dan laat hij zich van het paard glijden, trekt partij van elke oneffenheid van den grond en van alle struikgewassen, die hem verbergen kunnen, en poogt beneden den wind van het wild te komen, terwijl hij het op een geweerschot afstands bekruipt. Heeft hij het wild geveld dan haalt hij zijn paard, dat zoo goed afgerigt is dat het uren lang op eene plek blijft staan, laadt het dier er op en neemt het mede naar zijn huis, dat uit een hut hoogstens van blokken, meestal slechts van boomschors of buffelhuiden bestaat.

ECHT BRITSCHE ONAFHANKELIJKHEID.

Een fransche kok bereidt voor den fashionable gentleman het middagmaal, en een Zwitsersche bediende is hem behulpzaam bij het kleeden; mevrouw, zijne echtgenoot, is versierd met paarlen, die nooit in de schelp van een Europeschen oester groeiden, en wier golvende pluimen van prachtige struisvederen zekerlijk nooit den staart hebben gevormd van eenen inlandschen vogel. De geregten, die op zijne tafel komen, zijn zamengesteld uit voortbrengsels van alle oorden der wereld. Zijne wijnen zijn van de oevers des Rijns en der Rhône. In zijne oranjerie ziet men de bloesems van Zuid-Amerikaansche bloemen. In zijne rookkamer onthaalt hij zich op den geur van het kruid van Noord-Amerika. Zijn meest geliefkoosd paard is van Arabisch bloed; zijn lievelingshond van St. Bernhards ras. Zijne galerijen zijn verrijkt met schilderstukken van de Vlaamsche school en met standbeelden van Griekenland. Voor zijn vermaak gaat hij Italiaansche zangers, Duitsche muzijk hooren kweelen, en ziet daarna een Fransch ballet. Indien hij opklimt tot de regterlijke waardigheid, is het hermelijn, dat zijne schouders dekt, een voortbrengsel, dat nooit te voren op een Britsch dier is te zien geweest. Zelfs zijne taal is niet van Engelschen oorsprong, het is een louter mengelmoes van vreemde bijdragen. Zijne poëzij en wijsbegeerte zijn van het oude Griekenland en Rome; zijne meetkunde van Alexandrie, zijne rekenkunde van Arabië, en zijne godsdienst van Palestina. In zijne wieg, in zijne vroegere kindschheid wreef hij zijn tandvleesch met koralen uit Oostersche zeeën, en wanneer hij sterft zal men zijn grafteeken beitelen uit marmer afkomstig van Carrara; en toch is dit de man, die zeggen durft: »Och, laat ons onafhankelijk zijn van vreemden!"

BIJGELOOF IN NORMANDIË.

In de Bocage, eene kleine landstreek in Neder-Normandië (niet te verwarren met de Bocage, mede eene boschachtige streek in de Vendée,) heerschen nog zonderlinge bijgeloovige begrippen.

Als daar iemand in eene woning overleden is, meent men dat de bijen van den bewoner binnen negen dagen mede sterven, indien men verzuimd heeft dadelijk een zwarten lap over de korven te hangen. In den kersnacht zouden de dieren het vermogen hebben, met elkander te spreken. De pad wordt de vriend der menschen genoemd, omdat men meent, dat zij de menschen die in een bosch liggen te slapen, de nabijheid van slangen aanduidt. Men gelooft dat, als iemand bij eenen zekeren stand der maan een mol in zijne hand verstikt, deze persoon hierdoor de magt erlangt, om ziekten te genezen door aanroering met de hand, die daarom la main taupée genoemd wordt. Een mollenvel wordt den kinderen om de hals gehangen, ten einde hun het tanden krijgen gemakkelijker te maken.

In de omstreken van Bayeux bestaat nog het gebruik om op Driekoningenavond een kind onder eene tafel te plaatsen, waarop een groote koek gesneden wordt. De aanwezige gasten vragen, bij ieder stuk dat gesneden wordt, aan het kind, voor wien dat stuk zijn zal, waarop het kind voor en na de namen van alle de aanwezigen opsomt, en ook het deel voor den lieven Hemel (la part du bon Dieu) niet vergeet, welk stuk dan, naar oud gebruik, voor den eerstkomenden arme bestemd wordt. Wanneer een lid van het gezin afwezig is, zoo wordt het stuk toch zorgvuldig bewaard; blijft hij gezond, zoo houdt zich ook zijn stuk van den koek versch en goed; maar, wordt hij ziek, zoo wordt het stuk vochtig; sterft hij, zoo bederft het geheel en al.

DE ARAGAYA.

Reistafereelen uit Zuid-Amerika.

(*Naar het Fransch van* F. DE CASTELNAU.

Amerika, zoo lang verwaarloosd, begint nu de aandacht der Europesche gewesten tot zich te trekken, en dezen zien met belangstelling de rol, die dit uitgebreide werelddeel eens in de geschiedenis der beschaving moet vervullen. Een gedeelte van deze nieuwe wereld, de bloeijende vereenigde Staten van Noord-Amerika, is reeds de andere gewesten voorgegaan in de ontwikkeling van zijne staatkundige instellingen, en ofschoon naast dit groote land, de barbaarschheid nog al hare magt uitoefent, doet alles vermoeden, dat de vruchtbare ingeving, die van de Vereenigde Staten is uitgegaan, weldra geene grenzen meer kennen zal. Wanneer men nu de Amerikaansche natuur in al hare woeste en oorspronkelijke schoonheid wil bewonderen, moet men zich naar het zuiden rigten. Terwijl het noorden de grond werd voor den koopman, bleef het zuiden voor het grootste gedeelte het land der dichters en natuuronderzoekers. Daar zijn geene spoorwegen, noch kanalen, noch gebaande wegen, maar overal bewonderenswaardige wouden, alwaar de slagen van des houthakkers bijl nog nooit weergalmd hebben, stroomen wier uitgestrektheid grenzeloos is, dieren van de zonderlingste gedaanten en kleuren, bergen welker toppen met eeuwigdurend ijs en sneeuw bedekt, boven de wolken uitsteken, en wilde volksstammen, die in Europa zelfs niet bij naam bekend zijn.

Ten alle tijde was mijn vurigste verlangen geweest, deze gewesten te doorreizen. Ik twijfelde er niet aan, of daar waren voor den natuurvorscher, belangrijke ontdekkingen te doen, en onmetelijke schatten te verzamelen. Ik bedroog mij niet, en het verhaal van een gedeelte van de reis, die ik door de eenzame streken van Zuid-Amerika ondernam, zal aantoonen, hoevele rijkdommen in deze onbezochte landen den doortogt van den reiziger wachten. Zoo als men begrijpen kan, was het met geene geringe vreugde, dat ik mij geplaatst zag aan het hoofd van eene wetenschappelijke expeditie, door het Fransche gouvernement belast met het onderzoeken van de minst bekende deelen van Zuid-Amerika. Een prins, wiens naam, welke ook de wisselvalligheden der staatkunde mogen zijn, altijd dierbaar aan Frankrijk zal zijn, Z. K. H. de hertog van Orleans had niet weinig bijgedragen tot de organisatie der reis. Ik zal niet uitweiden over de te nemen beschikkingen, noch over het plan van onzen togt, ik wil, zooals ik zeide, hier slechts eenige uittreksels mededeelen, die het belangrijkste zijn uit dien langen togt, waarvan Rio Janeiro, Lima, Para en Suriname de voornaamste pleisterplaatsen zijn. Een togt op een der grootste en merkwaardigste rivieren van de Braziliaansche provincie Goyaz, den Aragaya (ook Rio Grande genaamd), zal een zeer juist denkbeeld geven van de nog niet ontgonnen gewesten van Zuid-Amerika, en van de volken, die dezelve bewonen.

Te Goyaz werd het plan voor dezen gevaarlijken togt ontworpen. Ik was in deze stad aangekomen, na met veel moeite de bosschen en eenzame vlakten, die haar van Rio-Janeiro scheiden, te zijn doorgetrokken. De dagen vóór onze aankomst te Goyaz zijn te naauw verbonden met den togt op den Aragaya, om er niet eenige woorden van te zeggen, beginnende met ons verblijf in de hoofdstad van Brazilië.

Den 30 April 1843 uit Brest vertrokken zijnde, kwamen wij den 17 Junij, te Rio-Janeiro aan, en wij bewonderden deze prachtige baai, bezaaid met eilanden, wier aanblik tooverachtig schijnt. Mijne reisgezellen waren mijnheer Eugène d'Osery, een jong en geleerd ingenieur, wiens medewerking later zoo onwaardeerbaar werd voor de expeditie, en wiens roemvolle loopbaan eenige jaren later door een sluipmoord zoo droevig geëindigd werd; doctor Weddell, tevens geneesheer en kruidkundige, wiens onverschrokkenheid en kennis mij dikwijls van groot nut waren; eindelijk de heer E. Deville, een jong natuurkundige, de eenige van ons vieren, die met mij den Franschen grond mogt wederzien, na in allen deele, de groote taak, die ons opgelegd was, volvoerd te hebben.

De hoofdstad van Brazilië is reeds dikwijls beschreven geworden, doch hetgeen men niet genoeg opgemerkt heeft, is het bezienswaardige gezigt op hare waterbevolking. De wateren der baai zoo zuiver en stil, worden dagelijks door honderden schepen doorsneden, bestemd naar alle gewesten des aardbodems. Van het sierlijke fregat tot den walvischvaarder toe, zijn alle vormen van scheepsbouw door 's menschen vernuft uitgedacht, in deze haven vereenigd. Men kan zeggen, dat geen punt op den aardbodem een uitgebreider veld voor de studie van het menschelijk geslacht aanbiedt. Hier roeijen in dezelfde sloep de Rus en de Zweed naast den Griek en den Portugees. Daar klimmen Chinesche en Maleische matrozen langs een schip van de Oost-Indische compagnie. Inwoners van Nieuw-Zeeland en Australië, aangebragt door Amerikaansche walvischvaarders, trekken. de aandacht door hun wild uiterlijk, en hunne woeste gebaren. In de kromme straten van de stad wemelt het van vertegenwoordigers van alle Amerikaansche volksstammen, eenigen mismaakt door hunne getatoueerde ligchamen, anderen door hunne tanden, die in de gedaante van eenen spijker gevijld zijn. Bij al die verschillende natiën voegen zich nog de Caboclеs, menschen van het Indiaansche ras, die in de hoedanigheid van muilezeldrijvers van Sint-Paul of van de mijnprovinciën aankomen.

Ik zal niet spreken van onze ontvangst te Rio-Janeiro dan alleen om van de welwillende gastvrijheid te gewagen, die, voordat wij de moeijelijke reis te midden der barbaarsche volken begonnen, de feesten, als zoovele afscheidsgroeten van de be-

schaving, deed vermenigvuldigen. Het huwelijk van den keizer werd gedurende ons verblijf gevierd, en veroorloofde ons het Braziliaansche hof te bewonderen, dat, in weêrwil van de constitutioneele vormen, nog altijd de oude Portugesche etiquette in acht neemt. Het overheerlijke klimaat van deze schoone gewesten, verhoogde de bekoorlijkheid der plegtigheden, en de prachtige feesten, die elkander in de Braziliaansche hoofdstad opvolgden. Wij moesten ons echter losrukken uit die vreugde, wij moesten denken aan de toebereidselen tot ons vertrek, en het waarlijk belangrijke tijdvak van ons verblijf in Brazilië, zou met de eerste vermoeijenissen der reis eenen aanvang nemen.

Zij, die alleen beschaafde streken doorreisd hebben, waar geregelde middelen van vervoer bestaan, kunnen zich geen denkbeeld maken van de moeijelijkheden, die eenen togt, in de binnenlanden van Brazilie ondernomen, eigen zijn. Wij wisten, dat een gedeelte der gewesten die zich tusschen Rio-Janeiro en Lima uitstrekken, woest is, of door wilde en vijandige stammen bewoond wordt. Zelfs in de voornaamste plaatsen van het binnenland zouden wij aan de noodzakelijkste dingen gebrek hebben. Onder die voorwerpen niet rekenende het brood, dat wij gedurende drie jaar ontberen moesten, hadden wij nog voorraad mede te voeren. Wij moesten niets vergeten, dat noodig kon zijn, en echter hadden wij, om dat alles mede te nemen, niets dan muilezels, die elk niet meer konden dragen dan 75 pond Ned. verdeeld in twee gelijke deelen. In alles te voorzien en terzelfder tijd te handelen met die zuinigheid, ons opgelegd door de ongenoegzaamheid der gelden voor dien togt toegestaan, dat was het vraagstuk, dat wij moesten oplossen. Na drie maanden werk en moeite scheen alles tot ons vertrek gereed, en men begon de dieren reeds te beladen, toen men bemerkte dat de ledige kisten, die te groot, en van te zwaar hout gemaakt waren, alleen meer wogen, dan de dieren dragen konden. Men moest op nieuw beginnen, nieuwe kisten laten maken, en de cangayos of pakzadels veranderen, die de dieren zouden kwetsen. In dien tusschentijd raakten vele muilezels verloren: men kan oordeelen over de moeite, de bezigheid en de ongerustheid die ik ondervond, en een hevige aanval van tyfeuze koorts zette dit alles de kroon op. Toen ik pas hersteld was, deden de geneesheeren mij naar Serra d'Estrella vertrekken, welks zuivere en gezonde lucht mij weldra mijne gezondheid hergaf. Daar zou de karavaan, achtergelaten onder bestuur van den heer d'Osery, weder bij mij komen.

Na verscheidene dagen toevens, zag ik mijne reisgenooten aankomen in eenen staat, die voorwaar mijnen moed niet opbeurde. Het grootste gedeelte der dieren, gewond of kreupel, was reeds buiten staat om dienst te doen. De heer d'Osery te voet, het ligchaam door de dorens opengereten, geleidde zelf zeven der muildieren die onze astronomische werktuigen, benevens de kostbaarste voorwerpen droegen. Toen men wilde vertrekken, bemerkte men, dat de dieren, die gekocht waren, niet afgerigt waren tot het dragen van lasten. Zij moesten dus stevig vast gehouden en geblinddoekt worden, terwijl men hen belaadde; maar zoodra zij losgelaten werden, waren zij tegen elkander aangeloopen, slaande en trappende, en waren vervolgens in galop naar alle rigtingen gevlugt, terwijl zij de vracht, die voor hen even nieuw als ongemakkelijk was, trachtten af te werpen. Men oordeele, hoe onze chronometers en andere fijne instrumenten, de beste uit de werkplaatsen van Gambey, door deze reis te lijden hadden! De drijvers, slechts gewoon dieren met huiden en smeer beladen, te leiden, gingen gerust zitten, ons op de koelbloedigste wijs verzekerende, dat de dieren wel stil zouden houden, zoodra zij vermoeid zouden zijn. Ofschoon de waarheid van deze voorzegging onbetwistbaar was, ondervonden mijne reisgezellen echter vrij wat ongerustheid over de schade, die dat rennen over heg en struik aan de juistheid van zulke fijne werktuigen kon veroorzaken. Minder geduldig dan de drijvers, waren zij eerst vertoornd op deze, toen op de muilezels, vervolgens op het land, eindelijk op iedereen. De drijvers, die zich zeer over hun ongeduld verwonderden, hadden niets eenvoudiger gevonden dan dat iedereen naar eenen verschillenden kant ging, om de muilezels weder te vangen: maar, ongetwijfeld vooronderstellende, dat deze dieren, aan geenen dwang gewoon, ons niet konden dienen, hadden zij de beste met zich mede genomen; en waren niet weder verschenen.

Deze tooneelen, die wij gedurende onze reis nog dikwijls zouden zien herhalen, waren toen geheel nieuw voor ons. Mijne medgezellen zetteden dan ook zeer ontmoedigd, met mij den togt voort. Zij waren wel overtuigd, dat de expeditie, onder zulke ongunstige voorteekens aangevangen, de verwachte uitkomsten niet zou opleveren. Ik heb vergeten te zeggen, dat wij de Portugesche taal niet verstonden, en onze verbittering was zoo hevig, dat wij den menschen, in de bergen van Brazilië geboren, maar niet konden vergeven, dat zij geen Fransch verstonden. Verwonderd over de wanorde, die onder ons heerschte, hielden de bewoners van het land ons voor halve wilden, en wanneer men zich tot een hunner wendde, om onderrigtingen te vragen, liet deze nooit na, den vrager in de naburige kerk te geleiden, om te zien, welk uitwerksel het wijwater zou hebben, op reizigers van een zoo verdacht uiterlijk. Eens verzekerde een dier bergbewoners ons, dat St. Antonius alleen, ons eenen muilezel kon doen wedervinden, die sedert eene week verloren was geweest; daarom nam hij een afbeeldsel van dien heilig van zijnen hals af, en rigtte een vurig gebed tot hem. Toen eenige dagen later het verloren dier terug kwam, ontstond er een hevige twist tusschen den vromen bergbewoner en den man, die gedurende verscheidene dagen den ezel

had gezocht: de vraag was, wie nu de beloofde belooning zou genieten. De inwoners hielden het met den bergbewoner, die St. Antonius van alles de eer gaf, ik, met den drijver, hetgeen mij de scherpste verwijtingen van onregtvaardigheid berokkende. Deze dingen, kleingeestig op zichzelve, werpen eenig licht over den zedelijken toestand van een gedeelte der Braziliaansche bevolking. Het was ons plan Serra d'Estrella door te trekken, de voornaamste steden der mijnprovinciën te bezoeken, en ons vervolgens naar Goyaz te begeven. Onder de merkwaardigste punten van deze route zal ik eerst opnemen Serra d'Estrella, vervolgens Barbacena, Villa Rica, en eindelijk Goyaz.

Serra d'Estrella biedt een der verrukkendste gezigtspunten aan; terwijl de meest verscheidene voortbrengselen van den grond door den glans van eene prachtige plantengroei worden verhoogd. Sierlijke palmboomen steken hunne kruinen fier omhoog, en wiegen zacht bij het ruischen van den wind, en overal prijken heerlijke bloemen te midden van lianen en bamboes. De araucaria of Braziliaansche iepen boom, gelijk een groote kandelaar, met verscheidene armen, beschaduwt hier en daar het landschap. Wij zagen in Serra d'Estrella, voor de eerste maal, een dier, merkwaardig door de onregelmatigheid van zijne zamenstelling, en ook door de fabelen waarmede men zijne geschiedenis doorweven heeft: ik meen den luiaard, wiens bewegingen zonder twijfel langzaam zijn, maar veel minder, dan men gemeend heeft. Zijn gang heeft veel van dien van eenen beer, hij klimt gemakkelijk en houdt zich met ongeloofelijke kracht aan de takken vast. Ieder oogenblik ontmoet men op de wegen van Serra d'Estrella troepen van muilezels die naar de hoofdstad gaan. Eenigen komen van de mijnprovinciën, anderen van de middelste deelen des rijks. Het zonderlinge uitzigt van de menschen die hen vergezellen, de wapenen die zij dragen, alles geeft aan die karavanen iets eigenaardigs.

Barbacena, dat wij den 14 November bereikten, was de stad waar wij onze karavaan beter hoopten te organiseren. Ongelukkig is alles in Brazilië moeijelijk, en ofschoon Barbacena beschouwd wordt als de stapelplaats der muilezels en pakzadels, hadden wij de grootste moeite, ons de eerste te verschaffen, en de laatsten te laten maken. In de omstreken van Barbacena eindigen die onbezochte wouden, die zich eenige honderde mijlen ver in het binnenland uitstrekken. Deze wouden worden vervolgens vervangen door de campos, of vlakten, hier en daar bezet met boomen van een geringe hoogte, die op weinige uitzonderingen na, het geheele binnenland bedekken.

Slechte wegen scheiden Barbacena van Villa-Rica, tegenwoordig bekend onder den naam van Ouro-Preto. Behalve de topaas-mijnen van Capao biedt deze weg niets bijzonders aan. Ouro-Preto is de hoofdstad van de schoonste provincie van Brazilië, te weten Minasgeraës, welke provincie alleen een vijfde van de bevolking van het gansche rijk bevat. Zoo als hare verschillende namen aanduiden, vormt deze stad het middelpunt van de uitgebreide mijnwerken, die Brazilië onder de rijkste gewesten der wereld plaatsen. Hare ligging is allerbevalligst. Ouro-Preto is aan alle zijden door hooge bergen omgeven, onder welke die van Itacolum, zich door zijnen merkwaardigen vorm, onderscheidt.

Na een bezoek aan de rijke goudmijnen van Catabranca, Moroveilho en Gongosoco gebragt te hebben, welke mijnen aan Engelsche compagniën behooren en door tallooze slaven bewerkt worden, moesten wij den weg naar Goyaz inslaan, en wij begonnen eindelijk kennis te maken met de woeste natuur. Naar mate wij naar het zuiden voorttrokken, werden de pleisterplaatsen zeldzamer, maar de verscheidenheid der vogelen nam onophoudelijk toe. Onder de merkwaardigste zal ik hier aanhalen: de toucans, de jacamars, eene soort van fraaije eksters met bloedroode halzen, papegaaijen, perkieten en eene menigte fraaije vliegenvogeltjes.

Weldra ontdekten wij geheele troepen van Amerikaansche struisvogels, die bij de nadering onzer paarden met de grootste snelheid vlugtten.

Wij waren nu in de vlakten, die besproeid worden door den San Francisco, welks wateren doodelijke ziekten veroorzaken, en die men nooit zonder vrees doorwaadt.

Wij kwamen eindelijk te Goyaz. Deze stad is meer bekend onder haren ouden naam Villa-Boa. De bevolking die zeven of achtduizend inwoners telt, bestaat bijna enkel uit negers en kleurlingen. Wij werden bijzonder wel ontvangen door den president der provincie, don Jozua d'Assiz de Mascaragnas, die zijn paleis voor onze ontvangst had doen gereed maken. Hadden wij in de mijnprovinciën de gemoederen opgewekt gevonden door de gedachte aan de nieuwe beschaving, en de begeerte naar staatkundigen vooruitgang, in die van Goyaz daarentegen vonden wij alles, zoo als onder het koloniale bestuur: zeer weinigen onder de inwoners wisten dat eene geheele revolutie het aanzien van Brazilië veranderd had, en zeer weinigen hielden zich ook bezig met eene constitutie, waarvan velen zelfs het bestaan niet kenden. Hetgeen het land het meest bezig hield, waren de godsdienstige processiën, die elkander onophoudelijk opvolgden, en waarin men eene pracht ten toon spreidde, die ik elders zelden aangetroffen heb. Deze processiën hadden gewoonlijk des avonds plaats, somtijds ook des nachts, en duizenden toortsen, die door de boetelingen gedragen werden, wierpen een vreemden glans op de kloosterachtige kostumen. Wij bemerkten verscheidene ongelukkigen, die zich uit overdreven berouw, op de knieën door de straten sleepten, terwijl zij groote steenen op hun hoofd droegen; anderen wierpen zich op de steenen der kerk, en smeekten het volk hen te vertrappen.

De stad Goyaz heeft heden geene andere gemeenschap dan die, welke onderhouden wordt door troepen muilezels, die driehonderd mijlen ver en langs ellendige wegen te Rio Janeiro en te Bahia alle koopwaren, die tot onderhoud der inwoners noodig zijn, gaan halen; maar indien ooit de Eu-

ropesche beschaving zich in deze verwijderde gewesten verspreidt, zal zij in weinig tijds de gemeenschap openen tusschen Goyaz en Para, door middel van de stroomen. Goyaz is gelegen tusschen den Tocantin en den Aragaya, die zich omstreeks zes graden zuiderbreedte vereenigen, om een der schoonste rivieren van de wereld te vormen. De Tocantin en Aragaya zijn eertijds voor de scheepvaart geopend geweest. Maar ongelukkig, terwijl de beschaving zich op de kusten van Brazilië verspreidt, maakt de barbaarschheid zich van het geheele binnenland meester; de wilden hernemen overal de overhand, de plantaadjes, de dorpen zelfs worden aangevallen en verbrand, en diegenen der inwoners, die aan den moord ontsnappen, haasten zich, plaatsen te verlaten, waar hun leven gedurig in gevaar is.

De rivier Tocantin wordt bijna overal in haren loop door bijna onoverkomelijke watervallen tegengehouden. Eerst bij Porto Imperial begint zij bevaarbaar te worden. Om dezen weg te volgen, moet men de koopwaren op muilezels, eenen afstand van tweehonderd mijlen zenden, om dezelve te kunnen inschepen.. De Aragaya integendeel heeft alleen in het bovenste gedeelte eenige hinderpalen voor de scheepvaart, en men kan zich vijf of zes mijlen van de hoofdstad op een zijner takken, de Rio Vermeilho, inschepen. Deze rivier zal zeker eens de voornaamste gemeenschap worden voor dat gedeelte van Midden-Brazilië, maar de oevers worden bewoond door wilde volkstammen, die de equipage der laatste expeditie, voor omstreeks vijftig jaren op den Aragaya gezonden, vermoord hebben; sedert dien tijd heeft de schrik, die deze stammen inboezemen, het Braziliaansche gouvernement belet, deze pogingen voort te zetten. Ik dacht, dat eene expeditie, die dezen schoonen weg van gemeenschap op nieuw zoude openen, niet alleen nuttig zou zijn voor de wetenschap, maar ook voor Brazilië, en ik besloot deze taak te ondernemen. De overheden van Goyaz deden alles wat van hen afhing, om mij daarvan af te brengen, maar ziende, dat mijn besluit onwrikbaar was, plaatste de president soldaten onder mijne bevelen, en gaf mij zoo veel hulp als in zijne magt was. Wij kwamen overeen, dat wij ons bij het dorpje Salinas zouden inschepen, welk dorpje omstreeks zestig mijlen ten noordwesten lag van Goyaz, van waar wij onze reis in booten zouden voortzetten, terwijl onze muilezels en paarden terugkeeren, en ons langs den weg van Cavalcante te Porto Imperial inwachten zouden.

Den 28 April vertrokken wij van Goyaz; alle overheden en de voornaamste inwoners deden ons te paard tot op eene mijl van de stad uitgeleide; twee mijlen verder bereikte ik mijn kamp, maar alles was er in de grootste verwarring. Ik had reeds voor lang bevel gegeven, om alles gereed te maken, ten einde dien dag te kunnen vertrekken, maar men had verzuimd de lastdieren vast te binden, en toen ik er aankwam, ontbraken er twintig. De meeste drijvers waren de beesten gaan opzoeken, alleen de schildwachten bevonden zich op hunnen post.

Het zal hier niet te onpas zijn, aan te merken, dat wanneer men in de binnenlanden van Zuid-Amerika reist, men de gewoonte heeft, des avonds de dieren in vrijheid te laten weiden. Om echter te beletten, dat zij zich niet te zeer verspreiden, voegt men bij iederen troep een oud paard, dat men madrina noemt, en dat den muilezels tot hoofd des huisgezins dient. In weinig tijds verkrijgt dit dier, door zijne kennis der goede weiden en der plaatsen waar water te vinden is, het zonderlingste overwigt op de muilezels; deze gehoorzamen het in alles en volgen het onophoudelijk. Ook weet de madrina zich in geval van nood zeer goed te doen eerbiedigen, door de onwillige muilezels gevoelig te slaan en te trappen. Het aanvoerende paard heeft een schelletje aan den hals, en de drijvers, onderrigt door het gebel, vernemen spoedig langs welken kant zij hunne nasporingen moeten rigten. Indien des nachts eenig gevaar de muilezels bedreigt, dringt de geheele troep zich om den madrina; wanneer het alarm veroorzaakt wordt door de tegenwoordigheid van een tijger of jaguaar, vormen de muilezels een kring rondom hunnen beschermer, alle koppen keeren zich naar den madrina, en door hevig achteruit te slaan, houden zij den vijand, die hen brullende belegert, op een afstand. Wanneer men, met behulp van den madrina, een zeker aantal muilezels, b. v. drie à vierhonderd op een zeker punt vereenigen kan, zoo is dit echter niet het geval met de paarden, die minder handelbaar zijn en zekerder van hunne krachten. De arme drijvers, die de paarden in het wild hebben laten ronddwalen, zijn verpligt, ten einde hen terug te brengen, in alle rigtingen het veld af te loopen; gelukkig hebben zij, om het spoor der dieren te vinden, een wonderlijk instinct, en meestal is de karavaan, na verloop van een uur of twee drie, weder vereenigd. Somtijds, en vooral in de uitgestrekte campos van het binnenland, zijn deze nasporingen vruchteloos, en de reiziger ziet zich genoodzaakt, zijn weg te voet te vervolgen. Het gebeurt ook wel, dat de onbedachtzame drijver met opzet de beesten laat verdwalen, en na vervolgens ijverig gezocht te hebben, verbergt hij zich op eenigen afstand van het kamp achter eenige struiken, om er gedurende een ganschen dag het farniente, dat de kleurlingen zoo beminnen, te genieten. Hetzelfde tijdverdrijf, dat den drijver bekoort, is niet altijd naar den smaak der reizigers; maar welke toorn, hoe hevig men zich dien ook voorstelle, zoude het kunnen uithouden tegen de gevoelloosheid van den Braziliaan, die, van zijn togt terugkomende, met de muts in de hand, eerbiedig zegt: »Ik heb niets gezien; maar het is mogelijk, dat ik morgen of overmorgen gelukkiger ben."

Onze legerplaats was gevestigd in eene kleine zandige vlakte, bijna van boomen ontbloot. Naauwelijks waren wij aangekomen, of onze lieden

maakten onze hangmatten aan eenige lage palmboomen vast, en noodigden ons uit, om in den slaap het geduld te zoeken, dat ons ontbrak, maar de bijna regtstandige stralen der zon maakten dit verblijf een weinig warmer dan het binnenste van een oven, en niet kunnende slapen, bragten wij onzen tijd met ongeduldig te worden door.

Weldra kwam het uur van den maaltijd, en het schrale avondeten, dat men ons voorzette, was niet geschikt om ons weder in onze goede luim te brengen. Ons verblijf van eene maand te Goyaz had ons al te zeer gewend aan de goede tafel van den president: het ossenvleesch in de zon gedroogd, en harder dan het leder van onze laarzen, scheen ons dan ook zeer afschuwelijk, de zwarte snijboonen, vol wormen, walgden ons, en wij verklaarden zelfs, dat wij het meel van manioc, dat echter gedurende eenige maanden het brood moest vervangen, niet konden gebruiken. Om den maaltijd te bekroonen hadden wij tot onze beschikking laauw en onzuiver water. Alles was op den grond aangeregt. Ik moet hier bijvoegen, dat de oudste, smerigste en onbekwaamste gewoonlijk met den post van kok belast wordt, de onze was daar een volmaakt toonbeeld van. Ik had echter getracht hem een weinig opvoeding te geven en was begonnen met hem eenen zakdoek te geven, maar de arme duivel, de bedoeling van dit geschenk niet begrijpende, haastte zich, den zakdoek in strooken te scheuren, waarvan hij volgens zijn zeggen, linten wilde maken voor zijne vrouw. Dat was te veel, en het deed ons zoo hartelijk lagchen dat wij de kracht niet meer hadden, ons te beklagen. Toen de avond gevallen was, kwamen de drijvers in het kamp terug, wel is waar zonder de verstrooide dieren, maar met eenen geweldigen honger. De nacht verliep onder zang en dans, bij het geluid der guitar.

Zoo bragten wij drie dagen, te vergeefs wachtende, door, en ik besloot toen, om met mijne reisgenooten naar Goyaz terug te keeren, een weinig beschaamd, ik moet het bekennen, over den afloop van den togt, die iedereen als onmogelijk beschouwd had. Gelach en scherts ontbraken niet, toen wij weder in de stad kwamen. Die arme vreemdelingen, die in hunne onbekendheid met het land hadden willen doen, wat de best onderrigte inwoners niet hadden durven ondernemen, kwamen terug na eene reis van drie mijlen ver! Echter moet ik tot lof der Brazilianen zeggen, dat men niets verzuimde, om ons onze dieren te doen wedervinden, een geheel bataillon werd in het kamp verspreid, en na verloop van acht dagen waren allen terug, en alles was weder in orde. Bij ons tweede vertrek, verborgen onze gastheeren, ondanks hunne wellevendheid, met moeite hunnen glimlach, en toen wij ons verwijderden, hoorden wij dit spotachtig afscheid: »Tot wederziens, tot straks!”

Drie dagen nadat wij Goyaz verlaten hadden, konden wij reeds onze studiën over het leven der wilden aanvangen; wij hadden het dorp Caretao bereikt, dat bewoond wordt door Indianen van twee stammen, de Chavantos en Cherentes, die tot hetzelfde volk behooren. Zij waren niet zeer talrijk, en in eenen zeer ellendigen toestand. Hunne kleeding bestond uit een hemd en broek van dikke katoenen stof, door henzelven gemaakt. Deze Indianen zijn alleen Christenen in naam, want sedert verscheidene jaren heeft geen priester onder hen gewoond. Ofschoon zeer vreedzaam, onderhouden zij voortdurend gemeenschap met dat gedeelte der twee stammen, dat, wild en den blanken vijandig, nog in de bosschen leeft; deze zijn menscheneters, en zelfs verscheidene menschen van het dorp Caretao hadden ook menschenvleesch gegeten. Ik nam zes van deze Indianen als gidsen en tolken mede, waaronder twee menscheneters waren; doch kan in allen deele op die menschen roemen, die met mij alle vermoeijenissen der reis deelden, en mij in alle opzigten nuttig waren. Telkens wanneer een dezer Indianen een van zijne medemenschen opeet, maakt hij, met zijn mes, een teeken op zijne borst, en te Goyaz had ik hun voornaamste opperhoofd, Chiotay, gezien, die meer dan honderd van die treurige teekenen aantoonde. De stam der Cherentes word herkend, aan het kale plekje, dat zij, even als de monniken, op de kruin van hun hoofd, scheren.

Toen wij Caretao verlieten, rigtten wij onzen koers noordwestwaarts, en weldra vertoonde zich een der fraaiste landstreken, die ik in mijn leven gezien heb, voor onze oogen. Prachtige vlakten strekten zich uit, zoo ver het gezigt reikt; hier en daar waren fraaije groepen boomen verspreid, van de zonderlingste vormen, meest allen behoorende tot het geslacht der palmboomen. De bevallige mauritia, in Braziliё bekend onder den naam van buriti, en merkwaardig door zijn groot aantal takken, vormt regelmatige lanen aan iedere zijde van de talrijke beken, die deze vruchtbare akkers besproeijen. Wij zagen toen voor de eerste maal de schoone blaauwe en gele ara, eene papegaaijensoort, die zich bij voorkeur in deze boomen ophoudt, en het gehoor van den reiziger door hare schelle kreten verdooft. Verscheidene fraaije soorten van apen, van de kleinste soort speelden in het gebladerte; zij behoorden tot het geslacht der wistitis. Waarom moet deze overschoone landstreek, door barbaarsche horden bewoond worden, die ieder oogenblik den reiziger verpligten, aan zijne verdediging te denken, en gedurig zijne wapenen gereed te houden? Waarom kan men niet zonder gevaar deze verrukkende boschjes ronddolen, en voor een oogenblik de zorgen der wereld in dit aardsche paradijs vergeten?

Door deze bekoorlijke plaatsen kwamen wij aan het dorpje Salinas. De huizen van dit dorp zijn zeer ellendig, en van stroo gebouwd, maar de omstreken zijn heerlijk, en de inwoners schenen vergenoegd te zijn. Geen hunner was blank, maar even als alle Brazilianen van het binnenland vertoonden zij een verward mengsel van de Europesche en Afrikaansche rassen, geteeld op die der

oorspronkelijke bewoners des lands. Verscheidene waren van zuiver Indiaansch bloed en behoorden tot den stam der Chavantes. Onder hen woont een jong geestelijke, die zich door zijne deugden doet beminnen.

Te Salinas zag ik voor de eerste maal eenige der oorspronkelijke zonen van Zuid-Amerika, in hunne natuurlijke kleeding, te weten, geheel naakt. Hun huid is bruin: hun gelaat breed, plat en bijna vierkant; hunne oogen zijn aan de buitenhoeken eenigzins verheven; hunne regte, zwarte haren zijn op het voorhoofd vierkant weggesneden, en hangen golvende langs hunne schouders. Hun ligchaam was onregelmatig besmeerd met eene blaauwzwarte verw, gemaakt van eene vrucht des lands, genipapo geheeten. Deze wilden behoorden tot den stam der Carajas, en waren boven hunne oogen getatoueerd in den vorm van een halven cirkel, en met eene zwarte kleur, zij waren gewapend met bijlen en knodsen; hunne gestalte was meestal klein, maar wel geëvenredigd, behalve dat het hoofd wat diep in de schouders stak. De vrouwen vlugtten op onze aannadering, of gingen op de hurken zitten; zij schenen op het gezigt der vreemdelingen voor het eerst hare naaktheid te bemerken. Deze Indianen kwamen van den Aragaya; zij kwamen te Salinas, om zich eenige voorwerpen, die zij noodig hadden, aan te schaffen; de Brazilianen hadden hen, met hunne gewone goedhartigheid, uitmuntend wel ontvangen, en ieder huisgezin had er eenigen bij zich genomen.

De berigten, die ik te Salinas inwon, waren verre van voldoende te zijn. Men wachtte ons reeds lang in dit dorp, dank zij de goedwillige zorgvuldigheid van het keizerlijke gouvernement, maar niemand had mijn voornemen om mijne reis verder voort te zetten, als ernst opgenomen, en er was niets gereed gemaakt, om de voortzetting gemakkelijk te maken. Men verklaarde mij, dat er noch vaartuigen, noch levensmiddelen, noch gidsen waren, dat de oevers der rivier wemelden van vijandige Indianen, en dat de watervallen onoverkomelijk waren. Ik ondervraagde door teekenen de Carajas Indianen, en hunne antwoorden waren niet geruststellend; om ons de onaangenaamheden der reis af te schilderen maakten zij de gebaren na van menschen, die men eet, dan weder van ongelukkigen, die in de watervallen verdrinken. Mijn besluit stond echter vast, en daar ik de orders van den keizer had, beval ik om alles voor de reis gereed te maken. Dien ten gevolge kocht ik al de visscherspraauwen, die het dorp bezat; ik liet nieuwe maken, een dozijn ossen slagten, wier vleesch men droogde, en begon eene groote hoeveelheid maniocwortel te raspen, om er meel van te maken: men sneed suikerriet af, om er brandewijn uit te trekken, benevens eene soort van ruwe suiker, waarvan men koeken maakt, die er uitzien als baksteenen en die aldaar bekend zijn onder den naam van rapa-dura. Men verzamelde harst om daarvan teer te maken, bestemd om de vaartuigen te kalefatreen; ik haalde door voordeelige beloften de meeste inlanders, die slechts twaalf in getal waren, over, om deel te nemen aan den togt; ik liet eene smederij oprigten, en niet alleen vervaardigde men het ijzerwerk, dat voor de praauwen noodig was, maar men herstelde ook de wapenen, die uit een vijftigtal geweren bestonden, waaronder twaalf karabijnen die ik uit Frankrijk medegenomen had, alsmede twintig musketten der Afrikaansche jagers. Van eenige oude geweerloopen liet ik hoeken en harpoenen maken, en men maakte lianen gereed om tot lijnen en snoeren te dienen. Wij hadden twee honderd pond buskruid, en dewijl ik meende niet genoeg kogels te zullen hebben, liet ik ook die welke tot zwaarte aan onze vischlijnen hingen, er afnemen. En dewijl de keizerlijke vlag nooit op den Aragaya geweest was, liet ik in de bosschen gele en groene verw bereiden, waarmede wij eene Braziliaansche vlag verwden.

Onder de inwoners van Salinas, die ik in mijne dienst had genomen, was een oude neger, Ricardo geheeten, een verstandig en braaf man, die in zijne jeugd eene reis op den Aragaya gedaan had, en die sedert dien tijd, in zijn beroep als visscher, dikwijls die deelen van den stroom bezocht had, die het digtst bij Salinas zijn. Hij was het, die het eerst, weinige jaren van te voren, in betrekking was gekomen met de Carajas-Indianen, Deze ontmoeting van Ricardo met de wilde bewoners der oevers van den Aragaya was vergezeld geweest van zeer dramatische omstandigheden, en ik teekende het verhaal van den ouden neger op, daar ik het niet onbelangrijk beschouwde, om te worden medegedeeld.

Op een van die togten had de grijsaard zich met zijn zoon, bij het vallen van den nacht, verder gewaagd dan naar gewoonte, en moest op het strand van een vrij groot eiland vernachten. Zijn medgezel hem verlaten hebbende, om hout te kappen in het naburige bosch, ging hij op den grond liggen, om hem al slapende te wachten. Hij begon in te sluimeren, toen een vreemd geluid zijne ooren trof. In de woestijn is de mensch onophoudelijk op de wacht; de vrees voor een onbekend voorwerp houdt hem gedurig wakker, en de zinnen verkrijgen een graad van scherpte, waarvan iemand, die altijd in de steden geleefd heeft, zich geen denkbeeld kan vormen. De oude neger herkende in het verwarde gerucht, dat hem gewekt had, het geluid van eene praauw, die over het water van den stroom gleed. Het duurde dan ook niet lang, of hij zag eene praauw het land naderen, waaruit eene menigte wilden kwamen, met de levendigste kleuren beschilderd, en die minder op menschen dan op duivels geleken. Weldra verscheen een tweede vaartuig, en een twintigtal praauwen hielden de eene voor de andere nabij het eiland stil. Ricardo was meer dood dan levend, maar hoe groot was niet zijn schrik, toen hij een helschen kreet hoorde opgaan. De geheele horde had zijnen zoon ontdekt, en maakte zich gereed hem op te offeren. De arme man vergat toen al-

les, zelfs zijne vrees, en hij viel het ongelukkige kind, dat de wilden gegrepen hadden, om den hals. Ricardo was geweldig leelijk, en de Carajas, die nooit negers gezien hadden, waren zoo verschrikt over deze vreemde verschijning, dat zij eenige schreden naar hunne praauwen deden. Ziende echter, dat de houding van de twee arme christenen niets vijandigs had, naderden zij, vormden een grooten kring, en begonnen een wilden dans, vergezeld van hevig gelach en schelle kreten, rondom de visschers, die ditmaal dachten, dat hun laatste uur gekomen was. Zoo verliep de geheele nacht. Eindelijk werden de Indianen door al dat springen vermoeid, en het grootste gedeelte viel in slaap; terwijl de anderen beraadslaagden, om te weten, of het uur nog niet gekomen was, om een maaltijd te beginnen, waartoe deze twee christenen moesten dienen, bij gebrek aan visch, dien zij niet hadden kunnen vangen. Gelukkig bemerkte de oude zwarte wat het onderwerp hunner beraadslaging was, en gaf spoedig aan de wilden te verstaan, dat hij een zeer bekwaam visscher was, en toonde hun zijne verzameling van werktuigen, waarvan de meeste stukken voor hen nieuw waren. Het gebruik van het ijzer niet kennende, konden de Carajas de groote visschen, die de wateren van den Aragaya bevolken, niet vangen. Ricardo leverde hun de middelen, om die lekkere visschen te vangen, die hun tot dien dag toe onbekend waren geweest. Van toen af vatteden de Carajas eene groote genegenheid voor hem op, gewenden zich aan de leelijkheid zijner trekken, bragten hem in hun dorp, en wilden hem tot een hunner opperhoofden maken. Niettegenstaande het vleijende van zulk een aanbod, weigerde Ricardo, verklarende, dat hij naar Salinas wilde terugkeeren. De Carajas verzetteden zich niet tegen zijn vertrek, maar zij deden hem beloven, weder te komen. Ricardo hield getrouw zijn woord, en er ontstond eene naauwe verbindtenis tusschen den ouden neger en de Carajas. Ik aarzelde dan ook niet, aan Ricardo de waardigheid van eersten stuurman toe te staan, en in het vervolg had ik mij over deze keuze in geenen deele te beklagen.

Ons verblijf te Salinas werd niet alleen besteed tot het gereed maken voor den togt op den Aragaya, maar wij maakten zelfs verscheidene uitstapjes in den omtrek. Onder de natuurlijke belangrijkheden, die ons op deze wandelingen troffen, moet ik een verrukkelijk meer noemen, bekend onder den naam van Parelmeer. Men vindt er inderdaad in groote menigte eene soort van parelschelpen, die van binnen zeer fraai gekleurd zijn en somtijds paarlen van eene zeer middelmatige waarde bevatten. Op de oevers van dit meer doodden wij voor het eerst de kamichi, een zonderlinge vogel, van de gedaante van eenen kalkoen; hij heeft een langen horen midden op het voorhoofd. De inwoners van Salinas schrijven verwonderlijke eigenschappen aan dit gedeelte van het dier toe, en beschouwen het als een onfeilbaar geneesmiddel tegen alle ziekten. Een andere prachtige bewoner dezer bosschen is de hyacintpapegaai, de grootste der bekende soorten, wiens vederen donker violetkleurig zijn. Men vindt er ook den hoazin van Buffon, wiens kop van eene kuif voorzien is, en die aan de denkbeeldige vogels der Chinezen herinnert. De hoazin is in deze streken zeer algemeen.

Toen eindelijk alle toebereidselen geëindigd waren, en niets meer ons vertrek verhinderde, begaven wij ons naar de kleine haven van Coroïne, gelegen aan de rivier Crixas, een der takken van den Aragaya. Daar moesten wij ons inschepen. Alle inwoners van het dorp hadden ons tot aan de haven vergezeld: de pastoor kwam daar de mis lezen, en onze kano's inzegenen. Krachtens de magt, waarmede ik voorzien was, nam ik alle strijdbare manschappen van Salinas met mij mede, en onze equipage bestond nu uit een vijftigtal menschen. Den 10 Junij scheepten wij ons in te midden van geweerschoten, het geschreeuw der vrouwen, en het vrolijk gezang der jonge lieden, die verheugd waren, nieuwe dingen te zullen zien, en onbekende gevaren te trotseren.

Na eenige uren varens kwamen wij in den Aragaya. Niets evenaart de schoonheid van dezen stroom, wiens wateren vreedzaam te midden der onmetelijke bosschen voortrollen. Den volgenden dag bereikten wij de zuidelijkste punt van het groote eiland Bananal, dat gevormd wordt door dezen stroom, die zich hier in twee armen verdeelt. De noodzakelijkheid om de ligging van dit eiland wiskunstig te bepalen, hield er ons twee dagen op. De geheele landstreek, die wij hier voor oogen hadden, herinnerde ons de oevers der zee: het strand van wit zand, waar wij ons leger opgeslagen hadden, de groote hoeveelheid water, die ons omringde, de meeuwen, die luid schreeuwende boven onze hoofden zweefden, en de dolfijnen zelfs, die in het midden der rivier speelden. De begoocheling was waarlijk volmaakt, en onze gedachte verplaatsten zich naar den oceaan, dien wij eerst weder zouden zien, na de zware taak, die wij ons opgelegd hadden, volbragt te hebben.

Men kan denken, hoe een oponthoud in een woest eiland, aan de oevers van een onbezochte rivier van Amerika, de nieuwsgierigheid van den natuurkundige gespannen houdt. Talrijke voorwerpen van studie boden zich aan onze waarnemingen aan gedurende de twee dagen die wij te Bananal doorbragten. Wij vingen hier voor de eerste maal den grooten pirarucu; dit is de grootste der zoet-water visschen, hij bereikt eene lengte van tien voet, en weegt drie à vierhonderd pond; zijn vleesch is zeer goed om te eten en zal zekerlijk eens eenen belangrijken tak van handel uitmaken, zijn met schubben bedekt vel, is zeer hard, en zou ook gebruikt kunnen worden. Wanneer hij levend is, is deze visch met de levendigste kleuren versierd. Zijne algemeene kleur is een schoon groen, en de schubben zijn met een levendig rood omzoomd. Zijn aard is zeer wreed, en

hij verslindt zelfs kinderen. Wij vingen ook eenen beef-of sidderaal, waarmede wij eenige proeven deden. Een der soldaten, die zag, dat wij hem ongehinderd met eenen stok behandelden, raakte hem met zijnen sabel aan, en kreeg eenen sterken schok. Die onbeschaafde lieden niet kunnende begrijpen, waarom wij dien visch zoo gerust aanraakten, waren zeer geneigd ons van tooverij te beschuldigen.

Onze jagers van hunnen kant maakten een goed gebruik van deze twee dagen halt. Zij verschaften ons schoone vogelen, waaronder ik hier noem: verscheidene soorten van reigers, schoone lepelaars met eenen licht rooden bek, en de fraaije roode kraanvogel, wiens gevederte afgewisseld is door de prachtige kleuren der schoonste nachtvlinders. Een groot aantal krokodillen (kaaimannen) speelden om ons, en maakten gedurende den nacht dikwijls een lang gehuil, gevolgd door het geluid dat het tweeslachtig monster maakt, als het zich in het water werpt.

Ik heb reeds gezegd, dat de rivier zich bij Bananal in twee armen scheidt; ik aarzelde lang, welke rigting ik zoude kiezen. De westelijke arm, die zeer krom was, moest ons voeren naar de dorpen der Carajas Indianen, die wij zoo gaarne wilden bezoeken. Alles droeg er echter toe bij, om te gelooven, dat deze wilden ons vijandig zouden zijn, en ofschoon zeker van de overwinning, in geval wij aangetast werden, meende ik, dat wij na dezen eersten strijd, de geheele rivier langs aan dezelfde moeijelijkheden blootgesteld zouden zijn. Den oostelijken arm, die meer regt was, zou men in het vervolg moeten gebruiken, indien men ooit trachtte eene geregelde gemeenschap op den Aragaya daar te stellen. Dezen laatsten arm, door de Brazilianen de regter Furo genoemd, besloot ik te onderzoeken.

Wij hadden tien dagen noodig, om dit kanaal door te trekken, welks wateren, zeer stil zijn, Het groote eiland op zijnen linkeroever gelegen, wordt voor onbewoond gehouden; maar het vasteland, dat zich regts uitstrekt, behoort aan verschillende wilde stammen, wier aanvallen wij te vreezen hadden, en waaronder men in de eerste plaats de Chavantes noemde. Daar deze wilden geene praauwen hebben, wemelt het water van dit gedeelte van den stroom van dieren, die nooit door de tegenwoordigheid van menschen gestoord worden. Onder de talrijke soorten van gevaarlijke visschen die men er ontmoet, zullen wij hier slechts de piragna noemen, die, ofschoon slechts drie à vier palmen groot, voor den zwemmer meer te vreezen is, dan de wreedste krokodil. Scherpe tanden, die veel overeenkomst hebben met die van den mensch, staan in zijnen bek, en in een oogenblik neemt hij stukken mede uit het ligchaam van den onvoorzigtige, die zich aan zijne aanvallen blootgeeft. Zoodra er bloed vloeit, schieten duizenden piragna's van alle kanten toe, en de man, dien zij aanvallen, wordt bijna oogenblikkelijk verscheurd, tenzij talrijke watervogels, die op deze visschen jagt maken, hem niet te hulp komen. De oevers door den Aragaya besproeid, zijn ook letterlijk bedekt met vogelen. Talrijke fraaije kleine reigers van het zuiverste wit, wiegen op de takken der boomen die den oever beschaduwen, en gelijken in de verte op tallooze bloemen die aan de takken hangen. De reigers, ganzen, ibissen zijn ook overvloedig in deze woestenijen, even als eene soort van geitenmelker, die de gewoonte heeft, zich bij troepen te vereenigen en aan de brandende zon bloot te stellen. Ik heb reeds gesproken van de krokodillen, die de wateren van den Aragaya bevolken, zij behooren tot drie verschillende soorten. Twee zijn zeer algemeen, zij zijn in het land bekend onder den naam van jacaré- preto en jacaré-tinga. De eerste bereikt eene lengte van vier à vijf (nederl) el, en is geheel zwart, met eenige kleine gele strepen op den staart; de tweede is zelden langer dan ééne el; hij is grijs en geel, en zijn vleesch dient den inboorlingen tot voedsel.

Ik kon de derde soort die zeer zeldzaam, en, naar men zegt, zwart met eenen gelen hals is, niet magtig worden: deze soort wordt ontzaggelijk groot. Eens waren onze visschers zoo gelukkig, eenen krokodil van deze laatste soort te harpoeneren, maar hij was zoo zwaar, dat zij hem niet op den oever konden slepen. Zij zonden mij een hunner om mij kennis te geven van het voorgevallene en dadelijk zond ik twintig man heen, om hen te helpen aan het touw van den harpoen te trekken, maar het monsterachtige dier brak den kabel en ging met den harpoen in zijn ligchaam op de vlugt.

Het kruipend gedierte is ook zeer menigvuldig aan de oevers van den Aragaya, en wij vonden verscheidene ratelslangen, groote adders, en kleinere slangen, met de levendigste kleuren versierd, waar het schitterendste scharlaken de hoofdkleur van uitmaakte. Somtijds stegen, tegen den avond, de vreemdste geluiden uit het water op, het was een langdurig en eindeloos herhaald gebrom; door dit wonderlijk geluid werd de tegenwoordigheid aangekondigd van eenen visch, avancara geheeten. De avancara heeft de zonderlinge gewoonte, des nachts zijn element te verlaten, en dan in zijnen bek eene groote menigte steentjes, zoo groot als de top van een vinger, een voor een aan land te brengen, vervolgens legt hij op dit bed zijne eijeren, die in gedaante en kleur aan mosterdzaadjes gelijken. Onder de viervoetige dieren, die wij aan de oevers van den Aragaya aantroffen, behooren huilende apen, zoo genoemd naar het geluid, dat zij maken, de capivare, een tweeslachtig dier, zoo groot als een varken, voorts twee of drie soorten van herten en otters.

Eindelijk aan het noordelijkste gedeelte van het groote eiland Bananas gekomen zijnde, hielden wij er weder op, om de aardrijkskundige ligging te bepalen; drie dagen daarna ontmoetten wij de eerste helling van de rivier, en wij kwamen die zonder moeite voorbij.

Den volgenden dag, den 3 Julij, zagen wij eindelijk eenige menschelijke gedaanten te midden van deze eenzaamheid, verschijnen. Op het oogenblik dat onze booten weder den weg voort zouden zetten, bemerkten wij in de verte eene praauw vol Indianen; ik had eene sterke begeerte om betrekkingen met hen aan te knoopen, maar toen wij naderden, gingen zij op de vlugt, terwijl zij zich met kracht van lange stokken in plaats van riemen bedienden. Ik beproefde te vergeefs om bij hen te komen, mijn vaartuig was te zwaar geladen; toen verzocht ik doctor Weddell, die de ligtste van onze vaartuigen commandeerde, om hen te vervolgen, en wij zagen eene jagt beginnen, die belangwekkend was, door de vlugheid en kracht, die de wilde en de beschaafde roeijers beiden aan den dag legden. De togt duurde lang: de lieden van den doctor, door vermoeijenis afgemat, verloren nu eens het voordeel, dan weder schenen zij, door het doen van nieuwe pogingen, den vijand te zullen inhalen, die hun onophoudelijk ontsnapte, maar weldra belemmerde een kleine waterval den doortogt en de Indianen, die, om zich van hunne stokken te bedienen, verpligt waren in ondiepe wateren te blijven, gingen langs den kant, terwijl ons vaartuig, door kracht van riemen, midden in den waterval stortte, en hun den weg afsneed. Toen de wilden zich in onze magt zagen, wierpen zij zich op de knieën, boven hunne hoofden verschillende soorten van vruchten houdende. Hunne praauw was vol pijlen, en wij vernamen naderhand, dat het spionnen waren, die afgezonden waren om ons te bespieden. Des nachts waren zij bij ons kamp gekomen, waarschijnlijk om ons te tellen. Zij waren rood beschilderd en hadden hunne haren ingesmeerd met kokosnoot-olie, hunne ooren waren doorgestoken en door ieder oor was een lange stok, en door hunne onderlip hing een kunstig bewerkt sieraad van albast. Zij waren geheel naakt en droegen alleen om den pols eenen katoenen armband, om de drukking van de pees des boogs te benemen. Wij overlaadden deze lieden met geschenken, en blijken van vriendschap. De spiegels waren hun onbekend, en wekten hunne nieuwsgierigheid bijzonder op: zij keken er gedurig achter, om te zien of het glas niet iemand verborg, en schenen verrukt over onze handelwijze. Onder ons eenen jongen neger bemerkt hebbende, die als knecht diende, verbeeldden zij zich, ik weet niet waarom, dat hij ons opperhoofd was, en tot ons vermaak bewezen zij hem door de zonderlingste gebaren hunnen eerbied. Wij vernamen van hen, dat wij op eenen geringen afstand van het eerste hunner dorpen waren, en toen ik het tegen den avond bemerkt had, ging ik mijne legerplaats op een eiland opslaan, een weinig bezorgd, om er tegen den nacht aan te komen.

Naauwelijks waren onze schildwachten uitgezet, of de Indianen van het dorp kwamen op ons eilandje: hunne ligchamen waren geheel geschilderd, tot hunne oogleden toe, en allen droegen lansen, pijlen en knodsen, er was niet eene vrouw onder hen. De gezindheid van deze wilden scheen ons niet zeer vredelievend toe. Wij deelden echter eenige messen en glazen voorwerpen onder hen uit, maar het aantal der bezoekers werd weldra zoo aanmerkelijk, dat ik ongerust begon te worden. Ik verzocht hun toen te vertrekken, doch zij gaven er geen gehoor aan, en begonnen luidruchtig te worden. De nacht was donker, en ik beken, dat onze toestand mij gevaarlijk toescheen. Ik liet de wapenen opnemen, maar zonder gerucht te maken, en beval aan iedereen om zich gereed te houden. Wij waren onder die woeste Chambiroas gekomen, wier naam alleen alle bewoners van deze gewesten doet sidderen. De aarzeling, die onder de lieden van mijn geleide zich begon te openbaren, deed mij vreezen, dat een panische schrik zich van onzen troep had meester gemaakt, en dan was onze dood zeker. De schildwachts kondigden mij ieder oogenblik de aankomst van nieuwe praauwen aan. De Indianen wilden geschenken eischen, en weigerden ons hunne wapenen in ruil te geven. Ik verklaarde hun toen, dat alle betrekking op zou houden, tot aan den morgen, en dat zij zich moesten inschepen. Onze lieden, in een lange lijn geschaard, die zich van den eenen kant des eilands tot den anderen uitstrekte, naderden eindelijk langzaam, en dreven, het geweer in den arm, de Indianen voor zich uit, maar zonder geweld te gebruiken. Aldus noodzaakten wij hen, zich in te schepen. Een oud opperhoofd alleen, voorgesteld hebbende om ons tot gids te dienen, bleef bij ons. Ik verdeelde toen ons volk in twee deelen, die beurt om beurt de wacht hielden. De schildwachts moesten van kwartier tot kwartier het wachtwoord herhalen, om zich te verzekeren, dat ieder op zijnen post was. De nacht ging zonder verdere ontmoeting voorbij. Bij het aanbreken van den dag was het volk weder geheel gerustgesteld, en lachte reeds over den schrik van den vorigen dag.

Na het ontbijt scheepten wij ons in, en onze vaartuigen bereikten weldra het dorp. Het strand, waarop het gebouwd is, scheen reeds rood van Indianen, toen de rivier ons eensklaps een onverwacht schouwspel aanbood. Een groote waterval deed zijne nabijheid bemerken door een gedruisch, dat hoe langer hoe duidelijker werd, en onze wilde stuurman scheen aan eene hevige ongerustheid overgegeven: hij maakte teekenen die wij moeite hadden te begrijpen, maar wij raadden dat de doortogt zeer gevaarlijk was. Het water bruiste met woede tegen de rotsen. Zocht de stuurman niet onzen ondergang en wachtten die Indianen, die elkander op den oever verdrongen niet met ongeduld op den oogenblik om met hunne knodsen diegenen te dooden, die aan de schipbreuk ontsnappen zouden? Ik zette achter den stuurman twee menschen, op wie ik vertrouwen konde, met bevel om op het eerste teeken op hem los te branden, maar alles ging gelukkig voorbij. De boot, gevolgd door de andere, stortte zich in den naauwen doortogt; wij werden met schuim

overdekt, en in een oogenblik was de geduchte hinderpaal achter ons. Het oude opperhoofd, zich toen aan eene uitgelatene vreugde overgevende, begon te dansen, terwijl hij een eentoonig gezang aanhief.

Voordat wij bij het dorp aanlandden, deed ik de booten stilhouden. Ik wilde mij verzekeren, of wij ons goed verdedigen konden, ingeval wij aangevallen werden. Ieder onzer had een geweer en eenen patroontasch, die goed gevuld was. Op de roeibanken waren pistolen, sabels, pieken en bijlen nedergelegd; in het kort, wij waren in staat, tweeduizend schoten te doen. Onder zulke omstandigheden zouden wij al de Indianen van de rivier niet gevreesd hebben, en wij kwamen in eene volkomene zekerheid aan wal.

Het dorp der Indianen was zamengesteld uit een honderdtal huizen, van palmbladen gemaakt, die gemakkelijk uit elkander konden worden genomen. De Indianen wonen slechts aan het strand, gedurende het drooge jaargetijde. Wij werden zeer wel ontvangen, hetgeen ik toeschreef aan de wijze, waarop ik de bemanning van de praauw behandeld had, want verscheidene van de menschen die er op waren, kwamen ons te gemoet. De Indianen geleidden ons in het dorp. De huizen vormen eene vrij regelmatige straat, in welker midden eene soort van plein is, waarop eene hut staat, alwaar de »heilige mutsen" bewaard worden. Zoo worden deze mutsen genaamd, die aangebeden worden. De heilige mutsen zijn bedekt met papegaaijen-vederen; zij zijn anderhalve el hoog, en van onderen met hangende bladeren versierd, zoodat hij, die dezelve opzet, geheel onzigtbaar wordt. Ik kon geene inlichtingen verkrijgen, omtrent het gebruik van deze mutsen; maar men vindt deze heilige versierselen bij alle stammen aan de rivier, die tot de verschillende stammen der Carajas behooren. Op zekere tijden van het jaar worden deze mutsen plegtig rondgedragen, en men verzekerde mij, dat de vrouwen alsdan in de bosschen de wijk nemen, want indien een harer deze *fetiches* ontdekte, zou zij als onzuiver beschouwd en terstond ter dood gebragt worden.

Terwijl wij bezig waren het dorp door te wandelen, kwam men mij berigten, dat de vrouwen der wilden zich in de booten wierpen en deze op eenigen afstand in het bosch bragten. Daar ik wist, dat zulks meestal een zeker bewijs is van vijandige oogmerken bij de Indianen, naderde ik de vaartuigen, en vroeg de uitlegging daarvan aan de opperhoofden, die mij omringden. Zij betuigden hunne vredelievende gezindheid, en riepen de vrouwen terug.

Het tweede dorp der Chambiroas, gelegen op den tegenovergestelden oever van den Aragaya is veel minder aanzienlijk dan het eerste. Den volgenden dag, na onze aankomst, gingen wij het bezoeken, en wij begaven ons vervolgens, om er den nacht door te brengen, naar het derde en belangrijkste dorp. Wij bevonden ons ditmaal te midden van eene zeer talrijke bevolking; maar de goede verstandhouding was tusschen ons en de Indianen gevestigd, ik had dus niets meer te vreezen, maar moest toch ten uiterste voorzigtig zijn. Ik beval dus aan de equipage de booten niet te verlaten, terwijl ik met twee van mijne reisgezellen aan land zou gaan; maar naauwelijks was ik op den oever, of ik werd in de armen van eenige sterke Indianen opgenomen, die mij medenamen tot aan het einde van eene straat, welke mij onmetelijk lang toescheen. Aan de laatste hut, die van hun opperhoofd, gekomen zijnde, deden zij mij op eene mat zitten, en bragten mij verschillende spijzen, waarvan ik mij verpligt rekende, te eten, niettegenstaande den afkeer, dien zij in mij verwekten. Weldra heerschte de levendigste vrolijkheid, en ik liet de helft van mijn volk aan land komen. Wij hadden ieder eenen Indiaan tot medgezel aangenomen, en het was grappig ons deftig te zien wandelen, gearmd met die goede wilden, die volmaakt naakt waren, terwijl iedereen zijne eigene taal sprak.

Des avonds voerden eenige honderden Indianen, beschilderd en met vederen versierd, dansen uit, die waarlijk een betooverend gezigt opleverden: zelfs, gedurende deze oefeningen hielden zij hunne wapenen in de hand. Toen de nacht gekomen was, kwamen verscheidene hunner voornaamste opperhoofden, om ons eenen waarborg te geven van hunne vredelievende gezindheden, onder ons slapen, en eenigen hunner strekten zich op den grond onder mijne hangmat uit.

Ik wist, dat deze Indianen eenige Brazilianen onder zich hadden, die zij, zegt men, tot slaven gemaakt hadden. Ik maakte kennis met deze lieden, die vier in getal waren: twee vrouwen en een inwoner van Para, benevens een gedeserteerde soldaat van Goyaz. Deze menschen prezen de wilden, die hun wel behandeld hadden, maar steeds weigerden, hen te laten vertrekken. Ik verkreeg van hen belangrijke inlichtingen over de gewoonten van deze volken. Ik vernam, dat de Indianen sedert lang, door de betrekking met de Carajas van het boveneinde der rivier, met mijne onderneming bekend waren. Hunne bedoelingen waren eerst vijandig geweest, maar ons wijs en standvastig gedrag, had hen tot betere gevoelens gebragt: alles droeg er toe bij, om te gelooven, aan de opregtheid der vriendschaps-betuigingen, die zij ons gaven. Ik deelde aan de opperhoofden mijn voornemen mede, en zij stemden, ofschoon met weerzin, er in toe.

Het grootste gedeelte der Chambiroas hadden voor onze aankomst, nooit blanken gezien, want de Braziliaansche slaven, waarvan ik gesproken heb, waren mulatten of mestiezen. De vrouwen beschouwden ons met alle teekenen der verbazing: zij openden onze kleederen, om te zien of onze borst van dezelfde kleur was als ons aangezigt, en waren onuitputtelijk in uitroepingen van verwondering. Deze daad toont aan, hoe weinig pogingen door de Brazilianen gedaan zijn, om dit gedeelte van hun uitgebreid gebied te onderzoeken. Ik bemerkte

dat het eten van menschen, dat bij verscheidene volken van Midden-Brazilië de gewoonte is, aan de Chambiroas evenveel afschuw inboezemde als aan ons. Ik had eenige opperhoofden van dit volk uitgenoodigd, om deel te nemen aan onzen maaltijd: maar niemand wilde aan het ossenvleesch komen, omdat zij, geen dier van die grootte kennende, zich verbeeldden, dat dit vleesch menschenvleesch zijn moest, en zij hadden moeite, hunnen afkeer te verbergen. Ik zocht hen te vergeefs van hunne dwaling te overtuigen.

De trommel, op wier geluid onze toebereidselen tot het vertrek gemaakt werden, had voor deze wilden eene groote aantrekkelijkheid. Bijna den ganschen nacht door, was ik verpligt, op het verzoek der opperhoofden, de trommel door de straten van het dorp te laten dragen. Alle inwoners, volgden dezelve, in groepen afgedeeld, en elkander in den arm houdende. Zij werden niet moede hem te hooren, en wanneer de tamboer een oogenblik ophield, verzocht men mij aanstonds bevel te geven, om dit zonderlinge concert voort te zetten. Onze vuurwapenen daarentegen, veroorzaakten dezen Indianen groote vrees. Toen het opperhoofd van den stam mij een bezoek kwam brengen, bewees ik hem de eer van een salvo met musketschoten. Door de ontploffing verschrikt, wierp hij zich met al zijne krijgslieden op den grond, en wij hadden alle mogelijke moeite om hen te overtuigen, dat zij niet dood waren.

Eenige dagen waren ons voldoende geweest, om de voornaamste koloniën van dit volk, dat ons zoo wel ontvangen had, te bezigtigen. Het oogenblik was gekomen, om onzen moeijelijken togt verder voort te zetten. Wij zouden ons weder te midden der eenzaamheid bevinden. Wij hadden niet meer tegen de menschen maar tegen de natuur te strijden. De verschrikkelijke watervallen versperden dat gedeelte van den vloed, dat wij nog moesten onderzoeken. Ik deed mijn best, eenige Indianen over te halen, ons tot stuurlieden te dienen; maar zij weigerden volstrekt om in onze gevaren te deelen. Zij waarschuwden ons alleen, om nooit te landen op den westelijken oever, dewijl die door vijandige Indianen bewoond werd.

Van al hetgeen men ons gezegd had van de gevaren, die den reiziger op dit gedeelte van den Aragaya bedreigen, was niets overdreven. Wij gingen verscheidene watervallen over, in een van welke mijne boot driemaal tegen de rotsen stootte. De volgende dagen kwamen wij verscheidene hinderpalen van dezelfde soort te boven: eene der praauwen sloeg om, doch niemand kwam er bij om. De watervallen werden hoe langer hoe verschrikkelijker. Er werden wonderen van behendigheid vereischt, om die allen over te komen, zonder tegen de rotsen verbrijzeld te worden. Vier dagen waren reeds verloopen in moeijelijke pogingen tegen die, onophoudelijk terugkeerende hinderpalen, toen wij den grootsten der watervallen bereikten, die zamengesteld was uit een aantal kleinere, en in het geheel meer dan twee mijlen lang. Men was nu eens verpligt de vaartuigen op de steenen te slepen, dan weder hen aan eenen snellen stroom prijs te geven. Het scheepsvolk, dat niet ophield den ganschen dag in het water te werken, was zoodanig uitgeput, dat wij de geheele taak niet voor den nacht ten einde konden brengen, en wij moesten op de rotsen slapen; den volgenden dag kwamen wij dit gevaarlijke punt gelukkig voorbij, en van toen af zou de vaart eene der aangenaamste geweest zijn, indien de honger ons niet was komen kwellen. Gelukkig naderden wij eene rustplaats, en men kan denken, met hoeveel vreugde ik eindelijk na eenige dagen van een gedwongen diëet, de Braziliaansche vlag van het fort San-Joäo das duas Barras, een weinig beneden de vereeniging van den Aragaya met den Tocantin gelegen, zag waaijen.

Het fort San-Joäo is gebouwd op eene hoogte, vanwaar men de uitwatering van den Aragaya in den Tocatin overziet. Bij onze aankomst zagen wij, dat alles in de grootste verwarring was; het garnizoen had onze vaartuigen voor eene vloot van wilden aangezien; alles was onder de wapenen, en wij moesten ons keizerlijk paspoort toonen, voor wij in de plaats werden toegelaten. Naauwelijks waren wij aangekomen, of wij waren er op bedacht, om ons levensmiddelen te verschaffen, maar wij bedrogen ons zeer. De bezetting voedde zich met hetgeen om de drie maanden van de stad Para er naar toe gezonden werd, en men zeide mij, dat de gewone toevoer door onverklaarbare oorzaken, nog niet was aangekomen. Wij hadden dus geene hoop, ons te San-Joäo te provianderen. Ik merkte weldra op, dat de bevelhebber van het fort, in weerwil van de plegtigste verzekeringen, eenige achterdocht ten onzen opzigte koesterde, want hoewel hij, bij mijne aankomst, mij zelfs de sleutels van het fort wilde ter hand stellen, verklaarde hij mij echter den volgenden dag, dat hij mij niet kon toestaan, den Tocantin af te zakken. Daar ik in mijn gevolg meer volk had dan hij, denk ik, dat hij zeer in verlegenheid geweest zou zijn, zijne bevelen te doen uitvoeren, indien mijn voornemen geweest was, hem te trotseren; maar, na den loop van den Aragaya onderzocht te hebben, stelde ik mij voor, om den Tocantin weder op te varen, en alzoo langs een nieuwen weg naar Goyaz terug te keeren. De kommandant had tegen dit voornemen niets in te brengen; maar, om het uit te voeren, waren er levensmiddelen noodig, en hij weigerde mij dezelve te geven, of zelfs te verkoopen, op welke voorwaarde het ook ware. Ik stelde hem te vergeefs voor, dat hij, door zoo te handelen, niet alleen vreemdelingen blootstelde om van honger te sterven, hetgene hem eigenlijk zeer weinig belang in kon boezemen, maar ook een aanzienlijk aantal Braziliaansche soldaten: niets kon hem bewegen. Ik wist echter, dat zijne magazijnen opgevuld waren met manioc-meel. Maar ik wist niet, dat die man, om zich te verrijken, voor geene afpersing terugdeinsde. Zijne eigene soldaten wer-

den met jonge krokodillen gevoed, die hij tot eenen hoogen prijs verkocht, zelfs aan hen, die ze gevangen hadden. Drie jaren later verhaalde men mij dit alles te Para, waar ik vernam, dat het garnizoen van het fort tegen dezen onwaardigen bevelhebber was opgestaan, en hem doodgeschoten had.

De weigering van den kommandant van San-Joäo bragt mij in eene groote ongerustheid. Hoe zou ik zoo vele menschen van voedsel voorzien, terwijl ik bovendien aan die menschen zulk eenen moeijelijken arbeid moest opleggen? De vischvangst bood ons slechts karige voordeelen aan. Na lang bidden en smeeken kreeg ik eindelijk eenige manden met manioc-meel, en ik zond eenige menschen van mijn gevolg in het bosch, alwaar zij eene groote menigte kastanjes verzamelden: ook stond men ons toe het eenige hoornbeest te koopen, dat in het fort was en dat men er als een voorwerp van nieuwsgierigheid bewaarde. Het was met dezen voorraad, dat ik beproefde, den Tocantin op te varen. Deze poging zou onzen togt waardiglijk bekroonen.

Weldra kwamen wij aan watervallen, die zeer moeijelijk waren om over te komen, vooral voor menschen, die reeds door zoo vele ontberingen uitgeput waren. Eene vaart van negen dagen, geleidde ons naar Boa-Vista. De zwarigheden, die deze vaart opleverde, hadden haren oorsprong in de ongemakken, die de moedeloosheid en de honger aan ons scheepsvolk deden gevoelen. De ontdekking van een schildpad, de ontmoeting van een vaartuig, beladen met gedroogd vleesch, waren voldoende om onder ons de grootste vreugde op te wekken. Het waren inderdaad groote moeijelijkheden. Ik had ook eenen opstand te bedwingen, die alleen zijne oorzaak had in de vermoeijenis en den honger. Een gedeelte van mijn volk wilde mij noodzaken tot een oponthoud, dat ik als verderfelijk voor de belangen van den togt beschouwde. Na eenige vruchtelooze pogingen, om de opstandelingen tot hunnen pligt te brengen, moest ik hen aankondigen dat ik hen in de woestijn zou verlaten, die door de vijandige Indianen bewoond werd; vervolgens ging ik met de overigen heen, vast besloten mijne reis alleen met de getrouwen voort te zetten. Toen de opstandelingen zagen, dat het mij ernst was, vroegen zij om te kapituleren: maar zij mogten alleen in de vaartuigen opgenomen worden, wanneer zij dezelve zwemmende wilden bereiken.

Onze intrede te Boa-Vista was een ware triomftogt, én eenige dagen rust in deze kleine stad, hadden ons spoedig al onze moeiten doen vergeten. Wij kwamen aan land te midden van een oorverdoovend geraas, dat veroorzaakt werd door de wanluidende klanken van de muzijk des lands, door het gelui der klokken en salvo's van musketschoten, hetwelk beantwoord werd door het geroffel van onzen tamboer en de geweerschoten van mijn volk. Dit verschrikkelijk rumoer duurde tot aan den nacht. De stad Boa-Vista is vrij aardig, ofschoon de huizen van palmbladen en stroo gebouwd zijn; de kerk is ruim en van dezelfde bouwstoffen zamengesteld, behalve de fondamenten en onderste gedeelten der muren, die van steen zijn. Door de ijverige pogingen der zendelingen is dit vlek eerst kortelings opgebouwd. De bevolking is voornamelijk zamengesteld uit negers van de provincie Maranon. Weinige jaren geleden stonden slechts eenige stulpen, de wijkplaatsen van dieven en moordenaars, op deze plaats: nu zijn zij vervangen door een bloeijend dorp, door eene welwillende en vreedzame bevolking.

Een togt door de bewonderenswaardige bosschen van Boa-Vista bragt ons naar de dorpen, die bewoond worden door de Apinagès Indianen. Voor de aankomst der zendelingen vielen deze wilden de vaartuigen aan: dikwijls vermoordden zij de menschen, die den Tocantin afzakten of opvoeren. Tegenwoordig zijn de Apinages vreedzamer en ofschoon zij geene naauwe betrekkingen hebben met de inwoners van Boa-Vista, hebben zij toch van hunne rooverijen afstand gedaan. Het is waar dat deze Indianen, gansch omringd door de menschenetende stam der Chavantes, de behoefte gevoelen om in goede verstandhouding met de Christenen te leven, wier vuurwapenen hen dikwijls van groote hulp zijn. Deze Indianen zijn geheel naakt; zij hebben de gewoonte om de ooren der jonge kinderen door te steken en er ligte stokjes in te doen, die zij hoe langer hoe dikker maken, en eindelijk door ronde stukken hout vervangen, die de oorlappen zoo lang uitrekken, tot zij op de schouders hangen. De Apinages leven in drie groote dorpen; wij bragten den nacht in een der grootste door: men vierde er gedurende verscheidene dagen een zonderling feest, hetwelk wij bijwoonden. Al deze Indianen waren met de levendigste kleuren beschilderd en met schitterende vederen versierd, eentoonige dansen duurden den geheelen nacht door bij het geluid der trompetten en tamboerijns. Wij zagen achtereenvolgens verscheidene paren, die hunne jonggeborenen in eene hangmat droegen, vervolgens boden zij hen aan de maan aan, die toen in al haren glans schitterde. Een Indiaan van eene buitengewone vlugheid, en die de ongeloofelijkste sprongen maakte, schudde met geweld eene soort van kalebas in den vorm van eene flesch, die kleine keisteentjes bevatte. De vrouwen werden tot dit feest toegelaten, en vormden eene lange rij, tegenover de mannen. Niettegenstaande den staat van opgewektheid, waarin de dans en de drank de wilden gebragt had, toonden zij voor ons de beste gevoelens.

Eene vermoeijende en gevaarlijke vaart van eenige dagen, volgde op de dagen van rust, die wij te Boa-Vista doorgebragt hadden. Wij bereikten aldus het dorp Paxe, waar wij onze vaartuigen moesten verlaten om onzen weg naar Goyaz te land voort te zetten. Voor wij te Paxe aankwamen, ontmoetten wij slechts een belangrijk punt, namelijk het dorp Porto-Imperial, dat, onder het koloniale stelsel Porto-Real heette, en onder dien naam op

de meeste kaarten is aangeduid. Hier zagen wij eene ellendige bevolking, alzoo gemaakt door de wilden. Een voortdurende schrik rust op de inwoners van Porto-Imperial. De vrouwen durven niet naar de fontein te gaan om haar linnen te wasschen of water te halen, zonder vergezeld te worden door een talrijk geleide van mannen, met geweren gewapend. Door zoo vele rampen overstelpt, waarbij zich ook de honger kwam voegen, zal deze bevolking, die jaarlijks gedecimeerd wordt, weldra verdwijnen, indien er geen werkdadige hulp verleend wordt.

Van Paxe af, zouden wij te land gevaren en hindernissen ontmoeten, niet minder gevaarlijk en geducht, dan de watervallen van den Tocantin, die wij met zooveel moeite overgekomen waren. Wij moesten de woestijnen doortrekken, die den grooten delta vormen, aan de eene zijde door den Aragaya, aan de andere door den Tocantin begrensd. Onze marsch werd vertraagd, niet alleen door de vermoeijenis en afmatting van onze muilezels, van welke velen ons niet konden volgen, maar ook door de voorzorgen, die wij moesten nemen tegen de wilde stammen, die in deze eenzame streken verspreid waren. Wij waren op het grondgebied van volken, om hunne wreedheid berucht, de Chavantes en Canorières. Deze laatsten ofschoon geene menscheneters zijnde, zijn nog meer geducht dan de Chavantes, en men kan naauwelijks de overleveringen gelooven, die ten hunnen opzigte in het land verspreid worden. Gedurig op den Tocantin varende, hebben de Canorières de gewoonte om de ongelukkigen, die in hunne handen vallen, en vooral de vrouwen, aan het uiteinde van hunne praauw vast te binden: deze ongelukkigen worden dus telkens in het water gedompeld, wanneer het brooze vaartuig te midden der watervallen komt, die men overal in de rivier vindt. Ik ontmoette eene arme vrouw, die aan de handen van deze onmenschen ontkomen was, nadat zij drie dagen te midden van deze kwellingen had doorgebragt.

De woeste vlakten, die zich tusschen den Aragaya en den Tocantin uitstrekken, behouden nog hier en daar eenige sporen van de beschaving, waarvan de weldadige invloed hen eertijds voorzien had. Hier en daar verheffen zich boschjes van banaanboomen en oranjeboomen, die eenige ruïnes beschaduwen. De weinige dorpen, die men doortrekt, zijn ontvolkt: de meeste huizen zijn verbrand. Het gehucht Amaroléité, dat wij door moesten, bevatte slechts een dozijn inwoners, die tot wanhoop gebragt waren; de overigen waren onder de knodsen der wilden bezweken, en ofschoon de nog levenden verzekerd waren, dat zij hetzelfde lot zouden ondergaan, hield de liefde tot den geboortegrond hen nog op den onherbergzamen grond terug. Toen wij eindelijk te Pilar kwamen, konden wij op ons gemak uitrusten en ons gezigt werd niet meer door zulke verschrikkelijke tafereelen geschokt. Men moet de woestijnen, die door den Aragaya en Tocantin bespoeld worden, doorgetrokken zijn, om den staat van ellende en regeringloosheid, waarin eenige deelen van Brazilië wegkwijnen, in zijne geheele volkomenheid te kennen.

Wij naderden Goyaz en konden de stad weldra binnentrekken, niet meer begroet door spottend gelach, maar door kreten van verrukking. Deze togt op den Aragaya had ons een begrip gegeven van de velerhande vermoeijenissen en gevaren, die den reiziger op de onbezochte wateren van Brazilië wachten. Wij hadden ons kunnen overtuigen dat het gemis aan wegen, de grootste hinderpaal is voor de vorderingen der beschaving in deze afgelegene streken. Ongelukkig zijn er te weinig pogingen gedaan, om dezen hinderpaal te overwinnen, en eenige voorvallen gedurende onzen togt op den Aragaya hebben genoeg bewezen hoe groot de onverschilligheid der Brazilianen is, omtrent iets, hetgeen den voorspoed van dit land zou kunnen bevorderen. Het zoude te wenschen zijn dat zij, een voorbeeld nemende aan de Europesche reizigers, eindelijk eens besloten, om naauwkeurig het uitgestrekte rijk te onderzoeken, dat zij nu nog met de barbaarsche volken deelen. Het is niet genoeg om, zoo als zij doen, eenige deelen van een groot grondgebied te ontginnen; men moet veelvuldige en voordeelige betrekkingen aanknoopen, tusschen die verschillende gewesten, die voorheen door bosschen en onbebouwde vlakten gescheiden waren. Wij hebben reeds gezegd dat Brazilië tegenwoordig voor den natuuronderzoeker en dichter vele bekoorlijkheden heeft, want dáár kan men de onbebouwde natuur bestuderen. Het zoude te wenschen zijn, dat men er ook den weldadigen invloed van den arbeid en de volkomene zegepraal der beschaving kon bewonderen!

Elburg, 1852. P. VAN DE VELDE Mz.

EEN SPROOKJE UIT HET NOORDEN.

Op een somberen avond in November zat ik alleen met den man, die mij de opvoeding zijner zonen destijds had toevertrouwd. Hij bewoonde een landgoed dat twintig mijlen van Christiania aflag. Buiten viel er iets, dat geen regen, geen sneeuw, geen hagel was, maar een mengsel van deze drie. Bij ons in de kamer verspreidde de tafellamp een zoo somber licht dat men naauwelijks op het met porselein beladen buffet, dat in den hoek stond, den grooten beker kon onderscheiden, die in der tijd aan een der voorvaderen van mijn patroon, voor zijne aan den lande bewezene diensten was geschonken. De waardige erfgenaam van dezen beker, op welken men in de familie magtig trotsch was, zat op de sofa de drukproeven na te zien van zijne brochure, getiteld: Eenige vaderlandslievende opmerkingen over het welzijn des lands, door een vriend des vaderlands.

Terwijl hij aldus op de eijeren, die zijne wijsheid gelegd had, zat te broeden, liet hij somtijds eenige meer of minder nieuwe denkbeelden aan

het licht komen, die hij tot mijne bijzondere stichting van tijd tot tijd mij voorlas, terwijl ik aan de tafel bezig was de taak mijner leerlingen na te zien. Eindelijk werd hij warm en barstte los in een stortvloed van vaderlandsgezinde meeningen, die ik nergens anders mede zou kunnen vergelijken dan bij die, welke men in zijn vroegère vlugschriften over de betrekking tusschen den staat en de kerk kan vinden. Ik moet bekennen dat ik een zeer onwaardig toehoorder van zulk een vaderlandslievend orakel was, vooral omdat ik al zijne welsprekende gezegden al van buiten kende, daar ik ze zeker al zestig maal gehoord had. Al mijn gouverneurs-geduld raakte op, maar wat zou ik beginnen, om mijne slaperigheid te bedekken, voor iemand, die regt op mijne onverdeelde en bewonderende aandacht meende te hebben. Hoe zou ik hem tot staan krijgen of van zijn drievoet doen afstijgen? Weldra raakte ik zoo bedwelmd van al die hoogdravende en holklinkende uitspraken over nationale nijverheid, vrijheid van handel, invloed van geboorte, invloed van geld, democratie, socialismus, dat ik volstrekt mijn geeuwen niet bedwingen kon, toen een luid gelach uit de keuken mij te hulp kwam. Het was Christiaan de smid, die hier het woord voerde en eene zoo luidruchtige vrolijkheid te weeg bragt.

«Ik moet volstrekt eens een der historietjes van den smid hooren," zeide ik opstaande, en liet den heer des huizes staan bij het kind van zijn geest.

»Oude wijven- en minnemoerssprookjes;" mompelde hij, »kinderachtige fabeltjes, die voor een verstandig man onuitstaanbaar zijn. De ware vaderlandsliefde...." het slot van den volzin bleef buiten mijn gehoor, daar de zaaldeur achter mij digtviel.

De vlam van een takkebos gevoegd bij de blokken waaruit het haardvuur bestond, verlichtte de in de keuken verzamelde vrolijke groep. Onder den grooten schoorsteenmantel, zelf zat de oude jichtige huishoudster met haar spinnewiel; ook zij zette, o wonder, een vrolijk gezigt. Voor haar zaten de kinderen, hazelnoten te kraken en om haar heen zaten de vrouwen en de dochters der daglooners te breijen of te spinnen. De mannen hadden de sneeuw van hunne schoenen gestampt en zaten nu aan de lange tafel waarop de keukenmeid de uijensoep had geplaatst. Tegen den schoorsteen geleund stond de smid met zijn kort pijpje in den mond, terwijl zijn gelaat hier en daar eene zwarte veeg droeg, maar die zelfvoldoening uitdrukte, die iemand geniet, als hij een aardig historietje verteld heeft en gestreeld is door de wijze, waarop het ontvangen is.

«Goeden avond, Christiaan." zeide ik. »Wat hebt gij dan toch verteld, dat ik in de zaal u allen zoo hartelijk heb hooren lagchen."

«O ja," riepen de kinderen: »Christiaan heeft ons verteld, hoe de duivel eens een slimmen smid een streek heeft willen spelen, en hoe deze den neus van den duivel met zijn nijptang heeft weten te pakken. Nu zal hij ons vertellen hoe de opperdief de dochter van den edelman trouwde."

»Goed, goed; Christiaan, ga voort, laat ik u niet storen," zeide ik, verheugd dat ik aan die stijve politiek van mijn patroon ontsnapt was en tevens een dier eigenaardige volksverhalen uit den mond van een man uit het volk, zou hooren.

Op deze aanmoediging deed de smid een paar halen uit zijn pijpje en begon daarop de

HISTORIE VAN DEN OPPERDIEF.

Er was eens een arme boer, die drie zonen had. Daar hij niets bezat, om hun na te laten, als hij kwam te sterven, en ook geen geld, om hen een ambacht te laten leeren, wist hij niet wat hij met hen beginnen zou. Eindelijk zeide hij:

»Kinderen, gij kunt worden wat gij wilt, gij kunt gaan waar gij goedvindt en ik zal u zelfs een eindje brengen." De vader en zijne drie zonen gingen alle vier den weg op tot zij aan eene plek kwamen, waar drie wegen uitliepen. Daar koos ieder der broeders een weg voor zich, en de vader keerde, na afscheid van hen genomen te hebben, naar zijne hut terug.

Ik zal niet vertellen, ten minste van daag niet, wat er van de twee oudsten werd, maar alleen wat den jongsten overkwam.

Op een avond, dat hij een groot bosch doorging, werd hij door een zwaar onweder overvallen. De wind was zoo hevig en het hagelde zoo fel, dat hij naauwelijks uit zijne oogen zien kon; het was hem onmogelijk een voetpad te ontdekken, en of hij regts of links gaan moest; onmogelijk tevens om de terugweg te vinden. Hij ging op goed geluk en al tastende, en niet weinig verlegen, verder, tot hij ver, heel ver een licht in het bosch meende te zien. Hij ging nu, zoo goed het ging, in die rigting voort en eindelijk bereikte hij het. Dit licht kwam uit de keuken van een huis, en toen hij zulk een vuur daar zag branden, begreep hij dat men in dit eenzaam gelegen huis nog wel niet naar bed zou gegaan zijn. Hij ging naar binnen en ontmoette eene oude dienstmaagd, die de meubelen schikte en alles in orde bragt, alsof hare meesters aanstonds zouden binnenkomen.

» Goeden avond," zeide de jongeling.

» Goeden avond," antwoordde de oude vrouw.

» Weet gij wel dat het van nacht buitenshuis niet heel aangenaam is?" vervolgde hij.

»Ik wil het wel gelooven!"

»Kan ik hier onder dak blijven en slapen, tot morgen?"

»Het zou voor u en mij slecht afloopen, als gij van nacht hier bleeft," zeide de oude vrouw, »want als de meesters kwamen en u vonden zouden zij u doodslaan en mij ook"

»Wat zijn dat voor meesters dan, die gij hebt, goede vrouw?"

»Dieven," antwoordde zij, »en wel van de ergste soort. Toen ik nog een kind was, hebben zij mij gestolen en mij hier gehouden, om hun huishouden te bezorgen.»

»Nu dat mag zoo wezen, ik blijf toch, 'er kome van wat er wil," zeide de jongman. »Ik ga naar bed en denk te slapen tot morgen ochtend."

»Ik ben niet sterk genoeg om u de deur uit te zetten," zeide de oude vrouw. »Gij moet dan maar doen wat gij wilt. Ik heb u gewaarschuwd."

Daarop ging de jongman naar eene zijkamer, waar een bed was en ging ter rust, maar hij had niet lang geslapen, of de dieven kwamen te huis. Ik moet hier even zeggen, dat zij eenige dagen te voren hun kapitein hadden verloren, en dat zij nog geen opvolger van hem verkozén hadden.

De oude vrouw vertelde hun, dat een vreemdeling binnengekomen en haars ondanks bezit van de kamer en het bed van den overleden kapitein genomen had.

»Hebt gij ook bemerkt of hij geld heeft om zijn nachtverblijf te betalen?" vroegen de roovers.

»Hij zou geld hebben!" antwoordde de oude vrouw. »Als de kleeren, die hij aan het lijf heeft, hem toebehooren, is het zeker alles wat hij bezit."

Terwijl de dieven eenigzins verwonderd, beraadslaagden wat zij met zulk een onverschrokken bezoeker zouden aanvangen, trad de jongman, die inmiddels opgestaan was, bij hen binnen.

»Goeden avond heeren," zeide hij stoutweg. »Hebt gij ook een goeden knecht noodig? Ik raad u dat gij mij neemt; gij zult over mij voldaan zijn."

»Wel," zeiden de dieven, »als gij met ons mede wilt doen, kunt gij wel een plaatsje onder ons bekomen."

»Welk beroep ik bij de hand neem is mij onverschillig," zeide de jongman, »want toen ik mijn ouders huis verliet, heeft mijn vader mij gezegd, dat ik kon worden wat ik maar wilde."

»Komaan, wilt gij dan het beroep van dief bij de hand nemen?" vroegen de anderen.

»Och ja, waarom niet; ik geloof toch dat het geen van de ongemakkelijkste is;" zeide de jongeling.

»Het is zoo gemakkelijk niet als gij wel denkt," zeide de dieven, »maar wij zullen u eerstdaags uw proefstuk eens laten doen."

Den volgenden dag zou hij reeds op de proef gesteld worden. Niet ver van het bosch woonde een landman, die drie ossen had, waarvan hij er een ter markt wilde brengen; de dieven waren er door een hunner spionnen van verwittigd geworden. Als de jongman hem alle drie de ossen achtervolgens, kon ontstelen, zonder den man zelf leed toe te voegen, zouden zij hem onder zich opnemen, zeiden zij, niet als hun knecht, maar als hun kapitein.

Toen de jongeling op zijne onderneming zou uitgaan, wilde hij niets medenemen, dan een schoen met een zilveren gesp, die tot den buit behoorde, dien men voor eenigen tijd aan reizigers ontnomen had. Hij ging naar den zoom van het bosch en verstak zich in het kreupelhout, nadat hij eerst den schoen midden op den weg, dien de boer met zijn os gaan moest, had nedergelegd. Ook kreeg de boer hem dadelijk in het oog.

»Wel dat is waarlijk een schoen, die nog zoo goed als nieuw is," zeide hij. »Was het nu maar een paar, dan zou ik ze medenemen, om aan mijne vrouw te geven, en dat zou haar misschien wel eens in eene goede luim brengen, wat haar niet dikwijls overkomt." — Men moet weten dat deze boer eene vrouw had, die oud en heel grommig en kwaadaardig was, zoodat er haast geen dag verliep, dat hij geen slagen om de ooren ontving. »Maar," vervolgde de arme stakker, »zij zou denken dat ik haar voor den gek hield, als ik met een enkelen schoen aankwam, daarom zal ik dien maar stilletjes hier laten liggen." Dit zeggende ging hij verder.

»Onze held kwam haastig uit zijn schuilhoek, nam de schoen op, maakte een omweg door het bosch en legde den schoen ten tweeden male in den weg van den boer.

»Wat ben ik dom," riep deze, zoodra hij hem gewaar werd, »dat ik dien anderen schoen ook moest laten liggen, terwijl ik zoo spoedig den tweeden vind. Ik zal hem gaauw gaan halen en ze dan alle beide aan mijne vrouw geven."

Om te spoediger terug te kunnen zijn bond hij zijn os aan een boom. Toen hij terug kwam had hij niet alleen den anderen schoen niet gevonden maar tot zijne veel grootere teleurstelling, hij zag evenmin zijn os, dien de jongeling losgemaakt en medegenomen had. »Ongelukkige die ik ben!" riep hij uit. »Wat zal mijne vrouw zeggen, als zij hoort, dat ik mijn os kwijt geraakt ben. Zij is in staat mij de hersens in te slaan!" Eindelijk begreep hij, dat het verstandigste wat hij doen kon, was zijn tweeden os te halen, en dien ter markt te brengen, opdat zijne vrouw gelooven zou, dat hij ze alle beide had verkocht. Toen hij terugkwam was het nog vroeg en zijne vrouw sliep nog, hij kon zonder dat zij het merkte den tweeden os medenemen en hij trok daarmede op weg naar de stad.

Dit maal had de jongeling enkel een touw medegenomen, hetgeen hij onder zijne armen geslagen en waarmede hij zich aan een boom opgehangen had aan den weg, dien de boer langs moest. Toen deze hem gewaar werd, zeide hij slechts:

»Dat is er een die is nog ongelukkiger of nog dommer dan ik; want ik noch iemand kunnen hem eenige hulp verleenen. Het zou u weinig baten, arme jongen, of ik u al lossneed. Blijf dus maar stilletjes hangen."

En bedaard stapte de boer met zijn os verder. De jonge man liet zich op den grond zakken, maakte een omweg door het bosch en vertoonde zich op nieuw aan hem als een gehangene.

»God beware mij!" riep de boer uit, zoo haast hij hem zag. »Zijt gij zoo ongelukkig geweest, mannetje, dat gij u tweemaal voor eens hebt opgehangen? Hoe het zij, ik kan er niets aan doen." Dit zeggende vervolgde hij zijn weg.

De jonge man deed ten derdenmale wat hij reeds tweemaal verrigt had en vertoonde zich op nieuw nadat hij in allerijl een dwarspad had doorgeloo-

pen, als een gehangene aan den boer. Bij dit gezigt wist de andere niet wat hij denken zou.

»Is dat altijd dezelfde die daar hangt? of zouden drie broeders even ongelukkig en de twee laatste even dwaas als de eerste geweest zijn? Het is onmogelijk of het is waarlijk tooverij. Ik moet volstrekt zien of de twee anderen er nog zijn."

Hij bond dus zijn os aan een boom en liep den weg terug, om eene zoo wonderbaarlijke zaak van naderbij te onderzoeken, maar zoodra hij zich verwijderd had en van den eenen boom naar den anderen liep om zijne drie gehangenen op te zoeken, liet de jonge man zich van den boom afzakken en pakte zich weg met den os. Toen de boer terugkwam zonder een gehangene of een os terug te vinden, zou hij den geheelen dag door hebben staan te balken, als hij niet begrepen had, dat het nog beter ware, ijlings terug te keeren en zijn laatsten os te halen om dien, zonder dat zijne vrouw het wist, naar de markt te brengen en zoo duur mogelijk te verkoopen.

Reeds was hij het bosch bijna ten einde en bezig zichzelven te troosten met de hoop, dat hij op een kooper, die niet zoo slim was als hij, zijn verlies althans gedeeltelijk zou verhalen, toen hij eensklaps in de verte het geloei van een os hoorde.

»Ha," zeide hij; »daar hoor ik mijne ossen, zij zijn niet ver af, en ik zal ze wel weer krijgen. Ik zal dezen wat steviger vastbinden dan de twee anderen, zoodat hij niet los kan breken."

Zoo gezegd, zoo gedaan. Hij gaat het bosch ronddwalen, maar vruchteloos, en bij zijne terugkomst is de derde os ook verdwenen. De boer huilde en balkte en rukte zich in wanhoop de haren uit het hoofd. Verscheidene dagen durfde hij niet tehuis komen, uit vrees voor de vuisten en nagels van zijne vrouw.

De jonge man echter bragt de drie ossen bij de dieven tehuis en eischte, dat zij nu ook hun woord gestand zouden doen. Het was een meesterstuk, dat moesten zij bekennen en zij namen hem dan ook tot hun kapitein aan. Nu zette hij een hooge borst, alsof hij al zijn leven gekommandeerd had, en zeide, dat hij hen nu ook eens op de proef wilde stellen, met eene onderneming, waaraan allen deel zouden nemen, maar welke hij hun niet zou openbaren voor de geheele bende op eene mijl afstands vandaar, bijeen was, waar hij als het tijd was, zich bij hen zou voegen. Ieder vertrok afzonderlijk en onze kapitein bleef alleen in huis. Toen liet hij de drie ossen los en joeg ze den weg op, opdat zij uit zichzelven naar den stal zouden loopen van den armen drommel, wien ze ontroofd waren. Vervolgens haalde hij al de paarden der dievenbende uit, en belaadde ze met al hare schatten van goud, zilver en juweelen.

»Als uwe meesters terug mogten komen," zeide hij tot de oude vrouw; »moet gij hen van mij groeten, want ik ga eene verre reis doen; en ik raad hun hier te wachten tot ik terugkom, want als ik hen ergens aantrof, zou het hun duur te staan komen." Hiermede vertrok hij.

Gelukkig vond hij den weg, die naar zijne geboorteplaats leidde, en toen hij de hut van zijn vader in het oog kreeg, trok hij een prachtig kleed aan met gouden tressen, dat hij bij de dieven had gevonden. Met zijn goed voorkomen kon hij in deze kleeding wel voor een prins doorgaan.

Hij klopte bij zijn vader aan.

»Ik verlang hier van nacht te blijven," zeide hij.

»Uwe hoogheid spot met mij," antwoordde zijn vader. »Hoe zou zulk een groot heer in mijne arme hut wilen overnachten."

»Gij zijt altijd een oude vrek geweest," zeide de jonge man, »en nu zijt gij het meer dan ooit, daar gij uw eigen zoon niet onder uw dak wilt ontvangen."

»Hoe, zijt gij mijn zoon?" riep de boer.

»Herkent gij mij dan niet?" vroeg zijn zoon.

Eindelijk herkende de boer hem dan toch.

»Maar welk handwerk hebt gij dan toch uitgeoefend, heer zoon," vroeg de boer, »dat gij in zoo korten tijd terugkomt, uitgedost als een prins?"

Komaan, dat zal ik u eens vertellen. Gij herinnert u wel dat gij mij vrijheid hebt gelaten bij de hand te nemen wat ik wilde? Ik heb van die vrijheid gebruik gemaakt en mijn proefstuk onder eene dievenbende afgelegd. Mijn leertijd is om, en ik kom terug, overman lid van het gild en met de winst van mijne eerste onderneming.

Den volgenden morgen zeide onze dief tot zijn vader: »Nu ik in een goeden doen zit ben ik aan trouwen gaan denken. Ik wil mijne vrouw niet ver gaan zoeken. De edelman die ginder op het kasteel woont, is even rijk als ik en hij heeft eene wonderschoone dochter. Ik geloof niet, dat er twintig mijlen in het rond eene betere partij voor mij zou te vinden zijn. Ga gij haar voor mij ten huwelijk vragen."

»Zijt gij gek geworden?" vroeg de vader.

»In het geheel niet," antwoordde de zoon; »ik heb alles verkregen wat noodig is, om een opperdief te wezen. Ga dus naar het kasteel en doe woordelijk mijne boodschap."

De vader vertrok en verwierf toegang bij den edelman; terwijl hij geducht angstig was, dat hij met een pak slagen naar huis zou moeten keeren.

»Genadige heer," zeide hij, »heb medelijden met een ongelukkig vader. Ik heb mijne drie zonen van huis laten gaan en hun vrijheid gegeven om door de wereld te zien te komen, zoo als zij wilden. De jongste is teruggekomen en onder voorwendsel, dat hij zijn fortuin gemaakt heeft, begeert hij, dat ik voor hem uwe dochter ten huwelijk vraag."

»Zoo, zoo," zeide de edelman. »En wat is zijn beroep; dat hij dat wagen durft?"

»Genadige heer; hij is opperdief."

De edelman begon te lagchen.

»Dat is zeker een goed ambacht," zeide hij; »en als men er knap in is, kan men wel rijk worden. Maar zeg aan uw zoon, dat ik hem niet op zijn woord gelooven kan, en dat hij mij voor alles, eens moet laten zien wat hij doen kan. Als hij

wil, dat ik hem mijne dochter geef, laat hij mij dan aanstaanden zondag in de keuken het gebraad van het spit stelen, als ik en mijne bedienden er bij zijn."

De vader keerde naar zijn zoon terug en zeide hem, dat de edelman de scherts niet euvel opgenomen had.

»Het was geen scherts, van den edelman zoo min als van mij, vader," zeide de zoon. »Ik wenschte maar, dat hij mij een moeijelijker taak had opgelegd. Zijne dochter is de mijne."

Des zondags morgens nam hij drie levende hazen, deed die in een zak, vermomde zich met oude lompen en begaf zich op de binnenplaats van het kasteel. Wie den armen bedelaar zag, moest medelijden met hem krijgen. De edelman en al zijne bedienden waren in de keuken, om op het gebraad te passen.

»Zeer goed, men schijnt mij te verwachten," zeide de dief, en terwijl hij zijn zak opende, liet hij er een van de drie hazen uit, die dadelijk over het plein ging loopen.

»Zie eens, zie eens, een haas! een haas!" riepen al de lieden in de keuken. En iedereen wilde hem naloopen om hem te pakken.

»Laat dat maar achterwege," zeide de edelman, die ook den haas gezien had. »Men kan een haas niet zoo maar in eens vangen."

Een oogenblik daarna liet hij den tweeden haas loopen; al het volk in de keuken dacht, dat het de eerste was en ieder wilde hem weder naloopen om hem te pakken.

»Het behoeft niet," zeide de edelman; »men vangt een haas zoo niet; laat hem loopen!"

Weldra liep de derde haas even als de twee vorige over den hof. In de keuken werd men hem weder gewaar en ieder dacht nog steeds dat het de eerste was. Nu riep de edelman zelf:

»'t Is waarachtig een mooije haas, en daar hij ons schijnt te willen uittarten, zullen wij zien of wij hem kunnen betrappen."

Hij liep dus met al zijn volk weg om op den haas jagt te maken, en niemand dacht om iets anders, in de drift waarmede zij hem vervolgden. Het was heel aardig om te zien, maar middelerwijl sloop de dief in de keuken, nam het gebraad van het spit en pakte er zich mede weg. Ik weet niet of de edelman dien dag gebraad op zijn tafel had of niet, maar zeker is het dat hij geen haas had, gebraden of ongebraden, hoewel hij geloopen had tot hij haast op de beenen niet staan kon.

Toen den volgenden morgen de dief zelf kwam, om den edelman te verzoeken zijn woord gestand te doen, en hem zijne dochter te geven, weigerde deze.

»Zoo gaauw gaat dat niet," zeide hij; »deze eerste proeve kan niet in aanmerking komen; gij zult zelf bekennen, dat ik u veel moeijelijker taak had kunnen opleggen. Ik wil eene andere proef van u zien, om te weten wat gij kunt. Ik heb twaalf paarden op stal staan; ik zal op ieder een stalknecht doen stijgen. Als gij zoo knap zijt, dat gij hen de paarden tusschen de beenen weg kunt stelen, zult gij mijn schoonzoon zijn."

»Ik zal mijn best doen," zeide de dief; »maar als het gelukt, bekom ik dan uwe dochter?"

»Ik zal ook mijn best doen, even als gij," zeide de edelman.

Onze held ging daarop naar eene kroeg, waar hij twee flesschen brandewijn kocht. In de eene flesch deed hij een slaapdrank, vervolgens huurde hij elf mannen, die hij digt bij den stal plaatste om hem daar den geheelen nacht te wachten, en eindelijk bepraatte hij een oude vrouw, hem haar oudste kleedje en mantel te leenen, die hij aandeed. Zoo vermomd en met een bundel rijs op den rug, strompelde hij, op een kruk geleund naar het kasteel, toen de zon ondergegaan was.

Juist hadden de schildwachts hunne paarden laten drinken en wilden weder opstijgen, gelijk de edelman hun belast had.

»Wat komt gij hier doen?" vroeg een der stalknechts.

»Ach," antwoordde het gewaande oude wijf rillende; »het is zoo koud, dat als ik van nacht niet onder dak kom, men mij morgen dood aan den weg zal vinden liggen; och, laat mij om 's Hemels wil, onder dak den nacht doorbrengen."

»Loop naar den duivel, oude heks," zeide een der stalknechts; »pak uwe biezen, als onze heer het zag, zou het ons zuur opbreken."

»Gij mogt wel wat medelijden met dat oude mensch hebben," zeide een zijner makkers, die wat minder hardvochtig scheen te zijn; »wat kwaad kan zij ons doen, als zij achter de deur blijft liggen."

Sommigen waren er voor, dat men haar binnenliet, anderen dat men haar wegjoeg; maar terwijl de een neen, de ander ja zeide, en zij onderling over haar twistten, was de oude vrouw langzamerhand de stal binnengeslopen en daar in een hoek nedergehurkt, zoodat de stalknechts, ziende hoe weinig plaats zij innam, haar in rust lieten en geen verder acht op haar sloegen.

Een uur verliep er, en het begon de stalknechts duchtig te vervelen, zoo onbewegelijk in den zadel te zitten; de een klaagde over koude beenen, de ander over koude handen, de derde over kramp in de maag.

»Als men ten minste een pijp tabak kon rooken," zeide de een.

»Of een teugje brandewijn drinken," bromde een ander.

»Hu, hu, wat is het koud!" zeide het oude wijf al rillende, terwijl zij eene flesch ontkurkte en met eene bevende hand aan haren mond bragt. »Ha, dat verwarmt ten minste van binnen!" voegde zij er bij.

»Zeg eens, oude, wat hebt gij daar in die flesch?" riep een der stalknechts.

»Och, mijn goede man, een klein slokje brandewijn maar," zeide zij.

»Brandewijn! hoe vrouwtje, laat mij een teugje

nemen!" riepen al de twaalf stalknechts te gelijk.

»Och, er is zoo weinig in de flesch," pruttelde de oude; »het zou voor u allen toch maar een mondje vol zijn."

»Nu, nu, wij zullen niet meer drinken dan er in is!" riepen zij. En daar de oude vrouw er geene ooren naar had, dwongen zij haar hun de flesch af te staan. Zij gaf eindelijk toe en overhandigde hun de flesch met het slaapmiddel, en de twaalfde stalknecht had naauwelijks eene teug genomen, of de eerste sliep al gerust.

Alstoen ontdeed onze dief zich van zijne oude wijvenkleederen, beurde voorzigtig ieder stalknecht met den zadel van het paard, zette ze nevens elkander op de krib, riep de elf mannen, die hij daar in de buurt post had doen vatten en voerde de twaalf paarden van den edelman weg.

Toen den volgenden morgen de edelman opgestaan was en naar zijne stalknechts ging zien, waren deze ter naauwernood wakker; sommigen dachten dat zij nog te paard zaten, terwijl anderen zich de oogen uitwreven en een gezigt zetten zoo onnoozel als mogelijk.

»Ha, ha, ik zie wel wie hier geweest is," zeide de edelman. »Gij zijt allen groote domkoppen, dat gij u de paarden onder het lijf laat wegstelen, en om u te leeren op een ander tijd beter wakker te zijn, zult gij elk vijftig stokslagen ontvangen."

En de stalknechts moesten zich laten afkloppen en durfden nog niet kikken.

Maar toen des namiddags onze dief den edelman weder om de hand zijner dochter kwam vragen, zeide deze:

»Neen, neen, dat gaat niet aan. Ik zal mijne paarden voor vijfentwintig goudstukken van u inlossen; maar gij zult mijne dochter niet hebben voor gij mij mijn eigen paard, terwijl ik er op zit, onder het lijf weg steelt."

»Dat is zoo dood gemakkelijk," zeide de dief; »dat ik om uwe dochter te erlangen, u hierin, zoowel als in de andere eischen zal voldoen."

Op dien dag, zoo en zoo laat," zeide de edelman; »zal ik den grooten weg oprijden. Wij zullen elkander daar ontmoeten en die het eerst komt zal op den ander wachten."

De dief schafte zich een ouden knol aan, een oude kar en een groot vat. Hij beloofde tien gulden aan een oud wijf, als die in het vat wilde gaan zitten met een open mond tegen het stopgat, waar hij zelf een zijner duimen zou insteken.

»Als ik er dien tweemaal uithaal in plaats van eens," zeide hij; »zult gij tweemaal die som hebben."

De oude vrouw verlangde niets liever, dan tien gulden te verdienen en misschien twintig.

Vervolgens vermomde hij zich als een oude voerman, met een grijzen baard en een bokkeharen pruik op, en den volgenden morgen ging onze dief met zijn karretje en zijn paard den edelman te gemoet. De kreupele knol strompelde zoo langzaam, dat hij in een uur geen half kwartier afstands aflegde.

De edelman kwam hem tegen en herkende hem niet. Wie zou hem ook in dien tragen kerel met zijn grijzen baard en havelooze kleeding herkend hebben. Nadat de edelman een uur heen en weder gestapt had, begon hij ongeduldig te worden.

»Zeg eens, vriend, zijt gij op weg niemand ontmoet?" vroeg hij.

»Neen, genadige heer, geen levende ziel. Maar een oogenblik geleden, heb ik in het nabijzijnde boschje iemand hardop hooren zingen: »De burgheer straks te voet zal gaan, zijn paard hij aan mij af moet staan." Wat hij verder zong weet ik niet."

»Zoo, dat is zeker mijn man!" zeide de edelman. »Hoor eens, vriend, wilt gij wel even uw kar laten staan, gij schijnt toch niet veel haast te hebben, en aan dien onbeschaamden snaak ginder gaan zeggen, dat ik hem al een uur afwacht. Ik beloof u een daalder voor uwe moeite."

»Mijn goede heer, ik kan mijn karretje niet verlaten met dat vat met wijn, dat ik naar uw kasteel moet brengen van uw neef den bisschop, die het puikje van zijn kelder u ten geschenke zend."

»Een vat wijn, voor mij!" zeide de edelman, die een groot liefhebber van goede sier was en magtig veel van goeden wijn hield. »Maar als gij zoo voortgaat, zult gij tot morgen onder weg blijven."

»Och, mijn goede heer, dat kan ik niet helpen, de stop is van het vat gesprongen, en ik heb gelukkig nog bijtijds mijn duim in het gat gestoken. Als de genadige heer mij even wilde aflossen, zou ik zijne boodschap gaan doen en te gelijk een anderen stop snijden."

»Niet meer dan billijk," zeide de edelman; »de eene dienst is de andere waard. Ga gij in het bosch een stop snijden, en zie dan meteen of gij dien onbeschaamden zanger van zoo even in het oog krijgt; in plaats van een daalder zult gij er twee hebben."

Dit zeggende steeg de edelman af en na den toom van zijn paard over het hek van de kar te hebben gehangen, stak hij de hand uit.

»Genadige heer," zeide de voerman; »steek nu gaauw uw duim in de plaats van den mijne. Het kan niet mooijer, er is geen druppel gestort."

Naauwelijks had hij dit gezegd, of hij was op het paard van den edelman gesprongen, dien hij vervolgens met zijne natuurlijke stem toeriep:

»Verpligt, genadige heer! ik zal aan het kasteel gaan zeggen, dat men u een ander paard zendt, want dit is het mijne geworden."

De edelman, geheel verbijsterd, haalde zijn vinger uit het vat en hoorde tot zijne verbazing eene stem daaruit, die zeide:

»Ik zal twintig gulden in plaats van tien erlangen."

Toen onze held den volgenden dag begreep, dat de boosheid van zijn aanstaanden schoonvader wat bedaard zou zijn, kwam hij zijne vraag herhalen, maar de edelman eischte nog eene laatste proef.

»Deze zal beslissend zijn, jongman!" zeide hij; »als gij haar wilt aannemen."

»Ik neem die ongehoord reeds aan, genadige heer.”

»Welnu,” zeide de edelman; »ik daag u uit, mij het laken van mijn bed en mijne vrouw het hemd van het lijf te stelen.”

»Gij daagt er mij toe uit, dat is genoeg. Zult gij ditmaal uw woord houden? zal ik dan de hand uwer dochter bekomen?”

»Ik geef er u mijn woord van eer op,” zeide de edelman.

Met het vallen van den avond ging onze jongman stadwaarts en ligtte daar van de galg het ligchaam van een man, dien men des morgens opgehangen had, en droeg dit op zijne schouders tot in den tuin van het kasteel, vervolgens plaatste hij een ladder tegen het venster van des edelmans slaapkamer, klom er op en hield het lijk met het gelaat voor de glazen, zoodat ieder denken moest dat iemand bespiedde wat er in de kamer gebeurde.

De edelman lag met zijne vrouw te bed, en stiet haar aan.

»Daar hebt gij den dief die met mij straffeloos den spot denkt te drijven, maar ik heb een middel bedacht om aan al zijne streken een einde te maken; ik zal hem een kogel door den kop jagen.”

Hij nam dan ook een snaphaan op, dien hij geladen aan het hoofdeinde van zijn bed had geplaatst.

»Neen, neen, doe dat niet,” zeide zijne vrouw; »gij hebt hem er toe uitgedaagd. Ik begin waarlijk belang te stellen in dien jongeling.”

»Ik wil hierin niet naar u luisteren, mevrouw!” zeide de edelman; »ik wil hem doodschieten.”

Verscheidene malen legde hij aan op het hoofd, dat nu voor het venster verscheen en dan weder verdween. Eindelijk meende hij van zijn schot zeker te zijn en gaf vuur. Het lijk viel met een doffen plomp op den grond en de dief zelf sprong zoo vlug hij kon van de ladder af.

»Ik vertrouw dien snaak nog maar half,” zeide de edelman; »en ik zal eens gaan zien of ik hem wel goed geraakt heb. Als hij zich houdt alsof hij dood is zal het hem opbreken, want ik verlaat hem niet zonder hem onder den grond gestopt te hebben.”

»Dat zal het verstandigste zijn,” zeide zijne vrouw; »vooral omdat het niet geraden zou wezen, dat men morgen ochtend een lijk onder onze vensters vond. O, maar gij zult later berouw hebben over hetgeen gij gedaan hebt.”

De edelman ging naar beneden naar den tuin, waar de dief zich verborgen had, naauwelijks was hij dezen voorbij of onze held sloop het kasteel binnen en ging regt naar des edelmans slaapkamer.

»Zijt gij daar al terug?” zeide de burgvrouw. »Ik lig hier te beven van ontroering. Is die arme jongen wezenlijk dood?”

»Ja.... hij heeft den laatsten snik gegeven; het heeft mij hevig aangedaan toen hij zeide dat hij het mij vergaf.”

»Waarlijk, dat kan ik aan uwe stem wel hooren. Het was toch een knappe jongen,” vervolgde de dame, meenende tot haren gemaal te spreken; »ja een knappe moedige jongen.... hij had niemand bestolen dan de dieven. Ik wist wel dat het u berouwen zou hem gedood te hebben.”

»Dat is waar; ook heb ik, om hem genoegen te doen, hem beloofd dat ik hem begraven zou met het laken en het hemd, dat hij aangenomen had ons te zullen ontnemen.”

»Is het beddelaken alleen niet genoeg?” vroeg de burgvrouw, terwijl haar gewaande gemaal dit van het bed haalde.

»Neen, neen, vrouw. Zulk een onrustige knaap zou in dat geval in staat zijn, na zijn dood te komen spoken en u alle nachten te plagen tot zijn verlangen vervuld was. Gaauw, mijn kind, geef mij gaauw het hemd.”

De dame was nog banger voor spoken dan voor dieven en gaf hem ijlings haar hemd. De gewaande edelman vertrok met het laken en het hemd. Een oogenblik daarna kwam de ware edelman weder binnen.

»Hoe, hebt gij hem nu al begraven?” vroeg zijne vrouw.

»Begraven? neen, ik heb hem naar de rivier gesleept en daarin geworpen.”

»Met het laken en mijn hemd?”

»Wat zegt gij, mijn kind?”

»Hebt gij niet beloofd hem er mede te begraven, en zijt gij niet zelf zoo even hier geweest om beide....”

»Hou op, hou op!” riep de edelman; »ik zie wel dat die sluwe kerel alles doet wat hij wil; hij zou eindelijk toch onze dochter trouwen of wij het willen hebben of niet. Wij moeten haar wel aan hem geven, als hij er op blijft staan.”

Den volgenden dag kwam de dief op het kasteel, om het laken en het hemd terug te brengen. De burgvrouw bloosde een weinig, maar de edelman had zijn besluit genomen en verklaarde thans, dat hij altijd voornemens was geweest zijn woord te houden.

»Gij zult niet alleen mijne dochter, maar eene goede bruidschat bovendien hebben,” zeide hij. »Aanstaanden zondag zullen wij het huwelijk sluiten.”

En zoo gebeurde het, het huwelijk werd gesloten en de bruiloft was allerluisterrijkst. Het jonge paar leefde gelukkig met elkander; zij kregen verscheidene kinderen, tot wien hun vader soms zeide:

»Weest altijd eerlijk, kinderen; eerlijker nog dan ik, en besteel niemand, zelfs de dieven niet.”

DE BROEDERMOORDER.

Een tafereel uit de Lijfstraffelijke Regtspleging.

In eene van den grooten weg verwijderde bergachtige streek, lag een klein dorp, welks bewoners een weinig het veld bebouwden, maar zich grootendeels door houthakkerswerk in de uitgestrekte

wouden, welke de omliggende bergen bedekten, onderhoud verschaften. De menschen waren ruw, zoo als hunne woonplaats, en zij hadden den naam van onverbeterlijke stroopers te zijn.

Men wil hebben opgemerkt, dat menschen, die onwettige zaken, zoo als wilddieverij en smokkelarij, bedrijven, groote liefhebbers van de herberg zijn, en als deze opmerking waar is, dan was ook de naam, aan de bewoners van het bedoelde dorp gegeven, niet ongegrond, want de waard uit den Rooden Kraanvogel deed goede zaken, en zijne gelagkamer was des avonds altijd gevuld.

Het was in het najaar, de wouden verloren meer en meer hun groen zomerkleed, de winter zond reeds zijne voorboden in ruwe stemmen over de aarde, toen op een avond tusschen licht en donker de waard in den Rooden Kraanvogel de kaarsen ontstak en dezelve op de tafel plaatste, waaraan de boeren zaten en zich met kaartspelen onledig hielden. Het gesprek der zittenden liep over den houtvester, die op een uur afstands van het dorp woonde, en algemeen gehaat scheen te zijn. Ieder der tegenwoordig zijnden wist eene slechte eigenschap van hem; in de geheele kamer scheen niemand te zijn, wien hij niet reeds meermalen wegens stroopen of houtstelen voor het geregt had gevoerd; men beschuldigde hem algemeen wegens de kracht, de ruwheid in behandeling der lieden, en de vreugde over eens anders leed; met welke hij zijne ambtsbetrekking vervulde. Hoe diep de haat jegens den houtvester was, bleek duidelijk toen deze zelf in de kamer kwam; zijn korte groet werd door niemand beantwoord. Hij ging alleen aan eene ledige tafel zitten, en geen der aanwezenden verwaardigde hem met de minste opmerkzaamheid. Het tot hiertoe luid gevoerde gesprek werd fluisterend voortgezet; hier en daar klonk een luid uitbrekend gelach, en uit de blikken der boeren, die zich alsdan steelswijze naar den houtvester wendden, was ligt te ontwaren, dat hij het onderwerp van hun gesprek en hunner spotternij was. De houtvester scheen gewoon te zijn zich gehaat te zien, welligt gevoelde hij ook, dat men hem even zoo vreesde als haatte, want hij zat zwijgend met trotsch gelaat bij zijn bierglas, en deed geene poging om met een der aanwezigen een gesprek aan te knoopen.

Een nieuwe gast kwam nu binnen. Zijne wat vreemde kleeding toonde, dat hij niet in de omstreek te huis behoorde; zijn knuppel en een stofjas over zijne kleederen deden in hem eenen voetreiziger herkennen. Hij ging aan de tafel zitten waaraan de houtvester zat, begroette dezen, en liet zich met hem in een gesprek in. Nieuwsgierig bezagen de boeren den aangekomene en dezen viel eene tabakspijp met een schoonen met zilver beslagen meerschuimen kop in het oog. Zij werden stiller en hoorden nieuwsgierig toe, wat wel de vreemde zeggen zou, die zijn onderhoud met den houtvester tamelijk luid voerde. Spoedig hadden zij vernomen, dat hij wenschte, dien avond nog de naaste, ongeveer drie uren verwijderde stad te bereiken, en dat hij bij den houtvester inlichtingen nopens den weg inwon. Deze zeide hem, dat de weg voorbij zijne woning voerde, die een uur van het dorp en twee van de stad verwijderd lag, en bood zich tot geleider van den vreemde daarheen aan, daar zij buitendien één weg hadden, vermits hij, uit het woud huiswaarts keerende, hier slechts een weinig had willen rusten en zich verkwikken. De vreemdeling nam dit aanbod aan, en trok, om zijne verteering te betalen, zijne groene geldbeurs uit, die rijkelijk met goud voorzien was, hetwelk aan de loerende oogen der boeren niet ontging. Kort daarop verwijderden zich beide, de vreemde met den houtvester, en in de herberg ontstond weder het oude geweld, de oude woestheid.

Twee dagen na dit voorval kwam eene jonge vreemde vrouw bij den staatsprocureur in H*, de stad, waarheen de voetreiziger had willen gaan, en verzocht hem, geregtelijk naar haren echtgenoot te onderzoeken, dien zij vermiste. Naar nadere omstandigheden gevraagd, verhaalde zij het volgende:

Zij was uit Duitsche ouders in Amerika geboren. In hare woonplaats had zij eenen Duitschen landverhuizer leeren kennen, en was met hem gehuwd. Haar man had echter zijne geboorteplaats niet kunnen vergeten, en een onbedwingbaar heimwee had hem gedurig aangedreven, nog eens naar huis te keeren. Eindelijk had zij aan zijn aandrang toegegeven, en tot de reis naar Europa besloten. Of zij in Europa blijven wilden, hadden zij nog niet bepaald, want haar man had veel daaraan gehecht, zijne ouders nog eens weder te zien, en zich met eenen broeder te verzoenen, van wien hij in haat gescheiden was. Zoodra zij in Europa waren aangekomen, had haar man haar naar H*** gezonden, hij zelf had eerst zijnen broeder willen opzoeken, die als houtvester in het gebergte, in de nabijheid van den grooten weg, woonde. Naar dezen broeder had hij haar niet willen medenemen, wijl de moeijelijke bergpaden geen gemakkelijke reizen voor haar en hare twee kinderen waren en wijl hij niet geweten had hoe zijn broeder hen zoude ontvangen, van wien hij zich, indien hij niet tot verzoening gezind was, in het geheel niet wilde doen herkennen. Hij had zijne aankomst in H* voor vast op den vijfden November bepaald, en nu was het reeds de achtste, zonder dat hij zelf of eenig narigt van hem gekomen was. Daar zij de strenge stiptheid van haren man in het nakomen van gegevene beloften kende, was zij zijnentwege bezorgd, en onbekend met de zeden en gebruiken van het land, zonder vrienden en bekenden, nam zij tot het geregt hare toevlugt.

Zoo ver ging het verhaal der jonge vrouw. Zij toonde papieren, die onwederlegbaar de waarheid er van bewezen, en de staatsprocureur droeg aan een policiebeambte op, naar den vermiste onderzoek te doen.

Dewijl men wist, dat hij den houtvester had willen bezoeken, en den weg kende, welken hij daarheen

had ingeslagen, was het ook het natuurlijkste op dezen weg navraag te doen. De policiebeambte begaf zich het eerst naar de houtvesterswoning. De houtvester was niet aanwezig; alleen een leerjongen was te huis, die op den opgegeven tijd geen vreemde zeide gezien te hebben, maar dat de houtvester tegen den middag zou te huis zijn. De policiedienaar ging verder, en kwam in het dorp, waarvan in den aanvang gesproken is. Hier vernam hij, dat op den vijfden November des avonds werkelijk een vreemdeling in de herberg geweest was. Degenen, die hem gezien hadden, beschreven zijn uiterlijk juist zoo, als de jonge vrouw had opgegeven. Hij was met den houtvester heengegaan. Aldus was een spoor gevonden; de eenige mensch, die narigt geven kon, was de houtvester; naar hem moest teruggegaan worden. De policiedienaar werd onrustig. Op een weg van drie uren kon geen te laat komen ontstaan zijn, hetwelk iemand drie dagen terughield; een ongeluk moest hier gebeurd zijn. Bij verder voorzigtig navragen vernam de policiedienaar, dat de vreemdeling een beurs vol goud en eene bijzonder schoone pijp had getoond.

»De vreemdeling wordt vermist," liet hij zich onvoorzigtig ontvallen. Oogenblikkelijk vatten de boeren achterdocht op; hun haat jegens den houtvester deed hen dezen tot iedere slechte daad in staat achten, en onverholen uitten zij hunne meening dat de houtvester zich misschien den donkeren avond en den eenzamen boschweg ten nutte had gemaakt, om den vreemdeling te vermoorden en te berooven. De argwaan ontstaat ligt en grijpt ligt om zich; ook de beambte kon er zich niet van ontdoen, en huiverde. Hij wist dat de vreemdeling de broeder des houtvesters was. Ware de achterdocht gegrond, alsdan was er een broedermoord gepleegd; de geheele afschuwelijkheid der misdaad stond duidelijk voor zijne oogen. Hij gaf zich moeite om zijn wantrouwen te onderdrukken, want tot nu toe was de houtvester een onbesproken man, maar hij hield het toch voor noodzakelijk, twee getuigen bij zijn onderzoek in de houtvesterswoning mede te nemen. Al de aanwezigen boden zich aan mede te gaan; de beambte koos den waard en een ouden boer, en ving zijnen terugweg aan.

De houtvester was te huis, toen zij kwamen. Naauwelijks echter was de eerste groet ontvangen en de beambte voornemens zijn onderzoek aan te vangen, toen de waard riep: »Daar is de pijp!" De beambte verschrikte; aan den muur naast vele andere tabakspijpen hing een schoone, met zilver beslagen pijpenkop van meerschuim, welke beide getuigen eenstemmig voor denzelfde erkenden, die de vreemdeling op den bewusten avond bij zich had gehad. De houtvester toonde echter geene ongerustheid, en op nadere navraag verklaarde hij, dat de vreemdeling met hem de herberg verlaten had, zich op den weg als zijn broeder had bekend gemaakt, en met hem in huis was gegaan, maar niettegenstaande zijn verzoek, om den nacht in de houtvesterswoning door te brengen, nog dien avond had willen vertrekken, om te H* aan te komen, dewijl hij het zijne vrouw stellig beloofd had. Daarop was hij ook werkelijk tegen half negen ure vertrokken, nadat hij eerst de meerschuimen pijp aan zijn broeder tot een aandenken geschonken had.

De beambte merkte op deze woorden aan, dat de vreemdeling nog niet in H* was aangekomen. De houtvester verschrikte bij deze verklaring, en riep: »Dan is hem een ongeluk overkomen."

»Dat gelooven wij ook," antwoordde de beambte, wien de schrik des houtvesters verdacht voorkwam, »en ik geloof mij geregtigd huiszoeking bij u te doen."

Bij deze woorden staarde de houtvester den spreker aan, en zonk zonder een woord te spreken op een stoel. Had hij geraden, welk een achterdocht men had opgevat, en had hem de gedachte aan het vreeselijke der misdaad, waaraan men hem schuldig waande, sprakeloos gemaakt — of was hij schuldig, en verschrikte hem de zekerheid ontdekt te worden dermate — dit kon niemand weten. De beambte intusschen scheen het laatste het meeste te gelooven, want hij beval den waard op den half onmagtige acht te geven, en begon het huis te doorzoeken. Hij vond niets ongewoons, niets verdachts. Besluiteloos stond hij voor de deur en hij overlegde wat te doen, toen op eens de tweede boer, die om het huis gegaan was, een vreeselijke schreeuw deed hooren. De beambte ijlde naar hem toe. De boer stond aan de waterput van het huis, en schreeuwde: »Daar ligt hij, daar ligt hij!" terwijl hij met verschrikte gebaren beneden in de put wees. De beambte boog zich over de put heen en geloofde werkelijk in de diepte iets dat naar een menschelijk ligchaam geleek te ontdekken. Inmiddels waren twee jagtknapen uit het woud teruggekomen. Zij werden naar den vreemdeling gevraagd, maar verklaarden niets van hem te weten, en verzekerden des avonds van den vijfden November eerst om middernacht te huis gekomen te zijn, hetwelk met de opgave van den houtvester overeenkwam. Met behulp dier knapen gelukte het na veel moeite het in de put ontdekte voorwerp aan den dag te brengen. Het was waarlijk een menschelijk ligchaam, en de boer verzekerde den vermiste er in te herkennen.

De beambte liet den houtvester en den hem bewakenden waard roepen. De laatste herkende aanstonds den vreemdeling, maar de houtvester stond als vernietigd bij het zien des ligchaams en riep verscheidene malen: » Mijn broeder, mijn arme broeder!" Dat men het lijk des vermisten voor zich had, liet nu geen twijfel meer over, en men begon het zelve te onderzoeken. Het was geheel en al ongedeerd, maar alle de zakken waren ledig. Om den hals bevond zich een dunne strik met een lus, en de hals zelve gaf de duidelijkste blijken van verworging. Dat hier een moord uit roofzucht geschied was, was ontwijfelbaar. De strik werd naauwkeurig onderzocht, en men vond dat het eene lijn was, die de jagers gewoonlijk bij zich dragen, om de

honden vast te binden. Zij werd den jagtknapen voorgelegd en deze verklaarden dat het de lijn des houtvesters was, die deze in zijn weitasch plagt te dragen.

De houtvester zelf bevestigde dit en voegde er bij, dat hij dezelve op den bewusten avond verloren had.

Daar men gelooven mogt, dat de vermoorde nog eenige voorwerpen had bij zich gehad, die hem ontroofd waren, werd op nieuw eene scherpe huis zoeking gedaan, maar men vond niets. Eindelijk werd ook de tuin achter het huis onderzocht, en daar vond men eene plaats, die pas opgegraven scheen te zijn. De aarde werd weggenomen en nu kwam werkelijk een ledige, met paarlen gestikte tabakszak, een brieventasch en een zijden neusdoek aan het licht. In den brieventasch bevonden zich verscheidene aan den vermoorde gerigte brieven; hij had hem klaarblijkelijk toebehoord. Toen de houtvester gevraagd werd of hij deze voorwerpen kende, en hoe zij in zijnen tuin kwamen, zeide hij niets daarvan te weten. Zijn geheele voorkomen was voor het overige weder gedrukt; hij was karig met zijne woorden en antwoordde weinig en onwillig op de aan hem gerigtte vragen.

De policiebeambte vond al deze omstandigheden gewigtig genoeg, om den houtvester gevangen te nemen. Hij werd naar H* gebragt. De vrouw van den vermoorde herkende deszelfs lijk, verklaarde dat de tabakspijp, de tabakszak, de neusdoek en de brieventasch hem behoorden en dat hij buiten dat eene groene zijden geldbeurs met eene zeer belangrijke som in goud bij zich gehad had. Deze beurs kwam intusschen gedurende het onderzoek niet te voorschijn. De kamer van aanklagt verklaarde den regtsingang, wegens moord des vermiste, jegens den houtvester geldig en verwees dien voor de eerstvolgende assisen.

Mijne bezigheden voerden mij juist gedurende de assisen, bij welken het proces des houtvesters beslist zoude worden, naar huis. De zaak had het meeste opzien gebaard, overal sprak men van den broedermoord, over het algemeen geloofde men hem schuldig; niemand twijfelde aan zijne misdaad en eene groote verbittering tegen hem deed zich overal kennen. Een mijner schoolvrienden zoude den houtvester verdedigen. Ik sprak dezen den avond voor de behandeling, vroeg hem naar den aard der zaak. Hij haalde de schouders op en zeide weinig hoop te hebben. De aangeklaagde betuigde hardnekkig zijne onschuld, maar hij kon geen getuigen bijbrengen, wier verklaring der omstandigheden de verdenking krachteloos konde maken. De eenige getuige ter ontlasting, dien hij had opgeroepen, was de opperhoutvester en deze kon slechts een getuigenis zijner waarheidsliefde geven, en alleen zeggen, dat de houtvester een braaf man was en een wakker ambtenaar. Van het plaats gehad hebbende voorval wist hij natuurlijk niets. De eenige hoop des aangeklaagden rustte nu op de pleidooijen. Nader konde en mogt hij zich over het plan zijner verdediging niet uitlaten.

Ik wilde de behandeling dezer zaak ongaarne verzuimen en ging zeer vroeg naar de geregtszaal. Zij was opgepropt vol menschen, die in gespannen opmerkzaamheid toeluisterden. Het proces nam een aanvang. De aangeklaagde werd binnengebragt, doodstilte heerschte in de zaal, toen hij inkwam en aller oogen waren op hem gerigt. Zijn uiterlijk was niet geschikt, om voor hem in te nemen. Zijne gelaatstrekken door eenen sterken baard beschaduwd, waren trotsch; zijne hand door bladerstekels verscheurd, zijne kleine diepliggende oogen stekend. Een duistere mismoedigheid lag op zijn voorhoofd; zijn voorkomen was echter niet zonder natuurlijke waardigheid.

De gezworenen waren gezeten; de verhandelingen begonnen. De akte van aanklagt werd voorgelezen: zij behelsde de omstandigheden, die onze inleiding uitmaakten. De president begon het verhoor van den aangeklaagde. Deze antwoordde met ruwe maar niet onaangename stem; hij gaf zich moeite rustig te zijn en zijne gedachten bijeen te houden, men kon echter wel bemerken, dat hij in de hoogste opgewondenheid was. Wie zou ook niet in zulk een toestand zijn, die op lijf en leven aangeklaagd over zijne regters staat? De aanvang van het verhoor bevestigde de boven aangevoerde omstandigheden. Over hetgene voorgevallen was, nadat de houtvester met zijnen broeder de herberg verlaten had, gaf hij het volgende berigt.

De president. »Hoe laat verliet gij de herberg.”

De aangeklaagde. »Het kan naauwelijks zes ure geweest zijn.”

De president. »Wat gebeurde op den weg naar uwe woning.”

De aangeklaagde. »Mijn broeder maakte zich aan mij bekend.”

De president. »Hadt gij hem niet van zelve herkend, terwijl gij hem in de herberg zaagt? Kwam er geen denkbeeld bij u op, dat zijne gelaatstrekken u bekend waren, dat hij uw broeder was?”

De aangeklaagde. »Neen; het was vijftien jaren geleden, sinds ik hem de laatste maal gezien had. Hij was toen een jong mensch van eenentwintig jaren, en is in den loop van dien tijd zeer veranderd.”

De president. «Gij waart met uwen broeder in vijandschap.”

Een vlammend rood vloog bij deze woorden over het gelaat van den aangeklaagde en hij antwoordde:

»Vijandschap is een hard woord: ik kan onze betrekking zoo niet noemen. Wij waren beiden hevig en opbruisend en konden elkander niet bijzonder verdragen. Onze laatste bijeenkomst eindigde met eenen hevigen twist, wij scheidden onder wederzijdsch dreigen. Daarop verliet hij het land en dewijl hij niets van zich hooren liet, geloofden wij hem dood. Mij heeft de zaak later

leed gedaan, en ik stelde mij haar gaarne uit de gedachten en liet er mij niet gaarne aan herinneren."

De president was in zijne vragen zeer voorzigtig. Vele gevallen toch waren mogelijk. Misschien toch had de houtvester zijnen broeder niet herkend, en zoo aan hem door het geld verleid, eenen moord begaan, en naderhand eerst uit de papieren van de brieventasch de zekerheid opgedaan, dat de vermoordde zijn broeder was: of de broeders hadden elkander herkend, waren op nieuw in twist geraakt en de misdaad van den broedermoord was in den twist gebeurd. De president rekende bij zijne vragen op de mogelijkheid van beide gevallen. De aangeklaagde roerde klaarblijkelijk het punt zijner vijandschap met zijnen broeder zeer ongaarne aan.

De president. «Wat was de oorzaak van uwen laatsten twist met uwen broeder?"

De aangeklaagde (stotterend). »Ik kan mij zulks niet herinneren.

De president. «Verhaal waar en hoe gij uwen broeder herkend hebt."

De aangeklaagde. »Wij verlieten te zamen de herberg. Mijn broeder vroeg naar mijne familie. Ik zeide, dat ik eenen broeder verloren had, en hij vroeg mij daarop of zijn dood mij leed gedaan had. Zeer, antwoordde ik, want wij scheidden in drift, en het zou mij veel waard geweest zijn, als ik met hem verzoend geweest ware. Toen bleef hij staan; riep mij bij mijnen voornaam en zeide: »herkent gij mij niet." Ik vertrouwde in den aanvang mijne zinnen niet, maar hij bewees mij door aanvoering eener menigte omstandigheden, die slechts hem bekend konden zijn, dat hij werkelijk mijn broeder was, wij omarmden elkander en ik was zeer verheugd hem weder te zien."

De president. »Hoe ver waart gij van de houtvesterswoning verwijderd, toen dit zich zoo toedroeg?"

De aangeklaagde. »Omtrent een half uur."

De president. »En uw broeder ging met u in uw huis?"

De aangeklaagde. »Natuurlijk stond ik daarop; hij bleef nog een half uur bij mij. Ik bad hem dringend dien nacht bij mij te blijven, want het was zeer stormachtig weder en dreigde te regenen, die ook later viel, maar hij weigerde dat stellig, wijl hij zijne vrouw met zekerheid beloofd had, op den vijfden bij haar te komen."

De president. »Was het niet vriendschappelijk van u en daarom zeer natuurlijk geweest, indien gij uwen broeder nog een eind wegs had begeleid, daar hij de omstreek niet kende, en bij den stormachtigen nacht ligt verdwalen kon?

De aangeklaagde. »Ik bood dit ook aan, maar mijn broeder wees het af, en ik stond er niet op, wijl ik mijne jagtknapen uit het woud terugwachtte en zorgen moest, dat dezen een avondbrood vonden: want daar ik geene vrouwelijke dienstboden heb, moet altijd een mijner knapen of ik zelf de keuken bezorgen. Verdwalen kan men op den weg niet."

De president. »Het is vreemd, dat gij in uwe woning geheel alleen met mannen woont. Hebt gij bijzondere redene, om den omgang met vrouwen te vermijden?"

De aangeklaagde (verlegen, rood wordende). »Ik weet niet — het is een oude gewoonte."

De president. »Bemerkte gij niets voor het huis, toen uw broeder heenging?"

De aangeklaagde. »Ik geleidde hem met het licht in de hand, maar zoodra ik de huisdeur opende blies de storm mijne lamp uit; mijn broeder drukte mij de hand, riep snel: »blijf maar, blijf!" en ijlde voort. Hij was mij spoedig uit de oogen."

De president. »En zijne tabakspijp met meerschuimen kop heeft hij u geschonken?"

De aangeklaagde. Wij waren beiden in zeer vrolijke stemming, want onze vroegere vijandschap had ons beiden zwaar op het hart gelegen en zij was nu door onze herkenning bevredigd. Ik heb liefhebberij in pijpenkoppen, en daar hij mijne verzameling daarvan aan den wand zag hangen, hing hij zijnen meerschuimen kop op eene ledige plaats en zeide: »die zal hier goed bij passen. Gij moet mij echter ook iets schenken en dat haal ik nog weldra af!"

De president. »Gij wist dat uw broeder naar H* gegaan was, slechts twee uren van uwe woning. Het is bevreemdend, dat gij niet den volgenden of minstens den derden dag hierheen kwaamt, om uwen broeder te bezoeken en uwe aangehuwde zuster te leeren kennen."

De aangeklaagde. »Mijn broeder zeide mij, dat hij met mij verzoend zijnde, geene rust had, voor hij onze ouders gezien had. Hij wilde den volgenden dag reeds verder reizen, en wij hadden afgesproken, dat ik na acht dagen ook bij mijne ouders zoude komen. Mijn verlof daartoe heb ik reeds aangevraagd, zoo als de heer opperhoutvester kan getuigen. Daar ik derhalve geloofde, dat mijn broeder was afgereisd, kon het mij niet invallen hem te H* te zoeken."

De president. «Om den hals des vermoorden is een hondenleidsel gevonden, welke naar de verklaring der jagers de uwe is."

De aangeklaagde. «Ja."

De president. «Hoe verklaart gij deze bijzonderheid?"

De aangeklaagde. »Ik weet geene verklaring daarvan te geven. Wij dragen die lijnen gewoonlijk in den jagtzak of door den ring getrokken, waaraan de draagband van den weitasch vastgemaakt is. Ik geloof, dat ik de mijne in de herberg nog heb gehad en moet die onderweg verloren hebben.

De president. »Deze opheldering is een weinig onwaarschijnlijk."

De aangeklaagde. »Ik kan geene andere geven."

De president. »Hoe komen de voorwerpen, die aan uwen broeder hebben toebehoord, in uwen tuin, waar zij begraven gevonden zijn?"

De aangeklaagde. »Dat weet ik niet."

De president. »Hebt gij nog iets aan te merken?"

De aangeklaagde. (met moeite en met zich zelf in strijd) »Ik ben van eene vreeselijke misdaad aangeklaagd, eene onbegrijpelijke zamenloop van omstandigheden werpt eene gruwelijke verdenking op mij; ik heb geene getuigen mijner onschuld, maar bedenk, indien ik werkelijk aan de schandelijke daad schuldig ware, of ik zoo onbezonnen gehandeld zoude hebben het lijk in mijn put te werpen, waar hetzelve na korten of langen tijd gevonden moest worden.

De president. »Gij kunt deze gronden beter bij uwe verdediging doen gelden. Wij vangen het getuigenverhoor aan."

De eerste getuige was de weduwe des vermoorden. Een algemeen medelijden vervulde de toehoorders, toen de jonge, schoone vrouw, in rouwgewaad gekleed, bleek, met tranen in de oogen voor de balie des geregts trad. Hare verklaring bevestigde wat de lezer reeds weet, maar zij roerde een punt aan, hetwelk voor den aangeklaagde niet gunstig was."

De president. »Hoe dacht en sprak de gestorvene van zijnen broeder, zoo lang hij nog in Amerika was?

De weduwe. »Hij sprak met liefde van hem, en betreurde zeer, in twist van hem gescheiden te zijn. Het berouw lag als een zware last op zijn geweten, en hij zeide dikwijls dat het zijn laatste oogenblik verbitteren zou, met zijnen broeder in vijandschap geleefd te hebben."

De president. »Weet gij de oorzaak niet der vijandschap van beide broeders?"

De weduwe. »Slechts in het algemeen zeide mijn echtgenoot, dat zij wegens een meisje twist gehad hadden."

Aller oogen wendden zich bij deze woorden naar den aangeklaagde, die de handen voor het gezigt sloeg.

De president. »Aangeklaagde! gij hebt de verklaring der getuige gehoord, vroeger wilde gij u over dit punt niet uitlaten, geef ons nu berigt daarover."

De aangeklaagde. »Dewijl nu eenmaal zooveel gezegd is, wil ik de waarheid niet langer verzwijgen. Ik geloofde mijn dooden broeder schuldig te zijn, den mantel der vergetelheid over die geschiedenis te laten."

De president. »Verhaal dan."

De aangeklaagde. »Wij beminden beide hetzelfde meisje, hetwelk echter zoo als wij later ondervonden, ons voor speelbal gebruikt gehad, want zij was behaagziek, liet zich onzer beider liefkozingen welgevallen, en meende het met geen van beiden ernstig. Wij werden spoedig argwanend en ijverzuchtig op elkander, en eens bemerkte ik, dat mijn broeder een pleizierreisje met haar gedaan had. Ik sprak hem daarover aan, en wij stonden als minnenijdige medeminnaars tegenover elkander. Onze aangeborene drift werd door de jaloezij geprikkeld, en wij braken in hevig dreigen uit. Eindelijk greep mijn broeder een mes, om op mij aan te vallen, maar ik vatte even snel een jagtroer en hield het hem tegen. Hij stond een oogenblik stil, riep: »ik zal u toch wel eens treffen," en snelde voort. Kort daarop huwde het meisje eenen derde, mijn broeder vond eene voordeelige gelegenheid om naar Amerika te gaan, en wij zagen elkander niet weder. Ik heb sedert dien tijd eenen afkeer van de vrouwen gehad, omdat eene uit louter behaagzucht twee broeders op dood en leven tegenover elkander had doen staan, en derhalve kon ik nooit besluiten eene vrouw in mijn huis te dulden."

De president. »Hoe heette dat meisje?"

De aangeklaagde. »Zij is dood."

Uit de overige verklaring der getuige bleek niets, wat de lezer niet reeds weet. Na haar moesten de jagersjongens getuigenis afleggen. Zij schilderden den houtvester als een streng en opbruisend man af, wien zelden een vriendelijk woord ontviel. Dat zij op den bewusten ongelukkigen avond eerst na tien uren te huis gekomen waren, bevestigden allen eenstemmig. Evenzoo eenstemmig verklaarden zij toen eene buitengewone opgewondenheid hij den aangeklaagde te hebben waargenomen; zij herinnerden zich duidelijk, dat hij tegen zijne gewoonte over den hen opgedragen en volbragten arbeid niet des avonds, maar eerst op den volgenden morgen berigt verlangd had. De aangeklaagde, daaromtrent ondervraagd, gaf dit toe, maar verklaarde, zijne opgewondenheid was door blijdschap ontstaan, en ligt uit de zoolang gewenschte verzoening met zijnen broeder op te maken; meer wisten de jagers niets. Na hen traden de waard uit de herberg en de boeren, die op den avond den vermoorde en den houtvester in de herberg gezien hadden, als getuigen op. Hunne verklaringen stemden overeen, zij noemden den aangeklaagde een hard en woest mensch, wiens vreugde het was anderen in het ongeluk te brengen. Uit hunne taal bleek duidelijk haat jegens den houtvester en de overtuiging, dat hij de moordenaar was. De meening der toehoorders werd hem gedurig vijandiger en ik geloof, dat hij algemeen voor schuldig gehouden werd. Met gestadig groeijende drift hoorde hij alle de beschuldigingen, die de boeren tegen hem inbragten, zijne lippen beefden, ik verwachtte ieder oogenblik eenen vloek uit zijnen mond te hooren, maar hij bedwong zich en zweeg. Verachtelijk wendde hij somwijlen het hoofd van den sprekende af, tot eene nieuwe getuige voorkwam.

Nu kwam de laatste beschuldigingsgetuige, een boer, die op den bewusten avond in de herberg geweest was, een wild uitziend, liederlijk mensch. Zijne verklaring luidde als de vorige, de president wilde hem juist laten aftreden, toen plotseling de aangeklaagde van zijne bank opsprong. Zijne oogen fonkelden, hij staarde op den boer, wees met de hand op hem en stamelde: »Daar, daar; hij is het, hij is het!" Alles zag hem verschrikt aan en de president vroeg wat hij daarmede zeggen wilde. Hij kon van innerlijke

aandoening niet spreken, zijne borst klopte bijna hoorbaar, groote zweetdroppels kwamen hem op het voorhoofd; eindelijk bragt hij met moeite de woorden uit: »die mensch is de moordenaar, of weet van de misdaad!" — De president zeide met nadruk: »herstel u, gij zijt te aangedaan, en zeg daarna wat gij weet!"

De aangeklaagde hield zich krampachtig aan de leuning zijner bank vast en riep »ik kan niet rustig zijn, maar ik wil spreken. Gedrukt onder den last van vreesselijken argwaan, zonder hoop de waarheid aan het licht te kunnen brengen, met het vooruitzigt op het schavot of levenslangen kerker, zie ik redding — vergeef mij, het overweldigt mij!" Bij deze woorden zette hij zich uitgeput neder. — De president deed hem een glas water brengen, — hij dronk en na weinige minuten herstelde hij zich en sprak: »Mijn broeder droeg op dien avond eenen jas, met groote platte hoornen knoopen. Een dezer knoopen was losgegaan en terwijl wij in mijne kamer zaten, draaide ik den lossen knoop, van zijnen jas af, zonder iets daarbij te denken. Men doet wel zoo iets in den loop van een gesprek, zonder daarbij een bepaald doel te hebben. Ik heb reeds in mijn jeugd vermaak gehad in met het mes te snijden en dat is mij zoo tot gewoonte geworden, dat ik dikwijls onwillekeurig mijn mes neem, en een letter of figuur, op een stukje hout, in de tafel of bank snijde. Zoo deed ik dien avond ook met den knoop, zonder nadenken sneed ik met het mes eenen jagthoorn en mijn naamletter in den knoop. Mijn broeder zag dat lagchend aan en zeide toen: »gij hebt uw oude kunst niet vergeten; zeer schoon gesneden. Maar men moet spaarzaam zijn, want slechts door spaarzaamheid heb ik het in Amerika tot iets gebragt — ik zal den knoop toch weder laten vastnaaijen. En opdat ik hem niet verlies, wil ik hem goed bewaren." Bij deze woorden nam hij den knoop en stak hem in zijne groene zijden geldbeurs".

»Nu?" vroeg de president, in de grootste spanning, gelijk alle de toehoorders.

»De knoop zit aan den rok van dezen getuige; ik herken hem van hier," riep de aangeklaagde met vonkelende oogen.

Als een bliksemslag werkten deze woorden op de toehoorders; een uitroep van schrik en verwondering klonk door de zaal. Aller oogen wendden zich naar den boer, die nog altijd op de plaats der getuigen stond. Onwillekeurig hield deze de hand op eenen knoop van zijnen rok en konde eene geweldige ontroering niet verbergen. De president vroeg hem, wat hij op de gezegden van den houtvester te antwoorden had. »Dat is alles onwaarheid," zeide hij eindelijk, waarop de president den geregtsdienaars beval te onderzoeken, of zich een zoodanige knoop aan zijnen rok bevond. Men vond die en hij werd afgesneden. Werkelijk was daarop, zooals de houtvester gezegd had, diens naamletter en een jagthoorntje gesneden. De jas van den vermoorde lag als bewijsstuk in de zaal, en aan dezen ontbrak op dezelfde plaats, welke de houtvester had aangewezen een knoop; die van den rok des boers behoorde naar allen schijn bij de overigen en was buiten dat van eenen vorm, zoo als die in Europa niet gebruikelijk is.

Nu verkreeg de zaak een ander aanzien. Het gevoelen der toehoorders sloeg plotseling om; medelijden kwam in plaats van afschuw tegen den houtvester. De president eischte dat de boer zou opgeven hoe hij aan den knoop kwam. Zijn antwoord was dat hij dien gevonden had. Dat was niet alleen onwaarschijnlijk, maar zelfs onmogelijk. De president riep de andere getuigen nogmaals op en het bleek nu, dat de boer in den laatsten tijd ernstige pogingen gedaan had, om naar Amerika te gaan, ofschoon niemand begreep, hoe hij, een arme duivel, geld voor de reis kon bekomen.

De weduwe van den vermoorde betuigde, dat haar man ofschoon niet gierig, toch in kleinigheden uiterst spaarzaam geweest was, en dat zij zijne handelwijze herkende in het bewaren van den knoop in zijne geldbeurs. De verklaring van den houtvester scheen zich te bevestigen. De president drong er bij den boer ernstig op aan, dat hij de waarheid zeggen zou en verklaarde hem eindelijk, dat hij in geen geval vertrekken mogt, maar oogenblikkelijk gevangen genomen zoude worden. De boer wierp eenen angstigen blik op het aantal toehoorders, de ernst en plegtigheid van dit tooneel vernietigde hem, en eindelijk, zeide hij: »Indien ik toch niet vertrekken mag, zal ik het zeggen: ik ben het geweest!" Een luid ha! klonk door de zaal: het was als had zich eene algemeene spanning lucht gegeven. De president gebood stilte, en eischte van den boer, om zijne bekentenis naar behooren af te leggen. Deze verhaalde: »de vreemdeling haalde zijn geldbeurs in de herberg uit, en daarin was veel geld. Dadelijk overviel mij het denkbeeld hem te berooven. De houtvester had mij zoo dikwijls als wilddief voor het geregt gebragt dat ik geheel verarmd ben, en niets meer heb, om van te leven. Ik sloop beiden na toen zij de herberg verlieten, en overlegde hoe ik den vreemdeling overvallen zoude. Zij bemerkten mij niet, want het was duister en stormachtig. Eindelijk nam ik mij voor hem met eenen knuppel op het hoofd te slaan, als de houtvester hem verlaten had en hij alleen was. Beiden bleven bij een eikenbosch staan, omarmden elkander en gedroegen zich vrolijk en vriendelijk. Daarop gingen zij verder. Ik liet hen een eind weegs vooruitgaan en sneed mij in het eikenbosch eenen fikschen knuppel af. Daarbij viel mij het hondenleidsel van den houtvester in handen, dat bij de omarming moet losgegaan en in de struiken zijn blijven hangen. Ik volgde beiden weder. Zij gingen in de houtvesterswoning. Ik wachtte tot de vreemdeling weder heenging, en omtrent vijftig schreden van het huis sloeg ik hem met den knuppel op het hoofd. Hij stortte dadelijk ter

aarde, ik sloeg hem de lijn om den hals en verworgde hem volkomen. Nu wist ik niet waar ik met het lijk zoude blijven. Mij viel dadelijk in naar Amerika te gaan, want ik dacht toch, dat het beter ware als de zaak eerst uitkwam, nadat ik weg was. In het woud slepen konde ik het lijk niet, want des houtvesters honden zouden het spoedig gevonden hebben. Lang bedenken kon ik mij ook niet — ik wierp het dus in den put, want ik geloofde, dat het daar niet spoedig zoude gevonden worden, en niemand kon mij hooren, want het was een vreeselijke storm. Vooraf had ik den doode uitgeplunderd, maar toen ik wilde heengaan viel mij in, dat de tabakszak, de zakdoek en de brieventasch mij konden verraden, want door dergelijke zaken komt gewoonlijk alles uit, terwijl geld niet zoo ligt verraad. Daarom begroef ik een en ander in des houtvesters tuin, denkende dat als men het daar vond de houtvester in verdenking zoude komen, en dat hij dat wel aan mij verdiend had, omdat hij de oorzaak van mijn ongeluk is. Ik wilde nu terstond heen, maar het is winter, en men zeide, dat dit een slechte tijd is, om naar Amerika te gaan, en ik bleef dus. De knoop heb ik in den geldbeurs gevonden en aan mijnen rok genaaid. Wie konde dat ook denken?"

De staatsprocureur liet de aanklagt tegen den houtvester varen, de gezworenen verklaarden hem niet schuldig en de president beval hem in vrijheid te stellen. Diepe stilte heerschte in de zaal toen de aangeklaagde zijne plaats verliet. Hij groette de regters en ging naar de weduwe zijns broeders die met hare beide kinderen op de bank der getuigen zat. Haar de hand reikende nam hij een der kinderen op den arm, kuste het en een stroom van tranen vloot uit de oogen des diepgebogenen mans. Geen oog in de zaal bleef droog. Daarop nam hij het andere kind, kuste het evenzoo en verliet de zaal.

Zwijgend maakten de toehoorders hem plaats: het diepste medelijden bleek uit dat zwijgen — even zwijgend ging hij door de menigte — ik heb hem niet wedergezien.

De boer bleef gevangen. Men vond het geld des vermoorden op de plaats, die hij aanwees. Hij werd ter dood veroordeeld, maar de koning veranderde dit vonnis in levenslange dwangarbeid.

Naar het Duitsch van BENEDIX. J. C. KREUKNIET Jr.

DE LOTGEVALLEN VAN EEN GOUDZOEKER.

Sedert eenige jaren heeft Californië de kolommen van tallooze dagbladen gevuld, en stof tot boeken in alle talen opgeleverd. Van de laatste is een der belangrijkste het verhaal van een jongen Engelschman, Shaw genaamd.

Verreweg het meeste dergenen die zich, hetzij uit Europa, of van elders naar Californië begeven hebben, behooren tot het uitschot der maatschappij. Een bewijs daarvan is de menigte misdaden en de groote onzedelijkheid, waarvan de nieuwe Amerikaansche staat tot hiertoe het tooneel is geweest. Onder de eervolle, maar zeer beperkte uitzonderingen van hen, die met een zuiver geweten en reine handen de beproeving hebben doorgestaan, en onder het zwaarste lijden een goeden naam ongeschonden bewaard hebben, behoort onze schrijver.

Reeds vroeg begaf hij zich in de zeedienst en in 1845 vertrok hij als midshipman naar Indië, maar drie jaren later verliet hij de dienst en ging te Adelaïde zijn fortuin beproeven. Daar hij hier geene bezigheid naar zijn smaak kon vinden, stond hij op het punt van naar Engeland terug te keeren, toen men in Australië tijding ontving van den rijken goudoogst in Californië. Wij laten thans den schrijver zelven spreken.

»Ik was nog zeer jong, en in de afgelegen kolonie, waar ik mij bevond, had ik geene vrienden of verwanten die mij raad geven, veel minder die mij leiden konden. Ondernemend van aard, verblind door de hoop op rijkdom, vertoogen, gevaren en moeijelijkheden verachtend, ging ik scheep als passagier bij de matrozen tusschen deks, aan boord van de Mazeppa, met een equipage van Maleijers, en bestemd naar San Francisco. Het was het eerste schip dat van Zuid-Australië naar de mijndistrikten vertrok. Het nam eenentwintig passagiers mede; vijf van de eerste klasse à 60 L. St. en zestien tusschendeks tegen slechts 20 L. St. Onder deze laatsten waren houthakkers, smeden, een timmerman, een schoenmaker en eenige Hoogduitschers.

Ons verblijf tusschendeks was slechts zestien voet in het vierkant en vier voet twee duim hoog; een naauw verblijf voor zestien menschen. Wij hadden echter overvloed van levensmiddelen en werden wat deze betreft, verreweg beter behandeld dan op eenig vaartuig uit eene Engelsche haven vertrekkende het geval is. Wij waren aan boord aan geenerlei regel onderworpen; men liet ieder onzer zijne schikkingen maken, zoo als hij verkoos, en de eendragt heerschte onder allen. Het was tusschendeks zeer gezellig en hoewel ik voor de eerste maal van mijn leven in zulk onbeschaafd gezelschap was, geraakte ik weldra met mijne reisgenooten, dat allen hupsche, goede kerels waren, op den besten voet.

Onder de keerkringen werd het in onze enge slaapplaats minder aangenaam, zoo wel door het ongedierte, als de uitwasemingen der Maleische matrozen en het bezoek der ratten, die de passagiers in den slaap kwamen bijten, zoodat de ongelukkige bewoners van het tusschen dek genoodzaakt waren in de open lucht te slapen. Een hoos waaraan de Mazeppa gelukkig ontkwam, was het eenigst merkwaardige op onzen overtogt van Adelaïde naar San Diego in Neder Californië, waar wij verscheidene dagen bleven liggen en nieuwe passagiers opnamen.

Het waren Yankees uit de bosschen van het westen. Sommigen hunner hadden het rotsgebergte overgetrokken, andere waren dwars door

de Savannen van Midden-Amerika gekomen. Onder deze laatsten was er een door losbandigheid en dronkenschap geheel verdierlijkt; hij had zich in geen twee maanden gewasschen of geschoren; zijn voorkomen was zoo terugstootend, als men zich maar verbeelden kan. De andere landverhuizers zagen er even ellendig uit; hunne lijkkleurige gezigten droegen de sporen van pas doorgestaan lijden, hunne lange baarden, hunne verwarde haren, gescheurde kleederen en versleten schoenen, gaven hun een afzigtelijk voorkomen. Het eenigste wat zij bezaten, waren dekens, ransels en vuurwapens.

De ontzettende vermoeijenissen van eene reis te land, dwars door het vaste land van Amerika, waren zeker eene treurige inleiding tot den harden arbeid in de mijnen, en toch waren de afmatting, de armoede en de ziekte niet in staat de onuitroeibare nationale ijdelheid van deze burgers der Vereenigde Staten uit te dooven. Het meerendeel had slechts een passage van de derde klasse genomen; maar als het slecht weder was waren wij tusschendeks zoo barbaarsch niet van hun eene schuilplaats te weigeren. Zij beantwoordden deze beleefdheid met geweldige politieke twisten gaande te houden, en daar altijd over de onafmeetbare minderheid der Engelschen in het algemeen, bij de »vrije en verlichte" burgers van Amerika uit te weiden.

Ik begroette dan ook met vreugde de reede van San Francisco, bij het vooruitzigt van weldra van zulk gezelschap ontslagen te raken. In de eerste dagen van 1849 kwam de Mazeppa er ten anker, naauwelijks waren wij op de reede of wij hadden een staaltje van de vreemde omkeeringen, die in het goudland plaats grijpen. In de eerste boot, die bij ons aan boord kwam, waren de doktor en de stuurman van een schip uit Sidney, die ons hunne dienst als matrozen aanboden, hunne gewone bezigheid sedert het volk van hun schip weggeloopen was. Deze desertie, alstoen zeer gewoon, werd weldra door de Maleijers van de Mazeppa nagevolgd, en in den eersten nacht stalen eenige hunner de sloep en deserteerden. De kapitein voor wien de Californische zeden nog geheel nieuw waren, liet zich den volgenden morgen door vier van zijn volk naar den wal brengen, met oogmerk om zoo als hij zeide: »zijne opwachting bij de overheid te maken en de deserteurs terug te brengen, om ze in de boeijen te slaan." Overheid in San Francisco! En dat in 1849, terwijl zelfs in 1851, het eenige ware gezag in handen is van eene met pistolen gewapende bevolking. De kapitein kwam dan ook stikkende van woede, in eene gehuurde sloep terug, zonder zijne roeijers die het voorbeeld hunner makkers gevolgd hadden. Den volgenden avond werden de sloepen aan boord geheschen, maar het overige van de equipage trachtte aan wal te komen door van zware planken eene soort van vlot zamen te stellen. Eenigen verongelukten, de overigen kwamen aan land, en de Mazeppa bleef onder toezigt van den kapitein, den stuurman en den supercarga.

Hetgeen de bezoekers van den wal ons reeds verhaald hadden, had onze vurige verwachting al wat gedoofd, toen wij aan de Molenpunt aan wal stapten. Boven het hoogwatermerk was het strand bezaaid met koopmansgoederen en bagaadje, en drie honderd kerels van een allerongunstigst voorkomen met een mes in den gordel, zwierven er om heen, in afwachting, dat men hen zou te werk stellen. Het was zondag, maar wie zou er in Californië om den zondag denken? San Francisco, de jeugdige stad met houten huizen en hutten van stroo denkt waarlijk wel om den sabbath te vieren! Overal gaat de hamer en met ongeloofelijken ijver wordt er allerlei soort van arbeid verrigt.

Langs de kust strekte zich eene ontzettende rij tenten uit, deze plaats heette het Geluksdal, en later beter het koortsdal, waar de onreinheden en stinkende waterpoelen onze zintuigen beleedigen. Onder deze tenten was het uitschot van alle volken der aarde. Tot acht toe waren daar op elkander gehoopt. Al wat deze lieden in de wereld bezaten waren dekens, vuurwapens en kookpannen. De tooneelen van verlaging, ellende en ontberingen schokten even zeer het zedelijk gevoel, als de walgelijke stank en onreinheid de zintuigen; en het was daar zoo onveilig dat niemand slapen ging, zonder zijne wapens in zijn bereik te hebben.

Uit deze algemeene gewoonte van wapens bij zich te hebben, ontstaan natuurlijk een aantal van ongelukken en onheilen; maar regt en geregtigheid zijn in dit land onbekend, en worden door dolk en pistool vervangen.

Wat mij in den eersten tijd van mijn verblijf te San Francisco het meest verwonderde, was de geweldige bedrijvigheid van iedereen en de ontzettende menigte zaken, die er gedaan werden. Die ruwe uithangborden in alle talen, die chaos van te koop uitgestalde goederen, die duizend verschillende tongvallen, moesten iemand doen gelooven, dat het toeval hem in een tweede Babel gevoerd had. Het goud was blijkbaar de eenige drijfveer van al deze drukte. Onder tenten, waaruit de muzijk u tegenklonk, zag men tafels met goud bedekt, en de uitsporigste geruchten omtrent de gouddistrikten waren in omloop. Maar te midden van al die tooneelen van ongehoorde verkwisting en uitsporigheid zag men nergens eenig uitwendig blijk van orde en huiselijk gemak; niemand scheen opgeruimd; aller gezigten waren bleek en verwilderd, aller oogen stonden hol. Een verwaarloosd voorkomen, vuile lompen, eene ziekelijke hebzucht, eene algemeene onverschiligheid, eene lage baatzucht, alsof ieder in zijns gelijken zijn doodvijand zag, waren de voornaamste kenmerken der goudkoorts, en ondanks de schatten, die ik om mij heen zag, scheen de lucht met wanhoop bezwangerd, die ongevoelig zich ook van mij meester maakte.

Toen ik Australië verliet had ik een jaargeld

verloren, dat mijne familie mij deed toekomen. Niet wetende waar ik belanden zou, had ik niet geschreven dat men mij geld nazond, en ik bevond mij thans in Californië geheel aan mijzelven overgelaten. Hier gold het moed te houden; een harde strijd wachtte mij, maar hoe jong ook, ik hoop dien als een man, koelbloedig, met moed en misschien met beleid, te hebben gestreden.

Mijne eerste bezigheid was mij van alle overtolligheden te ontdoen. Overtolligheden noemt men in Californië alles wat elders noodwendigheden heet. De logementen waren schraal en duur en het was geen gebruik, meer dan één stel kleederen te hebben. Wat artikelen van weelde betreft, bij voorb. gelakte laarzen, satijnen vesten enz., het strand was er mede bezaaid. De verkoop van een deel mijner garderobe bragt mij zeventig dollars op. Vervolgens deed een mijner reisgenooten mij het voorstel eener compagnieschap, om namelijk eenige vaten sterken drank in het klein te verkoopen. Daar er aan een tent, om den hoogen prijs, niet te denken viel, sloegen wij eenige palen in den grond, waarover wij dekens spanden, en openden onzen winkel. Des avonds ging mijn compagnon, die te veel gedronken had, met eene brandende pijp in den mond slapen en stak onze luchtige woning in brand; ik trapte het vuur uit en verbrak tevens de vennootschap.

Van dezen tijd af, totdat ik naar de mijnen vertrok sliep ik des nachts in slaapsteden. Deze waren voor de menigte gasten te klein, derhalve had men vlieringen, stallen en gangen te baat genomen. Ook de beste dezer herbergen waren nog afschuwelijke spelonken. Die waar ik het meest mijne toevlugt nam, was zestig voet lang en twintig voet breed. Er waren geene vensters, en de muren, de wanden en de vloer waren van slecht zamengevoegde planken dien de regen doorlieten. In de lengte stonden aan weerszijden twee rijen houten banken en aan het einde van het vertrek strekten eenige planken den heer des huizes tot kantoor en slaapplaats. Van tien uren tot middernacht drong het volk daar binnen, gewikkeld in hunne dekens, want de hospes gaf noch matrassen, noch iets om op te leggen, en nadat men een dollar (*f* 2.50) betaald had, werd iemand de plaats aangewezen, waar hij slapen moest.... Ik wil in geene bijzonderheden treden, omtrent deze afschuwelijke caravanserai. Als het regende waren de banken vol met gasten van allerlei natiën, Yankees, Europeërs, Chinezen, Zuid-Amerikanen, allen sliepen in hunne kleederen en met laarzen aan, velen rookten of kaauwden tabak, hetgeen den dampkring alles behalve geschikt tot de rust maakte; bovendien waren er overvloed van lastige slapers, en schoppen in de zijden of op het hoofd ontving men dikwijls.

Dikwijls ben ik ontwaakt met de punt van een laars in mijn mond, en op andere tijden was de hitte zoo ondragelijk, dat het mij een waar genot verschafte, ondanks den regen naar buiten te gaan, om wat het ook kosten mogt, frissche lucht in te ademen. Als het weder goed was, gaf ik verreweg de voorkeur aan de rust onder den blooten hemel, boven een dollarsslaapplaats op een plank in zulk gezelschap.

Als de slaapverblijven mij walgden, de gaarkeukens bevielen mij weinig meer. Er waren te San Francisco tafels, waar men zeer goed at — voor wie het betalen kon. Het eten was niet zoo duur als eenige maanden te voren; maar het was voor iemand, die goeden eetlust had, of wat keurig op zijn eten was, gemakkelijk een dozijn dollars voor zijn maaltijd te besteden. De tables d'hôte waren goedkooper en verschilden slechts in prijs van een tot drie dollars. Ook was er minder op hun tarief dan op de manieren van hunne habitués aan te merken. Het was bij voorbeeld volstrekt niets ongewoons, dat men zijn buurman bedaard zijne pruim tabak uit den mond zag nemen, om die tot straks in zijn vestzak, zijn hoed of op den rand van zijn bord te leggen. De aard der spijzen doet er niets toe, die het digst bij staat heeft de voorkeur, en daar iedereen zich gewoonlijk van een schotel meester maakt, is het hoogst moeijelijk iets aan hunne vraatzucht te ontrukken. De melassie is zeer gewild, men eet ze gewoonlijk bij alle spijzen.

Tien minuten zijn voor een Amerikaan genoeg, om zich vol te stoppen. Wie het zoo spoedig niet kan als hij, is er mede geschoren, want het is gebruikelijk, dat allen te gelijk opstaan; vervolgens wordt de tafel gaauw afgenomen en voor een nieuwen zwerm gieren gedekt. Na het eten gebruiken de »vrije en verlichte burgers," die onder het eten hun mes als een vork gebruiken, zich van hun vork als een tandenstooker, vullen hun mond weder met tabak, steken hun pijp of sigaar op, en gaan naar de kroegen of speelhuizen.

In bijkans alle wijken van San Francisco zijn speelhuizen. Meestal zijn het groote en ruwe houten huizen, uit de Vereenigde Staten ingevoerd. Van binnen zijn zij met gedrukt katoen behangen en met spiegels en schilderijen versierd. Gewoonlijk is er aan het eind van het vertrek een kantoor. Bedwelmend is de intrede in deze pandemoniums; met de luide akkoorden der muzijk vermengt zich de metaalklank van het goud, de geuren van den wijn en den bedwelmenden tabaksrook, allerlei soort van muzijk, van het getingel der guitar en het gekras der viool, tot aan het gerinkel der bekkens en het geroffel der trom lokte de opmerkzaamheid van den voorbijganger. In de Aquila d'Oro was een orkest van Ethiopische kustenaars, die op den tamboerijn sloegen, de beentjes die de castagnetten vervingen, deden klapperen en daarbij hunne woeste liederen uitbrullen. In sommige speelhuizen waren aanlokkelijke bajaderes, in theatrale kleeding, aan de roulettafel om de spelers aan te lokken, en daar in dit land de schoone sekse uiterst zeldzaam is, mogt men deze sirenen veelmaals onweerstaanbaar noemen.

In de wijk der voornaamste speelhuizen was de

»zelfmoordwinkel," een galanteriewinkel, door een Amerikaan gehouden, die pistolen, dolkmessen en andere wapens verkocht. De zelfmoord is in Californië zeer menigvuldig. De hartstogtelijke aard van dè meeste dergenen, die de speelhuizen bezoeken, maakt maatregelen van voorzorg noodig voor de veiligheid van de bank van dubloenen en gouden arenden, die midden op de tafels opeengehoopt liggen. In sommige huizen liggen pistolen links en regts voor den bankier, die bovendien gewoonlijk een zakpistool bij zich draagt. Bij de minste opschudding in de zaal komt er leven in zijn koud gelaat, en het fluiten van een kogel maakt een einde aan de wanorde. In Californië is de pistool de hoogste wet in alles.

Hoe afkeerig ik ook reeds geworden was van de voordeelen eener compagnieschap, ging ik toch eindelijk weder eene aan met den bootsman van de Mazeppa, een Schot dien ik alleen met het voorzetsel voor zijn naam zal aanduiden.

Voorzien van een voorraad beschuit, spek en brandewijn gingen wij scheep, Mac en ik, op een kleinen kotter en voeren terug tot San Joachim, om ons naar de nieuwe stad Stockton te begeven. Ons gevolg bestond uit twee Chinezen (hemelingen, gelijk men in Californië de gele kinderen van het hemelsche rijk noemt) en een jongen Maleijer. Mac, die Maleisch sprak, oefende groot gezag over deze drie personen uit.

Stockton, hoe aanmerkelijk sedert ook uitgebreid, was toen een pas ontstane vestiging, waar enkele houten huizen zich tusschen de linnen tenten verhieven, die voornamenlijk voor kroegen en pakhuizen dienden, terwijl groote hoopen koopwaren overal aan weer en wind blootgesteld lagen. Er heerschte daar eene geweldige drukte. Er werd honderdmaal erger gespeeld dan te San Francisco en het allernoodzakelijkste kon men zich niet dan tot ongeloofelijke prijzen aanschaffen. Mac kreeg eens in het hoofd zich te laten scheren, die gril kostte hem een dollar. Wij kwamen juist bij tijds om getuige te zijn van twee sprekende voorbeelden van Californische geregtigheid. Een ontslagen veroordeelde van van Diemensland had van onder eene tent, eene nietswaardige beuzeling gestolen. Zulk een bedrijf wordt gewoonlijk met het verlies van een oor bestraft; hij werd binnen twaalf uren ter dood veroordeeld en teregt gesteld. Tegen de landverhuizers* uit Australië, die veelal veroordeelden zijn, heerschte een sterk vooroordeel. Een jong man van eene fatsoenlijke familie uit de Vereenigde Staten, had met een pistoolschot een Duitscher gedood, die eenige ernstige aanmerkingen op Amerika gemaakt had. Hij werd door de Amerikaansche jury vrijgesproken, die half verteederd was door het pleidooi van zijn advokaat, die den beschuldigde had voorgesteld als »een martelaar, die zijn leven gewaagd had, om de eer van zijn vaderland op te houden," en die ook half bevreesd was door de tegenwoordigheid van eene bandelooze menigte, die om het wrak van een gestrande brik zamengescholen was, waar deze onpartijdige regtbank hare zittingen hield.

Men ziet dat Stockton juist geen aardsch paradijs was voor Engelschen, die men er bij de minste overtreding straffeloos ophangen of doodschieten kon. Mijn compagnon en ik haastten ons dus, ons bij eene karavaan van twintig personen te voegen, die naar de mijnen vertrok.

Het gezelschap bestond voor het grootste gedeelte uit Amerikanen van verschillenden stand, uit twee Chiliërs, een Franschman, twee Hoogduitschers en twee mijnwerkers uit Cornwallis. De twee Chinezen en de jonge Maleijer wilden van ons niet scheiden. Wij overreedden een hunner, den kok, van ons te scheiden, wat hij slechts met weerzin deed, en daar de twee anderen ons volstrekt wilden volgen, stemden wij er in toe, in de hoop dat zij ons van nut zouden zijn. Mahomet, de jonge Maleyer, droeg op zijn rug een koperen bekken om het goud in te wasschen, niet ongelijk aan het vermaarde scheerbekken dat don Quichot voor den helm van Mambrin aanzag, een bijnaam die hem aldra geschonken werd.

Vijf muilezels met levensmiddelen voor de kooplieden van eenige afgelegen mijnwerken beladen, vergezelden onder opzigt van twee drijvers, de karavaan. Den eersten dag ging men laat op weg en legde slechts vier uren af. Des avonds te zeven uren kwamen wij bij een troep van vijftig Amerikanen, die over land te Stockton waren gekomen. Deze vermagerde en van vermoeijenis schier bezwijkende troep, was het overschot van eene karavaan kolonisten uit de bosschen van Illinois. Een blik op de kaart kan een denkbeeld geven, van hunne ontzettende pelgrimaadje naar den nieuwen tempel des Mammons. De moeijelijkheden, die zij te overwinnen hadden, zijn niet te beschrijven. Zij hadden bergen en afgronden en rivieren overgetrokken, zij waren door wilde horden en wilde dieren aangevallen. Een groot aantal was op reis bezweken en het laatste gedeelte van hunnen togt, geleek, zeiden zij, naar den aftogt van een verstrooid leger; de weg was met allerlei weggeworpen goederen en gebroken voertuigen bezaaid; aan weerszijden duidden kleine hoogten de plaats aan, waar iemand begraven lag, terwijl de geraamten van ossen en menschen in de zon lagen uit te bleeken.

Den volgenden dag gingen wij met het krieken van den dag op weg, en trokken eenige uren door eene boschrijke streek, vervolgens kwamen wij aan de vlakte. Zoo ver het oog strekte, bespeurden wij niets dan zandheuvels, zonder eenig spoor van groeikracht. De door de zon verschroeide grond brandde onze voeten. Ontzettende stofwolken alleen braken de eentoonigheid ven een onbegrensden gezigteinder. Wij worstelden met moeite door het zand, dat ons tot aan de enkels kwam, terwijl onze oogen door het stof en de schittering der zonnestralen gepijnigd werden, in eene hitte van 120° Fahrenh. en met een verschroeijenden wind, die ons een onleschbaren dorst verwekte.

In de karavaan had bijkans ieder flesschen en

vaatjes met water gevuld, die als algemeen eigendom door ieder beurtelings gedragen werden. De muildrijvers hadden zich van geitenvellen zakken voor zich en hunne dieren voorzien. Mac en ik hadden gelukkig ieder eene flesch van elastieke gom, die zes pinten water bevatte. Deze voorzorg deed ons groote ontberingen en gevaren ontgaan. Wij dronken zeer matig en bij kleine teugen, daar wij niet wisten wanneer wij onze flesschen weder zouden kunnen vullen. Dit was ons geluk, want weldra kwam er gebrek aan water. Men beloofde het ons op den volgenden dag, maar toen wij aan de bron kwamen was deze verdroogd. Vruchteloos begon men te graven.... er kwam geen druppel opwellen. Men verbeelde zich den toestand van hen die in het vooruitzigt op den volgenden dag, gedurende den nacht hunnen voorraad verbruikt hadden! Ik dacht aan de dwaze maagden, toen ik de gloeijende gezigten en fonkelende oogen dezer ongelukkigen zag. Maar de leus was: »voorwaarts!" en ieder voor zich! Zoo er onder eenigen onzer die nog water bespaard hadden, medelijdende harten waren, dan moesten zij hun medelijden onderdrukken, want mededeelzaamheid ware in dit geval zelfmoord geweest. Er behoorde bovendien vrij wat zelfbeheersching toe, om niet in eene teug het geringe overschot water te ledigen. Zelfs terwijl ik mijne lippen en tong nu en dan bevochtigde, stond mijne keel in vuur.

Zij, wier onbedachtzaamheid hen van deze verkwikking beroofd had, bleven weldra achter. Van lieverlede ontdeden zij zich van hunne lasten, van hunne kleederen, die zij langs den weg wierpen. Twee hunner trachtten het zweet van de huid der muildieren te lekken; het stof dat er opzat belette hun zelfs dit uiterste middel. Vruchteloos smeekten zij ons op te houden; ons leven hing er van af dat wij voortgingen. In zijn wanhoop greep een man den zak, die op zijde van het muildier hing. »Weg daar, vreemdeling!" riep de drijver en een geladen pistool deed hem loslaten. Anderen die tot brandewijn hunne toevlugt namen om den dorst te lesschen, begonnen te ijlen.

Eindelijk bleven des namiddags vier mannen achter, die als laatste middel van behoud elkander tegen de wilden en de wolven hoopten te beschermen. Het schijnt barbaarsch, dat men hen aan hun lot overliet, maar wat te doen als aller leven van de snelheid van den togt afhing? De Stanislas rivier was het naastbijzijnde water en bij het vallen van den avond was men er nog twintig (Eng.) mijlen van af.

Dien avond gebruikten de meesten bij het avondmaal al het water dat zij nog hadden, en die niets hadden maakten zich met geweld van het water dat de muildrijver nog had, meester. Te vermoeid om wakker te blijven sliepen wij in, in onze dekens gewikkeld, met de pistool in de hand en onze waterzakken om het lijf gebonden. Onze slaap werd dikwijls door het gehuil der wolven gestoord en nog meer door de kreten der versmachtenden. Voordat de dag aanbrak, waren de meesten op de been en ieder liep als een wanhopige.

Eindelijk bereikten wij de rivier.

De muildieren werden ontladen, wij wierpen onze goederen op den grond, liepen naar den oever en zonder ons te ontkleeden vlogen wij allen, menschen en beesten door elkander, tot aan den hals in het water. Men kan zich het genot van zulk een bad na zulk eene reis, voorstellen. De rivier was breed maar niet diep. In haar kristalhelder water was overvloed van zalm en aan den oever gaven bladrijke boomen lommer en frischheid.

Men verbeeldt zich misschien, dat toen wij eenmaal ons verkwikt en onze kleederen in den stroom gewasschen hadden, het eerste denkbeeld van onze karavaan geweest was, met een goeden voorraad van water terug te keeren om onze kameraden op te zoeken, die wij achtergelaten hadden. Bij Bedouinen of wilden zou dit vrij natuurlijk geweest zijn, maar bij goudzoekers, nimmer! Die achterblijft moet de gevolgen ondervinden. De tijd is kostbaar, de mijnen zijn ginder. Vooruit, vooruit, om goud te zoeken!

Dien avond legerden wij ons aan den voet der Sierra Nevada, wier met sneeuw bedekte toppen zich boven ons verhieven. Wij hadden overvloed van hout en water; een helder vuur verlichtte het bivouac; de muildieren hadden eene vette weide en herstelden zich van de vermoeijenissen van den vorigen dag. Den volgenden morgen trokken wij eene beek over en begonnen het gebergte te bestijgen. De streek werd wilder en schilderachtiger. Men kon zien hoe de natuur hier geweldige omkeeringen had ondergaan. Na watervallen, stortvloeden en kloven te zijn overgetrokken, kwamen wij aan een heerlijk dal, aan welks einde zich een zonderling steenen grafteeken bevond. Men sprak er over het te doorzoeken, vooral de Duitschers drongen op dit wetenschappelijk onderzoek aan; maar de gidsen hadden geen ooren voor oudheidkundige nasporingen.

»Gij zult genoeg kunnen graven als gij op de placeres zijt," zeiden zij; »zonder dat gij u behoeft te vermaken met oude graven om te wroeten."

Men vervolgde dus den togt en op het midden van den volgenden dag bespeurden wij het beloofde land, met zijne goudrijke rivier en groepen van tenten.

Het graven geschiedde aan het einde van eene diepe vallei, die aan den eenen kant tegen een steilen berg van achthonderd voet hoog lag en aan den anderen kant door eene hellende vlakte omgeven werd. Den avond van onze komst gingen wij bijkans twee mijlen de rivier opwaarts. Aan weerszijden waren van afstand tot afstand de gravers, afzonderlijk of gezamenlijk, naar gelang de ader rijk was, aan het werk. Aan eene machine tot wassching werd ongeveer twintig voet ruimte toegestaan. De meeste goudzoekers groeven digt bij den oever; anderen leidden een gedeelte van den stroom af om zijne bedding te onderzoeken, die men als den rijksten grond beschouwde. Bij eene kromming van de rivier was een troep

van vierentwintig personen aan het graven van een kanaal om den stroom geheel van rigting te doen veranderen; op de zijden van den berg, in de kloven en groeven door de beken en bergstroomen gevormd, waren ook lieden aan het werk.

Na het delven te hebben aangezien, kozen mijn kameraad Mac en ik eene plaats om te beginnen. Met behulp van den Chinees, die een timmerman van beroep was, hadden wij weldra van takken eene hut zamengesteld, waar wij den eersten nacht doorbragten. De kolonie bestond uit eene groote menigte tenten, die ieder zes tot twaalf personen bevatten, en eenige loodsen, die wat grooter waren en tot winkels gebruikt werden. In een dezer winkels gingen wij den volgenden morgen onze mondbehoeften en gereedschappen koopen. Deze waren verschrikkelijk duur. Wij betaalden twaalf dollars voor een braadpan, een ketel en twee tinnen potten. Vierentwintig pond levensmiddelen, als beschuit, pekelvleesch, enz., kostten ons vijftig dollars. Kortom, wij gaven voor louter onontbeerlijke zaken honderd dollars uit eer wij aan het werk gingen.

Zie hier hoe wij aan het werk gingen. Met eene spade en een houweel begon ik een gat te maken op eenige voeten afstands van de rivier. Met een schop laadde ik de aarde op de schouders van Mac die steviger waren dan de mijne. Deze gaf ze aan den Chinees, die te halver lijf in het water, ijverig zeefde; vervolgens gaf hij het goudbevattend bezinksel aan den jongen Maleyer, die met een zeer scherp oog begaafd, dit bezinksel in den helm van Mambrin waschte, tot er niets dan zuiver goud overbleef. In de eerste dagen vermoeide dit zware werk ons geweldig; maar toen wij er meer aan gewoon waren ging dit over. Wij moesten zonder ophouden werken van zonsopgang tot zonsondergang; want van ons dagwerk moesten wij leven. Zonder de bedwelming en de hoop op eene buitengewone winst, is er zeker geen akeliger werk, dan den grond om te wroeten om goud te zoeken. Wij veranderden van tijd tot tijd van plek, maar wonnen over het geheel niet meer goud dan wij noodig hadden om te kunnen leven. Het meest wat wij op een dag wonnen, was voor eene waarde van 25 dollars, en dat was nog maar een enkele maal. De opbrengst schijnt gemiddeld tusschen de 15 en 18 dollars te zijn, niet alleen bij ons maar ook bij het meerendeel onzer lotgenooten; en de plaats waar wij delfden, werd door de oudere goudzoekers als zoo rijk als de beste beschouwd.

Wij breken hier even het verhaal van Shaw af, om eenige beschouwingen mede te deelen, die de laatste zinsnede bij ons heeft doen ontstaan. Hier zien wij drie krachtvolle mannen en een jongen, die van zonsopgang totdat zij ondergaat, zulk zwaar werk verrigten, als de geringste daglooner of sjouwer, om — zoo veel te winnen, dat zij het leven behouden. Om dit te genieten hebben zij eene groote reis gedaan, harde ontberingen en ongeloofelijk lijden moeten doorstaan; zij hebben zich op goed geluk gewaagd in eene luchtstreek, die althans een deel van het jaar allerongezondst en onaangenaam is. Wat maakt het uit, of zij tienmaal meer verdienen, dan in Europa het graven of ander zwaar werk hen zou verschaft hebben; in een land, waar het brood anderhalve dollar het pond kost, is dit volstrekt geen voordeel. »Wij verkregen over het algemeen niet meer goud, dan noodig was, om ons de onontbeerlijkste levensbehoeften te verschaffen.” De Chinees en Maleijer zouden zonder dat zij voor den volgenden dag behoefden te zorgen, hiervan althans zeker geweest zijn, als zij gebleven hadden wat zij waren, de eerste kok, de tweede scheepsjongen op de Mazeppa. Had Mac, de bootsman, meer reden, om, tot groote verontwaardiging van den kapitein, van zijn schip weg te loopen, eer de helft der lading aan wal was? Evenwel had men tot hiertoe nog geen berouw over den gedanen stap. De bedwelming en de hoop op eene groote winst hielden den moed der goudzoekers staande. Wat de ondervinding hen ook leerde, zij hielden vol, in de hoop dat de fortuin hen eens toelagchen zou. Wel is waar, men heeft van die toevallen gezien, maar alleen in de eerste dagen der ontdekking, en misschien nu en dan eens eene enkele maal, Zij, die in Californië veel goud gewonnen hadden, hebben dit minder door hunnen handenarbeid verkregen, dan door ruilhandel met de Indianen, die in den beginne gaarne wilden werken en hun goud verkoopen. De verhalen van Johnson en anderen bewijzen het. Natuurlijk zijn er in Californië groote fortuinen verkregen, en zullen er nog verkregen worden. Maar deze vallen alleen sluwe en gewetenlooze handelaars ten deel, of de eigenaars der talrijke speelhuizen, die zonder schroom den goudzoeker van zijne zuur verkregen winsten berooven.

In een officieel verslag over Californië, gedagteekend: Washington, 22 Maart 1850, door den agent van de Amerikaansche regering, T. Butlerking, aan den president Clayton, vindt men eene statistiek van de verdiensten der goudzoekers, die de opgave van Shaw bevestigt. De eerste goudontdekking geschiedde in het laatst van Mei of het begin van Junij 1848. Het eerste echte berigt er van kwam eerst tegen het einde van den herfst in de Vereenigde Staten; toen het te laat was, om derwaarts te trekken. »Het getal der goudzoekers,” zegt Butlerking, »beperkte zich dus tot de bevolking van het land zelve, misschien vijfhonderd personen, tot bewoners van het Oregon-Gebergte, Mexicanen en andere vreemdelingen, die in het land waren, of er gedurende den zomer en den herfst gekomen waren, en de Indianen, die zij in het werk stelden, of die hun goud aan de blanken verkochten. Men kan aannemen, dat er in dit saizoen ongeveer vijfduizend lieden aan het goudzoeken zijn geweest. Gemiddeld rekent men hunne winst op duizend dollars per hoofd op zijn minst. Dit bedrag is echter zeer ongelijk verdeeld.

De Indianen hebben natuurlijk in ruiling voor het kostbare metaal beuzelingen aangenomen, en vele blanken moeten ontzettende sommen gewonnen hebben. In 1849 kwamen met het begin van het goede jaargetijde de vreemdelingen van alle kanten aanstroomen, en in de maand Julij waren er reeds vijftienduizend arbeiders in de mijnen, welk getal in het begin van September met nog vijfduizend vermeerderde, dat wil zeggen, gedurende de eerste helft van den tijd, dat men met goed gevolg naar goud in de beeken zoeken kon. De dagelijksche verdiensten der mijnwerkers," zegt Butlerking, »bedragen naar de naauwkeurigste onderzoekingen, een ons per dag. Dit cijfer, dat velen te laag schijnt, komt mij voor, naar alle inlichtingen, die ik mij heb kunnen verschaffen, het meest de waarheid nabij te komen." En daarbij moet men bedenken, dat de levensmiddelen zoo duur waren, als in tijd van hongersnood. In de tweede helft van 1849 kwamen de Amerikaansche landverhuizers te land en te water, en Butlerking berekent, dat er in Californië veertig of vijftigduizend bewoners der Vereenigde Staten waren, wier dagelijksche winst, uithoofde van hunne onbedrevenheid in den arbeid aan de mijnen, door elkander niet meer dan acht dollars per hoofd bedroeg.

Om dezen tijd was het dat Shaw zich op de placeres vestigde, en de hiervoor gegeven schatting komt vrij wel met zijne verdiensten en die zijner makkers overeen. Als wij zijn verhaal met dat van andere fortuinzoekers in Californië vergelijken, schijnt het ons te blijken, dat de levensmiddelen, althans sommige soorten, zeer in prijs verminderd waren in de tweede helft van het saizoen van 1849. Wij bedoelen te San-Francisco en de omstreken, want aan de mijnen was er door het monopolie en de transportkosten waarschijnlijk weinig of geen verschil. »Op de plaats waar ik was," zegt Shaw, »betaalde tegen den winter de koopman in het groot alle soorten van levensmiddelen die op muilezels werden aangebragt, met vier shillings het pond. Terwijl zij alles in het klein weder tegen zes tot twaalf shillings het pond verkochten, gaven zij tevens crediet, maar als de mijnwerker niet gestadig meer goud vond, geraakte hij weldra achteruit." Als een voorbeeld hoe duur sommige waren in zekere omstandigheden betaald werden, verhaalt Shaw de komst van twee vaatjes aardappelen, die van de Sandwich eilanden waren aangevoerd. »Het was een ware zegen," zegt hij, »want de regentijd had vele mijnwerkers de scheurbuik doen krijgen. De aardappelen waren spoedig voor vier shillings het stuk verkocht; men at ze raauw als appelen." Zoo verhaalt ook Johnson van kisten met rozijnen, die als scheurbuikwerend tegen goud opgewogen werden. Wij willen thans terugkeeren tot het verhaal der lotgevallen van Shaw, die van lieverlede de voorregten van het leven aan de mijnen en de genoegelijke zeden van de »vrije en verlichte" burgers der Vereenigde Staten leerde kennen.

Op een morgen waren Mac en ik bezig eene nieuwe plaats om te graven te zoeken, en wij hadden ons bepaald tot een van alle andere plekken verwijderde plaats, toen er drie Amerikanen aankwamen en bedaard onzen grond in bezit namen. Redenen hadden zij ons niet te geven, zij »gisten" dat wij best zouden doen maar heen te gaan. Daar deze zaak niet dan met de wapens kon beslecht worden, verwijderden wij ons. Er is aan de mijnen weinig noodig om moord en doodslag te veroorzaken. De troep van vierentwintig personen, die wij een kanaal hadden zien graven om den loop der rivier te veranderen en hare bedding te onderzoeken, had haar werk volbragt; het water dat opgestopt en in een ander kanaal geleid was, liep buiten de oevers en zetten de uitgravingen van andere goudzoekers onder water. Deze vroegen schadeloosstelling, de compagnie weigerde ze. De eerste begonnen derhalve in de oude bedding der rivier te graven, die de compagnie uitsluitend voor zich bewaard had. Een moorddadig gevecht volgde om hen te verdrijven, waarbij messen, pieken, karabijnen en pistolen ijverig gebruikt werden. De compagnie die de sterkste was, behield de overhand, maar niet zonder dat er van weerszijden dooden waren gevallen. Van eene hoogte heb ik het bloedige spel aanschouwd. Toen ik na den afloop het tooneel er van betrad, rilde ik van afschuw bij het zien der gepleegde barbaarschheden. Op den grond lagen mannen te zieltogen met de ingewanden uit het lijf hangende; anderen had men met bijlen de hersens ingeslagen en de lijken gevierendeeld, terwijl anderen den geest gaven bij wien geene wonden te bespeuren waren, maar die door pistool- of geweerkogels getroffen waren.

De zucht tot winst moet waarlijk allerhevigst zijn, om bij beschaafde lieden tegen den afkeer en de ontelbare onaangenaamheden op te wegen, die van de nabuurschap van zeker slag van Amerikanen onafscheidbaar zijn. Zoo hoog als iemand acht ik de goede eigenschappen der burgers van de Vereenigde Staten, en ik heb het geluk gehad Amerikanen te ontmoeten, waarop iedere natie trotsch zou mogen zijn. Ik wil gaarne gelooven, dat de zoodanige in de Vereenigde Staten in overvloed zijn, maar ronduit verklaar ik eene zekere klasse van Amerikanen te verfoeijen, die ook talrijk is en dagelijks vermeerdert. Ik bedoel die klasse van woelzieke en vermetele wezens, die voor zichzelven bandeloosheid en van anderen onderwerping verlangen; die kinderachtig ligtgeraakt zijn, maar verwondering veinzen, als iemand zich tegen hunne aanmatiging verzet. Tot de ergste soort van deze verachtelijke klasse behooren, zoo als men ligt begrijpen kan de groote meerderheid der Amerikaansche landverhuizers, die Californië overstroomd hebben.

Een troep van deze lieden, waarbij twee van de drie die Mac en mij beschuldigd hadden, dat wij op hun grond gekomen waren, kwam eens des nachts en gewapend een inval bij ons doen, terwijl wij, vermoeid van ons dagwerk, gerust onder onze loofhut zaten te rooken.

De Amerikaansche goudzoekers kwamen als gezaghebbers, sloegen een ontzettend hoogen toon aan en namen tot voorwendsel de tegenwoordigheid van den Chinees en den Maleijer, dien zij voor onze slaven aanzagen, althans veinsden aan te zien, die wij in ons voordeel lieten werken. Wij verzekerden hun, dat wij over deze Aziaten geen het minste gezag uitoefenden en dat het hun volkomen vrijstond ons te verlaten. Ik moet hier vermelden, dat hoewel zij eerst verklaard hadden, dat kleurlingen het regt niet hadden in een land te werken, dat alleen voor Amerikaansche burgers geschapen was, eenigen hunner echter, zoo inconsequent waren van daarna den Chinees en den Maleijer voor te slaan, voor hen in dagloon te werken.

De mijnen werden hoe langer hoe meer met Amerikanen bevolkt, die op hunne getalssterkte steunende, allerlei vijandelijke daden pleegden op placeres, die aan kleurlingen toebehoorden, als dit hun gemak of voordeel verschafte; alle dagen werden er lieden verjaagd, en duizenden goudzoekers, van hun placeres verdreven, verlieten het land, terwijl anderen zich dieper in het gebergte begaven.

Het regenachtig jaargetij in Californië begint er gewoonlijk in November en duurt tot Maart; maar in 1849 nam het veel vroeger een aanvang. Wij waren geen drie weken aan de mijnen, of geweldige stortregens begonnen te vallen. Onze woning was een heerlijk zomerhuis, het was eene soort van landelijk priëel, te midden van een digt boschaadje, met een laan van achteren, en de rivier op honderd schreden afstands van voren. Thans viel de regen door ons loofdak en zette ons huis in een oogenblik onder water. Wij trachtten dit met onze dekens te verhelpen, maar vergeefs, de stortregen viel te zwaar om hem te kunnen tegenhouden.

Wij zetten onze gravingen voort. Was ons werk in den beginne slechts zwaar, thans was het om wanhopig te worden. Op den middag was het een temperatuur van Julij; des morgens en des avonds eene koude van Januarij. Als wij in het drooge jaargetij afgemat van de hitte en druipnat van zweet waren, sprongen wij gerust in den stroom, maar nu de rivier van de sneeuw van het gebergte opzwol, was het niet goed, lang tot aan de middel in het water te staan. Als wij de doorgestane gevaren herdachten en onzen tegenwoordigen toestand overwogen, dan kwamen de schrikbeelden van koorts, rhumatisme, loop en al wat met een Californischen winter gepaard gaat, ons telkens voor den geest; treurige voorteekens, die weldra verwezenlijkt werden.

Onze hut was naauwelijks hersteld of zij werd op nieuw omgeworpen. Wij gaven dus de hoop op eene betere behuizing op, wikkelden ons in onze dekens en gingen om het vuur liggen. De Chinees en de Maleijer klappertandden om strijd. Wij beproefden nog te arbeiden, maar moesten het weldra opgeven, verschrikt door zekere ziekteverschijnselen, die de Chinees het eerst bespeurde. Onze toestand was de treurigste en akeligste die men bedenken kan; het geheele land was onder water; een koude oostewind sneed door onze hut, die veel naar een toestel van stortbaden geleek, en de weerkennis, die Mac op zee verkregen had, deed hem eene lange reeks dagen van slecht weder voorspellen.

In onzen rampspoed begonnen ook de levensmiddelen op te raken. De Maleijer en ik besloten een kleinen voorraad te gaan opdoen, en na door de struiken en waterpoelen heengeworsteld te zijn, bereikten wij eindelijk eene waadbare plaats van de rivier. Deze was vlak bij de afdamming, de oorzaak van dat gevecht tusschen twee partijen mijnwerkers, waarvan ik vroeger gesproken heb. Al dien arbeid en bloedvergieting waren vruchteloos geweest, de stortvloeden van het gebergte hadden den dam weggespoeld. De rivier golfde en stroomde hevig. Mahomed beschouwde oplettend de strooming, zocht daarop langs het strand keisteentjes, ging bedaard zitten en wierp die achtervolgens op verschillende plaatsen in de rivier, terwijl hij ze opmerkzaam naoogde. Dit was, zeide hij, de manier, waarop men in zijn land peilde; de meer of minder borrelingen, die de val in het water verwekte, gaven den maatstaf van de diepte van het water aan.

Toen wij er eindelijk overgekomen waren, gingen wij naar onzen gewonen leverancier, dien wij op een suikervat vonden zitten, terwijl hij deftig tabak zat te kaauwen. Het was een brave kerel, want toen hij zag hoe jammerlijk wij er aan toe waren (tot aan de middel doornat en Mahomed klappertandend van koude) haalde hij een fleschje brandewijn uit den zak en noodigde ons eene teug te nemen; waarlijk eene zeldzame grootmoedigheid bij de mijnen! Toen wij leeftogt ingeslagen hadden, keerden wij naar de hut terug, maar den volgenden morgen werd Mahomed wakker met kramppijnen en de Chinees was zeer ziek. Wij hadden geen brandewijn in huis en onze kas was vrij schraal; daar echter de toestand van Mahomed dringend was, ging ik naar de naaste tent waar drank verkocht werd.

»De Christenen hebben geen overvloed van drank," was het menschlievend en christelijk antwoord der Amerikanen! »en wij hebben in het geheel geen lust dien voor een paar zwarte beesten te geven." Ik ondernam dus eene tweede reis naar den winkel van onzen koopman; vervolgens gingen, ondanks het slechte weder, Mac en ik naar onzen placer en wij waren zoo gelukkig ruim een once goud in te zamelen.

Door dit geluk bemoedigd, nam ik mijn geweer en ging eenig wild zoeken voor de zieken.

Na lang rondgezworven te hebben, zonder iets te vinden, ontdekte ik een zwerm raven, die op het kreng van een os neergestreken waren en schoot er drie. Toen ik tehuis kwam, was iedereen zoo verlangend iets te eten, dat versch of liever dat niet gezouten was, dat er eenparig besloten werd de raven dien avond te eten. Zij roken als aasvogels, maar waren zeer vet, en toen zij door onzen hemelling geplukt en gereed gemaakt waren, bevielen zij veel beter dan ik gedacht had. Na zulk een maaltijd is het niet te verwonderen, dat Mac en ik eene koortshuivering gevoelden; de Chinees en de Maleijer waren ook veel erger.

Er was nu niets dan de treurige toestand van onze twee Aziaten, die ons bij de mijnen hield. Wat aangaat er te blijven met eenig uitzigt op voordeel, ieder dag toonde ons meer het ijdele van die hoop. Ons hard werken en onze strikte zuinigheid hadden ons nog volstrekt niet op weg der fortuin gebragt, en nu hadden wij het vooruitzigt van een zesmaandschen regen voor ons, gedurende welken tijd wij natuurlijk meer zouden uitgeven dan wij konden winnen. Wij waren bovendien zelve zoo verzwakt en aangehaald met pijnen door de leden, dat alles wat wij konden doen was het vuur aanhouden en ons eten klaar maken. Maar de Chinees en de Maleijer waren er erg aan toe en jammerden en kermden, dat het ons door het hart sneed. Nog moet ik er bijvoegen dat wij al dien tijd in het water geleefd hadden, want men had ons onder geene tent willen opnemen en ons loofdak was tegen den regen niet bestand. Eens stond de Maleijer na een onrustigen slaap, in een aanval van de koorts op, en viel in het vuur. *Gelukkig waren zijne kleederen te nat om te kunnen branden*, en wij haalden hem spoedig er uit, maar hierdoor geleerd, waren wij in het vervolg zoo voorzigtig van zijne beenen vast te binden. Als de nood het hoogste is, is de hulp het naaste bij, zegt het spreekwoord, en waarlijk, jammerlijker toestand dan de onze was moeijelijk te bedenken. Op zekeren dag zagen wij op den heuvel iemand voorbijgaan; wij riepen hem aan, hij kwam bij ons; het was die Amerikaan die den winkel met eetwaren hield. De brave man, die wel verdiende onder een glazen stolp bewaard te worden als een onvergelijkelijk exemplaar van een menschlievenden Amerikaan bij de placeres, bood ons eene schuilplaats in zijn pakhuis aan. Ik behoef niet te zeggen hoe verheugd wij dit aannamen. De arme Mahomed kon niet loopen, maar daar hij slechts uit vel en been bestond, viel het ons niet moeijelijk hem te dragen.

Mac en ik werden in den winkel zelf gehuisvest en onze twee lotgenooten in eene nabijzijnde tent. Een Hoogduitsche doctor, die geweldig van zijne bekwaamheid opgaf, maar in zijn vaderland zeker meer het haar gekapt dan wonden verbonden had, kwam ons bezoeken tegen den matigen prijs van vijf dollars de visite. Hij beduidde Mac dat hij gelaten moest worden en deze, die reeds zeer zwak was en veel meer versterkende dan verzwakkende middelen noodig had, was dwaas genoeg het zich te laten doen. Wat mij betreft, die in den doctor alles behalve onbeperkt vertrouwen stelde, ik duldde niet dat hij met zijn lancet mij naderde, en mijne gezondheid herstelde zich van lieverlede.

Op een morgen ging ik het kamp eens rondwandelen. Eene doodsche stilte heerschte er; van al die woelige goudzoekers was er geen een aan het werk; het scheen een groot hospitaal. Wij waren niet de eenigste zieken, de ziekte, zoo besmettelijk als de pest, scheen door het geheele land te heerschen. Onder al de tenten waren lijders in alle graden der ziekte. Van tweehonderd personen waren er ten minste twintig gestorven en zestig konden zich naauwelijks op de been houden. Deze herstellenden, kwamen in de winkels der kooplieden bijeen, en verspeelden daar het geld, dat zij met zooveel moeite des zomers gewonnen hadden; zij zwelgden er champagne, verslonden er pasteijen en ingelegde vruchten tegen ongelooflijke prijzen. Ledigheid en praalzucht, dreven hen tot deze uitsporigheden aan, maar ik geloof dat de meesten naar hunne landerijen terugverlangden en dat zij hun ossevleesch en zuur bier in hunne bosschen, boven den champagne en de fijne schotels aan de mijnen, zouden verkozen hebben. Middelerwijl lagen de zieken door elkander onder de tenten te roepen, te kermen en te zieltogen zonder geestelijke of ligchamelijke hulp. Ik verbeeld mij dat er velen van honger en volslagen gebrek aan alle verzorging omgekomen zijn. Californië is het land van contrasten; in de eene tent overdaad, spel en dronkenschap; in de andere ziekte, ijlhoofdigheid, wanhoop, dood!

De eentoonigheid van den regentijd werd door eene ernstige gebeurtenis afgebroken. Eene tent aan het einde van het kamp, was door een troep wilden overvallen en hare twee bewoners gedood. Een dozijn mannen verzamelden zich om de Indianen te vervolgen en de vermoorden te wreken; het waren Yankees uit de bosschen en twee Engelsche jagers, die hun tot gidsen strekten. Ik maakte mijn geweer en mijne pistolen schoon; ik stak een voorraad meel in mijn weitasch, rolde mijn deken als een ransel op en voegde mij bij hen, ondanks de vertoogen van mijne twee landgenooten, die mij te zwak achtten om aan zulk een moeijelijken togt deel te nemen. Op den tweeden dag van onzen marsch bereikten wij het kamp der Indianen, dat uit een dertigtal mannen en een twintig vrouwen bestond.

De stroopers waren pas aangekomen en verhaalden hunne feiten, terwijl zij hunnen buit op den grond uitspreidden. De wilden, die voor wilden vrij wat onvoorzigtigheid aan den dag legden, doordien zij geen schildwachten uitgezet hadden, waren in een groep bijeen om hun avondmaal te nemen, toen deze plotseling gestoord werd door het geweervuur der blanken en een aanval met pistolen en hartsvangers; wij doodden er vijf bij den eersten aanval en kwetsten nog velen die la-

ter meedoogenloos afgemaakt werden; eenige anderen hadden hun leven te danken aan de tusschenkomst der jagers van het Oregongebergte bij wie zich de menschelijksten onzer troep voegden. Een oud wijf had een kogel in het been gekregen; maar daar zij over haar gewaad een gordel van scalpen droeg, had niemand eenig medelijden met haar.

Bekend met den arglist der Indianen en om een aanval te kunnen afwachten, laadden wij onze wapens eer wij aan den maaltijd gingen, terwijl wij zorgden goeden uitkijk te houden. De maaltijd, dien wij in beslag namen, bestond uit wortelen, wild, eikelkoeken, gekookte wilde kastanjes en een schotel insekten. De eerste dezer spijzen waren mannen, die een verren togt gedaan hadden zeer welkom, maar men kan wel begrijpen, dat niemand lust had in de wormen en slakken. Wij waren naauwelijks gezeten of pijlen die zeer goed gemikt waren, vielen te midden van onzen kring, een er van trof midden in een stuk ossevleesch, dat wij weg moesten werpen, omdat wij niet wisten of de pijlen ook vergiftigd waren.

Een geforceerde marsch van zestig (Eng.) mijlen in vierentwintig uren, deed ons een geducht corps wilden ontgaan, en wij kwamen bij de mijnen terug, zonder verlies geleden te hebben. Het zag er daar niet vrolijk uit.... Tijdens onze afwezigheid had men een man, die iets gestolen had, een oor afgesneden. De ziekte van Mac verergerde in plaats van te verbeteren; de Maleijer en de Chinees waren aan den rand van het graf. De buiten hare oevers getreden rivier had bijkans alle uitgravingen overstroomd, de onze was geheel onder geloopen en van onze hut was geen spoor overgebleven. Toen ik de vernieling om mij heen zag, dankte ik den Hemel dat ik mijne gezondheid herkregen had, en onwillekeurig huiverde ik bij de gedachte wat anders mijn lot zou geweest zijn; vervolgens bedacht ik met treurigheid hoe op dit oogenblik de dood boven de hoofden mijner makkers zweefde.

Men begon te bespeuren, dat bij het plotseling en wat vroeger dan gewoonlijk invallen van den regentijd, de voorhanden zijnde levensmiddelen voor den winter onvoldoende zouden zijn. Vele mijnwerkers hadden eigen tenten en levensmiddelen; deze konden den winter het hoofd bieden. Anderen hadden goud genoeg om leeftogt te koopen, zoo lang er wat te koopen was; maar hun goud waarborgde hen niet voor hongersnood, dat bijkans onvermijdelijk het lot moest zijn van schier allen, die alleen van hun dagwerk moesten leven. Onze bekende, de menschlievende koopman, was voornemens uit te verkoopen en te vertrekken; de twee Oregoniërs stonden op hun vertrek, hetzij om drooge placeres te zoeken, hetzij om over het gebergte naar hun land terug te keeren, en zij drongen bij mij aan dat ik medeging. Ik had nog slechts een dertig dollars en onze uitgraving stond onder water. In deze onzekerheid raadpleegde ik Mac, die hoewel ziek, gezond van geest was. Mac raadde mij aan naar Stockton terug te keeren. Ik besloot dien raad te volgen, en daar ik, zonder baat voor mijn vriend, mijne schrale beurs zou uitgeput hebben, met op hem te wachten, besloot ik den volgenden dag alleen te vertrekken. Wat den Maleijer en de Chinees betreft, hun toestand leverde geen hoop meer op; zij waren vreesselijk vermagerd en lagen zoo te ijlen, dat zij hun ouden meester en medearbeider niet schenen te herkennen, toen ik hun een afscheidsbezoek gaf. Met diep leedwezen scheidde ik van Mac en ondernam alleen mijne reis van tweehonderd (Eng.) mijlen dwars door een geheel woest land.

Onder een geweldigen storm en stortregen, met een zwaren last beladen, zeide ik eindelijk die mijnen vaarwel, waar ik zoo treurig uit mijne gouden droomen ontwaakt was, en beklom den steilen berg, die aan het begin van mijn weg stond. Mijn zak bevatte twaalf ellen gezouten en gedroogd ossenvleesch aan reepen, zes pond beschuit een pond boonen en twee pond meel. Bovendien droeg ik mijne dekens, mijne waterflesch, mijne pistolen, een geweer en een groot jagtmes. Een weg was er niet, het pad dat er vroeger was, was door den regen verdwenen. Ik moest mij naar de kenteekens die het terrein opleverde, rigten. De beeken van den zomer en de spleten van het gebergte waren in zoo vele snelstroomende en diepe rivieren veranderd; watervallen stoven bulderend over de rotsen en voerden brokken aard en boomen mede. De geheele oppervlakte van den grond stond onder water. Toen het donker werd moest ik stil houden, om niet in eene of andere kloof den dood te vinden. Ik sloeg mijn nachtleger op aan den voet van een boom en aarzelde eerst, om vuur aan te leggen, uit vrees, om Indianen aan te lokken; maar ik was gedwongen, om dit gevaar te loopen, wilde ik mij voor de wilde dieren beschermen, want een paar tijgers vertoonden zich aldra in den omtrek, en hoewel het gehuil der wolven mij vrij gewoon was, kon ik niet zonder schrik aan den afloop van eene ontmoeting met een of anderen grijzen beer denken, een beest, dat onder deze breedten niet zeldzaam is, en dat evenveel op de beeren, die men ons in Engeland laat zien, gelijkt, als een mak damespaardje, op den wilden hengst, die Mazeppa de woestijn invoerde. Deze monsters loopen, ondanks hun lomp voorkomen en loggen tred, bijkans zoo hard als een paard, en voetreizigers hebben weinig kans hen te ontkomen, te meer daar zij even gemakkelijk de boomen beklimmen, als afknagen. De jagers vertellen allerlei wonderbare historietjes over hunne grootte. Er zijn er, zegt men, zoo groot als ezels en vijfhonderd pond zwaar.

Niemand zal zich verwonderen, dat ik om vleescheters van dat slag te mijden een vuur aanlegde, op het gevaar af, van gescalpeerd te worden; maar misschien zal men mij vragen, hoe ik onder een stortregen, als waarvan ik sprak, het kon doen branden. Ik moet hierop antwoorden, dat de liefderijke natuur in alles voorzien heeft, en dat zij

op den natten weg van den reiziger in Californië hulpmiddelen gezaaid heeft. De hartsachtige- en pijnboomen van dit land zijn zijne toevlugt; hoe vochtig het weder ook is, hij behoeft er slechts een den bast af te stroopen: het hout daaronder is volmaakt droog; eenige hartsachtige takjes, die hij met zijne bijl kapt, ontvlammen gemakkelijk, en met deze ontsteekt men den voet des booms, die eenmaal ontstoken staande, onafgebroken voortbrandt als eene groote toorts, terwijl hij eene weldadige warmte geeft. Voor mijn nachtleger zocht ik gewoonlijk een boom van drie voet middellijn uit; dat was juist de grootte, om den geheelen nacht door te branden. Om niet door den val van deze reusachtige fakkel verpletterd te worden, dat anders zeker gebeuren zou, is het noodig een boom uit te kiezen, die zoodanig overhelt, dat men zeker is, dat hij in eene andere rigting vallen zal, dan die van den wind, die het vuur gaande en de asch en vonken van den slaper afhoudt. Het spreekt van zelve, dat men aan de windzijde zich nederlegt.

Op het midden van den derden dag van mijn marsch, werd ik gestuit door een breeden vloed, die met eene snelheid van ten minste zeven knoopen in het uur stroomde. Na langs den oever vruchteloos eene waadbare plek te hebben gezocht, waagde ik den overtogt. Na de draagriemen van mijn ransel losgemaakt te hebben, nam ik die in de eene hand, met de andere hield ik mijn geweer boven mijn hoofd, en met mijn mes tusschen de tanden, trad ik behoedzaam het water in. Toen ik midden in den stroom was, bemerkte ik met ongerustheid, dat het water steeds dieper werd en de stroom, die mij bijkans medesleepte, dwong mij tot mijn groote spijt mij van mijn geweer als staf en peilstok te bedienen. Het water kwam mij bij afwisseling aan de middel en aan den hals. Een oogenblik ging het water tot over mijn hoofd; maar ik bleef op de been, zonder mijn pak te laten glippen en kwam er heelhuids over.

Alsof de wolven geweten hadden, hoe weinig ik met mijne vuurwapens uitrigten kon, zij waren dien nacht luidruchtiger en vermeteler dan gewoonlijk en te middernacht werd ik door hunne afschuwelijke serenade wakker. Van rots tot rots weerklonk hun gehuil dat door het helsche gebrul van den chacal beantwoord werd. Toen ik eens rondzag, bespeurde ik op vijf schreden afstands een grooten wolf, wiens oogen als vurige kolen glinsterden. Ik greep dadelijk een brandend stuk hout en wierp dit naar hem toe, hetgeen hem ijlings het hazenpad deed kiezen.

Den volgenden dag bragt een geforceerde marsch mij bij het gebergte en ik kwam aan den oever van de Stanislas, maar eerst toen het reeds duister was.

Het kristalheldere water weerkaatste het schijnsel der maan en glinsterde nu en dan door de sprongen van den zalm. De stroom streek met een zacht gemurmel over de steenen zijner bedding en een boschje aan den oever spreidde zijne schaduw uit, over het water. Naar ik oordeelen kon, scheen de rivier mij toe, ruim drie (Eng,) mijlen breed te zijn. Bij de waadbare plaats, die ik zeer duidelijk wedervond, maar die door het wassen van het water naauwelijks te onderscheiden was, was een troep Indianen bezig met zalm te harpoeneren. Voor een uitgehongerd reiziger, die sedert lang niets dan scheepsbeschuit en gedroogd vleesch gegeten had, was het vooruitzigt van een smakelijk stuk gebraden verschen zalm, zeer aanlokkelijk. Maar hoewel tamelijk zeker aan hunne uitroepen in het Spaansch, dat ik Indianen der Missiën voor mij had, die tot een christelijken en bevrienden stam behoorden, achtte ik het raadzaam hen te mijden en ging de rivier in. Toen ik ongeveer halverwege gekomen was, verloor ik den grond, en voelende dat de stroom mij medesleepte, riep ik om hulp. — Ik werd bewusteloos aan land gebragt, maar kwam weder bij, door de zorgen van een leelijk oud wijf, dat op mijne borst geknield, mij het water uit den mond zoog. Ik was nu slechts in het onzekere of ik uit menschlievendheid of uit eetlust gered was, en of ik eten zou of gegeten worden. Weldra echter verlosten de goedhartige zorgen der arme Indianen mij uit deze onaangename onzekerheid. Zij wikkelden mij in dekens en gaven mij zalm en maïskoeken te eten. De ontdekking van een op mijn arm getatoueerd kruis, gelijk bij zeelieden niet ongewoon is, vermeerderde nog hunne zorgvuldigheid te mijwaarts, door hun te doen gelooven dat ik roomsch-katholijk was, en toen zij hoorden dat ik een Engelschman was, legden zij hierover veel vreugde aan den dag. De twee eigenaardige kenmerken der Indianen van de missiën zijn een groote ijver voor het geloof en een ingekankerde haat tegen de Yankees.

Toen ik deze gastvrije wilden vaarwel had gezegd, moest ik de zandvlakte door, die op mijne heenreis naar de mijnen, het tooneel van zoo veel lijden was geweest. Thans was het koud en ik had water in overvloed, zoodat het eenigste ongemak, dat ik door te staan had, de vermoeijenis van een langen marsch door het zand was, waar ik bij iederen stap tot aan de enkels inzakte. Dit belette mij echter niet den eersten dag vijfendertig (Eng.) mijlen af te leggen. Ik kwam voorbij een dooden muilezel met een baal modewaren beladen en ik zag verscheidene geraamten, half in het zand bedolven. Den volgenden morgen voerde mijn weg mij midden door pas opgeworpen graven en des avonds kwam ik eindelijk in Stockton, hartelijk verheugd, eens weder op eene beschaafde plaats te zijn, maar niet zonder ongerustheid, hoe ik in het vervolg mijn brood verdienen en te San Francisco komen zou. Het was te laat om naar mijne oude reismakkers te onderzoeken. Ik ging dus aan een verlaten vuur mijne koffij koken, en kroop daarna onder een kar en ging op een hoop riet en spaanders liggen. Ik was pas in slaap toen een zonderling voorval mij wekte. Een man van ongeveer dertig jaren, sterk en van eene ath-

letische gestalte, werd door een hier te lande eigen insekt gestoken, welks beet hij wist, dat doodelijk was.

Een stuipachtige rilling liep door al zijne leden; het zweet droop hem van het voorhoofd en terwijl hij met gevouwen handen voor een groot vuur stond riep hij: »O God, wees mijne ziel genadig!" Verschillende geneesmiddelen werden hem voorgeslagen. »Neen, neen," riep hij, »het is met mij gedaan, ik moet sterven." En kalm berustte hij in zijn lot. Het nieuws van deze gebeurtenis maakte op de slapers een geweldigen indruk. Even als de anderen sloeg ik met pijnlijke onrust den voortgang van het venijn gade. Met de zielsrust van een Socrates nam de ter dood veroordeelde deel aan het gesprek, terwijl hij slechts van tijd tot tijd ruime teugen brandewijn nam. Zijne kramp werd steeds heviger en hij riep steeds heviger om meer brandewijn. Bij de flikkeringen van het vuur waren zijne trekken akelig om te zien. — Eerst na een langen doodstrijd blies hij den adem uit.

Dit treurig tooneel had mij zoo getroffen dat ik mijne legerstede onder de kar verliet en de wijk nam, onder een in lappen hangende tent, waarin een smidse en een aanbeeld stond. Daar ging ik onder een bank op wat ijzer liggen. Des morgens werd ik door schoppen gewekt, die mij door den ongastvrijen smid, wien deze winkel toekwam, met de noodige scheldwoorden toegediend werden, omdat ik het gewaagd had in zijn winkel te sluipen; daar met dit slag van lieden niets aan te vangen is, vergenoegde ik mij, met ijlings den aftogt te blazen.

In Californië moet degeen, die er eenigzins tegen opziet zijn evenmensch den hals te breken en wien de natuur de spieren van een athleet niet gegeven heeft, of die zich niet met een bedreven bokser kan meten, zich tweemaal bedenken, eer hij aan lomp geweld tegenstand biedt. Ik had tegen dezen vulkaan alleen de kans gelijk kunnen maken door mijne pistolen te gebruiken, maar als ik, een Engelschman, mijn aanvaller een kogel door den kop schoot, zou ik aan de Lynchwet blootgestaan hebben. Ik begreep dat ik genoeg blijken van moed gegeven had om dien ditmaal achterwege te laten, juist nu de Amerikaansche emigranten, verwoed over de mededinging, de afgrijsselijkste verwenschingen lieten hooren tegen alle vreemdelingen, en zelfs tegen hen die deze in het werk hadden, daar zij hen van het doen dalen der dagloonen beschuldigden, terwijl zij zelfs iedereen den dood dreigden, die het wagen durfde beneden den vastgestelden prijs van tien dollars per dag te werken.

Gedurende mijne korte afwezigheid was Stockton aanmerkelijk vergroot. Regelmatige straten van houten huizen waren aangelegd; schepen losten hunne lading op de kaai, stoombooten rookten in hunne dokken; troepen muilezels met goederen voor het binnenland geladen, vulden de straten. De markt vloeide over van dollars; maar de bakkers hadden zich vereenigd en het brood kostte zes shillings het pond. Daar ik geen mijner oude reisgenooten van de Mazeppa kon vinden, ging ik naar de haven, om werk te zoeken. Na veel vruchtelooze pogingen werd ik als timmermansknecht aangenomen. Helaas, men vond mij in dat nieuwe ambacht vrij onbedreven en des avonds gaf men mij mijn afscheid, met vier dollars voor mijn dagloon. Den volgenden dag trad ik in dienst bij een zeilemaker, die zeildoek voor tenten naaide; ook hier onbekwaam bevonden, werd ik bedankt maar ditmaal ontving ik zeven dollars. Ik werd toen kok op een timmermanswerkplaats; mijne bezigheden bestonden in brandhout te kloven, biefstuk te bakken, en koffij te zetten, en dit alles voor vijf dollars per dag vasten prijs. Helaas, mijne meesters waren nimmer met mijne kokerij tevreden; daar ik bespeurde dat verscheidenen besloten hadden zoo lang te klagen tot zij van mij ontslagen waren, voorkwam ik hun den volgenden dag en verliet hen zonder ander werk gevonden te hebben. Thans weder heer van mijn tijd ging ik de stad eens rond wandelen, en het hospitaal bezoeken.

Dit was een somber en doodsch gebouw van tachtig voet lang en vijftien breed, van geteerd linnen gemaakt, en door twee hanglampen verlicht. De regen drong door het dak. Een dertigtal zieken van alle landen, alle klassen, alle kleuren lagen door elkander op stroo op den grond. Zij waren alleen in hunne dekens gewikkeld. Oppassers waren er niet. Tweemaal daags kwam een doktor naar hen zien, — en welk een doktor! Een man lag er met eene gapende wond in het onderlijf, hem door een messteek in een dronkemanstwist toegebragt. Als er een lijder stierf, duurde het dagen, eer men het lijk weghaalde; de dooden lagen tusschen de levenden.

In dit verblijf der smarten trof ik een mijner vroegere reisgenooten aan. Ik had dezen jongeling bij mijn vertrek naar de mijnen, te Stockton achtergelaten. Sedert was hij, ten gevolge van zijne ongelukken en ontberingen, van wanhoop krankzinnig geworden. Hij zat op het stroo met koortsachtige drift aan zijn deken te plukken. Ik liep naar den doktor, zeide hem tot welke deftige familie de ijlhoofdige behoorde, en verzekerde hem van eene ruime belooning, als de waanzinnige hersteld en aan boord van de Mazeppa gebragt was. De doktor antwoordde, dat er niet veel hoop op herstel was, en dat wat de beloofde belooning betrof, de patient veel te veraf woonde, om daarop te rekenen. De arme drommel, die van tijd tot tijd heldere vlagen had, verloor eindelijk zijn verstand geheelenal en stierf kort daarop. De krankzinnigheid komt in dit land veelvuldig voor, gelijk wel te denken is, daar de plotselinge wisselingen der fortuin, de ontberingen en gevaren, den geest aan de hevigste schokken blootstellen.

Nadat ik des avonds mijn laatsten dollar voor mijn avondbrood had uitgegeven, en niet wist, hoe ik den volgenden morgen aan een ontbijt zou komen, had ik het geluk, onder een troep matro-

zen te vervallen van het Amerikaansche oorlogschip Ohio, die kort geleden hunne soldij hadden ontvangen. Zij waren op een walvischvaarder naar Stockton gekomen en hadden besloten hunne fortuin aan de mijnen te beproeven; maar het verhaal van mijne ongelukken deed hen dit denkbeeld opgeven, nadat het aantal zieke en teleurgestelde goudzoekers hen reeds had doen aarzelen. Onder deze matrozen waren verscheidene van Engelsche afkomst; een dezer, het hoofd van den troep, noodigde mij gulhartig uit, deel aan hunnen maaltijd te nemen, en met hun vaartuig naar San Francisco te gaan. In deze stad had ik het geluk, eene tent van een passagier van de Mazeppa te ontdekken, die mij met warmte ontving, en mij de huisvesting gaf, welke ik zoo noodig had. Deze was dezelfde man, die in zijne dronkenschap zijn drinkwinkel had in brand gestoken. Hij was thans bezadigder geworden, en deed met zijn drank verkoopen goede zaken. Onder zijn linnen dak, en dank zij zijne ijverige verzorging, geraakte ik van eene tusschenpoozende koorts ontslagen, maar zoodra mijne gezondheid teruggekeerd was, ging ik werk zoeken, en nam alles aan wat men mij aanbood, wat het ook was.

Ik had allerlei verschillende werkzaamheden; ik hielp schepen lossen, droeg koopmansgoederen; ik maakte tenten; ik verkocht vruchten; ik sjouwde werkhout. Ten vijf ure des morgens was ik altijd op de been en ging werk zoeken, onverschillig wat weder het was. Daar ik geene vaste woonplaats had, leefde ik van wat ik des daags verdiende, en sliep waar het toeval mij bragt. Weldra echter werd het door de toestrooming van een geheel leger werklieden en bij de algemeene woelzucht, gevaarlijk beneden het tarief der daglooners te werken. Nabij de plaats van zamenkomst, aan de Molenpunt, was eene hooge rots, die ik des avonds zorgvuldig vermeed, aangezien men van deze Tarpejische rots drie arme duivels afgeworpen had, die men te regt of ten onregte vermoedde van voor verminderd dagloon gewerkt te hebben. Men behoefde er geene graven te delven; bij hoog water werden de lijken door eene laag zand bedekt, of door de golven in zee medegevoerd. Verscheidene malen heb ik lijken gevonden, als ik zand voor de metselaars haalde.

Omstreeks dezen tijd, in den laten herfst van 1849, barstte een dier verschrikkelijke branden uit, die zich sedert in San Francisco zoo dikwijls herhaald hebben. Verscheidene der voornaamste speelhuizen en van de grootste gebouwen werden vernield. In de verte scheen het de uitbarsting van een vuurspuwenden berg te zijn. De rigting van den wind deed vreezen, dat de geheele stad zou verbranden, maar de bevolking wilde geene hand uitsteken om te blusschen, zoo lang men niet over het bedrag der belooning (the rate of compensation) was overeengekomen. Ziedaar een kenmerkende trek van den afschuwelijken eigenbaat, die een zoo opmerkelijk verschijnsel is bij de Californische goudkoorts. Het tarief van het blusschen werd ten slotte vastgesteld op drie dollars in het uur. Het water was zeer moeijelijk aan te voeren, en men zegt, dat kooplieden voor eene kar met vaten water tot zestig dollars toe hebben betaald. De schade werd op honderdvijftig duizend dollars begroot. Eenige van de verbrande houten huizen hadden drie verdiepingen, bevatten honderd kamers, en betaalden achtduizend dollars huur voor den grond. Daar de verbrande wijk der stad die was, waar de voornaamste speelhuizen stonden, beschouwden velen deze ramp als eene straf der Voorzienigheid. Bij de hoopen puin stonden ijverige boetpredikers op omgekeerde tonnen en riepen: »Wee over Sodom en over Gomorra!” En zij vermaanden het volk, zijne dwaalwegen te verlaten en tempels te bouwen. Dit ongeval had dan ook zijne goede zijde, want er werden inschrijvingen geopend, om eene kerk te bouwen; het is waar dat vele lieden er hun geld toe bijbragten, gelijk zij aan eene assurantie-maatschappij zouden gedaan hebben, niet met oogmerk om hunne ziel te behouden, maar wel in de hoop, van door dit middel hunne goederen en schatten te bewaren.

Wij eindigen hier onze uittreksels uit het werk van Shaw, en laten hier alleen een kort verslag van de verdere lotgevallen van onzen schrijver, gelijk hij die mededeelt, volgen.

Uitgeput van vermoeijenis, en de handen opengereten van het dragen der groote blokken koraalsteen, die men om te bouwen van de Sandwich-eilanden trekt, en vreezende voor een nieuw bezoek van de thans te San Francisco heerschende koortsen, besloot hij, dit verblijf van lagen eigenbaat en schandelijke uitsporigheden te verlaten, en voor het overige van het regenachtig jaargetij eene schuilplaats in eenig afgelegen landelijk verblijf te vinden. Eenige uren gaans bragten hem aan de missie van Dolores. Een vleugel van dit oude klooster was in eene herberg veranderd, die door een Amerikaansche familie van Mormonen gehouden werd. Daar had men werk voor hem, en de schrijver geeft ons eene gunstige beschrijving van zijne duizend verschillende verrigtingen, van zijn bed op eene plank op den zolder, midden onder de ratten, van zijn ontbijt met absinthbrandewijn, de geliefkoosde drank van de vrouw des huizes en hare dochters, van zijne bedrevenheid in het koeijenmelken en het klaar maken van geleijen; vervolgens spreekt hij van het spel, de hanengevechten, buffeljagten en andere uitspanningen van de bezoekers der herberg. Een tandenschuijer, dien hij bezat en het gebruik dat hij er van maakte, verwekte de grootste verbazing bij de eenvoudige lieden, waaronder hij zich bevond. De vrouwen beschouwden hem als een wezen van hooger rang, en luisterden met ontzettend genoegen naar zijne verhalen van de Europesche zeden, en zijn meester behandelde hem met veel vertrouwen en verschooning. Eene geregelde levenswijs en de vrijdom van zorgen herstelden

spoedig zijne krachten, hoewel hij nog bij tusschenpoozen aan stijfheid en zwakheid in de leden te lijden had, dat aandoeningen aan het land eigen zijn. Zijn verblijf in de herberg de Stierenkop was echter korter, dan hij gedacht en zijn meester en diens gezin gewenscht had. Toen hij op zekeren dag in San Francisco een en ander was gaan inslaan, ontmoette hij den kapitein van de Mazeppa, die hem een vrijen overtogt op zijn schip naar Sidney of de Sandwich-eilanden aanbood; eene aanbieding, die hij met dankbaarheid aannam. De geweldig hooge werkloonen hadden den kapitein, den stuurman en den supercarga gedwongen zelf het schip te lossen. Een deel van de lading, bestaande uit muzijkinstrumenten, dameskleederen en een aantal andere in Californië geheel nuttelooze voorwerpen, konden de kosten niet dekken. Daar de Mazeppa geene retourlading kon bekomen, moest hij (zegt Shaw) uitzeilen op ballast van zand en rum, daar deze drank van mindere soort, bevrijd van regten, minder kostte dan steenen ballast.

Shaw besloot zijne gezondheid op de Sandwich-eilanden te herstellen, en het volgende voorjaar naar de mijnen terug te keeren, maar later veranderde hij van besluit en ging naar Sidney.

Van Californië heeft hij ongetwijfeld de zwarte zijde afgeschilderd, maar wij gelooven niet, dat hij met te sterke trekken geschilderd heeft en verder gegaan is, dan de naakte zuivere waarheid.

L. K.

BIJDRAGEN TOT DE KENNIS VAN HET INSTINCT DER DIEREN.

De werking van het instinct of de natuurdrift der dieren is niet altoos volkomen zuiver, maar wordt menigmaal door andere vermogens van het dier aanmerkelijk gewijzigd.

Darwin verhaalt, in zijne Zoötomie, van eene wesp, welke door haar instinct werd aangedreven, om eene groote vlieg te bemagtigen. Toen zij met haren buit wegvloog, verhief zich een ligte wind, waardoor de vleugels der vlieg werden aangevat, zoodat deze met de wesp te gelijk werd weggevoerd. Deze ondervinding leerde haar, dat zij op die wijze haar doel niet kon bereiken; waarom zij der vlieg eerst de vleugels afbeet, en nu, door geenen wind gestoord, met haren roof heenvloog. Was hierin niet inderdaad eenig overleg te bespeuren, waardoor zij in haren niet gewonen toestand het beste middel koos, om zich uit deze moeijelijkheid te redden?

Het geheugen oefent ook menigmaal grooten invloed op de werking van het instinct uit. Dureau de la Motte verhaalt van een hond, die den klopper van eene deur gebruikte, als hij buitengesloten was. Men weet van katten, die beproefden de klok te luiden. Dezelfde schrijver verhaalt mede van eenen hond, die gebezigd werd, om de briefwisseling tusschen twee heeren te bezorgen, en die nooit zijn last verzuimde. Eerst gaf hij den brief af, die aan zijn halsband bevestigd was, en ging in de keuken, waar hij steeds iets te eten kreeg. Als dit gedaan was, keerde hij naar de deur der kamer terug en blafte, om te kennen te geven, dat hij gereed was, om de terugreis aan te nemen.

Het instinct, zegt Kirby, uit wien wij het meerendeel dezer bijzonderheden ontleenen, is eene kracht van oneindig gewigt in den ganschen omvang der dierlijke wereld, en in de hand des alwijzen Scheppers het middel, om de belangrijkste zaken in het geheele gebied der natuur ten uitvoer te brengen. Hierdoor worden de reusachtige bewoners der wateren en van het land, zoowel als het nietigste insect en de geringste worm beveiligd en bewaard. Het instinct omvat alle dieren, en alleen de mensch heeft zich in menig opzigt van deszelfs heerschappij bevrijd.

Enkele voorbeelden mogen de hoogstbelangrijke werking van het instinct nader aantoonen.

De zoo gewigtige zorg der dieren voor hunne nakomelingen toont eene zeer groote verscheidenheid. Levendbarende dieren moeten hunne jongen gewoonlijk gedurende eenigen tijd zogen; eijerenleggende dieren daarentegen moeten een nest vervaardigen en hunne uitgekomene jongen gedurende eenigen tijd met voedsel verzorgen, of zij moeten hunne eijeren leggen op plaatsen, waar de jonge dieren zelve hun voedsel zonder moeite kunnen vinden. Bijna overal ziet men bij het vrouwelijk geslacht, veel meer dan bij het mannetje, eene krachtige liefde tot de jongen. Wanneer deze geene verzorging meer behoeven, verdwijnt alle aanhankelijkheid der ouders voor de kinderen ten laatste geheel en al, met uitzondering van den mensch. Die moederliefde is dikwijls zoo blind, dat Darwin een geval verhaalt van eene kat, die, hare jongen verloren hebbende, zich meester maakte van de jongen van een doodgeschoten haas, deze medesleepte, zoogde en zorgvuldig opkweekte, als waren het hare eigene jongen.

Boven alle dieren munten de vogels uit door hunnen arbeid en hunne vele voorafgaande bemoeijingen, voordat zij hunne eijeren leggen. De trekvogels moeten menigmaal eerst eene verre reize naar andere landen ondernemen. Op hunne togten volgen vele trekvogels des daags eenen aanvoerder; des nachts verheffen zij een sterk geschreeuw, om bij elkander te kunnen blijven. Wanneer het weder koud wordt, verzamelen de zwaluwen zich in groote troepen; de jongeren sluiten zich aan de ouderen, welke den togt reeds eenmaal gedaan hebben. Zij zwerven dan echter zoo lang rond tot het weder eenigzins opheldert, of er zich een wind verheft in die rigting, die zij op haren togt moeten nemen. Het instinct, dat haar tot die reis aandrijft, is echter niet geheel eene blinde werking te noemen; want in eenige binnenlanden van Afrika, waar de warmte altoos groot genoeg en voedsel in overvloed is, blijven zij het

gansche jaar door. Volgens Pennant verlaten eenige kwartels Engeland geheel, terwijl eenige andere alleen uit het binnenland naar de zeekust trekken.

Maar van alle natuurdriften van het gevogelte is er geen merkwaardiger dan die, waardoor zij de beste plaats voor hun nest kiezen en eene eigenaardige kunst in deszelfs vervaardiging aan den dag leggen. Eenige vogels nestelen op den grond, anderen onder de daken en aan onze gebouwen, doch verre weg de meesten op het geboomte. Velen gebruiken bijzondere voorzorgen, om zich tegen den aanval hunner vijanden te beschutten; onder anderen dient hun daartoe ook de kleur van het nest. De vinken, b. v., die in groene heggen nestelen, bedekken hun nest met groen mos; de huiszwaluwen, die hare nesten aan steenen of aan de huizen bevestigen, gebruiken daartoe aarde of leem; en de leeuwerik bezigt stroo, dat nagenoeg dezelfde kleur heeft, als de grond, waar het op rust.

In Oost-Indië, waar de vogels door de vele daar aanwezige slangen en apen nog veel meer gevaar loopen, dan in Europa, gebruiken zij nog meer bijzondere middelen te hunner verdediging. Eenigen geven aan hunne nesten de gedaante van een diepen, maar openen zak; anderen brengen de opening aan de zijde, andere in den bodem van het nest aan. Het snijdersvogeltje vertrouwt zijn nest niet eens aan het uiterste dunne eind van een tak, maar gaat nog verder en hangt het aan een blad, dat hij met een ander blad zamenhecht. Die vogels, welke door menschen getemd en opgevoed waren, toonden op verre na niet dezelfde kunstvaardigheid als in den wilden toestand.

Het is bekend, dat vele vogels onder het broeijen hun nest bijna nooit verlaten. Sommigen, zoo als de eenden en ganzen, bedekken de eijeren, wanneer zij het nest verlaten. Allen gaan bij koud weder voor korteren tijd uit, dan zij bij zacht en warm weder gewoon zijn.

De gewoonten der reptiliën of kruipende dieren en der visschen zijn, wat ons onderwerp betreft, niet zoo bekend of niet zoo merkwaardig, als bij de reeds genoemde dierklassen. Men weet echter, dat sommige slangen hare eijeren in het zand begraven of ook wel in mesthoopen, waar de zich door gisting ontwikkelende warmte voor het uitbroeijen der eijeren gunstig is. Vele hagedisachtige dieren zoeken eene geschikte plaats voor hunne eijeren en verlaten ze dan. De kro kodil begraaft zijne eijeren in het zand digt bij den oever eener rivier. — De padden en kikvorschen leggen hunne eijeren in het water: de eerste maken van de eijeren twee lange strengen even als halssnoeren van doorschijnende barnsteenkoralen; de kikvorsch daarentegen legt hare eijeren in eene onregelmatige geleiachtige stof ingesloten, welke gelei het eerste voedsel van het jonge diertje uitmaakt. De zeeschildpadden komen zelfs van zeer aanmerkelijke afstanden naar het heete zandige strand, om daarin hare eijeren in holten in het zand neder te leggen, zonder er zich verder om te bekommeren.

Het zoeken van eene geschikte plaats, om hunne eijeren te leggen en de jonge dieren eene goede verblijfplaats te verschaffen, is hoogstwaarschijnlijk het doel der uitgebreide togten van vele trekvisschen. Hierom trekken zoo groote scharen van zalmen uit zee tegen den stroom in de rivieren op; hierom wendt de haring zich naar het Zuiden, de makreel naar het noorden; hierom zoeken vele riviervisschen inhammen en ondiepe plekken op.

De voorzorgen van vele insekten voor hunne nakomelingen is inderdaad hoogst opmerkenswaardig. Een nachtvlinder, de phalaena dispar, trekt uit zijn eigen lijf haren uit, om de gelegde eijeren daarmede te overdekken. Er bestaat eene soort van rupsendooder (tachina), die holten in de aarde graaft, daar 2 of 3 levende rupsen in draagt, zijne eijeren daarin legt en het nest zorgvuldig toesluit. Zoo vinden de uitgekomene jongen dadelijk een voor hen geschikt voedsel. — Het pas uit het ei uitgekomen wormpje, dat naderhand in eene bij zal veranderen, kan zijn eigen voedsel niet gaan zoeken, waarom de andere bijën hem het voedsel in de cel komen brengen. Eene tor-soort, de zoogenaamde doodgraver, graaft te zamen met eenige zijner medgezellen eene doode mol of muis, die hij ziet liggen, onder den grond en legt zijne eijeren in dat lijk, opdat de uit de eijeren uitgekomene jongen dadelijk een voor hen geschikt voedsel gereed vinden. Zijn instinkt alleen kan hem onderrigten, dat zijne jongen, welke hij nooit zelf zal aanschouwen, alleen van rottend vleesch kunnen leven en drijft hem alzoo aan, dieren in den grond te begraven, welke veel grooter zijn, dan hij zelf.

Wat de keuze en de inzameling van het voedsel betreft, ook hierbij is menig belangrijk punt op te merken. De plantetenden onder de zoogdieren kenmerken zich door geene bijzondere kunstdrift in dit opzigt. Overal toch heeft de natuur voor hen eene tafel uitgespreid, en noodigt hen uit tot genieten, zonder dat zij eenige andere moeite behoeven te doen, dan den hals uit te strekken en het voedsel tot zich te nemen. In sommige omstandigheden ontwikkelen zich echter bij hen bijzondere vermogens. In de uitgestrekte heidevelden van Staffordshire in Engeland hebben, naar het verhaal van Darwin, de paarden geleerd, ook zulke struiken, welke aan alle zijden met doornen beschut zijn, tot voedsel te gebruiken, door op een doornbosch, b. v. van de Fransche brem of doornstruik zoo lang met de voorpooten te stampen, tot alle de doornen geknakt zijn, en zij het kruid zonder nadeel kunnen eten. Paarden, die uit de meer vruchtbare gronden derzelfde landstreek herkomstig zijn, kennen die kunst niet, en als zij van dien doornstruik willen eten, rijten zij zich den bek bloedig open. In den wilden toestand bezit het paard menige bekwaamheid, die het bij ons als huisdier mist. In de onmetelijke Tartaarsche of Servische steppen vormen zij eene soort van maatschappij, zetten wachten uit en kie-

zen opperhoofden, die hunne vlugt regelen en verhaasten. Ook bij ons ziet men zoo iets somwijlen: als vele paarden in eene rij achter elkander loopen, steekt het allervoorste paard zijne ooren altoos vooruit, het achterste steeds achterwaarts, doch de middelste gaan geheel onbekommerd en zorgeloos voort.

Vleeschvretende dieren moeten tot het bemagtigen hunner prooi soms veel moeite doen, hinderlagen leggen en velerlei listen in het werk stellen, in welk opzigt de vos bijzonder beroemd is.

De van dood aas levende vogels, zoo als de gieren en raven, ontdekken de lijken reeds op zeer verren afstand en het schijnt dat zij dit minder door den reuk dan door het gezigt ontdekken, want als eenig aas met een kleed bedekt is, wordt het door hen niet opgemerkt; maar zij vliegen dikwijls, de gieren althans, zoo verspreid, dat de een den anderen steeds in het oog houdt, zoodat als er een eenig lijk ontdekt heeft, er dadelijk vele gieren daarop bijna te gelijk nedervallen. Darwin verhaalt, dat een zijner bekenden aan de Noordkust van Ierland een geheele schaar kraaijen te zamen op mosselen en andere schelpdieren zag jagt maken, zoodat iedere kraai zulk een schelpdier 20 à 30 ellen hoog in de lucht voerde en dan losliet, zoodat de schelp op de rotsen brak en de vogel het daarin bevatte dier konde bemagtigen.

Adanson verhaalt, in zijne Reize naar Senegal, dat hij aan den Niger eene groote menigte pelikanen met witte halzen statig op het water zag rondzwemmen, doch zóó, dat zij eenen grooten kring vormden, die zij al naauwer en naauwer toetrokken en de visschen tevens met hunne pooten voor zich uitdreven. Als dit eenigen tijd geduurd had, en er een genoegzaam aantal visschen was ingesloten, doken zij met den bek in het water, grepen den visch en aten dien op het land op hun gemak op.

De insekten toonen bijzonder merkwaardige werkingen van het instinkt bij het bemagtigen hunner prooi. Beroemd zijn in dit opzigt de mierenleeuw, de hoogstverscheidene netten der verschillende soorten van spinnen enz. Uitpuilende, eenen grooten omtrek overschouwende oogen, scherpe kaken en knijpers, groote klaauwen en een fijne reuk zijn hun daarbij even zoo vele hulpmiddelen, die hun tot hunne voeding ten dienste staan.

Gleditsch spietste eene doode pad, die eenige doodgraver-torren waren begonnen te begraven, aan een stokje, zoodat de pad niet lager zinken kon. De doodgravers dezen ongewonen hinderpaal bemerkende, ondergroeven het stokje zelf, zoodat het ten laatste in de gemaakte groeven tegelijk met het lijk nederzonk. Zij kozen alzoo het allerbeste middel hun mogelijk, om het bestaande bezwaar uit den weg te ruimen.

Deze en meer andere voorbeelden toonen alzoo op eene inderdaad treffende wijze aan, dat er bij het dier eene natuurdrift of instinkt bestaat niet alleen, maar dat er ook vele sporen gevonden worden van meer verhevene vermogens, van geregeld overleg, waardoor zij vele hen belemmerende bezwaren weten uit den weg te ruimen en zich in voorkomende nieuwe gevallen soms ook nieuwe middelen tot bewaring van zichzelven en van hun nageslacht uitdenken.

Het veld van onderzoek hierbij is groot, maar geeft telkens weder gelegenheid tot de treffendste opmerkingen en tot het nader leeren kennen dier wakende Voorzienigheid, die de teugels van haar onmetelijk gebied nimmer loslaat.

DE ZEEROOVERS.

I.

Twee jonge Duitschers stonden op de havenkade te Havana, en zagen de bedrijvigheid aan, met welke eene kleine tweemaster beladen en zeilreê gemaakt werd. De eene, Bernhard geheeten, scheen in reisgewaad, geheel Europeesch gekleed te zijn, terwijl de andere, die Frederik heette een ligter kleeding droeg, welke men in gindsche warme streken gewoon is. Gedurig werden kisten en balen aan het schip gebragt, opgeheschen en in het ruim geladen, kleine booten voeren af en aan, de bevelen des kapiteins klonken van tijd tot tijd en werden in velerlei talen beantwoord, maar toch onmiddelijk opgevolgd.

»Zoo stond ik voor jaar en dag in Hamburg," begon Bernhard, terwijl hij eene nieuwe sigaar nam; »en zag vol ongeduld naar de toebereidselen ter afreize van het schip, dat mij naar Havana zou brengen, en thans zie ik nog met veel meer vreugde naar de aanstalten ter terugreize. Een schoone hemel, welriekende planten, eene heerlijke natuur, dat alles vindt men in West-Indië, maar wat de mensch tot het eigenlijke leven noodig heeft, geestig, gezellig onderhoud vindt men hier niet. Ik ben hier oververzadigd, en verlang naar mijn bemind vaderland; ik ben er zat van nog deze negers en mulatten te zien, en verlang naar eerlijke Duitsche gezigten."

»En naar Duitsche meisjes," zeide Frederik lagchend.

»Ook, dat!" antwoordde Bernhard; »uwe creolen zijn schoon, ik wil het niet ontkennen, maar het zijn geene Europesche vrouwen. De gloed harer oogen verwarmt niet, hij verteert, en ik wensch slechts een paar blaauwe, trouwe, Duitsche oogen, waarin men zonder vrees voor wraak en ijverzucht, blikken kan, zoo diep, zoo regt diep."

»Tot men er in gevangen blijft," viel de andere in.

»Als het zijn moet, waarom niet," gaf Bernhard ten antwoord. »Ik ben tot nog toe het gevaar dezer gevangenschap ontkomen, maar toch zal ik er ook eens aan gelooven moeten."

»Dat kan nog wel eer gebeuren dan gij denkt," zeide Frederik, terwijl hij naar de haven wees;

»want zoo ik mij niet bedrieg, bekomt gij daar vrouwelijk gezelschap."

Eene boot legde op dat oogenblik werkelijk aan de Ohio, zoo heette het schip, hetwelk Bernhard zou vervoeren, aan. Uit dezelve klommen eene vrouw en een neger aan boord van het vaartuig en achter hen werden vele pakgoederen naar boven gedragen.

Nadat de beide vrienden deze inscheping met deelneming hadden gezien, zeide Frederik:

»Gij kunt van geluk spreken. Men vindt niet altijd een aangenaam gezelschap op eene langwijlige zeereis."

»Aangenaam," antwoordde Bernhard; »dat staat nog te bezien. De vrouwelijke gestalte was gesluijerd; wie weet, wat zich achter dit hulsel verbergt."

»Als gij zoo twijfelt," zeide Frederik; »blijft dan nog hier. Binnen vier weken vertrekt de driemaster Triton direct naar Londen. Daarop vindt gij zeker veel gezelschap; gij kunt er uitzoeken en van Londen komt gij ras en ligt naar Hamburg. Dan zijt gij ook voor alle avonturen met zeeroovers zeker, want een schip onder Engelsche vlag wordt nooit door hen aangevallen. In elk geval doet gij dan beter, dan dat gij met de Ohio eerst naar New-York vaart en daar op nieuw eene gelegenheid naar Europa zoeken en verwachten moet. Blijf die vier weken nog hier, dan geniet ik zooveel te langer uw gezelschap."

»Waren er uwe moeraskoortsen en vermoeijenissen niet, ik deed het," antwoordde Bernhard. »Voor die beiden heb ik vreeselijken schrik. De tijd, waarin zij gewoon zijn uit te breken, hadert, en ik heb geen lust, door mijn vatbaar ligchaam tot de verpesting eener buitendien slechte lucht bij te dragen. Buiten dat, gaat de Ohio onder de vlag der Vereenigde Staten van Noord-Amerika; en ik geloof, dat de zeeroovers wel eenige achting voor haar zullen hebben. En dan moet ik, zoo luiden mijne orders, terugkomen, zoodra ik met mijne zaken gereed ben. Ik moet dat bevel behoorlijk nakomen, want ik kan het als een bewijs van buitengewoon vertrouwen beschouwen, dat mij deze gewigtige en voor mij zoo aangename reis werd opgedragen. Vertrouwen mag men niet beschamen. Ik reis in elk geval af."

»Gij hebt regt," gaf Frederik ten antwoord; »ik wenschte, dat ik het ook kon zeggen. Doch mijne verbindtenis houdt mij nog vier en een half jaar aan Havana geketend. Had ik alles zoo geweten als ik het nu weet, ik was niet hierheen gegaan. Vriendschappelijke, gezellige bijeenkomsten zijn hier niet, en brengt mij het toeval van tijd tot tijd eenen landsman, met wien ik vriendschappelijk omgang kan houden, dan moet ik mij altijd spoedig weder van hem scheiden, zoo als nu van u."

Op dit oogenblik werd een kanon op het schip losgebrand, ten teeken, dat alles tot de afreis gereed was en dat alle medereizigers aan boord geroepen werden. De beide vrienden namen nogmaals hartelijk afscheid en scheidden.

II.

Het was in den tijd van den kamp voor onafhankelijkheid der Spaansche koloniën in Amerika met het moederland, toen de Ohio van Havana naar New-York afzeilde. De in de West-Indische zee, nooit geheel onderdrukte zeerooverij, die ten tijde der Boekaniers of vrijbuiters in den hoogsten bloei en in geregelde vormen bestaan had, was door dezen kamp weder ontwaakt. Onder voorwendsel van kaperij, dat is wettelijk opbrengen en wegnemen van vijandelijke schepen, werd ook menige roof aan schepen begaan, die niet tot de strijdende partijen behoorden. Slechts onder de vlaggen van Engeland, Frankrijk en Noord-Amerika kon men tamelijk zeker varen, daar deze zeemagten, oorlogsschepen ter zekerheid hunner handelsvaartuigen, kruisen lieten, en vooral Engeland eene beleediging zijner vlag, ten strengste wist te wreken.

Of intusschen niet toch nog menig klein Engelsch of Amerikaansch schip in handen der zeeroovers gevallen, deszelfs manschap vermoord of het vaartuig vernietigd geworden is, kan niemand beslissen. Van den bodem der zee komt geen aanklager terug, en wie kan onderzoeken, of een verloren, nooit teruggekomen schip, door den storm of door de hand der roofzucht vernietigd geworden is.

Bernhard was voor gewigtige handelszaken van een Hamburgsch koopmanshuis in Havana geweest, en had met den kapitein van het schip Ohio, hetwelk eenen reeder in New-York toebehoorde, eene overeenkomst wegens den overtogt naar die stad, gesloten.

Toen hij aan boord kwam, zocht hij naar den kapitein, maar kon dien nergens ontdekken. In diens plaats gaf een hem vreemd zeeman, bevelen aan het scheepsvolk, die oogenblikkelijk werden uitgevoerd. Bernhard hield dezen voor den loods welke het schip uit de haven brengen zou, en kon vooreerst niet verder vragen.

Het anker was gewonden, de zeilen werden met den frisschen landwind gevuld, het schip kwam in beweging en wendde zich naar den engen mond der haven. Bernhard stond op den achtersteven en wenkte zijnen vriend aan land den laatsten groet toe, terwijl hij voor de laatste maal zijnen blik over den oever liet weiden, dien hij eenige maanden lang betreden had. Meer en meer verwijderde zich het schip, reeds waren de voorwerpen aan het strand onkenbaar voor het oog; men bereikte de volle zee. Ieder oogenblik had Bernhard verwacht, den loods in zijn boot te zien klimmen, om naar wal terug te varen, maar dat gebeurde niet.

Hij wilde juist naar den kapitein vragen, toen hij, wien hij voor den loods hield, hem te gemoet trad en zeide:

»Ik heb u nog niet kunnen begroeten, wijl de uitvaart der haven mijne geheele opmerkzaamheid vorderde: Ik doe het nu en heet u op den Ohio welkom!"

Bernhard bedankte hem en vraagde naar den kapitein.

»Weet gij dan niet," zeide de zeeman; »dat kapitein French ziek is?"

»Geen woord," riep Bernhard uit; »ik heb hem gisteren middag nog frisch en gezond gezien."

»Dat kan zijn," antwoordde de andere; »maar gisteren avond greep hem de moeraskoorts aan, die zoo hevig in Havana heerscht. Hij kon de Ohio dus niet naar New-York voeren, en dien ten gevolge werd aan mij het bevel over het vaartuig opgedragen."

Bernhard gevoelde zich door deze mededeeling onaangenaam verrast. Kapitein French, met wien hij zijne overeenkomst gesloten had, was een achtenswaardig zeeman, die in Noord-Amerika tehuis behoorde; de nieuwe kapitein was een Creool, met diepliggende, loerende oogen en onaangename gelaatstrekken.

Hij was evenwel Bernhard met zooveel beleefdheid te gemoet gekomen, dat deze zich zelve in stilte verwijtingen deed, dat hij zich zoo geheel aan eenen plotselingen indruk had overgegeven, en voornam zich over de verwisseling van scheepsbevelhebber niet verder te bekommeren. Hij ging in de kajuit, onderzocht hoe en waar zijne bagaadje geborgen was, en kwam toen op het dek terug om den ondergang der zon te beschouwen.

Toen hij uit de kajuit trad zag hij de vrouw, welker inscheping hij van het havenhoofd had bespeurd. Zij stond aan het scheepsboord en blikte naar de zon, die dieper en dieper zonk, om zich spoedig in de golven te begraven.

De zachte, witte wolkjes aan den hemel, werden rood en rooder, eindelijk raakte de rand der zon de zee, een vuurstraal schoot over de witgekuifde golven en verloor zich ver in het oosten. Dieper en dieper zonk de zon; op eens scheen de geheele zee in vuur veranderd te zijn; toen verdween de dagvorstin en dadelijk daalden de schaduwen van den nacht neder, die in die streken niet langzaam valt, maar zich eensklaps over de aarde uitbreidt.

Bernhard had eenige schreden van de dame gestaan, geheel in het heerlijke schouwspel verdiept. Nu wendde hij zich om en aanschouwde een vriendelijk gelaat, met jeugdige, aangename trekken. Zij wilde hem met eene ligte buiging voorbijgaan, hij echter verzocht haar te blijven, terwijl hij haar aansprak met de woorden:

»Vergeef mij, als ik u ophoude; maar als men voor eenige dagen, misschien weken in eene zoo kleine ruimte bijeen is, als een schip bevat, leert men elkander spoediger kennen, dan wel anders het geval is. Men heeft behoefte aan gezelschap, soms aan kleine wederzijdsche diensten. Ik biede u de mijnen aan."

De dame antwoordde in het Spaansch, zoo als Bernhard haar, naar het daar heerschende gebruik, had aangesproken; maar met eene harde, vreemde uitspraak.

»Gij moet eene Duitsche zijn," riep Bernhard, na hare eerste woorden, vrolijk uit. »Uwe uitspraak verraadt u!"

»Mijn Hemel, ja!" zeide het meisje even eens verblijd; »en gij zijt dus mijn landsman?"

Welk een hechte band het vaderland is, hoe diep de vaderlandsliefde in de menschelijke natuur gegrift is, blijkt regt duidelijk, als landslieden elkander in den vreemde ongehoopt ontmoeten. Zij hebben geene lange kennismaking noodig, om op vriendschappelijken voet met elkander te komen, zij spreken ééne taal; dat reeds verheugd hen, het onbeduidendste woord in de moedertaal, in verre landen gehoord, klinkt als liefde- als vreugdewoord. Ook Bernhard en de vreemde kwamen ras in gesprek. Spoedig zaten zij in de kajuit bij het avondmaal, en spraken van geboorteplaats, van vaderland, van hunne betrekkingen en ontmoetingen. Bernhard vernam het volgende van de lotgevallen zijner reisgenoote.

Amalia had als kind van veertien jaren, hare ouders verloren, en zou als arme hulpelooze weeze in de wereld gestaan hebben, als niet een oom, een broeder haars vaders, zich harer had aangenomen. Deze, een welgezeten koopman in Havana had haar bij zich laten komen, en acht jaren was Amalia in zijn huis geweest, en had hem, daar hij ongehuwd was, gade en kinderen moeten vergoeden. Kort geleden was hij gestorven. Amalia wilde niet in het vreemde land blijven, waar zij zich niet tehuis gevoelde en besloot naar Duitschland terug te keeren. Dewijl zij de eenige erfgename van het aanzienlijk vermogen haars ooms was, stelden zich hiertegen geene beletselen in den weg, en door haren getrouwen neger vergezeld, was zij nu op weg naar het vaderland.

De avond vervloog voor de beide landslieden, die elkander zoo onverwacht aangetroffen hadden, ongemerkt en aangenaam. Amalia verheugde zich, eenen man gevonden te hebben, die haar tot bescherming op de reis kon zijn, Bernhard verblijdde zich over de reisgezellin, welke hem de langdurige zeereis door haar onderhoud en haren omgang verkorten kon.

Kort voordat zij scheidden, om zich ter rust te begeven, kwam de kapitein bij hen om te vragen, of hun iets ontbrak en of zij nog iets verlangden. Zij bedankten, maar Bernhard ondervond ten tweeden maal een onaangenaam gevoel in de nabijheid van dezen man, hetwelk hij niet kon overwinnen, en dat hem niet toeliet schielijk in te slapen.

Maar al te spoedig zou hij ontwaren, dat dat gevoel hem niet bedrogen had.

III.

Het kon des morgens zes uren zijn, toen Bernhard door een hevig geweld boven zijn hoofd gewekt werd. Verschrikt sprong hij op, wierp zijne kleederen aan en wilde naar het dek ijlen, maar

de deur zijner hut was van buiten gegrendeld, en vergeefs waren zijne pogingen om haar te openen. Angstig luisterde hij nu of hij uit den aard en de wijze van het geweld, deszelfs oorzaak ontdekken kon. Het was duidelijk een strijd, die op het schip gevoerd werd. Tusschen het schreeuwen en vloeken van vele stemmen knalden pistoolschoten, hevige slagen met ijzeren staven en blanke wapenen klonken, en daarbij meende Bernhard het vallen van nederstortende ligchamen, steenen en doodsrochelingen te hooren. Er was geen twijfel aan: het schip was door roovers overvallen. Het geweld verminderde, de strijd scheen geëindigd. Hadden de roovers gezegepraald of waren zij teruggeslagen? Dit was niet te beoordeelen, maar het eerste was het waarschijnlijkst; want de bemanning bestond slechts uit acht matrozen, en kon eene woeste, welgewapende rooverschaar weinig tegenstand bieden. Bernhard hield zich in alle gevallen bereid. Hij kende de gewoonte der zeeroovers, om de manschappen van genomene schepen zonder genade te vermoorden, om elken getuige der misdaad uit den weg te ruimen, en besloot, minst genomen, zijn leven duur te verkoopen. Hij had twee pistolen, een geweer en eene sabel bij zich. Spoedig waren de eersten geladen en even snel zette hij twee koffers op elkander voor zijne deur, die eene soort van bolwerk maken moesten. Lang behoefde hij niet op den afloop der zaak te wachten, want plotseling hoorde hij schreden voor zijne kajuit, de deur werd opengerukt en de kapitein verscheen voor hem, gevolgd door vijf of zes door de zon verbrande, woeste kerels, verhit van den zoo even geëindigden strijd en ten deele met bloed bevlekt. In den aanvang verschrikte Bernhard, toen hij den kapitein zag, doch diens opeisching zich over te geven, riep hem dra in het bewustzijn terug. Zeker had deze schurk de ziekte van kapitein French zich ten nutte gemaakt, de afzenders van het schip bedrogen, voor zichzelven het bevel over den Ohio weten te verkrijgen, en in verstandhouding met de zeeroovers staande, dezen het schip in handen gespeeld. De Amerikaansche bemanning, grootendeels in den slaap overvallen, was door de veel talrijker roovers spoedig overweldigd.

Op de aanspraak des kapiteins, gaf Bernhard, zijn geweer omhoog heffende, ten antwoord: »zoo gemakkelijk bekomt gij mij niet; een half dozijn uwer schurken neem ik mede, als ik mij overgeven moet.”

De roovers weken eene schrede terug en een der achterafstaanden loste een pistool op Bernhard, welks kogel over zijne haren streek. Dadelijk trok ook deze den haan af, schoot, en een der roovers stortte neder. Woedend drongen de anderen vooruit. De zware koffers wederhielden hunnen eersten aanloop. Bernhard greep zijne beide pistolen. De dreigende monding derzelve deden de roovers stand houden. Na reeds behaalde zegepraal nog eenen strijd met een eenigen vertwijfelden man te begaan, beviel hen niet.

Bernhard maakte zich dit oogenblik van besluiteloosheid ten nutte en riep hen toe: »Weg, uit den gang, of ik geef vuur.”

Onwillekeurig bukten de roovers en verlieten den gang voor de hut, op het dek beraadslagende, hoe zij het best zonder gevaar, dezen laatsten wederstand overmeesteren konden. Toen de laatste roover was weggegaan, hoorde Bernhard de stem zijner reisgenoote, die aan de deur harer aangrenzende hut klopte en angstig naar de oorzaak van het geweld vroeg. Hij riep haar toe stil te zijn, ruimde voorzigtig de koffers weg, sloot snel de buitenste, naar het dek voerende deur van den kajuitsgang, en was daardoor zoo lang tegen den eersten aanval beveiligd, als deze deur het geweld van buiten keeren kon. Toen ontsloot hij de deur van Amalia's kajuit, die mede van buiten gegrendeld was en verhaalde haar hetgeen was voorgevallen. Het arme meisje was dodelijk verschrikt en bad hem angstig om bijstand en redding. Hij beloofde haar zijne hulp, zoo ver hij die verleenen kon, want op redding was weinig hoop. Hun dood was voor de roovers eene noodzakelijkheid, en de hoop, eenen strijd tegen de geheele bende met eenig goed gevolg vol te houden, was dwaasheid. Intusschen hield Bernhard het voor zijnen pligt, het uiterste te beproeven. Terwijl hij nog bezig was, Amalia te vertroosten en bij zich zelven te overleggen, wat hij het eerst te doen had, werd er aan de deur geklopt en de kapitein begeerde binnengelaten te worden, verzekerende, dat hij met de vredelievendste oogmerken kwam. Bernhard zag in, dat hij openen en trachten moest een verdrag met de roovers te maken. Want had hij zich opgesloten gehouden, dan hadden de anderen niet verder noodig gehad hen te overvallen, daar binnen weinige dagen de honger hem en Amalia toch gedood zou hebben. Bernhard deed dus Amalia in zijne hut gaan, vatte met beide pistolen voor den ingang post en beval den neger, dien hij ook opgesloten gevonden had, de buitendeur te openen, den kapitein in te laten, maar weder terstond achter hem te sluiten. Zoo gebeurde het. De kapitein kwam alleen binnen en riep Bernhard toe zijne pistolen af te leggen, daar hij zelve ongewapend was.

»Gij zult mij in mijnen toestand veroorloven,” zeide deze; »altijd op eenen overval verdacht te zijn. Spreek, wanneer gij vreedzame voornemens hebt.”

»Wij moeten rond jegens elkander zijn,” antwoordde de zeeman; »want rondheid dient ons beiden het best. Gij weet nu, hoe de zaken staan. Mijne lieden en ik hebben den Ohio genomen en daardoor eenen goeden buit gemaakt. De manschap rust reeds op den bodem der zee. Gij ziet, ik ben geheel openhartig, en gij zoudt ook reeds daar rusten, wanneer gij u niet verdedigd hadt, en wij lust gevoelden ons leven aan uwen dood te wagen.”

Bernhard huiverde bij deze openhartigheid, doch bedwong zich en zeide koel:

» Nu, en uw voorslag?"

» Wij hebben besloten," voer de roover voort; » u en het jonge meisje niet te dooden, maar naar New-Orleans te brengen, wanneer gij beiden zweert: over het noodlot van de Ohio een eeuwig stilzwijgen te bewaren."

Bernhard begreep gemakkelijk, dat deze voorslag niet ernstig gemeend was, dat men hem in slaap wilde wiegen, om hen bij de eerste gelegenheid te vermoorden, maar midden op de zee was hij te zeer in de magt dezer spitsboeven om zich door eigen kracht te kunnen redden. Nam hij den voorslag aan, dan won hij ten minsten tijd, en bij doodsgevaar is de winst van eene minuut niet te berekenen. Bernhard hield zich als schonk hij aan de woorden des kapiteins volkomen geloof en willigde zijne voorwaarden in. Om zich echter niet geheel in de handen der roovers te geven, verlangde hij, dat geen derzelve de kajuit betreden zou, terwijl hij dreigde, dat hij bij eenen aanslag op zijn leven of dat zijner gezellin een gat in het schip maken en het schip zou doen zinken. Tegelijk bedong hij ook, dat hem levensmiddelen gegeven zouden worden. De kapitein willigde alles in, dewijl hij aan de eene zijde geen plan had woord te houden, en aan de andere zijde Bernhard hem werkelijk zoo ver in zijne magt had, dat hij het schip kon doen zinken en men van iemand, die eenen zekeren dood te gemoet gaat, zulk eene handeling der vertwijfeling wel kan verwachten.

IV.

Er waren eenige uren na de onderhandeling van Bernhard met den kapitein verloopen. De jonge Duitscher had dezelve in gesprekken met zijne reisgezellin doorgebragt, welke hij zocht te troosten en moed in te boezemen. Tot daartoe had de kapitein zijn woord gehouden, zij waren in de kajuit niet verontrust geworden, maar hun toestand werd toch gedurig pijnlijker. Zij konden niet zien, wat er boven op het schip gebeurde, en daaruit ontstond voor hen eene onrust en ontevredenheid, die gedurig ondragelijker werd. Plotseling hoorden zij het eigendommelijk nederploffen der vallende ankers; terstond daarop begon het schip te slingeren en te stooten en lag eindelijk geheel stil. Zij konden er niet aan twijfelen, het schip lag voor anker. Nu was het zaak, te weten te komen, water boven voorviel. Bernhard gespte zich de sabel om, stak de pistolen in den gordel, greep zijn geweer, en kroop voorzigtig op het dek. Het was ledig. Naauwkeuriger om zich ziende, bemerkte hij verscheidene kleine vlakke eilanden, met zandige oevers, op welke hier en daar een boom, somtijds een klein boschje zigtbaar was. Deze eilanden zijn de schuilhoeken der zeeroovers. Om tusschen de slingerende, meestal modderige armen der zee, die om dezelve spoelen, door te komen. heeft men slanke, ligtgebouwde, niet diepgaande schepen en eene naauwkeurige plaatskennis noodig. Beide bezitten de zeeroovers, en zoo ontkomen zij meestal zonder zwarigheid de vervolging van groote oorlogschepen, die hen zonder vrees voor stranden, in den doolhof van eilanden en eilandjes niet volgen kunnen, en hen ten hoogste met welbemande booten kunnen aangrijpen.

Nabij zulk een eiland lagen de beide schepen nevens elkander voor anker. De Ohio was geheel verlaten; de zeeroovers hadden zich op hun schip, een smalgebouwd, snelzeilend vaartuig, teruggetrokken, en schenen voor het oogenblik in rust te zijn. Wat zij later van voornemen waren, kon Bernhard niet ontraadselen. Behoedzaam ging hij over het dek; hij zag hier en daar sporen van vergoten bloed, maar nergens een mensch. Hij was alleen op het schip met Amalia en den neger. De zeeroovers schenen zich geheel niet om hen te bekommeren, dewijl het schip midden op het water, eene gevangenis, waaruit men niet ontkomen kon, was.

Bernhard zag, over het scheepsboord leunende, met meer aandacht toe, naar hetgeen op het andere schip plaats greep. Een gedeelte der zeeroovers lag op het dek verspreid en sliep, anderen waren bezig met kleine scheepsarbeid: opbinden van touw en zeilwerk en dergelijke, en in de nabijheid van een kooktoestel, op welken een maaltijd bereid werd, zat eene groep matrozen op vaten en bossen touw, zich met kaartspel onledig houdende. Onder hen ontdekte Bernhard den zoogenaamden kapitein. Bij het spel ging het luid ruchtig toe; van alle zijden klonken vloeken, en vooral een wilduitziende kerel met kortafgesneden haar gedroeg zich zeer woest. Het geweld werd van oogenblik tot oogenblik heviger; tusschen het schreeuwen en vloeken door vernam Bernhard de beschuldiging, dat er valsch gespeeld was, en op eens sprong de woeste kerel op, wierp het vat, hetwelk als tafel diende, omver, greep den kapitein, die met het vat omgevallen was, bij de keel, en trok het mes, om het dezen in de borst te stooten. Even zoo snel echter sprongen de anderen toe en ontwapenden den aanvaller. Van woede schreeuwende stond de kapitein op, en riep:

» Fabio heeft onze wet overtreden en het mes getrokken — over boord met hem!"

» Over boord met hem!" brulden de anderen, en grepen Fabio aan. Wel verdedigde deze zich als een overvallen wild zwijn, en menigeen zijner aanvallers stortte, door zijne vuistslagen getroffen, neder; maar dit vergrootte slechts hunne drift. Gedurig kwamen er meer bij; eindelijk werd hij overweldigd en onder algemeen hoongelach in zee geworpen. Lagchend en spottend zagen de roovers over boord naar het slagtoffer hunner woedende regtspleging, dat eenmaal nog boven kwam en toen uit hunne blikken verdween, waarop zij gerust tot hunnen arbeid terugkeerden. Fabio intusschen was niet verdronken, zoo als zij geloofden; hij wist wel, dat zij al zijne pogingen, om weder

op het schip te geraken, zouden afweren, en daar hij een geoefend duiker was, zwom hij een eind onder water door, tot hij de andere zijde van het schip bereikte. Hier kwam hij weder boven water, zag dat zijne list gelukt was en men hem voor het oogenblik niet bemerkte, en zwom toen om den Ohio heen, welke een weinig schuinsch nevens het rooversschip lag, in de hoop zich hier welligt te kunnen redden.

Bernhard had met afschuw het voorval op het zeerooversschip gezien, en was onwillekeurig naar het roer gesneld, om zich wegens Fabio's noodlot zekerheid te verschaffen. Van daar zag hij des zwemmers list, en zonder verder nadenken, alleen door donker bewustzijn gedreven, dat het hier de redding van een mensch gold, wierp hij aan den zwemmer een touw toe, waarlangs deze voorzigtig en zonder geraas te maken aan boord klom. Dit alles was door de zeeroovers niet bemerkt, daar zij vooreerst Fabio stellig verdronken geloofden, en ten tweede omdat de Ohio hooger dan het roofschip was, zoodat men niet wel van het laatste kon zien wat op de Ohio voorviel.

Fabio zonk van uitputting neder, toen hij aan boord was, maar spoedig had hij zich weder hersteld, eer nog Bernhard iets verder overleggen kon, kwam naar hem toe, reikte hem de hand en zeide:

»Gij hebt mij het leven gered, mijnheer! dat zal uwe schade niet zijn. Al ben ik een zeeroover, ik ben toch geen ondankbare schurk."

Er lag eene zekere ruwe waarheid in Fabio's woorden en wijze van uitdrukking, die Bernhard vertrouwen gaf. Hij voerde den roover in de kajuit, en vroeg hem, of en wat hij van de roovers te vreezen had. Een boosaardige lach vertoonde zich op Fabio's gelaat, en hij antwoordde:

»Den dood! — Gelooft gij dan, dat Sancho, die zich kapitein noemen laat, besloten heeft, woord te houden? Wij hadden geen lust, bij een vertwijfelden strijd met u, ons leven te wagen, daar gij buitendien in onze magt waart, en dus werden uwe bedingen aangenomen; bij de eerste gelegenheid als gij u zeker waant, en wat minder waakzaam zijt, zal men u een kogel of mes tusschen de ribben jagen. De dame zal dan ook geen bezwaar zijn, als gij eerst zijt uit den weg geruimd."

»En is geen ontkomen mogelijk?" vroeg Bernhard ontzet, terwijl hij bij deze verklaring de geheele hulpeloosheid van zijn toestand inzag.

Fabio zag hem duister aan; hij kampte klaarblijkelijk met zichzelven: eindelijk meesmuilde hij tusschen de tanden:

»Sancho heb ik reeds lang wraak gezworen; zij hebben mij als een hond in het water gesmeten. Ik ben van mijn eed ontslagen — wraak is zoet — en het geldt hier mijne eigene redding."

Daarop wendde hij zich regtstreeks tot Bernhard en voer voort:

»Wij hebben nu één noodlot; ik zal beproeven, of ik u en mijzelven redden kan."

Daarop gaf hij uitlegging van den toestand der schepen en de voornemens der roovers.

»Wij waren juist," verhaalde hij; »met onzen buit, den Ohio, een paar mijlen voortgezeild, toen wij in de rigting van onzen weg een schip ontdekten, en door den verrekijker zagen, dat het een Amerikaansch fregat was. Met een zoodanig is niet te spotten, en wij hadden alle reden, om eene zamenkomst met hetzelve te vermijden. Het fregat lag nabij een klein eiland ten anker, en wij vermoedden, dat het daar water innam, wat de kruisers aan deze eilanden bij voorkeur doen. Wij konden enkel hopen, dat onze kleine laagboordige schepen door het Amerikaansche schip niet bemerkt geworden waren, en veranderden dus onzen koers, door tusschen deze eilanden in te varen, waar het fregat ons niet kon volgen, zelfs als men ons van daar gezien had. Hier willen wij tot morgen vroeg blijven liggen, als naar wij hopen de zee weder vrij is, en wij onzen eersten koers vervolgen kunnen. Daar wij ons hier in zekerheid geloofden en niets te doen hadden, gaven wij ons aan de rust en aan het spel over, waarbij mij Sancho, wien God straffe, bedroog, en toen.... het overige weet gij."

»En hoe is redding mogelijk?" vroeg Bernhard.

»Als het hen gelukt den Ohio en u en mij met denzelven in hunnen sluiphoek te brengen, zijt gij en ik verloren."

»Kunnen wij niet ontvlugten?" vroeg Bernhard verder.

Fabio schudde het hoofd en zeide:

»Onmogelijk; zelfs als het ons gelukte, onbemerkt eene boot uit te zetten, onbemerkt buiten het bereik van het schip te komen, en dus niet vervolgd te worden, hoe zouden wij eene bewoonde kust bereiken, zonder dak bij de hitte der zon, zonder levensmiddelen, onbekend met den koers? Buiten dat, hoe zorgeloos zij schijnen, zou het onmogelijk zijn, onbemerkt te ontkomen."

»Maar hoe is dan redding mogelijk?" vroeg Bernhard angstiger.

»Het fregat zou ons kunnen redden," zeide Fabio somber. De strijd in zijn binnenste begon op nieuw, en het besluit, zijne kameraden, met welke hij welligt een aantal jaren te zamen gevaren had, te verraden, viel hem zwaar. Eindelijk zegevierde toch de zucht naar wraak, en de gedachte, dat hij zelf geene genade van de roovers te verwachten had, als zij ontdekten, dat hij leefde. »Het fregat," voer hij voort, »blijft waarschijnlijk nog tot morgen vroeg voor anker liggen. Zoodra de nacht is nedergedaald, begeef ik mij op weg, deels de enkele zeearmen doorzwemmende, deels over de eilanden en zandbanken loopende, kan ik in vier uren het oorlogschip bereiken. Als ik den Amerikanen den toestand van ons schip ontdek, zullen zij niet verzuimen, booten uit te zetten, en die voer ik hierheen. Gij moet intusschen hier blijven; maar zijt op uwe hoede, want geen oogenblik zijt gij voor een moordaanslag zeker."

Bernhard moest dit plan billijken, wijl hij geen

beter wist. Fabio vroeg toen naar de overige gevangenen. Bernhard bragt hem bij Amalia; maar de roover geloofde, dat er nog meer gevangenen op het schip zijn moesten, en verhaalde, dat hij het in bezit nemen van den Ohio nog een oud man, met een jong meisje en een kind gevonden waren.

»Wij wilden hen ombrengen," zeide hij, »zoo als onze gewoonte met alle gevangenen is, maar het meisje klemde zich vast aan haren vader, terwijl zij haren kleinen broeder met haar ligchaam zocht te beschermen, en smeekte om erbarmen. Sancho, onze hoofdman, had welligt behagen in het schoone meisje gevonden, en dacht misschien haar voor een ander doel te kunnen sparen. Derhalve verzocht hij ons, van ons voornemen af te zien, en later omtrent de gevangenen te besluiten. Wij stemden toe, en zij werden in hunne hut, in het voorste gedeelte van het schip opgesloten."

Amalia werd bleek en zonk bij dit verhaal van schrik ineen. Zij kon uit Fabio's woorden afleiden, welk treurig lot haar getroffen zou hebben, indien zij niet in Bernhard een beschermer had gevonden; dankbaar en hartelijk drukte zij hem de hand, en de beide jonge lieden gevoelden zich inniger verbonden.

Bernhard volgde Fabio naar de aangewezene hut, en zij vonden daar werkelijk de drie menschen, van welke de laatste gesproken had, van honger en doodsangst uitgeput. Het gelukte aan hunne vriendelijke toespraak hen te bemoedigen en kracht te doen hernemen. Bernhard bragt hun spijs en drank, deelde hun de hoop mede, die zij op redding en bevrijding hadden, en verzocht hun vooreerst stil in hunne kooi te blijven, opdat de zeeroovers, als zij op den Ohio kwamen, geen verstandhouding tusschen hen ontdekken konden.

Deze bezorgdheid was ongegrond. Wilden de roovers hunne gevangenen van hunne zekerheid overtuigd doen zijn, of hielden zij elke poging tot vlugten voor onuitvoerbaar: genoeg, zij kwamen niet op den Ohio. Hun middagmaal liep met een drinkgelag af, en toen de nacht aanbrak, heerschte op beide schepen eene doodsche stilte.

»Zij zullen hunnen roes uitslapen;" zeide Fabio, die zich verborgen gehouden had, honend lagchende, »en zelfs de wacht zal de oogen niet kunnen openhouden. Nu is het tijd; zijt op uwe hoede, en doe volgens afspraak."

Na deze woorden wierp hij zijn buis uit, liet zich voorzigtig aan het touw in zee af, en zwom tot aan het naaste eiland, en bij de laatste straal der zon zag Bernhard hoe hij hetzelve bereikte, en over hetzelve naar de kust, waar het fregat liggen moest, voortliep.

V.

De nacht ging voor de gevangenen op den Ohio in de grootste onrust om. Wel kwam er van de zijde der zeeroovers niet de geringste stoornis, maar zij waren daarom toch in eene bestendige vrees. Geen slaap kwam in hunne oogen. Bernhard had met de laatst geredde personen gesproken. Het was eene Engelsche familie. De vader had lang op een koopmanskantoor in Havana gediend, kort geleden zijne vrouw verloren, en was voornemens met zijn klein bespaard vermogen, benevens zijne dochter en zijn zoon naar het vaderland terug te keeren, om zijne laatste dagen in zijne geboorteplaats te slijten. Hetzelfde gevaar had de gevangenen spoedig vereenigd, en weldra waren zij als vertrouwde bekenden met elkander.

De morgen begon in het oosten aan te breken. Angstig zag Bernhard naar de zijde, van waar de gehoopte hulp komen moest, want het eerste uur des dags had Fabio bepaald, als datgene, waarin de booten van het fregat konden aankomen. Nog altijd zag hij niets, maar op het rooverschip, dat digt nevens den Ohio was blijven liggen, werd het voortdurend levendiger. De onrust van Bernhard steeg al hooger en hooger. Hij vreesde, dat de hulp te laat zou komen, dat de roovers haar bij het heldere daglicht te vroeg ontdekken en tijd winnen zouden, om de beide schepen nog dieper tusschen de eilanden in te brengen, op eene plaats, waar zij onbereikbaar voor de Amerikanen waren.

Plotseling klonk op het rooverschip de kreet: »Een zeil! een zeil!" Een woest geweld verhief zich daarop, wild liepen de roovers door elkander, vloeken en schreeuwen werd gehoord, en tusschen dat alles de bevelen des kapiteins. Eindelijk ontdekte ook Bernhards ongeoefend oog in de verte een paar groote booten, die met gunstigen wind spoedig naderden. Nu kwam het beslissend oogenblik; met allen mogelijken spoed hadden de roovers het anker van hun schip geligt, en eenige zeilen bijgezet. Het schip bewoog zich langzaam tot op eenige honderd schreden van den Ohio. Hoe grooter de verwijdering tusschen de beide schepen werd, hoe vrijer Bernhard ademde. Maar nog waren zij niet gered. Op eens stiet eene welbemande boot van het rooverschip af, en voer naar den Ohio. Bernhard kon ligt raden, dat de roovers beproeven wilden, hun buit in zekerheid te brengen, terwijl een gedeelte van hen de strijd met de booten aanvaardde. Het kon nog een half uur duren, voor dezelve te hulp gekomen waren. Bernhard zag in, dat het hier gold zelf te handelen. Hij riep Amalia's neger en den ouden Engelschman bij zich, toonde hen het gevaar, beval hen zich met eenige enterbijlen en pieken te wapenen, en wachtte zoo de boot af. Zij kwam en legde aan den scheepstrap aan, langs welken de roovers het schip beklimmen wilden. Bernhard riep hun toe: »Verwijdert u; niemand komt op het schip!" en de roovers schrikten terug voor den dreigenden mond van Bernhard's geweer. Een echter, moediger dan de anderen, riep lagchende: »Wilt gij alleen het schip tegen ons verdedigen?" en begon den scheepstrap te beklimmen. Bernhard wilde zijn schot sparen, greep eene enterbijl, en

slingerde die op den aanvaller, zoodat deze, op het hoofd getroffen, nederstortte en in de golven verdween. Een paar schoten uit de boot, die echter niemand troffen, waren het antwoord op deze daad. Nog eens beproefden de roovers het schip te beklimmen; maar Bernhard's schoten en de piekenstooten van den Engelschman en den neger dreven hen terug; zij weken, want zij zagen wel dat het aan de drie mannen, die om hun leven kampten, ligt moest vallen, den smallen scheepstrap tegen hun veel grooter aantal te verdedigen, en dat, indien zij ook al de zege behalen mogten, middelerwijl de booten, op welke men reeds duidelijk de Amerikaansche vlag herkende, aangekomen zouden zijn. Ook op het rooverschip had men het voorval ontdekt; een teeken riep de boot terug, en deze roeide van de Ohio af. Naauwelijks waren zij een weinig ter zijde afgeweken, of eene volle laag werd door het zeerooverschip op den Ohio losgebrand. De roovers wilden hun buit liever vernietigen, dan die in handen van de Amerikanen zien vallen. De schelmen hadden goed gemikt. Eenige kogels vlogen in het want en krakend stortten spieren en masten op het dek; erger was het dat andere kogels het schip tusschen wind en water troffen. Bernhard snelde nu naar beneden, om te onderzoeken, of zij schade veroorzaakt hadden, en ontdekte, dat op vier verschillende plaatsen de kogels waren ingedrongen, en het water door de daardoor ontstane gaten naar binnen spoelde. Nu was het schip in het grootste gevaar, en zou langstens in een half uur moeten zinken: maar nu was ook reeds de redding nabij. Het waren drie booten, die van het fregat naderden, twee groote welgewapende en eene kleine. De groote voeren op het rooverschip toe, en nog buiten het bereik van het geschut, openden zij een vuur uit hunne twee kanonnen, van welke iedere boot er een voerde. Wel antwoordden de zeeroovers onverwijld met hun veel talrijker geschut, maar de booten met hun laag boord waren moeijelijk te treffen, terwijl ieder schot der Amerikanen het doel bereikte. Reeds de eerste schoten hadden den grooten mast van het roofschip getroffen, en het grootste gedeelte van deszelfs tuig, waardoor het hulpeloos werd, en niet meer wenden kon. Nu scheidden zich de booten, en grepen de roovers van beide zijden aan waardoor hunne opmerkzaamheid en verdediging verdeeld werd.

Gedurende dezen strijd naderde de derde boot de Ohio; spoedig bereikte zij het schip, en Bernhard herkende Fabio. Snel riep hij dezen toe, dat de Ohio lek geschoten was en zinken zou. Haastig legden daarop de Amerikanen hunne boot aan en een gedeelte der matrozen sprong op het schip. Spoedig werd de pakkaadje der gevangenen in de boot gedragen, terwijl Bernhard in de kajuit ging en de scheepspapieren haalde. Daarop klommen de gevangenen in de boot en snel verwijderde deze zich van den altijd meer zinkenden Ohio. Biddend viel de oude Engelschman op de knieën, terwijl zijne dochter weenend om zijnen hals viel, en Amalia zich met den kleinen jongen bezig hield.

Op eens riep Fabio: »het schip brandt!" Aller oogen wendden zich van den zinkenden Ohio naar de plaats waar de booten met het roofschip streden. Dikke rookwolken klommen uit het laatste omhoog, en in de grootste haast trokken zich de booten der Amerikanen van het brandende vaartuig terug. Door welk toeval het vuur uitgebroken was, was niet te ontdekken. Voor de reizigers evenwel deed zich nu een geheel eigenaardig schouwspel op. Hier een langzaam zinkend, daar een brandend schip. Hier ondergang door water, daar door vuur. Zijn deze beide elementen ook vijandig jegens elkander, zij zijn den menschen nog vijandiger. Donker zag Fabio naar zijne vroegere kameraden. Het scheen, dat zij achter het schip booten uitzetten en zich zochten te redden. Of hun dit gelukte is niemand te weten gekomen, want na weinige minuten klonk een verschrikkelijke knal door de lucht; het zeerooverschip was in de lucht gesprongen. Toen de reizigers zich van hunnen schrik hadden hersteld en na de Ohio zagen, was ook dezen verdwenen, verzonken op den grond der zee. Van de zeeroovers en hunnen buit nergens een spoor.

Gelukkig kwamen de geredden aan boord van het fregat, hetwelk zijne uitgezondene booten zoo ver was te gemoet gevaren, als de zandbanken veroorloofden. Zij werden vriendelijk op het schip ontvangen, dat hen naar New-Orleans bragt, daar het zich niet zoo verre van zijn koers verwijderen durfde, om hen in eene meer noordelijke haven af te zetten.

Van New-Orleans vervolgde Bernhard in gezelschap van Amalia zijne reis, deels op den Mississippi, deels te lande naar New-York, vanwaar zij zich naar Europa wilden inschepen. De gevaren, die zij te zamen hadden uitgestaan, hadden de beide jonge lieden elkander zoo nabij gebragt, dat zij, beide alleen in de wereld staande, niet weder scheiden wilden, en als een gelukkig echtpaar later nog dikwijls hunne avonturen met de zeeroovers verhaalden.

BLADVULLING.

De nieuwsgierigheid is het kenmerk van een nietig brein, dat zich met de zaken eens anderen bemoeit, geene bezigheden genoeg hebbende of zoekende, om den tijd door te brengen. Bepaalt zij zich tot beuzelingen, dan is zij bespottelijk, eenen luiaard waardig; dringt zij zich in belangrijke zaken, dan is zij verachtelijk en gevaarlijk.

De ware wijsheid kent maar één ongeluk *slecht te wezen*, maar één gevaar: dat van *slecht te worden.*

CONSTANCE EN ARABELLA.

Eene Episode uit het leven van Jacobus II, (1685).

I.

In eene niet zeer ruime rotsklove, aan de westkust van Schotland, brandde een klein vuur, en nevens hetzelve rustten op den ruwen steengrond twee mannen, vast in hunne wollen mantels gewikkeld. De opening der rots was naar de zee toegekeerd, en slechts een smalle weg lag tusschen haar en den oproerigen oceaan, wiens schuimende golven reeds een derde deel, van den door haar vroeger, door aanspoeling van zeezand geschapenen grond, overstroomd hadden, en die door den storm aangehitst, immer hooger en hooger stijgende hare eigene schepping geheel dreigden te verwoesten. Een woest onweder dreunde rondom.

Een voor dit jaargetijde late en ongewone storm had den Octoberdag verkort, den hemel in een digt, zwart rouwfloers gehuld en uit den avond eenen vroegen nacht gemaakt. Over de zee woedde in onafgebroken huilend gebrul de orkaan, als wilde hij de wateren tot in derzelver onpeilbaarste diepte beroeren, en van tijd tot tijd schoot de bliksem zijne vurige reuzenslangen door den dikken nacht, en sloeg de donder ratelend en dof rollend door den storm, als kampte hij met hem om het regt der heerschappij; en de zoo wonderlijke als gevaarlijke groepen, van op elkander gestapelde rotsen, door twee vijandige magten aangevallen, beefden op hare grondvesten en lieten hare zware losgerukte leden naar de zee afrollen. Scherp en koud stroomde te gelijk de regen neder, en de windvlaag joeg somtijds, zelfs in de door steenblokken overschaduwde klove, fijne regenstralen, die sissend in de kleine vlammen vielen en ze dreigden uit te blusschen.

»Wij zullen, tegen wil en dank, hier nachtkwartier moeten maken, vader Nykin, want de woeste luchtgeest en de vertoornde zeedame schijnen voor middernacht hun vredefeest niet te willen vieren. Nu, wij kunnen hun gekef rustig aanhooren; iedere zaak heeft haar einde, en de zeejufvrouw was ons toch gunstig, daar zij ons rijs en brandhout in overvloed aan deze steengrot voerde, om ons vuur den ganschen nacht door te kunnen spijzen. Kom laat ons eens drinken op haar welzijn; en mogten de verdedigers der witte jongvrouw tegen den woesten luchtgeest, die als een dronken hooglander met haar omspringt, en haar met zijnen zwart geruiten mantel wel worgen konde, haar den zegen brengen!"

Zoo sprak een rijzig, omstreeks dertigjarig landman, met een rond, goedhartig en opgeruimd gelaat, terwijl hij bij het roggebrood en de kaas, die hij uit zijnen knapzak gehaald had, de flesch voegde, en haar aan zijnen makker overreikte. De aangesprokene was een ouder man, reeds een grijsaard, echter een van die vaste gestellen, over welke de tijd magteloos heengaat, en die men niet zelden onder de Schotsche landlieden aantreft. Wel dekte zijn hoofd een lang en dun zilvergrijs haar, wel droeg zijn breed en grof aangezigt menige voren en rimpel op voorhoofd en wangen, maar de naakte hals was vleezig, de halve bloote borst toonde sterke spieren, en uit de diep liggende oogen sprak nog de onverzwakte zielskracht.

»Stil, men mag de geesten niet verzoeken, die magt hebben over de menschen," antwoordde hij ernstig. »Wat belet hen, dat graauwe stuk, daar boven ons, naar beneden te werpen, en ons plat te slaan als een gerstenkoek? Wat belet hen, het zoute water tot hierheen te doen wassen, en morgen met onze ligchamen de visschen te voeden? Het zou niet de eerste maal zijn, dat zulk een springvloed tot in deze rotsklove is gerezen."

»Is ons geweten dan beladen, vader?" vraagde de jongere onbevreesd. »De geesten van onze bergen, oevers en weiden zijn goede geesten en dus den goeden toegedaan, ofschoon zij hen ook somtijds kwellen en eene onschuldige scherts met hen drijven. Gij hebt immers het regt voor oogen gehad, dit toch zeggen alle inwoners van Hochstaun, en ik geloof, uw zoon is niet zoo geheel en al van u vervreemd en kan iedereen vrij in het gezigt zien. En hebben dan deze verhevene wezens magt over de menschen, zoo hebben zij toch aan ons hunne goedheid en geregtigheid getoond. Voorheen waart gij toch een arme herder en dienstknecht, en moest ik reeds als knaap, van den vroegen morgen tot den laten avond op het veld van onzen heer arbeiden, en dikwijls heb ik bittere tranen geweend, als mijne zwakke hand, door de zware spade opzwol of gewond werd, of de onmeedoogende opzigter op mijne smalle schouders een mannenlast laadde; — en thans! wonen wij nu niet op onze eigene pachthoeve, nog nimmer zijn wij in het pachtgeld te kort gekomen. Kudde en akkervruchten vermeerderen steeds, en wanneer gij u wat meer in acht naamt en niet nog altijd den jongen man wilde spelen, en gij niet zoo dikwijls als heden den zuren weg naar Girvan ondernaamt, zoo zoudt gij te huis in het hoekje van den haard kunnen zitten en uitrusten als een aartsvader, en zamentellen, berekenen en opleggen, wat de armen van uwen Baptist met blijdschap zouden bijeenbrengen."

»Hij, die vóór zijnen tijd ledig gaat, graaft zichzelven een graf," hernam de oude. »Breng mij eene goede vrouw in huis, die uw moeders plaats weder kan vervullen, bezorg mij knapen op mijn knie, die ik leeren kan wat ik u leerde, dan zou het kunnen gebeuren, dat ik er binnen bleef."

Een hoog rood vertoonde zich op de bruine wangen van den jongman, echter zeide hij glimlagchend:

»Meent gij dan, vader Nykin! dat ik daaraan niet sinds lang gedacht heb? Slechts de regte vond ik nog niet, die waard is vader Nykin's dochter te zijn, en moeder Patly's stoel in te nemen. De zeegeest zal mij ter regter tijd wel zulk eene vrouw

zenden; want in gansch Avi-Schorn heb ik tot hiertoe te vergeefs en regt scherp daar naar gezocht."

»Ik zelf zag er geene, die aan onze Bella gelijkt," zeide de grijsaard, met een scherpen blik op zijnen zoon; »met haar kwam het geluk in mijne ellendige hut, en het is bij ons gebleven, ook nadat het noodlot haar van ons nam."

»Zij is gelukkig; gunnen wij toch het lieve kind, wat haar de hemel gaf. Voor den haard van een landbouwer was zij te zwak, en haar teeder gelaat geleek onder de grove vrouwenkap, naar een gouden beker in de vuist van eenen vuilen bedelaar."

Met betraande oogen staarde hierbij de jonge man in den kolengloed. De oude legde, vol medelijden, zijn hand op zijns zoons schouder en vraagde ernstig:

»Bab! is er in dit oogenblik niet iets in uwe gedachte levendig geworden? Sedert de vlammen deze plaats verlicht hebben, schieten er gloeijende vonken door mijn hoofd en drukt het mij op de hersens, als had de storm een zwaren steen er op geworpen. Kent gij deze plaats niet meer, Bab?"

De jongen sloeg zijne lichte oogen rondom zich in de duisternis, en sprong toen van den grond op, als voelde hij zich door eene slang gestoken.

»Bij moeder Patly's asch!" riep hij. »Hier is het!"

»Hier was het!" zeide de grijsaard eentoonig voor zich heen. »Het was een dag als heden, ruw, koud en stormachtig. Ik nam u met mij, toen gij van den tuinarbeid, van het slot Glenlay, naar huis kwaamt om mij den verloren Engelschen ram te helpen opzoeken. Overmorgen zal het juist achttien jaren zijn, en toch bleef de misdaad verborgen, als had er in die achttien jaren, geene zon geschenen. Maar hen, die haar bedreven, zal God reeds gevonden hebben, al waren zij ook tot in den diepsten nacht gevlugt."

»Vader, ik voel mij niet welgemoed, sedert gij mij daaraan herinnert," zeide de jongen, terwijl hij naar den uitgang der grot trad. »De regen heeft opgehouden; de landwind drijft de wolken naar zee en de maan laat haren kring, hoewel zeer treurig, zien. Laat ons verder gaan. Is het bergpad nat en glibberig geworden, zoo zal ik u op mijnen rug nemen. De weg, die ons nog overblijft, is spoedig afgelegd, en wordt het weder slimmer, dan klimmen wij den berg op naar het slot, en zullen daar in de woning der knechts wel een schuilplaatsje vinden."

De grijsaard stond langzaam op, doch toen hij aan den ingang gekomen was, en naar den hemel had gezien, stond hij plotseling stil en boog zich luisterend naar buiten.

»Hoort gij niets?" vroeg hij met eene gesmoorde stem.

De zee staat nog hol en de wind loeit nog door de boomen op gindsche hoogte."

»Neen, neen!" riep de oude. »Buig uw oor naar den grond. Het is de hoefslag van dravende paarden, een, twee, drie en meerdere. Wat doen die hier, op den slechten weg, aan den oever der zee en waarom trekken zij niet langs den grooten weg van Turnbury naar Maybole."

»De oorlogzuchtige Monmouth is bezig met volk in deze streken aan te werven; verhaalden ons dit de schipper van Girvan en de wolkoopman uit Glendrichach niet? Zekerlijk, het zal nieuw aangeworven jong gespuis zijn, dat met onze welgevulde knapzakken, wel eens eene, ons gansch niet welkome vriendschap, sluiten konde."

De zoon nam zijn dikke knods van den grond op, en beiden luisterden naar het geluid, dat al nader en nader scheen te komen, tot eindelijk eene zwarte groep zigtbaar werd, en als eene groote, wandelende schaduw op de witte, schuimende branding der zee, afscheen. Spoedig deden zich de ruiters onderscheiden; het waren er vier, allen in donkere, doornatte mantels gewikkeld, twee van hen met groote hoeden gedekt, van welke dikke, maar door den regen slap gewordene vederbossen afhingen, allen door voortreffelijke, hoewel vermoeide en beslijkte paarden, gedragen.

»Dat is het licht," riep de voorste in Engelschen tongval.

»Maar bij den heiligen Jozef, dat schijnt uit geen woonhuis, maar uit eene spelonk, waarin wel een Beëlzebub's gebroed huisvesten kan, dat ons, na den woesten slagregen, nog wel eens een boosaardigen doop op den koop toe, kon toedienen."

Hij had zijn paard plotseling doen stilstaan, maar de tweede sprong zonder bedenken tot vlak voor de klove, drong zijnen schimmel digt voor den ingang, en terwijl hij den mantel afwierp en met de regterhand over den zadelknop, naar zijn zwaard greep, riep hij, met eene krachtige, gebiedende stem, in Schotsche taal:

»Werpt uwe wapens weg, en valt voor ons ter aarde, zoo uwe hersenen geen kennis met onze degens willen maken."

De oude bleef rustig staan, maar de jongere hief de eiken knods op, en deed eene schrede voorwaarts, terwijl hij de linkerhand naar den kop van het snuivende paard uitstrekte.

»Niet eene schrede verder, heer!" hernam hij tegelijk barsch en vast besloten; »of de bek van uw schoon beest zal morgen zijn haver met eenige tanden minder vermorselen! Zulk eene handelwijze zijn wij in Schotland niet gewend, een zeventigjarig man, bijna in het vuur te rijden; zoo gij het gedaan hadt, gij zoudt sneller uit den zadel gevlogen zijn, dan gij er weder zoudt opgezeten hebben."

»Een mannelijke borst!" riep de ander, welke nu ook naderbij gereden was.

»Laat hen met vrede Bab!"

»Zijt gij slechts met u beiden, en zonder wapenen? Spreekt, wie zijt gij, en welke bezigheden drijven u naar deze onherbergzame plaats?"

De oude, welke zijne oogen, tot hiertoe vast en zonder vrees op de vreemden gerigt had, trad thans meer naar voren en zeide met eerbied:

»Wij zijn landlieden uit Hochstown, bewonen eene pachthoeve van den heer van Craigdow en Glenlay; en waren op den terugkeer van Girvan, waar wij voorraad voor den winter hebben ingekocht. Het onweder, dat ook de heeren niet verschoond heeft, dreef ons in deze rotsklove, en hadden uwe dieren sneller voeten gehad, zoo zoudt gij aan ons vuur even goed en droog gezeten hebben, als wij.”

»De grijze boer heeft geen ongelijk, Bob!” lachte de vrager. »Wij zijn hem genoegdoening schuldig voor ons wantrouwen, en daarom willen wij plaats nemen in zijn drakenhol.”

Hij zat af en allen volgden hem. De beide achterste evenwel, welke bedienden schenen, bonden de paarden aan elkander vast, terwijl die, welke gesproken hadden, hunne mantels afnamen, en ze aan de vooruitstekende rotspunten te droogen hingen, waarna zij op de steenklompen nedervielen, waarop de landlieden vroeger gezeten hadden.

»Werp nog meer spaanders op de kolen, knaap!” begon dezelfde het gesprek, na eenig stilzwijgen, weder, welke oogenschijnlijk de voornaamste van het gezelschap was, ofschoon zijn geleider hem in gestalte, jeugdige frischheid en kracht scheen te overtreffen. »Onze handen zijn aan den toom zoo stijf geworden, als hadden wij door de Decembersneeuw een troep beeren of wilde zwijnen nagezeten en koude rillingen gaan ons langs den rug, alsof wij op de winterparade stonden, op het togtige plein van Versailles. Oude, gij schijnt een voorzigtig reiziger te zijn, en hebt zekerlijk wel eene verwarmende teug in uw zakfleschje, reik het mij over als een gastvrije Schot, gij oude, hoe heet gij?”

»Nykin Mattock, en deze is mijn eenigen zoon Baptist,” antwoordde de grijaard, zijn veldflesch krijgende, en met een vriendelijk hoofdknikken haar den vrager aanbiedende.

»Goede namen, uit den ouden, vromen tijd, beter dan uwe drank, welks scherpe en bittere smaak de keel niet bijzonder streelt. Welke godsdienst hebt gij?” vraagde hij verder.

»Wij zijn Independenten,” hernam de grijsaard, zonder eenig vermoeden.

De drinkende zette hierop de flesch neder en eene duistere wolk trok over zijn opgeruimd gelaat.

»Nog erger dan de Episcopalen aan gene zijde der Tweed, die gelooven nog aan iets Goddelijks,” mompelde hij halfluid en naar zijnen geleider teruggekeerd. »En mag men trouw verwachten, daar waar het geloof ontbreekt?”

De andere, welke gedurende den tijd, dat de eerste het gesprek had gevoerd, eerbiedig had stilgezwegen, voer nu op harden toon en met wantrouwende blikken tegen de Schotten uit:

»Gij zoudt boeren zijn, maar uwe schouders dragen weinig de kenteekens van de ploeg of de spade, en de heer van Craigdow moest geene schietgaten in zijnen slottoren hebben om zulk eenen trotschen toon onder zijne vassalen te dulden, als gij van den aanvang af gevoerd hebt. Gij zoudt te Girvan voorraad ingekocht hebben, en had ze toch naderbij te Maybole of te Dalrymple koopen kunnen. In uwe zware knapzakken zullen zich wel goedkoope waren bevinden, die de eigenaar voor de tweede maal duurder dan met schellingen of ponden, betaalde.”

Baptist schudde onvergenoegd het hoofd en zag zijnen vader aan. Daar deze echter zweeg, antwoordde hij niet zonder opgewondenheid:

»Koopt gij, mijnheer! niet het liefst de wol van den herder, de gerst van den landbouwer en den visch van den visscher. Gelijk wij het voor het beste houden, aanstonds ons gebed te rigten, tot Hem, die het verhooren kan, zoo kloppen wij ook overal aan de regte deur. Onze whisky halen wij van den brander te Air; den hooglandsche saffraan-brandewijn, ver beneden van het Lomond meer; maar hetgeen wij soms voor onzen wintervoorraad, kleeding of huisraad noodig hebben, zoeken wij in de stad, aan zee gelegen, waar de schippers de waren zelf ter markt brengen, en geen kramers noch winkeliers den prijs bederven. Gij schijnt ons wantrouwend aan te zien, en vader Nykin zeide u meer van ons, dan vreemden noodig hebben te weten. Wat moeten wij dan wel van u denken, die met u vieren zijt, goed gewapend en eenen toon voert, als stondt gij op een plek gronds, die u voor heer erkennen moest? Gaat uwen weg, en bekommert u over ons niet; gelooft slechts van ons het beste, eer u iets ergers mogt wedervaren. Tot nog toe stond geen Mattock voor den opperregter met het bleeke schuldgelaat, en in onze kleine woning slaapt ieder een gerusten slaap, noch door een middernachtelijk spooksel noch door zijn eigen geweten gekweld. Ook zijn wij geen stroopers van de noordelijke bergen, geene roovers, die gaarne uit vreemde glazen drinken, of uit vreemde kudden zich hun wildbraad zoeken.”

»Houdt uwen tong in bedwang, knaap!” viel hem de ruiter in de rede. »Ik zelf ben in de bergen geboren.”

»Die kaatst moet den bal verwachten,” antwoordde Baptist koel, wierp zijn reiszak op den schouder en maakte zich tot de afreis gereed.

»Bij St. Patrik, die aan dezen oever zijne eerste kerk bouwde, de knaap preekt verstandiger dan gij, Bob, en trof u juist waar gij het verdiendet,” lachte de eerste der ruiters. »Wij willen vrienden blijven,” voegde hij er goedhartig bij, »maar nog eens, zeg mij eerst, hoe kwaamt gij oude Nykin, aan die breede zilveren ketting, die daar zoo ter sluips uit uw wambuis steekt?”

De oude zag naar zijn sieraad, trok het verder te voorschijn, en legde het breeder op zijne schouders. »Ik heb onder Monk gediend,” zeide hij ernstig; »ik trok met hem op tegen Londen, toen wij koning Karel (de hemel zegene hem) weder in het door bloed bevlekte huis zijns vaders bragten. Onder de scherpschutters van den generaal was Nykin Mattock geen gering soldaat, en bij zijn afscheid gaf zijn overste hem dit blinkend ge-

denkteeken, als eene herinnering voor zijne goede diensten, en eene aansporing voor diegenen, welke het eens van hem zullen erven."

»En gij bleeft niet in die schoone stad en onder het dappere krijgsvolk?" vraagde gene verwonderd.

»De Schot is slechts op zijne heide gezond;" antwoordde de grijsaard; »voor de Stuarts, die telgen van het slot Stirling, gaat hij bloed en dood te gemoet, maar in vrede is hem de herdersstaf daar buiten liever, dan de lediggang onder de partijgangers binnen het huis des konings."

De ridder sprong van zijnen steenklomp af, greep de hand des ouden, en drukte die met warmte. »Zoō ken ik de Schotten, zoo zoek ik de Schotten!" riep hij in vervoering. »Gij moest onze leidsman zijn, want wij zijn door het onweder verdwaald. Ik heb eens vrolijke dagen in deze bergen doorgeleefd, maar dat is lang geleden, en nu meende mijn vriend eenen korteren weg naar Culleanhouse te weten, maar hij draaide ten Noorden af en wij kwamen aan den zeeoever. Zijn wij nog ver van ons doel?"

»Hoogstens een uur," hernam de grijsaard. Ziet gij daar ver, boven op die kale berghoogte, dien zwarten pijler, op welken de maan juist haar licht werpt? Dat is de toren van het oude slot, Old-Cullean genaamd, waar voor dezen de graven van Cullean en Manchremore hunnen zetel hadden; het nieuwe slot staat beneden aan den zoom van het woud, naar de zee toegekeerd."

»Ik weet het," viel hem de ridder spoedig in de rede. »Leeft de oude heer Davy nog en bewoont hij van tijd tot tijd het slot?"

»Tot het loof verdord is, en de sneeuw valt, woont hij te Culleanhouse. Dan trekt hij naar beneden, naar Air, of wel naar het tegenoverliggend Edenburg, in welks nabijheid zijn schoonzoon, te Moorheaderaygs zijne goederen heeft."

»Zijn schoonzoon?" vraagde de andere levendig. »Is lady Constance, die schoonste dame dezer streken, dan gehuwd? En zullen wij haar ook op Culleanhouse aantreffen?"

»Lady Constance is als eene deugdzame dame in geheel Shire bekend en verlaat haren vader niet. Het is reeds zeventien jaren geleden dat zij hare bruiloft op Culleanhouse vierde. Een weduwnaar, de burggraaf van Lerinstane, verkreeg hare hand. Daarna heeft God haar nog meer gezegend, miss Alexia en jonker Godfried zijn kinderen, zoo als een moeder ze slechts wenschen kan, en wie het gezonde Schotsche bloed door de wangen loopt."

»Gij behoort niet tot des graven onderdanen, en toch schijnt gij zeer in het slot bekend te zijn."

»Er woont aldaar een vriend van mij, de opperpachter van de grafelijke akkers en weiden. Een wakker man, die door voorschot en raad ook ons tot iets gemaakt heeft, en ons sedert vele jaren zeer genegen schijnt te zijn. Heer Humphrey neemt dikwijls zijnen intrek in het kleine huis van Mattock, wanneer hij de weiden aan de grenzen van het graafschap laat in orde brengen. En" — voegde hij er op eenen zachteren toon bij — »eene bloedverwante van ons, dient bij het heerschap."

»Alzoo bestaat de oude Humphrey Draff ook nog?" riep de vrager. »Die gedienstige kamerdienaar, blind en stom als een visch, als het zijn moet? Hij bemint het geestige vocht en de blanke munt als alle Schotten, echter bedwelmt hij zijn verstand niet als hij het noodig heeft, en voor geld is hij wel te vinden. Wij bezochten ter juister tijd dezen uithoek Bob, waar niemand ons zoeken zal, en wij vrienden in menigte vinden, daarom spoedig te paard! De oude soldaat van Monk kan zijne plaats achter Senny's zadel nemen, en ons als voorhoede naar een goed kwartier voeren!"

De aangesprokene ridder trok den vrolijken ruiter een weinig ter zijde en fluisterde half luid: »Neem u in acht, uwe Hoogheid! Het is lang geleden dat gij in Airshire blijde dagen beleefd hebt. De tijd verandert de menschen veel, en griffelt zijne voren en trekken niet alleen op hun voorhoofd, maar ook in hunne ziel. Zijt gij er zoo zeker van dat gij diezelfde gezindheden en bedoelingen op Culleanhouse vinden zult, die men u bij uw afscheid blijken liet? Daarbij, wij zijn in het jaargetijde, waarin de landheeren gewoon zijn, zich gereed te maken voor de afreis naar hunne winterverblijven en alsdan voor hun vertrek, de uitvaart des zomers vieren, door afwisselende partijen, maaltijden en drinkgelagen. Gij kondt menig vreemd gezigt ontmoeten, welks ongunstige gelaatstrekken niet bij uwe plannen zouden passen."

De eerste bezon zich een weinig, en zeide toen zorgeloos: »Graaf Davy is een goed katholiek; zijn huis was eens als het mijne, en daarbij, hij die iets belangrijks wil ten uitvoer brengen, moet die hinderpalen niet tellen, die hij op zijnen weg ontmoeten zal. Hoor eens oude Mattock! is er veel gezelschap op Culleanhouse?"

»Wij zijn reeds vier dagen van huis;" antwoordde de grijsaard. »Den dag voor ons vertrek was mijn zoon op het slot. Hij bragt zijne zuster fijne wol van de laatste schering, om dezen winter te weven en eene nieuwe muts van Irwiner fabriekaat. Toen waren er vreemde gasten in aantal in de eetzaal. Maar laat ik mij eens bezinnen. Ja, morgen is het woensdag, dan zal er eene groote vossenjagt zijn, waartoe onze heer alle jagers uit den omtrek naar Craigdow heeft genoodigd; zij zullen jagen tot aan het strand, van Caroing af, en het zal dus eenige dagen eenzaam worden om des graven leunstoel op het slot, aan zee."

»Voortreffelijk!" riep de ruiter. »Dan stellen wij onzen intogt tot morgen uit, en gij, oude Nykin Mattock moet ons tot zoo lang kwartier in uw huis geven; het verstaat zich dat onze kassier zonder afkorting betaalt wat gij vordert."

»Uwe intrede is mijn huis tot eer," antwoordde

de oude Mattock eerbiedig, want het woord: hoogheid, was zijn scherp, Schotsch oor niet ontgaan. Mijn melk en brood zal u gastvrij ontvangen, en een leger van gerst- en haverstroo, doet de stijve leden, na eenen vermoeijenden rid ook goed; slechts uwe paarden, zullen hun gewoon verblijf missen, want de stallen van Mattock zijn klein en slecht."

Het gezelschap regelde nu zijnen togt; de oude Schotlander steeg vlug en zonder bedenken achter den bediende op, welks dier tevens met den reiszak der landlieden beladen werd, en Baptiste zijnen knuppel op den schouder nemende, stapte rustig de ruiters vooruit, en sloeg weldra den zeeoever verlatende het bergpad in.

II.

Het landschap Air, hoewel tot Zuid-Schotland behoorende, heeft bijzonder aan deszelfs westelijke door de zee bespoelde, grenzen, voortreffelijke berghoogten, welke deels met welig kreupelhout prijken, deels door de stormen kaal gezweept, door regenstroomen afgespoeld en door overstroomingen der zee ondermijnd zijnde, hier en daar grotesque rotsgroepen, graauwe bazaltlagen en bonte lavamassa's, gelijk men die hoogerop overal aantreft, aan het oog vertoonen. Slechts op enkele plaatsen, strekken die hoogten zich tot aan de zee uit, spoedig echter trekken zij zich alsdan weder terug en vormen daardoor afgezonderde en ingeslotene ruimten, en in deze de aangenaamste, de verrukkendste landschaptooneelen. In zulk een ingesloten dal lag Culleanhouse.

Het slot in Gothischen stijl gebouwd, was met de voorzijde naar zee toegekeerd, echter scheidde eene uitgestrekte vlakte, het van den zandigen en vochtigen zeeoever. De achterkant daarentegen paalde aan een groot park, dat het gebouw in eenen halven cirkel omgaf, en onmiddelijk met een groot woud van eeuwenoude eiken en nooit gehakte notenboomen te zamenhing, die hunne digte schaduw over de naauwe lanen en donkere kruispaden wierpen, en die de helling van eenen langzaam oprijzenden berg, in groote weelderigheid, met hunne inderdaad majestueuze stammen en breedgetakte kruinen bedekten. Slechts op den top der aanzienlijke hoogte, verloor zich, als afgesneden, het tusschen beide groeijende kreupelhout. Donkere pijnboomen in grootere of kleinere groepen verdeeld, omringden hier plotseling en onverwacht den stijgenden wandelaar, met hunne huiveringwekkende schaduwen; de zangvogels verstomden hier, en slechts het pikken, van den klepperenden specht aan den wormstekigen boomstam, klonk door de verlatene ruimte, terwijl misschien een eenzame veldhaan, in vollen hoogmoed, op eenen diep afhangenden dennentak, in de zonnestralen zat te wiegelen. Van hier af was de grond gespleten en rotsachtig en met dikke mosplekken begroeid en eindigde in eene ledige vlakte van niet geringen omvang, op welke naast vervallen muurbrokken, zich een graauwe hooge toren verhief, die zijne tijdgenooten overleefde, duizenden stormen en eeuwen trotseerde, over bergen, landschappen en zeeën trotsch heenblikte, als wilde hij zijn oud heerschersregt ook thans nog, hoewel broos en weerloos geworden, zich niet zonder strijd ontnemen laten.

In het slot zat de graaf, een grijsaard van een terugstootend voorkomen, voor den schoorsteen, en naast hem stond de eenige gezel zijner betere dagen Humphrey Draff, echter toonde beider gelaat, dat geene aangename herinneringen hunner jeugd hun morgengesprek bezig hielden. — De lange uitgeteerde gestalte van Draff had door eene ongewone inspanning de kromming van zijnen hals overwonnen; regtop en zelfs trotsch stond hij voor den magtigen heer, en zigtbaar kampte zijn gelaat, om het inwendige vuur zijner hartstogten, niet over de gewone kalmte van zijne trekken te laten zegevieren; slechts zijne kleine gluipende oogen, zagen scherp op den gebieder neder, en de menigvuldige rimpels op het hooge tot aan het dunne kruinhaar loopende voorhoofd bewogen zich, in een elk oogenblik veranderend en dreigend hieroglyphenschrift.

»Gij hebt slecht geslapen mylord, in den verloopenen stormachtigen nacht!" zeide Draff met eene gehuichelde rust, en eenen boosaardigen lach om den dunnen ingevallen mond; »de windwijzers krasten, het doffe gebrul van het water, het huilende geloei in het eikenwoud stoorde uwe rust, en daarbij dat vroegtijdig alarm van het woeste jagergezelschap, dat hondengeblaf en paardengetrappel, dat moedwillig blazen op den waldhoorn, die vrolijke optogt van het gezelschap naar een vermaak, dat gij eertijds met hartstogt zocht, en dat u thans helaas ontzegd is, dat alles te zamen vereenigde een legioen van booze geesten om uw bed, anders zoude uw trouwe dienaar, een zoo streng antwoord, niet uit uwen mond gehoord hebben. De moedwillige jeugd gedenkt niet aan den ouderdom, welken het vermaak haar echter, voorbereidt; maar het is evenmin regt, als een in zware zorgen, en diepen wrevel verzonkene, vreemden moedwil, aan eenen vertrouwde laat ontgelden."

De graaf trok de dikke grijze wenkbraauwen nog digter te zamen; en met eenen kortstondigen maar vlammenden blik op den voor hem staande, riep hij: »Gij hebt mijn antwoord gehoord, gij kwelduivel! Ik kan geen slecht in goed veranderen, en wil geene onnutte smeekingen hooren, daar waar ik niets, geheel niets, vermag te doen."

»En wie dan gij, zoudt kunnen helpen, mylord?" vraagde Draff. »Zijt gij niet voorzitter van het geregtshof? Oefent gij niet in twee koninklijke graafschappen het regt uit? en als gij in de volgende maand uwen omgang houdt, en te Air of New-Galloway als regter zit, staat het dan niet aan u, wat gij verhandeld wilt

hebben, wat niet? kunt gij niet den koninklijken advokaat door uw magtig woord, beduiden, wat hij als zwaar, wat hij als ligt ter tafel brengen moet, en hebt gij, met hem verbonden, niet de geheime magt door den tooverklank uwer rede, om de uitspraak der napratende-jury vooruit te bepalen, zoo als gij haar hebben wilt? Het is mijn zoon, mijn eenige zoon, mylord, en vadersmart, is eene smart die ieder eerbiedigt, zelfs hij die grijze haren draagt."

»Waarom hebt gij uwen zoon niet strenger opgevoed!" zeide de graaf met hardheid. »Eene slechte school maakt een ontembaar paard. Uw jongen is een doodslager, en de wet vordert boete."

»De zeventienjarige jongeling is van een opvliegend gestel en vol levenslust. Waren wij dat ook niet? De jongen heeft zonder voordacht gezondigd, en door de kracht der whisky bedwelmd, den poot van eenen stoel te hard op den kop zijns beleedigers laten vallen. Wie van ons had dit niet in vorige dagen kunnen overkomen? Ben ik geen streng vader geweest, zoo was daar niets anders de oorzaak van, dan dat ik mijne beste jaren in de dienst op Culleanhouse als een monnik doorbragt, en dat de vrucht van mijn laat huwelijksbed nog niet ver genoeg gewassen was, om door de liefde eens grijsaards aangetrokken te worden, welke voor de weinige jaren, die hij nog te leven heeft, de teederheid zijns kinds niet door hardheid verminderen wilde."

»Zal ik dan ambt, eed en eer verzaken? Uw zoon is een moordenaar. Laat de getuigen spreken, laat de letter der wet bepalen; wendt daarheen uwe hoop, niet naar mij."

»Een moordenaar?" vraagde de oude, met eene scherpklinkende, doordringende stem. »Mylord, de mensch die door zijne slagen gedood is, was van jongs af een deugniet, een wellusteling, die zijn goed verbraste en zijne vrouw tot den dood toe mishandelde, hij was uit geheel het graafschap de verachtelijkste Schot; en ik geloof, indien gij zijn leven in de weegschaal werpt, en in de andere het leven van een pasgeboren, teeder, onschuldig kindje, dat dan de laatste schaal zeker naar omlaag zou gaan zinken."

De graaf wentelde zich, als door eenen angel gestoken, in zijnen zetel om.

»Ondier, wat huilt gij!" riep hij met aschgraauwe wangen. »Gij zwakke, nietige worm!"

»Wat ademt, dat leeft. God geeft, God neemt het leven. Welk mensch is er, die daarvoor den maatstaf heeft!" antwoordde Draff ijskoud. »Zal mijn zoon nog als een moordenaar voor den opperregter verschijnen?"

Driftig stond de graaf op tegen den dringenden vrager, gelijk een zieke leeuw zich opheft tegen de slang. »Folterknecht, waart gij niet vrij, gelijk ik?" vraagde hij met bitterheid.

»Vrij, gelijk de hand tot het hoofd; vrij, gelijk de knecht tot den heer; vrij, gelijk de te getrouwe dienaar tot zijnen vertwijfelenden gebieder," hernam Draff, zonder van gelaat te veranderen.

Afgemat zette zich de graaf neder. »Humphrey," zeide hij, de gebalde vuist op zijnen borst drukkende; »laat die oude tijd in den duisteren nacht rusten. Zijt niet gelijk het koude giftige herfstweder, dat elke oude wonde nieuwe smart doet veroorzaken. Er zijn ongelukken, welke slechts door ongelukken verzoend kunnen worden; er zijn misdaden, die slechts door misdaden kunnen worden uitgewischt. Wroeten wij niet in den nacht om, die zulke euveldaden genadig heeft toegedekt. En durft gij nog klagen, oude Humph? Gij zijt meer mijn vertrouwde dan mijn dienaar geweest, en mijne hand was niet karig jegens u. Toen gij het niet te breed hadt, gaf ik u het beste deel mijner goederen in pacht; — vijf welgezetene Schotten hadden hooger bod gedaan; — ik gaf het u en gij hebt er wel bij gevaren, gij zijt een geacht pachter in het graafschap geworden. Gij hebt uwe gezondheid terug gekregen, zoo zelfs dat gij het gewaagd hebt in het huwelijk te treden, en staat thans voor mij als een boom, die voor de tweede maal in het jaar groent, terwijl ik met uitgeteerde beenderen, met helsche pijnen in alle ledematen, voor u zit, aan dezen stoel geketend, welken ik mij tot doodkist wensch. Humph, uw heer was niet ondankbaar, daarom zijt tevreden en ga. Iedereen draagt zijn noodlot en wij allen zijn ondanks onzen hoogmoed en ondanks ons verstand, slechts dienstknechten van eene harde, onverbiddelijke magt."

»Zijt tevreden en ga!" bromde Humphrey eentoonig na. »Waar heen te gaan? Naar mijn huis, waar mijne vrouw zich de haren uit het hoofd rukt en haren zoon van mij vordert, en niet gelooven wil, dat mijne gebeden vruchteloos bij mijnen genadigen heer zijn konden? Of gaan en rond sluipen, om dat oude huis, aan het einde van Einoch, waar mijn krachtige, blozende Johannes op stroo zich rondwentelt en in het vuile gat dagelijks afneemt, als eene roos, die hare bladen vallen laat? Hij is geen zwakke, kruipende worm, die voortkwijnt als een uitgedoofd kaarslicht. Hij was de gezondste knaap uit de bergen; toen hij den zwarten stier bij de horens vatte, stond het woedende beest als vastgenageld; hij boog den jongen eik, gelijk de Hooglander zijnen boog, met een hand; hij droeg twee zware moederschapen op zijne schouders, door de oneffene bergstreken, als waren het konijnen; de wildste hengst werd tam tusschen zijne knieën, en geen jager trof op zulk eenen afstand als hij. En zulk eenen knaap, zal men met zijne gele lokken onder den grond begraven, omdat hij een glas heet water meer dronk dan hij dorst had! Mylord, de gedachte, hem koud en stom voor mij te zien liggen, geslacht, omdat de doode letter der wet het beveelt, drijft hellevuur in mijn verstijfd bloed; zulk een schrikkelijk iets, moet iets schrikkelijks baren. Heer, doet den ouden vader zijn verstand niet verliezen; zonder hetzelve kan hij niet instaan voor daad en woord."

De graaf wierp eenen blik vol van den hoog-

sten toorn en de diepste verachting op hem. »Een verrader worden? Niet waar?" vraagde hij bitter lagchende. »Dorre pijnboom, wat kunt gij doen tegen den bliksem, die magt heeft u te verpletteren? Worm in het vuile mos, wat zijt gij onder den harden zool van mijnen voet? Ik ben hier koning! En daarom, weg met u! Laat ik u niet weder op Culleanhouse zien, want mogelijk ontnam ik u dan, wat ik den ondankbare gegeven heb. Voort met u, of mijne dienaars zullen u de deur wijzen."

Draff stond onbevreesd. »Gij zult u wel bedenken, heer," zeide hij weder geheel koel. »Na drie dagen zal Draff nogmaals komen vragen," en zonder eerbiedig te groeten verliet hij de kamer van zijnen heer.

III.

Terwijl de opperpachter in duister nadenken verdiept, met gebogen hoofd, en de blikken stijf op den grond gerigt, langzaam door de voorzaal ging, hoorde hij zich met eene teruggehoudene stem roepen, en zich naar den kant wendende vanwaar het geluid kwam, zag hij lady Constance uit eene zijdeur binnen komen. De rijzige slotvrouw luisterde eenige oogenblikken, en naderde toen zacht en behoedzaam den pachter. Haar leliebleek, maar edel aangezigt scheen schrikkelijk ontsteld; smeekend zag zij, met hare groote, door tranen bevochtigde oogen, naar hem op, reikte hem de regterhand, en toen hij de zijne met eerbied er in gelegen had, keerde zij die en drukte er met hare linker eenen zwaren geldzak in.

»Wat begeert mylady van haren dienaar?" vraagde de sombere man.

»Humphrey, uw toestand beangstigt en pijnigt mij;" antwoordde zij, deelnemend en hartelijk. »De stem mijns vaders klonk luid en hard tot in mijne kamer. O, gij weet het, hij is anders zoo goed en zoo minzaam, slechts wanneer het de wet en zijn ambt geldt, kent hij alleen dien eenen weg, dien gewonen, welken hij zoovele jaren met de grootste naauwgezetheid bewandeld heeft."

»Dezen enkelen keer zal hij toch uit het spoor moeten gaan, zoo waar Draff een zoon zijner moeder is!" sprak de pachter met ernstige vastberadenheid.

»Gij kent hem zoo goed als ik, Humphrey. Hij doet het niet," viel de lady hem angstig in de rede.

»Dan is de band gebroken, aan welken hij mij gedurende een halve menschenleven gebonden heeft. De hond bijt den verganen strik door, en verdedigt zijne jongen."

De lady sidderde. »O, overweeg toch, eer gij ten uitvoer brengt, wat niet terug gedaan kan worden! Zoo gij optreedt als de vijand des graven Davy, wordt gij dan ook niet de mijne! Vernietigt gij dan ook niet een duur gewonnen geluk, eenen krans, dien gij met zoovele, in stilte geweende tranen, bevochtigd zaagt? — Trouwe man, heb ik u ooit eenig leed gedaan, en kunt gij nu eene vrouw, die gij van hare jeugd tot pleegvader verstrekte, wier eer gij bewaardet en die reeds zoo vroeg de zekere leiding eener moeder ontberen moest, die gij zoo dikwijls tot voorspraak waart bij den vertoornden vader, die gij lijden ziet, aan de zijde van eenen niet beminden, heerschzuchtigen en harden echtgenoot, kunt gij de weinige jaren, die haar nog resten, vergiftigen willen, met het ontzettendste vergift dat de aarde voor mij bevat!"

»Indien uw Godfried op de plaats lag, waar mijn Johannes zich bevindt, zoudt gij dan nog eene keuze hebben?" vraagde Draff, met de ijskoude der vertwijfeling. »Daarom spreek, wat zal ik met deze beurs doen?"

»De leugen is gelijk aan het slingerkruid, dat den duiker vasthoudt, zoodra hij eenmaal in hetzelve verward raakt," sprak de lady aarzelend. »Wee hem, die de eerste leugen niet vermijdt; zij baart eene tweede, en is vruchtbaar tot in het oneindige. Gebruik dat geld, oude, ongelukkige vader! Het is veel, het is alles wat ik thans bezit. — Koop den wachter om, bevrij uwen zoon, werf landloopers daarvoor en bestorm het oude steenen huis; koop getuigen daarvoor; laat uw zoon daarmede op een der eilanden ontvlugten, zend hem over de zee; ja bedien u van mijnen naam, zeg tegen den opzigter der gevangenis, dat de graaf wil dat Johannes vrij zij, maar dat het op mijn bevel geschiede. Doe wat gij wilt, maar breek uwe belofte niet aangaande het huis van Cullean en Manchremore, waarin uwe voeten zoo vast geworteld zijn, dat gij ze niet zonder bloedige wonden er uit zoudt kunnen rukken."

De oude scheen aangedaan. Hij verborg het geld onder zijn wambuis, en reikte toen zijne hand weder aan de lady. »Het valt mij hard, mylady!" zeide hij met warmte. »Bid, dat de hemel niet gesloten blijve, als vaderangst naar zijne genade zucht."

Hij wilde gaan, doch de lady vatte hem nogmaals bij den arm, en hield hem tegen. »Blijf nog een oogenblik," zeide zij, diep ademhalend. »Wien kan mijne ziel meer vertrouwen dan u, wiens trouw mij zoo lang bewaard heeft, en mij bewaren zal tot aan het graf. — Meer dan eene zorg drukt mij in dit oogenblik, en slechts gij kunt helpen. — Het is Arabella, die een nieuw onweder boven mijn hoofd te zamen trekt."

»Die kleine meid?" vraagde Draff toeluisterde. »Zij is een heidebloempje uit de bergen. Wat kan dat kleine ding u voor zorgen baren?"

»Sedert eenige weken draag ik alleen dien zorgenlast, met toenemenden angst," voer de slotvrouw voort. »Het kind is tot eene jonkvrouw gewassen, en eer ik het bemerkte hebben hare bekoorlijkheden zich wonderlijk ontwikkeld."

»Zij is zoo gezond en frisch als één kind van Glasgow," knikte de oude lagchend.

»Ik dacht daar te laat aan, en met schrik bemerkte ik, dat mijn stiefzoon, Alexander, zijne oogen op haar heeft laten vallen, ja, met ontzetting verneem ik, dat zij hem weergeeft, wat hij haar toedraagt, dat eene geheime naauwe verbindtenis tusschen hen plaats heeft."

»Nu, jonker Alexander heeft geenen slechten smaak," hernam de pachter, en in zijn gelaat werd een niet te verklaren trek zigtbaar. »Zend haar weg, zend haar terug naar haren vader te Hochstown."

»En zoude dat middel voor Alexander helpen bij het trotsche van den vader geërfde karakter? Hij zou het tot het uiterste laten komen eer hij dien schoonen buit varen liet. En op wie zou de woede des burggraafs vallen, welke reeds iets van de vaart des vrijbuiters schijnt te bespeuren, dan op mij? Was ik het niet, die er op aandrong het kind in het slot te houden, om haar tot eene speelgenoot van mijne Alexia te maken? Heb ik haar niet meer als kind dan als vreemde behandelt, en haar daardoor de grenzen doen vergeten, welke de gewoonte getrokken heeft? Hebben wij haar niet tot eene goede christinne gemaakt! — De dochter eens ketters zoude door Alexander gehaat gebleven zijn."

»Ja, ja! Ik zie haar nog als voor acht jaren!" mompelde Draff in zich zelven. »Die groote brand in Hochstown had het schoone boerinnetje uit het bed, uit het dorp tot in de bergen gejaagd. Toen wij van het slot ter hulpe kwamen toesnellen, kwam Bella, als een opgejaagd wild, ons te gemoet gesprongen; de beenen naakt, de borst ontbloot, het schoone bruine haar fladderende in den wind. Wij geloofden eene nimf te zien uit de bloemen der bergen voortgesproten. Ik zie het nog hoe jonker Alexander, toenmaals was hij veertien jaar, die kleine deern, als eene pop, op zijne armen in het slot droeg, hoe de zesjarige Alexia haren halsdoek om de bloote voeten der weenende Arabella wikkelde, en hoe gij, mylady, haar in uwen schoot naamt en het onthutste kind moed in spraakt. Op uw bevel moest ik toen in den omtrek naar de ouders zoeken, en den herder Nykin Mattock overhalen, dat hij u zijn dochtertje liet, waarvoor gij den braven man van tijd tot tijd ten goede zijt geweest, en hem op een beter hoeve hebt gezet."

»Ziet gij Draff!" hernam de lady, »op mij zou de schuld vallen, en daarom moet gij mij helpen, dat weder op den regten weg te brengen wat wij toen zoo onvoorzigtig op den dwaalweg hebben gebragt, en mijn plan zal uwe goedkeuring verdienen. De volgende week verlaten wij Culleanhouse. Graaf Davy reist naar Air om zijnen jaarlijkschen rondgang in het graafschap te doen. Ik, mijne Alexia en Arabella begeleiden hem derwaarts. De burggraaf met zijne zonen breken te gelijk op naar Edenburg, waarheen graaf Davy en wij hem later zullen volgen. Op den togt naar Air of ook aldaar moet Arabella verdwijnen; het zal gemakkelijk zijn haar in uwe handen te leveren. Ik weet gij hebt bloedverwanten boven in Dumbarton, op het eiland Inchmurin, midden in het Lomond-meer gelegen. Daarheen brengt gij het meisje, het zal haar aan niets ontbreken, zoo zij aan iets behoefte heeft. Maar verdwenen moet zij blijven, voor Alexander, voor ons, zelfs voor haren vader en haren broeder, tot dat het plan van den burggraaf, om zijnen zoon aan eene rijke erfdochter uit Med-Lothran te doen huwen, is ten uitvoer gebragt. Dan kunt gij de kleine weder aan hare bloedvrienden terug geven, een vertelsel daartoe uitvinden en een rijk uitzet zal den vrager den mond stoppen, en haar den besten man uit Hochstown toevoeren."

De pachter zag met eenen zeldzamen, veranderenden blik de lady in het gezigt, wier bleeke wangen door hare lange dringende rede eene hoogroode kleur hadden aangenomen.

»Om voor alles zeker te zijn, zoude ik mijn Johannes mede kunnen nemen over de zee, zoo waren beiden uit de voeten, want Baptist, de broeder van Bella, is een lastig patroon, en voert een geweldigen knuppel;" zeide hij met eene boosaardige uitdrukking. »Voort met alles, weg met alles uit de wereld, wat de groote heeren hindert! Nu, wij zullen ons eens bedenken. De hemel zende ons zijne boden en beware ons verstand, opdat wij ons zelf niet aan het mes snijden, waarmede wij de strikken willen slaken, die ons binden."

Hij ging met snelle schreden heen, de lady zag hem na tot aan de deur, door den toon en de eigenaardige uitdrukking zijner raadselachtige woorden getroffen. Toen sloop zij, inwendig bevende, naar hare kamer terug.

IV.

De opperpachter werd op het voorplein, toen hij reeds de buitenpoort genaderd was, wederom door iemand opgehouden, die met hem een gesprek aanknoopte. — »Hebt gij mij ook iets toe te vertrouwen? en begeert dan dezen morgen het gansche slot van mij bijstand, van mij, die zelf een radeloos man ben!" vraagde hij de kleine Arabella, die hem de hand toegereikt had, en schuw, met nedergeslagen oogen, voor hem stond, en naar woorden scheen te zoeken voor iets beangstigends, dat op haar frisch gelaat duidelijk te lezen was.

De oude beschouwde haar eenige oogenblikken met welwillendheid, legde de linkerhand op haar hoofd, waarvan het kastanjebruine, glanzende haar slechts door een smal rood en groen wollen band om de slapen gebonden, vrij in lange lokken op den gevulden hals afhing, en scheen zich even als een begeerlijke minnaar in de zoo jeugdig volle ontwikkeling van het meisjes te verlustigen, die door hare landelijke dragt een naauw rijglijfje en korte rok van rood en bruin geruite stof, noch misvormd noch verborgen werd.

»Lady Constance heeft geen onregt," bromde

hij voor zich heen. »De gouden vrucht is rijp, om geplaatst te worden. — Mijn dochtertje, gij zijt in twee maanden wel twee jaren ouder geworden;" voegde hij er luid bij. »Maar waarom laat mijn duifje de vleugelen zoo hangen, als hadde een plasregen het vrolijk diertje moe en ziek gemaakt!"

»Mijn schutsengel heeft mij tot u gevoerd, goede heer Draff, nadat ik den geheelen nacht aan u gedacht, naar u gewenscht had;" zeide het meisje schuchter.

»Gij vergist u in den persoon, meisje;" lachte de pachter. »Ik ben een oud, gekromd man, behoor niet tot die opgesierde heerschappen en baronnen, die hier in- en uitvliegen, en heb dus geen regt meer op de droomen eener jonge maagd, gelijk gij zijt. Gij verspraakt u, niet waar? gij verwisselt mij met den jonker Alexander."

De rozen van Arabella's wangen veranderden in purperbloemen, en zij sloeg vreesachtig en vragend, het ronde, donkere oogenpaar tot hem op; toen zij echter zijn kalm, rimpelig gelaat ontmoette, vleide zij zich vertrouwelijk aan den arm des ouden, en sprak levendig, doch slechts halfluid:

»Gij zult mij helpen, vadertje! indien uw mond geene onwaarheid sprak, toen hij mij zoo dikwijls vleide. Ik moet weg van hier, weg, uit dit slot. Broeder Baptist moet komen, heden nog of morgen, en mij met zich nemen naar Hochstown."

»Zoo, is dat waarheid!" riep de pachter uit, terwijl hij zich op een bank nederzette en de kleine op zijn knie trok. »En wat heeft dan mijn schaapje, zoo op eenmaal dat prachtige heerenhuis, den lekkeren disch, het zachte donzen bed, doen haten, dat zij het stroodak van den ouden vader Nykin en zijn zoo karige keuken, aan alle deze heerlijkheden voortrekt?"

»O, het was mij, tot aan den laatsten St. Jansdag, zoo goed, zoo schoon in het slot," hernam het meisje. »Toen echter speelden wij in den tuin en Alexander kuste mij, dat hij vroeger reeds zoo dikwijls gedaan had, waarop lady Constance aankwam. Sedert dien tijd is die vriendelijke moeder, want zij was jegens mij, als ware ik eene zuster van Alexia; geheel vertoornd op mij geworden, zij en de oude graaf Davy en ook de heer van Lerinstane. Sedert dien tijd, spreekt zij van niets, dan van den nederigen stand, waarin ik geboren ben, en dat zij niet wel deed mij dus te verwennen. Overal en altijd, moet ik thans meidendienst verrigten, en doe ik dit niet gewillig, dan zegt men mij, in het bijzijn van allen, de hardste woorden. Daarenboven spreekt men van niets in het slot, dan van het rijke erfgoed dat Alexander door zijne moeder is nagelaten, dat hij het weldra in bezit zal nemen, en hoe dan de schoonste en voornaamste dame uit gansch Schotland hem zal huwen."

Terwijl zij dit zeide, was hare stem geheel droevig geworden. Draff streek haar echter om hare ronde kin, en zijnen vinger in het schoone kuiltje van dezelve drukkende, viel hij haar in de rede:

»De voornaamste dame uit gansch Schotland? Dat zou mogelijk kunnen zijn. Maar wat bekommert gij u daarover, mijn kind? Of had de kus des jonkers, voor u eene meerdere beteekenis dan eene gift in het pandspel?"

»Vader Humph, gij zult alles weten. Ja, ik bemin Alexander zoo als ik u mijnen vader en mijnen broeder liefheb; ik heb hem dat ook gezegd, en hij zeide mij vroeger datzelfde ook, en dat hij mij niet zou verlaten, tot in eeuwigheid. Toen dacht ik er niet aan hoe voornaam en rijk hij was, en hoe gering en nederig ik ben. Heeft niet een en dezelfde Heer, ons allen geschapen, en ziet miss Alexia er dan anders uit dan ik? Maar thans zijn mij de oogen klaar geworden; de kamenier en ook de oude min van Alexia hebben mij verhaald, hoe wonderbaar het in de wereld toegaat, hoe men van een edel en een onedel bloed spreekt, hoe armoede schande aanbrengt, hoe de naam hoog verheft of diep vernedert. Ik heb eenen hevigen twist moeten aanhooren tusschen de lady en den driftigen Alexander; en hoe zij hem met zijnen vader dreigde, toen de dolkop haar tegenwierp, dat zij zijne moeder niet was. En daarom moet ik voort van hier, eer men mij met schande uit het huis werpt, waar ik geen tweedragt zaaijen mag tusschen ouders en kind."

»U uit het huis werpen!" riep de oude, met eene plotseling veranderde hevige stem en gebaren. »Zij moesten het wagen! Vrees toch niets mijne lieve," voegde hij er echter tegelijk kalm en gedwongen lagchende bij: »Zoo lang Humphrey Draff leeft, zal niemand hier, noch in gansch Schotland, u eenig leed durven doen."

»O, neem mij liever aanstonds met u mede!" riep het meisje. »Zij zijn thans allen op de jagt, ook Alexander; gij zult de anderen er een genoegen mede doen, en niemand zal mij terug vragen. Goede vader! gij weet niet welk een angst mijn hart vaneen dreigt te scheuren. Sedert de graaf mij slechts met onwil bejegent, zijn ook de vreemde heeren niet meer zoo welwillend en goed jegens mij, als vroeger. En van allen, is het die vreemde hertog uit Engeland, met zijn roodgeel haar, die mij het meest kwelt, en voor aller oogen, zelfs in het bijzijn van Alexander, zoo stout vervolgt, dat ik altijd weenen moet en mijn kamertje niet meer verlaten durf, als ik dit zou willen."

»Monmouth?" vraagde de pachter verwonderd. »Inderdaad de appel valt niet ver van den stam, en vader en moeder hebben den jonker een verleidend en vruchtbaar voorbeeld gegeven. Dat verandert in der daad de zaak, en morgen zal vader en broeder op Culleanhouse komen en u terug vragen, eerlijk en in hun goed regt. Tegen het heerschap kan Draff u beschutten, doch hadde hij ook honderd oogen, zoo bleef hij toch een onzeker schild, tegen dezen woesten, heerschzuchtigen wellusteling, zonder de honderd armen van dien reus, waarvan de overleveringen spreken. Neen, neen, gij moet voort; de bloem, die ik zoo lang en ge-

trouw heb gekweekt, zal door geen wesp bedorven worden."

Hij had in buitengewone opgewondenheid zijne lange armen om het meisje geslagen, zoodat zij hem verwonderd aanstaarde; toen plotseling een gedruisch op het slotplein, dit zoo levendig gesprek afbrak.

Een paar sierlijk gekleede ruiters, draafden door twee dienaars in nette en rijke liverei gedost, gevolgd, de poort in naar de slotdeur. De eerste droeg eene schitterende militaire uniform, de tweede en jongere prijkte in de prachtige dragt der Hooglanders. Van fijne stof geweven schitterden reeds van verre zijn blaauwe en witte bandelier en rok der bergschotten, de kruislings gestreepte kousen bedekten ten halve het naakte been, en een lange, enkele veder op den blaauwen muts, fladderde hem na in de lucht. De met zilver ingelegde pistolen en den dirk, die scherpe Schotsche dolk, ontbraken evenmin in zijnen gordel, als aan denzelven de tasch van ottervel. Beide ruiters stegen zonder eenige pligtplegingen af, als waren zij in hun eigen slot teruggekeerd, en traden zonder zich te doen aandienen, naar de deur.

»Onze beschermengel zegent onze intrede, want die daar, is waarachtig onze oude Humphrey, en hij die door eenen vriendenvlag aan de haven wordt verwelkomd, mag gerust het anker werpen."

De pachter was verwonderd opgestaan, doch naauwelijks had hij den vreemdeling scherp in het gezigt gezien, of al zijne gelaatstrekken bewogen zich op eene in het oog vallende wijze, haastig greep hij de hem toegestokene hand, boog zich en drukte een kus op dezelve, en als ware hem het bloed in de borst gestroomd, en voelde hij zich de keel toegeknepen, stamelde hij:

»Prins Jacobus, gij hier? Bedriegen mij mijne oude oogen niet? Gij, prins Jacobus, op Culleanhouse?"

»Ja, ik ben het," zeide de koninklijke heer, »ik ben het zelf, en even als vroeger u toegedaan. Gij zijt grijs geworden en een weinig dunner, maar toch staat gij nog gezond daar, gelijk een krachtige den in uwe bergen. Nu, ook wij zijn niet meer die jonge, dolle jagers, welke vroeger het grof wild zeldzaam maakten, in uwe bosschen. Het is eene ongelukkige instelling, vader Humph, dat de mensch niet blijven kan, zoo als hij zichzelven en anderen het best bevalt; zoo als wij opklimmen, klimmen wij ook weder af; en wij moeten er het zwijgen toe doen, gelijk onze vaders en grootvaders doen moesten. Doch gij, witte raaf, schijnt nog het minnekoozen niet ontwend te zijn. Wie is dat schoone kind, dat gij zoo teeder omarmd hadt?"

De pachter zag dan naar het bloode meisje, dan naar zijnen vorstelijken heer.

»Het is een dienstmeisje uit het slot, Arabella genaamd, een kind van eenen herder uit Hochstown. Slechts een dienstmeisje, hoogheid!" antwoordde hij met beteekenis.

»Zeker het dochtertje van Monks scherpschutter, de zuster van den trotschen knaap, wiens knuppel uwen dikharigen schedel bedreigde," sprak lagchend de prins tot zijnen begeleider.

»Gij kent Nykin dan?" vraagde Draff haastig en verschrikt.

»Hij verschafte ons den laatsten nacht een hard maar veilig nachtleger," antwoordde de prins, als in het voorbijgaan. »Maar Bob," voegde hij er bij; »ziet gij niet iets opmerkelijks in dit rozengezigtje? Herkent gij geene zeldzame gelijkheid? Zoo waar ik een Stuart ben, het is verwonderlijk. Bob, denk slechts aan dat portret, tegenover de marmeren tafel des konings te Whitehall. Het is eene lieve, maar geene gelukkige overeenkomst. De hemel behoede u, mijne kleine!"

»Waarlijk, uwe hoogheid, het is verwonderlijk!" viel de hooglander in, en zijne doordringende oogen vestigden zich op de trekken der beschaamde en verlegene maagd.

»Maar nu, naar het heerschap," gebood de prins; »is hier geene van die trage lakkeijen tegenwoordig, om ons aan te dienen, of doen wij zelf de dienst des pachters, als waren wij kinderen van den huize. Vrees niet voor ons," voegde hij er in het heengaan bij, terwijl hij Arabella in de wangen kneep. »Uw gelaat is ons te aangenaam, en wij zijn u genadig genegen."

Zoo trad hij met zijnen begeleider den grooten steenen trap op; de oude Draff echter streek met de hand over het hoofd van het zoo vreesachtige meisje, en zeide zacht en vriendelijk tot haar:

»Die genade kan u wel ter regter tijd gekomen zijn, mijn dochtertje, en wij willen haar niet van ons stooten. Ga nu aan uwe bezigheid, doch zonder zorg, zelfs dan nog, als het gevaar misschien nog klimmen mogt. Draff gaat nu met gezwinden pas aan eene zeer noodzakelijke bezigheid, maar dezen nacht is hij weder in het slot. Hij zal daartoe wel een voorwendsel in zijne oude Schotsche hersens vinden."

V.

Naauwelijks had een bediende twee ongenoemde, maar bevriende gasten in de kamer aangemeld, waarin graaf Davy en de geduldig lijdende lady aan het ontbijt zaten, dat door de bittere woorden van den vader niet zeer aangenaam gekruid werd, of de aangedienden stormden reeds de deur binnen.

»Prins Jacobus!" stamelde Constance, en haar bleek gezigt nam de vale doodskleur aan; doch hetgeen haar als verlamd op haren zetel vasthield, deed den gebrekkelijken graaf eensklaps opspringen, terwijl hij uitriep:

»De hertog van York hier, en dat heden!" en daarbij greep hij waggelende de leuning van zijnen stoel.

»Het is geen spook, waarvoor gij noodig hebt dus te schrikken," antwoordde de prins levendig,

middelerwijl de steeds terugtrekkende hand van den graaf drukkende. »Het is in persoon uw, zich gezond bevindende Jacobus, uw zoon, mijn vaderlijke vriend, die met genoegen zijne oude plaats bij u weder denkt in te nemen, en dien gij, zoo hij hoopt, niet zult vergeten hebben."

»Ik hoop de herinnering aan u, voor eeuwig vast te houden, uwe hoogheid!" hernam de graaf met eenen zigtbaren strijd van wrevel en gastvrijheid in zijne trekken. »Doch aan welk toeval, heeft dit geringe huis, uwe zoo vereerende als onverwachte tegenwoordigheid te danken?"

»Ga zitten, vader Davy! gij schijnt toch ook geleden te hebben op de groote levensjagt, op welke wij allen het opgestooten wild voorstellen. Ga zitten, ik zit reeds dáár waar ik het liefste gezeten ben. Maar heeft de schoone Constance geenen welluidenden welkomstgroet voor ons?"

Hij had zijnen stoel digt bij dien van lady Constance geschoven, die nog door verrassing bevangen, doch niet zonder deelneming in zijn rondborstig en open, hoewel ook niet meer van jongelingsvuur schitterende gelaat, staarde.

»Hoe zou de herinnering aan u, u eenen welkomstgroet kunnen weigeren?" zeide zij met weifelende stem. »Indien mijne lippen daartoe aan het hart hare dienst ontzeggen, schrijf dit dan toe aan de sterke gewaarwordingen, die ik thans ondervind."

»Gij zijt nog altijd die schoone, die goede Constance, mylady! Vele jaren, uitgestrekte landstreken, lagen tusschen ons, doch de tijd ontzag uwe zeldzame bekoorlijkheden; hij gaf u in plaats van te nemen; slechts de roode rozen uwer wangen, verwisselden zich met uwe nog beminnelijker witte zusters."

De graaf kuchte en een gesmoorde vloek ontvlood zijnen mond.

»Gij vraagde naar de reden onzer tegenwoordigheid!" wendde zich de prins wederom tot den graaf; »wij reisden lang op het vaste land; het parlement had de vreemde lucht dienstig voor ons gevonden. Maar onze koninklijke broeder was zeer lijdende, en zijne gezondheid had gevaarlijke aanvallen geleden; toen ijlden wij naar het vaderland terug, in begeleiding van onze getrouwe lords van Kersebay en Kilmarnoc. Gij weet het, heer graaf, wij hebben altijd onze brave landslieden, de Schotten, aan de oproerige Engelschen voorgetrokken. Doch ik vergat u mijnen geleider voor te stellen. Het is de heer Robert Edwin Moc-Nab van Dunrobin, uit het edele geslacht van Sutherland, hoe jong hij ook zij, hij is door vriendschap en vertrouwen, zoo vast als iemand, u uitgezonderd, aan onzen persoon verbonden. Kom nader, mijn Bob! Jacobus vrienden zijn hier als kinderen van den huize."

»Wij keerden dus," voer hij, na geëindigde beleefdheids-ceremoniën tusschen de anderen, voort; »naar de witte krijtkusten van Albion terug, door de eer en den pligt geroepen, die ons aan ons volk binden. Wij bezochten den zieken koning, spraken met onze vrienden in Londen en zetten toen onzen togt over den smallen Tweed, naar het noorden voort, om met onze vertrouwden aldaar te raadplegen, in geval van het afsterven van zijne majesteit onzen broeder. Wij wilden met de Londensche Torys en Whigs, die onzen voortreffelijken grootvader reeds zooveel smart veroorzaakten, niets te doen hebben; wij vertrouwen alleen op onze hooghartige, regtgeloovige Schotlanders, die ons den titel van koning van Groot-Brittanje, welken onze grootvader aangenomen heeft, niet zullen doen verliezen; wij zijn toch de laatste en eenige Stuarts in het rijk, zoodra de oogen van koning Karel zich zullen gesloten hebben."

»De eenige?" viel graaf Davy onvoorzigtig den prins in de rede.

»Twijfelt gij er aan graaf?" vraagde de prins verrast. »Denkt gij misschien aan Monmouth; aan dien overmoedigen hertog, de ongelukkige liefdevrucht der listige lady Barlow, aan den vertroetelden en alom gehaten bastaard eens zwakken konings?"

Een hoog rood overdekte de wangen der lady, welke opstond en zich verwijderen wilde, en toen de prins haar vragend tegenhield, wendde zij voor, dat zij als vrouw des huizes voor den ontvangst en huisvesting harer hooge gasten moest zorgen, en vertrok.

»Gij zijt een streng regter over uwen koninklijken broeder," zeide de graaf op hollen en duisteren toon.

De prins zag, eenigzins getroffen, den grijsaard vorschend aan, doch daar deze zijne oogen strak op den grond gerigt had, voer hij zonder argwaan voort:

»Wij waren ook jong, mijn vader! en niet zonder gebreken, echter stelden wij door onze hartstogten de rust des rijks niet in gevaar. De liefde is eene schoone welriekende bloem uit de Meimaand der jeugd; wie plukt haar niet gaarne, als de tijd daartoe roept? Maar wee den man, wanneer hij haar in een vergift dompelt, dat zijne of vreemde eer in de waagschaal stelt."

De graaf speelde zonder te antwoorden, met het mes, dat naast zijn bord lag.

»Hebt gij Monmouth gezien? Ik heb gehoord dat hij in Schotland is?" vraagde de prins.

»Hij schijnt op eenige kasteelen in Airshire geweest te zijn; men sprak van hem in deze streken," antwoordde de grijsaard onbepaald.

»Ik weet het, de dolle bastaard heeft groote zeepbellen in zijn hersenkas. Hij waagt het, een leger te werven, om met zijne onreine handen naar de kroon te grijpen. Maar hij is protestant, en kan in het land geen aanhang vinden."

»En gij dan hoogheid?" vraagde graaf Davy scherp en vorschend.

»Hebt gij mij niet van mijne jeugd af gekend?" hernam prins Jacobus vertrouwelijk naderbij schuivende. »Ik was Katholijk, en ben het nog en zal het heilige geloof nooit mijn medegevoel en genegenheid ontzeggen. Zit de kroon slechts eenmaal vast

op mijn hoofd, dan valt elke sluijer, dan zal een regtgeloovig koning deze schoone landen van elke dwaalleer zuiveren en geheel zijn volk met krachtigen en onveranderlijken wil, op den eenigen regten weg, door de alleen zaligmakende kerk, tot het eeuwig heil terugvoeren. Daarom ben ik hier, daarom wil ik de geloovige Hooglanders, de dappere berghoofden om mij verzamelen; daarom alle trouwgeblevene Schotten uit de lagere streken tot eene groote keten vereenigen, wier sleutel hun Stuart, hun koning is. Mijn trouwgezworen lords zijn reeds in Edenburg, om het groote werk voor te bereiden. Eene afdeeling dappere bergschotten, door onze noordelijke vrienden ons toegezonden, zoekt reeds het spoor van den oproerigen Monmouth en van zijnen opgeblazenen boezemvriend, den markies van Argyle, om hen de welverdiende straffen tegemoet te voeren. Wij echter, ijlden het eerst naar u, den opregtsten en voorzigtigsten vriend onzer jeugd, dien wij tot lord-zegelbewaarder van ons koningrijk bestemd hadden, en welke op ons plan het zekere en heilige zegel zijner ondervinding drukken zal."

De oude heer scheen voor eenige oogenblikken getroffen, en zijne ijdelheid dreef het koude bloed der verstijfde aderen sterker naar het hoofd, doch deze verheffing duurde slechts kort, en op den vorigen koelen, eerbiedigen toon dankte hij voor die hooge gunst, en voegde er dubbelzinnig bij:

»De familie Cullean stelt zoo veel prijs op de herinnering van zulke schitterende blijken van edelmoedigheid en opregte hulde van den hertog van York, dat zij daar genoeg aan heeft, en hebben zal, totdat haar laatste telg in de Schotsche heide slaapt."

Deze zoo in het oogloopende pligtplegingen van den graaf hinderden den prins; deels verbaasden zij hem, en deels maakten zij hem verlegen, en zijn gesprek afbrekende, vroeg hij nog naar den burggraaf, den stiefzoon des heeren van Culleanhouse.

»Lerinstane is een getrouw echtgenoot, een aanzienlijk landeigenaar, en de hartstogtelijkste jager aan deze zijde der Tweed," was het antwoord, »maar even vreemd aan elke hofétiquette, als aan elke hofintrigue. Hij is geen man van uw plan, hoogheid! reken niet op hem, want zelfs dan, wanneer de zwaarden hunnen dans beginnen, zou hij gevaarlijk kunnen zijn. Er op inslaan zou hij, doch in zijne jagersdrift op vriend en vijand te gelijk, en zou uwen helderen hemel bederven."

Getroffen door de laatste, op spotachtigen toon geuite woorden van den graaf, en zigtbaar ontevreden, hernam de prins, eenigzins scherp:

»Wij hadden ons, voor onze goede bedoelingen en redelijke wenschen, een helderen hemel voorgesteld; echter wij zien duistere wolken dáár, waar wij ze niet vermoedden. Maar toch blijft het Schotsche spreekwoord onze troost: Geen duistere hemel wordt helder zonder storm en regen."

VI.

Langzaam sloop de dag voort, daar men zich op het kasteel niet zeer bijzonder beijverde, om het den gasten aangenaam te maken, hoewel eerbied en bediening geëvenredigd waren aan den rang van den vorstelijken vreemdeling, en vroeg zonderde zich prins Jacobus met zijnen begeleider af in de voor hen gereed gemaakte kamer, welke in den noordelijken vleugel van het slot was. De slotdienaar had den avonddrank, in twee groote zilveren bokalen, op de tafel gezet. De prins verwisselde zijne lastige kleeding met eene meer gemakkelijke, en Robert Nab schreef eenige brieven, die Jacobus dicteerde.

»Werp de pen weg, Bob! het gaat niet; mijne gedachten willen niet vloeijen," met deze woorden brak de heen en weder gaande prins de bezigheden af, terwijl hij zich naast den vriend in een armstoel uitstrekte. »Ik moet het openhartig bekennen, het is mij sedert dezen morgen, als sliep ik op een hard bed, na een in brassen en zwelgen doorgebragten nacht, met de maag vol oesters en zwaren Bourgonjewijn beladen, die zich daarover wreekt door booze droomen. »Spreek opregt, hoe vindt gij het slot en zijne bewoners?"

»Niet geheel zoo, gelijk uwe levendige woorden het mij vroeger afgeschilderd hadden, hoogheid!" antwoordde de Hooglander. »De kleuren van het beeld zijn in achttien jaren zeer verbleekt."

»O, die booze tijd is een giftige, nijdige belager, die niets duldt wat frisch bloeit en gelukkig lacht," riep de prins onrustig uit. »Spijs den gast, als hij komt, en wees hem behulpzaam, als hij vertrekt; zegt de Schot. Mij dunkt, dat laatste zou men hier getrouw aan ons vervullen; het eerste echter schijnt men slechts gedwongen te doen."

»Zijne hoogheid zegt, wat ik reeds van den beginne af gedacht heb. Wij zijn niet welkom. De Schot zegt ook: Aan het gezigt en het woord des dienaars herkent gij de gevoelens van den heer; — en zoo waar ik met Hooglandsch zeewater gedoopt ben, die Laaglandsche schurken, welke ons bedienden, zijn zoo stijf en stom, als hadden zij de babbelachtige eksternatuur van hunnen vader en moeder in den biechtstoel als een boeteling moeten afzweren."

»En zelfs lady Constance," sprak de prins diepdenkend voor zich heen. »Ik begrijp het niet. De oude is ziek; een weinig knorrigheid behoorde al tijd tot zijne ondeugden, en die drokte der gasten zal den afgeleefde hinderen. Maar zij? — Bob," voegde hij er luider bij, »gij zijt een sluwe Bergschot, en zult reeds lang geraden hebben, wat mijn overkropt gemoed zich gedrongen voelt, u toe te vertrouwen. Ja, ik heb in dit slot de schoonste lentedagen mijner jeugd beleefd. Ik werd er bemind, zoo als nooit een man is bemind geworden. Men zegt, dat de vrouwen eene getrouwer herinnering hebben dan wij, en dat hun gevoel, eenmaal ontvlamd, onuitbluschbaar brandt, maar waarom heeft zij dan alles vergeten, en staat zij voor

mij, ja, schoon als vroeger, met glanzende oogen als eertijds, maar als eene rots, op welke ik te vergeefs sla, opdat zij water geve aan den dorstende."

»Zijne hoogheid verwekte eens misschien stoute hoogvliegende denkbeelden in de jonge miss. Of de strenge vader kwam na uw vertrek op het spoor van den gevaarlijken kiekendief. Of misschien vreest de schoone vrouw ook wel de scherpziende oogen van een ijverzuchtigen gemaal."

»Neen, neen," hernam de prins met hevigheid. »Na onze naauwe bekendheid, na de band, die tusschen ons bestond, moesten alle deze gevolgen gansch andere oorzaken gehad hebben. Neen, Bob, gij kent de vrouwen nog niet; den man aan wien zij zich geheel overgegeven hebben, vermag niemand langeren tijd te haten, dan een traan noodig heeft, om van haar oog op den halsdoek te vallen. Ik ben haar, na het middagmaal, tot in hare kamer gevolgd. Wij waren alleen; ik liet alle snaren der herinnering klinken, en spande dezelve zoo sterk, dat haar albastwit vel het teedere bloed overal liet doorschijnen. En toch trof niet één harmonische weerklank mijn oor; en toen ik aan de deur mijner kamer hare hand greep, trok zij die uit mijne vingers terug; hare betraande oogen staarden mij aan, en veroorzaakten een gevoel in mijne borst, als ware ik door de punt eener Italiaansche stiletta getroffen, en als op den toon van een geest zeide zij: »Prins, die Constance, waarvan gij spreekt, is reeds lang begraven. Hij, die haar gedood heeft, mag de doode niet weder in het leven bezweren; zij zou hem geen heil aanbrengen. Vaarwel, prins!" voegde zij er sneller bij; »heeft voor u de herinnering aan het verledene nog eenige waarde, ijl dan van hier, zoo spoedig gij kunt, uit dit treurhuis weg. Het ware voor u en mij goed, zoo de zee ons voor immer scheidde.""

»Ik hoop, hoogheid! dat de toorn der dame u uw verstand niet zal benomen hebben, en dat een verstandig woord niet slapend zal blijven in het oor des wijzen," viel de Hooglander er op in:

»Neen, het is mij zelven onaangenaam binnen deze muren; doch wij moeten morgen eerst het gezelschap leeren kennen, dat misschien beter aan ons oogmerk dienstig kan zijn, dan graaf Davy en de wreede Dido. Doch hoor, daar klinkt de hoorn, daar bellen de blaffende honden, de paarden trappelen, en de deuren der benedenzalen worden geopend. Hoe jammer, dat onze burgvrouw ons zoo ontstemde; men is van de jagtpartij teruggekeerd, en de bekers zullen tot middernacht rondgaan. Hebt gij lust, Bob, uwe stem nog in een vaderlandsch koor te mengen, het staat u vrij."

De prins had bij deze woorden een venster geopend, hetwelk in den tuin uitzag, en hoorde de fanfaren der jagers, die de echo der bergen terugkaatste. Plotseling wenkte hij heimelijk den Hooglander bij zich, en wees toen in den tuin neder. »Eene vrouwelijke gestalte daar in de laan," fluisterde hij. »Ziet gij haar? Het is hare grootte, haar gang, en zij gaat in den schaduw der essen naar het boschje. O, ik ken die plaats, zoo stil, zoo verborgen, als het lustpriëel der bekoorlijke Armida. Het kan niemand anders zijn dan Constance. Het weder is veranderd, de wind blaast milder uit het zuiden. Zij weet dat ik den geheimen trap in den hoek van dezen zijvleugel ken, zij zag ons licht, zij vermoedt dat ook mijn oog door de duisternis heen dat plekje zoeken zal. Ik wil naar beneden gaan en eene verklaring harer raadselachtige woorden vragen, misschien kom ik wijzer terug."

Eer de Hooglander zijne gedachten kon uiten, ijlde Jacobus reeds heen, en Dunrobin legde zijn dolk, van de scheede ontbloot, nevens zijne pistolen op de tafel, en luisterde als een getrouw vriend aan het venster. Hij verkeerde niet lang in zorg. De prins keerde na een kwartieruurs mismoedig terug, welke mismoedigheid spoedig echter weder plaats maakte voor zijne gewone opgeruimdheid.

»Ik vond geen visch voor mij in het net," zeide hij lagchende, »evenwel werd mij een betooverend schouwspel aangeboden. Een teeder rendezvous had op dat lieve tooneel plaats, doch de schouwspelers waren verwisseld, en ik moest in het boschje den begeerlijken en zwijgenden toeschouwer spelen. O, Dunrobin, die eerste jeugdige liefde, hoe belagchelijk de onervarene jongelieden zich ook mogen aanstellen, heeft iets kostelijks, iets dierbaars. Zij is als de lente, alles is bij haar nieuwe, frissche kleur, pas ontlokene bloesems, geen geel blad, geen dorre twijg, milde lucht, waarheid, in bedriegelijke kinderlijke gewaarwordingen. Ach, kon men zich dien tijd terugroepen: waarin men nog niets van den verhittenden zonnegloed voelt, waarin men aan den bloesem genoeg heeft, dewijl de zoetheid der vrucht ons nog niet bekend is. Het waren de kleine kamenier, die Arabella, en de oudste jonker uit het slot, Alexander noemde zij hem. De knaap is niet zonder smaak, gij weet, het meisje gelijkt op de koningin [Maria, en onze overgrootmoeder werd voor de schoonste vrouw uit Groot-Brittanje en Frankrijk gehouden. Zij zal, zij wil het slot verlaten. De baardelooze knaap zwoer als een Mac-Donald bij zwaard en eer; hij zou haar niet van zich laten gaan, al zou Culleanhouse ook een moordtooneel en zijn erfslot een aschhoop worden. Bob, gelukkig hij, die zulke eeden met eerlijke lippen kan uitspreken. Doch zet u weder aan het schrijven; dat kussen heeft mijn bloed in beweging gebragt, en ik wil beproeven, het in eenige koude volzinnen aan den kommandant van Glasgow af te koelen."

VII.

De nacht was aangebroken, en de klimmende stilte in de natuur was oorzaak, dat de wanklinkende gezangen der drinkers in de groote zaal

nog scherper en onaangenamer door het gansche slot tot in de verwijderste hoeken weerklonken. De prins was voornemens zich eindelijk te ontkleeden en zijne slaapplaats op te zoeken, toen hij in den gewelfden gang zware, gespoorde mannenstappen vernam, en te gelijk een dof angstgeschrei, als van iemand, die zich in dringend gevaar bevindt. Jacobus nam aanstonds het licht, opende de kamerdeur en trad den gang in. Doch welk een tooneel toefde hem daar. Een rijzig man in ridderkleeding sleepte eene vrouw voort, die zich vruchteloos tegen dat geweld zocht te verzetten, terwijl hij met zijnen linkerarm haar vast tegen zijne borst klemde, en met zijne regterhand haren mond bedekte, zoodat zij slechts met eene gesmoorde stem, gelijk aan die eener stervende, haren doodelijken angst kon lucht geven. Zoodra het licht der kaars deze wandaad bescheen, openden zich de armen des roovers, en viel zijn buit op den geplaveiden grond neder. Terwijl hij zich echter de verwarde, geelroode lokken, in welke de vrouw hare handen geslagen had, uit het gezigt streek, om zijnen stoorder te herkennen, stond de gevallene weder van den grond op, gaf een schreeuw en verdween toen als eene gewonde ree, angstig en snel achter de schaduwen van de donkere pilaren. De prins had Arabella herkend, doch zijn tweede blik op den booswicht ketende zijne voeten van schrik aan den grond vast. De vreemdeling stond voor hem, op slechts een schrede afstands, stijf en sprakeloos, gelijk hij, en even als hij de wijd opgesperde oogen strak op zijne tegenpartij gerigt. — »Gij, Jacobus?" — »Gij, Monmouth?" zoo riepen beiden te gelijk, en beide sloegen de hand op hunne ongewapende zijde, en beide verstomden weder onwillekeurig, daar zij niet vonden wat zij zochten. Op eens scheen de roodharige hertog een aanval op den prins te willen doen, doch zich bedenkende, trok hij de reeds uitgestrekte vuist terug, knarste op zijne tanden als een hongerig roofdier, keerde zich toen om, en ging met een vasten en trotschen tred langs de pilaren van den trap terug.

»Monmouth?" vraagde Dunrobin verbaasd, toen de prins weder in de kamer was gekomen en de deur achter zich gesloten had.

»Het was de bastaard," antwoordde de prins in hevige aandoening. »Hij zelf, onze aartsvijand, die het waagt, zijne bezoedelde handen even stout naar onze kroon, als naar eenen maagdekrans uit te strekken. O, waarom moest ik ook mijn goeden degen missen! zijne vingers zouden dan reeds stijf, en Culleanhouse een te eerlijk grafgewelf voor hem geworden zijn. Robert, thans zijn mij alle raadsels dezer duistere dagen door die verschijning opgelost."

»Zou graaf Davy met hem in verstandhouding zijn?" vraagde Dunrobin. »Maar neen, onmogelijk, prins! Een Schotsch edelman buigt zijn trotschen schedel niet voor een onwettigen heer, die het oogenblik van zijne geboorte niet dan met schaamte noemen kan; de Katholiek sluit nooit een verbond met een ketter. Misschien kwam Monmouth onverwacht mede van de jagtpartij in het slot. Echter wenschte ik, dat gij de Bergschotten niet weggezonden hadt."

De prins sprong driftig weder op van den stoel, waarop hij zich geworpen had. »Het zij zoo het wil, wij moeten niet verzuimen, wat mogelijk is te doen, want wij kennen de sterkte des vijands niet. Spoedig in de kleederen en de wapenen aangegord! Willen wij naar de zaal gaan, Bob! verrassing gaf zoo menigmaal de zege, en twee nuchteren zijn gelijk aan een leger tegenover een dozijn zulke dronkaards."

»Ontzie uw dierbaar leven, prins!" bad de Hooglander. »Zijn Cullean en Lerinstane met den hertog, dan zijn ook al de bedienden, de geheele jagersstoet op de zijde van onzen vijand. Laten wij wachten tot de drinkers zich te rust hebben gelegd, dan onze paarden zoeken en het slot verlaten. Heeft Monmouth geen gevolg bij zich, dan zal hij het ook niet wagen, in den nacht eenen aanval op uwen persoon te beproeven. Zijn de bewoners van het slot op zijne zijde, trok hij, omgeven van zijne bende hier binnen, dan kunnen wij niets doen, dan ons leven ten duurste verkoopen."

De prins gaf zijn vriend gelijk; beide stelden zich zoo goed zij konden in staat van tegenweer, zagen hunne pistolen na, legden wat zij van wapens, kruid en lood bezaten bijeen, en luisterden lang en opmerkzaam op ieder gedruisch in het slot, waarin het nu plotseling doodstil geworden was.

Een zacht kloppen aan de deur deed hen opspringen.

»Open, uwe hoogheid! open spoedig, het is Humphrey Draff, uw getrouwste dienaar," zoo klonk van buiten eene welbekende stem. De prins opende, en de oude opperpachter trad binnen met de schoone Arabella aan zijne hand. Draff had eenen reisrok aan en hooge rijlaarzen; op zijn schouder hing dat lange geweer, zonder hetwelk een Schot des nachts nimmer te paard zit, en op zijne zijde hing de ruwe jagttasch. Hij schoof het verwarde, vreesachtige meisje voor zich uit, en sloot zorgvuldig de deur achter zich toe.

Heer! gij zijt een geducht krijgsman; het gerucht heeft niet gelogen," zeide Draff op de uitrusting der gasten wijzende. »Hij, die de wateremmers bij de hand heeft, behoeft voor den brand niet te vreezen."

»Gij brengt eene vredeboodschap in onze vesting, oude! want de witte duif vliegt u vooruit," antwoordde Jacobus, vrijer adem halende. »Maar uwe schoone beschermelinge is eene gevaarlijke Circé, zij lag van daag reeds aan het hart van twee mannen, en gij grijze koppelaar, voert haar thans den derden in de armen."

Arabella bloosde, en sloeg de oogen neder; Draff echter sprak:

»Scherts niet, heer! Deze nacht kan voor geheel Schotland van groot gewigt worden. Die kleine noemt u haren redder, prins! en toen ik haar sid-

derend in eenen hoek van den slotgang vond, drong zij mij tot u te gaan en u uit den slaap te wekken, opdat zij mogt vergelden, wat gij aan haar gedaan hebt."

Hij sprak het meisje moed in, de prins streek haar over het hoofd, en noodigde haar te gaan zitten, en nu verhaalde zij, nadat zij zich hersteld en weder adem geschept had en bemoedigd was door de nabijheid van drie vrij goed gewapende mannen, wat haar ontmoet was, na uit de armen des roovers zoo ongehoopt en als door een wonder des hemels verlost te zijn.

De hertog had Arabella, toen hij op weg naar zijne kamer was, aangetroffen, en daar vleijende woorden en verleiding haar niet bewegen konden, hem te volgen, met geweld zijnen wensch zoeken te bereiken. Gered zijnde, vlugtte zij naar den zuidelijken vleugel van het slot, om in de kamer der lady schuilplaats te zoeken, en haar in vertrouwen het gevaar te klagen, dat zij geloopen had. Lady Constance had zich reeds lang ter ruste begeven, en te vergeefs klopte het jonge meisje met klimmenden zielsangst, toen zij eenige naderende stemmen vernam; de voetstappen van meerdere mannen klonken op den trap, terwijl het luide woord des hertogs zich boven alles deed hooren, en haar nieuwen schrik aanjoeg. In den hoogsten nood zocht zij eene schuilplaats en vond die, onder eenen schoorsteenmantel, wiens vooruitspringende kolommen haar geheel bedekten. Spoedig daarop stormden de mannen door de zaal, de hertog, twee zijner begeleiders, en de burggraaf van Lerinstane, en regelregt naar de kamer van den slotheer, welke nog waakte en zich door zijnen biechtvader, den opvoeder van zijnen kleinzoon, iets liet voorlezen. De driftige mannen lieten de deur wijd open en Arabella hoorde al wat zij spraken.

Monmouth en Lerinstane overvielen aanstonds den graaf Davy met verwijten, wijl hij hun de aanwezigheid des hertogs van York verzwegen had. De oude heer herinnerde hun hunne late terugkomst, hunne begeerte naar de tafelvreugde, waardoor zij vergaten, hunnen gastheer den verschuldigden eerbied te betoonen, en met strengheid verweet hij hun hunne beleedigende onaangemelde nachtelijke overvalling.

»Prins Jacobus is als gast dit Schotsche huis binnengetreden," voegde hij er bij; »en moge ik hem ook haten even als gij, zoo is mijn haat toch geen broeder van den uwen. Gij hertog, haat hem uit eigenbelang en heerschzucht, en gij, Lerinstane! wijl u de beloften van dezen edelen heer hebben verblind, en omdat gij met allen uws gelijken vreest, dat de prins Schotland in een bedehuis zal veranderen, uwe honden ophangen en een hoogen impost op den kaneelbrandewijn leggen. Mijn haat echter, heeft zijne wortels in het diepste der ziel, in de verborgene kwalen des levens, en sterft slechts met hen. Doch mogt ik ook haken naar genoegdoening, en ze met begeerte zoeken, moge het verderf des gehaten mij ook vreugde aanbrengen, zoo houde ik het heilige toch heilig, opdat ik niet de zonde bega, welke mijn vijand beging, en daarom zult gij de gastvrijheid eeren, dit beveel ik u. De valschaard zal ongedeerd mijn slotpoort uitrijden, en ik zal niet dulden dat ooit eene hand het wapen der Culleans en Manchremore binnen zijne eigene muren zal besmetten."

»Uw haat is als een vreesachtige knaap," viel de woeste Monmouth er op in, »die niet naar het mes grijpt, omdat hij zich zou kunnen kwetsen. De gunst van het geluk valt zelden zoo onverwachts en volledig op een menschenhoofd. Deze Jacobus, deze huichelaar, begaf zich zonder geleide in de magt zijns bittersten vijands. Rondom in de dorpen, liggen mijne soldaten. Niemand weet misschien van zijnen sluiprid, want hij beminde immer zonderlinge en geheime avonturen. Het is de wil des hemels, dat hij hier spoorloos en spoedig zal verdwijnen. Onze versenen treden het zand zijns grafheuvels vlak, en geen krassende raaf zal ooit verraden, waar deze trotsche Stuart zijn gerigt vond. Ik ben uw toekomstige koning, en ik wil en ik zal den vos niet uit den val laten. Hij heeft voor het gansche hof in Whitehall, mij den rug toegekeerd, en mij gevraagd of ik den waaijer niet in mijn wapen opgenomen heb, met welken mijne moeder hare roode wangen bedekte, zoo dikwijls zij mij aanzag. Bij het bloedige hoofd van mijn grootvader zweer ik, dat zijn ros hem niet door de poort van Culleanhouse zal dragen, al moest ook mijn kop daarvoor op hetzelfde blok komen te liggen, dat koning Karel met zijnen laatsten adem bevochtigde."

De oude graaf stond met zigtbaren weerzin op. »Hertog," zeide hij ernstig; »gij zijt mijn geëerde gast, doch ik ben heer binnen deze muren. Wanneer men u den koningskroon zal opgezet hebben, en gij klopt alsdan in het midden uwer lijfwacht, aan de poort van Culleanhouse, en vordert binnengelaten te worden, zoo zal men u openen, en dan moogt gij doen, wat gij zult kunnen verantwoorden. Is de prins buiten de grenzen van mijn gebied, zoo staat het u vrij, uwe dappere vuist, met uwen tegenstander te meten; de bode, die mij de doodtijding van Jacobus komt brengen, zal mij niet droevig zien, en ik wil zelfs mijnen stiefzoon niet hinderlijk zijn, zijnen degen aan uwe zijde te trekken en eene beleediging te wreken, die zoo zwaar is, dat ik ze zelfs mijnen kinderen tot hiertoe verzweeg. Maar thans, gaat heen mijne heeren! slaapt uwen roes uit, stoort de vrede Gods van dezen nacht niet, en overlegt bij het aanbreken van den morgenstond nuchter en koel, wat voor u en het rijk het best is te doen."

De bepaalde uitspraak van den slotheer miste hare uitwerking op de verhitte mannen niet, zij traden uit de kamer, welker deur daarop niet zeer zacht in het slot viel. Doch in de voorzaal begon hunne toespraak op nieuw, hoewel voorzigtiger en behoedzamer. Monmouth spotte met den zwakken grijsaard, die, gelijk eene zacht-

zinnige vrouw haatte, en het niet wagen dorst de gunstige fortuin bij het haar te vatten. De markies van Argyle vond het gedrag van den slotheer verdacht, en geloofde er iets dubbelzinnigs in te zien. Hij drong op eenen spoedigen overval, gevangenneming of dood des prinsen aan, en de dronken burggraaf stemde met hem in, verschoonende zelfs niet den vader zijner gade, en lachte met de heeren over den jichtigen farizeër en zijne treurende dochter.

Hierop besloot het snoode drietal, zonder uitstel aan het werk te gaan, en voor alles de paardenstallen te sluiten en te doen bewaken, daarna zich van de bedienden van den prins te verzekeren, een bode naar de naaste dorpen te zenden, ten einde een deel der geworvene aanhangers van Monmouth op te roepen, en aanstonds na hunne aankomst het boevenstuk, waartoe hen alleen den moed ontbrak, met vreemde armen uit te voeren. Nadat de mannen de zaal verlaten hadden, ontweek Arabella hare schuilplaats; radeloos en beangst door hetgeen zij gehoord had, klopte zij nogmaals aan de kamerdeur der lady, doch alles scheen den doodslaap te slapen, het geheim drukte haar, als ware het hare eigene zonde; maar hoe kon zij helpen? Zij dwaalde in het duister in het slot rond, om jonker Alexander te zoeken, en vond tot haar geluk den opperpachter, die te regter tijd zijne belofte gehouden had, en juist in het slot teruggekeerd was.

De prins had meermalen door uitroepen van verwondering of afschuw, de schoone spreekster in de rede gevallen, en in klimmende nieuwsgierigheid haar gedrongen, tot het einde voort te gaan.

»Verdoemd!" riep hij thans; »daar is waarachtig het been des jagers in den knip gevallen, dien hij voor den vos gelegd had. Robert, gij moet te paard! Rijdt wat gij rijden kunt naar Air en Irwin, uw broeder is overste der dragonders, laat opzitten en voer hierheen, wat slechts een zadel heeft. Gij trouwe Humph, ijl naar buiten en zoekt den snelsten looper onder uwe herders; hier is een brief aan den lord-kommandant van Glasgow, en hier onzen koninklijken zegelring. Wij bevelen, dat de militie aanstonds zal optrekken, om den erfgenaam van de kroon van Groot-Brittanje te bevrijden. Wat de baljuw aan wagens en paarden te beschikken heeft, moet hij in dienst stellen, hij is een getrouw man, en door dankbaarheid aan ons verbonden. Wij zelven zullen ons in deze schans nog versterken, en met Gods hulp verdedigen, totdat onze soldaten hunne krijgsmuzijk hooren laten. En komt de hulp te laat, dan zal zij zekerlijk nog vroeg genoeg zijn, om ons op Schotsche wijze te wreken."

»Dat verhoede de hemel, dat ik u verlate!" riep de Hooglander; Draff echter schudde zijn grijsharig hoofd, en zijne kleine oogen schoten vuur, terwijl hij sprak:

»Bravo, mijn koninklijke Stuart! Uw krijgsplan is Schotsche hersens waardig. Doch versmaad toch eenen nederigen en vriendschappelijken raadgever niet, gelijk de groote heeren, zoo dikwijls reeds tot hun nadeel gedaan hebben, zoo zal de adelaar met den vos verbonden, eerder zijn doel bereiken."

»Spreek, Draff! gij zijt de eenige trouwgeblevene in dit verwenschte slot!" viel de prins er op in, hem de hand op den schouder leggende.

»De stallen zijn reeds bewaakt, ik hoorde zelf den burggraaf het bevel daartoe geven, toen ik het plein langs sloop. Ook de boden van Monmouth zijn afgezonden. Maar een goede engel gaf mij in, mijn kleinen Hooglandschen bruin in de naaste jagershut te laten staan, dewijl het mijn voornemen was onbemerkt een nachtkwartier op Culleanhouse te zoeken. Mijn beest loopt als de beste wedrenner zijne negen uren, zonder water of haver, af, en zal den jongen hoofdman snel genoeg naar Air en Irwin brengen, maar vandaar naar Glasgow is vijftien uren, en dus konden de soldaten wel eens aanrukken, als men van tafel was opgestaan. Daarom, hoogheid, weet ik tot dien tijd toe eene betere schans voor u, waar gij niet eenzaam als een verlaten schildwacht, van sluipmoordenaars omringd, de lange uren zult te tellen hebben. Volg mij zonder dralen; hebben de bloedgierige dronkaards slechts een uitweg vergeten, zoo hoop ik, de oude Draff, in dezen nacht de kroon van Schotland eene dienst te doen, waartoe alle de heeren en oversten niet in staat zijn."

»Neem de wapens op, Bob. Humphrey heeft nog nooit zijn angel zonder lokaas uitgeworpen," hernam de prins vastbesloten.

Arabella jammerde echter: »Wat moet er dan van mij worden?"

»Gij marscheert met ons, mijn dochtertje," antwoordde de oude vrolijk, »het zou zonde zijn, het lieve heidebloempje achter te laten, daar waar harde, woedende zolen stampen zullen, als zij een ledigen bijenkorf vinden. En klimt de nood, zoo kunt gij immers gerust een pistool op uwe aanranders losbranden, zonder uw maagdelijk christenhart daarover te raadplegen, want bij St. Jacob, deze veldtogt kon wel eens u zoo na aangaan, als een van ons allen."

VIII.

De aftogt der vier vlugtelingen geschiedde met de noodige voorzorg. Men liet de kaarsen branden, en hing de gepluimde reishoeden voor het venster, om den een of anderen bespieder in den tuin te bedriegen. De geheime trap, welken de prins dien avond reeds eenmaal, maar met ligteren tred, betreden had, was onbewaakt en de tuindeur niet gesloten. Draff voerde den togt over de smalle slingerpaden langs den rand van den lagen, ruwen steenen muur heen, welke het park omsloot. Spoedig bereikte men het woud; de aanvoerder sloeg eenen hoek om, verzocht het pad te verlaten, en

over het zachte mos verder te gaan, en allen stegen, bemoedigd door den gunstigen aanvang der vlugt, den berg op.

Een paard hinnikte luid in een boschje; de ridders schrikten.

»Het is mijn bruin," zeide Draff hen geruststellende. »Zijn fijne reuk herkent zijnen meester. En nu, vooruit met het beest, fluks in den zadel, ontzie de sporen niet. Gij hebt negen schotsche mijlen tot Air en achttien tot Irwin af te leggen; de dragonders van Air kunnen, zoo u geen ongeluk overkomt, eer de zon haren tweeden loop begint, op hunne plaats zijn."

»Niet ik, gij moet in den zadel stijgen, hoogheid!" riep de Hooglander dringende. »Die oude gek is dol, dat hij mij verwijderen wil, zoo lang uw leven in gevaar is."

»Scheld vrij, maar stijg op!" viel Draff er driftig op in. »Hoort gij niet, hoe die luide stemmen uit het park hierheen klinken? Wij zijn reeds gemist, en ieder oogenblik geldt een kroon. Moogt gij het leven des prinsen op eenen mistred van mijn paard zetten? Kunnen hem niet de vlugge paarden van Culleanhouse, die gewis door vurige rijders bestegen zijn, inhalen? Kan hij niet in de handen der soldaten van Monmouth vallen? Gij zijt door uwe kleeding minder in gevaar, aan een ridder uit dit land vergrijpen zich de roovers zoo ligt niet. Rijd, mijnheer! en zoo gij terugkeert, voer dan uwe manschappen daar boven op de Kobolts vlakte. Elke boer kent die plaats. Met mijn hoofd sta ik, zoodra wij onze vesting bereikt zullen hebben, voor des prinsen leven in. Daar kunnen wij het twee dagen lang zoo zeker uithouden, als zaten wij op het slot te Edenburg. Stijg op, in des duivels naam, en volg dezen breeden boschweg links af, houd altijd den zeekant, totdat gij aan de rivier komt, en laat het zacht gebekte dier gerust den toom, hij kent den weg zoo goed als ik."

Jacobus had in diepe gedachten gestaan, thans beval hij, vast besloten, den vreemde op te stijgen, en daar het gedruisch van verwarde stemmen, al duidelijker hoorbaar werd, wierp zich Dunrobinm in den zadel en draafde heen. Eene diepe zucht ontvlood des prinsen borst, hij reikte den opperpachter de hand en zeide met nadruk: »Thans zijn wij geheel in uwe hand, Humphrey!"

De Schot drukte ze hartelijk en antwoordde: »Moogt gij nooit in een slimmeren geraken, uwe hoogheid!" en beiden vatten thans het vreesachtige meisje bij den arm en ijlden, zoo snel de ruwe weg en het duistere sterrenlicht, dat door het digte loof slechts flaauw hunnen weg bescheen, het toelieten, immer den berg op.

Een beekje belette hun voort te gaan. De pachter trad in het ondiepe water, en raadde den prins hem te volgen, terwijl hij zijnen arm naar Arabella uitstrekte. Doch Jacobus had het meisje reeds op zijn armen genomen, en waadde met haar het water door, den pachter na, welke hen vriendelijk toeknikte en voor zich heen mompelde: »De appelboom draagt den bloesem; zoo hoort het ook!"

Eenige minuten duurde deze wandeling door die plas, want veel meer kon men het beekje niet noemen, toen zij weder op het drooge kwamen en eene andere rigting volgden.

»De vossenhonden zullen nu hunnen neus niet zoo ligt op ons spoor hebben," lachte Draff met zelfvoldoening. »Maar zet thans het meisje neder, uwe hoogheid! die plaats daar kon voor haar gevaarlijk worden en Bella heeft geene verwende Engelsche voeten, zij marscheert tien pudding-eters tot schande."

Prins Jacobus scheen werkelijk niet zonder tegenzin die kleine uit zijne armen te laten, maar hij gaf toe, haar evenwel bij de hand vasthoudende.

Nu kwamen zij aan eene verwarde groep dennen en pijnboomen, en aanstonds daarop traden zij uit dien donkeren nacht en bevonden zich eensklaps onder den helderen sterrenhemel, op die ruime bergvlakte, welke reeds boven beschreven is. De wind blies hen scherp tegen, en koelde hunne verhitte wangen af, de prins echter sprak, om zich heen ziende:

»Daar is de oude toren van Godfried Cullean. Ik ken deze plaats; miss Constance bezocht vroeger dikwijls en gaarne dit stille oord met mij. Maar hoe zullen wij tusschen die oude puinhoopen eene beschutting vinden."

»De mensch doet dikwijls menige onbeduidende zaak, lang vooruit, zonder te weten, dat hem eene onzigtbare hand daartoe leidt, en dat hij daardoor voor de toekomst het beste graan heeft gezaaid. Hetgeen ik u zeggen zal, mag slechts Jacobus, niet de troonerfgenaam van Schotland hooren. Toen ik voor eenige jaren dezen ouden verlaten steenklomp een weinig herstelde, de groote kelders tot bewaring van goederen en voorraad inrigtte, waarvan de oude landheer of de naburen niets noodig hadden te weten, toen ik dat ingevallen voorportaal tot mijn schietkamertje maakte en daar menige vette reebok ontweide, van wiens gewei, graaf Davy geen enkele spits bekwam, dacht ik niet, hoe onbetaalbaar mij dit woeste oord eens worden zou."

»Ei, oude strooper en vrijbuiter!" riep kort af, maar in goede luim, de prins. »Neem u in acht, dat niet koning en kroonprins en opperregter u in de kaart zien; uw stevig scheenbeen, zou den ijzeren ring met grooten tegenzin dragen."

»O, Humphrey Draff is een nog veel grooter zondaar," ging de pachter voort, terwijl hij met gekunstelden ootmoed zijn hoofd diep voor den prins boog. »Er is gezelschap in den toren, een arme drommel, wiens nood met de onze niets te maken heeft. Hij die hongerig in eene herberg komt, ziet slechts in de schotels, niet naar de mede-eters, en dus moet de koningszoon niet boos zijn, wanneer men hem voor eenen nacht bij eenen ontsnapten, bij eenen vlugtenden moordenaar herbergt."

»Een moordenaar?" riep de prins met afschuw en het meisje klemde zich vol angst aan haren

geleider. Openhaftig vertelde toen de oude Schot, de ongelukkige geschiedenis zijns zoons, hoe hij hem met het geld der lady, gelukkig uit de gevangenis van Einoch, uit de klaauwen des hebzuchtigen gevangenbewaarders verlost, en tot betere gelegenheid in den toren verborgen had.

En toen nu aan het eind des verhaals, het vaderhart overvloot, en diep, niet terug te houden gesnik, zijne stem afbrak, en men aan zijnen droeven toon hoorde, dat de oogen des ijzervasten, stijfhoofdigen, onversaagden mans, hunne verborgene tranenbeken geopend hadden; en hij er ten laatste, zich herstellende, bijvoegde: »Het is mijn eenig kind, maar ik offerde zijne zekerheid aan uwe redding op, en nooit zal mij dat berouwen."

Toen omarmde hem de prins, en sprak getroffen:

»Neen, dat zal het niet, zoo waar ik een Stuart ben! Hetgeen miss Constance begonnen heeft, zal Jacobus in haren zin volvoeren. Laat ons binnengaan, vader! en geloof mij, zoo lang Jacobus zijne oogen nog open heeft, zult gij niet om uwen zoon weenen."

De pachter klopte aan de torendeur, doch moest meermalen roepen eer eene doffe stem antwoord gaf, en de grendel van binnen zich bewoog. Het matte licht eener lantaarn, viel toen door de spleet van den voorzigtig geopenden deur, en het vermagerde gelaat van een korten geelgelokten jongen, staarde hen met strakke oogen aan, en lang duurde het eer de toespraak des vaders, de trekken der hevige ontroering uit zijn gezigt deed verdwijnen. Draff maakte den prins op de dubbele met ijzer beslagene deur opmerkzaam, hij bragt hem in het hooger gelegene hoofdvertrek, en toonde hem zegevierend een paar voortreffelijke buksen en eenen niet onbeduidenden voorraad van kruid en lood. Toen echter wendde hij zich wederom tot zijnen zoon, zag hem met scherpe blikken aan, en scheen eenigen tijd met zichzelven te kampen.

»Johannes," begon hij toen met eene onvaste stem. »Gij moet er op uit, en dat wel dadelijk."

»En waar heen, vader Humph?" vraagde de knaap verbaasd. »Toch niet weder in den kost bij dien ruwen, vrekkigen Adam? Beveel mij liever, van de rots te Arlochan in zee te springen."

De oude wendde zich tot den prins.

»De dragonders mogten eens te laat komen, den Hooglandschen heer kan onderweg iets overgekomen zijn, men mogt ons eens, ondanks alle voorzorgen, opsporen, en aanstalten maken om ons te bestormen of ten minste te blokkeren. Daarvoor is geene proviand noch ammunitie genoeg in onze vesting. Gij moet daarom naar beneden, Johannes, en eerst naar Hochstown. Klop aldaar de Mattocks van hunne legerstede op, zeg hun dat zij zonder verwijl moeten oprukken naar den toren, maar eerst in Draff's huis aangaan, en van daar onze drie knechts medenemen, met alles wat in de spijskast van eten of drinken voorhanden is. Zij moeten ook die beide lange geweren, welke in mijne bedstede hangen, niet vergeten, noch den Lochaber-bijl van overgrootvader, welke aan den wand hangt of dien grooten zak met kruid en lood. Gij behoeft slechts te zeggen, dat de kleine Arabella in gevaar is, en dat het een krijgsstuk gelt, als onder Monk, dan zullen Baptist en de grijze Nykin, de schoenen niet ontzien. Hebt gij dat gedaan, zoo ijlt dan verder naar Maybole, van daar over de rivier naar Dalrymple en wekt aldaar den baljuw op, zeg hem: een Stuart is in gevaar om kroon en leven te verliezen, en laat hem zijne soldaten met gezwinden pas naar den Godfriedstoren op de Koboltsvlakte zenden. Hebt gij dat gedaan, zoo zorg voor u zelf, denk aan den hardvochtigen lord opperregter, aan de eenzijdige jury, aan den taaijen hennepenstrik en laat uwe beenen niet rusten, voor gij met het water van het Lomond-meer het stof uit de oogen hebt gespoeld, en wacht alsdan in uw ooms huis geduldig eene boodschap van uwen vader!"

De stevige knaap krabde zich achter de ooren, maar streek toch zonder tegenspraak zijn haar glad, nam muts en stok en maakte zich tot de afreize gereed.

»Zullen mij echter die magtige heeren gelooven, indien zij mij al eens lucht en licht laten?" vraagde hij ter neêrgeslagen.

»Gij zijt slimmer, dan ik dacht, knaap!" zeide de prins levendig, terwijl hij zijn zakboekje nam. »Ziedaar! dit blaadje met zegel en handteekening, zal u tot eenen koninklijken bode stempelen, en deze zegelring uw woord zoo luid doen klinken, alsof Jacobus mond zelf had gesproken."

Bemoedigd scheidde nu de knaap, maar eerst nog klemde hem de oude pachter vast aan zijne borst, drukte heete kussen op zijn voorhoofd en schoof hem toen zelf de deur uit. Nadat hij nu nog eenmaal buiten scherp rondgezien en opmerkzaam toegeluisterd had — misschien meer om zijn zoons, dan om des vijands wille — sloot hij de dubbele deur, voerde toen den prins naar boven in den toren, wees hem eene geschikte ligplaats aan, laadde zijnen buks, en zette zich, in de nabijheid van de deur, als een zorgzame wacht neder; en toen de kleine Arabella zich aan de voeten van den oude op eenige wollen dekens had uitgestrekt, blies hij het licht in de lantaarn uit, en beval in stille gebeden den zoon en den vriend hunnen beschermheilig aan.

IX.

De lange herfstnacht had zijnen valen sluijer nog over het bosch en de lagere vlakten uitgespreid, toen op den hoogeren bergtop reeds een zwak daglicht begon te schemeren. Een hevig geklop aan de torendeur, deed den ouden Draff, die ten laatste over zijnen buks een weinig ingesluimerd was, verschrikt opspringen. Bekende stemmen klonken daar buiten, en binnen uit den to-

ren hoorde hij den vrolijken prins in de morgenlucht hem toeroepen:

»Laat de ophaalbrug neder, trage slotkastelein! onze dappere hulptroepen rukken binnen, en de manhafte scherpschutter van Monk staat als opperveldmaarschalk aan hunne spits."

Het waren de herders van Hochstown, benevens de knechten, allen beladen als lastdieren; zij trokken het oude gebouw binnen, en ontlaadden aldaar hunnen last. Arabella sloeg aanstonds met eenen uitroep van vreugde hare armen om den hals van den grijzen Mattock en reikte te gelijk aan broeder Baptist hare hand.

»Zoo hebben wij haar dan gezond en buiten gevaar terug!" juichte de jonge man.

»Maar waar is dan onze Stuart?" voegde de grijsaard van Hochstown er bij.

»Omhels nog eerst eenmaal uwe dochter, vriend Nykin," antwoordde Draff, op eenen beteekenisvollen toon. »In de nabijheid van zijne hoogheid mogt het u eens niet zoo goed zijn." En op den prins wijzende, welke den wenteltrap afkwam, voegde hij er bij: »Buigt uwe knieën, gij Schotten! want die daar, is uw toekomstige koning!"

De prins belette die eerbetooning, welke niet aan deze plaats paste; en zijne gemeenzame toespraak benam de Mattocks weldra de verlegenheid waarin zij zich bevonden, zoodra zij in hem den vreemden ridder herkend hadden, dien zij in de rotsklove bij Arlochan niet zeer hoffelijk ontvangen hadden; Draff zette zijne vrienden in korte, krachtige woorden den toestand uiteen, in welken men zich bevond, terwijl hij ter zelfder tijd, met de vlugheid van eenen jongen knaap, de medegebragte zaken schikte, en zijne knechts aanwees waar zij ze bergen zouden, terwijl hij eindelijk, en eer hij de deur sloot, een vaatje naar buiten voor dezelve rolde, en het uit zijnen hoorn van boven met kruid bestrooide.

»Welke Schotsche list slaapt in dat vaatje?" vraagde de prins nieuwsgierig.

»Indien Monmouth een storm wil wagen, zoo zal dat kruidvat hem verschrikken, dat wij zullen dreigen te doen springen," lachte Draff.

»Dat is een te gevaarlijke verschansing en verboden door het heilige geloof," zeide de prins met evenveel tegenzin, als onrust.

»De elfduizend maagden, waren niet onschuldiger dan dat ding daar," antwoordde de pachter, en schoof den laatsten grendel op de deur; »er is best tarwemeel in dat vat, dat aan Engeland nog geen penning impost heeft opgebragt. Maar is er geen haas over uwen weg geloopen, of heeft geen graauw spook u ontmoet?" vraagde hij daarop aan den ouden Mattock, die zich met zijnen zoon op eenen eerbiedigen afstand gehouden had.

»De nacht was stil als het kerkhof," antwoordde de herder; »maar bij den grooten steenhoop stootten wij op eene bende, die het bosch als eene kudde wild doorkruisten. Zij doorzochten met hunne lantaarn het lage houtgewas aan den opgang des bergs, terwijl wij ondertusschen ongezien de hoogte opmarcheerden."

»De heilige Jacob is overal met ons!" juichte Draff. »Laat ons thans wat hooger gaan. De schoone Bella zal voor gastvrouw spelen en ons eenige duchtige boterhammen gereed maken. Is het ligchaam gesterkt, dan zal onze koninklijke veldheer ons zijn krijgsplan mededeelen en zijne lijfwacht aanstellen."

Eene vriendelijke, onbewolkte zon, bestraalde reeds de kale bergvlakte; een eenzame reebok vertoonde zich aan den rand van het pijnbosch en weidde zorgeloos op het groene mos, en schuwe roofvogels schoten uit het woud en stegen langzaam in lange kringen hemelwaarts. De mannen in den toren hadden, goed gewapend, hunne posten aan de openingen ingenomen, en boven aan den omgang des torens zaten de prins en Humphrey Draff, en zagen, door vooruitspringende steenbrokken bedekt, ver over bosch en weide henen, of zij nog niets van de verwachte dragonders onderscheiden konden, terwijl de vruchtelooze inspanning hunner oogen hen somber scheen te stemmen.

»Hoe veranderen toch de tijden en met hen de menschen!" zeide de prins na eenig stilzwijgen, gedurende hetwelk hij met zwaarmoedige blikken de omstreken beschouwd had. »Hoe dikwijls bevond ik mij niet in gindsche dalen, aan de zijde van den graaf Davy in vrolijk gezelschap? Hoe menigmalen wandelde, vroeg in den morgenstond, als alles in het slot nog sliep, de schoone Constance met mij het gindsche smalle boschpad in? En zelfs hier, waar wij thans als vlugtelingen en in diepe zorgen zitten, droomden wij rozendroomen, in de lente des levens met elkander. De tijd heeft het vrouwenhart koel gemaakt, Humph! maar toch geloof ik, zal zij niet rustig op Culleanhouse zitten, hare ziel zal beangst over ons zijn, als zij de boosheid van dien wilden jager verneemt."

»Hebt gij het verdiend, heer! dat de oogen der lady om uw noodlot tranen storten? Hebt gij de arme Constance altijd zoo edelmoedig behandeld, dat gij haar medelijden waardig zijt?" vraagde de pachter, met eenen ernst, die den prins deed verstommen.

»Wat beteekenen die vragen?" vraagde de prins scherp terug. »Weet gij het raadsel dat in Culleanhouse rondgaat? Kent gij het duistere geheim, dat mij den haat van den graaf verwekte, dat geheim, dat zoo duidelijk in het gesprek der schoone Kassandra doorklonk? Spreek zonder terughouding! Wij zijn alleen, en reeds lang zou ik er u naar gevraagd hebben, had zich de gelegenheid slechts daartoe aangeboden."

»Ook ik wachtte naar het juiste oogenblik, en heb u niet zonder inzigt op dezen eenzamen omgang gebragt," hernam Draff, even ernstig. »Heer, gij zijt een koningszoon, spoedig mogelijk zelf koning, over een magtig rijk; maar de nederige arme dienaar moet in dit oogenblik tot u spreken,

als tot een zoon, dien hij eene geheime misdaad te toonen had. Wilt gij hooren, als een goede, gehoorzame zoon?"

»Eene misdaad?" herhaalde de prins, en het bloed steeg hem naar het hoofd.

»De grooten der aarde noemen het misschien zoo niet; want waar de magt en het geld is, daar is ook de vrijheid. Aan ons geringeren, worden kleine zonden, zoodra de dag er slechts overgaat, hoog toegerekend, en de middelen om ze voor het licht van den waakzamen nabuur te verbergen, ontbreken ons. Zegt uw geweten niet heer! wat de haat van den ouden heer op Culleanhouse tot eene vlammende zuil kan doen aansteken? Hebt gij nimmer van dat woedende vergift gehoord, dat het zachtste bloed tot dolheid toe vergiftigt, wanneer het vaderoog, een verleid en onteerd kind aan zijne voeten ziet?"

»Miss Constance was......" stamelde de prins, zigtbaar verslagen.

»Ik onderzoek niet, ik vraag niet naar zaken, die bij uwen biechtvader behooren en over welke de Koning der koningen eens regt zal spreken," antwoordde Draff. »Slechts verhalen wil ik wat er gebeurd is, nadat gij Culleanhouse hebt verlaten en hetgeen niemand anders u zou kunnen berigten. De jonge miss, zij was toenmaals nog naauwelijks volwassen, treurde in het begin slechts weinig, gelijk een kind treurt, welks liefste speelgoed aan hetzelve is ontnomen, en verloor weinig van hare vrolijkheid. Toen echter geen brief van u haar eenigen troost bragt, toen men vernam dat het parlement u, wegens eene vermeende zamenzwering tegen den koning, tegen het Charter, tegen de godsdienst van Engeland, naar het vaste land verbannen had, toen ontrolden tallooze tranen aan de oogen van miss Constance, zij kwijnde en de rozen harer wangen vielen langzaam af. Vijf maanden later deed de burggraaf van Lerinstane aanzoek om de hand der rijke erfdochter, en de graaf Davy schonk hem zijne toestemming, ondanks het wederstreven der schoone Constance. Toen brak die schrikkelijke morgen aan, welke mij tot deelgenoot van het ontzettende geheim maakte. Ik vond miss Constance aan de voeten van den graaf, zij wrong zich als een worm ineen, zij jammerde als een stervende. Het was des graven eenigst kind, en toch geloof ik, dat zijn voet haar zou vertreden hebben, zoo ik niet tusschen beiden ware gekomen, want zij had bekend, wat haar hare voedstermoeder ontraadseld had; het gevolg uwer zonde heer, leefde onder het hart der ongelukkige."

De prins gaf eenen kreet, als ware hij in doodsgevaar, en bedekte zijn gelaat met beide handen. Koud als een scherpregter en zonder op hem acht te geven, ging de pachter voort:

»Toen naderde een schrikkelijke tijd voor het arme kind. Zij werd in de duisterste kamer van het slot opgesloten; voor de wereld heette zij doodziek en in der daad zij was het ook; toch gaf de graaf haar geenen arts; zelfs de troost der kerk ontzeide hij de jammerende, en somtijds sprak hij tot mij, met de stem eens ontmenschten: »Breng mij het berigt dat ik geen vader meer ben, Humph, en ik zal u met de helft van mijn vermogen beloonen!"

»Die onmensch! o die verlatene!" zuchtte Jacobus, met beklemde borst.

»De bange stonden braken eindelijk aan, door niemand vriendelijk begroet, met hellenangst verbeid, met onmenschelijke behandelingen vergezeld. De oude min bood der verlatene bijstand, en zij baarde onder den vloek van een zinneloozen vader."

»Waar is het kind?" riep de prins. »Is het een zoon? O, dat het toch een zoon ware. Ik wil goed maken wat ik bedorven heb; hij zal mij welkom zijn. Ik zal den vloek van den ontmenschten grootvader van hem nemen; ik zal hem verheffen voor de oogen van gansch Schotland, hij is toch een pand mijner vurigste, innigste, ja ik kan zeggen, mijner eenige liefde."

»Het kind was zwak, ademde naauwelijks en de min vreesde voor deszelfs leven. De binnengetreden graaf riep aan de zieke in haar bed toe: »God is u boven verdienste genadig geweest. De vrucht uwer schaamteloosheid is dood en de slotgracht zal de schande der Culleans voor eeuwig dekken!" — Miss Constance lag bewusteloos; dit gunstig oogenblik nam hij waar, en wenkte mij, het kind hem na te dragen; ik nam het wormpje, wikkelde het in een beddelaken en bragt het op zijne kamer. Heer! de graaf was verschrikkelijk in deze oogenblikken; in zijne roode oogen brandde de hel, hij vervloekte zich, zijn geslacht en u; hij zwoer met de afgrijselijkste woorden u den dood, en ik had moeite te beletten, dat hij zelf niet de moordende hand naar het pasgeboren schepseltje uitstak. Met van woede bevende vingers, gaf hij mij den sleutel van den geheimen trap, beval mij met woeste gebaarden en gebiedende stem, zonder uitstel, de getuige zijner schande weg te voeren en het kind daarheen te dragen, waar de branding der zee tegen de rotsen slaat, en het dus aan den vloed prijs te geven. Bidden, bezweren, herinneren aan Gods gebod, aan het uur der rekenschap, alles was een ijdele klank in het oor van den woedende, hij dreigde zelf uit te voeren wat hij bevolen had, en bij nieuwen wederstand mijne getuigenis bloedig te vernietigen. Ik nam den ontzettenden last op mij en ging."

»En volvoerdde de schanddaad?" riep de prins razende uit.

»Ik was de onmagtige, aan gehoorzaamheid gewende dienstknecht, en wist toen nog niet, wat het heet vader te zijn, en wat een kind geldt in de oogen der ouders," antwoordde Draff met eene onderdrukte stem. »Een herfststorm loeide om de muren van het slot, als moest de wereld vergaan, en ook mijn bloed sloeg stormachtig tegen de wanden mijner borst, als wilde het den zondaar verstikken voor het ten uitvoer brengen der misdaad, doch in mijn oor fluisterde de booze vijand

met de stem van den graaf: gij moet gehoorzamen! Ik legde mijn last op mijn rustbed, zocht naar eene draagmand, naar mijn mantel en muts. Dan keerde ik het oor weder luisterend naar het bed, en dacht: stierf het toch voor ik het wegbragt! Maar ik hoorde een zacht ademhalen, trachtte toen mijne verwarde zinnen te verzamelen, en besloot voort te maken. Het licht brandde, de korf stond voor mij, die armzalige doodkist voor de hulpelooze onschuld, voor den spruit van een der edelste geslachten. Het was mij, als durfde ik zulk edel bloed niet zonder uitzet aan het toeval prijs geven, want reeds lang stond mijn besluit vast, de hand niet tot een moord te leenen. Een kistje, sierlijk uitgesneden en verlakt, zoo als de schippers met kruiderijen gevuld uit vreemde wereld-deelen medebrengen, stond in eene geopende kast Ik stortte er mijne beurs in uit, die mijne spaarpenningen en het laatst ontvangen loon bevatte, voegde er een fraai bewerkt stuk zilver bij, dat mij een Hollandsch koopman ten geschenke had gegeven, en zette het kistje in de korf. Toen rukte ik het uit bonten stof geweven tafelkleed van de tafel, spreidde het over het kistje heen, wikkelde het kind in zijn beddelaken, en omhulde het zorgvuldig met het kleed. Daarop zag ik iets voor mijne voeten vallen, en er naar ziende, bevond ik, dat het een stuk papier was, dat op de tafel had gelegen. Ik raapte het op, en schreef er den naam der zalige gravin, die mij juist inviel, op neder, en daaronder: Christen, laat het doopen! Waarom ik dit deed, weet ik heden nog niet, welligt stond de zalige lady nevens mij, en ademde mij toe, want ik huiverde, alsof ik geesten om mij zag. Het briefje lag mede in de korf, de riemen hingen over mijne schouders, de mantel dekte korf en lantaren, en zoo stapte ik waggelende door den vleugel van het slot, door elk gerucht, door elke ontvlugtende muis over den krakenden grond verschrikt, even als de schuwe dief, in den vroegen, onzaligen nacht, naar buiten. De donkerste oogenblikken van mijn leven waren daar; slechts nog eenmaal heb ik ze zoo beleefd, toen men mij het berigt bragt: Uw zoon, uw Johannes bevindt zich in de gevangenis te Einoch; hij is aan moord schuldig. Wel een uur lang ging ik langs den zeeoever, nog niet besloten hoe te handelen, want dikwijls scheen het mij toe, als ware het kind gestorven, doch dan klonk weder een zachte jammerkreet onder mijnen mantel en dreef mij verder. Zoo kwam ik aan de klove van Arlochan, en trad dezelve binnen, want de slagregen werd nog heviger, en mijne beenen wilden mij niet meer dragen. Al mijne leden waren verlamd, als had ik eene geheele scheepslading daarheen moeten slepen. Ik legde de kleine, in deszelfs windsels gewikkeld, tusschen de rotssteenen, beschouwde het wormpje nogmaals bij het schijnsel mijner lantaren, legde het blad papier naast hetzelve, met alles wat mijn korf bevatte en vlood toen als een Kaïn van daar."

De prins vatte met hevigheid den oude bij den arm en riep: »Booswicht, aan u kon ik mijn leven toevertrouwen! aan u, monster, die geene barmhartigheid hadt bij den aanblik der hulpbehoevende onschuld, op wiens hoofd de moord van een Stuart rust."

De pachter trok met een boos gelaat zijn arm uit de hand van den prins terug, die hem pijnlijk omvat hield.

»Zacht, heer, hoor geduldig naar het einde. Kon ik armzalig mensch het wagen, de smet van een zoo magtig huis uit het donker aan het licht te brengen? Stond mij eenige uitkomst op zijde, in den zoo eng bepaalden tijd? Ik gaf het schepsel in des Scheppers hand. Hij kon den vloed over hetzelve doen wassen, naar zijne ondoorgrondelijke wijsheid. Hij kon het redden, want Hij is de Almagtige. Maar, heer, toen ik den middag daarop het waagde, naar die plaats van afschrik te gaan, en de klove ledig vond, toen stond ik daar als een veroordeelde, en hoewel ook de graaf mij sedert dien tijd met weldaden overlaadde, hoewel ook de orkaan in het slot zweeg, de rust en de kalmte week voor immer van mijn bed, en toen mijne vrouw mij weinige maanden daarna mijnen Johannes schonk, zag ik met huivering op den schreijenden knaap, als moest mijne wandaad zich aan hem wreken, en in de tien jaren, waarin ik niets van het weggeworpen kind vernam, knaagden de giftigste slangen in mijne borst, en boette ik rijkelijk, in mijne stille oogenblikken den graaf benijdende, die zoo ligt vergeten kon, en die naauwelijks een jaar na die daad van Edenburg naar Culleanhouse terugkeerde, en de bruiloft van miss Constance met vorstelijke pracht vierde."

»En wat gebeurde na die tien jaren?" vraagde de graaf ongeduldig. »Spreek, langwijlige babbelaar, vindingrijkste aller folteraars."

De pachter stond op en ging naar den wenteltrap, die van den omgang in den toren afvoerde. »Nykin!" riep hij naar beneden, »oude man, klim eens op, wij hebben u noodig. Ik moet een getuige hebben voor mijne geschiedenis, die gij anders wel eens voor een fijngesponnen leugen zoudt kunnen houden, ten einde uw vertrouwen te mijnen voordeele te winnen. Maar houd u bedaard en ernstig, uwe hoogheid! Hetgeen het verhaal van den ouden herder beduidt, weten wij beide slechts en het staat alleen aan u, den uitslag zoo te bepalen, als gij dien hebben wilt."

Langzaam was de grijze Mattock opgeklommen, en stond vol eerbied aan den ingang het bevel van den heer af te wachten. Draff vatte hem bij den arm en schoof hem naar zijne zitplaats tegenover den prins, welke hij zoo even verlaten had.

»Schep wat adem, vriend, en spreek dan onbevreesd," zeide hij op harden toon. »De koningen maken de tong los of sluiten den mond; en zijne hoogheid heeft mij, gelijk u, het zegel van de lippen genomen. Daarom vorder ik van u, dat gij u bij eede verbindt, getrouw te verhalen, wat heden voor achttien jaren in de klove van Arlochan voorviel."

De grijsaard zag ongeloovig en verwonderd dan naar den pachter, dan naar den prins, doch daar beide hem ongeduldig aandrongen, zoo antwoordde hij, na zich een weinig bedacht te hebben:

»Ja, ja, heer Humphrey heeft zijn geheugen niet in whisky verdronken, zoo als menige landbezitter in Airshire. Heden is het de dag, het viel mij in, toen die lieve Bella dezen morgen mij het gelaat streelde, en daarbij sprak, zoodat het mij tot in de ziel drong: Goeden dag, oude, goede vader!"

»Zonder inleiding, grijze schutter. Schiet snel, gelijk gij onder Monks kommando gedaan hebt," beval Jacobus.

»Het is wel, hoogheid!'' stotterde de verschrikte grijsaard. »Wanneer ik de uitweidingen mag weglaten, zal de geschiedenis zeer spoedig verhaald zijn. Ik was toenmaals herder van lord Crasdow op Glenday, en hoedde de schapen en de ossen en runderen in de bergen: een zure arbeid, die mij weinig opbragt, en daarenboven werd ik nog door een strengen opzigter gekweld. Eens op eenen avond, toen ik eene groote kudde huiswaarts gedreven had, miste ik in den stal onze schoonste ram, van Engelsch ras; hij moest in de bergen afgedwaald zijn, want ik dreef bij het duistere avondlicht en stormachtig weder het vee naar huis; mijne dienst stond hier op het spel, ja, mijne eer, want geen Mattock had nog ooit straf aan ligchaam of goed ondergaan, zoo de ram niet weder teruggebragt werd. Aanstonds begaf ik mij dus zonder bedenken met onzen grijzen hond op weg, om veld, bosch en kreupelhout te doorzoeken, en daar mijn zoon Baptist mij juist op den slotweg tegenkwam; hij was toen nog een kleine knaap, en de tuinman gebruikte hem, om te wieden en vruchten te plukken, wijl de ladders den stijven Samuel te steil geworden waren, nam ik hem met mij op mijne zorgvolle nachtelijke bezigheid. Lang zochten wij te vergeefs tot ver beneden aan de zeekust; het schaap bleef verloren, en de donkere hemel goot den regen zoo digt neder, dat wij telkens in het bosch eene schuilplaats moesten zoeken. Eindelijk klaarde het weder op, de lucht werd helder, de lieve maan had haar vriendelijk gezigt naar de zee gekeerd, en wij verlieten het beschermend dak der oude eiken, treurig besloten, het afgedwaalde dier voor verloren te houden, en den moeijelijken terugweg aan te vangen. Eensklaps deed mijn jongen een grooten vreugdesprong en riep: »Vader Nykin, hoort gij niets? Dat is de scherpe stem van Spion, en hij slaat zoo kort aan, als riep hij ons. Vader Nykin, wij zijn gered, de ram is gevonden, en den opzigter de gelegenheid ontnomen, u te straffen." — De hond kefte in de verte aan zee, maar kwam niet terug, hoe dikwijls en luide ik ook mijn herdershoren deed schallen; en wij moesten moede en afgemat over de klippen en steenklompen klauteren, tot wij den oever bereikt hadden. Het was zoo als Bap voorzegd had. Het schrander dier stond als vastgenageld voor eene rotsklove, waarin het maanlicht zoo helder scheen, als had de maan, ten onzen gevalle, hare oogen zoo wijd opengedaan. Onze bok lag afgemat in de klove, maar toen ik er binnensprong, om mij van dien schat te verzekeren, viel mijn blik nog op een tweede voorwerp, dat mij bijna het eerste vergeten deed. Een pakje lag op den grond, ik wierp mijn hoed af, zette mijn staf neder, en in de hoop misschien iets van groote waarde te vinden, dat de zee hierheen kon gespoeld hebben, maakte ik het linnen los, en zonk in de hoogste ontroering op de knieën. De groote doek bevatte een zeer vreemd strandgoed, want een kindje lag, door het maanlicht beschenen, in dezelve, teeder als eene bloem aan de struik, slapend of dood, dit was mij nog een raadsel, want de kleine bewoog zich niet, en de onversaagde schutter van Monk durfde de hand niet naar hetzelve uitstrekken. Maar Bap was stouter dan ik, want naauwelijks had hij een scherpen blik op de vondst geworpen, of hij riep in kinderlijke vreugde: »Vader, de zee heeft een goede luim gehad, en ons ongeluk in een dubbel geluk veranderd. De ram is voor ons, maar dit engeltje daar voor moeder Patly, die zoo dikwijls nog naar zulk een speelpopje gewenscht heeft." — Welke keuze bleef mij over? Het verlaten schepseltje, welks ouders wij geloofden door de zee verslonden te zijn, te laten liggen, ware toch onchristelijk geweest, ik nam het dus voorzigtig van den grond op, wikkelde het weder in den linnen doek en het bonte tafelkleed, en legde het in de tuinmansmand, die Bap bij zich had gehouden. De medelijdende knaap juichte onder zijn last, maar toen ik mij gereed maakte, het schaap op mijne schouders te nemen, zag ik Bap struikelen. Een kistje lag voor zijne voeten, en een beslikt papier daar naast; beide werden geborgen en maakten de terugreize mede, maar dienden, toen wij in onze hut gekomen waren en door het lamplicht beschenen werden, meer tot ons afgrijzen dan tot onze verwondering. Heer, niet de storm, niet de zee had de klove tot eene ongeluksplaats gemaakt, — neen, eene wandaad, een schrikkelijk vergrijp had aan dat gruwvolle oord plaats gevonden, het hart van een wreede wolf was in eene menschelijke borst verdwaald geweest, want het kind was boosaardig nedergelegd, met voordacht aan den dood prijs gegeven, en zou voorzeker omgekomen zijn, had niet de Voorzienigheid ons daarheen gezonden. Op het papier, dat de predikant den volgenden morgen las, stond met groote stijve letters de naam: Arabella, en daarnevens: Christen, laat het doopen."

»Arabella?" riep de prins verschrikt, en zijne oogen fonkelden als vuurvlammen.

»Ja, de kleine, schoone Arabella was het," knikte de grijsaard vergenoegd, »die ik dochter noem, wijl God zelf haar aan mij geschonken heeft, en niemand tot hiertoe mij mijn dierbaar regt heeft betwist. In onze hut was zij als een teruggevonden kind; echter vreesde moeder Patly, dat wij onze vondst spoedig weder naar het graf zouden moeten brengen. Maar de hemel had het anders besloten, en toen Bap het kistje ledigde,

waarin zich zilveren muntstukken en een fraai gewerkt stuk zilver bevonden, lachte mijne zalige vrouw meer gerust, want de nood had haar de waarde van het geld leeren kennen, en toen het kind aan den haard verwarmd en met versche melk verkwikt was, herleefde het snel en wonderbaar, vervulde ons kleine huis met een gezond en krachtig geschrei, en van dag tot dag tot onze groote vreugde, meer en meer zich ontwikkelende, was zij tien jaren lang de lust onzer oogen. Toen bragt een toeval haar op Culleanhouse, en wij moesten haar missen, wijl heer Humphrey ons in gemoede deed verstaan, dat wij het geluk van het lieve meisje niet in den weg mogten wezen. Doch ik vertrouw, dat moeder Patly hare haverkoeken nog bakken zou, zoo zij haar oogappel aan den haard had mogen behouden."

Draff, die intusschen onafgewend het oog op den omtrek had geslagen, wendde zich levendig tot den prins:

»Zie naar beneden, heer, daar door de gescheidene bergtoppen heen. Die blinkende zilverstreep is de zee, gindsche bruine kegel is de rots, en daaronder is de plaats, waar Nykin zijn schat vond."

»Het is dezelfde klove, waarin zijne hoogheid ons bij het vuur aantrof," voegde de grijze herder er bij.

»Wonderbare zamenloop," zuchtte de prins in gedachten verdiept. »Doch Draff, er ontbreekt nog iets aan uw zeldzaam verhaal."

»Het is waar, heer, en ik zal u aanstonds dienen," antwoordde de pachter. »De kleine Bella, aan een geweldigen brand ontkomen, vlugtte in de bergen, werd toevallig door ons gevonden, en in het slot gebragt. Men vond haar zoo lief, zoo bevallig en vlug, dat bijzonder lady Constance verlangde, dat zij blijven zou. Ik moest in de omstreken naar haar onderzoek doen, vond de hut, waar zij te huis behoorde, en vernam Nykin's vertelling. Gij kunt denken, met welke gewaarwordingen. Het geheim bleef bij mij verborgen, want het was mij als een genadewoord van den hemel, en ook Mattock beloofde, Bella op Culleanhouse als zijne eigene vleeschelijke dochter te doen doorgaan, en aan ieder te verzwijgen, hoe hij aan het kind gekomen was. Hoe goed ook allen voor Bella waren, wij mogten haar toch niet aan de spotzucht der bedienden wegens hare duistere geboorte prijs geven."

»Maar hoe kon de vondst u en den Culleans verborgen blijven, daar de predikant en de vrederegter er van bewust waren, en hun ambt hen verpligtte het scherpste onderzoek te doen?" vroeg de prins, eenigzins wantrouwend.

»Graaf Davy reisde den volgenden morgen naar de hoofdstad, en ik met al de bedienden moesten hem vergezellen," antwoordde de pachter, zonder zich te bezinnen. »De zieke miss bleef aan de zorg harer min toevertrouwd. Of de laatste van Mattock's vondst iets vernam, is mij onbekend, en toen wij den volgenden zomer terugkeerden, was zij aan de koorts gestorven. Daarenboven behoort Arlochan even als Hochstown aan eenen anderen heer; een andere regter spreekt daar het regt, en de Presbyteriaansche geestelijkheid heeft geen verkeer met de regtgeloovige slotbewoners."

»Humph, twijfelt zijne hoogheid aan mijne geschiedenis?" vraagde, met naauwelijks verborgene ontevredenheid, de oude Mattock, die het antwoord van den pachter niet begreep. »De Engelschen vertrouwen de Schotten even zoo weinig, als de Schotten de Engelschen; doch zijne hoogheid behoort toch eigenlijk tot ons, en zal zijn landsman niet zonder grond voor eenen leugenaar houden. Waren wij niet in dit rottennest, zoo zouden het geschrift, het kistje, het tafelkleed, het stuk zilver voor de waarheid kunnen getuigen, want was het kind en hetgeen bij hetzelve was, voor ons bestemd, zoo hielden wij toch die eenige gedachtenisteekenen harer afkomst voor zoo heilig, als waren zij een rijk erfgoed geweest. Maar de bloedverwanten van Bella waren zeker ondeugende vreemdelingen, die slechts hier geland waren, om zich van den onwelkomen, misschien zondigen hemelzegen te ontdoen, en die, na de misdaad, zonder verwijl de zeilen tot de vlugt zullen hebben uitgespannen. Wie weet, of de niet te vertrouwen zee hen niet oogenblikkelijk gestraft heeft; hun geweten zullen zij zeker niet ontloopen zijn, want die schuldeischer heeft eene stem als de torenwachter op Stirling."

De prins stond hevig aangedaan op, knoopte zijn rok open, en haakte een fijne gouden ketting los, dien hij daaronder droeg.

»Neem dit, gij liegt niet, eerlijke Schot," zeide hij met warmte. »Het gelaat van uwe lieve pleegdochter getuigt meer daarvoor dan schrift of kistje. Daar, neem aan; Monk gaf u een zilveren bewijs uwer trouw, uw vorst voegt er het gouden bij, en wenscht dat gij beide nog dragen moogt, als gij misschien in Westminster zijne lijkbaar volgt."

De grijsaard weigerde het aan te nemen.

Hij, die zonder verdienste eene gunst ontvangt, zondigt tegen zijnen naaste, welke haar verdiende. Bewaar dat eereteeken, tot mijn zoon voor u gedaan heeft, wat ik voor koning Karel deed," zeide hij.

Daar knalde een schot uit het nabijzijnde pijnboschje, en de kogel vloog fluitend over het hoofd van den prins heen, en nam de hooge veder van zijne muts mede.

»Daar hebben wij het al," riep Draff met ontzetting. »Waarom steekt gij het hoofd ook boven den muur uit? Thans geldt het ons. Naar beneden aan de schietgaten! geen schot te vroeg, geen geweer in het wild gelost! De grijze dragonders zijn lange slapers, en hunne luiheid zal aan den zoon van menige brave huismoeder eenen onwelkomen slaap brengen."

De manschappen, die de kleine bezetting van den toren uitmaakten, hadden hunne geweren gegrepen en hunne posten ingenomen; ook de prins met hen, nadat hij eerst tot verwondering van de

Mattocks de kleine Arabella, zonder eenigen afstand in het oog te houden, en alsof het zoo behoorde, in de armen genomen, de blozende maagd met vuur aan zijne borst gedrukt, haar zijne Arabella genoemd, en met angstige voorzorg in den zekeren kelder gebragt had. Humphrey Draff was alleen met zijn lang geweer op den omloop gebleven, en in de diepe voren van zijn gelaat vertoonde zich eene ongewone levendigheid, als wilde eene geheime groote vreugde zijne rimpels effen maken, en het koude gelaat op nieuw verjongen. Als in zegepraal verheven boven vrees en vooruitzigten, zag hij uitdagend op het onheilspellend pijnbosch neder, en legde zijn geweer ongedekt over de borstwering heen, ten einde goed te kunnen treffen.

»Zoo zijt gij eindelijk aan het doel, Draff," zeide hij daarbij in zichzelven, »hetgeen uw vernuft reeds lang vooruit in het oog heeft gehad. Een verstandige hond slaat te regter tijd aan, en dan nog slechts half hoorbaar. Ook gij hebt dat booze geheim niet ten ontijde tot uw nut aangewend, en de paarlen voor de zwijnen geworpen. Zoo de hemel een goeden avond schenkt, dan zal voor u een lange dag van eer aanbreken. Gij maaktet den trotschen graaf tot uwen knecht, Draff. Deze vurige, ijdele vorst hebt gij niet minder in uw net, en uwe nietige galei zal door den koninklijken driedekker worden voortgesleept, misschien wel, wie weet het, naar het burgemeesterschap te Londen, of naar een anderen post, welke u een vrolijken ouderdom en uwen Johannes eene betere betrekking zal verschaffen, dan die van een Laaglandschen veehoeder. En de oude spreuk is toch weder bewaarheid: Men moet niet ieder schelmstuk van de hand wijzen, zoodra daarbij een helper is, dien men de strik zal kunnen omgooijen."

Zijne toespraak tot zichzelven werd door eene flikkering in de verte afgebroken. Hij meende in de boschvlakte blinkende wapenen te onderscheiden, zijn scherp oog meende zelfs aan hun spits een boerenknaap te zien, die op zijn zoon geleek, doch daar de menschenhoopen, die hij meende te hebben herkend, even spoedig weder achter de hoogten verdwenen, zoo schudde hij het hoofd en zeide lagchende:

»Johannes is ver van hier, hij heeft van zijne moeder zulk een bevreesd en teeder hart geërfd, dat zijne dapperheid zich niet verder dan binnen de muren der herbergen zien laat."

Maar een ander schouwspel maakte thans zijne opmerkzaamheid gaande. De stilte, die na het eerste schot op de uitgestrekte bergvlakte geheerscht had, werd thans plotseling door een luid, wanklinkend krijgsgeschreeuw afgebroken, en in hetzelfde oogenblik scheen zich iedere pijnboom of iedere den aan de kust der vlakte in een krijgsman veranderd te hebben. Even als een kring geoefende jagers een edel wild omsluit, steeg een tallooze hoop stevige mannen rondom uit het diepe woud, bergopwaarts, en op de vlakte gekomen, schikten zij zich snel in gelid, schouder aan schouder, zonder eene enkele opening aan de ingeslotenen tot doorbreking te laten, en hun schrikwekkend geschreeuw verdubbelende, liepen allen te gelijk op de torendeur aan. Men onderscheidde aan het hoofd der bende, tegenover de torendeur, zonder moeite, de drie aanvoerders, zoo wel aan hunne kleeding, want het meerendeel der aanvallers scheen slecht gekleed en tot het geringste gepeupel te behooren, als aan hunne luide kommando-stem en aanhitsende toeroepen.

Thans knalden er drie schoten uit den toren, en drie vijanden vielen doodelijk getroffen op het kiezelgruis der strijdplaats; oogenblikkelijk stuitte hun toeloop even snel als hij begonnen was, een hoop jonge honden gelijk, die keffend voor den jager uit in de wildbaan sprongen, doch zoodra het woedende everzwijn zich te weer stelt, geheel bevreesd staan en jankend het bosch zoeken.

»Dat nest is vol Jacobiten," riep de razende hertog van Monmouth uit.

»Welke duivel mag ze door de lucht heen er in gevoerd hebben."

»Bij mijn zwaard, de opene ingang is door eene goede deur verzekerd, en bij St. Barnabas, een vat met kruid dreigt ons aan de poort. Zouden die, roovers den moed hebben, zich en ons in de lucht te laten springen," riep de burggraaf van Lerinstane met zigtbaren schrik.

»Er verzuipen er meer in den beker dan in de beek!" schreeuwde de markies van Argyle. »Hadt gij gisteren niet allen zoo diep in het glas gekeken, en waart zonder uitstel aan het werk gegaan, de vos ware den val niet ontkomen. Terug in het bosch en ladders gehaald om storm te loopen!"

Nogmaals vielen er drie schoten uit den toren, nogmaals vielen er drie mannen onder kreten van pijn en smart, ter neder, en een vierde schot, hoog uit de lucht deed den kogel rakelings langs de wangen van Monmouth gaan, zoodat oogenblikkelijk zijne fijne wit satijnen borstlapellen, naar de huid van eenen roodgevlekten forel geleken. In hetzelfde oogenblik, en als op het kommando af, zag men niets dan de breede ruggen der aanvallers; en als door een tooverwoord, scheen de bergvlakte weder gereinigd en ledig, op de enkele gevallenen na en die welke gewond op den grond rondspartelden, terwijl de gansche troep weder in het digte woud verdwenen was! Slechts het breede gelaat van den burggraaf vertoonde zich nog boven een dikken hazelstruik; met oogen fonkelende van woede, zag hij over de vlakte en strekte den vuist woedend naar den toren uit, die door digten kruiddamp omgeven, naar een tooverkasteel geleek.

»Lacht nog maar eenige oogenblikken," riep hij boosaardig; »dan zal het blijken, of de heer van Old-Cullean de uilen uit zijnen toren verdrijven kan of niet. Omsingelt den berg, mijnheer! en laat niemand ontsnappen. Ik zal het kleine kanon van het slotplein laten halen, en ik verwed mijne regter hand, dat drie schoten uit dat kleine ding genoeg zullen zijn, om den ouden toren te

doen springen, of den ganschen bouwval te doen ineenstorten. Let op, zoodra zij in den koperen mond zullen gezien hebben, zullen zij de wapenen wegwerpen en de witte vaan uitsteken."

De burggraaf verdween, doch zijne over de bergvlakte weerkaatsende woorden waren niet zonder schrik op den toren vernomen geworden. De pachter klom van den omgang af en trad tot den prins.

»De burggraaf is een dolle hond," zeide hij met ongerustheid, »en wie zou onder dat breede ossenvoorhoofd zulk eenen inval hebben kunnen vermoeden?"

»Hadden wij den koningsverrader in het kasteel van Edenburg, inderdaad hij zou zijne regterhand niet te vergeefs verwed hebben," bromde de prins. »Maar wat hebben wij nu te doen? De deur biedt geen wederstand aan een kanonkogel. Mij dunkt, laten wij haar openen en naar buiten stormen, allen op één punt. De verrassing gaf zoo menigmaal het zwakkere leger den niet gedachten zegekrans."

»Hoordet gij dat geknal niet rondom ons, en hoe het lood van de oude steenen terugsloeg?" hernam Draff, voor zich heenziende. »Gij zijt niet gehard en bestand genoeg voor zulk eene hagelbui; ik nog minder, en de kleine Arabella het minst, die wij toch niet aan het gespuis kunnen achterlaten, om tot speelbal hunner lusten te dienen. Waarom moest ook dat eene stuk geschut, uit den slag van Naseby gered, juist hierheen gevoerd worden?"

»Hoor," riep nu de prins uit. »Welk een scherpe muzijk! Dat is de doedelzak; hij speelt het krijgslied van de zonen der Laaglanders."

»En dat is de stem van mijn Johannes," riep de pachter uit, op eenen toon, waarin jubel en schrik zich vereenigden. »De knaap brult als een zwarte stier. Hoort gij, hoogheid, welk feestlied uit de gezonde borst van den besten Schotschen knaap klinkt: »Koning Jacob leve! Koning Jacob boven! De koning is dood! Lang leve de koning! Naar boven, naar boven, naar den omgang!"

X.

Het tooneel was veranderd. Een deel der bontkleurige aanhangers van Monmouth werd door een corps dappere Bergschotten uit het woud gejaagd, en over de vlakte vervolgd. Hunne korte zwaarden kletterden, hunne geweren knalden, en hun krijgsgeschrei: »Koning Jacob!" weerkaatste over den bergtop, tot ver in de dalen heen, en in de nabijheid des torens zwaaide Johannes zijn veelkleurigen doek, onophoudelijk, als een wapenkoning, zijne jubelspreuk uitroepende. De prins had onder de menigte een zijner vertrouwden herkend; aarzelend sprong hij den trap weder af en liet de deur openen.

»Kersebay, welkom! te regter tijd welkom!" riep hij eenen ridder toe, die naar de deur ijlde, terwijl de Bergschotten voortgingen, den vijand uit het woud naar Culleanhouse te vervolgen. De officier boog zijne knie, en kuste de hand van den prins, terwijl hij zigtbaar aangedaan uitriep:

»God zegene mijnen koninklijken heer, en Hij schenke hem eene lange en gelukkige regering!"

»Mijn broeder....?" vraagde Jacobus verrast.

»Verwisselde de aardsche kroon met de hemelsche," antwoordde graaf Kersebay, »en het parlement liet u, mijn genadige heer, als den laatsten der Stuarts, in de straten van Londen tot koning uitroepen. Postboden werden naar Edenburg uitgezonden, en ik doorvloog de Laaglanden, om u te zoeken, en de eerste verkondiger van zulk eene belangrijke boodschap te zijn. Toen trof ik in den afgeloopen nacht uwe Bergschotten aan. Een jonge landman had hen opgeroepen, om u uit een dreigend gevaar te bevrijden, en door hem langs de kortste wegen gevoerd, kwamen wij aan, eer Monmouth, wiens nabijheid ik met schrik vernam, zijn moordplan volvoeren kon."

»Hij staat tegenover ons," riep de koning uit, »en zijn verraderlijke kogel vloog over ons hoofd. Op, mijn vriend, dat hij ons niet ontkome!"

Hij ijlde met zijne vrienden het woud in. Daar klonken aan gene zijde van het bosch helklinkende trompetten; toen vertraagde de koning zijne schreden en stond nadenkend stil.

»Eindelijk!" riep hij uit. »Dat is Dunrobin met de grijze dragonders. Spoed u tot hen, graaf, zij mogen niemand laten ontsnappen, en moeten het slot bezetten. Mij bindt nog eene bezigheid aan deze plaats, maar oogenblikkelijk ben ik weder bij u."

»Hoe zou ik haar kunnen vergeten?" sprak hij in zichzelven, terwijl hij naar den toren terugging, waaruit de Mattocks hem reeds de schoone Arabella te gemoet voerden. Maar een onverwacht schouwspel bond thans zijne voeten, en deed zijn snelvlietend bloed verstijven, terwijl een donker voorgevoel hem redding en zelfs gewonnen kroon vergeten deed. De drie knechten van den ouden Draff stonden weeklagend om hun meester en zijn zoon. Johannes lag op het mos; een kogel was hem door het hoofd geschoten, en over hem heen zag men, als levenloos uitgestrekt, de lange gestalte van den ouden opperpachter.

»Groote hemel, welk een offer is dat voor mij! Mijn redder, mijn getrouwste onderdaan gedood in hetzelfde oogenblik, dat mij de kroon gaf. O, alle heiligen, vernietigt dat zwarte spookachtige voorteeken — het voorspelt mij wee voor de toekomst." Zoo klaagde de koning, boog zichzelven naar de ongelukkigen, en hief, met behulp van den herder Nykin, den ouden Draff op van den grond.

»Kom toch tot uzelven, wanhoop niet, brave man," riep hij den ongelukkige toe, die in zijne armen hing met doodsbleeke wangen en verslapte leden.

Draff sloeg de oogen op; zijn blik staarde lang op het met bloed bevlekt voorhoofd van zijn zoon, en met eene krassende stem, die door aller harten

sneed, schreeuwde hij: »Geen kind meer! Met grijze haren, en geen kind meer!" Toen trok hij met krampachtig geweld zijne armen terug, zijne gelaatstrekken veranderden geweldig, zijne armen vielen slap neder, hij stortte ineen en lag zonder leven, nevens het lijk van zijnen zoon, tot ontzetting van allen, die getuigen van dit gruwzaam noodlot moesten zijn, en wien het verborgen bleef, welke duistere magt hier gewoed en den vermetelsten overmoed midden in zijn triomf tot schande gemaakt had.

XI.

Het vreedzame Culleanhouse had thans een geheel krijgszuchtig aanzien bekomen. Langgebaarde dragonders hielden op hunne grijze rossen en met lange blinkende zwaarden de poort en het hofplein bezet; de soldaten uit de nabuurschap waren op de weide gelegerd of rukten nog altijd in ongeordende troepen aan, omgeven van landlieden, die de nieuwsgierigheid van den akker had gelokt, terwijl de verschrikte en angstige herders hunne zwarte runderen en gevlekte schapen dieper in de bergen trachtten te drijven. Gewonden werden in de stallen van het slot gesleept, en de bleeke en verschrikte dienaarsstoet vertoonde zich bevreesd aan deuren en vensters. Thans naderde het slot een krijgsmuzijk, hetwelk begroet werd door het trompetgeschal en het roepen van: Leve de koning! door de dragonders. Eerst trad een schoone, langbaarde bok, naar Hooglandsch gebruik, de trouwe aanvoerder en te gelijk het zinnebeeld der vanen van de verschillende militaire afdeelingen, de poort binnen, en onmiddelijk achter hem marscheerden de blaauwe zakpijpers. Dan volgden in allen ernst de Bergschotten in hunne bontkleurige nationale kleederdragt, drie aan drie, schouder aan schouder gesloten, en na hen de koning, door het landvolk met verwondering aangestaard, dat zich misschien een koning geheel anders, en niet zonder de zware kroon en een slependen hermelijnen mantel, had voorgesteld, en dat toch zoo getroffen was over den aanblik van den vorst, die nog zoo even als de gemeenste soldaat voor zijn leven gestreden had, dat het hoed en muts afnam, en uit diepen eerbied het niet waagde, met den jubelkreet der krijgers in te stemmen.

Jacobus scheen aan al de zijnen toe, geheel te zijn veranderd. De frissche kleur van zijn gezigt was verbleekt, zijn helder oog verduisterd, geen trek van het vroeger vrolijk en ligtzinnig gemoed meer op zijn gelaat zigtbaar, zoodat graaf Dunrobin hem met vrees naderde, toen hij de vertraging van zijn terugkeer, met zijne verdwaling in het bosch, met een val van den Hooglandschen bruin, aan den zeeoever, en met de afwezigheid van den overste, die van Air naar Juan gegaan was, om de herfstoefeningen der ruiters bij te wonen, zocht te verontschuldigen.

»Laat dat zoo zijn, Bob," zeide de koning, ingespannen en met somber gelaat. »Er waren juist vreemden genoeg aan onze zijde, om de eerste trede naar onzen troon met hun bloed te besprengen. Waar is de overste?"

»Mijn broeder zoekt zijne vertraging goed te maken," antwoordde Dunrobin. »Hij jaagt met de beste compagnie Monmouth en Argyle na, en ik ben zeker, hij zal die beide hoogverraderlijke heeren aan uwe voeten brengen, eer nog de zon ondergaat."

»Hij zal niet; ik wil er niet aan," voer de koning voort, door eene inwendige huivering aangedaan. »Zij moeten zonder uitstel naar Edenburg gebragt worden. De heeren opperregters mogen met hen doen, wat hun pligt van hen vordert."

Ontsteld door het denkbeeld, dat zich weder aan hem wilde opdringen, ging hij schielijk verder, de schoone Arabella aan de hand met zich voerende Het meisje volgde hem werktuigelijk, hoewel met zigtbaren angst op haar gelaat. De aanblik van Culleanhouse verschrikte haar, daar zij niets dan mishandeling in deze muren te wachten had, en zij haren trouwen beschermer, den ouden Draff, dood aan hare voeten op het bloedige mos had gezien. Slechts de tegenwoordigheid der Mattocks, die niet van haar weken, vuurde het klein overschot van moed weder in hare ziel aan, toen zij op het punt was van te bezwijken, en door eene instinctmatige gewaarwording gedreven, hield zij zich aan den koning vast, hoewel zij ook te vergeefs zijne liefkozingen, zijne deelneming, zijne vertrouwelijkheid zocht te verklaren; zij had geen vrees, niet ééne booze gedachte daarbij, vaderlijke teederheid, is immers altijd met het heilige Godszegel gestempeld geweest, en de ridderlijke vastberadenheid, die de vreemdeling in haar bijzijn had getoond, deed haar ook voor zich het beste hopen, zelfs tegenover den strengen graaf en den zoo vertoornden vader van haren Alexander. Arabella wist niet, dat zij de hoofdoorzaak van al de schriktooneelen, die dezen dag gekenmerkt hadden, geweest was, dat zij, die geenen haat kende, dien had doen ontvlammen, nog eer zij geboren was; zij wist niet, dat zij zelf de eigenlijke, hoewel lijdelijke heldin dezer gebeurtenis was, en als hoofdpersone bij den feestelijken intogt in Culleanhouse verscheen.

Het eerste bevel des konings, deed allen, die met hem waren in de voorzaal vertoeven. Hij alleen trad in de kamer van den graaf Davy. De oude heer zat, als een doodelijk gewonde leeuw in elkander getrokken, gekromd in zijnen leunstoel, doch zijne diepliggende oogen schoten onder de breede wenkbraauwen, verzengende bliksemstralen op den binnentredende. Lady Constance trad hem aanstonds tegemoet, bleek als de dood en waggelende als eene stervende, drukte zij hare beide kinderen, die zij bij zich had, op de knieën, viel zelf voor hem neder en stamelende bragt zij bevende de woorden uit:

»Zijt genadig, hoogheid! opdat God u ook Zijne genade schenke!"

Jacobus hief haar ras van den grond op, en bragt haar op eenen zetel.

»Niet alzoo, Constance!" sprak hij met groote aandoening. »Wilt gij tot mijne schande, mij daaraan herinneren, dat ik voor u knielen moest, u in rouwe vergiffenis moest afbidden, voor hetgeen gedurende een geheel menschenleven niet genoeg geboet kan worden? Wees gerust, geheel gerust; gij zijt de goede engel, tegen wie de zwarte geesten, welke zich boven Culleanhouse verzameld hebben, nooit stand kunnen houden."

Onthutst zag hem de lady in de oogen, de graaf echter stond met ingespannen kracht op en hief trotsch en stout het hoofd omhoog.

»Waar zijn de ketenen?" vraagde hij in koortsachtige aandoening. »In welken kerker zal de laatste der Culleans zijnen intrek nemen? Voleindig uw werk; dan eerst toch zal het u goed zijn, wanneer gij het wapenschild, dat gij eens bevlekte, zult hebben doen verbreken, en zandheuvels daarover strooijen, opdat geene levende tong de faam worde uwer zoo edele daden."

Rustig trad de koning tot den grijsaard.

»Beleedig mij niet, vader!" antwoordde hij, geheel zonder scherpheid; »ruk de wonde niet verder open, die uwe woeste onmenschelijke hand, reeds tot doodbloedens toe geslagen heeft. Ik heb een geweldig regt tegen u, want mijne doodsvijanden hebben onder uw dak gerust. Gij, de lord, opperregter van dit graafschap, waart bewust van hunne misdaad, en uw haat zette hen zelfs tegen uwen koninklijken heer op. Herinnert gij u niet, hoe de edele Stafford zijn grijs hoofd, te Londen op het blok leggen moest, hoe mijn getrouwe Coleman moest vallen, beiden om mijnentwille, toen ik naar Brussel vlugtte, om den duivelschen achterdocht te ontgaan? En wat hadden zij, jegens Karel misdaan, tegen dat, wat gij en uw schoonzoon jegens mij misdeden? Zulke voorbeelden zijn niet goed voor de mindere ambtenaars. Maar Constance beschermt uw hoofd, beschermt uw huis, want hoe onmenschelijk gij ook deze martelares mijner zonde, behandeld hebt, gij blijft toch altijd haar vader."

»Prins, gij weet," riep, met den hoogsten uitdruk der schrik, de lady uit.

»Lord opperregter," ging Jacobus met klimmende stem voort. »Gij, dien koning Karel de magt gaf over regt en onregt, dien hij het zwaard der straf en den scepter der genade toevertrouwde, antwoord uwen koning: waar is Jacobus dochter, waar is die Stuart, welke in Culleanhouse het licht zag?"

De graaf stond als een steenzuil, Constance echter bedekte haar gezigt met beide handen en stamelde:

»O, bij al de voorbeden der heiligen, laat de dooden in rust!"

Jacobus omvatte haar teeder en boog zich tot haar.

»Gij werdt bedrogen, gij even als ik, door dezen man," zeidde hij met diep gevoel. »Handelde ik ook als een ligtzinnig jongeling met u, een vermanende brief van de hand des vaders, had mij tot mijnen pligt gebragt, want ik beminde u waarachtig, en slechts de drang der omstandigheden, verduisterde uw beeld in mijn hart. Maar in plaats dezer vaderlijke vermaning, in plaats van dit heilige voorregt des ouderdoms en der wijsheid, waaraan de jeugd meestal het oor leent, greep de woedende naar het mes, en wilde de eer verzoenen door moord."

»Moord," gilde Constance, en de oude graaf knarste:

»Draff! waar is die verrader, die booswicht?" en zonk, als door den donder getroffen, in zijnen stoel.

»Draff is dood en is een goeden dood gestorven," hernam de koning, diep ademhalende; »het geheim is wel bewaard, want wij met ons drieën dragen het slechts in onze borst, en daar zal het blijven, tot het deksel der doodkist het voor eeuwig verbergt. Ik zou thans alles kunnen goedmaken, Constance! want ik ben een vrij weduwnaar; ik zou eene kroon op uw zwaar gedrukt hoofd kunnen zetten, en met hermelijn al de wonden van uw hart bedekken. De burggraaf is aan het geregt vervallen; ik zou u tot weduwe kunnen maken en tot bruid tegelijk, en dus dien trotschen graaf met zijn bloedig geweten, genoegen doen."

»Ontzettende gedachten! Hoe kan Jacobus mond ze uitspreken?" jammerde de bleeke, sidderende vrouw. De koning drukte hare hand aan zijn hart.

»O, waarom rukte mij dat wreede noodlot, van de eenige plaats, waar ik gekend werd," riep hij uit. »Zoo lang ik deze reine hand in de mijne hield, had geen booze geest invloed op mij. Ik zou dien ouden daar, aan zijne zwarte spooksels kunnen overlaten, aan het gejammer van het kind, dat in middernacht zijn leger bezocht; maar ook hem wil ik verzoenen, gloeijende kolen op zijn hoofd stapelen; ik wil het peluw van Constance's vader weeker schudden, opdat zijn grijs hoofd een zachter sterfkussen vinde. Graaf, gij zijt geen moordenaar. Of de Hemel den wil voor de daad neemt, dat moge uw biechtvader beslissen. Het kind, dat gij bevaalt te vermoorden, leeft; mijne dochter leeft, mij tot lust en vreugde, en ik zal haar beminnen, gelijk ik mijne andere dochters bemin, ik zal haar zoo groot en gelukkig maken, als de hemel het mij slechts zal toelaten."

De graaf zat in stomme vertwijfeling; Constance had met eenen gil de armen naar den koning uitgestrekt, als wilde zij van hem de onbekende gave ontvangen; hare oogen dwaalden door de kamer rond, als zocht zij, hetgeen zij niet gekend en toch bemind had; eindelijk dreigde zij in onmagt te vallen.

»Herstel u, vriendin mijner ziel! Deze oogenblikken vorderen kracht en beradenheid, opdat wij geen gift in den zoeten beker mengen!"

Hij liep naar het einde der kamer en wierp de beide vleugeldeuren open. Zijn eersten blik viel op den burggraaf van Lerinstane, die met meerdere gevangenen tusschen de Hooglandsche wachten stond. De ruwe jager was een wassenbeeld

geworden, en in zijne bevreesde oogen, op zijne bleeke lippen stond duidelijk het jammerwoord: Genade! hetgeen zijne verlamde tong niet kon uitspreken.

»Gij hebt uwe regterhand verwed, burggraaf! en wij hebben de weddingschap gewonnen," sprak Jacobus hard en als in toorn. »Het zal jammer zijn van dien vinger, dat hij, aan den paal op de markt te Air in zonnehitte verdorren moet."

De krachtige man, stortte als door den bliksem getroffen op de knieën, en drukte zijnen zoon Alexander aan zijne borst:

»Genade, sire!" brulde hij, als een stervend everzwijn. »De dolle hertog, verleidde ons allen. De bedwelmende beker bragt al dien onzin voort. O, slechts geen schandelijken dood, om den wil van dezen schuldeloozen knaap, geene schande!"

»Ei, thans brult gij eene andere melodie, gij papieren tijger!" zeide de koning spottend. »Hoe zeide ook Argyle? Er verzuipen er meer in den beker dan in de beek. En wie het onkruid verdelgen wil, moet de wortels niet staan laten, want verraders broeijen verraders! voeg ik er bij als eene even waarachtige volksspreuk."

De burggraaf sloeg in onzettenden angst beide armen om zijnen zoon heen.

De koning trad tot hem en maakte den jongen man uit zijns vaders armen los, welke hem met strakke oogen aanstaarde, maar het toch niet waagde zich te verzetten.

»De Heer der heerscharen begenadigde ons heden met de schoonste kroon, en heeft de misdaad dezen dag ook met goed Schotsch bloed bevlekt, wij willen ons niet gelijk stellen met de boozen. Het zij uit onze gedachtenis gewischt, al wat hier geschied is, Culleanhouse zal niet als een vloek in onze herinnering blijven. Wilt gij uwen koning, uwen vaderpligt even als uw vaderregt afstaan, dan zult gij ook niet over Jacobus straffen behoeven te vertwijfelen."

»Ik wil, wil alles, wat gij goedvindt!" stamelde de burggraaf, herlevende even als de verwelkte bloem in eenen zomerregen.

»Durobin, zoo breng hem weg," beval de koning. »Voer den burggraaf onder zeker geleide naar de haven van Girvan. Het eerste fransche schip zal hem medenemen naar Frankrijk, en twee jaren moet hij daar vertoeven, om fijnere zeden te leeren. Een aanbevelingsschrijven aan den edelen Colbert zal hem begeleiden en ons ten waarborg voor hem zijn."

»En thans willen wij eenen feestkrans vlechten, opdat de tegenwoordige doornkroon, wat minder steke!" wendde zich de koning met vriendelijke waardigheid, tot zijne officieren, nadat de gevangenen weggevoerd waren. »Er is voor ons eene schoone heidebloem, uit bloed en smart opgewassen. Arabella kom in mijne armen, om er niet meer uit te scheiden! Zie niet treurig voor u heen, gij oude schutter van den dapperen Monk, en gij hooghartige knaap uit de klove van Arlochan! Wat gij aan dit kind gedaan hebt, kan uw koning u nimmer betalen; gij hebt uwe hut met haar gedeeld, zoo deele zij van nu aan haar slot, haar geluk, met u, en late u nimmermeer van haar gaan. En gij, beminnelijk kind! huivert gij, uwe armen om den man te slingeren, dien God u het naast gesteld heeft en wiens bloed in uwe aderen vliet? Zoudt gij niet gaarne Jacobus dochter zijn, wanneer de koning ook Alexander met den naam van zoon begroet? Ja, mijne ridders, hoort het, en hoore het gansch Schotland, dit lieve meisje is Arabella Stuart, is Jacobus dochter, en zal eens dit geve den hemel, de schoonste kroon zijns ouderdoms, bij de koude drukkende koningskroon zijn."

XII.

Het tooneel, dat later in het vertrek van lady Constance, waarheen de koning zijne Arabella geleid had, dezen zoo gebeurtenisvollen dag besloot, mag de lezer zelf beproeven, zich voor te stellen; hij kent toch de daarin handelende personen, hun karakter en betrekkingen. Of Arabella ooit vernam, wie hare moeder was, dit betwijfelen wij; echter zal de jongere schrandere dame het wel uit het gedrag der lady geraden hebben. Moedergevoel is als het groen der sparreboomen, dat door geen vorst versterft; en door alle knellende en drukkende omhulsels, nieuw en eeuwig jong wedervoortspruit; deszelfs wortel grijpt in het diepst der ziel en sterft slechts met haar, dus nooit.

De geschiedenis zwijgt van Arabella en verhaalt slechts van de beide wettige dochters van Jacobus, die hem op Engelands troon opvolgden. Maar in de gedenkschriften van eenen Schotschen graaf van Kilmarnock, vinden wij nog een later spoor van onze helden. Toen na eene korte, vijfjarige regering, Jacobus de tweede van zijn volk, zijn parlement, zijn leger, van zijne kinderen zelfs verlaten, voor zijnen eigenen schoonzoon, den prins van Oranje, uit Engeland gevlugt was, en onder Frankrijks leliën eene schuilplaats had gezocht, werd onder de getrouwen, die hem vrijwillig in zijne ballingschap volgden, eene burggravin van Lerinstane en Moorheaderaygs genoemd. Of zij Arabella of Constance gedoopt was, zeggen de bladeren dier familieboeken niet. Zij deelde in de ontberingen, de vernederingen, welke de ongelukkige vorst, wien zijn geloof meer gold dan drie kroonen, twaalf jaren achtervolgens in vreemde landen verdragen moest, en drukte hem te Saint Germain, met een hand vol liefde de moede oogen toe, die de rampen en ellenden des levens genoeg hadden aanschouwd, om gewillig en gaarne de armzaligheden der aarde achter te laten.

KAREL EDUARD NA DEN SLAG VAN CULLODEN.

Onder de aanvoerders der Jacobiten, wier opstand in 1745 zooveel leed in Engeland veroorzaakte, was de eerste in rang en ongeluk, zoowel als in vermetele onbezonnenheid, waarmede die burgeroorlog gevoerd werd, buiten twijfel Karel Eduard Stuart zelf. Eene belooning van 30,000 L. St. werd uitgeloofd aan dengenen, die het verblijf van dezen laatsten afstammeling van een doorluchtig vorstenhuis wist uit te vorschen en aan te wijzen, en men verbeeldde zich, dat in een land, zoo arm als de Hooglanden van Schotland, waarvan de bewoners zoo teugelloos waren, in zoo verre het de bezittingen van anderen gold, en die bovendien voor ten uiterste roofzuchtig bekend stonden, een veel geringer prijs genoegzaam zou geweest zijn, om zich van de gevangenneming van den pretendent tot den troon te verzekeren. Echter heeft zijne ontkoming, hoe lang ook vertraagd, en onder de grootste moeijelijkheden ten uitvoer gebragt, de schitterendste bewijzen van grenzenlooze trouw en gehechtheid opgeleverd.

Gedurende den slag van Culloden deelde Karel Eduard ruimschoots in de gevaren van dezen strijd. Het geschut, dat inzonderheid tegen zijnen standaard gerigt was, veroorzaakte belangrijke verwoesting onder zijne garde, en doodde den bediende, die zijn handpaard leidde; de prins zelf werd overdekt met de aarde, welke door de kogels werd opgeworpen. Herhaalde malen poogde hij zijne troepen te verzamelen, en volgens het oordeel van velen, die hem daar zagen, volbragt hij alle pligten van een moedig en braaf legerhoofd. Toen hij van het slagveld terugtrok, werd hij door een groot deel van zijne ruiterij gevolgd, doch niet regt zeker van hunne goede gezindheid zijnde, ontsloeg hij zich van hen, door hen op verschillende boodschappen uit te zenden, en inzonderheid, om de vlugtelingen mede te deelen, dat de plaats hunner bijeenkomst bij Ruthven, in Badenoch, zou wezen; want zoo groot was de roekelooze stoutmoedigheid vóór dezen strijd geweest, en zoo groot misschien ook hun vertrouwen op eene glorierijke overwinning, dat men zelfs verzuimd had, om het leger, in geval van eene nederlaag, eene plaats van zamenkomst aan te wijzen. Nadat Karel dus het grootste gedeelte zijner ruiterij had weggezonden, hield hij slechts eenige weinige Iersche officieren, die hem reeds langen tijd gevolgd waren, bij zich; hunne getrouwheid kwam hem minder twijfelachtig voor, dan die der Schotten; misschien wel, omdat zij in sterker bewoordingen hem daarvan de verzekering gaven. Hij vlood naar Gortuleg, de woonplaats van lord Lovat, misschien in de hoop, om eenen wijzen raad van dezen vermaarden edelman, of wel, om krachtdadige hulp van zijne magt te erlangen; want de eigenaar van Lovat, en Cluny Macpherson, lord Lovats schoonzoon, waren, ofschoon niet persoonlijk in den slag bij Culloden, toch beiden werkzaam, om met nieuwe troepen het leger des prinsen te versterken, en op weg derwaarts, toen zijn nederlaag beslist werd. Het was voor de eerste en tevens ook voor de laatste maal, dat prins Karel en lord Lovat elkander ontmoetten, en het was een oogenblik vol schrik en verwarring. De prins betreurde diep den rampspoedigen toestand van Schotland, doch lord Lovat had een meer regtstreeksch gevoel voor zijn eigen ondergang. Spoedig ontwaarde dus de prins, dat hij noch raad noch hulp van lord Lovat kon verwachten, en haastte zich dus, na eenige verfrissching genomen te hebben, wederom van daar. Gortuleg kwam hem nu te gevaarlijk voor, als zijnde te zeer in de nabijheid van het overwinnend leger, en misschien begon hij ook wel eenigzins de trouw van deszelfs lord in twijfel te trekken. Invergarry, het kasteel van den lord van Glengarry, was zijne volgende rustplaats, waar het toevallig geluk van een visscher, die een paar zalmen had gevangen, hem eenen maaltijd bezorgde. Het heerenhuis leed ontzettend door deze tijdelijke herberging van den prins; want het werd kort daarna door de Engelsche soldaten met buitengewone woestheid geplunderd en vernield.

Van Invergarry drong de vlugtende prins tot in de westelijke Hooglanden door, en nam zijn verblijf in een dorp, genaamd Glenbeisdale, zeer nabij de plaats, waar hij het eerst landde; op dezen tijd had hij alle verdere voortzetting van zijne gewaagde onderneming opgegeven. Zijne vurigste hoop en stoutste verwachting waren vernietigd geworden, door de vertwijfeling, die op zijne nederlaag gevolgd was. Karel zond van hier eene boodschap tot die bevelhebbers en soldaten, welke zich, overeenkomstig zijne gegeven bevelen, bij Ruthven zouden bevinden, en maakte hun bekend, dat hij steeds de innigste dankbaarheid zou koesteren voor hunne onkreukbare trouw en moedig gedrag, waarvan zij hem op verschillende tijden de doorslaandste bewijzen hadden gegeven, maar dat hij zich nu in de noodzakelijkheid bevond, hen tot eigen veiligheid aan te manen, dewijl hij door de omstandigheden genoodzaakt was, om naar Frankrijk de wijk te nemen, vanwaar hij eerlang met meer voorspoed hoopte weder te keeren.

Alhoewel niet meer dan duizend man zich op de aangewezene plaats der bijeenkomst bij Ruthven bevonden, verkeerde echter een groot gedeelte daarvan in de meening, dat er nog genoegzame hoop bestond, om hunne onderneming te vervolgen, en wilde den prins voorstellingen doen, ten einde zijn genomen besluit te herroepen. Lord George Murray behoorde onder dit getal, en verklaarde, dat, ingeval hem eenig bevel mogt worden opgedragen, hij wel zorgen zou, dat er geen gebrek aan levensmiddelen zou komen, zoo lang er slechts vee in de Hooglanden of meel in de Laaglanden was te vinden. John Hay werd afgevaardigd, om zijne opwachting bij den prins te maken, en hem te verzoeken, om zijnen post aan het hoofd van zijne legermagt te hernemen.

Het valt niet te ontkennen, dat die denkbeelden van de grootste roekeloosheid dezer lieden getuigden. Ieder verstandig man had reeds het hopelooze van deze onderneming ingezien, sedert de terugtogt van Sterling, zoo al niet reeds van Derby. Men kon niet vooronderstellen, dat een leger met slechts geringe vooruitzigten van aanvulling of versterking, en zamengesteld uit clans, die allen op zichzelven stonden, en beroofd van een groot gedeelte van de dapperste en beste opperhoofden, zouden toetreden tot een verbond, in hetwelk zij niet door een gemeenschappelijk belang vereenigd waren, en het was daarom eerder te verwachten geweest, dat, gescheiden als zij waren door onderlinge ijverzucht, het geheel geëindigd zou zijn, dat elke clan in het bijzonder zijn eigen voordeel zou bedoeld hebben.

Toen John Hay daarom bij Karel te Glenbeisdale kwam, om lord George Murray's reden en verzoek over te brengen, ontving hij van den prins een brief als antwoord, waarin hij in sterker en eenvoudiger woorden zijn genomen besluit herhaalde, om zich naar Frankrijk te begeven, vanwaar hij spoedig met eene geduchte krijgsmagt dacht weder te keeren. Ieder gedroeg zich na deze weigering volgens zijn bijzonder karakter. De hardnekkige vastberadenheid van lord George Murray getuigde van de trotsche eigenzinnigheid van zijnen ruwen en ontembaren geest. Lang had hij zich op het ergste voorbereid, als eene gebeurtenis, die men ligt voorzien kon, en daarom was hij nu gereed om alles te trotseren, terwijl integendeel de prins, die in zijne schoonste verwachtingen nooit geleerd had, om aan eenige verijdeling daarvan te denken, alles op dit tijdstip met regt als onherstelbaar verloren beschouwde.

Van dezen tijd af aan moest Karel zich beschouwen als geheel op zichzelven te staan, en afgescheiden van het leger, waarover hij vroeger het bevel voerde. In dezen staat van zaken scheepte hij zich in naar Long Island, aan welks kust hij een Fransch vaartuig hoopte te vinden. Tegenwinden, stormen en teleurstellingen van velerlei aard, vergezeld door moeijelijkheden, waaraan hij nog weinig gewend was, dreven hem van plaats tot plaats, op dit eiland en deszelfs omstreken, tot dat hij eindelijk South Uist bereikte, waar hij ontvangen werd door Clanranald, zijnde een van diegenen, welke zich het eerst bij dezen ongelukkigen prins gevoegd hadden, en hem thans met hartelijkheid in zijne nooden bijstond. De prins nam hier veiligheidshalve zijn verblijf in eene boschwachtershut van de armoedigste soort, genaamd Carradale, gelegen in het midden van het wild gebergte, hetwelk dezen naam draagt.

Maar elke schuilhoek werd nu naauwkeurig doorzocht, en inzonderheid waren het de eilanden, waar men vermoedde, dat zich de voortvlugtige prins verborgen hield. Generaal Campbell zeilde zelfs geheel tot het eiland St. Kilda, hetgeen toen wel voor den uitersten hoek der beschaafde wereld kon gehouden worden. De eenvoudige bewoners hadden niet dan een zeer verward denkbeeld van den oorlog, die het gansche Britsche rijk verontrustte, en meenden, dat die ontstaan was door eenig verschil tusschen hunnen heer, den laird van Mac Leod, en eene vrouw op het vaste land. Misschien waren zij op die gedachte gekomen door het aandeel, dat de koningin van Hongarije min of meer in dezen oorlog had.

Generaal Campbell, van St. Kilda terugkeerende, landde op South Uist, met oogmerk om het Long Island van het zuiden tot het noorden te doorkruisen. Hier ontmoette hij Mac Donald van Skye, en Mac Leod van Mac Leod, alsmede een sterk regiment geregelde troepen, die met hetzelfde doel hier aanwezig waren. Terwijl deze krijgsmagt — ten getale van 2000 man — met de grootste gestrengheid de verborgenste schuilhoeken van het eiland doorzochten, was de gansche kust met kleine oorlogschepen, kotters en andere soort van gewapende vaartuigen als overdekt. Het scheen alsof des prinsen ontkoming aan zulk eene scherpe vervolging ten eenenmale onmogelijk moest wezen; doch eene moedige en edele vrouw redde hem, toen waarschijnlijk ieder ander middel zou gefaald hebben.

Deze vrouw was de beroemde Flora Mac Donald. Zij was vermaagschapt met Clanranald, en bevond zich toevallig ten huize van dat opperhoofd te Ormaclade op South Uist, ten tijde van het voorval, waarover wij spreken. Haar stiefvader behoorde tot den clan van sir Alexander Mac Donald, en was bij gevolg een vijand van den prins, hij had het bevel over de krijgsmagt, welke Mac Donald's naam droeg, en welke zich toen op South Uist bevond.

Niettegenstaande de vijandelijke gezindheid van haren stiefvader, had Flora Mac Donald spoedig een plan ontworpen, om den ongelukkigen vlugteling te redden. Met dat oogmerk wist zij een pas te verkrijgen voor zichzelve, benevens voor een mannelijke en eene vrouwelijke bediende; deze laatste werd Betty Burke genoemd; de plaats van Betty Burke zou door den pretendent in een vrouwelijk gewaad vervuld worden. Onder deze vermomming gelukte het Karel, om, hoewel niet zonder het doorstaan van vele gevaren, ten laatste Kilbride, gelegen op het eiland Skye, te bereiken; maar zij waren hier nog op het grondgebied van sir Alexander Mac Donald, en doordien dat opperhoofd zich aan de dienst van het thans regerend vorstenhuis verbonden had, verkeerde hier de prins nog in evenveel gevaar als vroeger. Doch het schrander beleid, en de tegenwoordigheid van geest van miss Flora Mac Donald blonk op nieuw ten behoeve van den man, die zoo zonderling onder de bescherming geplaatst was geworden van iemand van hare sekse en leeftijd. Zij besloot, om het geheim aan lady Margaret Mac Donald, de echtgenoote van sir Alexander, te openbaren, vertrouwende op haar vrouwelijk medegevoel, zoowel als op eene verborgene genegenheid voor de Stuarts, welke in het hart van bijna elke schotsche vrouw huisvestte.

Lady Margaret was in de grootste verlegenheid, toen zij van Flora Mac Donald het noodlottig geheim betrekkelijk hare vermomde vrouwelijke bediende vernam. Haar echtgenoot was afwezig, en het gansche huis opgevuld met officieren van de troepen. Uit dien hoofde beschouwde zij het als het beste middel ter behoudenis van den beklagenswaardigen prins, om hem aan de zorg van Mac Donald van Kingsburgh op te dragen, wien zij kende als een kloekmoedig en schrander man, en die agent was van sir Alexander. Flora Mac Donald geleidde nu zelve Karel naar het huis van Mac Donald van Kingsburgh. Zij wisten gelukkig alle gevaren van ontdekking op den weg derwaarts te ontduiken, ofschoon het onbevallig en ongeschikt voorkomen van een man in een vrouwelijk gewaad meermalen vreemde vermoedens opwekte.

Van Kingsburgh vertrok de vlugteling naar Rasa, waar hij met vele bezwaren te kampen had. Het eiland had veel door de plundering geleden, om reden dat de Lairds medepligtig aan den opstand waren geworden. Gedurende dit tijdperk van zijne omzwervingen ging hij door voor den bediende van zijnen gids, en het grondgebied van den laird van Mac Kinnon strekte hem nu voor eenigen tijd tot schuilplaats; doch niettegenstaande dat opperhoofd alle pogingen ten zijnen voordeele in het werk stelde, kon dat gedeelte van Skye hem langer geene rust of veiligheid aanbieden, zoodat hij op nieuw genoodzaakt was, om nogmaals zijne toevlugt op het vaste land te zoeken, en hij werd op zijn verlangen op Loch Nevis aan wal gezet.

Ook hier verbeidden hem dreigende gevaren, en ter naauwernood kon hij zijne ontkoming bewerkstelligen. Tallooze troepen doorkruisten dit distrikt, hetwelk, onder het gebied staande van Lochiel, Keppoch, Glengarry en andere Jakobitischgezinde opperhoofden, insgelijks reeds tot rebellie begon over te hellen; en de prins en zijne gidsen vonden zich weldra in dier voege tusschen de schildwachten ingesloten, dat het onmogelijk was, om verder tot de provinciën door te dringen. Met bijna ongeloofelijke inspanning gelukte het hem eindelijk om te ontvlieden, en de ongelukkige vorst vervolgde nu zijnen onzekeren togt met gescheurde kleederen en dikwijls zonder voedsel, verwarming of uitzigt op huisvesting. De eenige hoop, die hem bijbleef, was, om een Fransch vaartuig op de kust te vinden; ten laatste bereikte hij het gebergte van Strathglass. Hier zocht en vond hij schuilplaats in eene grot, waar zeven voortvlugtigen ter zake van rebellie hun verblijf hadden genomen, en van den roof van vee en andere zaken, die zij magtig konden worden, leefden. Deze mannen deelden gaarne den deerniswaardigen zwerver alles mede, wat zij konden geven; maar toen zij in dien zwerver den prins herkenden, voor wien zij veelmalen hun leven gewaagd hadden, zwoeren zij onveranderlijke trouw aan zijne zaak. Nimmer had de prins van de keur zijner gehoorzame en getrouwe onderdanen meer bereidwilligheid, hartelijke toegenegenheid en wezenlijke hulpvaardigheid ondervonden, dan van deze mannen, verbannen uit de maatschappij en ongehoorzaam aan de wetten van het besturend bewind. Wenschende, om Karel allen bijstand te verleenen, die in hunne magt stond, ondernamen de vermetele vrijbuiters het, om hem van eene betere kleeding, schoon linnen en wat hij verder noodig had te voorzien, en bragten hunne oogmerken ten uitvoer op eene manier, die wel van een woest, doch tevens ook van een eenvoudig en edelmoedig karakter getuigde.

Bij deze lieden toefde Karel Eduard omtrent drie weken, en het was met groote moeite, dat zij hem wilden vergunnen, om hen te verlaten. »Blijf bij ons," riepen deze goedhartige roovers, »de stapels goud, welke het gouvernement op uw hoofd gesteld heeft, mogten soms een of ander edelman in verzoeking brengen, om u te verraden; want hij kan zich naar een verafgelegen land begeven, om daar van den prijs zijner schande te leven; maar voor ons bestaat zoodanige verzoeking niet. Wij kunnen geene andere taal spreken dan onze eigene, wij kunnen nergens leven dan in dit land, alwaar, indien wij één haar van uw hoofd wilden krenken, zelfs de bergen zouden nederstorten, om ons te verpletteren."

Een merkwaardig voorbeeld van edelen moed en innige gehechtheid had op dezen tijd — 2 Augustus — plaats, en diende om de verdere vlugt van den doorluchtigen zwerver te begunstigen. Zekere Roderick Mackenzie, een zoon van een goudsmid in Edinburgh en voormalig officier van des prinsen leger, werd in zijn schuilhoek, in den omtrek van Glenmoriston ontdekt. Hij was omtrent van dezelfde grootte als de prins, en geleek veel op hem, zoowel in persoon als gelaatstrekken. Eene partij soldaten bezette zijnen schuilhoek; hij verdedigde zich dapper, en wenschende zijnen dood nuttig te maken voor de zaak, waarvoor het hem niet langer vergund werd te leven, riep hij met stervende lippen uit: »Ach, booswichten! gij hebt uwen prins gedood!" Zijn grootmoedig oogmerk was bereikt. Mackenzie's hoofd werd van het ligchaam gescheiden, ging voor dat van Karel Eduard door, en werd ook als zoodanig naar Londen gezonden. Het duurde eenigen tijd eer de waarheid aan het licht kwam, en in dien tusschentijd had Karel gelegenheid, om, door deze voor hem gunstige omstandigheden geholpen, zich te kunnen vervoegen bij Lochiel en Cluny Mac Pherson, die, zoo als hij vernomen had, zich met nog eenige getrouwen in Badenoch schuil hielden. Ten einde dus die gezellen van zijn leed en van zijne gevaren weder te zien, zeide hij de goedhartige roovers vaarwel; twee van hen evenwel met zich nemende, als zijne wachten en leidslieden.

Na het doorstaan van vele moeijelijkheden, zag Karel zijne getrouwe aanhangers Lochiel en Cluny Mac Pherson weder, alhoewel niet zonder zich van beide zijden aan het grootste gevaar bloot te stellen. Zij namen voor eenigen tijd hun verblijf in eene kleine hut, diep verscholen in een kreu-

pelbosch, ter zijde van eenen berg, genaamd Benalder, waarbij een uitgestrekt jagtgebied behoorde, waarvan Cluny Mac Pherson eigenaar was. Hier leefden zij vrij gerust, en in een veel grooter overvloed, dan de prins gedurende zijne omzwervingen nog gekend had.

Omstreeks den 18 September, ontving Karel berigt, dat twee Fransche fregatten te Lochnannagh gereed lagen, om hem en andere vlugtelingen voor zijne zaak, naar Frankrijk over te voeren. Lochiel scheepte zich met hem in, op den 20 September; en zoo deden omtrent 100 anderen van zijnen aanhang, wien deze tijding op de plaats had gebragt, waar het schip lag. Cluny Mac Pherson bleef achter; hij wist zich verscheidene jaren in zijn eigen land schuil te houden, en was de agent, door wien Karel Eduard nog langen tijd zijne betrekkingen met zijne getrouwe Hooglanders onderhield.

De prins landde bij Morlaix, in Bretagne, op den 29 September. Zijne korte, doch schitterende expeditie, trok de aandacht en bewondering van geheel Europa tot zich. Sedert zijne ontscheping in Boradale, den 26 Augustus 1745, tot den dag zijner landing in Frankrijk, lag een tijdperk van dertien maanden en eenige weinige dagen; vijf maanden daarvan, waren voorbijgegaan in de dreigendste gevaren, eene vermoeijende reeks van ontvlugtingen in armzalige schuilhoeken en gewaagde ondernemingen, waarvan men in geene geschiedenis of verdichting eene wedergade vindt.

Gedurende zijne omzwervingen was het geheim van des pretendents verblijfplaats aan honderden van beide seksen toevertrouwd; doch geen enkel persoon, van welken leeftijd of stand, hetzij aanzienlijk of gering, zelfs van roovers, die zich hun onderhoud met gevaar van hun leven verschaften, die er een oogenblik aan dacht, om zich te verrijken, ten koste van eenig verraad te plegen, jegens den zoo bitter vervolgden en betreurenswaardigen vlugteling. Zulk een belangloos gedrag zal buiten twijfel eene onvergankelijke glorie op de Hooglanden van Schotland doen stralen, zoolang hunne bergen bestaan zullen.

HET EILAND TRISTAN D'ACUNHA.

Op dit eiland hielden de Engelschen een garnizoen tijdens de ballingschap van Napoleon op St. Helena; na zijn dood werd dit opgeheven. Een oude korporaal, Glass genoemd, die zijn tijd genoegzaam had uitgediend, verzocht en ontving verlof daar te blijven, met zijne vrouw (eene Hottentotsche) een kind, en twee soldaten van zijn corps. Deze laatsten, wie het eenzame leven echter spoedig verdroot, verlieten het weldra met een Zuidzeevaarder, die het eiland aandeed. De oude Glass bleef dus met zijne vrouw en kind de eenigste bezitter van deze plaats. Het eiland is vulkanisch, en heeft een hooge piek, die van een tafelland, dat 1000 voet boven de oppervlakte der zee ligt, zich tot eene hoogte van 7600 voet verheft. Op den top van dit tafelland is een ontzettend groote krater, die met water gevuld is, rondom welken de albatros en andere zeevogels hnnne nesten bouwen. Het tafelland, dat zeer moerassig is, en waarop zich niet minder dan veertig kraters bevinden, kan volstrekt niet gebruikt worden. Het eenigste land, dat bebouwd kan worden, is slechts eene strook van zes of zeven (Eng.) mijlen lang, en een vierde tot eene halve (Eng.) mijl breed, en loopt van den kant des bergs tot aan de zee, boven welker oppervlakte het veertig of vijftig voet verheven is.

Sedert de vestiging van den korporaal is de bevolking van Tristan d'Acunha tot drie en zeventig personen gestegen, waaronder zeven en twintig kinderen en kleinkinderen van den gouverneur Glass. Zijne dochters, ofschoon donkerkleurig, zien er zeer goed uit, en vinden gemakkelijk een man. De reden hiervan is, dat vele Amerikaansche Zuidzeevaarders dit eiland aandoen, om water in te nemen, en van hunne schepen blijft nu en dan een man daar achter. Ongelukkig hebben er ook van tijd tot tijd vele schepen op de kust schipbreuk geleden, en de oude Glass heeft zich altijd op de edelmoedigste wijze jegens derzelver ekwipagiën gedragen. Ook van deze zijn eenige lieden bij hem achtergebleven; en daar iedereen op het eiland den ouden man iets te danken heeft, hetzij eene vrouw, of bijstand in het bouwen van eene hut, een paar ossen, eenige schapen of iets van dien aard, zoo is iedereen door dankbaarheid en belang aan den man verbonden, die geestelijke, schoolmeester, geneesheer en bloedverwant van bijkans allen is, en door iedereen met den grootsten eerbied behandeld wordt.

De wetten zijn er hoogst eenvoudig. Ieder inwoner levert op zijne beurt, als een schip het eiland aandoet, eenige levensmiddelen aan hetzelve; het voordeel, dat dit oplevert, is zijn uitsluitend eigendom: en daar van dezen regel nimmer afgeweken wordt, leven allen in de gelukkigste eendragt. Voor eenigen tijd deed een Engelsch pleizierjagt het eiland aan. De oude Glass zou dien dag zijn jongste kind, dat drie maanden oud was, doopen; en daar hij van boord eenigen wijn en levensmiddelen verkreeg, vierde het geheele eiland feest, en werd het kind, ter eere van Engelands koningin, Victoria geheeten. De jonggedoopte ontving van den eigenaar van het jagt vijf schapen ten geschenke, welke kudde haar in eigendom zou toebehooren. De geheele bevolking verklaarde eenstemmig, dat allen voor deze kudde zouden zorg dragen, totdat de eigenares in het huwelijk zou treden.

Er waren op het eiland eene menigte schapen en runderen, eenige varkens, alleruitmuntendste aardappelen en overvloed van water. Ofschoon buiten alle weelde, heeft de bevolking aan geenerlei noodwendigheden gebrek, en leeft volkomen tevreden.

DE WITTE ZWALUW.

Eene Indiaansche Geschiedenis.

I.

Ver in het westen van Amerika en op eene zeer hooge noordelijke breedte, woonde in de tweede helft der vorige eeuw een kleine Indiaansche stam. Zwak in getal was hij ook van zeden eenvoudig en onkrijgshaftig; mingeoefend in de wapenen had hij ook, toen hij nog meer zuidwaarts woonde, zoo dikwijls en veel van de aanvallen en overrompelingen zijner magtiger naburen te lijden gehad, dat hij van lieverlede geheel naar het noorden gevlugt was, in de hoop, daar de aanvallen zijner vijanden te ontgaan. Matonaza, een jong opperhoofd van naauwelijks twintig jaren, had het opperbevel over dezen stam, en zijne hut aan den oever van een klein meer opgeslagen. Bekend als een onvermoeid jager, vol werkzaamheid en volharding, had hij zijne waardigheid zoowel aan zijne persoonlijke verdiensten als aan den roem zijns vaders te danken, terwijl zijn geheele stam nog slechts uit zevenentwintig man bestond, die van een geheel, eenmaal magtig volk overgebleven, en door ongeluk in den oorlog verdreven waren in eene streek, waar het wild veel schaarscher was, dan op hunne vroegere woonplaats, was zijne heerschappij onbegrensd. Matonaza was nog ongehuwd, maar het schoonste meisje van zijn stam, de Witte Zwaluw, was tot zijne vrouw bestemd, zoodra hij zijn eenentwintigste jaar achter den rug hebben, en het meisje haar zeventiende ingetreden zou zijn.

De Hondsribben Indianen hadden te dier tijd (1770) nog slechts weinig omgang met de blanken gehad, maar Matonaza zelf had gereisd en het Prins-van-Wallisfort bezocht, waar hij door den gouverneur zeer minzaam ontvangen was. Hier had Matonaza belangrijke kennis van de beschaving der blanken opgedaan, zonder de ondeugden aan te nemen, die de roode man zoo gaarne van den blanke overneemt. Hij had eenige der beste invloeden van de beschaving overgenomen; hij achtte bij voorbeeld de vrouw hooger dan zijne landgenooten, bij welke zij nog den stempel der slavernij, dien vloek van den wilden staat, draagt en niets meer dan de plaats van een lastdier inneemt. Hij had zich van zijne verkeering met de bleekgezigten groote voordeelen voor zijnen stam voorgesteld; maar de vijandelijkheden der Athapascow-Indianen had hem genoodzaakt, zich spoedig naar de ongastvrije landstreek in het hooge noorden terug te trekken, om slechts het overschot van zijn stam voor eene gewisse vernietiging te bewaren. Naar alle waarschijnlijkheid hebben over het algemeen de hoogere noordelijke streken van het vaste land van Amerika hunne Indiaansche bevolking, waarvan de Esquimaux afstammen, aan dergelijke oorlogzuchtige vervolgingen te danken.

Het waren meer de behoeften van jagt en visscherij, dan een gevoel voor het schilderachtige gewest, die Matonaza deze bevallige woonplaats hadden doen kiezen. De wigwams van het jonge opperhoofd en zijne lieden stonden op een heuvel, die een uitgestrekt gezigt over het meer aanbood, en de bosschen van berken, pijnen en populieren, die om het meer stonden, verschaften aan den kleinen stam brandhout, palen voor hunne tenten, kano's, wapens en wild. In de verte zag men met sneeuw bedekte bergen in hun eeuwig winterkleed. Regts van de tenten viel een groote waterval, die ook in den hardsten winter niet bevroor, maar omlaag altijd een klein waterbekken openhield, waarin men zelfs in het koude jaargetijde visschen kon. Aan den voet der nabijgelegene bergen vond de jager het hert, het eland en den buffel, terwijl de vrouwen met netten en lijnen visch in het meer vingen. Op zijn tijd was hier ook een groot aantal gevogelte, en ofschoon de kleine stam uit het warmer zuiden verdreven was, had hij toch geen oorzaak over zijn tegenwoordigen toestand te klagen; hunne tenten verleenden hun eene behoorlijke huisvesting; zij hadden overvloed van voedsel en voldoende werkzaamheden, en genoten langen tijd vrede en rustige tevredenheid. Ver van het gewoel des oorlogs besteedden de mannen al hunnen tijd aan de jagt, en werden minder ruw en wreed, sedert zij de gewoonte, hunne medemenschen te dooden en te scalperen, hadden laten varen. De vrouwen ondervonden het eerst de verandering, die er met hare mannen had plaats gegrepen; deze werden zachter en teederder, en menige zucht tot krachtsinspanning, die vroeger alleen tot moord en doodslag gediend had, werd thans aan het huiselijk leven dienstbaar gemaakt. Ook de omstandigheid, dat ieder krijgsman slechts ééne vrouw had, en verscheidene zelfs geen — want hunne vijanden hadden niet alleen hunne beste krijgslieden verslagen, maar ook de huwbare vrouwen medegevoerd — had hun karakter eenigermate verbeterd. Gelijk overal, zoo verdierlijkt ook bij de Indianen de veelwijverij de mannen, en in zulke stammen, waar de rijke krijgsman tot acht vrouwen toe mag nemen, is het vrouwelijk geslacht altijd tot slavernij verlaagd. Maar in den omtrek van het Witte Meer waren geene vrouwen in overvloed, en men wist derhalve hare waarde behoorlijk te schatten.

Met genoegen zag Matonaza dezen staat van zaken. Sedert hij zich onder de blanken had opgehouden, was hij eerzuchtig geworden; hij wenschte zijn volk te beschaven, en had zijn stam reeds aan eene vaste woonplaats en eene onoplosbaarheid van het huwelijk gewend, wat reeds eene zeer groote schrede was. Nu ving hij moedig eene meer gewaagde poging aan, namelijk om de mannen over te halen, zelf een gedeelte van het zwaarste werk te verrigten, maar hier stuitte hij op een onverwinbaren tegenstand. De vrouwen toch waren van oudsher gewoon geweest de sleden te trekken, de goederen te dragen en de tenten op te slaan, ter-

wijl de mannen aten, rookten en jaagden. Iedere afwijking van deze levenswijze was beneden de waardigheid van een krijgsman. Matonaza ondervond hoe moeijelijk het was, eenige duurzame verandering te brengen in de levenswijze van eenen wilden stam, die aan jagt, een zwervend leven en krijgstogten gewoon was. Hij gevoelde, dat hij zijn volk eerst aan eene vaste woonplaats en aan den landbouw gewennen moest, eer hij hopen kon, het te beschaven.

Na zijn plan ontworpen te hebben, zond hij den besten voetganger van zijnen stam naar het Prins-van-Wallisfort; hij gaf hem eenige pelterijen en eene boodschap aan den gouverneur mede, met aanwijzing de onbezochtste paden te volgen, voorzigtig te reizen, en vooral te zorgen, dat de gevreesde Indianen van Athapascowsie hem niet op het spoor kwamen. Drie maanden verliepen, eer de afgezonden bode terugkeerde; toen was hij vergezeld van een jong, avontuurziek Engelschman, die gaarne deze gelegenheid te baat nam, om de zeden en gebruiken van de afgelegene Indiaansche stammen te leeren kennen, en de aardrijkskunde van het binnenland te bestuderen. Matonaza ontving hem welwillend, en verheugde zich, met zijn hulp de maïs- en graanvelden te kunnen aanleggen, door wier bebouwing hij zijne Indianen aan vaste woonplaatsen gewennen, en alle vrees voor hongersnood voor het vervolg ontnemen wilde. Mark Dalton was hem daarin gaarne behulpzaam. Hij was de zoon van een welgesteld deelhebber van de Hudsonsbaai-compagnie, en bij zijne neiging tot jagt, reizen en avonturen bezat hij groote kundigheden in de landhuishoudkunde. Daar hij slechts een jaar ouder was, dan het jonge Indiaansche opperhoofd, waren zij weldra vrienden, en schier van den eersten dag af onafscheidbaar bij elkander.

Het jonge opperhoofd kon slechts met moeite zijne akkers bebouwen, hoe klein zij ook waren, ofschoon Mark en hij zelf handen aan het werk sloegen, want alleen de vrouwen volgden hun voorbeeld. De grond was niet van de beste, en het klimaat nog streng, maar er kon toch graan voortkomen, en Matonaza liet den moed niet zakken. Een geheele lente, zomer en herfst werden aan het akkerwerk besteed, en toen laat in den herfst een rijke oogst den stam veroorloofde, zijn gewonen maaltijd van wild, visch en buffelvleesch met graan en maïskoeken af te wisselen, waren allen zeer tevreden. De van nature trage Indianen verheugden zich over het onverwacht uitzigt, nu ook door den arbeid der vrouwen in hun onderhoud te kunnen voorzien. Wel was dit niet wat het jonge opperhoofd wenschte, maar het was toch een stap vooruit, en daarmede was hij voor eerst tevreden.

Hij verwaarloosde daarom echter de jagt niet. Daar Mark in al de geheimen van zijn beroep verlangde ingewijd te worden, nam Matonaza hem mede ter jagt op den eland, dien hij te voet in de sneeuw aantastte. Dit is het moeijelijkste feit der Indiaansche jagt. De jagers leggen namelijk alle wapenen af, die hen hinderlijk kunnen zijn, en behouden slechts een mes en eene tasch met gereedschap om vuur te maken. Daar de jagt bovendien alleen gehouden wordt, als er veel en losse sneeuw ligt, dragen de jagers lange sneeuwschoenen. Het jonge opperhoofd en Mark Dalton stonden met het aanbreken van den dag op, en nadat zij gelukkig een eland opgejaagd hadden, vervolgden zij het hardnekkig over de sneeuw. In gewone gevallen zou deze jagt vruchteloos zijn geweest, want niemand kon zoo hard loopen, dat hij den vluggen eland inhaalde, maar thans, nu het zware dier bij iedere beweging tot aan het lijf in de sneeuw zakt, terwijl de jagers met de sneeuwschoenen vrij spoedig over de oppervlakte der sneeuw voortkomen, wordt het gewoonlijk de buit der menschen. Des ondanks loopt het dier dan nog wel zeven tot tien, ja soms wel vierentwintig (Eng.) mijlen, maar ontgaat den volhardenden jager niet. Als het ingehaald is, verdedigt hij zich met zijn gewei en voorhoeven wanhopig tegen zijne aanvallers, en reeds menig jager heeft dezen stoutmoedigen strijd met zijn leven moeten boeten. In het tegenwoordige geval was de opgespoorde eland een prachtig dier, van voren veel hooger dan een paard, met een zwaar gewei van wel vijftig pond. Zijn grof borstelig haar, dat uit gemis aan veerkracht bij het ombuigen breekt, was van eene grijze kleur, zoo als de eland altijd de bijkans zwarte vacht, die hij in den zomer heeft, in den herfst met eene ligtere verwisselt. Nadat zij de sporen van het dier in de sneeuw gevonden hadden, hielden zich de jagers onder den wind van het spoor, om het schuwe dier niet door het kraken van een takje te verschrikken. Eindelijk kregen zij den eland in het oog, maar ver buiten bereik van het schot. Hij zat op de achterpooten als een hond, en scheen eerst in het geheel geen lust te hebben het hazenpad te kiezen; toen hij echter zijne tegenstanders naar genoegen opgenomen scheen te hebben, ging hij overeind staan, maar ook dit ging nog zeer langzaam en traag, volstrekt niet vlug en met eenen sprong, als andere dieren van het hertengeslacht, zoodat Mark Dalton zich slechts weinig vermaak van deze jagt voorstelde. Allengs echter versnelde hij zijn loop, waarbij hij de achterpooten geweldig wijd van elkander zette, alsof hij vreesde, op zijne eigene voorpooten te trappen, en als een omgevallen boom hem in den weg lag, klauterde hij over den grootsten stam heen, zonder zijne vlugt een oogenblik te vertragen. Het scheen inderdaad alsof kleine hinderpalen gevaarlijker voor hem waren dan groote, want daar hij in zijnen loop den neus hoog in de lucht stak en het gewei om de zwaarte vlak op den rug legde, kon hij de voorwerpen op den vlakken grond niet goed zien, en eens stiet hij met zijnen voorpoot tegen een wortel, die eenige voeten hoog boven den grond uitstak, en stortte met een zwaren plomp op den grond. De jagers meenden hun buit reeds

in hunne magt te hebben, maar in ongeloofelijk korten tijd was de eland weder op de been, en toen hij met onverminderden spoed zijne vlugt voortzette, lachte Matonaza in stilte over de verbazing van zijn blanken medgezel, toen deze zich in een zoo moeijelijke jagt gewikkeld zag met een schijnbaar zoo log dier.

De jagers deden vooral hun best, het vlugtende dier naar die plaatsen te drijven, waar de sneeuw het dikst lag; maar de eland scheen het gevaar te bevroeden, dat hem bedreigde, en zocht daarom steeds den hardsten grond, en kwam eindelijk zijne vervolgers geheel uit het gezigt, toen het terrein oneffen en boomrijk werd. Zijn spoor kon hij echter niet verbergen, en uren lang volgden de jagers het, met de zekerheid, dat het dier hen slechts weinig vooruit was, zonder dat zij hem echter in het gezigt konden bekomen. Eindelijk scheen het spoor in eene kloof uit te loopen, waar de jagers van hun buit reeds vrij zeker meenden te zijn, en de beide vrienden gingen van elkander, om de kloof van verschillende zijden binnen te gaan. Het dier scheen echter zijne onvoorzigtigheid te hebben bevroed, want op het oogenblik, dat Mark Dalton er het minst op verdacht was, zag hij den eland, die op zijn spoor teruggekeerd en tien of twaalf schreden van hem af was. Snel legde hij aan, en zijne buks scheen van zelf af te gaan, zoo snel volgde het schot, maar de kogel miste, en de eland kwam aandraven, maar thans niet met het gewei op den rug, maar dit als ten aanval vooruitgestoken, als een geweldig wapen, dat niet te verachten was. Mark verloor zijne tegenwoordigheid van geest niet, maar sprong spoedig achter een jongen boom, en achtte zich hier voor 's hands in veiligheid. De weerlooze jager had echter niet het gewei te duchten, waarvan zich de eland niet bediende; maar hij viel zijn vijand met zijne krachtige voorpooten aan, die Mark spoedig deden zien, dat de zwakke boom hem niet lang tegen de woede van het dier zou beschermen. Er was geen anderen boom in de nabijheid, en Mark moest te spoedig om den boom heenspringen om aan laden te kunnen denken. De slagen met de voorpooten vielen steeds heviger, groote stukken bast en hout vlogen er af, en Mark achtte zich reeds verloren, toen plotseling een schot viel en de eland, in een der edele deelen getroffen, nederzeeg. De jonge Indiaan was met gevaar van zijn leven genaderd, toen hij den hagchelijken toestand van zijn vriend bespeurde.

De beide jagers maakten zich van de huid en de beste stukken vleesch van het dier meester, en nadat zij daarmede naar hunne medgezellen terug gekeerd waren, proefde Mark voor de eerste maal het vleesch van den eland, dat bij de Indianen en alle bewoners van de streek der pelterijen voor eene bijzondere lekkernij gehouden wordt.

Met het begin der lente werd besloten, dat alle mannen van den stam, met uitzondering van twee grijsaards, eenen jagttogt in het gebergte zouden maken, om elanden en buffels te schieten, hun vleesch te droogen en dan op sleden, die zij uit de eerste de beste boomen, die zij vonden, zouden maken, naar huis te brengen. De vrouwen zouden zes weken ongeveer later hen ontmoeten op eene plaats, die aan hunnen jagtgrond grensde, en de mannen hoopten met hare hulp een grooten voorraad gedroogd vleesch voor den winter te erlangen. Tot dezen togt werden groote toebereidselen gemaakt; slechts Matonaza, Mark en de vroeger genoemde boodschapper hadden geweren, de overige mannen van den stam voerden slechts spietsen en pijl en boog. De vrouwen verbeterden de kleederen der jagers, pakten den mondvoorraad in, en vlochten de lederen strengen, om de sleden mede te trekken. Het meerendeel hiervan moesten zij echter eerst op de plaats der bijeenkomst medebrengen. De aanvallige Witte Zwaluw maakte zelve alles voor haren verloofde gereed, met wien zij na zijne terugkomst van deze jagtpartij vereenigd zou worden. Alles was vrolijk en met de beste hoop bezield; de akkers der kleine kolonie verbeterden zich spoedig, de wigwams verkregen meer het uiterlijk van vaste woonverblijven, en toen de krijgslieden hun togt aanvaardden, lieten zij hunne betrekkingen tevreden en goed verzorgd achter.

II.

Na het vertrek van de krijgslieden regelden de beide grijsaards de werkzaamheden der achtergeblevenen voor de eerste zes weken. De vrouwen moesten kleederen maken, de akkers bebouwen, op den vischvangst gaan en alle huiselijke verrigtingen bezorgen. Slechts de Witte Zwaluw, als de verloofde van hun opperhoofd, en nog ongehuwd, was hiervan uitgezonderd. Dit streed echter geheel tegen haren aard, en ofschoon zij geen leder afschaafde of brandhout naar de hutten bragt, was zij toch steeds bezig. Zij had geleerd hare eigene kleederen te vervaardigen, in het meer te visschen, vuur te maken, eene tent op te rigten, vogels en konijnen in strikken te vangen en deze te maken, en eene menigte dergelijke verrigtingen die de huiselijke pligten der Indiaansche vrouwen zijn. Dikwijls verzorgde zij de kleine kinderen, als hare gezellinnen op het meer of op den akker bezig waren.

Op zekeren dag, toen de andere vrouwen juist bezig waren, de opbrengst van den voordeeligen vischvangst uit een naburigen bogt te huis te halen, en de twee mannen haar vergezelden, werd het opzigt over de geheele legerplaats en de jonge kinderen weder overgelaten aan de Witte Zwaluw en een paar schijnbaar leelijke en schurfte honden, die ondanks de harde behandeling, die zij ondergingen, toch zeer trouw waren. Het jonge meisje zat nu met de acht kinderen van verschillenden ouderdom, die aan hare zorg toevertrouwd waren, onder de boomen, die de legerplaats omringden. De honden waren voor het vertrek der vrouwen

goed gevoederd en hoofdzakelijk achtergelaten, om wolven, zoo die in de nabijheid zwierven, van de legerplaats af te houden. In gedachten verzonken, zat Thi-kis-ho, gelijk de jonge Indiaansche in hare moedertaal heette, op eenen boomstam; voor haar strekte zich het heldere water van het meer uit, regts van haar stond Matonaza's hut, en daarnevens die der oude vrouw, Thi-kis-ho's pleegmoeder, en links van haar verhief zich een grooten wigwam, eerst in den vorigen herfst op raad en volgens opgave van Mark opgerigt; dit was de korenschuur van den stam, die tevens tot woning voor Mark Dalton verstrekte. In de zorg voor de kinderen vlogen de uren snel voorbij, en reeds viel de avond, toen zij de stemmen der terugkeerende vrouwen in de verte hoorde. Op dit oogenblik hoorde zij achter zich voetstappen, zij keerde zich om, en een hevige gil gaf haren schrik te kennen.

»De Athapascows!" riep zij, en wilde naar hare gezellinnen vlugten.

»Blijf!" riep een jonge krijgsman, op haar toespringende en haar bij den arm grijpende, »in mijnen wigwam is nog ruimte voor eene tweede squaw."

Zeven afschuwelijk in oorlogskleuren beschilderde Indianen omringden het jonge meisje en beschouwden eene poos besluiteloos het dorpje. Met veel tegenwoordigheid van geest riep het moedige meisje zoo hard zij kon:

»Krijgers der Hondsribben-Indianen, spoedt u herwaarts, en beschermt uwe wigwams; de sluipende vossen der Athapascows zijn onder ons."

De jonge Indiaan sloeg haar een lederen strik om het lijf en bond haar de armen en handen daarmede; een ander nam een brandend stuk hout en slingerde dit op het dak van boomschors der korenschuur, en nu verwijderden de zeven Indianen zich in allerijl, daar zij vreesden door de weerbare bewoners van het dorp overvallen te worden, terwijl zij de arme Thi-kis-ho als gevangene medevoerden. Het was eene schaar van eerzuchtige jongelingen, die misschien voor de eerste maal het oorlogspad betraden, en nu, nadat zij de sporen van den boodschapper van het vorige jaar gevonden hadden, dezen gevolgd waren, om scalpen en roem te verwerven. Zij waren eerst voornemens geweest, zich in de hutten te verbergen, maar toen het geschreeuw van het meisje door een kreet in de verte beantwoord werd, achtten zij het raadzamer hun heil in de vlugt te zoeken, dan zich met de strijders van den geheelen stam in te laten. In hunne haast hadden zij het doel hunner onderneming gemist, en zichzelven, naar zij meenden, in groot gevaar begeven. De rol, die het arme meisje speelde, was niet minder hagchelijk; als zij de afwezigheid der mannen bekende, was het duidelijk, dat de jonge strijders der Athapascows omkeeren en de overige vrouwen om hals brengen of gevankelijk wegvoeren zouden; als zij zweeg, was gevangenschap en slavernij haar deel: een treurig lot bij dat, wat haar binnen kort aan de zijde van Matonaza wachtte. Zij had overigens weinig tijd, om zich aan deze gedachten over te geven, want eer zij regt wist wat er gebeurde, zag zij zich reeds op een verren afstand van het dorp weggesleept. De Indianen trokken onder begunstiging der duisternis naar een dier onvruchtbare steenachtige vlakten, die men het allerminst voor eene menschelijke schuilplaats zou aanzien; eerst laat in den nacht hielden zij halt aan een dier diepe kloven, die men soms in de westelijke prairiën vindt; het was de legerplaats der Athapascows. Het meisje moest daarin afklimmen; de krijgslieden legerden zich om de uitgangen der kloof, maakten een vuurtje aan van goed verkoold hout, dat vlam noch rook gaf, en bereidden daar op hun avondmaal, waarvan ook het meisje, dat hare krachten zeer wel noodig had, ook een stuk vleesch ontving. Thi-his-ko had nog niet alle hoop opgegeven uit de gevangenis te ontkomen, en toen het meisje in het diepe hol lag, spande het alle hare geestvermogens in, om een middel tot ontvlugten te bedenken.

Nadat de Indianen eenigen op verkenning uitgezonden hadden, spraken zij ijverig over hunne voornemens; er was geen ervaren krijgsman onder hen, om hunne ligtzinnigheid in toom te houden. De witte zwaluw verstond genoeg van hunne taal om te hooren hoe zij zeer ontevreden waren over het mislukken hunner onderneming en des te eer besloten hadden niet naar huis terug te keeren, voor zij een voldoend aantal scalpen hadden verworven, om voor de andere strijders van den stam hun vermetel waagstuk en hun lang uitblijven te kunnen regtvaardigen. Na veel redetwisten kwamen allen overeen tot eene onderneming, die alleen voor hen, die met het Indiaansche karakter van nabij bekend zijn, begrijpelijk is; zij besloten namelijk noordwaarts naar de kopermijn-rivier te trekken, om daar ongelukkige Esquimaux te overvallen, te plunderen en te vermoorden. Deze arme noordelijke volkeren zijn van oudsher een prooi der zuidelijke stammen geweest, wier hardnekkige vervolging te weeg gebragt heeft, dat een zeer groot deel der Esquimaux stammen het vaste land van Noord-Amerika verlaten en zich op de eilanden der IJzee gevestigd hebben, waar zij door Ross, Parry, Franklin en andere bezoekers der Noordpoolstreken gevonden zijn.

Thi-his-ko vernam hun besluit met verschillende aandoeningen, waarvan althans eene haar eenigzins gerust stelde; er was namelijk besloten haar in het leven te laten, om haar na afloop van den avontuurlijken togt ten prijs toe te kennen aan wie zich het dapperste gedragen en het meest onderscheiden had. De reis die haar te doen stond, was wel lang, moeijelijk, gevaarvol en onzeker, wat den uitslag betreft; maar leverde daarom ook het meeste uitzigt op eene gelegenheid om te ontvlugten; en hetgeen er in de eerste maanden zou voorvallen kon haar middel geven, zich op eene of andere wijze te onttrekken aan het lot dat haar bedreigde, en wat haar het allervreesselijkste was,

namelijk de vrouw van een Athapascow te worden. Toen de maan opgegaan was en degenen die op verkenning uitgegaan waren, de heugelijke tijding bragten, dat zij niet vervolgd werden en hunne legerplaats geheel niet te ontdekken was, gaven allen zich aan den slaap over, nadat zij hunne gevangene de handen en voeten zoodanig gebonden hadden, dat zij zich niet ligt kon bewegen zonder dat de krijgslieden het bemerkten.

Vermoeid van den togt en het nadenken over haren toestand, sliep de witte zwaluw weldra in, en ontwaakte eerst toen men haar wekte om den maaltijd voor hare gebieders te koken. Vervolgens brak de geheele troep op en trok de dorre vlakten noordwaarts over, naar de streek waar zich de hutten en dorpen der Esquimaux bevonden. Tegen den middag hielden zij stil nabij een boschje; eenigen gingen op de jagt om wild te zoeken, terwijl anderen voor zich schilden vervaardigden, die zij tegen de pijlen van vischgraat van hunne vijanden noodig hadden. Ook Thi-his-ko ontving een mes — een geslepen stuk van een ijzeren hoepel — om bij dezen arbeid te helpen, en daar de eigenaar het vergat terug te vragen, toen zij gedaan had, verborg het Indiaansche meisje het met vreugde onder hare kleederen. De schilden werden zeer netjes uit smalle strooken hout en riemen van pezen van dieren vervaardigd, en waren toen zij gereed waren, ongeveer drie voet lang, twee voet breed en verscheidene duimen dik. Het was bijkans avond eer zij met hunnen arbeid gereed waren; maar de Indianen vreesden nog altijd eene vervolging, en na een haastigen maaltijd genomen te hebben, trokken, zij dus nog eenige uren verder, tot zij een meertje bereikt hadden, aan welks oever zij hun nachtleger opsloegen. De Witte Zwaluw lette naauwkeurig op de plaatselijke gesteldheid, om daardoor zoo mogelijk den terugweg weder te vinden, en het was haar zeer aangenaam, te zien dat de Indianen een vrij duidelijk spoor achterlieten. Verscheidene dagen kwamen zij niet veel verder, daar zij veel wild aantroffen, en de Athapascows veel meer genegenheid voor de lendenstukken van het hert, dan dorst naar krijgsroem aan den dag legden. Bloot uit vervelingszucht doodden zij veel meer wild dan zij verteren konden. Als zij de boschjes, waarin zij overnacht hadden, des morgens niet in den brand staken, geschiede dit meer uit vrees dat de vlam hen aan hunne vijanden zou ontdekken, dan uit berekening dat deze boschjes ook anderen tot een gelijk doel konden verstrekken.

Weldra naderden zij den arm eener rivier, wier boorden door vijandelijke stammen bewoond werden, en daar deze te magtig waren, om door zeven krijgslieden aangevallen te worden, moesten zij met de grootste omzigtigheid verder trekken. Zij legden geen vuur meer aan, sloegen op de verborgenste plekken hun nachtleger op en gingen, ondanks de sterke strooming, zwemmend over de rivier. Op een nacht stieten zij op eene groote legerplaats met vele honden, maar maakten zich ijlings uit de voeten, daar zij geen lust hadden de kopermijn-Indianen zich op de hielen te lokken. Deze volksstam woont niet zoo digt bij de IJszee als de Esquimaux, maar heeft in zijne leefwijze veel met deze gemeen.

Zij waren nog altijd eene groote streek van de kopermijn-rivier verwijderd en de arme Thi-his-ko met hare gewonde voeten en uitgeputte krachten, was zeer neerslagtig, bij de gedachte, dat zij nu vijf- of zeshonderd (Eng.) mijlen van het verblijf van haren stam en haren verloofde verwijderd was. De levensmiddelen werden schaarsch en Thi-his-ko moest in zulke gevallen na een langen dagmarsch dikwijls hongerig slapen gaan, daar de baatzuchtige Indianen den geringen voorraad der voorhandene spijs onder elkander verdeelden. Als de Indiaan honger lijdt en gebrek aan levensmiddelen heeft, dan laat hij liever vrouw en kinderen verhongeren en eet zijn geringen voorraad alleen op, dan dat hij dien met de zijnen deelt. — Dikwijls moesten thans de krijgslieden zich met een pijp tabak en eene teug water tevreden stellen, en het meisje mogt blijde zijn, als zij hier of daar eenige bladen van eene geurige plant kon opzoeken en kaauwen.

Ook de weg, dien zij thans aflegden was ruw en moeijelijk; hij leidde door de vruchtbare en waterlooze rotsgebergten, in hunne noordelijkste vertakkingen, door naakte kloven, die door bijkans lijnregte, afgebrokkelde rotswanden omgeven waren. Maar de Indianen drongen onverpoosd voorwaarts. De weg was zoo duidelijk, als ware hij door menschenhanden aangelegd, maar zoo steil dat hij buitengewone moeijelijkheden opleverde. Des nachts sliep men in holen en kloven zonder vuur, omdat er meestal gebrek aan hout was, en dikwijls was het daar nog vochtig bovendien, omdat het mos daarin, de nimmer ontbrekende verkwikking der afgematten, van den regen doornat was. Dit alles maakte de Indianen wrevelig en te verbitterder op de arme Esquimaux, en Thi-his-ko moest er het meest onder lijden en honger en slechte behandeling verduren. Behalve eenige stukken raauw vleesch, die men haar nu en dan toewierp, en de wortels en beziën, die zij onderweg ijverig verzamelde, ontving zij op den geheelen togt door het gebergte bijkans geen voedsel.

In de omstreken van het Buffelmeer vermeesterden de Indianen meer dan een buffel, en deden zich aan hun vleesch te goed, daar het hier aan geen hout ontbrak. De Witte Zwaluw die onophoudelijk aan de vlugt dacht, verborg een voorraad van dit vleesch, dat zij bij het vuur gedroogd had, onder hare kleederen, om op de vlugt niet van honger te sterven. Nadat men het Buffelmeer verlaten had, werd de weg minder onaaangenaam en oneffen, en de Indianen bespeurden aan zekere kenmerken, die zij uit den mond hunner oude krijgslieden vernomen hadden, dat zij het doel hunner reis naderden. Het meest verheugde het hun, dat zij een berg meenden te herkennen, die uithoofde van de menigvuldige grijze beeren, die men in zijne nabijheid vindt, den naam van dit

dier draagt. Eindelijk deed het zien van een bosch en eene groote rivier in de verte de krijgslieden op nieuw hunnen marsch verhaasten, Zij zagen de kopermijnrivier voor zich eene groote, breede maar ondiepe rivier, vol klippen en watervallen. Hier werd halt gemaakt en een krijgsraad gehouden. Allen waren het daarin eens, dat men alvorens tot den voorgenomen inval over te gaan, nog eerst een dag rust, en een paar goede maaltijden nemen moest. Twee Indianen bleven derhalve aan een arm der rivier achter, en legden met het meisje een vuur aan, terwijl de anderen in verschillende rigtingen op wild uitgingen. Men kon hier voor de laatste maal jagen, eer men de Esquimaux aangreep, daar het niet raadzaam was als men hen digter genaderd zou zijn, het geluid van schietgeweer te laten hooren. Binnen weinige uren hadden de Indianen eene groote menigte wild aangebragt, en nu werd er gekookt en gegeten wat men kon. De Indiaansche magen kunnen, gelijk men weet, ontzettend veel spijs verdragen en het meisje zou gemakkelijk hebben kunnen ontvlugten, daar nog voor den nacht al de Indianen met volgepropte maag als boa constrictors sliepen, zoo zij niet met lederen strikken vastgebonden geweest was.

III.

Toen de Indiaansche vrouwen hunne voorraadschuur in brand gestoken en de Indianen zich verwijderen zagen, was de aard van dezen overval haar tevens duidelijk. Zij waren verrukt van vreugde dat zij zoo tijdig teruggekeerd waren, want eenige minuten later zouden de kinderen zeker door de indringers verworgd geworden zijn; daar de roodhuiden in hunne oorlogen noch de zwakke kindschheid, noch den gebrekkigen ouderdom, noch de weerlooze vrouwen sparen. Toen echter barstten zij weer in wanhopig gehuil uit, toen zij ontdekten dat het sieraad van hunnen stam, de verloofde van hun opperhoofd, verdwenen was; zij zochten overal naar het verminkte lijk, tot zij eindelijk van de kinderen vernamen, dat de Witte Zwaluw door de roovers medegesleept was geworden. Nu grepen grijsaards, vrouwen en kinderen naar de wapens, en rustten zich toe, om een nachtelijken overval af te slaan. De brand in het dak der schuur werd spoedig gebluscht, en tot hun geluk, want deze bevatte nog bijkans de geheele opbrengst van den laatsten oogst.

De nacht verliep in rust en gedurende denzelven onderrigtte een der grijsaards den knaap, dien men den volgenden morgen met de treurige tijding naar Matonaza wilde afzenden. De jongen, fier en vereerd door het in hem gestelde vertrouwen, nam zijn pijlkoker en boog, en levensmiddelen voor vier dagen, en begon bij het krieken van den dag op een frisschen draf zijn togt naar het gebergte, dat hij met afgemeten juistheid op den derden dag bereikte. Hier echter vond hij nergens eenig spoor van de krijgslieden van zijn stam, wat echter den knaap geenszins ontmoedigde; hij beklom eene der hoogste bergspitsen en zag een kwartier uurs lang opmerkzaam den geheelen gezigteinder langs. Tevreden over zijn onderzoek haalde hij zijn gordel vaster aan en draafde eene vrij uitgestrekte vlakte over, aan wier afgelegen eind hij eene vrij groote rookzuil had ontdekt, die de jongen met juist oordeel aan het bleekgezigt had toegeschreven, die met de mannen van zijn stam mede getrokken was.

Na een geforceerden marsch van drie uren bereikte hij een meertje aan welks oever onder eene groep boomen een groot vuur brandde, waarbij een man nederhurkte, die aan het koken was. De knaap herkende in hem, gelijk hij verwacht had, Mark Dalton, die, vermoeid van de bezwaarlijke jagt, een rustdag hield en in het leger gebleven was, om te rusten, te rooken, te koken en te eten — de hoogste genietingen van een jager in de prairiën. De knaap ging regt op het vuur aan en zeeg uitgeput, sprakeloos en bijkans in zwijm voor de voeten van den Engelschman neder. Mark greep zijn geweer, schoot beide loopen in de lucht af, en wierp toen, om dit vooraf bepaalde sein te voltooijen, een handvol groene takken in de vlam. Nu eerst zag hij naar den half dooden knaap om, goot hem een weinig brandewijn en water in den mond, gaf hem te eten en na een kwartier uurs kon de jongen reeds zijn nieuws mededeelen. Mark vernam dit met ontzetting; hij had voor zijn Indiaanschen vriend eene ware genegenheid opgevat, die hij ook op diens toekomstige vrouw overgedragen had; hij besefte, welk zieleleed deze noodlottige tijding het jonge opperhoofd verschaffen zou, die in veel sterkere mate, dan dit anders bij de Indianen het geval is zijne genegenheid op Thi-his-ko gevestigd had.

Binnen weinige uren was de geheele schaar krijgslieden om het vuur verzameld, want de Indianen waren op het sein van alle kanten aangekomen. Eene doodelijke stilte volgde, daar geen der roodhuiden het eerst eene vraag waagde te doen; allen zagen den jonge bode aan, maar zelfs zijn vader legde geene buitengewone nieuwsgierigheid aan den dag.

»Matonaza is een groot krijgsman," begon Mark eindelijk plegtig; »en zijn hart is het hart van een man. De Athapascow-Indiaan is eene slang; hij is in Matonaza's leger geslopen en heeft de Witte Zwaluw gestolen."

Het jonge opperhoofd antwoordde niets, maar Mark zag duidelijk hoe al de sporen van zijn gelaat trilden, en besefte hoe hij te moede was, maar hij kon op de diepe gemoedsaandoening van den krijgsman geen acht slaan, en gelastte den knaap zijne boodschap te doen. Deze trad in den kring en verhaalde in korte woorden wat er geschied was.

»Oef!" zeide Matonaza na eene poos, »mijne broeders zullen hunne jagt voortzetten, maar laat hen met valkenoogen om zich heen zien. Matonaza en de zwervende panther," vervolgde hij en wees op den krijgsman dien hij vroeger als bode naar

het Prins-van-Wallisfort had gezonden, »zullen de dieven vervolgen die vrouwen stelen. Laat ons gaan."

Mark sprong ook op, greep zijn geweer, nam een groot stuk gebraden hertevleesch mede, en bood aan zijn vriend te vergezellen. Tusschen het opperhoofd en zijne lieden werd weinig gesproken; want hij gelastte hen slechts hun tegenwoordig werk voort te zetten, hij zou de vrouwen naar hen toezenden om hen te helpen. Hierop ving hij met Mark en den zwervenden panther eene reis aan, die hem in de vervolging zijner vijanden, op een afstand van misschien duizend Eng. mijlen en meer, van zijne woonplaats verwijderen kon, en wel zoo koelbloedig als een Europeër een kleine wandeling gaat doen.

Des avonds van den derden dag bereikten zij de legerplaats waar zij met een eerbiedig zwijgen ontvangen werden. Matonaza liet zich door de oude lieden nogmaals de geschiedenis der wegvoering van de Witte Zwaluw verhalen, gaf toen aan de achtergeblevenen bevel, zich naar de jagers te begeven, en ging daarop dadelijk met zijne medgezellen ter rust, waarbij hij Mark nog bijzonder aanbeval zoo lang als mogelijk te slapen. Eerst laat op den dag werd hij door het opperhoofd gewekt, nadat deze zelf het spoor der Athapascows was gaan uitvinden, en het een groot eind weegs gevolgd had. Zij deden een goeden maaltijd, voorzagen zich met den noodigen voorraad kruid en lood en levensmiddelen en vingen toen hunnen togt aan. Het jonge opperhoofd ging vooruit, met het oog onafgewend op het spoor der vijanden geslagen; met een weemoedig lachje wees hij Mark den indruk, dien de mocassin van het meisje in het mos of zand had achtergelaten. Mark verwonderde zich over de neerslagtigheid van zijn vriend, maar antwoordde niets.

Met veel moeite volgden zij het spoor over de kale vlakte, die de Athapascows het eerst betreden hadden; zij verloren het zelfs op eene plaats waar de grond bijzonder hard was. Hier scheidden de beide Indianen, de een ging regts, de ander links. Mark die verlangde zijn vriend van dienst te kunnen zijn, ging op goed geluk regt uit; na een poos riep hij zijne medgezellen, en wees hun de kleine kloof, waar de roovers op den aftogt de eerste maal vernacht hadden, en de overblijfselen van hun vuur.

»Goed," zeide Matonaza en drukte den Europeër de hand; »mijn broeder heeft het oog van een Indiaan."

Zonder verdere woordenwisseling werd de reis dadelijk voortgezet. De drie reizigers sloegen zoo veel mogelijk hun leger op, ter plaatse waar de vijanden vóór hen rust gehouden hadden, omdat het opperhoofd zeker was altijd een of ander spoor van de Witte Zwaluw te vinden; hetzij den indruk van haar mocassin in de asch, of eenig ander bewijs, dat zij daar geweest was. Intusschen werd de jonge krijgsman met elken dag somberder, dat zij meer noordwaarts kwamen. Hij begon het oogmerk van den togt der Athapascows te vermoeden en kende, ofschoon van hooren zeggen, den verschrikkelijken weg, die tot aan het land der Esquimaux afgelegd moest worden; hij achtte het bijkans onmogelijk, dat een jong meisje de vermoeijenissen en ontberingen van zulk eene reis zou kunnen doorstaan. Nogtans trok hij steeds verder, vast besloten de vervolging niet op te geven; hij verlengde de dagreizen, schoon het hun soms aan levensmiddelen ontbrak, hoewel Mark altijd aanried een goeden voorraad mede te nemen als zij eene gelukkige jagt gehad hadden. De sporen in het bosch, waar de Athapascows hunne schilden vervaardigd hadden, versterkten hem in zijn vermoeden omtrent het oogmerk hunner reis. Des avonds nuttigden zij gewoonlijk haastig het voedsel, dat zij hadden, en gingen dan slapen. Aan lange gesprekken viel niet te denken, want rust was hunne eerste behoefte.

»Als wij zoo voortreizen," zeide Mark op zekeren dag, daar hij bemerkte dat zij steeds noordwaarts trokken, »zullen wij spoedig aan de IJszee komen?"

»De Witte Zwaluw is aan haren oever," antwoordde het jonge opperhoofd bedaard, en zij trokken verder.

Hun weg voerde hen door de noordelijkste vertakkingen van het rotsgebergte, altijd nog op het spoor der Athapascows, en weldra waren zij in de nabijheid der kopermijn-rivier gekomen. Hier ontdekte, zij in een nacht op eenigen afstand voor zich in de vlakte, een klein, laag brandend vuur. Hun eigen vuur, dat slechts uit gloeijende kolen en asch bestond, werd ijlings toegedekt. Matonaza zag scherp om zich heen; maar geen boom, geen struik bood een middel om onbemerkt te naderen, hoewel de legerplaats ginder nabij donkere voorwerpen was, die veel op dwergachtige boomen geleken. Dit scheen hun echter naauwelijks mogelijk, daar zij meenden reeds de grenzen, waar boomen wassen kunnen, overschreden te hebben.

De drie mannen hielden hunne geweren gereed, bukten zich en begonnen op handen en voeten naar het vuur te kruipen. De nacht was zeer donker, de lucht bewolkt en dreigde met regen. Het lage vuur, dat dikwijls naauwelijks te onderscheiden was, was het eenigste voorwerp waarnaar zij zich rigten konden. Weldra echter werd het schijnsel er van duidelijker, en Matonaza ontdekte dat het onder beschutting van eenige lage boomen aangelegd was, die aan den oever der kopermijnrivier groeiden. Hij kon nu duidelijk een troep mannen onderscheiden, die zich om het vuur gelegerd hadden en rookten; hij liet derhalve zijn geweer bij zijne makkers achter, en sloop ongewapend verder, nadat hij hen verzocht had, naar eene hoogte aan den oever te kruipen, die ongeveer op een pistoolschot afstands van het leger der Athapascows afstond. Nu kroop hij op den buik als eene slang voort, terwijl hij om de drie of vier schreden ophield om te luisteren en adem te halen. Een minuut of tien later zagen zij hem on-

der de boomen der legerplaats verdwijnen en konden thans niets verder van hem bespeuren, daar de maan uit eene wolk te voorschijn kwam, en zij thans hun hoofd niet van den grond durfden opheffen; zij verborgen zich dus achter de hoogte aan den oever en wachtten.

Ongeveer drie kwartieruurs later kwam Matonaza weder bij hen, en wel met dezelfde behoedzaamheid als vroeger. Hij was van vermoeijenis geheel buiten adem, want het is geen kleinigheid zoo over den grond voort te kruipen, zonder de hand of knie te durven opheffen. Zoodra hij spreken kon, fluisterde hij zijne medgezellen toe: de mannen voor hen waren de Athapascows, die van een bloedigen overval der Esquimaux terugkeerden; de Witte Zwaluw was echter niet bij hen; zij spraken van hare afwezigheid met leedwezen en als van een ergerlijk voorval; maar hoe zij hun ontkomen was had hij niet kunnen opmaken, Matonaza sprak op een toon, die zijn blanken vriend geheel nieuw was, hij scheen heesch en zijn oog fonkelde als dat van een panther. De vreesselijke aandoening die hij gehad had en het ontzettend ontwaken uit zijn schoonen droom van geluk, dien zijne half Europesche opvoeding nog vergroot had, hadden bijkans alle beschaafde en menschelijke begrippen in zijne borst gesmoord.

»Zwervende panther, is uw geweer geladen?" vroeg hij den Indiaanschen bode.

»Wat is mijn broeder voornemens te doen?" vroeg Dalton snel.

»Mijne vijanden zal ik verslaan," zeide Matonaza koel.

»Hoe? arglistig? Uit eene hinderlaag?"

»Krijgsman der bleekgezigten, luister naar mijne woorden," antwoordde het opperhoofd. »Vertoont de beer zich van verre als hij op buit loert? Geeft een blanke krijgsman een sein als hij in hinderlaag ligt? Wij zijn met ons driëen; er zijn zeven van die honden van Athapascows. Maar niet een hunner zal het land zijner vaderen wederzien; hunne vrouwen zullen andere mannen vinden. Zij hebben Matonaza's squaw gestolen en daarom moeten zij sterven!"

Twee schoten vielen er, en toen de Indianen met een wilden kreet opsprongen en ijlings weder in de duisternis wegkropen, nam de kleine slang, gelijk het jonge opperhoofd in de taal zijner vaderen heette, het geweer van zijn vriend Dalton, die geweigerd had op de onvoorbereide en weêrlooze Indianen te schieten en vuurde ook dit af.

»Ik spuw op u, honden van Athapascows!" riep Matonaza, toen hij op goed geluk geschoten had; »een opperhoofd der Hondsribben Indianen zal u verslaan en uw gebeente op de vlakten van de IJszee doen verbleeken!"

Na deze woorden laadden de drie mannen hunne geweren weder, gingen achteruit, waadden door de rivier, verborgen zich in eene uitholling van den grond en gingen slapen.

Mark sliep zeer ongerust; de nabijheid der wilde bloeddorstige vijanden, die door hun laatste verlies nog meer verbitterd moesten zijn, was hem niet zeer aangenaam, en het bevreemdde hem volstrekt niet, dat toen hij des morgens het eerst van de zijnen opstond, een looden kogel vlak bij hem in de oeverbank sloeg. Hij liet zich dadelijk weder op den grond vallen en in een oogenblik waren allen gereed om vuur te geven. De Athapascows, zes in getal, want een hunner was den avond te voren gesneuveld, lagen achter eenige struiken aan den oever der rivier. Zij hadden juist met het krieken van den dag, hunne tegenstanders van den vorigen avond ontdekt, en waagden nu den aanval. De Hondsribben-Indianen en Mark gaven vuur, en twee der Athapascows vielen doodelijk getroffen, van den oever af in de rivier. De anderen, die niet schenen te weten, dat de geweren, waarvan Mark en het jonge opperhoofd zich bedienden, zoo ver konden dragen, vlugtten achter de struiken, niet weinig verwonderd over den afstand, op welken de kogels getroffen hadden. De vrienden laadden weder en vervolgden de Athapascows, die, zoodra zij zich aangevallen zagen, over de vlakte het hazenpad kozen.

Matonaza barstte in een bitter verachtend gelach uit: »Daar vlugten zij, de honden, voor drie krijgslieden! Laat hen trekken en bij hunne vrouwen zich beroemen, dat hunne broeders in een schrikkelijken strijd gesneuveld zijn. Zij zijn wijven, en zullen te huis snoeven van een strijd met honderd krijgers in oorlogskleuren!"

Mark voegde er nog bij, dat men hen niet moest vervolgen, wilde men niet elk spoor der Witte Zwaluw verliezen, die of een gevangene onder de Esquimaux was, of in eene of andere kloof in het gebergte zich verborgen hield, en afwachtte dat hare vijanden naar hun land zouden terugkeeren. Bovendien was althans geen tijd meer te verliezen, want de winter was nabij, en alle hoop het meisje weder te vinden, was, na het invallen van dit jaargetij, vruchteloos. Matonaza zag af van het vervolgen der vlugtelingen en zocht het oude spoor der Athapascows, dat hen tot hiertoe geleid had. Weldra vonden zij de overblijfselen van een vuur met beenderen van herten en kleiner dieren, die nog slechts kort geleden afgeknaagd waren en zoo vervolgden zij hunnen togt nog een goed eind weegs boven de kopermijn-rivier.

IV.

Wij verlieten de Witte Zwaluw, toen zij met hare onwaardige medgezellen de kolonie der Esquimaux naderde. De stam, die het dorp, dat men dacht te overvallen, bewoonde, was klein en zwak van gestalte en allesbehalve schoon; slechts enkele vrouwen maakten eene uitzondering op de leelijke koperkleurigen met breede platte neuzen en dikke lippen. De kleederdragt is bij alle stammen gelijk, hunne wapens zijn pijl en boog, lansen en werpspietsen, ook hebben zij kano's met twee riemen, tenten van hertenhuiden voor de zomer en in

den grond gegravene hutten, met steenen en ijs bedekt voor den winter. Al hunne gereedschappen zijn van steen of hout, hunne bekers uit de horens van den buffel. De spitsen van hunne pijlen en werpspietsen en bijlen zijn van koper, dat men in deze streken dikwijls zuiver vindt. Zij zijn een arm, vreedzaam volkje, dat van jagt en visscherij leeft, en wiens eenigste rijkdom in het koper bestaat, dat zij in de nabijheid der Kopermijn-rivier vinden.

Dit arm, ongelukkig volkje hadden de zeven krijgslieden der Athapascows tot hun slagtoffer verkozen. Zij handelden hierin slechts volgens de wijze, waarop over het algemeen de Indianen den oorlog beschouwen, die — is hij reeds onder beschaafde volken een groot kwaad — bij de wilden met alle gruwelen gepaard gaat, die de mensch van de wilde dieren kan leeren. De Witte Zwaluw bleef op zekeren dag achter, terwijl twee verspieders uitgezonden werden, om den oever der rivier te verkennen. Deze kwamen weldra terug, met het berigt, dat op een afstand van ongeveer vijftien (Eng.) mijlen vijf tenten van Esquimaux zoo stonden, dat alles ten gunste was van de aanvallers. Er werd dus besloten, den volgenden nacht den aanval te wagen. Inmiddels waadden zij door de rivier, daar hunne ongelukkige slagtoffers ook aan de overzijde woonden; hier laadden zij hunne geweren, scherpten hunne speren en voltooiden hunne schilden. Ieder krijgsman beschilderde het zijne; de een schilderde er de zon, de ander de maan, de derde een roofvogel of iets anders op. Deze afbeeldingen moeten hen in het gevecht als amuletten dienen, en de schilden zijn dus tweevoudig van dienst. Zelfs de Witte Zwaluw, wie toch de zeden en gebruiken der Indianen niet vreemd waren, stond verwonderd over de onbekende beteekenis der figuren van roode en witte aarde, die door hen vervaardigd waren. Vervolgens beschilderden zij zichzelven, want dit behoort tot den Indiaanschen krijgsmanstooi. Toen deze beschildering afgeloopen was, trok de geheele troep op, volgde naauwkeurig al de krommingen der rivier, en droeg zorg zich nimmer op hoogten te vertoonen of te spreken, ten einde niet gezien noch gehoord te worden. De togt was uiterst moeijelijk; zij kwamen aan moerassige plaatsen en poelen, waar zij dikwijls tot aan de knieën door het slijk moesten waden. Maar geen woord werd gesproken, geen morren of klagen gehoord. Een rijzig jongman werd tot aanvoerder verkozen, en hij ging hen met de grootste regelmatigheid voor. Allernaauwkeurigst trad ieder in des anderen voetstappen, en wie hen zoo zwijgend, ernstig, stijf en regtop had zien voorbijtrekken, zou hen voor wandelende mummies hebben kunnen houden. De Witte Zwaluw droeg in een bundel den geheelen voorraad van levensmiddelen, een vrij zware last, daar de Athapascows na hunnen overval geen oogenblik wilden vertoeven.

Ongeveer honderd schreden van de plaats, waar zij het dorp der Esquimaux het eerst waren ontwaar geworden, hielden zij achter eenige rotsen krijgsraad. Het was reeds laat in den nacht, en toch beschilderden deze wilde krijgslieden, niet tevreden met hun strijdbaar voorkomen, zich op nieuw; zij besmeerden hun gelaat met rood en zwart; sommigen bonden hun haar in een wrong, anderen sneden het geheel af, vervolgens ontdeden zij zich van al hunne overtollige kleedingstukken, bonden die in een tweeden bundel, en gaven ook dien aan het ongelukkige meisje te dragen.

De maan ging thans op; het was na middernacht. De vijf tenten der Esquimaux stonden digt aan het water, binnen een halven kring, die door eenige rotsen gevormd werd. Voor de tenten strekten zich de kalme wateren der rivier uit, met een eiland of liever eene zandbank in het midden, en zeer ver af was een groot Esquimaux dorp zigtbaar. De Indianen gaven door eenen uitroep hunne vreugde te kennen, dat zich hier het vooruitzigt op een tweede bloedbad aanbood — het aangenaamste wat dezen wilden ontmoeten kan.

Langzaam slopen zij langs den oever voort, en hielden eerst stil, toen zij nog ongeveer twintig schreden van de tenten af waren. Nadat zij de beenen der Witte Zwaluw zoo gebonden hadden, dat zij deze niet zonder hulp kon losmaken, gingen zij aan hun bloedig werk. De meesten onzer lezers hebben althans uit beschrijvingen der latere oorlogen de schrikkelijke gruwelen leeren kennen, die met het plunderen eener stad gepaard gaan; gruwelen, waarover ieder redelijk denkend mensch blozen moet. Maar deze gruwelen zijn zelfs eene kleinigheid bij hetgeen nog heden ten dage in de oorlogen tusschen de Indianen van Noord-Amerika gebeurt. Toen de Esquimaux het wilde krijgsgeschrei der roodhuiden hoorden, sprongen zij ontzet uit den slaap op, en mannen, vrouwen en kinderen zochten in den eersten schrik hun heil in de vlugt; maar de moordzieke vijanden hadden elken uitgang bezet, en speren en tomahawks verrigtten hun bloedig werk. Het gekerm der gewonden, het gereutel der stervenden, het gillen der vrouwen en kinderen vermengden zich met het krijschend veldgeschrei der Athapascows. Gelijk de kudde antilopen bij het gebrul van den Afrikaanschen leeuw alle instinct van zelfbehoud verliest, en eene poos onbewegelijk staan blijft, zoo beproefden ook de arme schepsels even min zich te verdedigen als te vlugten; niemand hief den arm op. Slechts eenige moeders poogden hunne kinderen met haar eigen ligchaam te dekken. Een jong schoon meisje omvatte kermend de knieën van den aanvoerder der Athapascows; ware hij alleen geweest, hij zou haar misschien verschoond hebben, om haar in zijn wigwam te slepen; maar thans werd hij door naijver geregeerd, zijne makkers waren er bij, en zagen hem misschien aarzelen; ijlings stiet hij haar de speer door de borst. Doch genoeg van deze huiveringwekkende bijzonderheden. De aangevoerde zijn genoeg, om te toonen, welk een monster deze zoon der natuur, de Amerikaansche Indiaan, in den oorlog is.

Naauwelijks bevond de Witte Zwaluw zich alleen, of zij haalde het in haren boezem verborgen mes te voorschijn, en sneed hare banden los, daar zij thans geen tijd meer verliezen wilde. Zoodra dit geschied was, handelde zij met al de koelbloedigheid en het overleg, die aan de verloofde van een Indiaansch opperhoofd voegden. Zij wachtte tot de roodhuiden het dorp binnengedrongen waren en hun bloedig werk begonnen hadden. Een dozijn honden en meer sprongen, voor de vreemdelinge vlugtende, haar voorbij. Een hunner kwam naar Thi-his-ko en berook haren bundel vleesch; zij greep den lederen strik, dien hij om den hals droeg, en wierp hem voeder toe, dat hij gretig nuttigde. Dadelijk besloot het meisje zich van den hond meester te maken, wiens aard zij kende, daar zij zelve aan de grenzen van het land der Esquimaux geboren was. Zij bond hem den bundel met levensmiddelen der Indianen op den rug, liet zich toen langzaam en voorzigtig in het water zakken en zwom verder. De hond, door haren voorraad spijs aangelokt, volgde haar gehoorzaam aan den riem. Thi-his-ko was eene vlugge zwemster, maar zij ging slechts langzaam voort, hoewel het rumoer der plunderaars eenig gemis van voorzigtigheid verschoonbaar zou gemaakt hebben, maar zij had te veel Indiaansch bloed in de aderen, om eenigen maatregel van behoedzaamheid te verzuimen. Toen zij aan de overzijde gekomen was, ging zij liggen, om den afloop der gebeurtenis af te wachten, echter op eenigen afstand van den oever en goed verborgen.

Zoodra alles in het dorp der Esquimaux doodstil en niet een kind het bloedbad ontgaan was, liepen de Athapascows naar den oever der rivier terug, om op de mannen in het andere dorp te vuren, die radeloos gapende van de andere zijde de slagting hunner broeders aanschouwden. Zij bewogen zich zelfs niet, toen de kogels onder hen vielen, niet eer, dan toen een hunner een schampschot had ontvangen en een luiden gil gaf; nu verzamelden allen zich om hem, onderzochten de wond met verwondering, sprongen toen in hunne kano's en spoedden zich naar het eiland in de verte, waar zij, door diep en snelstroomend water omgeven, zich tegen de zwemmers gemakkelijk met bijlen, speren en boog en pijlen konden verdedigen.

De Witte Zwaluw wachtte den afloop niet af; reeds brak de morgen in het oosten aan, en met het aanbreken van den dag werd haar toestand gevaarlijk. Toen zij om zich heenzag, ontdekte zij een eindweegs verder iemand in eene kromming der rivier zitten visschen. Een oogenblik aarzelde zij, maar hare goedhartigheid behield de overhand, zij gaf den hond nog een stuk vleesch, liet hem toen achter, om haar pak te bewaken, en spoedde zich naar den oever. Nader komende zag zij, dat het een oud vrouwtje was; die in den maneschijn forellen gevangen had. Eene menigte visch lag op den oever. De Witte Zwaluw legde het vrouwtje de hand op den arm, en daar zij eenige woorden der Esquimaux-taal verstond, zeide zij tot haar: »Indianen — allen vermoord — ginder." — De arme vrouw verstond alleen het woord »Indianen", dit was voor haar genoeg; zij wierp den visch en hare lijnen het meisje voor de voeten, stamelde eenige woorden, van dankbaarheid, en nam de vlugt. De Witte Zwaluw nam den hengel en zoo veel visch mede, als zij dragen kon, en meende, dat de Groote Geest deze opzettelijk in haren weg had gevoerd; daarna keerde zij naar haren hond terug, nam hem aan den riem en liep met hem zoo snel zij kon, in de rigting, die zij voor de ware hield. Eerst op den middag, toen de even boven den gezigteinder staande zon het schier te warm maakte, gunde zij zich een weinig rust, at en voederde ook den hond. Deze at met graagte een visch van bijkans acht pond, en scheen reeds zeer aan zijne nieuwe meesteres gehecht. Thi-his-ko behandelde den hond minzamer dan hij gewoon was, en de hond legde zich dankbaar en verzadigd voor hare voeten.

Dat de vrees vleugels geeft, is een oud spreekwoord, en ook hier werd het bevestigd. De gedachte van nog eens den Athapascows-Indianen in handen te vallen, deed haar rillen; zij had de slagting der Esquimaux mede aanschouwd, en zij kon nu het lot voorzien, dat haar beschoren was, als zij haren pijnigers nogmaals in handen viel. Geene foltering, die duivelachtige wraakzucht bedenken kon, was dan gruwzaam genoeg, om haar voor hare poging tot ontvlugten te straffen. Ondanks hare vermoeidheid en gewonde voeten ging zij onverdroten verder, tot zij tegen het invallen van den nacht eene kleine rivier bereikte, die in de Kopermijn-rivier uitliep. Hier besloot zij in een boschje den nacht door te brengen, zij voederde den hond rijkelijk, wierp haar hengelsnoer in de rivier en ging toen, zonder een vuur aan te maken, naast den geweldigen hond slapen. Ondanks angst en gevaar sliep zij tot den volgenden dag, en toen zij ontwaakte, vond zij Esquimau, gelijk zij haren hond genoemd had, nog aan hare zijde liggen, terwijl hij haar met zijne vriendelijke en schrandere oogen aanzag, alsof hij zijn ontbijt verwachtte. Zij wierp hem een grooten visch toe, waarvan zij drie aan hare lijn vond, en at zelve wat van het gedroogde hertenvleesch uit haren bundel, daar zij meer aan het raauwe vleesch gewoon was en geen vuur durfde aanleggen.

V.

Aan hare eigene hulpbronnen overgelaten, zonder den raad of bijstand van een man, moest het Indiaansche meisje thans tot de ongewone taak overgaan, om over haren eigenen toestand na te denken. Zij besloot alle vermoeijenissen, gevaren en ontberingen te trotseren, hoewel zij nog geen einddoel voor zich zag. Ver, ver van huis, kon zij slechts ten naastenbij raden, in welke rigting haar vaderland lag; het jaargetijde was reeds ver gevorderd, en als de winter haar verraste, moest

hare afwezigheid — ondersteld dat zij niet onder de vermoeijenissen bezweek — meer dan een jaar duren. Zij bezat, wel is waar, een mes, een hond en eene vischlijn, en dat was veel; aan den anderen kant echter, moest zij het Rotsgebergte overstijgen, en wel langs een anderen weg dan dien, waar langs zij gekomen was, want ongetwijfeld zouden de Athapascows eenigen tijd op den gewonen weg op haar loeren. Zonder wapenen en gereedschappen moest zij voor zich en haren hond zorgen; maar nogtans wanhoopte zij niet, want zij was een Indiaansch meisje en had eene prairie-opvoeding genoten.

Haar eerste denkbeeld was, zich in het gebergte te begeven. De rivier, aan wier oever zij den nacht had doorgebragt, scheen daar haren oorsprong te nemen. De Witte Zwaluw vreesde, dat men haar vervolgen zou; zij zwom derhalve over, en liet haar duidelijk spoor aan den oever achter, alsof zij de rivier op eene ondiepe plaats was overgetrokken. Vervolgens belaadde zij zichzelve en den hond, en waadde in het water op een steenachtigen grond voort, die haar allengs weder naar de andere zijde bragt. Hier klom zij weder aan den oever, zonder dat zij behoefde te duchten, een spoor op den steenachtigen oever achter te laten. Twee dagen trok zij onverdroten tegen den stroom in, en hare mondbehoeften begonnen reeds te verminderen, want zij en haar hond hadden na eene dagreis van twaalf uren groote portiën noodig. Eindelijk kwam zij aan een klein meer, waar zij stilhield, hare vischlijnen uitzette, en terwijl zij deze gadesloeg, vervaardigde zij uit de dierpezen, waarmede hare kleederen genaaid waren, en uit haren, die zij uit den staart van den hond trok, die eenvoudige strikken en netten, die in eene wildrijke streek zoo veel kunnen opleveren. Deze werden op eenigen afstand vervolgens uitgezet, en reeds den volgenden morgen beloonden twee patrijzen en een konijntje de scherpzinnigheid van het jonge meisje. Dit wild en de rust deden Thi-his-ko hopen, dat zij in de toekomst voor zich en haren hond het noodige onderhoud zou kunnen vinden. De vallen en strikken der Indianen zijn zeer eenvoudig. Voor sommige dieren wordt een boomstam zoo gelegd, dat hij bij de minste aanraking valt en door zijnen val het dier beklemt of doodt. De patrijzenvallen daarentegen zijn zeer vernuftig; een kleine streek grond is met paaltjes en roeden afgedeeld in de nabijheid van een wilgenboom, waar deze vogel het liefst zijn verblijf houdt; tusschen deze paaltjes zijn kleine openingen, waarin netjes hangen; als nu de patrijzen in de openingen gaan, om voeder te zoeken, dan verstrikken zij zich bij dozijnen in deze netten.

De patrijzen en eenige andere vogels beloonden den tweeden dag de pogingen der Witte Zwaluw, en daar hare lijnen haar genoeg visch leverden, zoo vatte zij weder nieuwe hoop. Den volgenden morgen stond zij met vernieuwde krachten op en volgde den loop eener kleine stortbeek, om eene opening in het gebergte te zoeken; daar echter haar spijsvoorraad niet groot was, moesten zij en haar hond het met half rantsoen voor lief nemen. Den derden dag nadat zij rust gehouden had, bereikte zij het gebergte en begon het te bestijgen. Hoewel haar weg over ruwe, brokkelige rotsen liep, waar dikwijls haar iederen uitweg versperd scheen, terwijl zij berg op berg-af klauteren, in spelonken overnachten en met het schraalste voedsel zich tevreden stellen moest, begaf toch het arme Indiaansche meisje de moed niet. Zij was jong, vol liefde en hoop en stapte moedig voort, ofschoon hare mocassins en lippen opgereten waren en het bloed haar bij de voeten liep. Zij had meer dan drie dagen noodig, om den top van het gebergte te bereiken, en haar kleine voorraad van levensmiddelen was nu bijkans ten einde. Uitgeput ging zij op den dorren kam van een berg op den grond zitten, en zag op de vlakte aan gene zijde, achter welke haar vaderland, hare woonplaats lag. Als eene landkaart lag de vijftig Eng. mijlen breede onvruchtbare prairie voor haar, met hare stroomen en meren en golvenden grond, en de moed begaf haar bijkans, toen hier de koude herfstwind haar in het aangezigt blies. Weldra echter stond zij weder op, daalde den berg af en bereikte, na eene lange en moeijelijke dagreis, de vlakte weder, waar zij in een klein dennenbosch overnachtte.

In de nabijheid bevond zich een meertje of poel, aan het eene einde daarvan stelde zij hare strikken, netten en vischlijnen; aan het andere einde baadde zij zich met Esquimau, haren hond: eene ware verkwikking voor de twee door de vermoeijenissen der laatste dagmarschen zoo uitgeputte schepsels. De hond scheen zoo verblijd als zij, dat zij de bergen achter den rug hadden, en wentelde zich vrolijk in het gras aan den oever, nadat hij eene poos in het water had geplast. Plotseling luisterde Thi-his-ko met inspanning; in het hout werd een krakend gedruisch gehoord. Zij dook tusschen het riet bijkans geheel onder water, en trok den hond aan den riem mede. Op eens vloog een hert in het water, alsof het door eenen troep wolven vervolgd werd. De Witte Zwaluw aarzelde geen oogenblik, want zij wist, dat in het water een afgejaagd hert een zekere buit is. Zij zwom er naar toe, en trof hem met haar mes, dat zij nimmer aflegde, doodelijk, juist op het oogenblik, dat de hond hem aan de keel pakte. Het arme dier had zich naauwelijks kunnen verweren en werd aan den oever getrokken, om daar den laatsten adem uit te blazen. Thi-his-ko herinnerde zich nu eerst het gevaar, waarin zij zweefde; haar dood was zeker als de wolven haar verrasten, en het eenigste middel daartegen was een groot vuur. Zij had in de bagaadje der Indianen, die zij gedragen had, twee vuursteenen gevonden; met deze en een handvol verdord mos had zij weldra een vuurtje aangelegd. Aan hout was er geen gebrek, daar eene menigte takken en zelfs stammen van pijnboomen in het rond lagen te verdorren. Het

vuur was in eene digt door boomen omgeven plek aangelegd en de nacht zoo donker, dat Thi-his-ko niet behoefde te vreezen, dat men den rook kon bespeuren. Doch de wolven kwamen niet; misschien had eenig ander wild hen afgeleid of hadden zij het spoor verloren. Zoodra de Witte Zwaluw zich hiervan overtuigd hield, liet zij het vuur uitgaan, en begon het hert te ontweijen en de huid af te stroopen, want dit wild was misschien het eenigste wat het toeval haar schonk, en dus een ware schat. Vleesch, huid, ingewanden, pezen, alles was haar van nut, want het leverde haar voedsel, kleeding, garen en grondstof voor netten en strikken. Het dier was nu geheel dood, en het Indiaansche meisje, dat in de laatste twee maanden veel geleerd had, ging bedaard aan het werk. Eenige stukken werden tot dadelijk gebruik toebereid, het overige voor het vervolg ter zijde gelegd.

Hoewel zij in hare vroegere woonplaats onder hare stamgenooten zich slechts weinig met huiselijken arbeid had afgegeven, had zij door het zien toch geleerd wat er uit het dier te maken was. Hoe vermoeid zij ook was, zij zuiverde en schraapte toch de huid af en smeerde die goed met vet in, om haar leniger te maken. Vervolgens kookte zij, voor het eerst sedert hare vlugt, een warmen maaltijd, zag nog eens hare netten en strikken na, en ging toen slapen, na haren hond gevoederd te hebben. Een slaap van meer dan twaalf uren gaf haar hare krachten weder; zij had die echter ook noodig, want zij had thans een zwaar pak te dragen en een verren weg daarmede af te leggen. Zij belaadde zichzelve en haren hond met hare geheele kostbare bezitting en vervolgde op nieuw haren marsch.

Nu echter zag zij zich in een doolhof van bosschen, meren en rivieren, waarin zij geen weg meer vinden kon. Dit verschrikte haar, want het jaargetijde was reeds ver gevorderd, en op deze hooge breedte stond de winter voor de deur. Zij stapte nogtans rustig en moedig voort, ofschoon zij geene plaatsen meer hervond, die zij op de heenreis gezien had.

Op zekeren dag bevond zij zich in een digt, somber woud. Troosteloos wandelde zij op een breed buffelspoor, zonder de rigting te weten, die zij insloeg, en in treurig gepeins verzonken. Het sombere licht onder de boomen, de dikke lucht, de uitputting harer krachten en het verdwijnen der hoop hadden het arme meisje zeer veranderd, en zij bespeurde aan alle verschijnselen in de natuur, dat de winter met spoed naderde. Plotseling gaf zij een kreet, toen zij uit het bosch op eene opene, met frisch gras bedekte plek trad — voor haar strekten zich naar alle kanten de oevers van een groot, met vele kleine eilanden bedekt meer uit. Thi-his-ko zag ontsteld in het rond, want zij bevond zich voor het groote Meer der Bosschen, dat volgens de overlevering door eenen magtigen krijgshaften stam bewoond werd. Alles echter was stil, men hoorde slechts het suizen van den wind door het loof der boomen en het klotsen der golfjes op den steenachtigen oever. Het Indiaansche meisje stond nog altijd in gepeins verzonken: was zij nog op de wereld, of was zij aan de plaats, waar alle goeden en regtschapenen na den dood komen? Deze twijfel duurde echter slechts een oogenblik, toen kwamen andere gedachten bij haar op. Het was niet mogelijk, voor den winter haar vaderland weder te bereiken, en nu werd het hart haar beklemd. Zou zij het geheele strenge jaargetijde hier doorbrengen, zonder hut, zonder jagtgereedschap, zonder de noodige kleeding? Maar zelfs dan, als zij den winter overleefde, zou zij dan, als de vogels terugkwamen en de natuur herleefde, haren verloofde nog zonder vrouw vinden? Thi-his-ko was alleen; niemand kon haren kommer zien, zij liet het hoofd hangen en weende. Weldra echter kwam zij tot betere gedachten en vestigde nu hare aandacht op de toebereidselen, om den langen, strengen en treurigen winter aan den oever van het groote meer door te brengen.

VI.

De jonge Indiaansche stond in de wereld, als onze eerste voorouders na de verdrijving uit het Paradijs — zonder dak, zonder woonplaats, bijkans zonder kleeding, voedsel en gereedschappen, welke levensbehoeften zij zich allen met eigene handen aanschaffen moest. Zij ging in de eerste plaats de oevers van het meer langs, tot zij aan eene plek kwam, waar een riviertje zich er in uitstortte, en hier zette zij hare vischlijnen uit, welke zij inmiddels met vischhaken, die zij uit de beenderen van het hert had gesneden, voorzien had. Vervolgens zette zij op eenigen afstand en op verschillende plaatsen hare strikken en vallen uit, en nu eerst dacht zij aan het opslaan eener hut. Een groote boom, welks takken eerst op eenigen afstand van den grond zich begonnen uit te breiden, werd tot grondslag gekozen. Naar dezen leidde zij de grootste en zwaarste takken, die zij vinden kon, benevens eenig drijfhout, in dier voege dat het eene ruwe tent vormde. Daarover werden andere takken zoo gebogen, dat het scheen alsof het hout hier zoo bij toeval vastgeraakt was. Was deze hut ook ruw en wanstaltig, zoo bood zij toch bescherming tegen het weder, en dit was alles wat het Indiaansche meisje verlangde. Thi-his-ko's hertenhuid was thans nog haar eenigste bed, maar nu zij eens eene vaste woonplaats had ingenomen, hoopte zij op meer buit in hare netten, en mogt daardoor eene vermeerdering en verbetering van haar bed en hare garderobe verwachten.

Het was reeds nacht, toen haar eerste en belangrijkste werk voltooid was. Nu ging zij met haren hond daarin slapen — voor de eerste maal sedert drie maanden onder een dak. Met het krieken van den dag stond zij op, om haar vermoei

jend dagwerk op nieuw te beginnen, want voor den winter, die met spoed naderde, moest zij levensmiddelen vinden, toebereiden en bewaren. Zij vond het meer uiterst vischrijk, en al den tijd, die het strikken en vallen zetten haar liet, was zij aan het visschen. Voor de zware vorst inviel, legde zij nog een vijver aan, door een kleine bogt met steenen af te dammen en er al den visch, die zij ving, in te werpen. Wilde zij er een hebben, dan behoefde zij slechts met een van boomschors vervaardigd net aan een stok dien uit het water te scheppen. Elke dag vermeerderde bovendien het getal der konijnen en eekhorens, die zij in hare strikken ving. Op zekeren dag vermeesterde zij zelfs een stekelvarken met behulp van haren hond; en op een anderen tijd, toen zij toevallig een troep bevers aantrof, wist zij ook eenige dier sluwe dieren te vellen. Weldra begon nu de sneeuw in digte vlokken te vallen, en Thi-his-ko bespeurde, dat de winter gekomen was; zij haalde derhalve op zekeren dag al haren visch uit den vijver en spreidde dien uit om te laten bevriezen; den volgenden morgen was alles met eene digte laag sneeuw bedekt en al haar visch zoo hard als steen bevroren.

Het veranderde weder bragt overigens geene verandering in de arbeidzaamheid der Witte Zwaluw te weeg; een gedeelte van den dag besteedde zij met voor zich warme kleederen te maken van de eekhoren-, bever- en konijnenvellen, die zij, hoewel zij alleen was, toch zoo net en smaakvol mogelijk vervaardigde, want zij was en bleef eene vrouw. Nu zette zij hare lijnen aan de opene wakken in het ijs, en had volop te doen met het herstellen der oude vallen en het vervaardigen van nieuwe. Ook was het eene moeijelijke taak voor haar, des morgens vuur aan te maken, als de gloed des nachts uitgegaan was, want het mos was vochtig en wilde niet goed branden, totdat Thi-his-ko op den inval kwam, verdorde varen te zoeken, en die aan het vuur te droogen, waarna zij ze in hare hut ophing. Aan voedsel ontbrak het haar gelukkig niet; de hongerige diertjes, op welke zij jagt maakte, beten gretig aan het uitgezette aas, en zelden verliep er een dag, dat de vangst niet gelukkig was. Aan pelterijen had zij zoo veel overvloed, dat zij er zich niet alleen in kleedde, maar er ook haar bed en hare hut mede bekleedde. In hare hut hield zij vuur aan, en liet den rook door eene opening wegtrekken; een klein vuur was voor haar genoeg, om te koken en hare hut te verwarmen.

Nu was de eerste zorg der Witte Zwaluw zich te kunnen bewegen. Te dien einde vervaardigde zij een paar sneeuwschoenen, zonder welke het zeer moeijelijk valt op de sneeuw voort te komen. Eens dacht zij er aan, sleden te vervaardigen, en daarmede den togt huiswaarts aan te vangen, waarbij haar hond de levensmiddelen zou moeten trekken; maar de onzekerheid van deze onderneming deed haar die opgeven en liever hiertoe de terugkomst van den zomer afwachten. Daar haar de ligging van de streek, waar zij overwinterde, van hooren zeggen vrij goed bekend was, scheen bij het betere jaargetijde haar de reis eene zaak van weinig belang.

Intusschen werd het jonge meisje toch somwijlen door eene vlaag van moedeloosheid overvallen. Aanhoudende eenzaamheid moge voor den zwaarmoedige en den menschenhater bekoorlijkheid bezitten, maar de jeugd verlangt naar den omgang met medemenschen. Thi-his-ko had zeker bezigheid genoeg, en daarbij een zwijgende gezelschaphouder, maar niemand zal ontkennen, dat een hond, hoe trouw hij ook wezen moge, toch aan een jong meisje den omgang met menschen niet kan vergoeden. Dagen achtereen gaf zij zich dan ook aan sombere gepeinzen over en dacht aan den man harer liefde — aan Matonaza en zijn lot.

Met het aanbreken van den dag stond zij op, om haar vuur na te zien en daarop wat vleesch of visch te koken. Daarna ging zij, zoo lang er nog opene plekken in het meer bleven, naar het water, om hare lijnen na te zien, want zij had geene netten om onder het ijs te kunnen visschen. Hare vallen en hare strikken op het land gaven haar altijd veel werk en leverden haar veel op, want de omstreken van het meer waren bijzonder wildrijk. Als dit gedaan was, ging zij bij het vuur zitten, en naaide onder een gat, dat eenig licht doorliet, hare kleederen, wier voorraad te gelijk vermeerderde, tot de hevige koude inviel, en zij geene andere keus had, dan of op sneeuwschoenen uit te gaan, of in de hut, die geheel gesloten was, in het duister te zitten. Nogtans verveelde zij zich niet, want de tijd ging spoedig voor haar om. Het midden van den winter was thans gekomen en ieder uur bragt haar nader bij het tijdstip, waarin zij op vleugelen der liefde en der hoop zich naar hare woonplaats, het schouwtooneel van haar vroeger geluk en hare aanstaande betere dagen, wilde heenspoeden. Het trouwe, schuldelooze kind der natuur twijfelde geen oogenblik aan de liefde en getrouwheid van haren verloofde, en zoo nu en dan al eens de vrees bij haar opkwam, dat hij eene andere tot vrouw genomen en in hare plaats gesteld zou hebben, trachtte zij deze treurige voorstellingen zoo veel zij kon van zich te weren.

De slimste dagen van den winter waren nu voorbij, maar nog lang niet de vermoeijenissen en ontberingen van het arme Indiaansche meisje. Gedurende de strengste koude in December en Januarij had zij bijkans volstrekt geen buit gemaakt, terwijl haar eetlust en die van haren hond toch dezelfde bleef. Zij zag dus haren voorraad van visch en wild bijkans geheel verdwijnen, terwijl in drie dagen dikwijls slechts een vogel hare moeite beloonde. De koude was ontzettend, en in eenen bijzonder kouden en onaangenamen nacht ging haar vuur uit, en zij was buiten staat een ander aan te maken, daar de tonder, die zij bereid had, geen vlam wilde vatten. Het arme meisje was nu genoodzaakt raauwe en bevroren visschen

te eten en ijverig op hare sneeuwschoenen rond te loopen, om niet te bevriezen. In dien nacht en den volgenden zou zij zonder haren hond en hare pelsen bevroren zijn. Den derden dag was hare moeite even vruchteloos en haar schrik over dit onheil en zijne gevolgen was zoo groot, dat zij bijkans wanhopig werd.

Vijf lange dagen verliepen alzoo zonder vuur, en het jonge meisje begon te vreezen, dat zij aldra inslapen en niet weder ontwaken zou, als een nog strengere koude, dan de gewone, hare ledematen zou verlammen. Op een morgen, nadat zij haren armzaligen maaltijd van raauwen visch had verteerd en vergeefs getracht had met twee gebroken vuursteenen een vuur aan te maken, ging het meisje hare ochtendwandeling doen, toen twee verrassende verschijnselen hare nieuwsgierigheid gaande maakten. In de verte zag zij drie kano's met Indianen over het meer roeijen, alsof zij zich van eenige eilandjes in het midden van het meer, naar eene landtong aan den linker oever begeven wilden. Op deze laatste brandde een vuur, dat meer rook gaf dan gewoonlijk bij zoodanige vuren het geval is. De Witte Zwaluw begreep thans dat alleen haar eigen stille en verborgen toestand in eenen diepen bogt, voor welken een hoog, met zwaar hout begroeid eiland lag, haar voor ongenoode gasten en ongewenschte bezoeken bewaard had.

Het was wel gevaarlijk derwaarts te gaan, maar Thi-his-ko had dadelijk besloten, zich naar die landtong te begeven, waar het vuur brandde, en zich van eenige gloeijende kolen meester te maken, waarmede zij haar eigen vuur weder kon aanmaken. Hierbij werd natuurlijk de grootste behoedzaamheid vereischt, want zij kon vermoeden, dat, als het vuur door personen aangelegd was, waartegen de in de kano's zijnde Indianen vijandelijk gezind waren, een gevecht en vervolging zouden plaats grijpen, wat den goeden uitslag harer pogingen verijdelen kon. Wijders moest zij vreezen een spoor in de sneeuw achter te laten, hetgeen de Indianen ontdekken en waardoor zij haar tot aan hare hut nasporen konden. Dit alles beval haar de uiterste behoedzaamheid aan, zij verborg zich derhalve in het houtgewas en sloeg van daar alles opmerkzaam gade.

De rook van het vuur werd nu zeer dik en de kano's bereikten het land, zij bevatten ongeveer een dozijn krijgslieden, en nadat eenige hunner in het struikgewas geslopen waren, om, gelijk het meisje vermoedde, te vernemen wie de vijand was, bleven de anderen middelerwijl staan. Eenige minuten later werden zij door hunne makkers geroepen, op eene wijze waaruit men kon opmaken, dat het vuur verlaten was, of dat zij de aanleggers er van gevonden hadden. Plotseling kwamen nu twee mannen uit de struiken, sprongen in de eerste de beste kano, stieten de andere in het meer, ze aan wind en golven prijs gevende, en roeiden weg. Nu hieven de Indianen een kreet van woede aan, en de krijgslieden kwamen weder het houtgewas uitvliegen. Een hunner bemagtigde een kano, die aan eene ijsschots was blijven hangen, en al de Indianen sprongen er in, om de vlugtelingen te water te vervolgen. Deze laatsten roeiden nu naar het eiland, dat het digtst bij de hut der Witte Zwaluw lag, en waren spoedig achter hetzelve verdwenen, de booten hunner vervolgers insgelijks eene minuut of wat daarna, en Thi-his-ko zag niets meer van hen.

Het jonge meisje was thans doodelijk ongerust, blijkbaar bevond zij zich thans te midden eener kampplaats van stammen, die beide haar vijandig moesten zijn, en alleen aan een bijzonder gelukkig toeval mogt zij het toeschrijven, als hare hut niet ontdekt werd, in welk geval al hare pogingen en hare heldhaftige standvastigheid haar niets gebaat zouden hebben, want zoo zij niet naar haren stam kon terugkeeren, was het haar onverschillig, welke Indiaan haar tot vrouw nam. Door de pijnlijkste onrust gekweld, keerde Thi-his-ko naar haren wigwam terug, die nu meer op een sneeuwhoop dan op eene hut geleek, zoo diep lag zij in de sneeuw bedolven. Zij verborg zich onder hare pelterijen en trachtte hare gedachten bijeen te zamelen. Doch al haar nadenken bragt haar niet verder, en zij viel eindelijk in een diepen slaap. Op eens werd zij wakker gemaakt door het brommen van haren hond, verschrikt sprong zij van hare legerstede op; de deur harer hut werd geopend, en het gelaat van een Indiaanschen krijgsman zag naar binnen.

De Witte Zwaluw lag bewegingloos; zij ontdekte dat het nacht en de maan opgekomen was, en dat zij wel kon zien, maar zelf niet gezien worden. Plotseling sprong zij op en riep: »Matonaza.”

»Thi-his-ko!” antwoordde de Indiaan. De jonge krijgsman zag om — niemand was in de nabijheid. Nu volgde hij de aandrift van zijn hart en omhelsde met vuur het voorwerp zijner liefde. De hond hield op met knorren, en aldra was het minnende paar in de hut voor de snerpende koude beschut.

VII.

Matonaza, Mark Dalton en de zwervende panther hadden hunnen weg, zonder zich op te houden, voortgezet tot zij het schouwtooneel van het reeds geschilderd bloedbad onder de Esquimaux bereikt hadden. Niemand had sedert het bezoek der Athapascows deze plaats genaderd, en tenten en lijken lagen nog in gruwelijke verwarring door elkander. De lijken werden allen nagezien, maar dat van de Witte Zwaluw er niet onder gevonden; zij was dus in allen gevalle niet bij den overval verslagen geworden. Dit was een groote troost voor den geheelen troep. Men hield een krijgsraad, en Mark Dalton opperde de meening, dat het meisje door eenigen van de andere Esquimaux gevangen genomen was, terwijl het opperhoofd van gevoelen was, dat zij alleen de vlugt had genomen. Wilde

echter het vermoeden van zijnen blanken vriend bevestigd worden, dan moest men in de eerste plaats naar deze omstandigheid onderzoek doen, want het was veel gemakkelijker om thans navorschingen te doen, dan na eene lange, moeijelijke omzwerving. Zij beklommen derhalve de rotsige hoogte boven de hutten en zagen rond. Op een afstand ontdekten zij de zeven tenten, en eenige rook, die uit dezelve opsteeg, gaf te kennen, dat zij bewoond waren. Zij moesten noodwendig de rivier oversteken, om met de bewoners in aanraking te komen, maar het was gevaarlijk zich aan hen te vertoonen op eene wijze, die de ooggetuigen van zulk een schrikkelijk bloedbad vrees aanjagen kon. Derhalve werd besloten, dat de zwervende panther, die een uitstekend zwemmer was, en de taal der Esquimaux tamelijk wel sprak, zich alleen, doch onder bescherming der nooit missende geweren van de beide vrienden, naar de overzijde zou begeven. Deze begaf zich derhalve te water en stond kort daarna ongewapend aan de overzijde, en riep den roodhuiden eenen luiden vredegroet toe.

In grooten schrik kwamen de hutbewoners naar buiten vliegen, maar deze bedaarde, toen zij slechts een enkel man, en dat nog wel ongewapend, voor zich zagen. De zwervende panther trad onder hen, sprak zeer levendig en wees met gebaren van afschuw op het tooneel van de laatste vreeselijke slagting. In schuwe verwondering stonden de Esquimaux om hem heen, maar na ongeveer tien minuten scheen zijne welsprekendheid de overwinning behaald te hebben, want een der mannen sprong in eene kano en roeide naar de overzijde, om de vreemdelingen te halen. Blijkbaar was de wilde in den beginne angstig en besluiteloos; hij scheen echter geruster te worden, toen hij naderbij kwam en de vredelievende gebaren der beide vrienden gewaar werd.

Nog tien minuten later, en de drie zwervers waren de gasten der arme bewoners van het noorden, die hen met de uiterste gastvrijheid onthaalden. Een gesprek kon natuurlijk niet aangeknoopt worden, daar het opperhoofd der Esquimaux en de boodschapper elkander wederkeerig slechts gedeeltelijk verstonden; maar zoo als het ging, liep het over de jongste gebeurtenissen: de slagting van de naburige Esquimaux. Matonaza bemerkte gemakkelijk, dat de Esquimaux wisten, dat hunne vijanden zeven in getal geweest waren, en hij gaf hen door teekens te verstaan, dat hij met zijne makkers drie er van gedood hadden. Dit scheen bij de Esquimaux eerst eenige onrust te baren, maar allengs schenen zij toch te begrijpen, dat, als deze drie mannen ook met zulk een vijandelijk roofgierig oogmerk gekomen waren, zij dadelijk met moord en brandstichting zouden hebben begonnen. Matonaza bragt nu het gesprek op het jonge Indiaansche meisje van zijnen stam, dat de Athapascows geroofd hadden, en dat niet meer bij hen was.

Een der mannen knikte veelbeteekenend met het hoofd en wees op eene half blinde en half doove oude vrouw, die in een hoek zat. Matonaza was verwonderd, maar bleef afwachten wat er volgen zou. De Esquimaux brulden haar iets in het oor, en de oude begon daarop iets voor zich heen te mompelen, wat de anderen duidelijker vertolkten en waaruit bleek, dat eene jonge Indiaansche, met zoete taal en een liefelijk uitzigt, de oude vrouw, toen zij aan het visschen was, van de nabijheid der Indianen had onderrigt en haar zoo het leven gered had — verder had men niets van haar gezien. Dit was echter voor Matonaza genoeg, die, na eenige vragen en eene zorgvuldige onderzoeking der omstreken, tot de overtuiging kwam, dat de Witte Zwaluw zich reeds voor acht dagen van daar op weg had begeven. Daar echter hij en zijne medgezellen in de laatste tien dagen in zoo groote haast en zulke geweldige dagmarschen voortgerukt waren, dat zij thans halfdood waren van honger, afmatting en gebrek aan schoeisel, waren zij door den nood gedwongen een rustdag te nemen. De goedhartige Esquimaux ruimden hun eene tent in, gaven hun schoenen, kleederen, allerlei spijzen, en noodigden hen nog langer bij hen te blijven. Nadat zij twee nachten en een dag bij dit arm maar goedhartig volkje hadden gerust, gevoelden zij zich genoeg versterkt om hunne reis voort te zetten en vingen met herboren hoop, geest- en ligchaamskracht den terugweg weder aan, vergezeld van de heilwenschen hunner gastheeren, die het slechts betreurden, dat niet alle Indianen zoo vreedzaam waren.

Men moest nu het spoor van het meisje met de grootste voorzigtigheid volgen; het was in den beginne zeer duidelijk en gemakkelijk te volgen, ofschoon allen zich verwonderden hoe de Witte Zwaluw aan een groot dier, blijkbaar een hond, gekomen was, die haar vergezelde en welks spoor steeds naast het hare liep. Aan het reeds gemelde riviertje verloren de zwervers echter plotseling alle spoor van Thi-his-ko, en zij moesten nu, gelijk het opperhoofd zich uitdrukte, geheel oog zijn. De zwervende panther ging de eene zijde van het riviertje langs, Mark en Matonaza volgden langen tijd vergeefs den anderen oever, want de oevers waren zoo rotsachtig, dat men geen spoor van het meisje ontdekte.

»Oef!" riep het opperhoofd plotseling, en bleef voor eenig kreupelhout staan, waar men op den grond sporen van een nachtleger en door den hond achtergelaten vischgraten bemerkte. Hier hielden de drie mannen halt, verteerden den jagtbuit van dien dag, die uit eenige konijntjes en patrijzen bestond en aan een vuur van de dwergachtige takken van dit boschje gekookt werd, terwijl zij zich met genoegen voor het warme vuurtje uitstrekten, want het was reeds koud geworden. Toen de drie mannen eindelijk door dezelfde kloof die Thi-his-ko doorgegaan was, het Rotsgebergte opstegen, op wier steenachtige bergen zij elk spoor verloren, blies de wind hun reeds met verstijvende koude te gemoet.

Van dit uur af was inderdaad alle spoor van het meisje verdwenen en in hunne omzwervingen om levensmiddelen buit te maken en het spoor van het meisje zoo mogelijk te vinden, verloren zij zooveel tijd, dat de eerste sneeuwstormen reeds begonnen te vallen, eer zij nog het meer bereikt hadden, waar Thi-his-ko het hert buit gemaakt had. Hoewel het thans bijkans onmogelijk was verder te trekken, bleef het opperhoofd toch bij zijn voornemen zijne nasporingen voort te zetten. Eene hut werd gemaakt, een vuur aangelegd en nu gingen de drie mannen in verschillende rigtingen op de jagt, een om alleen in de onmiddelijke nabijheid der legerplaats op gevogelte jagt te maken. Hier bleven zij met geen bijzonder gunstigen uitslag eene week, tot zij de noodigste levensmiddelen bijeengezameld en ieder plekje, waar slechts eene hut kon verborgen zijn, allernaauwkeurigst doorzocht hadden; vervolgens werd hunne legerplaats eenige mijlen verder zuidwaarts verlegd, en dezelfde handelwijze herhaald. Dit werd eenigen tijd met afwisselend geluk voortgezet, tot zij op zekeren dag vermoeid, hongerig, half bevroren, zich in de nabijheid van een groot bosch bevonden. Nu werd er krijgsraad gehouden en besloten, dat Mark en de zwervende panther de eene en Matonaza de andere zijden zouden uitgaan om op buffels en elanden te jagen, en dat de eerste, dien het geluk bij deze onderneming begunstigde, den ander daarvan berigt zou geven.

Matonaza had in eene neerslagtige stemming naar verschillende kanten zijn geluk beproefd, en in stilte reeds alle hoop opgegeven de geliefde Witte Zwaluw weder te vinden, die, naar hij vreesde, reeds lang de prooi van een verscheurend dier of van bloeddorstige Indianen geworden was. Op wraak peinzende, vervolgde hij zijn weg en dacht aan een inval in het land der Athapascows, terwijl zijn oog naar wild rondzag. Plotseling werd het geboomte minder, en onverwachts zag het jonge opperhoofd zich aan den oever van een groot meer. Verwonderd bleef de krijgsman staan, want nimmer nog had zijn oog zulk eene uitgestrekte watervlakte aanschouwd. Nieuwsgierig zag hij rond en ging toen eenigen tijd den oever langs, maar vond geen wild. Vermoeid en hongerig wilde hij naar de legerplaats terugkeeren, ging de plaats voorbij, waar hij het eerst uit het bosch aan den oever gekomen was, en nog verder het strand langs, waar overal het ondiepe water met eene ijskorst bedekt was. Hier ontdekte de Indiaan het vuur, dat ook Thi-his-ko bespeurd had, en dat het eiland vroeger voor hem verborgen gehouden had. Hij herkende dadelijk daarin een sein zijner vrienden, dat zij wild vermeesterd hadden. Plotseling echter bleef hij midden in zijn weg staan; een konijntje in zijn wit winterkleed lag voor zijne voeten te spartelen en liep toch niet weg. Het diertje was in een door menschenhanden vervaardigden strik gevangen. Het opperhoofd sprong op als een aangeschoten hert, zijn oog vlamde. Snel doodde hij het dier, sloeg het over zijn schouder en ging verder den oever langs. Nog een, twee, drie strikken vielen hem in het oog, toen voetstappen in de sneeuw, sporen van eene vrouw en een hond — sporen die geen dag oud waren.

Een oogenblik bleef hij op zijn geweer geleund staan, want hoewel een Indiaan en een krijgsman was hij toch een mensch en jong, niet onvatbaar voor zachter aandoeningen en hij beminde het meisje met al het vuur van een edel, argeloos, trouw gemoed, dat nog nimmer bemind had. Nog eens zag hij rond, zijn oog fonkelde, hij werd de hut of liever den sneeuwhoop gewaar, waaronder de hut begraven lag, toen de deur; hij sprong er heen en opende die. Het overige is onzen lezers reeds bekend.

VIII.

Een kwartier uur gaf zich het jonge paar aan de vreugde van het zoo onverwacht en gelukkig wedervinden over; de krijgsman luisterde met verrukking naar het verhaal der gebeurtenissen, die de komst van de Witte Zwaluw in haar winterkwartier voorafgegaan waren. Verrassing, fierheid en tevredenheid vervulden het hart van den jongeling, toen de gebeurtenissen en avonturen van elken dag hem leerden hoe wakker het meisje zich gedragen had, en hoe waardig zij was de vrouw van een opperhoofd te worden. Hare schildering was kort en duidelijk, en de gebeurtenissen van den dag van heden maakten eindelijk het onderwerp van het gesprek uit. Toen Thi-his-ko verhaalde hoe de beide mannen van het vuur gevlugt waren, werd Matonaza zeer ongerust.

»Mijne vrienden zijn gevangenen," zeide hij ernstig, en verzocht haar toen voort te gaan.

Maar de Witte Zwaluw zweeg en wachtte op het verhaal van de lotgevallen van haren heer en gebieder. Het jonge opperhoofd bedacht zich een oogenblik en vroeg toen om eenige spijs; maar het jonge meisje kon hem niets aanbieden dan raauwen visch en het konijntje.

»Oef," riep Matonaza, toen hij hoorde, dat zij reeds vijf of zes dagen zonder vuur was geweest, »laat ons gaan."

De Witte Zwaluw stond op, nam een goeden voorraad visch en het konijntje, en volgde de kleine slang, die haar door het bosch naar de legerplaats leidde, waar hij zijne medgezellen had verlaten. Alles was stil en rustig; het meer was effen als een spiegel, geen windje was te bemerken. Eene wandeling van een kwartieruurs door het bosch bragt hen in het gezigt van het vuur, het was nog onaangeroerd, even als de hut, die zij uit boomstammen en takken den vorigen avond opgeslagen hadden. Zij stookten spoedig het vuur wat aan en braadden den visch en het konijntje. Alleen van het meer konden zij eene verrassing duchten, en nu en dan een blik op het water en eene ronde van een paar dozijn schreden met den hond, maakten eene overrompeling onmogelijk. In

de hut vonden zij een buitgemaakten eland en de geweren van Mark en den zwervenden panther, want de vijand had hen zoo driftig vervolgd, dat hij zich geen tijd gegund had, na te zien, of er soms in de legerplaats ook buit te maken was.

Matonaza zag met een welsprekenden blik naar het meisje, terwijl zij aan het vuur den maaltijd gereed maakte. Hij lachte, toen zij hem, na de toebereiding, verzocht dien te nuttigen, zonder er iets voor zichzelve af te nemen, trok haar toen lagchend aan zijne zijde, en gelastte haar, den maaltijd met hem te deelen. Met vreugde gehoorzaamde het meisje, en at met graagte — het was de heerlijkste maaltijd, dien zij sedert jaren genuttigd had. Toen dit geschied was, was het geheel duister geworden, en het jonge opperhoofd begaf zich naar den oever, en begon in de koude, te midden van ijs en sneeuw, een klein vlot te bouwen, hetgeen hij met zijne Indiaansche scherpzinnigheid binnen een uur tot stand bragt. Toen bestegen beide het, namen de drie geweren mede, maar lieten den hond achter.

Het opperhoofd stuurde het vrij gebrekkige vaartuig naar het eiland, dat zijne verloofde hem had aangewezen, en beide roeiden zoo goed het ging met een paar staken derwaarts; zij naderden het eiland van Thi-his-ko's hut, waar de oever steil en rotsachtig, en daarom des te veiliger was. Natuurlijk vorderden zij slechts zeer langzaam, want zij hadden geen licht waarop zij konden afgaan; slechts in de verte was het eiland als eene donkere plek te onderscheiden en geen teeken van leven was er op hetzelve te bespeuren. Eindelijk was het bereikt, en het ligte vaartuig stiet op den oever. Het jonge paar sprong aan land, en trok het vlot zoo ver mogelijk op het strand, opdat het niet zou wegdrijven. Toen namen zij de geweren op en gingen landwaarts in. Zij bevonden zich aan den voet van hooge heuvels, die met zwaar geboomte bedekt waren, waardoor hunne hoogte niet te bespeuren was. Hen te beklimmen was moeijelijk, maar niet onmogelijk, en met de meest mogelijke voorzigtigheid en den weg op den tast vindende, bereikten zij den top. Het bosch was hier zoo zwaar en zoo digt met kreupelhout begroeid, dat zij zich bij het voortgaan met de geladen geweren zeer in acht moesten nemen; desniettemin drongen zij een eindweegs door, en bleven toen plotseling staan.

Zij waren nog slechts weinige schreden van eene groote Indiaansche legerplaats verwijderd.

Het middenpunt van het eiland was eene uitgestrekte diepe kloof, die de stam sedert onheugelijke jaren als winterverblijf gebezigd had, dat hij ook thans betrokken had. Ongeveer honderdvijftig schreden lang en zestig breed, bevatte hij dertig groote hutten of wigwams, die zoo geplaatst waren, dat er in het midden een vrij groot plein overgebleven was. De kloof zelf was wel achttien el diep en zoo door overhangend geboomte bedekt, dat van de vuren, als die aangemaakt waren — en de Indianen leggen zelden grooter vuur aan dan noodig is — van buiten niets te bespeuren was. Thans echter had men een groot vuur aangelegd nabij den voet van den heuvel, waarop het jonge paar stond. Om dit vuur waren ongeveer veertig krijgslieden van een woest uitzigt geschaard, terwijl de vrouwen fluisterend in de nabijheid der hutten stonden.

Het jonge opperhoofd zocht het eerst naar de gevangenen, die hij eindelijk in het midden der krijgslieden ontdekte. Onder deze laatsten was eene woordenwisseling ontstaan, waarop echter noch Mark Dalton noch de zwervende panther eenige opmerkzaamheid schenen te vestigen. Zij zaten op een boomstam naast elkander en voerden een fluisterend gesprek.

»Luister," fluisterde Matonaza, en bukte nevens zijne verloofde in zulk eene houding, dat hij alles zien en hooren kon wat er omlaag gebeurde, terwijl hij aan het boveneinde van het pad stond, dat naar beneden leidde.

Blijkbaar waren reeds voor Matonaza's komst verscheidene meeningen over het lot der gevangenen geuit. De laatste spreker, een kort, dik krijgsman, wiens neus en oogen zijne geneigdheid aan het vuurwater der blanken te kennen gaven, verklaarde zich, toen Matonaza luisterde, bepaald er voor, dat men den blanke zijn scalp liet behouden, en verzekerde, dat als men den gevangene in de aanstaande lente naar het eerste het beste fort bragt, men voor zijne moeite ruimschoots schadeloos zou worden gesteld, en kruid en lood en het vuurwater der blanken zou ontvangen, dat het hart van den armen Indiaan zoo verheugen kon. De roodhuid echter kon men bij zijn stam ontberen, en deze was ook niets waardig, dezen behoorde men te scalperen. Slechts eenige weinigen gaven aan dezen voorslag hunne goedkeuring te kennen, de overigen echter morden luid, want de spreker was een bekende dronkaard, die ook door de roodhuiden veracht werd.

Na hem stond een krijgsman op, van middelbare jaren, in den bloei van mannelijke kracht, rijzig en welgemaakt, met ernstige en bijkans droefgeestige gelaatstrekken. Het was de Bliksemende Arm, de beroemde krijgsman, die, toen hij als krijgsgevangene bij de Engelschen vertoefde, alle verzoekingen wederstaan had, waarvoor zijne lotgenooten bezweken waren. Hij was de dapperste, de verstandigste en de geachtste aanvoerder van zijn stam; zijn roem had heinde en ver geklonken; hij was bekend als een onverzoenlijken vijand van alle blanken, der Hondsribben-Indianen en alle noordwestelijke stammen, en had nimmer een hunner verschoond, als die in zijne magt was gevallen. Op een ernstigen toon begon hij:

»Het zijn thans vijftien jaren geleden, toen woonde de Bliksemende Arm met zijn volk aan den oever der kleine Beeren-rivier; toen waren er tallooze herten in de bosschen; de wateren wemelden van visch, en de bevers waren vriendelijk jegens hunnen Indiaanschen broeder, want zij wisten, dat hij arm was en hen noodig had. De

Bliksemende Arm was gelukkig, hij stond onder zijne krijgslieden als een hooge pijnboom in het bosch, en ieder krijgsman noemde hem zijn aanvoerder — ja, de Bliksemende Arm was zeer gelukkig. Een kleine vogel zong in het bosch, het lieftalligste meisje uit den grooten stam der Athapascows en de kleine vogel zong naast den hoogen pijnboom. De Bliksemende Arm noemde de Witte Roos zijne squaw. Een klein kind lag in zijn wigwam en lachte den vader toe, en de Bliksemende Arm was zeer gelukkig. Hij was een groot krijgsman, zijne vrouw was lieftallig en goed, en hij bezat een kind, zoo liefelijk als de bloemen der prairie in de lente. De Bliksemende Arm was zeer gelukkig. Toen kwamen de handelaars der bleekgezigten, kochten de roodhuiden al hunne pelterijen af, en gaven de dwaze Indianen vuurwater. De handelaars trokken verder en de Indianen waren wilde dieren; het vuurwater was in hunne oogen, en zij konden niet zien; het vuurwater was in hunne ooren, zoodat zij niet konden hooren; en in hunne hoofden, zoodat zij niet meer waakzaam waren. Maar in de bosschen waren wolven, die wisten, dat de groote Athapascows als de zwijnen waren, en de wolven overvielen de legerplaats. De Bliksemende Arm was met de handelaars opgetrokken, om hen te leeren jagen. De wolven versloegen al de krijgslieden, die niet op hunne hoede geweest waren; zij doodden de Witte Roos en stalen zijn kind. De Bliksemende Arm kwam teruggesneld, en hoopte tweederlei gelach te hooren — het eene luid en helder en zeer vrolijk; het ander zacht, maar lieftallig — maar zij waren verstomd. De Bliksemende Arm was alleen; de hooge pijnboom stond eenzaam op eene rotsige vlakte. Dat thans de gevangenen sterven — de blanke man om zijn vuurwater, de roode om zijn bloed, want hij is een Hondsribben-Indiaan. — Dit is mijn raad."

Met deze woorden haalde de krijgsman zijn tomahawk uit, en wachtte met verlangen op het antwoord zijner makkers, om het teeken te geven tot het begin der folteringen, in welke hij op nieuw zijne wraakzucht wilde koelen. Op zijn gelaat en in zijn blik gloeide de haat tegen de bleekgezigten, wier vuurwater het mogelijk had gemaakt de legerplaats te overvallen, en tegen allen, die tot een stam behoorden, die men van dit bloedbad verdacht hield.

De geheele kring der krijgslieden gaf zijne goedkeuring van het gesprokene te kennen, en was op het punt om op te staan, toen Matonaza en de Witte Zwaluw in het midden van den kring traden.

»Mijn vader is zeer treurig om den dood zijner squaw," begon Matonaza met diepen eerbied tegen het opperhoofd, »en zijn oog is vochtig. Maar nu zijn zijne oogen open; zal hij thans het gezigtje herkennen, dat hij voor vijftien jaren zag? Zijn oor is zeer scherp, zal hij thans het gelach van het meisje herkennen, als het haar lachje hooren laat?"

De Indianen hadden wel hun gewoon: »Oef!" laten hooren, maar verroerden zich niet, terwijl de Bliksemende Arm met onverholen verbazing naar hem luisterde.

»Mijn broeder is jong," antwoordde hij, zich spoedig herstellende, »hij zou gaarne zijne vrienden redden; hij wil een oud krijgsman, in plaats van een klein kind, een jong meisje geven."

»Matonaza is geen leugenaar," antwoordde de ander op eenen plegtigen tóon. »Zijn vader was de aanvoerder van den krijgstogt tegen de groote Athapascows; hij nam het kleine kind mede tot eene squaw voor zijn knaap; zie, hier staat het kind."

Dit zeggende strekte het jonge opperhoofd de hand uit, en nam van de borst der Witte Zwaluw een dier amuletten, welke de toovenaars onder de Indianen de kinderen tot bescherming tegen de kwade geesten omhangen. Men had dit zakje om den hals van het kind gevonden, en uit bijgeloof het niet gewaagd, het er van te berooven, daar men geen amulet wilde aanraken, welke geheime tooverkrachten bezat. Het oude opperhoofd nam een brandenden pijntak uit het vuur, hield dien het jonge meisje voor het gelaat, en bezigtigde tevens oplettend de amulet. Matonaza zag hoe de Bliksemende Arm ontstelde, en bemerkte thans aan het trillen van de spieren van zijn gelaat en zijne stijf toegeknepen vuisten, hoe hevig bij hem de strijd tusschen zijn Indiaansch stoïcismus en de sedert vijftien jaren bedwongen aandoeningen was.

»Mijne oogen waren verduisterd, en zij konden mijne vrienden niet zien," zeide de vader eindelijk op een toon, waaraan geene kunst, geen ijzeren wil vastheid geven kon, »mijn zoon is welkom; hij heeft mij mijn kind teruggebragt."

Matonaza en zijne beide lotgenooten werden aldra het middenpunt van een vrolijken, bevrienden groep, die zich om deze mannen verzamelde en met bijzondere kieschheid de vader met zijn kind onopgemerkt ter zijde liet gaan, zonder de algemeene opmerkzaamheid op een tooneel te vestigen, dat voor Indiaansche zeden te week, te gevoelig was. Zoodra het opperhoofd zich onopgemerkt zag, nam hij het meisje op zijne armen, liep met haar onder het geboomte, en had spoedig eene ledige hut aan het einde van het dorp bereikt. Een brandende pijnboomtak verlichtte het binnenste van de hut.

Hij zette de Witte Zwaluw op eene mat neder, en beschouwde haar lang. Iedere trek, iedere uitdrukking van haar gelaat, haren, neus, mond, oogen, alles geleek op hare moeder, in den tijd, dat deze gedood was geworden. De krijgsman beefde van aandoening en drukte het meisje onstuimig aan zijne borst. Thi-his-ko lachte hem toe, hoewel de hartogtelijkheid van dien man haar verraste; haar vader gilde zijne vreugde schier uit — sedert vijftien jaren had hij dien glimlach niet gezien, hoe dikwijls zijne vrouw en dochter

hem ook in den droom waren verschenen. Meer dan een uur verliep, eer de Bliksemende Arm zich zoo ver hersteld had, dat hij zich weder bij zijne makkers en de verbaasde vrouwen voegen kon. Men had een gastmaal bereid, om deze heugelijke gebeurtenis te vieren — een feest, waaraan allen met hartelijke vreugde deel namen. Mark en de Zwervende Panther, die reeds sedert verscheidene uren met moed een zekeren dood hadden te gemoet gezien, aten er thans te smakelijker om, en het oude opperhoofd legde bij deze gelegenheid al zijne gestrengheid en Indiaansche statigheid af, noodigde de vrouwen tot het feest, en liet de Witte Zwaluw naast zich zitten. Zelfs de wildste krijgslieden lachten, toen zij bespeurden, hoe de Bliksemende Arm geen oog van zijn wedergevonden kind afwendde, elken beet gadesloeg, dien zij tot zich nam, de beste beetjes haar voorlegde en zelf niets nuttigde.

Matonaza zag dit alles ernstig, ja somber aan. Hij had zijne vrienden gered, een vader zijne dochter, aan zijne geliefde haren vader hergeven, hij had het hart van een oud, geacht opperhoofd verkwikt, maar voor zichzelven eene vrouw verloren. Hij stond derhalve met ongemeenen ernst op, om te verhalen onder welke omstandigheden zij elkander wedergevonden hadden. Twee uren lang sprak hij, en schilderde de gebeurtenissen van het verloopen jaar, met die hooge welsprekendheid, die men bij vele Indianen aantreft, en die, dewijl zij zoo kunsteloos, zoo geheel natuurlijk is, te meer verbazing wekt. Van zichzelven sprak hij weinig; des te meer van de Witte Zwaluw, en vergat ook niet de geringste omstandigheid. De groote Athapascows — een van de kleine Athapascows, de roovers van het meisje, geheel verschillende stam — hoorden hem met ongeveinsde verbazing en ademlooze belangstelling aan, want dit geheele geschiedverhaal verrukte allen, niemand echter meer dan den vader. Met een lang, luid gemompel van goedkeuring, vergezeld van ontzettende wolken tabaksrook, werd het slot er van ontvangen.

»Mijn broeder is zeer wijs — een jonge arm, maar een oud hoofd," zeide de vader van de Witte Zwaluw. »De Bliksemende Arm ziet ver en scherp. De Kleine Slang heeft niets gezegd, maar zijne oogen zijn niet stom; hij zou gaarne de Witte Zwaluw in zijn wigwam hooren lagchen."

Het jonge opperhoofd stemde dit toe, en schilderde de innigheid zijner liefde, en hoe hij alles had verlaten, om haar op te zoeken en te bevrijden.

»En de Witte Zwaluw?" vroeg de vader op een toon, die voor een Indiaan veel te teeder was.

»Matonaza is een groot opperhoofd, en de Witte Zwaluw zal gaarne zijne squaw worden," antwoordde deze beschaamd.

De verloving werd dadelijk gevierd, en men kwam overeen, dat in het voorjaar de geheele stam naar de Mabesha zou trekken, en daar den zomer afwachten, als wanneer de beide stammen zich met elkander zouden vereenigen. Matonaza verbond zich hiertoe voor zijn stam, die te zwak was, om op zichzelven te staan, en de groote Athapascows waren gaarne bereid, hen onder zich op te nemen. Toen eerst begaf zich de geheele stam ter rust.

Den volgenden morgen vroeg haalde de Witte Zwaluw haren getrouwen hond, en voerde daarop de geheele stam naar hare eenzame hut, die tot hiertoe de opmerkzaamheid der Indianen ontgaan was, omdat deze in de wintermaanden zelden op de jagt of vischvangst uitgingen, maar meestal in hunne wigwams bleven. Twee dagen daarna had de bruiloft onder de gewone feesten plaats. Nimmer had men den gelukkigen vader vergenoegder gezien; hij betreurde wel de dooden, maar verheugde zich ook over de levenden, over zijn wedergevonden kind, dat thans dubbel gelukkig was, dat op denzelfden dag een verloren verloofde en een onbekenden vader wedergevonden had. De Zwervende Panther vertrok als bode, en bragt de blijde tijding in de legerplaats van Matonaza's stam; en in Mei had de vereeniging der beide volksstammen plaats. Mark Dalton jaagde den geheelen zomer met hen, en hij verliet hen in den herfst slechts ongaarne.

Vele jaren later bezocht Mark Dalton wederom de wigwam van zijn vriend, op eene reis, die hij als gouverneur der Hudsonsbaai-compagnie deed, en vond zijne bekenden nog zoo gelukkig als hij ze verlaten had. Zij bespraken nu nogmaals de gezamenlijk doorgestane avonturen tot in de kleinste bijzonderheden, en in latere jaren verhaalde Mark Dalton dikwijls met genoegen, als hij van zijne avonturen onder de Indianen sprak, de geschiedenis der Witte Zwaluw en zijn eigen verblijf onder de roodhuiden aan de Mabesha.

EENE KOFFIJPLANTAADJE OP CUBA.

Er bestaat op de aarde misschien geen fraaijer plekje dan het eiland Cuba, en diegeen die het eerst het de parel der Antilles noemde,* heeft een zeer passende vergelijking gekozen, die zijn verstand zoowel als zijn dichterlijk gevoel eer aandoet. Wij schrijven thans Januarij en ik heb hier twee heerlijke dagen beleefd, twee dagen, waarin ik mijne vrienden in Europa inderdaad beklaagde; want terwijl thans een snerpende wind hen om de ooren blaast en de sneeuw onder hunne voeten kraakt, of een mengsel van sneeuw en regen de straten der groote steden in zoo vele poelen en moerassen verandert, was ik hier te Cuba omgeven door eene rijke, heerlijke, altijd jeugdige, altijd groene natuur, waarin zoo vele vruchten rijpen, dat men de kennis van een Linneus zou moeten bezitten om ze allen te kunnen tellen, of het genie van een Humboldt, het talent van een Bernardin de St. Pièrre om ze naar behooren te schilderen. Het geurde en bloeide om mij heen als in de prachtigste trekkas, een zacht warm windje streelde mijn voorhoofd, en de helderste lentezon schoot hare stralen van een onbewolkten

hemel om al deze schitterende kleurenpracht, die mij omringde, het eigenlijke leven bij te zetten.

Een fransch koopman in de Havanna, mijnheer Segrestan, wien ik veel beleefdheden te danken had, had mij namelijk op een morgen van mijn logement afgehaald om mij naar eene koffijplantaadje te brengen, die een zijner landslieden, een zekeren heer Begnerie had aangelegd. Het was nog zeer vroeg toen hij kwam; de zon was nog niet opgegaan en het morgenrood kleurde reeds de voorzijde der huizen en bestraalde de blaauwe zee op de reede. De huisdeuren werden hier en daar geopend en op de exercitieplaats klonk reeds het hoorngeschal, alsof men, gelijk de oude Azteken, de eerste stralen van de ster des daags met muzijk wilde begroeten.

Het eiland Cuba heeft, gelijk men weet, reeds eenen spoorweg. Wij stegen dus in een trein, waar wij een zeer welgekleed gezelschap aantroffen; de mannen met fijn linnengoed, hagelwitte linnen broeken en ligte jassen of rokken van gestreept katoen of merinos, met nette hoeden van stroo of palmbladen op het hoofd; de vrouwen in den sierlijken tooi der Creoolschen; kleedjes van mouselin of het fijnste katoen, een bloemruiker in de hand, bloemen in de rijke lokken, zij zelve als het ware levende bloemen, met de schoonste donkere oogen, die volkomen bij het coquette spelen met den waaijer passen.

Wij vlogen door een bekoorlijk, rijk, lagchend landschap met golvenden grond, dat mij met zijn weligen tooi van planten, zoo verschillend van die van het noordelijk Europa, bijzonder innam. Velden met maïs die twaalf voet hoog stond, lange bedden vol groote ananassen, heiningen van tamarinden, wier vruchten den zoetsten geur verbreiden, kleine heggen en boschjes van oranjeboomen, aan wier zoom de cactus zijn veelkleurigen bloesem ontvouwt. Hier vindt men de ceiba of katoenboom, wiens reusachtige, aan den voet zich verdeelende stam, dikwijls drie of vier gewelven, die men bij kapellen zou kunnen vergelijken, vormt; wijders de kokospalm, die regt als een pijl zich verheft, die boven aan den top een bundel bladeren als groene struisvederen draagt, of bij een hooge fontein te vergelijken is en boven in den top de kalabassen vol verkwikkend sap draagt.

Van tijd tot tijd houden wij op en wij bemerken plantaadjes en menschelijke woningen, half verborgen door een even veelkleurigen als weligen plantengroei. Op een dezer stations is een restaurant aangelegd, maar men vindt hier niet, zoo als in de Vereenigde Staten, tafels beladen met zwaar roastbeef, geweldige lendenstukken, taaije biefstuks of geheele hammen, maar het gezelschap dat hier een kwartiertje de wagens van den spoortrein verlaat, neemt hier een kop schuimende chocolade, een stukje gebak, koffij of een glas oranjewater met ijs. Men ziet reeds aan de spijzen, aan de keuken, aan de beschaafder manieren, dat men hier met een minzaam Kreoolsch slag van menschen, en niet met plompe, onbehouwen, boersch-brutale Yankee's te doen heeft. De plompe Amerikaan moge al zulke stukken vleesch en zoo veel zwaren brandewijn noodig hebben, de bewoner van de Havanna kent deze behoeften niet, en zijne vrouw leeft als een vogeltje.

In drie uren hadden wij op den spoorweg meer dan tien mijlen afgelegd, en aan het vermelde station wachtte ons de volante van den heer Begnerie. Er is niets ligter en sierlijker dan deze volantes, die in de Havanna de plaats onzer droschkys en vigilantes bekleeden. Drie naast elkander gespannen muildieren vliegen met het ligte rijtuig weg op een zeer schoonen weg, gelijk men in dit gezegend land slechts weinig vindt. Een slagboom wordt door eene onzigtbare hand opgehaald, eene deur gaat open.

»Hier is de plantaadje," zegt mijn geleider. De plantaadje? Waarlijk, ik zou het voor een vorstelijk verblijf gehouden hebben. Men verbeelde zich eene laan, bijna een half uur lang, ongeveer twintig schreden breed, aan beide zijden bezet met koningspalmen, die naar marmeren zuilen gelijken, op welke zich breede groene waaijers bewegen. Zoo komt men aan de woning des planters, die zeker slechts uit een eenvoudig gebouw van hout en metselsteenen bestaat, maar uiterst fraai gelegen en boven alle denkbeeld sierlijk en bevallig is. Het vormt een vierkant paviljoen, dat op een terras, eenige voeten boven den grond, staat, en door eene breede galerij, de verandah, omgeven is. Het gebouw komt aan de eene zijde uit op de laan, die wij doorkwamen; aan de andere zijde op het ruime plein waar de hutten der negers staan. De verandah is het gewone verblijf en men verwisselt daarin gedurende den dag slechts in zoo ver, dat men dan in die naar het westen, dan in die naar het oosten zijn verblijf houdt; hier geniet men de frissche, geurige morgenlucht, slaat het gewoel der landelijke bezigheden gade, de arbeiders, die aan hun werk gaan, de muildieren, die men naar het wed brengt, de hoenders, die in de maïsvelden de verstrooide korrels zoeken. Onder de verandah brengt men na het werken de avonduren door, want hier heerscht eene indrukwekkende stilte; men ziet het statig nederdalen der zon in haar purperen bed, en hoe zij, nog lang nadat zij aan den gezigteinder verdwenen is, hare gouden en zilveren strepen door het loof der bosschen laat schemeren.

Ik trof in de bewoners dezer plantaadje eene dier achtbare, wakkere familiën, in wier midden men zich dadelijk te huis gevoelt. Na weinige uren waren wij met elkander reeds zoo vertrouwd en bekend, alsof wij reeds sedert jaren bevriend waren geweest. De vrouw des huizes was eene Kreoolsche van Fransche afkomst, wier vurigste wensch slechts was, eens in haar leven Parijs te zien, waarvan ik haar niet genoeg vertellen kon. Eenige gezonde vrolijke kinderen speelden om ons heen, en bragten mij eenige zeldzame vogels, die zij gevangen hadden, en eene bevallige nicht vertoonde mij een kort begrip van al de lieftallig-

heid, waardoor zich de Kreoolsche vrouwen onderscheiden.

Kort na onze komst werd het ontbijt opgezet, dat door zijn plaatselijken aard meer mijne nieuwsgierigheid dan mijn eetlust boeide. De grond is hier zoo vruchtbaar, dat men de voortbrengselen letterlijk verkwist. De banaan verschijnt op tafel in alle vormen, raauw, gekookt, gebraden. De igname groeit weinige schreden van het huis, aan den voet van een heester, en men behoeft slechts de dunne aardlaag weg te nemen, om dezen smakelijken sappigen wortel te vinden. Nevens deze groeit de aguacate, de avocado-bezie, die boter uit het plantenrijk oplevert, wijders de abrikozenboom van St. Domingo en de broodboom der Zuidzee-eilanden. Men snijdt een half dozijn ananassen af, om daaruit eene snede naar wensch te vinden; men slaat met eene bijl vijf of zes kokosnoten open, om eenige glazen met hunne geurige melk te vullen, en als een onwetend of onbescheiden vreemdeling zijn wensch te kennen gaf, om een geregt van palmkool te proeven, zou men, om hem te believen, een der geweldigste palmboomen vellen, want alleen tot dien prijs kan men het bekomen. Nevens deze heerlijke gewassen van de keerkringsgewesten komen hier ook bijkans alle ooftsoorten en keukengewassen van de gematigde luchtstreek voor, en ik vond hier in den uitstekend ingerigten en verzorgden tuin van den heer Begnerie alle Europesche groenten in overvloed en van de beste soorten.

Na dit gastronomisch onderhoud, dat voor mij een praktisch onderwijs in de natuurlijke historie was, bezigtigden wij de plantaadje. Deze bestaat uit twee deelen, waarvan het eene met oranjes, bananen en verscheidene andere planten bezet is, de andere daarentegen uitsluitend aan den koffijbouw gewijd, maar insgelijks met rijen pisang bezet is, omdat diens breede bladeren den koffijboom eenige schaduw en beschutting voor de zon moeten geven. De zoogenaamde koffijboon, wier aromatieke geur bij de Oosterlingen eene zoete mijmerij en eene zachte spanning verwekt, komt van eene eenvoudige struik, die vier of vijf voet hoog is. Er zijn altijd twee in eene ronde, naar eene kers gelijkende vrucht, die op eene rij langs de takken zit, zoodat men ze als zij rijp zijn, slechts met de hand behoeft af te stroopen van den heester. De koffijbouw is voor den neger op ver na zoo zwaar niet als die van het suikerriet, en vereischt alleen ten tijde van den oogst, die in de maanden November of December plaats grijpt, een langen en aanhoudenden arbeid. Den overigen tijd behoeft de grond om de koffijboomen heen slechts ligt te worden losgemaakt en de woekerplanten moeten uitgeroeid worden. In den oogsttijd daarentegen moeten de negers gewoonlijk zestien uren daags werken. Met het krieken van den dag zendt men hen in de koffijtuinen, ieder met twee manden voorzien, waarvan hij de een aan den arm draagt, terwijl de andere, die grooter is, op den grond blijft staan, om daarin de eerste te ledigen, zoodra zij volgeplukt is. De geplukte vrucht wordt nu aan eene werktuigelijke behandeling onderworpen, waardoor de kern afgescheiden wordt. Deze laatsten, de eigenlijke koffijboonen, worden dan op stellaadjen gedroogd en dadelijk in zakken gepakt. Drie groote manden vol leveren in den regel dertig pond koffij. Honderdduizend koffijboomen leveren doorgaans 900 centenaars op. Als deze kultuur niet zoo voordeelig is, als die van het suikerriet, dan vereischt zij ook een veel kleiner kapitaal. Twee in den grond gestoken boonen leveren een struik. Men steekt ze in regte lijnen en op gelijken afstand van elkander. Eene ruimte van honderd ellen in het vierkant kan zestigduizend koffijstruiken bevatten, tot wier bewerking vijftig negers voldoende zijn.

Eene koffijplantaadje is echter gewoonlijk nog met eene menigte andere vruchtdragende planten bezet. De pisang, die aan den koffijboom schaduw moet geven, is onophoudelijk met zware vruchten bezet, want iedere plant levert jaarlijks 100 tot 150 pond vruchten, die door de eigenaars en slaven niet allen kunnen verbruikt worden, maar die men nog ter markt moet brengen. Op eene goed ingerigte plantaadje leveren de oranje- en kokosboomen, de hoenderhof, de maïstuin, en de bijenkorven eene belangrijke bijdrage tot het jaarlijksche inkomen van den bezitter; iedere plant moet hier nuttig worden en iets opbrengen, en ieder wordt door haren vorm of den aard van haar aanwezen voor den vreemdeling tot een merkwaardig voorwerp van beschouwing.

De palmboom, een der schoonste boomen, die de plantenwereld oplevert, komt hier in de verschillendste soorten voor. Overal verheft hij zijn rijzige regtstandige stam, die door den witten, gladden bast met eene marmeren zuil kan vergeleken worden en met een groenen vederbos gekroond is. Hij draagt eene vrucht, die in smaak veel van bloemkool heeft, maar dit is niet de geheele opbrengst, die men van hem geniet. Alle jaren vallen van zijn stam groote reepen waterdigte bast af, waarmede men de hutten der negers dekt; zijne takken dienen dikwijls ook tot hetzelfde einde, of moeten, hoe prachtig zij ook zijn, tot bezems vernederd worden. De veel grooter en hooger kokospalm is aan den wortel en den top wat dunner, in het midden daarentegen opgezwollen, men zou dezen boom als een zinnebeeld van het menschelijk leven kunnen beschouwen, dat ook in het midden vol leven en kracht is, aan het begin en het einde daarentegen met zwakheid en magteloosheid bezocht wordt.

De bananen- of pisangboom is eene vereeniging van zwamachtige vezelen, die als een tapijt zamengerold zijn; ieder draagt slechts eens vruchten. Zoodra deze rijp geworden en ingezameld zijn, wordt de plant geel en sterft, maar dadelijk wordt zij door eene nieuwe uitbotting vervangen, zonder dat men hare voortteling te hulp behoeft te komen, en zoo beginnen reeds de vruchten van de nieuwe planten zich te ontwikkelen, terwijl die

van de moederloot rijp worden. Een bananenbosch levert een verrassend gezigt van frissche groeikracht en van verwelking, van verdorrende overblijfselen en van vruchtbare stengels, dat bij een kerkhof te midden van een gewoel der levenden te vergelijken is.

De koffijboom behoort tweemaal te bloeijen, in April en Julij, maar dikwijls bloeit hij ook nog in de maand Januarij, en dit vroegtijdig bloeijen is voor den planter een zeer ongunstig voorteeken, want gewoonlijk wordt hierdoor de kracht van den grond voor latere oogsten uitgeput.

Een andere struik, de yuca of maniokwortel, bereikt slechts eene hoogte van drie of vier voet, en heeft in den grond ongeveer tien of twaalf dikke wortels, die, als zijn bloesem afvalt, rijp zijn. De raauwe wortel bevat een gevaarlijk vergif; als hij gekookt is echter bereidt men daaruit eene voortreffelijke stijfsel, en het meel waaruit het cassavebrood bereid wordt, dat het voornaamste voedsel der negers en arme lieden uitmaakt. Er is ook nog een yuca dulce, die deze gifstof niet bevat.

Van deze koffijplantaadje, aan wier gezigt ik mij niet verzadigen kon, gaf ik een bezoek aan eene groote suikerplantaadje, in de nabuurschap gelegen, die den graaf Ibeira behoorde, van wien wij op de meest gastvrije wijze ontvangen werden. De eenzaamheid, waarin de planters leven, ver van steden, en zelfs van dorpen verwijderd, maakt hen ongemeen toegankelijk en gezellig, en doet de anders zoo scherp getrokken lijn tusschen de verschillende standen verdwijnen. Op eenen afstand van vier of vijf mijlen komt men bij elkander een buurpraatje houden, en komt ongenoodigd op het ontbijt of middagmaal. Menigmaal noodigt een dezer grondeigenaars het geheele kanton op een bal, en ieder, die op 20 of 25 mijlen afstands woont, komt te paard of in de volante aan; men wandelt dan in den maneschijn of het sterrelicht onder het lommer van de bloeijende oranjeboomen; men danst in den geurigen dampkring eener zee van bloemen, en viert een feest, waarin de aartsvaderlijke hartelijkheid der Noordsche volken zich met de fantastische weelde van het Oosten paart.

De graaf Ibeira is een Spaansche grande, die liever zelf persoonlijk zijne landhuishoudkundige en industrieele ondernemingen bestiert, dan zijne inkomsten in de nietsdoende ledigheid van het leven in de groote steden te verteren. Een groot vermogen heeft hem in staat gesteld, zich op zijne goederen zoo in te rigten, dat hij niet naar het verblijf in de Havanna behoeft te verlangen, want hij heeft zich van alles omgeven, wat slechts smaak, fijne beschaving en kunstgevoel, gepaard met een aanzienlijk vermogen, kunnen bijeenbrengen. Hij bezit ongeveer driehonderd negers, wier houten hutten op eenigen afstand van zijn kasteel eene lange lijn als een klein dorp vormen. Eene groote keuken levert het voedsel der negers op, die ieder, behalve een ruim rantsoen van pisang en andere vruchten, tweemaal daags eene voldoende hoeveelheid gekookte basajo en maïs, en tweemaal 's jaars eene geheele kleeding ontvangen. Tijdens den oogst en als de suiker bereid wordt, geeft men hun nog eene geldelijke vergoeding. Bij dit jaarlijksch inkomen komt dan nog de opbrengst der hoenders en zwijnen, die de negers in den omtrek hunner hutten aanfokken en voor goede prijzen verkoopen. Bijkans iedere neger verzamelt zoo van lieverlede een klein vermogen, en men vindt dan ook, als de zwarte aan het werk is, de deur zijner hut zoo zorgvuldig gesloten en gegrendeld, alsof zij de schatten eener bank bevatte.

De planter komt slechts in zeer bijzondere gevallen regtstreeks met zijne negers in aanraking. De blanke mayoral regeert hen en de zwarte contramayoral bestiert de afzonderlijke werkzaamheden.

Het was juist in den tijd van den oogst en de bewerking van het suikerriet op eene aanzienlijke plantaadje, zoo als deze, levert dan een bijzonder belangwekkend schouwspel op. De negers zijn in verscheidene ploegen verdeeld, terwijl sommigen met hunne sabels het riet kappen, laden anderen het op karren en brengen het in de nabijheid van den suikermolen, waar het in hoopen opgestapeld wordt. Andere negers halen het van hier en brengen het in den molen, waar gespierde armen onophoudelijk bezig zijn de bundels riet onder de door stoom gedreven rollen te werpen, die het verbrijzelen en het sap er tot den laatsten druppel uitpersen. Het op deze wijze geplette en uitgeperste riet is na het uitpersen slechts nog als stroo- of brandstof te gebruiken. Het daaruit geperste sap vloeit in een bekken en wordt daaruit in den kookketel gebragt, waar het vier ziedingen na elkander moet doorstaan. Half naakte negers schuimen met lange ijzeren lepels onophoudelijk het opborrelend schuim van den geweldigen ketel; als deze bewerking gedaan is, ziet het rietsap er nog donkerkleurig uit. Men brengt het derhalve, met bijvoeging van verscheidene zelfstandigheden, in aarden kegelvormige potten, die aan de smalste zijde doorgeboord zijn; door deze gaten vloeit dan de siroop, die nog in het sap gebleven is, en als het sap dan volkomen gezuiverd is, haalt men de suiker uit den pot, en verdeelt hem in stukken van verschillende hoedanigheid. Men verkrijgt dan zoowel de witte suiker, die gewoonlijk beneden in den kegel is, en aan den anderen kant ook de bruine suiker, die minder waarde heeft. Uit de melassie en de niet geraffineerde siroop bereidt men, door er een derde deel water bij te voegen, den rum, waarvan het stukvat van 125 gallons (ongeveer 315 Ned: kan) hier te lande vijftig guldens kost.

De suiker komt in den handel in bocals, ieder van zeventien arobas (een aroba is 25 pond). De inkomsten van den graaf Ibeira van zijne suikerplantaadje moeten in het jaar van mijn bezoek, als men de bocals door elkander slechts op vijftig guldens berekent, drie tonnen gouds beloopen hebben, daar hij zesduizend bocals had gefabriceerd. Er zijn plantaadjes, die het dubbele hiervan opbrengen. Als men van dit kapitaal de onkosten

der bewerking, de interessen van het kapitaal, dat de slaven en stoomwerktuigen gekost hebben, zoowel als hun onderhoud en dat der gebouwen aftrekt, dan blijft er nog altijd eene aanzienlijke som over, want het bouwen van het suikerriet is in dit klimaat veel minder moeijelijk en kostbaar dan in Louisiana, waar de plant elk jaar vernieuwd moet worden. Hier bereikt dezelve in den oogsttijd eene hoogte van tien of twaalf voet; van den in de aarde achterblijvenden stam schieten vijf of zes loten uit, en de plant kan op deze wijze twintig jaren lang zichzelve weder voortbrengen. Zoo komt het dat eene suikerplantaadje op Cuba doorgaans 15 tot 18 percent zuivere winst oplevert, en van daar ook de gretige en begeerige oogen, die de Amerikanen, vooral die der Zuidelijke slavenhoudende staten, op dit rijke eiland vestigen, dat toch welligt binnen weinige jaren hun prooi zal worden.

Laat in den avond keerden wij van ons bezoek bij den graaf Ibeira naar de koffijplantaadje van den heer Begnerie terug, waar ik nog een gedeelte van den nacht doorbragt met op de galerij voor mijne kamer den heerlijken zuidelijken hemel te beschouwen en naar de veelvuldige geluiden in de natuur te luisteren, onder welke die van den boomkrekel het luidste waren. Allerlei gedachten kwamen daarbij in mij op, en ik verbeeldde mij den toestand van den eigenaar eener niet met schulden bezwaarde plantaadje als den benijdenswaardigsten; ik hield zulk eene woning onder de takken der ceiba en het groene bladerrijke dak der palmen, bij het bezit van eenige geliefde wezens, om deze woning te verlevendigen, en het vergeten van alle ijdele eerzuchtige pogingen, voor een waar aardsch paradijs. Maar dit is toch zoo niet. Dit warme heerlijke klimaat met zijn magtigen invloed op het plantenleven verbergt toch meer gevaren dan de kalmere hemel onzer kouder noordelijke streken. Vreeselijke orkanen en onweders vernielen dikwijls de vruchten van de vlijt op deze plantaadjes, en een enkele mislukte oogst brengt de bewoners dezer schoone bezittingen dikwijls jaren achtereen in de bitterste verlegenheid. Ook het ongedierte schijnt door de natuur bestemd den hoogmoed der menschen eenigzins te vernederen. Zoo vestigt zich, bij voorbeeld, een klein insect op de bladeren van den oranjeboom, belet den omloop der sappen, en vernielt in weinige maanden al zijne knoppen. Eene mierensoort, die diepe en lange, onderling verbondene gangen in den grond graaft, knaagt de fijne wortels van den koffijboom af, en vernielt den struik. Eene vlieg grijpt het suikerriet aan, en verlamt zijn wasdom. Een ander insect, de aigua, graaft zich in de huid van den mensch in en legt daarin zijne eijeren; als binnen vierentwintig uren het blaasje, dat het broedsel bevat, niet geheel weggenomen is, kan daaruit zulk eene kwetsuur ontstaan, dat degene, die met deze plaag bezocht is geworden, zich een lid moet laten afnemen. De beet eener hier dikwijls voorkomende spin verwekt de koorts. Eene twaalf voet lange slang, de maja, die zich in de nabijheid van de woonhuizen ophoudt, eene andere kleine en nog gevaarlijker, de juba, en eindelijk de scorpioen, wiens beet dadelijk uitgebrand moet worden, als niet het leven van den gebetene in groot gevaar zal komen, maken het wandelen in de vrije lucht zeer gevaarlijk en onaangenaam, vooral daar ook in de heerlijke wouden eenige vergiftige boomen voorkomen, bij voorbeeld de juco, wier schaduw en uitdamping voor den jager even gevaarlijk is als die van den manchenilappelboom.

Zoo vindt de mensch nergens een duurzaam geluk, waarheen hij zich ook wenden mag; overal is zijne vreugde slechts eene vlugtige schaduw, zijne hoop slechts de bloem van een dag.

MOOI ANTJE.

Een verhaal uit den tijd van Karel XII.

I.

Op een avond in het laatst van October in het jaar 170*, reed een eenzaam ruiter den weg op, die digt langs de zee heenloopende, naar het niet ver van Stokholm gelegen dorp Salem loopt. De zon was aan het ondergaan en digte wolken, die reeds gedurende den dag den hemel bedekt hadden, pakten zich thans digter opeen als verlangden zij haren inhoud op de aarde uit te storten. Dit gebeurde dan ook aldra, en eene digte sneeuw, met hagel vermengd, viel zwaar en onafgebroken neder. De felle, snijdende wind, die den geheelen dag doorgeblazen had, stak nog heviger op en deed de hooge pijnboomen schudden. Desniettemin vervolgde de genoemde ruiter bedaard zijn weg, zonder zich aan het woeden der elementen te storen.

»Een mooije afloop van dat spel!" mompelde hij glimlagchend. »Het is dan ook verrukkelijk weer om te jagen. Hoe zullen de arme drommels naar mij zoeken! Kom, zij hebben niet anders te doen en bovendien zal het blazen op den jagthoren hunne longen versterken. Als ik maar zeker ben dat ik den regten weg heb!" vervolgde hij ongerust en trachtte met zijne oogen door de duisternis heen te dringen, die de omstreken bedekte. Op dat oogenblik begon zijn paard luid te hinneken. »Ha, Ajax, gij merkt wat, zie ik," zeide de ruiter en klopte het edele dier minzaam op den hals. »Wij willen zien of gij goed geprofeteerd hebt."

Werkelijk bespeurde men weldra in de verte de schemering van licht. De ruiter zette nu zijn paard aan, en stond weldra voor een huisje, uit welks lage venster het licht straalde, dat hij in de verte had bespeurd. Vlug sprong hij van zijn dampend paard, nam het bij den teugel en bragt het in eene nabijstaande schuur. Al zijne bewegingen bewezen, dat hij niet voor de eerste maal daar was. Toen hij het paard had vastgemaakt, liep hij driftig naar het huisje en klopte aan de deur.

Niet lang duurde het, of hij hoorde haastige schreden naderen en eene welluidende stem vroeg bevende: »Wie is daar?"

»Ik, mijne Anna," zeide de ander vrolijk.

Met een uitroep van vreugde werd ijlings de deur geopend. Een jong, naauwelijks zestienjarig meisje, op wier lippen het geluk des wederziens een lachje te voorschijn riep, zag naar den binnentredende op, die, zonder er om te denken hoe onaangenaam eene omarming van hem zijn moest, haar in zijne armen sloot.

»Ondeugd, moet ik dan doornat worden?" riep zij en maakte zich haastig uit zijne armen los.

»Zoo, zoo, begint gij al te knorren?" vroeg de gast, half in scherts, half in ernst. »Is dat billijk, als men om u zulk een verren weg, in zulk een weder, heeft afgelegd? Maar, gij hebt gelijk, ik ben erg nat, maar dat is spoedig te verhelpen."

Met deze woorden wierp hij zijn ligten mantel af en stond nu in een eenvoudigen blaauwen rok met blanke knoopen voor het meisje. De helder brandende lamp, die het meisje op den grond van het vertrek had gezet, wierp thans hare stralen op een inderdaad schoon paar. Beide schenen dat te weten, want zij beschouwden elkander een oogenblik wederkeerig met teedere blikken. Eindelijk brak de jongeling het zwijgen af, sloeg zijn arm om de ronde middel der maagd en vroeg haar met eene vleijende stem: »Nu, mijne schoone Anna, wat hebt gij sedert onze laatste ontmoeting gedaan?"

»Dat is volle acht dagen geleden," antwoordde zij met een schier verwijtenden blik; »volle acht dagen."

»Als ik vroeger had kunnen komen, zou ik reeds lang hier geweest zijn."

»Als gij hadt willen komen, moest gij zeggen."

»Hoe, kunt gij daaraan twijfelen? Zie mij in de oogen, en zeg mij of gij gelooft dat ik bedriegen kan?"

»Neen, neen, gij hebt gelijk. Maar als gij wist hoe ik naar u verlangd heb. Mijne arme moeder ook, gij gelooft niet hoe ziek zij geweest is."

»Hoe gaat het nu met haar?"

»Beter, Goddank, beter. Maar laat ons in mijn kamertje gaan, als gij wilt."

»Gaarne, dan kan ik met een uwe moeder goeden avond zeggen."

»Ik dank u, Karel," zeide het meisje en drukte den jongeling teeder de hand; »maar zij slaapt al." Met deze woorden opende zij de deur van den kamer en beide traden met zachte schreden binnen, om de oude vrouw, die in het belendende vertrekje sliep, niet te wekken.

Op een hoogen stoel digt voor het helder brandend vuur, ging de jongeling zitten, en digt bij hem, op een laag houten bankje, het bloeijende meisje.

»Verbeeld u, Karel," begon zij, »het is alsof ik een voorgevoel gehad heb, dat gij heden zoudt komen."

»Gij hebt zeker gehoord, dat de koning hier in de omstreken zou jagen, en daarom begrepen, dat ik die gelegenheid te baat zou nemen."

»Och neen, ik heb van nacht van u gedroomd, Karel. Ja, maar het was een booze droom. — Ik droomde, dat gij en ik naast elkander zaten, juist zoo als nu, en wij waren beiden zoo gelukkig. Plotseling werd het duister om ons heen, en toen de duisternis verdwenen was, vond ik u niet meer — ik was alleen."

»Droomen zijn bedrog," zeide de jongeling lagchende, legde zijne hand op het hoofd der schoone spreekster, en streek zacht over hare gouden lokken.

»Ja, dat zegt gij," antwoordde het meisje neerslagtig, »maar ik heb den geheelen nacht daaraan gedacht en geweend."

»Hebt gij geweend?" En hij zag haar scherp in de blaauwe oogen, en bedekte ze met warme kussen.

Het meisje omvatte hem met hare armen, en zij zag hem met flonkerende blikken aan.

»Ach, Karel, gij weet niet hoe lief ik u heb. Mogt gij u ooit van mij afwenden, mij misleiden, dan.... dan...."

Zij bedekte haar gelaat met hare handen.

»Anna," antwoordde de jongeling, en drukte haar vast aan zijn kloppend hart, »hoe komen die gedachten bij u op? Heb ik u geene getrouwheid gezworen? In leven en dood zijt gij de mijne. — Zou ik u misleiden? nimmer. De mijne zijt gij, en de mijne zult gij blijven! Om uwentwil kan en wil ik alles trotseren. Pas op uzelve...." en een wolk vloog om zijn voorhoofd, »dat gij uwe gelofte en uwe eeden niet breekt."

»Karel!" fluisterde zij afkeurend.

»Dan zal ik nimmer weder eene vrouw liefhebben."

»Ik u trouweloos zijn; o, nimmer!"

»Nu goed; laat ons er niet meer over spreken. Zing mij liever een uwer eenvoudige liedjes."

»Met genoegen," fluisterde het meisje, en begon met eene zachte stem een liedje te zingen.

»Ik dank u, mijne Anna!" zeide de jongeling toen zij geëindigd had, en een traan blonk in zijn oog. »Gij zijt mijn goede engel. Bij u ben ik gelukkig!" En hij drukte de zangeres een kus op de lippen.

Op hetzelfde oogenblik hoorde men in de verte een hoorn steken. De jongeling stond op. »Vaarwel, geliefd meisje!" riep hij en drukte haar aan zijne borst; »nog een afscheidskus! Vaarwel, binnen weinige dagen zien wij elkander weder."

Met deze woorden sloeg hij zijn mantel om, drukte hartelijk Anna's hand en spoedde zich weg. Haastig sprong hij te paard en rende woest naar den kant, vanwaar het horengeschal gekomen was.

II.

Zes maanden later zat, bij het schijnsel eener heldere lamp, wier stralen een prachtig, met kost-

bare schilderijen versierde kamer, verlichtten, graaf Piper, de gunsteling van Karel XII. In zijne doordringende oogen gloeide een zonderling vuur en op zijne lippen zweefde een schampere lach.

»Zoo," mompelde hij en legde zijne hand op een pas opengebroken brief; »onze jonge koning die vroeger slechts Diana huldigde, is thans in Amors strikken verward! En een meisje uit het volk, de dochter van een organist in het dorp Salem, is het voorwerp zijner min. Hij heeft, zoo als mijn onbekende briefschrijver, wien ik hartelijk voor zijne inlichtingen dank zeg, mij meldt, reeds lang dezen minnehandel gedreven — en het altijd zoo praatzieke gerucht heeft mij niet een enkele maal daarvan een woordje in het oor gefluisterd! — Hij sluipt dikwijls daarheen, vergeet den tijd en de regeringszorgen, om een minnepraatje. — Ik zou er niets van zeggen," vervolgde hij, »als ik zijn karakter zoo goed niet kende. Als hij zich eenmaal iets in het hoofd heeft gezet, dan doet hij het ook. Bemint hij het meisje — en na het berigt, dat ik ontvangen heb, schijnt dat zeker — dan is hij ook in staat haar, ten spijt van de geheele wereld, kroon en schepter te geven. Ware hij een gewoon jongeling, ik zou het als een gewone jongensdwaasheid aanzien en er niet verder naar vragen, maar met zijn onwrikbaren aard is dat geheel iets anders. — Hier moet men derhalve voorzigtig te werk gaan. — Ik heb ook," vervolgde hij na eene korte pauze, »reeds mijne maatregelen genomen. Ik heb om den predikant van Salem gezonden; die zal mij verdere inlichtingen geven, en als God het wil, zal alles in orde komen."

Terwijl hij dit zeide, werd de deur geopend, met zachte schreden trad een oude kamerdienaar binnen en fluisterde den graaf eenige woorden in het oor.

»Goed, is hij al gekomen," zeide Piper tevreden, »des te beter, laat hem dadelijk binnenkomen. Welkom, mijn goede dominé," vervolgde hij tot den binnentredende geestelijke; »gij komt te gelegener tijd, wees welkom."

»Uwe excellentie heeft mij laten roepen?" vroeg de geestelijke met eene diepe, maar niet slaafsche buiging.

»Ja, dat is zoo," antwoordde graaf Piper, eenigzins verlegen, want de waardige houding van den predikant had hem een weinig van zijn stuk gebragt. Eerst na eenig zwijgen, gedurende hetwelk de hoveling den geestelijke als met zijne blikken scheen te willen doorboren, begon hij weder:

»Gij zijt, als ik wel heb, weduwnaar, mijn waarde Collinius?"

»Ja, uwe excellentie."

»En zoudt gij geen lust hebben, weder in het huwelijk te treden?"

Verwonderd over deze zonderlinge en onverwachte vraag, staarde Collinius den spreker aan.

»Ik weet wat gij zeggen wilt, mijn goede domine," vervolgde Piper, »met uw gering inkomen kunt gij niet goed eene vrouw vragen, maar de predikantsplaats te Jarva is open, als gij wilt is zij de uwe."

De geestelijke antwoordde niet, maar bleef den spreker strak en verbaasd aanzien.

»Het hangt alleen van u af, en ik beloof het u met hand en mond," verzekerde graaf Piper op nieuw.

»Ik weet niet waarmede ik zooveel goedheid verdiend heb," antwoordde Collinius langzaam.

»Waarmede gij die verdienen zult. Niets is eenvoudiger. Stem toe in het huwelijk, dat ik u zal voorslaan, en de predikantsplaats van Jarva is de uwe."

Een ligte blos vloog over de bleeke wangen van den predikant, en zijn blik drukte een diep misnoegen uit.

»Uwe excellentie gelieft te schertsen," zeide hij eindelijk met een ontroerde stem.

»En dat waarom, mijn goede Collinius? Ik bied u eene betere standplaats en eene schoone vrouw, want men heeft mij verzekerd, dat zij schoon is," hierbij vloog een flaauw lachje over de lippen van den graaf; »en dat noemt gij schertsen. Die scherts is; dunkt mij, zoo kwaad niet."

»Ik dank uwe excellentie nogmaals voor uw aanbod," antwoordde Collinius, »maar gij zult den armen predikant veroorloven te weigeren. Ik ben zwak en ziekelijk; mijn dagen zijn geteld en mijne gedachten zijn slechts op het graf en niet op het bruidsbed gerigt; en bovendien," vervolgde hij met diepen ernst, »geef ik mijne hand niet, waar ik niet eerst mijn hart heb gegeven."

»Gij beschouwt mij verkeerd, mijn vriend," zeide graaf Piper bedaard, »en ik heb u valsch beoordeeld. Lees dit."

Hij reikte hem den hiervoor gemelden brief over. Collinius gehoorzaamde en gaf na eene poos het schrijven terug.

»Wel, wat zegt gij daarvan?"

»Ik sta verbaasd, uwe excellentie. — De koning, onze beminde vorst, is verliefd op eene arme boerendochter."

»Ja, zoo als gij ziet," zeide Piper ongeduldig. »Nu is het onze zaak aan dezen minnehandel een einde te maken."

»Maar kan men er op aan, dat alles waar is?"

»De brief is van iemand, die zeer goed onderrigt is, wien de koning zelf het geheim heeft toevertrouwd."

»Ik zal met het meisje spreken."

»Gij kent haar dus?"

»Zeer goed."

»En zij is....?"

»Zoo schoon als een engel, en zoo goed en onschuldig ook," zeide de predikant aangedaan. »Anna is het beste meisje uit het geheele kerspel."

»Des te erger voor ons."

»Ik begrijp uwe excellentie niet."

»Dan kent gij den koning niet. Deze liefde zal hem aan den rand des verderfs brengen."

»Anna is deugdzaam."

»Des te erger zeg ik u. De koning is eigenzinnig, en als hij het zich in het hoofd gezet heeft,

zal hij uwe geringe boerendochter tot koningin van Zweden maken. En wat zal het gevolg zijn? De grooten en magtigen in het land, die nu reeds getergd zijn, zullen dan spottend het hoofd opsteken."

»Dat verhoede de hemel!"

»Collinius," vervolgde graaf Piper; »uw gedrag heeft bewezen, dat gij een man van eer zijt. In den beginne dacht ik dat gij een dier huichelachtige zwartrokken waart, die alles doen, om zich een aardsch voordeel te verschaffen, — ik heb mij vergist. Ik spreek nu tot u, als de eene eerlijke man tot den ander, en ik vraag u of gij een uitweg kunt vinden, die ons voor dit ongeluk bewaart?"

»Anna is een goed verstandig meisje. Zij zal zelve wel alles inzien, als ik haar voorhoude...."

»Dat brengt ons niet verder," viel Piper hem driftig in. »Als zij hem bemint, dan zal zij weinig naar uwe wijze vermaningen vragen. Zelfs al ware zij verstandig genoeg hem terug te wijzen, dan zal de koning zeggen: »ik wil!" en dan ware alles verloren. Neen, ik kom weder op mijn plan terug; alleen als het meisje getrouwd is, zal zij geen ongeluk aanrigten."

»En als de koning waarlijk verliefd is, wie belet hem dat huwelijk te verbreken?"

»Als hij hoort dat zij aan een ander hare hand wil reiken, dan zal hij — dat is ontwijfelbaar — haar vergeten. Onbekend heeft hij hare liefde gewonnen en dan zal zijn droom, van om zichzelven bemind te worden, voorbijgaan. — Aan wien hij twijfelt, dien veracht hij."

Collinius zweeg en dacht een poosje.

»Gij hebt gelijk," zeide hij eindelijk, »dat is de eenigste uitweg."

»Gij wilt dien dus kiezen?"

»Ik moet eerst het meisje spreken, als zij wil is alles goed."

»Zij moet."

«Goedwillig, ja, maar geen dwang," zeide Collinius.

»En wanneer berigt gij mij den uitslag?"

»Morgen. Van avond nog zal ik met haar spreken."

»Uitstekend, mijn beste dominé; wat mijne belofte aan u betreft, dat staat vast."

Een hooge blos bedekte de wangen van Collinius.

»Ik zie dat uwe excellentie mij nog niet kent," zeide hij ernstig. »Wat ik doe, geschiedt zonder dat ik daarvoor eenige belooning verwacht. Ik heb als predikant in Salem gelukkig geleefd, zonder een beter lot te verlangen. Mijne biechtkinderen hebben mij lief en dat is alles wat ik wensch, behalve een graf naast de kerk, waarin ik 's Heeren woord heb gepredikt. En hiermede heb ik de eer uwe excellentie onderdanig te groeten."

Hij boog zich en verliet haastig het vertrek.

Piper zag hem eene poos na. »Waarlijk een braaf man," zeide hij. »Gave God, dat mijn vaderland veel zulke geestelijken had!"

III.

»Stil en vlijtig volgens gewoonte zat Anna dien zelfden avond in haar kamertje. Maar hoe ijverig ook het nette voetje zich bewoog en hoe vlug het wiel ook omging, men kon toch ook op het gelaat der schoone spinster lezen, dat andere gedachten haren jeugdigen geest bezig hielden.

»Hij komt van avond weer niet," fluisterde zij en een half gesmoorde zucht steeg uit haren boezem op. »Hij komt niet, de booze mensch, en hij beloofde het mij toch zoo stellig. Maar heb ik ook mis," vervolgde zij na eene poos. »Maandag was hij hier en beloofde donderdag terug te komen. Wacht eens — ach hemel, het is van daag eerst woensdag en ik heb mij verrekend. — Hoe langzaam gaat toch de tijd om. Zoo treurig, zoo vervelend! Maar morgen komt hij zeker," en nu hervatte zij weder haren voor eene korte poos gestaakten arbeid. Op hetzelfde oogenblik werd er aan de huisdeur geklopt. »Daar is hij!" riep zij juichend en sprong vlug als een hert naar voren om te openen.

Maar het was niet de verwachte, het was dominé Collinius, die, zijne belofte getrouw, dadelijk na zijne terugkomst uit de hoofdstad, zich naar het jonge meisje begeven had.

»Wees duizendmaal welkom;" zeide het jonge meisje en bragt zijne hand aan hare lippen.

»Goeden avond!" antwoordde de geestelijke, en trad in de binnenkamer waar hij in een ruimen armstoel zitten ging, en onafgewend de oogen op het meisje geslagen hield, dat, blozende zonder te weten waarom, de blaauwe oogen nedersloeg.

Een oogenblik verliep onder voortdurend zwijgen, dat Anna eindelijk afbrak met de vraag:

»Wil mijnheer niet moeder spreken, dan zal ik haar roepen?"

»Het is niet noodig, mijn kind," zeide de predikant en legde peinzend het hoofd op de hand. »Anna," vervolgde hij minzaam; »hebt gij nog hetzelfde vertrouwen in mij als vroeger?"

»O, altijd, altijd!"

»Ik heb u voorbereid tot de tafel des Heeren," vervolgde de geestelijke. »Ik heb u bemind, zoo als een vader zijn kind bemint, en gij zult zeker uwen leeraar geen verdriet willen aandoen, niet waar?"

»Nimmer, maar zeg mij...."

»Ga hier naast mij zitten en ik zal u alles verklaren; antwoord mij slechts opregt en zonder omwegen, duidelijk en klaar. Is uw hart nog vrij?"

Het meisje sloeg hare zachte oogen als het ware smeekend tot haren vaderlijken vriend op."

»Bemint gij iemand — ja, of neen?"

»Ja," stamelde zij.

»En wien? Biecht vrij alles op en vrees niets. Waar en hoe hebt gij uwen vriend leeren kennen?"

»Het was verleden jaar, den dag na St. Jan," antwoordde het meisje met eene bevende stem. »Ik was in het bosch gegaan om aardbeziën te zoeken, en...."

»Ga voort."

»Toen ik nabij een omgevallen denneboom kwam, waarin voor eenige jaren de bliksem ingeslagen is, bemerkte ik een jong heer, die in diepe gedachten op den stam zat, en toen ik, verschrikt over deze onverwachte ontmoeting, wilde omkeeren, stond hij plotseling op, liep mij achterna en hield mij terug. »Wees niet bang, mijn lief kind," zeide hij met eene stem, zoo zacht en minzaam, dat het mij tot in het binnenste van mijn hart goed deed; »ga niet heen, maar laat mij de aardbeziën koopen, die gij in uw mandje hebt." Ik gaf hem die en hij begon weder met mij te spreken, nu over het een dan over het ander, vroeg mij hoe oud ik was, of mijne ouders nog leefden, en vertelde mij eindelijk, dat hij in dienst van onzen jongen koning was. En toen wij scheidden wilde hij mij een daalder voor de aardbeziën geven...."

»En later?"

»Later ontmoetten wij elkander verscheidene malen; hij kwam hier, sprak met moeder."

»En zeide eindelijk dat hij u liefhad; is het niet waar?"

»Ach, ja."

»En bemint gij hem ook weder?"

Een half gesmoorde zucht was het antwoord.

»En weet gij wie hij is, arm meisje? Hij heeft u bedrogen, toen hij zeide, dat hij in 's konings dienst was."

»Mij bedrogen, o neen; hij kan niet bedriegen."

»Hoor dan de waarheid! Hij, dien gij lief hebt, en van wien gij beweert, dat hij u wederkeerig bemint, is niet, zoo als gij denkt, een man van geringe afkomst, een man, die uw echtgenoot worden kan, hij is.... de koning zelf!"

»De koning!" riep Anna en haar hoogrood gelaat werd eensklaps doodsbleek. »Dat is niet waar!"

»Wat ik u zeg, is de waarheid," antwoordde Collinius ernstig.

»O, dan is alles voorbij."

»Het is voorbij en het moet zoo zijn. Of zoudt gij kunnen gelooven, dat hij, een zoo magtig heer, aan een arm meisje als gij, zijn hart zou kunnen schenken?"

»Ja, ja, dat geloof ik, dat weet ik zeker," riep het meisje en hare oogen fonkelden. »Hij bemint mij, dat heeft hij mij duizendmaal gezegd."

»Kunt gij wel gelooven, dat hij ooit uw echtgenoot zou kunnen worden?"

»Hij heeft het gezworen! »Blijft mij getrouw," heeft hij mij dikwijls gezegd; »en al zeide ook de geheele wereld neen, dan zult gij toch mijne vrouw worden." Ach, nu begrijp ik veel, wat hij gezegd heeft en wat mij vroeger niet duidelijk was."

»Op de beloften van jongelingen is niet te bouwen, het minste op die der grooten," zeide Collinius. »Maar al ware dit zoo.... ik wil openhartig met u spreken, er is reden om te gelooven, dat het zoo is; hoeveel ongeluk zoudt gij niet veroorzaken. Ziet gij, mijn kind, ik lach niet over uwe droomen; ik weet dat zij verwezenlijkt kunnen worden, want iedereen weet, dat, wat koning Karel wil, ook gebeuren zal; neen, ik spreek tot u als een vader tot zijne dochter. Gij zijt er niet toe geboren om kroon en schepter te dragen. De koning zou door de grooten gehaat worden, als hij zich zoover vergat; twist en tweedragt zouden ontstaan, alles om uwentwil."

»O mijn hemel!"

»Gij zegt, dat gij hem liefhebt? Bewijs dat dan daardoor, dat gij eene verbindtenis afbreekt, die hem slechts smart kan verwekken."

»Wat moet ik doen?"

»Geef een ander uwe hand."

»Een ander? Nimmer! Zal ik den eed breken, dien ik hem, dien ik bemin, gezworen heb?"

»Alleen hierdoor kunt gij hem en u zelve redden. Als gij ongehuwd blijft, zal hij zijn voornemen tot zijn eigen verderf ten uitvoer brengen; als gij de vrouw van een ander zijt, zal hij vergeten met vergeten beantwoorden."

»En zijne liefde zal in verachting overgaan!"

»Ja, Anna, dat is de eenige weg tot redding. Dit is eene zware beproeving voor u, maar met Gods hulp zult gij haar doorstaan. Anna, mijn kind! hoor naar mijn raad, hij komt uit een vaderlijk hart. Doe afstand van hem."

Het jonge meisje bedekte haar gelaat met beide handen en snikte luid.

»Ja, ween, ween," zeide Collinius, met eene ontroerde stem. »Tranen zijn balsem voor het gefolterd hart, maar vergeet niet, dat God goed is, en dat Hij u in den zwaren strijd kracht zal verleenen."

Na eenigen tijd hief Anna het betraande gelaat op.

»Vader, gij hebt mij immers toegestaan, u zoo te noemen, thans ben ik bereid," fluisterde zij met trillende lippen; »beveel en ik zal gehoorzamen. Maar," barstte zij op nieuw uit; »doe met mij wat gij wilt, maar vorder niet van mij, dat ik een ander mijne hand zal geven. Mijn hart kan ik maar eenmaal wegschenken."

»Gij behoeft ook uw hart niet te geven," zeide de geestelijke, op een vertroostenden toon. »Neen, alleen in de oogen der wereld, zult gij de vrouw van een ander worden, niets meer. Hij, die uw echtgenoot wil worden, biedt u zijne hand, om u van gevaren en ongeluk te redden en begeert geene wederliefde. Wilt gij niet onder deze voorwaarde de zijne worden?"

»Wie is het?" vroeg Anna zacht.

»Ik," antwoordde Collinius, en een traan kwam in zijn oog. »Zult gij vreezen, de eenzaamheid van een oud man te deelen, als eene goede dochter zijn ouden dag te vervrolijken. Ik heb behoefte aan eene vriendelijke hand om de rimpels van mijn voorhoofd effen te strijken, en mijn moederloos kind de liefde eener moeder te schenken. Het heet Anna, zoo als gij. Bij mij zult gij vrede vinden. Gij zijt ongelukkig en hebt een vriend noodig, aan wiens boezem gij uw liefderijk hart kunt uitstorten. Bij mij zult gij mogen droomen

van de vrolijke dagen uwer liefde; ja, wij zullen er dikwijls te zamen over spreken. Word de mijne; ik bid er u om, om uwentwil."

Stil legde Anna het hoofd aan de borst van den spreker.

»De hemel zegene u, mijn vader," zeide zij. »Ja ik wil uwe.... uwe geliefde dochter worden."

»Juist zoo," antwoordde Collinius en drukte een vaderlijken kus op het bleeke voorhoofd van het meisje. »Aanstaanden Zondag zullen alle drie de geboden tegelijk afgekondigd worden, en denzelfden dag neemt gij met uwe moeder bij mij uwen intrek. Morgen zal ik terugkomen en haar van alles onderrigten. En nu, goeden nacht, mijne Anna!"

Eenzaam bleef het meisje staan en een traan, de laatste, viel langzaam over hare wang, hij kwam uit een gebroken hart.

IV.

Voor een open venster van het paleis van Wrangel, dat, terwijl het bouwen van het nieuwe slot voortgezet werd, tot woning voor den koning strekte, stond de jeugdige beheerscher van Zweden, koning Karel. Zijne heldere blaauwe oogen staarden peinzend op de ligtgekrulde golfjes van den Mälar en het heerlijke verschiet, dat zich voor zijne blikken uitbreidde. Een paadje trad binnen en diende den graaf Piper aan.

»Laat hem binnenkomen," zeide Karel haastig en viel in een met fluweel bekleeden armstoel neder.

Piper trad binnen en naderde langzaam.

»Laat mij daarvan van daag vrij," zeide de koning lagchende en wees op een pak papieren, dat de gunsteling onder den arm had; »morgen is er ook een dag. Thans denk ik op de jagt te gaan."

Graaf Piper boog zich.

»Overmorgen reis ik naar Kongsohr," begon Karel weder; »en blijf daar eene week. Gij gaat mede."

»Ik waag het, uwe majesteit een verlof te vragen. Ik kwam om uwer majesteits toestemming daartoe te vragen."

»Gaarne. Waar gaat de reis heen?"

»Niet ver van de hoofdstad, uwe majestoit," antwoordde de aangesprokene. »Ik heb beloofd, eene bruiloft bij te wonen."

»Zoo, zoo," zeide de koning met een vriendelijk knikje. »En wie is de gelukkige?"

»De predikant Collinius in Salem, een man, dien ik ware vriendschap en hoogachting toedraag," antwoordde Piper, terwijl hij opmerkzaam zijn gebieder gadesloeg. »Hij trouwt met een jeugdig meisje, maar die heel mooi moet wezen, naar men mij gezegd heeft, de dochter van een armen organist, mooi Antje, zoo als men haar in het dorp noemt."

Het bloed vloog den koning naar het gelaat, en driftig sprong hij op. »Anna!" riep hij woedend en stampte met den voet op den grond. »Dat liegt gij, Piper!"

De hoveling zette een misnoegd gelaat. »Uwe majesteit gelieft te schertsen," zeide hij na eenig zwijgen.

»Anna! Anna!" riep Karel op nieuw, en sloeg zich met de gebalde vuist voor het voorhoofd. »Zou zij kunnen bedriegen!"

»Ik begrijp niet hoe zulk eene beuzelachtige zaak zooveel belang kan wekken; maar ik verzeker uwe majesteit op mijne eer, dat alles waar is."

»Weet gij hoe de vork in de steel zit met dat huwelijk?" vroeg de koning met gekunstelde bedaardheid. »Zeg het mij, zeg het mij!"

»Gaarne, uwe majesteit," zeide Piper. »Wat ik weet wil ik gaarne mededeelen. Aanstaanden zondag is de bruiloft, en...."

»Bemint hij haar?"

»Collinius is in die jaren, dat men niet meer zoo verliefd is, maar hij heeft, naar ik uit zijne woorden kon opmaken, eene warme genegenheid voor het meisje."

»En zij, bemint zij hem?"

»De oude man heeft eenig vermogen bijeengegaard, en zij is arm.... waarom niet?"

De jonge koning drukte de hand stijf tegen het hoofd, en stond eene poos in gedachten verdiept. Daarop ging hij naar het venster en haalde eene blonde haarlok uit zijn boezem. Een oogenblik beschouwde hij haar met een weemoedigen blik, maar zijne gelaatstrekken namen aldra weder eene gestrenge uitdrukking aan en verachtelijk wierp hij de lok het venster uit.

»Zoo zijn zij allen," zeide hij met eene gesmoorde stem, »valsch, wuft en trouweloos, liefde op de lippen en logen en bedrog in het hart! — Vaarwel, Piper," vervolgde hij, tot zijn gunsteling gewend, »tot wederziens in Kongsohr."

Piper sloeg een blik in den spiegel, boog zich en ging heen.

»Het spel is gewonnen," mompelde hij bij zichzelven. »God zij dank, dat alles voorbij is! Ik deed het ongaarne, maar.... Nogmaals, God zij dank, dat het afliep zoo als het afliep."

De jonge koning bleef alleen aan het venster staan en zag de ligte haarlok na, die door den wind heen en weder gedreven werd, tot zij plotseling in de glinsterende golven van den Mäler viel.

»Het is voorbij," fluisterde hij somber.

V.

Jaren waren verloopen. Menige sneeuwvlok had de aarde bedekt en menige lentezon haar beschenen. Karels naam had, op de vleugelen der faam gedragen, de geheele wereld doorgeklonken. Maar onder de lauweren, die hij om zijn schedel wond, waren ook stekende doornen, en de grillige fortuin, in den beginne zijne trouwe vriendin en gezellin, had hem thans verlaten. Uit Turkije te-

ruggekeerd, werwaarts hij na den slag van Pultawa gevlugt was, had hij, naauwelijks in het vaderland teruggekeerd, zich in een nieuwen oorlog gewikkeld. Thans lag hij voor Fredrikshall en droomde van wraak op een trouweloozen nabuur, en van nieuwen roem.

Het was den 30 November 1718.

In eene binnenkamer in het huis, dat de koning tijdens het beleg bewoonde, stond Karel voor een met plans en kaarten bedekte tafel, en nevens hem graaf Schwerin.

»Gij meent dus," zeide de eerste heftig, »dat Megret woord zal houden en dat wij binnen acht dagen meester van de vesting zullen zijn?"

»Daar ben ik zeker van."

»Over eenige oogenblikken rijd ik naar beneden om alles na te zien."

»De tegenwoordigheid uwer majesteit spoort de werklieden altijd tot verdubbelden ijver aan," verzekerde Schwerin.

»Hebt gij anders nog iets te zeggen?"

»Gelijk uwe majesteit bevolen heeft, heb ik den jongen man hier gebragt, die zich bij de inneming van Gyldenlowe zoo onderscheiden heeft."

»Goed. Laat hem binnenkomen. God zij met u, Schwerin!"

De generaal groette en vertrok. Te gelijker tijd liet men een blonden jongeling binnen, die met bedeesde blikken den naar hem toetredenden held beschouwde.

»Gij hebt u moedig gedragen," zeide deze. »Gij waart de eerste op de schans, niet waar?"

»Ja, uwe majesteit."

»Ga zoo voort, dan kan er met den tijd wat van u worden. Hoe oud zijt gij?"

»Zeventien jaren."

»Uw naam?"

»Erik Johanssen, uit Salem."

»Salem!" riep de koning uit en zag den jongeling eene poos weifelend aan. »Kent gij den predikant Collinius?" vroeg hij daarop.

»Hij is mijn pleegvader."

»Leeft hij nog?"

»Ja, uwe majesteit," antwoordde de jongeling.

»En zijne vrouw, uwe pleegmoeder?"

»Ja, God zij gedankt. — Ik ben een arm boerenkind, uwe majesteit, die alles aan hen te danken heeft."

»Bemint gij hen?"

»Meer dan mijn leven. Zij is zoo zacht, zoo goed, een ware engel. Zonder haar zou ik, een arm verlaten weeskind, van ellende omgekomen zijn."

»En gij hebt haar toch verlaten?'

»Ik moest. De strenge soldatenligting...." stamelde de jongeling.

»Ja, ik weet het. Jong en oud moest in dezen heilloozen oorlog uittrekken." De jongeling zag den koning met verwondering aan, hij scheen niet verwacht te hebben zulke woorden uit den mond van den strijdhaften vorst te hooren.

»Het verwondert u misschien wat ik daar gezegd heb," zeide Karel met een treurig lachje. »Ja, ja, ik weet wel, dat gij lieden te huis gelooft, dat ik den oorlog bemin en den vrede veracht, maar gij bedriegt u. Zelfs ik ben het moede geworden, zelfs ik verlang naar rust. Maar niet vroeger," vervolgde hij ernstig, »eer ik bewezen heb, dat ik mij niet uit zwakheid terug trek. Er zullen nog wel betere tijden komen," vervolgde hij en zag peinzend voor zich.

Een oogenblik daarna hief de koning zich uit zijne gebukte houding op en trad weder naar den jongeling toe.

»Gij zijt van de dienst ontslagen," zeide hij haastig. »Morgen reeds kunt gij naar huis gaan."

»Uwe majesteit...."

»Ik wil het zoo," vervolgde Karel ernstig. »Houd uwe moeder in eer, heb haar lief," voegde hij er op wat zachter toon bij, »en nu, vaarwel!"

De jongeling boog zich aangedaan en wilde zich verwijderen, toen de koning hem op hetzelfde oogenblik terugriep.

»Zijn uwe pleegouders arm?"

»Ja, uwe majesteit, oorlog en misgewas...."

»Nu goed, neem dit," en Karel legde eene zware beurs in des jongelings hand. »Spoed u naar huis, verruil het zwaard tegen de spade, nog is het tijd."

Met betraande oogen boog de jongeling een knie voor den edelen gever, maar deze stiet hem, terwijl hij hem toeriep: »daar houd ik niet van!" de kamer uit, greep toen zijn hoed, besteeg het buitenstaande paard en reed in vollen galop van het hoofdkwartier af.

VI.

Het was avond en de duisternis had reeds haren sluijer over de omstreken verspreid. Slechts van de buitenwerken der belegerde vesting, blonk een akelig schijnsel, dat door de menigte brandende pikkransen en de steeds herhaalde salvo's geweervuur veroorzaakt werd. De arbeid der belegeraars ging echter met onverminderden ijver voort.

Gedurende den geheelen verloopen achtermiddag had de koning de zijnen, met woord en voorbeeld tot volhardenden ijver aangemoedigd, maar plotseling had een gevoel van afmatting en weemoed zijne ziel vermeesterd. Hij sloeg zijn mantel digter om zich heen en tegen de borstwering geleund, meende hij, de herinneringen zijner jeugd voor zijne halfgesloten oogen te zien voorbijgaan. Een zachte glimlach zweefde om zijne lippen, toen hij zijne eerste, zijne eenige liefde, en de zalige uren, die hij daardoor genoten had, herdacht. Zijne gedachten voerden hem terug naar de kleine woning te Salem, waar hij zoo dikwijls gelukkig was geweest. Hij legde de hand aan het voorhoofd alsof hij die zoete beelden wilde vasthouden. En zie, zij vloden niet. Vriendelijk, lieftallig en zoo schoon, neen, schooner dan vroeger, meende hij

Anna te zien, die hem tegemoet zweefde. »Ik was niet trouweloos!" scheen zij hem met zacht verwijt toe te fluisteren; en deze woorden vonden weerklank in zijne borst. Een gevoel van vreugde vloog door zijne ziel en zijn hart sloeg met verdubbelde slagen. Hij wilde haar aan zijn hart drukken, toen zij, zoo als het hem toescheen, zich glimlagchend tot hem wendde en hemelwaarts wijzende, hem toefluisterde: »Kom!"

Sidderend van koude stond Karel op, maar op hetzelfde oogenblik viel een schot en verbleekende zeeg hij achterover. Hij was dood.

De krijgsman sluimerde zijn laatsten slaap, terwijl hij den rooskleurigen droom der liefde droomde.

VII.

Verscheidene maanden daarna wandelde een jong man met kloeke schreden op den grooten weg, die van Botkyrka naar Salem leidt. Het was Erik Johanssen, die in zijn geliefd vaderlijk huis terugkeerde.

De lente had nog niet hare gouden vleugelen uitgebreid, maar de sneeuw was gesmolten, en hier en daar zag men reeds een klokje bloeijen. De zon stond hoog aan den helderen hemel en in het bosch schalde het gezang der vogelen.

Toen de jongeling de kerk bereikt had, bleef hij een oogenblik staan, en na het zweet, dat in groote droppels van zijn voorhoofd viel, te hebben afgedroogd, bezag hij de omstreken. Aan het fonkelen zijner oogen zag men, dat deze hem goed bekend en dierbaar waren.

Met verdubbelden spoed ijlde hij daarop naar de nabijgelegen vriendelijke woning. Weldra had hij het doel van zijn togt bereikt. Met eene voorzigtige hand opende hij de deur van de kamer zijner pleegmoeder en trad binnen.

Alles was daar als vroeger; in de vensters stonden nog altijd de potten met bloeijende resida, en de oude klok op hare gewone plaats, tikte nog altijd zoo geregeld als vroeger. Maar vruchteloos zag de jongeling naar zijne geliefde moeder om.... zij was er niet.

Op hetzelfde oogenblik hoorde hij achter zich een uitroep van verwondering; hij keerde zich haastig om en viel in de uitgebreide armen van zijn pleegvader.

De ouderdom had de haren op Collinius schedel vergrijsd en de smart diepe voren op zijn voorhoofd gegroefd, maar op zijn gelaat stond nog dezelfde uitdrukking van vrede als vroeger.

»Welkom, mijn lieve zoon," zeide de oude man en drukte den teruggekeerde nogmaals aan zijne borst. »Gij ziet mij zoo verwonderd aan," begon hij op nieuw. »Gij vindt mij veel veranderd?"

»Ik denk alleen aan het geluk van u weder te zien."

»Ik had u reeds lang gewacht en vreesde al, dat gij niet komen zoudt."

»Een schampschot dat ik denzelfden avond ontving, toen de koning doodgeschoten werd, belette mij terug te keeren. Maar dat weet gij reeds; ik heb het u geschreven, zoodra ik de pen houden kon. Maar waar is moeder?"

Collinius zweeg.

»Gij antwoordt mij niet? Waarom brengt gij mij niet bij haar?" Maar de oude man bleef zwijgen en de eene traan na den andere rolde over zijne wangen.

»Spreek vader," riep de jongeling ongerust uit. »Spreek en martel mij niet langer. Spreek op; ik heb al vrij wat doorgestaan en gij kunt mij gerust alles zeggen. Is zij ziek? is zij...." bij deze woorden begaf hem de stem. »Is zij dood? Ja, ik zie aan uw gelaat dat het zoo is! O, mijn hemel! mijn hemel!"

»Zij ontsliep zacht in mijne armen, en riep den zegen des hemels over ons allen af."

»Dood! dood!" vervolgde de jonge man. »En ik mogt haar niet wederzien; mogt geen afscheidskus op hare lippen drukken, haar niet danken voor alle goedheid en teederheid, die zij mij, arm verlaten schepsel bewezen heeft!.... Dood! zij die zoo geacht, zoo goed was; ach, dat is verschrikkelijk!"

»De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen!" en Collinius vouwde de handen met ootmoed en zag naar omhoog.

Van smart overweldigd, staarde de jongeling eene poos voor zich heen.

»Wanneer is zij gestorven?" vroeg hij eindelijk fluisterend.

»Op denzelfden dag als koning Karel," antwoordde de oude man langzaam; »op den dertigsten November."

HET TOGTJE OP DEN RIJN EN HET WEDERZIEN.

Een liefelijke Julij-avond deelde zijne kalmte aan de omstreken mede, en bedekte den helderen, rustigen, spiegelvlakken stroom met purpergloed. Nog fonkelden de tegenover liggende bergen met hunne hooggetopte abeelen in den jongsten zonnegloed, terwijl er reeds een witte nevel uit de dalen oprees en verdween in de ruimte der lucht. Daar stak bij W—heim een vaartuig van land en gleed zachtkens, door de golfjes gedragen, de rivier over. Er waren verscheidene reizigers aan boord, die zich te W—heim tot den overtogt naar den tegenoverliggenden Rijnoever toevallig gezamentlijk hadden ingescheept. Op het voorste gedeelte van het schip, buiten de kajuit, die met vermoeiden volgepropt was, stond een knap, jong man, gekleed in het zwart en met eene onrust op het schoone, blanke gelaat, die nog op eenig ander voorwerp betrekking scheen te hebben, dan de beide dames, die eenigzins van hem verwijderd waren en zich in de koesterende avondstralen verlustigden. De vreemdeling zag steeds strakker en

verwachtingvoller, dán op de eilandjes, die op de linkerzijde van den Rijn lagen, dán naar den oever, die reeds in de vallende avondschemering daar lag; doch zijne blikken vestigden zich ook elk oogenblik op de dame, die regts van hem stond, en tot nu toe zwijgend en peinzend daar had gestaan, en werkelijk zeer poëtisch door den laatsten zonnegloed werd beschenen. Op de andere, eene vrouw van groote vrouwelijke schoonheid en gezetheid, wier aangezigt een verheven ernst en eigendommelijke uitdrukking had, was de jongere geleund, die hare dochter scheen te zijn, een teedere ranke gestalte had, en in de volle kracht en schoonheid der jeugd was. Bij den ernst, die haar uiterlijk aantoonde had zij in de trekken van haar verheven gelaat een verrukkelijke uitdrukking van weemoed en hartstogt, waarmede de blonde lokken, die haren hals en vollen boezem omgolfden, en de helderblaauwe oogen in die gitzwarte wimpers verscholen, volkomen overeenstemden; welke daarentegen, door het eerbiedwekkende der moeder, de fonkelende oogen, en de zwarte lokken, om dat albasten voorhoofd in deszelfs ernstigste stemming, geheel en al beantwoord werd. Het ontging de beide dames niet, dat eene zekere belangstelling, zelfs bij de onrust, die den vreemdeling bezielde, hem aan haar boeide, en juist konden zij hem des te spoediger en te minder opvallend, bij de heerlijkheid van den zomer-avond waarnemen. Thans dreef het vaartuig omtrent in het midden van den stroom, de roeispanen wierpen het water in parelend schuim en schitterende koralen, aan beide zijden van het schip, naar boven, meer en meer begon de avond te vallen en verborg den oever in zijnen zwarten sluijer, en allengskens klonk van een ter linker zijde gelegen eiland eene liefelijke melodij over het vlak der wateren, en een heerlijk fluitmuzijk liet zich, als door de golfjes voortgedragen, hooren; treffend verloor zich die teedere wegslepende adagio in het ruim der lucht. Bij de eerste toonen reeds hief de vreemdeling zich op, en een lachje vloog over zijne trekken — eene wassende onrust over zijn wezen. Bij het aanhoudende fluitgespeel stiet de andere dame de jongere aan, als wilde zij haar op den steeds weemoediger, klagender, treffender en vollen toon der muzijk opmerkzaam maken. Deze echter bleef stil en zag voor zich, en terwijl hare blikken op het tegenover liggende eiland gevestigd waren en het verhelderde aangezigt van den vreemdeling gadesloegen, antwoordde zij slechts met een diep weemoedigen zucht, als een weerklank op het toongeluid van dáár. Het fluitgespeel beefde en versmolt als nabij en veraf zwevende geestenstemmen, en rustig droegen de golfjes, de maat der muzijk gehoorzamende, het ligte vaartuig voort.

Nu stierf de laatste toon van het water weg en verloor zich in het geruisch der baren, en de in het zwart gekleede vreemdeling riep een vreemd woord naar het nabijzijnde eiland toe, dat helder over de vlakte van den stroom klonk, en toen nu het schip met kracht tegen de landingsplaats stiet, zag men reeds ter linkerzijde van den oever eene donkere gestalte, die op het oogenblik, dat het schip aanlegde en de vreemdeling er was uitgesprongen, reeds met den wederkeerigen uitroep: »Karel! Otto!" aan zijnen hals hing. Hunne verdere vervoeringen van vreugde werden door de uit het schip klimmenden bedekt, maar lang lagen zij in elkanders armen en stegen eindelijk den linker weg van den oever af. Dit treffende tooneel maakte de opmerkzaamheid der overige reizigers gaande, en langen tijd staarden zij, terwijl de beide mannen in de schemering verdwenen, ze na. De beide bovengenoemde dames sloegen het pad in, dat regts op een slot toeliep, en terwijl de jongere nog als diep getroffen achterbleef en de mannen nastaarde, was de oudere reeds een geheel eind vooruit en keerde zich nu met den uitroep: »Antonia!" om, die echter tweemalen moest herhaald worden, eer hij haar oor bereikte. Zij gingen nu het voetpad, op de helling van den heuvel, af; de moeder sloeg haren arm om het hoofd harer dochter, en terwijl hare hand onwillekeurig hare wimpers aanraakte, voelde zij, dat dezelve met tranen bevochtigd waren. Beide zwegen echter en traden het slot nader, welks vensters verlicht waren. De maan verhief zich reeds van gene zijde over de bergen, en de avondklokken van de nabijgelegene oeverstad klonken melodiesch door de lucht.

Toen de koninklijke **sche afgezant, graaf van Nordheim, bij zijne verplaatsing van Parijs naar Petersburg, in den zomer van 182* door Keulen trok en zich daar eenige dagen ophield, bewoog hem een zijner vrienden, die er reeds eenige maanden vertoefd had, hem op een namiddag op het een half uur van Keulen verwijderde slot van den baron van Wiburg, die zich onlangs in den echt had begeven en de geheele beau-monde van Keulen daar verzocht had, te volgen, waar hij hem beloofde te zullen introduceren. Graaf Nordheim was een man van naauwelijks dertig jaren, die eerst voor eenigen tijd zijne militaire loopbaan met de staatkundige had verwisseld. Zijn geest even als zijn uiterlijk droegen de stempels eener waardigheid, die op nog verdere grondslagen dan die van den ernst, die zijn geheele wezen omgaf, scheen te berusten. In menig opzigt achterhoudend, gaf hij zich toch met liefde en genegenheid aan hem over, en verwekte zijne verschijning al eenige stilte, zoo vergoedde hij dit alweder met het bevallige en teedere zijner hoedanigheden, en sleepte daardoor de harten der dames weg. Op het slot aangekomen, werd hij aan den baron voorgesteld, die reeds verscheidene jaren zijnen post had nedergelegd, en, in het bezit van een beduidend kapitaal, hier in den schoot der rust en des huiselijken geluks leefde. Nordheim werd door hem aan het andere gezelschap voorgesteld. In het bijzonder maakte de echtgenoote van den baron, eene ideale, jeugdige schoonheid, zijne opmerkzaamheid gaande, en zoo hij ook al in het eerste oogenblik over haar niet voldaan was, toch meende hij zich te

herinneren deze vrouw eenmaal gezien en in eene gewigtige stonde te hebben gadegeslagen. De vriend, die hem had ingeleid, wist hem niets voldoends over den vroegeren stand der barones te zeggen, en hij zelf werd nu door het gesprek der beide dames, die het digtst bij hem zaten, dermate aangetrokken, dat hij gewenscht had zijne herinnering ongestoord te hebben kunnen vervolgen. In den loop van het gesprek met zijne buren vernam hij, dat het huwelijk van den baron slechts een belangzuchtig huwelijk was te noemen, doch van dien aard, dat, door elkander steeds eene wederkeerige achting te betoonen, zij elkander meer en meer zouden beminnen en daardoor waarachtig levensgeluk dachten te erlangen. Want, al was de baron ook iemand, die reeds digt bij de vijftig scheen te zijn, zoo maakten toch zijn uitnemend gedrag, de edele, fiere houding, die hij in vroegere schitterende tijden had aangenomen, de bevallige leiding zijner redevoeringen, vereenigd met zijn schoon en helder voorkomen, hem zelfs bij de jonge dames zeer bemind, en liet haar dikwijls het reeds grijs wordende hoofd vergeten, wanneer niet zelden geestdrift en jeugdig vuur uit woord en blikken straalde. Het was bekend, dat de jonge echtgenoote vroeger hoegenaamd in geene verbindtenissen met iemand gestaan had, en, zoo men zeide, niet de geringste weêrspannigheid in het huwelijk met den baron getoond had. Grond voor hoop genoeg op eene lagchende toekomst. De grootere kring van dames en heeren werd onafgebroken door den baron bezig gehouden, en zeker, op eene uitstekende wijze. Eerst toen de avond begon te vallen en eenige in den tuin wandelende paren reeds naar de schitterend verlichte zaal terugkeerden, om de thee te gebruiken, werd het gesprek vrolijker en meer algemeen. Nu had Nordheim meer moed en gelegenheid, om nopens de vrouw van den huize zijne opmerkingen te maken. Hij wist niet of de diepe indruk, dien zij op hem maakte, voortkwam uit hare waarlijk buitengewone schoonheid, die alle andere overtrof, of uit het belang, dat zij, als eene oude bekende, voor hem scheen te hebben. Men sprak van reizen en kwam eindelijk op de daarmede onafscheidelijk verbondene oogenblikken: scheiden en wederzien; ieder bragt daarover zijne meening uit, waarvan het resultaat werd, dat deze toestanden, zoowel voor den beschaafden als onbeschaafden man, toch steeds iets zeer bekoorlijks en diepschokkends hebben, hetwelk zich niet alleen tot de daarin deelende personen bepaalt, maar ook op de omstreken, die daarop betrekking hebben. De baron dischte van de reizen, die hij gedaan had, op, ook Nordheim haalde eenige gebeurtenissen aan, uit zijn aan lotgevallen zoo rijk leven, en het gesprek zou bijna der algemeene opmerkzaamheid zijn ten deel gevallen. De barones had gedurende deze verschillende gesprekken zwijgend en met nedergeslagen blikken daar gezeten; zij scheen over iets uit het verleden lang en diep na te denken, het was, als zocht zij alle levendige kleuren, trekken en vormen, van hetgeen haar bezig hield, terug, om zich daarmede het zoo helder als mogelijk ware voor den geest te stellen. Een rustpunt in het gesprek werd dadelijk en wel ter dege door haar waargenomen, èn met eene eigene gevoeligheid overdacht zij het tooneel van twee vrienden, die elkander na lang afzijn, wederzagen, en die haar toen zeer getroffen hadden. Zij verhaalde den avond van het Rijntogtje; zij vertelde met eene steeds klimmende geestdrift de onrust en de verwachting van den vreemdeling, het liefelijk fluitspel bij de plegtige stilte van den avond, de vreugdekreten der beide aan den oever in elkanders armen liggende mannen, de heerlijkheid van den avond en nu; doch neen, reeds bij de eerste woorden haars verhaals, bij de eerste klanken, die in de zachte beving harer stem eene kleine aandoening niet verborgen konden houden, was het voor Nordheim helder geworden. Als een bliksemstraal gleed het door zijne ziel, en nu wist hij waar, wanneer en hoe hij haar gezien had. Hij luisterde wel is waar ademloos, maar met eene afwisselende kleur, die dikwijls tot eenen hevigen gloed opsteeg, wanneer hem somtijds het oog der sprekende persoon trof, bij hare steeds klimmende en sterke verbeeldingskracht en de pikante kleuren, waarmede zij hare tafereelen afmaalde; doch konde hij de onrust, die hem in het eerst zacht, maar spoedig krachtig had aangegrepen, voor de vergaderde menigte niet verbergen, even zoo min kon hij dat gevoel ontloopen, dat hem nu zoo weemoedsvol en toch zoo streelend aanvatte en tevens de diepe wonden van zijn hart openreet. Eene stille pauze volgde op de laatste woorden van de verhaalster, daar zij hare gebeurtenis was vooruitgeloopen. Thans had Nordheim zich weêr zoodanig hersteld, dat hij in staat was te spreken, doch niet zonder die opgewektheid van stem, die in het bijzonder door de barones werd gadegeslagen.

Nu begon Nordheim, en rigtte bij voorkeur de eerste woorden tot haar. »Over deze zeldzame gebeurtenis, genadige vrouw, die, zoo als gij zelf bekent, uwe bijzondere oplettendheid heeft gaande gemaakt, kan ik u welligt nog nadere opheldering gen mededeelen, dewijl ik zelf hoogst waarschijnlijk in dat »wederzien" betrokken was, hetwelk met deszelfs uiteenloopende gebeurtenissen en met deszelfs gevolgen eene der merkwaardigste tijdstippen mijns levens uitmaakte. Is het bedoelde voorval echter eenigzins belangrijk vóor het geeerde gezelschap, en zoo gewigtig, dat het uwe aandacht tot zich trekt, dan moet ik u vooraf om vergeving vragen, wanneer ik u zeg, dat ik weinig vrolijks te verhalen heb, en welligt ook alle blijdschap en opgewondenheid van heden uit dit gezelschap zal verbannen. Het ligt dus alleen in u aller uitspraak, mijn verhaal te verzwijgen, hetwelk ik ook het verkieslijkst vind, en," hier werd hij echter door een aantal verzoeken en toeroepingen van het gansche gezelschap in de rede gevallen, want alles berustte op het verhaal der gebeurtenis. De barones — het was Antonia —

alleen stond sprakeloos, en reeds bij de eerste door den graaf met vastheid uitgesprokene woorden, verbleekte zij, hetwelk men echter niet bemerkte. Nu zag zij vorschend in haren boezem, maar zij gevoelde voor het oogenblik de oorzaak harer aandoening niet, daarom zij het ons ook vergund, den sluijer, die tot hiertoe hare gemoedsgesteldheid verborgen hield, niet op te ligten.

Langzaam begon de graaf, en met eene diep ter nedergedrukte stem, dan weder sprak hij voort met geestdrift, kracht en eene gloeijende verbeelding, en leefde in de dagen van het verledene. — Hier volgt zijn verhaal.

»Mijn vriend Della Rocca was overste bij het Fransche leger. In het begin van den geweldigen togt tegen Ruslands reuzenmagt werd hij ziek in de nabijheid van Frankfort. De baron van W. gaf hem huisvesting op zijn landgoed, en verpleegde hem. Maar een engel des heils omzweefde hem in den nacht des jammers en des oorlogs, in de bekoorlijke Leontine, de dochter van den baron. Zij stortte kalmte, genezing en zaligheid in die onstuimig woelende borst. Helderheid en regtschapenheid blonken hem uit hare ziel tegen, en nu zag hij zelf, hoe onbillijk, hoe onregtvaardig hij het zwaard van den alombekenden tiran droeg. In deze zelfbewustheid lag ook veel troost voor hem. Kort echter was hem de zaligheid der liefde; zijne herstelling riep hem terug bij de Fransche heirlegers in de ijsvelden van Rusland. Leontine's vader zegende nog de verbindtenis, die Robert — zoo heette Della Rocca — bij zijnen terugkeer aan de edele Duitsche jonkvrouw zou verbinden. Hij nam afscheid; Leontine bad voor hem. Te dien tijde stond ik nog in de gelederen mijns vaderlands, wier krachten, gelijk zoo vele andere, moesten wijken voor het doel van den overweldiger. Bij een gemeenschappelijk gevecht op de voorposten leerde ik mijn vriend kennen; later stonden wij tusschen de rookende puinen van Moskou, en beweenden op dien aschheuvel dat eeuwenheugend werkstuk. Wij klaagden elkander onzen nood, wij streefden en hoopten, want maar al te helder lag er eene verschrikkelijke toekomst voor ons open. Te algemeen bekend is de vernieling van dit leger, waarop de natuur zelve, in verbond met menschenkrachten, haar vermogen beproefd heeft. De uitgestrektheid van de ijsvlakten van Moskou tot naar Parijs werd overgevlogen; deze terugtogt was een togt vol van schrik en angst. Ik nam afscheid van Robert, want onze troepen keerden nu naar hunne eigene haardsteden terug. Hij moest tot nabij Parijs, in gezelschap der vernielde en verstrooide benden; zijne beminde kon hij op dezen terugtogt niet ontmoeten. Toen schreef hij aan haar, en sprak van eene verrukkende toekomst; doch de ontzettende toerustingen van Frankrijk voor den grooten, laatsten reuzenstrijd beletteden hem voor een oogenblik aan dat hart te rusten, dat hem zoo dierbaar was. Hij durfde zijnen post niet verlaten, want tot generaal verheven zijnde, stond hij onmiddelijk onder het bevel van den algeweldigen keizer. Zoo moest hij, tot het leger behoorende, dat door Holland tegen Noord-Duitschland optrok, ten tweeden male de hoop op wederzien opgeven, en de toekomstig zalige dagen tot het einde des oorlogs uitstellen.

»De groote veldslag bij Leipzig vernielde ten tweeden male het ontzettende leger, en ten tweeden male zochten de vreemdelingen hunne woonplaats op, om daar hunne wonden te laten uitbloeden. Deze terugtogt was een togt van jammer en ellende, bij den vernielenden spoed. Doodelijk vermoeid, half verhongerd, in worsteling met den dood en met het verschrikkelijkste weder, door den vijand achtervolgd, vloog het vernielde leger in verstrooide benden voort. Het zielverscheurende van die dagen ligt nog versch in ons geheugen. De troepen van Wrede vielen reeds uit het zuiden in de flanken; de kozakken vielen hen in den rug. Dag en nacht ging de vlugt rusteloos voort. Della Rocca bevond zich met de overblijfselen zijner troepen op den dwaalweg. Bij het vallen van den nacht bereikten zij nog op den regter oever van den Rijn een dorp — achter hen dwaalde eene woeste horde kozakken met schel gefluit — voor hen beletten de gewapende boeren den doortogt — de verwarde massa's konden niet verder — het gevaar wordt grooter. Eenige tirailleurs hadden des avonds het dorp geplunderd en daardoor de boeren opgewonden. In de duisternis hoorde men slechts hunne dreigende stemmen, en zag men slechts het geflikker der wapenen. Rocca baande zich eenen weg met zijn paard tot in het midden van het gedrang. Donderend brulde hij zijne bevelen uit, hij smeekte, hij verzocht om vrijen doortogt. Te vergeefs. Een groot, in het zwart gekleed man scheen het hoofd der wederspannige boeren te zijn; zijne stem scheen te gebieden en aan te moedigen. Verwoed scheurt nu Della Rocca het pistool uit den gordel en brandt op hem los. Hij zakt in elkander, en op dit oogenblik klinkt er uit het venster van het naastbijstaande gebouw een akelige gil en daar boven wordt eene gestalte zigtbaar. »Mijn vader!" klonk het als van Leontine's stem. Robert rukt woedend zijn paard om, rijdt de hem in den weg staanden ter neder, de boeren bezwijken voor den aandrang en verstrooijen zich, en de menigte breekt door en vlugt. Met de verschrikkelijkste gedachten bezield en door razende wanhoop aangegrepen, als wilde hij haar ontvlieden, jaagt Robert zijn paard over de omheining van eenen tuin, vliegt woedend naar den weg ter regter zijde en bereikt eene andere bende. Woede en vernieling lag op zijn gelaat uitgedrukt, in zijne borst heerschte dolle razernij, indien het.... Neen! daaraan mogt hij niet denken. Hij reed met zijne horde door den vijandigen nacht, zelfs in zijne ziel was het nacht.

»Hij vocht weder bij Brienne en zocht den dood, maar te vergeefs. Ontwapend vond ik hem in April te Parijs. Het heilige verbond vierde hier deszelfs zegepraal, Europa's rigtzwaard besliste en deelde. Nog dobberde Robert tusschen wanhoop,

onzekerheid en den diepsten weemoed. Ik herkende hem bijna niet — hij kon slechts weenen aan mijne borst. Hij had een zijner bedienden naar de verblijfplaats van Leontine gezonden, om eenige berigten omtrent haar lot in te winnen; deze echter kwam niet terug. Nu brak de leeuw van Elba nog eenmaal uit zijne boeijen los, en zijne scharen verbreidden weder dood en vernieling. Duitschlands troepen trokken nu naar Frankrijk. Robert had zich onder de banieren des konings geschaard. Voor de laatste maal ging de magt des grooten wereldveroveraars bij Waterloo te loor. Twee jaren lag mijn vriend aan eene hem toegebragte wonde ziek; geene berigten had hij tot nu over zijne geliefde ingewonnen. Ik bleef in Frankrijk bij de reserve achter, en leefde slechts voor mijnen vriend. Hij genas juist, toen ik, uithoofde van eene staatkundige zaak door het hof werd teruggeroepen. Wij verlieten te gelijk Parijs; hij zelf wilde Leontine opsporen en zekerheid van haar verblijf erlangen. Het was in het voorjaar van 1818; in Julij wilden wij elkander te L., aan den linker oever des Rijns, wederzien — hij overzalig of teleurgesteld; ik deelende in zijn geluk, of schreijende om zijne smart. Wij verlieten elkander te Straatsburg."

Hier hield de verhaler op, om zich een weinig te herstellen, ten einde te kunnen voortgaan. Het gezelschap luisterde met aandacht; reeds waren de kaarsen een eindweegs afgebrand; ook de stemming, waarin zij zich bevonden, was, zoowel als de plaats zelve, somber.

Nordheim hervatte, en wendde zich tot de barones:

» Te W—heim liet ik mij, met u te gelijk, op één schip, overzetten. Robert was reeds te L., hij had mij zijne aankomst aldaar bekend gemaakt, zonder over zijne verdere omstandigheden te spreken. De onrust, die u toen, bij mijne verschijning aldaar, zoo is opgevallen, zal zich nu voor u verklaren. Deze liefelijke fluittoonen waren zijne klagten, de élegie van zijn eeuwig vervlogen geluk. Ik hoopte toen nog het beste. Verheugd zonk ik aan zijne borst; hij lag reeds krachteloos aan de mijne, maar met de kiem van wanhoop en vertwijfeling in zijne ziel. Wij spoedden ons naar de herberg; daar gaf hij mij schreijende berigt van zijn diep rampzalig lot.

» Hij was op zijne moeijelijke en ongelukkige reis in de omstreken van Frankfort geraakt. Naar de zijde van Helfersheim stapte hij uit den wagen, en ging te voet door een dorp, dat zeer aardig en bevallig aan den weg lag. Het was een overschoone avond en de omstreek bekoorlijk. Met een diep voorgevoel klopte zijn hart; het bedoelde nachtelijke voorval vertoonde zich plotseling in scherpe trekken aan zijne verbeelding. In deze omstreek — hij had den naam van het dorp toen niet onthouden, en was honderd dergelijke doorgetrokken; neen, hier was het toch niet; het moest in de nabijheid van Hanau geweest zijn. Toen trad hij, in gepeins verloren, de kerk voorbij, naast welke het huis van den predikant stond. Eene stem — hij kwam tot zichzelven; hij bleef staan — eene stem klonk uit het geopende venster — hij luisterde — en dezelve werd herhaald; en buiten zichzelven vliegt hij, zonder te overwegen, het huis in, den trap op. Een oogenblik — en daar ligt hij in de armen zijner geliefde. Zij had hem herkend, ondanks zijne veranderingen, ondanks het jarenlange afzijn. De oogen der liefde hebben een sterk gezigt, en hunne herinneringskracht is getrouw. Zwijgend, weenend, snikkend lagen zij boezem aan boezem. Voor alles wat hen omgaf waren zij dood en koel; zelfs vergaten zij de huisgenooten, die toegeschoten waren en om hen heen stonden — zelfs hun aanzijn in de wereld. Nu eerst kwam de geliefde tot zichzelve, hare borst kreeg lucht en de geest weder kracht. Buiten fonkelde het schitterend sterrenheir aan den hemel en spiegelde zich in hunne tranen. — Zij drukte met hare hand tegen het venster, dat op het kerkhof uitzag, en een hooge witte grafsteen werd door de maan beschenen.

» » Gij zijt dan trouw teruggekeerd, en niet gesneuveld, gelijk ik gedacht heb, en blijft nu voor eeuwig dit u liefhebbend hart toebehooren," riep zij juichend uit. » Daar," en hare stem begon te beven, en het oog van Robert volgde haren wijsvinger, » daar rust mijn vader — eene moorddadige hand zond hem een kogel in de borst. Gij alleen, geliefde, kunt en moet dit gebroken hart troosten en heelen."

» Naauwelijks had zij uitgesproken, of de armen die haar tot nu toe omgeven hadden, zonken neder, zijne knieën werden magteloos, en de bleekheid des doods en der verwoesting lag op zijn aangezigt — het was zekerheid: leven en dood in een ademtogt, alles was verdwenen.

» » Leontine!" riep hij uit, en zijne stem was gelijk die van eenen wanhopig stervende. » Neen, Leontine, ik moet weg; voor eeuwig moet ik mij verwijderen. Tusschen ons kan nooit eene zalige verbindtenis, eene goede gemeenschap meer bestaan. Ik kan u nooit, neen, nooit bezitten. Een zware vloek, iets verschrikkelijks rust op mij — ik kan het u niet bekennen, ik kan het niet — maar geloof mij, bij alles wat heilig is, ik ben onschuldig, ik ben getrouw, ik bemin u, slechts u alleen, eeuwig en tot aan den oever des grafs, tot aan den dood, dien ik nu tegensnel. Geloof het, en denk, dat het de wil des hemels en van het onverbiddelijk noodlot is, dat wij hier beneden gescheiden moeten leven; neen, hier niet, maar daarboven, daar zullen wij elkander wederzien, daar zult gij mij vergeven en regt laten wedervaren. — Vaarwel."

De laatste woorden sprak hij gebroken, hij drukte haar nog eenmaal wild en woest aan zijne borst en vloog de trappen af, bereikte met spoed zijn wagen, en ging de wereld in — zijne eenzaamheid, zijn graf, het verwarde en donkere naspel van zijn leven. Achter hem klonk de torenklok — achter hem verflaauwden de stralen, die

den grafsteen omschenen — achter hem brak een hart.

»Zoo vond ik hem," ging de graaf voort, »en een diep weemoedige ernst heeft zich van nu af aan over zijn gelaat uitgestrekt, zijne woorden hebben eene zekere vastheid van uitdrukking verkregen. Later doorreisde ik met hem Italië en Zwitserland; hij volgde mij op verscheidene van mijne gezantschappen. Maar zijne ziel, zijne wonde werd niet genezen, zijne jeugd, zijne krachten waren geschokt, zijne bloemen verwelkt, hare wortelen door de vorst verstijfd; hij leidde een slechts zinnelijk leven, zonder vreugde, doch ook zonder nieuwe smarten. Hij wenschte niets, hij vreesde niets, hij hoopte niets, hij beweende even zoo min iets, dat hij zich als een zaligen droom had voorgetooverd. Het was, alsof hij den levensbeker met al zijn lief en leed, met al deszelfs bitterheid tot op den bodem toe had geledigd, en hij is onvatbaar gebleven voor elk ander zalig genot.

»Hij is nu niet meer," ging de graaf voort, »en in dat verwoeste hart zal wel te gelijk met de kalmte het evenwigt hersteld en iedere storm bedaard zijn. — Gij hebt," hier wendde zich de graaf met oplettendheid naar het gansche gezelschap, »tot hiertoe mijn treurig verhaal met geduld en deelneming aangehoord — veroorloof mij ook nu nog om u over de laatste oogenblikken van den vriend het noodige mede te deelen."

Bij deze woorden trok de graaf zijne portefeuille te voorschijn, nam er een brief uit, dien hij spoedig opende en hervatte:

»Robert had een innige zucht, om met de laatste expeditie van Frankrijk tegen Spanje op te trekken. Eenmaal heeft hij mij, uithoofde ik te Parijs moest blijven, geschreven; het verder gebeurde met hem heeft mij een zijner vrienden verhaald en in dezen brief geschreven. — Deze heeft hem tot zijne laatste oogenblikken bijgestaan. Luister:

»Burgos, den ***

»Hier heb ik eerst weder tijd en gelegenheid, en rust en kracht genoeg, om u te schrijven. Niet om mijnentwille — dit moogt gij vrij gelooven; want onverschillig drijf ik op den stroom des levens voort, en toch neem ik steeds een geschikt oogenblik waar, om een terugblik op het verledene te slaan. Doch hoor naar mijn verhaal, en vat het degelijker op, dan ik het u kan geven. De wettige koning zit ten tweeden male op den troon, die in de laatste tijden een wonderlijk mengsel van gebeurtenissen heeft aanschouwd; hij heeft hem door magt van wapenen bestegen, welke hem vroeger dat bezit ontnomen en aan een ander gegeven hadden. Het zijn rare tijden, die aan den hedendaagschen mensch; slechts voor een oogenblik belang inboezemen; want er ligt te veel grootsch en verhevens achter hem, dan dat hij het tegenwoordige als minder gewigtig mag beschouwen, dewijl het reeds vernield ligt onder den schepter van het verledene. Wij hebben bij Trocadero een gewigtigen slag gewonnen; ook Cadix is bereids in onze handen, en de wapenen kunnen wel rusten. Voor eenige maanden stonden wij bij Vienne, elf mijlen achter Segovia. Wij hebben reeds eenige dagen met guerillas en eenige woeste benden constitutionelen geschermutseld; eene affaire, die meer moeijelijk dan gevaarlijk was. Op een laten avond was ik alleen op een bivouac; de wachtvuren brandden van alle zijden, de nacht was koel en duister. Daar trad Della Rocca plotseling bij mij binnen, zoo opgewonden en aangedaan in stem en uitdrukking als ooit te voren. Hij sprak verward, loszinnig, onverstaanbaar. Hij sprak van eene gevaarlijke expeditie, waartoe hij morgen zou optrekken, en beval mij dringend aan, ingeval hij sneuvelde, u veel hartelijks en innigs van hem te vertellen. Van eene onderneming voor den volgenden dag was mij niets bekend, want de vijandelijke magt stond meer tegen het centrum van ons leger. Ik zocht hem dit uit het hoofd te praten, doch te vergeefs. Hij nam een teeder en diep geroerd afscheid van mij en ging naar zijn bivouac. Zoo als ik later van de soldaten vernam, had hij na middernacht alleen en in zich zelven sprekende tusschen de wachtvuren op en nedergeloopen, en als volgde hij iemand, die voor hem uitging, tot aan het einde des legers.

»Reeds vroeg in den morgen, ten vier ure, bragt een Biscayer boer, dien wij als spion gebruikten, het berigt, dat zich een sterke hoop guerillas, gerugsteund door 80 constitutionele jagers, in een nabijgelegen klooster bevonden, en ons den volgenden nacht wilden overvallen. Bij het rapport zeide Della Rocca den officier, die door den bevelhebber ter opligting van den vijand was uitverkoren, de expeditie op, en ondernam die zelf met 50 man, waarvan hij het bevel op zich nam. Hij keerde niet weder terug. Gezeten op zijn schimmel was hij bij het aanbreken van den morgen daarheen getogen, en eene luide stem riep in mij: hij komt nooit terug!

»Het klooster ligt in een dal, van hooge muren omgeven, waarachter zich de vijand zwaar had versterkt. Ten zeven ure kwam onze troep er aan, en begon dadelijk aan te vallen. De constitutionelen waren reeds onder de wapenen; zij vertoonden zich voor de luiken en begonnen de Franschen duchtig te beschieten. De nonnen waren op het dak gevlugt, en luidden de alarmklok. Onze vriend steeg van het paard, en bestormde den muur. Daar liet zich uit eene cel der bovenste verdieping een klagend geschrei van vrouwenstemmen hooren, en eene andere stem riep uit den toren: »Leontine!" Op dit oogenblik had een jager uit een der middenste vensters aangelegd en gemikt — het schot ging

af, en Robert zonk dood ter aarde neder. Hij viel, zonder eenig geluid van zich te geven; hij lag zonder beweging; zijn dood was niet smartelijk. Het klooster werd in twee uren bestormd, de overwonnenen deels gevangen genomen, deels gedood. Des avonds kwam de expeditie terug, zij bragten zijn lijk op een baar mede. Op zijn gelaat lag geen trek van smart of doodsangst, zijne oogen waren gesloten, en hij scheen als in een ligten slaap te zijn. Wij hebben hem in de nabijheid van het fort Estrella, tusschen twee olmen begraven. Toen de aarde op zijne doodkist nederstortte, kwam er een donderend salvo uit onze geweren, hetwelk tot driemaal toe herhaald werd, en menig oog was beschreid. Zijne nalatenschap heb ik in bezit genomen; hij heeft opgeschreven wat gij daarvan tot eene herinnering van hem zoudt hebben. De tamboer slaat de reveille — vaarwel, de tijd laat mij niet langer toe, te schrijven. Binnen twee maanden zien wij elkander te Parijs weder — dan zullen wij onzen vriend te zamen beweenen. God zij met u!

De uwe,
Fremont de St. Hilaire."

Nadat de graaf den brief gelezen had, sloeg hij denzelven digt, en stak hem weder bij zich.

»En dit," begon hij weder, »was zijn uiteinde, het was die schoone avond, toen wij elkander wederzagen; die avond aan den Rijn: dubbel merkwaardig voor mij, dewijl de schoonste ster mijns levens, die mij eenmaal hoopvol was verschenen, ten zelfden tijde voor eeuwig in het akeligste duister onderging."

De laatste woorden sprak hij geroerd en geschokt uit, zijne blikken fonkelden op de barones; hare blikken ontmoetten hem, zij begreep hem, en niemand anders. Hij heeft gevoeld hoe zijne stem bij de laatste woorden beefde; hij kon over zijn weemoed niet regeren, stond op en nam afscheid van het gezelschap. Het was reeds tegen middernacht. Ook de andere gasten verlieten het slot.

Den volgenden morgen zond de graaf zijne afscheidskaartjes. De baron en zijne vrouw moesten dien dag een bezoek afleggen over den Rijn; zij keerden des avonds op een schip vol passagiers terug. Ja, zoo als eenmaal, goot de avondzon zijn gloeijend purper over den stroom uit; zoo als toen dreef het schip over de zacht wiegelende baren. Nu naderde spoedig van den anderen oever een ligt vaartuig, dat het groote schip op korten afstand voorbijging; de graaf was er in. Hij liet zich juist overzetten, uithoofde zijner afreis. Hij gaf Wibrug de hand en maakte eene diepe buiging voor Antonia. Daar gleed de boot heen; zijne oogen tuurden het schip na. Eene roos, die zij vasthield, ontviel onwillekeurig, aan hare hand; zij zag dezelve na, en de golfjes droegen haar naar het bootje. Nordheim zag dezelve vallen en aandrijven; hij bukte over boord, en greep ze behendiglijk. Hoe hij de roos aan zijne lippen drukte, kon zij door de reeds invallende schemering niet meer zien; de baron zag het niet, maar Antonia heeft het duidelijk gezien.

Thans leeft zij nog aan de zijde van haren gemaal.

J. Jr.

BAMBINELLI.

Italiaansche Novelle (1547).

I.

DE IMPROVISATOR.

Het was een verrukkelijke avond, zoo als men dien alleen in Venetië kan genieten.

Langzaam dook de zon in de Adriatische zee onder en wierp haren tooverachtigen purperen en gouden gloed op de zachtkens bewogene golfjes.

Het werd al stiller en stiller; de marmeren paleizen weerkaatsten hunne vormen in het schoone water, dat zoo doorschijnend en kalm als een spiegel was geworden. De hitte was verstikkend, hier en daar lagen gondeliers langs de kanalen uitgestrekt en sliepen; bij tusschenpoozen ging nog eene enkele gondel voorbij en liet zich een verwijderd gezang hooren, totdat de toonen in de verte wegstierven. Geheel Venetië zuchtte onder eenen looden atmospheer.

Aan den voet van het standbeeld van den leeuw van St. Markus lag een man te slapen.

Hij scheen te slapen, maar indien men zijnen stand en zijn gelaat van nabij beschouwd had, zou men schielijk gezien hebben, dat die slaap geveinsd was; nu en dan deed eene plotselinge, zenuwachtige beweging zijne vingeren trillen; zijne handen krampachtig zamentrekken; zijn voorhoofd door eene verontrustende gedachten rimpelen.

Die man was in het gewone kleed eens visschers; hij was barrevoets; een ruim bruin kleed viel hem tot op de dijen en zijne haren waren onder een zijden netje bijeengebonden.

Na verloop van eenigen tijd opende hij de oogen, hief het hoofd op en wierp eenen blik rondom zich, daarna verliet hij zijnen eersten stand, ging tegen het voetstuk van het standbeeld staan, begon zacht te zingen, terwijl hij zijne oogen met eene zonderlinge uitdrukking rond om zich liet dwalen.

De gestalte van dien man was bijzonder geëvenredigd, en zijn hoofd maakte een volmaakte type der antieke schoonheid uit.

Lange, donker zwarte haren, die met natuurlijke krullen langs zijn schoon gevormden hals nedervielen, omgaven op eene bevallige wijze zijn ovaal aangezigt.

Deze man kon ongeveer vijfentwintig jaar zijn.

Venetië ontwaakte langzamerhand uit den slaap, in welken het gedompeld lag.

Talrijke groepen vormden zich op het St. Markus-plein. De gondeliers namen hunne riemen weder op en hervatten hun eigenaardig gezang.

Hier en daar gingen eenige vrouwen voorbij, die hare gedaante onder kanten mantilla's en hare gelaatstrekken onder zwarte maskers verborgen.

De mannen uit de volksklasse, meestal visschers, gingen allen naar het standbeeld van den leeuw, tegen welks voetstuk de man leunde, van wien wij gesproken hebben; allen zeiden, wanneer zij bij hem kwamen.

»Goeden dag, broeder Bambinelli!"

»Goeden dag, broeder!" antwoordde hij tot elk van hen.

Toen zich een vrij groote kring rondom hem had gevormd, nam een bejaard man het woord en zeide :

»Kom, broeder Bambinelli, zing iets voor ons."

De jongeling scheen het niet te hooren.

»Zing toch iets," herhaalde de grijsaard.

Bambinelli, streek met de hand over het voorhoofd, bedekte zijne oogen een oogenblik; en scheen in gepeins verzonken, daarna zong hij binnensmonds eenige nooten en langzamerhand ging zijne stem in een welluidend gezang over, zonder dat nogtans een enkel woord gehoord werd.

Eensklaps scheen zijn gelaat bezield te worden, zijn oog schitterde en in zijne zachte Italiaansche taal improviseerde hij eenige coupletten; die wij aldus letterlijk vertaald overbrengen:

De hemel is zuiver.
De azuren zee blijft getrouw aan het schoone Venetië.
Ginds in die kanalen zegt de gondelier:
Welke zijn die akkoorden, die daar over het water wegsterven?
O, hoewel door den afstand en den golfslag verzwakt,
Herken ik het gezang, het vrolijke gezang van den dwazen Bambinelli.

Het volk, dat in menigte den zanger omringde, herhaalde als met ééne stem:

O, hoewel door den afstand en den golfslag verzwakt,
Herken ik het gezang, het vrolijke gezang van den dwazen Bambinelli.

De jongeling ging op langzamer en doffer toon voort:

Magten der hel,
Uwe ijzeren hand drukt wreed op het schoone Venetië.
Ginds in die kanalen zegt de gondelier:
Welke zijn die akkoorden, die daar over het water wegsterven?
O, hoewel door den afstand en den golfslag verzwakt,
Herken ik de roepstem van den dwazen Bambinelli.

De volkstem herhaalde deze maal de laatste regels niet.

De zanger ging dus voort:

Steeds zij onze dolk
Oogenblikkelijk gereed voor het schoone Venetië.
Ginds in die kanalen zegt de gondelier:
Welke zijn die akkoorden, die daar over het water wegsterven?
O, hoewel door den afstand en den golfslag verzwakt,
Herken ik den zang, den lijkzang van den dwazen Bambinelli.

Met eene sombere stem herhaalde het volk de beide laatste regels.

Al dien tijd stond de jongeling, onbewegelijk als een beeld, tegen het voetstuk.

Op dezen oogenblik naderde hij den grijsaard, die hem tot zingen had uitgenoodigd.

»Is alles nu bepaald, Carlo?" zeide hij.

»Alles is gereed."

»Tegen wanneer?"

»Dezen avond."

»Waar?"

»Bij Tosco."

»Hoe laat?"

»Te middernacht.",

»Zullen zij allen komen?"

»Allen, Bambinelli; per Bacco, allen."

»Het is goed."

Bambinelli verwijderde zich en de mannen verstrooiden zich mede, terwijl men nog gedurig het refrein van zijn lied hoorde:

II.

DE HERBERG DER ZAMENZWEERDERS.

Het was nacht.

Een Italiaansche nacht; overheerlijk schoon, verheven, prachtig.

De gondels, met hare lantaarnen aan den voorsteven, gleden als sombere schaduwen voorbij.

Het koeltje, vervuld met balsemgeuren, voerde elken oogenblik de vrolijke toonen der uitgelatene menigte over.

Ja, dat was Venetië, het schoone, het vrolijke, het uitgelatene Venetië!

Aan de andere zijde van het kanaal Orfano stond een huis, waaruit gewoonlijk op dit uur den voorbijganger woest geschreeuw en gezang te gemoet klonk, maar dat dezen avond, zoo al niet geheel verlaten, ten minste stil en onbezocht scheen.

Dat was het huis van Pietro Tosco, de meest bezochte herberg der gondeliers.

Men zag er geen licht, men hoorde er niet het minste gedruisch.

Evenwel gleden er elk oogenblik eenvoudige gondels, als spoken over het kanaal en hielden voor de herberg stil, dan werd de deur geheimzinnig geopend, om den nieuwaangekomene binnen te laten en oogenblikkelijk weder gesloten.

Ongeveer honderd mannen, die er allen somber en ernstig uitzagen, waren daar verzameld.

Op elks aangezigt was duidelijk te lezen, dat iets groots dat op het punt stond van volvoerd te worden, hen allen bezig hield.

In een kamertje, naast die groote zaal zaten twee menschen, een jongeling en een meisje, vertrouwelijk te praten.

Zij was eene Italiaansche brunette; bekoorlijk door hare zwarte oogen en lange zwarte haren; bekoorlijk door haar net keurslijf en rood rokje.

»Maar," zeide het meisje met eene smeekende stem, »het zal u het leven kosten."

»Misschien Marina. Maar ik kan ook overwinnen en is de wraak niet zoet?"

»Die overwinning is onzeker, en wat moet er van mij worden, indien gij omkomt?"

»Wat er van u zal worden, lief kind? Uw oude vader, uw jonge broeder blijven u over; die zult gij dan kunnen beminnen. Gij weet het, ik moet Andrea, mijne zuster, uwe vriendin wreken. Gij weet, hoe ik twee lange jaren heb besteed, om die wraak voor te bereiden. Nu is dat oogenblik gekomen; dat oogenblik, waarnaar ik zoo vurig gewenscht heb; nog eenige dagen, wat zeg ik? nog eenige uren, en ik zal sterven of overwinnen! Gij ziet, ik kan niet meer achteruit!"

»In den naam der heilige maagd, ga dan!" zuchtte Marina. Maar in stilte voegde zij er bij: »ik zal het beletten, ik, de zwakke Marina, zal het beletten."

De jongeling opende nu behoedzaam ten halve de deur, die in de zaal uitkwam; in dien oogenblik mompelde men:

»Waar blijft Bambinelli toch?"

»Hier is hij," antwoordde hij, binnentredende.

Ja, hij was het, en Marina, de dochter van Tosco was zijne verloofde.

Bij het zien van Bambinelli, van den armen improvisator, van den ongelukkigen dwaas, die elken dag zonder schuilplaats op de pleinen van Venetië ronddwaalde, ontblootten zich, aller hoofden.

»Zijt gij daar, broeders?" zeide hij.

»Allen," antwoordde Carlo.

»Francesco Donato, de doge, is een tiran. Hij behandelt ons, zoo als wij onze honden niet zouden behandelen. Onze personen, onze goederen, onze vrouwen en zusters zijn ter beschikking van zijnen zoon en zijne gunstelingen. Geene onzer familiën is, sedert Donato tot doge werd verheven, van schande of dood bevrijd gebleven. Ook ik had eene zuster; gij allen hebt Andrea gekend. Zij was schoon en onschuldig. De zoon van den doge zag en schaakte haar nu ongeveer twee jaar geleden. Ik wierp mij aan de voeten van Donato en vroeg geregtigheid tegen zijnen zoon. Eene nieuwe beleediging was alles, wat ik tot antwoord ontving. Mijne zuster, mijne arme zuster, mijne geliefde Andrea, wilde niet onteerd leven; zij stortte zich in zee en eindigde een leven, dat haar een last was geworden. Ik dacht dat ik waanzinnig van woede en smart zoude worden; toen kwam het denkbeeld bij mij op, voor dwaas te spelen en mij krankzinnig te houden, denkende, dat dit mij tot de volvoering mijner wraak nuttig zoude kunnen zijn; sedert dien tijd zag men mij altijd blootshoofds, met het voorkomen eens waanzinnigen langs de straten en pleinen zwerven, en nu en dan liederen improviseren. Gij zelven hebt langen tijd aan mijne geveinsde waanzinnigheid geloof geslagen. In Venetië kent men mij slechts onder den naam van Bambinelli den waanzinnige. Wie wantrouwt mij? Niemand. De bravo's spreken, als ik daar sta, van de dolksteken, die men hun betaald heeft. Men houdt mij voor nog minder dan een kind, want in het hoofd eens kinds moet later de rede geboren worden, en men gelooft dat de rede voor altijd uit mijn hoofd verbannen is. En evenwel is het oog der sbirren van de regtbank der Tienmannen minder geopend dan het mijne. Tallooze geheimen heb ik ontdekt. Ik ken de onbekende leden van den raad der Tienmannen. Ik weet waar onze vijanden wonen en slapen. Indien gij wilt (en gij hebt het mij beloofd, ik weet, dat gij het wilt) indien gij mij uwe armen en uwe dolken wilt leenen, zullen in éénen nacht, misschien in den volgenden, de doge, zijn zoon, kortom, al onze vijanden voor altijd ingeslapen zijn en het bevrijde en gewroken Venetië zal uitroepen: Leven de gondeliers! leven de visschers der lagunen!"

Een uitroep van levendige geestdrift volgde op deze woorden van Bambinelli.

Eensklaps deed een geklop op de huisdeur aller harten verstijven en aller aangezigten verbleeken en eene stem van buiten sprak duidelijk deze woorden:

»Weest op uwe hoede, gij zijt verraden!"

Men vloog naar de deur en opende die.

Niemand was daar, ook zag men geene enkele gondel op het water.

Er was nog wel eene andere deur, maar deze, die in de kamer van Marina uitkwam, was van binnen gesloten, en toen men het meisje ondervroeg, antwoordde zij, dat zij niets gezien noch gehoord had.

Alle zaamgezworenen verwijderden zich bevende, daar zij den dreigenden arm van de regtbank der Tienmannen reeds meenden te voelen.

En Bambinelli?

Zijne ziel kromp ineen van woede en smart, want de noodlottige woorden: Gij zijt verraden! hadden de zamenzwering gedood en zijne wraak was voor altijd verloren.

III.

DE ZWARTE GONDEL.

Den morgen na den dag, op welken in de herberg van Tosco het voorval had plaats gegrepen, dat wij zoo even verhaald hebben, lag Bambinelli, geheel ontmoedigd, en schijnbaar slapende aan den oever van het kanaal San-Pietro, toen hij eensklaps van verre eene groote zwarte gondel, door gemaskerde roeijers bestuurd, met eene buitengewone snelheid zag naderen.

De gordijnen, die het inwendige van de kajuit bedekten, waren zorgvuldig gesloten, maar een der kleine zijvenstertjes was half geopend.

Bambinelli was te zeer in zijne overdenkingen verdiept, om er bijzonder acht op te slaan. Toen zij echter digt langs hem heen voer, hoorde hij een schreeuw, die hem deed sidderen, want het kwam hem voor, dat zijn naam door eene gesmoorde stem werd uitgesproken.

Hij meende de speelbal eener begoocheling te zijn; toch stond hij op, en volgde de gondel van verre.

De talrijke omwegen, die men nam, deden hem vooronderstellen, dat men het spoor trachtte te doen verliezen, zoo men bij toeval gevolgd werd, en dit juist bewoog hem, om zijne nasporingen met ijver voort te zetten.

Na langer dan een uur schijnbaar zonder doel heen en weder gevaren te hebben, rigtte de gondel zich naar de zijde van een groot paleis, hetwelk Francesco Donato, de zoon van den doge, aan het einde van Venetië voor zijne slemppartijen opzettelijk bewaarde.

Daar ging zij in eenen gewelfden gang, die naar het binnenste geleidde en nu verloor Bambinelli haar uit het gezigt.

Hij wachtte geruimen tijd, om te zien, of zij er ook weder uit zoude komen, maar zij verscheen niet.

»Ik heb mij bedrogen," zeide hij. »Wie toch van hen, die bij den zoon van den doge komen, zoude mijnen naam hebben kunnen weten en uitspreken."

Eensklaps maakte zich een verschrikkelijk denkbeeld van hem meester.

»Indien zij het eens ware!" zeide hij zacht en krampachtig beefden zijne lippen.

IJlings begaf hij zich naar Tosco.

»Waar is Marina?" riep hij binnentredende uit.

»Bij haren broeder. Zij zijn met eene schuit naar de lagunen," antwoordde de grijsaard.

Bambinelli bedaarde een weinig en toch drukte hem iets als lood op het hart. »Hier zal ik haar afwachten," dacht hij uit het huis gaande, en zich voor de deur in de kruipende houding der lazzaroni op den grond plaatsende. Zoo zat hij daar eenigen tijd, toen hij aan het einde van het kanaal een akelig geschreeuw hoorde. Die kreet kwam uit verscheidene naderende booten. In de eerste lag een jongeling, bewusteloos en schijnbaar zonder leven, uitgestrekt.

Bambinelli verbleekte. Hij herkende Tabio, den broeder van Marina. Het water stroomde uit zijne kleederen, als ware hij in zee gevallen.

»Waar is Marina? regtvaardige hemel, wat is haar overkomen?" riep Bambinelli uit.

De visschers spraken en schreeuwden allen tegelijk tot dat men eindelijk uit hunne verwarde mededeelingen het volgende kon opmaken:

Eenige visschers wierpen in het midden der lagunen, hunne netten uit; digt bij hen hadden zij eene kleine boot bemerkt, waarin een jongeling en een meisje gezeten waren.

Eensklaps naderde een groote zwarte gondel en stiet hevig tegen het bootje aan; het zonk. Het meisje werd dadelijk uit de zee gehaald; en in de gondel opgenomen, welke zich oogenblikkelijk verwijderde, en den jongeling, wiens krachten intusschen geweldig afnamen, tegen den dood liet worstelen.

De visschers, die van verre alles gezien hadden, kwamen dadelijk toeschieten, om Tabio te redden. Een oogenblik later, en hij ware verloren geweest.

Eenige andere booten vervolgden nu de zwarte gondel, maar zij was reeds vooruit en had sterke roeijers. Zoodra zij in de kanalen was gekomen, had men haar spoor verloren.

Een der visschers had den jongeling voor den zoon van Tosco herkend, en voorgesteld, om hem bij zijnen vader terug te brengen.

»Ja, zoo was het," zeide Bambinelli tot zichzelven, »zoo was het! Marina even als Andrea! Mijne verloofde even als mijne zuster! Alles, wat ik op de wereld bezat, alles, wat ik beminde, alles verloren, bevlekt, onteerd door denzelfden man! en ik, lafhartige, ik zou mij niet wreken!"

Geen traan blonk in de oogen van Bambinelli. Zijn gelaat was bleek; zijn hoofd boog zich als onder eenen zwaren last ter neder, maar zijn oog schitterde; zijne zaamgetrokken lippen; de zenuwachtige trekking zijner spieren verrieden beter de naauwelijks te bedwingen woede en de innige, zielesmart dan luide kreten of gedurig weenen en zuchten dit vermogten.

Ook Tosco kwam uit het huis, hij zag zijnen zoon bewusteloos, bijna dood voor zich liggen; hij wist, dat zijne dochter hem ontvoerd was, en zijne ziel, niet zoo sterk als die des improvisators, gaf hare smart lucht in eenen vloed van tranen.

Bambinelli naderde hem. Hij nam de hand des grijsaards in zijne bevende handen en zeide:

»Vader, want zoo mag ik u noemen, omdat gij mij uwe dochter gegeven hebt; vader! Marina was mijne verloofde, nu is zij mijne vrouw. Dezen avond komt zij vrij, als ongerepte maagd of gewroken hier terug.... zoo niet, dan, per Dio, dan zult gij mij nooit weder zien, dan sterf ik en ben voor altijd met mijne zuster Andrea vereenigd."

Hierop sprong hij in een bootje en rigtte zijnen koers naar het paleis van Francesco Donato.

IV.

DE ONTDEKKING.

De sterke arm van den jongeling, deed de ranke boot over het water vliegen, en spoedig had hij den ingang van den gewelfden gang bereikt, waar de zwarte gondel verdwenen was.

Daar hield hij stil, en vroeg zichzelven af, wat hij nu doen moest.

Hoe zoude hij in het paleis doordringen?

Wat zoude hij den bedienden antwoorden, die hem ongetwijfeld met vragen zouden overstelpen?

Waar zoude hij, in dit groote paleis Marina vinden?

Zijn hoofd scheen te duizelen, als hij aan de moeijelijkheid zijner onderneming dacht.

»Toch zal ik gaan!" zeide hij eindelijk: »toch zal ik gaan! mijne zaak is regtvaardig, God zal mij helpen."

Toen hij zijne boot door dezen gang had gevoerd, kwam hij aan eene ruime binnenplaats.

Die binnenplaats was toen geheel verlaten.

De jongeling maakte zijne boot aan een der ijzeren ringen vast, die bestemd waren, om de gondels aan vast te leggen en klom de trappen op.

Eene menigte vensters vertoonde zich aan de vier zijden van het paleis.

In welk der verlichte vertrekken was Marina nu opgesloten?

Kwam dit vertrek op de plaats uit?

In dien oogenblik werd Bambinelli door een der bedienden van Donato bemerkt, die hem toeriep:

»Ellendige bedelaar, wat komt gij hier doen?"

Twee of drie andere bedienden, onbeschaamd zoo als die der grooten dit gewoonlijk zijn, voegden zich bij de eersten, en omringden Bambinelli met geschreeuw en bedreigingen.

»Visscher, bedelaar, wat komt gij hier doen? wat wilt gij? wie zijt gij?"

»Zijt gij dan niet uit Venetië goede heeren?" antwoordde hij, »dat gij den zanger Bambinelli, den gekken Bambinelli, niet kent?"

»Ja waarlijk, nu ken ik hem;" zeide een der bedienden, »maar als hij een zanger is, moet hij ons iets voorzingen."

»Ja," schreeuwde een ander, »anders werpen wij hem in het kanaal."

»Waar denkt gij aan?" hernam de eerste, »de dwaasheid is heilig, maar zingen moet hij. Kom Bambinelli, zing."

Hetzelfde verzoek was hem den vorigen avond ook gedaan maar op eene geheel andere wijze.

Bambinelli zong:

Hoe aangenaam is mij het zwarte masker,
Dat men des avonds in het schoone Venetië mag dragen,
Om dan eene bevallige romance van hoop en liefde te zingen,
Tot spijt en toorn des ijverzuchtigen.

Hier hield Bambinelli op, en vestigde de oogen op een der vensters van het paleis.

»Wat ziet gij toch?" vroegen de bedienden, die zich verwonderden, dat hij zoo onverwacht met zingen ophield.

Bambinelli antwoordde niets en zag met denzelfden vreemden blik naar boven.

»Wat ziet gij toch?" vroegen zij nogmaals.

»Daar zag ik," antwoordde Bambinelli langzaam en naar een der venster wijzende, »daar zag ik eene vrouw, eene vrouw uit de volksklasse met een zwart keurslijf en rooden rok."

»Zou zij ontsnapt zijn?" vroeg een der bedienden onrustig aan de anderen.

»Onmogelijk;" antwoordde deze, »zij moet daar nog zijn, en het slot is goed; gij ziet wel, dat al is het venster open, de gordijnen toch digt zijn. Weet gij niet, dat die man gek is?"

Bambinelli volgde de rigting van den blik van hem, die sprak, en hij zag werkelijk op de tweede verdieping een half geopend venster. Dit was het eenige, waarvan het binnenste door een gordijn bedekt was. Hij wist nu, wat hij wilde weten.

»Zing, Bambinelli, zing," hernamen de knechts.

De improvisator zong daarna het laatste kouplet van den zang van den vorigen avond:

Ginds in die kanalen zegt de gondelier:
Welke zijn die akkoorden, die daar over het water wegsterven?
O, hoewel door den afstand en den golfslag verzwakt,
Herken ik den zang, den lijkzang van den dwazen Bambinelli.

Tweemaal herhaalde hij die regels, en begon daarna een zotten en vreemden dans met al de kenteekenen van waanzin vergezeld, daarna ging hij liggen, sloot de oogen, en scheen te slapen.

»Wij kunnen hem wel laten liggen," zeide een der bedienden, »als hij wakker wordt, jagen wij hem weg. Signor is uit, en omdat het een gek is, zullen wij hem met rust laten."

De bedienden verwijderden zich.

Na verloop van een oogenblik wendde Bambinelli het hoofd om, de binnenplaats was ledig; hij stond op, nam zijnen dolk, wierp dien met de behendigheid eens Italiaans in de kamer, die hij meende door Marina bewoond te zijn.

Nu kan zij zich ten minste verdedigen, dacht hij. Hierop nam hij zijn eersten stand weder aan, terwijl hij zijnen blik onafgebroken op het half geopende raam vestigde.

De gordijn werd weggeschoven; er verscheen eene vrouw, het was Marina. Zij herkende Bambinelli, en toonde hem den dolk, dien zij aan haar hart drukte.

De jongeling ging daarna in eenen donkeren hoek liggen, waar het bijna onmogelijk was, zijne tegenwoordigheid te bemerken.

V.

DE MISDAAD GESTRAFT.

Het vertrek, in hetwelk men de dochter van Tosco had opgesloten, was met eene, geheel Oostersche, weelde versierd.

Lange karmozijn roode fluweelen behangsels met gouden randen hingen, van het met prachtig schilderwerk bedekte plafond, tot op den cederhouten vloer neder.

Buitengewoon groote spiegels, uitmuntend bewerkte stoelen en schilderijen van de grootste meesters voltooiden het prachtige van dit vertrek.

Te midden van al die wonderen, die even zoo veel verwondering als bewondering hadden moeten veroorzaken, zat de arme Marina en weende.

In den eersten oogenblik, toen de boot gezonken was, had zij haar bewustzijn verloren.

Later, toen zij tot zichzelven kwam en zag, dat zij zich in eene gondel, midden onder vreemden bevond, meende zij te slapen en vreeselijk te droomen.

Toen zij zich eindelijk alleen en opgesloten in deze onbekende plaats bevond, had zij al het afgrijselijke van haren toestand begrepen.

Men had rijke en prachtige kleederen voor haar op den divan nedergelegd; zij raakte ze niet aan, zij behield hare natte kleederen, viel op eenen stoel neder en weende.

In dezen oogenblik viel de dolk van Bambinelli in hare kamer.

De eerste beweging van Marina was God te danken, daar hij haar onverwacht eenen beschermer had toegezonden; de tweede, het venster te naderen, waar zij haren minnaar herkende! Toen vatte zij weder moed, en wachtte met meer vertrouwen de toekomst af. Zij behoefde niet lang te wachten, de sleutel draaide in het slot, en er trad een man in hare kamer. Die man was jong en schoon, hij droeg het prachtig gewaad van de Venetiaansche edelen. Marina herkende hem, hij was de zoon van den doge.

Alvorens hij tijd had om te spreken, wierp het meisje zich aan zijne voeten en riep uit:

»O Signor, in den naam der heilige maagd, der moeder Gods, in den naam aller heiligen! Signor, laat mij gaan!"

»U laten gaan, schoon kind!" antwoordde Francesco, haar opheffende, »u laten gaan! Neen per Bacco, gij zijt te schoon. Zie eens in dien spiegel, en zeg mij, of gij ooit een bevalliger en bekoorlijker gelaat zaagt!"

Marine deed niets dan weenen.

»Per Dio, bekoorlijke maagd," riep de zoon van den doge, »per Dio, wat ziet gij er lief uit, als gij weent; hoe moet ge er wel uitzien, als gij glimlacht!"

Marina bleef steeds weenen.

»Kom," ging Francesco voort, »droog die tranen, lieve, en zet u naast mij neder."

En hij wees met zijne hand naar den divan.

Marina bleef onbewegelijk.

»Kom, kleine, kom schielijk, wees niet zoo stijfzinnig. Verlangt gij liefde! Ik zal u, op mijn woord, beminnen. Wilt gij goud? Gij zult het hebben; ik zal u zoo rijk en gelukkig als eene koningin maken. Maar kom schielijk, ik ben de zoon van den doge en gewoonlijk laat men mij niet wachten."

»Men laat u niet wachten, Signor," antwoordde Marina; het hoofd opheffende, »en wie zijn dit? Die vrouwen, die door uwen titel en uwe rijkdommen verblind worden; maar wat gaat mij dit alles aan? Ik bemin mijnen Bambinelli."

»En wie is die Bambinelli, mijn gelukkige medeminnaar?" antwoordde Francesco met verachting.

»Een arme visscher der lagunen, Signor, een visscher, die zonder mij misschien...."

Marina voltooide den zin niet, maar thans berouwde het haar, dat zij het uitbarsten der zamenzwering belet had, want misschien heeft men reeds geraden, dat zij, vreezende dat haar minnaar gevaar mogt loopen, aan de deur der herberg de woorden: »Weest op uwe hoede, gij zijt verraden!" had uitgesproken.

Francesco was van zijnen divan opgestaan.

»Signor, nader mij niet!" riep Marina met vonkelende oogen.

»En waarom niet?" vroeg hij eene schrede voorwaarts doende.

»Nader niet, nader niet!" schreeuwde het meisje.

»Kom, kom, woest duifje," en hij wilde Marina bij de hand vatten.

Maar deze had den dolk van Bambinelli reeds uit haren boezem getrokken, tweemaal bragt zij Francesco eenen stoot toe, hij wankelde, en stortte ter neder.

Toen liep zij naar het venster, en zocht met de oogen haren minnaar, maar het was donker, men kon niets onderscheiden.

»Bambinelli, Bambinelli!" riep zij.

Zij opende de deur van de kamer en ijlde den trap af, terwijl zij bestendig haren dolk in de hand hield.

Volgens het gebruik in dit paleis, waren alle bedienden verdwenen. Zij ontmoette niemand.

Bambinelli was op de binnenplaats. Hij had het geroep van Marina gehoord en stond in vreeselijken angst te wachten.

Hij nam het meisje in zijne armen, sprong in zijne boot en verdween te midden der talrijke kanalen.

Toen de wachten van den doge kwamen, om den moordenaar te vatten, was Bambinelli reeds ver weg.

BESLUIT.

Dienzelfden nacht verliet eene gondel de lagunen en Venetië, om een nieuw vaderland op te zoeken. In die gondel waren de oude Tosco, zijn zoon Tabio, Marina en haar verloofde.

De laatste rustte met het hoofd aan den boezem van het meisje, dat nog bleek was van den angst, in de laatste uren uitgestaan, en zong met eene welluidende stem de laatste regels van den zang, dien hij op het Marcus-plein voor de visschers geimproviseerd had:

Ginds in die kanalen zegt de gondelier:
Welke zijn die akkoorden, die daar over het water wegsterven?
O, hoewel door den afstand en den golfslag verzwakt,
Herken ik den zang, den zang der liefde van den dwazen Bambinelli.

Alkmaar. P. VAN DE VELDE, Mz.

DE KAAP DE GOEDE HOOP, ONDER DE HOLLANDERS.

Men mag zich met regt verwonderen, dat de Portugezen, die het eerst de Kaap de Goede Hoop ontdekten, en zich op onderscheidene gedeelten van de kust van Afrika gevestigd hadden, nimmer beproefden, om het zuidelijk voorgebergte van dit werelddeel in bezit te krijgen, door ook daar eene

kolonie te stichten, waar de schepen, die zich naar hunne Indische bezittingen begaven, eene ververschingsplaats konden vinden. Welligt waren de menigvuldige stormen, die daar zoo dikwijls woedden, waarom het door de eerste ontdekkers Stormkaap genoemd werd, de oorzaak, dat men deze plaats daartoe als zeer ongeschikt beschouwde; ten minste, weinige schepen schijnen haar in de zestiende eeuw aangedaan te hebben. De schipbreuken van de vaartuigen onder Saldanha, d'Almeida en de Souza, waarvan de manschappen der beide laatsten door de Hottentotten verslagen werden, veroorzaakten een algemeenen schrik in Europa, zoodat men vooreerst niet waagde dit onherbergzaam oord te bezoeken. Doch toen de Nederlanders langs denzelfden weg de voortbrengsels van Zuid-Azië naar Europa overbragten, werd deze streek door hen van tijd tot tijd bezocht, hetzij om er versch water in te nemen, of met de bewoners eenigen handel te drijven, zoodat deze langzamerhand met onze landgenooten bekend werden, en men hun zelfs in het vervolg brieven achterliet, om die aan de terugkeerende schepen naar het vaderland mede te geven. Zelfs bragten zij dieren, vooral schapen, aan wal, om voort te fokken, ingeval andere schepen, die hier binnenliepen, gebrek aan vee mogten hebben.

Deze baai met den nabijzijnden berg, door onzen landgenoot Spilbergen Tafelbaai en Tafelberg genoemd, was dus aan onze zeelieden geenszins onbekend; doch niemand scheen er aan gedacht te hebben, om er voor ons land werkelijk meer partij van te trekken, dan Antonie van Riebeck, toen hij in 1648, op zijn terugkeer naar het vaderland, deze plaats meer naauwkeurig onderzocht, en haar, wat het klimaat, de grondgesteldheid, schoonheid en gunstige ligging betreft, uitnemend geschikt oordeelde, om hier eene volkplanting aan te leggen, vooral van landbouwers, zoodat de schepen hier verschen proviand zouden kunnen innemen. De bewoners zelve schenen reeds aan de Hollanders gewend te zijn, want hij zag er in Hollandsche kleederdragt, welke zij waarschijnlijk van vroegere bezoekers in ruiling of ten geschenke ontvangen hadden; maar er waren ook, die de schepelingen in het Engelsch hadden verwelkomt, Dit laatste deed hem onmiddelijk, na zijne aankomst in het vaderland, zich naar de bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie begeven, om van zijn onderzoek en zijne bevindingen verslag te doen, hen opmerkzaam te maken op de gunstige ligging, het voordeel voor de schepen, om op den langen togt eene goede plaats te hebben, waar zij zich voor bepaalde prijzen van gezonde levensmiddelen konden voorzien, en vooral, nu de Engelschen deze plaats ook reeds schenen te bezoeken, niet uit te stellen, deze gunstige plek in bezit te nemen. Zijn plan werd goedgekeurd, en men vond het raadzaam niet te dralen, dewijl de Engelschen zich reeds vijandig tegen ons begonnen te betoonen. In 1651 was hij reeds met vier schepen en al de benoodigdheden, om eene kolonie aan te leggen, weder in de baai, en nam het omliggende land in bezit, in naam der Oost-Indische Compagnie.

Het gesprek, dat William Penn heeft gevoerd met Karel II, koning van Engeland, over het aanleggen eener kolonie is in alle talen bekend. Alom heeft men dezen man geprezen, om de edele gevoelens, welke hij aan den dag legde, toen hij zich naar Noord-Amerika begaf, ten einde aldaar eene kolonie aan te leggen, en de gronden, daartoe noodig, van de Indiaansche volksstammen wilde koopen; en reeds jaren vroeger had van Riebeck daarvan het voorbeeld gegeven, zonder dat welligt velen van het nageslacht der wakkere Hollanders van de zeventiende eeuw, dit herdenken.

Als verdedigingsmiddel tegen eenen onverhoedschen aanval van sommige vijandige volksstammen bouwde hij een aarden schans, die spoedig door een kasteel vervangen werd; een hospitaal voor de schepelingen, en een stal voor de paarden van honderdvijftig ruiters, om het vee en de bezittingen der kolonisten tegen de roofzucht der Hottentotten te beschermen. Van de hoofden der volksstammen kocht hij vee en land voor de waarde van *f* 45,000, die hij in Europesche fabriekgoederen betaalde. Aan ieder kolonist gaf hij een stuk gronds van 60 morgen groot, om in drie of vier jaren te bebouwen, zoodat in dien tijd de schepen van de nieuwgevestigde kolonie voordeel mogten erlangen. Hij moedigde den landbouw aan, door zelf een gedeelte gronds tot keukengroenten aan te leggen, wijnstokken te planten en in alles het voorbeeld te geven. Alles was dus op een goeden voet aangelegd; maar om de kolonisten op den duur hier te houden en hun nieuw vaderland lief te doen krijgen, moest men nog een ander middel bezigen. Er waren geene Europesche vrouwen; om hierin te voorzien, liet men uit Amsterdam weesmeisjes overkomen, om zich aldaar te vestigen, en bij deze vermeerdering van bevolking werd nog een stuk gronds gekocht, Hottentotsch Holland genoemd.

De kolonie begon nu zeer te bloeijen, en vele Hollanders, vooral landbouwers en handwerkslieden, kwamen zich hier nederzetten; doch ook vreemdelingen deden dit, en deze, voornamelijk Schotten en Engelschen, smeedden reeds in de eerste jaren het plan, om al de Hollanders, benevens den gouverneur, om het leven te brengen, en zich dan met een vaartuig, de Erasmus, te verwijderen. Hun plan werd ontdekt, en de schuldigen naar Batavia gezonden, om aldaar hun straf te ondergaan. Hoogst gelukkig zou men zich hebben kunnen rekenen, wanneer dit de eenige keer was geweest, dat hier ontevredenheid geheerscht had; doch kort hierop begonnen ook de inlandsche stammen hun wrevel tegen de nieuwe kolonie te doen blijken, en niet ten onregte. Van Riebeck volgde niet meer zijn vroeger aangenomen stelsel, om de noodige gronden van de Hottentotten te koopen, maar schonk onderscheidene stukken, die aan hen toebehoorden, willekeurig weg aan de nieuwaangekomene kolonisten; hier-

door begonnen vijandelijkheden te ontstaan, die echter in 1660 weder bevredigd werden, waarbij hun nog een gebied van drie mijlen in omtrek werd afgestaan. Doch de kolonisten waren ook hiermede niet tevreden, velen drongen tot op vijftig of zestig mijlen van het kasteel, in het binnenland, naar het gebied der Namaquas, om goud te zoeken, dat hen niet gelukte.

Rustig was het hier in de eerstvolgende jaren nog niet, en dit werd grootendeels veroorzaakt door de bestuurders zelven, die zich aan allerlei ontrouw schuldig maakten, zoodat er een afgezet en een ander als soldaat naar Indië werd gezonden; doch toen in 1669 Simon van der Stel aan het hoofd der regering kwam, begon voor deze volkplanting het tijdperk van bloei. Hij breidde de kolonie uit, legde Stellenbosch en Drakenstein aan, die spoedig door den ijver der Hollanders zoodanig begonnen te bloeijen, dat de Oost-Indische Compagnie zich een tiende van de opbrengst der wijnen en granen toeëigende. Om hier een edel ras van paarden te verkrijgen, liet hij een groot aantal dezer dieren uit Perzië overkomen. Hij legde een plantentuin aan, en liet daartoe uit alle deelen der wereld vruchtboomen en zaden bijeenbrengen, zelfs den kamferboom uit Japan. Gedurende zijn bestuur herriep Lodewijk XIV het edict van Nantes, waardoor vele Protestanten zich genoodzaakt zagen, om in andere landen eene schuilplaats te zoeken. Velen begaven zich naar ons land, doch ook niet weinigen zochten aan de Kaap de Goede Hoop de vrijheid van godsdienst, die hun in hun vaderland ontzegd was. Zij vestigden zich in den zoogenoemden Franschen hoek, hielden zich met den landbouw bezig, en hebben veel toegebragt tot de vestiging en uitbreiding van Constantia, door van der Stel aangelegd; en hier werden de wijnstokken geplant, die den zoo algemeen bekenden Constantia-wijn opleverden. Een man, die zoo veel tot den bloei en voorspoed der kolonie toebragt, werd door de bewindhebbers der Maatschappij op hoogen prijs gesteld. Hij was de eerste, die den titel van gouverneur met eene jaarwedde van *f* 2400 ontving, en uit bewijs van achting benoemde men, bij zijnen afstand in 1699, zijn zoon tot opvolger.

Deze zocht in alles het voetspoor van zijn vader te volgen. Hij moedigde landbouw en veeteelt aan, en liet, even als zijn vader, een schoon landgoed aanleggen, Vergelegen genaamd, met een allerprachtigst woonhuis. Niet minder dan vierhonderdduizend wijnstokken werden hier geplant, en ook niet minder dan honderd mudden tarw, gerst en rogge gezaaid. Doch deze grootheid misgunden hem vele vrije kolonisten; zij begonnen hem van afpersingen te beschuldigen, te klagen, dat alleen zijne producten aan de schepen verkocht werden, en dat het niemand gelukte iets af te zenden, tenzij men dit met veel verlies wilde doen, zoodat de gouverneur alleen het voordeel genoot. De misnoegden zochten zich eenen aanhang te vormen, stelden een geschrift op, waarin hunne grieven werden bekend gemaakt, dwongen ieder, dikwijls met geweld, dit te onderteekenen, waarna het aan de bewindhebbers der Maatschappij werd opgezonden, met eene herinnering aan het eerste artikel van het reglement der kolonisatie, namelijk, dat geen ambtenaar zich met den landbouw mogt bezig houden, en bij overtreding daarvan zijn post moest nederleggen. Van der Stel wilde met gestrengheid den geest van ontevredenheid tegengaan, liet zelfs een vrij burger in hechtenis nemen, en op het kasteel gevangen zetten, waardoor de misnoegdheid meer openbaar werd. Met naauwkeurigheid liet hij onderzoek doen naar diegenen, die het geschrift onderteekend hadden, en zond toen de meest ontevredenen met schepen, die van Batavia kwamen, naar het vaderland.

Doch deze maatregel had eene geheel verkeerde uitwerking; de bewindhebbers leenden een gunstig oor aan de klagten, en ontboden daarop den gouverneur, en diegenen, die het voornaamste bestuur in handen hadden, benevens den predikant naar het vaderland, terwijl de aanklagers in vrijheid gesteld werden. De gouverneur werd geheel in het ongelijk gesteld. Vergelegen moest in onderscheidene perceelen verkocht, het prachtige woonhuis openbaar geveild, of zoo er geen kooper voor was, afgebroken worden. Er werd last gegeven om onderzoek te doen naar het regt van eigendom van Constantia, door den vorigen gouverneur bewoond; niemand, die ambtenaar was, zou voortaan meer eenig stuk gronds mogen bezitten, en aan geen kolonist te veel land verkocht worden.

Men had de ontevredenen nu alle reden tot genoegen gegeven, en men bedoelde, met de bepalingen te handhaven, zekerlijk den bloei der kolonie, en het voordeel der kolonisten te bevorderen, doch het gevolg deed zien, dat men daarin zeer gedwaald had. De landbouw bleef niet op die hoogte, waarop hij reeds geweest was; de gouverneurs en de ambtenaren moedigden dien niet meer aan; deze moesten nu alleen van hun inkomen leven, en velen zochten zich, soms door handel, maar niet zelden door ongeoorloofde middelen, te verrijken, om daarna van het bijeenvergaarde vermogen in het vaderland te kunnen leven. De kolonie bleef hun dus vreemd, werd slechts beschouwd als eene plaats, waarnaar men zich voor eenen tijd moest begeven, om *rijk* te worden, en geen band hield hen daaraan verbonden.

Met denzelfden geest waarmede de Europeanen voormaals hunne overzeesche bezittingen behandelden, werd ook deze kolonie door de Oost-Indische Compagnie bestuurd. Andere natiën was het verboden zich hier neder te zetten, handel te drijven of eenig verkeer met andere koloniën te onderhouden. Deze plek gronds werd als een partikulier eigendom der Compagnie beschouwd, die aan de bewoners alles leverde, wat zij noodig hadden, en dikwijls werden hun de gezonden goederen tot zeer dure prijzen in rekening gebragt. De kolonisten mogten geen schip uitrusten, geen handel drijven; het strengste monopoliestelsel werd

gehandhaafd, en daartoe moesten eene menigte ambtenaren onderhouden worden, die op alles een waakzaam oog hielden. Uit alles blijkt dus, dat de Compagnie deze plaats met achterdocht beschouwde, en dit is wel de reden, waarom zij niet bloeide. Nogtans werkten de vruchtbaarheid van den grond, de gezondheid der lucht en de sterke vermenigvuldiging der kolonisten zamen, om echter vooruitgang zigtbaar te doen zijn. De stad was nog zeer slecht gebouwd, en handel was er niet; het eenige middel van bestaan, dat den ingezetenen overbleef, was het den passagiers en schepelingen zoo aangenaam mogelijk te maken, opdat deze des te langer bij hen zouden vertoeven, en op deze wijze hunne gastvrijheid duur te verkoopen, zoo als Stavorinus in zijne reis vermeldt. Aan geestbeschaving werd niet veel tijd besteed. De bewoners der stad bepaalden hunne gedachten bijna uitsluitend op datgene, wat hun onmiddelijk voordeel kon verschaffen, en zij waren onverschillig voor alles, wat buiten dien kring gelegen was. De kolonisten, die zich soms op tweehonderd uren van de stad bevonden, en van allen omgang met beschaafdere menschen waren afgesneden, geraakten geheel verwilderd.

Hoogst weldadig was derhalve in het midden der vorige eeuw de benoeming van den heer Tulbagh tot gouverneur. Deze beproefde allerlei middelen, om de welvaart te doen vermeerderen, en gedurende den zevenjarigen oorlog, van 1756 tot 1763 kwamen hier zoowel Fransche als Engelsche schepen, om levensmiddelen in te nemen, tot groot voordeel der bewoners.

Dat de Engelschen reeds sedert lang een begeerig oog op dezen uithoek geslagen hadden, is niet te verwonderen, als men bedenkt, dat zij in dien tijd reeds hunne groote veroveringen in Hindostan begonnen hadden, en de Kaap als een geschikt punt werd beschouwd, om de troepen, welke uit Europa naar die verre streken afgezonden werden, te ververschen, hen bij voorraad reeds aan een warmer klimaat te gewennen, en de vermoeijenissen van eene, in dien tijd vooral langdurige reis, te verminderen.

Toen de Engelschen nu met hunne Noord-Amerikaansche volkplantingen in oorlog geraakten, en wij ook in dien strijd gewikkeld werden, was het natuurlijk reeds vooraf te berekenen, dat zij op die Afrikaansche kolonie een aanslag zouden beproeven. Doch ons land was op den besten voet met Frankrijk, en de graaf de Vergennes verwittigde onzen gezant te Parijs, dat het Fransche hof den admiraal de Suffren met eene vloot en twaalf honderd man naar de Kaap de Goede Hoop zou zenden, ten einde te beletten, dat de Engelschen ons dat punt zouden ontwringen. De Engelschen hadden werkelijk deze bedoeling, en daartoe reeds Johnstone uitgezonden, die met den Franschen admiraal bij St. Jago was slaags geweest, waarop de Franschen hun togt vervolgden. Aan de Kaap had men door een schip de oorlogsverklaring der Engelschen aan de Hollanders vernomen, en men vreesde hunne komst. Toen men nu eindelijk eene vloot zag opdagen, geraakte alles in beweging, en men heesch de bloedvlag van het kasteel; doch de vrees bleek ijdel te zijn, want in dienzelfden nacht voeren de Fransche schepen de Falsbaai binnen. Zoodra zij in de nabijheid van Constantia waren, vernamen zij van een Hollandsch schip, Held Woltemade, dat door hen genomen werd, de tegenwoordigheid van de Suffren, zoodat de aanval opgegeven werd, en zij zich vergenoegden, om eenige koopvaardijschepen in de Saldanhabaai te nemen. Op deze wijze werd ditmaal de Kaap voor ons behouden.

Met dit behoud was echter niet de bloei hersteld. De onkosten waren hoog opgevoerd, en men begon nu te beraadslagen, om die te verminderen; het was een lastpost geworden, welke alleen de Compagnie binnen kort geheel ten gronde zou doen gaan, indien er niet onmiddelijk in werd voorzien.

Men erkende wel, dat de Kaap als ververschingsplaats beschouwd, van het grootste nut was, waarvan ook schepen van andere volken gebruik maakten; maar men moest daartoe zoo vele onkosten maken, dat alle voordeel verdween. Bij onderzoek bleek, dat alles de kenmerken droeg van een zeer ongeregeld bestuur, en dat er bewijzen waren, welke deden zien, dat er kwade praktijken plaats vonden, om zich tot groote schade der maatschappij te bevoordeelen; er was nog onlangs eene staatsiekoets gekocht van *f* 2310. De geldverspillingen waren in het oogloopend groot, zoo als Stavorinus vermeldt; van 1762 tot 1772 beliepen de lasten jaarlijks *f* 400000 en in 1787 waren zij tot *f* 1500000 gestegen. De gouverneur C. J. van de Graaf werd daarop in 1791 naar Holland ontboden, om verantwoording te doen; hierop werden de heeren S. C. Nederburgh en S. H. Frijkenius als commissarissen generaal naar de Kaap en Indië gezonden. Zij vergunden de Kapenaars, om hunne voortbrengselen met eigen schepen te mogen uitvoeren en zich met de walvischvangst bezig te houden; het Kaapsche schaap te verbeteren, door den invoer van Spaansche rammen, zoodat zelfs de Kaapsche wol kon uitgevoerd worden.

Doch dit alles was slechts vertraging van den val, al was deze bezitting niet spoedig daarop in handen der Engelschen overgegaan; want het kwaad zat dieper geworteld. De bewoners der kolonie zonden in 1795 den heer J. Redelinghuis naar Holland, met een vertoog, om het bestuur zoodanige zaken ter kennisse te brengen, welke de vergadering diende bezig te houden, om door haren invloed te verhinderen, dat deze volkplanting door de pogingen van eenen heerschzuchtigen en veroverenden nabuur voor de republiek, zoo niet voor altoos verloren, ten minste voor het tegenwoordige tijdstip, geheel nutteloos gemaakt werd. Van den toestand der volkplanting hing hij een donker tafereel op, » De kolonie," verklaarde hij, » had, langer dan anderhalve eeuw, moeten verstrekken ten prooi van den gouddorst en roof

zucht der naastbestaanden van bewindhebbers der maatschappij, en andere zoogenoemde grooten in de Hollandsche republiek. Naastbestaanden en gunstelingen, die alhier in Europa hun vermogen en hunne eer op de schandelijkste wijze verspild en vernield hebbende, door de verachtelijke bewindhebbers naar de Oostersche volkplanting der republiek in de aanzienlijkste regeringsposten gezonden werden, om aldaar door moord en plundering hun zoogenoemd fortuin te verbeteren." Na het bijbrengen van ontzettende gevallen, stelde hij voor, om eene commissie, met de souvereine magt des volks bekleed, met een Amerikaansch schip, te Amsterdam gereed liggende, derwaarts te zenden.

Nu de Franschen ons in dit jaar de vrijheid bragten, en wij dus wederom met Engeland in oorlog kwamen, was men natuurlijk bevreesd voor onze bezittingen, doch door een schip dat van Indië huiswaarts was gekeerd, vernam men, dat, in Februarij, aan de Kaap alles in goeden staat van verdediging was; en toen men in April op die plaats berigt ontving, van hetgeen in het vaderland had plaats gehad waren de tijdingen nog geruststellend.

Doch een brief van den gouverneur A. J. Sluysken van Junij, meldde, dat drie Engelsche schepen van 75, drie van 64 stukken, benevens twee fregatten en twee kleinere schepen, onder den Admiraal Elphinstone, zich in Tafelbaai bevonden, het Hollandsche schip Columbia aangehouden, de brieven voor de regering geopend en met eenen brief van den stadhouder, geschreven uit Kew, aan de regering van de Kaap gezonden hadden; dat de brief van den stadhouder gelastte, deze plaats onder de bescherming der Engelschen te stellen, hetwelk was afgewezen. De schepen, die van Batavia kwamen, waren genomen, maar mogt de vijand de plaats zelve willen aanvallen, dan zou hij eenen geduchten tegenstand vinden.

Men prees hier reeds dit moedig besluit; doch eer de Engelschen iets ondernamen, wachtten zij versterking af, en zoodra die gekomen was, volgde de opeisching, welke werd afgewezen. Door eene landing van 800 man, werd de omtrek der Simonsbaai bemagtigd. De Hollanders, en de Hottentotten, die in hunnen dienst waren, hielden bij den Muizenberg stand. De doortogt tusschen den voet van den berg en Falsbaai is een gewigtige post, en mag, volgens Barrow, voor onwinbaar gehouden worden; het is de weg van gemeenschap tusschen Simonsbaai en de Kaapstad. De versterking door den gouverneur van St. Helena afgezonden, was in de Tafelbaai aangekomen. Nu begonnen de Kapenaars te wijken; volk en geschut werd door de Engelschen aan wal gebragt, en zij namen, onder den generaal majoor Craigs bezit van den Muizenberg. Al hunne bewegingen konden gezien worden; de Hollanders hadden zich nu bij den wijnberg versterkt, waar de Engelschen eenen geduchten tegenweer verwachtten; doch na het sneuvelen van eenig volk, weken de onzen en de gouverneur verzocht een wapenstilstand van 48 uren, waarvan hem slechts de helft werd toegestaan. Aldus ging op den 23 September van 1795 de Kaap aan de Engelschen over, met den grooten voorraad van geschut, munitie, en scheepsprovisie. De koopvaardijschepen werden prijs verklaard, en de oorlogschepen onmiddelijk in Engelsche dienst gesteld.

De kapitein Engelhart Lucas, afgezonden met eene vloot, om den gouverneur-generaal en de leden der regering aan de Kaap te ontslaan van den eed aan den stadhouder, en om van hen den eed aan hunne Hoog-Mogenden af te nemen, werd door de Engelschen genomen, omdat het volk zich tegen die overmagt niet wilde verdedigen.

Weinige jaren bleef de Kaap in het bezit der Engelschen. Toen de vrede van Amiens in 1802 een einde aan den oorlog maakte, werden de bezittingen terug gegeven; en wij besloten eenen commissaris-generaal met den nieuwbenoemden gouverneur, derwaarts te zenden, ten einde deze bezittingen van de Engelschen over te nemen. Wij besloten deze gemagtigden met allen luister te bekleeden, om het gewigt hunner zending. Tot commissaris-generaal werd benoemd de heer Mr. J. H. de Mist, en tot gouverneur Jan Willem Janssens, en deze hooggeplaatste personen zouden op het linieschip Bato, vergezeld door nog twee linieschepen, twee fregatten en drie brikken onder bevel van den zeekapitein Simon Dekker, nu tot schout-bij-nacht verheven, overgevoerd worden. Bij hunne aankomst werden zij door de Engelschen allerminzaamst ontvangen. Alles was in goeden staat, maar er was veel gebrek aan hetgeen het krijgswezen betrof. Ten einde met de inwoners in de afgelegene streken bekend te worden, besloten deze beide personen de binnenlanden te bezoeken, om zoo mogelijk den bloei en de welvaart der volkplanting te doen herleven, welker inwoners door de oorlogen en strooptogten der inlanders in armoede waren gedompeld. Deze belangrijke reis is ons door Lichtenstein verhaald.

Om den bloei nog meer te bevorderen, door den land- en wijnbouw aan te moedigen, verwierf de Amsterdamsche koopman, Gijsbert Karel van Hogendorp, den vrijen overvoer van personen en Spaansche schapen. Een vroeger verzoek van dezen man, om gereedschappen en werktuigen ter bereiding van vlas, hennep, touwslaan, spinnen en weven te mogen overvoeren, werd hem geweigerd, om de zeildoekweverijen te Assendelft en te Krommenie niet te benadeelen; want krachtens de plakaten van 1751 en 1801 had men de doodstraf bepaald op ieder, die aldaar dergelijke werktuigen wilde invoeren, en deze plakaten waren nog niet ingetrokken.

De zending van den heer de Mist naar de Kaap de Goede Hoop was volbragt; hij keerde van daar in Julij 1805 met de zijnen terug, en verkreeg den lof van zijn taak met de grootste vlijt ten einde gebragt te hebben; een Amerikaansche scheepje voerde hem in Texel binnen. In het laatst van

den herfst des vorigen jaars, ontving de gouverneur aan de Kaap, door verscheidene schepen uit Europa berigt dat de Engelschen gereedheid maakten, om welhaast met een sterk gewapend eskader, die volkplanting aan te tasten, en weder onder het beheer van Groot-Brittanje te brengen. Alles wendde hij aan, om de hem toevertrouwde plaats, van zooveel aanbelang, in staat van verdediging te stellen. Al de Engelschen, die zich daar bevonden, kregen last, om zich naar Stellenbosch te begeven, en, van de Kaapstad verwijderd, daar te blijven, onder het opzigt van eenen commissaris van oorlog. De burgers van de Kaapstad, van 16 tot 40 jaren werden ten krijgsdienst opgeroepen, en daarin geoefend. De gouverneur nam zijne stelling op de groote reede, en legerde zich aldaar met het krijgsvolk, waaronder zich eenige Hottentotten en Mulatten bevonden. Het vee en de krijgsvoorraad, en wat den vijand kon van dienst zijn, moest op de bepaalde seinen van het opdagen eener Engelsche vloot, naar het binnenste des lands gevoerd worden.

Niet te vergeefs waren deze toerustingen ter verdediging. Dit jaar was naauwelijks ten einde of de Engelsche vlootvoogd Sir Home Popham verscheen met eene sterke landingsvloot voor de Kaap en begon zijne troepen aan land te zetten. Het gevolg was, dat, na een gevecht, de Hollanders naar de stad weken, en deze zich den volgenden dag aan de wapenen der Engelschen overgaf. De gouverneur trok met het overschot zijner krijgsmagt naar het binnenste des lands. Terwijl men te Londen, wegens dit op nieuw bemagtigen der Kaapstad, het geschut van het Park en den Tower lostte, streelde men zich hier te lande bij het leed, hetwelk die tijding baarde, met het genoegen van den dapper geboden tegenstand en het denkbeeld, dat, daar de gouverneur met geen onaanzienlijk overschot zijner krijgsbenden landwaarts was in getrokken, het den Engelschen moeijelijk zou vallen den herwonnen uithoek van Afrika in te houden. Dan welhaast verdwenen alle deswegens gemaakte hersenschimmen, door de zekere tijding, dat de onzen met de Engelschen een verdrag gesloten hadden, volgens hetwelk de Bataafsche troepen, op kosten van het Engelsche gouvernement naar Holland zouden worden overgebragt, mits zij zich verbonden, om, vóórdat zij in Holland waren aangekomen, niet tegen den koning van Engeland de wapens te voeren.

Sedert bijna eene halve eeuw is de Kaap nu in het bezit der Engelschen, en nog toonen die oude bewoners en hunne afstammelingen hunne gehechtheid voor ons land. Was de kolonie onder het onmiddellijk bestuur onzer regering geweest, en niet onder dat der bewindhebbers der Oost-Indische compagnie; hadden de ambtenaren de Kaap niet beschouwd als eene prooi om zich te verrijken; was het den bewoners vergund geworden hunne produkten met eigen schepen uit te voeren, en betrekkingen met andere volken aan te knoopen, dan zou de kolonie waarschijnlijk meer gebloeid hebben, dan zij nu gedaan heeft. Welke billijke klagten de bewoners tegen hunne bestuurders hadden, is gebleken uit de verklaring van den heer Redelinghuis, en toen de gouverneur van de Graaff naar Holland opontboden werd, om verantwoording te doen, over de groote sommen, welke deze bezitting onder zijn bestuur aan de Compagnie had gekost, bleek het dat de oude vestingwerken hersteld en nieuwe aangelegd moesten worden, wanneer men zich tegen eenen vijand zou kunnen verdedigen. Men zag dan ook bij onderzoek uit zijne verdediging, dat hij ten onregte van geldverspilling beschuldigd was, en men liet hem den titel van gouverneur met de bezoldiging behouden, doch hij deed afstand van alles en trad weder in dienst.

Thans is het den Engelschen nog niet mogen gelukken eene verbroedering tusschen de vorige bezitters en de tegenwoordigen tot stand te brengen, en velen, misnoegd over de regering, hebben zich zelfs met al hunne tilbare have en vee buiten het gebied der kolonie begeven naar Port Natal, welke plaats reeds begint te bloeijen; en thans wordt van daar weder meer regtstreeksche betrekking met ons land onderhouden, dan vroeger het geval is geweest. Zij staan evenwel onder de bescherming van Engeland. Die oneenigheden die er onophoudelijk in de Kaapkolonie hebben plaats gehad, zoowel wegens het gedurig veranderen van gouverneurs, waardoor dikwijls het goede, dat de voorgaande had willen tot stand brengen, door zijnen opvolger, veelal willekeurig veranderd of vernietigd werd, de oorlogen met de Kaffers, en welligt ook wel de mindere ondernemingszucht der kooplieden, hebben deze kolonie op een veel lager standpunt van bloei doen blijven, dan vele andere punten, waar de Engelschen zich slechts voor eenige jaren geleden gevestigd hebben.

K. H. v. V.

PHILIP OSWALD.

Door de Schrijfster van Mary en Eveline.

De winter had de Hudson in eene ijsvlakte herschapen, en zelfs de onstuimige golven doen stollen van de oost-rivier, eene benaming, die de inwoners van New-York aan dat gedeelte van de zeehaven geven, welke tusschen hunne stad en Brooklyn ligt. De stad zelve, — hare straten, — hare huizen, — alles droeg het kenmerk van de heerschappij van den wintervorst, terwijl op menig zolder, of, vlieringkamertje en kelder, van hare digt bebouwde straten, troepen havelooze kinderen bijeenscholen, om hunne door koude verstijfde ledematen te verwarmen, onder de armoedige dekens hunner bedden; of nederhurkten over de weinige half vergane spranken, die naauwelijks den naam van een vuur verdienden; doch de liefde tot den naaste was niet verkoeld — het scheen eerder alsof dat gevoel meerdere warmte, meerder gloed verkregen had, en alsof zij haren triomf over den

magtigen heerscher der natuurlijke wereld vieren wilde. Christelijke liefde ging overal rond, langs de met sneeuw bedekte wegen, om de verlatenen te huisvesten, de naakten te kleeden, en de verkleumden te verwarmen. De bijna verstorven hoop en de bezwijkende krachten van den mensch ontwaakten door het menschelijk medegevoel tot een nieuw leven, en het geluid van de bellen der narresleden, die den ganschen dag, en tot ver in den nacht, zich lustig en vrolijk deden hooren, verkondigden, dat alles wat jeugdig en schoon was, hunne huizen had verlaten, en in het opzoeken van vreugde en genot al de gestrengheid van het jaargetijde trotseerde. In den omtrek van Waverley-plaats vooral deed, op den avond van den 16 December, deze blijde muzijk de stille lucht weergalmen, in overeenstemming met de versnelde slagen, waarmede menig jeugdig hoopvol hart het »fête des fêtes," de meest prachtige partij van het saizoen te gemoet ging, welke dien avond zou gegeven worden, ten huize der toongeefster van mode en smaak, — de elegante mevrouw Bruton.

In plaats echter van onze lezers in den aanzienlijken kring der gasten van deze dame binnen te leiden, willen wij hen heenvoeren naar de kleedkamer van de schoonste van hen allen, de bekoorlijke, de vrolijke, de schitterende Caroline Danby. Wanneer de deur van dezen geheimen tempel der schoonheid zich bij de aanraking van onzen tooverstaf geopend heeft, ziet men hare bewoneresse, staande voor eenen spiegel, terwijl men in hare fonkelende oogen, en op hare lagchende lippen den zegepraal lezen kan, dien zij verzekerd is te zullen verwerven. Is er een ijdele hoogmoed op haar gelaat te ontdekken? Zie op die gestalte vol bevallige evenredigheid, op die donkere sprekende oogen, met hunne gitzwarte wimpers, op den rijken tint van hare geronde wangen, en de frischheid der rozenkleurige lippen, en gij zult uw oordeel opschorten. Maar zie, die spiegel weerkaatst eene andere gestalte, eene gestalte zoo teeder, dat het schijnt, alsof die ter naauwernood de jaren der kindschheid ontwassen is, en een gelaat, welks zachte blaauwe oogen, blanke kleur, en het ligte goudgele haar een allersterkst kontrast opleveren, met de trotsche luisterrijke schoonheid aan hare zijde. Dit is Mary Grayson, de ouderlooze bloedverwante van Caroline Danby, die in haar vaders huis is opgevoed. Zij is het vertrek binnengetreden, met hare gewone zachte bewegingen en ligten, schier onhoorbaren, tred, en Caroline ontdekte haar het eerst in den spiegel.

»O Mary!" roept zij, »ik heb om u gezonden, om dit takje van diamanten tusschen mijn haar vlechten vast te maken. Gij weet dat met meer smaak te doen, dan iemand anders."

Lagchend ontvangt Mary het kostbaar kleinood uit hare handen, en hecht het tusschen de donkere glanzige tressen vast. Op dit oogenblik wordt de klank der huisschel luide gehoord, en Mary begeeft zich buiten de kamer, en blijft daar luisteren, totdat de deur geopend is, en dan komt zij terug om te zeggen:

»Caroline, het zijn mevrouw Oswald en Philip."

»Wees dan zoo goed, Mary, en ga naar beneden, om hen te onderhouden, totdat ik kom."

En Mary, in geenendeele traag, voldoet aan dit verzoek.

In de spreekkamer, werwaarts Mary Grayson hare schreden rigtte, stond eene dame met een statig uitzigt, die haar te gemoet ging, toen zij inkwam, en haar eenen hartelijken kus gevende, vroeg zij:

»Gaat gij dezen avond niet met ons mede?"

»Neen, mijne kiespijn is verergerd, de doktor heeft mij het uitgaan stellig verboden, en gij weet, hij is gestreng. Het spijt mij zeer, want ik zou gaarne eens getuige willen wezen, welke begaafdheden Philip in den vreemde aangeleerd heeft."

Dit laatste zeide zij op schertsenden toon, terwijl zij zich omwendde, om een heer hare hand te reiken, die binnengetreden was, gedurende dat zij bezig was met spreken. Hij onderhield zich met haar op eene manier van echt broederlijke minzaamheid; maar welhaast werd de deur geopend, en Carolina Danby stond aan den ingang der kamer. Philip Oswald sprong voorwaarts om haar te begroeten, en scheen sedert dat oogenblik geheel te vergeten, dat er nog iets in het leven bestond, dat zijne oplettendheid verdiende, behalve hare schitterende schoonheid. En schoon was zij in de houding, waarin zij hier voor hem stond, met haren mantel achteloos over haren arm, het sierlijke edelgesteente in haar smaakvol kapsel, en in dat gewaad van satijn met zijne volle rijke plooijen en draperiën van de fijnste kanten, die hare bevalligheden wel omsluijerden, maar niet verbergden. En de jongeling, die zoo doordrongen van bewondering op haar staarde, die met zulk eene teedere zorg haren mantel om haar heenwikkelde, en zelfs vol bevalligheid voor haar nederknielde, en de gunst verzocht, om de warme met bontwerk gevoerde overschoenen aan haren tengeren voet vast te maken, scheen den geschiktsten wachter in het heiligdom der schoonheid te wezen.

Philip Oswald was slechts sedert weinige weken naar huis teruggekeerd, na een afzijn van vier jaren, in welken tijd hij de toer door Europa had gedaan. De eerste indruk, dien men door zijn voorkomen en zijne manieren verkreeg, was de allergunstigste, want het was de fijnste beschaving, de volkomenste elegance, zonder den minsten zweem van gemaaktheid, die hem kenmerkten. Het was van hem gezegd, dat hij in kleeding het smaakvolle van den Parijzenaar, de gloeijende verbeeldingskracht den Duitscher zoo eigen, en de stem en hartstogt voor de muzijk van den Italiaan, mede naar huis had gebragt. Aan zeer weinige vertrouwden was het evenwel vergund, om eenen dieperen blik in zijn gemoed te werpen; maar die dat gemoed leerden kennen, zagen daar de kloeke regtschapenheid van John Bull, en het moedige hart en den onafhankelijken geest van zijn geboorteland Amerika. Zij,

die hem het best kenden, betreurden het, dat het bezit van eene fortuin, hetwelk hem onder de rijksten in Amerika plaatste, hem tot een werkeloos leven zou doemen, waardoor zijne ongemeene eigenschappen in hem moesten verzwakken, door gebrek aan oefening.

Tegen negen ure was Caroline Danby gereed, en leunende op den arm van Philip Oswald, terwijl zijne moeder aan zijne andere zijde ging, leidde hij haar buiten de deur, en plaatste haar in de sierlijkste ijsslede van geheel New York, en na haar in het kostbaarste pelswerk gewikkeld te hebben volgde Philip, de vermoeide koetsier raakte zijne vurige paarden met de zweep aan, de bellen klonken vrolijk en Mary Grayson was alleen gelaten.

De laatste slag van drie ure had opgehouden de lucht te doortrillen, toen Caroline Danby weder naast hare nicht stond. Mary sluimerde, en een schilder zou geaarzeld hebben, aan wie hier den palm der schoonheid toe te kennen: aan het zacht, liefelijk gelaat, dat in haren gerusten slaap zulk eene uitdrukking van engelenreinheid droeg; of aan dat van haar, dat in schitterende schoonheid zich over haar heenboog.

» Zijt gij het, Caroline? Hoe laat is het?" vroeg Mary, nadat zij door hare nicht was gewekt geworden.

» Drie ure; maar word regt wakker, Mary. Ik heb u iets te zeggen, dat door geene slaperige ooren mag aangehoord worden."

» Hoe frisch ziet gij er uit," riep Mary, zich in haar bed oprigtende, en vol bewondering op Caroline ziende. » Wie zou kunnen gelooven, dat gij den ganschen nacht gedanst hadt?"

» Ik heb slechts weinig gedanst, niet eens den halven nacht."

» Niet — wat hebt gij dan gedaan?"

» Geluisterd naar Philip Oswald. O Mary, ik ben gewis de gelukkigste vrouw van de wereld. Hij is de mijne dan eindelijk; hij, de meest elegante, de aanzienlijkste man van New York, en met zulk een vorstelijk vermogen. Ik was zoo gelukkig, zoo opgewonden, dat ik niet slapen kon, en daarom heb ik u doen ontwaken, om mede te kunnen praten."

» Ik verheug mij, dat gij het deedt, want ik ben bijna zoo blijde, als gij kunt zijn; zulk eene vreugde is beter dan slaap; doch al de klokken der stad schijnen wel te luiden. Hebt gij ook iets van brand gemerkt?"

» O ja, de geheele lucht in het zuidoosten is gloeijend rood door de vlammen. Men zegt, het is de grootste brand, die ooit in de stad heeft gewoed, doch het is ver genoeg van ons af, aan het benedeneinde van Wallstreet. En wie kan aan brand denken met zulk een blij verschiet voor zich? En denk eens, Mary, met Philip's vermogen en Philip's smaak op welk eenen schitterenden voet ik mijn huis zal kunnen inrigten."

» En welk eene moeder gij zult bezitten in die lieve, goede mevrouw Oswald."

» Ja, maar ik hoop, dat zij niet bij ons wonen zal. — Schoonmoeders, weet gij, besturen zoo gaarne alles in het huishouden harer zonen."

Zoo spraken de beide meisjes voort, totdat het eentoonig en onheilspellend geluid der brandklokken ophield, en de late schemering van een wintermorgen den oostelijken hemel deed gloeijen. Het was half tien, toen zij elkander aan de ontbijttafel weder ontmoetten; doch in weerwil van het late uur was de heer Danby, die anders gewoon was vroeg op te staan, er nog niet geheel voor gereed. Hij had het grootste gedeelte van den nacht bij het tooneel van den brand vertoefd, en met ontzettend veel moeite en inspanning zijn kostbaren voorraad van Fransche goederen van de vernielende vlammen weten te redden. Toen hij zich bij zijne dochter en nicht vervoegde, was zijn gemoed nog geheel onder den invloed van het gebeurde gedurende den nacht, en hij kon van niets anders spreken.

» Het is een duur vuurwerk geweest, vrees ik," merkte Carolina losweg aan, nadat haar vader de akelige grootschheid van het schouwspel beschreven had.

» Spreek zoo ligtzinnig niet, mijne dochter, van datgene, wat zoo velen van rijkdom tot den bedelstaf zal brengen. De waarde van millioenen is dezen nacht verloren gegaan, en de 16 December 1835 zal in de jaarboeken van New York lang herdacht worden."

» Die zal in mijne jaarboeken lang herdacht worden," fluisterde Carolina met een vrolijk lachje tegen Mary, in spijt van haar vaders berisping.

» Voor niemand te huis, dan voor den heer Philip Oswald," was op dien morgen Caroline Danby's bevel aan den bediende geweest; en toen haar dus om 12 ure berigt werd, dat die heer haar in het spreekvertrek wachtte, had zij niets anders van den brand vernomen, dan haar vader en het morgenblad hadden medegedeeld. Toen zij intrad, stond Philip op, om haar tegen te gaan; doch ofschoon hij poogde te lagchen, toen zijne oogen de hare ontmoetten, mislukte hem echter die poging, en zich terugwerpende op de sofa, bedekte hij zijn gelaat met zijne handen, alsof hij zijne bleekheid en het krampachtig beven zijner lippen wilde verbergen voor haar, die hij met weerzin smart moest veroorzaken. Aangespoord door hare vrees, naderde Caroline, legde hare hand op de zijne, en riep:

» Wat is er gebeurd? Zijt gij krank? Uwe moeder? Ik bid u, laat mij niet in onzekerheid, maar zeg mij, wat het is."

Hij scheen zijne ontroering overwonnen te hebben, wat ook hare oorzaak mogt geweest zijn; want hij liet zijne hand zinken, zag met een oog vol ernst op haar, en haar naast hem doende nederzitten, zeide hij met eene vaste, alhoewel treurige stem:

» Er is iets gebeurd, Caroline, hetwelk mij niet aldus zou bedroeven, indien het niet om uwentwil ware. Gisteren avond vroeg ik u, om deel-

genoote van mijn vermogen te worden; heden heb ik u niets meer aan te bieden."

» Genadige hemel," riep Caroline, en werd zoo bleek als hij, » wat bedoelt gij?"

» Dat in den brand van gepasseerden nacht, of de faillissementen, welke iedereen mij verzekert, dat er het gevolg van moeten wezen, mijn gansche fortuin verloren is gegaan. Wanneer ik van de overblijfsels nog zoo veel kan behouden, om mijne arme moeder de voortduring van hare gewone levensmanier te verzekeren, zal het boven mijne verwachting wezen. Wat mij aangaat, de weelde, de genoegens, ja, zelfs de noodzakelijkste behoeften des levens moeten de vruchten van mijne eigen vlijt wezen. Ik durf u niet vragen, Caroline, om mijne armoede te deelen; ik kan zoo zelfzuchtig niet zijn. Had ik gisteren avond niet over mijne liefde tot u gesproken, gij zoudt die nimmer vernomen hebben, al ware die dan ook als een brandend vuur geweest; ik zou alles in mijne borst verborgen hebben gehouden. Maar het is thans te laat daarvoor; gij hebt mijne woorden aangehoord, en ik heb gehoord, — bij de herdenking daaraan doortrilt mij nog eene vreugde, die mij schier wild en krankzinnig maakt, zelfs in dit uur van donkerheid." En het bleek gelaat van Philip gloeide en zijn doffe blik verhelderde zich onder het spreken. » Ik heb uwe zoete bekentenis van eene wederkeerige liefde ontvangen. Maanden, misschien jaren zullen moeten voorbijgaan, eer ik het doel nabij ben — hetwelk ik gisteren avond dacht reeds bereikt te hebben — voor ik het wagen durf, u de mijne te noemen; maar in ons land zijn mannelijke vastberadenheid en volharding geene woorden zonder beteekenis, en ik aarzel niet, u, mijne geliefde, te eeniger tijd eene gelukkige woning te beloven — ofschoon geene prachtvolle — indien gij mij belooft, die met mij te zullen deelen. Zie mij aan, Carolina, geef mij een lachje, om mijn pad te verhelderen — met zulk eene hoop voor mij, kan ik niet zeggen — mijn somber pad."

Hij zweeg; echter zag Caroline niet op hem, evenmin sprak zij. Zij was al bleeker en bleeker geworden bij zijne woorden, en zij zat met nedergeslagene oogen, koud, zwijgend aan zijne zijde. Philip Oswald betwijfelde evenwel hare liefde niet. Had niet haar oog gestraald en hare wang gegloeid bij zijne fluisterende gelofte? had hare hand niet met liefde in de zijne gerust, en hare lip niet toegegeven aan den eersten kus der liefde? hoe zou hij het dan hebben durven wagen, hare gevoelens in twijfel te trekken? Neen zij treurde om zijnentwil. Hij was met eene eigenbatige overijling te werk gegaan, in zijne eerste mededeeling van zijnen onspoed, en nu moest hij, — de sterkere — zijn best doen, om, ter wille van haar, zich moedig te gedragen en opgeruimd te spreken. En met dit gevoel zou hij in staat geweest zijn, veel blijmoediger te eindigen, dan hij aangevangen had. Daar zij nog het stilzwijgen bleef behouden, boog hij zich voorover, en wilde hare wang kussen, terwijl hij zeide:

» Niet één woord voor mij, mijne lieve Caroline?"

Maar zij zich haastig terugtrekkende, viel hem met klaarblijkelijke moeite in de rede:

» Ik geloof, mijnheer Oswald.... het schijnt mij toe.... dat.... dat een engagement een zware last moet zijn voor iemand, die in zijn eigen levensonderhoud voorzien moet. Ik.... ik zou het zeer hard vinden, indien ik dien last moest helpen vergrooten."

Het was een verpletterende slag, en een oogenblik zat hij als wezenloos en in eene schier doodelijke stilte er door ter neder. Maar hij herstelde zich, hij wilde zelfs geen enkel snoer behouden, waaraan zijne hoop of verbeelding later met onzekerheid zou hebben kunnen blijven hangen.

» Caroline," sprak hij met eene stem, wier verandering de hevigheid zijner gevoelens verraadde, » spreek niet van last tot mij. Uwe liefde was de eenige ster, die aan mijnen hemel was overgebleven — maar dat zegt niets. Wat ik wilde weten, is, of gij begeert, dat het aandenken aan den avond van gisteren zal uitgewischt worden in de geschiedenis van ons leven?"

» Ik.... ik denk dat zulks beter ware — inderdaad, ik wensch uw welzijn, mijnheer Oswald."

Het was misschien goed voor haar, dat zij het niet waagde, zijn oog te ontmoeten. Die blik der diepste verachting zou haar onvergetelijk gebleven zijn; het was genoeg zijn bitteren lach te hooren, en den toon, waarop hij zeide:

» Ik dank u, miss Danby. Uwe wenschen zijn ten volle wederkeerig. Moogt gij nimmer eene liefde leeren kennen, die minder voorzigtig is dan uwe eigene."

De deur viel achter hem digt, en zij was alleen gelaten met het gezelschap van haar eigen hart. Onaangenaam gezelschap in zulk een uur! — Zij haastte zich om al het gebeurde aan Mary te verhalen.

Maar Mary dacht niet aan haar. Zij had slechts medelijden met Philip — » lieve Philip," zoo als zij hem bij herhaling noemde.

» Ik denk, het zou beter passen voor iemand, die zoo jong is als gij zijt, om mijnheer Oswald te zeggen, Mary," zeide Caroline gemelijk.

» Ik heb hem sedert mijne kindschheid Philip genoemd, Caroline — en ik zal nu niet beginnen met mijnheer Oswald te zeggen."

Het was Mary's meening niet, om Caroline eenig verwijt te doen, maar voor Caroline's beschuldigend geweten klonk het echter als zoodanig, en zij keerde zich verontwaardigd om. Spoedig nogtans zocht zij hare nicht weder op, met een brief in de hand.

» Ik heb aan mevrouw Oswald geschreven," zeide zij, » gij zijt mogelijk nog wat te jong, en de heer Oswald te zeer verzonken in zijne eigene rampen, om de gepastheid van mijne handelwijze te billijken; maar ik ben er van overtuigd, dat zij mij zal toestemmen, dat iemand, zoo als ik, opgevoed in weelde en overdaad, en in eene volslagene onkunde van alles wat naar spaarzaamheid gelijkt, in het minst niet geschikt is, om de vrouw

van een arm man te worden, en zij heeft zoo veel invloed op den heer Oswald, dat, indien zij het in dit opzigt met mij eens is, zij hem gemakkelijk tot de overtuiging daarvan kan brengen. Wilt gij dezen brief aan haar gaan bezorgen? Ik zou dien liever niet door een bediende zenden — hij mogt dan in Philip's handen vallen."

Niets kon Mary grooter genoegen gegeven hebben dan dit verzoek, want haar liefdevol hart verlangde er naar, om hare vriendin van hare sympathie de bewijzen te geven. Mevrouw Oswald nam misschien eene eenigzins statiger houding aan, toen zij haar hoorde aandienen, maar die verdween weder spoedig bij het gezigt van Mary's betraande oogen, terwijl zij de hand kuste, die naar haar werd uitgestrekt. Mevrouw Oswald sloeg hare armen om haar heen, en Mary zonk snikkend aan de borst van haar, die zij was komen troosten. En mevrouw Oswald werd wezenlijk getroost door zulk een opregt en teeder medegevoel. Het duurde eenigen tijd, voordat Mary het van zich kon verkrijgen, om dezen stroom van zachtere gewaarwordingen te verstoren, door Caroline's brief te overhandigen. Mevrouw Oswald ontving dien met een bijna verachtelijk lachje, hetwelk niet veranderde, zoo lang zij las. Het was eene met moeite gemaakte poging van Caroline, om haar gedrag een voorkomen van een grootmoedig besluit te geven, om Philip in de uitvoering zijner levensplannen geene hindernis te stellen, door hem aan eene vrouw te verbinden, zoo ongeschikt als zij was voor zijne tegenwoordige uitzigten. In haar antwoord verzekerde mevrouw Oswald Caroline Danby van hare volkomene overeenstemming met hare denkwijze, dat zij eene zeer ongeschikte echtgenoote voor Philip Oswald zou wezen.

»Dit," zoo eindigde zij, »was altijd mijne wijze van zien, ofschoon ik ongeneigd was, om mij tegen de wenschen van mijn zoon aan te kanten. Ik dank u, dat gij hem overtuigd hebt, dat ik regt oordeelde in het eenige punt, waarin wij ooit verschilden."

Men kan niet vooronderstellen, dat dit antwoord Caroline Danby zeer behaagde; doch hoe ver hare ontevredenheid zich ook uitstrekte, zij klaagde evenwel niet, en vergat misschien weldra de herinnering aan haar verdriet in de feestvermaken, welke eenige weinigen nog bleven najagen, in het midden der bijkans algemeene ruïne.

Terzelfder tijd ondervond Philip Oswald eene rusteloosheid, eene brandende begeerte, om zich van al zijne tegenwoordige betrekkingen los te maken, en als het ware een nieuw leven aan te vangen; eene gewaarwording, welke niet zelden ontwaakt in een vurigen geest bij de eerste drukking van het lijden. Was zijn wil niet gekluisterd geweest door de ijzeren keten der noodzakelijkheid, dan was hij mogelijk naar Europa teruggekeerd, en had zijne krachten verspild in doellooze omzwervingen. Zoo als de zaken nu stonden, verkoos hij in zijne nieuwe omstandigheden, zich zoo ver mogelijk van New-York te verwijderen, en naar een levensplan om te zien, dat niets gemeens had met hetgeen hij tot nu toe ondervonden had, en aan hetwelk nuttige werkzaamheid en eene onophoudelijke inspanning verbonden was. Van de gelden, welke de brand, het faillissement der waarborgmaatschappij en die van bijzondere personen hem gelaten hadden, stelde hij een onbekrompen jaargeld voor zijne moeder vast, en van de inkomsten der weinige overige duizenden, die hem hiervan overbleven, en die hij in den handel belegde, wilde hij zichzelven onderhouden, gedurende den tijd, dat hij zich aan de studiën wijdde, noodzakelijk voor de uitoefening van een of ander beroep. Op hetzelfde uur, waarop hij deze bepalingen maakte, stond ook zijn besluit onwrikbaar vast, en was zijn baan afgeteekend.

»Ik moet nieuwe tooneelen hebben voor dit nieuw bedrijf in het drama mijns levens," sprak hij tegen zijne moeder, »ik moet van hier; ik moet mij verwijderen van al dat gekunstelde en alledaagsche van mijne tegenwoordige wereld. Ik moet naar de lagchende beemden, de wijde stroomen en de grenzelooze uitgestrektheid van het Westen. Ik ga, om u, mijne lieve moeder, eene nieuwe woning te bereiden, — gij zult de koningin van mijn koningrijk wezen."

Dit was geene keuze, welke eene eerzuchtige of overdreven teedere moeder zou behaagd hebben. De eerste zou eene ambtsbetrekking de voorkeur gegeven hebben, welke eene aanzienlijke en eervolle onderscheiding in de maatschappij kon aanbrengen; en de laatste zou gebeefd hebben, dat iemand, die in den schoot der weelde was opgevoed, de moeijelijkheden en gevaren te gemoet ging van een landontginner; maar mevrouw Oswald bezat een verstand, met hetwelk zij doorzag, dat, een zoodanig leven van stoute ondernemingen, volhardend geduld, en aanhoudende werkzaamheid, hetwelk haren zoon bij de uitvoering zijner plannen wachtte, voor hem de beste school was voor de ontwikkeling van die vastheid van karakter, welke zij begeerd had, dat een heerlijk zegel zoude drukken op de verstandelijke begaafdheden, warme gevoelens en regtschapen grondbeginselen van haren Philip; en zijne voortreffelijkheid, als het betere gedeelte van haar eigen geluk beschouwende, schonk zij niet alleen hare volle goedkeuring aan zijne voornemens, maar deed tevens alles wat zij kon, om de uitvoering er van te bevorderen. Hij wachtte daarom slechts zoo lang, totdat zij het huis — welks huurprijs thans haar geheel jaarlijksch inkomen wegnam, verlaten en aangename en gemakkelijke apartementen betrokken had, — om New-York te verlaten.

Het is ons oogmerk niet, om hem van stap tot stap op zijnen weg te volgen, de plaatselijke gesteldheid van de woning te beschrijven, welke hij verkoos, of te gewagen van de zwarigheden, die hij ontmoette, de kracht, waarmede hij die bekampte, of de middelen, waarmede hij ze overwon; genoeg is het, te zeggen, dat zijn weg westwaarts voerde, dat hij zijne woonstede bouwde

aan de helling van eenen heuvel, die eene kruin droeg van het reusachtig geboomte van dien vruchtbaren grond, en aan den zoom van een meer, welks zilverblanke stroom men voegzaam kon noemen:

Een spiegel en bad voor gezondheid en jeugd.

En dat het huis, hetwelk hij in staat was te doen verrijzen, na deszelfs voltooijing in sommige opzigten de weelde van zijn vroeger leven met de eenvoudigheid van het tegenwoordige vereenigde; van zijne moeijelijkheden en bezwaren kunnen wij slechts zeggen, dat hij die te boven kwam en uit ieder voorval kennis en sterkte verzamelde.

Gedurende twee achtereenvolgende jaren waren brieven alleen het eenige onderhoud tusschen zijne moeder en hem; maar deze brieven waren eene geschiedenis — eene geschiedenis niet alleen van zijn woelig uitwendig leven, maar ook van dat inwendig leven, waarin zij het meest belang stelde. Zij was trotsch op den kloekmoedigen, krachtvollen geest, den ijzervasten wil, de vlugge vindingrijkheid, die in deze brieven doorstraalden; doch trotscher was zij op zijn edel hart, en het goede en uitnemende van zijn karakter. Was het te verwonderen, dat mevrouw Oswald die brieven dikwijls, hetzij gedeeltelijk of geheel, voorlas aan hare jeugdige vriendin en standvastige bezoekster Mary Grayson? En is het evenzeer wel vreemd, dat Mary hem als den allervoortreffelijksten man bewonderde, dien zij ooit gekend had? en dat zijn afbeeldsel in het heiligdom harer vlekkelooze ziel eene eerste plaats verkreeg?

Twee jaren in de toekomst, hoe eindeloos lang van duur schijnt dat vooruitzigt voor onze hoop of liefde! Doch laat de tijd zijn verrekijker omkeeren, laat ons in het verledene zien; hoe krimpt het ineen, en het wordt gelijk aan één dag in de geschiedenis van ons leven. Zoo was het met Philip Oswald's tweejarig afzijn, toen hij zich in de vroege lente van 1838 weder in New-York bevond. Doch die tijd was niet voorbijgegaan zonder sporen van zijnen voortgang achtergelaten te hebben — sporen van verandering bij degenen, in wier midden hij nu stond — doch dieper sporen in zichzelven. Hij kwam een dag vroeger dan waarop hij verwacht werd. Ten einde hare nieuwsgierigheid te bevredigen, overreedde mevrouw Oswald hem tegen den avond, om de schilderachtige kleeding aan te nemen van zijne woonplaats in »the Far West." Toen hij pas daarmede hare kamer was binnengetreden, en zij met een levendig genoegen die in oogenschouw nam, terwijl het moederhart haar toefluisterde, hoe goed dit gewaad voegde aan de ranke en mannelijke gestalte van haren zoon, werd er zachtjes aan de deur getikt, en voordat zij spreken kon, was die geopend, en trad Mary Grayson binnen. Zwijgend staarde zij voor een oogenblik op den welgevormden man, die voor haar stond, en in wien zij bij den eersten oogopslag Philip Oswald bijkans niet zou herkend hebben; maar in haar hart moest zij erkennen, dat dit door de zon gebruind gelaat, de meer forsche en krachtvolle vormen, en zelfs de losse ongedwongenheid zijner kleeding beter harmonieërden met het koene en onafhankelijke, dat zijn karakter had aangenomen, dan die allerfijnste beschaving en elegance, door welke hij zich vroeger onderscheidde. Zijn uitwendige beantwoordde nu volkomen aan den edelen, vrijen en krachtvollen geest, die in hem woonde — een geest, die, zichzelven overwonnen hebbende, overwinnaar is over alles — en als zoodanig ontlokte hij aan Mary eene diepere, eene eerbiedigere bewondering dan zij voor hem had gevoeld, toen hij versierd was met alles wat weelde en pracht schoons en heerlijks heeft. Zij gevoelde zich hiervan zoo doordrongen, dat het ten eenenmale hare gewone gedragswijze jegens hem aan banden legde, en toen Philip Oswald de hand nam, te voren hem zoo gulhartig aangeboden, en uit haren mond een eerbiedig »mijnheer Oswald!" in plaats van het rond en zusterlijk »Philip!" hoorde, toen dacht hij bij zichzelven: »Zij ziet uit de hoogte op den eenvoudigen jager neder, en wil hem de plaats aanwijzen, waar hij behoort te blijven." Al wederom een bewijs van de hooggeprezene scherpzinnigheid van den man!

Niettegenstaande de terughouding, die aldus tusschen beiden ontstaan was, kon Philip Oswald niet nalaten, de ongemeene aanminnigheid van Mary Grayson te bewonderen, en herhaalde malen als zij tegen zijne moeder sprak, en het daardoor haren blik ontging, wendde hij het oog naar haar, niet zoo zeer aangetrokken door hare bevallige, regelmatige trekken, als wel door den zachten, helderen geest, waarvan dat gelaat getuigde. Hier was wel niets van de trotsche schoonheid, welke hem in Caroline Danby bekoord had, maar eene uitdrukking van hart en gemoed, oneindig boeijender voor iemand, die zoo als hij tot in het zieleleven was doorgedrongen.

Twee weken waren voor Philip's verblijf in de stad bepaald. Hij was niet gekomen, om zijne moeder te halen, maar wel het huis, in hetwelk zij wonen zou, en dat hij met zich terugvoerde. Wij willen daarmede niet zeggen, dat hij zijn huis, met al deszelfs gemakken van keuken en kelder, spreekvertrek en gezelschapszaal, met alle hunne ameublementen en versiersels, behoorlijk ineengevoegd, met zich nam naar the Far West." »En hoewel wij de hoop nog niet opgeven, dat er eenmaal een dag zal komen, op welken dit werkelijk geschieden zal, gelooven wij echter niet, dat het tot nog toe gedaan is, en Philip Oswald ten minste beproefde het niet, doch hij nam alles met zich, alles, wat nuttig en noodig was van bouwstoffen en sieraden, om door de hulp van kundige werklieden een schoon en smaakvol gebouw zamen te stellen. Weder te huis gekomen, waren zijn hoofd en handen een geheel rond jaar ijverig bezig met bouwen en planten. Gedurende de eerste twee jaren van zijn leven als boschbewoner, had hij alleen gedacht aan de meest krachtige en voedende voortbrengselen van den grond —

rogge, garst en Indisch koren, welke daarna ingeruild werden voor den » alvermogenden dollar." Maar nu werd hier eene vrouw verwacht, en schoonheid en bevalligheid moesten hare schreden omgeven. Voor zijne moeder plantte hij vruchtboomen en bloembedden, opende hij uitzigten op het meer, maakte hij eene laan, die naar deszelfs oever leidde, van bloeijend heestergewas, en omwond hij de zuilen van zijne piazza met kamperfoelie, klimop en maandrozen. Hij deed dit voor zijne moeder, en toch, wanneer de werkzaamheden van den dag ten einde waren, en hij de koelte van het rustige stille avonduur genoot, was het niet het gelaat zijner moeder, maar een jeugdiger en schooner, hetwelk hem tusschen de wijngaardranken toelachte, of hem met teedere lachjes naar het meer lokte. Jong, schoon en liefelijk als dit droombeeld ook ware, lachte hij echter om zijne eigene dwaasheid, en nam, om zijne hollende verbeelding perk te stellen, een boek of maakte een plan voor de bezigheden van den volgenden morgen.

Ruim een jaar was er aldus voorbijgegaan, en Philip Oswald was weder in New-York, juist toen de lente tot zomerwarmte was begonnen te rijpen. Thans was hij gekomen, om zijne moeder te halen, en hij had al de kracht van zijn wil noodig, om zijne ooren te sluiten voor de streelende fluisteringen zijner verbeelding, dat een grooter geluk, dan zelfs het bijzijn zijner moeder, hem zou kunnen te beurt vallen. Hij had met beradenheid zijn oog op zijn lot in het leven gevestigd, en het aangevangen met het besluit, om er het meestmogelijke goede van op te zoeken, en er gelukkig in te zijn; echter gevoelde hij, dat het, in weerwil van al het goede, toch een hard lot was. Zonder alle vrouwen even baatzuchtig te beschouwen, als Caroline Danby, — hetwelk tevens ook zijne bekendheid met de inborst zijner moeder hem verbood, zelfs in die luimen, wanneer hij de vrouwen het meest minachtte, — twijfelde hij echter, of eene van haar, opgevoed in het midden der wereld, zou te bewegen zijn, om uit liefde voor hem, die te verlaten, voor eene stille afzondering in het Westen; en daar eene onbeschaafde of onopgevoede vrouw hem nooit zou kunnen behagen, beschouwde hij den ongehuwden staat als een deel van zijn verkozen levenslot, en niet zonder een zucht gaf hij toe aan de overtuiging, dat al de rijkdom van de liefde eener vrouw, die binnen zijn bereik stond, besloten was in het hart eener moeder.

Twee weken waren weder den bepaalden tijd van Philip Oswald's verblijf, doch toen deze verloopen waren, werd hij overreed, om zijn vertrek nog eene week uit te stellen. Door zijne moeder te vergezellen bij hare afscheidsbezoeken, was hij op nieuw de gezellige kringen binnengetreden, en zijne mannelijke onafhankelijkheid en kracht, zijn kennis van datgene wat voor zijne toehoorders eene nieuwe wereld was, en zijne bezielde en treffende beschrijvingen van hare verschillende schoonheden en onuitputtelijke vruchtbaarheid, deed hem meer dan ooit te voren den man van eervolle onderscheiding wezen. Hij had Caroline Danby verscheidene malen ontmoet — thans als mevrouw Randall — en Mary had meer dan eens, vol bescheidene kieschheid, hare oogen van het gelaat harer nicht afgewend, als zij daarop verdriet meende te bespeuren, als de heer Randall, met zijn nietsbeteekenend gelaat en onbehagelijk uiterlijk, — nietsbeteekenend in alles, behalve den naam te hebben van den rijksten bankier van Wallstraat te zijn, het prachtigste huis en ameublement, het heerlijkste rijtuig en de schoonste vrouw der stad te bezitten, — naast Philip Oswald stond, met zijne gestalte, waarin ieder trek scheen bijgedragen te hebben, om de wereld een man bij uitnemendheid te geven, en een gelaat, waarop zijn geest zich scheen af te spiegelen, omringd door aandachtig luisterende toehoorders, als de uitgelezenste van de alleraanzienlijkste kringen. Zijn gloeijende verbeeldingskracht deed hen het ruischen der wateren hooren, de rijke uitgestrekte landouwen zien, en voor een tijd de woeste vrijheid van het onbeschaafde Westen genieten. Zulk een geestdrift werd even zoo blijde verwelkomd, als een verfrisschend koeltje in de stille lucht, als eene aangename doorstrooming van de stilstaande wateren van het leven in de groote wereld.

Twee of drie dagen voor hun bepaald vertrek, stelde mevrouw Oswald aan Philip voor, om eene vriendin te bezoeken, die in de nabijheid van het fort Lee woonde, en noodigde Mary uit, om hen derwaarts te vergezellen. Onder de bekenden, die zij gedurende hunne overvaart aan boord aantroffen, bevond zich eene ziekelijke dame, die de frissche lucht op het dek niet verdragen kon, en Mary, die hare eenzame afzondering beklaagde, vertoefde eenigen tijd met haar in de kajuit. Mevrouw Oswald en Philip waren op het dek gebleven, en in de nabijheid van een jong en onnadenkend meisje, aan wier zorg eene moeder een vrolijk dartel kind van acht maanden had toevertrouwd.

» Dat is eene gevaarlijke plaats voor zulk een woelig kind," zeide Philip Oswald tegen de jonge verzorgster, toen zij zich daarmede op den kant van het vaartuig nederzette, » hij kan ligt over boord vallen."

Met die roekelooze verzoeking van het gevaar, aangewezen door een ander, welke wij somtijds zelfs in vrouwen opmerken, maakte het meisje hare armen van het kind los, en hield het slechts even vast aan zijn gewaad. Op dit oogenblik kreeg de kleine knaap de wapperende vlag der boot in het oog en reikte derwaarts. Een plomp in het water vertelde het overige, — doch zelfs voordat die door allen werd gehoord, had Philip Oswald reeds zijne bovenkleederen van zich geworpen, en het arme kind had naauwelijks de golven aangeraakt, of hij was er naast en hield het met zijne armen omkneld.

» O Mary! mijnheer Oswald, mijnheer Oswald," riep eene van Mary's jeugdige bekenden, die met

een door schrik verbleekt gelaat in de kajuit snelde.

»Wat is met hem?" vroeg Mary, en wilde haar driftig voórbij ijlen.

»Hij ligt in het water. O Mary, hij zal verdrinken."

Mary bragt geen geluid voort, doch zij gevoelde voor de eerste maal, hoe dierbaar Philip Oswald's leven haar was. Zij wankelde naar den uitgang der kajuit, doch was genoodzaakt, om een oogenblik tegen de deur te leunen, daar alles rondom haar donker werd, en vreemde verwarde toonen haar in de ooren suisten. Niet lang duurde het, of zij zonk op een stoel neder, en verloor de gedachte aan haren schrik in eene diepe onmagt. Dezelfde jonge dame, die haar deze ontsteltenis had aangejaagd, haastte zich, nu zij den toestand van Mary, hare bleekheid en geslotene oogen zag, weder even zoo driftig naar het dek, roepende:

»Mary Grayson ligt in eene bezwijming! Och, komt toch, en helpt Mary Grayson!"

Philip Oswald was reeds op het dek terug, wel druipend nat, doch ongedeerd, en edeler van uitzigt dan ooit, terwijl hij het geredde kind in zijne armen hield. Toen die kreet: »Mary Grayson ligt in eene bezwijming!" zijne ooren bereikte, gaf hij het kind haastig aan een der omstanders, en ijlde de kajuit binnen, gevolgd door zijne moeder.

»Waardoor is dat veroorzaakt?" vroeg mevrouw Oswald, toen zij zag, dat Mary nog bewusteloos was, en door hare zwakke vriendin steeds ondersteund werd.

»Miss Ladson's overijling," sprak de dame, niet zeer vriendelijk op deze ziende, »zij verhaalde, dat de heer Oswald verdronk."

»Wel, ik dacht in waarheid, dat hij verdronk."

»Ware zulks het geval geweest, dan zou het onmededoogend zijn, om zulk eene tijding zoo plotseling te boodschappen," zeide mevrouw Oswald, terwijl zij Mary's hoed afzette en hare écharpe losmaakte.

»Zeker," beweerde miss Ladson, slechts verlangend om zichzelve van allen blaam te zuiveren, »zeker, ik kon toch niet vooronderstellen, dat Mary in onmagt zou vallen; want toen haar oom onlangs dat ongeluk met zijn paard had, en iedereen dacht dat hij er door gedood was, ijlde zij, in plaats van in zwijm te vallen, op de straat, en deed meer voor hem, dan iemand anders in staat was te doen. En hoe kon ik daarom thans denken, dat het gevaar van den heer Oswald haar meer aan het hart ging, dan dat van haar eigen oom."

Niemand antwoordde op deze aangevoerde verontschuldiging, doch dat Philip Oswald die gehoord had, kon men opmaken uit den fellen blos, die tot zijn voorhoofd opsteeg, en uit het inniger vasthouden van de magtelooze gedaante, die hij op verlangen zijner moeder naar eene sofa droeg. Hetzij het geschiedde door het water, dat uit zijne kleederen over haar gelaat en hals vloeide, of door eene magnetische kracht, die in die teedere omklemming verborgen was, kunnen wij niet zeggen, doch eene flaauwe kleur was weldra weder op hare wangen en lippen zigtbaar, en terwijl Philip haar zacht nederlegde en zijn gelaat zich over haar heenboog, opende zij hare oogen. Wat er thans tusschen Philip en Mary gesproken of liever gefluisterd werd, en wat die teedere lachjes en blikken beteekenden, weten wij niet. Dit echter weten wij, dat mevrouw Oswald en haar zoon hunne reis nog eene week uitstelden, en dat op den dag voor hun vertrek Philip Oswald met Mary Grayson aan zijne zijde, voor het altaar stond; en aldaar, in tegenwoordigheid van zijne moeder, den heer Danby, den heer en mevrouw Randall en eenige andere vrienden legden zij de gelofte af, die hen voor altijd vereenigde.

Heeft soms eene of andere dame, die groot belang stelt in de trousseau der bruid, tegen deze haast iets in te brengen, wij hebben slechts eene verontschuldiging voor hen. Zij waren zoo onwellevend, om de roepstem eener waarachtige liefde gehoor te geven, boven de nietige inblazingen van een ijdelen hoogmoed, en om meer te denken aan de ernstige eischen des levens, dan aan zijne vergulde beuzelarijen.

De heer Danby was niet in staat geweest, om den geringen bruidschat van Mary, die achtduizend dollars beliep, te betalen, en toen hij zich tot zijn schoonzoon, den heer Randall, wendde, om hem daaraan te helpen, kon deze slechts aanbieden, om de wissels op den heer Oswald voor deze som te endosseren, verzekerende, dat het op dit oogenblik gevaarlijk zou zijn, om zelfs de helft van dit bedrag uit zijne zaken te nemen. Het zou inderdaad wezenlijk gevaarlijk geweest zijn, dewijl hij in weinig meer dan eene maand daarna voor eene aanzienlijke som failleerde — maar vrees niet, lezer, voor de zachte Carolina; zij bleef in het bezit van haar kostbaar huis en meubelen; hare fraaije equipaadje en schitterende juweelen. Deze waren slechts een klein gedeelte van hetgeen de verontwaardigde schuldeischers ontdekten, dat door haren dankbaren echtgenoot op haar was overgemaakt.

Zes jaren zijn voorbijgegaan sedert het gebeurde, dat wij verhaalden, heeft plaats gehad. Caroline Randall, vermoeid van de eentoonigheid van haar prachtig huis, bevindt zich sedert twee jaren buitenslands, met eenige harer vrienden. Er wordt gezegd, dat haar echtgenoot verklaard heeft, dat zij terugkeeren moet en zal, en dat hij, om zijn wil kracht bij te zetten, besloten heeft, om haar geene gelden meer over te zenden of hare wissels te voldoen, daar zij hem, door hare verkwistingen buitenslands, reeds bijna tot een bedelaar gemaakt had.

Een laatste blik op onze gunstelinge Mary Grayson, en wij hebben afgedaan.

Aan de zijde van een liefelijk meer, over welks oeverkant zich bloeijend heestergewas bevallig nederbuigt, en op welks doorschijnende oppervlakte het donkere woud zijne schaduwen werpt, ofschoon de ondergaande zon hier en daar hare gouden stra-

len, tusschen het digte lommer op de kabbelende golfjes doet flikkeren, laat een schoone knaap van vier jaren zijne kleine vloot zeilen, terwijl een aanminnig meisje, twee jaren jonger, rondhuppelt en bloemen plukt, en die aan papa, mama of grootmama brengt, zoo als haar veranderlijke kinderzin haar ingeeft. Digt in de nabijheid zijn papa, mama, grootmama en een beminde gast, onder de laag nederhangende takken van een statigen notenboom gezeten, rondom eene tafel, waarop aardbeijen en room, boter, — zoet en aangenaam als de adem der koeijen, die ze gaven, — beschuit en brood, ligt en blank, op eene eenvoudige en zindelijke wijze wordt rondgediend, terwijl in den zilveren theeketel het water kookt, en de geurige thee in kleine chinesche kopjes wordt geschonken.

De avondmaaltijd is ten einde. De schaduwen op het meer worden donkerder. Aangenaam onderhoud heeft plaats gemaakt voor zwijgend genot, hetwelk mevrouw Oswald verbreekt door te zeggen:

» Philip, het is thans het uur voor muzijk, laat ons dit hebben, voordat Mary ons met de kinderen verlaat."

Vol en diep was de mannelijke stem, die in de stille avondlucht gehoord werd, en zacht en klaar het lieve accompagnement, terwijl de woorden, vol vrome dankbaarheid en liefde, een verschuldigd dankoffer schenen aan den hemel, die hen zoo bovenmate gezegend had. De laatste welluidende toonen waren langzaam weggestorven, en Mary riep hare kinderen, om hen naar hunne zachte rustplaats te brengen. Philip Oswald volgde haar met zijne oogen, toen zij met een kind aan iedere hand, met bevallige waardigheid de zachte glooijing opging, die naar het huis voerde, dat op de hoogte van een heuvel stond. Zij treedt de piazza in, en is voor zijn oog verborgen door een latwerk met wijngaardranken begroeid, doch hij weet, dat zijne kinderen weldra hun avondgebed aan hare knieën zullen lispelen, en dat denkbeeld geeft eene teedere uitdrukking aan zijne oogen, als hij die afwendt van zijn » Sweet home."

Vergelijk dit tafereel met dat van Caroline Danby's zielloose grootheid, en zeg of gij niet liever gehoor geeft aan de eischen eener opregte zuivere liefde, welker kiem de hemel in uwe borst heeft geplant, dan aan die van een zelfzuchtigen hoogmoed. H. K.

DEVENTER.

(*Met eene Staalgravure.*)

Deventer, 16 Julij 1851.

Amice! Verlangend, wed ik, ziet gij reeds uit naar eenig schrijven van uw vriend Herman — en waarlijk, gij hebt met regt reden, om ontevreden te zijn. Sints meer dan negen maanden reeds hier gestationeerd, en nog geen taal of teeken van mij doen hooren; mij dunkt, ik hoor u zeggen:

» Vriend, vriend, dat gaat te ver, 't gewone peil te boven,"

en ik beken schuld. Maar ik wil toch iets tot mijne verschooning aanvoeren. Wetende hoe zeer gij op naauwkeurige bijzonderheden omtrent plaatsen, gebouwen, zeden en gewoonten gesteld zijt, zou ik de pen niet tot u hebben durven rigten, zonder wel goed beslagen op het ijs te komen, en daarvoor had ik tijd noodig. Mijne menigvuldige bezigheden laten mij niet toe, om aan dergelijke nasporingen veel tijd te gunnen; daarenboven was mij alles vreemd in het oude Deventer. Ik bezat er bij mijne komst geen enkele kennis, en geloof mij, de echte Deventerschen zijn niet van dien aard, dat zij spoedig een vreemde in hun gezelligen kring toelaten, vooral niet, zoo hij zich het dialect, de leefwijze, manieren, zeden en gewoonten niet spoedig weet eigen te maken. Gij kunt dus wel begrijpen, dat mijne kennismaking alhier zoo grif niet ging. Thans ben ik genaturaliseerd, en wezentlijk zeer op mijn gemak. Vooral bij de familie G* geniet ik veel vriendschap, en indien ik u eenige bijzonderheden van deze stad in mijn brief kan mededeelen, dan heb ik zulks hoofdzakelijk te danken aan den ouden heer G*, die, van eene oude Deventersche familie afstammende, en zijn geheele leven in de vaderstad gesleten hebbende, mij met kennis van zaken kon inlichten. Mijne beschrijving splitst zich in drie deelen. Eerst maak ik u kortelijk bekend met het inwendige der stad; daarna geleid ik u door de wezentlijk aangename omstreken; om met een woord over de inwoners zelven en hunne middelen van bestaan te besluiten. Laat mij u echter niet afschrikken door deze indeeling, omdat zij zoo naar den kansel zweemt; ik zal mij van alle langwijlige uitvoerigheid onthouden.

I.

Verplaats u dan met mij op den Brink, een ruim, maar onregelmatig plein, voorzien met zeer schoone huizen, langs welke jonge kastanjeboomen geplant zijn, in plaats van de statige linden, die er in vroegere dagen stonden. Midden op dit plein staat een antiek gebouw, dat voor de liefhebbers der oudheidkunde een kostbaar monument mag genoemd worden. Het is de Stadswaag, waarvan het achterste gedeelte eigentlijk tot waag dient; het voorste kan gebruikt worden als hoofdwacht, terwijl het bovenste gedeelte thans is ingerigt voor eene teekenschool van het Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. De aanleidende oorzaak tot het stichten van de Waag heeft ons de geschiedenis bewaard. Hertog Karel van Gelder, die het den Deventerschen wel eens wat lastig maakte, had digt bij de stad twee blokhuizen doen bouwen, waarmede hij den burgers allen toevoer te water kon afsnijden. Het eene heette *Morgenster of Kijk in de Pot*, en het andere droeg, om zijne hinderlijke ligging, bij de burgers den naam van *Al te na*. Beide deze sterkten werden in het jaar 1528, op een valsch gerucht van naderend krijgsvolk, ijlings door de Gel-

derschen verlaten, van welke omstandigheid de burgers gebruik maakten, om de blokhuizen af te breken, en van die bouwstoffen de Waag daar te stellen, welke van eenige daarop schimpende afbeeldsels voorzien werd. Sommige dier afbeeldsels werden later weggenomen; andere zijn thans nog op den buitenkant van den muur zigtbaar. Dit schimpen kwam echter den Deventerschen duur te staan, aangezien zij, volgens het heimelijk verdrag tusschen keizer Karel en den hertog van Gelder, te Gorkum gesloten, de schipbrug niet herstellen mogten tijdens het leven van den laatste.

Nog is aan de Waag opmerkelijk een groote koperen ketel, over welks gebruik men velerlei gissingen gemaakt heeft. Het waarschijnlijkste echter is, dat er, omstreeks 1434, een valsche munter van den heer van Batenburg in verbrand is geworden. De ketel, geheel met gaten doorboord, weegt thans nog 68 Ned. ponden, doch bevat niet het geringste opschrift of jaartal, dat eenige inlichting zou kunnen geven. Ik verbeeld mij, dat ze, door dien ketel voor oud koper te verkoopen, het gebouw eene dienst zouden bewijzen. De achtenswaardige G* verhaalde mij, dat sommige Deventerschen voor eenige jaren het denkbeeld geopperd hadden, om een standbeeld op het midden van den Brink op te rigten, ter eere van hunnen grooten stadgenoot Rutger Jan Schimmelpenninck, in der tijd raadpensionaris der Bataafsche Republiek, doch dat de Regering begrepen had, ondanks de standbeeldenmanie onzer eeuw, liever inschrijvingsbiljetten bij de ingezetenen rond te zenden voor het bouwen eener nieuwe kolossale kaserne.

Al voortwandelende komen wij door de Polstraat, die er zeer luguber uitziet, zoo als de meeste straten dezer stad, aan den Grooten Kerkhof, waar aanstonds ons oog valt op de groote of Lebuinuskerk, welker oorsprong tot aan de elfde eeuw opklimt. Het is een schoon gebouw, ongeveer 300 voet lang en 110 voet breed, daarenboven goed onderhouden, waartoe de ruime inkomsten de middelen verstrekken, en voor eenige jaren van een nieuw orgel voorzien is. De kerk prijkt met een toren, die in het begin der zeventiende eeuw voltooid is, maar welks klokkenspel voor dat van vele andere plaatsen in ons vaderland moet achterstaan. Eer ik van de Groote kerk afstap, moet ik u nog met een woord vermelden, dat er in dit bedehuis eene onderaardsche kerk of *krocht* is, een gedenkteeken van oude bouwkunde, hetwelk in ons vaderland nergens aangetroffen wordt. Men vindt er nog een put en het overblijfsel van een oud altaar in.

Tegenover de Groote kerk staat het Stadhuis, een sierlijk, deftig, ruim, maar somber gebouw, met vele schilderstukken, waaronder dat van Gerard ter Borch, voorstellende: de raadkamer met alle leden, ten jare 1667. De vrolijkste kamer van het geheele gebouw is de secretarie, zonder dat ik hierdoor wil beweren, dat de secretaris met zijne ondergeschikten daar altijd vrolijk zitten.

Naast het Stadhuis bevindt zich het Gymnasium, dat in de laatste jaren gereorganiseerd is en thans goede resultaten schijnt te zullen opleveren. Eindelijk vinden wij nog op den hoek van den grooten Poot en Kerkhof het gebouw van het Atheneum, op de plaats van het voormalige Wijnhuis. Deze inrigting, daargesteld in 1630 uit de nalatenschap van Balthasar Boedeker en zijne moeder Anna van Twickel, verkeert in een treurigen toestand. Het aantal studenten bedraagt geen dozijn meer, zoodat de zes professoren, onder welke zich zeer bekwame mannen bevinden, over geen drukte behoeven te klagen, en des te meer voor de wetenschappen kunnen leven. Wezentlijk, Amice! het is een onding, dat geheele Atheneum, dat de stad jaarlijks eene aanzienlijke som kost, die beter kon besteed worden, den burgers weinig of geen stoffelijk voordeel oplevert, dan alleen dengenen, wier kinderen hier aanvankelijk hooger onderwijs ontvangen, en dat nooit iets goeds kan worden, dewijl de krachten niet toereikende zijn, om er iets degelijks van te maken. Het is een overblijfsel van dat verderfelijk provincialismus, dat ook in Deventer nog zoo sterk heerscht, en dat in de schoone dagen onzer republiek zoo vele van die inrigtingen in de wereld riep, dewijl het eene gewest niet minder wilde zijn dan het andere, zonder te bedenken, dat al die hoogescholen elkander in hare vlugt belemmerden, dat zij de krachten versnipperden, en dat de kleinere inrigtingen er het meest bij leden, dewijl de bekwaamste mannen tot eervoller en meer lucratieve betrekkingen geroepen werden, en al het middelmatige en wat daar beneden is aan den stroom der vergetelheid prijs gegeven werd. Er zijn er genoeg in Deventer, die daar insgelijks zoo over oordeelen, doch de partij des behouds heeft vooralsnog de overhand, en dus blijft het Atheneum voortkwijnen, ten gerieve van eenigen, ten nadeele van het publiek en tot spot van den vreemdeling.

Doch het wordt tijd, dat wij verder gaan. Over de Stroomarkt en de Engestraat komen wij in de Bagijnenstraat, die sedert den laatsten tijd aanmerkelijke verbeteringen ondergaan heeft. Hier vindt men het Burgerweeshuis, dat er zeer modern uitziet. Daar tegenover wordt een gebouw opgetrokken, waar de oude vrouwen uit verschillende gestichten zullen verpleegd worden. Wijders vindt men in deze straat het Heilige Geest Gasthuis, dat oorspronkelijk bestemd was tot het huisvesten en verplegen van arme vreemdelingen, die deze stad doortrokken. Thans kunnen oude lieden er zich eene lijfrente met vrije woning in koopen; aan anderen worden kost en inwoning gratis verstrekt. Aan dit gebouw paalt het groote Krankzinnigen-Gesticht, dat in de laatste jaren aanmerkelijk uitgebreid en bijzonder bestemd is, tot het opsluiten en verplegen van krankzinnigen uit de provinciën Friesland en Overijssel. Tegenover het Krankzinnigen-Gesticht staat thans het St. Jurrien-Gasthuis, dat ook zeer vele verfraaijingen in den laatsten tijd ondergaan heeft.

Nog vindt men in deze straat en haren omtrek

de meeste Stadsscholen. Het valt niet te ontkennen, dat, door de zorgen van den kundigen schoolopziener, alhier veel voor het schoolwezen gedaan is, doch ik betwijfel het zeer, of het aantal discipelen wel in eene juiste verhouding staat tot het personeel van onderwijzers, belast met het onderwijs der lieve jeugd, noch met het honorarium aan de verschillende onderwijzers-betrekkingen verbonden. Doch wij haasten ons langs de Broerenstraat, alwaar zich een der Roomsche kerken bevindt, door de beide Bisschopsstraten de Brinkpoort uit te gaan, ten einde aan de nieuwgebouwde Kaserne eenige oogenblikken te wijden.

Dit waarlijk schoon gebouw staat op de Houtmarkt, eene ruime plaats, alwaar vroeger drukke handel in hout gedreven werd. Van daar het bekende spreekwoord: »Het is er zoo druk als te Deventer op de Houtmarkt." Het heeft aan de stad meer dan twee tonnen gouds gekost, ook erkenden de leden der Regering op verre na niet eenparig de noodzakelijkheid van zulk eene nieuwe kaserne. De tijd zal leeren, of zij de stoffelijke voordeelen zal opleveren, die men er van verwacht, en of er bij de in ons land heerschende bezuinigingskoorts steeds een regiment kavalerie te Deventer in bezetting zal blijven. Niet verre van hier, op het hoogste gedeelte der stad, ligt de netgebouwde Bergkerk, met twee hooge torenspitsen prijkende, en die daarenboven het voordeel heeft, van niet zoo als de Groote kerk met eene lange rij van lage huisjes omtimmerd te zijn, waardoor de sierlijkheid van dit bedehuis vrij beter uitkomt. Jammer dat de moderne kerkramen dit echt gothisch gebouw der dertiende eeuw zoo zeer ontsieren. De Broerenkerk, die, tijdens Lodewijk Napoleons regering, door de Hervormden aan de Katholijken is afgestaan, heeft niets dat haar in het oog doet vallen. Zij is geheel tusschen huizen ingesloten, en heeft haren hoofdingang tegenover de Engestraat. De Roomsch-Katholijken hebben wijders nog eene kerk in de Nieuwstraat, terwijl de Lutherschen, Mennisten en Israëlieten elk insgelijks een afzonderlijk kerkgebouw hebben.

II.

Laat ik thans trachten u eene beschrijving te geven van Deventers omstreken. De Bergpoort uitgaande, en langs het riviertje de Schipbeek, welks water zich in de stadsgracht ontlast, voortwandelende, komen wij aan de Nieuwe Wandeling, op een kwartieruurs van de stad beginnende. Deze aangename wandeling voert ons naar het Koerhuis (wachthuis), een oude toren, voorheen met eenige manschap bezet, om het vee op de tusschen deze wandeling en de stad gelegene weide te bewaken. Thans is het eene boerenherberg met eene ruime bovenkamer, die een zeer vrolijk uitzigt op de stad en het omliggende land heeft. Jammer dat van deze wandeling slechts partij getrokken wordt door eenige minnende paren, die aan de eenzaamheid en de kabbelende Schipbeek boven het gejoe eener drukke menigte de voorkeur geven. Een zeer zonnige straatweg brengt ons van het Koerhuis op het Pothoofd, eene kleine wandelplaats langs den IJssel, alwaar de aanlegplaats der stoombooten zich bevindt. Langs de kaai (Welle), die bij winterdag door de schoone sexe druk bezocht wordt, komt men aan de Schip- of IJsselbrug.

Hoe schoon vloeit de IJsselstroom langs uwe muren heen,
Wat kostbre Schipbrug doet naar de overzij mij treên,
Hoe fraai dekt daar de Worp 't zuidwest van uw muraadje,
Dat heerlijk Lindenbosch, die schoone Lustplantaadje,
Beroemde Wandelplaats, door 's Overgrootvaêrs hand,
Veel min tot eigen roem, dan 's Naneefs nut geplant,
Daar gij hem veilig dekt voor storm en onweêrsvlagen,
Die, uit 't Zuidwesten, hem soms vrees in 't harte jagen,
En, bij een kalmer lucht, hem lieflijk dringend noodt,
Om, wandlend in uw schaâuw, zijn vreugd te zien vergroot.

Die Worp is eenmaal 's jaars, en wel op het Paaschfeest, een tooneel van drukte en leven. Dan verzamelt zich de blijde Deventerjeugd op het plein en de kruispaden dezer wandelplaats, allen gewapend met een netje met eijeren; de jeugd krioelt dooreen schreeuwende en tikkende met de eijeren, en de gelukkige, die dan een kip-op-zigt met een harde schaal heeft, kan verzekerd zijn, met zijn netje vol getikte eijeren huiswaarts te keeren. Koekkramen, appelvrouwen, Joden met sinaasappelen enz. verlevendigen het tooneel, terwijl de ouderen van dagen pratende de kronkelpaden van den Worp omloopen. Voorzeker, het is een dag van vreugde en genot voor de lieve jeugd, die Paaschdag, in geen minder aanzien dan de befaamde St. Nicolaasdag. Wel mogt de dichter, na het verwoesten van den Worp door de Franschen, bij het beleg van Deventer in 1813, in de overmaat zijner smart, van de jeugd sprekende, uitroepen:

Mij dunkt, ik hoor haar reeds dit ongeval beklagen,
Weemoedig naar een plaats ter »eijertikking" vragen (1).

Achter den Worp bevinden zich eene menigte tuinen, die den Deventer burger menig uur van uitspanning verschaffen, en vooral des zondags druk bezocht worden. Thans naar de Kaai terugkeerende, komen wij spoedig aan de Vischpoort, of liever het Vischhek, want de poort is afgebroken, en op een van de beide torens bevindt zich thans een observatorium, dat veel van een Chineesch koepeltje heeft. Van hier af leidt eene schoone dubbele rij van lindeboomen naar de Noordenbergpoort, welker schoonheid door niets wordt bedorven, dan door den stank van de Vischmarkt en van eene oude vervuilde binnengracht, die, zoo het schijnt, niet mag gedempt worden, omdat Deventer nog steeds het voorregt heeft eene vesting te zijn. Sedert eenige jaren bestaat er eene nieu-

---

(1) De Worp is na het beleg veel smaakvoller aangelegd, en heeft in de laatste jaren nog aanmerkelijke verfraaijingen ondergaan. Jammer echter, dat er van deze wandelplaats weinig gebruik gemaakt wordt.

we wandelplaats van de laatstgenoemde poort naar de Brinkpoort, zeer lief aangelegd, zij voert u langs de nieuwe Begraafplaats, die zeer doelmatig ingerigt en op een hooggelegen grond geplaatst is, zonder de minste uiterlijke pracht, hetgeen trouwens daar ook wel het minst te pas komt, en bovendien in het geheel niet strooken zou met het karakter van Deventers ingezetenen. En zoo hebben wij onze wandeling om de stad volbragt — wil men echter grootere promenades maken, daartoe is gelegenheid genoeg. Des zondags vooral lokken het aangenaam gelegen Twello, de Zutphenboer of de Gietelsche Brouwerij menigen wandelaar uit. Anderen spoeden zich naar de Volle Hand, eene herberg, gerenommeerd om hare schoone ligging en de heerlijke dikke (gestremde) melk, die men er eet. Uit de hooge lindeboomen van de Volle Hand, die als koepeltjes zijn ingerigt, heeft men een schoon gezigt op de stad. Tegenover deze herberg aan de overzijde der rivier, ligt de Platvoet, insgelijks eene herberg met aangename wandelingen, die des zomers nog al menschen tot zich trekken.

III.

Hoewel Deventers handel aanmerkelijk vervallen is, blijft hij echter nog altijd een aanzienlijke tak van bestaan der ingezetenen. In vroegere dagen, in de middeneeuwen, dreef de stad zelfs grooten handel vooral in Noordsche producten, zoo ook in stokvisch; van daar dat men de burgers »stokvisschen" noemde, waartoe echter hunne stijfheid en eigenzinnigheid ook wel zal medegewerkt hebben. Door de sterke concurrentie echter der beide andere groote Overijsselsche steden en door de verkeerde maatregelen der Deventersche regering of de gebrekkige communicatie met afgelegene steden en dorpen, is de handel hoe langer hoe meer gaan kwijnen, en eerst sedert een paar jaren schijnen er middelen in het werk gesteld te worden, om hem weder op te beuren en te verlevendigen. Tot zulke middelen behooren het aanleggen van eenen kunstweg van Deventer naar Lochem, waardoor het graafschap Zutphen in eene meer regtstreeksche verbinding met de oude Davostad zal komen, en de groote Overijsselsche kanalisatie, die, met hare weldadige armen over de geheele provincie verspreid, ook Deventer in hare bescherming zal nemen.

Onder de handelsartikelen van deze stad bekleeden graan en boter echter altijd nog eene eerste plaats. Ook de handel in de zoo vermaarde deventerkoek, waarvan men den uitvoer jaarlijks op *f* 60,000 schat (dat door sommigen nog voor te weinig gerekend wordt), brengt de stad veel voordeel aan. Daar zij meerendeels van den handel leeft, vindt men er een talrijken gegoeden middenstand, waardoor er tusschen de grootburgers en de voorname familiën of patriciërs geene scherpe afscheiding bestaat, maar beide standen in zeer goede harmonie met elkander leven.

Onder de fabrieken, die aan menige hand werk verschaffen en der stad veel voordeel aanbrengen, behoort in de eerste plaats de groote ijzersmelterij bij de Bergpoort gelegen, waarin dikwijls ruim 200 menschen aan het werk zijn. Sinds de laatste twintig jaren zijn er in deze fabrijk aanmerkelijke verbeteringen aangebragt, en vervaardigt men er thans allerlei voorwerpen van ijzer, die, wat netheid van uitvoering en soliditeit betreft, met dergelijk fabriekwerk uit den vreemde wedijveren. De tapijtfabriek, aan het andere einde der stad gelegen, houdt insgelijks vele handen bezig, en geniet een welverdienden roem, ook in het buitenland. Het weleer zoo vermaarde Deventersche bier wordt naauwelijks meer genoemd; er bestaat nog eene brouwerij.

Over het algemeen is de echt Deventersche, *au premier abord*, stug en terugstootend voor den vreemdeling, gehecht tot in het buitensporige aan al het oude, hoogelijk met zijne eigene ideeën ingenomen, en daarvan moeijelijk of in het geheel niet af te brengen. Wacht u echter wel dezen karaktertrek met den naam van eigenzinnigheid of stijfhoofdigheid te bestempelen. Bij nadere kennismaking daarentegen, is de Deventersche, zoo gij het geluk hebt hem te bevallen, hartelijk, gul en welmeenend, en zoo men er al op geene verfijnde beschaving en stijve étiquette prijs stelt, dit wordt ruimschoots vergoed door de degelijkheid en rondheid in de conversatie, die men elders, helaas! wel eens mist. Van uithuizigheid zijn de inwoners in den regel afkeerig. Koffijhuizen tieren er niet; de societeiten worden slechts zaturdagsavonds (om de schoonmakingsmanie der vrouwen) druk bezocht, even als des zondags, alswanneer de societeit veel van eene beurs heeft, waar sterk gehandeld en gepolitiseerd wordt. Het politieke leven is alhier sterk ontwikkeld, sterker dan menig oud raadslid of wethouder lief is; overigens is de conversatie ongedwongen, zelfs tusschen de beide seksen, indien men zich ten minste niet stoort aan de lasterende tongen van eenige oude maagden, die in elke onschuldige uitspanning eene zonde tegen de welvoegelijkheid zien. Trouwens lasterende tongen vindt men in elke kleine stad.

Des winters bestaan hier zeer vele publieke vermakelijkheden, waaronder de schouwburg, maar vooral het concert waardig is vermeld te worden. Er is geene stad in de landprovinciën, waar men meer liefhebberij voor, en beoefening van de muziek vindt, dan in Deventer. Sints een paar jaren is er ook bij de stedelijke schutterij een muziekcorps opgerigt, dat goede resultaten belooft. Daarenboven is er een bloeijend departement van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, eene afdeeling van de Maatschappij van Nijverheid, een Natuur- en Scheikundig Genootschap, eene Loge enz. Van eene afdeeling der Maatschapij tot Afschaffing van sterken drank is mij nog niets gebleken; enkele Afschaffers, die vroeger met hart en ziel de goede zaak voorstonden, zijn, helaas! weder tot hunne oude zonde vervallen.

Ziedaar, mijn vriend, eene kleine beschrijving van de stad mijner inwoning; ik hoop, dat gij over de grootte van mijn brief tevreden zijt, zoo u al de inhoud niet bevallen is. Meerdere bijzonderheden meld ik u voor ditmaal niet. Groet uw wijfje van mij, en geloof mij steeds

T. T.
Johannes.

OP REIS GAAN.

Door F. W. Hackländer.

I.

OVER REIZEN IN HET ALGEMEEN.

Reizen? — ik weet het niet, heeft dit woord voor mij alleen zulk een liefelijken, wonderbaren klank, of zijn er nog meer zulke menschen? Als ik des avonds aan het flikkerend haardvuur zit, in de half donkere kamer, en ik dit woord zoo regt nadrukkelijk en ietwat verlangend mij voorzeg, dan is het waarlijk eene tooverspreuk. Ik hoor het horengeschal van den conducteur, en vier moedige rossen rennen met mij weg. Hoezee, dat gaat er door! Stof en steentjes vliegen om ons heen. — Maar waarheen? Ach, bij die gedachte word ik weder uit mijne zoete mijmeringen in de ruwe werkelijkheid overgebragt. Geene vraag: waarheen? Altijd maar vooruit. Nu langs de oevers van magtige rivieren, dan door wilde romaneske valleijen, terwijl geweldige bouwvallen zich op alle bergspitsen verheffen, en diep in eene kloof tusschen donker geboomte de hooge muren van een eenzaam klooster staan. Het wordt avond; welluidend klinkt het klokgelui, daartusschen de bellen der kudden, en de vriendelijke groet der naar huis gaande landlieden dringt in oor en hart. Ginder op den achtergrond ziet men de rook der stad. Hier en daar wordt licht ontstoken, een dof gedruisch klinkt mij te gemoet. — Maar thans opgehouden. Want het mag heel poëtisch zijn des avonds door verlichte straten over de ratelende keijen te hotsen, daar komt dan toch zoo veel echt prosaïsch bij, dat ik het gaarne missen wil. Voor mij is op de wereld niets akeliger, dan het luiden van de groote bel van het hotel en het rennen van een heele troep kellners, met het servet op den regterarm en de kaars in de linkerhand; allen met verwrongen vriendelijke gezigten. De eerste van den hoop, met de pen achter het oor, betuigt zijn ontzettend leedwezen, dat er of in het geheel geene plaats, of slechts eene kleine kamer op de vierde verdieping open is.

Laat ons den postwagen in vredesnaam maar laten rijden. Daar voor ons ligt de groote stad, maar ik wil er niet in. Veel liever wandel ik den weg vrij, ga op een steen aan den grooten weg zitten, met mijn pakje naast mij, en denk en mijmer. De lucht is warm, liefelijk en geurig. Eindelijk sta ik op, laat de stad op zijde liggen, en klim den berg op, door olijfboschjes en citroentuinen. Omhoog staat eene eenzame herberg, waar men mij gaarne ontvangt. Boven de deur wiegelt een dak van ligt latwerk, waarlangs zich een welige wijnstok kronkelt. Vader en moeder zijn niet te huis, maar de jonge kloeke dochter is niet schuw voor den vreemdeling. Zij laat hem binnengaan, gaat tegen hem overzitten; het hoofd met de zwarte haren en fonkelende oogen op beide handen geleund, lacht en schertst zij met den vreemdeling, en is daarbij zeer eerbaar, bescheiden en welvoegelijk.

Middelerwijl is mijne pijp uitgegaan, en als een rooker dit leest, dan zal hij het voor profaan achten, met eene uitgegane pijp nog verder te willen mijmeren.

Reizen? — lieve hemel, ja, reizen! — Maar waarheen? Ik gevoel mij eigenlijk heel ongelukkig, dat ik al zoo veel in de wereld heb rondgezworven. Het tooverwoord heeft toch veel van zijn kracht verloren. Vele jaren geleden — het was aan den Rijn — behoefde ik maar op een paaltje aan de kaai te gaan zitten en naar de stoombooten te gapen. En ik moet bekennen, ik strekte dat gapen dan ook dikwijls uren lang uit; juist niet tot voordeel van de lessen, die mijne leermeesters mij opgegeven hadden, maar ik hield veel van grondig onderzoek. Dikwijls was ik er reeds, als de ketel der stoomboot het eerste knetterende geluid begon te geven, omdat hij door de zachte warmte van het vuur zich begint uit te zetten. Dan stijgt er uit den schoorsteen een geweldige zwarte rook uit; de kapitein en de stuurman komen uit de stad en gaan op het dek, dat door de scheepsjongens met eene groote verkwisting van water afgespoeld wordt. De eerste overtollige stoom komt sissend uit de machine, en een der matrozen staat bij de bel, om het eerste teeken tot vertrek te geven. Er komen al enkele passagiers aan. Deze eersten, die voor het gelui komen, zijn meestal door velen begeleid. De boot gaat, ten gerieve der reizigers, eerst des namiddags; men komt juist van tafel, en de zes of zeven goede vrienden, die den vertrekkende uitgeleide doen, begrijpen dat zij even zoo goed aan boord als ergens anders koffij kunnen drinken.

Dit waren echter de lieden niet, waarmede mijne verbeelding zich bezig hield.

De kapitein op de raderkast geeft middelerwijl een teeken, en de matroos voorop grijpt het touw van de bengel en laat het gelui heinde en ver hooren. Tusschen dit gelui en het tweede komen nog weinig passagiers. De kapitein op de raderkast stapt heen en weder, en de machinisten en stokers steken hunne zwarte hoofden uit de luiken, om frissche lucht te scheppen. Achter een hoop vaten en touwen verscholen, maken de scheepsjongens zich vrolijk met onderling te plukharen.

De kapitein geeft weder een wenk, en de matroos herhaalt het teeken van vertrek.

Nu begint het aan de kaai levendiger te worden. Eerst komen die passagiers, die den gouden stelregel: » Beter een kwartier te vroeg, dan eene

minuut te laat," overdrijven; jonge lieden, die voor de eerste maal een reisje gaan doen, met randsels op den rug, groote stokken in de hand, de groene doos om te botaniseren over den schouder, op het hoofd eene vuurroode of blaauwe of witte pet, waaronder het lange lichtblonde haar uitkomt. Ook vele oude dames worden zigtbaar, met ouderwetsche zijden hoeden en lange roode of gele shawls, eene groote reticule aan den arm en gevolgd door het dienstmeisje met den mops.

Dat was echter nog mijn volkje niet. Die varen vier of vijf uren de rivier op, en daar was ik ook reeds geweest. Hen kon ik mijne droomen en wenschen niet medegeven. Ook Engelschen kwamen — reizende Engelschen met vervelende gezigten, lange magere halzen en witte stofjassen. Die komen al verder dan al de anderen, en hun eiland, dat zij pas verlaten hebben, zweeft mij ook later genoeg voor den geest; maar zij zijn zoo gevoelloos, zoo koud, zij staan zoo met open mond, wat mijn meester mij altijd als een bewijs van domheid had verklaard. Dan had men mij verteld, dat zij den geheelen dag thee dronken en er gebak bij aten. In het laatste zou ik mij wel kunnen schikken; maar het eerste? — ik had maar eenmaal van mijn leven thee gedronken, en toen was ik heel ziek en zag er zoo bleek en schraal uit als die reizende Engelschen. Neen, neen, ik liet hen trekken, met hen zou ik niet willen medegaan.

Dikwijls zat ik zoo aan de kaai en wachtte uren lang vergeefs, want wat ik wenschte en waarmede ik zoo gaarne al mijne reisplannen en droomen in verband bragt, dat waren die groote zware rijtuigen met prachtige wapens en vuile bestoven wielen, die van verre kwamen, en ver, heel ver weggingen. — O, ik herinner mij zeer goed, hoe ik lang een steentje bewaard heb, dat ik van den wagen van een Russischen vorst had afgebrokkeld, die regtstreeks van Ural kwam — een steentje van Ural! Maar eigenlijk was mijn verlangen niet naar het Noorden; mijne verbeelding, mijn hart was gewend naar het Zuiden, naar het land »waar de citroenboom bloeit."

Italië, het land met zijne oranjegaarden, met zijne vervallene tempels en marmeren paleizen, daarvoor dweepte ik en dat beminde ik. Daarheen verlangde mijn hart. Ach, ik weet nog hoe veel verdriet het mij deed, dat mijn meester, een practisch geleerde, zulk een wensch eens beantwoordde met de verzekering, dat een kemel eer door het oog van eene naald zou gaan, dan ik naar Italië.

Italianen kwamen van oudsher zelden tot ons over, en slechts eene enkele maal viel mij, bij mijn verblijf op de kaai, het geluk ten deel, eene rijke Italiaansche familie in haar rijtuig te zien en te bewonderen. O, hoe benijdde ik haar, dat zij terug mogt keeren in haar schoon land; ik benijdde de schoone jonge dame, die in het rijtuig zat en er wat neerslagtig uitzag; ik benijdde haar kind, dat uit het portier keek en een heel zwarte krullebol had; ik benijdde het rijtuig zelf, en vooral de bedienden, die er heel hoog achterop zaten, en dus van de hoogte der Alpen het eerst Italië zouden wederzien. Het kind zeide tot zijne moeder: »Madre mia!" en dat »Madre mia" klonk mij zoo schoon in de ooren, dat ik het maar niet vergeten kon. De moeder antwoordde: »Carissima mia!" en ook dat heb ik behouden en later heel dikwijls gebruikt.

Thans gaf de kapitein het derde teeken, en nu begon de matroos nogmaals zoo hard hij kon te luiden, en deed daarop nog drie afzonderlijke slagen, om allen die te laat kwamen te berigten, dat zoo met-een de loopplank zou ingenomen worden.

Ha, hoe kwamen zij aandraven, die den tijd verzuimd hadden; sommigen gelukt het nog, over het boord er op te komen, en langzaam gaat nu de boot van wal. Een paar zijn nog achtergebleven. Den een gelukt het met een wanhopigen sprong aan boord te komen; de ander overlegt, aarzelt, trippelt heen en weder en blijft jammerend aan den wal staan. Een droevig lot; diep er door bewogen zijn een troep straatjongens, die zoowel de vertrekkende boot als den achtergebleven passagier met een luid hoerah begroeten.

Och, hoe gaarne ging ik op reis — de geheele wereld door.

II.

VAN VERSCHILLENDE MANIEREN VAN REIZEN, WAARONDER MISSCHIEN EENIGE, DIE DEN GENEGEN LEZER TOT HIERTOE NOG NIET BEKEND WAREN.

Heb ik beloofd, in de volgende bladzijden tafereelen uit het leven op reis mede te deelen, dan verzoek ik den genegen lezer echter geene reisbeschrijvingen te verwachten. Die hebben, dit weet ik, haar tijd gehad. Thans, nu het iedereen vergund is, voor weinig geld en in weinig tijd, op spoorwegen en stoombooten de halve wereld door te vliegen, is het verbazend moeijelijk een hoek op te sporen, van welken men nog iets nieuws en belangwekkends zou kunnen mededeelen, en de tijden, waarin men aan zijne schrijftafel de schoonste reizen in afgelegene landen beschreef — reizen die men nimmer gedaan had — zijn, helaas, voorbij. Daarom wil ik trachten eene kleine schets, eene geschiedenis van het reizen te geven, maar volstrekt niet in tijdrekenkundige orde en met duidelijke aanwijzingen, wanneer men van het paard op den ezel overging, om welken tijd men zich van draagstoelen bediende, en wanneer men zich begon voort te bewegen op de machine op wielen, die men rijtuig noemt. Neen, waarlijk niet, liever vlug, vrolijk en zonder orde, zonder dwang, in losse schetsen.

Daar bij het reizen het voortgaan, de verplaatsing van het eene oord naar het andere eene niet onbelangrijke hoofdzaak is, is het wel der moeite waardig, eerst de verschillende manieren van zich elders heen te begeven, van naderbij te bezien.

Ik heb het geluk gehad, sedert mijne kindschheid wel zoo velerlei reismanieren te leeren kennen, als wel zelden een sterveling zal te beurt gevallen zijn; en reeds de eerste reis, die ik van mijn ouderlijk huis ondernam, geschiedde met een allerongewoonst vervoermiddel. Er was op het dorp, van waar onze dienstmaagd, die ons vele jaren trouw gediend had, afkomstig was, kermis, en ik ontving verlof met haar derwaarts te gaan. De broeder van onze dienstmaagd had beloofd een wagentje te zenden, om zijne zuster en mij af te halen. Maar vergeefs wachtten wij op den morgen van onze voorgenomene reis — ik natuurlijk in koortsachtige onrust — de vurig verlangde wagen kwam niet. Eindelijk moest er een besluit genomen worden; het dorp was vier uren van de stad, waar wij woonden, verwijderd, en hoewel de meid wat haar betreft, gaarne te voet derwaarts zou gegaan zijn, bleef het toch de vraag hoe ik te vervoeren was. Eindelijk kwam zij op een heel origineel denkbeeld, dat mij dan ook de genoegens der kermis verschafte, en mij thans in staat stelt, een middel van vervoer aan te geven, daar tot hiertoe misschien niemand aan gedacht had — een kruiwagen namelijk.

Zij wist zulk eene machine te verkrijgen, zette een mandje met haar goed er op, mij schrijlings daarover, en zoo trokken wij — of liever, zoo werd ik gekruid — en kwamen gelukkig op de kermis, waar ik, ter loops gezegd, geweldig veel pleizier had, want ik kwam te huis met eene op verscheidene plaatsen gescheurde broek, een opgezwollen neus en een oog met al de kleuren van den regenboog er om heen; eene voorbijgaande indigestie niet medegerekend. Desniettemin kwam ik heel grootsch te huis, want in het dorp had men mijn ekwipaadje voor iets vreemds en ongehoords beschouwd, en de uitgelatene dorpsjeugd mij joelend nageloopen, en had, daar ik, uit de stad komende, in hare oogen iets voornaams scheen, mij op deze wijze hare hulde toegebragt.

Hoewel ik deze eerste reis op een kruiwagen als iets buitengewoons beschouwde, en ook als een bijzonder gelukkig voorteeken van verre en schoone reizen, en dat ook later vervuld is geworden, gebeurde er destijds op mijne reizen in langen tijd niets buitengewoons.

Ik ging te voet, met eenen stevigen stok in de hand en een valiesje op den rug, met een vriend van mijne jaren, gedurende de vacantie, eenige bloedverwanten bezoeken. Wij waren destijds geweldig bang voor roovers, en vertelden elkander uit het hoofd de akeligste moord- en roovershistorietjes, die misschien wel eens ergens hier of daar gebeurd konden zijn, en toen wij des avonds in eene burgerlijke herberg kwamen, hadden wij langen tijd den moed niet, eene kamer te verlangen, want wij dachten, dat men ons dan dadelijk naar onze passen zou vragen, om ons, daar wij zulke getuigschriften van eerlijkheid niet bezaten, zoo gaauw als het kon, als vagebonden in de gevangenis te werpen. Alles ging echter beter dan wij gedacht hadden. Nadat wij het goedkoopste geregt van de spijskaart, pannekoeken met aardappelen, verteerd en daarbij zelfs de ontzettende verkwisting van een glas wijn gevoegd hadden, bragt men ons in eene kamer met een bed, waar wij tot den volgenden morgen zacht en gerust sliepen. Ik moet echter zeggen, dat toen wij ons ontkleedden, om naar bed te gaan, een paar inktvlekken op den vloer ons geweldig verontrustten, daar ik ze voor zwarte bloedvlekken aanzag, en bij gevolg het huis, waarin wij ons bevonden, voor een moordenaarshol.

Deze eenvoudige voetreisjes veranderden aldra en naar den gewonen loop der natuur, in togtjes op het achterbankje van een toevallig voorbijkomend rijtuig, of voor zes pfenningen of een borrel op den bok eener huurkoets. — Maar den dag, op welken ik, als de werkelijke en regtmatige medepassagier in zulk eene huurkoets zelf zitten mogt, herinner ik mij heden nog met verrukking. Het was tevens mijne eerste grootere reis van Burtscheid bij Aken, mijne geboorteplaats, naar Dusseldorf — ik maak hier mijne geboorteplaats openlijk bekend, ten einde die niet later in het geval kome, even als die van Homerus, die eer aan zes andere steden te betwisten. De verbeelding van den knaap zag bij het vooruitzigt van die reis urenlange, onbekende landen, steden en dorpen, een gebergte, misschien met eenige roovers, eene kleine vesting (Gulik) met soldaten en kanonnen, en eindelijk den Rijn. Ja, de Rijn, dat was het einddoel van mijne hoop en verlangen; de breede schoone rivier met zijne bruggen en schepen. Het was eene reis vol gelukzaligheid, toen ik des morgens vroeg ten vier ure, toen de zon opging, in de chais gepakt werd; en toen des avonds ten elf ure te Dusseldorf komende, mijn vader met eenen diepen zucht verklaarde, dat hij als geradbraakt was, was ik diep bedroefd, dat die heerlijke reis al afgeloopen was.

Van werkelijk en regtmatig passagier eener huurkoets werd ik thans geheim-koninklijke-posterijpassagier, geheim in zoo ver als ik voor een derde van de vracht als zoogenaamde blinde passagier werd medegenomen, en waar ik meermalen, tusschen twee dikke dames geperst, ter naauwernood een onnatuurlijken dood ontkwam. Ach, het waren nog de heerlijke tijden der postwagens. De conducteur en postiljon hadden nog menschelijk gevoel, en als de laatste zich nu en dan een borrel liet geven, was de eerste menschlievend genoeg, om nu en dan bij een of ander boschje te laten stilhouden, om een passagier frissche lucht te gunnen. Van binnen was de postwagen voor zes personen ingerigt, maar wij zaten er met ons tienen in, mij er bij gerekend, wijders een kanarievogel in zijne kooi en twee schoothonden.

Nadat ik nu van een geheimen en blinden passagier tot eenen werkelijken en regtmatigen was opgeklommen, bleef ik lang dit vervoermiddel getrouw en kan dan ook uit dien tijd geen nieuwe reismanier verhalen. Daarop volgden de stoombooten,

waarover ik reeds in het begin gesproken heb. In den beginne waren dit ook heel onschuldige, bedaarde wezens, die op éénen dag hoogstens van Keulen naar Koblentz voeren, met Engelsche kapiteins, Engelsche stookers, Engelsche machinisten en Engelsche conducteurs, op welke het eten en drinken magtig slecht was, waarop men zich in het geheel niet te huis gevoelde, en waarop men telkens vreesde, dat den stoom al die plagerij zou vervelen, en hij plotseling zou ontploffen en alles in de lucht laten vliegen. Oude eerwaardige matronen waarschuwden ook voor die togten op de stoombooten, daar zij het geheel als eene uitvinding des duivels beschouwden. Hemel, hoe is al het ontzag verdwenen, dat men vroeger voor die ontzettende kracht had! Tegenwoordig ziet men eene stoommachine, een locomotief, en denkt er niets bij, dan dat het eene stoommachine, een locomotief is. Ja, men heeft den stoom geweldig vernederd, door hem onder anderen tot het schoon maken van vuile pijpen en linnen te gebruiken.

Toen verspreidde zich, gelijk eene overlevering uit die oude fabelachtige tijden, waarin de menschen nog op wolken voeren of op draken reden, het gerucht, dat men de aarde met ijzeren riggels zou beslaan, om op deze riggels, ook door stoom, met de ongeloofelijkste snelheid te land van de eene plaats naar de andere te gaan. Bedaarde en ernstige mannen glimlachten er over, maar ten slotte bleek het toch waar te zijn. Tusschen Neurenburg en Furth kwam het eerst de verbinding tot stand, en ik herinner mij nog zeer goed, hoe in de eerste stad dadelijk kleine afbeeldingen van den spoorweg in het licht kwamen, om dit nieuw wonder aanschouwelijk voor te stellen.

Weldra zag men overal spoorwegen ontwerpen, bergen doorgraven, valleijen opvullen, bruggen over rivieren slaan en de geduldige heirweg, die zoo langen tijd bergop bergaf liep, zag geel van afgunst en afloopend leemwater over deze gevaarlijke mededinging. Nu werd ook tusschen Elberfeld en Dusseldorf een ijzeren weg aangelegd, en op Kerstijd in zeker jaar was een klein stukje er van gereed en werd met locomotieven bereden. Natuurlijk kwam alles in beweging, om dit nieuw wonder met eigene oogen te zien, en ten dien einde reed men met omnibussen, postwagens en huurrijtuigen ongeveer drie uren in stortregen en storm, door modder en sneeuwwater, om die station, van waar de trein vertrok, die midden in het bosch was, te bereiken. Daar had men het genoegen, in eene ellendige houten schuur, waar van alle kanten de regen en sneeuw binnendrong, eenige uren op het vertrek te moeten wachten, daar de locomotief bij onze komst juist bezig was, den eersten mondvol kolen en water in te nemen. Het was een treurig gezigt, die bevroren dames en heeren, die doornatte jassen en mantels, die gekreukte hoeden en kapsels, die bleeke en roode gezigten, allen even verlangend, dat eindelijk het groote vermaak een aanvang zou nemen.

Van het station, dat juist aan den voet van een hoogen berg stond, aanschouwden wij een allergrappigst tooneel. Eene huurkoets was omvergevallen, midden op den weg, en het was een wonderlijk gezigt, hoe de passagiers een voor een, als uit eene arke Noachs, uit den wagen klauterden. Eindelijk kwam uit het voorste portier een ontzettend lang mensch opdagen, en deze hield, nog in den wagen staande, eene donderende strafpredikatie tegen een juist voorbijrijdenden postwagen, daar hij beweerde, dat deze niet goed uitgehaald en zoo het ongeluk veroorzaakt had. Eene oude vrouw, die met de overige passagiers met kloeke schreden den berg verder te voet afging, kermde en jammerde zonder ophouden: »Ach hemel, als er maar niets aan mijn lijf gebroken is.” Eindelijk was de locomotief voorgespannen, alles zat in de waggons en wachtte met ongeduld op het sein van vertrek. Daar verklaarde plotseling de machinist, dat er aan de locomotief toch nog iets niet in orde moest zijn, en die nog eens goed moest nagezien worden. Dit nazien duurde weder een goed uur, en toen reden wij eindelijk af, bevroren, hongerig, doornat, vermoeid en na ons schrikkelijk verveeld te hebben. Dit was mijne eerste reis op den spoorweg.

Vervolgens bediende ik mij weder langen tijd van de solide diligence als middel van vervoer, zat nu voorin bij den conducteur sigaren te rooken en met hem te praten, of ook soms binnen in, tusschen twee dikke dames, een voorproefje van het vagevuur te genieten.

Op eene grootere reis, die ik later het geluk had te kunnen doen, en die buiten de grenzen der beschaving, in de woestijnen der Doode Zee en van Gaza ging, moest ik om verder te komen, mij nog van eenige ongewone middelen van vervoer bedienen. Een togtje op een muilezel is bij ons wel niet zoo heel buitengewoon, maar behoort toch niet tot de alledaagsche zaken. Daarentegen zou het bij ons moeijelijk vallen, een ridje op een kameel te doen, ten ware men toevallig een reizenden dierenleider aantrof, die zulk een schip der woestijn met zich voerde. Wat het onaangename echter betreft, dan gaat het reizen per kameel nog ver boven dat in eene overladene huurkoets. Men zit met wijd uitgespreide beenen op den breeden en hoogen rug van het dier, dat wil zeggen, men mag zich gelukkig achten, als men er eerst rustig boven opzit, zonder onder het opstijgen ettelijke malen naar beneden getuimeld te zijn, daar de kameel op den grond ligt, en nadat de ruiter op zijn rug geklauterd is, heel snel en met rukken in de hoogte springt. Is men er echter goed en wel op, en heeft het dier zich in beweging gesteld, dan ondergaat men zulk eene onaangename, slingerende beweging, dat er genoeg menschen zijn, die er duizelig, ja zeeziek van worden. Nu heft het kameel zich van voren op, en men staart in de lucht; thans heft het zich van achteren op, en men ziet over zijn kop heen in het zand; thans verheft het zich aan de regterzijde, en men hotst naar de linker; nu verheft het zich aan de linkerzijde, en

men ploft naar de regter. En dat gaat zoo den geheelen dag door, afgemeten en eentoonig als een uurwerk, in deze vier hoogstonaangename tempos.

Zonder de kleine variatiën van vervoermiddelen in het bijzonder te herdenken, waarvan men zich op zulk eene reis door het Oosten dikwijls bedienen moet, als daar zijn: ezelwagens, ossekarren, moet ik toch volstrekt nog melding maken van een zonderlingen rid, dien ik in de nabijheid der piramiden in Ghizet bij Kairo gedaan heb. Dit was namelijk een rid op negers. Om een arm van den Nijl over te trekken, waarop zich toevallig geene booten bevinden, staan daar altijd een aantal tot deze dienst beschikbare arme schepsels, die voor eene kleinigheid in geld de reizigers op hunne schouders laden. Men stijgt op, neemt het stuk van een ouden shawl, dat de neger om den hals geslagen heeft, in de hand, en voort gaat het op een hondedrafje den Nijl in. In den beginne komt hem het water tot aan de knie, stijgt dan steeds hooger en hooger, en eindelijk zweeft men boven het water, met den zwarten kroeskop van den neger onder zich, die terwijl hij op de diepte der rivier opmerkzaam maakt, somtijds het gelaat naar ons toekeert, en ons met zijne flikkerende zwarte oogen en sneeuwwitte tanden heel vriendschappelijk aangrijnst.

III.

VAN EEN HOTEL IN DUITSCHLAND, ZIJNE GENEUGTEN EN ZIJN LIJDEN.

Als men vroeger van de diligence gestegen was, en zijn goed, dat op de schouders van een kloeken, bij de posterij aangestelden knecht geladen was, vooruitstapte, en zoo het hotel bereikte, waar in men zijn intrek dacht te nemen, dan zag men misschien een kellner tegen de deur aanleunen, den portier zijn neus uit zijne loge steken, en den commissionair, die aan den hoek stond uit te zien naar passagiers met eigen rijtuig aankomende. Maar geen van drieën bekommerde zich bijzonder om den bestoven, te voet aankomenden passagier, »Hoogstens een voor de vierde verdieping," zegt de kellner. — »Geene fooijen," zucht de portier. En de commissionair klaagt bij zichzelven: »Als die de merkwaardigheden der stad gaat bezien, dan vraagt hij liever tienmaal aan iederen hoek, eer hij mij wat laat verdienen."

En in evenredigheid met deze koele beschouwingen werd dan ook de gast ontvangen. De kellner, die tegen de deur geleund bleef staan, bezag u van onderen tot boven, verklaarde, dat het huis al te vol was, en mompelde iets van een kamertje op de vijfde verdieping, dat op den brandmuur van het belendend huis uitzag. Gij verlangde eene kamer op de tweede of derde verdieping; de kellner haalt de schouders op, de portier trekt met verontwaardiging zijn neus terug in zijn hokje, want zelfs hij is niet in staat te begrijpen, hoe iemand, die te voet aankomt en volstrekt geen bagaadje bij zich heeft, op de tweede of derde verdieping wil logeren. Gij neemt dus het kamertje met het uitzigt op den muur; de kellner trekt aan de schel, en levert u over aan eenen collega, die voor u de trappen opdraaft. Gij ziet op de tweede of derde verdieping genoeg kamers ledig staan. »Kan ik geen van deze bekomen?" — »Die zijn voor Russische, Engelsche, Fransche familiën besproken." Daar is geene genade, gij komt toch onder het dak te regt, en de postknecht, die u op den voet volgt, verlangt dubbel geld, omdat hij zoo hoog klimmen moet.

Dit is nu, dank zij de spoorwegen en stoombooten, geheel anders geworden. Het standpunt der reizigers is geheel veranderd, en diensvolgens ook de zienswijze van kellners, portiers en commissionairs. De voornaamste lieden komen te voet van den spoortrein, zonder bagaadje, en de equipaadje van den bestoven man, die naar het hotel komt stappen, staat misschien nog op den goederenwagen. De portier trekt uit alle magt aan de schel; de opperkellner springt uit zijn bureau, met de pen achter het oor, strijkt de hand door het haar en trekt zijne das op. Eene geheele schaar dienstbare geesten volgt hem, maar allen blijven eerbiedig achter den opperkellner, die nu, de handen wrijvende, naar u toetreedt, en met een zoetsappig lachje u zijne vreugde te kennen geeft, dat gij het hotel, waar gij nog nooit geweest zijt, weder met uwe tegenwoordigheid vereert. De ontvangst is zoo hartelijk, allen zien er uit, alsof zij u alleen hebben afgewacht, alsof alleen ter uwer eere de trap met bloemen bezet en met tapijten belegd is. De opperkellner zegt: »De dienstboden van mijnheer ** komen zeker later?" Hij heeft blijkbaar willen zeggen: mijnheer de graaf of de baron! maar hij eerbiedigt uw incognito. — »Ik heb geen dienstboden; ik reis alleen." — De opperkellner hemt. »Het spijt mij, dat de eerste verdieping bezet is; maar misschien zal mijnheer een appartement op de tweede of derde...." — »Een knap kamertje op de derde verdieping is mij wel." — De opperkellner trekt weder zijne das omhoog, maar met eene geheel andere houding. »Eene kamer op de derde verdieping," zegt hij dan, waarop de portier plotseling in zijne loge verdwijnt, de commissionair de landkaarten aan den muur beziet, de huisknecht fluitend zich verwijdert, en de meeste kellners vol afschuw verdwijnen. Alleen de opperkellner blijft statig staan en houdt de waardigheid des huizes op. »Nommer 124," zegt hij deftig, en het hooge nommer klinkt als een verbanningsvonnis.

Daarna maakt hij eene ligte buiging voor u, en een ander klimt u voor van de eene verdieping naar de andere, bij bloemen en tapijten en bronzen candelabres voorbij, steeds hooger en hooger. Eindelijk zijn de bronzen candelabres door eenvoudige gaspijpen, de tapijten op den trap door stroomatten vervangen. Gij wandelt door eindelooze gangen; gij klimt twee trappen op en een af, en

ziet verscheidene deuren met 0 beschilderd, of tot afwisseling met ici. Gij staat voor nommer 124; een slecht, akelig kamertje, met een bed voor een dwerg ingerigt; de oude waggelende stoelen daarentegen breed en hoog en als voor eene familie van reuzen aangelegd.

Maar waarom zoudt gij in dit ellendig kamertje blijven? Zeker, als gij, als een bedeesde nieuweling het leven in de hotels intreedt, dan volgt gij als een weerloos lam ter slagtbank den bediende naar nommer 124. Maar blijft gij plotseling op den trap van de derde verdieping staan, ziet gij hier uwen geleider ernstig en deftig aan, en zegt gij tot hem: »Vriendje, gij dwaalt geweldig, als gij begrijpt, dat ik in uw hotel gekomen ben, om onder het dak te logeren. Ik verzoek....” — dat »verzoek” spreekt gij zeer scherp en bepaald uit — »eene goede kamer op de tweede verdieping, of anders, dat men mijn goed weder afbrengt.” Dan kunt gij verzekerd zijn, dat hij dadelijk naar den opperkellner springt, om u, als er inderdaad geene plaats is, te laten vertrekken, of op eene knappe kamer op de tweede verdieping te brengen. Uwe vensters zien zelfs op de straat uit, uwe kamer is wel niet groot, maar er ligt een tapijt op den vloer, het bed, de sofa en de overige meubelen zijn goed, en gij begint eindelijk met genoegen uwe bagaadje te ontpakken, om weldra fatsoenlijk gekleed aan de table d'hôte te verschijnen.

Eerst des avonds komt gij eindelijk zoo ver van uwe kamer voor goed in bezit te nemen; gij zijt over dag de stad rond geweest, des avonds hebt gij den schouwburg bezocht; gij ligt thans op uw gemak op de sofa, de kellner heeft uwe twee stearine-kaarsen aangestoken — stearine-kaarsen, in lateren tijd een surrogaat voor waskaarsen, behalve op de rekening, waar de bougies nog met hun ouden naam en prijs prijken.

Buiten op de trappen van het hotel loopt men heen en weder, schotels kletteren, borden rammelen, kellners roepen elkander toe, en er wordt beneden aan de groote bel geluid; nu en dan rijdt een wagen voor of vertrekt, kortom, het is een voortdurend gewoel. Ook aan weerszijde van uwe kamer wordt gelagchen en gefluisterd. Wie zouden uwe buren zijn? — Het is elf ure, en zij zijn al voor u te huis gekomen, want toen gij de lange rij kamerdeuren voorbijkwaamt, zaagt gij voor elke deur eenig schoeisel staan: hier laarzen, daar schoenen, daar ligte rijglaarsjes — wie zou wel naast u wonen? Gij waart zoo onbezonnen van niet te letten, welke soort van schoenen aan de kamerdeur nevens de uwe stonden. Zou het eene dame of een heer zijn, of beide? Hoe het zij, lust om naar bed te gaan hebben uwe buren niet; de een fluit: »Quand je quittai la Normandie,” de ander spreekt waarschijnlijk bij zichzelven, althans voor u onverstaanbaar. Daar tusschen door hoort men lagchen en praten, en men zou toch wel gek moeten zijn, om als men alleen was zoo hardop te lagchen en te ginnegappen. Maar men kan niet duidelijk hooren, want de buurman links, blijkbaar een heer met eene basstem, houdt niet op Normandië te verlaten. — Een akelige kerel! Gij hebt willen lezen, maar het gaat niet. Nu wordt er regts weder zacht gelagchen — als ik maar wist of het eene dame was. Het zou ook een jong man kunnen zijn, die met zulk een fijn stemmetje lacht. — Maar wat gaat het u eigenlijk ook aan? Wel, natuurlijk, volstrekt niets. — Dat is zoo klaar als de dag, en toch loopt gij met groote schreden heen en weder, en gluurt naar de deur regts. De buurman links is eindelijk Normandië gelukkig uitgeraakt en plotseling verstomd. Zou hij misschien al naar bed gegaan zijn, of begluurt hij u ook soms door een verborgen gaatje in de deur? Zulke gaten zijn er aan weerszijden genoeg voorhanden, zoo als gij vroeger ontdekt hebt, groote en kleine, met papier en hout toegestopt. Ook zijn er op de sleutelgaten geene plaatjes.

Omzigtig gaat gij naar het sleutelgat links, maar zoo als gij uw oog er voor houdt, deinst gij plotseling terug, want ook aan gene zijde is het sleutelgat met een ander oog bezet, dat spookachtig naar het uwe gluurt. Verontwaardigd over de onbescheidenheid van uw buurman, draait gij een tip van den handdoek in het sleutelgat, en de ander ginder handelt even zoo; gij onderzoekt alle gaten in de deur, en uw buurman doet juist hetzelfde. Thans zijt gij voor de linkerzijde veilig, en kunt nu gerust gaan onderzoeken, wie toch aan de andere zijde zoo ginnegapt. Eene geschikte opening is spoedig gevonden; gij klimt op een stoel en ziet er door. Wat duivel, het wezen in de andere kamer is in dien toestand, dat het juist te veel en te weinig van zijne kleederen heeft afgelegd, om met zekerheid te kunnen zeggen tot welk geslacht het behoort, en is, wat merkwaardig is, aan dezelfde belangwekkende bezigheid als gij. — Ei, ei, die nieuwsgierigheid!

Ik zou toch wel willen weten, of het een heer of eene dame is?

IV.

WAT ER TE MIDDERNACHT IN EEN HOTEL GEBEURT.

Bij slapelooze nachten, die, helaas, in het menschelijke leven zoo dikwijls voorkomen, en die in een logement nog wel meer dan te huis u ten deel vallen, want gij ligt op een vreemd bed, hebt veel gegeten en veel gesproken, u vermaakt en opgewonden. In zulke nachten dan, waarin gij u mismoedig van de eene zijde op de andere wentelt, waarin gij vergeefs den slaap tracht te vatten, die tergend als het ware om u heenzweeft, hebt gij zeker meermalen gehoord, hoe het leven in het uitgestrekte gebouw allengs uitsterft. Eerst worden de bovenste verdiepingen stil, en loodzwaar en onwederstaanbaar daalt de stilte van den nacht al dieper en dieper neder, maakt aan de gesprekken in de eetzaal een einde, drukt de kellners de oogen toe, ontneemt den kok zijn hak-

mes, bluscht de gaslichten en keukenvuren uit, en laat den portier indodderen.

Alles is stil om middernacht. Daar hoort de slapelooze hoe het langzaam, trap op trap af, sleept en sloft, over de portalen en door de lange gangen, hoe het voor iedere deur staan blijft — misschien een akelig spook — alsof het overlegt, in welke dier kamers het den slapende door zijne verschijning het hoofd op hol brengen zou; maar het treedt in geene kamer binnen, het hoest hol en schor en verwijdert zich even zacht en spookachtig als het gekomen is.

Dit spook echter, dat zoo tegen middernacht in het hotel rondsluipt, is de huisknecht of zijn plaatsvervanger, die de laarzen en schoenen van alle verdiepingen bijeensleept, om ze morgen vroeg, voordat de dag aanbreekt, weder schoongemaakt op hare plaats te zetten. Maar de elegante huisknecht van een elegant hotel vernedert zich niet zelf tot dien gemeenen arbeid; hij heeft zijne ondergeschikten, die dit werk verrigten, meestal arme lieden, die, als alles slaapt, hoestend komen aansluipen, om al het schoeisel bijeen te garen. Een oud man, met een bril op den neus en eene nachtmuts op het hoofd, die er als een geest uitziet — hij is er ook een, want hij is niet voor middernacht zigtbaar en verdwijnt weder met het eerste hanengekraai in de onderaardsche ruimten van het hotel — neemt het schoeisel van den grond op, beziet door den bril opmerkzaam het nommer der kamer, en plaatst dit met krijt op de daarvoor staande zolen.

Beneden in een kelder wordt al het gezamenlijk schoeisel nu uitgezocht en in verschillende klassen verdeeld. Gemeene, beslijkte stevels zijn voor de waterkuip bestemd, en worden met den smeerborstel bewerkt. Fatsoenlijker schoenen worden dadelijk met den glimborstel behandeld, en dat gaat zoo opwaarts tot de gelakte schoentjes en laarsjes. Eindelijk staan allen schoon naast elkander op eene plank; de plaatsvervanger van den huisknecht verwijdert zich na volbragten arbeid. Daar slaat het middernacht.

Plotseling kraakt en ruischt het op de plank, het knarst en schuift, het zucht en mompelt, en nadat een lange diepe toon door de rijen laarzen geklonken heeft, zijn zij als van eene drukkende betoovering verlost, en in staat elkander hunne gedachten en gewaarwordingen mede te deelen. Daar worden bekendschappen gemaakt en vernieuwd, kleine intrigues begonnen en voortgezet, en men deelt elkander de gebeurtenissen van den verloopen dag mede.

»Waar zijt gij dezen middag geweest?" vroeg eene fijne gelakte laars aan een groven, plompen schoen, een ernstig bedaard wezen vol rimpels en plooijen, blinkend van genoegen en traan; en de schoen antwoordde met eene ruwe zware stem: »Ik heb mijne inkoopen van vruchten gedaan, en een nieuw span schimmels bezien, mijne oude paarden raken van de tand. Maar waar hebt gij inmiddels rondgezworven? Wat, alweer de meisjes nageloopen, en in den schouwburg u allerlei zotheden laten voorbabbelen?"

De gelakte laarzen lagchen vergenoegd bij dezen uitval van den ouden landedelman, en terwijl zij daar zoo uitdagend, met de borst vooruit, zegevierend staan, begrijpt men ligt het zacht gelach, dat zij laten hooren.

»Wij hebben ons superbe geamuseerd," zeggen zij daarop, en gluren naar een paar fijne laarsjes, die bij dezen uitdagenden blik beschaamd de oogen nederslaan.

Wat verder op de plank klinkt een nette zilveren spoor zoo weemoedig en zacht, en ziet smachtend op naar een paar lichtbruine rijglaarsjes, en zegt met een zilveren stemmetje: »Waarde Eleonora, waarom waart gij zoo terughoudend en schuw voor mij, heden avond?" — En de laarsjes lispelden: »Kon ik anders, Hugo? Zaagt gij niet, hoe mijn man den geheelen avond geen oog van ons afgewend had?"

Naast de rijglaarsjes staan een paar zware deftige laarzen, eerwaardige, solide gewrochten met hechte, dikke grondvesten. »Ik moet bekennen," zegt het eene paar tot het andere, »dat ik in uw plaats dien jongen melkmuil van een officier reeds lang op zijne plaats zou gezet hebben. Wat is dat voor manier van doen? Hij loopt immers u of uwe vrouw overal na, biedt haar op de wandeling den arm, zoodat gij er naast aan loopen kunt als een belagchelijke olifant."

Wederom kletterde het spoortje: »Ach, Eleonora, uw man is een goed oud mensch, maar de vriend, dien hij bij zich heeft, is een lompe ezel. Zou men niet denken, dat hij tot uw voogd was aangesteld? Op mijne eer, ik zal eerstdaags twist met hem zoeken."

»Slechte tijden!" bromden omlaag een paar schoenen, waarbij slobkousen behoorden. »Op mijne eer, broeder, het zijn allerslechtste tijden; de concurrentie is verschrikkelijk. Ik herinner mij nog zeer goed — het zal zoo wat twintig jaren geleden zijn — toen reisde ik bijkans alleen in sigaren, en als men mij maar zag, dan rukte men de winkeldeuren open en riep: Daar is hij eindelijk; kom binnen, kom binnen! Maar nu gooit men mij de deur voor den neus digt, en roept mij toe: Is hij daar alweer? ga maar heen, ga maar heen."

De andere schoenen, die er naast stonden, een paar arme gelapte wezens, zuchtten heel treurig, en hoestten allerjammerlijkst daar tusschen door. »Ach," zeiden zij tot hunne collega's, »gij geniet toch nog eene goede gezondheid, en kunt met uwe sterke zolen moedig door dun en dik loopen. Maar zie mij eens aan, als men daar zoo buiten in de open kraam moet staan, dat tast de gezondheid aan. Ik ben een arm gebrekkig schepsel, en zal het niet lang meer maken." Daarbij zuchtte het arme schepsel bitter en staarde bedroefd naar een paar gomelastieken overschoenen, die niet ver van daar stonden, en die zijn geheel geknakt leven nog een langen tijd hadden kunnen behouden. Maar

de gom-elastieken overschoenen waren voorname diplomatische en waren druk in gesprek met een paar Russische pelslaarzen, over de laatste besluiten van de Bondsvergadering.

De benedenste plank werd door het schoeisel der bedienden en zulk slag van volk ingenomen. Daar onder waren echter zeer ordentelijke en knappe lieden, vooral onder het vrouwelijke personeel. Het is treurig hoe weinig acht de natuur op rang en stand geeft, want hier waren kameniersschoentjes als die van een twaalfjarig kind, terwijl die van hare meesteres, de gravin, zooveel plaats innamen, als een paar dragondersstevels.

Onder de overschoenen waren twee paar bediendenschoenen, waarvan een ontzettend naar juchtleder rook en roodachtig van glans en sterk gesmeerd was, druk in gesprek. Deze zeide: »Als ik zoo achter op het rijtuig zit en het geheele land doorrijd, dan word ik altijd bang als ik zoo onder een telegrafendraad doorkom. Ik vrees altijd dat de bliksem, die daar langs vliegt eens uitschieten en mij op den kop vallen mogt, daarom buk ik ook altijd zooveel mogelijk bij zulk eene gelegenheid."

»Heer," antwoordde het andere paar, »wat zijn de Russen toch nog in de beschaving ten achteren! Dat zijn geen bliksems, die langs den telegrafendraad vliegen, maar enkel depêches."

»Kom, dat maakt gij mij niet wijs," hernam de Rus, »dat zijn heel andere wonderbaarlijke dingen; — maar geen depêches."

»Ik verzeker u, het zijn anders niet dan depêches. De diplomaten kunnen die lezen."

»Ja, wie dat gelooven wilde," zeide de Rus.

»Op mijn eer, ik kan u verzekeren, dat ik het honderdmaal gezien heb. Als wij langs den grooten weg reden en voorbij een telegrafendraad kwamen, dan haalde, mijn heer, de baron, altijd een kleinen verrekijker uit, dien hij heel zorgvuldig bewaarde, en bezag daarmede den draad en dan zette hij altijd een heel geheimzinnig en deftig gezigt, en dan wist hij alles wat er in de wereld voorviel, heel precies."

»Wonderlijk, wonderlijk!" riep de ander uit.

Zoo knarste en kraakte het op de schoenen- en laarzenplank des nachts ten twaalf uren, en wat zonderlinger was, boven in de bedden hadden de eigenaars der verschillende schoeisels nagenoeg dezelfde droomen.

De landedelman lachte, omdat hij het koren een paar stuivers goedkooper had ingekocht; de modegek telde de harten, die hij heden veroverd had; de oude echtgenoot zat aan de speeltafel en zag hoe alle oogenblikken de jonge officier zijn vrouw toelonkte. — De sigarenkooper echter had een geweldige nachtmerrie, die zijn reizigershart geweldig kwelde. Hij reisde met sigaren en zoo dikwijls hij in een winkel de voordeur uitgeworpen werd, dreef eene onwederstaanbare magt hem aan, de achterdeur weder binnen te gaan. — De arme koopmansbediende hoestte den geheelen nacht door en dronk tusschen beide kamillenthee. Hij had natte voeten gekregen, was zwaar verkouden geworden en als hij soms eens in een ligte sluimering viel, dan droomde hij van een paar nieuwe overschoenen. De twee diplomaten echter, de Russische en de Duitsche, hadden geen eigen droomen, maar hielden zich bezig met hetgeen hunne kamerdienaars kort te voren besproken hadden. De Duitscher verbeeldde zich werkelijk zulk een wonderglas te bezitten en alles te weten, wat er zigtbaar en onzigtbaar in de wereld voorviel, en vertelde dat zijn sluwen collega. Deze hoorde hem met een sluw lachje aan en de Duitscher bemerkte in zijne vreugde, dat hij den ander om den tuin geleid had, niet hoe deze hem allerlei beelden voor zijn beslagen kijker hield, en deed daarvan vrolijk en welgemoed verslag naar huis, als van werkelijke en gebeurde zaken.

V.

VAN HET BINNENSTE VAN EEN PORTIERSLOGE EN WAT DAAR MERKWAARDIGS IN VOORKOMEN KAN.

In elk groot hotel is een hoekje, dat niet bijzonder fraai gelegen, evenmin elegant gemeubileerd is, maar toch even goed onze opmerkzaamheid verdient als een apartement op de eerste verdieping, ja nog meer, omdat het laatste dikwijls maanden lang ledig staat, maar het gemelde hoekje altijd bewoond en vol leven is. Meestal ligt het naast de groote poort van het hotel, van waar men het met een glazen deur binnentreedt. Het is eigenlijk een kamertje, maar gewoonlijk bestaat de eene kant uit een groot venster, terwijl de groote trap den anderen wand vormt.

Dit kamertje is niet bijzonder rijk gemeubeld. Het bestaat uit eene kleine schrijflessenaar waarop altijd papier ligt, ten einde de vreemdelingen, die in- en uitgaan, daarop de noodige opteekeningen kunnen maken, en waartoe de eenigste stoel in dit vertrek staat. Aan den wand hangen, als er zooveel plaats daarvoor is, oude gele landkaarten, biljetten van spoorwegen en stoombooten. Op de vensterbank ziet men somwijlen, namelijk hier en daar in groote hotels, eene reeks van reishandboeken in alle landen, die men daar tot zijn gebruik kan opslaan. Maar als men een van deze werken in de hand wil nemen, dan vindt men tot zijne groote verrassing, dat de eene band van het boek op de vensterbank vastgespijkerd is, en dat men het wel opslaan maar niet medenemen kan.

Het noodzakelijkste meubel is echter het bed van den portier, die zich met de hoop vleit, dat men zijne slaapbank over dag voor een groote commode of zoo iets zal aanzien, maar wat hij ook beproeve, altijd behoudt het een kenmerk van zijn oorspronkelijke bestemming.

Naast de glazen deur hangt een groot zwart bord met nommers tot 124 — als er zoo veel kamers in het hotel zijn namelijk — bestemd, om de verschillende sleutels van de verschillende ka-

mers te ontvangen. Dit sleutelbord met zijne veranderingen te bestuderen, is niet alleen voor den portier bijzonder belangrijk, ja noodzakelijk, maar voor een ieder zeer leerzaam. De portier behoeft als er vreemde gasten komen, slechts een blik op dat bord te slaan, om te zien, welke kamers nog vrij zijn.

In den winter is het sleutelbord gewoonlijk ledig en verlaten; dan zijn er slechts weinige kamers bezet, meestal door allerlei slag van reisbedienden; maar als de sneeuw gesmolten is, de viooltjes wat alledaagsch zijn geworden — ik meen de natuurlijke, want die in minneliedjes zijn zelfs in December ondragelijk — als buiten in de natuur, alles groeit en bloeit, als de ooijevaar klepperend terugkeert, dan begint het op het sleutelbord ook te klepperen. De ledige spijkers op het rek worden vol en tegelijk ook de eenzame gangen en trappen van het hotel.

De portier die den geheelen winter als een marmot in zijn hol gezeten heeft, rekt zich uit en wordt buigzaam, en vlugge kellners komen weder voor den dag met witte dassen en eeuwig lagchende gezigten; arme commissionnairs, die gedurende den winter van koude en gebrek schier omkwamen, komen als paddestoelen uit den grond opschieten, met verheugde gezigten, hoopvolle harten en schoone katoenen handschoenen.

En voor al dit verkeer is het sleutelbord in de portiersloge de cijferplaat van een juist gaand uurwerk; hoe drukker het verkeer in huis is, des te driftiger bewegen de sleutels zich en dit cijferblad toont den opmerkzamen beschouwer niet alleen of alle kamers bezet zijn, en niet alleen leest hij op brieven en kaartjes, die daarop gestoken worden, naam en stand van de bewoners der kamers, maar hij is, bij eenige geschiktheid tot waarneming, in staat op dat sleutelbord allerlei belangrijke opmerkingen te doen.

Er zijn twee van elkander verwijderde kamers, nommer 24 en 64, en de bewoners dezer beide kamers, een heer en een dame, zag men op twee verschillende dagen, van twee verschillende kanten aankomen. Ook schijnen zij elkander volstrekt niet te kennen, en toch bemerkt de oude portier dat tusschen de beide sleutels eene eigenaardige overeenstemming heerscht. Naauwelijks hangt nummer 24 op zijne plaats — een teeken, dat de bewoonster uitgegaan is — of nommer 64 verschijnt insgelijks; verdwijnt nommer 64 van het sleutelbord, omdat zijn eigenaar teruggekeerd is, dan wordt ook schier op hetzelfde oogenblik nommer 24 onzigtbaar. Dit duurde een poos tijd zoo voort, tot op een avond nommer 64 verdween, maar nommer 24 hangen bleef, hoewel de kellner verzekerde, dat hij de dame van nommer 24 te huis had zien komen. Deze sleutel baarde den portier veel hoofdbreken, want hij kon lang niet begrijpen, waarom nommer 24 zoo alleen was gebleven, tot eindelijk toen hij bemerkte, dat al de gaslichten, behalve die op nommer 64 uit waren, hem een licht opging, en hij bemerkte dat nommer 24 eigenlijk niet alleen was gebleven.

Het heeft mij altijd bijzonder genoegen gedaan, des avonds als ik in mijn logement terug kwam en nog geen lust tot slapen had, met mijn portier een praatje te gaan maken. Dan zaten wij heel vriendschappelijk ieder met een glas punsch voor ons, naast elkander, en rookten daarbij fijne sigaren. Het gelukte mij echter zelden, hem tot mededeelingen uit het hotel over te halen, hij begreep zijne positie volkomen, en was in de hoogste mate bescheiden. Als ik er bij hem op aandrong mij de geschiedenis van dezen of genen raadselachtigen gast, die veel met hem verkeerd had, toe te vertrouwen, dan schudde hij het hoofd en zeide, dat ging niet. Als hij echter in zulke oogenblikken eene goede bui had, dan vertelde hij mij iets anders. Daarbij zag hij mij dan altijd van ter zijde aan, alsof hij zeggen wilde:

»Gelooft gij mij wel? Stelt gij wel belang in wat ik zeg? Dikwijls waren deze oogopslagen zeer vergefelijk, want zijne vertellingen, zoo als bij voorbeeld de volgende, grensden na aan het ongeloofelijke en toch verzekerde hij hoog en duur, dat zij volkomen waar en er niet het geringste bijgemaakt was.

VI.

ALLEEN OP DE WERELD; EEN VERTELLING VAN DEN OUDEN PORTIER.

In onze familie was een rare snaak, een verre neef van mij — van den portier niet van mij — een man van ongeveer veertig jaren. Deze man was bij de accijnsen aangesteld en het hoofdkantoor der accijnsen was in de vestingwerken, in groote kazematten, en in een van de kleinere vertrekken was het kantoor van dezen man.

Deze kommies en neef van mij heette Snip en hij had ook wel iets in zijn voorkomen van een snip; hij was lang en schraal, zijn gezigt spits en van eene kleur alsof hij eens van sneeuw was geweest en dat het beste van hem zoo wat was weggesmolten. Even spookachtig als zijn uiterlijk was zijn gang, zijn houding, zijn spraak. Op de straat sloop hij voort, zonder een oog van den grond op te heffen, zonder iemand aan te zien — aan iemand goeden dag te zeggen, viel in het geheel niet te denken. Ook vermijdde hij, als hij van huis naar het kantoor en terugging — en anders ging hij nergens — den zonne- en maneschijn, moest hij eens een straat in den zonneschijn oversteken, dan zweefde hij zoo spookachtig, dat men hem niet voor een mensch van vleesch en bloed, maar eer voor een schaduw, die hier of daar op den loop was gegaan, zou gehouden hebben.

Het binnenste van mijnheer Snip stemde volkomen met zijn uiterlijk overeen; het zag er daarin evenzoo treurig en akelig uit, en altijd was hij even bits en kwaadaardig als hij met menschen in

aanraking kwam, dat op zijn kantoor natuurlijk dikwijls genoeg gebeurde. Hij moest den impost van buitenlandsche goederen ontvangen en zat zoo den geheelen dag in zijn klein vochtig hol, als eene spin in haar web, op ongelukkige vliegen te loeren. Deze vliegen waren arme kantoorbedienden, die hij op alle mogelijke wijzen plaagde en kwelde, ook wel duchtig liet bloeden, tot groot nadeel van hunne principalen, maar alleen tot voordeel van den Staat, want Snip was, wat hij ook verder zijn mogt, een eerlijk man.

»Zijn kantoor had twee openingen, een deur, waardoor hij binnen kwam, en een venstertje, waar hij uitzag. De deur sloot en grendelde hij zorgvuldig achter zich toe zoodra hij binnenkwam. Dan trok hij zijne kantoorjas aan, en deed een paar losse mouwen aan, die stijf van de inkt waren, en zette zijn bril op. Zoo toegerust deed hij het venstertje open — hij had zich natuurlijk in het donker verkleed — maar sloot het oogenblikkelijk weder, zoodra hij zag dat er veel menschen voor stonden te wachten. Nadat hij eene poos zijne handen gewreven, eene menigte pennen versneden, de inkt in zijn inktkoker omgeroerd, papier wel voor een jaar in orde gelegd had, deed hij langzaam het venster weder open, en liet zich een billet aangeven. Wee echter den eigenaar als er het allergeringste aan ontbrak, als niet het merk haarfijn overeenstemde, als bij voorbeeld op het adres een lange magere flesch, op de kist die de bezitter daarvan ontvangen moest een dikbuikje gemerkt was; dan kwam het adres weder het venster uit — »niet in orde!" en de arme bediende kon uren lang zich het hoofd breken, waar eigenlijk de fout lag.

Als nieuwelingen in het accijnskantoor het soms waagden de vraag te doen, onder welke soort een nieuw in te voeren fabrikaat gerangschikt zou moeten worden, dan kwam er op het schimmengelaat van onzen Snip een akelig lachje — dat was een gelukkig oogenblik in zijn ambtelijk leven. IJverig bladerde hij dan in zijne registers, en als ook maar de mogelijkheid aanwezig was, dat er in het fabrijkaat slechts een zweem van zijde was, dan raadde de kommies, en alsdan heel vriendelijk, het als zijden manufacturen aan te geven, die ontzettend hoog belast waren, en waarbij de jonge bediende te huis eene schrikkelijke berisping opliep. Wee echter dan den ongelukkige, als hij kort daarna druipnat van zweet, verhit en ademloos weder voor het bureau verscheen, en zijne aangifte verzocht te veranderen. Bij zulke gelegenheden moest meestal de tusschenkomst van een hooger ambtenaar ingeroepen worden, en slechts met moeite en aanwending van al zijn gezag gelukte het dan dezen den eenmaal gegrepen buit hem uit de handen te krijgen. In zulke gevallen sloot hij dan gewoonlijk zijn vensterraam verscheidene uren, en bleef dan in somber gepeins alleen zitten.

»Zulk een akelig en treurig leven leidde de kommies Snip. Buiten zijn ambt ging het even zoo, ja zijne bezigheden te huis waren in alle geval nog eentooniger en volstrekt niet menschlievender. In een straatje van de afgelegenste wijk der stad bewoonde hij op de derde verdieping twee armoedige kamertjes. Men moet daaruit echter niet besluiten, dat Snip het zoo armoedig had; integendeel, hij had in vroeger tijd eenig vermogen bijeen gegaard, en bovendien vertelde men dat hij eens een hoogen prijs in de loterij getrokken had. Evenwel zag het er in zijne woning niet naar uit, alsof hij een man was, die over kapitalen kon beschikken.

»Van zijne twee kamers was er altijd een gesloten; des morgens als men op de voorkamer zijne koffij klaarzette, bleef hij op de achterkamer waar hij sliep; en als die in orde gebragt werd, dan was hij in de voorkamer, die er behalve het bed, even als de achterkamer uitzag. Bij het middagmaal maakte hij het juist zoo. In een restaurant te gaan, was hem onmogelijk; ik geloof dat hij liever van honger gestorven ware; en een gevolg van deze menschenschuwheid was, dat de vrouw, die hem sedert tien jaren bediende, met waarheid zeggen kon, dat zij hem gedurende al dien tijd maar eene enkele maal gezien had, en dat was op den eersten dag, toen hij met haar de noodige afspraak maakte; — zijn avondmaal, — het eenvoudigste van de wereld, want het bestond jaar in jaar uit, uit een broodje met een worst, schafte hij zichzelven aan, door in een bakkerswinkel door het venster een broodje te grijpen, het geld er voor neer te leggen en zich ijlings weg te pakken. Hetzelfde deed hij bij een slager en men was er sedert jaren zoo aan gewoon geraakt, dat men dagelijks wat hij noodig had voor hem gereed zette en het geld opstreek zonder naar hem om te zien.

»Het is bijna overbodig te zeggen, dat onze Snip niemand ter wereld ooit eenige dienst bewees. Arme lieden, die hem ergens om verzochten, was hij echter gewoon geduldig aan te hooren; ja hij liet zich dikwijls met hen in een langdurig gesprek in, waarin de verzoekers, in de hoop op eene grootere gift, hem al hunne rampen heel uitvoerig mededeelden. Maar als de arme dan dacht, dat die minzame heer zijne beurs zou trekken, dan zette deze den hoed vaster op het hoofd en ging dan lagchende of zelfs fluitende, zijns weegs.

»Van zijne ambtgenooten was hij een scherpe oppasser, en verraadde altijd dadelijk aan zijne chefs, als de een of ander eens een middag was weggebleven of den een of anderen misslag beging. Dit was eigenlijk eene soort van wedervergelding, die hij jegens zijne collega's uitoefende, want daar zij zijne menschenschuwheid kenden en zijn afkeer om ook maar het minste woord te spreken, zoo schepten zij er behagen in, hem telkens aan te spreken, hem allerlei menschen op den hals te sturen, kortom hem op de gevoeligste plek te treffen. Van daar kwam het dan ook, dat hij elken avond met grooten haast zijn kantoor sloot en met verwenschingen op de lippen als een gejaagd

wild naar huis liep, om zich daar op te sluiten, om eenzaam en gelukkig te zijn.

»Daar ging hij dan zijn vertrek op en neder, luisterde naar al het gedruisch en geweld op straat, ergerde zich als ergens in de buurt een vrolijk liedje met eene heldere stem gezongen werd, liep driftiger op en neer als de wagens over de straat rammelden en balde woedend de vuist als in het voorjaar en des zomers het gejoel en gejuich der spelende kinderen tot hem doordrong. Als echter later het leven in de buurt uitstierf, en het in huis en op straat al stiller en stiller werd, dan haalde Snip vrijer en geruster adem; dan luisterde hij nog eens in den gang, of er op den trap of in den gang nog iets te hooren was, en keerde dan naar zijne kamer terug. Nu voleindigde hij zijn avondmaal, en ging dan dikwijls met sluipende schreden naar zijn ouden koffer, in den hoek van het vertrek, om eene kleine cassette daaruit te halen, die hij dan voor zich op de tafel plaatste.

»Deze cassette opende hij met een kleinen sleutel; maar zag daarbij angstig in de halfdonkere kamer rond, of er ook soms iemand achter hem mogt staan, en nam dan al de papieren er uit, die hij voor zich op de tafel uitspreidde. Het waren allen papieren van waarde; staatseffecten en obligatiën, kortom een aardig vermogen, dat hij hier voor ieders oogen verborgen hield. Eindelijk nam hij er een kleine, vergulde doos uit, opende die voorzigtig en nam er een portret uit, dat hij regt voor zich op de tafel zette, zoodat het volle licht der kaars er op viel.

»Het was het portret van een jong meisje, misschien van vijftien of zestien jaar oud, een frisch, rond, vrolijk, lief gezigtje; het hoofd was door zware, zwarte haarvlechten omgeven; heldere, lagchende oogen stonden in het midden, en onder de eenigzins opgetrokken bovenlip schemerde eene rij hagelwitte tanden.

»Om dit beeld heen, legde hij al de papieren van waarde; en begon toen zachtjes zijne schatten na te tellen. »Vijfhonderd daalders," zeide hij: »duizend, twee, drie, vier, zes, acht duizend daalders — dat ware alles uw deel geweest — alles en nog vrij wat meer, want ik zou geen eenvoudig kommies dan geweest zijn, maar ware thans zeker inspecteur, misschien wel inspecteur-generaal — verdoemd — en wat zouden wij een aangenaam leven geleid hebben — ha, ha, ha!" — daarbij lachte hij overluid. »Maar thans is het alles heel anders afgeloopen; ik heb het u ook altijd voorspeld; nu, gij hebt uw zin en mij is het wel; maar niet waar," vervolgde hij en zette eene vuist tegen het portret; »thans zoudt gij dit geld goed kunnen gebruiken, o zoo goed, madam; de helft, de tiende, de honderdste part zou u overgelukkig maken; dan kondt gij eens wat goeds koopen, en met uwe kinderen u eens den buik vol eten. — Maar hier zal alles blijven liggen, en niemand zal het dienen, en als ik eens begrijp, dat het met mij op het laatst loopt, dan zal ik het in de rivier werpen, waar die het diepst is."

«Deze hartelijke avonduitspanning, en altijd volmaakt op dezelfde wijze, genoot onze kommies een paar maal in de week, en nadat deze afgeloopen was, legde hij het hoofd op de tafel en bleef uren lang in sombere mijmeringen zitten."

Hier werd door iemand aan de groote schel van het hotel getrokken, en de oude portier werd voor eenige oogenblikken in zijn verhaal gestoord.

VII.

VERVOLG VAN HET VORIGE: ALLEEN OP DE WERELD.

»Eenmaal had de kommies Snip niet zoo geheel alleen op de wereld gestaan; hij had namelijk een vader en twee moeders gehad, dat wil zeggen eene eigene en eene stiefmoeder. Op de eerste, die reeds vroeg gestorven was, was de stiefmoeder gevolgd, nadat mijnheer Snip senior lang, heel lang weduwnaar was geweest. Waarom eigenlijk de goede man zoo laat nog hertrouwde, zou ik niet kunnen zeggen," zeide de oude portier, »ik weet er waarlijk geene reden voor, want zijn zoon, de held mijner geschiedenis, was toen al zestien jaren oud; ook bragt de stiefmoeder een dochtertje van vier jaren mede ten huwelijk. Waarschijnlijk was dit huwelijk alleen ter wille van het meisje door den hemel beschikt, want weinige jaren later daalde de oude heer Snip ten grave, en zijne vrouw volgde hem kort daarna, en zoo bleef het dochtertje aan het opzigt van den jongen heer Snip toevertrouwd, die als een vader en als een broeder voor haar zorgde. Het portret echter, dat onze kommies in zijne ledige uren op de tafel plaatste, was het portret van deze stiefzuster, nadat zij een bloeijend zestienjarig meisje geworden was.

»Gelijk ik reeds zeide, had onze Snip eenig vermogen van zijn vader geërfd, en was spoedig daarna bij het belastingwezen aangesteld geworden, zoodat hij in staat was, voor de opvoeding van het meisje, dat hem elken dag dierbaarder werd, behoorlijk te zorgen. De kleine Rosine werd een allerliefst meisje en groeide vlug en vrolijk op. Haar stiefbroeder liet haar in alles, wat hem nuttig toescheen, onderrigt geven, en leerde zelf in zijne ledige uren haar het een en ander, wat hem zelf zeer belangwekkend scheen, maar daar een jong meisje juist niet veel nut van kon hebben. Zoo leerde hij haar, bij voorbeeld, de beginselen van het Latijn, en gaf zich veel moeite haar eenig begrip bij te brengen van het hoogst ingewikkelde stelsel der in- en uitgaande regten van den staat.

»Maar in deze lesuren leerde Snip zelf ook iets kennen, dat hem van nog veel minder nut was dan haar het Latijn en het belastingstelsel — de liefde namelijk; en toen hij vervolgens op eenen mooijen dag bemerkte, dat hij voor zijne zuster Rosine meer dan enkel broederlijke genegenheid gevoelde, deed hij eene allergeweldigst verre wan-

deling en hield zichzelven voor een groot monster. Ook bestreed hij krachtig en met den besten uitslag deze liefde, hetgeen hem te gemakkelijker viel, daar Rosine er volstrekt niets van scheen te begrijpen. Maar hij bewaakte thans het meisje als zijn oogappel, hij sloeg al hare blikken gade, en zoo veel hij kon hare gedachten, gelijk de draak de betooverde schatten. Hij droomde van een voortdurend zamenleven, van eene gezellige wandeling door het leven en een eindelijk wederzien in een ander en beter leven. Als daarentegen verre neven en nichten van de vooruitzigten zijner stiefzuster spraken, van een goed huwelijk, dat men voor haar zoeken moest, dan stemde hij met een zucht hierin toe, en was edelmoedig genoeg, alles wat hij in de wereld geërfd en bespaard had, tot een bruidschat in zulk een geval voor Rosine te bestemmen.

» Toen kwam het noodlot in de gedaante van een jong kantoorbediende, die Rosine eerst op de straat, toen bij eene bloedverwante, toen dikwijls bij toeval in de kerk, later dikwijls niet meer bij toeval in de kerk, kortom op vele plaatsen zag, zonder, dat de goede Snip er het minste of geringste van vermoedde. Toen hij eenigen tijd daarna door een goeden vriend van dezen staat van zaken onderrigt werd, stoof hij voor het eerst van zijn leven geweldig op, verbood deze betrekking volstrekt, en sloot zijne zuster in hare kamer op, om er op eens voor goed een einde aan te maken. Maar de betrekking was zoo gemakkelijk niet te ontknoopen, en de beide gelieven, helaas, door bijzondere omstandigheden vast aan elkander verbonden.

» Onze kommies werd door eene tante hier opmerkzaam op gemaakt, en deze deed hem opmerken, dat men alles aanwenden moest, om een huwelijk tusschen de jonge lieden tot stand te brengen. De oude tante meende, dat het geld van Snip het beste middel tot dit doel zou zijn, maar deze dacht met een gebroken hart er anders over. Hij wist hier of daar een oud pistool op te schommelen, stopte dit vol met kruid en lood, en zoo gewapend gaf hij den jongen kantoorbediende een vriendschappelijk bezoek. Hij zwoer daarbij den afgrijselijksten eed, hem te avond of morgen dood te schieten, als hij niet besloot zijne stiefzuster dadelijk te huwen, en de ongelukkige minnaar liet zich, hetzij door deze bedreigingen, hetzij dat hij het meisje waarlijk lief had, overreden het huwelijk aan te gaan. De bruiloft werd door de oude tante bezorgd; de kommies ging echter noch naar het raadhuis noch naar de kerk mede, noch sprak zijne zuster een enkel woord tot afscheid toe; onder tranen verliet zij zijne woning en hij bleef alleen achter, geheel alleen.

» Lang speelde hij dien avond nog met het oud pistool, maar legde het na langen tweestrijd stil ter zijde, pakte zijne obligatiën en het portret van Rosine in een kistje, en begon van dat oogenblik af het geheele menschelijke geslacht allergeweldigst te haten.

Zoo verliepen er eenige jaren. Vergeefs gaf de oude tante, voor zij stierf, zich alle moeite, om eene verzoening tusschen deze twee tot stand te brengen; vergeefs beproefde Rosine hetzelfde; Snip was onbuigzaam, en beweerde, dat hij op de geheele wijde wereld geen anderen vriend of bloedverwant had dan zichzelven.

» Het ging echter het jonge paar niet naar wensch. Hun huwelijk werd wel met twee kinderen gezegend, maar anders met weinig heugelijks. De verdiensten van den man waren te gering, om zijn huisgezin behoorlijk te onderhouden; eerst geraakte hij in schulden, toen werd hij zwaar ziek, en toen hij weldra stierf, bezat de vrouw met hare twee kinderen niet meer dan de kleederen, die zij aan het lijf droeg.

» Dit was eene blijde tijding voor het verharde gemoed van Snip, en op dezen dag hoorde men hem voor het eerst weder een vrolijk liedje fluiten. Rosine echter gedroeg zich uitmuntend; zij werkte dag en nacht, en wist zoo een wel schraal maar toch eerlijk gewonnen stuk brood voor haar en hare kinderen te verdienen. Dikwerf trachtte zij zich met Snip te verzoenen; niet om van hem ondersteuning te verlangen, maar alleen om hem aan zijne treurige en menschenschuwe levenswijze te ontrukken. Hij was het praatje van de geheele stad geworden. Maar dit duurde niet lang, men vergat hem eindelijk, gelijk alles vergeten wordt, en dit was hem zeer aangenaam. Zijn vroeger vrolijk bureau aan het hoofdkantoor had hij verlaten en om eene verplaatsing naar de half donkere kasemat verzocht, een alleronaangenaamst verblijf, dat bij de ambtenaren als eene soort van vagevuur beschouwd werd, dat men door moest, om eene betere plaatsing te bekomen.

» Nu kwam eens weder in den loop van het jaar, die avond, dien duizenden met vreugde te gemoet zien; dien avond vol heugelijk genot: de Kersavond — een der treurigste voor Snip, want als hij op dien avond over de straat naar huis sloop, dan zag hij overal de vensters verlicht, hoorde juichende kinderstemmen, en wist, dat thans ook de armste zich hartelijk verheugde. Op zulke avonden werkte hij langer dan gewoonlijk in zijne kasemat, en zocht de donkerste en afgelegenste straten op, om naar huis te komen. Maar ook hier, bij de woningen der armen, klonk hem door lage vensters, door gebrokene luiken het heilige Kersfeest tegen. — Ach, hoe gelukkig was ook hij vroeger op zulke avonden geweest; hoe had hij hare wenschen bespied, op de minste zinspeling acht gegeven, om een geschenk te vinden dat haar verheugen zou.

» Thans kwam hij aan zijne afgelegene woning en ook daar hoorde hij op alle verdiepingen gejuich en toonen der vreugde.

» Hij stoof de trappen op, en toen hij zijne deur bereikt had, zag hij op een stoel daarvoor eene kleine lantaren staan, en bij het schijnsel daarvan drie Kersboompjes op den grond, een groot en twee kleinere. Aan alle drie waren kaarsjes ge-

plaatst en vergulde noten aangehangen; maar de kaarsjes waren afgebrand, en men zag niets meer dan de droppels van het was, die als dikke tranen aan de takken hingen — werkelijke tranen waren op de takken gevallen en daar misschien blijven liggen. — Het scheen inderdaad, alsof de boompjes zelf naar hem opzagen, en dat zij hunne takken als zoo vele armen naar hem uitstrekten, alsof zij zeggen wilden: Neem ons vriendelijk aan!

»Maar Snip gaf op dit aandoenlijk verzoek geen acht, hij deed zijne deur open, en daar de drie boompjes hem daartoe in den weg stonden, zoo schopte hij ze regts en links uit den weg, dat de noten op den grond vielen. — Goddank, hij was thans tusschen zijne vier muren, en daar zag men niets van de Kersvreugde; hier was het stil en treurig, zoo als altijd, en deze stilte deed onzen Snip zoo goed. Hij had van daag voor het eerst weder een uurtje van genot; hij legde zijn vuur aan, nuttigde zijn medegebragt avondmaal, en hij verviel in diep gepeins. Uur op uur verliep; het gewoel op de straten en in de huizen hield van lieverlede op, de lichten gingen uit, en eindelijk kwam het uur van middernacht, en toen de klokken dit luid en dreunend aankondigden, trof ieder slag zijn hart als een slag met eene knods, want nu begon van den toren, digt bij zijne woning, die zachte, hartverheffende muzijk, die hij reeds voor lange, lange jaren in schoone, vrolijke tijden, zoo dikwijls gehoord had, die psalm, die juichend de geboorte des Verlossers aankondigt. Als hij, toen hij nog kind was, die plegtige toonen in den stillen nacht hoorde, had hij eerbiedig de handjes gevouwen en geloofd, dat het de hemelsche heirscharen zelf waren, die over de aarde zweefden, om de menschheid de heugelijke gebeurtenis te verkondigen. Later had de kleine Rosine zich magtig verheugd op het gezang der engelen, en als zij in den kersnacht in den grooten armstoel ingesluimerd was, de groote blaauwe oogen slaapdronken geopend, als de heerlijke toonen klonken. — Thans was hij alleen, geheel alleen; geen vriendelijk oog zag deelnemend naar hem op; op de tafel lag geen witte linnen doek gespreid en daarop de geschenken, die de liefde voor hem had uitgezocht; daar stond geen Kersboom met afgebrande kaarsen, met vergulde noten en klatergoud. Hij was alleen, o zoo alleen, in het uur van middernacht — ach, en dat hij alleen was, zoo geheel alleen, dat was zijn grootste genoegen.

»De muzijk buiten had opgehouden; daar — neen, het was geene misleiding — daar meende hij buiten in den gang voor de deur zijner kamer een zacht geklingel en gezang te hooren. Hij luisterde, misnoegd, verdrietig, en wilde reeds naar buiten stuiven, om te vragen wie het waagde, om voor zijne woning zulke ontijdige laffe grappen te maken. Maar de toonen, die hij hoorde, hielden hem onwillekeurig op zijnen armstoel geboeid — het was een lied, dat daar klonk, door fijne kinderstemmetjes gezongen, als een zachte echo van den toren; en thans — ging dit met regte dingen toe? — ging langzaam zijne kamerdeur open, en hij zag niet alleen die drie Kersboompjes, die hij zoo onbarmhartig op zijde geschopt had.... neen, tienmaal zoo veel, honderdmaal zoo veel, den langen gang en den trap bedekt met honderden Kersboompjes, allen met tallooze lichtjes bezet, en van hunne takken klonk het wonderbare gezang. — Verschrikkelijk, wat kon dat zijn? — De boomen kwamen langzaam al verder en verder, en vulden eindelijk de geheele kamer en omringden zijnen armstoel en hem die er opzat, en eer hij nog wist wat hij zag, eer hij zijne gedachten bijeenzamelen kon, was hij rondom door Kersboomen omgeven, en het scheen hem toe, alsof hij in een uitgestrekt dennenbosch was, uit enkel flikkerende en glinsterende Kersboomen bestaande. Het gezang in de takken duurde nog een tijdlang voort, toen stierf het allengs weg, en men hoorde niets meer dan het ruischen van het klatergoud. Ver in het bosch echter bemerkte nu onze Snip een lichte stip, die hoe langer hoe grooter scheen te worden, en van lieverlede de gedaante van een aanvallig kind aannam, en ofschoon dit kind, toen het nu begon te spreken, met eene zachte stem sprak, zoo verstond hij toch ieder woord, alsof het hem met bazuinen in de ooren geblazen werd.

»»Gij zijt alleen, zoo geheel alleen," zeide het kind, »op dezen avond, waarop alle menschen vergenoegd bijeenzitten, en de een zich aan het genoegen van den ander verkwikt."

»»Dat is waar," zeide Snip, »ik ben geheel alleen, en dat is zoo mijn wil en mijn genoegen; ik heb deze kamers voor mij gehuurd, en niemand behoeft mij daarop te komen storen, en ik begrijp eigenlijk niet, wat al dien Kersboel het regt geeft zich hier in te dringen."

»Gij hebt ons geroepen," zeide het kind, »toen gij straks naar dat gezang luisterdet, gelukte het eenige toonen in het binnenste van uw hart te dringen, en daar een verlangen naar het genot van lang verleden dagen op te wekken."

»»Daar weet ik niets van," zeide Snip, »en als mijn hart misschien een oogenblik zwak geweest is, dan gevoel ik, dat het thans weder sterk en digtgesloten is."

»»Gij hebt aan verledene dagen gedacht," vervolgde het kind, »en hebt met diepe smart ingezien, hoe eenzaam en alleen gij hier zijt, hoe geheel van iedereen verlaten."

»»Met mijne eigene verkiezing."

»»Ik ben het heilige Kersfeest," zeide het kind, »dat rondgaat met zijn vriendelijk gevolg, voornamelijk om hen gelukkig te maken, wier hart met kommer en verdriet vervuld is."

»»Mijn hart is zeker op dit oogenblik met verdriet vervuld," zeide Snip spottend, »want ik zie dat ik zelfs bij geslotene deuren niet alleen kan blijven; leg nu niet langer te malen, en ga naar hen, die u roepen. Ik verlang niets van het Kersfeest — want wat ik verlang, kunt gij mij toch niet bezorgen."

»»Dus hebt gij een wensch?" zeide het kind met eene verheugde stem; »o, als een hart begint te wenschen, dan zal het ook weder de zware boeijen verbreken, daar het zich vrijwillig aan geklonken heeft. Zeg mij uwen wensch; ik ben zeker wel in staat hem te vervullen."

»Nu wreef onze kommies zich verheugd in de handen en glimlachte — voor de eerste maal in dat jaar — »Welnu dan," zeide hij, »als gij inderdaad zoo magtig zijt en elken wensch, zelfs den stoutsten, kunt vervullen, dan zal ik u dien zeggen."

»»Laat hooren," zeide het kind."

»»Laat mij dan," zeide Snip, »alleen zijn, niet alleen heden avond en in dit vertrek, neen, ook morgen, ook het volgende jaar, mijn geheele leven lang, en niet enkel in dit vertrek, in dit huis alleen zijn, neen, ook buiten op de straat, in deze stad, ja laat mij op de geheele wereld alleen zijn."

»Ik kan niet zeggen of deze wensch onzen Snip volkomen ernst was, dan of hij hem maar uitsprak om van een gezelschap, dat hem tegenstond, ontslagen te worden, maar naauwelijks had hij dien uitgesproken of aan de kersboomen ging het eene licht na het andere uit, en eindelijk bleef er geen licht meer over, dan het schijnsel, dat van het kind uitging, en dat zag roodachtig als van de ondergaande zon, en verdween ook evenzoo van lieverlede, en toen het in zijne kamer zoo geheel duister was geworden, want ook zijne kaars was afgebrand, hoorde Snip in de verte eene zachte, treurige stem, die duidelijk tot hem zeide:

»»Uw wensch is vervuld; wees alleen op de wereld."

»Het vuur in den kagchel was uitgegaan en Snip huiverde; maar hij wist niet regt of dit was van de koude in het vertrek of van deze woorden, die hem opmerkelijk geschokt hadden. Hij ging naar het venster en zag naar buiten; daar was alles dood en stil.

»»Dat is immers om dezen tijd, altijd zoo," zeide hij bij zichzelven. »Een wonderlijke droom! — En als het eens geen droom was!" voegde hij er bij, zich in de handen wrijvende, »dan mogt ik geloof mij, al heel blijde zijn, dat ik al dat gewoel der menschen niet meer hoorde, al die lagchende gezigten niet meer zag — kortom als ik alleen op de wereld was."

»Met deze woorden ging hij welgemoed te bed, alsof hij een goed werk verrigt had.

VII.

VERVOLG VAN HET VORIGE: ALLEEN OP DE WERELD.

»Nadat de portier, onder het verhalen van het vorige hoofdstuk, van tijd tot tijd de deur opengemaakt en bijkans alle sleutels op enkele na, had afgegeven, vervolgde hij zijn verhaal.

»Toen nu na dezen allerzonderlingsten kersavond mijnheer Snip uit een diepen en gezonden slaap ontwaakte en op zijn horologie zag, schrikte hij haast, toen hij bemerkte hoe laat het al geworden was. Het gewoel in huis, het gedruisch op straat, het luiden der klokken, hadden hem anders, vooral op zon- en feestdagen vrij vroeg gewekt. Van daag had hij echter van dat alles niets vernomen; eene aangename stilte heerschte in huis. Men had een muis kunnen hooren loopen. Terwijl Snip zich aankleedde, merkte hij aan, hoe aangenaam het was dat de menschen, vooral op hooge feestdagen, zulk een voorbeeldige stilte in acht namen.

»In zijn kagchel brandde het vuur, in de voorkamer stond zijn ontbijt gereed. Daar de kamer van Snip weinig uitzigt had, en er vooral weinig van het verkeer der menschen te zien was, verwonderde hij zich ook niet verder, toen hij aan het venster kwam en in de huizen, die over hem stonden, en op de naauwe straat, waar hij van boven op nederzag, niet het minste leven bemerkte. Slechts toen hij zijne laarzen haalde, die zoo als altijd gesmeerd voor zijne kamerdeur stonden, verwonderde hij zich, dat hij in het geheele huis, geen leven hoorde. In de keuken en de kamers was niets geen gedruisch, geen vrolijke kinderstemmetjes klonken; alles was doodstil. Snip schudde het hoofd, ging weer naar binnen en begon zijne laarzen aan te trekken.

»Hij had zoo goed en zoo vast geslapen, dat het lang duurde voor hij zich het droombeeld van den vorigen dag herinnerde, en toen dit hem eindelijk helder voor den geest kwam, en hij nogmaals de woorden hoorde: wees alleen op de wereld! — hij had juist de linker laars aan de beide stroppen vast en trok er hard aan — toen hield hij midden in het trekken op, hield het been eene poos horizontaal uitgestrekt en verzonk in diep gepeins.

»Eene ligte huivering liep hem door de leden, en hij verbeeldde zich, dat het vreugde was, in de hoop dat het gezigt, dat hij gehad had, werkelijk waar en hij — alleen op de wereld was.

»Tegen zijne gewoonte ging hij heden vroeger uit, en bleef op den trap, ook zeer tegen zijne gewoonte, eenige malen staan, om te luisteren of er op de verschillende verdiepingen iets te hooren was. Maar hij hoorde niet het geringste. Thans stapte hij de huisdeur uit en de zonderlinge rilling overliep hem nog sterker, toen hij de lange straat afzag en deze, die op zon- en feestdagen anders zoo vol was, geheel dood en eenzaam voor zich liggen zag.

»»Zonderling," zeide hij en zag naar de huizen op, hetgeen hij sedert vele jaren niet gedaan had, maar ook daar bemerkte hij geen levend wezen, hij wreef zich de handen en trachtte de zaak bijzonder aangenaam te vinden, ja, hij wandelde in den beginne met wezenlijk welbehagen, door de ledige straten, over de eenzame pleinen, maar deze vreugde duurde niet lang. Hier bleef hij staan en schudde het hoofd, daar zag hij eene groote, anders zoo volkrijke, straat af, en schudde

het hoofd over de geslotene huisdeuren, over de ontzettende eenzaamheid, die hem van alle kanten omringde. Zijn zachte, slepende schreden, weergalmden in de ledige straten, alsof een regiment hem voorbij trok, en als hij hemde, dat hij dien morgen zeer dikwijls deed, dan scheen een troep onzigtbare wezens dit geluid te herhalen.

»Uur op uur verliep, hij had de geheele stad doorgeloopen en geen levend schepsel vertoonde zich. De avond kwam en de nacht viel, in deze ontzettende stilte, zoo spookachtig neder. Snip ging naar huis, ging op zijn bed zitten, wreef zich het voorhoofd, trok zich 'eens bij den neus en trachtte te vergeefs uit zijn akeligen droom wakker te worden. Eindelijk begaf hij zich te bed en sliep in; met de vrolijke hoop, dat hij slechts droomde en dat, als hij morgen vroeg wakker werd, het dan wel anders zijn kon. — Maar het was niet anders, dezelfde stilte omringde hem toen hij den volgenden morgen de oogen weder opende.

»»Alleen op de wereld!" zeide hij huiverend bij zichzelven, en de rilling, die hem thans overliep, hield hij niet meer voor een huivering van vreugde; veeleer was het diepe schrik, die hem deed rillen, en zijne haren rezen te berge, toen hij op nieuw de uitgestorven straten, waarop geen levend wezen zigtbaar was, betrad.

»Hij liep naar de rivier; daar lagen de schepen op het stille water, maar geen levend wezen was gelijk vroeger bezig, de bonte vlaggen te hijschen en de lange brug, anders stikvol met menschen, lag eenzaam op het water en kraakte niet onder de voetstappen van duizenden. Ook naar zijn kantoor begaf hij zich; daar was geen sterveling, noch op de kantoren, noch op de pakhuizen.

»»Alleen op de wereld!" zoo weergalmde de stem van het kind in zijn binnenste en hij spoedde zich uit de stad naar een boschje, om zich aan het gezigt der half verhongerde vogels, die door de bladerlooze takken sprongen, te verkwikken. Dat waren ten minste toch levende wezens; maar ook hier was alles uitgestorven, op het veld, zoo wel als in het bosch, hij hoorde niets, niets dan het ruischen van den wind, en dat klonk hem in de ooren evenals die woorden: »alleen op de wereld!"

»Lang zat hij op een steen buiten de poort en zag den grooten weg langs, en hoe dikwijls hij ook meende, in de verte een voetganger, een wagen, een ruiter, te zien, altijd was dat slechts zelfbedrog en hij — alleen op de wereld!

»Wederom kwam de nacht — de feestdagen waren lang voorbij, en Snip liep wanhopig de straten door, om een levend wezen te zoeken. O, hoe vele jaren van zijn leven had hij gegeven, om slechts hier of daar een mensch te zien! Hij liep de huizen in en vond niemand. Dikwijls bleef hij op de straat staan en meende naast of voor zich uit een huis eenig gedruisch te vernemen, en als hij angstig luisterde, en zijn hand op de borst legde, opdat zijn hart niet zoo geweldig zou kloppen, dan bespeurde hij aldra met diepe ontzetting, dat hij zich bedrogen had en dat hij — alleen op de wereld was. Ware er slechts buiten hem nog maar een enkel menschelijk wezen geweest, waarmede hij had kunnen spreken, het ondervragen over deze verschrikkelijke verandering, er troost bij zoeken, het in de levende oogen zien. — Maar niemand, niemand!

»Als hij in zijne kamer was, en zijnen spiegel voorbijging, dan schrikte hij van zijn eigen gezigt; hij kwam zichzelven als een spook voor — hij liep naar de kerk, hij viel voor het altaar op de koude steenen neder, hij bad lang en vurig, hij bekende hoe zeer hij gedwaald had, dat hij zich van zijns gelijken afgekeerd, dat hij de geheele wereld gehaat had. Hij smeekte om slechts nog korten tijd, waarin het hem vergund mogt zijn, onder de menschen te wandelen, om zijne misslagen weder goed te maken — vergeefs. De uitgestrekte ruimten der kerk bleven ledig, en zij weerkaatsten alleen zijn gebed der wanhoop. De beelden aan de muren zagen strak op hem neder, en die doode oogen met hunne doorborende blikken joegen hem weder de straat op. Hij zocht het kerkhof op, en daar gevoelde hij zich het meest gerust. Hier gevoelde hij minder de ledigheid en eenzaamheid, die hem omringde, meest altijd was het hier stil en plegtig geweest; ook waren er menschen op het kerkhof, wel slechts doode, en diep onder den grond, maar zij waren er toch, en niet slechts vreemden en onbekenden, maar ook de zijnen sliepen er, zijn vader en zijne moeder, en op deze graven zat hij uren lang, en hij sprak tot hen, en meende dat hij soms hunne antwoorden hoorde. Ook was het hem een troost, al die grafsteenen te zien en de namen te lezen van allen, die hier woonden.

»Op den eersten van de dagen, waarin hij zich alleen op de wereld bevond, had hij niet aan dit schrikkelijk lot geloof geslagen; toen was hij wanhopig geworden, en thans verspreidde zich eene akelige kalmte over zijn geschokten geest. Toen hij des avonds weder op zijne kamer zat, plaatste hij op nieuw het beeld zijner zuster voor zich, en beschouwde het lang en innig, maar niet met gedachten van haat, maar met betraande oogen, met de hartelijkste en beste wenschen. »Kon ik u nog eenmaal zien," zeide hij, »u en de arme kinderen, en kon ik u zeggen hoe ellendig mij mijn haat gemaakt heeft; kon ik u nog slechts eens in de lieve, vriendelijke oogen zien, uwe warme hand drukken, en dan — sterven!" Ja, sterven, daar had hij nog niet aan gedacht. Dat was het einde zijner kwellingen; dat was zijne verlossing.

»Hij stak het portret bij zich, vloog het huis uit, naar de rivier, die in den donkeren nacht zoo stil en somber voortstroomde. — »Gered, gered!" juichte hij luid, en hij sprong van de brug af in den diepen stroom, en toen hij zonk en allengs zijne bewustheid verloor, dacht hij niets anders, dan: »God moge mij de zware zonde vergeven — maar nu ben ik toch niet meer alleen op de wereld."

»Dat is waarlijk eene heel sombere en zonderlinge geschiedenis," zeide ik tot den ouden portier, die mij bij de laatste woorden van het zoo even verhaalde uitvorschend aanzag, en nu eene lange pauze maakte. »Maar hoe wilt gij er de waarheid van bewijzen? want zonder bewijs kan ik ze niet oververtellen, daar zou ik al mijn crediet als verhaler mede verliezen."

»Hoor eerst het einde," zeide de portier, na bedaard het overschot van zijnen punsch te hebben leeggedronken.

»O, als er nog een einde komt, dan ben ik gerust."

Wees gij het ook, waarde lezer!

»Nadat dus de heer Snip," zoo vervolgde de portier, »gezonken en zoo als hij niet beter wist, een treurigen dood gestorven was, werd hij plotseling wakker en sloeg de oogen op."

»In het water?"

»Ja, water had hij genoeg in de oogen, maar niet dat van de rivier, maar van zijne tranen, die hem over de wangen stroomden. Ook vouwde hij de handen, toen hij wakker geworden was, want de zon scheen vrolijk in zijne kamer, en in zijn oor, dat zoo lang niet had gehoord, dat zoo lang door de akeligste stilte omgeven was geweest, drong toen het plegtstatig geluid van alle klokken der stad, die de inwoners aankondigden, dat de eerste morgen van het Kersfeest aangebroken was. Bevend van verwachting sprong Snip uit het bed en liep, zoo als hij was, voor de kamerdeur, om in het huis te luisteren, en daar — wie beschrijft zijn geluk? — hoorde hij op alle verdiepingen kopjes en schoteltjes rammelen, de koffijmolens gaan en de kinderen juichen, die nu bij den dag hunne Kersgeschenken van den vorigen avond bewonderden.

»Onze Snip had een vreeselijken droom gehad, en ten gevolge daarvan nam hij de drie Kersboompjes, die hij den vorigen avond weggeschopt had, vrolijk in zijne kamer, zette ze voorzigtig op de tafel, en op de wasdroppels droppelden thans zijne eigene warme tranen; en ten gevolge van dezen droom kleedde hij zich haastig aan, liep de straat op en zag menschen, veel menschen, en gezigten, vrolijke gezigten. Maar van alle gezigten was dat van Snip het vriendelijkst. Hoe vreemd zagen zijne huisgenooten op, toen Snip hen met een verheugd gelaat een goed en gelukkig Kersfeest toewenschte; hoe vreemd zagen bekenden op, die hem op de straat zagen, naar wie hij heenvloog en die hij hartelijk de hand drukte; en hoe vreemd zag zijn buurman de winkelier op, toen Snip bij hem kwam binnenstuiven, en hem om Godswil smeekte, den winkel open te sluiten en hem, ofschoon het Kersdag was, een en ander te verkoopen.

»Maar niemand was verbaasder dan zijne arme zuster, toen plotseling hare deur geopend werd, en Snip binnentrad met een groot pak kinderspeelgoed beladen, en toen hij, buiten adem van het harde loopen, haar naauwelijks om vergiffenis kon smeeken, en weenend en snikkend tot haar zeide: »Van nu af scheiden wij niet meer; uwe kinderen zijn ook de mijne."

»En zoo gebeurde het. Niemand kon in de stad begrijpen, hoe de knorrige Snip zoo op eens veranderd was. Het kleine kantoor, vroeger de schrik van iedereen, die wat aan te geven had, was nu voortaan eene plaats van uitspanning voor al de kantoorbedienden. Niemand was nu voortaan zoo vriendelijk en beleefd als Snip; niemand hielp de jonge lieden zoo spoedig als Snip, en niemand had altijd zoo vele grappen en aardigheden als Snip.

»De slager en de bakker alleen schudden het hoofd en konden lang niet begrijpen, hoe hun brood en worst zoo onaangeroerd bleven liggen; maar Snip had die niet meer noodig, want hij at 's avonds met zijne familie, bezocht vrolijke gezelschappen en verheugde zich hartelijk in het geluk en de tevredenheid zijner medemenschen, want hij had ondervonden wat het zeggen wil — alleen op de wereld te zijn!"

WARE MOED.

Verhaal van een Amerikaan.

Op eenen avond — het was in het najaar van 1842 — zaten wij met ons zevenen, waaronder mijn persoon, onder vrolijk gelach en gekout, in de opgeruimdste stemming voor het landhuis van sennor Arguellas, in de nabijheid van Santjago di Cuba, op de oostelijke intendencia van het gemelde eiland, dat zoo te regt de koningin der Antilles genoemd wordt, toen er in onzen kring een voorval plaats greep, dat zoo plotseling de daarin heerschende vrolijkheid deed ophouden, alsof er onvoorziens een bom midden tusschen ons was komen vallen. Om echter het voorval zelf goed te begrijpen, moge hier eene schildering voorafgaan van de zeven personen en de oorzaken, die hen hier bijeenbragten.

Onder ons waren drie Amerikanen, geslepen kooplieden uit de Zuidelijke Staten, die veel handel dreven met den Columbiaanschen Archipel en met de kleine Antilles, en voornemens waren, den volgenden morgen, als wind en weder gunstig was, in het barkschip Neptunus naar Morant-baai op Jamaica te zeilen. De kapitein en medeëigenaar van dit schip was een Engelschman, met name Starkey. Een vierde, de neef van onzen gastheer, was luitenant bij de artillerie in Spaansche dienst; de vijfde was sennor Dupont, een jonge rijke Creool, van gemengde Fransche en Spaansche afkomst, en naar het algemeen gevoelen de begunstigde minnaar van donna Antonia, de dochter van don Arguellas, eene rijke erfgename en allerliefst meisje van achttien jaren: een zeker reeds vrij rijpe ouderdom voor een klimaat, waarin men zoo vroeg rijp is. De zesde gast was onze kapitein Starkey van de Neptunus, een kloek zeeman van zeer beschaafde manieren en fijne beschaving, een waar gentle-

man van om en bij de dertig jaren. De zevende en laatste was mijn persoontje, destijds nog zeer jong, en pas van eene zware ziekte hersteld, die mij een jaar te voren gedwongen had, mij van Jamaica naar Cuba te begeven, welks klimaat zachter en gelijkmatiger is, schoon de beide eilanden slechts ongeveer op vijf graden afstands liggen. Ik behoorde ook tot kapitein Starkey's passagiers, even als sennor Arguellas, die eenige zaken op Kingston te verrigten had. Deze laatste reisde, vergezeld van zijne echtgenoote, sennora Arguellas, zijne dochter Antonia, den jongen luitenant en sennor Dupont. De Neptunus had eene rijke lading Engelsche goederen, katoenen, ijzer- en staalwerken enz. naar Cuba gebragt, en keerde thans, half met stukgoederen, half met ballast geladen terug. Onder de lading bevonden zich een aantal vaatjes buskruid, die de Amerikaansche kooplieden toebehoorden en die deze op Cuba niet hadden kunnen kwijt raken, maar die zij thans te Jamaica hoopten te zullen slijten. De ruime hutten van kapitein Starkey's schip en het heerlijke weder beloofden ons eenen aangenamen en korten overtogt, want alles scheen aan te duiden, dat de noordwestewind nog een tijdlang in dien hoek blijven zou. Wij allen waren dan ook, zoo als ik reeds zeide, heel vrolijk en opgeruimd. Het gesprek liep over de aanstaande reis, over Cubasche, Amerikaansche en Europesche staatkunde; wij twistten over den voorrang der Fransche en Spaansche wijnen, der Havana- en Alabama sigaren en dergelijke, alles met even veel vuur als vrolijkheid.

De avond was bovendien overheerlijk. De avondwind was juist nog sterk genoeg, om de heerlijke balsemgeuren der zich voor ons uitstrekkende valleijen naar ons toe te voeren, zacht de door den wijn verhitte gezigten der gasten te verkoelen, en de wateren der tallooze beekjes, die het eiland in alle rigtingen doorsnijden, te doen kronkelen, op wier zacht krullende golfjes nu die myriaden helder flikkerende sterren weerkaatsten, die in eenen helderen nacht aan den hemel van Cuba schitteren. Bijna alle gasten hadden een stevig glas wijn gedronken, ja bij kan te veel; maar het gesprek, dat in de Fransche taal gevoerd werd, die allen vrij goed spraken, was in geen tegenstrijd met de plegtige heerlijkheid van den nacht, dan nadat sennora Arguellas en hare dochter ons reeds eene geruime poos verlaten hadden. Ik had reeds vroeger moeten zeggen, dat de heer des huizes gedwongen was geweest in de stad achter te blijven, om eenige zaken te regelen, die geen uitstel konden lijden, maar door hem voor zijn vertrek naar Jamaica nog afgedaan moesten worden. Het afscheid, dat de dames van onzen kapitein genomen hebben, zal wel de eerste aanleiding hebben gegeven tot het tooneel, dat thans volgde. Sennora Arguellas namelijk had, toen zij zich gereed maakte om heen te gaan, tot kapitein Starkey gezegd: »Wees zoo goed, ons huis niet te verlaten, voor ik u nog eens gesproken heb. Als gij een oogenblik missen kunt, wees dan zoo goed om even te schellen, dan zal een van de meiden het mij wel komen zeggen. Ik wenschte nog over eenige inrigtingen in de kajuit het een en ander met u te bespreken."

Kapitein Starkey boog zich beleefd; Antonia lachte hem zoo vriendelijk toe, als ik haar dit mijns wetens nog nooit had zien doen, en beide dames verlieten de verandah.

Ik kan niet juist zeggen hoe het in zijn werk ging, of wat de bepaalde aanleiding gaf, maar spoedig bemerkten wij allen, dat het gesprek een zeer stroeven toon gekregen en eene onaangename wending genomen had. Ik verbeeldde mij, dat sennor Dupont zich eenigzins gekrenkt had gevoeld, over de al te vriendelijke uitdrukking van Antonia's gelaat, toen zij van Starkey afscheid nam — althans ik zou het er voor willen houden, dat alle volgende onaangenaamheden daaruit voortsproten.

De gezagvoerder van de Neptunus had zich bereid verklaard, verscheidene familiën vrije negers van Cuba naar Jamaica over te voeren, waar de dienst der mannen, die voor zeer bekwame werklieden op suikerplantaadjen doorgingen, tot veel hooger prijzen verhuurd waren, dan zij op Cuba hadden kunnen bekomen, waar het plantaadjewerk meest door slaven verrigt wordt. De Amerikaansche heeren hadden reeds vroeger hunne afkeuring van dezen maatregel te kennen gegeven, en waren nu wat al te mild met spotternijen en schimpscheuten op kapitein Starkey's »negergezindheid," zoo als zij zijne in zeer gematigde bewoordingen uitgedrukte verdediging van de regten der negers, als broeders naar ligchaam en ziel der blanken, geliefden te noemen. Dit zou echter, geloof ik, wel zonder kwade gevolgen voorbij zijn gegaan, als niet de kapitein ongelukkig en zeer te onpas zich had laten ontvallen, dat hij als adelborst vroeger aan boord van het Engelsche eskader tot wering van den slavenhandel gediend had. Dit blies de bij sennor Dupont onder de asch smeulende wrevel in lichtelaaije vlam aan, en uit zijne half luid gemompelde verwenschingen kon ik opmaken, dat hij door de ijverige dienst van dat eskader meermalen belangrijke verliezen had geleden. Een stortvloed van toornige woorden barstte los, en hartstogtelijke bittere woorden werden over en weder gewisseld; want de redenen, welke de Engelschen bewogen den slavenhandel tegen te gaan, werden van de eene zijde met evenveel verachting en verbittering gehoond, als aan den anderen kant met warmte en halsstarrigheid verdedigd. Ik mag niet onvermeld laten, dat beide door wijn en drift al te zeer ontgloeid waren, om nog regt te weten wat zij deden of zeiden, maar eindelijk liet zich Dupont zoo ver vervoeren, dat hij de koningin van Engeland een schimpnaam gaf, waarop kapitein Starkey hem dadelijk een gevuld wijnglas in het aangezigt wierp. In een oogenblik waren alle aanwezigen opgesprongen en door dezen noodlottigen afloop der woordenwisseling half of geheel nuchteren geworden.

Kapitein Starkey scheen het eerst zich te her-

stellen; zijn gelaat, dat zoowel van toorn als van wijn hoogrood was, was oogenblikkelijk daarop doodsbleek geworden, en hij stamelde:

»Ik vraag u vergiffenis, mijnheer Dupont. Het was verkeerd, zeer verkeerd van mij, u zoo te behandelen, ofschoon mijn gedrag eenigermate verschoond wordt door uwe uitdrukkingen.”

»Vergiffenis? mille tonnerres!” riep Dupont, die in eene vlaag van razernij in het rond vloog en zich met een zakdoek het gelaat afwischte. »Ja, een kogel in den kop zal u vergiffenis schenken; anders niet.”

Inderdaad, volgens de toenmalige begrippen van eer, gelijk zij onder de beschaafde klasse op Cuba in zwang waren, was er tot beslechting van den twist geen ander middel mogelijk, dan een tweegevecht. De luitenant Arguellas liep het huis in, en keerde dadelijk terug met een pistolenkistje in den arm.

»Laat ons maar dadelijk ginds in het boschje gaan,” zeide hij zacht en dringend, »daar zijn wij zeker van niet gestoord te zullen worden.”

Daarmede nam hij Dupont onder den arm, en beiden wilden derwaarts gaan. Te gelijker tijd trad Desmond, de oudste der drie Amerikanen, naar kapitein Starkey toe, die zijne bedaardheid herkregen had en met over elkander geslagen armen voor de tafel stond, en zeide tot hem:

»Ik ben in dergelijke dingen niet geheel zonder ondervinding, en als ik u, mijn waarde heer, thans van dienst kan zijn....”

»Ik dank u, mijnheer Desmond, maar ik zal uwe vriendschappelijke diensten niet noodig hebben,” antwoordde de Engelsche kapitein. »Gij kunt ook hier blijven, luitenant Arguellas. Ik ben geen vechter, en zal niet met den heer Dupont duelleren.”

»Wat zegt hij?” riep de luitenant en zag verbaasd in het rond. »Wil hij niet vechten?”

Ik bemerkte, dat op dit oogenblik het Angelsaksische bloed in de aderen der Amerikanen even fel begon te koken als in de mijne, toen wij een onzer stamgenooten zoo gereed zagen lafhartig het veld te ruimen.

»Hoe, wilt gij niet duelleren, kapitein Starkey?” vroeg Desmond, na eene lange pijnlijke stilte, op een veelbeteekenenden toon. »Verklaart gij dat, gij, wiens naam op de rol der koninklijke Britsche zee-officieren staat? Maar gij wilt zeker schertsen?”

»Ik spreek in vollen ernst. Ik ben uit grondbeginselen een vijand van het duel.”

»Uit grondstellingen een lafaard?” riep Dupont met snerpenden toon, terwijl hij den Engelschman met de geslotene vuist dreigde.

Het verachtelijk scheldwoord deed den Engelschman ineenkrimpen, alsof hem een adder gestoken had; in zijne oogen fonkelde eene woeste drift en hij deed een stap naar Dupont toe, maar bedwong zich met inspanning, en zeide met eene gedwongene bedaardheid, die hem blijkbaar veel moeite kostte:

»Het zij zoo, ik moet het verdragen. Het was verkeerd van mij, u zoodanig te beleedigen, ofschoon uwe onbeschaamde taal eene bestraffing verdiende. Maar ik ben uit grondbeginselen een vijand van het tweegevecht, en ik herhaal nogmaals, ik zal niet met u duelleren.”

»Gij moet echter mijn vriend voldoening geven,” riep de luitenant Arguellas, die even woedend was als Dupont. »Zoo niet, dan zal ik u niet alleen op dit eiland, maar op Jamaica openlijk voor den lafhartigsten schurk der wereld verklaren.”

In plaats van te antwoorden nam Starkey koeltjes de op tafel staande schel op, en beval de binnentredende slavin sennora Arguellas te berigten, dat hij gereed stond te vertrekken, en de vrouw des huizes vooraf nog eens spreken wilde.

»Zie eens aan, Alfonso,” riep Dupont met honende zegepraal, »de dappere Engelschman wil achter de rokken uwer tante wegkruipen.”

»Ik moet wel betwijfelen, of kapitein Starkey een Engelschman is,” riep Desmond, die niet minder in drift ontstoken was dan de beide vrienden, »maar daar mijne ouders ontwijfelbaar daar gewonnen en geboren zijn, zoo verzoek ik, dat gij het niet waagt mijne landslieden als volk....”

Daar op dit oogenblik sennora Arguellas bij ons binnentrad, bedwong Desmond zich, hoewel met veel moeite. De dame scheen zeer verwonderd over het voorkomen van het gezelschap, dat zij pas zoo kort geleden verlaten had, maar ging met den kapitein op diens verzoek in huis, en liet hare overige gasten als zoo vele steenen beelden staan.

Tien minuten later vernamen wij, dat kapitein Starkey het huis verlaten had, nadat hij sennora Arguellas verzocht had, ons te melden, dat de Neptunus den volgenden morgen ten negen ure zonder fout onder zeil zou gaan. Dit berigt deed een nieuwen woordentwist, en daarop een stroom van bittere woorden van wrok, verachting en haat bij de achtergeblevenen ontstaan, en eens scheen een tweegevecht tusschen den luitenant Arguellas en Desmond onvermijdelijk, daar de laatstgenoemde veel lust scheen te hebben, den een of ander tot regtvaardiging en eerredding van zijne eigene Engelsche afkomst, naar de eeuwigheid te zenden. De twist werd echter bijgelegd, en het gezelschap scheidde in eene zeer onaangename stemming.

Den volgenden morgen waren wij allen op den bepaalden tijd aan boord. Kapitein Starkey ontving ons met beleefde onverschilligheid, en ik bemerkte, dat de honende verachting, die Dupont en de luitenant op hun gelaat zoo veel mogelijk deden uitkomen, den kapitein volstrekt niet scheen te treffen of wrevelig te maken. Toen echter donna Arguellas met een afgewenden blik en minachtende houding hem voorbijging, terwijl zij met donna Antonia naar de kajuit ging, en in het voorbijgaan hare mantilla digter om zich heentrok, alsof zij — ten minste zoo legde ik hare beweging uit — zich niet door de aanraking met een lafaard wilde bezoedelen, toen vloog hem het bloed naar het gelaat, en ik zag hem trillen van aandoening. Maar deze pijnlijke uitdrukking was

zeer vlugtig, en weinige minuten daarna waren de trekken van den kapitein weder zoo ernstig en koud als te voren. Het bleek echter spoedig, dat hij zekere grenzen bepaald had voor de jegens hem aan den dag gelegde minachting. Dupont trad namelijk naar hem toe, en liet zijne gedachten luid worden, daar hij, zoodat eenige matrozen der bemanning het duidelijk hooren konden, het woord »lâche" uitsprak, en daarbij den kapitein strak aanzag. Hij was Starkey voorbijgegaan, maar deze hield hem als met een ijzeren greep vast, keerde hem weder om en zeide:

»Luister eens, mijnheer. Het is mij persoonlijk geheel onverschillig, wat gij van mij denkt of zegt; maar ik ben kapitein op dit schip, en zal niemand toestaan, mij in het aangezigt der bemanning te beleedigen, en daardoor mijn gezag over hen te ondermijnen. Waag het nog eens, u zoo jegens mij te gedragen, dan laat ik u dadelijk in arrest zetten of in de boeijen slaan, totdat wij te Jamáica komen."

Daarop schoof hij zijn niet weinig onthutsten toehoorder ter zijde, en ging naar voren. De passagiers, negers zoowel als blanken, waren allen aan boord, het anker was geligt, de boeg van het schip wendde zich langzaam, en eenige minuten later staken wij met eene flaauwe koelte in zee.

Het was niet mogelijk slechts eenige uren aan boord van den Neptunus door te brengen, zonder te bespeuren, dat de kapitein — mogt het hem dan al aan moed tot een tweegevecht ontbreken — toch een bijzonder goed zeeman was, en dat zijn scheepsvolk — een dozijn van de knapste matrozen, die ik ooit zag — onder de stiptste krijgstucht stond en uiterst bedreven was. De dienst aan boord ging zoo stipt, vlug en zonder gedruisch van de hand, alsof het een oorlogschip was, en een gevoel van vertrouwen, dat als een storm of eenig ander onheil op zee ons overkwam, wij gerust op des kapiteins bedrevenheid in zijn vak mogten bouwen, werd weldra door iedereen aan boord stilzwijgend erkend te bestaan. Gelukkig was het weder zeer fraai en slechts de wind zeer flaauw en veranderlijk, zoodat wij verscheidene dagen achtereen de blaauwe bergen van Jamaica voor ons zagen, zonder dat er in den afstand tusschen ons en hen bijkans eenige verandering was te bespeuren. Eindelijk stak er eene koelte uit het noordwesten op, en wij naderden nu allengs kaap Morant. Wij passeerden die, en liepen des morgens ten twee ure de bogt in, waar men de zeereis bijkans voor geëindigd mogt houden. Dit was voor de kajuitpassagiers een groote troost, veel grooter dan gewoonlijk de vreugde der bewoners van den vasten wal is, als zij de eentoonigheid van een scheepsleven vaarwel mogen zeggen. Ieder van de passagiers moest natuurlijk zich aan eene gedwongenheid onderwerpen, die uiterst onaangenaam was. De kapitein presideerde aan tafel met koele beleefdheid; het gesprek, als men het ten minste zoo mag noemen, bepaalde zich tot vragen en antwoorden en enkele woorden, en wij waren allen ten slotte hartelijk blijde, dat wij ons laatste middagmaal aan boord van den Neptunus genuttigd hadden.

Toen wij kaap Morant omzeilden lagen alle passagiers, op mij na, te bed, en een kwartier uurs later ging ook kapitein Starkey naar omlaag, en hield zich, gelijk ik naderhand vernam, in zijne kajuit bezig met zijne papieren in orde te brengen. Ik echter was te zeer in spanning, om te kunnen slapen en ging nog lang met Hawkins, den bootsman die juist de wacht had, op het dek heen en weer, terwijl ik de vuren gade sloeg, op de mij welbekende kust, die ik een jaar geleden verlaten had, met heel weinig hoop ze ooit weder te zien. Terwijl ik zoo landwaarts zag verspreidde zich een breede roodachtige gloed over de zee, als een roodachtig maanlicht, en toen ik haastig omzag, zag ik dat dit de weerschijn was van een groote vuurzuil, die uit het groote luik omhoog steeg, dat twee matrozen om eene of andere reden geopend hadden. In mijn nog altijd zwakken toestand bedwelmde dit schrikkelijke schouwspel mij een oogenblik zoo geheel en al — want dadelijk kwamen mij al de vaatjes buskruid voor den geest, die ik wist dat aan boord waren — dat ik zeker over boord zou gevallen zijn, zoo ik mij niet onwillekeurig aan een hoofdtouw had vastgehouden. De ontzettendste kreet, dien men op zee hooren kan, die van brand! brand! weergalmde door mijn kloppend en suizend hoofd en deed mij bijkans mijne bezinning verliezen. Slechts met halve bewustheid zag ik hoe de manschap wild heen en weer liep en schreeuwde, en hoe de vlugge gespierde gestalte van den kapitein van den kajuitstrap op het dek sprong. Met den roeper gebood hij dadelijk stilte, en toen volgde het bevel het groote luik te sluiten, ten einde het vuur zich niet verspreiden zou. Dit geschiedde oogenblikkelijk, waarbij de kapitein zelf mede de hand aansloeg, en toen begaf hij zich naar beneden. De twee of drie minuten, die hij wegbleef schenen ons eene eeuwigheid, en het besef dat ons leven geheel alleen van zijn overleg en geestkracht afhing, scheen zoo algemeen dat niemand een woord sprak, niemand een vinger verroerde, voor hij weder op het dek verscheen, reeds zwart en verzengd van de vlammen en een voorwerp in zijne armen slepende dat een lijk scheen. Hij wierp zijn last op het dek, liep toen driftig naar Hawkins en mij toe, en fluisterde mij zacht en haastig in:

»Ga naar beneden Eduard en wek de passagiers, en gij, Hawkins, haal de pistolen uit de commode in de kajuit. Maar haast u! Leven en dood hangt aan een minuut!"

Toen keerde hij zich tot de onthutste maar opmerkzame matrozen, en zeide:

»Mannen, gij weet wel dat ik u nooit of nimmer zou bedriegen. Luister dus wel. Dat bezopen zwijn hier, de bediende van den luitenant Arguellas, heeft met zijn kaars den brandewijn aangestoken, dien hij stelen wilde, en het ruim is nu al zoo vol vuur, dat het dwaasheid zou wezen een enkel oogenblik aan blusschen te denken!"

De bemanning stiet eenstemmig een kreet van schrik uit, en allen sprongen onwillekeurig naar de sloepen, maar de bevelende stem van den kapitein deed hen dadelijk weder stand houden.

»Wilt gij mij wel laten uitspreken?" riep hij. »Overijling en schrik kunnen ons allen doen vergaan, maar met moed en standvastigheid kan nog ieder menschenleven gered worden, eer de vlam het kruid bereikt. Denk er aan," voegde hij er met eene sterkere stem bij, en spande de haan der twee pistolen, die Hawkins hem gebragt had, »dat ik den eerste die mijne bevelen niet stipt nakomt, een kogel toezend, en gij weet dat ik zelden misschiet. En nu aan het werk, — bedaard, moedig en met kracht!"

Het was opmerkelijk te zien welk een invloed de moedige, bedaarde en bevelende taal des kapiteins op de manschap maakte. De panische schrik, die hen eerst had overvallen, scheen voor moed en vastberadenheid geweken te zijn, en in ongeloofelijk korten tijd waren de sloepen ingezet.

«Goed zoo, mijne brave jongens!" riep Starkey. »Ik herhaal het u, wij hebben tijd genoeg. Vier uwer," — hij noemde ze bij namen, — »blijven bij mij. Drie anderen gaan in ieder van de groote booten, twee in de kleine sloep, en brengen die op zijde van het schip. Een overhaast opdringen of nuttelooze drift zou de sloepen doen omslaan, en wij zullen thans in staat zijn, ten minste een valreepstrap vrij te houden."

De passagiers waren middelerwijl half gekleed op het dek gestoven, en allen waren bij de eerste tijding geheel verbijsterd geraakt, want ieder wist hoe veel kruid wij aan boord hadden. Op het oogenblik dat de sloepen aan stuurboordszijde van ons schip aanlegden, drongen de mannen, zoowel blanken als negers, met onbesuisde drift de vrouwen en kinderen voorbij, blijkbaar zonder er zich aan te bekreunen, wie zij op deze wijze opofferden, als zij maar zelf in de booten zich redden, en den onder hunne voeten dreigenden vulkaan ontsnappen konden. Maar kapitein Starkey dreef hen met behulp van de vier kloeke matrozen, die hij daartoe uitgekozen had, zonder mededoogen terug.

»Terug, terug!" riep hij, »het gaat hier even als bij eene begrafenis, — eerst de vrouwen en de kinderen, dan oude lieden. Laat sennora Arguellas in de boot, dan de jonge dame daar, hare dochter, spoedig, spoedig!"

Toen donna Antonia, die meer dood dan levend was in de boot afgelaten zou worden, barstte met een ontzettenden slag plotseling het groote luik open en een hooge vuurzuil schoot daaruit op. De verschrikte passagiers barstten in een ontzettend gejammer uit en verdrongen en liepen elkander onder den voet, terwijl zij trachtten den valreepstrap te bereiken. Dupont wrong zich met waanzinnige wanhoop door de matrozen heen, en drong Antonia zoo plotseling en zoo hevig vooruit, dat zij, zoo de gespierde kapitein Starkey dat niet met inspanning van al zijne krachten belet had, voorover in het water zou gevallen zijn.

»Terug, onbeschofte lafaard! terug!" brulde kapitein Starkey, woedend over het gevaar dat de jonge dame geloopen had, greep daarbij Dupont woest bij de kraag, wees met de andere hand, waarin hij de pistool hield, naar de rugvinnen van eenige haaijen, die bij den helderen gloed der vlam slechts weinig vademen van het schip af zigtbaar waren en zeide: »Zie eens dien kant uit, sennor; en gij jongens, smijt ieder in zee, die vooruitdringt eer het zijne beurt is.»

«Ja, kapitein," was het werktuigelijk gegeven antwoord.

Deze vreeslijke bedreiging herstelde dadelijk de orde weder. De zwarte vrouwen en kinderen werden vervolgens ingescheept en de boot scheen vol te zijn.

»Zet af!" luidde het bevel; »de sloep gaat zoo diep als zij kan voor uwe veiligheid!"

Daar hoorde men een roep, flaauw als het weenen van een kind, uit de sloep; de kapitein hoorde en verstond dien oogenblikkelijk.

»Toef nog een oogenblik," zeide hij, »laat sennor Arguellas naar beneden, en maak dan spoedig dat gij wegkomt!"

De volgende boot was even spoedig beladen, de negers, jong en oud, op een na, en de drie Amerikanen vulden het.

»Gij zijt een edele jongen!" riep Desmond en poogde den kapitein bij de hand te grijpen, »en ik was een gek, dat ik...."

Weg, weg!" riep Starkey, »het is hier tijd noch plaats voor laffe complimenten."

Het bevel van af te zetten was reeds over des kapiteins lippen, toen zijn blik toevallig op mij viel, die stijf van ontzetting digt achter hem tegen de verschansing stond.

»Wacht nog een oogenblik," riep hij, »hier is een knaap, wiens zwaarte u geen hinder zal doen!" Daarbij nam hij mij met de beide armen op, liet mij voorzigtig in de boot afzakken, en fluisterde mij toe: »Vaarwel, Eduard; groet uwe ouders van mij, als ik ze niet meer mogt zien!"

Nu was nog alleen de jol overig, die hoogstens acht personen met veiligheid kon bevatten, en wij vroegen onszelven al bevende af, hoe zij buiten de twee matrozen, die haar voerden, nog den luitenant Arguellas, Dupont, den achtergebleven neger den kapitein en de vier matrozen zou kunnen dragen. Zij werden echter allen, met uitzondering van Starkey, spoedig ingescheept.

»Kan de jol nog iemand dragen?" riep Starkey naar beneden, en hoewel zijne stem nog even vast en moedig was als zijn gelaat, ontging het mij toch niet, dat hij ondanks zijne vastberadenheid doodsbleek was geworden.

»Dat zullen wij en dat moeten wij wel beproeven, omdat gij het zijt," riep men uit de boot, »maar dan zijn wij overvol, vooral daar het om ons heen krioelt van haaijen."

»Wacht nog een oogenblik — «ik kan het schip

niet verlaten, zoolang er nog eene levende ziel aan boord is!"

Haastig liep hij naar voren en verscheen weldra weder op den valreepstrap met den nog altijd bewusteloozen bediende van den luitenant Arguellas, den bewerker van al het ongeluk, in den arm, dien hij nu in de jol liet afzakken. Die er in zaten, gaven een kreet van misnoegen, maar het hielp hen weinig, want het volgende oogenblik was de vanglijn losgeworpen en de kapitein riep:

»Roeit op nu, als gij uw leven lief hebt!"

De aandrift tot zelfbehoud was te magtig, dan dat niet de riemen ijlings te water gebragt zouden worden, en de boot verwijderde zich van het schip.

Toen nu allen, op kapitein Starkey na, het schip verlaten hadden, hield deze de hand boven de oogen en zag strak naar de kust. Vervolgens riep hij de voorste boot aan en riep haar toe:

»Men moet ons reeds lang van het strand gezien hebben, er moeten loodsbooten uitgegaan zijn, hoewel ik er nog geen zie. Als gij er een ontmoet, zeg haar, dat zij zich herwaarts spoedt, dan kan ik eenige hoop op redding hebben."

Dat geheele tooneel, deze lange doodsangst, tot wier verhaal ik, zoowel volgens mijne herinnering, als die van anderen, zoo veel woorden heb moeten bezigen, moet gelijk Desmond mij later verzekerde, slechts acht minuten geduurd hebben, van het oogenblik af, dat Sennora Arguellas in de boot gelaten werd, tot dat waarop de laatste boot van het ongelukkige schip Neptunus afstiet.

Mijn leven lang zal ik de akelig-schoone verhevenheid van het schouwspel, dat het in vlammen staand schip opleverde, niet vergeten — het eenigste voorwerp, dat wij in de grenzelooze duisternis die den oceaan bedekte, konden onderscheiden, — een indruk die natuurlijk nog versterkt werd door de gedachte en de trouwe pligtsvervulling en heldhaftige zelfopoffering van den man zonder wiens standvastigheid en tegenwoordigheid van geest, wij allen aan een zekeren dood gewijd waren geweest. Wij waren geen driehonderd ellen van het brandende schip af, toen de vlam die overal door de luiken drong, ook het want en de weinige bijstaande zeilen aantastte, en ons in lijnen van vuur den volledigen omtrek van het schip en zijn tuig vertoonde. Om de hoop op redding waarvan hij gesproken had, niet geheel onmogelijk te maken, was kapitein Starkey naar het einde van de boegspriet gegaan, nadat hij eerst den kluiver en fok had losgesneden. Hier was hij eene korte poos voor de vlammen veilig, maar wat was dit anders dan bloot eene verlenging van zijn bitteren doodstrijd?

De sloepen vergrootten steeds meer en meer den afstand tusschen hen en het brandend schip, en er heerschte onder ons eene doodelijke stilte, die alleen door den afgemeten slag der riemen werd afgebroken, en menig oog was met onbeschrijfelijken angst naar de kust gerigt, in de hoop de uitgeloopen loodsen te ontdekken. Eindelijk hoorden wij een duidelijken toeroep, die door alle matrozen vrolijk beantwoord werd, voor ons uit — mijn kloppend hart stond bij dat geluid bijkans stil van vreugde, en oogenblikkelijk daarop schoot eene loodsboot uit de duisternis ons op zijde; vlak daar achter een tweede.

»Wat is dat voor een schip?" riep een man, die voor in de eerste boot stond.

»De Neptunus," was het antwoord, »en de man die daar op de boegspriet staat, is kapitein Starkey."

Ik sprong driftig op en riep met inspanning van al mijne krachten:

»Honderd pond voor de boot, die het eerst het schip bereikt."

»Ei, dat is immers de jonge Mainwaring, naar zijn gezigt en stem te oordeelen," riep de voorste loods, die mij herkend had. »Hurrah dan, dat gaat er op los!"

Daarmede schoten de beide booten ons voorbij naar het schip toe, met alle mogelijke krachtsinspanning, maar blijkbaar zonder iets te vermoeden van het gevaar, dat zij liepen. Ongeveer eene minuut later kwam eene andere kustboot bij ons, maar bleef ons op zijde, nadat men door eenige vragen, van den staat van zaken ingelicht was. Deze nam ons een gedeelte van onze levende lading af. Alle drie de booten, maar vooral de kleinste, gingen namelijk te diep in het water, dan dat wij ons nog buiten gevaar konden rekenen.

Ik ben niet in staat de ontzettende spanning te beschrijven, waarin wij ons, gedurende al deze voorvallen bevonden; — nog heden ten dage is de herinnering daarvan mij uiterst pijnlijk. Ik sloot de oogen en luisterde in ademlooze en gespannen verwachting of niet eene ontploffing aan alles een einde zou maken. Eindelijk had zij plaats — ten minste ik dacht het en sprong krampachtig van mijne zitplaats op. Mijn brein was zoo prikkelbaar en al te gevoelig — stellig voor een deel het gevolg van mijne jongste ziekte en dezen laatsten schrik — dat ik het luide vreugdegejuich van de bemanning der booten met de gevreesde ontknooping verwisseld had. De boegspriet van wier einde een touw afhing, was onbezet, en de twee loodsen die de kapitein waarschijnlijk van het dreigend gevaar verwittigd had, roeiden zoo hard zij konden van het schip af. Telkens werd er onder ons een vreugdegejuich aangeheven, terwijl ik met ingehouden adem en starenden blik, beurtelings de omhoogstijgende vuurzuil van het brandende schip, en de hard roeijende loodsboot beschouwde. Op eens schoot een geweldige vlam uit het schip ten hemel, gevolgd door een bedwelmenden lang aanhoudenden donderslag. Ik viel om of werd omgeworpen — ik weet het zelf niet, de sloep waggelde als ware zij in een maalstroom geraakt, toen hoorde men een geplof en gesis van vele groote ligchamen, die van eene groote hoogte in het water vielen, en toen volgde op den verblindenden gloed en verdoovenden slag, de diepste stilte en de dikste duisternis, waarin

men zelfs zijn naaste buurman niet meer kon onderscheiden. De stilte werd afgebroken door een luid vrolijk geroep uit een der loodsbooten; wij herkenden de stem en een eenparig gillend vreugdegejuich gaf den wakkeren zeeman te kennen, dat wij hem hoorden, en hoe verrukt wij waren om zijn behoud. Een half uur later waren wij behouden aan land; en daar schip en lading beide geassureerd waren, was het resultaat van deze verschrikkelijke reis, slechts een groot verlies voor de kas der assurantiemaatschappij.

Door de bemoeijingen van Desmond werd bij inschrijving een prachtig stuk zilverwerk gekocht en kapitein Starkey aangeboden, op een openbaren maaltijd, die te zijner eere in Kingston plaats greep — eene gebeurtenis, die verscheidene inwoners daar nog wel zal heugen. — Toen kapitein Starkey zijn dank te kennen gaf voor de hem bewezene eer, ontwikkelde hij tevens de redenen zijner zoo bepaalde weigering van een tweegevecht aan te gaan met Dupont, waaromtrent reeds een half dozijn verschillende lezingen op het eiland in omloop waren.

» Reeds vroeg," zeide hij, » heb ik mijn vader en mijne moeder verloren, en eene bejaarde tante van mij, mevrouw W., zorgde met moederlijke liefde voor mij. Haar echtgenoot — een man, dien velen zich nog wel herinneren kunnen, want zijn naam was bij het leger zeer gunstig bekend — was in de tweede maand na hun huwelijk in een tweegevecht gebleven. Mijne tante leidde voortdurend een zeer treurig leven, tot ik mijn negentiende jaar bereikt had; en het gestadige, stille lijden van dit edel gemoed maakte een zeer diepen indruk op mij, en ik leerde het barbaarsche gebruik, dat het leven van mijne pleegmoeder zoo vergiftigd had, zoo zeer haten en verfoeijen, dat de plegtige gelofte, die zij op haar sterfbed met een bijna onhoorbare stem nog van mij verlangde, naauwelijks noodig was geweest, om mij tot het vaste besluit te bewegen, nimmer en in geenerlei omstandigheden een tweegevecht aan te gaan. — Wat mijn gedrag gedurende dien ongelukkigen brand van den Neptunus betreft, dat mijn vriend Desmond zoo onverdiend en vleijend geprezen heeft; ik kan slechts zeggen, dat ik bij die gelegenheid niets meer gedaan heb, dan eenvoudig mijn pligt was. Wij beide, hij en ik, behooren tot een stam van zeelieden, onder wier eerste en heiligste grondbeginselen datgene behoort, dat de kapitein steeds de laatste moet zijn, die zijn schip verlaat of prijs geeft. Bovendien moest ik de ellendigste lafaard van Gods aardbodem geweest zijn, als ik geaarzeld of het hoofd verloren had in de tegenwoordigheid van.... van omstandigheden die.... die hoofdzakelijk, die ik wil zeggen...."

Hier werd kapitein Starkey geweldig verlegen en bleef steken; hij was blijkbaar geen geoefend redenaar, maar of het de veelzeggende uitdrukking op sennor Arguellas gelaat was, dat op dit oogenblik juist naar den spreker toegekeerd was, of wel de blik dien de kapitein naar de galerij wierp, waar hij den ernstigen blik van sennora Arguellas, of het vurig, schroomvallig oog en de gloeijende wangen van donna Antonia ontmoette, — wat van beide het was dat hem zoo geheel den zamenhang deed verliezen, kan ik niet zeggen — genoeg hij stotterde en stotterde al voort op de treurigste wijs, schoon het geheele gezelschap met ongewone welwillendheid hem toejuichte en in de handen klapte, om hem tijd te geven zich te herstellen. Hij kon echter den eenmaal verloren draad niet terugvinden, en nadat hij nog eenige onverstaanbare gezegden uitgestameld had, ging hij zitten — zigtbaar zeer verhit, verlegen en alles behalve op zijn gemak — onder een kleinen storm van hartelijk gelach en bravo-geroep.

Ik heb hier slechts weinige woorden bij te voegen. Kapitein Starkey heeft zich nu reeds sedert lang in de Havanna met der woon gevestigd, en donna Antonia is nu reeds even zoo lang mevrouw Starkey. Voor zoo ver ik weet, heeft men reeds drie kleine Starkey's naar de kerk ten doop gedragen, en de kapitein is thans een rijk en gelukkig man. Wat er van Dupont geworden is weet ik niet en het kan mij ook niet schelen. De luitenant Arguellas heeft het tot majoor weten te brengen, en naar ik begrijp moet hij dezelfde majoor Arguellas zijn, die zoo als de nieuwspapieren onlangs hebben medegedeeld, korteling bij den aanval der roovers, onder generaal Lopez op Cuba, ligt gekwetst is geworden. Desmond is consul-generaal der Vereenigde Staten in Para aan de Amazonen-rivier, en staat voortdurend in vriendschappelijke betrekkingen met Starkey, en ook ik ben, gelijk men wel aan mijn voorkomen zien kan, Goddank nog vrolijk en gezond.

DE HARINGVANGST IN DE NOORDZEE.

De ter haringvangst bestemde schepen waren tot kortelings verpligt hunne netten niet uit te werpen dan op den 24 Junij, St. Jansdag. Alsdan, nadat op alle haringschepen het gebed voor eene goede haringvangst gedaan was, wierpen zij hunne netten voor het eerst uit, hetwelk bij hen bekend is onder de algemeene benaming van schieten, of de vleet over boord werpen. Eene vleet van een ter haringvarend schip, is zamengesteld uit 48 netten, hebbende ieder 18 à 19 voet en de diepte van 7½ voet, op welks boveneind de speerreep, zijnde een end trots met vloten of kurken, vast is, (zijnde dit een vaâm korter dan de lengte van het net), ten einde het drijven van hetzelve te bevorderen, wordende nu op de speerreep van ieder net een eind gesplitst, hebbende de lengte van 7½ vaâm, seizing genaamd; het andere end van deze seizing wordt eerst op eene reep (zijnde een ligt kabeltouw), en dat op eene houten boei of ton vastgestoken, door welker behulp nu, daar de boeijen op de oppervlakte van het water drijven, de netten niet dieper dan 16 voet zinken. Wanneer nu een schip zal schieten, bergt men eerst de zeilen,

uitgenomen zoo veel achterzeil als noodig is, om het schip aan de wind te houden, dan werpt men het eerste net over boord, op welks achtereind de reep vast is, en waarop de seizings en boeijen der overige netten vast zijn; op dit eerste net is geen boei, maar hetzelve dient voornamelijk om de vleet uit te drijven. Op dit net zijn elf andere vast, welke ieder bijzonderlijk door op elkander volgende boeijen of tonnetjes aangeduid worden. Het eerste tonnetje is gemerkt met den naam van den stuurman en de plaats, waartoe het schip behoort, de twaalfde ton is grooter dan de andere, waardoor men kan zien, dat een vierde der geheele vleet uit is; de volgende twaalf netten zijn insgelijks aan elkander vast, en op dezelfde wijze aan de reep, en zoo voorts van 12 tot 12 netten; de reden, waarom alle netten niet aan elkander vast zijn, is, dat het somwijlen bij het inwinden gebeurt, dat men verpligt is, het net om te nemen, en men zulks niet gemakkelijk zoude kunnen doen, wanneer alle de netten aan elkander vast waren. Al de netten uitgedreven zijnde, met de 48 daarop zijnde boeijen, steekt men nog 20 vaam van de reep, en neemt men dezelve voor op, door eene opene kluis, voor welke vleet, die nu eene lengte van 900 vadem of 5400 voet beslaat, men zich laat drijven, totdat de tijd van inhalen daar is.

Alvorens echter hier aan te beginnen, zullen wij de bemanning en derzelver verschillende benamingen van eene haringbuis opgeven. De equipagie bestaat uit 15 koppen, als: een schipper of stuurman, een stuurmansmaat, een kok, een wantinnemer, een wantstaar, vier spilloopers, een bolleman, een oudste, een jongste, een reepschieter, (een jongeling van 16 a 18 jaar oud.) een speerophaalder, en een afhouder, zijnde de laatste een kleine jongen. Ziedaar nu het zamenstel, zullende ik gelegenheid hebben, bij het verhaal hoedanig de netten ingenomen worden, de werkzaamheden van deze verschillende manschappen op te geven.

Wij hebben het schip gelaten, liggende voor zijne vleet uitgestrekt, waarvan het eind of de reep nu om het spil ligt. Deze wordt nu door de vier spilloopers (die alleen hun rood hemd, onderbroek en kousen aan hebben), ingewonden. De afhouder zit achter het spil, houdt af, en geeft de reep of het touw, dat men inwindt, omlaag, waar de reepschieter dezelve aanneemt, en wegschiet voor den mast in schijven, die van boord tot boord loopen. Wanneer nu het eerste tonnetje, waarop de netten zijn, nabij de kluis is, door welke de reep loopt, wordt zulks, benevens de seizing, door den jongste van de reep afgestoken, zijnde dit zijn werk voor de geheele vleet; het net geeft hij nu over aan den oudste, die het achter bij den last over de rol brengt, hetzij aan stuur- of bakboordszijde, naarmate de vleet uitstaat. Bij de rol staat de speerophaalder, meestal insgelijks een jongeling, om de vlotten van den kop der rol vrij te houden. Hetgeen men last noemt bestaat uit een vierkanten opgeslagen bak of krebbe, waarop de haring uit de netten geschud wordt, welke door den stuurmansmaat, wantinnemer en wantstaar, op deze plaats ingehaald worden; op den last zijn openingen, waardoor de haring in de vierkante afschutsels in het ruim, laanruimen genaamd, valt. Achter deze afschutsels is het wantruim, waarin de netten, zoodra de haring er uit is, door den kok omlaag geschoten worden. De schipper of stuurman, en bolleman gaan waar zij noodig zijn, en bij mooi weder, of wanneer er weinig haring in de vleet steekt, staan zij gedurende dien tijd te kollen, om kabeljaauw te vangen, dat een voordeel voor den schipper is. Aldus heeft ieder zijn vast werk, en gaat het zeer gemakkelijk bij handzaam weder, doch bij hollen zee, harden wind, of wanneer er vele speerhaaijen achter den haring zitten, heeft ieder zijne handen vol, en kunnen zij een zweetje halen, bij het inhalen der vleet. Nadat deze nu binnen boord is, wordt het dek wat afgespoeld, en ieder gaat wat uitrusten, totdat de zon uit de kimmen te voorschijn komt. Alsdan is het de tijd om den haring te kaken, hetwelk aldus plaats heeft. Vooreerst heeft de man, die kaken moet, aan de twee voorste vingers der linkerhand eene lederen en eene wollen vingerling, die zij gelmoffen noemen, zijnde de lederen voor het doorsteken van het kleine puntige mes, dat van onderen bewoeld is, en hetwelk hij in zijne regterhand heeft, tusschen den duim en voorsten vinger, met een stropje om den pink en achtersten vinger vastgemaakt; de wollen dient tot bescherming voor het steken der scherpe graatjes. Hij vat daarop den haring op het dikste, nabij den kop in de linkerhand, steekt vervolgens de punt van het mesje achter de kaak in, en haalt met eenen ruk de gal en het ingewand uit den haring.

De daartoe bestemde manschappen, aldus van hunne wapenen voorzien, zijn de stuurmansmaat, kok, wantstaar, bolleman, oudste, jongste, reepschieter, speerophaalder en afhouder, negen in getal. Deze plaatsen zich in eenen halven cirkel van stuurnaar bakboord, achter den last boven het wantruim op het dek. Ieder heeft een mandje vol haring voor zich staan, en in hun midden drie ledige mandjes, waarin iedere soort, als volle, ijle en maatjes haring afzonderlijk moet geworpen worden. De wantinnemer staat op den last, ten einde te zorgen, dat de mandjes der kakers steeds vol zijn, met den haring, dien hij uit de laanruimen of krebbe schept, wordende de gekaakte haring insgelijks door denzelfden persoon in den warbak, die bij den mast geplaatst is, gegooid met den uitroep: »spillooper, volle, ijle, of maatjes haring!" naar mate van de soort. De spilloopers doormengen ze met zout en leggen ze in de tonnen, die na drie of vier dagen nog eens opgehaald en voor goed gepakt worden.

DE VLOEK.

Drie schetsen uit de geschiedenis van Gelre.

Door SAMUEL.

I.

DE PROFETIE (1343).

Wie immer Nijmegen, de oude keizersstad, heeft bezocht, heeft gewisselijk ook het Valkenhof gezien, en welligt meer dan eens verwijld op die plaats, waar staat geschreven:

Weet gij mij een' plaats te noemen,
Die op zoo veel schoons kan roemen?

En te regt staat dat daar. Wanneer gij daar op die hoogte verwijlt, met den breeden Waal aan uwe voeten, de lommerrijke schaduw boven uw hoofd, het liefelijk groen rondom u, en het vergezigt over de heuvelen der Lage Veluwe voor u; wanneer gij daar aan uwe regterhand aan den horizon de Duitsche bergen ziet blaauwen, of aan uwe linkerhand het nederige dorpje Lent u als het ware toelacht; dan geniet gij met volle teugen de schoonheid der natuur, die u eenen Schepper predikt, wiens almagt deze tooneelen uit het niet te voorschijn riep. Maar wanneer gij dan uwe geschiedkundige herinneringen u voor den geest haalt, en gij herdenkt, hoe hier eenmaal het vaste en sterke slot Valkenhof stond; dan verwondert het u niet, dat het eenen Cesar in de gedachten kwam, juist hier een burg te stichten; dat keizer Frederik Barbarossa het niet beneden zich achtte, het slot, door de stroopende Noormannen vernield, te herbouwen, en dat Karel de Groote, Aken, zijn troetelkind, dat aan hem zijne geboorte verschuldigd was, soms kon verlaten, om rustige en genoegelijke dagen tusschen de aloude muren van het Valkenhof te slijten.

De tijd, die alles vernielt, zou welligt de muren van dezen burg nog verschoond hebben, hadden niet de win- en sloopzucht der menschen, de hydra der omwenteling en der verkeerd begrepen vrijheidszucht, de schennige handen naar dit slot uitgestrekt, en die muren geslecht, die welligt nog eeuwen hadden kunnen stand houden. Dank zij echter hem toegebragt, in wiens borst nog eerbied genoeg huisde, om de beide kapellen, de Heidensche en die van Karel den Groote — de eerste nog genoegzaam ongeschonden, de laatste als eene schoone ruïne — te bewaren. Het zijn twee aloude getuigen, die ons in sprekend schrift toeroepen, dat de à l'Anglaise aangelegde wandelplaats eens eene andere en hoogere bestemming had dan thans. Wij willen ons dan gaarne verledigen, onzen lezers eene kleine schets te geven van het kasteel, zoo als het er uitzag in den jare 1343, den tijd, waarop onze schetsen aanvangen.

Door eene hooge en ruime poort, behoorlijk tegen vijandelijken overval beschermd, komt gij op eene groote plaats, aan welker regterzijde een hooge muur vol nissen is. Eenigzins aan uwe linkerhand ziet gij de achtkante kapel, wier stichting aan de Romeinen wordt toegeschreven; het gemetselde dak en de steenen galerij geven u een denkbeeld, niet alleen van de stevige bouworde van den tijd, die haar deed verrijzen, maar ook van de grijze oudheid, in welke hare geschiedenis zich verliest. Aan uwe regterzijde ziet gij eene groote kapel, wier stichting gemeenlijk aan Karel den Groote wordt toegeschreven, en die uit zwaren duifsteen gebouwd is. Nadat gij over het ruime en breede voorplein tusschen de beide kapellen zijt doorgegaan, ligt daar voor u het stevig gebouwde en ruime rijkspaleis, uit zwaren duifsteen opgetrokken, en zich hoog boven alle rondomstaande gebouwen verheffende. Een breede en zware trap brengt u naar eene groote en hooge voorzaal, waarin de verschillende deuren tot ruime kamers geleiden, van welke die aan de rivierzijde een heerlijk uitzigt opleveren. Onder die voorzaal en het geheele gebouw vindt gij diepe, holle, zwaargewelfde kelders, vroeger deels tot het bewaren van voorraad, deels tot gevangenissen gebruikt, en welker muren, zoo zij spreken konden, u geschiedenissen konden verhalen, waarvan u de haren zouden te berge rijzen.

Eer wij aan de geschiedenis beginnen, die wij wenschten u te leveren, willen wij nog een enkelen historischen blik slaan op de vroegere geschiedenis van het wijdberoemde slot, in hetwelk wij u hebben binnengeleid. Hier op deze plek staan nog de voetstappen van eenen Cesar, eenen Drusus, eenen Germanicus; hier rustte Karel de Groote menigwerf van de vermoeijenissen en zorgen zijner wereldheerschappij uit en vierde er bij voorkeur het feest, aan de herdenking van 's Heeren dood en opstanding gewijd; hier verdeelde hij zijn rijk met alle plegtigheid onder zijne drie zonen: Karel, Lodewijk en Pepijn; van welke de tweede hier menigwerf huisvestte, en ook hier onder zijne drie zonen: Lodewijk den Duitscher, Karel den Kale en Karloman, het rijk verdeelde. Hier had geween en gejuich plaats; geween, toen de keizerin-weduwe Theophana Augusta hier den laatsten adem uitblies; gejuich, toen keizer Hendrik III hier zijne schoone bruid Gunehilde binnenleidde, en zijn bruiloftsfeest met de pracht en den luister vierde, aan zijnen rang geëvenaard. Hier eindelijk aanschouwde keizer Hendrik IV het eerste levenslicht, en had de gebeurtenis plaats, welke wij den lezer vermelden willen.

Het was het jaar onzes Heeren 1343. In de groote ridderzaal van het kasteel, dat sedert graaf Otto III van Gelre, die het aan zijnen wettigen gebieder, keizer Frederik II, ontweldigd had, aan de Geldersche graven had toebehoord, zat hertog Reinout II met verscheidene zijner edelen aan tafel. Het was een schoon gezigt, hem daar te zien zitten, dien dapperen en krijgszuchtigen hertog met de bloem van Gelre's adel, magtige en doorluchte heeren, mannen van naam en van eer, en

wier nagedachtenis nog in hunne nakomelingen leeft. Naast den hertog zat, aan zijne regterzijde, de strijdhafte en edele graaf Gijsbert van Bronkhorst, wiens vader, maarschalk Willem, in 1328 tegen de Luikenaars gesneuveld was, en die later bij den dood van zijnen broeder in den slag bij Walef, in 1347, ook heer van Batenburg was geworden, een man, die bestemd was, om eens eene groote rol in de geschiedenis van Gelre te spelen. Aan 's hertogs andere zijde zat de heer van Valkenburg, wel geen Geldersch edelman, maar een der naaste bloedverwanten van den hertog, een man, die later in Gelre een hoogen post bekleed heeft. Naast dezen zat Frederik van Hekeren, wiens adel oud en zuiver was, een leenman van Reinout en grondbezitter van aanzienlijke goederen in het Oversticht, bestemd om eens de hevige tegenstander te worden van heer Gijsbert, met wien hij nu zoo vreedzaam aan tafel zat. Verderop zaten de heeren van Kuilenburg, uit een aanzienlijk geslacht gesproten; van Arkel, uit het roemruchte geslacht van dien naam, en een broeder van den Utrechtschen bisschop Jan van Arkel; de heer van Mechelen, de burggraaf van Nijmegen, de heeren van Vianen, van Zuylen, van Lijnden, van Poederoijen, van Keppel, van Wisch en andere edelen, wier namen minder op de rollen der geschiedenis voorkomen.

Aan het hoofd der tafel, tegenover den ingang, zat de hertog, een man van achtenveertig jaren, zwaar van gestalte en ernstig van gelaat. Maar wat was het, dat het voorhoofd van Gelre's hertog zoo rimpelde, te midden van de feestvreugde der gasten? Wat was het, dat de anders zoo levendige oogen zoo stroef deed voor zich staren, en in die zoo edele trekken eene onrust deed zetelen, die men daarin niet zou gezocht hebben? Had hij niet over al zijne vijanden gezegevierd? Maakte de bisschop van Munster in 1326 geen vrede met hem, door hem in het rustig bezit van Breevoort te laten? Versloeg hij niet twee jaren later de Luikenaars bij Hasselt, en gaf hem deze overwinning niet de aanwinst van Mechelen en andere rijke preuven en goederen? En had hij niet in 1334 aan Frankrijk en Braband getoond, dat de graven van Gelre niet alleen hunne eigene regten, maar ook die van anderen weten te handhaven, toen hij voor het goed regt van Lodewijk van Vlaanderen het strijdzwaard tegen hen aangordde, en Tiel als een nieuwe parel aan Gelre's kroon hechtte? Maar niet alleen krijgsroem was het, die Reinouts schedel met lauweren omkransde, ook zijne overige omstandigheden waren van dien aard, dat men eerder den glimlach des geluks, dan die stroeve trekken op zijn gelaat zou hebben verwacht. Het huwelijk met de rijke erfdochter van Berthout, Sofia, erfvrouwe van Mechelen, toch had hem in staat gesteld, al de schulden, welke zijn vader hem had nagelaten, te betalen, de verpande sloten af te lossen, en later den bisschop van Utrecht eene aanzienlijke som gelds voor te schieten, waarvoor hij bijna geheel Overijssel tot pand kreeg, en de huldiging ontving van de meeste Overijsselsche edelen en steden, die hem trouw zwoeren, totdat de geheele schuld zou zijn afbetaald. En toen hij drie jaren na den dood zijner gemalin, die reeds in 1339 stierf, de hand verkreeg van Eleonora, de zuster van Engelands koning, Eduard III, zoo bekend door zijne aanspraken op den troon van Frankrijk, toen meende men, dat de magt van den graaf haar toppunt bereikt had. Doch grooter en hooger eer was voor hem weggelegd; want in 1339, op den rijksdag te Frankfort, verhief keizer Lodewijk IV het graafschap Gelre tot een hertogdom, en verleende den nieuwen hertog niet alleen het regt tot het dragen van dien titel, maar verbond daaraan ook vele aanzienlijke voorregten.

En toch zat die hertog daar peinzend en stil voor zich heen te staren; en toch nam hij geen deel aan de algemeene vrolijkheid, door den Bourgonje en den Malvezij, den Tokajer en den kruiderwijn in ruime mate onder de gasten ontwaakt. Wat dien hertog deerde? Wat hem zijne wenkbraauwen zoo deed fronsen en zijn gelaat zulk eene sombere tint gaf? Was het de behoefte aan huwelijksgeluk, dat hij zoo moedwillig verworpen had, door zijne deugdzame en edele gemalin Eleonora te verwaarloozen, en met eene nalatigheid te behandelen, die schier met verstooten gelijk stond? Was het omdat hij, terwijl hij zijn zwager Eduard had bijgestaan tegen de Schotten, zoo men meent, door hen gevangen genomen en alleen ontslagen was, op de belofte van niet meer tegen hen te vechten? Maar had hertog Reinout dan niet roems genoeg verworven? En is deze zaak bewezen? Of was het omdat hij zijne kleinodiën verpand had, om koning Eduard tegen Filips van Valois te ondersteunen? Zou dan de erfgenaam van Sofia van Berthout zich door zulk een verlies, voor hem gering, laten nederdrukken? Of was het omdat men in Frankrijk hem openlijk had beticht van poging tot sluipmoord, door middel van vergif, tegen koning Filips bestaan? Had dan hertog Reinout zich niet in Leuven, in de tegenwoordigheid van hertogen, graven en heeren gezuiverd van de blaam, op zijn naam geworpen?

En waarom was hij dan zoo treurig, die hertog? Waarom lagen die groeven in zijn gelaat en krulden die rimpels zich op zijn voorhoofd? Het was, omdat er niet te vergeefs geschreven staat: »Eert uwen vader en uwe moeder, opdat de Heer u zegene in het land, dat Hij u geven zal!" Het was, omdat de vloek des vaders de huizen der kinderen nederrukt. Het was omdat hem eerst kortelings voorspeld was, dat hij geenen natuurlijken dood, niet den dood op het bed van eer, maar eenen plotselingen dood sterven zou, omdat de vloek zijns vaders op zijn hoofd kleefde. Gaan wij daartoe zevenentwintig jaren achterwaarts, ten einde den lezer bekend te maken met hetgeen tot een en ander aanleiding had gegeven.

Reinout I had reeds achtenveertig jaren geregeerd, te lang, zoo het scheen, voor een zoon als

Reinout II, wiens eerzucht hem naar de kroon deed haken. Zoo men wil, stookte deze de steden en edelen, tegen zijn vader op, en, hetzij dat het uit die beweegreden voortsproot, hetzij dat de vlagen van zwaarmoedigheid, somtijds zelfs krankzinnigheid, aan welke de oude hertog leed, sedert de hoofdwond, welke hij in den slag bij Woeringen had ontvangen, daaraan wel het meeste toebragten; nadat de staat van spanning tusschen vader en zoon lang genoeg geduurd had, zeiden verscheidene steden, voorgegaan door Nijmegen, hem de getrouwheid op, en zag hij zich genoodzaakt, wilde hij met eere het veld ruimen, in het jaar 1316 afstand te doen van zijn gezag over Gelre aan zijn zoon Reinout II. Intusschen behield hij nog den titel van graaf, en daarbij eenige bedongene voorregten, die door den graaf van Holland, Willem III, als scheidsman geroepen, werden vastgesteld en door beide partijen goedgekeurd en aangenomen. De jonge Reinout intusschen, niet tevreden met deze beschikking, en welligt door de eene of andere aanleidende oorzaak daartoe geleid, deed zijnen vader in 1318 gevangen nemen en op het huis te Helt in verzekerde bewaring brengen. Dientengevolge zond graaf Willem een leger in Gelre en werden er weder scheidsregters benoemd; graaf Reinout I werd uit zijne gevangenis te Helt ontslagen, doch slechts om kort daarna die gevangenis met eene andere te verwisselen. De ontaarde zoon zette zijn vader andermaal in verzekerde bewaring, en wel nu op het slot te Montfoort, waar hij volgens zijn stand werd behandeld, terwijl zijn zoon onder den titel van »zoon van den grave van Gelre," het bewind in handen had, tot in 1326, toen de oude graaf in zijn kerker stierf, en Reinout II als graaf de teugels des bewinds in handen nam. Zoo als wij reeds gezegd hebben, aan deze euveldaad was hij voor weinig tijds op eene schrikkelijke wijze herinnerd, zijn geweten was op eens vreeselijk opengescheurd, door de voorspelling, hem eerst onlangs gedaan, die ook te midden van het feestgewoel niet ophield, hem met donderende stem toe te roepen: »Bereid uw huis, want gij zult sterven!" en hem des nachts en des daags met het schrikbeeld van den vadervloek vervolgde, dien hij zich door zijne vroegere handelwijs met de oorzaak van zijn leven had op den hals gehaald. Het was daarom, dat het gelaat van dien hertog zoo betrokken zag.

Eensklaps, terwijl er een drok gesprek werd gevoerd, werden zij gestoord door het openen der vleugeldeuren, vlak tegenover hen. Een vreemd tooneel vertoonde zich aan hunne oogen. Eene vrouw, geheel in een wijden mantel gewikkeld, en door twee knaapjes, een van elf en een van zeven jaren, vergezeld, trad de ridderzaal binnen. Uit den eerbied, waarmede de bedienden haar behandelden, mogt men veilig opmaken, dat zij eene vrouw van rang was. Trouwens, hare vorstelijke houding, haar majestueuze gang, en veel meer nog de adel, die op haar gelaat lag uitgedrukt, waren zoo vele bewijzen voor eene afkomst, die zich niet kon verloochenen. De gasten zagen verbaasd op, vooral toen zij in haar de hertogin Eleonora herkenden — de vrouw, wier lot in Gelre zoo veel medegevoel had verwekt. Ook de hertog zag op; eene doodelijke bleekheid overtoog zijn gelaat, dat zoo mogelijk nog strenger stond dan straks. Doch het was, als boeide eene ongekende magt zijne tong; hij wilde spreken, maar hij kon niet. De knaapjes, die de hertogin aan de hand hield, waren hunne beide zoontjes, Reinout en Eduard. — Naauwelijks was zij de tafel, vlak tegenover den hertog, genaderd, of zij wierp haren breeden mantel af, en tot verbazing van den hertog en al de aanwezigen, was zij tot aan haar middel slechts met een fijn zijden of liever gazen hemd gekleed, dat niet alleen toeliet, hare geronde en schoone vormen te zien, maar ook duidelijk de blanke huid aan ieders oog vertoonde. — Maar was die vrouw schoon, schooner nog werd zij, toen haar de tolken des gevoels uit de oogen sprongen, en zij, in tranen badende, uitriep:

»O mijn lieve heer en gemaal! vertoorn u niet over mijne handelwijze. Booze geruchten hebben zich verspreid, en zijn ook tot mijne ooren doorgedrongen. Gij hebt mij verstooten, op voorgeven dat ik melaatsch ware; welnu, laat dan de ziekte, die men mij zoo lasterlijk toeschrijft, onderzocht worden, want ik ben, zoo als gij ziet, als alle andere vrouwen, en heb, door Gods goedheid, geen gebrek aan mij. Hier zijn onze beide zonen, sterk en gezond. Hadt gij mij niet verlaten, welligt had God onzen echt met nog meer kinderen gezegend. Hertog Reinout! God weet of er niet nog eens een tijd komt, waarin Gelre's landzaten onze scheiding zullen beweenen, wanneer zij zullen zien, dat zij geene landsheeren meer uit ons bloed bezitten."

Wat Reinout antwoordde, meldt ons de historie niet; doch wel, dat hij, getroffen en beschaamd, trachtte te herstellen wat hij misdaan had. Doch de mensch wikt, maar God beschikt. Kort daarop, toen hij in zijne hofkapel binnen Arnhem de godsdienstoefening bijwoonde, werd hij door eene beroerte aangetast; hij stortte van zijn zetel neder, brak den hals en gaf terstond den geest.

Ongeveer elf jaren later, in 1355, overleed zijne weduwe Eleonora te Deventer; en, beleefde zij al den dag niet, waarop hare profetie vervuld werd, zij leefde lang genoeg, om de aanvankelijke gevolgen te zien van een vloek, die op den troon van Gelre scheen te rusten; zij leefde lang genoeg, om te vreezen, dat hare profetie zou vervuld worden, lang genoeg, om te aanschouwen, dat Gelre's landzaten het reeds beschreiden, dat de landsheeren door onderlinge verdeeldheid ramp en wee over het land bragten.

II.

DE VERVULLING (1371).

Hertog Reinout II, de man, die Gelre's gravenkroon in eene hertogelijke had veranderd, die door

een taai geduld en eene ijzeren volharding de partijschappen tot zwijgen had weten te brengen, zich door edelen en burgers bemind zag, koophandel en nijverheid deed bloeijen en de grenzen van zijne heerschappij had uitgebreid, hertog Reinout II was bijgezet in het graf zijner vaderen. De elfjarige oudste zoon, een der beide knapen, die wij aan Eleonora's hand de zaal van het rijkspaleis te Nijmegen zagen binnentreden, volgde hem onder den naam van Reinout III op. De hertoginweduwe werd voogdes; de heeren van Valkenburg ondersteunden haar in de uitoefening der voogdij; zij waren de naaste verwanten van den overleden hertog, en vervulden de posten van stedehouder en van rentmeester. Een jaar later, in 1344, werd de twaalfjarige Reinout meerderjarig verklaard, en door onderscheidene steden als zoodanig gehuldigd.

In 1347 met de dochter van Jan, hertog van Braband, gehuwd, stond hij in hetzelfde jaar zijn schoonvader bij tegen de Luikenaars, die hunnen bisschop verjaagd hadden, en in den slag bij Walef werden overwonnen. Reeds toen smeulde er in Gelderland een vuur, dat in het volgende jaar uitbarstte: de twist tusschen Gijsbert van Bronkhorst en Frederik van Hekeren. Verzet tegen bisschop Jan van Arkel, in wiens plaats heer Gijsbert welligt liever zijn oom Jan van Bronkhorst op den bisschoppelijken zetel van Utrecht had gezien, was de oorzaak van dezen onzaligen twist. Bronkhorst, na zijne leenen aan den bisschop te hebben opgezegd, viel in Twente, en verbrandde het bisschoppelijk slot te Goor; de bisschop verbond zich hierop met de Hollanders, viel in Overijssel en verbrandde eenige aan Bronkhorst toebehoorende plaatsen, onder andere Borkulo. Daar Jan van Arkel ondersteuning zocht en vond bij het met Bronkhorst in aanzien en rijkdom mededingende huis van Hekeren, zoo ontstond daaruit een wederzijds stroopen, plunderen en platbranden, waaraan wel, in het jaar 1349, door een verbond tusschen de partijen een einde werd gemaakt, maar dat aan beide zijden een wrok had doen wortelen, welke slechts op eene gelegenheid wachtte, om in lichtelaaije vlam uit te barsten.

En die gelegenheid deed zich maar al te spoedig op in Reinout's broeder, Eduard, welligt daartoe aangezet door zijn oom en peter Eduard, koning van Engeland, die eene oude vete tegen Reinout had, daar deze hem in het najaar van 1346, toen hij hem in zijne legerplaats voor Calais bezocht, niet alleen die hulp had geweigerd, die de Engelsche koning bij den vorigen hertog zoo ruimschoots vond, maar ook tegen Eduards bedoelingen, die hem aan de dochter van den markgraaf van Gulik wilde uithuwen, met de dochter van hertog Jan van Braband in den echt getreden was. Hoe het zij, in het jaar 1350 eischte de veertienjarige Eduard van Gelre van zijn broeder een apanage (het hem als jongeren zoon toekomend aandeel in de vaderlijke erfenis), in welken eisch hij door Bronkhorst, die het niet verkroppen kon, dat hertog Reinout Arkels partij had gekozen, werd ondersteund. Weigering van den kant van Reinout, en het partij kiezen van de steden Nijmegen en Tiel deden den burgeroorlog ontbranden, welke twist, daar Frederik van Hekeren aan het hoofd stond der edelen, die Reinout getrouw bleven, in de geschiedenis bekend staat onder den naam van den twist tusschen de Hekerens en de Bronkhorsten.

Elf jaren lang duurde deze burgerkrijg, die Gelre verwoestte, zoodat, volgens een oud schrijver, de meeste landerijen onbebouwd bleven liggen, en met distelen en doornen begroeiden. Eene overeenkomst in 1352, waarbij bepaald was, dat Eduard Roermonde en het land Kessel zou bezitten, werd door het hervatten van den burgerkrijg verbroken; eene tweede in 1355, waarbij Reinout zich alleen met de Veluwe zou vergenoegen, en Eduard landvoogd over Gelre en Zutfen zou zijn, was evenmin in staat de Bronkhorsten te bevredigen. Op den 25 Mei des jaars 1361 werd de ongelukkige Reinout door zijnen broeder bij de stad Tiel verslagen, gevangen genomen en op het slot Rozendaal in verzekerde bewaring gesteld. Later, niet lang voor Eduards dood, werd hij overgebragt naar het slot van Nijenbeek, tusschen Deventer en Zutfen, terwijl men slechts zorg droeg, de deur zijner gevangenis zoo naauw te maken, dat hij er niet door kon, hetgeen niet moeijelijk viel, als zijnde hij door het zittende leven in zijn kerker te Rozendaal zoo dik geworden, als twee andere menschen te zamen. Drie dagen na zijne gevangenneming deed hij te Arnhem afstand van zijne regten op Gelre.

Tien jaren lang bleef Eduard nu in het rustige bezit van Gelre. Wel trachtten de graaf van Kleef, Reinouts oude bondgenoot, en Wenceslaus van Luxemburg, de tegenwoordige hertog van Braband en Reinouts schoonbroeder, den gevangen hertog door de wapenen in zijne regten te herstellen; maar de wakkere en koene Eduard sloeg ook deze vijanden van zich af, wist door edelmoedige vergevensgezindheid de meeste der hem vijandelijke edelen te vriend te maken, en werd in alle steden gehuldigd. Zijn huwelijk met Katharina van Holland, hertog Albrechts dochter, dat op het punt was van gesloten te worden, zou aan zijn troon meerder vastheid schenken, en hij nu de vruchten van al zijne pogingen gaan genieten, toen — door het oneindig bestuur van Hem, wiens oogen gaan over al de daden zijner menschenkinderen, en die het niet te vergeefs in zijn Woord heeft gezegd, dat » wie zijn broeder haat, een moordenaar is," — toen, door de hand van een eervergeten verrader, de magtige hertog in den bloei zijner jaren stierf.

De hertog van Gulik namelijk, Eduards schoonbroeder, daar hij met zijne zuster Maria, uit het huwelijk van Reinout II met Sofia van Berthout gesproten, in den echt verbonden was, geraakte in oorlog met Wenceslaus van Braband. Hertog Eduard is juist op dit tijdstip in den Haag, om zijne jonge vrouw af te halen, ontvangt daar de tijding van den inval van Wenceslaus, stijgt met

de edelen en gewapenden, die bij hem zijn, te paard, en vliegt zijnen zwager te hulp. In Gulik komende, vindt hij het Guliksche leger bij Baesweiler met de Brabanders slaags, den hertog van Gulik en zijn bondgenoot, den hertog van Berg, in hunne handen, ijlt met zijnen wapenkreet: »Gelre, Gelre!" op de vlugtende Gulikers aan, brengt hen daardoor tot staan, stuift op de door het vervolgen hunner vijanden uit hunne gelederen geraakte Brabanders in, die door dezen onverwachten aanval in verwarring geraken en op de vlugt slaan, en behaalt zoo eene volkomene overwinning op hen.

Na de overwinning begeeft Eduard zich wat ter zijde en opent het vizier van zijn helm, om lucht te scheppen, hetgeen niet te verwonderen is, als men bedenkt, hoe vermoeid hij moet geweest zijn van den overhaasten togt en den daarop gevolgden strijd. Een verrader, een zijner eigene hofbedienden, die weleer tot de partij der Hekerens had behoord, zekere Herman Bier, schoot volgens sommigen eene pijl op hem af, die hem in het voorhoofd kwetste, volgens anderen gaf hij hem twee slagen met een ijzeren bout op het hoofd — genoeg, de wond was doodelijk, en op den eersten Augustus van het jaar 1371 overleed hertog Eduard kinderloos, en werd in het klooster te 's Gravendeel bij Gogh begraven.

Hertog Reinout III, uit de gevangenis gehaald, waar men den muur moest openbreken, om hem eenen doortogt te geven, werd nu weder op den Gelderschen troon hersteld; doch tegen deze verandering van een stilzittend en eenzaam in een werkzaam en woelig leven was zijn gestel niet bestand; ruim twee maanden na zijne herstelling, in de maand October 1371, stierf ook hij kinderloos. De voorzegging van Eleonora was vervuld: Gelre beschreide het, dat het geene landsheeren meer uit hun huwelijk had.

De dood doet alle hartstogten bedaren; vriend en vijand doet hij in elkanders armen rusten. Dit werd ook hier bewaarheid. Naast zijnen broeder Eduard werd Reinout III begraven; en ten teeken dat het ridderlijke huis der Nassau's, uit hetwelk gedurende tweehonderd jaren, sedert Otto I, acht graven en drie hertogen over Gelre hadden geregeerd, uitgestorven was, werden zijn helm en schild met hem in de grafstede gelegd.

III.

DE RIDDERLIJKE VORST UIT HET HUIS VAN GULIK (1383).

Wij verzoeken den lezer, ons andermaal naar het slot Valkenhof te vergezellen. In de groote ridderzaal zit de jeugdige hertog van Gelre, nog slechts negentien jaren oud, Willem van Gulik, de zoon der jongste dochter van hertog Reinout II, en de erfgenaam van het rijke hertogdom. Veel had het Gelre gekost, eer het zoo ver gekomen was, dat hij in het rustig bezit van zijn graafschap was gekomen. Machteld, de oudere dochter uit Reinouts eerste huwelijk, en weduwe van Jan, graaf van Kleef, maakte mede aanspraak op den Gelderschen troon, en wel op grond van het privilegie, in 1295 door keizer Adolf aan Gelre geschonken, dat ook de dochters tot de opvolging bevoegd waren.

Wel had Eleonora te regt voorspeld, dat Gelre's landzaten het uitsterven van het Nassausche huis zouden beschreijen. De burgeroorlog ontbrandde op nieuw; de Hekerens, aan wier hoofd Wouter van Voorst stond, en onder wie men de heeren van Lijnden, Hemmen, Amersooi, Poederoijen, Keppel, alsmede Jan van Vernenburg, den bisschop van Utrecht, en de Hoekschen uit Holland telde, kozen de partij van de weduwe van Reinouts trouwsten bondgenoot; terwijl de Bronkhorsten, met de heeren van Zuylen, Buren, Vianen, Wisch, Wije en anderen de partij van Eduards getrouwe medestander kozen, en den zevenjarigen zoon van Willem, hertog van Gulik, tot hertog over Gelre, en zijn vader tot Ruwaard over zijnen minderjarigen zoon aanstelden. Niet weinig werd Willems partij gesterkt, doordien de keizer hem het leen verleide, en hertog Albrecht van Holland hem zijne dochter Katharina toezeide, met wie in 1377 de toen veertienjarige Willem in het huwelijk trad, en tevens zelf de regering aanvaardde.

Maar hoe veel kracht en klem een en ander aan Willems partij gaf, de tegenpartij was nog zoo spoedig niet uit het veld geslagen, en eerst in het jaar 1380, nadat de keizer zelf in Gelre was gekomen en Wouter van Voorst door den koenen Willem bij Tiel geheel en al verslagen was, werd de vrede gesloten, en liet Machteld haar regt op Gelre varen, tegen de geringe vergoeding eener jaarwedde en de opbrengst der tollen van het Lobith. Zoo was de krijg, na een bijna tienjarigen duur, geëindigd, en Willem van Gulik in het bezit van zijn hertogdom bevestigd.

Het was een edel jongeling, zoo als hij daar zat, die hertog Willem. De fiere blik en de trotsche houding deden in hem, reeds op het eerste gezigt, den ridderlijken held erkennen, die met fieren moed het overmoedige Braband en het verwaten Frankrijk den handschoen durfde toewerpen; maar op dit gelaat lag tevens iets goedigs verspreid, dat terstond deed bevroeden, dat hij tot die edele zielen behoorde, die na den krijg geen vijand meer kennen. En zoo had hij gehandeld, de hertog, toen hij met vaste hand het roer van den staat aangreep, zijne vijanden voor zijne dapperheid deed sidderen, maar na de overwinning wist te vergeven, en hen, die vijandelijk tegen hem hadden overgestaan; door vergevensgezindheid en zachtmoedigheid tot zijne vrienden wist te maken. Dat open gelaat, dat gewoonlijk zoo welwillend en vrolijk stond, en waardoor hij de harten van zijne onderdanen wist te winnen; dat gelaat stond nu stroef en ernstig, toorn zetelde op dat hooge voorhoofd, en gramschap deed die wangen gloeijen. Tegenover hem zat een man van rijperen

leeftijd; — bezadigd als hij was, scheen hij dat forsche hart te moeten buigen en dien onverzettelijken wil te moeten onderwerpen; het was hertog Willem van Gulik, zijn vroegere voogd, zijn vader, die opzettelijk overgekomen was, en reeds vijf dagen lang alle pogingen had aangewend, om den eigenzinnigen en onverzettelijken zoon tot andere gedachten te brengen.

Hertog Willem van Gelre namelijk was, kort nadat hij in het vreedzaam bezit van Gelre was gekomen, wederregtelijk aangevallen door de weduwe van Wenceslaus, hertogin Johanna van Braband. De ridderlijke vorst evenwel, ofschoon zijn leger op het oogenblik slechts vier of vijfhonderd man sterk was, rukte op het Brabandsche leger van tien of elfduizend man aan, dat hem te Nijmegen had willen verrassen, en sloeg hen bij Ravenstein zoodanig, dat meer dan dertienhonderd man het leven verloren, en de overigen op de vlugt sloegen. Hierop had de Fransche koning zich in de zaak gemengd, en bragt een ontzaggelijk leger op de been, om Willem te beoorlogen. Ten einde nu dien oorlog te voorkomen, was de hertog van Gulik naar Nijmegen gekomen, om zijnen zoon te bewegen, den inval der Franschen af te weren, door zich aan den Franschen koning te onderwerpen en zoo den ondergang van zijn land te ontgaan. De ridderlijke Willem, die met zijn klein leger eene viermaal grootere krijgsmagt der Brabanders had verslagen en geen vijand vreesde, had reeds vijf dagen lang geweigerd aan de beden zijns vaders gehoor te leenen.

Tegenover hem zat dan zijn vader, hertog Willem van Gulik, die eens voogd over Gelre was geweest, en wien niet alleen het heil van den zoon, wiens dolle drift hij wenschte te beteugelen, maar ook dat van Gelre, hetgeen hem nog altijd na aan het harte lag, alle middelen deed aanwenden, om den vurigen en hoofdigen jongeling tot bedaren te brengen.

»Ik herhaal het u, mijn vader," zeide de edele hertog, »ik herhaal het u, wat ik u reeds vijf dagen lang gezegd heb: laat de Franschen maar komen; de weg is lang en moeijelijk; hoe grooter in getal zij zijn, met des te meer bezwaren zullen zij te worstelen hebben. Weldra zullen gebrek aan levensmiddelen en het invallen van den winter hen wel beletten, den togt voort te zetten. Gezamenlijk kunnen zij niet oprukken, en komen zij bij gedeelten, dan zal het niet zwaar vallen, hen te verslaan."

»Mijn zoon, mijn zoon," hernam de oude hertog, »gij spreekt naar uwe jaren; gij hebt nog te weinig ondervinding — geloof mij."

»Moet dan juist het aantal jaren den moed van een hertog van Gelre bepalen? In trouwe, waarom dan den graaf van Blois niet hertog laten blijven — die was ouder, en bij gevolg...."

»Uwe woorden, mijn zoon, geven er blijk van, dat uwe ondervinding niet ver reikt," hernam de hertog. »Het is geenszins gebrek aan moed, die ik u verwijt — integendeel, wat minder moed en wat meer bezadigdheid op dezen oogenblik. Er zijn oogenblikken in het leven, waarop het pligt is voor den mensch, zich te buigen onder de omstandigheden en de wijste partij te kiezen — zulk eene kortstondige vernedering loopt op eene latere verhooging uit. Het is beter, zelf u aan den koning van Frankrijk te onderwerpen, dan dat de koning van Frankrijk u aan zich onderwerpt."

»Mij onderwerpen aan den koning van Frankrijk?" hervatte Willem, terwijl de bovenlip zich verachtelijk optrok. »Mij onderwerpen.... terwijl deze vuist nog het zwaard kan voeren? Bijlo, dat ware een smet op de kroon van Gelre werpen, die nooit weder zou uit te wisschen zijn. Liever vecht ik mij dood...."

»En dan Gelre, het schoone, het zoo zwaar geteisterde Gelre? Is het nog niet genoeg, dat het vaneengescheurd en gegeeseld is door den rampzaligen burgertwist, die het verdeeld heeft? Is het nog niet genoeg, dat zijne vijanden het van alle kanten bedreigd en aangevallen hebben, dat zij de opgezetenen uitgeplunderd en arm gestroopt hebben? Moet dan ook nu zijn hertog, wiens regering zoo veel heils voorspelde, het geheel ten onder brengen?"

»Willem van Gulik zal Frankrijk de oorlogskosten doen betalen, die Braband hem veroorzaakt heeft!" hernam Willem driftig. »En nu, mijn vader, het is nu lang genoeg. Ik verlang verder uwe tegenwerpingen niet, en ga u verlaten, om mij ten strijd aan te gorden en de noodige bevelen te geven, om den vijand niet ongewapend af te wachten."

Het geduld van den vader was uitgeput. Zes dagen lang had hij te vergeefs geredeneerd, te vergeefs gebeden; de stijfhoofdige zoon was doof geweest voor zijne lessen. Maar nu dit nog, neen, dat was te veel.

»Ga dan, ontaarde zoon, ga dan, en wedersta de beden en de vermaningen van uwen vader — van hem, aan wien gij het leven, uwe opvoeding, ja, de kroon, die gij draagt, verschuldigd zijt. — Ga," ging hij met klimmenden toorn voort, »en dank het aan mijne liefde voor u, dat ik het uur van uwe geboorte niet vloek. Maar bedenk, dat ik vader ben en blijf, en dat, zoo gij mijn eisch nu niet vervult en u aan Frankrijks vorst onderwerpt, gij van heden af mijn zoon niet meer zijt."

»Mijn vader!" riep Willem bezadigder uit.

»Ik ben uw vader niet meer. Ik ontzeg u alle kinderlijke regten. Ga, hertog Willem van Gelre, bestrijd den Franschen koning, overwin hem, zoo gij het kunt; maar of gij overwint of overwonnen wordt, weet, dat gij geen vader meer hebt — dat Willem van Gulik geen zoon meer heeft — ik onterf u."

Hadden toorn en drift Willems gelaat doen gloeijen, dat rood had thans plaats gemaakt voor eene doodelijke bleekheid. Sidderend was hij neergezegen op den zetel, van welken hij eerst zoo even was opgestaan; hij poogde te spreken, doch de spraak ontbrak hem — het was als werd hem de keel door eene ijzeren hand toegenepen.

»Red dan slechts mijne eer," zeide hij, »dan zal ik, uit liefde en eerbied voor u, doen wat gij verlangt."

En hij hield woord. Hij onderwierp zich, tot groote vreugde van zijnen vader, en ook tot die van den koning van Frankrijk, die reeds berouw van zijne onderneming begon te krijgen. Maar ofschoon hij den laatste verschooning moest vragen voor de gezondene oorlogsverklaring, hij kwam er met behoud van eer af; de koning ontving hem allerminzaamst, en betuigde hem, groote achting te hebben voor zijn ridderlijken moed, terwijl de voorwaarden, waarop de vrede werd gesloten, voor Gelre geenszins nadeelig waren.

Willem, in 1393 door den dood zijns vaders hertog van Gulik geworden zijnde, stierf in 1402 te Arnhem, aan eene hevige ziekte. Hij liet geene kinderen na, en zijn broeder Reinout, een braaf en wakker ridder, werd hertog, onder den naam van Reinout IV. Eenentwintig jaren later, op den 25 Junij 1423, stierf ook deze vorst, wiens regering weinig belangrijks opleverde, en daar ook hij geene kinderen naliet, was Gelre op nieuw zonder hertog uit het regerende stamhuis. Het was juist tachtig jaren na de voorspelling van Eleonora, en in al dien tijd was er geen hertog op den Gelderschen troon geboren. Gelre betreurde het op nieuw, dat er geene afstammelingen waren uit het huwelijk van Reinout II en Eleonora.

VERBLIJF VAN EUROPEANEN ONDER DE NIEUW-ZEELANDERS.

De Engelsche matroos Rutherford behoorde tot het scheepsvolk der Amerikaansche brik de Agnes, toen dezelve in eene baai van Nieuw-Zeeland het anker liet vallen. Op het gezigt van het schip staken verscheidene praauwen van wal, en weldra was het dek vol inboorlingen. Zij schenen geene vijandelijke gezindheden te koesteren, maar hunne rooverijen bragten terstond zekere spanning te weeg. De mannen namen alles weg; zij haalden zelfs de spijkers uit de planken van het boord. Wat de vrouwen betreft, zij waren zoo bedreven in het stelen, dat zij er zelfs om dachten in oogenblikken, wanneer alles vergeten wordt. Om aan alle moeijelijkheden een einde te maken, en het uitbarsten van vijandelijkheden te voorkomen, gaf de kapitein bevel, om het anker te ligten. Het was echter reeds te laat. Tweehonderd met steenen bijlen gewapende inboorlingen bevonden zich op het schip, toen hun opperhoofd zijne matten wegwierp en den oorlogszang aanhief. Dit was het teeken tot een vreeselijk bloedbad. De kapitein was de eerste, die met een verpletterd hoofd nederstortte; ook de stuurman en de onderstuurman werden doodelijk gekwetst. De overige schepelingen werden overweldigd, gebonden en naar land gebragt. Gedurende den overtogt, zag men de overwinnaars het bloed oplikken, dat uit de wonden der dooden vloeide. Op het strand werd het moorden verder voortgezet. Van de twaalf gevangenen werden er zes omgebragt, in stukken gehouwen en op gloeijende steenen gebraden. De maaltijd werd eerst den volgenden dag gehouden, en toen waren de gasten barbaarsch genoeg, om den overgeblevenen Europeanen de stukken hunner makkers aan te bieden. Daarna verlieten de inboorlingen het strand en werden de gevangenen onder de overwinnaars verdeeld en naar het binnenland gevoerd. Rutherford viel met een zijner lotgenooten aan een opperhoofd, Emai geheeten, ten deel.

In de eerste dagen zijner gevangenschap verkeerde Rutherford in een doodelijken angst, daar hij meende, dat zijn dood slechts was uitgesteld. Wanneer de vrouwen en meisjes van den stam hem uit nieuwsgierigheid kwamen bekijken en betasten, verbeeldde hij zich, dat zij reeds de beste brokken uitzochten, die hij aan zijn ligchaam had. Zijne vrees bedaarde niet, voordat men aanstalten maakte, om hem te tatoueren. Hoe pijnlijk deze operatie ook was, onderwierp hij zich toch met blijdschap aan dezelve, dewijl hij daardoor in den stam werd opgenomen, en nu verzekerd kon zijn, dat het leven hem geschonken was. Het tatoueren is eene langdurige en kunstige bewerking, welke door Rutherford zelven aldus wordt beschreven:

»Men trok ons onze kleederen uit, en legde ons op den rug neder. Vier inboorlingen hielden ons vast, terwijl de anderen de insnijdingen maakten, hetgeen met een scherp werktuig geschiedde, dat vooraf bevochtigd en in gestampte houtskool gestoken werd. Door een slag met een stuk hout op het hecht drong dit werktuig, dat zoo scherp was, als het lancet van een veearts, diep in de huid, en het bloed stroomde in overvloed, maar werd door de vrouwen met linnen lappen afgewischt. De werktuigen, die tot het tatoueren worden gebruikt, zijn van verschillenden vorm en bestaan uit beenderen van albatrossen of haaijentanden. De operatie is zeer pijnlijk, maar ik gaf geen schreeuw, hoewel zij langer dan vier uren duurde. Ik weet niet, welken regel men volgde bij het teekenen der figuren, maar zij waren sierlijk en regelmatig. Toen het werk gedaan was, bragten de vrouwen mij bij de hand naar de rivier, want ik was geheel blind. Wij waren nu niet slechts getatoueerd, maar ook taboe of heilig geworden. Men mogt ons niet aanraken, en ook wij mogten niets aanroeren. De vrouwen alleen hadden het regt, om ons eten in den mond te steken. Zij betoonden zich oplettend, zachtzinnig, ijverig en voorkomend. Door hare zorgen was, na verloop van drie dagen, mijne pijn bedaard. Ik kreeg het gezigt terug, en na eenige weken waren er van de pijnlijke bewerking geene andere sporen overgebleven, dan de onuitwischbare lijnen, die in mijn ligchaam waren ingegroefd.

Weldra vernam Rutherford welke diensten van hem gevorderd werden. In tijd van oorlog was hij krijgsman, gedurende eenen wapenstilstand moest hij jagen en visschen. Een geweer en munitie, van de laatste plundering afkomstig, werden hem toe-

vertrouwd, en hij verdreef zich den tijd met duiven en wilde varkens te schieten. Slechts één treurig voorval benevelde dit eerste tijdperk zijner gevangenschap. Zijn makker werd ter dood gebragt, om eene onbeduidende overtreding der taboe-wet. Daar eene oude bloedverwante van het opperhoofd gestorven was, nadat zij aardappelen had gegeten, die bij vergissing met het mes van een der blanken waren geschild, verklaarden de priesters, dat de blanke sterven moest. Vruchteloos kwam Rutherford tusschen beiden en trachtte zijn makker te verontschuldigen; de wet was onverbiddelijk, en de Europeaan werd opgeofferd. Te gelijker tijd vierde men met groote staatsie de lijkplegtigheden der overledene. Het lijk was naar buiten gebragt en met fraaije matten overdekt tegen een paal gezet. Het gezigt werd met haaijenolie bestreken, en het hoofd werd met bladeren van phormium gekroond en met witte vederen versierd. Op de eerste geweerschoten kwamen de bewoners van den omtrek toesnellen, knielden voor het lijk neder, wierpen hunne matten af, en reten zich het vleesch open, zoodat het bloed er uitstroomde. Een groot gastmaal besloot de plegtigheid, en daarop gaf het opperhoofd den gasten hun afscheid, door met hen den neusgroet te wisselen. De begroeting van de Nieuw-Zeelanders bestaat namelijk daarin, dat zij hunne neuzen tegen elkander drukken.

Rutherford begreep nu, dat zijn leven van het geringste toeval of de kinderachtigste vergissing kon afhangen. Om het gevaar zoo veel mogelijk af te wenden, besloot hij zich nog meer naar de levenswijze en zeden van het land te schikken. Zijne Europesche kleederen, die door onophoudelijk lappen drie jaren hadden geduurd, konden nu onmogelijk langer dienst doen. Hij nam de kleeding van het land aan, bedekte zich met matten en droeg geen hoed of schoenen meer. Deze verwisseling van kleedij maakte zulk een gunstigen indruk, dat zijn beschermer hem in het openbaar tot den rang van opperhoofd verhief. Men schoor met eene oesterschelp de haren van het voorste gedeelte van zijn hoofd, gaf hem een steenen bijl, en bestreek zijn gezigt en zijne matten met eene verw van rooden oker en olie — alles teekenen van een hoogen rang. Om van al zijne voorregten gebruik te maken, had Rutherford, naar het voorbeeld der opperhoofden, nu nog slechts twee of drie vrouwen te nemen. Hij koos de twee dochters van zijnen beschermer, die deze schikking zeer bereidwillig goedkeurde.

Intusschen was er een oorlog ontstaan. De stam van Rutherford moest als bondgenoot tegen de bewoners van de Baai der Eilanden optrekken, en natuurlijk moest de Engelschman de bende vergezellen. Op den oever eener kleine rivier, die tusschen de beide legerplaatsen stroomde, werd de slag geleverd. Nadat de krijgszang was aangeheven, schaarden de legers, ieder omtrent duizend man sterk, zich in twee gelederen op eene rij, achter welke de slaven bleven, om de wapenen op te rapen en de gekwetsten weg te dragen. Het gevecht begon met eene algemeene losbranding der geweren, en daarop werd men handgemeen. Het geschreeuw der vrouwen, die hare mannen waren gevolgd, het woeste oorlogsgezang der krijgslieden en de klagten der stervenden gaven aan dit tooneel eene ontzettende wildheid en akeligheid. Knodsen en lansen, die de strijders met verwonderlijke vlugheid wisten te behandelen, zwierden fluitend door de lucht; met de linkerhand poogde men den vijand bij de haren te grijpen, om hem met de bijl, die in de regterhand werd gezwaaid, de hersenpan te verbrijzelen. Het gevecht was hevig, maar kort; het leger van de Baai der Eilanden zwichtte en week naar de bosschen. Rutherford, die tot nog toe ongekwetst was gebleven, werd nu door een der vlugtelingen in de dij gewond en op het slagveld verbonden. Toen de avond daalde, verlustigden de overwinnaars zich met een heerlijk schouwspel. Twintig hoofden waren als trofeen op lansen gestoken, en veertig ligchamen van verslagenen beloofden voor den volgenden dag een nog grooter genot. Het overwinningsfeest duurde twee dagen.

Eindelijk naderde het einde der gevangenschap van Rutherford. Hoewel hij tien jaren op Nieuw-Zeeland had doorgebragt, verlangde hij toch heimelijk naar zijn vaderland terug; hij wachtte alleen naar eene gunstige gelegenheid om te ontsnappen, en ten laatste zag hij zijn wensch vervuld. Eensklaps verspreidde zich door de dorpen van het binnenland het gerucht, dat er een schip voor de kust was gekomen, en de rook, die van de bergtoppen opsteeg, bevestigde deze tijding. Op dit teeken trokken alle stammen, door de hoop op goeden buit aangeprikkeld, naar het strand. Rutherford maakte nog meer haast dan zijne medgezellen, maar met zeer verschillende inzigten. Toen men het strand bereikte, lag er eene groote brik in het gezigt. De opperhoofden hielden raad, en besloten den Engelschman af te zenden, om dit schip in eenen valstrik te lokken. Rutherford nam deze taak op zich, en voer met vijf inboorlingen af. Toen hij op het dek der brik kwam, die een Amerikaansche walvischvaarder was, riep de kapitein verwonderd uit: » Een blanke Nieuw-Zeelander." — » Zeg liever een getatoueerde Engelschman," antwoordde Rutherford. Daarop verhaalde hij zijne romaneske avonturen. De kapitein had medelijden met den ongelukkigen matroos, en vergunde hem om op het schip te blijven. De praauw met inboorlingen moest weder wegvaren, en de walvischvanger hield van de kust af. Het Nieuw-Zeelandsche opperhoofd heeft zijn schoonzoon nooit wedergezien, en zijne twee dochters wachten nog naar haren echtgenoot.

DE DOOS VAN PANDORA.

I.

Er bestaat te Parijs, in eene, aan het einde van den tuin van Luxemburg gelegene wijk, een uitgestrekt gebouw, op welks voorgevel men deze beteekenisvolle woorden leest: Hospice de la Maternité. Deszelfs oorsprong dagteekent van het begin der zeventiende eeuw, en zijne geschiedenis mengt zich in de meest ingewikkelde, en evenwel meest betwiste vraagstukken der godsdienst, en zelfs der staatkunde van de langdurige regering van Lodewijk XIV. Daar vond de leer van Jansenius hare eerste aanhangers; daar hebben de dappere meisjes van Port Royal zoo lang den toorn van den grooten koning en den ban van den paus getrotseerd; daar, eindelijk hebben in al hun glans de Arnaulds, de Nicoles, de Pascals, de beroemde kluizenaars en meesters van den gestrengen de Harlay, en de teedere Racine geschitterd.

Gedurende het bloedige tijdvak der omwenteling werd dit, nog door zijn ouden roem glorierijke huis, even als zoo vele andere heilige gebouwen, in eene gevangenis veranderd, en had een barbaarsche spotlust zijn naam in dien van Port Libre veranderd. Meer dan driehonderd slagtoffers, wier vonnis reeds te voren bepaald was, wachtten een onvermijdelijken dood in dit oord, waaruit vroeger godsdienstige hymnen ten hemel stegen. Behalve de zevenentwintig groote pachters, welke het rapport van hun medebroeder Dupin naar het schavot moest geleiden, telde men met schrik onder deze menigte ongelukkigen, vertegenwoordigers van vele groote familiën: de Montmorencys, de Rohans, den graaf de Thiars, den prins de St. Maurice, den deugdzamen Malesherbes en zijne kinderen, Sombreuil en zijne belangrijke dochter; oude afgevaardigden: Victor de Broglie en Chéron; den dichter Vigée, den treurspeler Larive, en de soubrette Devienne enz.; alles onder elkander en slechts één, door de gelijkheid hunner ongelukken naauw verbonden gezelschap uitmakende.

Evenwel had eene gelukkige uitzondering dadelijk aan het hoofd van dit huis een concierge ge plaatst, Haly genaamd, die, in strijd met zijne eenigzins despotieke manieren, niet, gelijk zijne medebroeders, al het menschelijk gevoel had uitgedoofd, en niet geloofde verpligt te zijn, om in het binnenste der gevangenis zijne eigene gestrengheid bij die der Nationale Conventie te voegen. Zoo kon ieder, behoudens de bevelen, om de beide seksen gedurende eenige uren van den nacht van elkander te scheiden, zijn tijd besteden, zoo als hij zulks goedvond. Drie wandelplaatsen waren voor de gevangenen geopend: die der Palissaden, langs welke eene barbaarsche hand dit opschrift: Rue de la Liberté had geschreven; de Acaciahof, waar diegenen zich verzamelden, die alle hoop nog niet hadden opgegeven; en eindelijk de tuin van het klooster, welke eertijds tot begraafplaats der geestelijke zusters van Port Royal diende, en die den schaduw harer iepenboomen slechts verleende aan bloedverwanten of vrienden van eenig, reeds onder den bijl des beuls bezweken slagtoffer. Tegen den avond vereenigde het luiden der klok armen en rijken in eene uitgestrekte eetzaal, wier muren met de aan de orde van den dag zijnde magtspreuken, met kwaadaardige en bittere volzinnen waren versierd, onder welke ook deze zich bevond: »De vrije man bemint de vrijheid, zelfs dan wanneer hij er van beroofd is.” Na het middagmaal begaf men zich in eene groote zaal der eerste verdieping, de oude spreekkamer van het klooster, en daar vormden zich groepen; de om eene langwerpige tafel gezeten mannen lazen of schreven; de een weinig verder in een kring geschaarde vrouwen borduurden of breiden; en eenigen maakten pluksel voor de soldaten. Somwijlen las men gezamenlijk het nieuws van den dag, men sloeg eindrijmen voor, men maakte zelfs muzijk, en een der gevangenen, de baron de Witersback, een geoefend vioolspeler, oogstte door zijn spel de levendigste toejuichingen in. Deze gevangenis-spreekkamer was toen in eene goede gezelschapszaal veranderd; er heerschte eene zekere levendigheid, en de herinnering aan de kluisters werd te gemakkelijker vergeten, daar de grootste meerderheid der gevangenen zich als een pand in handen van het gouvernement, tot aan den vrede met Europa, beschouwde. Het was eerst tegen het midden van Maart 1794 (einde van Ventose, an II), toen de bloedige offeranden van de plaats der Omwenteling aan Port Libre zijn eerste contingent slagtoffers had geëischt, dat een sombere sluijer zich over dat tot dien tijd zoo onbezorgd en rustig huis verspreidde. De door een der ondergeschikte wachters aangeklaagde cipier Haly werd zelf in de gevangenis geworpen; het reglement onderging gestrenge veranderingen, de gemeenschap met buiten werd verboden, de dagbladen opgeheven; de avondvereenigingen verloren een groot gedeelte hunner aantrekkelijkheid, en de tuin van het klooster zag dagelijks het getal zijner bleeke en stille bezoekers vergrooten.

Op een dag der maand April, weinig tijd na de komst van den tweeden cipier, vervoegde een jong en eenvoudig gekleed meisje hetwelk op hare muts de driekleurige kokarde droeg, zich aan den kerker, juist op het oogenblik dat de nieuwe gevangenistiran, de burger Hayet, een dronkaard en onbeschoft mensch, zijne dagelijksche drankoffers met de onmiddellijk onder zijne bevelen staande wachters ten einde bragt. De burgeres Hayet, waardige wederhelft van dezen onreinen Cerberus, opende brommend de deur.

»Zoo, zoo, eene bezoekster!” zeide zij, het jonge meisje, dat op haar gezigt van verwondering als verstomd bleef, bemerkende. »Laat hooren: wie zijt gij? — wat wilt gij? — wat vraagt gij?”

Het jonge meisje beproefde hare tegenwoordigheid van geest te herkrijgen, om deze helsche furie een voldoend antwoord te geven, doch zij kon slechts op bijna onverstaanbare wijze stotteren:

»Vergeef mij, burgeres.... doch ik meende, dat de burger Haly.... ik verwachtte dit niet....''

»O, ik zie wat het is — nog eene der gunstelingen van dien zotten gematigde; zeer zeker.''

»Wat is er?'' schreeuwde op zijne beurt de cipier met schorre stem, terwijl hij trachtte zich een indrukwekkend voorkomen te geven. »Wat eischt de burgeres? Is zij bevreesd ons te naderen?''

Deze brutale uitdaging was weinig geschikt, de vrees van het jonge meisje te verminderen. Met fijne en sierlijke gelaatstrekken, welke door blonde haren, zacht als zijde, omgeven werden, begiftigd; van eene middelmatige, doch bekoorlijke, hoewel onder grove kleederen verborgen gestalte, scheen dit meisje naauwelijks zestien of zeventien jaren te tellen. Doodelijk ontsteld, beefde zij nog altijd voor den dubbelen blik van den cipier en zijne echtgenoote, toen een der wachters, de eenige, die zijn verstand niet op den bodem der fleschen, welke op de tafel van den kerker gerangschikt stonden, gelaten had, haastig opstond en naar haar toetrad.

»Wel, waarlijk,'' zeide hij met een welwillenden glimlach, die sterk afstak bij zijn leelijk en hard gelaat, dat geheel met grijze haren bezet was, terwijl eene vuile roode muts zijn hoofd bedekte: »het is de dochter van moeder Jousserand, de waschvrouw uit de rue St. Jacques, welker man timmerman is — een braaf meisje, op het woord van Brutus Guillebaud — ik sta voor haar in als voor mijzelven.''

»Maar wat komt een braaf meisje hier zoeken?'' hernam de cipier, een weinig zachter.

De geïmproviseerde lofspraak van Brutus Guillebaud had den moed van haar, die er het voorwerp van was, weder aangewakkerd. Zij toonde den cipier een klein pak, hetwelk in een gedrukt papier was gewikkeld, en zeide met zekere vrijmoedigheid:

»Het is linnen, hetwelk ik aan de markiezin de Fleury breng.''

»De markiezin?'' schreeuwde de cipier woedend. »Weet gij dan niet, dat men ze opgeheven heeft, de markiezinnen?''

»Ik wilde zeggen.... aan de burgeres Fleury,''

»Dit zij zoo. Geef mij uw pakje. Waarin hebt gij het gewikkeld? Een dagblad? — O, o, de list is niet nieuw.''

»De list?'' hernam het jonge meisje verwonderd.

»Dat ziet gij, burgeres,'' voegde de wachter Guillebaud, de wenkbraauwen fronsende, er bij, »is geene reden, dewijl ik voor u ingestaan heb, om u in te beelden, dat gij de orders zoudt trotseeren. De verdachten behoeven de nieuwstijdingen niet te weten, om beter tegen de natie te kunnen zamenspannen.''

»Ik bezweer u, dat ik dit papier bij toeval heb genomen... en wanneer ik had kunnen voorzien...''

»Het is wel; men zal het u niet weder ontnemen,'' viel de cipier, het pakje opnemende, waarvan hij den omslag in een hoek wierp, in de rede.

»Drommels,'' zeide op hare beurt de burgeres Hayet, »dat zijn fraaije zakdoeken.''

»Kan ik ze niet zelve aan de burgeres Fleury overhandigen?'' vroeg het jonge meisje bedeesd.

»O, wel ja,'' antwoordde de cipier lagchende, »opdat men mij bij mijn medebroeder Haly gevangen zette. Maar zij kent de bevelen zeker niet, die kleine burgeres?''

»Gij moet haar verontschuldigen,'' zeide Guillebaud, »sedert de invoering der nieuwe reglementen is zij niet hier geweest. — En dan kan zij misschien niet lezen,'' voegde hij er bij, terwijl hij op de aan de deur der griffie geplakte afkondiging wees.

»Brutus heeft nogmaals gelijk. Voor ditmaal vergeeft men u uwe onwetendheid, burgeres. Ga in vrede; ik belast mij met de bezorging der zakdoeken. Wees onbevreesd, en kies spoedig het hazenpad.''

Deze woorden uitsprekende, wilde de cipier den sleutel in het slot der eerste deur steken. Doch op het oogenblik, dat hij de deur naar zich toe wilde trekken, om het jonge meisje er door te laten, riep zijne vrouw, welke eene schaar genomen, en den zoom van een der zakdoeken was begonnen los te tornen, haar tegen te houden, en op hetzelfde oogenblik viel een fijn stuk papier, dat zoo gevouwen was, dat het in de breedte van den zoom verborgen kon zijn, op de tafel.

»Zoo, zoo,'' mompelde de cipier, »dat is wel wat nieuws, correspondentie met de aristocraten.''

Hij wierp een vernielenden blik op het jonge meisje, dat niet aanstonds de oorzaak van dezen plotselingen toorn scheen te begrijpen. Zij werd echter door innerlijken angst aangegrepen, toen de cipier, na het briefje gelezen te hebben, het haar voorhield, en doodsbleek vroeg:

»Wie heeft u met deze hondenboodschap belast? Antwoord! Dit briefje is niet geteekend; doch gij moet weten....''

»Ik weet niets,'' antwoordde het edelmoedige kind met waardigheid, »dan dat ik deze zakdoeken gebragt heb, en dat wanneer iemand hiervoor gestraft moet worden, ik alleen verantwoordelijk ben.''

»Welnu, gij wilt niet spreken; wij zullen zien of gij tegen den prefect van policie, wiens bezoek ik wacht, ook zoo achterhoudend zult zijn. Wij zullen provisioneel onze voorzorgen nemen.''

Hij gaf zijne vrouw een teeken, die een oogenblik verdween, om weldra met den, van een zwaar register voorzienen griffier terug te keeren.

»Ga daar zitten,'' zeide de cipier, den griffier de tafel wijzende, »en schrijf.'' Daarna zich tot het jonge meisje wendende, liet hij er op volgen: »Uw naam?''

»Mijn naam,'' antwoordde zij bedaard, »is Clemence.''

»Clemence.... kortaf?''

Zij bedacht zich een oogenblik, en hernam:

»Zet: Clemence Jousserand.''

»Teeken.... daar.... het is goed. En nu, omdat gij met de aristocraten zamenzweert, verwonder u niet, wanneer gij hun lot deelt.''

Op een nieuw teeken maakte Brutus Guillebaud,

die dit tooneel had bijgewoond, met nog een zijner kameraden, zich van het jonge meisje meester, en haar achter den cipier Hayet, door vochtige en sombere gangen geleidende, hielden zij voor eene zware deur, welke naar onderaardsche gewelven voerde, stil; toen nam Hayet, een der lantaarnen van den muur, en Clémence forsch aanpakkende, sleepte hij haar in een afzigtelijk hol, van welks muren een zout- en ijsachtig water afdroop; hij wees haar een hoop stroo aan, op hetwelk de ongelukkige meer dood dan levend nederknielde. Een der wachters bragt haar eene kruik water en een stuk zwart brood, waarna de cipier, door zijne waardige helpers gevolgd, de trappen weder opklom; het licht verdween, en de deur gesloten zijnde, liet men de gevangene in de diepste duisternis alleen.

Zij was in het geheim.

II.

Na een angstigen nacht te hebben doorgebragt, werd Clemence uit haar hok gehaald, om voor een prefect van policie te verschijnen, die, na een lang en kleingeestig verhoor, waarop hij geen ander antwoord bekwam, dan dat, hetwelk zij aan den cipier Hayet had gegeven, evenwel haar het geheim ontlokte, en zich vergenoegde, haar op de gevangenrol van Port Libre te plaatsen. De uitvoering van het vonnis werd niet uitgesteld, daar weldra de tweede deur der gevangenis zich achter een nieuw slagtoffer van eene achterdochtige en wreede regering, sloot.

Op dit tijdstip van schrik en onophoudelijke gevaren, was de moed minder deugd, dan wel gewoonte bij mannen en vrouwen geworden. Clemence, beschuldigd van verstandhonding met de verdachten, kende het lot wel, dat haar wachtte; zij wist dat minder gewigtige redenen onschuldige jonge meisjes, welke noch haar ouderdom, noch hare eenvoudige bevalligheden tegen de blindheid van hare beulen hadden kunnen beveiligen, naar het schavot verwezen hadden. Ontslagen van de bespottelijke vormen der soort van instructie, welke zij had ondergaan, kon zij de gevolgen harer gevangenneming nagaan, en was het ook niet, dat zij voor zichzelve, maar voor de markiezin de Fleury beefde, die zich door haar aan groote onaangenaamheden zag blootgesteld. De herinnering aan de goedheden van de markiezin leefde op dit oogenblik weder levendig in hare gedachten. Zij had eene opvoeding verre boven haren stand genoten, en hare pleegouders, de echtelieden Jousserand, hadden nimmer gebrek gekend. »O," dacht zij, »wanneer ik de onschuldige oorzaak van haren val word, ben ik hier bij haar, onder dezelfde kluisters, en kan ik ten allen tijde door mijne dienstwilligheid haar het gewigt harer gevangenschap helpen dragen, of wanneer zij moet sterven, met haar vallen."

Op het oogenblik, waarin het edelmoedige jeugdige meisje dit besluit nam, ging de wachter Brutus Guillebaud, met wien wij reeds kennis maakten, haar voorbij, en even als had hij de geheime gevoelens van Clemence geraden, zeide hij haar met zijne schorste en hardste stem:

»Welnu, dochter van Jousserand, dit wint men er bij, wanneer men de aristocraten dient. Wilt gij uwen dank aan de burgeres Fleury betoonen...."

Clemence sloeg bij deze woorden hare oogen op den spreker, en zij meende, in weerwil zijner ruwe woorden, op zijne misvormde gelaatstrekken een bijna onmerkbaren trek van welwillende belangstelling te lezen. Zij wilde hem misschien met eenen blik of met woorden haren dank betuigen, doch Guillebaud, dadelijk zijne wenkbraauwen fronsende, als om uit het hart van het meisje iederen gunstigen indruk weg te nemen, haastte zich er bij te voegen:

»Als gij er op staat, kunt gij haar op de onderste verdieping, in de gaanderij de l'Unité N°. 30 vinden."

Daarna verwijderde hij zich, op de stem van den roependen cipier antwoordende.

Clemence had weinig moeite de inlichtingen van den wachter te volgen, doch voor de deur, welke haar nog van de markiezin scheidde, gekomen, moest zij het kloppen van haar hart met de hand beteugelen, daar zij niet had kunnen nalaten, terwijl zij dien kouden en somberen gang doorliep, dien te vergelijken met den prachtigen trap en de rijke zaal van de straat Verneuil, waarin de gravin haar zoo dikwerf met liefde en goedheid had ontvangen. Zij bedwong evenwel hare ontroering en klopte aan.

»Binnen!" antwoordde eene zachte en zwakke stem.

En Clemence bevond zich in tegenwoordigheid van eene vrouw van omstreeks veertig jaren, met edele en bleeke gelaatstrekken, zwakke oogen en deemoedige houding. Een donker wollen kleed deed de blankheid van haar gelaat en van hare verwonderlijk fraaije handen nog sterker uitkomen. Een slecht bed, eene notenboomhouten tafel en een matten stoel maakte het ameublement van hare kamer, eene oude cel van eene der geestelijke zusters van Port Royal, uit. Op het oogenblik, dat de deur geopend werd, in treurige gedachten verzonken, rigtte de markiezin het hoofd op en schitterde hare oogen eensklaps met een ongewonen glans.

»Clemence," riep zij uit, »Clemence gij hier? De beulen zijn dan wel zachter geworden, daar zij toegestemd hebben, dat gij mij vertroosting kwaamt brengen!"

»O, mevrouw de markiezin," antwoordde het meisje bewogen, terwijl zij nederknielde, om eene der handen van hare weldoenster te vatten.

»In mijne armen, mijn kind... aan mijn hart... ik heb u wedergezien.... ik heb u omhelsd.... o, thans zal mijne gevangenis mij minder treurig toeschijnen."

»Zoo veel goedheid!" hernam Clemence, weife-

lende om te vervolgen. »Wanneer ik zoo gelukkig ben, om de droefheid uit deze plaats te verjagen, zult gij dan ophouden te lijden?"

»Wat wilt gij zeggen?.... Ach, ik vrees u te begrijpen.... Maar neen, gij zijt deze gevangenis binnengetreden, om mij te bezoeken, niet waar.... en zult er uitgaan?"

»God geve, dat wij ze slechts zamen verlaten."

»Hemel! verklaar u."

Clemence gehoorzaamde de markiezin, en vertelde haar, in al hare bijzonderheden, de geschiedenis harer inhechtenisneming. De markiezin luisterde angstig, en toen zij haar al hetgeen zij wist betrekkelijk den in den zoom van den zakdoek gevonden brief, hoorde verhalen, riep zij uit:

»Ja, die brieven, ik had het voorzien. Dit moest zoo eindigen. Doch een arm kind bloot te stellen is onvergefelijk. Jousserand had mij echter beloofd.. ."

»Beschuldig hem niet, mevrouw, mijn pleegvader heeft Parijs met de kanonniers zijner sectie moeten verlaten, en is op bevel van het Comité du Salut Public naar de grenzen gezonden."

»Maar zijne vrouw?"

»Helaas, zij is ziek, en ik vrees dat de tijding mijner gevangenneming voor haar noodlottig zal zijn. Daarenboven heb ik mij met dit pak, waarvan ik het gewigt niet kende, willen belasten. Ik hoopte u te zien.... mijne gebeden zijn verhoord, en ik beklaag mij niet."

»Lief kind," zeide de markiezin, terwijl er een traan op het voorhoofd van Clemence viel. »Gij hier, door mijne schuld? Laat ons hopen, dat zij u vergeten zullen."

»Dat zij mij bij u zullen laten."

»Maar moet ik u aldus bezitten?"

Na de eerste uitboezemingen van haar gevoel, wilde de markiezin Clemence bij zich houden, waar tegen de reglementen van de gevangenis zich echter verzetteden. De cel der markiezin kon slechts één bed bevatten, en Clemence werd, als de laatstgekomene, in eene gemeenschappelijke zaal gebragt, waar een dertigtal vrouwen, bijna alle van eerste geboorte, haar met eene bescheidene nieuwsgierigheid ontvingen. Doch des avonds, toen de markiezin haar aan het gezelschap, meer als hare vriendin dan wel als hare beschermelinge, had voorgesteld, verdrong elkeen zich om haar heen, en bragt dit vleijend onthaal een glimlach op het schoone gelaat van het meisje te voorschijn.

De volgende dagen verliepen, verdeeld onder de vereenigingen in de zaal, en wandelingen in den tuin van het klooster, welke iets aantrekkelijks voor de markiezin hadden gekregen, sedert dat het geregtshof haar elken morgen eene van hare oude deelgenooten harer langdurige gevangenschap ontnam. Men zou gezegd hebben, dat zij, door een vreeselijk voorgevoel gedreven, in de schaduw der treurige iepenboomen zich zocht te gewennen aan de duistere indrukken van den dood.

Eens op een avond na het avondmaal, en op het oogenblik, dat de markiezin in hare cel wederkeerde, gaf de cipier haar inderdaad een in vieren gevouwen papier over, hetwelk een deurwaarder op de griffie gedeponeerd had. Eene onwillekeurige huivering trok haar door de leden, doch zij herstelde zich dadelijk, daar zij reeds lang deze zending verwacht had. Het was hare acte van beschuldiging, en zij moest den volgenden dag voor hare regters, dat is, voor hare beulen, verschijnen. Even als zij het voorzien had, berustten de beweegredenen dezer acte op eene briefwisseling tusschen haar en de vijanden der republiek.

Eenige oogenblikken later zag Clemence, die zich bij het luiden der klok naar de zaal had begeven, Brutus Guillebaud binnenkomen, die haar met zijne gewone barschheid berigtte, dat de burgeres Fleury haar in den tuin van het klooster verwachtte. Zij snelde er dadelijk heen.

Het was nacht; ontelbare sterren schitterden aan het uitspansel, de omringende tuinen verspreidden hunne lentegeuren over de muren der gevangenis, de nachtegaal zong zijne liefelijkste toonen op een boom in de nabuurschap. Ook Clemence kon, in weerwil van de zonderlinge keuze en plaats van dit rendez-vous, niet nalaten de markiezin met een lieftallig gelaat te naderen; maar deze begroette haar met een zwaarmoedig glimlachje op hare lippen.

»Zeer goed, mijn kind," zeide zij, »zoo zie ik het gaarne, en ik wil niet, dat hetgeen ik u zal mededeelen, deze gelukkige rust uwer ziel zal verstoren."

Doch Clemence bemerkte bij de eerste woorden dezer welbekende stem eene ontroering, welke men te vergeefs voor haar trachtte te verbergen, en zij werd oplettend en ernstig. De markiezin had zich hersteld, en vatte een der handen van het meisje.

»Clemence," vervolgde zij, de kalmte, die haar hart ontvlood, aan hare stem pogende te geven, »God weet, welk lot ons beide wacht; van dag tot dag wordt de leefregel dezer gevangenis harder en gestrenger — wij kunnen gescheiden worden."

»Neen, nooit."

»Ik hoop het, mijn kind, maar men moet het ergste verwachten."

Clemence drukte hartstogtelijk de hand der markiezin, die met bewogener stem voortging:

»Wanneer nu het noodlot mij eens eensklaps van u scheidde, en u veroordeelde, om na mij in deze gevangenis te blijven, moet gij mij beloven, dat gij u niet door eene noodlottige moedeloosheid zult laten ten onder brengen, en dat gij u zelve sparen zult, om over een kostbaar pand te waken, hetwelk ik niet anders kan en wil toevertrouwen dan aan u."

»Een pand?" zeide Clemence verwonderd.

»Aan den voet van dezen boom," en zij wees haar een der op dit oude kerkhof geplante iepenboomen aan, »wanneer gij de aarde eenige duimen diep opgraaft, zult gij een doosje vinden, hetwelk ik aan al de vervolgingen der over ons wakende tirannen heb onttrokken. Het is met eenen sleutel

gesloten en met mijn wapen verzegeld; gij moogt niet trachten het te openen, en wanneer gij, hetwelk spoedig gebeuren zal, uwe vrijheid terugbekomt, moet gij het heilig bewaren, om het slechts aan die persoon over te geven, welke u vroeg of laat een halve ketting, die aan deze andere helft past, vertoont."

En bij deze woorden, haalde de markiezin uit haren boezem een gebroken ketting, doch welke nog groot genoeg was, om hem om den hals van het meisje te hechten; deze stootte driftig hare hand weg, en zeide verschrikt:

»Neen, neen.... behoudt deze ketting. Uwe woorden verbazen mij, en gij zoudt mij doen gelooven, dat het vonnis onzer scheiding reeds uitgesproken was. O, zeg mij, dat ik u niet verliezen zal. — Maar neen, dat is onmogelijk, gij zult mij niet verlaten; gij zult dezen ketting bewaren; gij zult leven, om mij te beminnen, en om eens met mij dit verschrikkelijk huis te verlaten. O, heb deernis.... stel mij gerust. Een woord.... een enkel!"

Hare tranen vloeiden; de markiezin trok haar tot zich, en op het punt van te bezwijken, putte zij nieuwe krachten uit de kussen, met welke zij haar overlaadde.

»Ik heb het u gezegd, lief kind," hernam zij, »geen enkel gevaar bedreigt ons heden; doch de verschrikkelijke misdaden, welke dagelijks in onze nabijheid bedreven worden, beschouwende, zouden wij strafbaar zijn, wanneer wij ons aan eene dwaze gerustheid overgaven. Dewijl gij het wilt, zal ik dezen ketting bewaren, en zult gij hem niet wederzien, dan wanneer ik.... gestorven ben."

»O, spreek zoo niet."

»Waarom? Is het geene vooronderstelling, die niets in dit oogenblik zou kunnen regtvaardigen? Ik had behoefte u mijn hart bloot te leggen. Ziedaar, ik geloof dat ik kalmer ben.... en ik ben zeker, dat ik het geheel zal zijn, wanneer gij mij zult bezworen hebben, alles te volbrengen, zoo als ik u zeide. Uw geluk hangt misschien hiervan af."

Clemence weifelde nog; doch hare betraande oogen op de markiezin slaande, ontmoette zij haren rustigen blik, die alle afwezigheid van gevaar scheen uit te drukken; zij dacht toen, dat de rust harer weldoenster van haren eed afhing, en legde hem toen met eene bevende stem af. Tot antwoord drukte de markiezin haar aan het hart, en getuigde eene innige omhelzing van hare dankbaarheid.

Op hetzelfde oogenblik bemerkte de cipier Hayet, die zijn gevangenisbezoek volbragt had, de beide in den tuin van het klooster achtergeblevene gevangenen, en beval zijne wachters ze te scheiden en naar hare kamers te geleiden.

Niettegenstaande de verzekering, welke de markiezin haar gegeven had, kon Clemence den ganschen nacht geen oog toedoen, en zoodra het haar veroorloofd was op te staan, snelde zij naar de cel harer weldoenster. Zij was ledig. Het arme meisje vernam weldra, dat de markiezin door gendarmes gehaald was, om haar naar het geregtshof te geleiden. Een licht ging voor hare oogen op.

Er bleef haar evenwel nog een straal van hoop over. De markiezin kon niet schuldig zijn, en zouden hare regters, hoe onverbiddelijk zij ook wezen mogten, haar durven veroordeelen? Somwijlen, wel is waar zeldzaam, had het verachtelijk geregtshof zijne prooi losgelaten, en had men gevangenen, die 's morgens zonder hoop vertrokken, 's avonds vrijgesproken zien wederkeeren.

Clemence rigtte bleek en bevende hare schreden naar den tuin van het klooster, knielde neder op de plaats, waar zij de laatste kussen der markiezin had ontvangen, en bad den ganschen dag vurig. Tegen den avond kwam het haar voor, dat God haar gebed had verhoord; zij stond rustiger op, en verliet den noodlottigen tuin, toen zij den wachter Guillebaud ontmoette, welke haar naderde, terwijl hij aan zijn norsch gelaat een minder terugstootend voorkomen trachtte te geven. Bij haar gekomen, liet hij haar den halven ketting, welke de markiezin den vorigen avond om haren hals had willen doen zien. Dien herkennende, gaf de ongelukkige een gil, waarna zij in zwijm viel.

III.

Toen Clemence hare bewustheid herkreeg, omgaven eene menigte gevangenen haar met belangstelling; zij lag half uitgestrekt op eene zodendank, welke door den iep, waarvan wij reeds vroeger spraken, beschaduwd werd. Een voor haar nedergeknielde jongeling liet haar aan een geestrijk vocht ruiken, hetwelk Brutus Guillebaud uit de gevangenis-apotheek gehaald had. Hare oogen openende, ontmoetten deze dadelijk die van den onbekende, welke haar zijne zorgen bewees, en zij las er zulk eene vurige uitdrukking van belangstelling in, dat zij er naauwelijks den glans van verdragen kon. Evenwel kwamen, naarmate haar toestand zich verbeterde, droevige beelden voor haren geest, en herinnerden haar het ongeluk, dat haar had getroffen. De gevangenen eerbiedigden hare smart, en verwijderden zich langzamerhand, om naar hunne cellen weder te keeren. De onbekende bleef het laatst, en toen hij alleen met Clemence was, naderde hij haar, en gaf haar, zonder nuttelooze woorden te bezigen, de keten weder, die haar bij hare bezwijming was ontvallen. Clemence dankte hem met eenen blik; maar toen hij zich als de anderen verwijderd had, bragt zij de laatste herinnering harer weldoenster aan hare lippen, en gaf op nieuw aan hare tranen den vrijen loop.

Zij was zoo zeer door hare droefheid weggesleept, dat zij niet bemerkte, dat de nacht reeds viel; de wachters maakten haar er opmerkzaam op. Zij gehoorzaamde de gevangeniswet en maakte zich gereed, om zich naar hare medegevangenen, wier gezelschap haar nu onverschillig was, te begeven. Doch Brutus Guillebaud was haar in den gang, welke zij door moest, om naar hare kamer te gaan, vooruitgesneld, en toen zij bij de cel der

markiezin was gekomen, stond hij daar op den drempel; hij berigtte haar, dat de burgeres Fleury, bij haar vertrek naar het geregtshof, de toezegging verkregen had, dat Clemence hare kleine kamer zou betrekken, en dat zij, om zekerder te zijn, dat haar verzoek werd toegestaan, de kosten van haar verblijf en onderhoud voor verscheidene maanden aan den cipier had ter hand gesteld. Dit laatste bewijs van eene belangstelling, welke zich nimmer verloochend had, trof Clemence zeer, en de eenzaamheid van deze cel, waaruit de cipier al de sporen van het verblijf der markiezin had laten weg nemen, was haar hoogst welkom. Doch voor het meisje was hare tegenwoordigheid overal; zij bragt de lange uren van den nacht door, met zich de gelukkige uren harer gevangenschap te herinneren, wanneer zij in deze wijkplaats de raadgevingen en bemoedigingen harer edele beschermster zocht.

Gedurende vele dagen weigerde zij onder de gevangenen te verschijnen, wier getal dagelijks door de bloedige euveldaden van Robespierre verminderde. Somwijlen zag men haar in den tuin van het klooster onder die ongelukkigen ronddwalen, welke door het mes der guillotine weduwen of weezen geworden waren. Eindelijk aan de uitnoodigingen harer gezellinnen gehoor gevende, besloot zij in de zaal, welke zij sedert den dood der markiezin vermeden had, weder te keeren. Bij hare binnenkomst hielden de blijken dier zorgelooze vrolijkheid, welke nog nimmer eenige gevangenen verlaten had, eensklaps op; een hunner, die in gelukkige en fraaije verzen hare aanstaande verlossing zong, zweeg eensklaps, toen zij haar zag. Eenige dames, zoowel verheven door verstand als geboorte, ruimden haar eene plaats in, en vele dezer groote personen, aan welke het ongeluk de gelijkheid zoo wreed geleerd had, haastten zich beurtelings om het arme meisje van den timmerman vertroostingen en blijken van achting te schenken. Voor eene zoo algemeene belangstelling kon Clemence niet ongevoelig blijven; doch al die stemmen waren haar vreemd, en, mag men het zeggen? dan waren het slechts eenvoudige beleefdheidsbewoordingen, en niets meer; want de gedachte aan een altijd tegenwoordig gevaar, had deze harten eenigzints doen veranderen. Clemence zocht, zonder dat zij zichzelve er rekenschap van kon geven, hem, die zijne smarten verloochende, om met de hare deernis te hebben, toen zij haar blik onwillekeurig nedersloeg voor dien van den jongen onbekende, dien zij voor het eerst aan den voet van den acaciaboom gezien had. Het was een edel en schoon jongeling, wiens sprekende oogen eene voor verhevene gevoelens opene ziel schilderde. Zijn voorhoofd kenmerkte verstand, zijne zwarte, volgens gebruik der gevangenis aan den nek geknipte haren (een gebruik, hetwelk later door de jeugd in mode veranderd werd, en die zich à la victime kapten) hingen in natuurlijke krullen langs de beide zijden van het hoofd. Zijne gestalte was meer groot dan klein, en zijn leeftijd kon niet meer dan twintig à tweeentwintig jaren wezen. Aan de tafel der mannen gezeten, hield hij op dit oogenblik een boek in de hand, waarin hij, sedert Clemence in de zaal was gekomen, echter niet meer las, doch, hetzij uit zedigheid, of uit eene andere beweegreden, hij was niet van zijne plaats opgestaan, en had zijne eerbewijzingen bij die der andere gevangenen niet gevoegd. Toen echter het uur van scheiding sloeg, en Clemence de zaal doorging, om zich te verwijderen, bevond de jongeling zich aan de deur; hij vergenoegde zich, om haar met eene bijzondere uitdrukking van belangstelling en eerbied te groeten. Er werd geen enkel woord gewisseld, en evenwel hield de herinnering aan de markiezin dien nacht de gedachten van Clemence niet enkel bezig.

Sedert dit oogenblik kwam zij weder bij de avondvereenigingen, en strekten hare wandelingen zich van den tuin van het klooster naar den acaciahof uit. Bijna altijd volgde de jonge en schoone onbekende hare schreden, en was zijn groet vergezeld van eenige dier woorden waarin te gelijk beleefdheid en teedere vriendschap, te lezen was. Langzamerhand werd het de jonge lieden behoefte om elkander te zien en te spreken, hetgeen dikwerf van de markiezin en somwijlen van zichzelven was. Daardoor vernam Clemence den naam van haren beminnelijken medegevangene. Uit eene oude edele familie gesproten, was Adriaan de Varicourt, eertijds baron en thans burger Varicourt, nog zeer jong, toen de omwenteling hare magtige en groote stem aan de staten had doen hooren. Van nature er mede ingenomen, had hij hare grondbeginselen met graagte aangenomen; doch hij haaste zich de buitensporigheden er van af te keuren, en, walgende van de ophemelende staatkunde van de Bergpartij en de Jakobijnen, stond hij gereed om de generaals die de grenzen verdedigden zijnen arm aan te bieden, toen een noodlottig toeval hem in aanraking met de Girondijnen bragt, wier welsprekende doch gevaarlijke leerstelsels hij spoedig aannam. Na de dagen van 31 Mei en 2 Junij 1793, welke de verbanning van die partij met zich voerden, was Adriaan de Varicourt zijn vriend den afgevaardigden Barbaroux, naar Caen gevolgd; en had hij met hem aan de ontijdige pogingen van het federalismus deel genomen. Genoodzaakt door Bretanje te vlugten, was hij van schuilplaats tot schuilplaats gedwaald, totdat hij zich, door vermoeijenis en honger uitgeput, genoodzaakt zag om zichzelve aan de overheden van Gironde over te geven. Daar hij niet vogelvrij verklaard was, moest de vertegenwoordiger Tallien hem naar Parijs opzenden, en wachtte hij zijne uitspraak of liever zijn vonnis in het huis van arrest van Port-Libre, af.

Clemence was zeer bewogen bij het verhaal van Adriaan's rampen, en, om tegenover hem niet in gebreke te blijven, vertrouwde zij hem de geschiedenis harer eerste, reeds zoo zeer beproefde levensjaren. Hare familie was haar onbekend; door de echtelieden Jousserand, onder bescherming van de markiezin de Fleury, aangeno-

men, was zij op het land bij een pachter, den broeder van haar pleegvader, opgevoed. Toen zij twaalf jaren bereikt had, was zij door de zorgen der markiezin in een klooster geplaatst, waaruit zij tijdens de opheffing der geestelijke goederen vertrokken was, en sedert dat tijdstip had zij bij Jousserand gewoond, tot op het oogenblik, waarop de gebeurtenissen, welke wij beschreven, hare gevangenneming ten gevolge had.

Er was in de beschrijving van dit meisje iets treurigs hetwelk een eerbiedig medelijden gebood. Adriaan, minder door zijne deelneming aan een beginsel, dan wel, omdat hij zijnen in gevaar zijnden vriend getrouw was gebleven, aan onaangenaamheden blootgesteld, kon niet nalaten sympathie te betoonen voor een ongeluk door hetzelfde beginsel veroorzaakt, en was deze gelijkheid in hun lot een der hechtste banden die de vereeniging dezer twee edele zielen naauwer deed zijn.

Evenwel volgden daar buiten de gebeurtenissen elkander schielijk op, en vereenigd om den algemeenen vijand te bestrijden, verdeelden de verschillende partijen der Conventie zich om elkander te verwoesten. Sedert Robespierre zich een soort van dictator-waardigheid, na den val van Danton, had aangematigd was de woede met nieuwe razernij begonnen. Het bestuur der gevangenissen leed er mede onder; eene grootere gestrengheid maakte de ketens der gevangenen nog zwaarder. Niets beteekenende dingen hadden medegewerkt om hun, al wat vroeger hun lijden deed verminderen, te ontnemen; men had zelfs de avondbijeenkomsten verboden, en was het slechts ter sluiks of gedurende den maaltijd dat zij met elkander konden spreken. De tiran der Port Libre, de verachtelijke Hayet volgde met voorbeeldigen ijver de bevelen van het Comité du Salut Public, en iedereen beefde op zijne stem. Bijna al de ondergeschikten waren vervangen geworden, en zelfs had Brutus Guillebaud, niettegenstaande zijn wreed uiterlijk, voor de geestdrijverij van zijn chef moeten bukken.

Men moet bekennen dat, onder zijn ruwe schors het hart van Brutus Guillebaud nog voor eenig menschelijk gevoel vatbaar bleef, en was Clemence, die meer dan eens blijken van medelijden ten haren opzigte bespeurd had, wel geene der laatste, die zijne afwezendheid bemerkte. Met innerlijke belangstelling voor dien man bezield, gekweld door vrees dat hij zich had blootgegeven om haar nuttig te zijn, volgde zij de ingeving van haar hart en waagde het om den cipier naar hem te vragen. Het arme meisje had een ongeschikt oogenblik gekozen: de burger Hayet stond juist van de tafel op, en had, volgens gewoonte, meer dan eene flesch geledigd. Wel verre van op de bescheidene vragen van Clemence te antwoorden, bromde hij eenige scherts, welke hem de wezenlijke schoonheid zijner gevangene in den mond gaf. Deze putte moed uit den afschuw welke deze man haar inboezemde; doch hoe waardiger zij zich verzette, hoe meer hij in zijne dronkenschap zijne beleedigingen verdubbelde. Over zijne stoutmoedigheid verwonderd, vlugtte Clemence om zich in hare cel op te sluiten. Zij hoorde met schrik de zware voetstappen van haren vervolger achter zich, toen dit verschrikkelijk geluid als door een toverslag eensklaps ophield.

Des avonds was de herinnering van dit voorval bijna weder uit haar geheugen gewischt, toen zij zich aan tafel begevende, de afwezigheid van Adriaan bemerkte. Door een noodlottig voorgevoel verontrust, durfde zij niemand naar de oorzaak vragen; doch een der gevangenen nam weldra het woord, om het voorval van den morgen, zonder er evenwel de heldin van aan te wijzen, te verhalen; hij voegde er bij dat op het oogenblik dat de cipier haar zou bereikt hebben, een moedig verdediger zich voor haar had opgedaan, hem forsch gegrepen en op den grond geworpen had, vóór dat de wachters ter zijner hulpe waren toegeschoten. De woedende cipier had geen oogenblik verzuimd om zich te wreken; laaghartig aangeklaagd als opperhoofd van eene der gevangeniszamenzweringen was Adriaan de Varicourt, want hij was het geweest, dadelijk naar de Conciergerie, welke men met regt de zijkamer des doods noemde, overgebragt.

Bij ieder woord van dit verhaal verdubbelde Clemence's schrik; aan het hevige kloppen van haar hart begreep zij hoe dierbaar haar edelmoedige beschermer haar was. Het was met Adriaan gedaan, en voor haar was het dat hij sterven zou. In hare cel wedergekeerd, bad zij God vurig haar, al was het ook op het schavot, te hereenigen met hem, die alleen haar bestaan nog wenschelijk maakte... Eensklaps meende zij, in het holst van den nacht, door de muren van hare gevangenis, het sombere geluid van de brandklok te hooren. Haar bloed stolde in hare aderen, want het was met het luiden der brandklok dat de schrikkelijkste dagen der omwenteling begonnen waren. Dreigende geruchten waren sedert eenige dagen onder de gevangenen verspreid; Clemence herinnerde zich die met schrik, en geloofde eene hernieuwing der September-bloedtooneelen te zien. Op dit oogenblik kwam het legaat hetwelk de gravin haar stervende gemaakt had, haar voor den geest. Op het punt haar in eene betere wereld weder te vinden, vreesde zij dat haar weldoenster haar verwijten zou, dat zij haar geheim in handen harer verdrukkers gelaten had. Door het flaauwe schijnsel der maan verlicht, doorliep zij de gevangenis zonder hinderpalen te ontmoeten; de wachters waren verdwenen, om misschien des te beter met hunne bloeddorstige komplotten zamen te spannen. Clemence kwam dus gemakkelijk in den tuin van het klooster, herkende den haar door de markiezin aangeduiden, iepenboom en, met behulp van een scherpe steen had zij weldra, het aan haar vertrouwde pand, aan de aarde ontrukt.

Van dit oogenblik af was Clemence op alles voorbereid, en wachtte zij in hare cel de vervulling harer bange verwachting af. Op het eerste teeken van ge-

vaar, moest zij de geheimzinnige doos der markiezin aan de vlammen opofferen. Doch de nacht ging, zonder dat zij dit teeken vernam, voorbij, en de zon rees statig over den laatsten dag der regering van Robespierre ten hemel. Den vorigen dag, 9 Thermidor, had de Conventie zich van het juk van den tiran, wiens hoofd dienzelfden dag op het schavot viel, bevrijd.

Drie dagen later hield een huurrijtuig voor den ingang der gevangenis van Port Libre stil, en ontvlugtte Clemence, door de zorgen van Adriaan verlost, met hem dit verschrikkelijk verblijf.

IV.

Vrij, en gelukkig, dat zij hare bevrijding aan haren edelmoedigen beschermer te danken had, deed Clemence volstrekt geene moeite, om hem de gevoelens van dankbaarheid, welke hare ziel vervulden, te verbergen. Doch deze zoete schuld eenmaal voldaan hebbende, verzocht zij hem, haar naar hare pleegouders te willen geleiden. Eene wreede misleiding wachtte hen aan de nederige woning van den timmerman van la rue St. Jacques. Sedert verscheidene maanden had Jousserand, welke naar de grenzen vertrokken was, geene tijding van zich laten hooren, en geloofde men, dat hij dood was. Wat zijne arme, zieke en door de wereld verlatene vrouw betreft, deze was op het vernemen der gevangenneming van Clemence bezweken. De districtsvergadering had de kamer en meubelen, welke haar toebehoorden, doen verzegelen.

Dit nieuwe ongeluk stelde Adriaan in de gelegenheid, om Clemence eene schuilplaats bij zijne familie aan te bieden; hij had zijne moeder wedergezien, en haar al de omstandigheden van zijn verblijf te Port Libre medegedeeld. Clemence was daarbij niet vergeten geworden. De noodzakelijkheid, en niet minder de begeerte harer ziel, maakte het voor haar eene wet, om dit voorstel aan te nemen.

Weinige oogenblikken later beklom zij, op den arm van Adriaan geleund, de trappen van een huis van middelmatige grootte, hetwelk in de Marais en de oude rue du Temple lag. Daar verborg de baronnes de Varicourt, om aan de gevaarlijke oplettendheid van de omwentelingsregering te ontkomen, met groote zorg de overblijfselen van hare titels en bezittingen; bovendien door de schitterende theoriën van haren zoon medegesleept, had zij den moed niet gehad, een stelsel te verachten, dat hem bijna zoo schrikkelijk had gelogenstraft.

De grond van haar karakter was een zonderling mengsel van staatkundige twijfelachtigheden en edelmoedige neigingen. Zoo als Adriaan haar gezegd had, ontving zij Clemence regt hartelijk, en eischte zij van haar de belofte, dat zij geene andere huisvesting dan de hare zou aannemen. Het arme kind, zonder steun of familie, had geene keus. En dan bleef zij tevens bij Adriaan, en scheen zijne goede moeder naauwelijks verwonderd, toen zij de ontwikkelingen van de teedere vriendschap zag, welke haar aan haren zoon verbond.

De baronnes de Varicourt had tot dischgenoot een neef van haren echtgenoot, de ridder de Sourdeuil, een oude arme jonker, die noch aan de omwenteling, noch aan den tijd de moeite had overgelaten, om zijn vaderlijk erfdeel te verslinden. Opgevoed in de school van Richelieu en van Fronsac, had hij, even als zij, zijn vermogen voor zijne eigenzinnigheden en vermaken besteed, en oud geworden zijnde, alleen hunne ondeugden overgehouden. De baron de Varicourt, die, in zijne hoedanigheid van muskettier, een niet zeer stichtelijk leven leidde, en zijn bloedverwant tot medegenoot zijner zwelgerijen had verkozen, had hem, door een bloedig voorval, hetwelk met een donkeren sluijer omgeven was, stervende, een fraai landgoed nagelaten, waarvan de ridder niet lang de vruchten in zijne handen kreeg. Zonder middelen op bijkans vijftigjarigen ouderdom gebleven, en bij het uitbreken eener omwenteling, die met het verbreken van de oude privilegiën begon, was hij er gemakkelijk in geslaagd, het hart van de weduwe des barons tot medelijden te stemmen. Deze waardige vrouw had voor hem haar huis opengesteld, en hoewel zij de staatkundige gebeurtenissen verschillend beoordeelden, hadden zij te zamen de stormen van het schrikbewind doorloopen. De ridder was zijne vooroordeelen even getrouw gebleven als de verwelkte herinneringen zijner jeugd. Zonder eerbied voor de gastvrijheid der baronnes, had hij zich met het koningsgezind comité van Parijs vereenigd, en meer dan eens, dank zij de uiterlijke schijn van vaderlandsliefde, welke hij wist aan te nemen, had hij verscheidene gevaarlijke zendingen naar de Vendéërs volbragt. Zijne gestalte was groot en welgemaakt, zijne houding fier, zijn tred vast, zijn blik scherp en zijn glimlach twijfelend. Zijne nog talrijke haren begonnen grijs te worden, en zijn voorkomen droeg veel bij, om werkelijk vertrouwen in te boezemen aan diegenen, welke door eene oppervlakkige beschouwing het ware karakter van dit zacht doch valsch gelaat niet hadden doorgrond.

Clemence, liet zich, als zoo vele anderen, weldra door dit bedriegelijk masker wegslepen, en waren eenige vreemde woorden, die de ridder zich ontvallen liet, en welke zij zich vergenoegde toe te schrijven aan, voor een oud hoveling der schoone dagen von Dubarry wel vergefelijke herinnering der jeugd, niet voldoende om hare oogen te openen. Er was niets minder dus noodig, dan een welriekende brief, in verzen, in den trant van Dorat of Gentil Bernard geschreven, en volgens oud gebruik in de bloemen van haar toilet verborgen, om haar te doen weten, dat een, met de drogredenen eener goddelooze en onzedelijke wijsbegeerte ingenomen edelman door de ongelukken der zijnen niets had geleerd noch vergeten. Een blik van diepe verachting was het eenige antwoord van Clemence, toen de ridder haar naar het lot van zijn

vermetel schrijven durfde vragen. Hij knielde op eene hem bijzonder eigene wijze glimlagchend neder, hetwelk beteekenen moest, dat de eertijds door zoo vele beroemde schoonen in de stad en aan het hof begunstigde minnaar zich niet zoo ligt liet terugstooten.

Clemence zorgde wel, dat zij de rust der familie, welke haar zoo edelmoedig had opgenomen, niet verstoorde. Zij verscheurde het briefje des ridders, en nam de strengste teruggetrokkenheid, steeds in acht. Niemand bemerkte er iets van, en de barones, meer en meer door de liefstalligheid en de goede hoedanigheden van hare jeugdige beschermelinge getroffen, gewende zich langzamerhand aan het denkbeeld haar als hare eigene dochter te beschouwen, en bereidde zich, om het geheim der liefde van Adriaan voor Clemence te vernemen.

Toen dit oogenblik kwam, en Adriaan aan zijne moeder verklaarde, dat hij zonder de liefde en het bezit van Clemence niet leven kon, ontstonden er wel eenige bedenkingen van den kant der barones, die eenigzints aarzelde, om in hare familie een jong meisje zonder bloedverwanten en zonder naam op te nemen; doch zij werden allen door den zoon met vuur wederlegd, en de voortreffelijke vrouw gaf hare toestemming.

De vereeniging van Adriaan met Clemence werd dus bepaald, tot groote spijt van den ridder, wiens onzinnige begeerten door de verachting van het meisje slechts verbitterd en vergroot waren. Hij beproefde dadelijk eene heimelijke tegenwerking, om het besluit der barones te doen veranderen. Doch de invloed van Adriaan was grooter op haar dan de zijne, en hij zag zich verpligt andere wapenen te gebruiken. Hij kantte zich, als een bekwaam krijgskundige, tegen de goede gevoelens en de voortreffelijke kieschheid van Clemence, en poogde in zijn geest de groote zwarigheden van een ongelijk huwelijk, waarvan al de voordeelen aan den kant van Adriaan waren, terwijl zij hem noch huwelijksgift noch naam in ruiling kon geven, op te sommen. Op dit punt was de barones het met den ridder eens, en was deze omstandigheid, waarvan Clemence niet onbewust was, zoodanig, dat zij een diepen indruk op hare ziel maakte. De ridder had juist getroffen; het gevolg van zijne snoode bemoeijing ziende, verdubbelde hij zijne pogingen, en dikwerf trok Clemence, welke ook twijfelde, of zij aan den zoon der barones wel een volmaakt geluk, hetwelk hem hare duistere afkomst kon doen vergeven, zou aanbrengen, zich weenend in hare kamer terug, om God te bidden hare onzekerheid te doen eindigen.

Evenwel naderde de dag, waarop Adriaans wenschen vervuld zouden worden; het was de dag, op welken Clemence den rouw over de markiezin de Fleury zou afleggen. De ridder telde met schrik de weinige oogenblikken, die hem nog overbleven, om zich van zijne prooi meester te maken; hij had waargenomen, dat Clemence, door zijne tegenwerpingen verschrikt, hem van dag tot dag met meer gelatenheid aanhoorde, en hij besloot den laatsten kans te wagen.

Adriaan had van zijnen kant in de trekken van Clemence de sporen van eenen inwendigen strijd, waaronder zij weldra bezwijken moest, opgemerkt. Niet wetende aan welke redenen hij deze spoedige verandering moest toeschrijven, besloot hij haar te ondervragen en eene openhartige verklaring van haar te verkrijgen. Hij schepte moed, en voorbereid om alles te hooren, waardoor hij uit zulk eene wreede onzekerheid kon geraken, verscheen hij eensklaps voor Clemence, toen zij, door de verleidingen van den ridder gekweld, de eenzaamheid zocht en voor haar bidbankje was nedergeknield. Deze onverwachte verschijning van Adriaan ontstelde haar; zij droogde schielijk hare tranen op, doch het was te laat. Adriaan was de man niet, die zich met zwakke en nietige uitvlugten liet tevreden stellen; en bovendien lag hij voor haar geknield, haar smeekende om hem de ware oorzaak van hare smart te doen kennen, en belovende, dat hij in het vonnis, dat zij zou uitspreken, zou berusten. Clemence was niet ongevoelig voor zijne woorden. Zij besloot dadelijk hem al hetgeen haar drukte te openbaren; zij ontvouwde hem hare weifelingen en hare vrees, en om meerdere kracht aan hare reden te geven, bragt zij het oordeel van zijn neef, den ridder de Sourdeuil bij. Op het hooren van dien naam, welke hij hier niet verwacht had, slaakte Adriaan, sedert langen tijd weinig over zijn edelen bloedverwant gesticht, een kreet van afgrijzen, alsof hij op eene slang getrapt had. Genoodzaakt den wil zijner moeder te eerbiedigen, duldde hij zijne tegenwoordigheid in haar huis, doch vermeed tevens allen vertrouwelijken omgang met dien man, voor wien hij een natuurlijken afkeer gevoelde. Te onstuimig, om zijne gevoelens in dit belangrijk oogenblik te ontveinzen, beproefde hij Clemence's angstvalligheid te verminderen, door haar zijne gedachten jegens den ridder open te leggen. Hij had een strik ontwaard; en Clemence, door zijne ontdekkingen verschrikt, had haar geheim verraden, en Adriaan omtrent de snoode pogingen van zijn neef ingelicht.

Na, niet zonder moeite, zijne ergste verontwaardiging onderdrukt te hebben, moest Clemence zich duidelijker verklaren en zijne onrust verminderen; doch de woorden van den ridder, en nog meer die der barones, hadden in het hart van het arme kind wortel gevat, en hadden er eene voortaan van allen anderen invloed onafhankelijke besluiteloosheid doen ontstaan. Zoo liefelijk en helder het tegenwoordige haar toescheen, zoo donker en dreigend kwam haar de toekomst voor. De behendige ridder de Sourdeuil was er te goed in geslaagd, om de rust dier ongekunstelde en eenvoudige ziel te verstoren. Evenwel hadden de vurige smeekingen van Adriaan over haar zulk een invloed verkregen, dat haar oordeel er door verzwakt was, en hare liefde nu slechts nog maar naar een middel zocht, om haar geweten te bevredigen. Het was onder deze onwederstaanbare ingeving, dat zij

Adriaan eene gedachte openbaarde, welke ontstaan was door den innerlijken strijd, welke zij reeds zoo lang en moedig streed. Zij sprak over het vertrouwen, dat de markiezin de Fleury, daags voor haren dood, haar te Port Libre betoond had, en van het pand, dat zij haar gegeven had. Zij verhaalde onder geheimhouding, alles aan Adriaan, hetwelk op dien gedenkwaardigen avond was voorgevallen, en toonde hem zelfs de doos, welke zij zorgvuldig bewaard had. Bij de woorden, die de terhandstelling van dit pand vergezelden, had Clemence voornamelijk die opgemerkt, welke de markiezin met bewogene stem had uitgesproken: » Uw geluk hangt mogelijk hiervan af."

Haar geluk? Het geheim, hetwelk die doos bevatte, was haar dus niet vreemd, en heeft misschien reeds betrekking gehad op de duistere wolken, welke hare eerste levensjaren hebben omgeven. Dewijl men haar eenmaal dit pand moet komen terugvorderen, moet Adriaan ook tot zoo lang wachten. Laat hem in stilte onderzoek doen.

Maar de driftige Adriaan heeft reeds te lang geduld gehad. Met de nieuw opgewekte hoop der weeze instemmende, beproeft hij niet meer hare weifelingen te bestrijden, maar poogt haar te doen begrijpen, dat het zeer waarschijnlijk is, dat men nimmer die doos zal terugeischen; is men haar spoor sedert den dood der Jousserands niet bijster geworden? En wanneer haar geluk werkelijk van dit geheim afhangt, dan is het de markiezin zelve, die haar heeft ingegeven, om aan eene regtmatige nieuwsgierigheid te voldoen.

Adriaan neemt de doos; een dolk hangt aan zijne zijde, daar hij dit wapen sedert het begin van de omwenteling niet had afgelegd. Clemence wendt haar oog af, om hare ontroering te verbergen, en misschien ook om in stilte de vergiffenis harer weldoenster af te smeeken? Haar stilzwijgen wordt als toestemming beschouwd, en het slot springt open.

Dadelijk vielen uit de doos.... brieven en een portret, zijnde dat van een officier der ligte ruiterij van het begin der regering van Lodewijk XVI; zijn gelaat is beide jonge lieden onbekend. De brieven zijn aan de markiezin de Fleury gerigt, en slechts met den naam van Albert, onderteekend; doch zij behelzen kostbare documenten. Clemence had het voorzien; de verborgenheid harer geboorte wordt er in opgehelderd. De markiezin is hare moeder, en het portret dat van haren vader; zij is de vrucht eener schuldige liefde. Het ware voor haar beter geweest dit nimmer te weten.

Doch dit is niet alles — en eene verschrikkelijke verrassing wacht Adriaan en Clemence nog, als om hen voor hunne strafbare onbescheidenheid te straffen. Wij hebben het vroeger gezegd, de baron de Varicourt, Adriaan's vader, was op eene noodlottige wijze omgekomen. Het was in een duel zonder getuigen in de bosschen van Satory, digt bij die van Versailles; verscheidene wonden, waarvan de zwaarste hem van achteren was toegebragt, hadden het vermoeden doen ontstaan, dat hij vermoord was. De barones was altijd met deze veronderstelling ingenomen geweest, en had lange en onvoldoende onderzoekingen naar den moordenaar van haren echtgenoot gedaan. Buitendien, en er was niet aan te twijfelen, ontdekten eenige zinsneden van een der brieven, dat de baron de Varicourt op een bal masqué aan het hof door den ondergeteekende was uitgedaagd, en dat met hem zijn laatste duel plaats had; de datum, het uur, de plaats van het gevecht bewezen het.

Bij deze onverwachte ontdekking viel Clemence, als van den bliksem getroffen, aan de knieën van Adriaan neder, om hem vergiffenis voor zichzelve en voor haren vader te vragen, doch Adriaan lag haar haastig de hand op de onvoorzigtige lippen. Hij snelt naar de deur, die hij sluit, want indien de barones hen dus zag, waren zij beiden verloren. Wat hem aangaat, hij heeft geene kracht, om de dochter van den misschien onschuldigen moordenaar zijns vaders uit zijn hart te verbannen. Zij beiden alleen kennen den inhoud dezer noodlottige doos, en dit geheim zal met hen sterven. Clemence, zonder kracht of wil, herhaalt de belofte, die Adriaan van haar eischt. Voor meerdere zekerheid wil hij de doos vernietigen en er de minste sporen van doen verdwijnen.

Reeds schittert de vlam in den haard, en nadert Adriaan met het portret en de brieven....

Op dit oogenblik wordt de deur van een aan de kamer van Clemence grenzend kabinet geopend, een man werpt zich op Adriaan, en ontrukt hem papieren, portret en doos; want die man, welke alles had gehoord, is niemand anders dan de ridder de Sourdeuil, die zich verraderlijk in Clemence's vertrek had verborgen, om in alle opzigten de sporen van zijne galante voorgangers na te volgen.

De onbescheidenheid van Clemence ten zijnen opzigte en de verwenschingen van Adriaan hebben hem zijne ontwerpen doen wijzigen, en in zijne ziel eene toomelooze begeerte naar wraak doen ontstaan. Daar zich aan zijn helsch voornemen eene spoedige gelegenheid voordeed, heeft hij er gretig gebruik van gemaakt.

Op het gezigt van dien man als versteend, kon Adriaan niet den minsten wederstand bieden, de ridder ontsnapte dadelijk, om naar de barones te snellen, en Clemence ontving, niettegenstaande de beden van Adriaan, bevel, om dit huis te verlaten, waarin zij, nog weinige oogenblikken geleden, van geluk droomde.

V.

Mevrouw de Stael heeft het voor ons reeds gezegd: de vrouwen zijn moedig in het ongeluk, doch bevreesd voor de vijandschap. Clemence, welke wij zoo dapper tegen het noodlot hebben zien strijden, gevoelde al hare kracht ontzinken, zoodra zij begreep, dat zij, door de begeerten van den ridder de Sourdeuil te verachten, hem tot een onverzoenlijken vijand had gemaakt, en be-

sloot zich door de vlugt aan zijne bedreigingen te onttrekken. Parijs bood haar echter geene zekerheid aan, nu zij meer dan ooit de bescherming der echtelieden Jousserand noodig had. Een enkel toevlugtsoord bleef haar op deze wereld over, zoo lang tot het God zou behagen haar op te roepen; en die schuilplaats was de hoeve, waar hare eerste jaren stil en gelukkig waren vervlogen. Zij moest, wel is waar, om dit doel te bereiken, een grooten afstand afleggen, eene lange reis ondernemen — maar betrof het niet, om een nog vreeselijker gevaar te ontvlugten, en moest de ontvangst, welke zij droomde, haar voor hare moeiten niet schadeloos stellen? De pachter Pierre Lormoix en zijne vrouw, de zoogster van Clemence, hadden inderdaad haar eersten glimlach gezien, en hare eerste schreden geleid in eene schoone vallei, eenige mijlen van Rennes gelegen, in de nabijheid van een kasteel, hetwelk aan de markiezin de Fleury behoorde. En aan deze omstandigheid schreef de jonge beschermelinge der markiezin de belangstelling toe, welke zij haar tot haren dood toe had betoond.

Haar besluit eenmaal genomen, bragt Clemence de weinige hulpmiddelen, welke zij nog bezat, bijeen, verwisselde hare voortaan te prachtige kleederen voor een eenvoudiger gewaad en een mantel van gewone stoffaadje; daarna betaalde zij hare plaats in een der huurrijtuigen, en verliet Parijs, het voor eeuwig vaarwel zeggende.

Des morgens van den derden dag te Rennes aangekomen zijnde, nam zij een gids aan, om haar naar de hoeve van Pierre Lormoix, het einde harer vermoeijenis en van haar lijden, te geleiden. Hoe meer zij die naderde, deden de voorwerpen, welke zij vroeger gezien had, de indrukken harer jeugd wederkeeren. Daar was de kleine weg, die, van den straatweg afwijkende, tusschen twee heggen van witten haagdoorn, naar het kasteel der markiezin de Fleury geleidde; daar waren het de populierboomen, die langs de Vilaine geschaard stonden en er den tegenovergestelden oever van verborgen hielden; verder was het de stroom, welke men over een dijk van kiezelsteenen moest doortrekken; en daar verder was het die reusachtige hoop steenen, welke door de inwoners van het land met schrik de tafel des duivels werd genoemd, en een oud gedenkteeken aan de godsdienst der Druïden was. Wat herinneringen werden er in haar hart opgewekt! Nog eene korte poos, en zij was aan die hoeve, welke nog slechts door eene kromming in den weg voor haar verborgen was. Wat zou de goede Pierre Lormoix verwonderd zijn! Zijne waardige vrouw zou vreugdetranen weenen! Reeds antwoordde Clemence op de vragen, welke men haar doen zou; reeds haastte zij zich, om aan die eerlijke landlieden te zeggen, dat zij door in hunne woning weder te keeren, hunne gastvrijheid zou beloonen, door hen in hunne werkzaamheden behulpzaam te zijn. Vreezende, dat zij de aandacht van een onbescheiden getuige, die de beweegredenen en de plaats harer vlugt zou kunnen openbaren, zou opwekken, haastte zij zich den gids zijn afscheid te geven, door hare beurs voor hem te ledigen, waarna zij de hoogte, welke het gezigt der hoeve voor haar verborg, beklom, en een blik op de vallei wierp, welke echter dadelijk door eenen dikken sluijer werd omgeven. Evenwel wapende zij zich met moed en daalde met snellen tred den heuvel af. Doch het was geen droom harer verbeelding —' daar, waar vroeger de woningen der hoeve stonden, was niets meer dan een door den rook zwart geworden puinhoop. Overal het beeld der verwoesting! overal de stilte des doods!

Clemence, verstomd door het gezigt dezer puinhoopen, kreeg hare tegenwoordigheid van geest eerst terug, toen zij bij het vallen van den avond besefte, dat zij te midden dier verwoeste landerijen eene schuilplaats moest zoeken. Naar Rennes weder te keeren, scheen haar onmogelijk, zij was er nog drie mijlen van verwijderd; de zon was reeds achter de bergen verdwenen, en eenige sterren begonnen aan den gezigteinder te schitteren. Zonder weifelen koos Clemence een dier sterren tot baak, en zich eenige bittere tranen uit de oogen wisschende, trok zij den kap van haren mantel over het hoofd en wandelde regt voor zich uit.

Het huis, voor hetwelk zij na eenen langen en moeijelijken togt stilhield, was eene aan den weg geplaatste herberg en lag bijna geheel afgezonderd. Er was buitendien nog slechts een huis, dat van den postmeester, dat aan den overkant stond, en op welks nabijheid de waard der herberg zekerlijk rekende; doch gedurende den tijd der woelingen hadden meerder of minder groote opeischingen de stallen van den postmeester geledigd, en had de dienst er schrikkelijk door geleden, tot grooten spijt van zijn buurman, den waard. Evenwel was de burger Boliveau, die tot uithangbord de Vier Winden had genomen, niet geheel van kennis ontbloot, en in het midden der krijgsverrigtingen van het republiekeinsche leger en dat der Vendéërs gelegen, had hij door een gestadig onderzoek van de eigenzinnigheden zijns weerhaans, zich voor de gestrengheden dezer moeijelijke stelling weten schadeloos te stellen. Beurtelings met de beste gevoelens voor den koning van Frankrijk, en voor de geduchte republiek bezield, nam hij, of zijne carmagnole op den rug, of versierde hij zich met de driekleurige kokarde; wanneer hij integendeel een bezoek van wege de soldaten van het katholijke leger voorzag, trok hij zijn wit vest aan, kapte zich à l'oiseau royal, en verborg behendig de kokarde. Voor het overige een onpartijdig herbergier, brandden zijne fornuizen voor alle regeringen, en sliep hij onder alle meeningen op hetzelfde hoofdkussen.

De burger Boliveau begaf zich na een onbeduidenden dag ter ruste, op zijne wijze de voorloopers eener nieuwe verschijning van Stofflet of Charette commentarierende, die de vereenigde pogingen van Hoche, Marceau, Kleber en eenige andere niet minder bekwame luitenants der Conventie nog niet hadden kunnen veranderen, toen hij eensklaps op de deur der Vier Winden hoorde kloppen. Eene

minuut was naauwelijks verloopen, toen hij zijn hoofd buiten een venster stak, als een hoofd dat de gebeurtenissen eerst ziet komen, alvorens het van kapsel verandert. De weg was zeer eenzaam; meester Boliveau waagde het met eene vaste stem te roepen:

» Heidaar, wie klopt op dit uur?"

» Iemand die u eene schuilplaats voor den nacht vraagt," antwoordde eene zachte en beschroomde stem.

» Eene vrouw," zeide de achtingwaardige burger Boliveau tot zichzelven, » Ik kan te voorschijn komen. Evenwel wanneer het eene landloopster ware? Men ziet er zoo vele in onze landstreken sedert dien vervloekten oorlog. Ja, doch van een anderen kant, wanneer zij het niet is?"

Onze vriend was zijn uithangbord te getrouw om tot een spoedig besluit te komen, daarom stak hij zich een eind buiten het venster, en riep:

» Wacht, ik zal mijne bevelen geven. — Ho, hi, Jeanneton.... Gros Claude... steek eene kaars aan... maak de deur open, en breng N°. 3 in gereedheid."

Er ontstond eene groote beweging in het huis, en eenige oogenblikken later werd Clemence door Gros-Claude bij den herbergier der Vier Winden binnengeleid. Deze wierp een zijdelingschen blik op de stemmige kleeding van het jonge meisje, en scheen deze soort van voorloopige revue hem maar half te voldoen, want hij hernam spoedig, brommende:

» Gij komt ons wel laat storen, burgeres. Van waar komt gij?"

» Van Rennes, burger," antwoordde Clemence bedaard.

» En gij hebt zeker eene veiligheidskaart?" hernam de burger Boliveau, die dadelijk de nationale kleuren op Clemence's muts had bemerkt, welke de vrouwen eenigzins genoodzaakt waren te dragen.

» Ik meende er geen noodig te hebben; ik kwam hierheen, om vreedzame lieden te bezoeken, die voor mijne persoon voldoende hadden kunnen instaan."

» En wie zijn die vreedzame lieden?"

» De pachter Pierre Lormoix en zijne vrouw."

Bij den naam van Lormoix ontsnapte den burger een kreet van verbazing met twijfel vermengd, die niets aanmoedigends voor Clemence had. Op hare smeekingen vertelde de herbergier haar evenwel, dat tijdens de laatste verschijning der Vendéërs, de Blaauwen, die hen terugjoegen, de hoeve van Pierre Lormoix hadden verwoest, en dat naar alle waarschijnlijkheid de pachter, door zijne vrouw en bedienden gevolgd, zich bij het katholijke leger, voor hetwelk hij groote achting betoonde, had gevoegd, hetwelk zijne vrienden en bekenden wel eens in verlegenheid kon brengen.

Deze laatste woorden werden naauwelijks door Clemence verstaan; het nieuwe ongeluk, hetwelk haar in den persoon van Pierre Lormoix trof, nam geheel hare gedachten in. Zij liet zich door Jeanneton naar hare kamer geleiden, gebruikte bijna niets van het avondmaal, en bragt een gedeelte van den nacht ten prooi aan treurige en zwaarmoedige overdenkingen door. Voortaan alleen in de wereld, wat zou er van haar worden? Niet naar Parijs kunnende wederkeeren, hoopte zij, dat zij te Rennes door werken in hare behoeften zou kunnen voorzien, en dat hare handigheid in het borduren alle deuren der werkplaatsen voor haar zou openen. De vermoeijenis kreeg eindelijk de overhand, en toen Clemence den volgenden morgen ontwaakte, was het reeds dag.

Naar beneden gaande vond zij de benedenzaal der herberg door werklieden bezet, die naar gewoonte gebruik maakten, om daar te ontbijten. De burger Boliveau geheel met zijne klanten bezig, bemerkte Clemence's tegenwoordigheid niet; doch Gros-Claude, welke hij zeker met zijn argwaan bekend had gemaakt, verloor haar geen oogenblik uit het gezigt. Toen zij, half verstikt door den dikken rook van tabak, en de walmen uit de naburige keuken, welke de kamer vervulden, zich een weinig naar buiten wilde begeven, om lucht te scheppen, hield eene sterke hand haar tegen — het was die van Gros-Claude, die in deze eenvoudige en natuurlijke daad eene poging tot ontvlugting zag.

» Heidaar, burgeres," riep hij te gelijker tijd uit, » men vertrekt hier niet, zonder te betalen."

Clemence voelde, dat haar voorhoofd kleurde, doch zij hernam zacht:

» Gij hebt gelijk, mijn vriend; wees zoo goed uw meester te waarschuwen."

De burger Boliveau, door de ligte beweging, die dit voorval onder zijne klanten had verwekt, gewaarschuwd, snelde dadelijk met de kaart in de hand aan. Clemence vatte die spoedig, als om zich van een treurig incident te bevrijden; doch naauwelijks had zij de oogen op het door de inhaligheid van den kastelein der Vier Winden hoog opgevoerd totaal geslagen, of zij werd door eene hevige beving aangetast. Zij had geen geld genoeg, om hare vertering te betalen. Hare ontroering ziende, had Boliveau weinig moeite haar die bekentenis te ontrukken.

» Ik had het wel voorzien," riep hij woedend. » Vertrouw nu eens die zachte trekken, die aanlokkelijke onschuld. Nog eene landloopster. Wie weet of zij misschien geene verspiedster van de vervloekte Chouans is. Zij heeft zelfs geene veiligheidskaart."

Alvorens zich aldus over de Vendéërs uit te laten, had de burger Boliveau zijn gezelschap gadegeslagen; het was bijna geheel zamengesteld uit stadbewoners, getrouwe bezoekers der clubs. De bewoordingen van den herbergier moesten natuurlijk bij die ijverige burgers weerklank vinden. De storm bedreigde reeds Clemence, en het liet zich aanzien, dat hij weldra zou losbarsten.

Op dit oogenblik hield eene postchais tegenover de herberg stil, en terwijl de postillon de paarden verwisselde, liep een reiziger den weg over, zonder twijfel door nieuwsgierigheid gedreven, en zich bij de groepen, die de benedenzaal van den bur-

ger Boliveau bezetten, voegende, trachtte hij de oorzaak der beweging te ontdekken. Clemence bleek en bevende, zag den herbergier vertwijfelend aan, en zonder een woord te kunnen vinden, om zijne scheldwoorden te beantwoorden, klemde zij hartstogtelijk een voorwerp, waarvan zij niet scheen te kunnen scheiden, in hare regterhand. De reiziger wierp een vlugtigen blik op alles, waarna hij in eene kleine kamer ging, en Gros-Claude beval den herbergier te roepen, om hem te bedienen. Zulk een bevel van eenen vreemdeling, wiens voorkomen zoo trotsch was, werd onverwijld door den burger Boliveau opgevolgd. Doch toen hij Clemence een oogenblik tijd gunde, door aan zijne beroepsbezigheden te denken, verzamelde de ongelukkige eensklaps al haren moed, om zich voor hem op de knieën te werpen en hem het voorwerp, hetwelk zij zoo lang voor aller oogen verborgen had, in de handen te doen glijden.

De reiziger werd reeds ongeduldig toen de herbergier voor hem verscheen, deze groette hem nederig, doch als een oude kennis.

» Gij hier, mijnheer de....”

» Zwijg,” viel de reiziger hem in de rede, » of liever verhaal mij wat er in uwe herberg voorviel. Wie is dit jonge meisje? Spreek.”

Boliveau liet zich niet lang smeeken, om de eigenzinnige nieuwsgierigheid van den reiziger te voldoen, en eindigende betuigde hij, dat hij niets anders van dit meisje wilde, die tot eene door de schelmen van Jakobijnen geplunderde gegoede familie scheen te behooren, en dat hij haar hare vrijheid zou wedergeven, aangezien hij meer dan betaald was geworden. En ten bewijze toonde hij den reiziger een gedeelte van een gouden ketting, hetwelk het meisje hem in de hand had laten glijden.

Bij dit gezigt schitterden de oogen des reizigers van een zonderling vuur. Met eene bewonderenswaardige welsprekendheid begaafd, bestreed hij streng de onderstellingen van den burger Boliveau; hij overtuigde hem zonder moeite, dat, verre van een slagtoffer der Jakobijnen te zijn, dit meisje zonder twijfel eene slechte daad verborg, en dat deze gouden ketting, die slecht overeenkwam met haar eenvoudig gewaad, zeker gestolen moest zijn. Voor den naam zijner herberg moest hij het dadelijk aangeven; en zoo hij zulks niet deed, zou hij zich er zelf mede belasten, daar het verzuim eener formaliteit hem noodzaakte dadelijk naar Rennes weder te keeren, en zou hij met een regeringslid terugkeeren. Boliveau, door zulke goede redenen verleid, nam dit aanbod aan, en de reiziger vertrok dadelijk. De herbergier volgde hem door de groote zaal, en Clemence ziende, duwde hij haar behendig de kamer binnen, die de reiziger verliet. Doch hij kon deze daad niet bewerkstelligen, zonder dat Clemence het gelaat van den reiziger, die zich naar de postchais haastte, zag. De kreet van schrik, welke haar bij het herkennen van dien man ontsnapte, verstierf op hare lippen. Zij had den ridder de Sourdeuil herkend.

Op nieuw in handen van dien onverbiddelijken vervolger gevallen, wiens bevelen de herbergier zonder twijfel gehoorzaamde, telde Clemence met schrik de oogenblikken, daarna de minuten, welke haar van haren beul, wiens postchais in de verte over de steenen ratelde, scheidde, toen eensklaps de deur werd geopend, en de burger Boliveau binnentrad.

De herberg was stil; hij had echter de voorzorg om den vinger op den mond te leggen, nam Clemence bij de hand, voerde haar door een aan de overzijde van den weg gelegen tuin, opende eene kleine deur, welke naar het veld geleidde, daarna haar de ketting met een groot stuk brood wedergevende, kondigde hij haar aan, dat zij vrij was, en zonder hare dankbetuigingen te willen afwachten, sloot hij de deur op het oogenblik, dat de postchais voor de herberg stilhield.

De burger Boliveau was inderdaad meer bloodaard dan ondeugend, en toen eenmaal de oorzaak zijner verbittering met zijne klanten verdwenen was, had hij zijn naauwelijks aan gevaar blootgesteld eigen belang tegen de vrijheid van een misschien onschuldig bedreigd jeugdig schepsel gewogen. Het medelijden had gezegepraald.

VI.

Wij zullen niet trachten de gemoedsbewegingen van Clemence te schilderen, toen zij zich nog eens en op zulk eene onverwachte wijze buiten het bereik van den ridder bevond. Nogtans was het gevaar nog niet geweken; de teleurstelling van den ridder zou hem op de gedachte kunnen brengen om haar spoor te zoeken, en zich met drift op hare vervolging toe te leggen; zij kon ieder oogenblik door een dier mannen, wier bedreigingen zij in de herberg de Vier Winden had ondervonden, en wier woede altijd gevaarlijker was, daar zij steeds door eenige staatkundige hartstogten geleid werd, herkend worden. De argwaan was nog aan de orde van den dag, vooral in een land, waarin de burgeroorlog de partijen op eene meer duidelijke wijze dan in het overige gedeelte van Frankrijk van elkander had gescheiden.

Deze dubbele vrees gaf vleugelen aan de ongelukkige Clemence; zij vlugtte haastig door het veld, bij voorkeur de minstbezochte wegen of die het meest van de noodlottige woning afleidden, opzoekende; naauwelijks waagde zij het van tijd tot tijd om te zien of er ook iemand volgde. Zij liep dus tot den avond, zich geheel aan de Voorzienigheid toevertrouwende, en geene bewoonde streek durvende naderen, om naar den weg te vragen. Zij was, toen de nacht viel, in een digt bosch verdwaald, welks uitgang zij gedurende verscheidene uren te vergeefs zocht. Van vermoeidheid uitgeput, angstig over hare eenzaamheid in de duisternis, durfde zij in hare vrees zelfs het stuk brood, haar door de goedheid van den burger Boliveau geschonken niet te nuttigen; aan den voet van een boom

nedergeknield, smeekte zij van den hemel die hulp af, welke zij niet meer van menschen verwachtte, en beweende bitter den misslag, welke haar tot dit uiterste gebragt had. De gedachte aan de laakbare nieuwsgierigheid, waaraan zij zich had schuldig gemaakt, haar verloren geluk, het gezigt der rampen, die deze geheimzinnige doos ontvloden, om haar van alle kanten te omringen, de herinnering der gevaren, welke zij ontkwam, om nog aan grootere blootgesteld te worden, dit alles spande zamen, om hare smarten te vermeerderen en om het treurige harer positie nog bitterder te maken.

Voor de vermoeijenis niet minder dan voor de wanhoop moetende zwichten, verloor zij langzamerhand het gevoel, waaruit zij te gelijker tijd leven en hoop moest putten; hare oogen sloten zich en bijna was haar het bewustzijn ontvloden.

De laatste gedachte van Clemence in dit beslissend oogenblik, waarop hare krachten haar begevende, zij te midden van een bosch aan al de gestrengheid van een herfstnacht bleef blootgesteld, was zonder twijfel een afscheid aan dat bestaan, dat God haar zoo kort en toch zoo ongelukkig had geschonken. Hare verwondering was ook zeer groot, toen zij, hare oogen openende, deze op een Christusbeeld rustten, hetwelk haar door eene bevende hand werd voorgehouden. Deze hand was die eener arme vrouw, in Bretagnesche kleederdragt, welke vurig aan hare legerstede bad: zonder zich rekenschap te kunnen geven van hetgeen sedert hare bezwijming in het bosch had plaats gehad, lag Clemence op een goed bed in eene kleine doch zindelijke kamer uitgestrekt, en stond er behalve de vrouw, een man met forsche gelaatstrekken en grootsche houding naast haar leger, een lang mes hing hem aan de zijde, terwijl hij leunde op den tromp van zijn jagtgeweer; deze man, de boschwachter van een rijken grondeigenaar, had, terwijl hij bij het aanbreken van den dag zijne gewone ronde deed, Clemence bewusteloos en bijna verstijfd van koude in het kreupelhout gevonden. Hij had het bewustelooze meisje naar zijne hut gebragt, alwaar zij door de goede zorgen zijner vrouw tot het leven en het lijden werd teruggeroepen.

Bij de eerste beweging van Clemence slaakte de vrouw een vreugdekreet, en kuste zij het Christusbeeld eerbiediglijk, als om het dank te zeggen, dat het hare gebeden verhoord had. De man lachte vol tevredenheid, en het geweer van de linker in de regterhand, en van daar op zijnen schouder plaatsende, zeide hij zacht:

»Alles gaat goed, vrouw; voltooi nu uw werk. Ik ga naar het kasteel om alles aan onzen heer mede te deelen."

Voor den Bretagneschen boer bestonden nog kasteelen en heeren, want voor hem waren de saturnaliën des schrikbewinds gesloten boeken, waarop hij geen acht sloeg, dan door zich eindelijk te wapenen om ze te bevechten.

Nauwelijks had Clemence een gedeelte harer krachten teruggekregen, of zij haastte zich haren dank aan de waardige vrouw, die haar zoo edelmoedig bijgestaan had, te betuigen. Weinig woorden zouden voldoende geweest zijn, om de zuiverheid harer ziel te openbaren en om de genegenheid van die boerin, te winnen. Doch Clemence begreep weldra, dat zij haar het volste vertrouwen verschuldigd was, en vreesde niet hare liefdadigheid te zullen verliezen, wanneer zij haar met hare armoede bekend maakte. De goede vrouw troostte haar met teedere woorden, en er werd besloten, dat Clemence hare doellooze reis niet verder zou vervolgen. Zij zou in deze woning waarin het toeval haar gebragt had, verblijven en er de teederheid en zorgen eener nieuwe familie ondervinden. Doch de hemel had het anders besloten. De boschwachter deelde bij zijne tehuiskomst aan Clemence mede, dat zijn heer haar wenschte te zien, en zij volgde hem, niettegenstaande haar tegenzin, om de nederige schuilplaats, die haar reeds als de eenige veiligheidshaven op deze wereld voorkwam, te verlaten, naar het kasteel, en gehoorzaamde om eene ijdele nieuwsgierigheid te voldoen.

Terwijl zij met den boschwachter de lanen van een uitgestrekt park doorliep, vernam zij, dat de heer, voor wien zij gebragt zou worden, alleen het kasteel bewoonde, en dat het vroeger een eigendom van den graaf Saint-Sabin, die op het schavot zijn leven had verloren, geweest was. Deze verbeurd verklaarde en in nationaal eigendom veranderde goederen hadden tot tegenwoordigen eigenaar den burger Duvernoy, die het gevallen koningschap altijd had verdedigd, en wiens laauwe vaderlandsliefde meer dan eens aan de clubisten te Rennes verdacht voorkwam. Doch de afzondering van zijn, op eenige mijlen van die laatste stad, in de rigting van Nantes en vrij ver van alle gemeenschap gelegen kasteel, had hem tegen verspieders en opmakers der verbanningslijsten beschermd. Men verhaalde in stilte, dat hij een zoon onder de meest geachte officieren van het katholijke en koninklijke leger had; en deze omstandigheid, die, meer bekend geworden, zijn onvermijdelijken val zou bewerken, had hem de genegenheid van bijna al de bewoners der omliggende landen verschaft. De burger Duvernoy was die achting in alle opzigten wel waardig. Toen Clemence, bij hem toegelaten zijnde, op zijn achtingswaardig door grijze haren omgeven gelaat welwillende zachtheid las, gevoelde zij zich merkelijk verligt en met eerbiedig vertrouwen vervuld.

De zedige en naïve toon, waarmede zij de vriendelijke vragen van den grijsaard beantwoordde, verschafte haar van zijn kant ondubbelzinnige bewijzen van belangstelling en achting, welke zij met diepe dankbaarheid aannam. De burger Duvernoy voelde zich verpligt hare gevoeligheid te ontzien, door elke treurige herinnering van haar te verwijderen, en de bekentenis van meer dan één geheim, hetwelk haar verblijf bij de barones haar gebood in haar hart te bewaren, te sparen. Hij vernam dus niets van hare voortaan hopelooze liefde

voor Adriaan, noch van de strafbare pogingen des ridders. Door het verhaal der wreede rampen, die het arme meisje tot op dezen dag moest doorstaan, innig geroerd, besloot hij er een einde aan te maken, door haar bij hem eene plaats te verzekeren, welke zijn leeftijd hem veroorloofde aan te bieden, en die zij zonder schroom kon aannemen. Sedert langen tijd van de zoetheden der studie, door de verzwakking van zijn gezigt beroofd, hoopte hij, dat hij met Clemence het gezelschap zijner oude dichters, geleerde geschiedkundigen en achtingswaardige wijsgeeren zou terugvinden, en had hij weinig moeite haar te doen besluiten, om zijne voorlezeres te worden. Deze schikking beviel Clemence des te meer, dewijl zij alsdan niet alles aan vreemde liefdadigheid verschuldigd zou zijn, en dewijl hare diensten haar in de gelegenheid stelden de gastvrijheid te verdienen, welke haar zoo edelmoedig werd aangeboden.

De boschwachter keerde alzoo alleen naar zijne huisvrouw weder, en Clemence was op het kasteel aangenomen.

De staatkundige oneenigheden bleven ten naastenbij denzelfden gang gaan. De landelijke Jacobijnen tot onmagt gebragt, en wanhopende de schoone dagen der regering van Robespierre te zien wederkeeren, zwegen voorzigtig, en verstoorden door hunne aanklagten de rust niet meer der inwoners, wier braafheid of vermogen hen vroeger aan de wraak der gevangenis-leveranciers overleverden. In deze dubbele cathegorie geplaatst kon de rijke en eerlijke Duvernoy eenige rust in zijne eenzaamheid smaken. Van den anderen kant begon de Vendée den strijd tegen de legers der Conventie moede te worden. Het genie van Hoche had over de halsstarrigheid der voornaamste legerhoofden gezegevierd en Charette lag tijdelijk de wapenen neder, om het verdrag van la Jaunaye te teekenen. Stofflet zette alleen den oorlog in Anjou voort, en nieuwe, in de omstreken van Rennes geopende onderhandelingen deden het einde van zijn wederstand voorzien. Om niet eensklaps al de hoop der Londensche emigranten te vernietigen, was het noodig, dat deze onderwerping, wanneer die plaats vond, slechts voorloopig zou zijn even als die van Charette, en dat de geheele Vendée zich gereed hield, om de expeditie, welke op de Engelsche kusten werd voorbereid, te ondersteunen. Het koningsgezind comité van Parijs kon dus niet vreemd aan deze verschillende verwikkelingen zijn; ook begaf zich tegen het begin der lente, een met ge wigtige mededeelingen voor de voornaamste officieren van het leger van Anjou belaste agent in stilte op weg, van de noodige inlichtingen voorzien, om tot hen door te dringen.

Op zekeren avond had Clemence hare gewone lezing voor den achtingswaardigen Duvernoy, die omtrent haar zijne oplettendheden en voorkomenheid scheen te verdubbelen, geëindigd; beide wilden zich aan tafel begeven, toen eensklaps het getrappel van een paard voor het kasteel zich deed hooren. Dit ongewone gedruisch, hetwelk gedurende het afgeloopen jaargetijde geene enkele maal de echo's van de oude woning had weerkaatst, trof den grijsaard en het meisje met dezelfde verwondering. Sedert het gebeurde in de herberg de Vier Winden kon zij een zenuwachtig beven niet onderdrukken, hetwelk haar steeds dan overviel, wanneer eene of andere omstandigheid haar de verschijning van haar vervolger voor den geest bragt. Wat Duvernoy betreft, deze had, zoo als wij gezegd hebben, een zoon onder de Vendéërs, en was het zonder twijfel de hoop van een onverwacht wederzien, die deze snaar in zijn hart deed trillen.

Hunne gespannenheid was echter van korten duur, daar de deur weldra door de huishoudster geopend werd, die door een in een grooten mantel gewikkelden reiziger en door de bedienden van het kasteel gevolgd werd. De avond viel reeds, die de gelaatstrekken van den reiziger gedeeltelijk in de schaduw liet. Doch den droevigen glans zijner oogen misleidde Clemence niet; op den gil, welke zij gaf, naderde de nieuwaangekomene haar, terwijl hij een vreugdekreet slaakte.

Duvernoy, verwonderd en ongerust, ondervroeg dadelijk den vreemdeling, toen deze voor antwoord, hem een brief overhandigde, welke hij bij het binnenkomen in de hand had. Hij was van een der leden van het koningsgezind comité van Parijs, die Duvernoy verzocht, aan den agent het middel aan te wijzen, waardoor hij zijn zoon, welke men als een van de invloedrijkste officieren van Stofflet had aangewezen, zou kunnen aantreffen. Doch sedert langen tijd van berigt verstoken, wist de arme grijsaard niet eens, of hij hem ooit zou wederzien.

Wat gingen hem echter op dit oogenblik de inlichtingen, welke hij zoo verre was komen zoeken, aan. Zijn blik bleef strak op Clemence gevestigd, die langzamerhand de kracht der wanhoop tegenover haren wreeden vijand terugbekwam. Wat behoeven wij den ridder de Sourdeuil te noemen?

Evenwel was hij eene verklaring aan de getuigen van dit tooneel verschuldigd. Duvernoy eischte het volstrekt.

» Niets is eenvoudiger," zeide eindelijk de ridder met helsche koelbloedigheid, » ik ken deze vrouw naauwelijks, ik heb haar slechts eenmaal gezien, en wel voor eenige maanden, doch in eene omstandigheid, welke mij belet heeft hare gelaatstrekken te vergeten."

Clemence's bloed stolde in hare aderen; de algemeene oplettendheid was opgewekt. De ridder vervolgde, in bewoordingen die den schijn van waarheid droegen:

» Het was, geloof ik, in eene herberg in deze omstreken; het toeval bragt er mij juist op het oogenblik, dat de ongelukkige er schandelijk werd uitgejaagd, omdat zij een gouden ketting had gestolen."

Een kreet van verbazing liet zich hooren.

» Mijnheer," zeide Duvernoy driftig, » gij vergist u ongetwijfeld."

» Ik wenschte het — maar laat zij mij logen-

straffen; deze gouden ketting is welligt nog in haar bezit."

»Een gouden ketting?" riep de huishoudster uit, die door de zedige hoedanigheden van Clemence niet ontwapend was geworden, en die steeds het verloren gedeelte van haren invloed sedert de komst van het meisje beweende.

Hierop verliet zij de zaal, om naar de kamer van Clemence te snellen. Er ontstond thans een oogenblik van pijnlijken angst, waarin Duvernoy zich herinnerde, dat Clemence, toen zij bij hem binnentrad, zelve gezegd had zonder hulpmiddelen te zijn; zij wachtte met bleek gelaat, doch met van verontwaardiging schitterende blikken in stilte de uitkomst af.

Na verloop van eenigen tijd kwam de huishoudster terug — de ketting glinsterde in hare handen.

Duvernoy viel ontsteld op den stoel, waarvan hij opgestaan was, om den vreemdeling te ontvangen, terug; iedereen omringde hem, en Clemence, het hoofd fier opheffende, verliet met vasten tred de zaal, maar alvorens den drempel te overschrijden, wendde zij zich tot den ridder, en zeide bedaard:

»De schande is slechts voor den lasteraar."

VII.

Het den 17 Februarij 1795 geteekende tractaat van la Jaunaye was het begin geweest der bevrediging van de Vendée, door aan Charette de wapenen te ontnemen. Op leven en dood vervolgd en in zijne bosschen van Anjou omsingeld, weifelde Stofflet nog, om dit voorbeeld te volgen; doch de baron de Cormatin, een voorstander van den vrede, had de overtuiging van vele invloedrijke opperhoofden der koningsgezinde partij opgewekt, en werden daardoor nieuwe onderhandelingen op den burg van la Prévalaye, in de nabijheid van Rennes, begonnen. De volksvertegenwoordigers, in bezit van volmagten der Conventie gesteld, werden er door eenige aan het leger van den generaal Hoche ontleende magt ondersteund, en tevens heerschte er wantrouwen van den kant der Vendéërs; evenwel werd er van hunne zijde geene vijandige gedachte geopenbaard, doch in de verte zag men niet zelden achter eene haag een met den Bretagneschen hoed met breede randen bedekt hoofd, of een geweer in de struiken schitteren, hetwelk deed zien, dat de opperhoofden niet alleen op de plaats der zamenkomst gekomen waren. Wat de republikeinen betreft, deze hadden hunne voorposten aan de uiterste grens der vlakte geplaatst, en hunne officieren, gewoon om dezen oorlog met hinderlagen, welke hen zoo veel kwaad gedaan had, te wantrouwen, plaatsten zich bij voorkeur in bedekte streken, van waar zij een uitgestrekt gezigt hadden, en zonder verhindering konden waken.

Met dit doel had eene afdeeling eene verlatene hoeve, wier inwoners bij haar komst verdwenen waren, betrokken, en na er een bivouac opgeslagen te hebben, had de kapitein zelf de schildwachten in den omtrek geplaatst, met zorg de ongevallen van het terrein, of de ingeslotene wegen, die eene overrompeling konden begunstigen, kiezende. Daarna zocht hij eenige rust op de hoeve, welke door drie groote voor de deur geplaatste boomen den naam van hoeve der Ormiers bekomen had. Twee soldaten waren achter de huizinge geplaatst. Een dezer lieden, een oud overblijfsel van het beroemd garnizoen van Mentz, en met Kleber naar de Vendée gekomen, stond onbewegelijk met den arm op zijn geweer geleund. De ander daarentegen een vlugge en woelzieke knaap van Parijs, doorliep met groote schreden de hem aangewezene ruimte, en terwijl hij een vaderlandsch liedje neuriede, naderde hij zijnen zwijgenden kameraad, als om met hem eene zamenspraak te beginnen.

»Het is niet om het u te zeggen, oude, maar begrijpt gij wel dat wij hier een potsig handwerk verrigten? Die schelmen van Chouans hebben eene geheel bijzondere wijze van spreken; ik hoor van tijd tot tijd wel eenige hunner kogels langs de ooren fluiten, maar heb hen niet gezien; en ik ben reeds eene maand in dit wolvenland. Gelooft gij ook niet, dat het kaboutermannetjes zijn?"

»Ho, ho," antwoordde de oude soldaat, »ik heb redenen om het tegenovergestelde te gelooven. Als gij overigens zoo veel lust gevoelt hunne kennis te maken, geloof ik, dat zulks in uwe magt is, jonge knaap. Geloof dat de eigenaar van dit gebouw, welke wij zoo beleefd zijn boedel hebben doen verlaten, ons die beleefdheid zal weten te vergelden, en onder ons gezegd, denk ik, dat zij ons niet lang zullen laten wachten. Zij zijn dertig man sterk...."

»Dat is waar, maar geene pruilers.... en wij hebben een kapitein...."

»O ja," viel de Mentzer hem gemelijk in de rede, »nog een uwer Parijsche pronkers, die als vrijwilligers bij ons komen, en in een oogenblik officier zijn.... naauwelijks hebben zij den tijd om adem te halen en dank te zeggen."

»Dat is hetzelfde, en wanneer de Chouans kwamen opdagen...."

»In dit geval, omdat gij ze zoo gaarne zien wilt, zet uw bril op en wacht."

Bij deze woorden laadde de oude soldaat schielijk zijn geweer, en luisterende gaf hij zijn makker een teeken, om zijne wandeling te staken; en daar hij niet spoedig genoeg gehoorzaamde, riep hij zacht:

»Halt en stilte, er is iemand in den hollen weg."

»Duivels, gij hebt een fijn gehoor," hernam de Parijzenaar, zijn geweer insgelijks ladende en zich tegenover den ouden soldaat plaatsende. »Moet ik alarm maken?"

»Zwijg voor alle duivels.... Men loopt steeds; dit is zonderling — dat is ook geen geraas van schoenen met spijkers."

»Zij hebben misschien in het geheel geene aan."

» Men nadert.”

» Oude, ik zie wat.”

» Hoe veel zijn er?”

» Wacht.... er zijn: één.... Daar nadert hij het groote houten huis.... hij staat stil. — Indien het eens een spion ware?”

» Ga het onderzoeken, zoo gij er den moed toe hebt; ik laat mij door zulk eene kleinigheid niet storen,” hernam de Mentzer met verachting.

De Parijzenaar was reeds het pas bebouwde land overgeloopen, en weldra de andere zijde van den weg bereikt hebbende, bleef hij op het zien van eene witte gedaante staan, welke onbewegelijk aan den voet van het kruis stond. Deze zonderlinge verschijning, welke door het maanlicht eene nog bovennatuurlijker gedaante aannam, verschrikte den jongen soldaat eenigzints. Spoedig echter overwon hij zijne ontroering.

» Werda!” riep hij, den tromp van zijn geweer in de rigting van het kruis plaatsende.

De witte gedaante stond gillend op, en de Parijzenaar liet het geweer dadelijk weder zakken.

» Eene vrouw!” riep hij uit.

» Eene vrouw?” hernam de Mentzer, die, uit vrees voor eenen hinderlaag, van den anderen kant was genaderd, om hem ter hulp te snellen.

Weldra stonden zij bij de vrouw, die uit natuurlijk instinct van zelfbehoud, het kruis omvatte.

» Bedaar, schoone Chouanne,” zeide de jonge soldaat, » wij voeren geen oorlog met vrouwen; en een Parijzenaar weet te zeer, wat hij de sekse, waartoe gij behoort, verschuldigd is....”

» Maar het mag geene reden zijn, waardoor hij vergeet, wat hij zijnen opperhoofden verschuldigd is,” hernam de Mentzer barsch. » Ik vraag verschooning, burgeres, doch gij moet mijn makker volgen. — Komaan, vooruit en voorzigtig; ik blijf hier, terwijl gij de burgeres wegbrengt.”

De officier, die met de verdediging van dezen voorpost belast was, had zich alleen in de groote kamer, waarin de soldaten hem een bed gespreid hadden, afgezonderd. Hij had zich van zijn mantel, hoed en zijne wapenen ontdaan, en zich toen voor den schoorsteen, ten prooi aan ernstige overdenkingen, geplaatst, terwijl hij strak in de vlam van het vuur zag. Een onderofficier trad binnen, om hem de prijsmaking van den soldaat mede te deelen.

» Gij zegt: het is eene jonge en schoone vrouw,” antwoordde de kapitein, » en die men in het veld vond? Zij heeft zeker rust noodig, wij zullen haar verhoor tot morgen uitstellen.”

» Moet men haar binnengeleiden?”

» Verzoek haar hier te komen.”

De Parijzenaar wachtte niet lang, om zijne gevangene te brengen; hij rekende op eene lofspraak, maar zijn officier gaf hem slechts een teeken, van zich te verwijderen; en zich tot de jeugdige vrouw wendende, zeide hij:

» Burgeres, wil deze kamer als de uwe beschouwen; ik verwijder mij, en morgen....”

Hij vervolgde niet; want bij de eerste woorden, die hij sprak, was de jonge vrouw, die in een donkeren hoek der kamer stond, schielijk naar het licht dat het vuur van zich gaf, genaderd, en een straal van hoop verlevendigde haar bevallig gelaat.

» Adriaan!” riep zij uit.

» Clemence!”

Een oogenblik van stilte volgde op dezen uitroep, want de verwondering benam hen de spraak. Het gelukte Adriaan eindelijk de betoovering te verbreken.

» Gij hier!” zeide hij, eene van Clemences handen vattende, die dezelve niet terugtrok. » Door welk een zamenloop van omstandigheden zien wij elkander heden weder, en dat zoo ver verwijderd van de plaats, waar wij elkander vroeger kenden?”

Clemence verhaalde hem in weinige woorden, wat er sedert hunne scheiding was voorgevallen. Adriaan deelde haar van zijn kant mede, dat, na haar vertrek, en ten gevolge van een hevig tooneel met zijn neef den ridder hij zijne moeder stoutweg verklaard had, zich in dienst der republiek te begeven, om zich dusdoende te onttrekken aan de onaangenaamheid van onder hetzelfde dak met den verachtelijken vijand van zijn geluk, en van zijne rust te moeten leven. Zijne moeder had, na vruchteloos gepoogd te hebben zijn besluit te doen veranderen, eindelijk toegegeven, en hem zelve den degen, welke hij alleen op het slagveld mogt trekken, aangegespt, doch hem tevens doen zweren, dat hij den man, welken zij voor den moordenaar haars echtgenoots hield, en wiens in de doos van Clemence gevonden portret zij hem toevertrouwde, te zullen opzoeken en straffen. Adriaan had dien eed niet kunnen weigeren, doch eenmaal aan zijne eigene gewaarwordingen overgegeven, had hij zich herinnerd, dat hij, die hij vermoorden moest, de vader was van het eenige vrouwelijk wezen, waardoor het leven nog waarde voor hem had, en wanhopende, dat zijne gebeden ooit verhoord zouden worden, had hij in den krijg het einde van zijn voortaan doelloos bestaan gezocht, doch slechts roem en belooningen gevonden.

Adriaan hoorende spreken, vergat Clemence al haar leed, en beiden gaven zich geheel aan de vreugde van dit onverwacht wederzien over, zonder te bedenken, dat het weldra door eene onvermijdelijke scheiding zou gevolgd worden. En wie wist, of zij elkander wel ooit zouden wederzien en of zij niet te vergeefs op betere dagen hoopten? Adriaan van Clemences toestand onderrigt, wilde haar ten minste een deel zijner spaarpenningen doen aannemen. En dus verliep de nacht onder het vormen van duizende plannen, wel zoet te droomen, doch waar de werkelijkheid zeer moeijelijk van zou te bereiken zijn, en geen van beiden bemerkten, dat de tijd vervloog, toen eensklaps, te midden van de stilte der vlakte, in de verte het sombere gekras van een nachtuil werd gehoord, hetwelk de nadering der Vendéërs aankondigde. Adriaan stond haastig op, greep naar

zijn degen, doch de tijd ontbrak hem, die uit de schede te rukken, daar hij zich eensklaps omsingeld, ontwapend en met al zijne manschappen in eene schuur geworpen zag.

Er was geen enkel schot gevallen; de Chouans, door den pachter, die op het gezigt der republiekeinen gevlugt was, geleid, hadden zoo juist de stelling waargenomen, dat zij den, bij de gebouwen der hoeve alleen achtergebleven Mentzer hadden overvallen en zonder moeite waren binnengedrongen. In een oogenblik waren Adriaans soldaten krijgsgevangen genomen, en hij deelde spoedig in hetzelfde lot.

De smart van Adriaan, toen hij zich aldus van Clemence gescheiden zag, laat zich moeijelijker beschrijven dan begrijpen. En welligt kwelde hem ook de vernedering niet weinig, welke ieder krijgsman moet ondervinden, die zich genoodzaakt ziet zich over te geven. En moest hij zichzelven den dood zijner soldaten niet verwijten, wanneer hij zelf stierf? Want zoo was de wet van dien noodlottigen oorlog, en wanneer er geene goede tijdingen van la Prévalaye kwamen, was het te vreezen, dat de Vendéërs het voorbeeld, hetwelk de Blaauwen zoo dikwerf gegeven hadden, zouden navolgen.

Clemence, uit de handen der republikeinen in die der Vendéërs gevallen, wachtte gelaten haar lot af, toen de pachter, onder wiens bescherming zij zich geplaatst had, de Chouans, die hem van Cormiers gevolgd waren, aanraadde, haar naar het opperhoofd van de conferencie van la Prévalaye te voeren. Dit voorstel, hetwelk Clemence alleen voor grooter gevaar kon behoeden, werd dadelijk goedgekeurd, en het arme meisje werd, niettegenstaande hare vermoeidheid, aan drie Vendéesche soldaten toevertrouwd, welke zich, door den nacht beschermd, op weg begaven en weldra de slingerpaden van het bosch van Rennes bereikt hadden.

Ongeveer een uur voortgegaan zijnde, beurtelings Clemence ondersteunende en haar over dikke boomstammen leidende, hoorden zij plotseling het sombere gekras, hetwelk hunne komst aan de hoeve had bekend gemaakt, in hunne nabijheid. Zij antwoordden met hetzelfde geluid, en weldra kwam een man, met een zwaren karabijn gewapend, en den breeden Bretagneschen hoed op het hoofd, uit de struiken te voorschijn en plaatste zich voor de kleine karavaan. Eenige woorden in boersche taal werden tusschen dezen man en de soldaten, die Clemence geleidden, gewisseld; zij behelsden een bevel door den chef van dat gedeelte van de Chouans, die Stofflet op de conferencie van la Prévalaye moest vertegenwoordigen, uitgevaardigd; de door de republikeinen aangenomen houding noodzaakte hem zich op vijandig terrein te beschouwen, en zich met alle mogelijke voorzorgen te wapenen. De nieuw aangekomene deelde zijnen makkers mede, dat er hevige oneenigheden tusschen de verschillende Vendéesche opperhoofden hadden plaats gehad, en dat de vertegenwoordigers, gedwarsboomd door de oppositie, welke zij van den luitenant van Stofflet ondervonden, gedreigd hadden, de vijandelijkheden tegen hem te hervatten. De generaal was woedend van de zamenkomst in het bosch teruggekeerd, en de krijgsgevangenen van de hoeve zouden waarschijnlijk de eerste slagtoffers van de aanvallen der repuklikeinen worden.

Clemence had geen woord van het gesprek van den Bretagneschen boer met zijne kameraden verloren, dewijl de taal, waarvan zij zich bedienden, haar niet vreemd kon wezen; en zij was niet weinig verrast toen zij in hem den pachter Pierre Lormoix herkende, aan wien de echtelieden Jousserand hare kindschheid hadden toevertrouwd, en wiens lot haar tot hiertoe onbekend was. Na de eerste vragen van dien goeden man, die haar te vergeefs aan hare geleiders poogde te ontrukken, beantwoord te hebben, opende zij hem haar hart, en deelde zij hem het groot belang mede, hetwelk zij in het lot stelde van den officier, die op de hoeve der Cormiers in handen der Chouans gebleven was, vooral door de vrees, welke zijne eigene woorden haar inboezemden. Pierre Lormoix zag al de ongelukken vooruit, welke in een oogenblik het nieuws van la Prévalaye kon na zich slepen; hij drukte Clemence hartelijk de hand, en verdween in het kreupelhout, terwijl de arme krijgsgevangene niet zonder moeite aan eene opene plek in het bosch kwam, in welks midden een groot vuur brandde, rondom hetwelk de landelijke soldaten, die te Chatillon en Saumur gezegevierd hadden, rust hielden; hunne geweren lagen aan hunne zijden; een weinig verder stonden eenige paarden aan de takken van kastanjeboomen vastgemaakt, en ginds, half in het bosch verscholen, stond eene ellendige hut, de woning van eenen klompenmaker. Daar zou Clemence een regter, en Adriaan misschien een beul vinden.

VIII.

Op het oogenblik dat Clemence voor dat geducht opperhoofd werd geleid, zat hij voor eene kleine tafel, en schreef bij het licht van eene toorts, welke in de schutting vastgehecht was. Hij hield op, om de oogen op de gevangene te slaan, en haar voorkomen scheen hem grootelijks te verrassen. Was het hare jeugd of haar lijden dat hem zoo trof? Was het eenige onwillekeurige herinnering uit het verledene, welke haar gelaat bij hem opwekte? Het moge dan door eene dier beweegredenen, of welligt door beiden geweest zijn, dat hij Clemence met welwillende zachtheid de reden afvroeg van hare tegenwoordigheid bij de republikeinen; doch het deed haar dadelijk den vreeselijken indruk, welke het nachtelijk bivouac der Vendéërs op haar gemaakt had, vergeten. Deze afgevaardigde generaal van Stofflet, was een man van omtrent veertig jaren, wiens bleek en diep gegroefd gelaat een edel vertrouwen inboezemde. Zijne geheele militaire kleeding bestond in eene uniform, die veel op het oude kostuum van het huis van koning Lodewijk XVI geleek. Op zijne

borst was het onderscheidingsteeken der Vendéërs, een door een kruis bedekt hart — treffend zinnebeeld van eene dubbele opoffering — geborduurd; een lugtig digtgeknoopten doek bedekte zijn hoofd; zijn kromme sabel en ronde hoed met pluimen versierd hingen aan den muur.

Hoewel door het heusch onthaal van den generaal vrijmoediger geworden, stond het Clemence evenwel zeer tegen, om van hem een nieuwe deelgenoot harer rampen te maken. Zij beproefde zijne goedheden te beantwoorden; hem van haar ongeluk alles mededeelende, wat alleen haar zelve betrof; haar verblijf te Port Libre, hare reis in Bretagne, hare teleurstelling toen zij er Pierre Lormoix niet vond, en eindelijk het toeval, dat haar in de handen der republikeinen had doen vallen. Het koningsgezind opperhoofd luisterde met een zonderling mengsel van belangstelling en genoegen; en hoewel hij slechts een klein gedeelte van haar ongeluk kende, zocht hij reeds naar middelen om het te verzachten, toen men een dof en verwijderd gedruisch buiten de hut vernam. Te midden van wraak- en moordgeschreeuw onderscheidde men het getrappel van paardenhoeven, hetwelk galopperende de hut naderde. De generaal stond op, en op den drempel gekomen viel hij in de armen eens grijsaards, welke hij »vader" noemde. Niet verre van deze plaats zag men, bij het schijnsel van het vuur, een door de Chouans bedreigden officier der republiek, die slechts alleen door één boer, in Bretagnesche kleeding, werd verdedigd. Door een teeken beval de generaal stilte aan de woedende menigte; en daarna zich tot den grijsaard wendende, bragt hij deze naar de hut, alwaar Clemence ongerust zijne terugkomst verbeidde. Zij bleef verstomd staan op het zien van den grijsaard, welke den generaal vergezelde, want het was de oude Duvernoy, wiens blik somber werd, toen hij haar herkende. Zij voelde hare knieën knikken, doch een zijner handen, welke zij met tranen besproeide, vattende, riep zij met een kreet van onbeschrijfelijke wanhoop uit:

» Neen, neen, ik ben niet schuldig."

» Schuldig?" vroeg de generaal verwonderd.

» Ja, mijn zoon," hernam de oude Duvernoy, » schuldig, omdat zij misbruik van mijn vertrouwen heeft gemaakt, door het verhalen van verzonnen ongelukken."

De generaal beefde op de gedachte, dat hij op het punt geweest was, om zich even als zijn vader te laten bedriegen. Duvernoy deelde nu zijnen zoon de door den ridder de Sourdeuil verzonnen fabel mede, hij voegde daarbij:

» Ik wil gelooven, dat alleen de nood haar tot deze schuldige daad gebragt heeft; voor straf laat ik haar aan hare wroegingen over, en geef ik haar den raad, om deze ketting, welke zij in mijne handen gelaten heeft, zijnen eigenaar terug te bezorgen."

Terzelfder tijd reikte hij Clemence dit kleinood, de onschuldige oorzaak van haar ongeluk, over, en voegde er de gift eener beurs bij, welke hij voor zijnen zoon trachtte te verbergen. Doch Clemence, op het denkbeeld eener aalmoes te ontvangen, verbleekende, liet de beurs vallen, waardoor de ketting zigtbaar werd. De generaal zag het glinsterend sieraad bij het bleeke licht der toorts en ontroerde zigtbaar.

» Deze ketting," riep hij uit, zich daarvan meester makende, en hem met eene koortsachtige gejaagdheid beschouwende, » hoe komt die in uw bezit?"

» Hij behoort mij niet," hernam Clemence stoutmoediger; daarna hare blikken op Duvernoy vestigende, voegde zij er bij, » maar ik heb hem niet gestolen. Het is een heilig pand, hetwelk mij, aan den voet van het schavot, door een ongelukkig slagtoffer van de revolutionnaire regtbank werd toevertrouwd."

Er lag zoo veel waarheid in deze bekentenis opgesloten, dat Duvernoy er door getroffen werd. Zijn zoon hernam met geestdrift:

» En dat slagtoffer was de markiezin de Fleury?"

» Ja," antwoordde Clemence, hare van een hooger gloed bezielde oogen ten hemel heffende, » de markiezin de Fleury, die daarboven ons hoort en aan de voeten des Eeuwigen de waarheid mijner woorden bevestigt."

De generaal was in eene hevige gemoedsbeweging; men las in zijne blikken, welke op het bezielde gelaat van Clemence gerigt bleven, alle aandoeningen van vrees en verrassing. Eensklaps scheen een denkbeeld zich van zijnen geest meester te maken, en hernam hij, eenigzins aarzelende:

» Maar opdat wij u eindelijk kunnen gelooven moet gij aan den persoon, die u de andere helft van dezen ketting vertoonen kan, niet eene doos ter hand stellen?"

» Zoo luidde inderdaad het bevel der markiezin."

» Welnu, ziedaar!" riep de generaal uit, een voorwerp, hetwelk hem nimmer verliet, uit den boezem nemende, » Hier is de ketting!.... waar is de doos?"

Een bliksemstraal had Clemence niet zoo geheel kunnen vernietigen. Men herinnert zich, dat die doos in handen der barones de Varicourt was gebleven. Clemence had haar kunnen noemen; doch op het oogenblik, dat zij zulks doen wilde, kwamen de bedreigingen der barones tegen den moordenaar van haren echtgenoot en de eed, die zij van haren zoon geëischt had, haar voor den geest. Wanneer zij sprak, stelde zij misschien haar vader aan de wraak eener geheele familie bloot, welke hem van een vreeselijke misdaad beschuldigde; en wie wist of haar vader niet den koningsgezinden chef, den zoon van dien achtingswaardigen Duvernoy was, van wien zij zoovele weldaden genoten had. Adriaan was gevangen; doch hij was in de magt van den man, welken hij moest zoeken en straffen; en wanneer zij, zoo als zij hoopte, hem van den dood, welke hem bedreigde, zou redden, kon hij dan die genade van den moordenaar zijns vaders wel aannemen, of

wanneer hij toestemde, zou het dan niet zijn, om zijnen noodlottigen eed te volbrengen?

Al deze gedachten doorkruisten Clemences geest; en hoezeer zij ook verlangde onschuldig verklaard te worden, gaf zij aan de vrees, welke haar bestormde, toe, en boog zwijgend het hoofd.

De generaal door ongeduld verteerd, scheen aan de lippen van het jeugdige meisje te hangen; haar het hoofd als eene schuldige ziende buigen, sloeg hij zijn oog op dien ketting welke voortaan een ijdel pand scheen, en weende bittere tranen. Zijn vader, innig door dien smart eens soldaats bewogen, naderde hem, vatte zijne hand en poogde hem te vertroosten.

»Moed," zeide hij, »Albert.... mijn zoon!"

»Albert!" herhaalde Clemence zachtkens, »Albert!"....

Er bleef geen twijfel meer over, het was haar vader die hier voor haar stond! want het was den naam van Albert welke op iedere bladzijde, der, door haar in de doos der markiezin gevonden brieven, stond. Uit een verwijderde hoek der ellendige hut, beschouwde zij met verrukking hem, die zij den zoeten vadernaam niet kon geven, zonder hem aan een gevaar bloot te stellen, hetwelk zij, door hare onvoorzigtige nieuwsgierigheid, hem op den hals gehaald had. En bovendien zou hij, bij het ontbreken der doos, hare woorden willen gelooven? Clemence trachtte ten minste in hare aanhoudende beschouwing, eene zwakke vergoeding te vinden voor de teedere liefkozingen, welke zij hem niet kon bewijzen.

Eindelijk stelde de oude Duvernoy hem voor, om de getuigenis van een man, wiens verklaringen een groot resultaat konden teweeg brengen, in te roepen. Hij herinnerde zich dat de ridder de Sourdeuil, even als hij van de tegenwoordigheid des luitenants van Stofflet in de omstreken van Rennes onderrigt, hem naar de hoeve der Cormiers, waar zij dachten hem te zullen aantreffen, had willen volgen, doch dat hij, vreezende zijne nasporingen verder uit te strekken door la Prévalaye digter te naderen, verkozen had den generaal aan de hoeve te wachten, alwaar hij uit naam van het koningsgezind Comité, van Parijs, een onderhoud met hen verzocht. Een boer had gelukkig tot gids aan Duvernoy gediend, die zich wel met een brief van den ridder had willen belasten, doch deze de beweegredenen van den boer vernemende en door de vensters den republikeinschen officier, die door den boer in naam van den generaal werd opgeeischt, ziende, had dadelijk zijn brief terug verzocht, om er eenige regelen van groot belang bij te voegen.

Deze inlichtingen aan zijn zoon gedaan hebbende, gaf Duvernoy hem den brief van den ridder over, welke de chef der Vendéërs dadelijk opende, doch hem gelezen hebbende, wierp hij die verachtelijk van zich, zeggende:

»Wat wil die man van mij?.. Nog meer strafoefeningen. Ik geloof niet dat hij werkelijk de tolk der edelmoedige bezielingen van onze vorsten is. Hij spreekt van noodzakelijke wedervergeldingen, als of deze noodlottige oorlog nog geen bloed genoeg heeft doen stroomen. Dewijl het koningsgezind Comité het eischt, moeten de vijandelijkheden met nieuwen moed hervat worden, doch zij zullen niet beginnen met den dood van den ongelukkigen officier, die zonder gevecht of roem, dezen nacht door de onzen is gevangen genomen."

»O hemel" riep Clemence aan wie geen woord van het gesprek tusschen den generaal en zijn vader ontgaan was, eenklaps uit: »Neen, neen dat is niet mogelijk!... Zulk eene schanddaad!... En gij, mijnheer," zeide zij, zich tot den ouden Duvernoy wendende, »gij zegt dat de man den officier, welke men hier heen geleiden moest, gezien heeft."

»Ik herhaal het," hernam Duvernoy; »bij mij in het binnenste der hoeve, alwaar hij niet kon herkend worden; teruggetrokken, liet hij zich de beweegredenen van het vertrek van dien officier verklaren."

»En zonder twijfel," voegde Clemence, zich tot den generaal wendende, er bij, »wacht hij zich wel hem in dezen brief te noemen, en u mede te deelen dat de officier, welke hij wenschte gedood te zien, zijn bloedverwant is, en tevens de laatste hinderpaal zijner fortuin, de zoon van zijnen neef den baron de Varicourt."

»Varicourt," riep de generaal, ten toppunt van verwondering, uit. »Varicourt zegt gij?"

Clemence verbleekte; in hare verontwaardiging had zij zichzelve vergeten, en had zij nu gaarne de onvoorzigtige woorden, welke haar ontvallen waren, weêrhouden. Doch het was te laat, de generaal beval, in weêrwil harer smeekingen, de gevangene dadelijk voor hem te brengen.

De zon rees in al haren luister ter kimme, en hare eerste, door de takken der kastanjeboomen, heendringende stralen, deden de overblijfselen van het in het midden der opene plaats, ontstoken vuur, verbleeken, toen Pierre Lormoix, Adriaan die in een zachten en gerusten slaap lag, aan den arm schudde en hem verzocht hem te willen volgen. Op het oogenblik dat zij den drempel der hut betraden, voegde Pierre Lormoix zijn medgezel deze woorden toe: »Goede moed, mijn officier; de generaal wil met u spreken, dat is een gelukkig voorteeken."

Nu eerst herkreeg Adriaan het besef van zijnen toestand, en hij begreep dat het hier leven of dood gold. Wat was hem zijn bestaan nog waard, nu hij het toch niet aan Clemence kon wijden? met weêrzin naderde hij den generaal, die door één enkel woord hem vrij of schuldig kon verklaren.

De eerste indruk, dien hij in deze naauwe kamer, welke voor hem in een regtbank zou veranderen, bekwam, was dien van het onverwachte gezigt van Clemence, die voor hem haren vrees en hare tranen poogde te verbergen. Doch naauwelijks had hij den blik op het Vendéesche opperhoofd, die hem met naauwelijks verborgen ongeduld verwachtte, geslagen, of hij gevoelde eene

innerlijke beving. Hij scheen zich deze gelaatstrekken te herinneren, daarna een portret van tusschen zijne uniform wegtrekkende, bezag hij het haastig en riep uit: »Hij is het, hij is het!"

Clemence kon nu niet langer deze zeer gevreesde verklaring verhinderen.

»Herkent gij dit portret?" vroeg Adriaan, het den generaal voorhoudende.

»Het is het mijne."

»Is het dan waar dat gij Clemences vader zijt?" hernam Adriaan.

En hij beschouwde het meisje met eene sombere moedeloosheid. De generaal echter was naar haar toegesneld:

»Mijne dochter!" riep hij uit, »was hier, in mijne nabijheid en ik heb het niet geweten; en ik heb haar door mijnen argwaan durven beleedigen! doch is het geene begoocheling?"

Aldus sprekende, opende hij zijne armen, waarin Clemence zich werpen wilde; doch de oude Duvernoy had zich tusschen hen geplaatst. De twijfel door den ridder in zijne ziel geworpen had er wortel geschoten. Hij wendde zich tot Adriaan.

»Mijnheer," zeide hij, »ik wantrouw uwe woorden niet; doch vraag u in het belang der zaak, of gij ons de bewijzen kunt leveren?"

Bewijzen!.... Adriaan kon niet, zoo als Clemence, aanvoeren dat de doos hun door den ridder de Sourdeuil ontnomen was. Doch hij moest terzelfder tijd de noodlottige onbescheidenheid, welke zoo vele ongelukken veroorzaakt had, betreuren. Hij bekende de zaak en nam alle verantwoording op zich. Zijne moeder zou zijne ontdekkingen aanvullen door aan den generaal het pand, waarvan zij bezitster was, terug te geven....

»Maar," voegde hij er diep ontroerd bij, »zou zij het den moordenaar haars echtgenoots willen ter hand stellen? En mijzelf, wanneer ik vrij was, zou den eed welke ik gezworen heb, het mij niet ten pligt stellen, hem rekenschap te eischen van het bloed mijns vaders?

»Dat zij zoo," hernam de Vendéesche chef met waardigheid. »Adriaan de Varicourt, gij zijt vrij, zie hier uw degen."

Hij wees op dat wapen, hetwelk door de soldaten, van de hoeve, aan Pierre Lormoix was ter hand gesteld, en dat toen door dezen, bij het binnentreden der hut, in de nabijheid van den generaal geplaatst was. Op het oogenblik dat Adriaan zich er meester van maakte, slaakten Clemence en Duvernoy een kreet van angst. De generaal vervolgde:

»Doch voor alles, mijnheer, gij die mij van den dood uws vaders beschuldigt, luister naar mij, en wanneer gij, na alles gehoord te hebben, mij nog voor strafbaar houdt, ben ik bereid u voldoening te geven."

Deze woorden boezemden Clemence wederom hoop in; Adriaan liet den degen zakken; de oude Duvernoy plaatste zich naast zijnen zoon, en dezen begon:

»Gij weet, het was in 1778, dat op een, door den koning in de Oranjerie van Versailles gegeven bal masqué, den twist begon, welke ons beiden de wapenen in handen gaf. God verhoede dat ik ooit de nagedachtenis van den baron de Varicourt belastere; doch de waarheid eischt, dat ik u zeg, dat, met verachting der heilige banden waarmede hij verbonden was, hij eene vrouw, wier verlies ik heden nog betreur, van liefde durfde spreken. Beiden nog jong, en hoewel onder verschillende vaandels aan het huis des konings verbonden, beschouwden wij de eer uit hetzelfde oogpunt. Er volgde eene oogenblikkelijke uitdaging, en in het belang der beleedigde vrouw en ook het onze, was ons de strengste geheimhouding opgelegd. Ik verliet onopgemerkt het bal, en spoedde mij naar eene der lanen van het bosch van Satory, om daar uwen vader op te wachten. Bij het krieken van den dag verscheen hij, nog altijd in zijn balkostuum gekleed, en door iemand vergezeld die een prachtigen blaauwen domino droeg. Het gelaat van dezen was mij geheel onbekend; ik hoorde de baron eenige woorden van verzoening spreken; doch door de tusschenkomst van zijnen vriend werd de twist hervat; door zoodanig gedrag verontwaardigd, sprak ik eenige onwederlegbare woorden, dewijl ik, altijd in het belang der zaak, nagelaten had mij door een getuige te doen vergezellen. Mijne tegenpartij, door de woordenwisseling in drift ontstoken, wilde den strijd niet uitstellen; doch om voor mij in regtschapenheid niet onder te doen, verzocht hij zijnen getuige zich te verwijderen, alle toenadering was onmogelijk, wij namen den degen in de hand. De baron viel weldra, ligtelijk in de dij gewond; zijn bloed stroomde sterk; ik wilde beproeven het te stelpen; doch zijne wonde van een erger aard denkende, noodzaakte hij mij te vlugten, en verzocht mij, zijn getuige, die de paarden bewaakte, van het gebeurde te willen verwittigen. Ik deed het; doch alvorens mij te verwijderen, wilde ik mij verzekeren dat men den baron ter hulp gekomen was; ik verborg mij in het kreupelhout, en zag van dáár denzelfden persoon met den blaauwen domino, den baron naderen, zich over hem henen buigen, als om zich te overtuigen dat hij nog ademde, en hem naar het digtste van het bosch slepen. Hoe groot was mijne schrik en verbazing, toen ik den volgenden dag vernam, dat de baron de Varicourt, op diezelfde plaats door verscheidene degensteken, waarvan eene hem het hart doorboord had, vermoord was gevonden. Door vertwijfeling aangetast, wilde ik dadelijk dit gruwelijk geheim onderzoeken, en al had het ook mij de vrijheid, ja zelfs het leven moeten kosten, de omstandigheden van mijn zamentreffen met den baron openbaar maken; doch ik moest aan de smeekingen en den angst van eene persoon, wier naam in dit vreesselijk ongeval betrokken was, en wier bestaan mij sedert weinig tijds dubbel dierbaar was geworden, gehoor geven. Bovendien was de familie van den baron magtig; het ontbrak mij aan getuigen;

door de zaak ruchtbaar te maken, stelde ik mij misschien aan tallooze gevaren bloot. Onder het voorwendsel van eene zwakke gezondheid verliet ik Parijs, en reisde verscheidene jaren door Italië en Duitschland. Het was bij de hereeniging der Staten-Generaal dat ik in Frankrijk kon wederkeeren; doch de staatkundige zaken maakten mijne tegenwoordigheid in Bretanje noodzakelijk, en weldra plaatste mijne overtuiging mij in den rij der koningsgezinde getrouwen van Vendée. En nu zult gij begrijpen waarom het mij nog niet geoorloofd was, mijn gehoonde eer, en de nagedachtenis van den baron de Varicourt te kunnen wreken."

Adriaan luisterde met stille aandacht naar dit verhaal. Hij kon de edele en openhartige taal van den generaal niet in twijfel trekken; doch hij had beloofd den moordenaar zijns vaders te zullen straffen, en dit nog treuriger einde, dan dat hetwelk hij verondersteld had, lag hem nieuwe verpligtingen op.

»Generaal," sprak hij, zoodra zijne ontroering bedaard was, »gij beschuldigt een ander van eene misdaad, waarvan de verdenking sedert vele jaren op u rust. Zou het u mogelijk zijn mij in het opsporen van denzelven behulpzaam te zijn!"

»Dit is mijne taak," antwoordde de generaal, »en God is mijn getuige, dat zonder de dringendste beletselen mijner positie, deze pligt reeds lang volbragt zou wezen; want, hoewel ik dezen man slechts eenmaal gezien heb, zijn zijne gelaatstrekken echter zoo diep in mijn geheugen geprent, dat ik hem onder duizenden zou herkennen."

»O, gij zult trachten hem te ontdekken, gij zult hem aan mijne wraak overleveren, ik bezweer u dat ik geen medelijden met hem zal hebben, evenmin als hij het met mijn armen vader had."

»Hoop dan, dat de staking der burgerlijke oneenigheden ons weldra moge toestaan ons onderzoek te bewerkstelligen. Dit oogenblik is misschien niet verre verwijderd, en wie weet of niet reeds heden een geteekend verdrag...."

Op dit oogenblik trad een Vendéër binnen en gaf den generaal eene depêche over, welke hij haastig doorliep, doch haar daarna ineen frommelende, zeide hij:

»Ik heb te voorbarig gesproken; Stofflet door de gestrengheid der vertegenwoordigers ten aanzien zijner wapenbroeders beleedigd, weigert, het door den baron de Cormaton aangenomen verdrag, te teekenen; de oorlog duurt voort en ik moet vertrekken, om ons, zoo ik hoop, spoedig weder te hereenigen. Maakt gebruik, kapitein, van de vrijheid, welke ik u geef, om mij eindelijk de bewijzen te brengen, welke eene dochter aan de liefkozingen haars vaders moet wedergeven."

De tijd was kostbaar; op bevel van den generaal werd het kleine Vendéesche kamp weldra opgebroken. Het koningsgezind opperhoofd omhelsde zijn vader, drukte voor de eerste maal Clemence aan zijn hart, en haalde haar gemakkelijk over zijne terugkomst, even als die van Adriaan, op het kasteel van Duvernoy af te wachten. Wat hem betrof, hij plaatste zich aan het hoofd der zijnen, en zich, het hem verzochte onderhoud herinnerende, sloeg hij den weg naar de hoeve der Cormiers in.

IX.

Eenige dagen na de scheiding van onze verschillende personen in het bosch te Rennes, had Clemence de liefde van Duvernoy terugbekomen, die in weerwil der door den ridder de Sourdeuil in zijne ziel geplante vooroordeelen, haar met de blijken van eene teedere en opregte genegenheid overlaadde. Zij had bij hem haren post van lezeres hernomen, en deze zoete oogenblikken werden alleen door de ongerustheid, welke haar het langdurig wegblijven van Adriaan, en de vrees dat hij in het gelukken zijner zending niet mogt slagen, verstoord.

Van eene andere zijde, had het traktaat van la Prévalaye, hetwelk door dat van la Malibaye werd opgevolgd, den geessel van den burgeroorlog uit Bretanje verwijderd, en had de weerstand der Vendéërs zich in de bosschen van Anjou bepaald. De zoon van Duvernoy, genoodzaakt de bevelen van Stofflet te gehoorzamen, had alle betrekking met zijn vader afgebroken, en dit stilzwijgen bragt er niet weinig aan toe om de natuurlijke ongerustheid van den grijsaard te voeden.

Zoodanig was de toestand der beide kasteelbewoners, die elkander hunne vrees niet durfden mededeelen om er de zwaarte niet van te doen vermeerderen, toen zij op een morgen, uit de vensters der zaal, waarin Clemence, voor de snoode beschuldigingen van den ridder had moeten zwichten, aan het einde der laan een rijtuig bemerkten, hetwelk weldra voor den gothischen stoep van het kasteel stilhield; Duvernoy en Clemence snelden naar de deur, alwaar zij een jongeling, die den wankelenden tred eener oude dame ondersteunde en haar met de eerbiedigste zorg behandelde, ontmoetten.

Deze jongeling was Adriaan, en de oude dame, de barones de Varicourt, die slechts door eene zeer gewigtige beweegreden er toe had kunnen besluiten zich zoo verre van haar stil verblijf van Marais te begeven. Adriaan te Parijs wedergekeerd, had van zijne opperhoofden een verlof, hetwelk het verdrag van Bretanje gemakkelijk maakte, verkregen, en zich aan de knieën zijner moeder geworpen, haar alles verhaald, wat er in het bosch van Rennes was voorgevallen, en haar gesmeekt hem de doos, welke haar door den ridder de Sourdeuil was ter hand gesteld, toe te vertrouwen. De barones had de beden van haren zoon gaarne ingewilligd, indien dit pand haar door den ridder niet ontroofd ware geworden op het oogenblik, dat hij de hoofdstad verliet, om eene geheime zending van het koningsgezind Comité te volvoeren. Sedert dat tijdstip was de geheimzinnigheid, waarmede hij zijne gedragingen omgaf, noch door hem

noch door zijne deelgenooten ontdekt geworden, en gingen voor Adriaan de sporen van zijnen bloedverwant niet verder dan tot het kasteel van Duvernoy, alwaar zijne verschijning zoo noodlottig voor Clemence had kunnen worden, doch hetgeen nu hare ontmoeting met Adriaan en misschien het levensgeluk haars vaders had ten gevolge gehad. Bij ontstentenis der bewijzen, welke de ridder bezat, en die hij zonder twijfel vernietigd had, had de barones er in toegestemd om de woorden van haren zoon te bevestigen. Bovendien had de taak, welke zij zich opgelegd had om den moordenaar van haren echtgenoot te ontdekken, het haar tot pligt gemaakt de duisternis, welke de laatste oogenblikken van zijn leven omgaf, op te helderen. Deze dubbele reden had haar dus naar Bretanje gevoerd, waar, op het voorbeeld van Duvernoy, haar eerste zorg was, om Clemence door hare teederheid, de onregtvaardige gestrengheid, waarvan zij haar het slagtoffer had gemaakt, te doen vergeten.

Doch het ongelukkige meisje was ontroostbaar over het verlies van het pand hetwelk haar door de markiezin de Fleury was toevertrouwd geworden. Zij beschuldigde zichzelve misbruik van haar vertrouwen gemaakt te hebben. Niets vermogt hare tranen op te droogen, en noch de liefde van Adriaan, of de betuigingen van Duvernoy, en de teedere vriendschapsbewijzen der barones deden hare droefheid bedaren. Adriaan door hare smart getroffen, stelde voor om den ridder te gaan opzoeken, wiens voetspoor door Duvernoy was teruggevonden, om het nogmaals in de hoeve der Cormiers te verliezen, en reeds haastte hij zich om die edele taak te volbrengen, toen men op het voorplein van het kasteel een groote optogt zag naderen, welke door den ouden Duvernoy bevende werd te gemoet getreden. Hij had zijn zoon herkend, die, door de officieren, welke hem op het slagveld hadden omgeven, en zijnen staf uitmaakten, vergezeld werd."

Na zijnen vader omhelsd, en Clemence aan het hart gedrukt te hebben, reikte hij Adriaan de hand en groette de barones eerbiedig. Al zijne gedragingen waren zoo edel, dat Duvernoy niet nalaten kon dit op te merken, toen hij met de helden onzer geschiedenis alleen was gebleven.

»Hoe is het Albert," zeide hij, »dat gij niet schroomt u op helderen dag en door zulk een geleide omgeven te vertoonen in het midden der door de republikeinsche soldaten bezette landen? uw gevaar maakt mij ongerust...."

»Stel u gerust, vader," zeide de generaal glimlagchende, »geen gevaar kan mij hier bereiken. Stofflet, de dappere Stofflet, heeft eindelijk besloten zijne roemrijke wapenen neder te leggen. Hij heeft den vrede te Saint-Florent geteekend, en de onversaagde krijgslieden, welke mij vergezellen, gaan even als ik in hunne familiën de belooning voor zoo vele vermoeijenissen, smaken. En ik, nog meer bevoorregt dan een van allen, kom hier bewijzen vinden, welke in mijne ziel een nieuwe stroom van geluk zullen aanbrengen."

Dit zeggende, sloeg hij een veelbeteekenenden blik op Clemence en Adriaan, die beiden eensklaps verbleekten. Evenwel greep de jonge republikeinsche officier moed en zeide met bewogen stem:

»Vergeef mij, generaal, doch de bewijzen welke ik u beloofde.... zijn niet in mijne magt."

De generaal hoorde deze woorden rustig aan, zijne oogen straalden, toen hij hernam:

»Ik ben dus gelukkiger dan gij jong mensch; want die bewijzen.... hier zijn ze."

Inderdaad plaatste hij de met de wapens der markiezin versierde doos, welke Clemence dadelijk herkende, op de tafel; Adriaan en zijne moeder zagen elkander verbaasd aan; de ongeduldige jongeling verbrak het eerst de stilte, en zich tot den generaal wendende, vroeg hij:

»Maar door welk een wonderlijke zamenloop van omstandigheden is deze doos in uw bezit geraakt? van wien hebt gij haar?"

Op deze stoute vraag werd het gelaat van den generaal somber en ontzagwekkend; hij antwoordde dof:

»Van den moordenaar uws vaders."

»Wat durft gij zeggen?" riep de barones uit. »De ridder de Sourdeuil...."

»Dezelfde" hernam de generaal met eene vaste en heldere stem, »dezelfde, die in balkostuum den baron de Varicourt in zijn duel met mij moest tot getuige strekken, en die in een naburig kreupelbosch verborgen, er den uitslag van afwachtte."

»Hij," zeide de barones, »die mij zelf de tijding van den moord mijns echtgenoots bragt?"

»Hij," voegde Adriaan er bij, »die door dien moord een landgoed erfde, hetwelk mijn vader hem bij zijn leven had toegezegd?"

»Hij, ja hij," riep de generaal uit, zich tot Adriaan wendende, »hij, die, niet tevreden met de gevolgen eener eerste misdaad, de laatste hinderpaal, welke zich tegen het bezit van uw erfdeel verzette, heeft willen vernietigen, door mij den verschrikkelijken raad te geven, van u te doen doodschieten, toen gij aan de hoeve der Cormiers in de magt mijner soldaten waart gevallen."

Een kreet van afgrijzen deed zich bij de laatste woorden van den generaal hooren. Adriaan, welke door een natuurlijken afkeer reeds eenigzins op de wraak, welke hij op den ridder zou uitoefenen, voorbereid was, wierp zich aan de voeten zijner moeder.

»Moeder," zeide hij, »hoedanig de banden ook mogen zijn, welke ons aan den ellendeling, die zoo lang van uwe goedheid misbruik heeft gemaakt, verbinden, ik smeek u bij den eed, welke gij mij hebt doen zweren, laat mij vertrekken, en al ware het in de hel, ik zou hem er aan ontrukken, om zijn bloed tot brandoffer voor de schim mijns vaders te vergieten."

Adriaan's woede werd nog verergerd door de herinnering der snoode vervolgingen, welke Clemence van den ridder had moeten ondergaan. Zijn veelbeteekenende blik deed het meisje verstaan, dat de begeerte om zijn vader te wreken, de eenige

niet was, waarmede de arm harer geliefde zich wapende. Doch op het oogenblik, dat hij naar buiten wilde snellen, riep de generaal:

» Jong mensch, gij komt reeds te laat."

» Te laat?" herhaalden allen te gelijk.

» En ik dan," sprak de generaal, » moest ik mijne eer dan ook niet wreken? Waart gij vergeten, dat ik eene niet minder oude, en niet minder heilige schuld had af te doen? Hoe groot was mijne vreugde, toen ik, na onze scheiding in het bosch van Rennes, in den koningsgezinden agent, die mij aan de hoeve der Cormiers wachtte, den verachtelijken getuige, den moordenaar van uwen vader herkende, wiens gelaat zoo vast in mijn geheugen geprent was. Het zijne was hem niet minder getrouw; want mij ziende, riep hij in het eerste oogenblik zijner verrassing, zoo als mijne officieren u getuigen kunnen, deze beschuldigende woorden uit: » Ik ben verloren!" Hij had waarheid gesproken; ik voerde hem dadelijk achter de gebouwen der hoeve, en in tegenwoordigheid van eenige dapperen, welke mij vergezelden, noodzaakte ik hem daar, zijn door smaad en schande overdekt bestaan te verdedigen. Hij streed langen tijd met wanhopigen moed, doch ik, op de regtvaardigheid mijner zaak vertrouwende, had op hem het voordeel van eene rustige en gelatene houding, en ik doodde hem. De hemel was mij deze voldoening verschuldigd. Hij voegde er nog eene tweede bij, namelijk de ontdekking der doos bij het lijk van den ridder. Nu zijn al mijne wenschen vervuld, daar ik mij regtvaardig gewroken heb, en eindelijk mijne dochter mag omhelzen."

Dit was de eerste maal, dat Clemence hem dien voor haar hart zoo zoeten naam hoorde uitspreken; zij wierp zich in zijne armen, en hare tedere tranen getuigden op hetzelfde oogenblik van vreugde en dankbaarheid.

Wat de barones de Varicourt betreft, zij kon zich niet vrijspreken dat zij den zoon van Duvernoy verdacht had, en zij beproefde hem haren onregtvaardigen argwaan te doen vergeten, door hem te verzoeken, hare vriendschap op de proef te stellen.

» Gaarne," antwoordde haar de generaal, » gij voorkomt mijne wenschen en mijne hoop. Mogt ik evenzeer de uwe vervullen door u de hand van uwen zoon voor mijne Clemence te vragen."

Op dit voor haar onverwacht voorstel bleef de barones sprakeloos, en hare stilzwijgendheid scheen nog onverklaarbaarder daar zij in vroeger tijd, de smeekingen van Adriaan verhoord en hare toestemming tot eene vereeniging met Clemence, gegeven had. Doch op dat tijdstip, was de geboorte van Clemence nog door nevelen omhuld, en door een zonderling mengsel van de vooroordeelen van haar geheele leven, met de nieuwe begrippen van gelijkheid, welke de omwenteling in de zamenleving had binnengeleid, had de barones liever de voorkeur gegeven om haar zoon aan eene vrouw van duisteren oorsprong te schenken, dan in haar huis den blaam van eene vereeniging met een onecht meisje te dulden.

Het kostte den generaal moeite deze bekentenis van de barones te verkrijgen; doch bij de eerste woorden viel hij haar reeds in de rede.

» Deel mijn geluk, mevrouw de barones," zeide hij. » Niets verzet zich voortaan tegen de vervulling mijner wenschen noch die van Clemence. Hare nieuwsgierigheid heeft, even als die van Pandora, veel kwaad veroorzaakt, waarvan zij zelve wel het eerste slagtoffer was, doch even als Pandora, heeft zij de hoop op den bodem der doos gelaten.."

Deze woorden sprekende, drukte hij op eene veer, en vertoonde de barones een dubbelen bodem, die een huwelijkscontract tusschen de markiezin de Fleury en Albert Duvernoy, op het oogenblik zijner vlugt, bevatte. Hoewel, in eenen rang van officier der ligte ruiterij aan het huis des konings verbonden, was Albert niet van edele afkomst, en wij hebben gezien, dat, buiten deze verhindering, de staatkundige gebeurtenissen zich tegen de bekendmaking der waarheid hadden verzet. De markiezin om het leven eener geliefde dochter niet aan gevaar bloot te stellen, scheen het niet noodig geacht te hebben, haar dit, zelfs niet in de gevangenis van Port Libre, te openbaren.

De barones, gelukkig dat zij geene tegenwerpingen meer behoefde te maken, stemde thans dadelijk toe, en eenige dagen later zegende de oude Duvernoy, met bevende handen, de vereeniging van Adriaan met zijne kleindochter in.

Naar D. A D. SAINT-YVES. J. A. A. V. D. BERGH.

BLADVULLING.

De nietigste beuzelingen zijn niet zelden magtig genoeg, om ons diep ongelukkig te maken; terwijl ontelbare gunstbewijzen en zegeningen geene dankbaarheid bij ons kunnen te weeg brengen.

De ware vrijheid bestaat in het voorregt, om onze eigene regten te genieten, en geenszins om de regten van anderen te verkorten.

Het is beter: vrede te hebben zonder overvloed, dan overvloed zonder vrede.

Dezelfde hand, die den berouwhebbende vergiffenis aanbiedt en den wankelende ondersteunt, schenkt ook tevens troost en hoop aan de lijdenden en bedroefden.

Het grootste genoegen in het leven is liefde; de grootste schat de tevredenheid; de grootste rijkdom gezondheid; de grootste rust de slaap, en het beste geneesmiddel een getrouw vriend.

EENE SMOKKELAARS HISTORIE.

Door een Zee-Officier. Uit het Engelsch.

Toen ik op de oorlogssloep de Scorpioen verplaatst werd, die destijds (het was in 1810) in de West-Indiën gestationneerd was, bevonden zich onder de bemanning een vader en zoon, die op de rol als John Somers en John Alice Somers opgeteekend stonden. Daar het in Engeland en onder Protestanten iets zeer ongewoons is, dat jongens vrouwelijke voornamen dragen, verwekte de genoemde voornaam wel allerlei schertsende aanmerkingen van degenen, die hem kenden, maar onder de manschap was de knaap algemeen bekend onder den naam van Ally Somers. De vader was een man van bijkans vijftig jaren, de zoon kon naauwelijks zeventien halen. De oude Somers, die tot hoogbootsman had weten op te klimmen, was een ernstig, stil, onspraakzaam man, met een oog zoo koud en helder als gepolijst staal, en trekken als van gegoten ijzer, vooral een trek om de mond, die van een onbuigzamen wil en eene onwrikbare vastheid van karakter aanduidde. De zoon daarentegen, ofschoon van uitzigt zeer gelijkende op den vader, had zachte, aanvallige, bijkans vrouwelijke gelaatstrekken, en was rank en fijn gebouwd. Hoe hard en streng, ja onverbiddelijk streng de vader ook scheen, had ik toch weldra opgemerkt, dat zijn zoon zijn afgod was, dat al zijne hoop, al de zachtere aandoeningen van zijn hart, daarop, als op één brandpunt uitliepen. Nooit verloor hij den jongeling uit het oog, en al zijne gedachten en handelingen schenen ten doel te hebben, den jongen de dienst aan boord zoo gemakkelijk als mogelijk te maken, en hem voor de ruwe behandeling te beschutten, die jonge lieden in zijn toestand meestal van de zoo uiteenloopende bemanning van een schip in dien tijd, te verduren hadden. Op zekeren tijd zag ik een treffend voorbeeld van dezen hartstogt, die hem geheel beheerschte. Ally Somers, namelijk, was kort te voren met een gedeelte der bemanning aan wal gezonden om water te halen, en toen geen der officieren er bij was, om een geringen misslag, met een eind touw afgestraft. De jongen had nog eenige bloedige striemen er van op den rug. Grenzenloos was de woede des vaders, toen hij het voorgevallene vernam en slechts met moeite kon men hem beletten, dat hij oogenblikkelijk wraak nam op den dader. Weldra bood zich hem eene gelegenheid aan, om zijne verschoven wraak althans eenigermate bot te vieren, en gretig maakte de oude Somers daarvan gebruik. De matroos, die zijn zoon mishandeld had, beging ongeveer zes weken daarna, een vergrijp en moest daarvoor twee dozijn slagen ontvangen. Met ontbloot bovenlijf werd hij dus aan het rooster gebonden en de tuchtiging begon. De hoogbootsman Somers was, ondanks zijn stug en norsch voorkomen, in zijn post volstrekt niet wreed of hardvochtig, en zijne maats, die gewoonlijk den post van slagen uit te deelen te beurt viel, waren onder zijn invloed en door zijn voorbeeld, de ordelijkste en gematigdste onderofficieren, die ik ooit op een schip gezien heb. Bij deze gelegenheid echter scheen Somers een geheel ander mensch. Naauwelijks waren er twee slagen gevallen, of Somers gelastte verwoed op te houden en beschuldigde den dienstdoenden bootsman, dat hij zijn pligt niet vervulde; daarop rukte hij hem het touw uit de hand, en sloeg zelf den schuldige met zooveel verbittering en zooveel kracht dat kapitein Boyle, een officier, die even menschlievend als regtvaardig was, den misdadiger dadelijk de helft der slagen kwijtschold, en hem uit de onmeedoogende handen van den wraakgierigen hoogbootsman liet ontslaan.

Andere soortgelijke voorbeelden van de innige gehechtheid, die de ernstige man voor den betrekkelijk teeren en zwakken jongen aan den dag legde, kwamen nog meermalen voor. Zoo herinner ik mij een gevecht, waarin een vijandelijk vaartuig onze sloep geënterd had, en men op het dek verbitterd en moorddadig handgemeen was. De jongen, die op de glibberige planken uitgleed, viel, en werd door den vijand gevangen genomen eer hij nog weder opstaan kon. Zoo geraakte hij in het digtste van het gevecht, dat juist voor op het schip, bepaald ten voordeele van den vijand, plaats greep. Ik zelf was op eene andere plaats hevig in het gevecht gewikkeld, maar toen de triomfkreet der vijanden plotseling mijne opmerkzaamheid naar voren wendde, zag ik een oogenblik derwaarts en bemerkte juist, hoe de hoogbootsman onstuimig en van woede brullende als een getergde tijger, midden in het digte gewoel vloog, en zijne zware slagen met zulke ontzettende woestheid en kracht regts en links deed nedervallen, dat de voortdringende vijand een oogenblik verbijsterd terugdeinsde. Middelerwijl hadden de onzen zich ijlings hersteld en binnen weinige minuten was het dek van elken levenden vijand schoon geveegd. Ally Somers had eene vrij belangrijke vleeschwonde opgedaan en lag, door het bloed verlies in zwijm gevallen, bewusteloos op den grond. Zijn vader beurde hem dadelijk op en droeg hem met onstuimige drift naar den heelmeester, en toen deze, na de eerste oppervlakkige beschouwing der wond, verklaarde, dat er volstrekt geen gevaar bij was, toen bezweken de bovenmate gespannen zenuwen van den hoogbootsman; hij zeeg neer en viel bewusteloos achterover op eene kist. Gedurende de herstelling van den jongeling, wien de vader elk oogenblik dat hij uitsparen kon in het ziekenruim bezocht, was ik meermalen zelf ooggetuigen van de gesprekken tusschen vader en zoon. Uit deze kon ik opmaken, dat de zoon de eenige spruit was van een huwelijk, dat in het gemoed des vaders slechts bittere herinneringen achtergelaten had; of deze echter slechts van den vroegen dood zijner vrouw of uit andere oorzaken voortsproten, kon ik niet uit hunne gesprekken opmaken. Somers scheen uit het westen van En-

geland afkomstig, en eene betere opvoeding genoten te hebben dan de meesten van zijn stand; maar nimmer kon ik meer vernemen omtrent de donkerheid, die over zijn vroeger leven heerschte.

Toen de oorlog geëindigd was, werden Somers en zijn zoon en duizende anderen uit 's konings dienst ontslagen. Eenige maanden nadat ik als kommandant op een kotter, die tegen den sluikhandel waken moest, was aangesteld, ontmoette ik bij toeval den vader in Falton, een dorp in de nabijheid van Southampton, aan den weg onder het New Forest. Hij had, zoo als ik nu van hem vernam, op de vloot weder dienst genomen, maar het ongelukkig getroffen, dewijl een zwaar blok hem op de regterknie was gevallen, waardoor hij ongeschikt voor de dienst geworden en ontslagen was, en hij leefde nu van zijn klein pensioen, eenige honderd schreden van de plaats, waar ik hem toevallig had aangetroffen. Ik hoorde van hem dat Ally een klein schip had, waarmede hij tusschen Guernsey en Southampton voer. Uiterlijk was de man niet veranderd, behalve dat zijn streng en barsch voorkomen eenigzins zachter scheen. Toen hij na den vrede zijn ontslag gekregen had, kon hij nog op vrij wat prijsgeld aanspraak maken, dat hem nu, naar hij zeide, onlangs uitbetaald was geworden.

Weinige maanden nadat ik den vader gesproken had, ontmoette ik ook den zoon. Ik wandelde namelijk op een ochtend voor het tolkantoor te Southampton op en neder, toen mijn oog op een jong man in schipperskleeding viel, die met drie anderen bezig was eene kar met bundels latten te beladen, die zij kort te voren uit een aan de kaai liggend scheepje gelost hadden. Het was Ally Somers, wiens uiterlijk echter, sedert den tijd dat ik hem niet gezien had, zeer was verbeterd; zonder een zeker kwijnend voorkomen, dat hij ongetwijfeld van zijne moeder geërfd had, zou men hem een heel knappen jongen hebben kunnen heeten. De latten, ongeveer tweehonderd bundels, die hij zoo ijverig hielp opladen, waren van Guernsey gekomen, vanwaar er alle jaren veel duizend stuks in Engeland ingevoerd worden, omdat Guernsey het regt heeft, zijne producten tolvrij Engeland binnen te voeren en men slechts een zeer geringen impost, een klein gedeelte van den tol van buitenlandsche houtwaren, waaruit de latten vervaardigd worden, te betalen heeft. De kommiezen zijn derhalve gewoon, meestal slechts de lengte en den inhoud van enkele bundels oppervlakkig te onderzoeken. Dit was reeds geschied en de latten reeds met het merk voorzien dat zij geïnspekteerd waren. Het liep in het oog dat Ally Somers, in zijn geheele gedrag en houding eene groote gejaagdheid en onrust aan den dag legde, die nog schenen te vermeerderen, toen hij mij naar zich zag toekomen, blijkbaar met oogmerk hem aan te spreken. Hij werd doodsbleek en beefde onmiskenbaar van kwalijk verborgen angst. Mijne gulhartige begroeting scheen hem eenigermate gerust te stellen, en na een paar onverschillige woorden gewisseld te hebben, vervolgde ik mijnen weg en hij ging met zijne matrozen ijverig voort de kar te beladen. Ik kon het vermoeden niet van mij afzetten, dat daar meer achter stak, hoewel ik het niet van mij verkrijgen kon, door eigen onderzoek het vermoeden, dat zijn haastig en gejaagd gedrag bij mij opgewekt had, te bevestigen. Zijn vader namelijk, had mij eens in eene schermutseling aan den wal het leven gered, en een reusachtigen neger, die mij in zijne magt had, nog juist bij tijds een kogel door den kop gejaagd. Bovendien kon ik het ook mis hebben, en ik had geen regt om te vooronderstellen dat de kommies, die de latten onderzocht had, ze niet behoorlijk zou nagezien hebben. De verlegenheid en het haastige gedrag van den jongman konden ook uit ligchaamszwakte en van den zwaren arbeid ontstaan zijn, die hij in dit warme weder verrigten moest. Deze redenen, of liever gezegd, deze verontschuldigingen, dat ik mij niet met deze zaak inliet, telde ik juist bij mij zelven op, toen ik den hoofdambtenaar zelf, van verscheidene ondergeschikten vergezeld, driftig naar de kar zag toetreden. De jonge Somers had hem even spoedig bemerkt als ik, en zijn eerste denkbeeld was blijkbaar geweest ijlings de vlugt te nemen. Ongetwijfeld bedacht hij echter nog bijtijds, dat dit hem weinig baten zou en bleef dus bevende van schrik naast de kar staan, maar zoo verbijsterd, dat hij zich met de hand aan een der spaken van het wiel moest vasthouden, om niet neer te zijgen.

»Kan een uwer mij een mes leenen?" vroeg de hoofdambtenaar aan zijne ondergeschikten.

In een oogenblik was een zakmes geopend en hem overgereikt; hij sneed de sterke strikken door, die de bundels latten bijeen hielden, deze vielen uiteen en nu kwam er eene lange blikken pijp voor den dag, die vrij dik en tot boven toe vol met tabak gestopt was. De overige bundels bevatten ieder ook een soortgelijke rol, en de menigte van deze zoo zwaar belaste waar, die op zulk eene onverwachte wijs in de handen der ambtenaren viel, was zoo groot, dat de stoutmoedige sluikers eene winst van 500 of 600 pond sterling op dezen enkelen togt gemaakt zouden hebben, als deze stoute en sluwe poging hun gelukt was. De bundels waren van boven en van onderen met einden van latten opgevuld, zoodat men, zonder ze los te snijden, volstrekt niet ontdekken kon, dat de lading niet was, waarvoor zij ingevoerd werd. De geldboete, die Somers zou moeten betalen, was zeer hoog; het vaartuig werd dus in beslag genomen en zelfs de vrijheid van den jongman hing alleen van de genade der regering af. Hij was het levende beeld der wanhoop, en ik hield mij overtuigd, dat hij zich geheel en al geruïneerd gevoelde. Hij werd vastgehouden en naar de gevangenis gebragt; maar had nog slechts eenige schreden gedaan of hij bleef plotseling staan, scheen de ambtenaren, die hem wegbragten, eenige vragen te doen, keerde zich toen naar mij om, en gaf mij door een veelbeteekenenden wenk te kennen, dat hij

gaarne met mij wilde spreken. Ik ging naar hem toe, en op mijn verzoek verwijderden de ambtenaren zich zoo ver, dat zij niet hooren konden, wat hij zeide. Dat ongeluk, dat hem zoo onverwachts getroffen had, had hem zoo geheel verplet, dat hij niet met zamenhang spreken kon. Ik kon mij niet onthouden van medelijden te gevoelen met den jongeling, die noch door zijn gestel, noch door zijne geestkracht geschikt was, zulke vermetele waagstukken te ondernemen, of als zij mislukten, de ongemakken waaraan hij moest bloot staan, te verduren.

»Dat is eene treurige zaak!" riep ik hem toe. »Ik hoop toch niet, dat gij uw geld of dat van uw vader in dat waagstuk gestoken hebt?"

Hij knikte treurig met het hoofd en zeide met eene heesche stem: »De geheele onderneming ging op onze kosten, geen penning vreemd geld stak er in. Mijn vader heeft mij al zijn prijsgeld geleend, wij zijn nu beide geruïneerd en voor altijd tot den bedelstaf gebragt."

»Maar jongen, zeg mij, wat duivel kon u tot die onbezonnenheid verleiden, om al wat gij hebt, in zulk eene gewaagde onderneming, op een worp te zetten?"

»Dat zal ik u verklaren," vervolgde hij op denzelfden zwakken moedeloozen toon. »Ik deug niet voor zeeman; ik heb geene neiging tot het zeeleven; ik ben er niet taai, niet sterk, niet vermetel genoeg toe. Lang reeds had ik gewenscht gerust en stil aan den wal te kunnen blijven, en onlangs deed zich een uitzigt daartoe aan mij op. Ik raakte in kennis met een molenaar in de nabijheid van Eling, Richard Sylvester heet hij. De man is goed genoeg, maar geweldig op het geld gesteld. Ik geraakte in eene betrekking met zijne oudste dochter Mary, en hij verklaarde mij het meisje te willen geven als ik aandeel in zijne zaken kon nemen, waartoe vijfhonderd pond noodig waren. Ik wilde niet lang wachten, de verzoeking greep mij aan en ik dacht dat misschien.... Doch het is best, niet daarover te spreken. Genoeg, meer dan mijn leven heb ik op een worp gezet en verloren, en nu heb ik geld en goed, eer en goeden naam en hoop voor de toekomst, alles, alles verloren! Ik wenschte u iets te verzoeken, luitenant. Deel mijn vader het voorgevallene mede, en.... trekt gij uwe hand niet van hem af!...."

De gedachten aan zijn vader ontnam hem de weinige geestkracht, die hij nog behouden had, hij snikte en kermde als een hulpeloos kind. Reeds was er een troepje volks om ons heen, en ik drong bij hem aan, dat hij moed vatten en naar het tolhuis gaan zou. Daar verliet ik hem eenige minuten later met de belofte, dat ik aan zijn verzoek zou voldoen.

Den ouden John Somers vond ik te huis; ik wilde eene kleine inleiding maken, maar naauwelijks had ik twintig woorden gesproken, of hij vermoedde reeds hoe de zaak in elkander zat, en sprong woest van zijn stoel op. »Kom er maar mede voor den dag sir," riep de man met zijne ijzeren zenuwen; »maar waartoe zoo veel woorden den hals gebroken; ik zie het zoo klaar als den dag; Ally heeft een ongeluk gehad; de tabak is in beslag genomen en mijn jongen zit in de gevangenis, niet waar?" Ondanks zijne standvastigheid hijgde hij toch naar zijn adem; maar plotseling vermande hij zich weder, en riep in eene vlaag van bedwongen woede, terwijl zijne oogen vuur schoten. »Hij is verraden geworden en ik vermoed reeds door wien."

»Dat men hem verklikt heeft, gelijk gij vermoedt, is zeer waarschijnlijk, Somers," antwoordde ik; »maar het zou u vrij moeijelijk vallen, den verrader op het spoor te komen. De ambtenaren aan het tolkantoor zorgen wel, dat de namen van hunne spionnen en verklikkers niet buiten hun kantoor ruchtbaar worden."

»Ik zal hem vinden, al verborg hij zich in de ingewanden der aarde!" riep de hoogbootsman met eene uitdrukking van woede en wraakzucht, die mij deed ijzen. Eene poos zweeg hij en beet zich op de lippen van welke alle kleur geweken was; toen vervolgde hij met zijne gewone onwrikbare vastheid en kalmte: »Wat zou het baten hier als een oud wijf te balken over het ongeluk. Ik moet thans afscheid van u nemen. Ik dank u hartelijk, sir, en zal Ally melden, dat gij aan zijn verzoek voldaan hebt."

Ik deelde hem daarop het andere verzoek van zijn zoon mede, namelijk, dat zijn vader voor hem gratie vragen en de arme Mary bezoeken zou, om door deze op haren vader te werken. Maar de oude Somers schudde weemoedig het hoofd.

»Als de jongen daarop hoopt, heeft hij op eene verrotte plank gesteund," zeide hij. »Ally heeft van dien kant niets te hopen, en het ware slechts tijd verspillen, als ik den ouden molenaar opzocht; — ik ken den ouden man; hij is zoo koppig en zoo hard als zijne molensteenen. Mary Sylvester is voor Ally verloren, zoowel als de vijfhonderd pond die de oude man verlangde, dat hij ten huwelijk zou brengen; en de tranen van het meisje, als zij die ooit gestort heeft, zullen spoedig opdroogen. Ik waarschuwde Ally voor het gevaar, in het leven zijn koers te rigten naar de valsche lichten van vrouwengunst met hare bedriegelijke lachjes en praatjes, maar de weeke, zwakke, arme jongen stoorde zich daar niet aan. Het is nu te laat. — Maar ik wil niet langer toeven; de arme knaap zal met smart op mij wachten. Goeden dag, sir."

Het proces, dat men den armen jongen aandeed, liep juist zoo af, als ik vooruit gedacht had. Ally's vermogen was niet voldoende, om de zware geldboete te betalen, die hij volgens de wet schuldig was, en hij werd derhalve als schuldenaar der kroon gevangen gehouden. Het uitzigt op eene gevangenschap zonder einde en andere redenen tot droefheid en moedeloosheid ondermijnden de reeds zwakke en wankelende gezondheid des gevangenen geheel en al; en hij stierf, naauwelijks de jongelingsjaren ontwassen, nadat hij eerst een half jaar gevangen gezeten had.

De oude Somers bragt mij zelf deze treurige tij-

ding. Ik zat in de kajuit van mijn schip de Roos, toen men mij berigtte, dat de oude Somers in eene boot op zijde van het schip gekomen was, en mij wenschte te spreken. Ik gaf last hem aan boord te laten komen, en een oogenblik daarna trad de oude man de kajuit binnen. Onmiskenbare wanhoop was op al de trekken van zijn verwrongen gelaat en in den woesten gloeijenden blik van zijn rondzwervend oog te lezen.

»Ik kom, sir, om u te zeggen, dat Ally gestorven is,” zeide hij zacht.

»Ik was eenigermate voorbereid op deze treurige tijding, Somers,” sprak ik. »Het is een harde slag voor u, en gij moet dien met standvastigheid dragen.”

»Natuurlijk, natuurlijk,” zeide hij met een zonderling lachje. »Het is een heel goede, heel verstandige raad; maar wat ik thans veel meer noodig heb dan goeden raad, dat is geld — eene kleine som van tien pond — tien pond maar — hoewel, ik mijn leven lang niet in staat zal zijn, ze terug te betalen.”

»Tien pond, en waarvoor?”

»Och, gij zult u misschien nog herinneren,” vervolgde hij, »dat ik u eens het leven heb gered. Als dit kleine dienstbewijs de genoemde som waardig is, dan kunt gij u thans van deze verpligting ontslaan. Ik heb mijn laatste geld besteed, om mijn jongen nog wat verkwikking te verschaffen, en Ally's laatste wensch was, dat men hem naast zijne.... ik meen naast een graf zou leggen, dat.... vroeg en voor den tijd, gelijk het zijne.... vele mijlen ver van hier ligt.”

»Ik begrijp u,” zeide ik, den ouden man, die allengs week werd, in de rede vallende. »Dat is een vrome en natuurlijke wensch, en gij zult het geld hebben.”

»Duizendmaal dank, sir. Als de begrafenis afgeloopen is, verblijft mij nog maar eene zaak hier op aarde te verrigten, en dat bestaat daarin, dat ik u help, u van den persoon van Coquerel meester te maken, terwijl hij een van zijne rijkste ladingen aan wal brengt.”

»Meent gij Coquerel, die op Guernsey vaart?”

»Dezelfde — ten minste, dat geeft hij voor, ofschoon ik geloof, dat hij vroeger op eene andere haven voer. Hij is de man, die Ally's geheim aan de tolbeambten verraden heeft.”

»Zijt gij daar zeker van?” riep ik verrast uit.

»Het is zoo zeker, als dat wij allen sterven moeten,” was het antwoord. »Hij was de eenige vertrouweling van mijn Ally, en Ally's vader bezit nu Coquerel's vertrouwen. Het is immers natuurlijk,” vervolgde Somers, en zijne bleeke lippen verwrongen zich tot een bitteren spottenden glimlach, »het is immers natuurlijk, dat ik verlang, eene regering te bestelen, die mijn zoon arm gemaakt en gevangen genomen en achter ijzeren traliën en grendels opgesloten gehouden heeft, tot hem het hart brak. Coquerel begrijpt dat, en stelt zijn volle vertrouwen op mij; maar wat hij niet begrijpen, niet weten, niet vermoeden, niet denken kan,” vervolgde de verbitterde oude man, terwijl zijne stem in een zacht gefluister overging, en hij zijn mond digt aan mijn oor bragt, »dat is, dat John Somers er achter gekomen is, wie zijn zoon verraden en diens leven verkocht heeft. Als hij dit wist, geloof mij, dan zou hij in deze donkere nachten niet meer zoo gerust slapen — misschien sliep hij nog minder dan ik.”

»Wat bedoelt gij eigenlijk met uwe mededeeling, Somers?”.

»Hm, wat ik wil?” antwoordde hij, nog zachter en behoedzamer dan te voren. »Ik wil niets anders, dan hem op zijne eigene manier het guitenstuk vergelden, dat hij aan Ally gepleegd heeft. Ik wil hem meten met dezelfde maat, waarmede hij gemeten heeft.”

»Dat is eene geoorloofde wraakneming, die ik niet afkeuren kan. Als ik u daarbij helpen kan, laat mij dan uw plan hooren.”

Somers deelde mij verscheidene nadere omstandigheden mede, en wij kwamen overeen, dat hij mij acht dagen na dien dag verdere mededeelingen zou doen, waarna hij vertrok.

Op den bepaalden tijd kwam Somers terug, en scheen vol hoop, zelfs opgeruimd. Volgens zijn zeggen was nu alles geschikt, en aan den goeden uitslag viel niet te twijfelen. Daarna deelde hij mij zijn geheele plan mede, dat wij rijpelijk overwogen en bespraken, en toen wij alles behoorlijk afgesproken hadden, verliet hij weder het schip.

Het plan, om Coquerel te overrompelen en gevangen te nemen, was het volgende: de beruchte smokkelaar was voornemens, eene rijke lading aan de kust van Dorsetshire, ten noorden van Portland, aan den wal te brengen, op eene plaats waar de klippen der kust hoog, steil en onregelmatig zijn en van de kustbewoners slechts gebrekkig kunnen gadegeslagen worden. Nabij deze plaats echter was eene soort van grot, door den golfslag in den kalksteen gevormd, die bij de eb gedeeltelijk droog lag, en op het tijdstip van onze onderneming ruim genoeg was, om eene boot voor ieder te verbergen, die niet regt in den ingang der grot zag. Coquerel zou den volgenden dag in eene groote sloep met twee everzeilen van Guernsey uitloopen, maar de snelheid van zijne vaart vooral door zijne lange riemen regelen, en die zoo inrigten, dat hij tegen middernacht aan de Engelsche kust kwam. Somers had op zich genomen, aan de kust wacht te houden, en zou, als er gevaar bestond, den smokkelaar waarschuwen voor de nabijheid der tolbeambten; door blaauwe lichten te ontsteken. De lading zelve zou op de volgende wijze aan wal gebragt worden. Somers was met een windas voorzien en een touw, dat lang genoeg was, om in de boot te reiken. Aan het einde van het touw was eene sterke touwen mand vastgemaakt, waarin een man gemakkelijk plaats kon vinden, of verscheidene vaatjes mede opgehaald worden. Het windas zou hij nu zoo stevig mogelijk aan den rand der klip vastmaken; lag dan de boot eerst onder de klip geankerd, dan zouden eerst een of

twee mannen in de mand opgehaald, en door deze nog een paar hijschblokken vastgemaakt worden, door welke middelen men de lading in een half uur hoopte te lossen en aan land te bergen, daar Somers ook nog karren in de nabijheid zou bestellen, om de gesmokkelde vaatjes brandewijn verder het land in te brengen. Het teeken voor ons, om de smokkelaars te overvallen, zou het ontsteken van een kleiner licht zijn, dan het sein, dat met de smokkelaars afgesproken was, als er gevaar voor hen bestond. Dit scheen mij wel niet de veiligste weg, maar de eigenzinnige oude man wilde daar niet van afgaan, en ik moest mij eindelijk naar zijn wil schikken, vooral daar de grot, waarin wij ons verbergen zouden, slechts weinige schreden van de bepaalde landingsplaats verwijderd was, en daar Somers nog bovendien bepaald beloofd had, dat hij het sein eerst geven zou, als de smokkelaars in vollen arbeid waren, dan behoefde ik naauwelijks te vreezen, dat de smokkelaars ons ontkomen zouden, zelfs al mogten er toevallige omstandigheden tusschen beide komen, die onze afspraak verhinderden.

Den volgenden middag werd de groote boot van de Roos zwaar bemand; wij lieten den kotter te Southampton vlak boven Calshot bedaard ten anker liggen, en waren met de eb — want er blies slechts een flaauw koeltje, en dit was den smokkelaars gunstig — nabij onzen schuilhoek, dien wij des avonds ongeveer ten acht ure bereikten. De uren gingen langzaam en treurig voorbij, omringd, als wij waren, van dikke duisternis en het loeijen en huilen in het hol, waarin de vloed, die steeds sterker werd, met aangroeijende kracht inviel. Als ik somwijlen bij het licht van een zorgvuldig naar den zeekant blind gehouden lantaren op mijn horologie zag, bemerkte ik, dat tien, elf, twaalf, ja een ure voorbij waren, zonder ons de vrienden te brengen, waarnaar wij zoo verlangden; en reeds kwam de vrees bij mij op, dat wij in onze verwachtingen bedrogen zouden worden, waardoor nog onaangenamer gewaarwordingen verwekt werden dan de koude nachtwind deed, toen de matroos voor in de boot ons toefluisterde, dat hij riemslagen hoorde. Gretig luisterden wij allen, maar eerst toen wij de boot aan den ingang der grot gebragt hadden, bespeurden wij, dat onze uitkijk zich niet bedrogen had. Hier vernamen wij duidelijk het naderen eener groote sloep en den afgemeten slag zijner lange riemen. Eindelijk liet de duidelijke heldere toeroep van den uitkijk der smokkelaars op de kust, en het »alles in orde!" dat hun ten antwoord gegeven werd, niet den minsten twijfel meer over, dat wij den gewenschten buit thans in onze magt zouden krijgen. Ik had grooten lust, hen dadelijk te overvallen, maar eene stellige belofte, die ik den ouden Somers meermalen had moeten herhalen, dat ik namelijk niet, voor hij zijne blikvuren toonde, er op los zou gaan, verhinderde mij hierin.

Zoodra het gedruisch en de drokte door het innemen der riemen en zeilen, en het strijken der masten voorbij was, hoorden wij hoe Somers de boot toeriep, en er op aandrong, dat de kapitein in de eerste plaats zou overkomen, omdat er onder de voerlieden der karren een twist ontstaan was, dien hij alleen kon bijleggen. Het antwoord was een toestemmend gegrom, en wij hoorden, dat Somers het touw naar beneden liet. Dadelijk daarop hoorden wij, dat Coquerel in de reeds vermelde touwen mand klom, waarvan ik gesproken heb, en waaraan men beneden een dun touw had vastgemaakt, om haar bij het ophalen te beletten tegen de klippen te schaven. Het bevel om te hijschen werd gegeven, en wij hoorden, dat hij nu naar boven opgehaald werd. Ik kon deze manoeuvre van den ouden Amerikaan niet begrijpen, daar het juist scheen, alsof hij de man wilde laten ontsnappen, dien wij vooral verlangden in onze magt te bekomen, en ik wilde reeds bevel geven om af te zetten, toen plotseling een blaauw vuur alles verlichtte, een woeste kreet van Somers door de lucht klonk en de zee en krijtrotsen bijkans een kwartier uur ver, zoo helder verlicht als bij dag, zigtbaar waren. Mijne manschap hief een luid hurrah aan, en met eene bliksemsnelheid vlogen wij de grot uit; daar wij echter, om een klippenrif te ontgaan, bijkans eene kabellengte ver regt in zee moesten roeijen, hadden de smokkelaars, hoe verschrikt en onthutst zij ook waren, nog tijd gevonden hunne sloepen weder vlot te maken en begonnen nu als wanhopigen te roeijen, eer dat onze boot bijdraaijen en hen in eene regte lijn volgen kon. Hunne wanhopige pogingen om te ontkomen waren echter vergeefs, en nog meer vruchteloos hunne noodelooze bemoeijingen om tegenstand te bieden, toen wij hen bereikt hadden. Wij bragten hun weinig leed toe, slechts eenigen werden met de kolven der pistolen van mijne manschap neergeveld, en nadat wij hun handboeijen aangelegd en behoorlijk vastgebonden hadden, hadden zij tijd in overvloed om aan hunne woede in alle mogelijke talen, vooral echter in Fransche en Engelsche vloeken en in het patois van Guernsey, lucht te geven, terwijl ik mij omwenden kon en zien wat er van Coquerel geworden was.

Nog altijd was de omtrek door het blaauwe licht helder verlicht, en tot mijn onuitsprekelijken schrik en ontzetting bespeurde ik, dat de ongelukkige smokkelaar nog in zijne touwen mand zat, naauwelijks tien voet van den rand der klip af, waarop Somers zat en zijn slagtoffer met blikken vol duivelachtige woede en honende zegepraal beschouwde. Nu was mij op eens de valstrik duidelijk die de onverbiddelijke oude Somers zijn vijand gelegd had, en ik beantwoordde Coquerel's gillend geschreeuw, om hulp, met den toeroep, dat hij zelf het touw zou doorsnijden, als het eenige middel tot redding, want in de hand van Somers zag ik den loop eener pistool blinken.

»Luitenant Warreford!" riep de razende Somers (want dit was hij op dit oogenblik zeker) in zijne woeste vreugde mij toe, »heb ik dien Coquerel niet aardig in het net gelokt? Daar zit hij nu in

de aardigste wieg, waarin hij ooit gelegen heeft, ha, ha, ha!"

»Snijdt spoedig het touw af, Coquerel!" riep ik nogmaals en mijn volk, niet minder, dan ik ontzet over den schrikkelijken toestand, waarin de smokkelaar zich bevond, roeiden met den boot naar de plaats. »Somers, als gij den man doodschiet, zult gij aan de galg sterven!"

»Moet hij zich afsnijden, meent gij luitenant?" riep Somers, zonder op mijne laatste bedreiging acht te slaan. »Dat kan hij niet; hij heeft geen mes, ha, ha, ha! En al had hij er ook een, dan zou mijne pistool toch vlugger zijn dan zijn mes. Maar wees gerust, ik zal hem dadelijk afsnijden; zie eens hierheen, James Coquerel!" vervolgde hij, ging plat op de klip liggen en strekte zijn regter arm met de pistool over den rand heen, zoodat deze naauwelijks vier voet van Coquerel's hoofd af was, »en deze spaarpot is de volle betaling voor de vriendschapsdienst, die gij aan Ally Somers bewezen hebt; het is eene schuld van eer voor mij, die ik op geene andere wijze zoo goed kan betalen."

Op dat oogenblik ging de lichtkogel plotseling uit, en wij zagen ons daardoor op eens in dikke duisternis gehuld, maar konden nog altijd het akelige geluid en de zegevierende spotternijen hooren, waarmede de onverzoenlijke Somers het jammerlijk om genade smeken van Coquerel beantwoordde. Na eene poos toen onze oogen meer aan de duisternis gewoon geraakt, en de gestalten der beide mannen gedeeltelijk zigtbaar geworden waren, konden wij duidelijk de woorden: een, twee, drie! onderscheiden, waarop een pistoolschot volgde, en een halve minuut later stortte een donker ligchaam langs de klippen en verdween in de golven.

Coquerel's lijk kwam niet weder te voorschijn, en de eenige tijding, die mij ooit weder van Somers ter ooren kwam, was in het volgende courantartikel vervat, dat ik eenige jaren later in den Hampshire Telegraph, een destijds in Portsmouth uitkomend nieuwsblad, las, en dat van den volgenden inhoud was.

»Gisteren morgen vond men het lijk van een oud man, bevroren op het kerkhof te M. liggen, tusschen twee naast elkander staande graven, waarvan het eene, dat van Alice Maynard, de droevige omstandigheden herinnert, die bij den treurigen dood van deze ongelukkige en naar wij altijd vertrouwd hebben, onschuldige vrouw gepaard gingen. Bij de lijkschouwing bleek het buiten twijfel, dat de overledene John Maynard was, die na den dood zijner vrouw den naam van Somers had aangenomen, en dezelfde Somers zijn moet, die voor ongeveer zeven jaar een Franschen smokkelaar, met wien hij twist had gehad, op eene klip aan de kust heeft doodgeschoten. Hij werd bijgezet in het graf, waarin zijn zoon John Alice Maynard rust, die daar bijgezet was, kort voor dat de geregtelijke vervolging tegen de vader wegens dien moord was aangevangen. Ofschoon met de bijzonderheden van dit geval niet bekend, meenen wij toch dat hier weder, even als vroeger, eene overdrevene en ongegronde ijverzucht Maynard's hand met het doodelijke wapen voorzien had."

Hoewel de lezer ziet dat er verkeerde opgaven in dit berigt zijn ingeslopen, is echter de hoofdzaak waar, dat John Somers, gezegd Maynard, zijn einde vond op de treurige wijze, die het nieuwsblad vermeldt.

JOZEF WENZEL GRAAF R. VAN RADETZKY.

Deze, in onze dagen nog beroemde veldheer der Oostenrijkers werd in 1766 te Frebnitz in Bohemen geboren. Als keizerlijk koninklijk veldmaarschalk, heer van Rzidko in Boheme en van Neumarkt, in Kram, is hij tevens werkelijk geheimraad, hofkrijgsraad, eigenaar van het vijfde Oostenrijksche huzarenregiment. Met dit alles wordt hij ook als overwinnaar van Italië geroemd. Redenen genoeg om de levensbijzonderheden van dien held eens in eenige trekken te schetsen. Zijne militaire loopbaan opende hij in 1784 met zijn in dienst treden als privaat-kadet bij het tweede kurassiersregiment van aartshertog Frans. Zijne ongewone taktische bekwaamheden bleven niet onopgemerkt en maakten dat hij spoedig tot onderscheidene rangen bevorderd werd. Reeds in 1786 werd hij tot tweede en weldra daarna tot eerste luitenant bevorderd. In 1794 werd hij tot ritmeester, in 1796 tot majoor bij het corps pontoniers benoemd, en in 1799 werd hij door den keizer als luitenant kolonel bij den grooten generalen staf geplaatst. In hetzelfde jaar nog werd hij tevens tot adjudant generaal bevorderd, en als overste bij het regiment kurassiers van den hertog Albert overgeplaatst. In deze betrekking bleef hij tot in 1805, toen hij als generaalmajoor bij den grooten generalen staf weder overging. Voor het uitbreken van den oorlog, in 1809, verkreeg hij zijne benoeming als veldmaarschalk, waarmede de betrekking van bezitter van het vijfde regiment huzaren vereenigd was. Gedurende den vredestijd had er een langdurige stilstand in zijne bevordering plaats. Eerst in 1829 werd hij bevelhebber van de vesting Olmutz, doch reeds in 1831, naar Italië geroepen, waar hij, van dien tijd af aan, als bevelhebber van het Lombardisch Venetiaansch koningrijk en tevens als keizerlijk koninklijk geheimraad voorkomt, terwijl hij van 1836 af, als kamerraad en hofkrijgsraad fungeerde. Hij maakte van de vredesjaren gebruik, om het leger beter te organiseren, de soldaten voor den oorlog gehard te maken, en de oefeningen en herfstmanoeuvres welke hij 's jaarlijks deed plaats hebben, zijn in Oostenrijk zoo beroemd geworden, als de revuen van Frederik den grooten in Pruissen.

Alzoo was het jaar der groote Europesche bewe-

ging genaderd, welke de 82jarige grijsaard eene taak opleide, die, buiten hem, gewis, geen ander, ooit op zich had durven nemen. De groote misslagen, welke het ministerie beging maakten den hem opgedragen last nog veel moeijelijker. Terwijl de regeringen der onderscheidene staten van Italië meest allen eene constitutie aangenomen of ten minsten zich voor dezelve verklaard hadden, hield men zich in het Lombardisch Venetiaansche rijk bij de oude Moorsche vormen, hoe onstuimig de revolutie zich ook hier en daar openbaarde. De demonstratien en staatkundige onlusten in bijna alle steden moesten ook de schroomvalligsten, de grootheid der onrust doen kennen, welke bij de eerste gunstige gelegenheid zich openlijk zoude doen kennen. Men beleedigde den Duitschen naam. hoonde de Oostenrijksche soldaten; te Venetië ontrolde men het driekleurige vaandel in eenen schouwburg onder protectie des keizers staande; te Milaan werden officieren en soldaten aangevallen; te Padua overvielen de studenten de bezetting; te Bergamo lokte men patrouilles in eene hinderlaag, waar zij met een geweervuur begroet werden. Toen had Oostenrijk nog tusschen zachtheid en gestrengheid, tusschen concessien en militaire maatregelen kunnen kiezen, intusschen koos het de laatste. De 22 Februarij liet Radetzky bekend maken, dat het standregt te Milaan en in het Lombardische rijk was vastgesteld. De Oostenrijksche troepen aan gene zijde der Alpen (een nog te vormen reserveleger bij de Udine medegerekend) werden opgegeven 150.000 man te bedragen, doch deze ontbrak het aan de noodige krijgsbehoeften, terwijl op hulp uit Italië niet te rekenen was, daar Modena en Parma zelven ondersteuning behoefden, en 60000 Sardiniërs met omtrent 300 stukken geschut aan de grenzen bijeentrokken, die niettegenstaande alle verklaringen van het kabinet van Turin, duidelijk vijandig gezind tegen Lombardije waren. De tijding van de Februarij-omwenteling in Frankrijk verspreidde zich als een bliksemstraal door geheel Italië en drong de regeringen om de hoofden van de partijen der hervorming aan het roer van den staat te roepen. Doch in de maatregelen der Oostenrijksche regering zag men duidelijk genoeg, dat deze niet genegen was om concessien te geven, want eerst de 18 Maart verscheen een keizerlijk decreet van de 15° waarin persvrijheid en het bijeenroepen van algemeene stenden voor de 3 Julij beloofd was. Het dekreet vond intusschen geen geloof en reeds op denzelfden dag brak het oproer te Milaan uit. Het kampement der Oostenrijksche troepen was zeer ten gunste van den opstand. Het geheele leger was zoodanig in alle steden en dorpen verstrooid, dat de troepen nergens sterk genoeg waren, om iets te kunnen uitrigten. Te Milaan zelven waren slechts 10000 man, waarvan een derde Italianen, welke voor een derde neutraal bleven en de opstandelingen hunne wapens overgaven; levensmiddelen en krijgsvoorraad had men slechts voor weinige dagen; er waren geene bommen en slechts 14 kleine kanonnen. De eerste dag van den strijd bleef onbeslist, met den volgenden veranderde Radetzky het plan van zijnen veldtogt. In plaats van de straten in te dringen, kwam hij op het onuitvoerbare plan met zijn hoopje troepen en zijne nog overige 10 kanonnen (4 waren hem reeds door de opstandelingen ontnomen) de stad te blokeren en aldus tot overgaaf te noodzaken. De 19 viel er niets van belang voor; den volgenden dag openden de Italianen uit hunne bedekte posten een geducht vuur op de troepen, en met den 21 kwamen eene groote menigte boeren, die van buiten den wal af even goed op de soldaten schoten als de inwoners van Milaan het uit de stad deden. Eene menigte barricaden versperden de straten, de troepen moesten altijd verder teruggetrokken worden en eindelijk bleven slechts het kasteel en de daarmede in verband staande kazernen bezet.

Nog een middel zou beproefd worden, om de stad tot onderwerping te brengen, en daartoe zou dezelve beschoten worden, maar al de vreemde consuls protesteerden tegen hetzelve, terwijl Radetzky's besluit, om alle op zichzelf staande bezettingen aan zich te trekken, en Milaan aldus van alle zijden aan te vallen, door het gebrekkige der communicatie-middelen mislukte. Daarentegen vermeerderde het aantal der voor Milaan gelegerd zijnde opstandelingen van uur tot uur; eene menigte gewapende boeren, vooral van de Zwitsersche grenzen, verspreidden zich over de vlakte, en hierbij kwam nog de tijding, dat de Piemontesche krijgsmagt zich aan de Ticino vermeerderde, en afdeelingen van zoogenaamde vrijscharen reeds hier en daar de rivier gepasseerd waren. In dien toestand besloot Radetzky tot den terugtogt, welke in den nacht van 21 op 22, naar de zijde van Lodi heen werd uitgevoerd. Met den 23 bereikte Radetzky Malignano, dat stormenderhand moest ingenomen worden, waardoor de plaats in brand geschoten werd. De aartshertog Ernst was intusschen meester van Lodi gebleven, zoodat de Adda zonder eenige hinderpalen kon overgetrokken worden.

Het gevecht bij Goito en de overtogt der Piemontezen bij Monzambano noodzaakten Radetzky de voor zijne geringe legermagt te uitgestrekte linie der Mincio te ontruimen en naar de sterkere stelling van Verona terug te trekken.

Karel Albert bepaalde zich toen tot het insluiten van Peschiera, hetgeen den veldmaarschalk gelegenheid gaf, eene beweging tegen de Napolitanen en Toskanen uit te voeren, welke in sterke verschansingen naar zijne regterflank gelegerd waren. Terwijl hij door een schijnbaren aanval op de linkerflank der Piemontezen bij Peschiera, de geheele vijandelijke strijdmagt naar dien kant lokte, verliet hij met een belangrijk gedeelte des legers, des avonds Verona, rukte in eenen stoutmoedigen, gelukkig uitgevoerden flankenmarsch, in dien nacht en den daarop volgenden dag, in drie kolonnen op naar Mantua, en bemagtigde na drie malen stormgeloopen te hebben, de dubbele linie der vijandelijke verschansingen, welke uit vooruit-

springende redouten bestonden en met kanonnen als bezaaid zich bij Curtadane bevonden. Na dit verrigt te hebben, trok hij langs den straatweg naar Goito voort, om het corps der vijanden geheel te kunnen omsingelen.

Ten 4 ure des namiddags nam het strijden bij Goito een aanvang; de Piemontezen werden overhoop geworpen, doch de eerste kolonnes der Oostenrijkers drongen zoo hevig op hen aan, dat zij van de hen natrekkende troepen gescheiden werden, en dat de afdeelingen, voor de aanvallen op de flanken bestemd, te laat aankwamen. Het slagveld werd intusschen behouden en het bevel tot een beslissenden aanval voor den volgenden dag gegeven; doch gedurende den nacht vielen er zulke hevige regenbuijen, dat alle wegen onbegaanbaar waren. Tot den avond van den 3 Junij bleef Radetzky ongestoord in zijne stelling, maar den volgenden morgen begon hij, op het berigt van den val der vesting Peschiera (31 Mei) den terugtogt door Mantua aan te vangen, zonder dat echter de vijand hem daarbij waagde te achtervolgen. Intusschen waren ook in het Venetiaansch gebied de Oostenrijkers onder den veldmaarschalk luitenant Welden niet werkeloos gebleven, zoodat tot den 14 Junij niet alleen de versterkte kampen der Napolitanen en Toskanen bij Mantua gescheiden en vernietigd waren, maar dat ook de gezamenlijke strijdkrachten van den Paus in Vicenza en de bezetting van Treviso uit elkander gejaagd, het vaste land van Venetië in bezit genomen en aldus de toevoer uit midden en zuidelijk Italië naar Lombardije en Sardinië belet was. Nu ontving hij de tijding, dat Karel Albert Mantua hield ingesloten en het grootste gedeelte zijner legermagt aldaar en in de vlakte van Roverbella had geconcentreerd. Dit bewoog R om den 22 Julij des namiddags de noodige bevelen te geven, dat het 1e, 2e en het reservecorps, de vijandelijke stelling van Sona en Sommacampagna zouden vermeesteren, en in alle opzigten werd dit goed ten uitvoer gebragt.

Het leger kwam te 8 ure bij de stelling des vijands aan, en reeds te half tien ure, waren de als onwinbaar gerekende schansen der Piemontezen genomen. Ten gevolge dezer overwinning beheerschte R. de overgangspunten der Mincio, welke in het bezit des vijands geweest waren, en wel te Peschiera, Salionze en Mozambano; bedreigde ook voorts die van Valeggio, had de zuidelijke berglinie aan deze zijde van den vloed geheel en al bezet en stond hierdoor ook in eene zeer sterke flankenstelling naar Villafranca en Rovebello, ten einde den koning, wiens uitgebreide positiën R. had doorgebroken, toen hij tegen Verona wilde oprukken, in den rug aan te vallen. Op den 24 ging R. des namiddags met 2 brigaden van het reservecorps en 1 brigade van het 1e corps over de Mincio, terwijl de brigade Wohlgemuth de brug bij Mozambano vermeesterde, en die bij Borghetti herstelde, waardoor in eenen dag 3 overtogten der Mincio in zijne magt waren. Toen des nachts de tijding in het hoofdkwartier kwam, dat de vijand met 40000 man zijner uitgelezene troepen, de Oostenrijksche flankenpositie van Custozza, bij Valeggio op den 25 zoude aanvallen, nam Radetzky nog in den nacht zijne meest geschikte maatregelen en wachtte den aanval des konings af, die ook ten 10 ure des voormiddags begon in de buitengewone warmte van ten minsten 28 graden, waardoor vele menschen ten gevolge dier hitte zinneloos werden, en gedurende den togt stierven, hetwelk echter niet belette dat die slag tot 's avonds 7 ure onafgebroken voortgezet werd en alzoo 9 uren duurde. Zelden had het Oostenrijksche leger met zooveel volharding gestreden als thans. Niet alléén waren alle pogingen des konings, om de door Radetzky vermeesterde hoogten te bestormen, te vergeefs, maar ook de door hem bezette hoogten werden met zulk eenen onverflaauwden moed door de Oostenrijkers aangevallen, dat, in weerwil zij door de hitte en inspanning van den dag bijna geheel uitgeput waren, de vijand de laatste hoogten van Cuttozza en Sommacampagna moest verlaten, zijnen terugtogt aanvangen en dien nog in den nacht tot Goito voortzette. Deze terugtogt had alles van eene vlugt; de weg was met wapens, ransels, en schoenen als bedekt, het verlies aan gevangenen, dooden, en gewonden mede zeer belangrijk; doch ook de overwinnaars hadden gewigtige verliezen geleden, niet alleen door het vijandelijk geschut, maar ook door de hitte van den dag en de buitengewone kracht waarmede men aangevallen had.

Twee nadeelige gevechten bij Goito en Volta waren alzoo genoegzaam geweest, om het Piemontesche leger bijna geheel uit elkander te doen gaan. Zij ontruimden daarom ook hunne voordeelige stellingen aan het Gardameer, terwijl het grootste gedeelte der troepen van Lazise op stoombooten werd ingescheept en het andere gedeelte nog in overhaaste vlugt naar Peschiera gesneld was. Na het gevecht bij Gooto en Volta trok Karel Albert met de hem nog overgeblevene troepen, zoo snel terug, dat de hem op den voet volgende Oostenrijkers, in de eerste 6 of 8 Italiaansche mijlen op de hoofd- en zijwegen, weggeworpene wapens en pakkaadje, achtergelatene wagens en pieken vonden. Dit alles lieten zij onopgemerkt, om geen oogenblik in het vervolgen des vijands te verliezen. Zonder ophouden ging het alzoo voorwaarts tot Cremona, door welke stad de vijand in volslagene wanorde, en nog slechts twee brigaden sterk, voortgetrokken was, onmiddellijk de Po overgaande, om naar het Parmezaansche gebied en dat van Viacenza terug te trekken. Onmiddellijk daarop trokken de Oostenrijksche troepen, zonder slag of stoot of bloedvergieten Cremona binnen.

Intusschen heerschte te Milaan gedurende deze gebeurtenissen eene buitengewone verwarring. De geëxalteerde partij, wilde zich onder de bouwvallen der stad begraven; Karel Albert zag daarentegen, dat zijne stelling onhoudbaar was geworden, en knoopte onderhandelingen met Radetzky aan. De

voorwaarden waren nu geheel anders dan eenige dagen vroeger, toen Radetzky de volgende had voorgesteld: 1) Overgave van Venetië met de geheele vloot, en tevens van Peschiera, Pizzighetone, Osoppo en Rocca d'Anfo, 2) Onmiddellijke verwijdering van het Sardinische eskader uit de Adriatische zee; 3) Uitwisseling van wederzijdsche krijgsgevangenen; 4) Ontruiming van het gebied van Modena en Parma; 5) Als demarcatielijn zou de Adda aangenomen worden. Thans bleven de vier eerste punten van kracht, doch in plaats van de Adda, verkreeg Karel Albert de Ticino, waarheen hem al diegenen konden volgen, die door de omwenteling in gevaarlijke omstandigheden waren gekomen. Het bekend worden van dit verdrag deed in Milaan een vreeselijken opstand ontstaan, welke voornamelijk tegen Karel Albert gerigt was. Den volgenden morgen eerst bedaarde het oproer, de barricaden werden weggeruimd, en den zesden hield Radetzky zijnen plegtigen intogt in de hoofdstad van Lombardije. Radetzky en Karel Albert waren overeengekomen, om een wapenstilstand van 6 weken te sluiten, in welken Peschiera, Brescia en alle plaatsen, die de Piemontezen nog bezet hadden, ontruimd moesten worden. Voordat deze nog geheel geëindigd was, maakte Karel Albert reeds den 12 Maart 1849 bekend, dat de wapenstilstand moest eindigen, en na 8 dagen de vijandelijkheden zouden aanvangen, en hiermede begon de tweede Italiaansche veldtogt, welke nieuwe kransen bij zijne reeds behaalde lauweren voegen zou.

Een door den hertog van Savoije en Ratazzi onderteekend decreet van 17 Maart 1849 beval den opstand van al de Lombardisch-Venetiaansche provinciën. Het leger der Piemontezen telde 120,000 strijders, terwijl het Oostenrijksche leger in Italië op slechts 105,000 man en 190 stukken geschat werd, welke echter welgemoed ten strijde gingen.

Den 18 Maart, des morgens ten 6 ure, verliet Radetzky met het hoofdkwartier en de troepen Milaan, waar slechts 4000 man achterbleven, om de citadel en eenige daarmede in verband staande vaste stellingen te behouden. Het daartoe bestemde vierde armeecorps was alzoo geregeld, dat het den 20 Maart aan de Ticino vereenigd moest zijn. Door deze beschikkingen werden de gedachten der Piemontezen geheel misleid, daar zij meenden, dat Radetzky zijn leger tot verdediging van Lombardije zou verdeelen, en hierdoor moesten alle bewegingen, welke zij dien ten gevolge maken wilden, voor hen verderfelijk uitvallen. Hoe meer troepen zij afzonden, om Lombardije tot opstand aan te sporen, hoe meer zij hun hoofdcorps verzwakten, waarop het voornamelijk gemunt was. De opperbevelhebber der Piemontezen, Chrzanowski (1), die deze ongelukkige misleiding niet deelde, was overtuigd, dat hij alleen door offensief te handelen, gelukkig kon zijn, terwijl hij door deze omstandigheden van het defensieve geen nut kon trekken. Radetzky wachtte intusschen den aanval der vijanden geenszins af, maar deed eenen stoutmoedigen aanval op de flank, terwijl hij door eene beweging van de linkerzijde van Milaan naar Pavia trok, waar hij den 20 aankwam. Op denzelfden dag nog gingen de troepen bij Pavia over de Ticino, en den 21 trok Radetzky in drie kolonnes zoodra mogelijk naar Mortara voort, waar een hardnekkig gevecht plaats had, in hetwelk de Piemontezen 2500 gevangenen, 10 munitiewagens, met het daartoe behoorende oorlogsmateriëel, en 5400 stuks nieuwe geweren, behalve die nog genomen werden, verloren gingen; in diezelfde oogenblikken moesten ook de Lombarden, onder Ramorina, een gevecht tegen de Oostenrijkers bij Gambolo verliezen.

De slag van Mortara was het voorspel van eenen beslissenden nederlaag van Karel Albert; twee communicatiewegen, met hunne achterwaarts liggende steunpunten en magazijnen, gingen hierdoor verloren, en Radetzky trok nu van Mortara af naar het derde en laatste punt over Vercelli derwaarts. Het Oostenrijksche leger volgde den 22 dat des vijands op den voet, en het eerste corps was aldus geplaatst, dat hetzelve naar omstandigheden regts naar Novara en links naar Vercelli kon wenden. Het tweede armeecorps, onder den maarschalk d'Aspre, rukte van Mortara af langs den grooten weg voort naar Novara; het derde met het reservecorps volgden daarna, terwijl het vierde en eerste reservecorps zich in eene evenwijdige rigting naar de lijn der achterwaartsche beweging van den vijand trokken. Bij Olegio geraakte den 23 het tweede corps met den vijand slaags, en aldaar viel toen een veldslag voor, in welken Karel Albert met de grootste dapperheid streed; doch echter in weerwil van de numerieke meerderheid der Piemontezen, voor hen verloren ging, zoodat de ongelukkige koning zich genoodzaakt zag, om nog in denzelfden nacht ten gunste van zijn oudsten zoon Victor Emanuel afstand van den troon te doen. De veldtogt van 4 dagen was door den slag van Novara, welker trofeën in 12 kanonnen, een vaandel en 3000 gevangenen bestonden, beslist. Voor het Piemontesche leger was de laatste linie, om over Vercelli terug te trekken, afgesneden, en het was dus gedwongen, om in noordelijke rigting een opgedrongen teruggtogt door het gebergte te nemen. Met den volgenden dag werd te Vignale, een dorp bij Novara, een

(1) Deze Poolsche edelman werd in 1788 geboren. Te Warschau zijne eerste opleiding ontvangen hebbende, nam hij in de veldtogten der jaren 1812 en 1813, als officier der genie, een roemvol aandeel, en was ook tevens mede werkzaam in den krijgstogt der Russen tegen de Turken (1829), waarbij hij den rang van kapitein bij den generalen staf bekleedde. Ofschoon de Poolsche omwenteling van 1830 tegen zijne overtuiging streed, zoo werd hij toch door de omstandigheden gedrongen, daaraan deel te nemen. Later bleef hij nog in Warschau, doch ging toen met Russische passen naar Parijs, waarschijnlijk om zijne landslieden te bewegen, naar Polen weder te keeren, en ging eindelijk weder in zijn vroegeren rang als luitenant-kolonel in dienst van Rusland, waarna hij later kolonel werd.

wapenstilstand gesloten, welke tevens de voorwaarden van den aanstaanden vrede bevatte. De zegevierende intogt van Radetzky te Milaan had daarop den 29 Maart plaats. Hiermede was nu de opstand geëindigd, en men zocht thans de meest geschikte middelen, om de vrede niet meer in de waagschaal te stellen.

De middelen, welke Radetzky daartoe bezigde, waren hard en gestreng. De maatstaf van zijne handelingen ten dien aanzien zijn in de woorden begrepen, die hij naar Weenen schreef. »Overal," zegt hij, »komen de landlieden ons met blijdschap te gemoet, en leveren hunne geweren en zeissen vrijwillig over. In de steden echter heerscht een slechte geest, welke getuchtigd moet worden." De oproerige steden werden met zware garnizoenen belast, zoo als hij uit den dertigjarigen oorlog de handelingen van Wallenstein navolgde, die naar den regel handelde, dat de oorlog door den oorlog moest onderhouden worden, waarom de hoofden van den opstand uit den adel, die voortvlugtig waren, met oorlogsbelastingen ten onder gebragt werden.

Doch onverantwoordelijk waren de represailles, die hij tegen Zwitserland gebruikte; want geenszins tevreden zijnde met de grenzen naar die zijde te sluiten, dwong hij nog eene menigte vreedzaam levende menschen, van welke velen twintig jaren en langer aldaar een goed bestaan gevonden hadden, Lombardije te verlaten — omdat zij Zwitsers waren! Eerst na den val van Venetië, hetwelk door zijne ligging den moed der verdedigers ondersteunde, kon men den oorlog in Opper-Italië als geeindigd beschouwen, en was een der eerste verlangens van den veldmaarscnalk, om zich naar Weenen te spoeden, ten einde zijne zegeteekenen aan de voeten des keizers te kunnen nederleggen. Zijn intogt in de hoofdstad van Oostenrijk was die van een zegevierenden overwinnaar. De hooge adel en een gedeelte der bevolking van Weenen ontvingen hem met eene ware geestvervoering, en de keizer omarmde den grijzen held, welke Italië voor hem gered had.

Het waren geenszins de uitstekende veldheerstalenten alleen, waaraan Radetzky zijne overwinningen verschuldigd was, want behalve de ongeschiktheid en besluiteloosheid van de taktiek der vijanden, was het vooral de geest, die het leger beheerschte, welken hij had weten te bezielen. Vervuld met den geest zijns veldheers had de krijgsman het beschamende gevoel zijner eerste nederlagen verloren, en dorstte slechts naar wraak. Iedereen vereerde hem als een vader; al was een veldslag ook nog zoo hevig geweest, de rijen soldaten stonden even frisch en krachtvol daar, zoodra als Radetzky verscheen, te voet hunne gelederen doorging en den dappersten met een vriendelijk woord de gouden of zilveren medaille van moed op de borst hechtte. De Oostenrijksche bladen hebben een schoonen trek medegedeeld, die hier zeer gepast kan bijgevoegd worden.

Bij een dezer gelegenheden langs de gelederen zijner soldaten gaande, hechtte Radetzky een gouden gedenkpenning op de borst van een vrijwilliger uit Grätz, waarbij hij aan den jongen man vraagde, die intusschen met vonkelende oogen voor hem stond: »Of hij hem nog eenigen wensch had mede te deelen." »Ik zou zoo gaarne met dit sieraad eens in tegenwoordigheid mijns vaders willen zijn," was het antwoord van hem, die met de medaille prijkte. Radetzky gaf een toestemmend teeken; de vrijwilliger snelde daarop naar zijne geboorteplaats, vertoefde twee dagen bij zijn vader, en bij den volgenden veldslag is hij weder in de gelederen zijner kameraden, waar de veldmaarschalk hem weldra bemerkt en hartelijk welkom heet. De gedachten van het algemeen, dat eerst den keizer veroordeeld had, omdat hij den last van zulk een oorlog aan een grijsaard had opgedragen, werden verbaasd en ontzet, toen men de gerustheid en tevredenheid zag, met welke Radetzky alle moeijelijkheden en bezwaren verdroeg. Even als hij bij den veldslag in de vlakten van Mantua, op zijn getrouw ros, met eenigen mondvoorraad en wat linnengoed in een pakje, zonder ekwipaadje en gevolg van bedienden, naar de strijdplaats heentoog, even zoo nam hij overal deel in alle moeijelijkheden zijner krijgslieden, dikwijls met hen den karigen kost en de legerstede bij het bivouacvuur deelende. Hoedanig zij hem daarom beminden en met bijna bovenmenschelijke pogingen beloonden, toonde de slag bij de hoogten van Custozza. Bij dien beslissenden strijd zag Radetzky de hoogten welke het slagveld beheerschten en door Oostenrijksche troepen bezet waren, na een bloedigen en langdurigen strijd, ontruimen, en Sardinische uniformen in hunne plaats verschijnen. Het bezit dier hoogten zou toen den uitslag van den kamp beslissen, daarom zond de veldheer een adjudant naar elk regement, met bevel storm te loopen en de verlatene stelling tot elken prijs te hernemen. De bode vond intusschen het dappere regement op den grond liggen, bedekt met stof en zweet, en door de ondragelijke warmte bijna van dorst versmachtende. »Ik zie, dat gij geen dienst meer doen kunt," zeide hij bedroefd, »de slag is verloren, indien de Piemontezen daar boven blijven; maar gij zijt te veel afgemat, wij zullen andere troepen moeten trachten te vinden." Met deze woorden stond een grenadier van den grond op, »Als de veldheer het beveelt," antwoordde hij met eene matte stem, »dan zijn er geene andere troepen noodig, dan zullen wij storm loopen, zoo lang er nog een ademtogt in ons overblijft." Het geheele regement stond op en greep naar de wapens; de tamboers riepen door eenen luiden roffel de manschappen bijeen, het sein werd gegeven, en weinige oogenblikken later waren de hoogten weder met storm vermeesterd.

De uitmuntend goede krijgsmansgeest daarentegen, die Radetzky onder zijne troepen vooral aanvuurde, heeft de toenemende bittere partijhaat in Oostenrijk niet weinig vermeerderd. Dat leger, hetwelk trotsch was geworden op zijne overwinningen, beroemde zich in het openbaar, een spoedig einde

aan alle oproerige tooneelen te kunnen maken. De veldmaarschalk zelf heeft den haat van de overige deelen des legers door willekeurig sommigen verlof te geven, en anderen in de dienst op te roepen, op meer dan eene wijze opgewekt, hetwelk waarlijk geen benijdenswaardig blad is in de frissche lauwerkrans diens grijsaards.

Radetzky is met eene gravin Strasfoldo-Grafenberg gehuwd, bij wie hij vier kinderen heeft; drie zonen, die allen bij het Oostenrijksche leger dienen, en eene dochter, die met zijn adjudant, den graaf Wenkheim, in den echt is getreden.

W. O. Gerlhoed.

DE SLAG VAN CRECY.

De overwinning, bij Crecy behaald, is misschien de beroemdste die gedurende den langen en hardnekkigen strijd ooit door de Engelschen gewonnen is, toen de vroegere koningen van dat land aanspraak maakten op den troon van Frankrijk, of hun gebied, dat zij binnen dit rijk bezaten, zochten uit te breiden. Ieder Engelschman is ten volle overtuigd, dat de regering van Eduard III. het roemrijkste tijdperk is van hunne oude jaarboeken, en dit moet hoofdzakelijk toegeschreven worden aan de gevechten van Crecy en Poictiers. De herinnering van de luisterrijke zege, waarmede de wapenen der Engelschen in den eersten slag bekroond werden, diende dikwijls bij eene volgende gelegenheid, om de soldaten vooraf met het vertrouwen op eene overwinning, te bezielen, wanneer zij eene veel grootere magt, tegen over zich hadden.

Vóór de groote staatsomwenteling van 1789 behoorde het dorp Crecy tot de provincie Neder-Picardië, en nog vroeger maakte het een gedeelte uit van het toenmalige graafschap Ponthieuze. De omstreken zijn zeer vruchtbaar, en de dorpsbewoners drijven eenigen handel in de produkten van hunnen grond; doch over het geheel is het eene onbeduidende plaats en zou waarschijnlijk nooit zoo bekend zijn geworden, ware het niet om den veldslag geweest, die hier heeft plaats gehad.

Toen het huis van Capet uitgestorven was, en Philips van Valois reeds bezit van den Franschen troon had genomen, deed Eduard III ook zijne regten daarop gelden. Zijne aanspraak grondde hij op het regt van zijne moeder Isabella, dochter van Philips IV, bijgenaamd de schoone; want hoewel volgens de Salische wet zijne moeder van de opvolging was uitgesloten, zoo beweerde hij, dat deze wet slechts op de regering eener vrouw betrekking had, maar niet op hare afstammelingen mogt toegepast worden. Hij verklaarde daarop aan Philips in 1336 den oorlog, doch geen belangrijke slag werd geleverd voor 1346. In dit jaar trok echter Eduard tot in het hart van Frankrijk, en verwoestte alles te vuur en te zwaard tot aan de poorten van Parijs. Het schijnt niet dat Eduard er thans ernstig aan dacht, om Parijs ten onder te brengen, maar om eene afleiding ten voordeele van den graaf van Derby, die in het zuiden van Frankrijk streed, te bewerkstelligen, en om door eenen snellen tegenmarsch Calais in bezit te krijgen. Doch Philips had dit plan begrepen, en overal zoo vele hinderpalen gelegd, dat het laatste plan niet zoo spoedig kon ten uitvoer gebragt worden. Waar Eduard ook met zijn leger heentrok, overal vond hij de bruggen over de rivieren afgebroken, en de doorwaadbare plaatsen en engten zoo sterk bewaakt, dat het hem slechts eens of tweemaal gelukte, zich onder het hevigst gevecht eenen doortogt te banen, en vernomen hebbende, dat Philips zich te Parijs bevond, om zijne troepen te verzamelen, en maatregelen te beramen, om den teruggtogt der Engelschen af te snijden, en hunne voortgang te stuiten, besloot hij, indien het mogelijk ware, terug te keeren, en zich naar de kust te begeven. Hij misleidde Philips door eene poging om voort te rukken, en daarna zijnen marsch naar de Somme te rigten. Toen hij deze rivier op korten afstand genaderd was, liet hij eenigen tijd halt houden, ten einde berigten in te winnen, waar hij met het beste gevolg deze zou kunnen overtrekken. De rivier was breed en diep, en de koning van Frankrijk had last gegeven, dat ook hier alle bruggen weggenomen, en die plaatsen waar men de rivier kon doorwaden, goed bezet zouden worden; want hij had besloten den vijand tot den strijd te dwingen, wanneer de gunstigste gelegenheid zich daartoe aanbood, of hem anders door gebrek te laten omkomen.

De koning van Engeland was daardoor in de grootste verlegenheid gebragt. Zijne maarschalken doorkruisten met een sterk detachement het naburige land, en zochten op drie onderscheidene plaatsen de bruggen in bezit te krijgen, maar zij werden overal door de Franschen teruggeslagen, en keerden des avonds met deze ontmoedigende tijding naar den koning terug. Op denzelfden nacht kwam Philips, ten hoogste verbitterd, dat hij misleid was geworden, aan het hoofd van honderd duizend man tot op korten afstand van de Engelschen. Eduard gevoelde dat de kans hem tegen was, en verliet den volgenden morgen zijne stelling, welke twee uren daarna door de Franschen werd in bezit genomen. De Engelschen hadden deze legerplaats met zoo veel overhaasting verlaten, dat de Franschen daar nog alle levensmiddelen vonden; — het vleesch aan het spit, het brood in de oven, de wijn in de vaatjes, en zelfs waren sommige tafels reeds geheel in gereedheid. Het toeval wilde dat Eduard eenige gevangenen bij zich had; hij riep zijne hoofdofficieren bij een, en liet toen de gevangenen voor zich brengen. Hij vroeg hun of iemand eene plaats, beneden Abbeville, kende, waar hij met zijn leger zonder eenig gevaar de rivier kon overtrekken, er bijvoegende, dat wie hem zulk een punt kon aanwijzen, terstond in vrijheid zou gesteld

worden, en tevens de keus hebben, om diezelfde gunst aan twintig zijner makkers te schenken.

Onder deze gevangenen was een eenvoudig man, Gobin Agace, die den koning antwoordde:

»Sire, ik beloof u naar zulk eene plaats te brengen, waar gij en uw geheele leger de Somme kunt overtrekken. Er zijn sommige punten, waar twaalf man, naast elkander, dit tweemaal daags kunnen doen, daar zij het water tot niet boven de knieën hebben, maar wanneer het vloed is, dan is de rivier vol en diep, en dan is het onmogelijk; bij laag water kan het dus te paard of te voet geschieden. De bodem is hier hard en bestaat uit grof zand en witte steenen, waarover al uw voertuig veilig kan heengaan, en daarom wordt deze plaats Blanche tâche genoemd. Gij moet u derhalve vroegtijdig op weg begeven, om voor zonsopgang op die plaats te zijn."

»Vriend," sprak toen de koning, »indien ik bevind, dat gij waarheid hebt gesproken, zal ik u, met al uwe makkers de vrijheid schenken, en ik zal u bovendien honderd nobels geven," en daarop kreeg ieder bevel zich gereed te houden, om op het eerste sein van de trompet te kunnen oprukken.

De koning van Engeland zonderde zich dien avond slechts eenen korten tijd af, om eenige rust te nemen; — te middernacht stond hij op, en liet de trompet blazen. Het leger begaf zich dadelijk op marsch, en kwam op den bepaalden tijd ter plaatse, waar het de rivier moest overtrekken; doch daar was reeds 12000 man aan de oevers geschaard, onder bevel van Godemar du Fay, een baron uit Normandië, ten einde dit punt te verdedigen. De koning was echter van zijn plan niet terug te houden, om den overtogt te beproeven, en zoodra het water laag genoeg was, kregen zijne maarschalken bevel, om in naam van God en St. George in de rivier te gaan. De moedigsten, en zij, die de beste paarden hadden, sprongen er het eerst in, en vóór zij den anderen oever bereikt hadden, begon reeds het gevecht; velen werden van hunne paarden geworpen. Eenige ridders en schildknapen uit Artois en Picardië, in soldij van Godemar, hadden, op hoop van bevordering, en om eer te behalen, zich hier geposteerd. Toen de Engelschen het land bereikt hadden, moesten zij zich door een naauwen bergpas eenen doorgang banen, waar de Franschen zich in slagorde geschaard hadden. Zoodra zij uit het water kwamen, hadden de Franschen reeds veel te lijden gehad, van de Genuesche boogschutters, maar thans werden deze ook door de Engelschen zoo juist en aanhoudend beantwoord, dat zij de Franschen noodzaakten te wijken. Menig dapper wapenfeit werd aan beide zijden verrigt, doch eindelijk behaalden de dapperheid en volharding der Engelschen de overhand, en zoodra de koning met zijn gevolg over de Somme was, geraakten de Franschen in wanorde, en namen ijlings de vlugt, Eduard dankte God, dat zijne onderneming aanvankelijk zoowel geslaagd was, vervolgde daarop zijnen marsch, zooals hij dien begonnen had, en stelde toen zijne gevangenen in vrijheid. Zijn overtogt was zeer hagchelijk geweest, en hij was aan een groot gevaar ontkomen, want naauwelijks was het hoofdleger over de Somme, of eenige troepen Fransche kavallerie spoedden zich naar den oever, en doodden vele Engelschen, die zich nog in de rivier bevonden.

Toen Philips vernomen had, dat de overtogt geschied was, liet hij halt houden, en vroeg aan zijne maarschalken, wat er gedaan moest worden. Zij antwoordden, dat men de brug bij Abbeville moest overtrekken, dewijl het bij Blanche tâche thans hoog water was. Hij keerde derhalve terug, en sloeg zich te Abbeville neder, terwijl Eduard den weg naar Crecy vervolgde; deze had vroeger reeds zijne maarschalken vooruitgezonden, om den weg naar Crotois aan de kust schoon te houden. Eduard sloeg zich met het overige van zijn leger in den namiddag van 25 Augustus te Crecy neder, en hier eerst vernam hij, dat de koning van Frankrijk hem volgde, ten einde hem slag te leveren. Het terrein voor een gevecht in de nabijheid zeer gunstig vindende, en wel inzonderheid, omdat zijne weinige troepen niet zouden kunnen omsingeld worden, zeide hij :

Wij zullen ons hier posteren en niet verder gaan, voor wij onze vijanden gezien hebben. Ik heb alle regt dit te doen, want ik bevind mij thans op het wettig erfgoed mijner moeder, dat haar als bruidsgift geschonken werd, en ik heb besloten, het mij niet door mijnen vijand, Philips van Valois, te laten ontweldigen."

De Engelschen legerden zich dus des vrijdags in de vlakte van Crecy, en de soldaten begonnen hunne wapens en hunne wapenrustingen in orde te brengen en te herstellen. De koning onthaalde des avonds zijne graven en baronnen; men was zeer opgeruimd, als ware er geen gewigtige dag op handen; doch toen de edellieden vertrokken waren, begaf Eduard zich naar zijn bidvertrek, en voor het altaar nederknielende, bad hij God, dat, indien hij den volgenden dag zijne vijanden zou bevechten, hij dit met eer mogt doen. Des morgens had hij reeds vroeg zijne legerstede verlaten, en na zich weder eenigen tijd in Godsdienstige overdenking te hebben afgezonderd, begon hij zijn leger aan de glooijing van eene kleine hoogte achter het dorp bijeen te trekken; de flanken waren aan de eene zijde gedekt door een bosch en aan de andere door holle wegen; voor het front had men drassig land, zoodat de vijand hem moeijelijk kon naderen. Zijne soldaten schaarde hij in drie liniën. De eerste, bestaande uit 800 soldaten, 2000 boogschutters en 1000 Walen, werd aangevoerd door den prins van Wallis, in het vervolg zoo bekend, als de Zwarte Prins, die toen slechts vijftien jaren telde; onder hem waren de graven van Warwick, Oxford en Harcourt, de lords Chandos, Holland en andere edellieden, allen de bloem der Engelsche ridderschap. Zij trokken geregeld naar de hun aangewezene stelling, ieder Lord onder zijn eigen banier, die in het midden der soldaten gedragen werd. De tweede afdeeling van 800 sol-

daten en 1200 boogschutters, onder het bevel van de graven Arundel en Northampton, wien de lords Willoughby, Basset, Rose en sir Lewis Tufton toegevoegd waren; terwijl de derde, bestaande uit 700 soldaten en 1200 boogschutters, onder het bevel des konings bleven, die deze troepen als reserve hield.

Toen de koning aldus zijn leger geschaard had, besteeg hij een klein paard, en met een witten staf in de hand en door twee maarschalken vergezeld, reed hij stapvoets door de gelederen, moedigde de troepen aan, en vermaande hen om voor zijne eer te waken en zijne regten te verdedigen. Hij deed dit met zulk eene bemoedigende stem, en zulk een opgeruimd gelaat, dat al degenen, die den moed reeds hadden beginnen te verliezen, versterkt werden, zoodra zij den koning hoorden en aanschouwden. Toen deze wapenschouwing geëindigd was, liet de koning hen zich door voedsel versterken, en gaf aan ieder een glas wijn. Zij aten en dronken op hun gemak en nadat alles in de karren weder weggeborgen was, keerden zij naar hunne bataillons terug, zetten zich op den grond neder, plaatsten hunne helmen en bogen voor zich, opdat zij oogenblikkelijk in gereedheid zouden zijn, wanneer de vijand zich mogt vertoonen.

De koning van Frankrijk had inmiddels te Abbeville den nacht doorgebragt, en had des avonds aan zijne prinsen en legergrooten een feest gegeven. Hij verliet den volgenden morgen (zaturdag, 26 Augustus 1346) vroegtijdig de stad, aan het hoofd van 120,000 man, en zich naar Crecy begevende, zond hij eenige edellieden vooruit, om de stelling van Eduard te gaan verkennen. De Engelschen zagen duidelijk, dat zij met dit doel gekomen waren, maar sloegen er geen acht op, en lieten hen ongedeerd terugkeeren. Toen zij weder bij den koning gekomen waren, zeide Philips:

» Welk nieuws, mijne heeren?"

Maar deze heeren zagen elkander aan, zonder dat iemand het waagde het eerst zijne meening te openbaren.

Eindelijk wendde de koning zich tot le sieur Moyne, die in het gevolg van den koning van Boheme was, en vele dappere daden had verrigt, zoodat hij voor een van de dapperste ridders van het Christendom gehouden werd. Deze antwoordde:

» Sire, ik zal spreken, dewijl het u behaagt, mij zulks te bevelen. Weet dan, dat het leger van koning Eduard in drie afdeelingen is geschaard, en op u wacht. Volgens mijn oordeel zou ik u aanraden, om het leger halt te laten houden, en nog dezen nacht hier te vertoeven; want voor de achterhoede genaderd en het leger in slagorde zal geschaard zijn, zal het zeer laat wezen. Uwe manschappen zullen vermoeid en tot den strijd ongeschikt zijn, terwijl zij den vijand gereed vinden, om hen te ontvangen. Morgen kunt gij uw leger dadelijk in slagorde stellen, en inmiddels op verkenning uitgaan, om te zien, welk punt gij het voordeeligst zult oordeelen, waar den aanval te beginnen, want wees verzekerd, dat de vijand u zal afwachten."

De koning keurde dezen raad goed, en gaf bevel, dat zulks zou geschieden. Zijne maarschalken reden daarop naar de achterhoede, uitroepende:

» De koning beveelt, in den naam van God en St. Denis, de banieren halt te houden."

Diegenen, welke in het front waren, deden zoo als de bevelen luidden, maar zij, die zich in het voorste gedeelte der achterhoede bevonden, zeiden, dat zij zouden blijven voorttrekken, totdat zij bij het front waren. Toen men in het front bemerkte, dat de achterhoede al nader kwam, drong men voorwaarts, en de koning noch de maarschalken konden hen tegenhouden, en dus trokken zij ordeloos voort, totdat zij in het gezigt der Engelschen kwamen. De voorste gelederen drongen toen op eens achterwaarts, en bragten daardoor de achterhoede in de meening, dat er een gevecht had plaats gehad; hierdoor ontstond verwarring, zoodat sommigen, beangst, weigerden voort te gaan. »Niemand, die niet tegenwoordig is geweest," zegt een oud kronijkschrijver, »kan zich een denkbeeld vormen van de wanorde, die er op dezen dag heeft plaats gehad, voornamelijk onder het overgroot getal Fransche troepen; bovendien waren al de binnenwegen tusschen Abbeville en Crecy geheel vervuld met het landvolk, en vele aanzienlijken, die eene vertooning van moed wilden maken, en reeds op drie mijlen van den vijand het zwaard trokken onder den kreet van: Tue! tue!"

Toen de Engelschen hen zagen naderen, stonden zij onverschrokken van den grond op, en plaatsten zich weder in hunne gelederen. Het bataillon van den prins van Wallis, dat vooraan was, zou den strijd aanvangen, en de boogschutters stonden reeds geschaard, in den vorm van een egge, zoodat ieder ruimte genoeg had, om zich van zijne wapens te bedienen, en tevens in de gelegenheid was, om de verschillende lanen en wegen te bestrijken, waardoor men de stelling zou kunnen naderen. De graven van Northampton en Arundel, die de tweede divisie van het Britsche leger kommandeerden, posteerden zich in geregelde orde aan den regter vleugel van den prins, zoodat zij hem, in geval van nood, konden helpen en ondersteunen. De Franschen naderden zonder het minste plan; de een kwam na den ander, en langs dien weg, welke hun het gemakkelijkst toescheen. Hoewel Philips in het eerst aan den raad van voorzigtigheid gehoor had gegeven, werd hij echter naderhand even roekeloos als zijne edellieden, want zoodra hij in het gezigt der Engelschen was, begon hem het bloed te zieden en hij riep zijne maarschalken toe:

» Laat de Genuezen voorwaarts komen, en in den naam van God en St. Denis den strijd beginnen!"

Deze Genuezen waren de boogschutters, die, ten getale van 15,000, het leger vergezelden. Zij hadden dien dag zes mijlen in volle wapenrusting gemarcheerd, en toen zij het bevel kregen antwoordden zij, dat zij te afgemat waren, om dien

dag veel tot voordeel van den slag uit te rigten.

Hoe vermoeid zij ook waren, zoo werden zij met geweld naar den strijd gedreven. Tot vermeerdering der wanorde had er eene zonsverduistering plaats, vergezeld van een allerhevigsten donderbui en regen, terwijl de meest beangsten nog verschrikt werden door eene groote menigte kraaijen, die onder het oorverdoovendst gekras boven het leger der Franschen rondvlogen. Kort daarna klaarde het weder op, en de zon begon helder te schijnen, doch de Engelschen hadden die in den rug en de Franschen in het gezigt. Dit was niet het eenige voordeel, dat de Engelschen reeds boven hunne gunstige stelling hadden. Er wordt nog verder verhaald, dat de boogpezen der Genuesche boogschutters door den regen zoo slap waren geworden, dat zij weinig dienst daarvan hadden, terwijl de Engelschen voor de hunne de grootste zorg gedragen, de bogen in hunne kokers gelaten hadden, en thans die met het grootste voordeel konden gebruiken.

De Genuezen, die de kracht dezer pijlen, welke hunne wapenrusting doorboorden, niet konden wederstaan, sneden hunne boogpezen door, anderen wierpen de bogen weg, en allen keerden geheel ternedergeslagen terug. De Franschen hadden een aanzienlijk corps gewapende ruiterij laten naderen, om de Genuezen te ondersteunen, en toen koning Philips de Genuezen zag terugkeeren, riep hij de ruiterij toe:

» Houwt die verraders neder! Zonder eenige oorzaak versperren zij den weg."

Oogenblikkelijk werden zij omsingeld, en het bevel ten uitvoer gebragt. De Engelschen gingen ondertusschen onophoudelijk voort met schieten, en daar hunne pijlen nu de prachtig uitgedoschte ruiterij troffen, zoo deden zij ook deze ternederstorten, te midden der nedergesabelde Genuezen, waardoor zulk eene verwarring ontstond, dat de overigen zich niet weder met hunne spitsbroeders konden vereenigen. Nu braken de Walen en de soldaten uit Cornwallis door de gelederen der Engelsche boogschutters heen, en maakten van de verwarring gebruik, om op de graven, baronnen en schildknapen aan te vallen, waarvan zij velen doodden. Hierover was de koning van Engeland naderhand ten hoogste verstoord; niet zoo zeer, als het schijnt, omdat hij het voor onmenschelijk hield, want het bevel van dezen dag was geen kwartier te geven, maar omdat zulk volk de vermetelheid had gehad, met hunne slagtersmessen het bloed van ridders en edellieden te vergieten.

Het was te vergeefs dat de Fransche ruiterij de stelling der Engelschen, waardoor men die in het front kon naderen, met geweld poogde aan te tasten; de boogschutters hadden zich achter heggen en rijen boomen geplaatst, welke de toegangen omgaven, en op de ridders en schildknapen, die moedig vooruitreden, werd allerhevigst geschoten. Menschen en paarden stortten terneder, totdat de stervenden en lijken op en door elkander op den weg lagen, en de menigte soldaten verhinderd werden voorwaarts te gaan, of door den aandrang der achterhoede terug te keeren. De dappere graaf van Alençon en de graaf van Vlaanderen trokken echter met hunne bataillons in geregelde orde voorwaarts, en de boogschutters voorbij zijnde, kwamen zij de divisie van den prins op zijde, met wien zij gedurende een geruimen tijd dapper vochten. De koning van Frankrijk zou gaarne gestreden hebben, waar hij hunne banieren zag wapperen, maar er was eene geheele schaar boogschutters, die hem daarvan gescheiden hield.

De prins was nu met de Fransche ruiterij reeds vrij lang in een allerhevigst gevecht geweest, en in gevaar om voor de overmagt te bezwijken, waarop de tweede afdeeling ter hulp snelde, en die kwam juist bij tijds aan, anders ware hij omsingeld geworden. Toen de eerste divisie het gevaar zag, waarin de prins zich bevond, zond men een ridder, sir Thomas Norwich, naar den koning, die zich op eene hoogte nabij een windmolen geposteerd had. Zoodra de ridder naderde, zeide hij tot den koning:

» Sire, de graaf van Warwick, lord Strafford, lord Reginald Cobham en anderen, die zich nabij den prins bevinden, zijn door de Franschen met de grootste kracht aangetast, en zij smeken u, met uw bataillon hen ter hulp te snellen, want als hun getal niet vermeerderd wordt, vreezen zij, dat de prins voor de overmagt zal moeten bezwijken."

» Is mijn zoon dood, van het paard geworpen, of zoo zwaar gewond, dat hij zich niet meer kan verdedigen?" vroeg de koning.

» Gode' zij dank, er is niets van dit alles geschied," hernam de ridder, » maar de strijd is zoo hevig, dat hij uwe hulp hoog noodig heeft."

» Nu, sir Thomas," antwoordde de koning, » keer terug tot diegenen, die u gezonden hebben, en zeg hun uit mijn naam, van heden niet meer om mij te zenden, of te verwachten, dat ik komen zal, zoo lang mijn zoon in leven is, laat er gebeuren wat er wil; en zeg hun, dat ik beveel, dat die knaap thans zijne riddersporen tracht te verdienen, want zoo het God behaagt, heb ik besloten, dat al de roem en eer van dezen dag aan hem zal geschonken worden, en aan diegenen, aan wier zorgen ik hem heb toevertrouwd."

De ridder keerde onmiddellijk tot zijne lords terug en meldde hun des konings antwoord, dat hen ten uiterste bemoedigde, en hen spijt deed gevoelen, dat zij ooit zulk eene boodschap gezonden hadden. Het gevolg was, dat zij zich nog meer inspanden, en dat de Franschen aan alle zijden verslagen werden. Tegen den avond hadden vele ridders en schildknapen hunne meesters verloren, en dwaalden door de vlakte rond; zij vielen de Engelschen bij kleine partijen aan, en werden derhalve over de kling gejaagd. De graaf van Alençon en de graaf van Vlaanderen hadden onder hunne banieren dapper gestreden, en hun best gedaan, om de stelling der Engelschen met geweld te bemagtigen.

Maar 't lot was hùn tegen, en strijdaks en speer.
Kwam moordend op harnas en wapenschild neer.

en zij sneuvelden met den graaf van Blois, den neef van den koning van Frankrijk, den hertog van Lotharingen, zijn schoonbroeder, en vele ridders en schildknapen, die in hun gevolg waren of hen vergezelden. Toen de nacht naderde, en de duisternis toenam, werd de verwarring zoo groot, dat geene herstelling meer mogelijk was. Koning Philips, die gedurende den strijd zelf moedig gevochten had, poogde het gevecht nog na den dood zijner dapperste en meest ervarene officieren voort te zetten, hoewel slechts zestig man bij zich hebbende. Reeds was een paard door eene pijl onder hem gedood, en door Jan van Henegouwen van een ander voorzien, toen deze edele ridder hem vermaande, het slagveld te verlaten, nu de gelegenheid zich daartoe nog aanbood.

»Sire," zeide hij, »vertrek, nu gij de magt nog daartoe bezit, en stel uw dierbaar leven niet zoo noodeloos aan het gevaar bloot; hebt gij dezen slag verloren, op eenen anderen tijd zult gij overwinnaar zijn."

Maar toen de koning op zijn verzoek geen acht sloeg, nam hij het paard bij den toom, en voerde hem met geweld weg. De koning reed toen voort tot hij aan het kasteel van la Broye kwam, waar hij de poorten gesloten vond, want het was zeer donker, en liet den gouverneur roepen. Deze vertoonde zich op de tinne, en vroeg, wie hem op zulk een laat uur nog wenschte te spreken.

De koning antwoordde:

»Open het kasteel gouverneur; — het is het geluk van Frankrijk," of volgens andere afschriften van oude kronijkschrijvers: »de ongelukkige koning van Frankrijk."

Zoodra de gouverneur de stem des konings hoorde, kwam hij oogenblikkelijk buiten, opende de poort, liet de brug neder, en de koning met zijn gevolg reden binnen; hij had slechts vijf baronnen bij zich. Philips wilde zich echter in zulk eene plaats niet opsluiten, maar na eenige ververschiug gebruikt te hebben, vertrok hij weder des middernachts, en reed tot het aanbreken van den dag voort, toen hij te Amiens kwam, waar hij stil hield. Zijne verwijdering van het slagveld, was voor zijne troepen het sein geweest, om te vertrekken; doch niemand werd vervolgd. Gedurende den dag verlieten de Engelschen hunne gelederen niet, om gevangenen te maken, en toen het gevecht geëindigd was, bleven zij meester van het slagveld.

Nu het bezit daarvan hun zeker genoeg toescheen, en men niemand meer om zijne bevelhebber of zijn banier hoorde roepen, kwam koning Eduard, die den ganschen dag zijn helm niet had op gehad, met zijn geheele bataillon van zijne stelling af, en tusschen de vuren en toortsen doortrekkende, welke men wegens de duisternis van den nacht ontstoken had, sloot hij den prins van Wallis in zijne armen, zeggende:

»Mijn zoon, God geve, dat gij in het goede moogt volharden; gij zijt mijn zoon, want gij hebt u dezen dag allergetrouwst van uwen pligt gekweten; gij zijt waardig koning te worden."

Men zegt dat de prins zich diep boog, zich verootmoedigde, en, naast God, den koning alle eer daarvan gaf.

Gedurende den nacht, zonden de Engelschen hunne dankgebeden ten hemel, voor den gelukkigen uitslag van den strijd, en gaven zich aan geene losbandigheid over; want de koning had verboden, dat iets dergelijks zou geschieden, of eenig woest getier gehoord zou worden.

Den volgenden morgen, des zondags, lag een dikke nevel over het slagveld; en koning Eduard zond een detachement troepen af, om het in oogenschouw te nemen. Deze troepen ontmoetten een nieuw corps van het Fransche leger, dat, onbewust van des konings nederlaag, gekomen was, om zich bij Philips te voegen; na een kort gevecht, vlugtten zij, en in deze vlugt werden op het open veld, en tusschen de heggen en struiken, meer dan 7000 man gedood, en wanneer het weder helder ware geweest, zou niemand ontkomen zijn. Kort daarop ontmoette ditzelfde detachement, eene tweede afdeeling Fransche soldaten, onder het bevel van den aartsbisschop van Rouen en den grootprioor van Frankrijk, om zich insgelijks bij het groote leger te voegen; deze beide bevelhebbers, met het grootste getal hunner manschappen sneuvelden. Gedurende den morgen, werden nog vele Franschen gevonden, die des zaturdags verdwaald waren geweest, en in het open veld den nacht hadden doorgebragt, niet wetende, waar hun koning of zijne bevelhebbers gebleven waren. De Engelschen doodden allen, die zij tegen kwamen, en er wordt verzekerd, dat zij des zondags morgens viermaal meer soldaten om het leven bragten, dan er des zaturdags in den slag gevallen waren. Deze onmenschelijkheid bevlekte zeer den roem, die de Engelschen bij deze gelegenheid door hunne dapperheid behaalden, en zij maakten zich inderdaad aan eenen onmeêdoogenden moord schuldig, omdat er geen weerstand geboden werd.

De volgende pligt, welke koning Eduard te vervullen had, was om den toestand en het getal der gesneuvelden met zekerheid te weten. Hij zond daarom, lord Reginald Cobham en lord Strafford af, met drie herauten, om de geslachtwapens van de gesneuvelde ridders te onderzoeken, welke op hunne schilden afgebeeld, of op hunne mantels geborduurd waren, die zij gewoonlijk over hunne wapenrustingen droegen, benevens twee sekretarissen, om hunne namen op te schrijven. Zij bragten daartoe den geheelen dag op het slagveld door, en keerden eerst terug, toen de koning zich des avonds aan den maaltijd zou begeven.

Zij bragten hem een zeer omstandig berigt, van alles wat zij gezien hadden; er waren 80 banieren gevonden, de lijken van elf prinsen, en van omtrent 30000 soldaten. Behalve de gesneuvelden, die reeds vermeld zijn, werden nog de lijken ge-

vonden van den dapperen koning van Bohemen, Karel van Luxemburg, zooals hij genoemd werd, en opvolger van den dapperen koning, Hendrik van Luxemburg, die van 1307 tot 1314 over het Duitsche rijk geregeerd had.

Deze oude vorst, had het gezigt verloren, ten gevolge, zoo als men vooronderstelt, van vergift, dat men hem had toegediend, toen hij den krijg voerde in Italië. Hij was bij den slag tegenwoordig, en na de orde van bataille gehoord te hebben, vroeg hij waar zijn zoon Karel was. Zijne adjudanten antwoordden, dat zij dit niet wisten; maar geloofden, dat hij zich in het midden van den strijd bevond. Toen sprak de koning, nog met jeugdig heldenvuur:

»Mijne heeren, gij zijt heden allen mijne vrienden, mijne spitsbroeders; ik smeek u, dewijl ik het gezigt verloren heb, mij zoover in het gevecht te voeren, opdat ik den vijand nog een' slag met mijn zwaard kan toebrengen."

De ridders antwoordden terstond, dat zij aan zijn verzoek zouden voldoen, en opdat hij niet in het gedrang van hen zou gescheiden worden, maakten zij de teugels van hunne paarden aan elkander vast, stelden den koning aan hun hoofd, ten einde aan zijne wensch te voldoen, en rukten aldus op den vijand in. Zijn zoon, Karel van Boheme, die reeds Roomsch koning was, en daarvan de wapens voerde, was reeds lang in het gevecht; maar toen hij bemerkte, dat naar alle waarschijnlijkheid het geluk van dien dag, zich tegen de Franschen zou keeren, verwijderde hij zich. Zijn vader, echter, reed op de Engelschen in, en maakte van zijn zwaard een goed gebruik; want hij vocht met zijne makkers zeer dapper. Eindelijk waren zij zoover voortgerukt, dat zij allen omsingeld en gedood werden, en des morgens vond men hen naast hunne paarden op den grond liggen, die nog allen aan elkander gebonden waren. Het schijnt, dat de Zwarte Prins, den standaard van den koning van Boheme genomen heeft, en het devies, drie struisvederen, met de woorden: »Ich diene," zich toeëigenende, hebben de prinsen van Wallis, ter herinnering van deze overwinning, bij hunnen vorstelijken kroon, ook deze woorden met het motto in hun devies gevoerd.

Het gewigtigste gevolg van de overwinning bij Crecy was, dat Eduard na een beleg van elf maanden de stad Calais in handen kreeg, die sedert zoo vele jaren in de magt der Engelschen gebleven is.

DE ECHTSCHEIDING.

In een der schilderachtigste oorden van een verafgelegen distrikt in Frankrijk, — een distrikt schaarsch bevolkt, maar rijk voorzien van diepe, donkere bosschen, en alwaar de leenroerige magt nog met eene onbepaalde heerschappij gevoerd werd — verhief zich vroeger een grijs burgslot, welks muren nog overvloedige sporen vertoonden, van de vijandelijke aanvallen, waaraan het ten doel had gestaan, en welks inwendig, zoowel als uitwendig voorkomen van den hoogmoedigen adeltrots des stams getuigde, die reeds het gebied over deze landen had, vóór dat de oudste der statige eiken in deze bosschen was geplant geworden. En van geslacht tot geslacht, waren de hoofden van dien stam gedragen, door de hooge zuilengangen, om te slapen in de kapel, welke, als omhuld door een mantel van donkeren klimop aan den voet des heuvels stond, waarop het slot in sombere en statige majesteit zijne tinnen tot de wolken deed rijzen. Eenige mijlen verder, midden in het bosch, lag een dorpje, en ook daar stond — omgeven door lagchende bouw- en weilanden — het schoone en eerwaardige klooster, door een der eerste bezitters van Gronnoud gesticht, en thans een der rijkste en welvarendste kloosters van Frankrijk, waar de plaats van abdisse, gedurende al de jaren van zijn bestaan ook door eene dochter van dit doorluchtige stamhuis, was vervuld geworden. Het godgewijde gebouw, — de kapel met zijne graftomben vol hoogmoedig stof, — de torens en tinnen van het kasteel, alles, alles was een trouw afdruksel van den grooten familietrots, die als het ware het verledene met het tegenwoordige in éénen greep te zamen vatte, — het verledene met zijne onafzienbare rijen dappere strijders, — en het tegenwoordige met zijne nog steeds klimmende glorie en luister, met zijne scharen vasallen, zijne vorstelijke bezittingen, welke zich van den eenen gezigteinder tot den anderen uitstrekten, welks staatkundigen invloed zelfs aan het verwijderd hof werd gevoeld; want nooit, had ook in vroeger dagen dit adelijk stamhuis met zoo veel trotsche kracht, geschitterd als thans, en toch waren er van dat gansche geslacht dat in de gewelven der kapel tot stof verteerde, nu nog slechts twee mannelijke vertegenwoordigers meer overig.

Zij stonden te zamen — de graaf Gronnoud en zijn zoon — op de wallen van hunnen burg; vier sterkten, naauwelijks minder geducht, en vijftig dorpen lagen tusschen hen en den gezigteinder, en deze kleine wereld, — begrensd alleen door de wolken des hemels, — met al hare rijkdommen en al hare volheid, was het hunne, of liever het zijne, want de oude graaf met dien trotschen adelaarsblik, en die fiere gestalte, was vrijheer over dat alles; zelfs de koning vermogt geen gezag uit te oefenen in een kasteel, hetwelk een Gronnoud zijn erfgoed kon noemen; sedert twee honderd jaren, hadden zijne voorzaten geene schatting aan het land betaald, en de graaf bezat de onbepaaldste vrijheid in het eischen en geven; op elk oogenblik kon hij den bleeken, tengeren man, aan zijne zijde onterven, want geen vasal van al de bezittingen, die aan hunne voeten lagen, was zoo in de magt van den ouden man als de zoon, die thans aan zijne zijde stond.

Graaf Gronnoud, hield een rol perkament in zijne hand, het zegel was gebroken, en een draad van vuurroode floszijde lag op het plaveisel. Hij

drukte het perkament krampachtig tusschen zijne vingers, en sloeg zijne oogen met grimmigen ernst op zijnen zoon.

»Ha! wat beteekent dit? Durft gij aarzelen en verbleeken? Dat is eene vreemde manier, om eene tijding te ontvangen, die al uw jeugdig bloed naar uwe wangen moest jagen. Ik deel u mede, dat de jonkvrouw Eleonore met haren edelen heer vader hier zal zijn, vóór dat eene maand verstreken is, en gij verbleekt en schrikt! Is het dus, dat een bruidegom de bruid zijner keuze tegentreedt? Schaam u, knaap! Hebben de graven van Gronnoud de moeders van ons geslacht zoo ontvangen?"

»Vader, vader, spaar mij," stamelde de jonge man, en wierp zich aan de voeten van den graaf, »ik kan deze dame niet huwen."

»Kan deze dame niet huwen? Zijt gij razend?" bulderde de oude man. — »Rijs op, en zeg mij, welke hellegeest u bezielt. Op, zeg ik, en maak u bereid, om deze dame te ontmoeten, zoo als den zoon uws vaders past."

Ernest rees op, en stond voor zijnen vader met nedergeslagene oogen, en eene kleur als marmer. Hij sidderde over zijn gansche ligchaam, maar de uitdrukking van zijn gelaat teekende vaste beslotenheid, en den hoogsten ernst.

»Vader, ik kan deze dame niet huwen. Ik ben reeds de echtgenoot van eene andere."

Nu was de beurt aan den ouden man gekomen. Zijne wangen en lippen werden aschkleurig, zijne neusgaten zetteden zich wijd uit, zijn trotsche romeinsche neus verkreeg nog scherper buiging, en hij geleek een adelaar, gereed om op zijne prooi los te schieten; toen hij sprak, trilde zijne grenzenlooze woede door de gedwongene bedaardheid zijner stem heen.

»Zeg het nog eens, ik heb niet goed gehoord."

»Waarom zou ik het herhalen? Gij hebt goed gehoord mijn vader, de woede in uwe stem getuigt het."

Gedurende eene minuut — en die minuut scheen een uur voor den jongen man — stond graaf Gronnoud roerloos; de gramschap van zijn hart was te magtig voor woorden, maar zijn ijzeren wil liet zich onder dit vreemd stilzwijgen nog sterker gevoelen.

»Wie," vroeg hij ten laatste, »is die vrouw?"

Ernest wees met zijne hand naar eene groep huizen, die ter linkerzijde in de diepte lagen; een weinig verwijderd van de overigen stond een gebouw, dat zich door een sierlijker en bevalliger uiterlijk, gemakkelijk van de anderen onderscheiden liet. Dit huis, met veertig morgen land was vroeger de gift geweest van een voormaligen graaf Gronnoud aan een zijner krijgsbevelhebbers voor betoonde dapperheid in den strijd.

»Vergeef het ons," zeide de jonge man, toen hij aan zijns vaders oog zag, dat zijne beweging begrepen was, »haar vader redde uw leven."

De oude man stampte woest op den grond.

»Wat! ho! wil niemand hier komen?" gilde hij met den schreeuw van een gekwetst strijdros.

Een half dozijn gewapende mannen snelden aan, van verschillende punten van den ringmuur.

Verschrikt zagen zij op elkander. Ernest keerde zich van zijn vader af, en maakte zich gereed om hen te volgen. Hij wierp een laatsten smeekenden blik op dat trotsche gelaat — het was stuursch en grimmig. De oude graaf tuurde onafgebroken op het steenen huis in de vallei, en scheen niet te ontwaren, dat zijn zoon hem verliet. Dus stond hij sprakeloos en in diepe gedachten verloren, meer dan vijftien minuten; toen de plooijen van zijnen fluweelen mantel digt om zich heenslaande, ging hij insgelijks van daar, en vervolgens, zonder paard of eenig geleide, met een haastigen en wilden stap de ophaalbrug over; hij daalde den heuvel af, en betrad, misschien voor de eerste maal van zijn leven alleen, het kleine gehucht, dat het digtst bij het slot lag, zonder eenig teeken van zijn hoogen rang, behalve de kostbaarheid van zijn gewaad, en het voorkomen van ongetemden adeltrots, welke in iederen blik en beweging doorstraalde.

De woning, door zijn zoon aangewezen, stond van de mindere eenigzins afgezonderd; het eene gedeelte van het gebouw, en de helft van het dak was onder klimop verborgen, een groep wilde eiken verrees op den achtergrond, en beschutte het plantsoen van jeugdig heestergewas, en de bloemen, die hier van uit het woud overgeplant waren. De oude graaf zag niets van dit alles; hij hield zijne oogen strak gerigt op een geopend venster, van hetwelk de klimop met moeite teruggeleid was geworden, om ruimte te verleenen aan een wilden wijngaardrank, wiens liefelijke bloesem het venster als een krans omgaf, terwijl het de donkere klimop met een zacht licht scheen te omvloeijen. Voor dit geopend venster zat een jong meisje, over haar borduurraam gebogen; nu en dan hief zij het hoofd op, om de blonde tressen achterwaarts te schudden, die haar in hare gebukte houding lastig waren, en zag dan vriendelijk lagchend naar iets, dat zich aan hare voeten moest bevinden; deze aanblik diende slechts, dat de graaf zich met nog meer drift naar het huis spoedde. Ongezien en onaangediend opende hij de buitendeur, en trad de kamer binnen, waarin de jonge vrouw gezeten was.

Wat er voorviel tusschen dien trotschen edelman, en die vrouw, welke bleek van schrik opgestaan was, om hem te ontvangen, heeft niemand kunnen zeggen; maar meer dan eenmaal in dit gewigtig half uur klom zijne stem hoog — en meer dan eenmaal werd de onstuimige angst van hare smeekingen afgebroken door het onverhoord geschrei van een kind. Eindelijk werd de deur weder geopend, en trad de edelman te voorschijn, in hardnekkigen trots zich van de echtgenoote zijns zoons afkeerende. Zij had haar zuigeling opgenomen van de plaats, waar het vroeger lag, en was als vernietigd door de zwaarte der aankondiging nedergezonken, het kind aan hare borst prangende, als om het voor den toorn van zijn strengen grootvader te beschermen.

»Laat mij het van zijne eigene lippen hooren; medelijden.... ach, heb medelijden."

»Hij zal de lucht des hemels niet inademen, voor de dispensatie hier is — niet vóór dien tijd komt hij te voorschijn, en het is dan, om de bruid van zijns vaders keuze te huwen," antwoordde de barsche man.

»Maar mijn kind — zijn kind?"

»Daar zal voor gezorgd worden; morgen zal men u dat afhalen."

»Wat? moet ik mijn kind, mijne lieve dochter afstaan? Neen, ach neen, dat zult gij niet doen."

Zij schudde hare lokken terug, en vertoonde hem hare bleeke lippen, bevende van angst; hare blaauwe oogen vol verwildering en schrik, en zwemmende in tranen, hare witte armen, die krampachtig haar kind omvatten; dat gelaat, die ineengekrompene gestalte zou een tiran tot mededoogen hebben gestemd; maar de geest van hoogmoed, die in de borst van dezen edelman woonde, boog voor geene smart, geene schoonheid of jeugd. Zijn eenig antwoord bestond slechts hierin:

»Gij hebt mijn besluit gehoord," en koud en ongeroerd ging hij heen, om aan dat besluit gevolg te geven.

Dien zelfden nacht verliet een bode het kasteel. Hij was belast met een brief aan den Paus van Rome; — dien nacht ontvlood ook de jonge moeder met het kind. Zij had noch vader noch moeder noch betrekkingen, die haar verlies betreurden. En toen daarom het oude huis, dat haar voorzaat door zijne verdiensten verworven had, verlaten stond, merkte niemand zulks op, want Rosalia behoorde tot geenen stand; hare geboorte, als de dochter eens ridders, hare opvoeding in het naburig klooster, verhieven haar boven de lijfeigenen en de lagere gehuchtbewoners, terwijl het haar ver beneden de adelijke familie van het burgslot liet. Hare woning stond eenzaam; vrienden had zij niet, behalve de kloosterlingen, en eene oude vrouw, die de verpleegster van hare jeugd was geweest. Deze vrouw ontvlood met hare meesteres. Toen de oude graaf het gebeurde vernam, glimlachte hij grimmig en sprak bij zichzelven:

»Zij zullen in het bosch omkomen, en dus zal niemand de smet op ons huis kunnen ontdekken."

Maanden verliepen, en het burgslot werd een tooneel van luidruchtig feestgedruisch, vrolijke partijen trokken dagelijks over de ophaalbrug op de valkenjagt uit; heldere lichten flikkerden van torens en transen; de klank van harp en luit, en van blijde jeugdige stemmen vervulden de hooge oude zalen met liefelijke muzijk. De jonge graaf Gronnoud was weder vrij; zijn zwart ros werd altijd gezien naast den vluggen telganger, welke de bevallige jonkvrouw droeg, wier tegenwoordigheid als gast zoo veel zonneschijn over het slot verspreidde; zijne hand lag op haren teugel, wanneer zij uitreed; zijne armen onderschraagden hare fiere gestalte, wanneer zij afsteeg; doch het waren werktuigelijke verrigtingen, statig, hoffelijk en zoo vol eerbied, dat zelfs de meesteischende vrouw der wereld, in woorden niets meer verlangd kon hebben, ofschoon een vurig beminnend hart zich ten doode had moeten treuren over eene hulde, die zoo veel uiterlijken vorm, en echter zoo weinig innerlijk bestaan bezat. Velen zagen op het bleeke sombere gelaat van den jongen man, die weldra de echtgenoot dier gevierde schoone zou worden, en verloren zich in gissingen, waardoor die verandering in hem ontstaan kon wezen. Een flaauw gerucht, dat hij op eene of andere wijze, het misnoegen van den ouden graaf had durven trotseren, werd hier en daar wel gefluisterd, doch alles scheen thans tusschen den vader en den zoon in eene goede overeenstemming te zijn. Maar in het midden van dezen zwijmel van feesten en vreugde, bewoog zich de jonge man, alsof hij een begrafenisstoet volgde.

Op zekeren dag kwam een renbode van Rome, schier uitgeput van vermoeijenis, op het kasteel aan; zijne zending had hem geene rust op den weg veroorloofd. Een rol perkament, en een afzonderlijke brief, benevens andere teekenen van vriendschap, werden voor den ouden edelman nedergelegd, die zich haastig naar zijn kabinet verwijderde, om de papieren in te zien. Hij sprak tegen niemand wat den inhoud bevatte, want zijne gasten waren onkundig, dat eene echtscheiding noodzakelijk was, vóór dat de erfgenaam zijner bezittingen de dame kon huwen, die thans reeds zichzelve als de meesteres van dit kasteel beschouwde. Nadat de documenten herhaalde malen nagegaan waren geworden, zond de graaf om zijn zoon. De jonge man trad zijns vaders kabinet in, de hooge deur werd achter hem gesloten, en geen woord van hetgeen gedurende dat onderhoud voorviel werd ooit vernomen; doch toen Ernest een uur later te voorschijn trad, was er zulk eene diepe zieledroefheid op zijn gelaat merkbaar, dat zelfs de dienaren met mededoogen op hem zagen, toen hij de donkere galerijen doorging, om zijne eigene kamer te bereiken.

Het huwelijk van graaf Ernest met de jonkvrouw Eleonore, werd dien avond voltrokken in de kapel onder de muren van het slot. Het was een schoone aanblik, die schitterende menigte, welke nederstroomde langs den slingerweg, die van de valpoort naar het godshuis voerde. Het glinsteren van witte sluijers, de flikkering van edelgesteenten, de prachtige sleep van zijden kleederen, en de trotschgolvende zwier van tallooze blanke vederbossen, gaf aan het geheel — bij het schijnsel der maan, wier licht over burg en bedehuis, over heuvel en vallei straalde — het voorkomen van een heerlijk droombeeld. Het was een verheven aanblik, toen zij zich verzamelden binnen de heilige wanden der kapel, verlicht door een duizendtal waskaarsen, behangen met zilverkleurige draperiën terwijl de grond rondom het altaar kwistig met bloemen bestrooid was.

Onder deze aanzienlijke stoet was niemand, die de teedere gestalte opmerkte, welke, bedekt onder mantel en kap, in de nabijheid van den ingang der

kapel omzwierf, toen de feestelingen naderden. Digter en digter drong zich die gestalte aan de klimop, trok de kronkelende en kruipende anken met bevenden haast over zich heen, en staarde aldus, verwilderd door smart, op alles wat volgde. Eerst verscheen de bruid in al den praal van schoonheid en jeugd; haar gewaad van gebloemd wit satijn ruischte als zij voorwaarts trad; de juweelen in haar kapsel fonkelden in een vloed van licht, hetwelk haar van uit de geopende deur der kapel tegenstroomde; een lachje lag op hare lippen, en zij zweefde naar het altaar met de houding van eene vorstin. Welk een kontrast met dit alles leverde de bruidegom op! Ook zijne kleederen, gelijk de hare, schitterden van edelgesteenten, ook zijne houding, gelijk de hare, droeg den stempel van aangeborene trotschheid; doch toen het licht op zijn gelaat viel, scheen het te stralen op marmer — marmer dat het vermogen had behouden, om te lijden, maar voor het overige als versteend was.

Het beklagenswaardig voorwerp, verborgen door den klimop, zag dit alles, en een diepe zucht brak door de donkere bladeren heen; daarna verraadde geene beweging meer, de tegenwoordigheid van eenig levend schepsel onder dat groene loof, totdat de toonen eener plegtige muzijk zich met het suizen van den avondwind mengde. Het was de huwelijkslofzang. Toen werden gesmoorde snikken van onder het ritselend gebladerte gehoord — snikken, gelijk aan het eerste zachte steunend klaaggeluid van een zamentrekkenden storm. — De klimop werd driftig ter zijde gedrukt, en de diepgekrenkte vrouw ontvlood nog eenmaal.

Sedert weken had Rosalia zich in de hut van een boschwachter schuil gehouden, maar voortgejaagd door haren kommer, wild door een smachtend verlangen, om iets te vernemen van den man voor wien zij zoo veel geleden had, besloot zij het te wagen, om nogmaals hare oude woning weder te zien. Zij maakte gebruik van de vallende avondschemering, en hoopte een of ander onderhoorige of gehuchtbewoner te ontmoeten, die haar eenige tijding van het kasteel kon mededeelen.

Zij kwam ook aan de kapel, en doolde aldaar rond met die ontroerende gewaarwordingen, welke ons ieder voorwerp doet lief hebben, dat in betrekking heeft gestaan met het geluk, waarvan alleen nog slechts de herinnering leeft, toen muzijkgeklank en flikkerende lichten van de zijde van het kasteel vernomen werden. Zij zag op, en daar, den slingerweg af, daalde de stoet naar beneden, dien wij beschreven hebben, om de kapel te bereiken.

Zij was dan door hem verlaten! Op bevel zijns vaders had hij er in toegestemd, om eene andere te huwen. De dispensatie was verkregen — zij en haar kind waren voortaan niets — neen, erger dan niets voor hem. Het waren deze gedachten, welke haar die uitbarsting van zielelijden ontwrongen, toen de huwelijkslofzang rondom haar ruischte. Het scheen alsof eene engelenrei haar wenkte, om de plek te verlaten, waar zij was opgeofferd.

Rosalia ging terug naar haar huis — indien dit verlaten en sombere gebouw nog haar »huis" kon genoemd worden. Ten prooi eener namelooze smart, die haar had aangegrepen, door het tooneel, waarvan zij getuige was geweest, had zij alles vergeten — hare vrees voor den ouden graaf, en ook hare angst, dat hij kon vernemen, dat zij was wedergekeerd, en haar kon noodzaken haar kind af te staan. Zij trad het vertrek binnen, waar zij gezeten had, toen de trotschaard kwam, om haar door zijne woeste kracht te verpletteren. Eene enkele waskaars stond brandend op de tafel, en op het kussen van een grooten eikenhouten stoel, in een hoek der kamer, lag haar kind in eene zachte sluimering, onder den mantel, waarmede zij het overdekt had, vóór zij uitging.

Toen Rosalia haar kind zag, zoo bloeijend en lagchend in dien rustigen slaap, sloeg zij met eene uitbarsting van den felsten weedom hare krampachtig ineengeklemde handen boven haar hoofd te zamen, naderde toen den stoel, bedekte het gelaat van het wichtje, en zette zich weenend naast hetzelve op den grond neder.

Rosalia had alle voorzorgen vergeten. Het venster was geopend, en de nachtwind drong er door binnen en beroerde van tijd tot tijd hare loshangende haren. Plotseling sprong zij op en luisterde met ingehouden adem. Er bewoog zich iets rondom het huis; het scheen de zachte voetstap te zijn van iemand, die dit late uur gekozen had, om in eenzaamheid, zich ongestoord aan zijne overdenkingen over te geven. Haar hart klopte luide, hare polsen jaagden onstuimig, hare oogen waren strak op het geopend venster gevestigd; het gebladerte rondom hetzelve ritselde, en de trossen bloesem trilden in het twijfelachtig licht, waarmede het schijnsel der kaars ze bestraalde. Nog bleef zij luisteren en staren. De schreden kwamen nader en nader. Eene donkere gedaante vertoonde hare schaduw in het maanlicht; het was de gedaante van een man, en een gelaat werd zigtbaar. Langzaam, met uitgestrekte handen trad zij voorwaarts; geen lachje was op hare lippen, geene blijde uitdrukking in hare oogen, de gespannenheid harer zenuwen was te heftig geweest voor eene plotselinge ontspanning; doch tot bij het venster genaderd, leunde zij tegen het kozijn, en blikte opwaarts in die oogen, welke al dien tijd hare bewegingen gevolgd hadden.

» Ernest, Ernest!"

» Rosalia!"

De naam barstte van zijne lippen, alsof al de stroomen van een afgefolterd hart in eene geweldige branding opwaarts werden gestuwd. Zijn gelaat zonk op haren schouder, en snikken, zoo als die alleen een sterk hart in zijne smart kunnen doen schudden en schokken, vervulden de kamer.

» Rosalia, gij zijt niet langer mijne gade."

» Ik weet het, ik weet het."

» Zij wacht daar ginds op mij. Zie hoe zij den burg hebben verlicht. Hoor hoe de menigte jubelt;

hunne toortsen kleuren het geboomte rood; een helder licht flikkert uit het bruidsvertrek, Rosalia, vervloekt gij mij in uw hart?"

» Neen, ik kan u niet vloeken — ik ben zwak, ik lijd zieledroefheid, dat is alles, Ernest."

» Dat is alles! — zij lijdt zieledroefheid, zij is zwak — dat is alles, dat is alles!"

Hij boog zich tot haar, en kuste haar voorhoofd; bij de aanraking zijner lippen doorvoer eene siddering hare leden, smart en onuitsprekelijke zaligheid gingen er beide mede gepaard, en ook beide gewaarwordingen vervulden haar rein hart met schrik; voor de eerste maal van haar leven was zij bevreesd voor hem.

» Gij deinst van mij terug! gij wilt u uit mijne armen rukken?" zeide hij, haar zacht van zich stootende.

» Waarom kwaamt gij mij opzoeken? waarom kwaamt gij hier?" riep de ongelukkige, en hield zich met moeite staande.

» Ik wist niet, dat gij hier waart — men zeide mij, dat men u gedwongen had, om mij op te geven — dat gij waart heengegaan met ons kind, om u aan mijne nasporingen te onttrekken. Ik verwachtte het oude huis verlaten en doodsch te vinden, zoo als het sedert vele maanden geweest is."

» En gij kwaamt hier — gij hadt het oude huis dan nog lief?"

» Zoo als de vogel het nest lief heeft, waarin hij geslapen heeft — doch ik vond het nest verlaten en ledig, waarin ik mijn gaaike en haar jong achtergelaten had. Arme Rosalia, wat dreef u zoo verschrikt van hier? Het is onwaar, dat het goud mijns vaders u heeft omgekocht; ik zie op uw gelaat, en ben overtuigd dat het onwaar is."

» En hebben zij u dat gezegd? Kon hij, uw hoogmoedige vader, zulk een verschrikkelijke leugen uitspreken?"

» Hij heeft het mij zoo gezegd."

» En gij geloofdet hem?"

» Neen, ik geloofde hem niet; hij overreedde mij om herwaarts te komen, en mij te overtuigen. Ik kwam, en vond het huis eenzaam en donker."

» En toen hebt gij hem geloofd?" zeide de jeugdige moeder met hare zachte aandoenlijke stem.

» Ik was waanzinnig — ik wist niet wat ik deed. Zij dreven mij voort — zij.... neen, neen, ik geloofde hem niet, Rosalia. Maar wat beteekent dat ook? Zijne woorden lieten eene twijfeling achter — ik gehoorzaamde hem. Weet gij wat er gebeurd is? Weet gij wat ik ben?"

» Ja, ik was daar — ik zag alles — ik was bij de kapel."

» Ik gevoelde het — niet in de kapel, maar bij den ingang. Ik zag u wel niet, Rosalia, doch de klimop trilde, toen wij voorbijgingen; ik gevoelde uwe nabijheid. Tot op dit oogenblik was mijn hart koud geweest als steen, het scheen alsof er ijs in mijne aderen was; toen mijn voet de drempel betrad, kwam het mij voor, alsof er een verfrisschende dauw van uit den hemel in mijn hart nederdruppelde. Het was mij, Rosalia, alsof uw adem op mijne lippen kwam, welke mijne oogen met een nevel en mijne borst met tranen vervulde. Ik gevoelde uwe nabijheid, Rosalia, die ketende mijne ziel aan het altaar, die dwaalde om mij heen als een geest, die was in het licht, in de muzijk, in de stralen der maan, die dreef mij voort van uit het bruidsvertrek, dat zij hadden opgesierd, en lokte mij hierheen — in den stillen nacht — tot uwe voeten, Rosalia — mijne Rosalia, mijne gade!"

Hij wilde haar in zijne armen nemen; hij wilde haar aan zijne borst drukken — zij onttrok zich minzaam, doch vastbesloten. Ofschoon hare lippen beefden, drong zij toch den tranenvloed terug, die dreigde los te barsten. Het was verbazend te zien, hoe zulk een teeder schepsel zoo fel door kommer bestreden, zoo standvastig en groot kon wezen.

» Neen, Ernest, ik ben uwe gade niet — uwe eigene lippen hebben het gezegd; de stedehouder Gods op aarde heeft het bevestigd: ik ben uwe gade niet — heilige moedermaagd, behoed mij! — ik ben uwe gade niet."

Zij zonk op hare knieën neder; terwijl zij sprak, hield zij hare zamengevouwene handen opwaarts geheven tot eene beeldtenis der heilige maagd, die aan den wand hing.

Hij naderde haar, deed haar oprijzen, en omvatte haar met zijne armen.

» Zie mij in het gelaat, Rosalia — niet daar, niet daar!"

Zij blikte op hem, lang en droevig.

» Haat gij mij, Rosalia?"

» Neen. Hoe kunt gij dat vragen?"

» Bemint gij mij?"

» Eenige uren geleden zou het geene zonde geweest zijn; toen zou ik ja! geantwoord hebben. Thans is er eene vreeselijke zwarte over mijn hart heengegaan; doch er leefde eene beeldtenis in dat hart, welke er niet door verbrijzeld kon worden."

Hij hield haar nog steeds door zijne armen omstrengeld; zij worstelde om zich los te maken, doch het was als of er eene bloem met den storm kampte.

» Rosalia, wij hebben voor Gods altaar gezworen elkander lief te hebben."

» Ik weet het — tot in den dood! En ik wil deze gelofte houden tot den einde toe," lispelde de liefelijke treurige stem aan zijne borst.

Zij had geen vermogen, om zich te bewegen in deze krachtvolle armen; doch hare oogen waren gerigt op het beeld der heilige maagd. Eene innerlijke bede, inniger dan hare woorden zouden hebben kunnen uitspreken, sprak in die zachte oogen.

Ernest boog zich tot haar, en kuste haar voorhoofd en hare lippen.

» Hij doe mij een banneling zijn, bevlekke mijn geslachtswapen, doe mij tot aan alle oorden der wereld uitroepen als trouwloos ridder, hij beroove mij van mijne vrijheid, zoo als hij reeds eenmaal deed, doch nooit wil ik u weder verlaten, Rosalia."

Zij maakte zich uit zijne omhelzing los, en stond

daar bleek, treurend en toch zoo onuitsprekelijk schoon!

»Ernest, bedenk dat de moeder Gods ons ziet."

»Ik wil geene andere vrouw als echtgenoote erkennen, al zagen ook alle heiligen des hemels dreigend op mij neder."

»Voor hen zijn de geloften opgeteekend, die gij heden avond hebt afgelegd."

»Het waren valsche geloften, Rosalia. — ik bemin haar niet; ik kan haar nooit beminnen."

Rosalia hief hare oogen op naar de moedermaagd; hare kleurlooze lippen bewogen zich — schaduwen van diepe pijnlijke gedachten zweefden over haar bleek gelaat. Die oogen vol hemelsche teederheid, die zachte blonde haren, die terugvielen van het omhooggeheven voorhoofd, gaven haar het voorkomen van een engel, een engel zich badende in de onstuimig bewogene wateren der menschelijkheid.

Eindelijk keerde zij zich tot hem, en greep zijne hand, hare lippen beefden, en iedere schijn van kleur was van haar gelaat geweken. Zij wees met haren vinger naar den burg, die met zijne schitterende lichtstroomen en zwierende banieren van uit het geopende venster zigtbaar was.

»Keer terug," zeide zij. »Uwe eer als ridder, uwe trouw als edelman, uwe geloften aan God zijn allen verpand aan de bruid, die ginds op u wacht. Zij moge niet.... o moeder Gods, zij kan u niet zoo lief hebben, als ik heb gedaan, maar...."

De edele vrouw stamelde, haar gansche gestel beefde; zij bezat geene kracht, om de woorden uit te spreken, die hem uit hare nabijheid moesten verwijderen.

Hij hield zijne oogen strak op haar gevestigd, en stond met een voorkomen van beradenheid van het kasteel afgewend.

»Ja," sprak zij met eene diepe vaste stem, »ga thans, terwijl wij nog de kracht hebben om te scheiden."

Hij wilde spreken, doch het geluid van vele naderende voetstappen wederhielden de woorden op zijne lippen.

»Zij zoeken naar mij, laat hen vrij komen," riep hij met een honenden lach, doch in weerwil daarvan was er eene besluiteloosheid in zijn gedrag, dat karakteristiek gemis aan genoegzame standvastigheid, welke bijna zijn ondergang was geworden.

»Niet hier, — niet hier mogen zij u vinden," zeide Rosalia, en poogde hem weg te voeren. »Het is zijne, het is uws vaders stem."

Hij gaf toe aan hare zwakke pogingen, en snelde in een nabijgelegen vertrek, alwaar zich een uitgang in het woud bevond.

Het was lang na middernacht. De klank van klaroenen, luid vreugdgeschater, vermengd met de verwarde toonen van de drinkliederen der gasten, opgewonden door kostbare en edele wijnen, gingen van uit het burgslot op, dat daar stond, verheven als het ware boven de gewone oppervlakte der aarde, omvloeid door het zilverlicht der maan, en verhelderd met een duizendtal toortsen van torens en tinnen. De liefelijke stralen der maan trokken zich thans terug, en lieten, gelijk in een verrukkend droombeeld, eene vreedzame kalmte achter. Donker, heerlijk en rustig, als eene plaats uit het paradijs wanneer al de engelen sluimeren, was dat gedeelte, hetwelk het kasteel en zijne hooge standplaats met eene diepere schaduw overtoog. Ginds lag het stille klooster met zijne muren, hoog en sterk, laag wel in vergelijking van het majestueusche burggevaarte, hetwelk tusschen haar en de wolken oprees, maar indrukwekkend en plegtig in de diepe nachtelijke stilte, die het omgaf.

Tusschen het adelijk huis en het statige klooster waren thans twee personen zigtbaar; het scheen alsof twee schaduwen zich daar bewogen. De een bleek een man te wezen van eene rijzige gestalte; hoogmoedig was zijn stap, en vreeselijk de uitdrukking van onverbiddelijke gestrengheid in zijne gelaatstrekken, wanneer die van tijd tot tijd gezien werden. De andere persoon was eene vrouw, zij volgde hem, zoo als een sterveling in volle gezondheid en levensbloei gedwongen word, om een of anderen oppermagtigen geest te volgen tot de valleijen en schaduwen des doods. Haar hoofd was ongedekt, en haar voorhoofd wit als sneeuw; en wanneer het licht op haar viel, schenen hare trekken uit marmer gebeiteld te zijn.

Behalve de tengere vormen van Rosalia zelve, was er nog een voorwerp gewikkeld in den mantel, die zij eer droeg dan wel eigenlijk omgehangen had. Plooi bij plooi had zij reeds van hare schouders, en over haren boezem heengetrokken, en hield hem daar met eene wanhopige kracht vastgegrepen, den schoonen hals en lokken, die hij bedekt kon hebben, aan nachtwind en vochtigen dauw prijsgevende. Het was ook geenszins de mantel, die zij met zulk eene onstuimige drift aan haar hart klemde; door de haastige gejaagdheid harer bewegingen, waarmede zij de plooijen bij elkander trachtte te houden, werd gedurig een kleine voet gezien, die zij dan met hare hand greep, aan hare lippen drukte, en snel weder in de draperie verborg, alsof zij vreesde, dat de trotsche man, die voor haar uittrad, zich mogt omkeeren, en met zijne ijskoude blikken van hare teederheid getuige mogt zijn. Somtijds, wanneer zij op eene verlichte plaats kwamen, sloeg zij met bevende hand het kleed terug, en zag dan neder op het jeugdig gelaat, hetwelk het bedekt had, totdat hare lippen zich stuipachtig zamentrokken, door de gesmoorde snikken, die zij niet durfde te uiten, en het zwoegen van hare borst het kind als het ware scheen op te ligten uit de armen, die het zoo krampachtig omvat hielden; en als dan de nachtwind zoo plotseling het wichtje omwaaide, en het deed wakker schrikken, dan blikten een paar heldere oogen, stralende als sterren, de troostelooze moeder aan, als schenen zij haar om hulp en deernis te vragen; dan werden die blikken haar onuitstaanbaar, en met het lieve kindergelaa aan hare borst geprangd, keerde zij zich om, ten

einde naar het kasteel te zien, als met geweld aangedreven, om dezen wreeden man te ontvlugten en daar om bijstand te smeeken. Doch eene flikkering van het honende toortslicht, eene donkere banier, die in den nachtwind wapperde, alsmede onzamenhangende muzijktoonen schenen die aandrift met bitterheid te bespotten. Dit veroorzaakte eene ontspanning in hare zenuwen, haar stap werd van lieverlede langzamer, en met haar droevig gelaat hopeloos nedergebogen kroop zij verder voort.

De hoogmoedige man ging steeds voor haar uit, met groote afgemeten schreden, welke den grond schenen te verachten, die zij betraden. Somwijlen wendde hij zich om, ten einde naar het beklagenswaardige schepsel te zien, dat hem volgde, doch er sprak geen mededoogen uit zijn oog; wanneer Rosalia gevoelde, dat dit oog op haar rustte, werden hare schreden steeds sneller, gelijk die van een verschrikt lam, dat door eene onverbiddelijke magt ter slagtbank wordt heengesleurd.

Ten laatste stonden zij op den rand van die digte schaduwen, welke het hooge burggevaarte liet vallen op het klooster; het lag voor hen, naargeestig en donker gelijk een doodkleed, waaronder hij op het punt stond, dat jeugdige wezen voor altijd te begraven. De graaf hield hier stil, misschien denkende, dieper ontzag te zullen inboezemen door gestrenge blikken, dan door harde woorden, of welligt begeerig, om in haar, door smart, verwrongen gelaat de gesteldheid van het hart te leeren kennen, dat hij gebroken had. De beweegoorzaak moge dan geweest zijn wat zij wil, hij hield stil en wachtte op hare nadering. Zij stond voor hem, doodsbleek en huiverende van hoofd tot voeten, doch niet van koude. De maan wierp haar volle schijnsel op haar en verleende haar op dat oogenblik een voorkomen zoo schaduwachtig, alsof zij in het rijk der geesten te huis behoorde. Nooit kon de hoogmoedige man dit gelaat vergeten, hetwelk tot het zijne werd opgeheven in dien onvergetelijken nacht. Het waarde om hem heen in zijn slaap — hij zag het weerkaatsen in zijn wijnbeker — het bewoog zich zwevende om zijn doodsbed — het ademde op de trotsche pluimen, die er den troonhemel van vormden, en het deed hem sidderen. Zijn hart was versteend en gevoelloos door hoogmoed, alle zachtere gewaarwordingen waren er sedert lang verstorven, doch op de ijskoude harde oppervlakte bleef dat schoone gelaat met deszelfs uitdrukking van folterend zielewee met onuitwischbare trekken gegrift staan.

Zij sprak geen woord, doch hare blaauwe oogen waren onnatuurlijk groot en schitterend, toen zij ze naar hem ophief. Zij nam het wichtje van hare borst en hield het met beide armen naar hem uitgestrekt, doch steeds nog verborgen onder den mantel, want met een ongedekt gelaat zou het haar ondoenlijk geweest zijn. Hij nam het kind niet, en terwijl hare oogen nog even strak op de zijne gevestigd bleven, trok zij het werktuigelijk weder aan haren boezem terug,

»Gij bezit dan een hart, gij wilt het mij niet ontnemen?" bragt zij eindelijk uit, hare armen digter om haren kostbaren last heenslaande, terwijl zij moede en mat, hulpeloos op den grond ineenzonk.

»Niet hier," antwoordde de graaf, en zijne stem viel, na de zachte roerende toonen van hare stem, als druppels koud lood in de lucht. »Er ligt nog eenigen afstand tusschen hier en het klooster. Ik hield slechts stil, om u te zeggen, dat, wanneer gij den drempel zult overschreden hebben, geen woord tusschen u en mij ooit meer mag gewisseld worden; zelfs de vrome abdisse, ofschoon van onzen bloede, mag niet weten, welk eene schande er door u op ons edel stamhuis is gebragt."

Hij wenkte met de hand, om Rosalia te gebieden op te rijzen. Zij beproefde het, doch hare worsteling was te vergeefs; zijne woorden hadden al hare spieren verlamd, hij strekte zijne hand naar haren arm uit. Dat gaf haar leven, de aanraking van die ijskoude hand was haar verschrikkelijk; zij kromp terug met eenen gesmoorden kreet en stond wankelend op.

»Vergeet niet," vervolgde de graaf, »dat van uwe eigene bescheidenheid uw toekomstig lot afhangt. Wees zwijgend, werp geene vlek op ons huis, en voor u, en uw kind zal beiden gezorgd worden, alsof gij van oud, zuiver adelijk bloed afstamdet. Mevrouw de abdisse is hoog bejaard, hare dagen zijn geteld; de dochters uit ons huis hebben altijd die heilige bediening vervuld. Zegt het niets, indien wij er in toestemmen, om deze eervolle onderscheiding te schenken aan iemand van eene lage geboorte?"

»O niet dat, niet dat! — er bestaat tusschen het heden, en het graf slechts één voorwerp, waaraan ik denk," riep Rosalia. »Mijn kind! — uw onderpand — dat ik elk jaar haar zien zal — verzeker mij daarvan — bezweer het op deze plek. De heilige moeder, die eenmaal vlugtte om haar kind te beveiligen, wil zich van haren zetel in den hemel nederbuigen, om te luisteren. Beef op de gedachte om dien eed, op welk eene wijze ook, te breken, want zij, die ook eene moeder was, zal mijne wreekster zijn. Zweer hierop; anders wil ik liever op dezen grond aan uwe voeten vergaan, met het kind uws zoons aan mijne borst, dan gindsch gebouw betreden.

Zij wees naar het klooster met de eene hand, terwijl zij met de andere hare zuigeling vasthield. Maar noch de onstuimigheid, noch de hartstogtelijkheid harer smeekingen vermogt hier iets. De oude graaf had zich reeds verbonden tot hetgeen zij begeerde, en zijn ridderwoord, eenmaal gegeven, was voor eene trotsche natuur gelijk de zijne even verbindend als een eed. Hij zeide haar zulks kalm en bedaard, en zijne gevoellooze woorden vervulden haar met ontzag en onderwerping. Hij wendde zich om, en trad de schaduw dieper in, welke zich reeds over hen had beginnen uit te breiden terwijl zij stilhielden. Rosalia volgde hem, zwak en uitgeput; hare smart was te hevig ge-

weest, en werd nu van eenen onbestemden aard. Zij had eenige bewustheid, dat een snerpend wee hare ziel doorvlijmde, toen haar kind haar ontnomen werd, en ijskoud scheen de nachtelijke wind haar hart te beroeren, alsof die plaats tot hiertoe slechts door haar kind warm was gehouden. Na dit oogenblik herinnerde zij zich niets meer, behalve eene groote donkere gestalte, die zich haastig van haar verwijderde en die als het ware hare ziel met zich voerde — een torenspits tegen de wolken leunende, met zijne duizende lichten, honend en fonkelend op haar starende, als geesten van levend vuur — terwijl zich hier nog bijvoegde het klinken eener verwijderde schel, die door hare eigene ijskoude hand in beweging was gebragt, met eene werktuigelijkheid, waarmede de hand soms iets verrigt, wanneer alle andere ligchaamsdeelen verlamd schijnen. Misschien waren het minuten, welligt ook uren, die er verliepen, terwijl Rosalia op eenen steen bleef nedergezeten, verdoofd, droomend, onbewust van alles en lijdelijk afwachtende wat volgen zou. Ten laatste werd eene zware deur geopend, zij ontwaarde een licht en daarachter eene gestalte; langzaam rees zij op en ging haar te gemoet. Eenige weinige woorden werden gesproken. Nooit kon zij zich regt herinneren, welke die geweest waren. Vervolgens werd de poort gesloten, en alles was weder stil, of niet het lot van een mensch op dat oogenblik beslist ware geworden.

Jaren gingen voorbij, en hare wisselingen vielen op burg en klooster beide. Het hoofd van den stam, de oude graaf, was ter ruste gelegd geworden, om te slapen bij zijne voorvaderen in de graftomben onder de kapel; de abdis was weggenomen van de plaats harer heilige bediening, en haar zetel was door een van hare vrome zusterschap vervuld geworden.

Graaf Ernest was nu heer van het leenroerig gebied, en de uitgestrekte bezittingen, waarover zijn vader heerschappij gevoerd had, waarbij zich voor hem nog de bruidschat van eene hoogadelijke bruid voegde, die zijne rijkdommen meer dan vorstelijk deden zijn. In het eerste jaar zijner huwelijksverbindtenis werd hem een erfgenaam geboren. En gelijk zijn vader gedaan had, bragt graaf Ernest al zijn trots, al zijne hoop op zijnen eenigen zoon over. Dat aanvallig kind was de eenige zonnestraal, waarmede de hemel dit huis verhelderde. Graaf Ernest had zijne echtgenoote niet lief. — Ligt er niet eene wereld vol beteekenis in deze weinige korte woorden: »Graaf Ernest had zijne echtgenoote niet lief"? — Men kon het zien in zijne gedwongene, afgemetene manier, wanneer hij naast haar reed op de jagt; — men kon het zien aan de koele teruggetrokkenheid, die hem kenmerkte, wanneer zij tegenwoordig was, — zoowel aan den feestdisch, als alleen met haar in haar prachtig boudoir. Zijn hart leefde alleen in het verledene, zijne gedachten bepaalden zich onophoudelijk op het vroegere met bittere wroeging en smart, hetwelk de tijd nog steeds gedurig vermeerderde. Hij werd statig en trotsch, zoo als zijn vader was geweest. Alle warme gevoelens, alle gewaarwordingen van liefde, zoo vurig en onstuimig in zijne jeugd, schenen opgesloten in zijne ziel, gelijk uitgebloeide rozen, weggeborgen zelfs buiten zijn eigen bereik. En toch waren het dagen van luister, weelde en grootheid, die hij thans — voor het uiterlijke aanzien — doorleefde. Niemand vermoedde, dat zijne natuur door den ijzeren wil van een hoogmoedigen vader versteend was geworden, toen zijne levenslente nog bloeide; zoo vinden wij ook somwijlen bloemen, diep bedolven tusschen koude steenen.

Er kwamen ook oogenblikken, waarin het scheen alsof de jonge graaf zelfs bronnen van kwelling vond, in de frissche jeugd en schoonheid van zijn zoon; want dikwijls, wanneer het kind op zijne knie wilde klauteren, of met dat zoet verlangen naar liefkozingen, den kinderlijken leeftijd zoo eigen, hem lagchende en blozende in de armen vloog, ontwaarde men niet zelden een pijnlijken trek op het gelaat van den vader, en het teleurgestelde kind van zich stootende, vlood hij ijlings naar de verschansing, en vertoefde aldaar uren lang alleen, of hij verliet het kasteel en zwierf rondom de ruïnen van een oud steenen huis, nu geheel begroeid én overdekt met klimop, hetwelk reeds sedert lang tot een schilderachtig voorwerp der vallei gestrekt had.

Wat ooit de oorzaak dezer droefgeestige vlagen was, wist niemand; slechts dat wist men met zekerheid, dat hij altijd na zoodanige omzwervingen met treurigen blik en matte schreden wederkeerde, en dat in de eerstvolgende dagen niets, hoe vreugdevol ook, hem een lachje kon afdwingen. Indien deze of gene zich iets wist te herinneren van Rosalia, dan was het slechts als van eene ras voorbijgegane liefdebetrekking tusschen hunnen heer en een meisje van lagere geboorte; als van een nederig madeliefje, dat op de eene of andere manier van zijn pad was verdwenen, ten tijde van zijn aanzienlijk huwelijk. Niemand begreep eigenlijk hoe; ook hij zelf wist het niet, want met betrekking tot Rosalia en haar kind had de oude graaf, zelfs op zijn sterfbed, de striktste stilzwijgendheid bewaard. Dat zij nog leefde, daaraan twijfelde Ernest niet, maar hoe en waar? Dat waren vragen, die hem zoo menigmaal voortdreven naar de wallen van zijn burg, of naar de ruïnen van het steenen huis. Zijne eer en regtschapenheid, welke den geest der ridderschap uitmaakte, hielden hem terug van eenige onmiddelijke poging om haar weder te vinden. Zij was veilig en niet ongelukkig, hiervan had zijn vader hem de plegtige verzekering gedaan; meer dan dit te weten, stond niet in zijne magt. Meer dan dit durfde hij niet vragen. Hij wist dat er iets in zijn hart aanwezig was, hetwelk die vragen voor hem gevaarlijk maakte.

Hoe menige vrouw brengt haar gansche leven

door, rustende aan een hart, aan hetwelk zij geheelenal eene vreemdelinge blijft, en zulks even onwetend als een kind, dat tegen eene harp leunt, onbewust en achteloos omtrent de muzijk, welke zwijgend onder deszelfs snaren ligt. Meer dan de helft der menschelijke wezens, waarmede de wereld bevolkt is, bij wie zelve de vatbaarheid voor warme gevoelens ontbreekt, falen ook even zeer, om de ervaring eener behoefte te erlangen, wanneer de kostbare schatten der liefde haar onthouden worden. Zoo ging het ook met de hoogmoedige gemalin van graaf Ernest; zij was eene vrouw, wier ziel slechts in de uitwendige wereld leefde, zij zou evenmin besef hebben gehad van de innige liefde, welke het hart van haren echtgenoot eenzaam had gelaten, dan zij in staat zou geweest zijn, om zoodanige liefde te beantwoorden, indien deze voor haar had bestaan. Hoe menigeen treedt zijn geheele leven door op wilde bloemen, die altijd onkundig blijft, dat zij iets meer beteekenen, dan voedsel voor het gevogelte, dat zij verzadigen.

Dus was het ook met de gravin; zij was een sieraad voor haren stand; de hulde hare schoonheid toegebragt, ontving zij vol waardigheid; zij bewees haren gemaal den verschuldigden eerbied en achting, dewijl trotschheid haar verbood iets te doen, wat den hoogen rang zou kunnen verminderen van den man, dien zij met hare hand vereerd had. Zoo fier, statig, en vreemdelingen aan elkanders hart bewandelden deze twee hun pad, totdat zij stilhielden op den rand des grafs,

Zij stierf plotseling, die trotsche burgvrouw, in den vollen bloei harer schoonheid en kracht. Graaf Ernest betreurde haar verlies, want zij had geslapen aan zijne borst, en er ligt iets ontroerends in de gedachte, dat wij een voorwerp, dat wij hebben omhelsd, aan de koude armen des doods moeten overgeven, ook dan, wanneer wij het niet beminden. Zijne smart werd echter niet hartstogtelijk, want sedert den dag van zijn huwelijk waren de frissche bronnen van zijn hart digtgesloten, en zelfs de doodsengel had geen genoegzaam vermogen, om de rots vaneen te splijten, en hare diepten te beroeren.

Gedurende drie dagen lagen de overblijfselen der schoone adelijke vrouw in staatsie ten toon, opdat allen, die zich voor haar hadden nedergebogen, terwijl zij nog leefde, zich nog dieper mogten buigen voor de verhevene majesteit van den dood. Het staatsievertrek was verdonkerd door zware draperiën van zwart fluweel, en weder verhelderd door bleeke lichtstralen. Zes groote waskaarsen wierpen een zilveren gloed over het lijkkleed, dat, voorzien van zware kwasten, van het praalbed tot op den grond afhing; boven haar breidde zich een troonhemel uit, zwart als de half ontplooide vleugel van den doodsengel, over welke, witte pluimen, treurig en roerloos gelijk bevroren zeeschuim, nederhingen. Werd er geen verborgen gevoel in het hart van dien adelijken rouwdrager wakker, terwijl hij op de tinnen van zijn burg op en nederging? Dacht hij er niet eenmaal aan, dat de dood, die zijn huis met rouw vervulde, hem een vrij man had gemaakt — vrij te handelen, te beminnen, te huwen wie hij wilde? De bouwval van het oude steenen huis lag voor hem, hoe kon hij daarop nederzien, en tevens niet denken aan Rosalia, zijne eerste, zijne eenige wettige gade?

Hij dacht aan haar; voor de eerste maal sedert jaren ademde hij vrij, terwijl hij op dat vervallen gebouw staarde; een heldere, diepe gloed kwam in zijne oogen, bij het denkbeeld, dat Rosalia zich onmogelijk lang voor hem verborgen kon houden, nu hij haar voor het oog der gansche wereld de zijne mogt noemen.

Terwijl deze gedachten hem bezig hielden, scheen het alsof de ijskorst rondom zijn hart begon te smelten. Toen de jeugdige Justin kwam, en in al de volheid zijner smart zich aan de borst van zijn vader wierp, om daar troost te erlangen voor de eerste zware ramp, die hem trof, stortte hij tranen van nooit gekende aandoening en gaf hij aan zijne aandoeningen in eene uitbarsting van teederheid lucht, welke den knaap even zeer verbaasde als roerde.

Gedachten, eenmaal werkzaam zijnde, volgen elkander met de snelheid eener lichtstraal op, en hoe oneindig veel kan dan niet van het inwendig zieleleven eens menschen, in het korte tijdsbestek van drie dagen ontsluijerd worden? Er was minder dan dien tijd noodig, om graaf Ernest in ieder ader en zenuw van zijn ligchaam te doen gevoelen, dat hij een vrij man was — vrij om te beminnen, die hij lief had. Hij blikte in zijne ziel, en tusschen de schaduwen, welke de dood daar achtergelaten had, vond hij slechts eene eenige, magtige hartstogt van zijn leven heerschend — zoo heerschend, dat, voordat de begrafenisdag aankwam, de beeldtenis van Rosalia in al hare liefelijkheid, gelijk een zonnestraal, tusschen hem en het praalbed der doode zweefde.

Wij hebben den bruidstoet gezien in al den luister van kleuren en licht, nederdalende langs het kronkelend pad van het oude adelijke slot tot de eenzame kapel, waar sedert eeuwen trouw- en lijkplegtigheden met elkander vereenigd waren geweest, gelijk men soms cipressenbladeren en bloeijende rozen in een en denzelfden krans zamenvlecht. Thans zijn wij getuige van eenen anderen optogt. Donker was het kasteel, zwart en zwaar de wolken, welke dreigend er over zamentrokken. Van den hoogen torenspits golfde eene rouwvlag van zwart fluweel, aan den grooten vlaggestok vastgehecht, rondom welke de trotsche banier gewikkeld was in sierlijke plooijen, die door somber rouwfloers bijeengehouden werden; muzijk begeleidde hen; zacht, roerend plegtig stegen de toonen opwaarts, en stierven langzaam weg tusschen de donkere wolken. Toortsen bewogen zich gelijk sterren in de duisternis, en deden de slippen van een lijkkleed, het golven van donkere vederbossen en de spookachtige vormen van eene lange reeks gedaanten zigtbaar worden.

De lijkstoet naderde de kapel, welke even zoo verlicht was, als op den bruiloftsavond, en toch scheen het er donker, want de klimopranken rondom waren digter en digter gegroeid en overschaduwden zelfs de glansen, die de vensters kleurden.

Zoodra de lijkdragers den drempel der kapel betraden, vloeide hun een stroom van licht tegen, omneveld door wolken van wierook; en daartusschen bewoog zich eene rij nonnen in sneeuwwitte kleeding, een lijkzang murmelende, zoo als de engelen zingen, wanneer eene van hare aardsche zusters het vermoeide hoofd ter ruste neigt.

Zulks was de gewoonte als er eene burgvrouw stierf. De abdis van het klooster, met hare nonnen in wit gewaad, ging het lijk aan den ingang der kapel te gemoet, en begroette het daar met wierookwalmen en kerkelijke muzijk; daarna leidde deze vrome stoet den weg naar het altaar, terwijl de lijkkist tusschen haar voortgedragen werd.

De abdis trad vooruit, een kruisbeeld in hare handen dragende, achter de nonnen volgde graaf Ernest en zijn zoon, terwijl eene lange rij van ridders en edelvrouwen, die, hetzij door geboorte, hetzij door huwelijk, regt hadden deze plegtige lijkdienst bij te wonen, den optogt sloten.

Eerbiedig werd de kist voor het altaar nedergeplaatst, eene luide uitbarsting van Godgewijde muzijk steeg met kracht opwaarts, en verloor zich in de gewelven tusschen wolken van wierook.

Tot op dit oogenblik had graaf Ernest weinig of niets van de indrukwekkende plegtigheid opgemerkt; ernstig, treurig en diep geschokt door de somberheid en de magt van den dood, volgde hij het lijk zijner gemalin tot aan den voet des altaars, en was nu de doode zoo nabij, dat zelfs geene enkele gedachte aan Rosalia zich kon dringen tusschen hem en datgene wat het donkere fluweel overdekte. Hij was zeer bleek, zijne oogen waren ter aarde gerigt, en zijne eene hand rustte op den schouder van zijn zoon, die luid snikkend aan zijne smart lucht gaf.

De abdis beklom nu eene trede van het altaar, en zich omkeerende, stond zij voor de lijkbaar; men kon zien, dat hare handen beefden, toen zij die om het kruisbeeld klemde; hare vrome, zielvolle oogen rustten een oogenblik op den graaf, zij meende dat zij zichzelve volkomen vertrouwen kon, dat godsdienst, dat heilige geloften al den hartstogt, al de gewaarwordingen van teederheid in hare natuur had doen uitsterven. Maar gedreven door de eene of andere geheimzinnige magt sloeg ook hij het oog op. Kort stonden zij dus over elkander, de echtgenoot en de gade — slechts gescheiden door de doode, zoo als de levende had gedaan. De lijkzang, de muzijk ruischte rondom hen, zij hoorden het niet. Niemand zag iets van het nameloos bittere zielewee, hetwelk beider gelaat uitdrukte; niemand zag hoe bleek hare lippen werden, hoe zich hare oogen sloten; doch het kruisbeeld viel met een dof gekraak op de doodkist; een zacht gekerm werd gehoord, en de abdis viel bewusteloos op het altaar neder.

Men droeg ze beide weg, de doode en de levende — de echtgenoote, uitgestrekt in hare lijkkist, en de echtgenoote, bij haar leven reeds gehuld in doodsgewaad. Graaf Ernest zag het zwijgend en roerloos aan, dat zij weggedragen werden. Zij waren beide dood voor hem. Hij had slechts één wensch, eene woeste, onstuimige begeerte, om alleen te wezen.

Hij was alleen; en de eenzaamheid deed haar werk op eene hartstogtelijke natuur, die zich krachten had moeten verzamelen door onophoudelijken dwang. Hart en brein vatten beide vuur, en het eene martelde het andere, tot zijne krachten geheel gesloopt waren.

» Justin!"

Een edele, belangwekkende knaap, die in een hoek van het vertrek zat, hief zijn voorhoofd uit de hand op, die het ondersteunde, en begaf zich naar de sponde, waar zijn vader nederlag. Graaf Ernest, bleek en met dien onmiskenbaren trek des doods op het uitgeteerde gelaat, rees eenigzins in de hoogte.

» Justin!"

De jongeling boog zich neder, en zijn gelaat raakte bijna dat van den kranke aan.

» Mijn vader!"

De graaf zonk op zijn kussen terug, sloot zijne oogen en scheen moeite te hebben, om zijne gedachten te regelen. Eindelijk zag hij op, en fluisterde met groote inspanning:

» Buig u lager, Justin."

De jongeling bragt zijn oor tot digt aan de marmeren lippen, en gedurende het volgende half uur werd er een heesch gemurmel in het vertrek gehoord, somtijds afgebroken door hevige snikken, welke uit dat warme, jeugdige hart opwelden, of door een of anderen klagenden uitroep. Toen het gemurmel ophield, verliet ook de zoon zijne gebogene houding. Hij drukte de hand zijns vaders, en zag hem met een oog vol liefde aan.

» Al ware zij in haar graf, zoo zou ik haar echter hier brengen," was al wat hij zeide, en eene uitdrukking van zalige tevredenheid kwam daarbij op het gelaat van den stervende.

» Ik zegen u, mijn zoon, ik zegen u," stamelde hij.

De priester, die eenige minuten later het vertrek binnenkwam, zag van uit het breede boogvenster, in de avondschemering eene tengere gestalte den weg inslaan, die naar het klooster geleidde. Hij kende die ranke, bevallige vormen, die schreden, welke in sierlijke vlugheid de ree evenaarden, en verwonderde zich, wat toch een eenige zoon van het sterfbed zijns vaders kon verwijderen, wanneer ieder oogenblik dreigde hem een wees te maken.

De avondschaduwen werden dieper, en alles was donker in de vallei, toen de grijze priester een voorwerp, wit als sneeuw, tusschen de boomen zag schemeren. Was het eenig menschelijk wezen, of een geest, warende rondom het verblijf des doods? Terwijl zijn twijfel hem nog bezig hield, deed eene ligte beweging hem omzien. Daar stond het voorwerp, dat hem verschrikt had; eene tee-

dere vrouw, in witte kleeding — want zoo was de dragt van het klooster — en gelaat en handen verborgen in breede plooijen van lijnwaad.

»Laat ons nu heengaan, hij is thans rustiger, en er is iemand om hem bij te staan," sprak Justin, minzaam den priester naderende. De oude man boog zijn hoofd, en volgde den knaap. Toen trok de vrouw haren sluijer terug, en ging naar het bed. De kranke had voor hare komst met gesloten oogen en geheel roerloos gelegen, maar hij gevoelde hare nabijheid, en zoodra haar voet den grond betrad, rigtte hij zich eenigzins op, en hij staarde haar met een wilden schitterenden blik aan, zoo als alleen een stervende vermag.

»Rosalia!" riep hij zieltogend, en zonk te gelijk op het kussen terug, beide zijne armen naar haar uitstrekkende.

Zij zonk op hare knieën. Nonnengewaad omgaf hare leden, een nonnensluijer bedekte haar, en verborg gedeeltelijk de onuitsprekelijke droefheid, die haar overweldigde, doch onder die koude witte plooijen sloeg het hart der vrouw hoog en krachtig. Wat waren kloostergeloften voor haar in deze oogenblikken? Welke magt op aarde was vreeselijk genoeg, om haar uit deze uitgestrekte armen terug te houden? Boete, naberouw, dood, laat dit alles vrij komen! En zij rustte aan zijn hart, hare lippen drukten zijn koud voorhoofd, hare sidderende armen trokken hem digter aan hare borst. Hij worstelde met den dood, zijn hart klopte reeds niet meer, en echter worstelde hij nog.

»Nog niet, nog niet, Ernest, Ernest!"

En zij ondervond, welk eene duldelooze smart het is, te roepen tegen den doode, wanneer die niet meer kan antwoorden.

Tegen het aanbreken van den dag, toen het landschap nog somber was door dat vale graauwe schemerlicht, hetwelk veel zwaarmoediger indruk geeft dan volslagene duisternis, stond eene vrouw in geestelijk gewaad, voor de kloosterpoort. Zij was even bleek en lijdend, als toen zij, vele jaren vroeger, op dezelfde plek stond, toen eene ruwe, wreede hand haar uit de wereld rukte, en meedoogenloos op dien drempel wierp. Maar thans bestraalde haar de godsdienst met een kalm, heilig licht, dat vrede en onderwerping in hare ziel bragt; verlangens en begeerten, niet meer stoffelijk, niet meer aardsch, klommen nu uit hare gelouterde ziel hemelwaarts; en gedurende een groot aantal jaren, dat zij de vrome bediening, haar toevertrouwd, bleef vervullen, dankte zij iederen morgen God, dat een nieuwe schakel was toegevoegd aan de keten, die haar optrok tot Hem en Zijnen zaligen hemel.

DE GOUDZOEKER ROBERT.

Eene geschiedenis uit de tegenwoordige eeuw.

In eene der naauwste, somberste en vuilste straten van den Quartier du Temple, ziet men te Parijs nog een groot leelijk, onregelmatig en bouwvallig huis, waarvan de datum der stichting weinig tot de belangrijkheid dezer geschiedenis afdoet, maar dat noodwendig zeer oud moet wezen, te oordeelen naar den ouderwetschen bouwtrant, naar den zwarten en gescheurden gevel, en naar dien uiterlijken ouderdom, dien de tijd alleen aan iets kan geven, en die een liefhebber van oudheden, het vernis antique zoude noemen.

De onderste verdieping van dit huis, zijnde een paar donkere kamertjes, tot welke het licht haast niet kon doorschijnen, welker gang op een vuil voorplein uitkwam, en die men verhuurde voor de geringe som van honderd francs, werd, eenige jaren geleden bewoond door een oud, groot, mager, arm man, over wien de moedertjes uit de buurt reeds dikwerf hunne tongen hadden laten gaan. Daar er echter geen portier, noch portierster in het huis was, zoo wist men niet veel over mijnheer Robert, zoo noemde zich de bewoner van het armoedige verblijf, te zeggen; alleen had men gehoord, dat hij een broeder had, die een beroemd juwelier was, en dat hij ook lang dat vak had uitgeoefend.

Telkens als mijnheer Robert, in een ouderwetschen zwarten rok, dien hij zoowel in den zomer, als in den winter droeg, de straat doorging, om zijne zaken te doen, waren zijn lange drooge figuur, zijn kale schedel, die met moeite door een kleinen smerigen hoed bedekt werd, en zijne groote altijd volle zakken, onophoudelijk het voorwerp van eene menigte gissingen, waarover zich de geheimzinnige persoon maar in het geheel niet scheen te bekommeren.

Hij had eene dochter, Fanny Robert, een hupsch meisje van twintig jaren, beschroomd, ingetogen en zedig in hare manieren en kleeding. Zij was kantwerkster, waarin zij, naar men zeide, zeer bekwaam was. Zij ging niet uit, dan om haar werk aan de personen, die het haar besteld hadden, te bezorgen, of om in de buurt, die kleinigheden te koopen, die voor eene huishouding onontbeerlijk zijn. Zij toonde zich dan vriendelijk en genegen jegens een ieder, soms zelfs was zij vrolijk; maar wanneer eene vermetele groenvrouw of een babbelachtige kruidenier het waagde haar over de bezigheden van haren vader, over hunnen stand of bloedverwanten te ondervragen, dan zuchtte het meisje, sloeg bedroefd de oogen neder, en terstond de voorwerpen, die zij gekocht had, opnemende, verwijderde zij zich met een beleefd antwoord, maar dat hen echter toch niets wijzer maakte.

Op zulke eenvoudige grondstoffen bouwde men eene menigte gissingen. Zoo zeide men b. v. dat de oude Robert of de man met den versleten rok, zoo als men hem daar meestal noemde, een woekeraar was, die zich in dit afschuwelijk verblijf gevestigd had, om het minst mogelijk te verteren, en om zijne onmetelijke schatten, die hij eertijds verzameld had in het geheim te bewaren. Men had hem hooren spreken van millioenen, van eenen

onmetelijken bruidschat voor zijne dochter. Anderen deden wederom opmerken, dat men alle nachten licht zag branden in de onderste verdieping van het oude huis, dat het geluid van eenen smeltoven zich onophoudelijk deed hooren, en men sprak heel zacht den naam van valschen munter uit. Wederom anderen besloten heel eenvoudig uit deze oordeelvellingen over de bezigheden des ouden goudsmids, dat hij voor een zijner oude makkers werkte, en dat scheen ook wel het waarschijnlijkst, omdat men hem dikwijls uit een der grootste diamantmagazijnen der hoofdstad had zien komen. Wat Fanny aangaat, haar leeftijd, zedigheid en opregtheid, stelden haar boven het gekakel der buren. Hare korte jurk was altijd van de eenvoudigste en goedkoopste stof, zij droeg altijd mutsjes, die zij zelf borduurde, en was onberispelijk in hare taal, manieren en gewoonten.

Het was op een kouden stillen winteravond, dat de goudsmid en zijne dochter bijeen waren in het voornaamste gedeelte van hun armoedig verblijf. Wij zeggen armoedig, maar toch niet ledig, want dit gedeelte was als het ware overstroomd door eene verwonderlijke hoeveelheid geëtiquetteerde fleschjes, aarden smeltkroezen en glazen retorts. Op eene groote eikenhouten tafel zag men stukken metaal, mineralen en verglaasde voorwerpen van allerlei soort. In eenen, in een hoek geplaatsten kleinen smeltoven, aan den gang gehouden door een gonzenden blaasbalg, flikkerde in dit oogenblik, een goed onderhouden vuur, dat meer licht over al deze voorwerpen verspreidde, dan de walmende kaars, die men in een gebroken pot gezet had, bij wijze van blaker. Te midden van al deze wanorde, zag men echter geen werktuig, geen goudsmids-gereedschap, dat iemand kon doen vooronderstellen, dat de oude juwelier zijn vroeger handwerk weder uitoefende, en als men den ouden Robert zag, mager, bleek, kortademig, wiens lange, dunne gestalte, beroofd van den ellendigen zwarten rok, die haar gewoonlijk bedekte, zich van tijd tot tijd naar den haard van den smeltoven bukte, terwijl zijn uitgeteerde arm onophoudelijk den blaasbalg in beweging bragt, zou men eerder gedacht hebben een dier geleerde goud zoekers uit de middeleeuwen te zien, wier namen altijd op »us" eindigden, en die hun leven versleten met den steen der wijzen te zoeken, dan een handwerksman uit de negentiende eeuw, die braceletten en oorringetjes maakte.

Aan het andere einde van die soort van laboratorium, zat Fanny op eenen slechten stoel, voor eene kleine tafel, die haar uitsluitend scheen toe te behooren, en die geheel bedekt was met stoffen en kanten. Zij naaide ijverig bij het matte schijnsel der kaars, waarvan wij zoo even gesproken hebben, en hield niet op, dan om van tijd tot tijd hare van koude verstijfde handen bij het vuur te warmen. Haar klein gazen mutsje lag naast haar op de tafel, om dezelfde reden, die de oude Robert zijn zwarten rok had doen uittrekken, dat wil zeggen, uit spaarzaamheid, en hare schoone oogen hieven zich niet op van haar werk, dan in de oogenblikken, dat het ongeduld of eenig ander gevoel aan haar vader eenen barschen uitroep ontrukte.

»Ik zeg u, Fanny, dat hier, gedurende mijne afwezigheid iemand is geweest," zeide de grijsaard met eene gebrokene, hijgende stem, die hem eigen was, terwijl hij een goed gesloten smeltkroes onderzocht, dien hij van de tafel had genomen; »ik zeg u, dat iemand mij in het geheim bespiedt en mij mijne geheimen zoekt te ontrooven."

»Och vader, wie heeft u dat doen denken?" zeide het jonge meisje blozende.

»Er is hier iemand geweest, gedurende mijne afwezigheid," hernam Robert; »ik weet te wel, dat gij voor niets ter wereld aan mijne smeltkroezen zoudt durven raken, en echter ben ik er zeker van, dat deze door een nieuwsgierige is geopend geweest, kom, Fanny, antwoord mij, wie is hier geweest?"

Fanny bloosde sterker dan ooit. »Vader, ik verzeker u...."

»Lieg niet," zeide de grijsaard op gestrengen toon, »misschien kan ik wel bewijzen vinden, dat hier een vreemdeling geweest is."

Hij sloeg een argwanenden blik om zich heen, en eensklaps maakte hij zich meester van een handschoen, die op tafel was blijven liggen:

»Aan wie behoort dezen handschoen, mejufvrouw?"

»Vader.... zonder twijfel aan mij...." stotterde het meisje.

»Lieg niet, zeg ik u, ik moet weten...."

Fanny wierp zich aan zijne voeten en zeide met schrik:

»Vader, ik smeek u, beknor mij niet!"

»Welnu!" hernam de grijsaard met drift.

»Zij behoort aan mijnen oom."

»Al weder mijn broeder," zeide Robert, terwijl hij den handschoen met spijt ter aarde wierp, »welnu, meisje, waarom ontvangt gij hier uw oom gedurende mijne afwezigheid en niettegenstaande mijne uitdrukkelijke bevelen?"

»Gij vergeet, vader, dat hij mijn oom en peter is, en dat, sedert den tijd, dat gij zijn deelgenoot in den handel, en gij beiden even rijk waart, hij niet heeft opgehouden u te beminnen, en als gij hem niet tweemaal,..."

»En als ik hem geslagen heb, denkt gij dan, dat ik daar geene goede reden voor had," zeide de oude juwelier met warmte, »een man, die mij voor gek heeft willen doen doorgaan, en die mij zijn huis verboden heeft, een man, die onverstandig genoeg was, om mij met verachting den rug toe te keeren, toen ik hem millioenen aanbood, in ruiling tegen eenige bagatellen. Gelooft gij, juffertje, dat dit geene voldoende redenen zijn, om mijn broeder nooit weder te zien? Heb ik noodig, dat hij mijne ellende komt beschimpen door zijn rijkdom? Maar als ik slaag in het grootsche ontwerp, dat ik gevormd heb...."

»Vader," zeide het jonge meisje met drift, »mijn

oom heeft zulk een ijzer hart niet, als gij wel meent. Als gij wist; hoe onze armoede hem treft! Eenigen tijd geleden, begon hij te weenen, toen hij zag, met welke eenvoudigheid ik gekleed was. Hij vroeg mij of wij ons vermogen geheel uitgeput hadden, vervolgens bood hij mij...."

»Gij hebt toch niets aangenomen, hoop ik!" riep de grijsaard met eenen nieuw opkomenden toorn.

»Niets, vader, ik weet, dat gij liever van honger zoudt sterven, dan iets van uwen broeder aan te nemen, en ik, ik moet met u sterven."

»Wij zullen niet sterven, Fanny," zeide Robert met zachtheid. »Wij zullen leven om even zoo rijk te zijn, als de magtigste koningen der wereld!"

Fanny zuchtte en hernam hare plaats. Haar vader plaatste den kroes in den oven en begon weder met vernieuwden ijver het vuur aan te blazen. Een oogenblik hoorde men niets dan het geluid van de sissende vlam en het knappen der kolen.

»Gij twijfelt aan den uitslag, is het niet waar Fanny? Maar waarom te wanhopen, als men zeker is van te zullen slagen! Bijna al de geleerden hebben geloofd aan de mogelijkheid om diamant te maken, en te meer, omdat ik nog nooit overtuigd ben...."

»Vader," viel hem het meisje in de rede, »mijn oom heeft altijd gezegd, dat hetgeen gij zocht onmogelijk was te vinden. Hij zegt, dat gij op die lieden gelijkt, die er eertijds bestonden, en die men...."

»Goudzoekers noemde!" hernam de grijsaard op smalenden toon; »bediende mijn broeder zich niet van dezen naam? hij is een even groote gek, als diegenen, waar hij van spreekt. Die goudzoekers, Fanny, wilden goud maken door eene menigte ligchamen, die in overvloed verspreid zijn. Dat was eene onmogelijkheid; het goud is een eenvoudig ligchaam en kan dus niet uit andere voorwerpen opgelost en zaamgemengd worden. Een klompje koper zal altijd een klompje koper blijven en kan niet veranderd worden in een klompje goud. De ouden waren inderdaad gekken en weetnieten. Maar de diamant, Fanny, is geen eenvoudig ligchaam; het is steenkool, koolstof, of beter gezegd eene gekristalliseerde doorschijnende koolstof. De geheele kunst, om diamant te maken, bestaat alleen daarin, om de steenkool doorschijnend te maken, om de wijze te vinden, waarop de natuur dit bewerkstelligd, en van welk ligchaam zij zich daartoe bediend heeft. Daarenboven heb ik de steenkool met achthonderd voorwerpen zaamgevoegd, zoo enkele als zamengestelde, en op zeer weinige na heb ik nu al die ligchamen doorloopen, die de natuur waarschijnlijk kan gebezigd hebben voor de schepping der kostbare steenen. Gij ziet dus, dat ik eene oplossing nabij kom, en dat ik weldra...."

»En hoeveel jaren hebt gij u al met deze werkzaamheden bezig gehouden, vader?" vroeg Fanny terwijl zij haar zwart oog, vol droefgeestigheid, op haren vader rigtte.

»Twintig jaren, dochter, en die twintig jaren waren hard, dat verzeker ik u!" antwoordde Robert met eene drooge kuch, die hem het verlies zijner gezondheid bij het einde zijner werkzaamheden toonde. »Ik had er reeds lang aan gearbeid, voordat ik van mijnen broeder scheidde."

»En nu zijn er misschien nog twintig jaren noodig, voordat gij de nutteloosheid uwer pogingen inziet," antwoordde het jonge meisje, terwijl zij haar hoofd nederbukte, om hare tranen te verbergen.

»Neen, toch niet Fanny; neen, mijn kind!" riep de oude alchymist, »gij moet niet te streng oordeelen; dezen nacht, morgen misschien, zal ik op den bodem van den kroes vinden, wat ik zoo vurig zocht. Daar, ziet gij," voegde hij er met levendigheid bij, terwijl hij zijne dochter de gloeijende kroes toonde, die in den oven schitterde, »daar is ons geluk, onze rijkdom, ons toekomstig welzijn misschien in opgesloten. Ik heb daar een stuk kool in gedaan, dat, als het zich kristalliseerde, een diamant zou geven, tweemaal zoo groot, als die van den prins-regent. Al de rijken van Europa zouden verpligt zijn, zich in schulden te steken, om er een stukje van te koopen. En dan, mijne dochter," ging hij voort, terwijl zijne oogen met een buitengewonen glans schitterden, »dan kondt gij een prins huwen, als gij wildet, en ik, ik zou in een vorstelijk rijtuig gezeten, al diegenen voor mij doen wijken, die mij miskend en veracht hebben; in die gouden eeuw zou ik door mijne ontelbare rijkdommen de geheele wereld gebieden...."

Hij hield eensklaps op te midden van deze hoogdravende beloften, en onderzocht de kroes met ongerustheid.

»Fanny," zeide hij, »het zal dezen keer weder missen, mijne ondervinding bedriegt mij weder. Ga, mijn kind, en haal mij nog wat kolen voor dezen nacht."

»Gaarne vader," antwoordde het jonge meisje aarzelend, »maar...."

»Wat scheelt er dan aan?"

»Vader," zeide Fanny stoutmoedig, »de dame voor wie ik werk, heeft geweigerd mij nieuwe voorschotten te doen, en er blijft mij nog maar weinig over."

»Hoeveel?"

»Ten hoogste een franc."

»Dat is genoeg om een schepel kolen te koopen."

»Maar vader, waar moeten wij dan morgen van leven?"

»Morgen, mijne dochter, zullen wij misschien al de schatten der aarde tot onze beschikking hebben."

Zonder te antwoorden nam Fanny haar gazen mutsje en een dunne omslagdoek, die haar slecht voor de koude kon bewaren. Zij ging stilzwijgend de deur uit en kwam weldra terug, met de kolen, die haar vader gevraagd had.

»Neem nu een weinig rust, Fanny," zeide de grijsaard, »ik kan mijn oven en smeltkroezen niet

verlaten; ga, meisje, en bid God, dat uw vader dezen nacht moge slagen."

Fanny gehoorzaamde stilzwijgend, en ging, na alvorens haar vader omhelsd te hebben, naar het kleine kamertje, waar zij sliep, en dat naast het laboratorium gelegen was. Tegen den morgen lag zij nog in een gerusten slaap, misschien droomende van al het geluk, dat haar vader haar beloofd had, toen een groot gerucht, dat zich eensklaps liet hooren, haar plotseling deed ontwaken. Robert riep haar, met geweld schreeuwende. Zij kleedde zich haastig aan en ging naar hem heen.

De gewone wanorde der werkplaats was nog vermeerderd. De fleschjes, mineralen, kolen, tafels, smeltkroezen, tangen, stukken metaal, alles lag door elkander. De oude goudzoeker scheen krankzinnig; hij lachte, hij weende, hij danste om den nog vurigen oven, en legde alle teekenen van buitengewone vreugde aan den dag. Zoodra hij zijne dochter zag, omhelsde hij haar tot stikkens toe.

»Wat is er toch gebeurd, vader?" zeide Fanny ten hoogste verwonderd.

»Dochter," riep de grijsaard met eene klinkende stem, »het is mij gelukt diamant te maken."

»Is het mogelijk?" vroeg Fanny bevende, »zijt gij zeker, dat gij u dezen keer niet even zoo bedriegt, als de vorige malen?"

»Neen, neen!" riep de grijsaard, haar twee kleine zwarte steentjes toonende, die hij uit de stukken van eenen verbrijzelden smeltkroes zocht. »vertrouw, op mijne ondervinding, Fanny; dit zijn diamanten, echte diamanten, ziet gij, ofschoon zij nog ruw en ongeslepen zijn. Ik bedrieg mij dezen keer niet. De kool, die ik in het vuur heb gelegd, heeft mij twee diamanten in plaats van eene gegeven; zonder twijfel is zij gebroken onder de bewerking. Wat maakt het uit? wij zijn rijk, rijk, voor altijd rijk."

Fanny deelde wantrouwend in de vreugde van haren vader. Hij had zich reeds zoo dikwijls bedrogen, dat zij aan zoo veel geluk niet durfde gelooven. Echter scheen de grijsaard zeker van zijne zaak te zijn. Hij bragt het overige gedeelte van den nacht door met de noodige proeven te doen, om de gelijkheid tusschen de diamanten en de steenen, die hij in zijnen kroes gevonden had, te bewijzen. Zij versterkten hem nog meer in zijne gedachte.

Zoodra de dag aanbrak, maakte hij zich gereed, om uit te gaan, en zijne ontdekking aan de voornaamste juweliers van Parijs te verkondigen.

»Fanny," zeide hij met geestdrift tegen zijne dochter, »ik zal weldra al die rijkaards, die mij zoo veracht hebben aan mijne voeten zien, ik heb hen allen geruïneerd in den verloopen nacht; ja, dochter, mijn naam zal in het geheugen der menschen gegrift blijven."

»Vader," sprak het jonge meisje zacht, »denk er aan, dat ons heden nog brood ontbreekt.

De oude Robert hoorde haar niet. Hij nam zijne diamanten, omhelsde Fanny nog eens en ging de straat op, die door de eerste stralen der zon beschenen werd.

Fanny zag altijd, in gedachten verdiept, de plaats eens rond, die hij zoo even verlaten had en zeide met eene soort van ongerustheid:

»En echter heeft mijn oom mij gezegd, dat het onmogelijk is diamanten te maken."

De oude Robert, liep de straten van Parijs door met een trotschen tred, het hoofd regt op, een forschen blik, en mompelde binnen 's monds onverstaanbare woorden, die de voorbijgangers deden stilstaan. In zijne bewegingen, in de uitdrukkingen van zijn gelaat, had hij iets zegepralends, iets statigs, dat zeer afstak bij zijn armoedig gewaad en zijn ziekelijk uiterlijk. Zijne aderen zwollen op van hoogmoed. Zijne borst verhief zich onder zijn ouderwetsch, geel piqué vest; met een woord, hij had geheel het gelukkige en onbeschaamde uiterlijk van een armen duivel, die zijn fortuin gemaakt heeft door eene onverwachte gril van de fortuin.

Zoo bereikte hij de Quai des Orfèvres. In een der prachtigste magazijnen van deze wijk, zat een elegant gekleede dame vreedzaam achter eene toonbank, die schitterde van goud, edelgesteenten en kleinoodiën. De plotselinge verschijning van een armoedig gekleed man, bleek, buiten adem, gebaren makende als een bezetene, en die zonder groeten het magazijn binnenstormde, deed haar van schrik opspringen.

»Is mijnheer Chauvin te huis?" vroeg Robert met eene stem, die de geestdrift meer vastheid gegeven had.

De juwelierster scheen deze stem te kennen en maakte een teeken van ontevredenheid.

»Ah! zijt gij het weer, papa Robert?" zeide zij op onheuschen toon.

»Waar is uw man? ik moet hem spreken," hernam de grijsaard, zonder naar haar te hooren.

»Welnu! wat wilt gij van hem? Denkt gij dat hij altijd tijd heeft, om onnut gebabbel aan te hooren? Kom, ga heen, oude gek daar gij zijt, een hofjuwelier heeft wel iets anders te doen, dan de stukjes steen te onderzoeken, die gij hem telkens brengt...."

Robert wierp haar een verachtenden en medelijdenden blik toe.

»Ik herhaal het u, mevrouw, ik moet mijnheer Chauvin terstond spreken. Zijne fortuin en die van al de diamanthandelaars der aarde hangt er van af."

De dame borst uit in lagchen en haalde de schouders op. Robert, ongeduldig wordende, zoude haar met onbeschaamdheid geantwoord hebben, wanneer niet op hetzelfde oogenblik de juwelier, aangelokt door dezen twist, het magazijn binnen getreden was. Het was een man van circa veertig jaren met een goedig en zachtzinnig uiterlijk.

»Wel! wel! Lolotte, wat scheelt er aan? waarom kwelt gij dezen armen man zoo?" vroeg hij, een bestraffenden blik op zijne vrouw werpende, als om haar te doen verstaan, dat men de zwakke

geestvermogens van den ouden Robert ontzien moest.

»Bonjour, confrère!" riep de alchymist, die niets zag, niets hoorde, dat buiten zijne ontdekking ging, »laat ons in uw kabinet gaan: ik heb een belangrijk geheim...."

»Gij kunt met Lolotte spreken," zeide Chauvin bedaard en met een bedekten glimlach.

»O! als gij wist!...."

»Ik wed dat ik het raad. Gij hebt zeker weder een middel gevonden, om diamant te maken, is het niet waar?"

En deze woorden gingen vergezeld van eenen nieuwen blik van Chauvin op zijne vrouw, als om haar te verwijten, dat zij met een ongelukkigen zinnelooze had kunnen twisten.

Robert scheen eerst van zijn stuk gebragt door deze bittere ironie, maar weldra hernam hij met warmte:

»Ja, confrère, dezen keer is het echte diamant, ziet gij? Het is nu niet meer door het vuur zwart geworden steen of verglaasde bergstof, zoo als vroeger. Het is diamant, zeg ik u, zuivere doorschijnende steenkool — een even goede diamant, als die uit Indië en Brazilië!"

»Het is wel," zeide Chauvin bedaard, zich gereed makende, om uit te gaan, »maar ik heb een weinig haast, papa Robert. Ik moet twee robijnen kruisen herstellen voor eenen vreemden minister, wij zullen uwe diamanten (zoo als gij ze ten minste noemt) een anderen keer onderzoeken. — Lolotte," ging hij voort, zich naar zijne vrouw wendende, »geef den armen Robert iets; hij heeft zonder twijfel geld noodig, om zich de noodzakelijke behoeften voor zijne onderzoekingen aan te schaffen; en," voegde hij er in stilte bij, »om brood voor zichzelven en zijne dochter te koopen; men zal nooit kunnen zeggen, dat ik een oud confrère, die behoeftig geworden is, niet geholpen heb."

»Ja, daar laat gij net uw karakter zien," zeide de jonge vrouw toornig, »gij zoudt u de ingewanden laten uitrukken, om eene aalmoes te geven, en omdat deze oude gek, deze oude straatslijper, deze oude bedelaar...."

Een gebiedende wenk van Robert sneed haar de woorden af.

»Ik ben noch gek, noch straatslijper, noch bedelaar, mevrouw," zeide hij op eenen hoogdravenden toon, »indien hier iemand eene aalmoes kan geven, dan is het niet uw man, maar dan ben ik het; ik, die hem onder zoo velen heb uitgekozen, om de onmetelijke rijkdommen te deelen, die mij voortaan zullen toebehooren. — Zeg, Chauvin," hernam hij op gemeenzamen toon, terwijl hij zijne twee diamanten op de toonbank legde, »of iemand, die zoo iets kan maken, noodig heeft eene aalmoes te vragen?"

De juwelier sloeg een zijdelingschen en onverschilligen blik op datgene, wat de grijsaard hem toonde, en zeide vriendelijk:

»Kom, kom, papa Robert, word niet boos; mijne vrouw is een weinig driftig, maar overigens de goedheid zelve. Kom eens weder aan; als ik niet zoo gepresseerd ben, zullen wij uwe nieuwe producten onderzoeken. Kom, wees niet hoogmoedig; Lolotte zal u vijf francs geven. Adieu, tot wederziens."

Hij naderde de deur eener naburige werkplaats, terwijl hij van den ouden goudzoeker afscheid nam.

»Maar het zijn diamanten, echte diamanten, die ik u aanbied," riep deze met eene gillende stem, »en ik zelf heb ze gemaakt. Bezie ze slechts; zij zijn ongeslepen en het vuur heeft haar den glans een weinig ontnomen, maar nooit heeft men harder en helderder gezien. Het zijn echte diamanten, confrère, zij doorsnijden het glas en kristal; ik heb ze zelf beproefd, om mij van hunne waarde te overtuigen, en ik versta er mij op; ik ben ook twintig jaren juwelier geweest. Zoo ongeslepen als zij daar zijn, is ieder toch nog duizend kroonen waard, en ik geef ze u voor duizend francs; want ik zal weder andere maken, ik zal er maken van driehonderd karaten; ik zal er zoo veel maken, dat men ze mij met al het goud van Europa niet zal kunnen betalen."

Deze woorden, met eene luidklinkende stem uitgesproken, deden de voorbijgangers voor het magazijn stilstaan.

Chauvin scheen al zijn geduld te verliezen.

»Hoor, Robert," hernam hij, »dit begint vervelend te worden. Neem deze vijf francs, en laat mij aan mijne zaken gaan. Ik herhaal het u, ik heb haast, en...."

»Die gek is onuitstaanbaar," riep de jonge vrouw, »dat leert u, Chauvin, om in het vervolg voorzigtiger met zulke gekken te zijn."

»Gijlieden zijt ware gekken," hernam de grijsaard met nadruk, »ik wil u rijk maken, en gij jaagt mij weg; ik wil u deelgenoot maken van de groote ontdekking, die ik na zoo veel waken en werken, gedaan heb, en gij beleedigt mij door uw gevoelloos medelijden."

»Mijnheer Robert," viel Chauvin hem in de rede, op de menigte wijzende, die gedurig voor zijn winkel aangroeide, »ik heb geen lust om een oploop voor mijn huis te hebben, ik verzoek u dus, ons met rust te laten, en u op het oogenblik weg te pakken."

»Ja," voegde zijne vrouw er bij, met een woedend gelaat de borduurschaar, die zij in de hand hield, door de lucht zwaaijende, »pak schielijk uwe biezen, hoort gij? of ik zal de werklieden roepen, om u de deur uit te werpen."

Op deze bedreiging nam de grijsaard zijn hoed, stak de diamanten weder in zijn zak, en zich gereed makende om heen te gaan, zeide hij met waardigheid:

»Ik wilde u goeddoen, omdat gij nimmer onmededoogend jegens mij geweest zijt. Dat uwe hardnekkigheid op uw hoofd nederkome; zij zal u tranen kosten."

Vervolgens vertrok hij te midden der nieuwsgierige menigte heen, die op het gerucht was zamengekomen, en liet de twee echtgenooten elkander

hunne gedachten mededeelen, over datgene wat zij het raaskallen van een kindsch geworden grijsaard noemden.

» Arme lieden!" zeide hij, toen hij de Quai des Orfèvres overliep, » zij verheugen zich nu, van mijne lastigheid ontslagen te zijn, die moest dienen om hen rijk en gelukkig te maken. Arme lieden, die mij verstootten, toen ik bij hen kwam, en die ik op mijne beurt zal verstooten, als zij voor mij in het stof kruipen."

Zonder den moed te verliezen, trad hij bij een anderen koopman in edelgesteenten binnen, een buurman van den vorigen, en die hem onbekend was. Deze wierp een medelijdenden blik op het armoedige gewaad van Robert, en even als Chauvin wilde hij de kostbare steenen, die men hem te koop aanbood, zelfs niet even onderzoeken.

» Neen, neen," zeide hij, een listig gelaat zoekende aan te nemen, » men kan mij niet gemakkelijk bedriegen; menschen, die zoo armoedig als gij gekleed zijn, kunnen geene diamanten van die grootte bezitten. Gij hebt daar twee keisteentjes uit den Rijn, die misschien eene halve kroon waard zijn, en dan zou de kooper zeker nog slechte zaken doen."

» Maar het zijn echte diamanten, en ik heb ze zelf gemaakt," riep de oude man, wien de onverwachte tegenstand, om de waarde van zijne ontdekking te erkennen, woedend maakte.

De juwelier lachte hem in het gezigt uit. » Kom, kom, mijnheer de diamantmaker," zeide hij op smalenden toon. » Zie maar dat gij een onnoozelen hals beet krijgt, dien gij zulks wijs kunt maken."

» Maar," hernam de grijsaard standvastig en van drift met den voet op den grond stampende, » een kind, dat nog nooit edelgesteenten heeft aangeraakt, zou er u de waarde van zeggen. De kleur, de zwaarte, de fijnheid, de doorschijnendheid, alles toont aan, dat het diamanten zijn. Bezie ze slechts — wil ze in 's hemelsnaam maar eens even bezien."

» Ik heb u gezegd, dat het keisteentjes uit den Rijn zijn, en dit herhaal ik nog eens," hernam de juwelier, driftig wordende, dat men zijne kennis van kostbare steenen in twijfel trok. » Zij zijn drie francs waard; wil ik ze er u voor geven?"

En hij keerde den ongelukkigen Robert den rug toe.

» Die zot, die hoogmoedige zot," zeide deze, terwijl hij op nieuw de Quai des Orfèvres overging; » hij offert zijne belangen aan zijne eigenliefde, even als Chauvin aan zijne vooroordeelen op. Is het dan zoo moeijelijk, de menschen den rijkdom te doen aannemen, daar zij altijd zoo begeerig naar zijn?"

Hij trad bij een derden juwelier binnen, die de steenen met veel oplettendheid onderzocht en overtuigd scheen, dat zij eene groote waarde bezaten; maar hij voedde eenigen twijfel, of zij Robert wel op eene eerlijke manier toebehoorden, en zeide wantrouwend tegen hem:

» Van waar hebt gij deze juweelen, mijnheer?"

Robert deed een sprong van vreugde.

» O, het zijn diamanten, niet waar? Gij hebt ze er voor herkend? welnu, weet dan dat ik, ik zelf die steenen gemaakt heb, mijnheer; ik werk er reeds twintig jaar aan; ik heb deze den gepasseerden nacht in mijn smeltkroes gevonden. Is het niet waar? Zijn het geene echte diamanten?"

De koopman zette groote oogen op, en staarde hem een oogenblik met stilzwijgende verwondering aan.

» Mijnheer," zeide hij eindelijk barsch, » veroorloof mij, u heel eenvoudig te zeggen, dat gij of een gek of een dief zijt. Ik geloof niet aan de mogelijkheid om juweelen te maken, en als gij gedroomd hebt, dat deze uit uwe fabrijk zijn, kan ik geen koop sluiten met een man, die tot zulke droomen bekwaam is. Ik ben daar een te eerlijk man voor. Indien gij ze gestolen hebt, zoo als uw twijfel over de echtheid mij zou kunnen doen gelooven, zou ik u antwoorden, dat ik een vreedzaam burger ben, die zich, hetzij direct of indirect, liefst niet met de policie inlaat. Gij kunt u doen gevangen nemen, zoo gij wilt; ik zal de diamanten niet houden, daar ik misschien wel regt toe had, tot dat men den wettigen eigenaar gevonden heeft. Maar haast u, te vertrekken; anders mogt ik nog van gedachten veranderen."

Robert, die even zoo weinig lust had, om zich met de justitie in te laten, als de juwelier, maakte van het hem toegestaan verlof gebruik, om zijne diamanten op te nemen en schielijk te vertrekken.

» Ziedaar dan den dank, als men groote ontdekkingen heeft gedaan," zeide hij, ontsteld en vernederd de straat, waar hij woonde, weder intredende, » bij den een is men een gek, bij den ander een weetniet of een schelm. Maar het maakt niet uit," ging hij moedig voort, met een verachtenden blik de onverschillige menigte beschouwende, die hem voorbijging, » men zal mij vroeg of laat regt laten wedervaren. Ik zal mij aan de Academie des Sciences voorstellen, ik zal haar openbaren, welk geheim ik ontdekt heb; men zal eindelijk de waarheid toch wel moeten erkennen, en dan — dan zal mijn naam even zoo beroemd zijn als die van de geëerdste mannen. De eer, de rijkdommen...."

Terwijl hij deze bedenkingen maakte, bevond hij zich voor zijn huis; dat altijd even zwart, even aanstootelijk, even ellendig als gewoonlijk was. Hij trad binnen, door zijne luchtkasteelen vervolgd, en naauwelijks had hij eenige schreden op de plaats gedaan, of Fanny wierp zich, geheel bleek en bevende van zwakheid, in zijne armen.

» Welnu, mijn vader," riep zij, » welk nieuws brengt gij mede?"

» Dochter," zeide de grijsaard met verlegenheid, » het heeft mij niet mogen gelukken, mijne diamanten te verkoopen — maar dezen avond.... morgen...."

Fanny antwoordde niets, maar zij ondersteunde haren vader in den langen, donkeren gang. Toen zij in het laboratorium gekomen waren, legde zij

een weinig vuur aan, om de koude en verstijfde leden van den armen grijsaard te verwarmen, en terwijl zij zich weder aan hare bezigheden zette, troostte zij hem voor de toekomst. Toen Robert zich een weinig verwarmd had, zeide hij tegen zijne dochter:

»De avond nadert, en ik heb nog niets genuttigd; ik ben uitgeput van vermoeidheid. Mijn kind, hebt gij niets voor mij te eten?"

Het arme meisje smolt weg in tranen.

»Vader," zeide zij, met eene door snikken afgebroken stem, »gij weet dat ik gisteren ons laatste geld besteed heb, om kolen voor u te koopen. Ik ben aan de dame, voor wie ik werk, reeds meer schuldig, dan ik in veertien dagen zal kunnen verdienen, en dezen morgen, toen ik uw ontbijt wilde gereed maken, hebben de bakker en de groenvrouw geweigerd mij langer te borgen."

»En gij, Fanny, mijne lieve Fanny, gij hebt ook nog niet ontbeten," viel Robert haar wanhopig in de rede, »en ik heb gisteren bijna geheel alleen onzen karigen maaltijd genuttigd. Ja, Fanny, gij zijt bleek, gij zijt ziek, mijn kind."

»O, neen, vader," zeide Fanny, en beproefde te glimlagchen.

Maar haar wil ging boven hare krachten, zij viel bewusteloos in de armen van haren vader.

»O mijn God!" riep deze uit, »wat moet ik nu doen? Ik bezit eene onnoemlijke fortuin, ik ben rijk, rijker dan een der vorsten der aarde, en mijne dochter gaat van honger sterven."

Hij droeg haar naar haar bed. Er was nog een weinig wijn overgebleven, waaraan het kind niet had willen raken, omdat hij voor haren vader bestemd was; dit goot hij Fanny bijna met geweld in de keel. Toen zij een weinig bedaard en in de slaap gedompeld was, die altijd door eene groote zwakheid veroorzaakt wordt, verliet hij het huis, om hulp te gaan zoeken.

De zon was reeds ondergegaan; een dikke mist verspreidde zich in de sombere straten; de straatlantaarns werden opgestoken; eenige voorbijgangers verhaastten hunnen tred op de drooge en bevroren straat. Robert alleen, verpletterd, wanhopig, ter nedergeslagen door zijne eigene behoeften en die zijner beminde dochter, met een baloorig hoofd, waarin de gedachten elkander verdrongen, wist niet, waarheen hij zijne schreden moest rigten. Hij dacht er aan, om Chauvin te gaan opzoeken, die hem dien morgen een aalmoes had willen geven, of wel den anderen juwelier, die zijne diamanten voor drie francs had willen koopen; maar hij was te ver van den Quai des Orfèvres verwijderd, en wat zou er in dien tijd van zijne dochter worden? Zoude hij daarenboven zelf wel kracht genoeg hebben, om zoover te gaan? Hij had slechts ééne hulpbron: namelijk om zijne diamanten tot elken prijs te verkoopen; wat maakte dat uit! morgen zoude hij weder andere maken. In dien staat, niet wetende, wat hij moest doen, koos hij de zotste en domste partij; hij ging van huis tot huis zijne diamanten ten verkoop aanbieden. Sommigen lachten hem in het aangezigt uit, anderen wezen hem af, met dat onverstoorbaar geduld, dat den echten Parijzenaar kenmerkt, wederom anderen hoo den hem zelfs niet aan.

Toen begon Robert, meer en meer ontmoedigd, de voorbijgangers aan te roepen.

»Zie," zeide hij, »het zijn diamanten, de armoede dwingt mij ze te verkoopen. Ja! het zijn echte diamanten! Zij zijn nog niet geslepen, maar zij zullen met een verblindenden glans schitteren, zoodra zij onder de handen van den diamantslijper geweest zijn. Zij zijn duizend kroonen waard en ik geef hen voor honderd franken. Verwondert u niet over de matigheid van den prijs; maar als gij ze niet spoedig koopt, zullen mijne dochter en ik morgen van koude en gebrek gestorven zijn."

Maar de voorbijgangers stonden zelfs niet stil; zij wikkelden zich dieper in hunne mantels en verwijderden zich snel, zonder een enkelen blik te werpen op den grijsaard, die hunne hulp inriep. Zoo kwam hij op den boulevard.

Het zonderlinge zijner voorstellen verzamelde weldra eene menigte volks rondom hem. Hij vertoonde zijne diamanten zonder ophouden en daalde meer en meer af van den prijs, dien hij er eerst voor gevraagd had, om de koopers aan te moedigen.

»Zie," zeide hij, zich tot degenen wendende, die hem omringden, »zie, waartoe de armoede mij brengt, ik zal mijne diamanten voor tien franken geven; hij die ze koopt, zal er rijk door worden, en zal tevens een goed werk verrigt hebben. want dan zal ik mijne dochter van den hongerdood kunnen redden."

Scheldwoorden, beschimpingen en uitjouwingen waren het eenige antwoord, dat hij voor zijne gebeden en tranen ontving.

»Hij is gek," zeide de een. — »Het is een tooneelspeler," sprak een ander. — »Het is een weddingschap," riep een derde.

»Welnu," riep de arme alchymist, tot het uiterste gebragt, »als niemand mijne diamanten wil koopen, dat dan iemand zoo liefdadig zij, om mij eene aalmoes te geven. Heb medelijden met mij en mijne arme dochter."

Naauwelijks had hij deze woorden uitgesproken, of er kwam eensklaps eene opening in de menigte — twee policiedienaars maakten zich op eene ruwe wijze van hem meester, en arresteerden hem als bedelaar, landlooper, en misschien dief.

Robert uitte eene verschrikkelijke verwensching tegen het gansche menschdom en liet zich medevoeren. De policiedienaars bragten hem in het naaste wachthuis, waar hij den nacht in eene vuile, stinkende kamer doorbragt, in gezelschap van twee boosdoeners, die men op diefstal betrapt had.

Den volgenden morgen, zoodra de dag begon aan te breken, werd de deur geopend, en eenige personen traden haastig de gevangenis binnen.

»Vader, vader!" riep eene welbekende stem.

De grijsaard rigtte zich langzaam op van het stroo, waarop hij geslapen had, en zeide met eene gebrokene stem:

»Fanny, zijt gij het die voor de laatste maal uwen ouden vader komt zien? Welke weldoende engel heeft u gered?"

»Och vader! waarom hebt gij mij gisteravond verlaten? Oom Paul is mij eenige oogenblikken na uw vertrek te hulp gekomen, en wij hebben den ganschen nacht doorgebragt met u te zoeken."

»Gij zijt vrij, broeder," zeide op dit oogenblik een man van een regtschapen uitzigt, en die hem hartelijk de hand drukte.

»Nog niet, mijnheer," zeide een policiedienaar die tegenwoordig was, »men heeft bij dezen ongelukkige twee ongeslepen diamanten gevonden, en wij moeten weten...."

»De opheldering is zeer eenvoudig, mijnheer," zeide Paul, »mijn broeder is arm maar tevens te hooghartig om vrijwillig hulp te ontvangen. Ik heb mij naar zijn huis begeven, terwijl hij afwezig was, en twee diamanten in een smeltkroes verborgen, opdat hij zoude gelooven, dat zij het resultaat zijner scheikundige onderzoekingen waren, en opdat hij niet vernederd zou worden door het ontvangen eener gift...."

Zijne rede werd afgebroken door een hartverscheurenden gil van den grijsaard. »Paul," riep hij uit, »gij hebt mij den laatsten slag toegebragt. Ik had gehoopt dat ik mij op de menschheid zou wreken, door een zoo kostbaar geheim mede ten grave te nemen, waarom hebt gij mij niet in dat denkbeeld gelaten?"

En hij viel achterover op het stroo neder. Hij was dood.

Naar het Fransch.

Hoorn, 1852. F. A. Kramps.

DE PARELVISSCHERIJ OP CEYLON.

Ceylon is sedert eeuwen beroemd om zijn rijkdom aan parelen en hare hooge waarde. Men wil dat de parel, die Cleopatra in wijn oploste om daarmede de gezondheid van Antonius te drinken, van zijne banken afkomstig was. Reeds in de dagen der oude Grieken en Romeinen waren de parelen een geliefd tooisel der vrouwen en nog zijn zij door de vorsten van Indië hoog gewaardeerd. De kostbaarste opbrengst der parelvisscherij op Ceylon wordt door Hindostansche en Arabische kooplieden naar het vaste land van Indië gebragt, en slechts die van mindere waarde worden naar Europa gevoerd.

Men weet, dat de parel eene afgescheiden stof is, die in het vleesch van een niet eetbaren mossel zich bevindt, en dat deze mossel, die zulk een kostbaren buit oplevert, zoowel op de noordwestkust van Ceylon, als in de golf van Perzië, aan de Soloe-eilanden, de Algerijnsche kust, de golf van Panama en nog eenige andere plaatsen aangetroffen wordt. Deze mosselen zijn fraaijer dan de eetbare der kusten van Europa, en van binnen hebben zij die prachtige kleurenschakering, die men de parelmoerglans noemt. De fraaiste parelen worden gewoonlijk in den baard van ‹ sel gevonden; de kleinere soorten worden dikke vleesch aangetroffen. Er zijn er di groot zijn als een pistoolkogel; deze zijn dı den waard, de middelmatige daartegen zijn slechts 40—50 gulden waard, en de kleinere van ½ tot 3 gulden. Sedert de Engelschen Ceylon in bezit genomen hebben, levert de parelvisscherij aan de regering een aanzienlijke inkomst, die naar men wil dikwijls tot een millioen gulden beloopt. De tijd waarin ze gevangen worden is in Maart, als de kracht van den noordoost-moesson voorbij en de zuidwest-passaat nog niet doorgekomen is. De mosselbanken liggen op de noordwestkust der eilanden, noordelijk van Colombo, er zijn er zeer vele, maar de meeste zijn slechts weinige Engelsche mijlen groot; van het land, dat hier zeer laag is, zijn zij niet zigtbaar, zoodat er tot de vangst vrij wat bedrevenheid en ervaring vereischt wordt. De regering heeft zich het monopolie der parelvisscherij voorbehouden, dat vroeger lang aan bijzondere personen in het openbaar verkocht werd; maar tegenwoordig heeft de regering de visscherij aan zich gehouden en verkoopt de opbrengst dan aan het strand. Wij laten hier eene schildering van de visscherij, door een ooggetuige, volgen.

Den 21 Februarij kwam ik met 's Rijks schip Wellington in de baai van Condalatry, welks kommandant ons genoodigd had. De opzigter over de banken was met zijne booten en hare bemanning ook aan boord. Zijn logger was zeer gemakkelijk ingerigt met matrassen en een tent — gerijfelijkheden, die men onder een warmen hemel naar verdiensten leert waarderen. — Den volgenden morgen vóór den dag, stapte ik met den opzigter aan wal in Sillawatorre, een dorpje nabij het station der parelvisscherij Aripo. Het armzalige vlek bestond slechts uit eenige leemen hutten, midden in eene zandige door de zon verzengde vlakte waarop slechts enkele palmboomen stonden. Zoo ver het oog reikte was er overigens geen enkel voorwerp te zien, dat de eentoonigheid van deze zandvlakte afbrak, dan in de verte de witte muren van het zoogenaamde Dorische huis, een gebouw der regering, die in de schittering der morgenzon onze oogen onaangenaam aandeden. Uren in het rond lagen hoopen van sneeuwwitte, door de zon sedert jaren uitgebleekte mosselschelpen; hun getal was legio, de eene hoop volgde op den andere. De bevolking scheen slechts uit eenige morsige wijven en doodmagere kinderen te bestaan, wier aangeboren traagheid voor de nieuwsgierigheid had moeten zwichten, en die om ons te zien naar het strand waren gekomen. Wat verderop stond onder een palmboom de Adapanaar van Aripo, de hoofdopzigter van het distrikt, een welgemaakte grijsaard, vergezeld van zijne ondergeschikten of manjagaars en een gevolg van heel verdacht er uitziende negers, met papieren zonneschermen en gelakte staven, en tot aan de tanden gewapend. De opzigter begaf zich met deze zonderlinge ambtenaren naar een open zomerhuisje, waar hij met

hen over de bijzonderheden der aanstaande visscherij in gesprek trad, en een en ander regelde. Het geheele tooneel boezemde mij zoo weinig belang in, dat ik de eerste gelegenheid de beste waarnam om met een kanoe der inboorlingen naar boord terug te keeren.

Den volgenden morgen zeilden wij naar de mosselbanken, waar wij digtbij ten anker kwamen, en nu was de opzigter met zijn manschap en zijn vaartuig eenige dagen lang ijverig bezig den rand van verscheidene banken, die ditmaal onderzocht zouden worden, met kleine roode en blaauwe vlaggen af te bakenen. Het weder was drukkend heet, en geen enkel wolkje kwam een oogenblik den gloed der zonnestralen temperen. De zeewind woei slechts flaauwer bij vlagen en bewoog naauwelijks den waterspiegel, dien wij wel met een zee van gesmolten metaal hadden willen vergelijken.

Den 1 Maart keerden wij naar onze ankerplaats in den bogt van Condalatry terug, maar kwamen ditmaal digter bij het strand ten anker. Ik verwonderde mij niet weinig over de snelle verandering, die er gedurende onze korte afwezigheid, met het akelige dorpje, en de eentoonige zandige vlakte was voorgevallen. Waar wij te voren niet dan de hoopen van uitgebleekte mosselschelpen hadden gezien, wemelde het nu van menschen, en het dorp was nu geheel onzigtbaar achter een tallooze groep van veelkleurige winkels of pandals van allerlei grootte en vorm, die meestal met de bladeren van den palmyra- en kokospalm gedekt waren, en katoenen wanden en bonte vanen hadden. Zij strekten den duizenden inboorlingen, die de aanstaande vangst hierheen gelokt had ten woning. Wij waren vlak tegenover het kleine dorp ten anker gekomen, en om ons heen lagen bijkans boord aan boord meer dan twee honderd booten van inboorlingen, wel van verschillende grootte, maar alle van gelijke bouworde, aan de beide einden zeer spits, in het midden vrij breed. Ieder daarvan was met tien roeijers en met een tandal of stuurman bezet, waarbij nog een opzigter kwam en een soort van koelie om de boot leeg te hozen en dergelijke geringe diensten te verrigten, want meest al de booten waren vrij lek. Ieder kon van acht tot tien ton last voeren, maar was desniettemin bijkans geheel van hout en slechts met eenige ijzeren spijkers voorzien, daar bijkans al de vaartuigen en het huisraad der Cingalezen door kokosnootvezelen alleen verbonden zijn. Ik kon de verzoeking niet wederstaan, eene wandeling door de bontgekleurde menigte aan den oever te doen, liet mij derhalve tegen den avond aan wal zetten, en mengde mij in het eindelooze drukke gewoel. Naauwelijks kon ik het gelooven dat dit dezelfde plaats was, die ik voor weinige dagen nog zoo eenzaam en verlaten gezien had, en waar het thans van vrolijke, druk bezige menschen wemelde. Om de tenten had men eene omheining gemaakt en eene afdeeling Maleische jagers hield de wacht. Verderop staken de schitterende witte muren van het Dorische huis boven de tenten en bazars uit. Slechts met moeite kon ik door het gewoel komen; het geraas, gewoel, de hitte, al die bonte kleuren, — alles wekte verwondering. Al deze duizenden waren hier bijeengekomen om van de parelvisscherij hun deel te hebben, en uit aller mond kwam de vraag of de dag tot opening der visscherij reeds bepaald was, hoe vele booten er toe bestemd waren en hoe lang zij duren zou. Eenigen van de aanzienlijkste opkoopers van paarlen wendden zich tot mij en hoopten, hoewel vergeefs, dat ik hunne nieuwsgierigheid zou bevredigen. Lieden uit allerlei landen en in de meest verschillende bonte kleederdragten, woelden door elkander, en zoo ver het oog reikte strekten zich lange rijen bazars uit, die met de bontste kleuren beschilderd en met de meest verschillende koopwaren opgepropt waren, alsof de hier bijeengestroomde menschenscharen voornemens waren er een jaar lang te vertoeven. Winkels vol versnaperingen en sterken drank lokten alom de hongerigen en dorstigen aan. In het midden stond een eenvoudig gebouw, dat aan den eenen hoek van zijn bladerendak een witten wimpel had, met lampen en papieren lantarens boven de deur. De klank van zware trommen en schelle fluiten, die uit het binnenste kwam, duidde aan, dat het een tijdelijke tempel was, die de priesters in der haast voor den afgod van Ramisseram hadden opgerigt — een wonderdadig aan de kust van Indië hoogst vereerd heiligdom. Verderop was ook een tempel van Bouddha te zien, met zijne gele en witte bloemen, doeken en vanen, en zijne oude priesters met hunne gele wijde kleederen, kaalgeschoren hoofden en door dringende zwarte oogen. Voor deze priesters is de tijd der parelvisscherij een zeer voordeelige, door al de gebruikelijke offergiften, alsook door het verkoopen van amuletten aan de duikers, en van gelukkige talismans voor hen, die de parels koopen willen. Bij al deze inkomsten gaan deze priesters nog bedelen, of heffen tienden of andere belastingen voor hun tempel van elke bootslading mosselen, die aangebragt wordt, en de inboorlingen zijn dwaas genoeg om al deze onbeschaamde vorderingen te voldoen.

In een der grootste, rijkversierde arakwinkels was een troepje matrozen en duikers bijeen, en luisterde naar de barsche toespraak van een plompen kerel, dien ik naauwelijks onder de opeen gedrongen menigte onderscheiden kon. De man was een zoogenaamde haaijenbezweerder — in dit jaargetij een van de voordeeligste beroepen. De duikers zijn zoo vast overtuigd van zijn geheimzinnigen invloed op de monsters van den Oceaan, dat noch beloften noch bedreigingen hen zouden kunnen bewegen in de diepte te duiken, als zulk een kerel niet in de nabijheid is. Deze toovenaar was een bruine Bramin, die meer dan zes voet lang was, met lange haren, fonkelende kattenoogen en zware zamengetrokken wenkbraauwen. Zijn lang haar was door vuil en stof als het ware gelooid; zijne huid was, op verschillende plaatsen van het ligchaam, met grillige figuren beschilderd; om den bruinen hals en de naakte armen droeg hij snoeren van zware zwarte kogeltjes. Het verwonderde

mij volstrekt niet, dat zulk een voorwerp een grooter invloed op de ligtgeloovige Indiërs uitoefende, maar het ontging mij ook niet, dat hij een goed deel van zijn vuur uit de flesschen van den arakwinkel geput had.

Na verloop van vier dagen, die de verschillende ambtenaren met het maken van allerlei beschikkingen en toebereidselen hadden doorgebragt, werd eindelijk de dag bepaald, waarop de visscherij een aanvang zou nemen, en de daartoe bestemde booten, twee honderd in getal, werden gereed gemaakt. Den avond te voren zeilde de Wellington nog eens naar de mosselbanken, ditmaal met den opzigter en den agent der regering aan boord. De booten met de daarbij behoorende bemanning van duikers, zouden precies te middernacht van strand steken, ten einde bij gunstigen wind, tegen het aanbreken van den dag bij de banken te zijn. Om hunne verrigtingen zoo naauwkeurig mogelijk gade te slaan, bleef ik met den ouden adapanaar in zijn kotter, die tien riemen voerde, bij de vloot. Toen het donker werd had ik mij eerst onder een afdak bij den militairen post nedergelegd, om eenige uren rust te genieten, maar aldra bemerkte ik, dat er bij het geweldig geraas en getier in de bazars, aan geen slapen te denken viel. Ik zocht derhalve mijn ouden adapanaar en zijn volk op, die voor zij aan het werk gingen nog eens feest wilden vieren; eenige dansten, anderen sloegen daarbij de maat op de trom, honderden brulden hunne wilde liederen, en allen hadden zich in palmwijn en arak te buiten gegaan. De nacht was zeer duister en slechts enkele sterren waren boven de vele fakkels zigtbaar. Boven de vanen verhief zich een groot vreugdevuur en verlichtte de bazars, palmboomen en den tempel met een roodachtigen gloed. De haaijenbezweerder stond nu in het volle bewustzijn van zijn gewigt op een hoop mosselschelpen, en schreeuwde met allerlei wilde verdraaijingen en gebaren tegen de menigte menschen, die zich om hem heengeschaard hadden; de roode gloed, die hem bescheen deed hem naar een gloeijend koperen afgodsbeeld gelijken.

Eindelijk naderde het bepaalde uur, een schot liet zich boven al het geraas hooren, en als door een tooverslag had het zingen, dansen en zwelgen een eind. De haaijenbezweerder sloop weg, niemand wist waarheen, sommigen beweerden, dat hij zijne gebeden was gaan opzeggen, anderen zeiden, dat zij hem in een drinkwinkel hadden zien gaan. De bootslieden, duikers en de peons der regering begaven zich naar het strand, om zich in de booten naar de hun aangewezene standplaatsen te begeven. Meer den vier duizend menschen verdrongen elkander om in deze ligte, gebrekkige vaartuigen te komen, en toch waren deze nog niet zoo vol, dat er geen ruimte voor de mosselen meer in was. De adapanaar geleidde mij naar zijn kotter waarin wij plaats namen, en hij gaf den oppertandal of bevelhebber der vloot bevel alles gereed te maken. Hierop ontstond een zacht, onverstaanbaar gemompel, dat allengs tot een hol gebulder aangroeide, het was de echo van du die tegelijk spraken. De roeijers sprongen op banken, staken de armen omhoog, sperden groote monden wijd open en lieten hunne flikkerende oogen overal heen rollen. — Onthutst vroeg ik naar de oorzaak dezer algemeene beweging en vernam nu — niet dat er een of ander oproer ontstaan was, maar — dat de haaijenbezweerder niet op zijn post was, zonder wiens tegenwoordigheid geene enkele boot in zee wilde steken. Men zond dadelijk eenige peons en Maleische jagers uit, om den heiligen man te zoeken, en deze bragten na eenige oogenblikken den bezweerder der monsters van den oceaan, die echter op eene zeer zonderlinge manier op zijne beenen waggelde, en met de armen als een bezetene om zich heen sloeg. De peons smeten hem zonder veel complimenten in een der booten, waar hij met een zwaren val op den bodem stortte, en de Adapanaar gaf nu het sein om af te varen. Een klein kanon werd afgevuurd, en een half dozijn vuurpijlen stegen in de lucht, en strooiden honderden lichtende kogels boven onze hoofden, en de twee honderd booten staken in zee. Aan het strand werd een woest vreugdegeschrei aangeheven, dat de roeijers en duikers niet minder luid beantwoordden en daarop werd alles weder stil. De landwind was verfrisschend; de zee zoo effen als een spiegel en onze vloot maakte goede vorderingen. De groote masten van bamboes staken hoog in de lucht met hunne groote witte, doorschijnende zeilen, die de wind deed volstaan en door den gloed van het vreugdevuur aan het strand verlicht werden, zoodat men ze met de vleugels van een schaar reusachtige zeevogels, die over zee hun afgelegen woonplaats gingen opzoeken, had kunnen vergelijken. Ik legde mij onder de tent van ons vaartuig op de kussens neder, en sliep eenige uren, tot een luid kommando, dat vlak bij mij gegeven werd, mij uit den slaap wekte. Het was nog stikdonker, maar toen ik opzag ontdekte ik in de verte een klein helder licht, de seinlantaren aan den top van den Wellington. Wij waren digt bij de banken en weinige minuten later was ik aan boord van het schip. De duikervloot rangschikte zich achter onzen spiegel en wachtte hier bedaard af, dat de dag zou aanbreken. Toen wij een kop koffij gedronken en een manilla-sigaar gerookt hadden was de dag aangebroken, en alles om ons heen was in gespannen verwachting. Ik klom weder in de boot, de adapanaar gaf het sein, dat alles gereed. was; aan boord werd een kanon afgevuurd en op nieuw roeiden wij weg. De bank waar ditmaal de vangst zou geschieden, lag namelijk eene halve mijl zeewaarts van de Wellington, en toen wij haar bereikt hadden was er eerst nog eenigen tijd noodig om al de booten te rangschikken, de orde te herstellen en twist en strijd te beletten. De zon scheen majestueusch over land en zee. Aller oogen waren op den Wellington gevestigd, in afwachting van het tweede schot. In elke boot stonden vijf duikers gereed om in zee te springen, voor-

zien van hunne netten, steenen om te zinken en touwen; en vijf andere stonden te wachten tot het hunne beurt zou zijn. De opzigter stond achter in zijn vaartuig, zijne ondergeschikten naast hem, ieder met het touw van de seinvlaggen in de hand. De minuten schenen uren.. Eindelijk kwam er beweging op het dek, de seinvlag ging langzaam omhoog, de Engelsche vlag fladderde in den wind, het licht van een schot was zigtbaar, en eer nog de slag over de golven tot ons was gekomen, zonken duizend duikers met hunne steenen en netten zwijgend in zee.

Niet ligt zal ik de gewaarwording vergeten, die mij overviel, toen ik al deze menschelijke wezens als door een tooverslag in zee zag zinken, en als het eerste spoor wat zij achterlieten, slechts eenige bellen op de oppervlakte zag. Ik haalde mijn horologie uit, er verliep eene minuut en nog kwam geen der duikers weder te voorschijn; een vierde, een halve, drie vierde, ja de tweede minuut verliep geheel, en nog kwam geen een hunner weder boven. Ik vreesde een ontzettend ongeluk.

Twee en een vierde minuut waren om, het klamme zweet brak mij uit, en mijne hand beefde zoo, dat ik naauwelijks mijn horologie nog houden kon; met pijnlijken angst keerde ik mij naar den adapanaar, maar hij zat zoo stil en bedaard alsof hij zelf een mossel was. Toen echter begon mijn hart vrolijk te kloppen, toen ik eerst een dozijn hoofden en schouders, toen vijftig, toen vijf honderd en eindelijk eene ontelbare menigte uit het water te voorschijn zag komen, en proestend en hijgend zich schudden zag, zoo als na zulk eene inspanning wel te verwachten was. Nu was overal de grootste drukte. De roeijers hielpen de met mosselen gevulde netten binnen halen, de duikers, weinig vermoeid nog slechts, klauterden in de booten en zagen hoe de peon die in iedere boot zich bevond, de buit gemaakte mosselen telde en in verschillende hoopen plaatste. Ieder net scheen 50 tot 70 mosselen boven gebragt te hebben. Toen eindelijk de laatste duiker weder in de booten was opgenomen, doken de andere helft, die tot hiertoe vol spanning gewacht hadden, even zoo snel en stil in zee als hunne kameraden vroeger gedaan hadden.

De toebereidselen der duikers zijn hoogst eenvoudig; de steen waardoor zij naar omlaag zinken is een kegelvormig stuk graniet van ongeveer tien pond zwaar, die aan een touw van kokosnootvezels zit, dat lang genoeg is om op den grond te reiken, en waarvan het eind aan boord van de boot vast zit. Als de duiker naar omlaag wil gaan, plaatst hij zijn regter voet op den steen, de zwaarte verhaast het nederdalen, omlaag echter laat hij den steen varen en de roeijers halen hem weder op, ten einde het touw niet met den strik van het net verward gerake. De duiker pakt de reep van het net stijf tusschen de teenen van zijn linker voet, want de inboorlingen weten van hunne beenen zoo vlug zich te bedienen als wij van onze handen. Als hij omlaag op de mosselbank gekomen is, dan vat hij het met de linkerhand, laat zich plat nedervallen en strijkt met de regterhand zooveel mosselen als hij magtig kan worden in het van kokosnootvezels gemaakte net. Als hij genoeg mosselen verzameld heeft, dan geeft hij boven zijne kameraden een teeken, door een ruk aan het touw van het net te geven, waarop zij het dadelijk omhoog halen. Om zelf boven te komen, houdt de duiker zich eenige seconden aan het touw van het net vast, en slaat dan de handen boven het hoofd zamen, en komt zoo spoedig aan het daglicht.

De oude haaijenbezweerder had zich van het begin van het duiken af, achter in zijne boot geplaatst, die zoo tamelijk in het midden van de geheele rij zich bevond; somtijds mompelde hij een of ander gebed of bezwering en sloeg dan volgens gewoonte met de handen in het rond; nu en dan ging hij ook even naar omlaag, en nam een slok uit een kokosnootschaal, waarschijnlijk om zich bij zijne bezweringen te versterken. Ongeveer te elf ure, juist toen hij weder een duchtige teug tot lafenis nam, werden wij plotseling door een gegil en geschreeuw in een der verwijderdste booten verschrikt, er ontstond eene groote opschudding en tevens werd er geroepen: »een haai! een haai!" Wij roeiden dadelijk met onze boot naar de plaats waar het alarm was, en vonden, dat hier een der monsters van den oceaan bezig geweest was; men had een armen duiker opgehaald, wien een dezer vraatzieke monsters het been bijkans geheel afgebeten had; de man bloedde geweldig, zoodat de zee ver in het rond gekleurd was; de gewonde zelf lag in onmagt. Het gerucht ging in een oogenblik van boot tot boot; de duikers gingen uit het water, en het was blijkbaar, dat er van daag verder aan geen visschen te denken viel. Al die menigte menschen staarden als wezenloos in de lucht, en weldra verlieten eenige booten, zonder het bevel af te wachten, de bank en roeiden naar den Wellington terug. De opzigter kende veel te goed het bijgeloof van de inboorlingen, om er aan te denken hen te wederhouden; hij liet derhalve den haaijenbezweerder roepen, die met de grootste onbeschaamdheid kwam opdagen. Op de vraag hoe hij het had kunnen toelaten, dat een haai een duiker in dienst der Britsche regering aangreep, antwoordde hij, dat er vijandige geesten juist bij de hand waren, en een van zijne vijanden had den korten tijd, dat hij eenige verversching gebruikte, waargenomen, zijne bezwering te niet gedaan en de kinnebakken van den haai ontsloten!

Voor dezen dag was er niets aan te doen, de duikers waren volstrekt niet meer tot visschen te bewegen, en de geheele vloot begaf zich naar het strand, hoewel de zeewind nog niet doorgekomen was, en de roeijers verscheidene mijlen ver roeijen moesten. Eerst een uur later kwam eene frissche koelte uit het zuidwesten opsteken, hoewel eerst nog slechts bij vlagen, en nu werden plotseling de hooge masten bijgezet, de zeilen opgehaald, en de booten zweefden vlug naar den wal. Een kanonschot gaf onze nadering te kennen. Duizenden

verdrongen elkander weder aan den oever, en wachtten met verlangen onze aankomst af, om tijding omtrent de vangst te bekomen. Met een luid gejuich werden wij verwelkomd, dat echter uit de booten niet beantwoord werd, want in allen heerschte eene sombere stemming, minder uit medelijden met den ongelukkigen lijder, dan uit eene bijgeloovige vrees, dat een zoo vroeg plaats gegrepen ongeluk een kwaad voorteeken was.

Toen de geheele vloot het strand bereikt had, maakte eene afdeeling Maleische jagers en peons een opene plek tusschen de booten en de lieden aan het strand, ten einde de eerste te kunnen lossen, waarmede dadelijk een begin werd gemaakt. De mosselen werden op het strand in vier gelijke deelen verdeeld, waarvan drie aan de regering, of naar gelang van zaken, aan de pachters komen, en het vierde daarentegen onder de duikers, roeijers, den tandal en de eigenaars der booten verdeeld werden. De mosselen, die aan de regering behoorden, werden dadelijk in manden naar groote schuren of afdaken van bamboes gebragt, waar men ze bewaart, om ze den volgenden dag publiek te verkoopen. Het aandeel der inboorlingen werd op gelijke wijze geborgen, en de daarin gevondene parelen later ook publiek verkocht.

Den volgenden morgen ging ik niet weder met de vloot mede, daar ik liever de veiling der mosselen wilde bijwonen. De booten echter staken als gewoonlijk in zee, nadat de bezweerder nog een extra-banvloek tegen de monsters van den oceaan had uitgebraakt, en verzekerd, dat hunne kaken nu zoo hecht gesloten waren, alsof zij toegespijkerd waren. Bij den verkoop geschiedde het opbieden met de geweldigste drift; de mosselen werden bij hoopen van ongeveer duizend stuks, zoo als men ze voetstoots uit de schuren haalde, geveild. Eenige koopen werden tot zes guinjes toe opgejaagd, maar verreweg de meesten bragten maar de helft van dien prijs op, sommigen zelfs maar vijftien shillings. Als de koopers hunne zaligheid te gelijk hadden kunnen koopen, hadden zij niet met meer drift kunnen bieden. Een vooral trok mijn oog tot zich, een Moor, wiens geheele armzalige kleeding naauwelijks zoo veel waard kon zijn, als een van de mosselen, waarop hij bood. Op zijne scherp geteekende, magere trekken was de stempel der vrekkigste gierigheid gedrukt, en toen hij eindelijk een koop magtig had kunnen worden, dacht ik, dat hij dol van blijdschap zou geworden zijn; hij lachte, danste en sprong in het rond, en zong allerlei vuile liedjes, hij had geen rust, voor dat hij zijn koop onder een nabijgelegen afdak gebragt had. Hier ging hij vlak bij zijne mosselen zitten, zette de elleboogen op de knieën, bedekte het gelaat met de hand, en bleef toen eene poos als in diep gepeins zitten, vol verlangen zijne mosselen te openen, maar door eene zekere weifelende vrees wederhouden. Ik wachtte den afloop niet af, maar liet hem aan zijn lot over.

Wel waren hier vele rijke kooplieden uit alle deelen van Indië, maar verreweg de meerderheid der koopers hadden zeker met veel moeite het weinige, dat zij bezaten, bijeengeschraapt, of van anderen geleend; anderen hadden hunne gezinnen hulpeloos en hongerende achtergelaten, hunne vrouwen en kinderen van de gouden oorringen beroofd, en die tot een klompje gesmolten, om slechts eenigermate in deze loterij te kunnen medespelen. Enkelen keerden rijk boven alle verwachting naar huis, enkelen met eene kleine winst; de meesten echter wel doodarm, neerslagtig en buiten staat om het geleende geld aan hunne schuldeischers te kunnen terugbetalen, of hunne verpande goederen te lossen, ja, velen moesten naar een vreemd land vlugten, nadat zij toevertrouwd geld misbruikt en bij deze koopen verspild; omdat zij hun vermogen en hunne eer verspeeld hadden. Het gebeurt alle jaren bij de parelvisscherij, en zou alleen te vermijden zijn, als de mosselen in grooter kavelingen verkocht werden, wat voor de regering wel niet zoo voordeelig zijn, maar veel ongeluk en ellende zou verhinderen.

Zoo lang ik bij de parelvisscherij bleef, gebeurden er geene verdere ongelukken met haaijen, maar ronduit gezegd, ik was blijde, na verloop van eene week gelegenheid te vinden, met een rijksschip naar Colombo te kunnen terugkeeren. De nieuwheid van het tafereel had voor mij alle bekoorlijkheid verloren, want de eene dag was volmaakt gelijk aan den anderen, dezelfde tooneelen van zwelgerij, dronkenschap, twist, bijgeloof en walgelijke hebzucht, die mij van dag tot dag meer en meer deden walgen. Daar kwam nog bij de ondragelijke stank, waarmede millioenen rottende mosselen de lucht verpestten, en het verblijf op een kwartieruurs afstand van de schuren, voor een Europeesch reukorgaan ondragelijk maakten. Men laat namelijk de mosselen dertig dagen lang op hoopen liggen, na verloop waarvan zij geheel vergaan zijn. In dien toestand worden zij dan in eene groote kanoe gebragt, en met veel water zeer omzigtig gewasschen, zoodat al het vergane vleesch van het weekdier geheel wegspoelt, en alleen de schalen en de parelen in de trog overblijven. De armste koopers hebben dikwijls echter geen geduld, om dit tijdstip af te wachten, maar openen dadelijk de verrotte mosselen, om spoediger hun geluk of ongeluk te leeren kennen. Nadat de wassching afgeloopen is, worden de bamboezen afdaken en de waschtroggen en de plaatsen waar gewasschen is, nog verkocht; omdat vele arme lieden nog de hoop voeden, door deze en den zandigen grond te doorzoeken, daarin nog eenige parelen te vinden, die aan de opmerkzaamheid der eigenaars ontsnapt zijn, en men wil, dat deze hoop nog dikwijls verwezenlijkt wordt.

Men zal zich een denkbeeld kunnen maken van de menigte mosselen, die om dezen tijd op het strand liggen te rotten, als ik zeg, dat ieder boot dagelijks van een enkelen togt tien tot twintigduizend stuks aan den oever brengt, wat voor de geheele vloot dagelijks een tot twee millioenen bedraagt. Hoe hagchelijk echter het koopen der mos-

selen zelve is, blijkt daaruit, dat men dikwijls honderden mosselen kan openen, zonder er eene enkele parel in te vinden, terwijl dikwijls in een enkelen mossel een groot aantal parelen van allerlei grootte gevonden wordt.

Over den oorsprong der parelen hebben de inboorlingen eene legende; zij houden namelijk de parelen voor bevroren dauwdroppels, die Buddha in sommige tijden van het jaar op zee laat regenen en die dan door de mosselen, die aan de oppervlakte gekomen zijn, om versche lucht te scheppen, worden opgevangen. Om die reden heffen de Buddha-priesters, die deze meening warm voorstaan, van de duikers en matrozen eene soort van tiende, als dankoffer aan Buddha en opdat deze alsdan de volgende visscherij des te gezegender doe uitvallen.

DOEN EN ZEGGEN.

Gevolgd naar het Fransch van E. SOUVESTRE.

Het bankiershuis Varnier en d'Alouzy behoorde eenige jaren geleden wel niet tot de aanzienlijkste, maar zeker tot de meest soliede kantoren van Parijs. Het was in het begin dezer eeuw opgerigt, had zijne zaken slechts langzaam uitgebreid, maar juist deze omzigtigheid had het een vertrouwen doen verwerven, dat de naauwgezette stiptheid zijner chefs had weten te bevestigen. Toen d'Alouzy overleden was, had Varnier diens zoon als compagnon aangenomen, maar eigenlijk kwamen de zaken alleen op hem neder, en liet hij den jongen man ongestoord aan al zijne liefhebberijen over. Edmond d'Alouzy, de zoon van den overledene, was iemand van een groot vernuft, van eene levendige, maar wufte verbeelding, en van veelzijdige, maar oppervlakkige en onvolledige kundigheden. Buiten staat tot aanhoudende inspanning, bragt hij dagelijks te naauwernood een uurtje op het kantoor door, om zich als het ware ter vlugt met den gang van zaken bekend te maken.

Op zekeren dag was hij zoo ook weder op het kantoor en naar het voor de chefs bestemde kabinetje gegaan, om de ingekomene brieven na te zien. Een oude boekhouder — papa Trudaine, gelijk iedereen op het kantoor hem noemde — gaf de brieven met eenige korte aanmerkingen aan den jongen man over, die ze dan weder aan een jong kantoorbediende overreikte, die aan een kleinen lessenaar aan het venster stond.

»Deze komt van het huis W. te Amsterdam," zeide papa Trudaine, en gaf den jongen man een brief over.

»Alweder Hollandsch," riep d'Alouzy, en haalde half knorrig, half verlegen de schouders op. »Ik zal waarachtig Hollandsch gaan leeren," vervolgde hij op een vasten toon. »De helft van onze zaken is met Duitschland en Holland; ik wil niet altijd van de genade der vertalers afhangen."

»Die twee talen te leeren, is een lange en zware arbeid," zeide papa Trudaine, terwijl hij zijn bril op het voorhoofd schoof, zijne snuifdoos opende, en peinzende een snuifje nam.

»Laat dat maar op mij aankomen," zeide d'Alouzy luchtig weg, »eenige weinige maanden zijn voldoende, als men de zaak maar goed aanpakt. Men neemt een Duitsch boek, bestudeert het opmerkzaam, merkt op de woordvoeging, hoe de woorden tot zinsneden gevoegd worden, men ontleedt die op twintigerlei wijzen en vorscht na, wat men al met de bestanddeelen, waaruit zij bestaan, kan uitdrukken. Als men zich op die wijze het geheele boek eigen gemaakt heeft, dan volgt het overige van zelf. Kundigheden op die wijze vergaderd, gelijken naar den sneeuwklomp, die alles aan zich hecht, waarmede hij in aanraking komt, en die zich vergroot in gelijke mate als hij voortgaat."

»Maar tot zulk eene grondige studie is veel tijd noodig," merkte papa Trudaine aan.

»Tijd?" riep Edmond driftig uit. »Ontbreekt het ooit iemand aan tijd, behalve dengenen, die niets te doen hebben? Hebt gij wel ooit bedacht, hoe veel uren wij dagelijks daardoor te loor laten gaan, dat wij onzen dagelijkschen arbeid niet regelmatig verdeelen, en ons dagwerk niet naauwkeurig berekenen? Maak eens eene rekening op over het gebruiken van eene enkele week, en gij zult schrikken van het aantal minuten, dat gij als verloren gegaan moet opteekenen. De dag heeft vierentwintig uren; trek daar zes uren af voor den slaap, twee voor eten en drinken, twee voor wandelen en gezellig verkeer, dan houdt gij nog altijd veertien uren over. Als ik nu daarvan acht voor beroepsbezigheden reken, dan houd ik nog altijd zes over, om Hollandsch en Hoogduitsch te leeren."

»Maar zou door zulk eenen ingespannen arbeid uwe gezondheid niet lijden?" vroeg de boekhouder.

»Volstrekt niet; als ik maar met verstand te werk ga," gaf d'Alouzy ten antwoord, als ik laat opzitten in den nacht, zwelgpartijen en de afwisseling van nietsdoen en overmatige inspanning vermijd. 's Menschen ligchaam is een werktuig; als men het voor plotselinge veranderingen, botsingen en wat dies meer zij, bewaart, dan gaat het altijd behoorlijk. Een horologie geraakt ook niet in wanorde als het gaat, maar wel als het ongeregeld opgewonden wordt. En buitendien, ik zal u bewijzen hoe ver men het met die methode kan brengen, en neem aan, binnen zes maanden al onze correspondenten uit Holland en Duitschland te kunnen verstaan."

Met deze woorden nam de jonge bankier zijn hoed en stok en verliet het kantoor.

Papa Trudaine zag hem meesmuilend na, nam nog een snuifje, en liet toen een half gesmoord gelach hooren.

»Hebt gij het gehoord, Julien?" vroeg hij half luid aan den jongen kantoorbediende, die nog aan het venster stond te schrijven.

»Wel zeker, mijnheer Trudaine."

»En gij gelooft er wat van?"

»Wel, mij dunkt, de redenen, welke mijnheer d'Alouzy gegeven heeft, zijn voortreffelijk."

»Dat stem ik u toe," zeide Trudaine, »ik zou u zelfs raden, ze goed te onthouden. Hij heeft altijd uitmuntende voornemens en ontwerpen, waar echter nooit iets goeds van komt, omdat hij ze nooit ten uitvoer brengt. Zijn geest komt mij altijd voor, als eene verzameling van modellen van allerlei nuttige uitvindingen, die wel heel bewonderenswaardig zijn, maar daar de bezitter toch niets mede kan uitrigten."

Julien antwoordde niet, want hij behoorde tot die menschen, die zoowel uit welvoegelijkheid als uit gemis van welbespraaktheid, zich liefst van tegenspraak onthouden, als die niet volstrekt noodig is. De vergelijking van Trudaine deed echter de gedachte bij hem ontstaan, dat hoewel men met eene verzameling van modellen wel niets tot stand kan brengen, deze toch als een voorraad van leering en goeden raad van nut kon zijn. Hij dacht derhalve ernstig na over de opmerkingen, die de jonge bankier over het leeren van vreemde talen had gemaakt, en de slotsom zijner overwegingen was, dat hij al de wenken, die d'Alouzy gegeven had, dadelijk in praktijk bragt. Overigens zeide hij er niemand een woord van, maar overtuigd dat woorden nutteloos zijn, waar daden spreken, vervolgde hij in stilte de taak, die hij zichzelven gesteld had.

Het besluit tot dezen arbeid, en de verdeeling van zijn tijd naar het plan van zijn jongen patroon, was overigens niet het zwaarst voor hem geweest; hij had zich een leermeester moeten aanschaffen, boeken aankoopen, en de duizend franken, waaruit het salaris van Julien bestond, waren naauwelijks genoeg om in zijne behoeften te voorzien. Maar ook de arbeid heeft iets aanlokkelijks, iets verhevens, en terwijl hij de uitmuntende theorie van d'Alouzy in praktijk bragt, vond hij middel op zijne maaltijden en kleeding nog een en ander te bezuinigen, terwijl hij op zijn kamertje de koude des winters trotseerde. Eindelijk na een half jaar ijverig gestudeerd te hebben, was hij in staat zijn patroon de overzetting eener Duitsche en Hollandsche correspondentie over te leggen.

Edmonds verbazing ging in bewondering over, toen hij vernam hoe veel hij zelf tot deze gebeurtenis had bijgedragen.

»Ziet gij," riep hij met een zegevierenden blik papa Trudaine toe, »hoe juist mijne bewering is, dat men binnen weinige maanden deze twee talen leeren kan; Julien heeft het gedaan, en wel volgens mijne methode. Zoo ziet gij hoe alles aankomt op de rigting, die men zijne studiën geeft. Ik wil op dezelfde wijze mijne pogingen voortzetten, om te zien, hoe veel tijd men noodig heeft om de voornaamste talen van Europa aan te leeren. Daar zij allen denzelfden gang van denkbeelden uitdrukken, en voor deszelfs behoeften moeten voldoen, hebben zij noodwendig vele overeenkomsten en betrekkingen met elkander gemeen, en te gelijk slechts een beperkt gebied; hare studie moet dus gemakkelijk zijn, en hij die dit plan volgen wil, zal er de voordeelen van inzien. Morgen dien dag begin ik er aan, ik moet dit plan doorzetten."

Reeds den volgenden dag werd ook met dit denkbeeld van d'Alouzy een begin van uitvoering gemaakt, maar niet door hem, maar door Julien, die zeer goed begrepen had, welke partij hij daarvan kon trekken. Varnier had hem reeds een gedeelte zijner buitenlandsche correspondentie toevertrouwd, en zijn salaris aanmerkelijk verhoogd. Weldra wendden ook andere handelshuizen zich tot hem, om van hem translaten en brieven in vreemde talen te hebben, en Edmond d'Alouzy zelf nam menigmaal zijne toevlugt tot hem, wel niet in kantoorzaken, maar om door hem aanteekeningen en uittreksels uit verscheidene Duitsche wetenschappelijke tijdschriften te laten maken. d'Alouzy had zich namelijk sedert eenige maanden in een geheel nieuwen kring van denkbeelden bewogen. Nadat hij zich eerst op muzijk en schilderkunst had toegelegd, had hij plotseling een hartstogtelijke zucht voor de scheikunde opgevat, en een laboratorium laten oprigten, dat hij bijkans niet meer verliet. Julien bezocht hem daar dikwijls, eerst om de hem opgedragene vertalingen aan d'Alouzy te brengen, maar vervolgens om hem bij zijne proefnemingen te helpen. Volgens zijne gewoonte bleef Edmond ook in de scheikunde bij de theorie veelal staan, en onthield zich van de vervelende proefnemingen. De jonge bediende echter ondernam deze met genoegen, en verwierf zich daardoor binnen kort juist die praktische kundigheden en ervaring, en die voor een scheikundige zoo onontbeerlijke vlugheid in de handgrepen, waarop d'Alouzy zich nimmer beroemen kon. Deze kon als het ware het bestek ontwerpen maar Julien alleen kon het gebouw tot stand brengen.

Trudaine zag dit met genoegen aan en fluisterde op zekeren dag Julien toe: »Gij hebt veel aan mijnheer Edmond te danken; hij zegt wat hij gaarne zou willen leeren, en laat het u leeren; hetgeen hij in de wetenschap verlangt is een vraagstuk, dat gij voor hem zult moeten oplossen. Ga maar zoo voort, mijn jongen, en bid God, dat mijnheer d'Alouzy begint te verlangen een groot man te worden; dan hebt gij veel kans er op het te worden.

De wetenschappelijke navorschingen van d'Alouzy hadden thans voornamelijk ten doel eene vraag op te lossen, die destijds alle scheikundigen bezig hield; men verlangde namelijk eene kleurstof te vinden, die de cochenille zou kunnen vervangen, en daar de nationale nijverheid hierbij zeer veel belang had, was er een prijs uitgeloofd aan dengeen, die dit vraagstuk zou weten op te lossen. Edmond sprak er veertien dagen lang over; wees twintigerlei proefnemingen aan, die op het regte spoor moesten brengen, en vergat eindelijk zijne voornemens, door een nieuwe theorie van het licht, die bij de geleerde natuurkundigen destijds juist een groot opzien baarde. Julien daarentegen had

uit den chaos van vermoedens en onderstellingen, die de vernuftige jonge bankier hem medegedeeld had, de waarschijnlijkste gekozen, waaromtrent hij proeven wilde nemen. De eerste proefnemingen hadden geen gunstigen uitslag, en Julien deelde dit d'Alouzy mede, die van oordeel was, dat men zich daardoor niet moest laten afschrikken, maar met vertrouwen verwachten, dat men door volhardenden ijver in korten of langen tijd toch zijn doel zou bereiken.

»Uitvindingen en ontdekkingen zijn bij vruchten te vergelijken, daarin dat men hen tijd moet laten om te ontkiemen, te groeijen en te rijpen," zeide hij, »als men met inspanning van alle krachten zich aan een onderzoek begeeft, als men alle wenken en toevallige ontdekkingen daarop toepast, als men met een woord, het denkbeeld, dat men naspoort, tot het brandpunt van al zijne pogingen en verrigtingen maakt, dan slaat stellig eens het uur, dat plotseling ons het zoolang gezochte geheim openbaart. De meeste dingen zijn ons alleen daarom onmogelijk omdat wij niet in staat zijn onze geheele geestkracht op een enkel onderwerp te rigten en te bepalen; men verbrokkelt zijne pogingen en streeft naar verscheidene doeleinden te gelijk; daardoor mat men zich af, in inspanningen, die tot niets leiden. In plaats van onzen geest op één punt van den gezigteinder te bepalen, laten wij hem naar alle vier windstreken rondzwerven. Dit is de eenige reden onzer zwakheid. De geestkracht van den mensch gelijkt naar den bundel staven, dien de grijsaard in de fabel aan zijne zonen gaf; als men ze vaneen scheidt dan kan ook de zwakste ze breken; bijeengebonden is het ook den sterkste onmogelijk. Ik wil dit bewijzen door het onderzoek op te nemen, dat gij wilt staken, en ik zal zeer zeker de zelfstandigheid vinden, die onze inlandsche nijverheid zal verrijken."

Het ging met dit besluit als met al de vroegere, die d'Alouzy genomen had; Julien echter volgde naauwgezet de voorschriften van zijnen raadsman op. Onophoudelijk met dit vraagstuk bezig, bestudeerde hij alles wat hem daarin behulpzaam kon zijn, deed navraag bij lieden van het vak, beproefde nieuwe zamenstellingen, en herhaalde ontelbare malen dezelfde proefneming, met geringe wijzigingen, zonder den moed of het geduld te verliezen. Eindelijk na veel teleurgestelde hoop en half gelukte proefnemingen, bereikte hij zijn doel. Toen d'Alouzy, die zijn laboratorium bijna reeds vergeten had, daar toevallig eens wederkwam, toonde Julien hem een wollen lap, die uit eene door hem uitgevonden verfkuip kwam, en die door de bekwaamste verwers verklaard was, met echt cochenille rood gekleurd te zijn.

Edmond bezat een edel onbaatzuchtig karakter. Over het gelukken van Julien's pogingen verheugde hij zich hartelijk, hij gaf hem derhalve den besten raad, over de verdere stappen, die hij te doen had, nam op zich hem aan de commissie wie het toewijzen van den prijs was opgedragen, voor te stellen, en nam dankbaar de opdragt der verhandeling aan, waarin Julien van zijne vroegere pogingen en proefnemingen verslag deed, en waar in hij de weinige wenken, die hij van den jongen bankier ontvangen had, alle regt liet wedervaren.

De prijs van 20,000 franken, die hem ten deel viel, en een voorslag van den heer Varnier, deze in het kantoor te steken, stelden Julien in staat, voortaan voor eigene rekening werkzaam te zijn. Hij gaf zich moeite, zijne uitvinding te volmaken, en er zoo voordeelig mogelijk partij van te trekken. d'Alouzy, die zijn vermogen uit het kantoor teruggenomen had, om het in landbouwkundige ondernemingen te steken, onderhield Julien nog altijd van zijne duizenderlei ontwerpen, die hij alle uitgedacht had, zonder er een enkel van uit te voeren. Zij ontmoetten elkander, meestal op het kantoor, en hier ontwikkelde de vroegere compagnon van Varnier meestal aan zijnen jongen gunsteling zijne plannen. Papa Trudaine hoorde alles altijd bedaard aan, nam slechts nu en dan een snuifje, en glimlachte, maar als d'Alouzy weg was verzuimde hij nimmer Julien te waarschuwen tegen de verleiding, die dergelijke gesprekken op hem konden hebben.

»Laat hem voor zichzelven luchtkasteelen bouwen — de eenigste werken, die hij ooit tot stand zal brengen," zeide hij dan gewoonlijk. »Uwe loopbaan ligt thans voor u, en gij moet die niet verlaten. Het leven is eene loterij, heeft men reeds in den beginne een prijs getrokken, dan moet men niet verder wagen."

Deze raad was verstandig en op ervaring gegrond; maar Julien had nog andere reden waarom hij naar de verlokkende voorstellen van d'Alouzy niet luisteren kon. Sedert hij door zijne volharding de eerste schreden op de ladder der maatschappij had gedaan en zijn belang aan dat van zijn patroon, den Heer Varnier, was verbonden, had deze hem in zijn huiselijken kring toegelaten, en altijd stond op de tafel van Varnier een couvert voor hem gereed, en werd hij op zijne avondgezelschappen genoodigd. Julien had daar de eenigste dochter van zijn patroon, Julie Varnier, leeren kennen, en was niet onverschillig omtrent haar gebleven. Julie had van haren kant hem met te meer gulheid en onderscheiding behandeld, daar zij bij haar gedrag volstrekt geen nevengedachte paarde; zij had de goede eigenschappen van den jongen man leeren kennen en verborg hem de hooge achting niet die zij voor hem koesterde. Dit was zeker zeer veel, maar Julien verlangde meer; hij beminde Julie op die bescheidene wijze, die liever zwijgt en zich verbergt, maar daardoor des te dieper wortel schiet. Hij had echter weinig grond om te hopen, want hoewel hij met zijn toestand allezins tevreden mogt zijn, was zijn vermogen toch gering in vergelijking met dat van den bankier, en de eerzuchtige plannen van deze omtrent een huwelijk zijner dochter zoo bekend, dat hij niet met een aanzoek voor den dag durfde komen, dat hem ongetwijfeld met zijn patroon in

onmin zou gebragt hebben. Zijne eenigste hoop berustte dus op een gunstig toeval, dat de al te groote ongelijkheid tusschen beider stand eenigermate wegnam.

Julien had zich reeds lang hierover het hoofd gebroken en was eindelijk tot het besluit gekomon, Edmond d'Alouzy te raadplegen, wiens vindingrijke verbeelding hem reeds zoo vele nuttige wenken had gegeven. Hij zocht dezen op en vond hem in gesprek met een koopman uit Brazilie, met wien hij juist de grondslagen van een nieuw ontwerp besprak. Toen zijn voormalige bediende binnenkwam, klopte d'Alouzy vrolijk in de handen en riep:

» Goddank, daar hebben wij den regten man, hij kan ons alle inlichtingen geven, die wij noodig hebben. Kom, mijn waarde Julien," vervolgde hij. zich tot dezen wendende, » gij moet mij helpen, mijn vermogen binnen twee jaren te verdubbelen; gij zult gewis mij uwe medewerking niet weigeren."

Nu verklaarde hij hem de speculatie, die zij voor hadden; zij bestond daarin, dat men bij de grossiers en voornaamste fabrijkanten met een groot rabat de stoffen opkocht, die in Frankrijk uit de mode gekomen waren en die in de havens van Zuid-Amerika weder trachtte te verkoopen. Antonio Lopez, de Braziliaansche koopman stond voor den goeden uitslag borg, en was alleen om deze zaak, waarin hij zelf een zeer aanzienlijk kapitaal wilde steken, naar Parijs gekomen. Hij zocht nu een compagnon, die even goed in Frankrijk bekend was, als hij in Zuid-Amerika, en die even goed wist in te koopen, als hij te verkoopen. d'Alouzy had het voorstel van don Lopez aangenomen; maar deze verlangde inlichtingen over den prijs der goederen, hunne hoedanigheid, den tijd hunner fabrijkaadje, de grondstoffen enz., en d'Alouzy verliet er zich nu op, dat Julien die allen kon geven. Volgaarne nam deze die taak op zich, en liet zich overal door don Lopez vergezellen, ten einde hij des te beter van alles ingelicht zou worden. De gave van waarnemen en leerzucht, die hem eigen waren, hadden hem van lieverlede een schat van kundigheden doen verwerven. Bovendien kende hij Parijs op zijn duimpje en had overal uitstekende correspondenten. Eer eene maand verloopen was, had hij, door zijne eigene nasporingen en die van zijne correspondenten, eene menigte bijzonderheden vernomen, die aan de zaak een geheel ander aanzien gaven. In plaats van zich tot gewone stoffen te bepalen, had hij de speculatie op allerlei modegoederen uitgestrekt, die door de verandering der mode, in waarde ontzettend gedaald waren, en overhandigde thans aan zijn lastgever eene volledige lijst, met opgave der prijzen, van den voorraad, de voorwaarden van betaling en de middelen van transport.

Don Antonio hoorde alles met de koele deftigheid van een Spanjaard aan, betuigde hem zijn dank en wilde juist naar d'Alouzy gaan, om hem de bijzonder gunstige wending mede te deelen, die hunne onderneming genomen had door de ijverige onderzoekingen van Julien. Hij keerde echter weldra terug met een brief, waarin de jonge kapitalist hem meldde, dat bezigheden hem naar Duitschland riepen, en hij dus met leedwezen van de speculatie op Zuid-Amerika moest afzien.

» Hij verliest er een millioen bij," zeide Julien, nadat hij den brief gelezen had.

» Wilt gij die, in zijne plaats, winnen?" vroeg Lopez. » Ik bied u dezelfde voorwaarden aan, die ik aan d'Alouzy heb gedaan."

» Ik?" riep de jonge man verrast; » maar ik zou slechts een zeer klein kapitaal kunnen bijbrengen."

» Daarvoor brengt gij uwe werkzaamheid en overleg aan, en die zijn meer waard," zeide don Lopez. » Wat het geld betreft, dat zal ik wel weten te vinden. Bevalt u mijn voorstel?"

» O ja," zeide Julien, » maar vergeef mij, als ik het niet dadelijk aanneem. Ik moet mij uit mijn geheelen werkkring rukken en dus — hoe aanlokkelijk en voordeelig het voorstel ook zijn moge, moet ik u 24 uren tijd vragen, om mij te beraden."

» Welnu denk er over na," zeide de Braziliaan; » morgen zal ik uw besluit komen vernemen."

Toen don Lopez terugkwam, had Julien zijn besluit genomen en nam den voorslag aan; dienzelfden dag nog, ging hij aan het effenen zijner zaken, om met don Lopez op reis te kunnen gaan. Toen Julie Varnier zijn vertrek vernam, kon zij een uitroep van pijnlijke verrassing niet onderdrukken.

» Gaat gij ons verlaten, mijnheer Julien?" vroeg zij.

» Ja, mejufvrouw, maar slechts om terug te keeren, en hen die belang in mij stellen, meer waardig te zijn;" antwoordde de jonge man met een veel zeggenden blik.

Zij bloosde, maar antwoordde niet en Julien reisde af, zonder haar weergezien te hebben, maar haar aandenken vergezelde hem steeds.

Hoe goed ook de berekeningen van den Braziliaan gemaakt waren, moesten de beide compagnons toch vele teleurstellingen verduren, en waren, bij de onophoudelijke staatkundige onlusten in de Zuid-Amerikaansche republieken, dikwijls aan ernstig gevaar blootgesteld. Een gedeelte hunner goederen werd wederregtelijk in beslag genomen, verscheidene hunner schuldenaars ontkenden hunne vorderingen, en er behoorde evenveel volharding als moed toe, om de gehoopte en eerlijk verdiende winst dezer onderneming te innen. Eindelijk na drie jaren van vermoeijenissen, gevaren, zorg en onrust, keerde Julien naar Europa terug en landde in Havre met een vermogen, dat hij vroeger, zelfs in den droom, als onbereikbaar beschouwd had. Hij had pas zijn bagaadje in het hotel zien brengen en trad weder op de kaai, waar hij stond rond te zien, met dien onverzadelijken blik, waarmede een balling zijn vaderland bij zijne terugkomst beschouwt. Met innige vreugde beschouwde hij het blaauw des hemels, de kleur van het water, het digte groen, de hooge huizen,

verrukt luisterde hij naar de stemmen, die zijn vaderlandsche taal spraken, toen hij plotseling achter zich zijn naam hoorde noemen. Op hetzelfde oogenblik werd hij door twee armen omvat, en toen hij zich snel omkeerde, stond d'Alouzy tegenover hem.

»Hoe drommel komt gij hier? Ik dacht dat gij in Brazilie waart?" riep d'Alouzy, nadat hij den jongen man hartelijk verwelkomd had.

»Ik ben zoo even aangekomen!"

»Wel, dat is toch waarachtig ongelukkig!" riep d'Alouzy met zigtbare ergernis. »Dat ik u, na eene zoo lange scheiding, juist moet ontmoeten op het oogenblik, dat ik op reis moet gaan. Ziet gij, ik sta gereed op de pakketboot te gaan;" hij wees op een reiszak, dien hij in de hand hield. »Ik heb te Londen eene bijeenkomst over eene belangrijke uitvinding; eene geheel nieuwe wijze van verlichting."

»Hoe staat het met uwe bergwerken in Duitschland?" vroeg Julien.

»Ik bid u, herinner mij die niet," viel d'Alouzy hem in de rede, »ik heb daar 400.000 francs bij laten zitten, bijkans mijn geheele vermogen... Ja, ja, mijn vriend, dat is zoo verwonderlijk niet. De tijden zijn sedert uw vertrek zeer slecht geweest," vervolgde Edmond. »Een groot getal van de soliedste huizen zijn gevallen, en van een heb ik gisteren gehoord, dat het op het punt staat — het is het bankiershuis van mijn voormaligen compagnon, van Varnier, dien braven man!"

»Hoe?" riep Julien. »Is Varnier geruineerd?"

»Helaas ja, en door zijne al te groote regtschapenheid," vervolgde d'Alouzy; »toen de andere bankiers borgtogt vroegen, of uitstel van betaling verlangden, wilde Varnier al zijne verpligtingen ten stiptste vervullen. Maar de last was te zwaar en hij is er onder bezweken, of ten minste op het punt van dit te doen."

»Hoe weet gij dat?" vroeg Julien.

»Uit een brief van papa Trudaine aan eenen voormaligen correspondent in Havre, dien ik dezen morgen een bezoek heb gegeven," antwoordde Edmond. »De goede oude man zegt daarin, dat Varnier alles moedig heeft kunnen doorstaan, en dat hij gered zou zijn, zoo hij slechts driemaal honderd duizend francs nog ter beschikking had."

»En heeft hij die niet kunnen vinden?" vroeg Julien.

»Hij heeft ze niet willen vragen, uit vrees, dat hij ze niet zou kunnen teruggeven. Trudaine had uit eigen beweging geschreven, om hulp te vragen, maar zal niets bekomen en Varnier zal, helaas, genoodzaakt zijn, zijne betalingen te schorsen. Dat zal hij niet overleven — ik ken hem."

»Hoe, en zou er niemand zijn, die deze som zou willen wagen, om een zoo braaf man te redden?"

d'Alouzy haalde de schouders op.

»Onder de bankiers en kapitalisten zullen wel weinigen gevonden worden, die driehonderd francs zouden geven om iemand het leven te redden, die er een voetval voor hen om deed," zeide hij, »des te minder zal een hunner iets doen voor iemand, die hem om niets vraagt, en den geldschieter misschien een weigerend antwoord zou geven, want Varnier drijft de kieschheid tot het uiterste. Als hij zelf vreest, dat hij de 300.000 francs niet zal kunnen teruggeven, zal niemand ze hem kunnen opdringen. Ja, had ik mijn vermogen van vroeger nog, dan zou ik hem gaarne helpen, maar ik zou hem dit voorstel zelf in het geheel niet doen, maar zou de som in goede schatkistbiljetten wisselen en aan papa Trudaine zenden, die dan alles wel in orde zou brengen."

Op dit oogenblik luidde de bengel van de stoomboot en herinnerde d'Alouzy, dat hij het gesprek niet langer kon voortzetten; hij drukte den aangekomene nog eens de hand, beloofde hem op te zoeken, zoodra hij te Parijs teruggekomen zou zijn, en spoedde zich naar de boot, waarvan de raderen reeds in beweging kwamen.

De mededeelingen van d'Alouzy, waren bij Julien echter niet in het vergeetboek geraakt; en nog dienzelfden avond zond hij aan den ouden boekhouder van het huis Varnier een aangeteekenden brief, die zonder verdere aanwijzing van den zender, de verlangde 300.000 francs bevatte. — Julien's zaken hielden hem nog een volle week in Havre, toen begaf hij zich naar Parijs, en zijn eerste gang was naar zijn gewezen patroon. Hij vond hem zeer veranderd en neerslagtig, maar kalm. Julie ontving hem minzaam, doch met eenige verlegenheid, en wenschte hem geluk met zijne terugkomst met eene hartelijkheid, die met eene zekere weemoedigheid gepaard ging. Papa Trudaine daarentegen omhelsde zijn voormaligen ondergeschikte regt hartelijk, en moest driemaal zijn bril afwisschen, die nat van zijne tranen was.

»Welnu, hoe gaat het, beste papa, gaat alles goed?" vroeg Julien, die door de aandoening van den ouden man zelf diep geschokt was.

»Ja, ja, alles gaat thans goed, dank zij dien braven zoon!" fluisterde Trudaine.

Julien ontweek opzettelijk eene nadere verklaring, waarin hij zich vreesde te verraden. Hij vroeg den ouden man naar verscheidene oude kennissen en vooral naar alle veranderingen in de koopmanswereld. Er waren vreeselijke schokken en rampen in Julien's afwezigheid voorgevallen; verscheidene oude kantoren waren gevallen; nieuwe waren snel rijk geworden en onder deze een zekere Jozef Paré, die sedert eenigen tijd met Varnier zaken deed, en dien men naar Trudaine's beweren, reeds als de aanstaande compagnon van Varnier beschouwde. Julien, wien deze bijzonderheden slechts weinig belang inboezemden, maakte zoo spoedig hij kon een einde aan het gesprek en verliet den verheugden boekhouder.

Twee dagen later bezocht hij den heer Varnier weder, en bragt tevens eenige Zuid-Amerikaansche zeldzaamheden mede, die hij Julie wilde aanbieden. De volgende dagen herhaalde hij zijne bezoeken, die nu langer en vertrouwelijker werden. Julie Varnier ontving hem even welwillend als

vroeger, maar zonder die onbevangen vrolijkheid, die destijds aan deze bijeenkomsten zoo veel bekoorlijks gegeven had. Vooral scheen zij alle vertrouwelijke mededeelingen van Julien te willen ontwijken en verklaringen van zijn kant zeer te vreezen. Hij wilde eindelijk, door eene vrijmoedige bekentenis, aan alle twijfelingen en onzekerheid een einde maken. Hij verzocht den heer Varnier om een gesprek, en bekende hem zijne liefde voor Julie. De bankier ontstelde:

»Is het u waarlijk ernst? Gij vraagt mij de hand mijner dochter?” zeide hij.

»Ja, ik heb dit eerst gewaagd, nadat ik door eigene inspanning mij een vermogen verworven heb,” antwoordde Julien, en verhaalde nu aan Varnier hoe hem alleen de hoop op de mogelijkheid van een huwelijk met zijne dochter, tot die reis overgehaald, en gedurende zijn verblijf aldaar, zijn moed staande had gehouden. Het gelaat van den bankier werd hoe langer hoe somberder. »Er ligt een waar ongeluk, een vloek op ons!” riep hij en sloeg zich met de vuist voor het voorhoofd.

»Wat meent gij daarmede?” vroeg Julien.

»Gij hadt er mij vroeger niets van gezegd en ik had er niet het minste vermoeden van!” zeide Varnier »en nu — nu is mijne dochter.... met.... Jozef Paré verloofd.”

De jonge man gaf een kreet van wanhoop.

»Ik kon niet langer toeven,” vervolgde de bankier, »het was in alle opzigten eene gepaste partij en het verzekerde mij een compagnon, zonder welken mijne zaken in het vervolg niet gaan konden.... ik heb Julie aan mijnen toestand opgeofferd.”

»En zij heeft toegestemd?”

»Zekerlijk; wel eerst na lang beraad, maar zonder dwang.”

»En als Julie nu, door mijne liefde getroffen hare toestemming terugnam?” vroeg Julien.

»Gij zult haar toch niet willen overhalen haar woord te breken!” viel Varnier hem in de rede. »Zij heeft hare eer als het ware te pand gegeven; de trouwdag is reeds bepaald, en het zou onregtvaardig en laaghartig zijn een gegeven woord, zonder voldoende redenen te breken. Bovendien heeft zij zelf vrijwillig het aanzoek van Paré aangenomen.”

»Neen, neen — niet vrijwillig, maar alleen omdat zij wist, dat dit huwelijk noodig voor u was!” zeide Julien. »Gij zelf hebt erkend, dat zij voor zedelijken dwang gezwicht heeft.”

»En als Julie nu voor de dankbaarheid gezwicht heeft?” riep Varnier levendig, »als dit huwelijk het eenigste middel was, om mijne schuld van dankbaarheid af te doen jegens een man, aan wien wij, het behoud onzer eer te danken hebben?”

»Hoe zal ik dit verstaan?” riep Julien verbaasd.

»Vraag niet verder, ik kan u niet meer zeggen,” antwoordde Varnier neerslagtig.

»Maar ik, ik kan alles verklaren,” riep eene stem achter de deur, en papa Trudaine trad van achter het kamerschut, dat de deur der kamer verborg.

»Hebt gij ons staan beluisteren?” vroeg Varnier misnoegd.

»Eerst zonder dat ik het wilde, want ik kwam u deze papieren brengen, om te teekenen,” zeide de oude boekhouder. »Maar de weinige woorden, die ik hoorde, hebben mij verleid, om ook het overige van het gesprek af te wachten. — De dienst, die onzen patroon bewezen is, kan ik u in twee woorden zeggen,” vervolgde hij, tot Julien gewend. »Wij waren niet in staat al onze verbindtenissen op den laatste der maand na te komen; maar hadden daartoe nog 300.000 francs noodig, zonder welke wij onfeilbaar onze betalingen hadden moeten staken. Reeds hadden wij alle hoop opgegeven, toen ik deze som in schatkistbiljetten met den post ontving....”

»En daar ik niemand dan Paré mijn toestand had blootgelegd,” viel Varnier den ouden man in de rede, »kon ook hij alleen mij die som zenden, gelijk hij mij ook sedert bekend heeft.”

»Als hij dat deed, dan heeft hij gelogen!” riep Trudaine. »Ik wist niets van deze dwaling, en van de snoeverij van Paré, anders zou ik lang gesproken hebben.”

»Weet gij dan van wien mij deze hulp kwam?” riep Varnier.

»Wel zeker,” zeide de oude man, bevende van vreugde. »Ik heb den omslag bewaard, waarin de gelden kwamen, hier hebt gij hem. Ik heb het schrift dadelijk herkend. Het geld kwam van onzen ouden, trouwen vriend Julien. Ik ken zijn schrift nog zeer goed.”

Varnier nam den briefomslag en bezag dien, sloeg toen de oogen op den jongen man, die beschaamd en verlegen voor hem stond met neergeslagen oogen.

»Julien, mijn redder, mijn zoon!” riep hij met tranen in de oogen en sloot hem in zijne armen, terwijl papa Trudaine zijne brillenglazen afveegde.

Julie had uit dankbaarheid den gewaanden redder haars vaders willen huwen. Haar hart behoorde reeds lang aan Julien, en zij dankte den hemel, dat haar een vurig gewenscht geluk ten deel viel, waar zij een offer der kinderliefde meende te moeten brengen. Varnier bragt nog vele jaren in den kring zijner gelukkige kinderen door, en stierf lang nadat door Julien's omzigtigheid, het crediet van zijn huis weder op hechte grondslagen gevestigd was, en het zich in de grootste soliditeit mogt verheugen.

De zaken gingen zoo bloeijend als ooit, toen men op zekeren dag bij Julien den heer Edmond d'Alouzy aandiende, en deze een armoedig gekleed, lijdend, vermagerd man in zijn kabinet zag treden, in wien hij naauwelijks zijn voormaligen patroon herkende. En nogtans was hij het, uitgeput door allerlei lijden, zijn voormaligen beschermer, die met louter half volvoerde plannen zijn geheel vaderlijk erfdeel, uitstekende begaafdheden en twintig van de beste jaren zijns levens verspild had, en thans de voorspraak van Julien verzocht om eenen kleinen post te bekomen, die

hem toch naauwelijks het brood zou kunnen geven.

Julien liet hem niet uitspreken. »Uwe plaats is hier, is aan mijne zijde," riep hij. »Ik laat u niet weder heengaan. Wij zullen een compagnieschap aangaan; gij brengt uwe verbeelding als kapitaal aan, gij zult plannen maken, raad geven...."

»En gij zult u de moeite geven, die uit te voeren," viel d'Alouzy hem in — »Hemel, hoe gelukkig loopt het nog met mij. Het zal dus gaan, zoo als altijd. Zoo lang ik leef, heb ik altijd plannen gemaakt, die een ander uitvoerde. Al mijne plannen zijn door anderen uitgevoerd, die er het voordeel van getrokken hebben, en bij gemis van volharding ben ik een arm nutteloos mensch gebleven, bij meer bekwaamheden dan misschien noodig waren, om mijzelven rijk en geëerd te maken, en om mijn vaderland de grootste diensten te bewijzen.

WAARNEMINGEN VAN EENEN OUDEN TORENWACHTER.

Ja, ja, ik merk het wel, de ouderdom nadert met langzame schreden, en het oog dat eertijds zoo helder en scherp in het rond blikte, begint mat en moede te worden, zoo als het gansche brooze ligchaam, dat niet meer met dezelfde vlugheid van vroeger de trappen op en afstijgt. Het is echter ook heden mijn zestigste geboortedag. De zestigste! men spreekt het zoo ligt uit, ligter nog dan de twintigste; en toch, hoe zwaar wegen niet die lange, lange jaren, welke tusschen de twintig en zestig liggen, en hoe veel is er in die veertig jaren niet gebeurd! Wat hebben mijne oogen niet gezien gedurende dezen tijd? Hoe vele, vele duizende malen ben ik den toren niet op- en afgestegen? Neen, neen, ik mag mij niet beklagen, dat mijne oogen een weinig matter worden, en de beenen niet meer zoo vlug en krachtig zijn. Beiden hebben toch in dien langen tijd hunnen pligt gedaan, en zijn getrouwe dienaren voor mij geweest, de trouwste, waarop de mensch zich beroemen kan, want zij hebben mij nooit verlaten of mij hunne diensten geweigerd.

Juist heden, veertig jaren geleden, was het, dat ik voor de eerste maal de hooge bediening vervulde, van alle uren te blazen en alle kwartieruren naar de vier wereldstreken uit te zien, of beneden op de aarde nog alles in goede orde was, en den gewonen stillen vreedzamen loop vervolgde, of dat eenig onheil naderde, waarvan ik de zorgelooze menschenkinderen beneden kennis moest geven, door luid horengeklank of het aanslaan der dreunende klok. Veertig jaren heb ik dit gedaan, en ofschoon dat een zeer lange tijd is, zou ik echter liegen, indien ik zeide, dat die tijd mij lang gevallen is. Integendeel, die veertig jaren schijnen mij kort toe, en hoe vele genoegens en vreugde heb ik er niet in ondervonden.

Toen ik den post van torenwachter aanvaarden zou, had ik er in den aanvang weinig lust in, en slechts dewijl er een redelijk goed inkomen aan verbonden is, overwon ik mijn tegenzin, en ik moest dien wel overwinnen, want ik was een slecht mensch en een ondankbare zoon geweest, indien ik die aanbieding afgeslagen had. Mijne goede lieve moeder leefde toenmaals nog; ik was haar eenige zoon, en zij bezat buiten mij geen steun of stut, en ik waagde het daarom niet, mij lang te bedenken, toen de heer burgemeester mij dien post aanbood, ofschoon het mij zeer smartte, dat ik mijn eigenlijk beroep opgeven moest, waartoe ik mij met lust en liefde had voorbereid. Ik zou namelijk onderwijzer worden, zoo als mijn brave vader was geweest, die toen echter reeds lang in den schoot der aarde rustte, en mijne moeder keurde niet alleen mijn besluit goed, maar liet mij ook naar het seminarium gaan, en gaf alles, alles weg, wat zij bezat en wat zij bovendien met handenarbeid verdienen kon, waardoor ik vrij ruim leven en alles leeren kon, wat voor mijn toekomstig beroep noodzakelijk was. Ik wist dat toenmaals niet. Ik wist niet, dat mijne moeder zich duizend ontberingen getroostte, om mij te ondersteunen. Doch toen ik mijne studiën op het seminarium volbragt had, en ik, voorzien van goede getuigschriften, huiswaarts keerde, om daar op eene geschikte betrekking te wachten — toen vernam ik wat mijne moeder voor mij gedaan, gearbeid en opgeofferd had. Van dit uur af stelde ik alles in het werk, om eene aanstelling te verkrijgen, liep het eene huis uit, het andere in, want ik ondervond de grievendste pijniging in mijne ziel, bij de gedachte, wat mijne moeder voor mij geweest was. Ik wilde toonen, dat ik ten minste hare opoffering naar waarde wist te schatten, en dat ik geen ongevoelige ondankbare zoon was. Doch waar ik mij wendde, overal werd ik teruggewezen, iedereen had zijne gunstelingen, kortom, ik zag en hoorde genoeg, om in de eerste vier of vijf jaren op geene onderwijzersplaats te rekenen.

Treurig, ternedergeslagen en diep bedroefd liep ik rond, en verzon het eene middel na het andere, om den armoedigen toestand mijner moeder te verbeteren, en haar een zorgeloos leven te verschaffen. Het denkbeeld, thans nog haar zuur verdiend brood te moeten eten, als ledigganger bij haar te zijn, was mij onverdragelijk, en boezemde mij een onverwinnelijken afkeer in, neen, liever wilde ik dagloonerswerk doen, liever zelfs bedelen gaan, dan mijne goede lieve moeder nog langer tot last te wezen.

Terwijl ik dus bezig was, om plannen voor de toekomst te vormen, en het eene plan na het andere mij mislukte, en mijn toestand een regt somber aanzien begon te verkrijgen, ontmoette ik eens den burgemeester.

»Wel, mijn goede Baldriaan," riep hij, »waarom ziet gij zoo weemoedig? Hebt gij nog geene betrekking gevonden?"

»Ach, neen," antwoordde ik, »en God weet, wat daarvan worden moet. Ik heb alle hoop opgegeven."

»Nu, nu; men mag niet zoo spoedig den moed verliezen," beweerde de burgemeester. »Wanneer gij niet zulk een halve geleerde waart, wist ik thans een post voor u, die een genoegzaam inkomen verschaft, maar ik denk, het zal voor u te gering zijn."

»Te gering? Ach, mij is niets te gering, indien ik slechts mijne arme moeder verligting aanbrengen kan," antwoordde ik.

»Nu, in allen geval kan ik u toch den voorslag doen, en handel gij dan, zoo als gij wilt," vervolgde de goedhartige man. »In den vorigen nacht is de torenwachter van Sint Stefanus gestorven. Op dit oogenblik neemt een ander zoo lang den post waar, doch die moet spoedig vervuld worden. Zoo gij er lust in mogt hebben, kunt gij hem bekomen. Tweehonderd daalders inkomen is er aan verbonden. Bedenk er u op, maar niet te lang; morgen, ten laatste, moet ik uw antwoord hebben. God zij met u, mijn goede Baldriaan."

Ik stond als een standbeeld, en zag den burgemeester met verbaasde oogen na. Torenwachter worden! tweehonderd daalders inkomen! dat klonk niet onaardig. Maar alle hoop op eene betere toekomst op te geven, dat kwam mij toch ook wat hard voor. Wat werd er van mijne lievelingskeuze? En bovendien kwam het leven van eenen torenwachter mij ook niet bijzonder aangenaam voor. Dag noch nacht rust — alleen en afgescheiden van de geheele wereld te moeten leven, dat was een last, waarnaar ik ook in geenen deele verlangde. Maar mijne arme moeder? en nu was mijn besluit genomen. Ja, ik wilde torenwachter worden, uit liefde voor haar; uit liefde voor haar mijne schoonste hoop, eenmaal als leeraar der jeugd zegenrijk werkzaam te zijn, voor altijd begraven. De gedachte aan mijne moeder had mijn wil beslist, en nog dienzelfden avond deelde ik haar mijn voornemen mede. Zij was bij mijn narigt blijde en bedroefd tevens, en wij spraken lang, zeer lang over onze toekomst. Het offer der kinderlijke liefde, dat ik haar zoo gaarne bragt, verkwikte haar hart.

»God zegene u, mijn zoon," zeide zij met tranen, terwijl zij mij in hare armen sloot. »God zegene u, en laat het u welgaan in uw nieuw beroep! Dat het u nooit moge berouwen, het aangenomen te hebben."

Om kort te gaan, den volgenden morgen begaf ik mij naar den burgemeester, en gaf mijn besluit te kennen, en ontving eenige uren later mijne aanstelling als torenwachter. Des namiddags moest ik reeds naar den toren, om mijn post te aanvaarden, en den volgenden nacht bragt ik alleen op mijne eenzame hoogte door.

Ik wil wel bekennen, dat mijn nieuwe toestand mij in den eersten tijd niet heel best beviel, en den eersten nacht bragt ik in regt zwaarmoedige overdenkingen door. Zoo verlaten, zoo moederziel alleen kwam ik mijzelven voor; geen levend wezen bevond zich in mijne nabijheid, behalve een nachtuil, die op het dak der kerk zat, en van tijd tot tijd een jammerlijk gehuil aanhief. Het was zoo stil, zoo rustig hierboven. In het eerst klom nog wel het gedruisch van het woelig leven onder mij, het verwarde gebrom en gesuis tot mij op — doch na de tiende ure verstierf het langzamerhand, en slechts de horen van den nachtwacht, die zijne ronde door de straten maakte, verbrak de stilte van den zwijgenden nacht. Op mijnen toren hoorde ik niets, dan de slinger der groote torenklok, die eentoonig en somber zijn afgemeten tiktak hooren liet, en het snorren en het brommen der raderen, wanneer de klokhamer voor de slagen werd opgeheven.

Ik hield het niet lang in mijn kamertje uit, dat, hoewel eng en klein, er toch regt vriendelijk en netjes uitzag. Vrees of schrik ondervond ik wel niet, maar een zeer pijnlijk gevoel van verlatenheid, dat mij aangreep, kon ik niet meester worden, en daarom trad ik naar buiten op den omloop, die zich rondom mijn lieven ouden toren bevindt. Ik leunde met mijne beide armen op de borstwering, en zag nadenkend op de stad neder, wier huizen in donkere groepen zich voor mijne blikken uitbreidden.

Hier en daar schemerde nog een lantaren op de straat of eenig lichtschijnsel achter de vensters. Voor het overige was alles donker, stil en zwijgend rondom. Ik zag naar de rigting, in welke het huisje mijner goede moeder lag, en het kwam mij voor, of ook voor haar venstertje een flaauw lichtje brandde. Het verheugde mij. Ik kon mij nu verbeelden, dat zij nog wakker was, en zij, met gelijke liefde als ik voor haar gevoelde, aan mij dacht.

Langen tijd stond ik zoo op mijne hoogte, peinzende en droomende over mijn verledene, het tegenwoordige en de toekomst, de laatste kwam mij in het eerst zeer treurig en onaangenaam voor, en een bange weemoed perste mij de borst te zamen, wanneer ik er aan dacht, dat ik nu mijn gansch volgend leven eenzaam en ver van de andere menschen op mijne hoogte moest doorbrengen, welke plaats slechts zeldzaam door een menschelijken voetstap betreden werd. Zuchtend hief ik mijne oogen naar den nachtelijken hemel op; maar die blik naar boven gaf plotseling aan mijne gedachten eene andere rigting. In wonderschoone pracht schitterden de sterren boven mij, het kwam mij voor, alsof ik die nog nooit in mijn leven zoo fonkelend en glanzend gezien had, als in dezen nacht. Geene wolk verdonkerde het onmetelijke gewelf des hemels. Als de oogen van God straalden die heerlijke wereldlichten op mij neder, en onwillekeurig wendde zich mijn hart tot Hem, die al deze verbazende, luisterrijke wonderen door zijn magtwoord in het aanzijn riep. Eene dankbaarheid en vreugde mengden zich in mijne overdenkingen, ja, bij dien aanblik naar dat prachtvol sterrendak daalde er zachtkens een zoete vrede in mijne nedergebogene ziel. Mijn geheel aanwezen verhief zich, en ik erlangde mijn ouden moed en sterkte weder, ik gevoelde mij niet meer eenzaam

en verlaten, want de lleer der wereld was mij nabij, en demoedig boog ik mijn hoofd voor zijne majesteit, en van nu af aan was ik met mijn lot verzoend.

En niet alleen met mijn lot verzoend, maar ik begon mijn beroep welhaast zoo lief te krijgen, dat ik het niet gaarne voor een ander had willen verruilen.

Welk eene altijd vlietende bron van nieuwe genietingen werd het mij, zoo hoog boven het gewoel der menschen verheven. Wat zag, bespiedde en bemerkte ik niet veel, wat aan den grooten hoop, die onder mijne voeten wemelde, verborgen bleef. Mijn blik in het verre verschiet zwevende, ontdekte zoo menige daad, die welligt door geen oog meer gezien werd, dan door het mijne, en het alziend oog van God! En ook in mijne onmiddellijke omgeving gebeurde zoo veel, dat mij bezig hield, mij de eenzame uren verkortte en mij tot nadenken over den dikwerf zoo wonderbaren loop der menschelijke lotgevallen aanspoorde. Van mijne hoogte af, welke mij menigen diepen blik in het inwendige der woningen veroorloofde, zag ik den arme rijk en den rijke arm worden, zag ik menige edele, menige slechte daad, die in het verborgen bedreven werd, en geen getuige geloofde te hebben. Ik zag den ligtzinnige en den misdadigen met snelle vaart naar den afgrond tuimelen, de vlijt en regtschapenheid volhardend kampen, en langzamerhand van trap tot trap opstijgen. Ik zag vreugde en lijden, smart en zaligheid in aanhoudende wisseling voorbij mij henen gaan, en alles, alles wat ik zag en ontdekte, diende slechts daartoe, om mij meer en meer den Schepper aller dingen, den Bestuurder van ieders lotgevallen nader en nader te brengen, die alles zoo wonderbaar leidt met eeuwige regtvaardigheid, maar ook met eeuwige goedheid en goddelijke liefde.

Eens kwam ik op den inval, om mijne veelvuldige opmerkingen in een soort van dagboek op te teekenen, en ik zegen nog het uur, toen deze gedachte als een lichtstraal in mijne ziel viel. Niet alleen, dat ik mij door deze bezigheid op eene aangename manier den tijd verkortte, maar ik verkreeg ook daardoor een schat van herinneringen, die mij thans in mijnen ouderdom nog dikwerf verheugt en verkwikt. Wanneer mijn oog die oude, geel gewordene bladeren doorloopt, leeft het verledene frisch en met rijke kleuren voor mijnen geest op, roept dan een lachje op mijne lippen, dan een traan van ontroering in mijne oogen. Ik denk daarbij aan den tijd, waarin ik deze regelen en woorden nederschreef, en de gevoelens, die daarbij mijn hart vervulden. Mijne betrekking werd mij hoe langer hoe dierbaarder, en ik bleef dankbaar en tevreden — ik heb nooit iemand benijd, maar mij veeleer verbeeld, dat menig rijk en voornaam man gaarne met mij zou willen ruilen, indien hij met die ruiling mijne vergenoegdheid en mijn bescheiden geluk, mijne rust en mijn ongestoorden zielenvrede koopen kon want rijkdom alleen brengt geen geluk aan! Heb ik dat niet dikwerf van mijnen toren gezien? Drong mijn oog niet door tot achter vensters en deuren? Mijn ligchamelijk oog wel niet altijd, maar opmerkzaamheid en nadenken scherpte mijnen blik, mijne verbeeldingskracht was levendig en gloeijend, en die verbeeldingskracht gaf vleugelen aan mijne gedachten, scherpte en doorzigt aan mijn verstand en mijnen geest, en zoo bespiedde ik, als met het oog eens zieners, den trotsche en aanzienlijke in zijne binnenkameren, wanneer hij zich verre en zeker van ieder beschouwend oog waande. Daarom verblindt mij de uiterlijke schijn niet meer. Ik laat mij niet misleiden door een lagchend gelaat, dat men aan de wereld vertoont! Ach, zoo velen, die van de wereld benijd worden, die vol praalglans en pracht voor het uiterlijke daarheen leefden, heb ik in het eenzame vertrek in radelooze wanhoop de handen zien wringen en de bitterste tranen zien schreijen. Van mijnen hoogen torentrans dringt mijn oog door tot in de staatsiezaal der rijken en de schamele hut der armen, en daar zie ik den mensch, zoo als hij inderdaad is.

Maar om weder tot mijn dagboek te komen. Ik dacht namelijk, of het wel kwaad zou wezen, wanneer ik eens besloot, om een kort uittreksel van dat dagboek te maken, en iets zamen te stellen van hetgeen ik al zoo zag en waarnam; het kan menigeen tot leering en voorbeeld verstrekken en hem nuttig wezen voor zijn volgend leven. Ja, ik wil dat doen, en wanneer het vriendelijke lezers vindt, zoo zal het mij in mijn hart verheugen, en mijn oud, lief dagboek zal mij nog dierbaarder worden, dan het sedert jaren geweest is.

— —

HET OUDE HUIS.

Wonderlijk! Zoodra ik de laatste woorden geschreven had en bezig was te overleggen, wat ik nu wel het eerste van mijne waarnemingen verhalen zou, en mij de keuze wezenlijk zwaar werd, trad ik buiten mijn torenkamertje op den omloop en liet mijn nadenkend oog in de diepte beneden mij rondwaren, en nu wist ik ook dadelijk wat ik uit mijn dagboek nemen zou; want, daar juist voor mij, lag het oude huis, dat vermolmd gebouw, aan hetwelk zich eene belangrijke herinnering vastknoopt, eene herinnering uit mijne jeugd, liefelijk en zoet, maar ook pijnigend en bedroevend, — eene herinnering vol dweepende droomerijen en bitter harteleed, zoo als slechts de jeugd alleen in al hare frischheid, maar ook in al hare smartvolle diepte gevoelen kan.

Daar staat het oude huis, — maar nog slechts eenige dagen, en dan zal het van de aarde verdwenen zijn; — een nieuw, welligt een luisterrijk, prachtig gebouw zal zich op deze plaats verheffen, en na jaar en dag weet niemand meer van het oude huis, dat vroeger ieder kind den vreemdeling kon aanwijzen. Thans staat het voor afbraak; timmerlieden en metselaars arbeiden daaraan, niet

om te behouden, maar om te vernielen, en reeds straalt de blaauwe hemel door het open dak tot diep naar beneden in de binnenste ruimte, diep in het vroeger zoo vriendelijk en huiselijk vertrek, waar eens Antonia in het hoekkamertje achter bloemen en struiken aan het venster zat, en door de groene bladeren heldere en fonkelende blikken op straat, en — ik ben nu toch oud en mag het wel bekennen — in mijn hart wierp.

Arme Antonia, gij waart slechts te vol vertrouwen! Reeds spoedig zal de plaats uws geluks en van uwe tranen onder de hamerslagen der werklieden verdwenen zijn, en geen getuige meer overig wezen dan eene herinnering, eene laatste, eene eenige herinnering van den ouden torenwachter, die nu ook welhaast onder eenen stillen grafheuvel daar ginds op het kerkhof zal vergeten worden.

Ik weet niet of het andere menschen zoo gaat, maar bij mij verwekt het altijd een smartelijk gevoel, wanneer ik een oud huis, tot welks opbouw zoo vele handen werkzaam waren, nu door even zoo vele handen zie afbreken en omverhalen. De dakpannen, de balken, die het inwendige zoo lang voor stormen, sneeuw en regenvlagen beschut hebben, verdwijnen, de vensters worden uitgebroken; men ziet binnen in het allerheiligste, in de vroeger zindelijke, huiselijke kamer, waar nu het behangsel in flarden nederhangt, waar afgebrokkelde kalk en steen hier en daar verspreid liggen, en groote stofwolken het oog verblinden en het ademhalen belemmeren. Deze ruimten, zoo wild, zoo woest, zoo verschrikkelijk, zoo huiveringwekkend, — hoe huiselijk waren zij vroeger, en hoe veel hebben zij gezien, en hoeveel konden zij spreken van het stille geluk, van zoete vreugd, van heimelijk leed, van jeugdige liefde en langdurige smart, die zij voor de oogen van vreemden bedekten.

Daar naast de half afgebroken haardstede stond eens de leuningstoel van den grootvader, en in den avond, bij het vertrouwelijk lamplicht, verzamelden zich de kinderen om hem heen, en de grootvader verhaalde wonderschoone vertellingen, waarnaar allen opmerkzaam luisterden, totdat de klok van den toren, van mijnen toren, tien ure sloeg, en de moeder herinnerde, dat het tijd was tot slapen, en dat er morgen weder een avond kwam. Dat is nu voorbij — zoo even is de haard onder de slagen van de bijl ineengestort.

In het kamertje daarnevens, digt aan het venster, heb ik dikwijls, dikwijls nog lang na middernacht, het bleeke schijnsel van eene lamp door de kleine glasruiten zien schijnen, en ik zag de schaduw van een man, die ijverig schreef, en schreef en altijd schreef, om het dagelijksch brood voor zich en zijne kinderen te verdienen. Thans rust hij reeds lang in het koele graf, maar voor zijne kinderen heeft zijne vlijt gezegende vruchten gedragen: zij zijn allen welgestelde, aanzienlijke mannen en gelukkige vrouwen geworden. Dáár in het kleine kamertje, waar de moeder de kinderen ter wereld bragt, stierf ook de vader, hoog bejaard, in den kring der zijnen. Ik zag het wel in dien nacht, de lichten brandden helder, en het venster stond open en onvergetelijk is mij de aanblik. Daar lag de brave oude man, naast hem weende de trouwe gade, voor het bed lagen de kinderen weenend op de knieën. Hij zegende allen, — een hemelsch lachje verhelderde zijn gelaat, — toen sloot hij de matte, door het vele nachtwaken verzwakte oogen voor altijd, om het zielenoog aan gene zijde helder en vrolijk op te slaan. Dat was eene smart en een bitter leed, toen men het sterfelijk omhulsel uitdroeg naar den akker des Heeren. Maar de zegen bleef achter; de smart werd zachte weemoed, aangename, zoete herinnering, en de Hemelsche Vader daarboven zorgde voor de arme weezen met vaderlijke goedheid. Op de plaats echter, waar de vader stierf, stortten zoo even door de opene zoldering de pannen van boven naar beneden.

Eene verdieping lager woonde eens een jong echtpaar, lieve, edele lieden. De man was een arts, en hoewel regt bekwaam en geschikt in zijn vak, zoo wist dit echter niemand, daar hij, vreemd in de stad, zich eerst sedert kort had nedergezet, en nog geene patienten had. De lieden leefden zeer stil en ingetogen, en het was gemakkelijk te bemerken, dat zij niet met rijkdommen gezegend waren. Maar zij beminden en hoopten; dat vergoedde menige ontbering. Later echter, toen de eene dag, de eene week, de eene maand na de andere verliep, zonder patienten aan te brengen, toen geen kranke de hulp van den doktor inriep, kwamen er droevige dagen en treurige gezigten. De doctor liep uren lang met gebogen hoofd de kamer op en neder. Zijne vrouw weende heimelijk, toen de doctor eens uitging, om in de vrije lucht adem te halen, en welligt ook, om, ten einde zijne vrouw niet geheel moedeloos te maken, heimelijk zijne zorgen uit te weenen. Ik zag het wel, de nood klom steeds hooger. Menig stuk huisraad verdween uit de kamer, de pendule werd gemist, een paar schoone schilderijen volgden, en eens, tegen den avond, zag ik hoe de vrouw aan den man een étui overreikte, die haar gansche schat van goud en édelgesteenten bevatte. Veel was het niet, maar zeker bevond zich menig stuk daarbij, waaraan haar hart hing, want ik zag de tranen, die over hare bleeke wangen parelden, toen zij die met eene bevende hand overgaf. De man schoof echter de étui ter zijde, wilde die niet aannemen, maar eindelijk — de nood moest wel hoog zijn — nam hij ze toch. Nu ging het weder voor eene poos! Toen kwam er een moeijelijk uur — de vrouw werd moeder! Ik zag het oog des vaders van vreugde fonkelen, als hij het knaapje, zijn kind, op de armen wiegde; maar toen maakte de vreugde weder plaats voor de droefheid, wanneer hij aan de toekomst dacht, die zoo donker en onheilspellend voor hem lag. En treurig en donker waren ook werkelijk de eerste dagen. Zelden week de man van de zijde zijner gade; maar eens zag ik hem toch in de nabijheid van het venster. Hij

verborg het gelaat in de handen, en snikte krampachtig, zoo als de siddering van zijn ligchaam te kennen gaf, en plotseling wierp hij zich op de knieën neder, en hief oogen en handen smeekend ten hemel. Het hart deed mij zeer van aandoening en medelijden. De arme moeder, het zwakke kind, de ongelukkige vader!

Ik had vijf daalders in mijne lade liggen, gespaard geld, dat ik wilde besteden, om mijne moeder te verrassen. Maar hier waren zij noodiger. Spoedig stak ik de kleine som bij mij, wierp nog een haastigen blik van den toren naar beneden, en liep toen ijlings de trappen af. Het oude huis was niet ver van den toren verwijderd. Gelukkig stond het venster open. Haastig legde ik heimelijk de vijf daalders in de vensterbank neder, en wilde juist naar den toren terugkeeren, toen plotseling een bekende, een schoolkameraad van mij, met een bleek gelaat en buiten adem tegen mij aanliep, en mij bijna omverwierp.

»George," riep ik, »wat is het?"

»Mijn hemel, Baldriaan," antwoordde de goede jongen, »de graaf, mijn meester, heeft eene beroerte gekregen, de spoedigste hulp is noodig, en nu is ongelukkig geen doctor te vinden! Ik groet u, ik moet zien, waar ik er een oploop!"

»Halt!" riep ik, en nam George bij den arm; »hier is wat gij zoekt. Vraag slechts in het oude huis naar den doctor — ik wed, dat hij er is."

George vloog heen, en weinige oogenblikken daarna zag ik hem en den doctor met snelle schreden uit het huis komen. Ik dankte God in mijn hart, dat ik op den inval gekomen was, van den toren af te stijgen, en ging nu regt tevreden weder naar boven. Ik had dus twee menschen op eens kunnen helpen. Boven wachtte ik den terugkeer des doctors af. Een uur daarna kwam hij, stralende van blijdschap. Dus moest het bij den graaf een goeden uitslag gehad hebben. Van vreugde gloeijende ijlde hij in huis, waar hij verdween, zonder twijfel om zijne vrouw de gelukkige tijding mede te deelen. Ik hield mijne oogen onophoudelijk op de vensterbank geslagen, waar zich mijne vijf daalders nog bevonden, die de goede doctor in zijne haast nog niet bemerkt had. Eindelijk kwam hij uit de kamer, en naderde het venster. Geluk en zaligheid straalden uit zijne oogen. Wederom bad hij, maar met welk eene geheel andere uitdrukking en zeker met welke andere gevoelens als vroeger. Op eens viel zijn blik op het geld, hij ontstelde, naderde, zag de daalders schuw aan, wierp een haastigen blik door het venster naar buiten, zijn gevoel deed hem bijna de waarheid vermoeden, hij nam eindelijk het geld op, en ijlde weder naar de kamer waar zijne vrouw lag. »Nu zal hij het haar verhalen," dacht ik, geheel gelukkig over mijnen inval, die zulke goede vrucht gedragen had; en zonder dat die menschen daar beneden het wisten, gevoelde ik al hun geluk zoo levendig mede, alsof het mij zelven ten deel gevallen ware.

Met den nood en de zorgen van mijn goeden doctor was het gedaan. Hij deed eene belangrijke kuur aan den graaf, werd beroemd, en zijne praktijk vermeerderde zoo spoedig, dat, voor nog een jaar voorbij was, hij zich paard en rijtuig moest aanschaffen. Thans is hij nog de meest beminde arts in de stad, en zijn zoon, die hij bij zijne komst in de wereld met tranen van vreugde en smart begroette, kan hem reeds als medehelper in zijne bemoeijingen voor de lijdende menschheid bijstaan.

Zou hij het wel ooit gedroomd hebben, dat de oude torenwachter eens den steen tot de wending van zijn lot gelegd heeft? Misschien. Ik heb hem natuurlijk niets daarvan gezegd; ook meldde ik mij niet aan, toen hij later eens eene oproeping in het weekblad deed, waarin hij verzocht, dat de onbekende vriend, welke eens vijf daalders in zijne vensterbank gelegd had, zich bij hem mogt aanmelden, om de betaling zijner schuld met zijne dankbetuiging te willen ontvangen. Waarom zou ik dat gedaan hebben? Het had zoo hoovaardig geschenen. Daarvan niets; maar de goede doctor hield echter zeer veel van mij, en bezocht mij zelfs menigmaal op mijnen toren, om met mij wat te praten. Dat heeft zeker zijn goeden grond gehad en toen naderhand mijne goede moeder ziek werd, en ik hem om zijnen bijstand verzocht, hoe verpleegde hij haar, en wat deed hij alles om haar te behouden en haar lijden te verzachten. En deed hij later niet eens eene toespeling op de daalders?

Ja, ja, zeker heeft George hem toenmaals van onze ontmoeting gesproken, en zoo kan hij de geheele zaak wel bijeengevoegd hebben, ofschoon ik hem nooit iets bekend heb. Waarom zou hij anders zoo vriendschappelijk met mij, oude man, omgaan — hij, de rijke en geleerde doctor, met mij, den armzaligen ouden torenwachter.

Nu, hoe het ook zij, God weet, dat het mij nooit berouwd heeft, toenmaals den toren zoo snel afgeloopen te zijn.

Doch waar dwaal ik heen? Ik wilde van het oude huis en van de arme Antonia verhalen — en ik spreek van den grootvader, van den copyist en van den doctor. Ja, ja, zoo gaat het, wanneer men gewoon is van den hoogen toren zijne gedachten en droomen door de geheele wereld heen en naar alle rigtingen vrij te laten ronddwalen.

Om dan tot Antonia terug te keeren. Het is, wel is waar, eene zeer eenvoudige geschiedenis, zoo als zij, helaas, niet zelden in de wereld voorvalt, maar juist daarom kan zij welligt een jong onervaren hart tot leering verstrekken, om zich voor dergelijke smarten en begoochelingen te bewaren. De arme Antonia, ach, wat was het een lief, bekoorlijk, goed en schoon kind. Ja, schoon, beeldschoon, in dien tijd buiten allen twijfel het schoonste meisje uit de geheele stad, en daarbij zoo zedig, zoo onschuldig, zoo blijmoedig, zoo argeloos, tot.... ja, tot.... Dat was een treurige tijd voor mij.

Thans nog kan ik mij Antonia's gestalte, haar zacht vriendelijk gelaat, zoo juist, zoo levendig

voorstellen, als of ik haar gisteren eerst gezien had. Dáár, in dat hoekkamertje plagt zij te zitten, wanneer ik het oude huis voorbijging, en ik wil het nu wel bekennen, dat ik het huis zeer dikwijls voorbijging, toen ik nog op het seminarium was, en de vakantie tehuis bij mijne moeder doorbragt, en dat ik dan allerlei schoone, heerlijke droombeelden had, van eene zalige toekomst, van eene plaats als onderwijzer, van eene school met eenen aardigen tuin, en van eene lieve vrouw, die in huis bezig was, en des avonds met mij in den tuin zat onder het groene loof van den vlierboom en de kamperfoelie. Droombeelden, ach, zoo zoet en zalig, dat zelfs thans bij de bloote herinnering daarvan, mijn oud hart nog warm wordt en begint te kloppen, als of niet de sneeuw van zestig winters reeds op mijnen schedel rustte! Dáár zat zij, in den hoek van het vertrek, welks posten thans onder de vernielende slagen des bijls dreunen; zij zat daar achter de ronde, in lood gezette glasruiten, of aan het geopend venster achter anjelieren en rozenstruiken. Zij zelve de schoonste roos, die alle anderen in bloei en geur overtrof. Daar zat zij, reeds in den vroegen morgen, met eenigen arbeid bezig, en slechts nu en dan eenen blik op de straat en ook op mij, den armen seminarist werpende, die haar zoo hartelijk en met al de kracht en innigheid mijner ziel beminde, hoewel zij daarvan waarschijnlijk geen vermoeden had. Het oude huis lag zoo digt bij de woning van mijnen vader, wij hadden van kindsbeen af met elkander gespeeld, en waren altijd goede vrienden geweest, en dan denkt men zelden aan meer. Dat nu bij mij uit vriendschap liefde ontstaan was, kon zij toch ook niet weten, want ik had niet den moed het haar te zeggen, of slechts te laten bemerken.

Daar zat zij op den plek, waar thans de stof in wolken rondwaart, het lieve gezigt op haren arbeid nedergebogen, en tegenover haar de strenge moeder, welke iederen blik van haar schoon oog bewaakte. Zij had gelijk, want, het valt mij zwaar te zeggen, en het moet toch gezegd worden, bij al hare aanvalligheid en beminnelijkheid, was Antonia toch ligtzinnig en gedachteloos; dat bewees naderhand de geschiedenis met dien slechten persoon maar al te zeer; en evenwel, wanneer men alles bedenkt, zoo was zij toch ook weder zeer te verontschuldigen, en in ieder geval heeft zij zwaar genoeg voor hare ligtzinnigheid moeten boeten.

Welnu, ik beminde haar met mijne geheele ziel; haar blozend gelaat, zoo bevallig en liefelijk, hare glanzende, donkerbruine lokken, hare diepe, drijvende oogen, haar schoone mond bekoorden mij, en hoewel ik mij zelven niet verbergen kon, dat zij mijne gevoelens niet gansch en al deelde en beantwoordde, zoo beminde ik haar echter, en veelligt juist daarom met nog inniger hartelijkheid. Liefde is geluk, zegt men altijd, maar ik, ik heb waarlijk meer kommer en smart dan vreugde van mijne liefde gehad; vooral later, wij zullen daarvan nog spreken.

Toen ik bij mijne moeder huiswaarts keerde, hoopte ik nog. Ik hoopte eene aanstelling als onderwijzer te bekomen, en met deze hoop vervloog, zoo als gezegd is, eene andere, nog zoetere, de hoop, om Antonia daar eens, als mijne vrouw, te kunnen binnen voeren. Het was een belagchelijk droombeeld van mij, want Antonia telde naauwelijks een jaar minder dan ik, en had nooit anders dan met gevoelens der vriendschap aan mij gedacht.

Evenwel, toen ik later den toestand mijner moeder leerde kennen, en den post van torenwachter aannam, was de gedachte aan Antonia, van wie ik nu voor altijd afzien moest, een wrange druppel in den buitendien reeds bitteren beker mijns lijdens, die des te dieper in mijn hart brandde, dewijl ik die voor de oogen mijner moeder moest verbergen. Zij mogt niet vermoeden, hoe ongelukkig ik mij gevoelde, en dat ik nog meer te betreuren en te beweenen had, dan de vernietigde hoop op het lang begeerde beroep. Met mijne aanstelling als torenwachter moest ik iedere andere hoop laten varen; op de eenzame hoogte van mijnen toren, moest ik eenzaam blijven. Niets en niemand kon mij daarheen volgen, dan de herinnering, dan mijne droomen en mijn onbevredigd verlangen.

Dat was treurig, echter overwon ik langzamerhand de smart. De stormen van mijne borst bedaarden langzamerhand, en ik ondervond een zachten vrede bij den blik op de ronde hoekvensters van het oude huis, achter welke Antonia, in stille huisselijke bedrijvigheid zich bewoog. Somwijlen ving ik eene schaduw van hare lieve, en beminde gestalte op. Somwijlen zag ik, hoe zij haar hoofd achter de bloemstruiken ophief; somwijlen rigtte zij zelfs den blik naar de hoogte van mijnen toren, niet naar mij, maar naar de wijzerplaat, om te zien hoe ver de wijzer reeds was voortgegaan. Aan mij dacht zij daarbij niet. En waarom zou zij ook? En hoe was het mij? Ik had geene hoop meer, maar gevoelde mij als den ridder van Toggenburg. Ik

Zat te staren op de muren,
Op haar vensterglas,
Vele trage kruipende uren,
Tot het open was;

en gevoelde mij dan zalig.

Ja, wanneer men jong is, hoe vele dwaasheden begaat men dan in gedachtelooze dweeperij. Maar waarlijk, te midden van al deze dwaasheden gevoelt men zich zoo onbeschrijfelijk gelukkig; en gelukkig was ik zeker in dien tijd, in weerwil ik mij telkens in het hoofd bragt, dat ik een der beklagenswaardigste menschen op aarde was.

Dit ging eenen geruimen tijd zoo voort. Mijne dweepende liefde werd niet minder, maar zij veroorzaakte mij geen kommer meer, totdat plotseling de ijverzucht alle naauwelijks bedaarde stormen van mijn hart weder in beweging bragt.

Op eenen zachten, liefelijken zomernacht was het weder zoo warm en schoon, dat ik mij niet van

het plat mijns torens kon verwijderen. Ik zat op de borstwering, zag nu eens peinzend opwaarts naar den sterrenhemel, dan weder in de diepte neder, en gaf aan den stroom mijner gedachten en gevoelens onwillekeurig den vrijen loop. Zoo werd het middernacht. De straten waren geheel stil geworden; de horens van de nachtwachts welke het twaalfde uur geroepen hadden, verstomd. Alles rustte of scheen te rusten, en ik was juist voornemens mijne plaats te verlaten, en mijn eenzaam leger op te zoeken, toen ik door de verwijderde toonen eens citers, die zacht maar liefelijk tot mij opstegen, nog aan mijne plaats geboeid bleef. De citerspeler kwam nader, altijd nader, tot hij aan den hoek van het oude huis bleef staan. Hier speelde hij niet alleen, maar zong ook met eene zachte stem een teeder minnelied. Zoo rustig en doodstil was de nacht, dat ik op mijne hoogte niet slechts de toonen hoorde, maar zelfs duidelijk eenige woorden kon verstaan. Zoet en smeltend klonk het lied door de zachte liefelijke nachtlucht, en ik luisterde daar naar met verrukking. Ach, nog vermoedde ik niet, hoe verderfelijk deze toonen voor de arme Antonia werden, vermoedde niet, welken smartelijken naklank zij voor mij zouden achterlaten; vermoedde niet, dat deze zoete vleijende woorden haar golden, die ik zoo innig vurig en zuiver beminde, toen plotseling eenig gedruisch, dat mijn hart deed beven, mij verschrikkelijk uit mijne zoete mijmering deed ontwaken. Een venster werd geopend! Vlak daaronder stond de zanger! Mijn hemel, kon het Antonia's venster, kon zij het zijn, wie die smeltende serenade gold? Onmogelijk!

En toch, in het oude huis woonde geen ander jong meisje dan Antonia. Mijne ademhaling werd moeijelijk, al mijn bloed drong zich naar mijn hart, mijn voorhoofd brandde. Kon het Antonia zijn, die het venster geopend had? Ik boog mij ver over de borstwering, zocht met mijne oogen door de duisternis te dringen om de schaduwachtige gestalten te onderkennen; onmogelijk, de nacht was te donker.

Thans verstomde de zanger, de citer zweeg, ik hoorde een zacht gefluister. Was het de suizende nachtwind, of waren het gesmoorde stemmen? O, Hemel, deze toon, deze stem kende ik! Het was Antonia, Antonia zelve, die zoete woorden met eenen man, met een geliefde wisselde! want waarom anders dat geheimzinnige, de nacht, de gesmoorde toonen, die niemand vernam buiten mij? Antonia, o hemel, beminde, maar beminde onwaardig, want zij misleidde, zij bedroog hare moeder.

Welke kwelling met deze ontdekking in mijn hart sloop, zou ik met geene woorden kunnen malen! Geene ijverzucht alleen, maar ook angst, vrees, bezorgdheid, om het arme ligtzinnige meisje folterden mij. Hare moeder was zoo streng, wanneer zij vermoedde, vernam, wat ik toevallig ontdekt had, — welke gevolgen kon dat voor Antonia hebben! Hoe haatte ik dien persoon, die mij zulke martelingen bereidde, die mij niet slechts Antonia's hart ontstal, maar de ongelukkige ook ontwijfelbaar in het verderf stortte! Wat zou ik doen? Hoe haar te waarschuwen, te redden, het ongeluk van haar, och, nog altijd zoo vurig bemind hoofd af te wenden? Ik wist geen raad, geene hulp, ik was als verdoofd, mijne gedachten verward; en ik kwam eerst weder tot mij zelven, toen het geluid van het digtslaand venster klonk, en dadelijk daarop zich snel verwijderende schreden deden hooren. De zamenkomst was dus geëindigd, — ik ademde weder vrijer.

Hoe ik het overige van den nacht doorbragt, weet ik naauwelijks meer. Zeker ellendig genoeg, zoo als het bleeke en betrokken gezigt deed zien, dat mij des morgens als een spooksel uit den spiegel terugkaatste. Nog altijd wist ik niet, wat ik doen zou. IJverzucht en haat, tegen den gelukkigen medeminnaar, dreven mij aan, om af te stijgen, en Antonia's moeder alles te ontdekken. Angst en bezorgdheid, voor Antonia, hielden mij echter terug, want ik vreesde in waarheid, dat de moeder het arme meisje niet slechts uit het huis, maar ook uit haar hart zou verstooten. En wat dan? Dan was toch de ongelukkige reddeloos verloren, en aan de ellende prijs gegeven! Neen, dat kon niet gaan; ik kon geen verrader van haar worden, die ik zoo lang heimelijk, maar toch zoo innig bemind had.

Maar als eene lichtstraal schoot deze gedachte mij door de ziel: Was het niet mogelijk, dat ik mij vergiste? Konden niet geheel andere betrekkingen, eene andere verstandhouding tusschen den vreemdeling en Antonia plaats vinden? Had ik niet welligt geheel onregtvaardig Antonia van ligtzinnigheid beschuldigd?

Altijd was het mogelijk, en ik besloot derhalve om het zeker te weten, den volgenden nacht weder te waken, weder te hooren, te bespieden en te luisteren, en had ik de waarheid uitgevorscht, dan rustig en bedaard te overleggen, welke stappen ik tot redding van Antonia zou kunnen doen. Dit nam ik mij voor, en het besluit gaf mij, zoo al niet de rust, dan toch eenige bedachtzaamheid weder.

De nacht kwam; ik hoorde — ach! ik had mij niet bedrogen, — weder de citer, weder het zachte gezang, het openen van het venster, en Antonia's stem. Mijn ongeluk was dus beslist, maar niet minder ook het ongeluk van Antonia; want welk geluk kon uit eene heimelijke, buiten weten der moeder begonnen, liefdesbetrekking voor het arme meisje voortspruiten! Troosteloos zocht ik mijn leger; en waakte onrustig den nacht door.

Den volgenden morgen had ik mijn besluit genomen. Ik wilde afstijgen, met Antonia zelve spreken, haar zeggen, dat ik alles wist, haar waarschuwen, en eindelijk haar met hare moeder dreigen, wanneer zij niet zonder aarzelen iedere verstandhouding met den zanger afbrak.

Ik ging. Door een gelukkig toeval vond ik Antonia in den huiskamer alleen. Zij verschrikte merkbaar, toen zij mij aanzag, want ik moet er zekerlijk zeer bleek en lijdend uitgezien hebben.

Zij vloog mij te gemoet, en mij ontroerd de beide handen toereikende, riep zij:

»Baldriaan, mijn hemel, wat scheelt u? u is gewis een ongeluk overkomen....”

»Ja, wel een ongeluk, Antonia, en een groot onheil is het, gij misleidt uwe moeder,” antwoordde ik.

Doodsbleek werd het arme meisje, en sloeg eenen wilden schuwen blik om zich heen, als of de dreigende gestalte harer moeder reeds wrekend digt achter haar stond.

»Ach, mijn hemel, van waar weet gij, Baldriaan?” stamelde zij, terwijl zij met eene krampachtige heftigheid mijne hand greep.

»Dus waar, werkelijk waar,” zuchtte ik, want mijne laatste hoop, dat ik mij had kunnen vergissen, vervloog met Antonia's antwoord. »En thans, Antonia, zeg mij wie is die persoon? Zeg mij hoe hij heet! Zeg mij alles, wanneer gij niet wilt, dat ik met uwe moeder spreke.”

»Om Godswil niet, lieve, lieve Baldriaan,” riep zij, en brak handenwringend in eenen stroom van tranen los. »Mijne moeder.... gij kent haar niet. Zij zou mij vloeken, en uit het huis verstooten. Neen, neen, eerder zult gij alles weten. Gij zijt mijn vriend, gij zult mij niet verraden.”

Nu verhaalde zij. Haar geliefde heette Theobald, en was een operazanger. Antonia had hem op het tooneel gezien, en een ongelukkig toeval hen meer malen op eenzame wandelwegen bijeengebragt. Hij was ervaren in de kunst om te bedriegen, Antonia was bevallig, en meer koket dan zij had moeten zijn. Zij werd op hem verliefd. Theobald zwoer haar, dat hij haar aanbad, en het arme kind geloofde hem. Op de toevallige zamenkomsten volgden afgesprokene, en Antonia werd steeds dieper in de strikken des verleiders verward. Met tranen beleed zij, dat zij de gedachte niet kon verdragen, zich van hem te scheiden.

»Maar wat zal daarvan worden,” zeide ik. »Nu noch immer zal uwe moeder toestaan, dat gij u aan een komediant wegwerpt. Gij weet wel, zij houdt alle tooneelspelers voor liederlijk volk, en ten opzigte van Theobald heeft zij gelijk. Hij is een slecht, nietswaardig mensch.”

»Neen, o neen!” zeide zij, en hief smeekende hare handen naar mij op; »hij is goed, en bemint mij zoo zeer.”

»Ja, tot dat hij u in ellende zal gestort hebben,” antwoordde ik haar met bittere hardheid. »Ziet gij dan niet, dat de ellendeling slechts zijn spel met u drijft? Is het niet eene laagheid, om, buiten weten der moeder, een jong meisje tot eenen heimelijken liefdeshandel te verlokken? Wanneer hij eerlijke oogmerken had, zou hij openlijk voor uwe moeder verschijnen, en om uwe hand aanhouden. Hij bewijst derhalve duidelijk, dat hij slechts uw ongeluk, en niet uw geluk en uwe vrede wil. Hij bemint u niet, Antonia! Hij speelt met u, en het einde van het spel kan slechts ellende voor u zijn.”

»Neen, neen, hij bemint mij van harte, zoo als ik hem,” zeide zij.

»En, wanneer hij u al beminde, dat ik echter niet geloof, en ook nooit gelooven zal, zoo is en brengt liefde in het geheim, liefde zonder de zegen eener moeder, voor een regtschapen burgermeisje, niets anders dan ellende en vloek aan. En aan deze ellende, aan dezen vloek wil ik u ontrukken. Beloof mij, Antonia, om elken omgang met den bedrieger af te breken, hem geene toenadering meer te vergunnen, hem standvastig van u te wijzen, en — ik zal zwijgen; geen woord van mijne ongelukkige ontdekking aan uwe moeder zeggen; — zoo niet, dan wacht ik haar hier af, en zij verneemt alles. Beslis thans. Gij kent mij te goed, dan dat ik mijn besluit zou veranderen.”

Hoe zij tegenstreefde, hoe zij weende, hoe zij zuchtte, en de bleeke handen wrong, zij bragt mij niet aan het wankelen. Zij boog mijn wil niet, ofschoon mij het hart bloedde bij haren zwaren strijd. Ja, wanneer men bemint en bemind wordt, of ten minste zich bemind gelooft, dan valt het zwaar het hart tot zwijgen te brengen en de liefde uit te rukken. Maar beter is het toch altijd smarten te lijden dan gewetensknagingen te verduren; beter het hart te breken, dan zich aan God en menschen te bezondigen. Ik stelde haar alles voor; de gevolgen, die hare ongelukkige liefde hebben moest; de jammer en toorn van hare moeder, wier geheele geluk zij vernietigen zou — ik bad, ik smeekte, ik waarschuwde, ik dreigde, en eindelijk, eindelijk gaf zij toch toe, al was het ook met snikken en weenen — eindelijk beloofde zij mij, met hart en mond, aan mijne beden en waarschuwingen gehoor te geven, en Theobald niet weder te zien. Zij wilde hem schrijven, dat alles voor altijd tusschen hen voorbij zou zijn, wilde geheel en beslissend met hem breken, wilde iedere toenadering stellig en standvastig afwijzen. Daarop gaf zij mij haar woord, en nu verliet ik haar gerust gesteld, verliet haar, in de zekere hoop, dat zij, zoo niet uit overtuiging, dan toch uit vrees voor de strenge moeder, de gevaarlijke betrekking afbreken zou.

Evenwel besloot ik op mijne hoede te zijn, en Antonia ten minste in den eersten tijd, zorgvuldig na te gaan. Wanneer ik ook al vertrouwde, dat zij den wil had goed te handelen, zoo wist ik toch niet, of zij kracht en standvastigheid genoeg zou bezitten, om aan den drang van haar hart en dat van haren geliefde wederstand te bieden. Een meisjeshart is toch zoo zwak, wanneer het niet eene inwendige, gezonde en vaste kern van godsvrucht en zedigheid in zich besluit. Ik was niet ten vollen overtuigd, dat ik de ligtzinnigheid van Antonia geheel gebreideld had. Zij behoefde welligt nog een raadsman en hoeder, om niet te wankelen en te struikelen, en deze raadsman en hoeder wilde ik zijn. Ik wilde voor haar waken als een broeder, en haar niet uit het oog verliezen.

Dat deed ik. Mijne opmerkzaamheid bleef steeds op het oude huis gerigt, mijne oogen werden niet moede te waken. Maar ik vond geene reden, om aan de standvastigheid van het meisje te twijfe-

len. Theobald kwam nog drie of vier malen laat in den nacht. Zijn citer klonk, zijne vleijende liederen lokten — maar Antonia's venster bleef gesloten, zij gaf geen antwoord, geen teeken, en de verleider moest, na vergeefs aanhouden, zich verwijderen. De laatste maal deed hij het met eenen zwaren vloek.

»Vloek maar," dacht ik bij mijzelven op mijnen hoogen toren. »Uw vloek zal het hoofd niet schaden, waarop de zegen van God en van eene moeder rust."

Ik gevoelde mij zoo gelukkig, ik dankte God zoo innig voor de redding van het arme meisje. Meermalen bezocht ik haar, om in hare oogen te lezen, of zij de ongelukkige hartstogt overwonnen had, en altijd kwam zij mij met een open gelaat en een lagchenden mond te gemoet. Een weinig bleek was zij wel; maar de bleeke rozen zullen wel weder rood worden, dacht ik, wanneer de tijd haar eerst vergetelheid geleerd, en verzachtenden balsem in haar hart gedroppeld heeft. De tijd, de tijd! Die is en blijft toch de beste arts, wanneer het er op aankomt, het lijden des harten en de wonden der ziel te genezen.

Zoo was, zoo bleef het. Ik zag en hoorde niets meer van Theobald; ik geloofde hem vergeten, en dacht naauwelijks meer aan hem. Maar schrikkelijk moest ik aan dien nietswaardigen knaap herinnerd worden.

Op eenen morgen liep ik de stad in, om mijne goede moeder te bezoeken, doch ging eerst naar het oude huis. Ik klopte — niemand antwoordde, niemand riep: binnen! Ik klopte nog eens, in de hoop van de zilveren stem van Antonia te hooren, — maar alles bleef stil, als te voren. Een verbazende en zeldzame angst overviel mij — snel opende ik de deur; doch vond niemand in de kamer, dan Antonia's moeder. Haar uitzigt verschrikte mij. Zij zat op hare gewone plaats in den armstoel, maar hare anders onvermoeide handen rustten, hare grijze haren vielen ordeloos over haar bleek voorhoofd, zij staarde op een brief, die voor haar op tafel lag. Zij zag mij niet, zij hoorde mij niet, zij zag niet eenmaal op, toen mij in den eersten schrik de deur uit de hand gleed en krakend achter mij toeviel.

»Buurvrouw," riep ik, en trad nader. »Wat is het? wat scheelt u?"

Geen antwoord. Stom en strak, als een steenen beeld staarde zij op den brief. Ik greep hare hand.

»Wat scheelt u? En waar is Antonia?" vroeg ik.

Thans blikte zij mij aan — maar zoo verwilderd, zoo uiterst verward en strak, dat ik nog nooit zulk eenen blik gezien had, en ijskoud stolde mij het bloed in de aderen.

»Zijt gij het, Balder?" zeide zij met krampachtig bleeke lippen, en op eenen toon, zoo dof, zoo hol, dat het mij eene huivering door de leden joeg. »De meid is doorgegaan met een liederlijken komediant. — Daar staat het geschreven. — Veel geluk en mijn vloek op reis! — Loop maar tot aan het einde der wereld, de vloek treft u toch!"

Mijne knieën knikten onder mij; ik moest mij aan de leuning van den stoel vasthouden, om niet neder te vallen.

»Antonia!" riep ik.

»Ja," zeide zij op den vorigen toon, die mij door merg en been drong, »de meid is doorgegaan met een liederlijken komediant. — Veel geluk en mijn vloek mede op den weg!"

Ik nam den brief, ik rukte hem de moeder uit de hand, en las hem met verwilderde oogen en brandende hersenen. Daar stond het:

»Moeder, lieve moeder! Mijne liefde is sterker dan mijne vrees. Ik kan niet leven zonder Theobald. Vloek mij niet, moeder, vloek mij niet. Gods zegen ruste op uw hoofd."

Dus weg — weg met den schurk, voor wien ik haar gewaarschuwd had. Hare moeder bedrogen; mij bedrogen, met mijne waakzaamheid gespot, mijne broederlijke voorzorg misleid — en toch, toch in ellende, in smaad, in schande zich blindelings in een onvermijdelijk verderf ternedergestort. Het overmeesterde mij met geweld — ik zonk op een stoel neder, verborg mijn gelaat in de handen, boog mij op de tafel neder en weende bitter. Ach, zulk een jammer had het oude huis zeker nog niet gezien.

Maar wat kon het weenen en snikken baten? Ik rigtte mij op en dacht eenigzins na.

»Ik volg haar, moeder," zeide ik. »Ik ruk haar van de zijde des lagen verleiders, en breng haar bij u terug."

»Neen, Balder, gij blijft," sprak de moeder met ijskoude gestrengheid. »Zij is mijn kind niet meer, nooit wil ik haar wederzien. Laat haar loopen. Veel geluk en mijn vloek mede op den weg! De vloek treft haar toch, de vloek is zeker, zoo zeker als onze schande. Weg met haar."

Ik wierp mij aan hare voeten, ik bad, ik smeekte, weende om erbarming. Zij hoorde mij rustig aan. Geen traan kwam er in haar strak, brandend oog, hare trekken bleven onbewegelijk, haar mond vertrok zich niet. Zij zat daar als een steenen beeld. De innige jammer, de groote ellende hadden haar verstijfd, en ieder ander gevoel, dan dat van schande, van smaad, van verachting, in haar verstikt. Welk een slag voor haar moederhart! Bedrogen door haar eenig kind, dat zij, in weerwil van haar streng en somwijlen ook zeer ruw uiterlijk, toch boven alles lief had. En deze aangebedene dochter doorgegaan met een liederlijken komediant! Antonia, zij, die zoo zedige, in de strengste beginselen der deugd, in ingetogenheid en huiselijkheid opgevoede dochter. Deze slag had het hart van hare moeder verbrijzeld, en, met het hart, ook de liefde in het hart. Lang, langen tijd kon er verloopen, voor het hart weder genas, voor de kiem der liefde daarin weder opwies. En veelligt genas het ook nooit weder. Zou

de kiem der liefde ooit weder ontspruiten? Wie kon het weten? Welk een jammer, welk eene smart, welk een bitter zwaar harteleed, en dat alles om eene kortstondige bedwelming der liefde. O, wanneer Antonia dat vroeger bedacht had! Ik vond geene woorden meer, om de gebogene, verslagene, ongelukkige moeder uit de diepte van haar leed weder op te rigten. Mij bloedde zelf het hart, ik had zelf troost, dubbelen troost noodig, want mijn geweten beschuldigde mij, en riep mij toe: »Dat hadt gij kunnen verhoeden, wanneer gij te regter tijd gesproken hadt."

Ik kon het bij de arme moeder niet langer uithouden, ik deed nog eene laatste poging, om haar uit haren gevoelloozen staat op te wekken, en mij de toestemming te geven, om het spoor van hare dochter te volgen, en de ongelukkige terug te brengen — maar ijskoud verbood zij mij iederen stap daartoe te doen, en zond het arme meisje altijd weder haren vloek achterna. Ik kon het niet meer aanhooren; ik waggelde uit deze verlatene woning en vlugtte naar mijne moeder, om haar alles mede te deelen en aan haar hart troost en rust te zoeken. De goede moeder deed haar best, zij troostte mij en bragt mij tot rust, zoo veel zij kon, maar geheel kon zij den angst in mijne borst niet wegnemen; het verwijt knaagde voort, dat ik al het ongeluk had kunnen verhoeden, wanneer ik minder ligtgeloovig en minder goed van vertrouwen geweest was. Nog in lateren tijd, nog menige maand daarna gevoelde ik altijd nog een steek in het hart, wanneer ik op het oude huis nederzag, en in plaats van Antonia's gelokte kopje, het grijze hoofd van hare treurende moeder aan het venster aanschouwde. Ik had het wel goed gemeend, maar met iets goed te meenen is nog niets uitgerigt. Goed handelen ware beter geweest en mijn geweten zeide mij altijd, en zegt mij heden nog, dat, toen ik den liefdehandel ontdekte, ik met Antonia's moeder had moeten spreken. Dan ware zeker alles anders gegaan. Nu had ik het verzuimd, en het ongeluk was geschied.

Een jaar, twee jaar verliepen. Maar wilde God, dat wij de arme Antonia zouden vergeten? Neen, neen, hare moeder niet en ik ook niet. Integendeel, ieder dag, ieder uur hielden mijne gedachten zich met haar bezig. Ik beminde het ongelukkige kind nog immer, al ware het ook met eene andere liefde als vroeger, met ware vriendschap en broederliefde. En hare moeder — ach, ik moest het niet gezien hebben, hoe na de eerste hevige smart het moederhart allengs zich weder opende; moest het niet gezien hebben, wanneer ik nog laat des avonds de ronde om mijn toren deed, hoe zij nu en dan stil, bleek en treurig aan het venster zat, tegenover de plaats, waar in gelukkiger tijden Antonia gezeten had; hoe zij onafgewende blikken op den ledigen stoel sloeg, en hoe haar dan, welligt zonder dat zij het wist, de tranen over de uitgeteerde wangen nederstroomden. Ik moest niet gezien hebben, hoe zij menigmaal in eene wilde uitbarsting van smart het kleine silhouet van Antonia van den wand nam en het niet ophield te kussen; hoe zij geheele uren lang onbewegelijk daarover zat heengebogen, en niets zag, dan het beeld der ongelukkige dochter. Ik moest niet gezien hebben, hoe zij het geringste aandenken van haar dikwijls aan de bleeke lippen drukte, haren vingerhoed, haar breiwerk, somtijds slechts een lint, dat in het naaikistje lag. Ja, eene moeder! een moederhart is zulk eene onuitputtelijke bron vol liefde, dat slechts de stroomen der Goddelijke liefde rijker en onuitputtelijker zijn kunnen. Dit heb ik ook van mijne eigene moeder ondervonden.

Uiterlijk bemerkte men ook echter aan Antonia's moeder niets, en voor de menschen, even als voor mij, bleef zij zoo het scheen ontoegankelijk voor ieder teeder gevoel. Niemand durfde haar aan de ongelukkige Antonia herinneren, niemand ook slechts haar naam noemen. Zij legde ieder dadelijk het stilzwijgen op, en dat met zulk eene onverbiddelijke beslotenheid, met zulk eene ijskoude gestrengheid, dat ieder door dit uiterlijk aanzien misleid werd. Slechts ik niet, ik, die van den hoogen toren meer zag dan alle anderen. Mij misleidde zij niet, maar ik wachtte mij wel, te laten bemerken, hoe goed ik in haar hart gelezen had. Zij zou dan nog voorzigtiger en meer gesloten geworden zijn, ik zou niets meer gezien hebben — en toch verheugde ik mij over den aanblik van de in het hart der moeder allengs wederkeerende liefde.

Zoo vlood de tijd heen, men had Antonia vergeten; slechts de moeder en ik vergaten haar niet. Wederom kwam de herfst, dit liefelijke, weemoedige tijdperk, waarin de schoone natuur van God nog eenmaal haren rijksten en heerlijksten tooi aanneemt, om daarna in het ijzige graf van den winter weg te zinken. Deze herfstnachten, hoe verwonderlijk schoon zijn zij. In de zuivere lucht fonkelen de sterren eens zoo helder, en het oog gelooft in onbekende diepten door te dringen. Menig uur in zulke nachten bragt ik, in mijnen pels gewikkeld, op het open plat van mijn toren door, en staarde opwaarts in de fonkelende diepten des hemels, waar ster aan ster, tot in het eindelooze zich tot een kostbaren diamanten kroon voor de Godheid vereenigt. En zoo zat ik ook in een stillen, heerlijken nacht, en zag en droomde, terwijl de maan in stille schoonheid langs hare lichtende baan aan den hemel voortwandelde, en zoo verdiept was ik in mijn peinzen en denken, dat het eene kwartier na het andere sloeg, zonder mij uit mijne mijmeringen op te wekken. Het middernachtsuur kwam; ik zat nog op het plat. Thans echter deed eene gure windvlaag mij ontwaken — ik stond op, wierp een laatsten blik over de borstwering in de diepte neder, en — kromp van schrik onwillekeurig ineen. Het maanlicht scheen helder op de straat. Zoo hoog stond de maan aan den hemel, dat de huizen slechts eene smalle schaduw maakten, en juist in deze smalle schaduwstreep, juist

voor het oude huis, juist onder het venster van Antonia stond eene witte gestalte, met de armen smeekend omhoog geheven.

Wie kon dit zijn? Eene vrouw was het, dat toonde haar lang gewaad — maar wat had eene vrouw daar onder het venster te zoeken?

Ik staarde en staarde; — de gestalte wrong de handen, knielde op het steenen plaveisel neder, sprong weder op, keerde weder, wrong op nieuw de handen, wierp zich nogmaals op den grond, en boog het hoofd in het stof. Een voorgevoel, verschrikkelijk en blijde te gelijk, doortrilde mijn hart en mijn gansche ligchaam.

»Goede hemel — zou dat Antonia kunnen zijn?"

Ik vergunde mij niet veel tijd tot nadenken. Geheel buiten adem ijlde ik de trappen af, en in weerwil van de duisternis altijd twee, drie, vier treden te gelijk afspringende, kwam ik beneden, en snelde op straat. De plaats onder het venster van het oude huis was ledig.

Zou ik mij misleid hebben? Onmogelijk. Ik liet mijne blikken rondwaren, — daar aan het einde van de straat, in het maanlicht, was eene schaduw, als eene luchtige wolk, — dat was de witte gestalte. Ik ijlde die na, — zij sloeg den kant naar de rivier in, die diep en snel de stad doorstroomde; eene gedachte, die plotseling bij mij opkwam, vervulde mij met ontzetting: — ik verdubbelde mijn spoed, — nog eenmaal zag ik vlugtig de voortijlende gestalte, — nu sloeg zij den laatsten hoek om, — tien sekonden later was ik achter haar, — daar knielde zij aan den oever neder, — nog tien sekonden, en ik stond nevens haar, — de maan scheen helder op haar bleek, treurend, vervallen gelaat.

»Barmhartige hemel!" — riep ik uit, — »gij Antonia!"

Als eene gejaagde hinde sprong zij op. Een onderdrukt snikken ontwrong zich aan hare lippen, en hare uitgeteerde sidderende gestalte bevond zich digt aan den afgrond. Ik rukte haar terug. Ik omvatte haar met beide armen, en op mijne armen droeg ik haar van daar. Zij bood geen wederstand haar hoofd hing mat op mijne schouders — het arme ongelukkige kind lag in onmagt.

Een goed eind weegs droeg ik haar voort, zoover mijne krachten reikten; maar mijne knieën wankelden, mijne armen verzwakten; de hevige gemoedsbeweging, de snelle loop, de vreesselijke schrik hadden mij uitgeput. Op eene steenen bank rustte ik een oogenblik uit, en hier kwam Antonia weder tot zichzelve. Met eene zenuwachtige beweging zocht zij zich van mij los te rukken, maar ik hield haar vast, ik drukte haar aan mijn hart, en snikkend brak zij in eenen stroom van tranen uit en verborg haar gelaat aan mijne borst.

»Antonia," zeide ik zacht, »wees gerust, gij zijt bij een vriend, die u nooit verlaten zal. Bedaar, bedaar, lief kind! Hoe zwaar wij ook gezondigd hebben, bij God vinden wij altijd genade en ontferming."

Zij steende, zij snikte hevig; haar geheel teeder, ach, zoo teeder, uitgeteerd ligchaam sidderde als espenloof. Het duurde lang eer zij kracht en bevatting erlangde, om slechts een paar woorden te kunnen spreken.

»Baldriaan," zeide zij, »ik ben rampzalig en tot stervens bedroefd! Waarom, ach, waarom hebt gij mij niet laten sterven, dan was het thans gedaan en alles voorbij."

»En uwe moeder, Antonia? En het gerigt voor den troon van God? Antonia, de zelfmoord is de eenige zonde, die op aarde niet weder goed te maken is. Arm kind, hoeveel moet gij geleden hebben, om naar zulk een schrikkelijk einde te verlangen!"

»Ja, veel geleden, Baldriaan!" zeide zij fluisterend. »Smaad, honger, vernedering, al het leed der wereld! Ach, wat hadt gij gelijk! Liefde zonder zegen, is ellende en vloek."

Zij barstte weder in tranen los, en weende zoo hartbrekend, dat ik zelf van medelijden in een geruimen tijd geen woord spreken kon. Ik beminde de ongelukkige toch nog altijd! Wel is waar, niet met de vroegere liefde, — die was vervlogen, toen ik hare vlugt had vernomen, — maar als een broeder, als een hartelijk trouwe, welmeenenden vriend, zoo beminde ik haar altijd, altijd nog. Ik troostte haar, en stelde haar gerust, zoo goed ik kon, ik droogde hare tranen en streelde hare bleeke uitgeteerde wangen.

»Kom, Antonia," zeide ik. »Volg mij op mijnen toren; daar zijt gij in trouwe hoede en alles, alles zal weder goed worden. Uwe moeder zal niet onverbiddelijk zijn. Kom, arm kind, kom."

Het gelukte mij na vele moeite haar te overreden. Zij stond op, steunde op mijnen arm, en volgde mij. Ik moest haar den toren bijna opdragen, zoo zwak was zij. Boven op mijn kamertje gekomen, zeeg zij half onmagtig op eenen stoel neder, en onwillekeurig fluisterde zij:

»Ik heb honger!"

Dus honger; de honger had haar zoo zwak gemaakt; honger! Ach barmhartige hemel! Ik bragt bijeen, wat ik had. Zij deed haastig een paar beten, en begon toen plotseling weder te weenen, zoo aanhoudend te weenen, dat ik meende, zij moest in hare tranen stikken. Na eenen geruimen tijd bedaarde zij echter, en toen zij mijn angst en deelneming bemerkte zeide zij:

»Vergeef mij Baldriaan! ik ween uit medelijden over mijzelve, en uit aandoening over uwe goedheid. Sedert twee dagen is dit de eerste bete, die ik geniet, en sedert langen tijd, de eerste vriendelijkheid, die mij betoond wordt. De wereld is zoo ruw tegen mij geweest, Baldriaan!"

Dat behoefde die ongelukkige niet te zeggen; men kon het haar wel aanzien. Hoe uitgeteerd, hoe diep ellendig zag zij er uit. Slechts eene schaduw was van hare frischheid en liefelijkheid overgebleven. Hare kleeding — hoe behoeftig! Een gescheurd kleedje, en een witte linnendoek, dat was

alles. Hare kleine voeten waren bloot en bloedden.

Toen zij verzadigd was, vielen haar de oogen van vermoeidheid toe, en echter wilde zij mij haar lotgevallen verhalen, maar dit duldde ik niet; zij had voor alles rust noodig.

»Leg u neder, Antonia," zeide ik. »Slaap gerust. Morgen zullen wij verder spreken, en zien wat ons te doen staat."

»Maar gij, Baldriaan, waar zult gij blijven?"

»O, bekommer u om mij niet, — ik ben aan het waken gewoon, en de hemel zende u eene zachte sluimering."

Ik liet haar alleen, en ging op het plat van den toren. Daar bleef ik in mijnen warmen pels gewikkeld. Hoe guur de nacht ook was, ik voelde het niet. De arme Antonia was mij niet uit de gedachten.

Des morgens vernam ik dan uit haren mond haar treurig lot. De ellendige Theobald had haar overreed, heimelijk met hem te vlugten.

»Eerst na eenen zwaren strijd, gaf ik toe," zoo verhaalde zij. »Hij bad, hij vleide, hij weende, en dreigde te sterven, wanneer ik hem niet volgde. Hij beloofde, dat onze echt zou ingezegend worden, zoodra wij in Frankrijk, waarheen wij zouden vlugten, waren aangekomen. Over mijne toekomst kon ik onbezorgd zijn. Hij had geld genoeg voor ons beiden. Zoo volgde ik hem dan tot mijn ongeluk. Spoedig bemerkte ik, dat het hem niet te doen was, om onze liefde door eenen priester te laten wijden. Hij begeerde, dat ik zijne vrouw zou worden zonder echt. Ik stiet hem terug; — ik weende, ik bad, ik smeekte, — hij lachte slechts, en bespotte mij. Had ik A gezegd, zoo moest ik nu ook B zeggen, en daarbij was ik toch in zijne magt. Hij drong bij mij aan, ik wederstond hem. Nu werd hij woedend, hij liet het masker vallen, dat hij tot dien tijd gedragen had, en ik doorzag zijne laagheid. Baldriaan, welke uren, welke dagen, welke jammervolle nachten heb ik daar doorgeweend! Wee, wee, de ongelukkige, die den eed van eenen man vertrouwt, die hij buiten weten der moeder of der ouders heimelijk zweert. Honderd, duizendmaal heb ik aan u gedacht, dat ik aan uwe waarschuwingen geen gehoor gaf. Toen Theobald zag, dat ik mij naar zijne laaghartige aanzoeken niet schikte, mishandelde hij mij, sloeg mij zelfs in zijne woede. Eindelijk overviel hij mij eens heimelijk in den nacht, en slechts mijn vreesselijk geschreeuw redde mij voor zijn geweld. Thans was mijn besluit voor goed genomen. Ik verliet den ellendeling, liep te voet naar Duitschland terug, en zocht door mijnen handenarbeid te leven. Ach welken nood! ach, welke rampen, welk lijden, welke ontberingen, welke vernederingen moest ik verdragen. Ik arbeidde uit honger of bedelde, zoo als het uitviel. De verlatene, de onbekende verkrijgt zelden werk! Echter verdroeg ik iederen nood, iedere ontbering met geduld, — ik had ook niets beters verdiend, en naar moeder terug te keeren, waagde ik niet. Maar mijne ellende bereikte haar toppunt. Ik vond geen arbeid meer, en de bedelaarster werd van de deur gewezen. Toen overviel mij moedeloosheid en vertwijfeling. Ik bezweek onder mijn lijden. Tot hierheen liep ik met bloedende voeten, en met een bloedend hart. Nog eenmaal wilde ik de geliefde plaats mijner jeugd zien, nog eenmaal onder het venster mijner bedrogene moeder bidden en dan sterven.

»Wat zou ik nog op de wereld doen?" dacht ik »en de dood wischt alle schuld uit. Zoo doolde ik dag en nacht voort, en rustte slechts, wanneer mijne voeten mij de dienst ontzegden, onder eenen boom, of achter eene haag uit. Zoo geraakte ik eindelijk tot hiertoe, — hongerig, ellendig en vertwijfelend. Ach, wat ik al ondervond, toen ik de woning mijner kindschheid wederzag! Ik weet dat God, die in mijn hart ziet, mij zal vergeven, want Hij heeft gezien, wat ik geleden heb! Maar mijne moeder? Ach, Baldriaan, waarom hebt gij mij in het leven teruggeroepen? Nu ben ik hier, maar wat zal met mij geschieden?"

Mijn plan was reeds in den nacht tot rijpheid gekomen, en thans, nu ik wist, dat Antonia slechts arm was, ellendig, gebogen, met berouw, doch niet onteerd, en met schande overladen terugkeerde, twijfelde ik niet meer aan het welslagen. Ik wist het toch, ik geheel alleen, welke vurige innige liefde de moeder van Antonia onder haar koud en ruw uiterlijk verborg. En waar liefde is, daar is ook vergeving.

»Uwe moeder?" zeide ik, »zal u wederom aan haar hart nemen.. Ik zal met haar spreken."

»Nooit, nooit," antwoordde zij met tranen in de oogen. »Zij zal mij nooit vergeven."

»Zij zal," sprak ik vertroostend, »en zoo niet, is mijne moeder er dan ook niet? Kom, Antonia, hier kunt gij niet blijven, ik zal u bij mijne moeder brengen. Kom, spoedig, nog zijn de straten ledig van menschen, en ik wilde niet, dat men u zag, voor gij met uwe moeder verzoend zijt."

»Gij hebt gelijk, zoo als altijd, Baldriaan," zeide zij haastig. »Kom spoedig, thans zal ook mijne moeder nog slapen."

Wij gingen den toren af; om aan de woning van mijne moeder te komen, moesten wij het oude huis voorbij. Er bevond zich niemand, toen ik, eer wij op de straat kwamen, voorzigtig rondzag. Snel spoedden wij voort, om van dit gunstig oogenblik gebruik te maken. Maar juist toen wij de deur van het oude huis bereikt hadden, kwam Antonia's moeder die uit, en stond digt voor hare dochter. Antonia gaf een gil, verborg het gelaat in hare handen, en viel op hare knieën. Ik verschrikte. De moeder was doodsbleek — een straal der vorige liefde brak door hare oogen heen, en zij hief de armen op, om de ongelukkige dochter aan haar hart te drukken. Maar dat was slechts een oogenblik. Het oog verdonkerde, de armen zonken weder en zij trad in huis terug.

Hier moest met overhaasting gehandeld worden, of het was met mijn plan gedaan geweest, want

deze ontmoeting had ik natuurlijk niet vooruitgezien, en toch was deze veelligt van meer kracht, dan mijn overlegd plan.

»Moeder," riep ik — zie hier uwe dochter, ellendig, arm en met een verbrijzeld hart; maar vol naberouw, rein en schuldeloos, zoo als zij gegaan is."

De moeder aarzelde. Ik rigtte Antonia op, droeg haar in huis, en legde haar aan het hart der moeder. Dit hart, het moederhart, stiet het kind niet terug. Dat zag ik, — ik zag hoe de aandoening het hart der moeder overmeesterde, — zacht sloop ik het huis uit, en trok de deur achter mij toe. Voor het huis wachtte ik — de deur bleef gesloten. Antonia keerde niet terug. »De hemel zij dank," zeide ik in mijzelven, en wischte een traan uit de oogen, »de regten der natuur gaan alles te boven. Ja, de natuur spreekt sterker en krachtiger tot het hart, dan duizend menschenstemmen. Arme Antonia, thans hebt gij weder een toevlugtsoord gevonden aan het moederhart."

Zoo was het. De moeder vergaf, en bij hare verpleging hief de geknakte lelie langzamerhand haar gezonken hoofd op. Maar lang duurde het, eer men Antonia weder zag lagchen, en nooit heeft zij later zoo vrolijk en blijmoedig er uitgezien, als vroeger. Ja, een hart vol wonden, die men zichzelf geslagen heeft, heelt langzaam en moeijelijk. Maar eindelijk genas haar hart toch. Een braaf man hield een paar jaren later om Antonia's hand aan. De moeder wees hem niet af, maar verhaalde hem het gebeurde. Antonia zelve wilde dit. De man lachte.

»Eenmaal misleid, zal zij eene des te trouwer huisvrouw zijn!" zeide hij. En hij had gelijk. Antonia werd zijne gade en verliet aan zijne hand het oude huis, om hem in zijne woning te volgen. Daar leeft zij nog in den kring eener gelukkige familie, gelukkig in hare kinderen, haar gade gelukkig makende. Ik heb, Goddank, niets dan goed van haar gehoord. Moge haar geluk slechts ongestoorder blijven, dan het lieve oude huis, dat thans als puin ineenvalt. Dat is de innige wensch van mijn hart. Maar, gij, meisjes! let wel op hetgeen Antonia zeide, toen zij zoo ellendig van haren dwaalweg naar huis keerde:

»Wee, de ongelukkige, die den eed eens mans vertrouwt, dien hij heimelijk buiten weten der ouders zweert."

BEZOEK IN EEN OPIUMWINKEL IN CANTON.

Het voorhuis was een gewone winkel, waarin, om de dienaren der policie te misleiden, eenige goederen van weinig waarde lagen uitgestald. Met eenige opmerkzaamheid moest men echter spoedig begrijpen, dat die met stof bedekte dozen de eigenlijke waren niet inhielden, waarin men hier handel dreef. Mijn geleider wisselde zacht eenige woorden met een Chinees, die in den winkel stond; en na deze voorafspraak liet men ons eenen trap opgaan, nadat de deur, die in den winkel uitkwam, door eenige tooverwoorden, welke onze gids uitsprak, geopend was. Wij traden eene tamelijk ruime zaal binnen, die aan het einde eene alcove had, voor welke zijden gordijnen hingen. Deze gordijnen werden opengeschoven; en nu zag ik eene, met eene kostbare stof bedekte, matras en zachte kussens, die tot rust schenen te noodigen. Dit waren de eenige meubelen in de zaal. Weldra vestigde zich mijne aandacht op de personen, die ik hier aantrof. Het waren twee rijk gekleede Chinezen, uit wier roode opgeblazene gezigten en gezwollene oogen ik spoedig opmaakte, dat zij geene nieuwelingen waren in de kunst van opium te rooken. Men verzocht mij, om op de matras plaats te nemen; tegenover mij legde zich een Chinees neder; daarop zette men een houten kistje tusschen ons beiden, en bood ons ieder eene pijp aan, die van fijn bamboesriet gemaakt en een paar voet lang was. Aan het eene einde was een ivoren mondstuk, aan het andere een krom gebogen pijpje. Men plaatste eene brandende kaars naast ons, welker vlam een welriekende geur verspreidde. Daarop nam de Chinees een zilveren doosje en eene soort van gouden vingerhoed uit het kistje. In het doosje was geprepareerde opium. De Chinees deed hiervan een weinig in den vingerhoed, en bood mij dien vervolgens aan, als wilde hij mij laten voorgaan. Ik was nu genoodzaakt te bekennen, dat ik een arme weetniet was, en hoopte dat hij mij onderwijzen zou. Het deftige roode gezigt van den Chinees onderging geene verandering, hij nam een weinig opium, draaide die tusschen zijne vingers tot een kogeltje, ter grootte van eene erwt, en legde dit toen op de opening van het pijpje. Toen strekte hij zich op zijn gemak uit, haalde de kaars naar zich toe, en hield de opium bij de vlam. Het balletje begon terstond te zwellen, werd langer en zakte eindelijk in het pijpje. Hierop had de rooker gewacht, want nu stak hij de pijp in zijn mond, hield de opening nog eens bij de vlam, zoog, en zwelgde een paar lange trekken in, toen sloot hij zijne oogen en bleef eenige oogenblikken in een zachte bedwelming gedompeld. Nu was het mijne beurt. Mijn makker gaf mij eene pijp, die hij voor mij had gereed gemaakt; ik legde mijn hoofd op het kussen, stak de opium aan, en ademde den rook in, gelijk ik hem had zien doen, maar mijne oogen bleven geopend, ik werd niet bedwelmd, en het verwonderde mij, dat ik geene de minste aandoening ontwaar werd. Zoo rookten wij beurtelings vier of vijf pijpen ledig, en toen liet ik den Chinees op de matras liggen, waarop hij zonder twijfel de schoonste droombeelden voor zijne half geslotene oogen zag zweven, want op al zijne trekken stond eene zalige verrukking geschilderd. Wat mij betreft, ik ging heen, weltevreden dat ik eens op de Chinesche manier opium had gerookt.

DE SPELER.

Medegedeeld door J. Honig Jz. Jr.

(*Met eene Staalgravure.*)

Reizen is een woord, dat voor velen mijner lezers zeker eenen aangenamen klank heeft. Reizen, op reis gaan, wat al heerlijke vooruitzigten tot genieten doen bij het noemen dier woorden zich niet op? Wat tal van herinneringen verlevendigen zich niet? Het is waar, gelukkige oogenblikken heeft men te danken gehad aan dat doortrekken en bezoeken van verschillende streken in het vaderland en in den vreemde; maar ook van hoe veel invloed is het reizen niet op hart en gevoel, tot het juist beoordeelen van menschen en zaken; hoe open wordt het hart niet, als het oog de natuur bewondert, door Hem, die over alles zijne liefderijke hand houdt uitgestrekt. — Maar ik wilde in de volgende bladzijden geene lofrede op het reizen houden, noch het aanprijzen als middel tot het verkrijgen van menschen- en volkenkennis; geene lofspraak op de genoegens, noch eene jeremiade over de teleurstellingen en moeijelijkheden, die den reiziger treffen kunnen. — Ik wilde alleen eene der ontmoetingen verhalen, die ik in eene kleine Duitsche stad had.

Zaken hadden mij in aanraking gebragt met den aanzienlijksten koopman dier plaats, en ik sloeg het aanbod, dat hij mij deed, niet af, om eenen dag bij hem te komen doorbrengen. Myhring (zoo zal ik hem noemen) was een aangenaam mensch, en ik achtte het huisgezin in overeenstemming met het hoofd. In die gevolgtrekking zag ik mij niet bedrogen. Hartelijk werd ik ontvangen. De gade van den koopman, ofschoon de zomer des levens reeds ten einde, toonde echter nog hoe schoon zij in hare lente geweest moest zijn; en de twintigjarige, die naast haar zat, gaf het afbeeldsel der moeder op dien leeftijd als weder. Zij met haren broeder, die zich te Hamburg voor den handel des vaders bevond, waren de eenig overgeblevenen van de zes kinderen, die Myhring en zijne gade eens om zich gezien hadden. Ik gevoelde mij weldra te huis in den gezelligen kring; trouwens de lieve menschen deden ook al wat zij vermogten, om mij dat te doen zijn. Wij spraken lang over mijn vaderland, en Myhring, die zijne loopbaan in Amsterdam begonnen en er den handel geleerd had, dacht nog met geestdrift aan dien tijd. Ik was echter niet zoo zelfzuchtig, dat ik het gesprek als aan mijn land binden wilde; neen, ik bragt het over op het land, dat ik thans bereisde, en ieder, die ooit langs de oevers van den Rijn trok, zal het gevoel kennen, waarmede ik sprak. Mijne Duitsche vrienden streelde dien lof, en ik kon ze van heeler harte geven, want ik had heerlijke dagen beleefd aan de schilderachtige boorden van den majestueuschen stroom.

Het zoo levendig gevoerd gesprek verflaauwde voor een oogenblik, en als onwillekeurig zwierven mijne blikken de prachtig gemeubeleerde kamer rond, en rustten welgevallig op menig uitmuntend schilderstuk aan den wand. Vreemd stak bij de rijkvergulde lijsten de groene gordijn af, die in het midden dier schilderijen hing; voorzeker, dat moest een meesterstuk verbergen, en het voor den te sterken invloed van het licht bewaren! Maar waarom dit, en niet die anderen, welke toch ook op de meesterhand roemden? Of was het iets anders, waarom die gordijn daar hing?

Ik wilde niets vragen, maar toch mijne nieuwsgierigheid was gaande gemaakt, en werd geprikkeld, om te weten, wat zoo geheimzinnig werd verborgen, en welken meester zoo veel zorg voor zijn arbeid werd waardig gekeurd. Mijn gastheer bemerkte alras wat mij bezig hield, en het kwam mij voor, dat hij mijne aandacht wilde afleiden; althans hij poogde het verflaauwde gesprek op nieuw aan te wakkeren. Maar telkens doofde het vuur als weder uit, waaraan mijnerzijds wel de meeste schuld was. De begeerte toch, om te weten, wat er achter die gordijn schuilde, deed mij minder antwoorden, en zoo ver ging zelfs mijne afgetrokkenheid, of liever zoo was ik in den doolhof mijner gissingen over het schilderstuk, dat ik vermoedde, verdiept, dat ik de schoone dochter een antwoord gaf, dat weinig paste bij de vraag, die zij mij deed, en een algemeen gelach ten mijnen koste verwekte. Ik maakte echter van deze stemming gebruik, en als oorzaak mijner onoplettendheid — ik kon die verontschuldiging met een gerust geweten geven — noemde ik die groene gordijn daar tegenover mij, en hoe mijne verbeelding er als door rondgevoerd werd.

Naauwelijks had ik de oorzaak genoemd, of ik had er reeds berouw over, want het was of ik daarmede eene snaar had aangeroerd, die het gemoed mijner vrienden onaangenaam aandeed. Myhring zag somber voor zich neder; het oog zijner gade blikte zwaarmoedig op de gordijn; de dochter bukte zich over haar werk. Ik was met mijzelven verlegen, en verwenschte de nieuwsgierigheid, die mij — ik gevoelde het — over iets had doen spreken, dat mijne Duitsche vrienden onaangenaam was. Maar waartoe dan ook die geheimzinnige gordijn? moest het de aandacht niet trekken en als tot vragen aanleiding geven, veel meer nog dan de schilderij, die aldus de nieuwsgierigheid uitlokte?

Niet lang echter kon ik over mijn misslag — als het er een was — peinzen, of mijne fout weder goed maken, want de heer Myhring voerde mij toe:

»Zonder het te weten, mijn vriend, hebt gij eene vraag gedaan, die innig te zamenhangt met mijn leven. Gij hebt goed geoordeeld over de schilderij, in zoo ver zij een meesterstuk is, maar zij munt nog meer uit door het ware der voorstelling, dan door de menging der kleuren. Dit stuk is een erfgoed voor de familie, het zal overgaan van vader tot zoon, als eene herinnering en als eene waarschuwing tevens, hoe ver het met

den mensch kan komen, die zijne driften geen meester is."

Myhring zweeg; zijne oogen waren vochtig geworden. Zijne gade legde de hand op zijnen schouder, en hem teeder aanziende, fluisterde zij:

»Het is immers alles weder goed geworden, Karel?"

»Dat is waar, Louise. Maar zij is er onder bezweken," zeide hij aangedaan.

Ik wil het wel bekennen, de bloote nieuwsgierigheid, die mij eerst prikkelde, was, door het weinige, dat ik gehoord had, in belangstelling overgegaan, en ik zou mij zeer teleurgesteld geacht hebben, wanneer ik mij met mijne gissingen had moeten vergenoegen — gissingen die, ik beken het, door de woorden, welke ik hoorde, al eene zeer romantische tint gekregen hadden.

De heer Myhring was edelmoedig genoeg, daar zelf een einde aan te maken, door te zeggen:

»Gij zult u verwonderen over mijne aandoening, en het beter oordeelen, als dit schilderstuk zulke bewegingen des gemoeds veroorzaken kan, dat ik het alsdan eene minder in het oogvallende plaats gaf. Maar ik wil dit stuk hier niet missen, ofschoon ik het voor elken nieuwsgierigen blik verberg. Velen hebben deze verzameling, maar weinigen haar juweel gezien, en zeer enkelen kunnen er de juiste waarde van beoordeelen, omdat zij weten, waarop de schilder doelde. Ik wil u doen deelen in het vertrouwen, dat zij genoten, en gij zult alsdan de reden billijken, waarom ik aldus met het schilderstuk handel."

»Te Frankfort a. d. Main," zoo verhaalde de heer Myhring daarop, »leefde een eerzaam koopman. Hij had zijne gade op jeugdigen leeftijd verloren, en bleef dus alleen voor de opvoeding en zorg van hunnen eenigen zoon. De zegen Gods rustte op die pogingen. Rudolf groeide op tot een wakker jongeling, en werd, door den vader geleid, al spoedig een bekwaam koopman. Hij ging op reis, en keerde terug met een ruimen blik in de wereld, die voordeel gaf, en de handelszaken des vaders, de oude betrekkingen van het huis waren door hem met nieuwe vermeerderd, en de bloei der firma nam zigtbaar toe. Ik noemde Rudolf een bekwaam koopman, maar wat meer zegt, hij was ook een goed mensch, maar een gebrek had hij, hij was een slaaf van zijn hartstogt. Dit gebrek zult gij groot noemen, en mijne lofspraak schijnt u daarom misplaatst, en toch kan het zamengaan. Zie de jager — is het hem te doen, om het vel der dieren, welke hij naspoort, of om dezen vriend een koppel hoenders, genen een patrijs ten geschenke te kunnen zenden, of wel om zijne eigene tafel te voorzien? Is het den staatsman te doen, om eerekruis of titels? Dit moge men gelooven, maar het is niet zoo bij allen. Bij den jager is het lust naar den strijd, zijn het de moeiten, de ontberingen, de hoop en de vrees, wat hem prikkelt, en voor deze laat hij in het jagtsaisoen alles varen, en is hij ongevoelig voor alles behalve voor het klinken van den horen. De staatsman wil den titel niet, het is zijn streven niet, daarmede is zijne eerzucht niet voldaan; hij wil anderen voorbij op zijnen weg, de eenige zon zijn aan den staatkundigen hemel. Op die punten zijn beide mannen de slaven hunner hartstogten, maar overigens kunnen het goede menschen zijn. Hoe menigen koopman ook zult gij gekend hebben, die onderneming op onderneming stapelde, en dat niet om winst, om het geld, want de man had schatten genoeg; maar om te voldoen aan een drift in hem, eene neiging, die als drijft, onophoudelijk drijft van het eene op het andere. Zoo was Rudolf; eene drift, eene neiging had hij: de hartstogt tot het spel. Maar niet die hartstogt, zoo als gij bij vele spelers ze opmerkt, uit zucht naar winst. Hij joeg het spel na als middel, neen laat ik liever zeggen, het spel was hem eene behoefte, een prikkel, dat zijn geheele aanzijn in beweging bragt, en dit was hem wellust en genot. Reeds in zijne jeugd beminde hij de kansspelen, voor dien leeftijd uitgedacht, en aan welke velen, helaas, hunnen lateren val, door het opwekken der sluimerende neiging, te danken hebben. Bij het vorderen in jaren, toen de legpenning, of om wat de jeugd speelt, voor gangbare specie geruild werd, klom ook zijn hartstogt. Het geld was het niet, dat hem bekoorde, of dat den jongeling naar de speeltafel dreef, daarom was het hem niet te doen; maar hij kon den prikkel niet wederstaan, die zijne ziel als in beweging bragt, die hem deed genieten en als bedwelmde. Die kansen van geluk en ongeluk, die dobberingen tusschen hoop en vrees, de begeerte anderen meester te zijn, was hem het hoogste genot.

»Rudolf was een gelukkig speler bovendien, maar het geld, dat de fortuin hem als toewierp, behield hij niet; menige arme dankte hem als zijn weldoener. Die man was velen een raadsel. Een zonderling noemde hem de een; een dwaas de ander; deze prees en benijdde zijn geluk, gene verwenschte het. Des daags kon men Rudolf aan den lessenaar vinden, en niemand zou in den bedaarden, wikkenden koopman, die daar zat, den hartstogtelijken speler herkend hebben van des avonds; maar zoodra werd het geen avond, of een onrust scheen hem te bevangen, het koele gelaat ontspande, de vingers bewogen zich krampachtig, het oog gloeide, het kantoor werd hem te eng hij moest naar buiten, naar een huis waar gespeeld werd; en de man, die over de markt als gebood, wiens juist oog en scherp oordeel in handelszaken geëerbiedigd werd, die zelfde tuurde hier op nietige kaartebladen, en was de slaaf van zijn hartstogt.

»Rudolfs vader stierf. De eenige zoon werd bezitter van een groot vermogen. Men zou gedacht hebben, dat meerdere werkzaamheid hem zou afhouden van zijne verderfelijke neiging — maar dat was zoo niet. Ook de sterkste van alle hartstogten vermogt niets tegen het knellende juk

waarin het spel hem beknelde. Rudolf huwde. Hij had het meisje, dat zijne gade werd, ontmoet toen zij de woning eener arme weduwe uitging, en hij voor de deur van het schamele huis een weenend kind zijne beurs schonk. Een oogenblik stonden zij beide tegenover elkander. Het meisje was schoon, en het liefdadige werk, dat zij verrigt had, het zalige gevoel van welgedaan te hebben, schonk aan haar gelaat en hare houding iets zoo edels, dat Rudolf de bevallige maagd nog stond na te staren, lang nadat zij zich verwijderd had. En toen hij eindelijk als tot bezinning kwam, verweet hij het zich, dat hun gesprek over niets anders geloopen had, dan over de armen, die dit meisje bezocht. Weldra echter ontmoette hij haar weder bij een zijner vrienden, en zij werd zijne vrouw.

Leontine, zoo was haar naam, was eene fijngevoelige, beschaafde vrouw, en alras ontdekte zij iets in haren man, dat haar verontrustte, zonder dat zij opsporen kon wat het was. Te vreemder en meer in het oog vallende was haar zijne houding en zijne afgetrokkenheid, en de onrust tevens, die alsdan over zijn gelaat verspreid was, daar zij altijd des avonds wederkeerde, en in het overige gedeelte van den dag geen spoor daarvan op zijn gelaat of in zijn gedrag te bespeuren geweest was. Zoo iets moest haar vreemde vermoedens doen opvatten, te meer, daar de man, die haar steeds met innige liefde te gemoet kwam, juist dien tijd haar ontweek, ja haar wel scheen te willen verlaten, wanneer hij er eene reden voor had kunnen vinden.

Gij, mijn vriend, zult wel bevroed hebben, wat den koopman ontrustte, wat hem des avonds een ander man dan des ochtends deed zijn in de oogen zijner vrouw, en hij was het inderdaad door de gewoonte, die hij nu ontberen, door de hartstogt, die hij nu beteugelen wilde, voor de vrouw, die hij beminde. De eerste zou hij hebben kunnen afleggen, maar de laatste prikkelde hem door de onthouding des te heviger en schier onwederstaanbaar, maar toch, en het toont dat hij de vrouw lief had, dat hij nog niet geheel en al zijne rede verloren had voor het kwaad, dat hem beheerschte, hij bleef strijden. Zijne vrouw werd beangst door de sporen, welke die strijd op zijn gelaat voortbragt. Vergeefs spande zij hare scherpzinnigheid in, om dat geheim te ontraadselen, vergeefs dwaalde zij om in eenen doolhof van gedachten, vergeefs waren hare zoete woorden bij den gefolterden man.

»Maar even raadselachtig als het gedrag van Rudolf tot heden voor zijne vrouw geweest was, even zoo was dit haar de verandering, die plotseling bij hem plaats greep. Gij zult denken, dat hij eindelijk zijn hartstogt overwonnen had, maar helaas, de kansen werden slechts anders aangewend. Rudolf speelde weder; de prikkel, die hem behoefte geworden was, deed hem weder opleven; hij genoot hetgeen hem wellust geworden was. Zigtbaar look hij op. Arme Leontine, hoe ongegrond was uw vreugde daarover. In plaats van het kaartspel, of in welke andere kansspelen Rudolf vroeger deel nam, stak hij zich in gewaagde ondernemingen, in beursspel. Zoo schielijk echter kon de man, die duizenden op eene kaart zette zonder nadenken, maar die op zijn kantoor staag wikte en woog, zijne oude gewoonte in den handel niet afleggen, dat hij zoogenoemde dwaze coupen deed; de geest, die den koopman aan den lessenaar ter zijde gestaan had, week niet op eenmaal van hem af. Maar nu hij eenmaal dit pad betreden had, nu elke stap op dien glibberigen weg als met geluk bekroond werd, klom ook zijne drift en begeerte, en de kansen werden gedurig gewaagder, winst en verlies wogen elkander welhaast op, en toen het laatste de bovenhand kreeg, werd de drift sterker, de prikkel en de kansen weder meer gewaagd.

Arme Leontine, die aan den wieg van den kleinen knaap gezeten, u gelukkig droomde door het jongsken en den man wiens evenbeeld het was.

Myhring zweeg een oogenblik, het was als of die herinnering hem smarte. Zijne vrouw zag hem weemoedig aan en drukte hem de hand als of zij hem troosten wilde. Een zonderling vermoeden rees bij mij op. Zou die man mij zijne eigene geschiedenis verhalen?

Myhring vervolgde:

De koopman die door zoo velen benijd werd, en die inderdaad het gelukkigste leven op aarde had kunnen leiden, trof het lot dat zoo velen treft, die slaven zijn van een hartstogt welke hen onder het juk kromt. Hij moest liquideren. Leontine geloofde dat tegenspoed in den handel hem dit ongeluk berokkend had, en nu eerst bleek hare liefde voor hem. Zij zou zijne reddende engel geworden zijn, maar helaas! het was of eene vijandige magt zich tusschen hare liefde moest stellen. Waar Rudolf sufte handelde zij, waar de kracht des mans als verlamd scheen, sterkte zich die der vrouw. Met een bezorgd hart, blikte zij op het bleeke, strakke gelaat van haren echtgenoot; zijn oogen stonden dof, zijne gedachten schenen als verstompt. Hare liefde noch de liefkozingen van het jongsken, vermogten eenige invloed op hem uit te oefenen; veeleer scheen het hem te hinderen en als somberder te stemmen. Leontine geloofde, dat hij zich kwelde over hun lot, en zich beschuldigde de oorzaak te zijn, dat zij in minderen stand moest leven, en zij verdubbelde hare liefde. Maar, helaas! zij dwaalde; een oogenblik mogt Rudolf in den beginne daaraan gedacht hebben — de speler morde welhaast tegen het lot, dat hem de fortuin ontnomen had, om zijne drift te kunnen voldoen, hij gevoelde neiging en wilde ze voldoen, maar hoe — waar?

Eindelijk waren de zaken des koopmans in zoo verre geregeld, dat hij zijne geboorteplaats verlaten kon. Een klein landgoed, Leontine's eigendom,

zou hun verblijf worden. De minnende verhaastte het oogenblik van vertrek zooveel doenlijk. Zij geloofde, dat, wanneer Rudolf zich te midden der vrije, vrolijke natuur bevond, aan de beslommering der zaken onttogen, hij weldra weder dezelfde zou zijn, zoo als zij hem had leeren kennen.

Zij vertrokken. Nog eenige uren waren zij van het landgoed af, toen de avond hen overviel, en zij in eene kleine stad nachtverblijf moesten houden, daar de koetsier, met den weg onbekend, niet verder in de duisternis voortrijden wilde. In de herberg werden zij vriendelijk ontvangen, en in eene groote kamer geleid, ten einde daar te vertoeven, tot hun vertrek gereed zou zijn.

Hunne komst deed het gezelschap, dat om een tafel in het midden der kamer zat, met het spel ophouden, en een oogenblik de kaarten uit de hand leggen. Leontine was te vermoeid van de reis, om veel aandacht aan dat drietal mannen te schenken, zij lette meer op haren echtgenoot, wiens bleek gelaat eensklaps met een vuurrooden blos bedekt werd. Zijn oog tintelde, en zijne stem was krachtiger dan ooit, toen hij tot haar zeide: »Leontine! ga gij maar naar boven met de kleine; lieve! gij zijt vermoeid en de slaap zal u goed doen. Ik voor mij blijf nog wat beneden — ik kan niet rusten."

Leontine merkte die verandering wel op, en het bevreemde haar, maar de toon van Rudolf was zoo liefdevol, zoo geheel als vroeger, dat zij zich met blijde hoop in het hart naar boven begaf. Daar gekomen en den kleinen knaap ter ruste gelegd hebbende, bad zij vurig tot God om een verder gelukkig levenslot. Kalm en bemoedigd legde zij zich ter ruste.

Vroeg in den morgen werd Leontine wakker — zij vindt haren echtgenoot niet aan hare zijde. Haastig springt zij het bed uit — maar de kleine roept haar door zijn gekrijt terug. Zij neemt hem op, en wil naar de schelkoord in een hoek der kamer grijpen. Eensklaps echter staat zij stil. Van beneden dringen eenige verwarde geluiden in hare ooren. Zij luistert — luistert scherper, naarmate zij de woorden duidelijker verneemt, wordt haar gelaat bleeker en bleeker, begint het hart haar angstiger te kloppen.... Het is haar Rudolf, die daar spreekt. Er wordt daar gespeeld.... gewonnen en verloren!...

Op eens rijst, bij een woord door Rudolf gesproken, de gansche levensloop van dien man voor Leontine's verbeelding op, dit woord tegen een der spelers:

»Wilt ge niet quitte ou double? Ik, die mijn gansche leven speelde, heb er honderd, ja duizend meer op ééne kaart gezet! Ik schaam mij, die ellendige Friedrich d'ors, waarom gij speelt."

Arme Leontine! Het raadsel was u opgelost, die onrust, die wrevel, die verschillende aandoeningen bij Rudolf opgemerkt in het anderhalf jaar van hunnen echt....

Zij snelt naar beneden, rukt de deur der kamer open en treedt binnen met de knaap op de arm — maar te laat kwam om dit laatste spel te weeren. Rudolf had verloren. Dit zeide haar het vergenoegde gelaat van die speler, die met opgestroopte mouwen, den arm uitstrekte, en de winst naar zich streek, het triomferende, waarmede dien ander haren echtgenoot aanzag, met de armen over elkander geslagen, — het tartende, dat lag in houding en gelaat van de deftigst gekleede dier drie, en het wijzen zijner vingers op de kaart, die won, dit zeide haar het gebogen hoofd van haren Rudolph, de starre blik, waarmede hij op zijne kaart blikte, de krampachtig op de knie als zaamgeknepen vuist.... Niemand merkte Leontine op, dan de waard, die, na zijne rekening over het dien dag ontvangene opgemaakt te hebben, een dagblad had zitten lezen; de knecht was in een hoek der kamer in slaap gevallen.

Leontine trad eene schrede nader, en haar hand op de schouder van den speler leggende, zeide zij: »Rudolf!"

De heer Myhring stond op, en de gordijn wegschuivende, viel het volle licht op de schilderij, die mijne nieuwsgierigheid zoo geprikkeld had, en ik zag door het penseel wedergegeven, wat hij mij verhaalde. Neen, ik zag meer, want was de schilder gelukkig geweest in het malen zijner hoofdpersonen, een meesterhand had de hartstogten der spelers als uitgedrukt op de aangezigten en de houding der mannen om de tafel.

»Ik zou kunnen raden," begon ik, daar de koopman bleef zwijgen, »hoe Rudolf tot die nadenkende houding gekomen is, waarin wij hem hier zien. Gebleven, aan het spel deelgenomen, op welks gezigt zijn hartstogt, zoolang met moeite bedwongen, ontvlamde, speelde hij ongelukkig, en waagde al meer en meer, eindelijk was het laatste geld op de tafel — hij verloor weder — het horlogie, het eenige pand van waarde werd op de tafel gelegd — hij verloor weder; het verlies van dit horlogie bragt hem welligt tot die verslagenheid."

»Uwe verklaring is juist," hervatte de heer Myhring, »dat horlogie was het uurwerk zijns vaders — het sloeg zoodra het verloren was — drie uur! — Drie uur! Dat was het uur geweest, waarin zijn vader den geest gegeven had, waarin hij zijn laatste handdruk ontving."

»Zoo veel, riep die heldere klank van het staande uurwerk in zijne ziel wakker!" de demon die hem als gekluisterd gehouden had, week, hij zag waartoe hij gekomen was, — zijne medespelers begrepen den toestand, waarin hij verkeerde niet, zij geloofden, dat het verlies hem den moed benomen had, en door het uittarten, hen gedaan, en zijne zelfverheffing over de sommen, die hij vroeger gewaagd had, wel wat opgewonden over hun geluk, hem aanziende — in dit oogenblik trad Leontine binnen, — klonk haar »Rudolf!" in de ooren van haren echtgenoot. Op het hooren van dit woord, bij de aanraking dier hand, was het, of Rudolf een elektrieke schok door de leden voer. Woest stiet hij de kaarten

van zich, een raauwe gil ontsnapte zijne borst, en verwilderd zag hij zijne echtgenoote aan.

»Rudolf!" herhaalde zij angstig — maar hij antwoordde niet — weerde hare hand van zich af, en snelde de deur uit......

Myhring zweeg, en ik waagde het niet, dat zwijgen door eene vraag te verbreken. Eindelijk vermande hij zich en vervolgde. Ik zal kort zijn met den afloop van mijn verhaal mede te deelen.

Leontine viel bij het vertrek van Rudolf in onmagt. De waard snelde hem na, maar de zwaarlijvige hospes, kon den door wanhoop en gewetenswroeging gejaagde niet inhalen — hij stortte in de rivier — twee dagen daarna werd zijn lijk teruggevonden. Leontine werd ernstig ziek, maar herstelde, en trok met het knaapje naar haar landgoed, waar zij in stilte en in weemoed hare dagen sleet, totdat het God behaagde, haar tot zich te roepen, nu twintig jaar geleden. — Haar kind was haar wellust en vreugde, het op te voeden in godsdienst en deugd haar streven, en voor alles waartegen zij hem waarschuwde, was wel het spel de hoofdzaak. Toen de knaap jongeling wierd, en hij den handel tot beroep koos, en het ouderlijke huis verliet, toen schonk zij hem het horlogie, dat de winner niet had willen behouden, als een talisman tegen de verleiding, waarin zijn vader bezweken was. En altijd heeft de zoon hare les betracht; immer stond het ongeluk des vaders, en het onheil, dat dezen getroffen had, hem voor oogen. God zegende zijn handel, deed hem zijne moeder nog gelukkige jaren verschaffen.

»En die zoon zijt gij!" riep ik toen Myhring zweeg.

De koopman knikte en zeide: »Zoo is het. En ge zult wel begrijpen, waarom ik het schilderstuk, dat ongelukkige tooneel — voor onbescheidene blikken en opmerking bedek. Het moge de mijnen nog in latere geslachten leeren, waartoe de hartstogt van het spel zijne slaven brengt. Het spel niet als veelal uit zucht naar goud gezocht, maar nagejaagd, als de dronkaard de wijn uit behoefte, uit prikkel, zaligheid als zoekende, in de aandoeningen, die het gemoed, als schokken; — eene zaligheid, helaas! die in eene hel verandert en waarin de furiën het ongelukkig slagtoffer voortzwepen — tot... zoo als mijn ongelukkige vader, na vrouw en kind ongelukkig gemaakt te hebben... tot een eigen gekozen dood.

»En nu genoeg voor heden," zeide de beminnelijke gastvrouw: »het weder is te schoon, dan dat wij niet eene wandeling zouden doen."

»Van harte gaarne," antwoordde ik oprijzende, »de bedoeling der gade begrijpende, en met de bevallige Leontine, grootmoeders naamgenoote, aan den arm volgde ik den koopman en zijne vrouw."

Het was laat toen wij terugkeerden, en toen ik op mijne kamer kwam, teekende ik, eer ik mij ter rust begaf, de hoofdtrekken op van het verhaal, dat mijn gastheer gedaan had, ten einde het ter gelegener tijd uit te werken.

En hoe mijn vriend het deed, moge de lezer oordeelen!

VALSCHE EEDEN.

Twee ware Historiës uit het ware Volksleven.

Naar het Hoogduitsch.

I.

DE BOER VAN DE RAAF.

De historie van den boer van de Raaf van Buchenzell is al heel lang geleden gebeurd; maar daarom is zij toch waar, alsof zij gisteren pas was voorgevallen.

Ik was nog een kind, om en bij de tien jaar oud, toen ik met mijn vader voor de eerste maal den 25 Julij mede ten bedevaart naar St. Jacob mogt gaan. Het vrome geloof had te zijner eer een kerk gebouwd, die van den top van den hoogen, naar den heilig genoemden, St. Jacobsberg, over de groene bosschen heenzag, of liever nog heenziet, want de kerk staat nog even zoo als vroeger, hoewel in de laatste twintig jaren het bezoek daarvan magtig verminderd is. Destijds waren er vele lieden uit de omstreken op den berg gekomen, allen met hetzelfde doel, het feest van St. Jacob, den patroon der kerk, te vieren door gebeden en aalmoezen geven.

Hoe ver die vereering sedert dien tijd verminderd is, weet ik niet, hoever de vroomheid der boschbewoners rondom den eenzamen berg stand gehouden heeft, is mij onbekend. Ik ben in de laatste twintig jaren volstrekt niet meer in die streek gekomen en het berigt, dat de St. Jacobskerk op het feest van haren patroon, naauwelijks nog van de naaste dorpen bezocht wordt, heb ik alleen van hooren zeggen. Maar dat weet ik mij nog levendig te herinneren, dat die 25 Julij een ware feestdag voor mij was. De heerlijke zomerdag, het vrije uitzigt, de met bloemen en berkentakken versierde kerk, de plegtige processie om het gebouw, het gemeenschappelijk gebed der bedevaartgangers, dat met het welluidende gelui der drie kerkklokken ineensmolt, als een bovenaardsch gezang — dat alles maakte een grooten, diepen indruk op mij.

En dan nog het ligchamelijk genot! Wij hadden van huis een groot stuk brood medegenomen; mijn vader kocht nog voor mij, bij een van de twee broodverkoopsters, die met een kraampje op de markt stonden, een versch St. Jacobsbroodje; en — welk een overmaat van weelde, maar het was ook mijn vaders geboortedag — een stuk kaas en een worst. Wij dronken natuurlijk uit de St. Jacobsbron, die 150 voet diep in den berg indringt, en aan wier water heilzame krachten toegeschreven worden. Welk een feestdag!

Toen wij naar huis zouden gaan en den berg afdaalden, vertelde mijn vader mij over St. Jacob en van zijne kerk op den berg, die in vroeger jaren nog veel meer in aanzien had gestaan. Vlak aan den voet van den berg ontmoetten wij een ruiter en een voetganger, die met elkånder spraken. Aan geen van beiden was iets bijzonders te zien, zij zagen er uit, als gewone eenvoudige huislieden, maar — hoe het kwam, weet ik niet — de ruiter wekte mijne aandacht. Hij zat zoo wonderlijk op zijn paard en zag zoo onverschillig rond, zonder zich om de voorbijgangers te bekommeren; ja, dengeen, met wien hij sprak, zag hij zelfs niet aan. Ook bemerkte ik, dat menigeen, opzettelijk voor hem uitweek, of een anderen kant heenzag, als hij voorbijreed.

»Vader," zeide ik, »kent gij dien man, dien man die daar te paard rijdt?"

»Dat is Jacob van de Raaf van Buchenzell," antwoordde mijn vader heel zacht, want hij reed ons juist voorbij.

»Maar, zeg eens vader, wat zit die man wonderlijk op zijn paard."

»Dat komt omdat hij blind is."

»Blind?" vroeg ik verschrikt en er volgde eene korte stilte, want ik bad een Vader Ons en een Ave Maria voor den blinden boer.

Men had mij van jongs af geleerd voor armen en ongelukkigen te bidden; de eenigste aalmoes, die wij gewoonlijk in staat waren te geven.

»Maar," vroeg ik weder, »hoe komt het dat die boer rijden kan, als hij blind is, en zijn paard besturen?"

»Ja, weet ge, hij is niet altijd blind geweest, maar eens zoo geworden, voor 5 of 6 jaren. En het paard, dat hij thans rijdt, is al vroeg zijn rijpaard geweest, en is heel mak en trouw, en gedresseerd, beter dan een huzarenpaard; ook kende het al de wegen, vier uren in het rond, eer van de Raaf blind werd, en daarom is het thans zijn beste gids."

»Hoe is het gekomen, dat hij blind is geworden?" vroeg ik.

»Ja, Jozef," antwoordde mijn vader op ernstigen toon, »dat is een treurige geschiedenis, maar ik wil ze u toch vertellen; want gij zijt nu al zoo oud en Onze Lieve Heer heeft u zulke goede vermogens gegeven, dat gij ze wel begrijpen kunt."

En mijn vader vertelde mij de volgende geschiedenis van den »Boer van de Raaf," die ik thans getrouw, zoo als zij in mijn kinderlijk gemoed en geheugen zich ingeprent heeft, hier herhalen wil.

De schoonste boerenhofstede in Buchenzell was de Raaf, die sedert onheugelijke tijden van vader op zoon was overgegaan; de ligtzinnigste van al hare bezitters was ongetwijfeld de tegenwoordige bezitter Jacob, naar zijn goed, in de wandeling Jacob van de Raaf genoemd. Hij kon eigenlijk niet onder de slechtste menschen gerekend worden, maar was in vele opzigten, braaf en goed te noemen Een deugniet uit de buurt echter, had hem reeds vroeg bedorven, en den omgang met dezen wilde hij maar volstrekt niet opgeven. Anders was hij een vlijtige knaap, en zijn vader, de oude Stoffel, gaf nog alle hoop niet op, dat alles met hem nog wel zou kunnen teregt komen.

»Als ik hem eens de boerderij afsta," zeide hij dikwijls, »zal ik er hem eene vrouw bij geven, die hem goed onder den pantoffel weet te houden, en dan zal hij wel bedaard worden."

Jacob stoorde zich weinig aan wat zijn vader zeide en leefde maar op den ouden voet voort. Met der tijd kon de oude Stoffel de zaken niet meer zoo goed nagaan, en Jacob zou de boerderij overnemen. De zaak kreeg haar beslag en toen alles geschikt was, — merkte de oude boer aan:

»Een knappe boer moet ook een knappe boerin hebben."

»Dat heeft er altijd bij gehoord," zeide Jacob.

»Wat dunkt u van Marianne van den Hoek?"

»Ik heb er niets tegen, als er dan toch getrouwd moet worden."

»Nu neem dan Marianne van den Hoek; het is een meisje zoo goed als een ander, en eene eenige dochter; dan komt de Hoek en de Raaf met der tijd bij een; want die oude van den Hoek is een regte stijfkop, van hem koopen kan men niets."

Den volgenden dag hadden tusschen de beide boeren de noodige onderhandelingen plaats en vier weken later was de bruiloft; een jaar later stierf de oude Stoffel en drie maanden daarna was Marianne weder bij haren vader, want zij had het bij haren man niet langer kunnen uithouden, zoo ruw was hij tegen haar geweest. Ook haar kind, een meisje van vier maanden had zij medegenomen. De oude van den Hoek beviel die verhuizing in het geheel niet; hij hield nog veel van de H. Schrift, die de vrouw beveelt alles te verlaten en haren man te volgen.

Na veel heen- en weerpraten ging Marianne weder naar haar man, die haar juist niet heel vriendelijk ontving. Zij hielden nog anderhalf jaar huis, als twee stootige ossen, die men aan een jok gespannen heeft, maar iedereen kon zien, dat als er nu en dan eens vrede in huis was, die slechts een stilstand van wapenen was, waarop te heviger gevechten volgden, naar gelang hij langer geduurd had. Niet de minste schuld aan dezen ongelukkigen toestand had de oude speelmakker en tegenwoordige huisvriend van van de Raaf, Hannes van Hasenweiler, een groote deugniet van jongs af, en die overal in het rond om zijne slechtheid en goddeloosheid gehaat was.

Het zou te ver heenleiden, als wij het geheele huwelijksleven van van de Raaf wilden beschrijven — men vindt zulke tegenwoordig overal toch ook genoeg; in den winter van het tweede jaar stierf vrouw van de Raaf aan kramp in de maag. Zij had den doktor — dien men eindelijk, toen de ziekte meer dan bedenkelijk was geworden, uit de stad had laten halen — verteld, dat zij een val gedaan had en vlak op de maag gevallen was, bewusteloos was geworden en sedert gesukkeld had. De doktor kon wel zoo wat opmaken, hoe dat alle op

de maag in zijn werk gegaan was. Hij dacht bij zichzelven, die boerin moest op een heel harde vuist gevallen zijn, of de vuist op haar — maar helpen kon hij haar niet meer.

Van de Raaf hield zich heel bedroefd over zijn vrouws dood en zijn schoonvader was het werkelijk. Hij had nu geen kind meer, van de Raaf mogt hij niet lijden, en dus nam hij na eenigen tijd een twaalfjarigen knaap tot zich, de zoon van zijne stiefzuster, waaraan hij veel vreugde beleefde. De jongen was echter ook een brave knaap, en zou voor zijn tweeden vader, — zijn eigen was drie jaren dood — door een vuur gegaan zijn. Hij deed al wat hij kon, om van den Hoek genoegen te geven, maar hoe meer hij in diens gunst steeg, des te meer kreeg van de Raaf een hekel aan hem, hoewel de jongen zich alle moeite gaf, om zijn neef geen aanstoot te geven.

Zoo verliepen verscheidene jaren, de kleine Verona werd een fiksche meid met dikke wangen en Jan Joris, de aangenomen zoon van van den Hoek een knappe boerenknaap. De liefde van zijn pleegvader tot hem, vermeerderde in gelijke mate als de haat en afgunst van van de Raaf. Dikwijls voer deze geweldig tegen hem uit, en als hij eene gelegenheid vond, hem te mishandelen, dan liet hij die niet ongebruikt voorbijgaan. Maar van den Hoek wist zijn lieveling te troosten.

»Luister eens Jan Joris,” zeide hij, terwijl hij van den hemel van zijn ledikant eene groote doos nam, »luister, daar heb ik voor u gezorgd; daar ligt mijn testament in; gij moet op den Hoek blijven wonen, als ik de oogen gesloten heb. Ik kan u wel niet alles maken, want van de Raaf is toch mijn schoonzoon en Verona mijn dochterskind; maar luister, het hangt maar van u af al mijn goedje gezamenlijk te krijgen en bij elkander te houden. Verona zal wel huwbaar worden eer het zoo ver komt — want ik hoop nog een jaartje of wat te leven — het is een goed meisje — als gij met haar trouwt — gij begrijpt mij wel.”

En de oude man deed het testament weder bij de overige papieren in de doos en zette die weder op hare oude plaats op den houten hemel van zijn ledikant.

Van den Hoek had zich echter misrekend; het jaartje of wat, dat hij nog hoopte te leven, bepaalde zich tot twee, gedurende welke zich driemaal een aanval van beroerte herhaalde, die hij ook reeds vroeger eens had gehad. Toen hij dus eens weder meende, dat hij bijzonder afgemat en zwak was, zeide hij tot zijn pleegzoon:

»Jan Joris, ik weet het niet, maar het kon met mij wel eens gaauw gedaan zijn; de doktor kan mij niet meer helpen; ik heb wel eerst voor veertien dagen het allerheiligst sacrament ontvangen en ben sedert bijkans het bed niet uit geweest — maar goed is goed en beter is beter, en ik zou toch ook graag sterven, zoo als het een ordentelijk Christenmensch betaamt. Span dus den bruin in en rijd naar den pastoor, dat hij mij op den laatsten gang kome voorbereiden.”

Jan Joris, wilde met een bedrukt gezigt aan het verlangen van zijn pleegvader voldoen, toen deze hem, terwijl hij de deur in de hand had, nogmaals terugriep:

»Gij kunt in het weeromkomen ook wel eens bij van de Raaf aangaan en hem zeggen hoe het met mij staat. Maar zie echter dat gij, eer gij naar den pastoor gaat, Verona te spreken krijgt en, verzoek haar dat zij mij komt gezelschap houden, tot gij terugkomt.” — Jan Joris deed gelijk hem belast was, en zocht eerst Verona op en verzocht haar bij haren grootvader te komen. Toen het meisje een voorschoot wilde voordoen, eer zij naar grootvader ging, kwam juist van de Raaf er op aan en vroeg haar waar zij heenging.

»Ik zou bij grootvader komen; hij was zoo zwak, en Jan Joris moest naar het dorp, om den pastoor te halen,” zeide het onschuldige kind.

Eene kwade gedachte schoot nu van de Raaf door den geest. Eerst wilde hij het meisje terughouden, en zeide dat hij zelf naar grootvader zou gaan, maar het meisje liet niet af met bidden en smeeken, tot hij haar medenam. Beiden kwamen dus te gelijk bij den ouden man, die werkelijk zeer zwak was.

»Nu Jacob, dat is braaf, dat gij zelf ook bij mij komt; ziet gij, het is regt ellendig met mij gesteld en — ik heb wel niet veel reden om u genegen te zijn, van wege mijne Marianne; maar ik zou toch niet onverzoend willen sterven. Voor Verona is gezorgd en....” de zwakke man kon niet verder spreken, een aanval van beroerte had zijne tong verlamd.

Jacob stond als op gloeijende kolen; ieder oogenblik kon Jan Joris met den pastoor terugkomen, en de reden, waarom Jacob zelf gekomen was, om zijn schoonvader bij te staan, of liever op hem te passen, was eenvoudig, dat in de doos op den hemel van het ledikant een schuldbekentenis van Jacob aan zijn schoonvader lag, die hij gaarne verduisterd had. Jacob had eens een heel voordeeligen koop van vee en landerijen kunnen doen, tegen kontant geld, dat hij echter niet genoeg voorhanden had, weshalve hij bij zijn schoonvader vier honderd gulden geleend en nog niet terugbetaald had.

Terwijl hij daar zoo aan het bed stond te peinzen, hoe hij toch de doos in handen zou krijgen, kwam de oude man weder tot bewustzijn.

»Is — de — pastoor — er — nog — niet — en Jan — Jo — ris?”

»Neen, maar zij kunnen alle oogenblikken komen.”

Midderwijl hoorde men in den gang iemand loopen, de kamerdeur vloog open en Hannes van Hasenweiler kwam ijlings binnenstuiven.

De oude man schrikte er zoo geweldig van dat hij achterover viel en weder buiten kennis geraakte. Hannes echter fluisterde van de Raaf in het oor:

»Maak dat gij nu de doos beet pakt; de kerels komen ginder al aanrijden; ik zal wel voor het meisje gaan staan.”

Jacob nam spoedig de doos van den hemel, terwijl zijn schoonvader flaauw lag en Verona met haar voorschoot voor de oogen zat te weenen. Hij sloeg er even een oog in:

»Heer in den hemel, donder en bliksem, wat is dat?"

Haastig doorliep hij het stuk, terwijl Hannes over zijn schouder stond te gluren, en zag daaruit aldra dat aan Jan Joris de hoeve en een groot gedeelte van het goed vermaakt was, maar het overige en het voorhanden geld uitdrukkelijk aan Verona toegedacht was.

»Wel, bij.... dat zou mij juist van pas komen! Dat zou de....!"

»Steek het ook bij u," fluisterde Hannes; »gaauw daar komt de wagen het erf op. Voor de vierhonderd gulden, die gij bij de schuldbekentenis profiteert, heb ik niets gezien."

En weg was de deugniet en juist sloop hij de achterdeur uit, toen Jan Joris met den pastoor de voordeur inkwam. Toen beide de kamer binnentraden lag de oude van de Hoek te sterven; Jacob stond er met een heel verslagen gezigt bij; Verona snikte en weende geweldig, en de doos stond op hare oude plaats boven op het ledikant, slechts met twee papieren minder, de schuldbekentenis en het testament.

Wij gaan voorbij wat er verder gebeurde na den dood van den ouden van de Hoek, tot op het tijdstip dat van de Raaf als de eenige erfgenaam, zoo voor zich als voor zijne dochter, de Hoek overnam en Jan Joris te kennen gaf, dat hij maken moest een andere dienst te bekomen want hij wilde hem niet houden, daar hij hem al bij het leven van den ouden man als een onbeschaamde knaap had leeren kennen."

Men verbeelde zich de verbazing van den jongen mensch, die in zijne onnoozelheid altijd afgewacht had, dat volgens het testament van zijn pleegvader de boerderij aan hem zou overgegeven worden.

Met van de Raaf wilde hij niet twisten. Hij begaf zich derhalve dadelijk naar het dorp, naar den pastoor, wien hij zijn nood klaagde, dat van de Raaf, hem wilde wegjagen en hij nu niets in de wereld bezat.

»Wel, mijn arme jongen," zeide de pastoor, »gij zijt waarlijk zeer te beklagen, dat gij door het verzuim van uwen pleegvader in zulke volslagen armoede zijt geraakt. Ik geloof vast en zeker als uw overleden pleegvader niet zoo spoedig door den dood overvallen was geworden, hij zeker een testament gemaakt en u daarin ongetwijfeld goed bedacht zou hebben."

»Maar uw eerwaarde," viel Jan Joris hem in, »dat heeft vader ook gedaan — hij heeft mij in zijn testament de hoeve vermaakt en Verona het overige."

»Wat!" riep de pastoor. »Wat babbelt gij toch van een testament? Er is immers geen voorhanden; en daarom is van de Raaf in naam zijner dochter, de eenige erfgenaam."

»Er moet toch een testament zijn, uw eerwaarde; vader heeft het mijzelf gezegd, al voor een paar jaren geleden, toen hij den tweeden aanval van beroerte kreeg."

»Is dat wezenlijk waar, Jan Joris?" vroeg de pastoor.

»Gij weet wel, heer pastoor, dat ik nooit in mijn leven u een logen verteld heb," zeide Jan Joris eenigzins neerslagtig.

En nu verhaalde hij uitvoerig hoe zijn pleegvader menigmaal als hij de mishandelingen vernam, die van de Raaf soms Jan Joris had doen lijden, dezen getroost had met het uitzigt op zijne erfenis, hoe hij hem dan het testament gewezen had, dat sedert jaren in de doos op den hemel van het ledikant bewaard was, enz.

De pastoor dacht eene poos na over het verhaalde en wendde zich toen tot Jan Joris.

»Ga eens hierover naar het Witte Kruis," zeide hij, »en zeg aan den kastelein, dat hij dadelijk zijn schimmel voor het wagentje inspant. Jongens zoo als gij er een zijt, moet men trachten te helpen."

De verwonderde Jan Joris deed, gelijk hem gelast was, en weldra reed hij den pastoor naar de stad. Nadat zij hun paard in het Lam gestald hadden, begaven beide zich naar den heer Burger, een advokaat, die zoowel wat kunde als zedelijkheid betrof, in den besten naam stond. Hier zette eerst de pastoor de zaak uiteen en Jan Joris moest alles wat hij wist, nog eens herhalen. Niet weinig gewigt werd er gehecht aan de omstandigheid, dat Jacob van de Raaf, als het ware alleen, slechts met het meisje bij zich, bij het sterven van van de Hoek tegenwoordig was geweest. Men kon aannemen, dat hij iets van een testament vernomen had, en dit in het voor hem zoo gunstige oogenblik had weten te verduisteren. Kortom, er lagen te belangrijke redenen voor de hand, om niet de zaak verder voort te zetten, en zoo werd dan een proces tegen van de Raaf aangevangen. De laatste was dit half en half wachtende, daar hij wel vermoedde, dat Jan Joris van het testament niet onkundig zou zijn; maar wie kon iets tegen hem bewijzen, behalve Hannes, en die had goede redenen, om zijne zijde te houden. Ja, hij ondersteunde hem nog met zijne schelmerij, of goeden raad zoo als hij het noemde.

»Wat gij ook doet," zeide hij, »neem geen advokaat, ten einde het den schijn niet heeft, alsof gij in deze zaak bijzonder hulp noodig hadt. Zeg maar overal, dat gij geen advokaat noodig hebt; dat gij op de deugdzaamheid uwer zaak vertrouwt. Laat mij maar begaan, en kom maar telkens bij mij als gij gedagvaard wordt, ik zal u dan wel zeggen, wat u te doen staat. Met u medegaan voor de regtbank, of openlijk met u over de zaak spreken, kan ik zeker niet — dat zou zelfs niet eens goed voor u zijn, want de menschen hebben nu eenmaal wat tegen mij; maar er door helpen zal ik u, zoo waar als ik Hannes van Hasenweiler ben."

Het proces duurde vrij lang, zoo als dat met

processen wel meer gaat. Het was uiterst moeijelijk, bewijzen te leveren voor Jan Joris of tegen van de Raaf, want niemand, behalve de laatste, had de hoofdzaak, het testament, gezien, dat, tot ongeluk van Jan Joris, de oude van de Hoek in zijne geboorteplaats, tien uren van Buchenzell af, had laten opstellen. Van de Hoek was eenige jaren geleden daar eens heengereden, om eenige stukjes land te bezigtigen, die hij nog van zijne ouders bezat. Wie zich eenen tijd van dertig tot veertig jaren terug kan denken, die weet wat in dien tijd een afstand van tien mijlen te zeggen was. Hoezeer men derhalve in het geheele stadje onder welks ambt het dorp Buchenzell lag, navraag deed, geen mensch wist iets van een testament van den ouden van de Hoek — en niemand kwam het in het hoofd, dat het ergens anders dan in Buchenzell of in de stad had kunnen opgesteld zijn. Dat had Hannes wel berekend, toen hij onder het testament de namen van een burgemeester en eenige inwoners las van een plaatsje, van welks naam men zelfs in Buchenzell en de omstreek geen denkbeeld had. Hij rekende nog verder, toen hij vernam, dat het proces alleen door een eed ten einde kon gebragt worden.

» Zorg dat Jan Joris den eed niet aflegt," zeide hij tot van de Raaf; » maar wat praat ik daar voor gekheid — Jan Joris is immers nog niet meerderjarig; die kan geen eed doen."

» Maar dan moet ik den eed afleggen," zeide van de Raaf eenigzins angstig.

» Ja."

» Maar dat kan ik toch niet met een goed geweten doen."

» Welnu, zweer dan niet; zeg dan maar eenvoudig, dat gij het testament weggemoffeld hebt, en de schuldbekentenis ook, natuurlijk! Daarbij wordt niet anders verloren dan de boerderij en vier honderd guldens; en dan zeker uwe eer en goede naam bij alle menschen, en al uw crediet. Want wie zal iemand vertrouwen, die zulke stukjes uitvoert als gij, en...."

» Houd den mond, heillooze kerel — een leelijk geval! Gij hebt gelijk en toch niet gelijk," voegde hij er na eenige oogenblikken bij.

» En gij zijt een ezel en toch niet een ezel," antwoordde Hannes, en verliet den boer, nadat hij hem nog eens de kwade gevolgen, die eene bekentenis zijns inziens na zich slepen zou, had uiteen gezet.

De zaak liep, zoo als Hannes voorspeld had. Aan van de Raaf werd het doen van een eed opgelegd, behelzende: dat hij nooit iets van een testament van den overledene geweten, en ook geene papieren van dezen onmiddelijk voor of na zijn dood zich had toegeëigend of op eenigerhande wijze verduisterd.

De dag van den eed kwam en van de Raaf ging naar de stad, waar Hannes hem al in de Zwarte Beer afwachtte. Deze had het zoo weten aan te leggen, dat hij op denzelfden dag in de stad iets te doen had, zoodat het den schijn had, alsof hij en van de Raaf elkander toevallig ontmoetten. De schoft wist wel in welken reuk hij stond, en hoe zeer hij zich den schijn moest geven van aan de geheele historie met het testament volslagen vreemd te zijn.

Toen hij door het dorp en voorbij de pastorie kwam, hoorde hij zijn naam noemen; hij kende de stem wel, het was die van den pastoor, maar hij deed, alsof hij het niet hoorde, en liep door. Maar de pastoor bleef doorroepen, dus kon dat niet gaan. Bovendien was de boer door de raadgevingen van zijn makker al wat arglistiger geworden, en dacht: als ik hem vermijd — ik weet wel wat hij wil — dan vat hij argwaan en denkt, dat mijn geweten knaagt. Kortom, hij keerde om, en verontschuldigde zich, dat hij wat doof was, en den heer pastoor niet dadelijk gehoord had, en dergelijke.

» Gaat gij naar de stad, van de Raaf?"

» Ja, heer pastoor."

» Dan zoudt gij mij eene dienst kunnen doen."

» Met genoegen, heer pastoor."

» Ik wacht al sedert acht dagen op een pakje van den bode van Norrlangen; misschien is het van daag wel aangekomen; dan zoudt gij het wel kunnen medebrengen, het is niet zwaar."

» O, met veel genoegen, heer pastoor," riep de boer uit, wien een steen van het hart viel, toen hij hoorde, dat de pastoor een verzoek aan hem te doen had. Hij had geheel iets anders gewacht.

» En als het iets kosten mogt, dan.... ik behoef u toch het geld niet mede te geven?"

» Wel volstrekt niet, heer pastoor. Ik zal het den bode wel betalen, en gij kunt het mij wel teruggeven, als ik het u breng."

» Dat blijft dan afgesproken. Maar voor twaalf ure zal de bode wel niet komen."

» Nu, dat komt juist goed. Ik moet ten negen ure in de stad zijn, en zal tegen den middag wel gedaan hebben — dan gaat het zoo achter elkander voort."

» Moet gij misschien weder voor de regtbank?"

» Ja, heer pastoor," zeide Jacob langzaam; het speet hem reeds, dat hij het gesprek zulk eene wending had gegeven, dat de pastoor er door op zijn proces kon komen.

» Om uw proces waarschijnlijk. Is het nog niet spoedig afgeloopen?" vervolgde de pastoor losweg.

» Van daag zal het afloopen, heer pastoor."

» Zoo! Zijt gijlieden eindelijk tot eene schikking gekomen; of heeft Jan Joris zijne aanklagt ingetrokken?"

» Neen, heer pastoor — maar er is een eed bepaald, en dien moet ik heden afleggen."

» Zo-o-o — door eenen eed?" zeide de pastoor langzaam en met nadruk.

» Ja, heer pastoor."

» Maar, van de Raaf, een eed, dat is eene zaak van belang."

» Zeker, heer pastoor — ik wenschte ook, dat hij al afgelegd was."

» Van de Raaf," begon de pastoor na eenig stil-

zwijgen, »gij zijt anders geen kwaad mensch, en hebt ook nog het christendom niet uitgeschud — bedenk de zaak ernstig; het zijn hier niet enkel aardsche goederen, die op het spel staan — daarmede zijt gij toch gezegend, en hebt dus genoeg, zonder de boerderij van uw schoonvader — maar het komt hier op het verlies van eeuwige goederen aan, die ons de Heer beloofd heeft, als wij zijne geboden houden. Weet gij het achtste gebod nog?"

»Heer pastoor," riep van de Raaf driftig, »wat denkt gij van mij?"

»Nu, nu, van de Raaf, het was zoo kwaad niet gemeend. Gij weet dus waarlijk niets van het testament? Is het u nooit onder de oogen gekomen?"

»Heer pastoor," zeide Jacob op vasten toon — hij gevoelde wel, hoe thans alles van zijne houding afhing — »heer pastoor, zie, ik mag lijden, dat God mij op het oogenblik met blindheid sla, als ik iets van het testament weet."

Nu had alle praten een einde, en de pastoor was gerust gesteld.

»Nu, van de Raaf, ga dan in Godsnaam en leg den eed af."

En de boer ging zijns weegs.

»Zou Jan Joris het inderdaad mis gehad hebben, of de oude van de Hoek hem maar wat wijs gemaakt hebben van de erfenis?" zeide de pastoor bij zichzelven, toen hij den boer met kloeke schreden den weg zag opstappen.

Maar dezen was het niet half zoo wel te moede en zijn gang niet half zoo vast als het wel scheen. Nu en dan verbeeldde hij zich, dat hij minder goed zag; menigmaal bleef hij stilstaan en wreef zich de oogen uit, of haalde een kreutzer uit zijn zak en hield die voor de oogen, eerst van nabij, dan in de verte, dan weder digter bij — maar hij zag altijd even duidelijk, zoo goed als hij zijn leven lang gedaan had. En hoe verder hij ging, des te ligter werd het hem om het hart. Het was hem, alsof hij den eed reeds gedaan had, toen hij in de Zwarte Beer behouden aankwam.

Hannes hield zich, alsof hunne ontmoeting daar geheel onverwacht was, ging toen over hem zitten, en wilde hem nog het een en ander zeggen, om hem een riem onder het hart te steken. Maar nadat van de Raaf nog een paar malen geknipoogd had, zeide hij doodbedaard:

»Heb maar geen zorg, Hannes, het voornaamste is al achter den rug."

En werkelijk ging Jacob voor de regtbank en legde den valschen eed af, met eene vastheid, die zelfs Hannes verbaasd zou hebben doen staan, als deze er bij tegenwoordig was geweest.

Op den avond van dienzelfden dag zaten van de Raaf en zijn kameraad in het Witte Kruis, waar zij, nadat zij bijkans den geheelen middag in de stad hadden doorgebragt, op den terugweg waren ingekeerd. Toen het donker begon te worden en het licht opgestoken was, kwamen er nog eenige boeren bij uit den omtrek, en men begon kaart te spelen, waarbij ieder slag een kreutzer zou gelden.

Van de Raaf was anders een goed speler, maar thans wist niemand hoe men het met hem had; hij speelde hoe langer hoe slechter, moest hij ruiten spelen dan speelde hij harten, in plaats van een heer speelde hij een boer, en hoe langer het duurde, des te slechter ging het, totdat al de spelers begonnen te knorren.

»Wat scheelt u dan toch, dat gij telkens verkeerde kaarten opspeelt?"

»Ik weet het zelf niet — die ellendige kaars, snuit die toch eens — men kan immers geene kleuren meer zien."

En de boer wreef zich met de vlakke hand over de oogen, als iemand die opstaan moet en nog niet geheel uitgeslapen is — en speelde weder een negen in plaats van een tien op.

»Dat mag de duivel langer uithouden, bij zulk een spelen," schreeuwde Hannes. »Pas toch op, ik wil om uwentwil geen dozijn kreutzers ieder oogenblik verliezen."

»Ik moet er uitscheiden," zeide van de Raaf, »ik kan waarlijk de kaarten niet meer zien." En hij streek weder over de oogen.

»Ik geloof zeker dat hij bezopen is," bromde Hannes.

»Maar wat is dat? — ik kan in het geheel niet meer zien — of is het licht uit? — Wat duivel, Hannes! Martin! ik zie wezenlijk niemand meer!"

»De kerel is bezopen, dat ziet men wel; nu zal hij er bij nedervallen," zeide Hannes, terwijl hij den boer aanzag, die doodsbleek was geworden en aan alle leden beefde.

»De Heer heeft hem met blindheid geslagen," klonk eene ernstige stem achter de gasten. Het was de pastoor, die gedurende het laatste gesprek in de kamer gekomen was, en die nu vermoedde, waarom van de Raaf zoo doodsbleek was geworden.

Zoo ver gaat de historie van de Raaf, gelijk mij die in de hoofdzaak door mijnen vader verhaald werd. De vermaningen en lessen, die hij daaraan knoopte — want hij geloofde, gelijk iedereen, dat de blindheid van van de Raaf eene straf van God was voor zijn meineed — ga ik met stilzwijgen voorbij, en bepaal mij slechts tot eene schildering van daadzaken. Dat deze te dier tijd, toen onder het volk het geloof aan eene bestraffende Goddelijke geregtigheid, aan eene allesbesturende Voorzienigheid nog diepe wortelen geschoten had, veel opzien moesten baren, is ligt te begrijpen, vooral toen met der tijd het gesprek, dat de pastoor een paar uren voor de boer den eed moest afleggen, met hem gehouden had, en diens daarbij gesprokene woorden ruchtbaar werden. Van toen af werd de boer beschouwd als iemand, die een valschen eed gedaan had — iets ongehoords, naar de toenmalige begrippen van zedelijkheid. Daarom

had ook iedereen eene zekere schuwheid voor den boer en ging hem overal uit den weg. Slechts Verona, zijne dochter, bleef hem over, die hem trouw oppaste — en Hannes, de onverbeterlijke schoft en eigenlijke bewerker van den valschen eed, die, indien nu en dan het geweten van den blinde begon te spreken, het weder tot zwijgen wist te brengen. Eindelijk stierf deze verdorvene mensch, eenige jaren na het tijdstip, waarin ik hem mijnen lezers als de geleider van den blinden ruiter aan den voet van den St. Jacobsberg heb voorgesteld. De verdere lotgevallen van van de Raaf vernam ik toevalligerwijze voor ruim vijftien jaren. Ik deed destijds een reisje door mijn geboorteland, waarbij ik ook den St. Jacobsberg bezocht. Wel is waar, had ik het St. Jacobsfeest, den blinden boer en al het verhaalde lang vergeten. Als een droom uit lang verdwenene tijden kwam het mij dus voor, toen ik op het hartvormige schild van een reeds roestend kruis op het kerkhof de woorden las; » Jacob K*, genaamd van de Raaf, van Buchenzell, gestorven den .... Junij 18**" Een rijmpje daaronder geschreven gaf te kennen, dat de overledene blind was geweest. Toen kwam mij van lieverlede de geheele historie van den blinden huisman van Buchenzell weder voor den geest, ik ging naar den pastoor, om van hem misschien iets naders daaromtrent te vernemen, en mijn verlangen werd op de aangenaamste wijze vervuld, want de oude geestelijke verhaalde mij in de hoofdzaak het volgende:

Toen de blinde, na den dood van zijnen vriend en geleider, als het ware geheel aan zichzelven overgelaten was, toen deed de stem van zijn geweten zich luider en menigvuldiger hooren, en hij had niemand meer, die door drogredenen en op gezochte gronden de vermaningen dier inwendige stem kon smoren of verijdelen. Toen was de arme man er kwaad aan toe, en eindelijk nam hij zijne toevlugt tot het eenigste middel, dat hem troost aanbrengen kon, tot het gebed. Dikwijls vervulde bitter berouw zijn hart en de beste voornemens kwamen bij hem op — maar de ongelukkige man had den moed niet, de stem van zijn hart te volgen. Eindelijk echter nam hij op eens het besluit, eene bedevaart te doen naar de St. Jacobskerk, en koos daartoe den tienden verjaardag, dat hij zijn gezigt verloren had. Lang lag hij in de kerk daar op de knieën; wat hij gebeden of gedacht heeft, weet niemand — maar een uur daarna was hij bij den pastoor — het was dezelfde, die vroeger op het dorp gestaan had, waar hij woonde.

» Heer pastoor," zeide hij, » gij weet de geheele historie met den eed en het testament. Bovendien heb ik mijn schoonvader nog eene schuldbekentenis van vierhonderd guldens ontvreemd — wat kan ik doen, om mijne groote zonde te boeten en het begane onregt te herstellen? — zoo ver het nog goed te maken is," voegde hij er zuchtend bij. De pastoor was uitermate verrast, doch de boer ging voort:

» Wij willen niet vele woorden verspillen over hetgeen gebeurd is, en gij behoeft er mij nu ook geene lange boetpredikatie over te houden — o, daar binnen," — de boer wees op zijn hart — » daar binnen is een boetprediker, die heeft eene krachtige stem, eene stem die door merg en been gaat. Zeg mij slechts, kan ik gered worden van het eeuwig verderf? Mijne tijdelijke straf, mijne blindheid wil ik gaarne dragen."

» Jacob," zeide de pastoor aangedaan, » gij hebt eene groote zonde bedreven, en de Heer heeft u zwaar bestraft, toen hij u, nu tien jaren geleden, met blindheid bezocht. Maar de Heer is genadig en barmhartig, en zal u niet van zich stooten, maar als een berouwhebbend zondaar opnemen. Heeft Hij niet heden, zoo even, u de oogen geopend, zoo al niet de ligchamelijke, dan toch de geestelijke? Is het niet het eerste bewijs, dat Hij genadig en barmhartig op u nederziet?"

» Gij hebt gelijk, heer pastoor, en ik zal alles volgen wat gij mij zult gelasten te doen."

Kort daarop hield Jan Joris bruiloft met Verona, en bekwam op deze wijze niet alleen de hoeve, die reeds vroeger hem toegedacht was, maar ook alles wat Jacob bezat. Toen deze na eenige jaren van berouw stierf, was zijn laatste verlangen, dat men hem op het St. Jacobs kerkhof zou begraven.

II.

DE HAMBURGER SCHRIJNWERKER.

De geschiedenis van den Hamburger schrijnwerker is zoo lang niet als de voorgaande van den boer van Buchenzell, waarvan zij een pendant uitmaakt, want zij speelt in eenen tijd, waarin men reeds veel dingen te boven is, wat den Buchenzeller huisman nog kwelling veroorzaakte, en zijne geschiedenis langer maakte; zij speelt in een tijd, waarin men luchthartig over geloften en gewetenszaken heenstapt, en in staat is uit het toeval, die nieuwerwetsche Voorzienigheid, alles te verklaren, wat men eertijds aan de Goddelijke Voorzienigheid toeschreef. Kortom, onze geschiedenis loopt in het derde tiental onzer eeuw, waarin het zaad dier valsche verlichting reeds in vollen bloei stond, en hare rijpheid te gemoet zag, die een dozijn jaren later werkelijk plaats greep.

Op een vrijdag in het voorjaar van 1842 zat de landregter van N. somber en peinzend aan tafel; het eten smaakte hem niet, en zelfs de minzame toespraak zijner vrouw was niet in staat hem op te beuren.

» Hoe treurig — hoe treurig," zeide hij bij zich zelven. » Waar moet de regter ten laatste op afgaan? Waarlijk, het is spotten met den eed."

En het gelaat van den braven man betrok nog meer, hij stond op en ging onrustig de kamer op en neder, nam eindelijk hoed en stok, en begaf zich naar een ouden vriend van hem, om gemeen-

schappelijk met dezen over het tegenwoordig zedebederf te klagen.

De aanleiding tot zijne ernstige gedachten en gesprekken was hem gegeven door den Hamburger schrijnwerker, van wien ik thans verhalen wil.

Thomas, de oudste zoon van den schrijnwerker H., had van zijn vader het ambacht geleerd, maar van een luchtigen gezel en van eenige andere kameraden die losse zedeleer ingezogen, die twintig jaren geleden in Duitschland in de mode kwam, en toen »verlichting" genaamd werd. Nadat Thomas zich van de conscriptie vrijgeloot had, ging hij op reis, werkte onder anderen verscheidene jaren in Hamburg (van waar zijn latere bijnaam ontsproot), en keerde na vijf jaren in zijne vaderstad terug, als een heel bekwaam werkman en tevens een volslagen liberaal.

Hij had in Hamburg een en ander opgevangen, wat hem in staat stelde, met behulp van eenige van buiten geleerde spreekwijzen, een oppervlakkig gesprek te voeren. Natuurlijk liep hij niet hoog met kerkelijke instellingen, met biechten en ten avondmaal gaan — dat zou bijkans schande geweest zijn voor een »verlicht man" een titel, waarop hij veel prijs stelde, en die hem ook door gelijkdenkenden gegeven werd.

Weinige maanden nadat hij uit Hamburg terug gekomen was, nam Thomas zijns vaders zaak over, de beste in die stad, deed toen bij den slotenmaker Druif aanzoek om zijne dochter, wat geene zwarigheden ontmoette, daar de oude schrijnwerker in goeden doen zat, en de zoon ook reeds als een bekwaam werkman bekend was. Van de staatkundige en godsdienstige begrippen van zijn aanstaanden schoonzoon wist de slotenmaker zoo goed als niets, want de Hamburger kwam daarmede alleen voor den dag in gezelschappen, waar de slotenmaker nimmer een voet zette. Eenige jaren verliepen er, en de vrouw bemerkte, dat zij meer achteruit dan vooruit gingen, hoewel haar man altijd met vier gezellen werkte.

»Thomas," zeide zij eens tot hem, »hoe het komt weet ik niet, maar mij dunkt, dat het bij ons hoe langer hoe meer achteruit gaat."

»De duivel mag weten hoe dit toegaat, ik ben er bijkans den geheelen dag bij, en in de herberg heb ik ook zoo heel veel niet noodig."

»Ik meen eigenlijk," zeide de vrouw schroomvallig, »in ons huis is de regte zegen niet. Zie, ik bid onzen Lieven Heer alle dagen, dat Hij ons geluk en zegen geven wil, maar.... ik meen eigenlijk, als gij niet zoo goddelooze taal soms spraakt, en nu en dan...."

»Naar de kerk ging, niet waar?" viel haar de schrijnwerker spottend in de rede. »Alle morgen naar de vroegmis, alle zondagen in de preek, alle maanden te biecht."

»Och, Thomas, dat verlang ik niet, neen — maar ik meen toch, het zou bij ons beter gaan, als gij wat meer geloof hadt, en meer vertrouwen op den lieven God. — Zie, hoe heeft het uw vader gemaakt, en hoe de mijne nog tegenwoordig? En dat zijn toch altijd veelgeachte burgers geweest, die bij iedereen gezien waren."

»En gij zijt altijd een onnoozele gans geweest, en thans eene femelaarster, gelijk uw vader een femelaar is. Ik zal wel maken, dat wij vooruit gaan, en dat zonder er om te bidden."

En daaamede nam hij zijn hoed en ging naar de Blaauwe Vos, om middelen en wegen uit te denken, om zijne welvaart, hoe dan ook, te vermeerderen.

Het is waar, hij bedacht allerlei hulpmiddelen, die het bier en zijn slim brein hem ingaven, en die hij ook van lieverlede in praktijk bragt. Hij vond eene nieuwe polituur uit, waarmede hij gemeene houtsoorten het uiterlijk voorkomen van fijne wist te geven; hij bedacht om gesnedene versieringen, in plaats van die werkelijk uit hout te laten snijden, door middel van een eigenaardig mengsel in vormen af te drukken en na het oplijmen deze den schijn van hout te geven. Hij zocht zijne kalanten, zijne gezellen, ja iedereen op alle mogelijke wijzen beet te nemen, en was werkelijk onuitputtelijk in dergelijke hulpmiddelen. Zonderling, hoe meer hij op deze wijze verdiende, en hoe verder hij het in het bedriegen bragt, des te meer ging hij achteruit, en in het jaar 1837, vijf jaren na zijn huwelijk, stond hij op het punt van bankroet te gaan. Zijne vrouw was wanhopig, hij zelf was bevreesd voor deze onvermijdelijke gebeurtenis, maar alleen om de schande. Intusschen waren zijne hulpmiddelen uitgeput, langzamerhand kwam men zijne bedriegerijen op het spoor, en hij werd reeds niet meer onder de geheel soliede menschen gerekend. Eindelijk begon hij zijn bankroet als de laatste bron eener betere toekomst te beschouwen, daar hij door verduistering en ander bedrog nog veel voor zich hoopte te redden. Dat daardoor veel menschen — meest ambachtslieden — zeer geweldig zouden lijden, dat baarde hem natuurlijk weinig of geen zorg. Dat zulk een bedrog eene groote zonde was, och, hoe kon een zoo verlicht man als onze kastemaker zoo iets denken!

Op een namiddag toen zijne vrouw juist een kind het Onze Vader liet opzeggen en daarbij bitter weende, trad de schrijnwerker de kamer binnen. Voorzigtig zag hij rond of er niemand anders was, toen blonk de vreugd op zijn gelaat.

»Hoezee, wij zijn geholpen, vrouw!" riep hij uit, — »en zonder er om gebeden te hebben," voegde hij er met een zijdelingschen blik op het biddende kind bij. — »Daar zie eens."

En Thomas haalde twee handen vol goud uit den zak en spreidde die voor de oogen zijner verbaasde vrouw op de tafel; en waren over de 100 stuks dukaten.

»Om Godswil, man, hoe komt gij aan al dat goud?" vroeg de vrouw meer verschrikt dan verheugd.

»Ja, dat zoudt gij niet gekregen hebben met uw bidden, al waart gij alle dagen naar de kerk gegaan."

»Maar zeg mij toch hoe gij er aankomt, en of het u toebehoort?"

»Het goud is van mij, en ik heb het noch gestolen, noch verdiend, noch present ontvangen; maar — doch kom, ik zal u alles vertellen."

En de schrijnwerker vertelde, hoe hij aan het geld was gekomen. Daags te voren namelijk was hij door den rentmeester op het oude kasteel bij de stad ontboden geworden. Daar moest hij in een der kamers een in den muur geplaatst kastje, uitnemen en een nieuw in de plaats zetten.

De schrijnwerker begon met het oude kastje er uit te nemen, dat geheel wormstekig was. Daar de rentmeester na de gedane aanwijzing vertrokken was, was Thomas alleen aan het werk gegaan. Hij bemerkte, dat het oude kastje van achteren een dubbel beschot had, dat van buiten niet te zien was. Tusschen de beide beschotten was een duim breed ruimte, en na het eerste beschot weggenomen te hebben vond hij in die ruimte, de voor hem liggende dukaten in stukken van een varkensblaas gewikkeld. IJlings tastte Thomas toe en stak ze met de blaas in zijn zak. Om geen achterdocht te wekken, bleef hij aan het werken, tot de opening in den muur geheel opgeruimd was, en hij de maat tot een nieuw kastje genomen had; toen ging hij nog eens naar den rentmeester, om dezen goeden dag te zeggen — en ziet gij, Anne, zoo ben ik aan het geld gekomen," zeide hij ten slotte.

De vrouw was niet zoo verheugd als Thomas. Zij gevoelde dat het goud in onregte handen was. Maar de schrijnwerker trachtte al hare bezwaren te wederleggen.

»Gekheid, gekheid," zeide hij ten laatste; »wie weet hoe lang het goud in het kastje gezeten heeft, wie het er in verborgen heeft en voor wie het bestemd was? Waarschijnlijk leeft daar niemand meer van; het goud zou dus toch in vreemde handen zijn gekomen en ik kan het dus met een goed geweten houden; het is mij zoo na als ieder ander."

»En," vervolgde hij, »geweten of geen geweten, het geld komt van schatrijke lieden, van een vroegeren bezitter van het slot — zulk een kerel zou ik drie vierden van zijn vermogen werkelijk kunnen ontstelen, het zou toch altijd nog een goed werk zijn. Een arme duivel — dat is wat anders — maar wat kan men daar ook van nemen. Maar een schatrijke vent — met alle plaisier."

»Maar het is toch niet, zoo als het behoort, dat men iemand besteelt; hetzij hij arm of rijk is."

»Naar uwe bekrompen, vrome begrippen, neen; maar daarboven is een man als ik verheven. Een vrouw kan ik het niet kwalijk nemen, dat zij zoo denkt — maar het zou toch waarachtig schande wezen voor een man van verstand, die de wereld gezien heeft, dat hij aan zulke oudwijfsche begrippen nog wilde hechten."

De vrouw van Thomas merkte wel, dat al haar praten, volgens gewoonte weinig zou uitrigten — voor zoo verre, met dat geld — dat toch in andere handen, die er even weinig regt op hadden, had kunnen vallen — hare kinderen te helpen waren, stelde zij zich van lieverlede gerust en beschouwde den vond als eene beschikking des hemels en dankte God dagelijks, dat zij, naar zij meende, voor schande en ellende gered waren. Thomas was slim genoeg het geld zoo omzigtig, als mogelijk was, uit te geven, om geen achterdocht te wekken, en hij scheen werkelijk weder vaster te staan, dan de lieden meenden. Maar hebzucht en neiging tot list en bedrog verleidden hem op nieuw. Hij leidde een nog ligtzinniger leven, dan vroeger, en na drie jaren was hij er zoo erg aan toe als voor zijn vond. Nu ging hij werkelijk bankroet. Nog dieper dan zijne stoffelijke welvaart was zijn zedelijke toestand gedaald. Tot de laagste middelen nam hij zijne toevlugt, en stoorde zich zelfs noch aan het oordeel van regtschapen lieden, noch aan het smeeken zijner vrouw. Reeds eenmaal had hij door eene valsche verklaring zich voor de tweede maal eene rekening — ten bedrage van eenige guldens — doen betalen, en zijn eenigste doel was thans geld te verdienen, zonder er veel voor te werken. Toen gebeurde een voorval zoo treffend en onverwacht, dat het ieder mensch, die slechts een greintje zedelijkheid en godsdienst bezeten had, op een anderen weg zou gebragt hebben.

Op het kasteel werd in het kamertje van den lang gestorven torenwachter een verborgen bergplaats ontdekt, waarin een laadje lag met een paar brieven van den zoon des torenwachters, die tijdens ze geschreven werden, den veldtogt tegen Napoleon bijwoonde; maar toen zij gevonden werden als een half bevroren en verminkten stakker van openlijke en geheime aalmoezen leefde; vervolgens een papier, waarop de oude torenwachter eigenhandig geschreven had:

»Heden, den 26 Junij 1815 heb ik ondergeteekende, al wat ik in de wereld bezit en bespaard heb, bij den koopman ** in de stad in goud opgewisseld, en in de bovenkamer van den rentmeester, in het kastje in den muur, naar den kant van den toren verborgen; en heb voor het goud nog een beschot gemaakt, dat men er van binnen uit kan nemen, als men er eerst de twee vakjes uitgenomen heeft. Dat goud moet men, na mijn dood, aan mijn zoon Ignatius ter hand stellen, als deze uit den oorlog terugkomt, en dat is zijn erfenis van zijn vader Johannes F. torenwachter. Er zijn 152 dukaten."

Dit stuk werd voor de regtbank gebragt, het kastje zou onderzocht worden, doch de rentmeester deed opmerken, dat waarschijnlijk het oude kastje bedoeld werd, dat de schrijnwerker H. voor een jaar vijf of zes uitgenomen en door een nieuw vervangen had. Dadelijk werd bij dezen navraag, vervolgens huiszoeking gedaan; dat natuurlijk niets baatte. Thomas werd opgeroepen, maar ontkende alles stout weg, en zocht zelfs de beschuldiging

op den rentmeester te schuiven, daar hij beweerde, dat hij niets van een dubbel beschot had bemerkt, zoo lang hij in de kamer gewerkt had — wat de rentmeester naderhand mogt gevonden hebben, wist hij natuurlijk niet.

Wat was er dus te doen? Thomas moest een eed afleggen en deed dien ook — een eed, wat maakte dat voor hem uit! Dat was de eed, die den landregter zulke treurige uren had verschaft en hem tot een zoo ernstig gesprek met den ouden geestelijke aanleiding had gegeven. Ook andere lieden spraken er van. Betere burgers schudden het hoofd bij de bewering, dat de Hamburger schrijnwerker een valschen eed zou gedaan hebben.

»Als dat zoo is," hoorde men den ouden slager Staus zeggen, »dan is hij niet meer te helpen."

De meesten babbelden een tijd lang over de historie met het goud — de eed was daarbij eene bijzaak.

De makkers van den schrijnwerker, meer of minder verlichte menschen, spraken er weder anders over.

»Thomas moest wel een regte ezel geweest zijn, als hij bekend had — ondersteld dat hij de dukaten werkelijk medegenomen had — dat ik niet beweren zal," zeide de Fransche kleedermaker.

Aan den eed dachten deze menschen in het geheel niet.

De zoon van den torenwachter zit tegenwoordig te huis honger te lijden, als hij niet van ellende al omgekomen is. Thomas de schrijnwerker wordt grootendeels door zijne vrouw onderhouden, die zich als waschvrouw bijkans doodwerkt; hij werkt nog wel als baas — zonder knechts — maar houdt zich meer met andere zaken bezig, die hem nog minder eer dan geld opbrengen. In het jaar 1848 kwam hij weder voor eenigen tijd in aanzien, daar hij bij alle oploopen eene hoofdrol speelde, en nog heden ten dage zou hij drie valsche eeden voor een gulden zweren.

DE LIEFDE IS BLIND.

Maria Hargrave was eene der dochteren van den hulpprediker van Kensington bij Londen. Hare tanden waren wit als ivoor, hare lippen rood als koraal. In de stookkasten van Chalsea was geen bloem, die welriekender was dan haar adem, haar wonderbaarlijk schoon gevormde boezem verhief zich onder haar eenvoudig kleedje, en hare schouders, o, hare ronde schouders, die zoo wel des winters, als des zomers aan de lucht waren prijs gegeven, waren zoo blank, dat zij met versch gevallen sneeuw hadden kunnen wedijveren. Haar zwart oog flonkerde onder hare lange wimpers. Hare gestalte was slank als een pijnboom, haar voetje was klein als dat van de dochter van een mandarijn. Ieder harer bewegingen was betooverend, ieder harer gebaren vol bevalligheid. Haar geest was levendig en fijn beschaafd. Men wist niet wat men meer bewonderen zou, of haar juist oordeel, of hare beminnelijke bescheidenheid, of hare zeldzame goedhartigheid. Kortom Maria stond zoo hoog boven de Sophia's, Clarissa's, Emilia's, Nelly's, Clarissa's en Sacharissa's, als de beroemde wedrenner Eclips boven Ronzinant.

Maar ach, op de wereld heeft alles zijne schaduwzijde, volmaaktheid is slechts een woord. Midden op Maria's bekoorlijk gezigtje verhief zich een neus, dien de booze toovergodinnen, met wellust schenen gevormd te hebben. Barmhartige hemel, het was een neus, die de grootte van den onsterfelijken, door Slawkenbergius beschreven neus overtrof; en wat hare kleur aangaat, o hemelsche magten, een Iersche waschvrouw, die alle dagen geregeld hare zes pintjes Whiskey drinkt, had nooit een neus van zulk een purperen kleur.

Onze heldin was echter geen van die ijdeltuiten, die alleen hare eigene verdiensten kennen en blind zijn, als het er op aankomt, hare onvolmaaktheden te beschouwen. Zij bezat zeker genoeg begaafdheden naar ziel en ligchaam, om daarop ijdel te mogen zijn, en in sommige opzigten ware een weinigje hoogmoed haar allezins geoorloofd geweest, maar dit onwaardeerbare kind had groote schreden naar de hoogste wijsheid gedaan. Zij kende zichzelven en liet zichzelve regt wedervaren. Zij begreep, dat zij een dikken rooden neus had; zij wist het en was ootmoedig. Ach, waarom heeft de Schepper niet aan alle schoonheden der wereld roode neuzen gegeven!

Met zulke onschatbare voorregten begaafd, daalde Maria treurig de laatste trappen van haar achttiende jaar af, zonder dat zich een minnaar had opgedaan, die haar de hand had geboden, om de trappen des huwelijks op te stijgen. Nu en dan deed zich wel een vlugtige bewonderaar op; maar zoodra zich nevens haar hare jongere zuster Charlotte vertoonde, trad de arme Maria in de schaduw, en zij had volkomen tijd en gelegenheid, om in eenzaamheid over haren rooden neus na te denken. Het was eene wreede, onophoudelijke kwelling. Als zij redelijker wijs had mogen hopen, dat tranen de vlammen van dien heilloozen neus konden uitblusschen en zijn omvang verminderen, dan zou de bedroefde Maria gaarne nacht en dag geweend hebben. Maar voor zulk eene zwakheid, was zij veel te verstandig. Zij verwachtte geen wonder tot hare gunst. Van de ontelbare geneesmiddelen, waarvan zij ooit gehoord of gelezen had, was er geen, die haar koperen neus beloofde te verzilveren.

Wij hebben gezegd, dat Maria de oudste der twee zusters was. Als er aan een huwelijk mogt gedacht worden, in het huisgezin, dan had zij onbetwistbaar regt op den voorrang. Eindelijk werd een huwelijksvoorstel gedaan, maar niet voor haar. Maria was edelmoedig, zij maakte volstrekt geene tegenwerpingen en had er niets tegen, dat Charlotte trouwde.

»Thans," zeide het edele meisje bij zichzelven, »thans is elke hinderpaal op mijn huwelijksweg

voor mij weggeruimd, ten minste zoo anders mijn neus geen onverwinnelijke hinderpaal is. Mijne zuster is getrouwd en kan mij thans niet meer een minnaar voor den neus wegkapen."

Den volgenden dag werd mijnheer Conway een zeer fatsoenlijk man in de pastorie ingeleid. Conway was een fraai, kloek, blond, jong man, die een lichtgroenen rok met zilveren knoopen droeg. Naauwelijks had Maria ook maar de kraag van dezen verleidelijken, met de kleur der hoop prijkenden rok gezien, of ijlings bedekte zij een gedeelte van haar gelaat, men zal wel raden welk, kunstig met haren zakdoek. Men moge haar deze onschuldige coquetterie vergeven, want waarlijk, er behoort niet minder moed toe, eenen leelijken rooden neus openlijk te toonen, dan om eenen Griekschen onder een masker te verbergen. Conway werd getroffen door de welgemaakte houding van Maria. Hij bewonderde haar sierlijk en bevallig gedrag. Een man is altijd even zoo bereid verliefd te worden, als er mede uit te scheiden. Een gesprek van slechts weinige minuten met het beminnelijke meisje bragt den gevoeligen boekhouder dadelijk het hoofd op hol. Haar gevoel was zoo fijn, haar verstand zoo vlug en scherpzinnig, zij schonk nimmer hare goedkeuring aan eene zaak, alvorens zij die begrepen had, en betoonde zich niet dankbaar voor eene vleijerij, die alleen de beleefdheid had ingegeven. Zij vermeed complimenten en weerde die af, in plaats van ze uit te lokken. O, zij was een zeer onvergelijkelijk meisje. Na verloop van een uur was Conway overtuigd, dat hij in Maria een ware feniks ontdekt had. Ach, hij had zelfs niet eens het tipje van den neus van het onvergelijkelijk meisje gezien.

Ik beken, de mensch is een onverklaarbaar fantastisch schepsel, hij is de zoon der onbestendigheid, en de grilligheid is zijne moeder. Hij is een levende weerhaan. Conway had zijne bezoeken bij den waardigen vicaris voortgezet. Het zoo bescheiden bedekt gelaat van Maria had zijn ligt ontvlambaar hart geheel vermeesterd. Hij was overwonnen, de onwederstaanbare betoovering van haar geestig onderhoud, hare natuurlijke, ongekunstelde manieren hadden gezegevierd, hij bekende dat hij overwonnen was. Hij stond op het punt van neder te knielen en zijne wenschen te openbaren — maar in een oogenblik was alles veranderd. Maria was plotseling dom, gemeen en afkeerwekkend; de gordijn was weggeschoven — hij had den rooden neus van het ongelukkige meisje ontdekt.

Conway beet zich op de lippen, nam afscheid en ging heen,

Maria ontveinsde zich de plotselinge en in het oog loopende verandering niet, die er in de gevoelens van haren wuften aanbidder hadden plaats gegrepen. Zij begreep ook zeer goed, waaraan deze verandering was toe te schrijven. Maar het was hare eigene schuld. Waarom had zij den zakdoek laten vallen? Het was een heilloos geval. Ook twijfelde zij er niet aan, of deze neus zou altijd de oorzaak van haar ongeluk zijn. Zij kon hare tranen niet bedwingen. Niet dat zij zoo hartstogtelijk op dien blonden jongeling verzot was, maar hij was toch een echtgenoot geweest, zoo goed als een ander, en dan was deze plotselinge aftogt zoo grievend, zoo beleedigend voor haar. Zij kon zichzelve niet misleiden, dit zou in het vervolg de onvermijdelijke weg zijn, die alle minnaars zouden inslaan. Even goed kon zij dadelijk vrijwillig van het huwelijk afstand doen en zich als eene non aan den ongehuwden staat wijden. — Maar welk een lot zou dat zijn! En zou zij, de dochter van een regtzinnig Protestantsch geestelijke, zich tot een schier katholijk kloosterleven veroordeelen?

Conway echter bezat geen halsstarrig karakter, maar bij dit voorval duurde het toch lang, eer hij zijne gewone kalmte van geest terug bekwam. Den geheelen weg over, toen hij naar Londen terugkeerde, riep hij: »Welk een verschrikkelijke neus! Die neus is een ware vogelverschrikker. Zag ooit een mensch de weerga van zulk eenen neus! Zoo'n roode neus! Zoo'n dronkenmansneus! Zoo'n onuitstaanbare neus! — Maria is zeker een allerliefst meisje, zij bezit alle bedenkelijke bekoorlijkheid en verstand, zij zou eene bijkans volmaakte vrouw wezen. — Maar bij den hemel, hoe is zij aan dien verfoeijelijken neus gekomen, dien akeligen neus, die al hare bekoorlijkheden verduistert. Onder de tallooze mismaakte neuzen, die in staat zijn een gezigt te ontsieren, is er geen leelijker, afschuwelijker, onuitstaanbaarder neus, dan die haar ten deel gevallen is. Neen, Maria, ik verfoei dien afschuwelijken neus. Zulk een neus zal ik nooit van mijn leven bewonderen."

Deze taal en denkwijze was zeker de taal en denkwijze van een man, die de perken van het gezond verstand overschreden heeft, met een woord, het was de taal van een gek. Wij mogen dus op goede gronden aannemen, dat hij nog niet geheel van zijne liefde genezen was.

Ik weet slechts eene gegronde verontschuldiging voor het verliefd zijn, dat is de onmogelijkheid van het tegen te gaan. Dit is een oorspronkelijk denkbeeld van mij, en alle valsche bescheidenheid ter zijde gesteld, moet ik verklaren, dat ik het voor zoo waar en diepzinnig houd, dat zoo het niet uit mijn eigen brein was gekomen, ik niet aarzelen zou, die gedachte aan de eerwaardige oudheid toe te schrijven.

Geef mij anders den sleutel tot die eindelooze tegenstrijdigheden van dat onbegrijpelijke gevoel, dat men liefde noemt, als gij dien hebt, want ik heb hem nimmer gehad of gezien.

Hoe het kwam weet ik niet, waarschijnlijk waren het echter bezigheden, die Conway nogmaals naar de pastorie voerden. Bij deze gelegenheden werd hij met alle voorkomenheid ontvangen. Hij werd verzocht zoo dikwijls weder te komen als hij wilde, en wel op het middagmaal, als vriend van den huize, en het wonderbaarste van de zaak was, dat hij vroeg kwam en telkens terugkwam. Welk een booze geest voerde hem met geweld en

als het ware zijns ondanks, derwaarts terug, waar toch naar het scheen niets hem kon aantrekken. Deze onwillekeurige bezoeken waren dan ook voor hemzelven een onoplosbaar raadsel. Het was hem eene behoefte geworden daarheen te gaan, en hij ging. Als hij er was en zich in Maria's gezelschap bevond, dan werd hij door eene onoverwinnelijke koelheid ontvangen. Hoe was hij veranderd, Hij luisterde zonder deelneming, hij sprak nu zonder schroomvalligheid en strekte zich dood op zijn gemak op de sofa uit. Als de thee geschonken werd, at hij in zijne verstrooijing den stapel boterhammen geheel alleen op.

»Ach hij bemint mij niet meer," zeide het troostelooze jonge meisje bij zichzelve.

Ongeveer hetzelfde zeide Conway zichzelven. De drommel hale mij," dacht hij, »als ik iets begrijp van hetgeen er in mij voorvalt. Naar mijne veelvuldige aandoeningen te oordeelen, moet ik gelooven, dat ik nog verliefd ben. Maar alleen in Londen gevoel ik die verbijstering, in Kensington ben ik dood bedaard. Als ik dus verliefd ben, is het zeker niet op Maria. Wel is haar onderhoud nog even bekoorlijk voor mij; wel schijnt zij mij nog even verstandig en achtingswaardig; maar die vervloekte roode neus flonkert mij onophoudelijk voor de oogen, hoe bestendig zij ook dien met haar zakdoek bedekt. Die afschuwelijke neus stoot mij terug en houdt mij op een afstand. Welk een mensch, al was hij van alle vrouwen verworpen, zou zich ooit met een meisje willen verbinden, dat van zulk een snuit voorzien is? Neen, ik wil niet meer aan de arme Maria denken."

En terwijl hij deze wijze besluiten herhaalde en zich naar zijne woning spoedde, dacht hij den geheelen weg over enkel en alleen aan Maria. Hij dacht aan haar op zijne kamer; hij dacht aan haar, terwijl hij zich ontkleedde, toen hij in bed lag, slapend en wakend dacht hij aan haar. De ongelukkige jongman, zijn hart zou deze stormen niet gekend hebben, als hij aan niets gedacht had, dan aan het rustig en naauwkeurig houden van zijne boeken.

Om dezen tijd werd hem op een groot kantoor den post van eersten boekhouder aangeboden, die echter zijne gestadige aanwezigheid vorderde.

»Dat redt mij uit mijne verlegenheid!" riep hij uit. »Nu is de poort des heils voor mij geopend. Dien weg zal ik kiezen, in plaats van mij in den afgrond van een belagchelijk huwelijk te storten. Dat moest een domkop zijn, die een post met een inkomen van duizend guinjes aan een monsterachtige zinnelijke liefde opofferde! Het is besloten, ik blijf voor mijn lessenaar als gespijkerd, en zet geen voet meer in de pastorie."

En met deze gulden voornemens op de lippen keerde hij de stad den rug toe en ging ondanks zichzelven naar Kensington.

Toen hij zoo naar het dorp toeging, waar thans een onwederstaanbare magneet hen heentrok, bleef hij plotseling staan, greep zich met de regterhand onder de kin, met een ernstig peinzend gezigt, op het gevaar af, van door de voorbijgangers voor een poeët in barensnood, of een lid van het parlement, die zijne rede voor den volgenden dag bedenkt, gehouden te worden.

»Wat zal ik doen?" riep hij uit. »Als ik dezen eindeloozen neus trouw, wat zal de geheele stad zeggen? Wat zal miss A., miss B., miss C. zeggen? Hoe zullen hunne scherpe tongen mij steken; ja, hoe zullen zij den purperen neus havenen, die dan mevrouw Conway zal heeten.

Dat was de lagchende toekomst, die de opgewekte verbeeldingskracht van Conway hem voorspiegelde. Zoo de kracht, die hem in beweging had gebragt, hem niet ook voorwaarts had gedreven, zou hij zeker omgekeerd hebben en zouden zijne overdenkingen, in een heilzaam en voortdurend celibaat geeindigd zijn; maar de ongekende kracht, die hem beheerschte, behield de overhand.

De vriendschap, die Conway met de familie Hargrave verbonden had, was van lieverlede in eene zekere vertrouwelijkheid overgegaan, die zeer bepaald een aanstaanden schoonzoon deed vooruitzien. Hij was in de pastorie geheel te huis; hij maakte het er zich zoo gemakkelijk als mogelijk; zijne verstrooidheden waren er even welkom, als zijn persoon. Op den avond van dit laatste bezoek was de blinde jongman verstrooider dan gewoonlijk. Toen hij binnenkwam trad hij de kat op den poot; toen hij van de kanapé opstond waarop hij een uurtje had liggen slapen, vond hij onder zich den nieuwen hoed van Maria's vader, zoo plat gedrukt als een pannekoek. Hij wilde volstrekt zelf thee zetten, maar zette den theeketel op de tafel en de trekpot op het vuur. De boter wierp hij in de spoelkom met heet water en drie koppen thee voorzag hij met zout in plaats van suiker. — Nogthans klopte Maria's hart van vreugde. »Ik geloof waarlijk," zeide zij, »dat deze brave jongeling zich de onregelmatigheid van mijn gelaat niet meer herinnert."

Maar hierin dwaalde het vertrouwende jonge meisje. Het brein van den ongelukkigen boekhouder geraakte alle dagen meer verbijsterd. Den volgenden dag liep hij bij alle vlakkenuitmakers in de stad rond, en vroeg naar een proefhoudend middel, om de hardnekkigste vlekken uit te delgen.

» Maar welke vlekken zijn het dan?" vroegen de vlekkenuitmakers. »Zijn het vlekken in uw linnen?"

» Neen."

» In uwen mantel?"

» Neen."

» In het zijden kleedje van mevrouw?"

» Evenmin. Juist omdat ik geene vrouw heb en er eene hebben wil, neem ik mijne toevlugt tot u. Hebt gij geen middel dat den rooden neus van een achttienjarig meisje kan bleeken?"

Daar nu de Londensche vlekkenuitmakers heel ernstige menschen zijn, en weinig in staat de afdwalingen van het menschelijk gemoed te begrijpen, was er geen een, die niet heel menschlievend dadelijk bereid was, den armen Conway naar Bedlam te

laten brengen, als er maar juist een constable voorbijgekomen was, toen hij zijn verzoek deed.

»Mijne besluiteloosheid zal mij nog ongelukkig maken! Ik zal er nog krankzinnig van worden," riep Conway, terwijl hij met groote schreden de stad uitliep. »Helaas, ik ben tot ongeluk geboren; zou ik anders door het geringste keisteentje, waarop ik stoot, mij van den weg laten brengen, die tot het geluk leidt. Hemelsche magten, de beker des heils is tot aan den rand gevuld. Gij hebt hem in mijne handen gegeven, ik behoef hem slechts aan de lippen te brengen, en ik waag het niet hem te drinken. En waarom? Omdat het tipje van een rooden neus op de oppervlakte zich vertoont. Conway, gij zijt een ezel. Verbeeldt gij u dan, dat deze neus een vulkaan is? Gelooft gij, dat hij een Vesuvius is, die op het punt staat om vlammen te braken?"

En plotseling wapende hij zich met den moed der wanhoop. »Ja, ik zal mijn besluit nemen," riep hij, terwijl hij met gebalde vuisten in de zakken van zijn lichtgroenen rok wroette. »Ik mag wederstaan wat ik kan, ik ben nu eenmaal verliefd en moet het noodlot gehoorzamen. Ik zal Maria trouwen, al zou ook heel Londen tegen mij zamenzweren, al zouden miss A., miss B., miss C. ook al haar leven lang mij uitlagchen en kwaad van mij spreken."

Maar de nevel had het rouwfloers verdubbeld, waarin de stad gehuld was. Plotseling werd de zwaarmoedige jongeling door een vlaag van den hevigsten spleen overvallen. Hij was nog niet te Charing Cross, toen hem Maria's neus, rood als vuur, door de duisternis tegengloeide. Treurende minnaar! het was de nog treuriger zon van Londen, die door den nevel van den Theems en den dwalm der steenkolen hem haar gelaat vertoonde. Bij dit vreeselijk gezigt deinsde Conway ontzet terug. Zijne echtelijke neigingen werden weder verschoven; hij ging zelfs op dezen dag niet naar Kensington, maar hij begaf zich naar de stad en schreef zijne boeken bij, die eenigzins ten achter waren.

Hoe langer wij een denkbeeld in onzen geest laten omwandelen, des te meer slijpen wij zijne hoeken af, wij ronden het gelijk de oceaan een keisteen, dien hij onophoudelijk met zich voortsleept. Weldra bezit hij niets meer van zijne oorspronkelijke gestalte, noch van zijne kwetsende hoekigheden. Dezelfde zedelijke werking had bij Conway plaats. Zoo dikwijls en zoo lang had het beeld van Maria in zijne verbeelding zich bewogen, dat het daarmede eindigde, dat alle kwetsende hoeken verdwenen. Wel bleef hem de duistere herinnering van eenige onvolmaaktheden, die eertijds de schoonheid zijner vurig geliefde verminderd hadden; maar het kwam hem voor, dat hij niet regt meer wist, waarin deze gebreken bestaan hadden. Daar hij overigens niet den minsten lust had, zich die te binnen te brengen, zou het ook te verwonderen geweest zijn, als deze verborgenheid in zijn geheugen was bewaard gebleven, en dan trachtte Marie ook zoo veel zij kon, het hem te doen vergeten. Zij was thans zeer op hare hoede, de zakdoek viel niet meer, maar bleef bestendig op zijn post.

Hoe het zij, de bezoeken van Conway te Kensington werden van dag tot dag langer. Hij kwam thans reeds tegen het ontbijt in de pastorie, en ging eerst na het avondmaal weder heen.

»Waarlijk," zeide Marie in de onschuldige vreugde van haar hart, »hij is reeds zoo goed als mijn man, maar er ontbreekt nog eene onontbeerlijke plegtigheid."

En de gelukkige minnaar, die zichzelf reeds bijkans als echtgenoot beschouwde, verwonderde zich zelf er over, dat hij nog ongetrouwd was en alle avonden zijn eenzaam nachtverblijf in de stad moest gaan opzoeken.

Maar als een verliefde zich gaat verwonderen, dat hij nog niet getrouwd is, dan is zijn ongehuwde staat zelden van langen duur. Op eenen schoonen morgen werd dan ook de onoplosbare band tusschen Conway en Marie geklonken.

Toen het gelukkige paar de kerk verliet, zag een kwade deugniet van een straatjongen de bruid onbeschaamd in het gezigt en riep hardop: »O, wat eene mooije dame! o wat een roode neus!" Maar het zedige gelaat van Marie, dat thans, zeker van zijn regt, zich een oogenblik in de lucht gewaagd had, werd dadelijk weder met den zakdoek bedekt.

»Een roode neus, kindlief," herhaalde Conway, terwijl hij verwonderd rondzag, »een roode neus? wat zou die bengel meenen?"

EEN HUIS TE KOOP.

Novelle naar het Hoogduitsch.

I.

Aan de groote tafel, die midden in een ruim vertrek stond, zaten twee vrouwen bij een klein lampje ijverig te naaijen. Tusschenbeide deed de storm de regendroppels tegen het venster kletteren, bewoog de gordijnen en deed de deuren klepperen, maar de kagchel brandde vrolijk, en over het geheel had de kamer iets huiselijks en aangenaams. Zoo als echter iemand, die betere dagen gekend heeft, zijn fijnen rok nog altijd draagt, al zit er ook geen wol meer op, en hem borstelt en schoonhoudt, om alle teekenen van verval te verbergen, zoo was ook hier de tafel glad gewreven, ofschoon de politoer van het mahoniehout grootendeels verdwenen was; de sofa en de stoelen waren met katoenen overtreksels voorzien, en aan het einde van het vertrek hing een gordijn, die een paar ledikanten scheen te verbergen.

De diepe stilte werd slechts nu en dan afgebroken. Tegenover de beide vrouwen zat een knaapje van ongeveer tien jaren ijverig te schrijven, hoewel van het flaauwe lamplicht hem een klein ge-

deelte slechts ten deel viel. Lang hoorde men niet anders dan het gekras van zijne pen, als die over het papier ging. Somwijlen bogen de vrouwen het hoofd luisterend naar de gordijn, en werkten dan weder ijverig voort. De oudste van de twee, eene bejaarde vrouw met een bleek gelaat, waarop kommer en zorg diepe voren gedrukt hadden, sloeg van onder hare met een rouwlint versierde muts ernstige blikken op het jonge meisje, dat tegen haar over bijzonder vlug en zonder op te zien de naald hanteerde. Het lamplicht viel ten volle op het welige en glanzige haar der ijverige jonge maagd, en als zij zich eens uit hare gebukte houding ophief, dan lachte zij vriendelijk, alsof hare heldere oogen de neerslagtige vrouw moed in het hart wilden storten. Haar regelmatig gezigt droeg den stempel der gezondheid, en toch zag zij er afgemat uit. Er ontbrak de jeugdige frischheid aan, die deze trekken eens versierd had, en nu verloren gegaan was, zonder iets anders achter te laten. dan twee blaauwe kringen om de oogen.

Na eene poos sloeg het meisje de oogen op den knaap, en zeide glimlagchend, maar op een toon van beklag: »Houd op, arme jongen, gooi uwe pen weg. Gij kunt immers niet zien en bederft uwe oogen."

»Ik ben zoo klaar," zeide het kind. »Morgen moet het afwezen. De meester vraagt er niet naar of wij licht hebben of niet."

De vrouw zuchtte. »Gij moest ook ophouden, Marie;" fluisterde zij het jonge meisje toe. »Gij moet wel moede zijn."

»Volstrekt niet," was het antwoord. »Over twee uren is de laatste steek gedaan en dan vlug naar bed. Het gaat mij als Gustaaf, moeder. Morgen moet hij zijn werk afleveren, en ik ook. Ik heb het vast beloofd. De rijke lieden vragen er niet naar, of ons de oogen pijn doen, maar de mijne kunnen wel wat verdragen."

De knaap sloeg zijn schrijfboek digt en gaf er vrolijk een harden klap op. »Zie zoo," riep hij, »dat is klaar, maar morgen moet ik een nieuw boek hebben en nieuwe pennen. Vergeet ook niet moeder, mij het geld van de verledene maand te geven, ik ben er al driemaal om gemaand."

»De jongen denkt, geloof ik, dat ons het geld op den rug groeit," riep het meisje lagchend.

»Gij zult nog een paar dagen moeten wachten, eer gij het geld geven kunt," zeide de moeder zuchtend.

De knaap begon te weenen. »Ik kan zonder het geld niet meer naar school gaan," zeide hij. »Openlijk heeft de schoolmeester mij gemaand, en de jongens hebben mij uitgelagchen en bespot. »Als mijne moeder het schoolgeld niet betalen kon, moest ik maar naar de armenschool toe," zeide hij, en nu vragen de jongens mij alle dagen wanneer ik naar de armenschool ga."

»Wees stil, arme Gustaaf," zeide zijne zuster vriendelijk, »en ga nu getroost naar bed. Morgen komt er een schip met geld aan, en dan zal uw grimmige meester hebben wat hem toekomt. Lieve hemel, het is wel wreed van hem, met de armenschool te dreigen, maar ween niet, broertje. Over alle goede menschen waken engelen, die niet vragen, of men arm of rijk, maar of men nederig en rein van harte is, en dan kan spotternij ons niet deeren. Morgen zult gij koffij met suiker hebben en een krentebroodje mede naar school nemen, dan zullen de kwade jongens wel anders spreken."

De knaap stond welgemoed op. Zijne moeder sloot hem in hare armen, toen hij haar goeden nacht zeide; zijne zuster kuste hem op den mond toen hij haar ongeloovig vroeg, of alles wel waar was wat zij hem beloofd had.

»Op mijn woord van eer," riep zij, streek hem de haren uit het voorhoofd, en zond hem weg.

Na eene lange stilte zag Maria eens naar hare moeder op. De oude vrouw had de handen in den schoot gelegd, en liet haar werk nu rusten. Met strakke oogen zag zij voor zich heen, groote tranen, die langzaam over haar gelaat liepen, gaven te kennen hoe veel zij leed. Op dit gezigt liet het jonge meisje hare naald vallen, maar vatte die dadelijk weder op, legde hare warme hand op de koude handen harer moeder, en zeide smeekende: »Wees tevreden, wij kunnen er niets aan veranderen; wij moeten sterk blijven, als wij willen leven."

»De eene slag komt op de andere," zuchtte de oude vrouw, »en nog altijd komt er geene uitkomst."

»Wij zijn immers gezond, wij werken en ten laatste zal het wel beter worden," was het antwoord.

»Het zal nimmer beter worden," zeide de moeder, moedeloos het hoofd schuddende, »hoe zou het beter worden? Verleden nacht heb ik gedroomd, dat ik met u allen op een berg midden in de zee stond. In den beginne was alles groen en fraai, maar eindelijk kwam de storm en de golven, en iedere golf nam een stuk van den berg mede. Eindelijk was er nog maar een klein stukje en hoe wij ook baden en werkten, het hielp ons niets, het bezweek onder ons, toen kwam de vloed en sleepte ons mede."

»Moeder," zeide nu het jonge meisje met een flaauw lachje, »gij kunt droomen, dat men er akelig van wordt."

»Is dat dan ons leven niet?" antwoordde de vrouw. »Wij waren gelukkig, wij stonden op den berg der hoop. Uw vader was een braaf werkzaam man, zijne zaken gingen goed, hij kocht dit huis, maar toen kwam de eene slag na den andere, en nu hij dood is, gestorven in zorg en kommer, zijn wij geheel verlaten."

»Wij hebben elkander immers nog, liefste moeder," antwoordde het meisje, »en alles is nog niet verloren, niet eens al ons aardsche goed. Dit huis behoort ons immers nog, en iedereen zegt, dat vader daaraan een goeden koop destijds deed. De tijden zijn thans zeker anders. Een groot deel er van staat ledig, en wij kunnen niet eens den in-

trest opbrengen, laat staan iets overhouden; maar het zal wel beter worden, en dan zullen er ook weder blijde dagen komen. Hoop op uwe kinderen, liefste moeder. Gustaaf groeit goed op, en onze Hanna is een kind als een prinsesje. Wij zullen er wel doorkomen, moeder; wij hebben nog geen honger geleden, en als Ferdinand...." Hier werd er zacht aan de deur geklopt, en met een opgeklaard gezigt sprong Maria op en riep: »Daar komt hij zelf en zal u moed inspreken."

Maar dé heer, die de deur opendeed en binnentrad, was blijkbaar niet degeen, dien het meisje verwachtte. Zij deed een stap terug, en kon hare teleurstelling en verdriet naauwelijks verbergen, maar dadelijk daarop was zij weder vriendelijk en riep met eene kleine buiging: »Wel, dat is onverwacht. Wie had u nog durven verwachten, mijnheer Ruhman, en dat in zulk een akelig weder."

»Daaraan ziet gij, Marietje," zeide de heer, terwijl hij naar hare hand greep, »dat weder en wind niets beteekenen bij mijn verlangen, om u te zien. — Goeden avond, jufvrouw Lory. Drommels, dat is een weder buiten. Het stortregent en is zoo koud, dat mijne handen verstijfd zijn. Ik zal, met uw verlof, mijn jas uittrekken, mijne paraplui daar in den hoek zetten, en mijne overschoenen daarbij — zie zoo, nu ben ik klaar en kan u allen mijn compliment maken."

Terwijl de heer sprak, deed hij wat hij zeide, en bleef nu voor de beide vrouwen staan, terwijl hij vrolijk zich in de handen wreef. Hij was vrij lang, schraal en met een zwarten rok aan, waaruit zijne lange handen als polypenarmen staken. Een paar rustelooze kleine oogen en dikke lippen maakten zijn gezigt juist niet bijzonder schoon. Het dunne haar bedekte zijn schedel slechts ten halve, maar van voren stond het steil omhoog, en alvorens hij zitten ging, haalde hij een schuijertje te voorschijn, waarmede hij zorgvuldig zijn haar in orde bragt.

De beleefde man ging tusschen moeder en dochter zitten, en vroeg nu de eerste hoe zij voer. »Ik zou u reeds gisteren bezocht hebben," zeide hij, »maar allerlei onaangename bezigheden hebben het mij belet. In het begin van het jaar zijn er altijd onaangename rekeningen, gesprekken en bezoeken, die een eerlijk man het hoofd doen omloopen."

»Mijn waarde heer Ruhman," zeide de weduwe aarzelende, »ik heb ook al bij u willen komen."

»Nu uw bezoek zou mij altijd zeer aangenaam geweest zijn," zeide Ruhman, met zijne dikke lippen vriendelijk grijnzend.

»Gij zijt al een half jaar zeer inschikkelijk met ons geweest," vervolgde de vrouw, »maar waarlijk het is mijne schuld niet. — Een groot gedeelte van ons huis is onverhuurd, verscheidene huurders hebben ons bedrogen, anderen betalen slecht en bij gedeelten en hoe ik ook zorg en tob, het is niet mogelijk te doen zoo als ik gaarne wilde."

De heer had opmerkzaam toegeluisterd en zijne oogen half gesloten. »Ja, ja, dat is wel waar," zeide hij zuchtend. »Het is een slechte tijd. De beste menschen gaan er bij te gronde. Nergens vindt men geld meer, overal klagten en ellende. Ik heb daar op uw huis twaalfduizend gulden staan en ik twijfel geen oogenblik of gij zoudt mij de interest gaarne willen betalen, zoo als altijd vroeger, maar het gaat niet, en zoo als het hier niet gaat, gaat het op andere plaatsen ook niet. — Er komt niets binnen en wat er nog binnen komt dat heeft ieder zelf noodig. Maar waar blijf ik? waar blijft mijn geld? waar moet ik van leven? Daar vraagt niemand naar!"

»Als gij wist welke treurige dagen wij hebben," antwoordde de weduwe en terwijl zij op hare dochter zag, die ijverig voort naaide, voegde zij er bij: »Wij werken dag en nacht, maar het helpt niet."

»Kom, kom." riep Ruhman, »laat den moed niet zakken. Ik kan wachten en ik zal wachten, wat van daag niet is komt morgen. Mijn kapitaal is zeker; dat huis zal het wel opbrengen en wie weet hoe alles nog eens loopen kan."

»Wij moeten geduld met elkander hebben;" vervolgde hij, toen er geen antwoord volgde, »en van mij zal niemand zeggen, dat ik het niet had. Uw overleden man was mijn oude vriend, en wat uw gezin aangaat, dat gaat mij aan. Geen dag gaat er om, dat ik niet aan den braven man denk."

Bij deze verzekering, reikte hij de weduwe de hand en keerde zich toen vleijend tot de dochter. »Gij zult uwe oogen nog bederven, jufvrouw Maria," zeide hij; »die mooije heldere oogjes zijn waarlijk heelemaal rood."

»Het werk moet morgen ontzettend vroeg klaar zijn," antwoordde het jonge meisje, »en dan moeten de handen uitgestoken worden."

»Maar als een oude vriend komt, Marietje, die gaarne een half uurtje met u wilde praten?"

»Mijn mond is tot uwe dienst," zeide zij lagchend.

»Inderdaad!" riep hij. »Maar het handje ook, en de lieve oogjes ook? Het is mij altijd zoo wel te moede, Maria, als ik u in de oogen kan zien."

»Het jonge meisje zag op en sloeg een schelmschen blik op het gelaat van den bejaarden aanbidder. »Lieve heer Ruhman," zeide zij, »ik zou gaarne uw welzijn te hulp komen zooveel ik kan, maar ongelukkig gaat het niet, want ik heb geen tweede paar oogen en handen, die voor mij werken."

»Waarom moet dat akelige goed ook klaar zijn?" riep Ruhman misnoegd.

»Ronduit gezegd," antwoordde zij, »omdat wij morgen ochtend vroeg geld noodig hebben, om schoolgeld te betalen, om koffij te drinken, om in het geheel te leven. Dat zult gij naauwelijks gelooven. Gij ziet mij ten minste zoo ongeloovig aan, maar het is zoo, mijnheer Ruhman, het is waarlijk zoo, en daarom moeten mijne heldere oogen het zich laten welgevallen, een beetje rood en afgemat te worden."

»Goede hemel," riep Ruhman; »waarom zegt gij

mij dat niet; waarom komt gij niet bij uw vriend, die alle uren tot uwe dienst bereid is?" Hij haalde eene groote geldbeurs uit den zak, legde die op de tafel en vervolgde driftig: »Neem, Marietje, neem wat gij noodig hebt, zoo veel gij wilt. Neem alles en geef het mij terug als het u gelegen komt."

»Neen, neen," zeide de weduwe aangedaan; »wij mogen van uwe goedheid geen misbruik maken; wij zijn u al zooveel schuldig."

»Kleinigheden," viel Ruhman haar in de rede. »Ik sta er op, als gij mij niet boos wilt maken, als gij werkelijk gelooft, dat ik uw vriend ben, moet gij nemen. Zonder komplimenten, Marietje, hoeveel hebt gij noodig?"

»Als gij mij op mijn eerlijk gezigt en mijn woord voor deze dagen vijf gulden wilt leenen," antwoordde zij, »dan zal ik het geld op zijn tijd en met veel dank u terug geven."

Ruhman legde dadelijk vijf gulden op de tafel. »Strijk weg Marietje," riep hij vrolijk, »maar ik zal een streng schuldeischer zijn. Voor ieder dag na den vervaldag, bekom ik een kus. Nu willen wij eens zien wat gij doen zult."

»Ik zal dan wel heel stipt moeten zijn, mijnheer Ruhman," zeide het jonge meisje lagchend en de ander wreef zich vergenoegd de handen, streek zijn haar op en riep: »Heer bewaar mij, vooral niet stipt. Ik ben anders iemand die van orde houdt, maar in dit geval is mij de boete liever, en ik zal die maar bij voorraad invorderen."

Bij deze woorden boog hij zich snel naar Marie, hield haar vast, en ondanks haar tegenstribbelen raakte hij met zijne lippen hare wang aan.

»Terug, als gij uw leven lief hebt!" riep het meisje, hare naald opvattende. Ruhman liet haar lagchend los, en terwijl zij haar haar glad streek, zeide zij: Weet gij wel, dat gij een lage, meedoogenlooze woekeraar zijt, mijnheer Ruhman."

»Marie, Marie," riep de moeder.

»Een ware barbaar," vervolgde het jonge meisje, »dien ik tot het ergste in staat acht."

Ruhman klopte van vreugde in de handen en lachte uitgelaten. »Waartoe acht gij mij dan wel in staat, Marietje? Als een mooi meisje een man tot het ergste in staat acht, dan is dat het beste wat hij wenschen kan.

»Neem het toch het dartele meisje niet kwalijk," zeide de moeder ernstig.

»Kwalijk nemen?" riep Ruhman. »Ik denk er niet aan. Ik heb magtig veel pleizier. Ik ben zoo vrolijk, alsof ik het hoogste lot uit de loterij getrokken heb. Knor maar, twist maar, scheld maar; uw allerliefste mondje en uw spijtige oogjes, zijn in mijn oog zooveel ja meer waard, als een eerste hypotheek, waarbij men nooit iets verliezen kan."

»De vergelijking kwam geloof ik uit uw hart," zeide Marie lagchende.

»Midden uit het hart, midden uit het hart," antwoordde hij, de hand op de borst leggende. »Als gij wist wat ik weet, zoudt gij er niet aan twijfelen."

»Ik twijfel er ook niet aan, mijnheer Ruhman."

»Gij maakt mij gelukkig, liefste Marietje," riep Ruhman uit. »Zie, als men zoo alleen in de wereld is, dan is het een groote troost een mensch te vinden die u vertrouwt."

»Zijn er dan zoo weinig die u vertrouwen?" vroeg zij.

»Gij kent de wereld niet," was het zuchtende antwoord. »De menschen zijn valsch, boos, kwaadaardig, er is geen eerlijkheid of godsvrucht onder. Ik ben altijd een eenvoudig man geweest, die hard gewerkt heeft. Niets heb ik meer gehaat dan ligtzinnigheid, lediggang en slechte beginselen, maar de meeste menschen bevallen mijne beginselen niet."

»Daarvoor bevallen de meeste menschen u ook niet," viel het meisje hem in.

Daar hebt gij gelijk in," riep Ruhman; »ik vertrouw iemand zoo ligt niet."

»Alle dagen hoort en ziet men niets dan akeligheden," vervolgde hij. »Niemand wil werken, maar iedereen wil zijn pleizier nemen. De jonge meisjes denken aan niets dan aan opschik, en de jonge heeren hebben een grooten baard maar geen nagedachten."

»O die baarden!" riep Marie huiverend.

»Niet waar?" vervolgde Ruhman overgelukkig; »het is immers zonde en schande? Zij zien er uit als menscheneters, maar al hun wijsheid zit in hun baard. Een mensch met zoo een langen baard is altijd een verwilderd mensch, een deugniet, van wien men het ergste kan verwachten. Vertrouw niemand die een baard draagt, Marietje."

»Ik vertrouw ook niemand," antwoordde zij.

»Och hoe gelijkdenkend zijn wij!" zeide Ruhman verheugd.

»Zie, jufvrouw Lory, zoo weltevreden ben ik in lang niet geweest. Het is mij alsof ik zoo een lid van uwe familie was, uw zoon of — want dat kan toch niet — uw schoonzoon!" Bij deze woorden begon Ruhman geweldig te lagchen, toen werd hij plotseling ernstig en schudde het hoofd, terwijl hij vervolgde: »Ja, wat kan men niet al denken! Lieve hemel, denken kan men wat men wil; gedachten zijn tolvrij, maar hoe meer men denkt, des te meer bedenkingen komen er op."

»Men moet niet al te veel bedenken," zeide de weduwe met een verlegen lachje.

»Met uw verlof," antwoordde Ruhman, »op mijne jaren bedenkt men alles tien maal. Ik durf zeggen, dat ik niet behoor tot hen, die ligtzinnig te werk gaan, en wat trouwen betreft, dat is eene zaak, waarbij de verstandigste mensch bedrogen kan worden. Maar als ik trouwen wilde, zou ik wel eene vrouw vinden. Iemand, die geld heeft, wordt zoo ligt niet afgewezen, niet waar, Marietje?"

»Geld is zeker een heel aangenaam en nuttig ding," zeide de naaister lagchend.

»Wat hebt gij nobele beginselen!" riep Ruhman. »Maar beginselen dat zijn maar kleinigheden; hier, hier zit het mij," vervolgde hij en sloeg

zich op de borst, stak toen zijn langen arm, als een roofvogel zijn klaauw, naar haar uit, legde hem over den stoel heen om hare middel en vatte met de andere hand de toppen harer vingers. »Deze bewondering Marie, ik weet niet hoe ik het u zeggen zal, maar eerlijk duurt het langst en mooije woorden doen het niet. Lieve Hemel, mooije woorden geven kan ieder mensch; wat men zoo eigenlijk verliefd zijn noemt, kan iedereen, en die niets in de wereld hebben, zijn er het eerste bij. Het is een schandaal!"

Hier barstte Marie in een luid gelach uit. Op hetzelfde oogenblik hoorde men driftige schreden buiten; toen werd er aan de deur geklopt en deze daarop dadelijk geopend.

Wrevelig zag Ruhman om, deze stoornis was hem alleronaangenaamst, maar hij werd nog veel gramstoriger, toen hij een jong man gewaar werd, van wien hij op het eerste gezigt een geweldigen afkeer opvatte. De kloeke gestalte en het vrije, opene gelaat wekten zijn achterdocht, maar nog meer deed dit de geweldige zware baard, dien de vreemdeling droeg. Langzaam nam Ruhman den arm weg, dien hij om Marie geslagen had, want deze stond op en beantwoordde vriendelijk den groet van den binnentredende.

»Niet zoo onstuimig en luid, jongeheer," zeide zij, »de kinderen slapen."

»Goed Marie," zeide hij, »ik kwam maar eens zien, hoe gij het maakt."

En zonder complimenten nam hij een stoel, ging naast Marie zitten, reikte de moeder de hand en sloeg een onverschillig vragenden blik op Ruhman, die hem met over elkander geslagen armen en half gesloten oogen beschouwde.

II.

»Onze neef Wahring," zeide Marie met de hand op den jongen man wijzende, »en hier is mijnheer Ruhman, onze voortreffelijke vriend, wiens edele beginselen wij zoo even weder bewonderen moesten."

De jonge Wahring boog zich een weinig, zonder een spier te vertrekken, maar Ruhman was verrukt over deze voorstelling.

»Ik bid u, ik bid u, gij zijt veel te goed, veel te goed. Maar mijnheer uw neef is mij geheel onbekend; het verwondert mij nimmer iets van hem gehoord te hebben."

»Och, mijn neef is een veel te onbeduidend mensch," antwoordde Marie, haren neef schalks aanziende, »om van u gekend te worden. Hij is wel lang en grof van leden en hoe wij over den baard gesproken hebben is u bekend."

»Ja wel, ja wel," zeide Ruhman en wreef vergenoegd de handen.

»Daarmede is alles gezegd," vervolgde het dartele meisje. »Onze neef is onlangs van buiten gekomen, waar hij in allerlei scheikundige fabrieken gewerkt, gekookt en gedistelleerd heeft. Verbeeld u, mijnheer Ruhman, deze jongeheer denkt allerlei tooverkunsten te kennen, allerlei geheimen te bezitten en onder zijn bosch van haren het een en ander te hebben, daar eerlijke lieden verstomd van staan. Ik beveel hem aan uwe welwillendheid tot een nader onderzoek, maar ik moet bekennen, dat ik geen woord geloof van al wat hij zegt."

»Dus een scheikundige?" vroeg Ruhman langzaam en met minzame deftigheid.

»Ja, een scheikundige," antwoordde Wahring glimlagchend; »een man, die alle scheikundige processen met gerustheid durft ondernemen."

»Ei, ei," riep Ruhman, »ik wenschte, dat ik dat ook van al mijne processen zeggen kon — Scheikunde is een voordeelig, maar gevaarlijk vak."

»Ja, wie het niet verstaat kan zich de vingers branden," hernam de jonge man, »en zal niets voor den dag brengen."

»Dat is het juist," hervatte Ruhman. »Bij de heeren scheikundigen loopt het dikwijls op niets uit, hoogstens op vrij wat rook en asch. Gij weet wat ik gezegd heb, Marietje. Alle eerbied voor uwe kundigheden, mijnheer Wahring, maar ik dank voor uwe proefnemingen."

»Ik weet niet welke gij bedoelt, mijnheer Ruhman," zeide de ander spottend.

»Och, de heeren scheikundigen nemen altijd proeven, maar het blijft meestal bij proeven. Een solide mensch houdt niet van proeven te nemen, ik vooral niet, de scheikunde is een onzeker, gevaarlijk vak."

»Geld op vaste goederen voorschieten, land koopen en verkoopen, woeker en zwendelarij is misschien minder onzeker en gevaarlijk," antwoordde Wahring droogjes. »Ik versta mij daar echter in het geheel niet op, en niemand moest oordeelen over hetgeen hij niet kent."

»Neem mij niet kwalijk," zeide Ruhman heel ootmoedig en beleefd; »ik wil niemand beleedigen. Dat ligt zoo niet in mijn aard. Ik zeide maar in alle opregtheid, wat ik zoo in mijn hart dacht."

»Dan dwaalde gij," vervolgde de jonge man. »Ook een scheikundige kan solide en voordeelige zaken doen. Eene enkele ontdekking, die practisch in de zamenleving kan toegepast worden, kan iemand levenslang het brood geven, hem zelfs rijk maken."

»En zulke ontdekkingen hebt gij gedaan?" vroeg Ruhman met meer belangstelling.

»Ik geloof ja," antwoordde Wahring; »daarom ben ik hier gekomen, om zoo mogelijk eene fabriek op te rigten."

»Eene fabriek? Daar behoort geld toe."

»Dat is alles wat hem ontbreekt," viel Marie hem in. »Als hij geld had, dan maakte hij drieguldens en dukaten."

»Voorshands maar kaarsen," zeide de jonge man lagchend, »kaarsen om de wereld te verlichten. Ik denk een fabriek van kunstwaskaarsen op te

zetten, die de helft goedkooper zijn, dan wat zij thans kosten. Later zal ik daar andere fabriekaten mede vereenigen."

Ruhman luisterde opmerkzaam, vroeg het een en ander, opperde bezwaren liet die wederleggen, lachte over Marie's invallen over haren neef, die geen einde schenen te willen nemen, tot hij eindelijk zeide:

» Als het zulk een slechte tijd niet was, dan zou het zoo moeijelijk niet vallen een bekwaam, ijverig jong mensch geld te bezorgen; maar men zou het toch kunnen beproeven, men kon niet weten, men kon althans zien, of het lukken wilde."

» Als gij dat doen wilde," antwoordde Wahring, » dan kunt gij verzekerd zijn, dat naar menschelijke berekening, de onderneming goed uit zal vallen."

» Ik?" riep Ruhman met een klagenden zucht; » ja, als ik het doen kon, zou ik mij niet lang bedenken, maar geld" — hij haalde de schouders op — » al wat ik heb is uit mijne handen, ik heb dubieuse hypotheken, zie geen interest, maar jammer en gebrek aan alle kanten. Evenwel," vervolgde hij, op den toon van eenen echten woekeraar, » al heb ik geen geld, ik ken toch eenige menschen, die het hebben en die men het zou kunnen vragen. Hoeveel zoudt gij noodig hebben?"

» Hoe meer hoe liever," antwoordde Wahring. » Maar daar ik hier in huis de noodige ruimte kan bekomen, die er met geringe kosten volmaakt geschikt voor gemaakt kan worden, heb ik aan acht of tien duizend gulden genoeg, om de fabriek te beginnen, zoo als het behoort."

» Acht of tien duizend gulden!" riep Ruhman, » dat is meer dan ik dacht en gaauwer genoemd, dan bijeengebragt. En wat is er voor zekerheid? Wat is er voor onderpand?"

» Buiten mijn eigen persoon, weet ik er geen," zeide de jonge man lagchend.

» Ik zal er over denken, ik zal er over denken," hernam Ruhman. » Misschien is er nog een andere waarborg op te vinden. Ik zal morgen eens bij een mijner vrienden gaan, die al menigeen uit den nood gered heeft. Een knap man, maar die een goed inzigt in de zaak zal willen hebben."

» Wat dat betreft," antwoordde Wahring, » ik wil hem voldoende bewijzen, dat hij niets te vreezen heeft."

» Lieve heer Ruhman," zeide de moeder toen hij opstond; » gij hebt ons allen een vrolijken avond bezorgd. Als het u mogelijk ware onzen neef te helpen, zoudt gij onze weldoener zijn. Gij kent onzen toestand; ik zit hier met mijne kinderen en onze eenigste hoop is, dat dit huis weder eens in waarde stijgt. Als geld echter te bekomen is, dan wil ik gaarne borg zijn, zoo veel ik kan."

» Voortreffelijke vrouw, gij hebt een hart van goud!" riep Ruhman. » Ik zal alles doen, wat ik kan, want knappe jonge lieden voort te helpen, is eene ware behoefte voor mij. Kom morgen bij mij, dan zullen wij nader spreken," vervolgde hij tot Wahring. — » maar daar roept waarlijk de klepperman al. Ik vraag u duizendmaal verschooning, dat ik u zoolang opgehouden heb."

» O, blijf toch nog wat, mijnheer Ruhman," zeide de weduwe.

» Voor geen geld ter wereld!" riep hij. » Dan zou ik twee dames lastig vallen.. Marietje's oogen staan dof van vermoeidheid."

Hier zag hij het meisje in de helder flonkerende oogen en vervolgde toen tegen den scheikundige:

» Niet waar, mijnheer Wahring, Marietje is vermoeid of verveelt zich. Kom mede, mijnheer, wij mogen die schoone oogjes geen oogenblik langer den kostelijken slaap onthouden."

De scheikundige scheen echter niet den minsten lust te hebben, om zoo spoedig heen te gaan. Hij zat op zijn stoel met de armen en beenen over elkander geslagen en staarde strak in de vlam der lamp, alsof hij daaruit alles verkrijgen kon, wat hij verlangde. Toen Ruhman half en half bevelend vroeg, om mede te gaan, hief hij even het hoofd op, en scheen zonder van houding te veranderen een weigerend antwoord te willen geven, toen Maria hem de woorden uit den mond nam.

» Gij zijt altijd heel goed en verstandig, mijnheer Ruhman," zeide zij, » gij weet altijd wat past en voegzaam is, en zeer veel jonge heeren konden daarin een voorbeeld aan u nemen. Ik ben nu wel niet vermoeid, maar rust hebben wij allen noodig, om morgen frisch, en bij tijds weder bijeen te komen."

» De morgenstond heeft goud in den mond," riep Ruhman.

» Ik zal er van droomen," hernam zij.

» Van wien, Marietje, van mij?" vroeg Ruhman met een listig lachje.

» Van wien zou ik kunnen droomen," zeide zij lagchend, » dan van onzen beminnelijken vriend en beschermer, die ons nimmer tot last is."

Bij deze woorden sprong Wahring op en greep zijn hoed.

» Hij is waarlijk wakker geworden!" riep het jonge meisje.

» Verschoon mij als ik u tot last geweest ben," vervolgde hij, » het zal niet weder gebeuren."

» Zoo zijn die geleerde heeren," riep Marie vrolijk uit; » als zij droomen, gelooven zij, dat zij wakker zijn, en met open oogen weten zij dag van nacht niet te onderscheiden."

» Goeden nacht," antwoordde hij, de weduwe de hand toereikende. » Vaarwel Marie."

» Slaap gerust, mijn voortreffelijke neef," riep het meisje, terwijl zij eene diepe spottende buiging voor hem maakte.

Ruhman gevoelde eene alleraangenaamste aandoening in zijne borst.

» Goeden nacht, Marietje," fluisterde hij. » Ik zou mij haast doodlagchen, ha, ha! Maar gij zijt ook al te wreed!"

» Hij zal den trap nog afvallen, en dan is alle pleizier uit!" riep zij, met het licht in de hand Ruhman vooruitgaande, die haar op den voet volgde.

»Pas op dat gij geen verkeerden stap doet!" riep zij, tot groote vreugde van Ruhman, hem toe, »en lieve Ferdinand, wacht u vooral voor te intime kennismaking — met trappen en lantarenpalen."

»Heerlijk!" lachte Ruhman. »Marietje, gij zijt een juweel. Morgen kom ik weer, om —"

»Om uw geld te halen," viel zij hem in.

»Och wat, ik denk om geen geld. Maar ik heb u iets te zeggen, iets heel bijzonders, iets heel geheims, dat niemand weten mag dan gij."

»Mijnheer Ruhman, gij maakt mij akelig!" riep zij terugdeizende en weg was zij met de lamp.

Ruhman strompelde het huis uit, en kwam nog juist ter regter tijd om te beletten, dat de scheikundige alleen wegliep.

Het regende geweldig, de wind was hevig, het was donker en ijskoud. Ruhman knoopte zijn rok digt toe, drukte zijn hoed dieper in de oogen en nam toen zijn medgezel onder den arm, die weldra voelde, dat hij een zwaren last had voort te slepen.

»Ik ben u zeer verpligt, dat gij mij zoo helpt tegen dien verfoeijelijken wind in te komen," zeide hij; »maar ik zal het u vergelden, reken daarop.— Als wij hier een paar van uwe nieuwe waskaarsen hadden, dat zou heerlijk zijn! — Dat is een goede inval. Wat dunkt u, mijnheer Wahring, is dat geen heerlijke inval?"

»Ik geloof gaarne, dat gij heerlijke invallen in overvloed hebt," antwoordde de ander.

»Ten minste aan invallen heeft het mij niet in mijn leven ontbroken," riep Ruhman. »Een man als ik moet zorgen, dat er veel bij hem invalt en weinig uitvalt. Is dat niet goed gezegd? Maar wat zijn al mijne invallen tegen die van Marietje? Gij zegt niets, mijnheer Wahring? Gij zijt misschien boos, omdat zij u wat erg beet nam?"

»Gij hebt gelijk," zeide de jonge man, »Zij overdrijft het somtijds en weet hare tong niet te bedwingen."

»Eene schoone, levendige vrouw met een vlugge tong is het beste, wat iemand zich wenschen kan," antwoordde Ruhman. »Die weet iedereen op een afstand te houden, orde in huis te houden, die bemoeit zich met alles, en weet goeden raad te geven, als het noodig is."

»Gij schijnt mijne nicht bijzonder genegen?" zeide Wahring na eenig stilzwijgen.

»Ja dat ben ik, omdat zij mij genegen is," antwoordde de ander.

»Pas op!" riep de jonge man.

»Waarvoor?" vroeg zijn medgezel.

»Gij zoudt kunnen vallen!"

»O, zoo," zeide Ruhman. »Ik ben u zeer dankbaar; maar ik dacht al, dat gij Marietje meende."

»Zijt gij niet bang voor haar?"

»Bang, waarvoor?" riep Ruhman. »Volstrekt niet. Weet gij," vervolgde hij op een onderrigtenden toon, »men moet de vrouwen kennen. Waar zij weten wien zij voor zich hebben, daar zijn zij bij de hand; maar een ernstig man, een man, die solide voornemens heeft, daarvoor hebben zij achting."

»En gij schijnt deze achting in hoogen graad te hebben en te verdienen?"

»Och lieve hemel," hernam Ruhman, »ik ben een eenvoudig man, wat men zoo in de wandeling een braaf burger man noemt, maar ik heb die menschen altijd gaarne mogen lijden. Met den vader heb ik eenige zaakjes gedaan, het geld op zijn huis geschoten, heb in geen jaar interest gezien, maar ik weet dat het niet kan, en geef liever nog wat toe, om uit den nood te helpen. Ik heb eene medelijdende ziel in de borst, maar Marietje, dat brave kind, verdient bijzonder, dat een braaf man zich harer aantrekt. En ik trek mij harer aan, ik denk zelfs mij nog meer harer aan te trekken, en gij zult daarmede ook geholpen worden."

»Ik?" vroeg Wahring.

»Wel zeker," antwoordde Ruhman met nadruk. »Als wij de fabriek tot stand hebben gebragt, zal Marietje al die spotternijen weder goed maken. Het is een allerliefst uitgelaten kind, maar geen rozen zonder doornen, mijnheer Wahring. Een mooi meisje moet men niets kwalijk nemen. Ziet gij, ik neem haar niets kwalijk, en als zij mij plagen en foppen wilde, zou ik denken, dat het zoo behoorde."

Wahring lachte luidkeels, en Ruhman hield hem gezelschap. Het lagchen scheen besmettelijk, want beide schenen niet te kunnen ophouden, maar zij lachten al door.

»Houd toch op," zeide eindelijk Ruhman buiten adem. »Ik lach mij nog dood. Maar waarom blijft gij staan? Kom, in vijf minuten ben ik te huis."

»Hoorde ik daar niet om hulp roepen?" vroeg de jonge man.

»Wie zou hier nu om hulp roepen? Spoken zijn uit de mode, en voor de levenden is de nachtwacht."

»Ik hoor daar al weder roepen. Er moet een mensch liggen."

»Laat hem liggen," zeide Ruhman, hem voorttrekkende. »Het zal een dronken kerel zijn, die in de goot ligt en misschien zijn been heeft gebroken."

»Laat ons gaan zien wat het is."

»Ik zal er wel op passen," riep de ander. »Wat ik niet weet, deert mij niet. Blijf hier, mijnheer Wahring, wij zullen den nachtwacht roepen. — Nu, loop dan weg, windbuil," bromde hij den ander na. »Ik heb geen lust hier langer te staan. Morgen kan hij mij vertellen wat het was, de onverstandige knaap, maar ik zal hem wel wijzer maken. Ha, ha, daar is hij juist geschikt voor, om wijs gemaakt te worden."

Daarmede sloeg hij den hoek om, en liep zoo haastig als hij kon naar huis toe..

Wahring was inmiddels de straat overgeloopen naar de plaats toe, van waar het geroep om hulp kwam. Het was zoo donker, dat hij niets zien kon. Hij worstelde door de modder, zonder iets te ontdekken.

»Mijn hemel," zeide hij luid, »zou het een ongelukkige zijn, die zijn bewustzijn verloren heeft?"

»Hola, goede vriend," antwoordde eene stem, »ik heb mijn bewustzijn zeer wel, en ben u zeer dankbaar voor den bijstand, dien gij mij verleenen wilt."

Wahring trad verbaasd nader. Op de stoep van een huis zat eene ineengehurkte gestalte.

»Bedankt gij mij?" riep hij. »Waarom antwoordde gij niet, en wat deert u?"

»Ik antwoordde niet, omdat ik hoorde, wat uw medgezel zeide, en omdat ik zulk slag van menschen volstrekt geene dankbaarheid schuldig wil zijn. Gij schijnt echter tot eene andere soort te behooren — kom mij daarom te hulp. Ik ben gevallen en heb mijn been wel niet gebroken, maar toch verstuikt en kan mijn voet niet bewegen, wat midden in den nacht even erg is."

»Steun op mij, ik zal u geleiden," zeide Wahring.

»Zotteklap!" riep de ander heftig. »Gij hoort immers, dat ik niet loopen kan. — Daar komt de nachtwacht aan, roep die."

Hij zeide dit op een bevelenden toon, alsof geen tegenspraak denkbaar was. Wahring, hoezeer zich ergerend over den barschen toon van den onbekende, riep echter den klepperman.

»Wat is hier te doen?" vroeg deze naderkomende.

Wahring wilde het hem mededeelen, maar de ander nam het eerst het woord.

»Hebt gij een stevigen stok?" vroeg hij.

»Ja," was het antwoord.

»Nu goed," vervolgde de gevallene; »ik zal er op gaan zitten, gij vat ieder een eind er van en draagt mij zoo naar huis."

»Dragen? Waarheen?" voeg de klepperman.

»De straat door en dan regts om," zeide de gevraagde; »ik zal u wel zeggen, waar gij ophouden moet. — Als gij nu klaar zijt, zal ik mijne handen om uwe schouders slaan — zie zoo — nu vooruit mannen, en pas op, dat gij mij niet laat vallen."

De dragers begaven zich op weg, hun last was niet zwaar. Het kleine, schrale heerschap scheen echter veel pijn te lijden, want tusschen beiden kermde hij hardop, en antwoordde niet op al wat men hem vroeg.

Eindelijk zeide hij tot Wahring:

»Wie was toch die menschlievende man, dien gij bij u hadt? Naar de stem te oordeelen ken ik hem zeer goed."

»Hij heet Ruhman," zeide de ander.

»Juist, Ruhman de woekeraar, niet waar?"

»Ik weet niet welke zaken de man om handen heeft."

»Dus doet gij niet met hem in compagnie?"

»Ik begrijp niet wat gij meent."

»Des te beter," riep de ander, »Nu hier den hoek om, en dan het derde huis. Trek een van beiden aan de schel, driemaal hard achtereen — zoo is het goed. Daar komt licht, zet mij maar op de beenen, in huis zal ik alleen wel komen. — Daar man, dat is voor u, ik dank u. Gij jonge heer, wees ook bedankt en gaarne ben ik tot wederdienst bereid."

Inmiddels was de deur geopend en een oud man kwam te voorschijn, die de handen zamensloeg en verschrikt uitriep:

»Heer in den hemel, mijnheer; wat is er gebeurd?"

»Zotskap," bromde zijn heer, »pak aan en vraag niet. Ik heb met vallen mijn voet verdraaid of verstuikt. Help mij naar binnen en snijd mijne laars open. Maar zoetjes, zoetjes, en doe de deur toe, goeden nacht, mijnheer."

Daarmede werd de deur toegeslagen en Wahring en de klepperman stonden buiten in den regen en wind.

»Nu, dat moet ik zeggen," riep de nachtwacht lagchende, »een driegulden heeft hij mij gegeven, maar een kwade drommel is hij toch. — Ik wist dadelijk wie het was toen hij daar op de stoep zat, maar wilde het niet laten blijken."

»Wie is hij dan?" vroeg Wahring,"

»De justitieraad Helm," zeide de man. Daar weet menigeen van te spreken. Niemand kan het bij hem uithouden. Hij heeft kind noch kraai en is schatrijk. Dat groote huis behoort hem, hij woont er geheel alleen in, dat komt omdat hij met ieder huurder overhoop ligt. Het is een rare snaak en tegen iedereen even lomp, en hoe rijker en voornamer iemand is, des te lomper wordt hij. Niemand kan het hem naar den zin maken, overal gaan zijne oogen en in ieder mensch ziet hij een dief of bedrieger.

»Is hij dan gierig?"

»Zoo gierig als de pest. Mijn Marietje, die bij hem diende, had een paar potten en pannen gebroken en heeft die tot den laatsten penning toe moeten betalen. — Heden heeft hij zich zeker vergist met den driegulden, hij heeft zeker niet geweten wat hij deed. — Goeden nacht, mijnheer. Gij hebt niets dan een droog bedankje bekomen, dat is zoo de manier van zulk volk. Morgen is hij al wat er gebeurd is vergeten."

»Ik zal het hem in allen geval niet herinneren," zeide Wahring, terwijl hij door den regen naar huis draafde.

III.

Den volgenden morgen voldeed Wahring aan de uitnoodiging van Ruhman. Hij had er lang over gedacht en hoezeer hem wantrouwende en mismoedig, meende hij echter geen middel onbeproefd te mogen laten waardoor zijne plannen verwezenlijkt konden worden en dat zich onverwacht aan hem vertoond had.

Na eenig zoeken vond hij het huis. Het was klein en stond in een vrij naauw straatje, dat in eene groote straat uitkwam. De deur was gesloten en toen hij aan de schel trok, kwam Ruhmans

hoofd even achter de gordijnen te voorschijn, maar verdween dadelijk weder. Het duurde nu geweldig lang, eer een ontzettend lang en mager vrouwspersoon de deur open deed en hem verzocht binnen te gaan, waar hij Ruhman aan de lessenaar vond zitten schrijven.

»Zijt gij het, mijnheer Wahring?" riep hij hem te gemoet. »Ik dacht al, dat ik de eer zou moeten missen u bij mij te zien. Te tien ure zoudt gij hier zijn, het is nu al bij elven. In zaken is stiptheid de hoofdzaak. Ik zeg maar, mijnheer Wahring, wie in kleinigheden niet stipt is, zal het ook niet in groote zijn. — Ik heb daar om uwentwil mijne boeken nagezien. Het is treurig, hoe veel de regtschapenste menschen aan anderen te kort komen. Apropos, wie was het dien gij gisteren avond in de goot vondt liggen?"

»Een ouden, ondankbaren knorrepot, die zijn been verzwikt had."

»Ziet gij wel?" riep Ruhman uit. »Men moet zich niet met iets bemoeijen, wat ons niet aangaat. Ondankbaarheid is des werelds loop. Als gij wist hoeveel ik dienaangaande ondervonden heb. Maar ga zitten, hier is een stoel. Het spijt mij, dat gij niet precies te tien ure gekomen zijt; ik had er op gerekend, dat wij te zamen zouden ontbijten. Dat doe ik altijd precies ten tien ure. Nu, dat is voor dezen keer voorbij."

Wahring verzekerde, dat hij volstrekt geen honger had, waarop Ruhman op nieuw begon te lagchen. »Gij zijt nog verzadigd van gisteren avond," zeide hij. Het is een allerliefst meisje, die Marie; van morgen vroeg is zij al hier geweest."

»Bij u geweest?" vroeg de jonge man met een ongeloovig lachje.

Ja, bij mij geweest; een kwartiertje geheel alleen. Wij hadden nog van gisteren verscheidene dingen te bespreken. Ha, ha, wat is dat voor een gezigt dat gij zet! Op mijn eer het is waar, en wat ik gisteren zeide, is zoo zeker, als twee maal twee vier is."

»Ik wensch u geluk," zeide Wahring koel.

»Dank u, dank u!" riep Ruhman, en wreef zich vergenoegd de handen. »Wij zullen het van daag of morgen wel in orde brengen. Zwart op wit, daar houd ik van. Het is hier wel wat bekrompen en donker, maar wat doet er dat toe. Arm en nederig is mijn hutje, maar de liefde woont er in, zoo als het liedje zegt."

»En zij maakt de hut tot een paleis," zeide Wahring.

»Marietje meent gij, ja zeker, zeker. — Maar hier zal zij niet wonen, ik heb meer huizen dan dit, en ik denk zij zal blijven waar zij is. Ik neem het huis van Lory op mijn naam; dat kan ik alle dagen, ik ben de hypotheekhouder. — Kom, mijnheer Wahring, leg mij nu uwe plannen eens open; wijs mij de voordeelen aan en laat ons dan zien wat wij tot stand kunnen brengen."

Wahring ging zitten en zette zijne denkbeelden over het aanleggen eener fabriek breedvoerig uiteen. Hij grondde zich op zijne kunde en ervaring, berekende de vermoedelijke winst, en stelde deze voor als zeer groot en zeker. — Ruhman zette somtijds een vergenoegd gezigt, dan weder een zeer ernstig, maar eindelijk legde hij de handen aan het voorhoofd en zag de berekeningen nog eens door en riep: »Dat is nu alles mooi en goed vriendje, maar waar zijn de bewijzen, dat het product zoo kan gemaakt worden als gij opgeeft?"

»Dat is het geheim van mijn fabrikaat," antwoordde Wahring; »ik beloof niets wat ik niet kan houden, maar kan alleen door den uitslag de waarheid bewijzen."

»Gij wilt dan dat zoogenaamde geheim voor u alleen behouden?" vroeg de ander met een luid maar gedwongen gelach.

»Wel natuurlijk," was het antwoord. »Daarin ligt het voordeel der fabriekaadje. Ik heb er geen octrooi op gevraagd, dat kan later gebeuren. Voorshands zoek ik maar iemand, die het geld schieten en de winst met mij deelen wil."

»En de schade alleen draagt, zonder eens te weten waar zijn geld blijft," riep Ruhman uit. »Zeer verpligt, mijnheer Wahring. Maar die grap zou te sterk zijn. Onder ons moeten geene geheimen zijn. Rondborstigheid en eerlijkheid, dat is mijn motto. Wijs mij duidelijk aan, waarin het voordeel bestaat en ik zal het geld bezorgen."

»Gij begrijpt er niets van," antwoordde Wahring, »ik zou u een volledig onderwijs moeten geven."

»Denkt gij, dat ik een hoofd heb, dat niet in staat is iets te begrijpen?" viel Ruhman uit. Ik verzeker u, dat ik wel voor heeter vuren gestaan heb."

»Och, het is zoo moeijelijk niet," hernam de jongman." Wie de menging en de wijze van bewerking weet, is in het bezit van het geheele geheim, maar — ik kan mijne uitvinding niet prijs geven, zonder zeker te wezen, dat mijn vertrouwen niet misbruikt zal worden."

»Maar wie zou dat misbruiken?" vroeg Ruhman. »Ik hoop toch niet, dat gij van mij zoo iets zoudt denken, mijnheer Wahring?" Hierbij legde hij de eene hand op de borst en strekte de ander naar zijn bezoeker uit. »Nu, zoo als gij wilt," riep hij. »Gij kent mij niet; gij weet niet met wien gij te doen hebt. — Ik behoef geen geheim om geld te verdienen — tevredenheid en deugd, is alles waar ik naar streef. Maar ik wil u ondersteunen, hoeveel ondank mij ook al ten deel gevallen is. Gij hebt mij van den eersten oogenblik af bevallen; wij zullen de zaak met kracht aanvangen; eerst voor ons in stilte, dan vragen wij een octrooi, en als wij dat hebben, zal het geld ook wel komen, als moest er twintigduizend gulden zijn, ik bezorg ze."

Na een lang gesprek, beproefde nu Ruhman op alle wijzen zijn bezoeker te bepraten, hem zijn geheim mede te deelen. Nu vleide hij hem, dan weder dreigde hij zich geheel aan de zaak te willen onttrekken; vervolgens haalde hij wijn voor den dag,

dwong hem om op de firma Wahring en Ruhman te drinken, en bragt met al zijne pogingen om vertrouwen en openhartigheid te verwekken, juist het tegendeel te weeg. Hoe meer hij zwoer, dat hij uit zuivere menschlievendheid een jong mensch wilde helpen, zijn fortuin te maken, des te meer afkeer gevoelde de scheikundige, en hoe meer Ruhman in vuur geraakte, des te koeler werd de ander.

»Sapperloot," riep Ruhman, »ik ben nu zulk een goedhartige gek, die niemand iets weigeren kan. Gij zijt nog ongehuwd, mijnheer Wahring?"

»Ja."

»Maar gij zoudt toch wel willen trouwen?"

»Het kan zijn dat ik dat verlangde."

»Des te beter. Ik zal u eene vrouw bezorgen zoo als gij noodig hebt. Een man als gij moet met zijn eigen geld handelen. Geen meisje trouwen, die niets heeft dan een glad bakkesje. Geld is de hoofdzaak, dat geeft een gelukkig huwelijk."

»En toch wilt gij een dood arm meisje nemen?" vroeg Wahring lagchend.

»Och, ik, dat is een geheel andere zaak," zeide Ruhman. »Gij hebt geld noodig, vriendje, dan doet men een oog toe, en als het noodig is alle beide. Wat zijn jeugd en schoonheid? niets, inbeelding. Maar geld, dat behoudt zijne waarde, het mag zoo oud zijn als het wil. Als ik Marietje neem, doe ik dat puur uit medelijden met het arme kind. Zij naait zich de oogen blind om hare moeder en de kinderen te onderhouden en het gaat toch niet."

»Arme Marie," zeide de jonge man somber voor zich ziende. »Zij heeft het edelste en blijmoedigste hart; maar dat is het lot der armen, dat zij lang strijden, maar eindelijk toch bezwijken.

»Daarom moet ieder maken in de wereld vooruit te komen," riep Ruhman. »Van jongs af moet men trachten geld te winnen; niets is onnoozeler dan dat geroep van deugdzame armoede. Geld in de kist, dan kan men doen wat men wil. Laat mij maar begaan, ik zal u wel voorthelpen. Ik zal u wel eene vrouw bezorgen, ik weet er een, die u zeker bevalt."

»Gij zijt zeer goed,'' antwoordde de ander.

»Niet meer dan mijn pligt voor mijn aanstaanden compagnon en neef," zeide Ruhman. »Het is eene lieve vrouw, de orde zelf, huishoudelijk, zuinig, ik ken haar als mij zelve, ik durf borg voor haar staan. Daarbij bezit zij tienduizend gulden, die ik voor haar administreer. Eene jonge weduwe met wien ik sedert jaren in betrekking sta, maar als ik met Marietje trouw gaat dat zoo niet meer."

»En daarom wilde gij haar aan mij overdragen," zeide Wahring.

»Vriendje," riep Ruhman, »het is eene wonderbare beschikking, dat wij elkander hebben leeren kennen, alles past bij elkander. Ik geef het geld, gij neemt de vrouw, en legt het geld er bij, en dan gaan wij aan de fabriek denken. Sla toe, zeg ik, het is eene afgedane zaak, wij zullen dadelijk een voorloopig contractje maken."

»Ik moet eerst wat naders weten," zeide de jongman.

»O, gij wilt uwe aanstaande zien?" zeide Ruhman lagchend. »Och, wat kan het u schelen, hoe zij er uit ziet? Doe zoo als de koningen en prinsen, laat u haar beschrijven en houd u aan de hoofdzaak. — Maar, wat spreek ik," vervolgde hij op de tafel slaande, »gij hebt haar reeds gezien, zij heeft u de deur open gedaan."

Wahring zag hem verbaasd aan. Hij wist niet of hij lagchen of vloeken wilde. »Die?" vroeg hij met den vinger naar de deur wijzende.

»Ja, die," zeide Ruhman, zich de handen wrijvende, »het is eene knappe vrouw, slank en kloek, eene vrouw voor het huishouden. En altijd tevreden, altijd welgemoed, men weet wat men aan haar heeft."

De jongeling kon zijn lagchen niet bedwingen. Het beeld der dorre, gele huishoudster, stond bij deze aanprijzing van Ruhman hem telkens voor oogen, en het duurde lang, eer hij tot bedaren kon komen. Eerst lachte Ruhman mede en maakte door eenige nieuwe loftuitingen zijn gast nog erger aan den gang, maar eindelijk begon hij toch boos te worden.

»Alles heeft zijn tijd," riep hij. »Ik houd ook wel van eene grap als het te pas komt, maar houd thans als het u belieft op, mijnheer Wahring. Men moet ernstig zijn als men ernstige zaken bespreekt."

»Het is dan ernst?"

»Ik zal het u bewijzen," zeide Ruhman opstaande. »Ik zal dadelijk de goede Martha roepen en binnen vijf minuten is de zaak geklonken."

Wahring hield hem bij zijn rok vast, en zeide nog altijd lagchend: »Wacht nog een oogenblik. Gij meent dus, dat de schoone Martha mij gelukkig zou kunnen maken?"

»Ik meen het niet, ik ben er zeker van," riep Ruhman. »Gij zult onmenschelijk gelukkig zijn."

»En gij gelooft, dat ik in staat zou wezen, dat gele geraamte te trouwen, en u daarvan te bevrijden?'

»Gij zoudt mij zeker een groot genoegen doen," zeide Ruhman. »Het is de bezegeling onzer vriendschap; wij zullen een schoonen, harmonischen familiekring vormen. Ik met Marietje, gij met Martha; alles eendragtig en vreedzaam, ijverig en vrolijk. Het zal een heerlijk leventje zijn, beide vrienden en dan het geld..... Gij zoudt gek zijn als gij neen zeide."

»En toch zeg ik neen."

»Zegt gij neen?" vroeg Ruhman en rimpelde het voorhoofd.

»Ik moet neen zeggen tot mijn spijt; want ronduit gezegd, ik bemin eene andere."

Ruhman zette een grimmig, spottend gezigt. »Ja, ik weet wat dat zeggen wil. Ik bemin eene andere, dat wil zeggen, ik heb eene dwaasheid begaan, en zonder nadenken, zonder overleg, een

arm meisje het hoofd op hol gebragt, van trouwen gesproken en wat dies meer zij."

»Daarvan heb ik inderdaad nog nooit gesproken."

»Laat haar dan loopen!" riep Ruhman. »Ik eisch het van u, als er iets van onze compagnieschap komen zal. — Waar ik ligtzinnigheid ontmoet, trek ik mijn hand terug, die kan ik volstrekt niet uitstaan."

»Dan zal ik er mij in moeten schikken," zeide Wahring.

»Waarin schikken?" vroeg Ruhman toen hij zag, dat zijn gast zijne papieren bijeen pakte.

»Dat ieder van ons doet wat hij goed vindt," vervolgde de jonge man.

»Hei, jongeheer, zoo driftig niet," riep Ruhman vriendelijk. »Leg uw hoed neder en ga zitten, wij zullen de zaak nog eens bepraten."

Thans was het Wahring onmogelijk zich langer te bedwingen.

»Mijnheer Ruhman," zeide hij, »De hemel heeft mij eene groote hoeveelheid geduld en langmoedigheid beschoren om uwe onbeschaamdheden te kunnen verdragen, maar thans is de maat vol. Ik wil niets met u te doen hebben."

»Gij wilt niets met mij te doen hebben?" vroeg Ruhman verbaasd. »En dat waarom, mijn vriend? Blijf zitten, drink nog een glas, wij zullen het wel eens worden en wilt gij van mijn welgemeend aanbod geen gebruik maken, welnu dan is het als niet gedaan." Hij wilde de jonge man op den stoel zetten, maar deze rukte zich met geweld van hem los.

»Dat gij een woekeraar zijt, wist ik," zeide Wahring, »dat gij tot de bloedzuigers behoort, die iedereen, die het ongeluk heeft met u in aanraking te komen, uitzuigt, heb ik van den beginne af vermoed, en dat gij ook mij wilde uitzuigen en bedriegen, daaraan heb ik geen oogenblik getwijfeld. Maar uwe slechtheid wordt belagchelijk, als gij denkt, dat ik mij tot een blind werktuig voor uwe helsche plannen zal leenen, en ik heb grooten lust u daarvoor het loon te geven, dat u toekomt."

»Maar beste vriend," zeide Ruhman, voorzigtig achter zijn lessenaar schuivende, »wees toch verstandig, het is een grap, ik beschouw het als scherts. Ik heb een verzoenlijk hart, ik bied u de hand. Wat zal Marietje zeggen? Bedenk dat toch. Wat zal die goede Jufvrouw Lory zeggen, als zij dat van u hoort? Maar mondje digt, dan blijft alles onder ons."

»Dat is het slechtste uwer guitenstukken," zeide Wahring, »maar gelukkig is er nog meer dwaasheid dan schurkerij bij. Den ongelukkigen Lory hebt gij in ellende gestort, en door uwen woeker te gronde gerigt, en terwijl gij het laatste wat de familie bezat in uw bereik hebt, aarzelt gij slechts het naar u toe te halen, en dat huisgezin op straat te zetten, omdat gij Marie zoo denkt te dwingen de gezellin van uw jammerlijk leven te worden."

»Och," riep Ruhman, de handen vouwende en de oogen verdraaijende; »zoo wordt men hier op aarde voor zijne goede daden beloond. Maar ik vergeef het u, ja, ik vergeef het u."

»Spaar dat komediespel," viel Wahring hem in, »het is overtollig, maar pas op, mij niet in den weg te komen. Waar ik uwe lage bedoelingen tegenwerken kan, zal ik het doen, en waar ik helpen kan zal ik helpen, om u voor de geheele wereld te schande te maken."

Hij ging naar de deur. »Hoor nog eens even," riep Ruhman hem na. »Wij zullen het nog wel eens worden, ik wil weten wie mij zoo onregtvaardig belasterd heeft."

Maar vergeefs, Wahring sloeg de deur achter zich toe en met onbeschrijfelijke woede zag Ruhman hem de straat overvliegen, zonder op zijn geroep te hooren. Eenige oogenblikken stond hij als wezenloos, maar toen sloeg hij met de vuist op de tafel, dat het stof opvloog.

»Die smeerlap, die guit, die bedelaar!" riep hij. »Maar ik zal het hem inpeperen. Bij Jufvrouw Lory moet hij geen voet meer zetten, en ik zal wel een of ander middel vinden om hem te toonen wat ik kan."

Hij lachte valsch. Plotseling werd de deur geopend, de huishoudster stak het hoofd naar binnen en vroeg hem norsch: »Wat hebt gij toch aan de hand, mijnheer? God beware ons, wat ziet gij er uit, groen en geel in het gezigt en er is niemand bij! — wat wilde toch die jonge mensch, die zoo hard op lachte?"

»Wat hij wilde," riep Ruhman woedend, »u wilde hij in allen geval niet."

»Wat," zeide het magere wijf, driftig binnentredende en de armen in de zijde zettende, »hebt gij weder een onbeschofte bui?"

Ruhman werd in eens heel zacht en minzaam. »Lieve Martha," zeide hij, »ik ben een arm, diep gegriefd man, wees zoo vriendelijk en laat mij in rust nadenken. Mijn hoofd is vol zorg en muizenesten; maar wat ons betreft, gij weet hoe lief ik u heb, en dat ik altijd uw goede, trouwe vriend ben."

Het wijf zette een knorrig gezigt, en gluurde van ter zijde met wantrouwige blikken naar Ruhman, die zich hield alsof hij ijverig in zijne papieren naar iets zocht. — Zij scheen hem nog iets te willen zeggen, maar daar hij volstrekt niet opzag, keerde zij eindelijk zich knorrig om en blies den aftogt.

Ruhman schudde zijne vuist tegen haar en zeide toen zacht: »Wacht maar satan; weg moet gij in allen geval, maar het zal moeite kosten. Ach, Marietje, mijn lief Marietje, wat doe ik niet om u. Was het maar avond, dat ik in uwe armen kon vliegen."

»Zegt gij iets, mijnheer?" vroeg Martha, de deur weder open doende, waar achter zij had staan te luisteren.

»Niets, volstrekt niets!" riep Ruhman verschrikt. »Maar wat is het al laat." Haastig greep hij naar zijn hoed, en maakte dat hij het huis uit kwam.

IV.

Des avonds zat Marie alleen in het duistere vertrek. Het was in de schemering, waarin hare vlijtige handen eenige rust genoten, en het laatste matte daglicht een valen schijn op haar vermoeid gelaat wierp. Zij legde den arm in de vensterbank en zag naar omhoog, waar juist de eerste sterren zigtbaar werden, terwijl in de achterhuizen aan de overzijde de handwerkslieden, die daar woonden, hunne lampen ontstaken.

»Lieve God,” zeide het meisje zacht, »de lichten des hemels helpen ons niet uit het donker. Sterrelicht en maneschijn is zeker heel schoon, en de boomen met hunne verzilverde toppen, hoe schilderachtig is dat! — Maar dat is niets voor ons, voor ons is de zon slechts om bij te werken en de nacht om te vergeten, dat het morgen weer zijn zal als van daag, en de boomen om brandhout van te hebben, en de maan om bij te kunnen zien als wij bevriezen en verhongeren.” Bij deze laatste woorden sprong zij op, veegde de oogen af en zeide lagchend: »Kom, kom, na regen volgt zonneschijn.” Zij nam het lampje en stak het aan, en terwijl zij hiermede bezig was, werd de deur geopend. Zijt gij het Ferdinand?” vroeg zij.

»Goeden avond, Marie, ”zeide Wahring binnentredende. »Zijt gij alleen?”

»Moeder is uit om het avondbrood te koopen en heeft de kleine medegenomen. Gustaaf helpt een kameraad aan zijn werk, en bekomt daarvoor wat zijn maag noodig heeft, en zoo ben ik alleen. — Gij zijt toch niet bang?”

De beminnelijke schalkschheid in hare oogen, en de wijze waarop zij haren vriend de hand toestak, bragten op het ernstige gelaat van den jongman, eene plotselinge verandering te weeg.

»Waarachtig,” zeide hij, »ik kan het den ouden guit niet kwalijk nemen, dat hij om zijn allerliefste, kostelijke, hemelsche Marietje een ander mensch schijnt te willen worden.”

»O, onze waaardige vriend Ruhman,” riep Marie, »hij is de goedheid zelf, ik reikhals naar zijne gelukkige nabijheid.”

»Gij hebt uw verlangen niet kunnen bedwingen, en hem dezen morgen reeds een bezoek gegeven.”

»Heeft hij het u verteld?” vroeg zij lagchend. »Ik moest hem beloonen voor het bewijs zijner onverhoorde genegenheid.”

Wahring zweeg, Marie ging aan de tafel zitten en zeide nadat zij haar werk weder opgevat had. »Hij had mij gisteren met de meeste edelmoedigheid vijf gulden geleend zonder eenige interest, en zonder het minste bewijs; heden morgen kon ik ze hem teruggeven, en heb het ook oogenblikkelijk gedaan om zijn angst geen oogenblik langer te doen duren.”

»Dus was het dat,” riep de jonge man. »Zijt gij daarom over zijn vervloekten drempel gegaan.”

»Waarom zou het anders zijn?” vroeg zij.

»De ellendeling!” riep Wahring driftig. »Het ergste heeft hij met u voor.”

»Wat heeft hij dan voor?” riep Marie. »Gij schijnt slecht over hem te denken. Voor den dag er mede. Hij heeft vast geen geld voor u gehad, zoo als voor mij.”

»O,” zeide Wahring verbitterd. »Hij heeft nog meer voor u dan geld. Zijn geheele hart is ter uwer beschikking.”

»Zijn grootmoedig, menschlievend hart! Dat is een man van wien de Farizeërs leeren kunnen. Wij zijn hem dankbaarheid schuldig, de allergrootste dankbaarheid.”

»Voldoe die schuld dan,” zeide de jonge man kortaf.

»Zeker, niemand zal mij dit beletten, of zoudt gij zulke kwade oogmerken hebben?”

De plagende en spottende toon, bragt eene verkeerde werking te weeg. Wahring drukte de hand aan het voorhoofd, zijn gelaat werd hoog rood en hij zeide: »Oogmerken kan ik niet hebben, want ik heb geene hoop meer.”

»En die goede, beste Ruhman heeft zooveel hoop,” zeide Marie. »Wie kan het hem euvel duiden? Sedert jaar en dag heeft hij niets van ons bekomen, dan verontschuldigingen, en altijd is hij tot ons geluk zachtzinnig gebleven. Mijne arme moeder siddert bij de gedachte, dat hij een boos gezigt zal zetten. Al haar vertrouwen op de toekomst berust daarop; want als de goede heer Ruhman eens ernstig mogt worden, dan is alles verloren.

»Ik begrijp u.” zeide Wahring, »gij zijt in zijne magt, deze woekeraar maakt van zijn voordeel gebruik en gij, Marie, wilt hem niet boos laten worden. Maar geloof mij, het zal u berouwen,” vervolgde hij opstaande. »Kon ik het verhinderen, ik zou het doen, ten koste van mijn bloed en leven zelfs, maar welk regt heb ik daartoe, en gij zelf — gij wijst mij af.”

»Heb ik dat gezegd?” vroeg zij opziende.

Hij vatte hare hand en hield die vast, »Neen, het is niet mogelijk,” zeide hij, »zoo ver kunt gij uwe dankbaarheid niet uitstrekken.”

»Au, au!” riep zij, hare hand terugtrekkend, »wat zou Ruhman wel zeggen, als hij mij zoo geknepen had!”

»Och, liefste Marie, noem toch dien naam niet, hij moet u zoo walgelijk zijn als mij.”

»Ik verbeeld mij, dat ik daarop geen neen kan zeggen,” zeide Marie deftig, »en toch zou ik u wel willen bestraffen, en den goeden, besten vriend, die mij zulk eene hooge eer heeft toegedacht, alleen daarom in mijne bescherming nemen.”

»Gij wilt hem dus in geen geval trouwen?” riep Wahring.

»Trouwen!” zij lachte uitgelaten. »Ik zal nooit trouwen.”

»Maar eens, en met iemand die u bemint.”

»Wie zou zoo vermetel zijn?”

»Ik” riep Ferdinand en driftig trok hij haar aan zijne borst. — »Ruk u niet los, worstel niet

om mij te ontvlieden. — Hopeloozer en armer dan ooit, ben ik gelukkiger dan een vorst. Ik lees het in uwe oogen. Gij kunt niet meer lagchen. Liefste, beste Marie, God weet hoe lief ik u heb."

Marie had de eene hand op zijn schouder gelegd; met de andere streek zij hem het haar uit de oogen en zag hem in de fonkelende oogen.

»Is het waar en waarachtig?" vroeg zij.

»Waar en waarachtig!" was het antwoord. »Ik laat niet van u, Marie. Vrees niet, dat ik u in een onzeker lot zal medeslepen. Ik ben jong, ik kan werken. Laat den ouden guit doen wat hij wil. Moge hij alles nemen slechts u niet."

»Gij hebt het gewild, en ik — ik kan niet anders," zeide Marie, hevig aangedaan. »Maar — maar — laat mij los, druk mij niet dood!"

Op dit oogenblik stak mijnheer Ruhman zachtjes het hoofd tusschen de deur, maar zijn gelaat met het valsche vriendelijk lachje, scheen als het ware te versteenen. Hij wist niet of hij voor of achteruit zou gaan; of hij den kreet van woede wilde uiten, die hem in de krop stak, dan of hij een zucht van weemoed wilde slaken. Hij was radeloos en geheel verbijsterd; maar toen juist Marie hardop lachte, rigtte hij zich zoo driftig op, dat hem den hoed van het hoofd viel.

»Heer, mijnheer Ruhman," riep het meisje, den hoed grijpende, »daar hebt gij ons waarlijk verrast."

»Ik vraag wel excuus," zeide hij, »Ik dacht niet dat gij het kwalijk nemen zoudt."

»Integendeel," zeide Marie, »ik ben er u zeer dankbaar voor. Gij zijt er getuige van geweest, hoe die jonge heer, mijn lijfelijke neef, mij, ik mogt zeggen wat ik wilde, in zijne armen vasthield."

»He, he," zeide Ruhman, »ik wil nu niet zegzeggen, wat gaat mij dat aan, maar het is de vraag, of gij goeden raad hooren wilt."

»Goede raad is goud waard," merkte het meisje aan.

Ruhman hemde een paar maal, en wreef zich in de handen, terwijl hij een eigenaardigen blik op Marie wierp.

»Ik ben een eenvoudig en opregt man," begon hij, »daarom houd ik van niets meer dan waarheid en opregtheid. Zeg mij derhalve eerlijk en opregt, Marietje, wat hebt gij aan eene liefde, waarbij gij honger en gebrek lijdt?"

»Dat is akelig," zeide Marie.

»Nog veel erger," vervolgde Ruhman. »Het is onchristelijk, onzedelijk en erger dan struikroof, van een zwak oogenblik gebruik te maken om een beminnelijk meisje in het verderf te storten."

»Zeer waar, mijnheer Ruhman, zeer waar," zeide het jonge meisje, hare hand terugtrekkende, die Ferdinand nog altijd vast hield.

»Maar nog is het, de hemel zij dank, niet te laat," zeide Ruhman, op een zalvenden toon, nog waakt de braafheid om u te hulp te komen. Ik vrees den toorn van dien heer volstrekt niet," vervolgde hij, heel moedig, »waar het geldt de onschuld te redden. Ik waarschuw u voor hem, Marietje, hij is iemand die geen fonds bezit, maar enkel plannen, hersenschimmen, uitvindingen, waarmede niemand, die de zaak kundig is, zich zal ophouden, en die dus geen vertrouwen verdient."

»Ik heb het wel gedacht," zeide Marie, »gij stelt dus geen vertrouwen in hem?"

Ruhman haalde de schouders op en zeide heel zoetsappig: »Ik wil u volstrekt niet beleedigen, mijnheer Wahring."

»Daar zijt gij volstrekt niet toe in staat," zeide deze heel koel.

»Ik ben een vreedzaam mensch, ik haat allen twist, en bewijs mijne medemenschen dienst, waar ik kan; maar waar het op aan komt, een lam uit de klaauwen des wolfs te redden, daar houdt alle medelijden op."

Ruhman zette bij deze woorden zulk een weemoedig gezigt, dat Wahring hardop begon te lagchen. »Ik begrijp niet waar gij om lagchen kunt," zeide Marie. »Dat is een merkwaardig blijk van uwe verstoktheid. Ik vrees maar al te veel, dat mijnheer Ruhman gelijk heeft. Ga voort, mijnheer Ruhman, ik gevoel een toorn in mij, die naauwelijks te bedwingen is."

»Dat is de toorn eener schoone ziel, Marietje," zeide Ruhman, vatte hare hand en bragt die aan zijne lippen. »Zijt gij bestemd honger en gebrek te lijden met een man, die niet weet wat er van hem worden zal?"

»Daar heb ik inderdaad niet den minsten lust toe," zeide zij.

Niet?" vervolgde hij met een zoetsappig lachje. »O mijn lief verstandig Marietje; maar wat dunkt u van een ervaren, braven, edelmoedigen, trouwen en daarbij welgestelden vriend, die alles wat hij bezit aan uwe voeten legt en daarbij uw pad met bloemen zal bestrooijen." Bij deze woorden haalde Ruhman een grooten ruiker uit zijn hoed, dien hij met een suikerzoet lachje Marie aanbood.

Zij nam hem heel beleefd en met een diep knikje aan. »Hoe, mijnheer Ruhman," riep zij, »is het dan toch waar?"

»Het is waar," riep Ruhman, terwijl hij de hand ophief, als wilde hij het bezweren, en een zegevierenden blik op Wahring wierp.

»Het is treurig, het is schrikkelijk, het is hartverscheurend!" riep Marie, de handen ineenslaande.

Ruhman zag haar verbaasd aan. »Hoe zoo, schrikkelijk?" vroeg hij. »Het is volstrekt niet schrikkelijk; het is mijne innigste overtuiging."

»Houd op," viel Wahring thans in; »gij zult hem nog gek maken. Gij ziet wel, mijn goede heer, dat gij te laat komt, en dat alle betuigingen uwer teederheid u niets helpen."

»Te laat!" riep de ander. — »Och, gij schertst. *Gij* komt te laat. — Spreek, Marietje, ik houd wel van scherts, maar zij moet niet te ver gaan. Ha, ha, gij weet wel wat ik voor u gedaan heb, en wat ik zou kunnen doen als ik wilde. Maar God beware mij, dat ik mij daarop zou willen beroepen. Ik ben een eenvoudig, opregt man, wat

ik gedaan heb, heb ik gedaan. Dankbaarheid verlang ik niet; zooveel zeg ik maar: geef mij uwe hand, Marietje, het is niet te laat."

»Helaas, mijnheer Ruhman, het is te laat,'' zeide het meisje zacht.

»Wat zegt gij daar?" riep hij verbaasd. »Hebt gij alles wel goed overdacht?"

»Zeker heb ik dat," was het antwoord. »Wees niet boos, maar het is waarlijk voor ditmaal te laat, ten ware...."

»Ten ware?" vroeg Ruhman, toen zij zweeg.

»Ten ware deze onstuimige jonge heer, die, zoo als gij weet, gezworen heeft mij meer dan zijn leven te beminnen, zijn woord terugnam."

»Ei, ei," riep Ruhman, »wat zijt gij grappig, wat zijt gij beminnelijk! Ik zie wel in, dat het waarlijk te laat is, maar misschien ook niet. God weet het best wat goed voor ons is. — Zoo wensch ik u dan veel geluk en zegen, lieve Marietje. De liefde is eene schoone zaak, en wat zal uwe goede moeder blijde zijn. Daar komt zij juist aan. Goeden avond, jufvrouw Lory, welk een heerlijke avond, juist een avond om eene verloving te vieren."

Op zijne wangbeenderen waren twee roode plekken zigtbaar, zijne grijze oogen gloeiden van woede en wraakzucht. Hij stak zijn mageren arm uit en reikte de oude vrouw zijne klamme koude hand.

»Wat is het?" vroeg deze. »Wat is er dan gebeurd? Gij maakt mij aan het schrikken."

»Het is niet om te schrikken, jufvrouw Lory," grijnsde de ander. »Louter vreugde, louter geluk. Een jong paar, dat elkander lief heeft als tortelduifjes. Het kan niet scheiden, het is voor altijd verbonden, zie maar."

Hij wees op de twee geliefden, die elkander bij de hand hadden. »Marie!" riep de moeder. »Ach mijnheer Ruhman, wat zal ik daarvan zeggen?"

»O, wilt gij het?" zeide hij. »Nu, dan is alles immers in orde."

»Ik denk, lieve moeder," zeide Marie, »dat hier niets gebeurd is wat niet in orde is. — Wat Ferdinand hoopt en wenscht, is geen geheim voor u; overigens wordt zulk een familiezaak het best zonder vreemden afgedaan."

»Begrepen, Marietje, begrepen," zeide Ruhman. »Het is allerliefst gezegd, volkomen in orde." — Hij nam zijn hoed en wilde vertrekken.

»Gij zult toch niet," zeide de arme vrouw schroomvallig en smeekend, »gij zult toch niet boos op ons zijn?"

»Ik boos zijn?" antwoordde Ruhman, »waarom zou ik boos zijn, een oude vriend, jufvrouw Lory, een man, die ik hoop, dat u altijd eerlijk gediend heeft."

»O, zeker, zeker."

»Ziet gij wel," vervolgde hij, »Ik weet immers hoe gij mijne vriendschap waardeert; dus goeden nacht en morgen een regt vrolijken en blijden dag, Marietje. Ik hoop, dat gij daarbij aan mij denken zult."

Heel vriendelijk grijnzende, knikte hij het jonge meisje toe, streelde het kind, dat naast haar stond de wangen en sloop de deur uit.

»Eindelijk, eindelijk!" riep Marie. »Liefste moeder, zet zulk een bedroefd gezigt niet. Het moest zoo komen als het gekomen is. Geef Ferdinand de hand. Hij zal u beminnen als een zoon, hij zal onze zorgen deelen, en ze als een man op zijn schouders laden."

»Gaarne en met vreugde," zeide Fedinand. »Wat kan de ellendige woekeraar ons nog kwaad doen? Wij zijn van hem ontslagen en zullen wel middelen vinden, om zonder hem ons geluk te gronden."

»Hij zag er afschuwelijk uit," zeide Marie. »Welk akelig denkbeeld, de beminde van zulk een notenkraker te zijn."

»Och, Marietje," zeide Ruhman, die even het hoofd door de deur stak, »ik heb nog vergeten u een paar noten te kraken te geven. Ik wilde maar zeggen, lieve jufvrouw Lory, dat ik u vriendelijk verzoek, morgen de interest van mijn kapitaal te bezorgen. Het is juist een rond jaar, van twaalfduizend gulden, maakt juist zeshonderd. Het geld is heel schraal, maar het kan niet anders. Een goed scheikundige is een heksenmeester, ha, ha. Goud maken is een kleinigheid. Dus morgen, of ik zou overmorgen verkoop bij executie moeten aanvragen, wat mij leed zou doen. Nu, nogmaals alleraangenaamsten avond en gezegende nachtrust."

Daarmede haalde hij ijlings zijn hoofd terug, en sprong zoo vlug als hij kon den trap af, want hij had heel goed gezien, hoe Wahring Marie losliet en naar de deur toe ging.

»Groote God!" riep de moeder handenwringend uit. »Ik heb het gedacht, ik heb het wel gedacht."

»En wat is het dan nog?" zeide Marie, haar teeder omarmend. »Wat kunnen wij dan verliezen, moeder, door de boosheid van dezen ellendigen mensch? Hij heeft lang op zijn roof geloerd. Goddank, dat wij hem ontgaan zijn. Laat ons werken en vertrouwen. O, hoe wel is het mij te moede, dat ik dat akelige gezigt niet meer behoef te zien."

V.

Twaalf weken waren sedert dezen dag verloopen, maar het waren geen dagen van ongestoord geluk geweest, maar veeleer de zoodanige, die al den moed van het jonge meisje eischten, om naar alle kanten te troosten, op te beuren, nieuwe hoop in te boezemen. Ferdinand had veel vergeefsche moeite gedaan, om een of anderen kapitalist voor zijne onderneming te vinden, overal was hij afgewezen geworden. Niemand wilde in zulk een treurigen tijd, zulk een veruitziende speculatie wagen, als het aanleggen eener fabriek was. — Hoe meer hij het vertrouwen verloor en hoe vaster hij overtuigd

was, dat hij om zijn fortuin te maken, slechts een kapitaal noodig had, des te neerslagtiger maakte hem zijn ongeluk. Tallooze plannen werden in den kleinen kring ontworpen, om eene gunstige verandering te weeg te brengen, maar telkens ging alle hoop in teleurstelling over.

Tusschen de beangste moeder en den neerslagtigen minnaar echter, stond Marie zoo welgemoed, alsof hare hoop iederen dag aangroeide. Hoe duisterder de vooruitzigten werden, des te helderder flonkerden hare oogen, hoe treuriger de toekomst scheen, des te vrolijker was hare stemming; hoe stilzwijgender Ferdinand werd, des te spraakzamer kon zij zijn.

Op een avond kwam hij later dan gewoonlijk, en reeds aan de deur hoorde hij Marie's vrolijke stem. »Kom maar binnen," zeide zij, »kom nader, mijn goede vriend. »Er is heden eene heugelijke tijding aangekomen; ik verbeeld mij, dat wij heden een bijzonder vreugde- en dankfeest zullen vieren."

»Wat is er dan voor goed nieuws?" vroeg Wahring."

»Zie hier," zeide zij, »een berg van linnen, werk volop voor een vierendeel jaars, en goed betaald, lieve vriend, het geld zelfs vooruit aangeboden. Laat men nu eens zeggen, dat er geen goed vertrouwen meer in de wereld is."

Ferdinand keerde zich misnoegd af en zeide: »Ik dacht al, dat het meer dan scherts was, en dat er eindelijk een goede boodschap gekomen was."

»O, gij ondankbaar man," zeide zij, »is het dan geen geluk als men verzekerd is voor langen tijd werk te hebben tegen goed loon, en dat men de toekomst gerust te gemoet kan zien?"

De moeder zuchtte en wierp een bekommerden blik op hare dochter.

»Ik heb een plan," vervolgde deze, »dat beter is dan alles wat wij al bedacht hebben."

»Wat is dat dan?" vroeg Wahring.

»Ik stel thans al mijn vertrouwen op een ouden, grommigen, gierigen heer, die mij heden morgen vroeg een vertrouwelijk briefje geschreven heeft."

»Heeft hij u een brief geschreven?"

»Dat heeft hij en mij de vleijendste dingen gezegd."

»En daarop is uw plan gebouwd?"

»Zeker, daarop alleen."

»Hoe hebt gij den ellendigen kerel nog weder kunnen zien!" riep Wahring.

»Daar wordt geklopt," zeide zij. »Geen woord meer. Hij is het zelf."

Een lang man met een schild op de borst deed de deur open en bleef staan, toen Marie hardop begon te lagchen.

»Aan de weduwe Lory," zeide hij barsch, terwijl hij zijn langen arm uitstak, een brief overreikte en zonder een woord te spreken omkeerde.

»Wat is het?" vroeg Marie.

»Van de regtbank," zeide Ferdinand, opende den brief en wierp hem op de tafel.

»Nu wat is het dan?" vroeg Marie. »Voor den dag er mede."

»Het is de bepaling van den laatsten termijn, waarin het huis openlijk verkocht wordt."

Marie zag naar hare moeder, die doodsbleek was geworden. »Welnu," riep zij, »als het niet anders is, dat waren wij wachtende. Voor drie weken is het ons reeds aangezegd. Het geld kunnen wij niet bijeenbrengen; of wij er dus wat vroeger of wat later uitgezet worden, komt op hetzelfde neêr."

Hoe luchtig hare woorden ook klonken en hoe veel geweld zij zich ook aandeed om een vrolijk gezigt te zetten, zoo beefden toch hare handen, toen zij de naald vallen liet om hare weenende moeder om den hals te vallen.

»Wat is het dan meer, liefste moeder,"' riep zij; »wat verliezen wij dan?"

»O mijn God, alles, alles!" zuchtte de vrouw. »Onze laatste hoop, onze laatste steun! De onbarmhartige man zal het wegnemen en gij arme kinderen — ja, dat was mijn droom — de laatste grond ontvalt onze voeten."

»Neen, moeder," zeide Marie, »wij zullen niet ondergaan. Zijt gij dan zoo arm? Hebt gij uwe kinderen niet? — Wij zullen werken, wij zullen den moed niet verliezen en zoo lang die niet verloren is, zullen wij trachten gelukkig en rijk te worden."

Bij deze laatste woorden werd er weder forsch aan de deur geklopt en deze schier te gelijk geopend. Een oud heer trad binnen, die er wonderlijk uitzag. Hij had de kraag van zijn jas tot over de ooren opgezet en zijn hoed diep in de oogen gehaald. — Bij den eersten opslag en in de schemering dacht Wahring dat het Ruhman was, en driftig zeide hij: »Wat wilt gij hier? Ga heen! Zoo lang ik hier ben, zult gij althans deze woning niet betreden."

»Dat is duidelijk gesproken," antwoordde de heer; »maar evenwel zal ik toch hier blijven."

Hij deed eenige schreden in de kamer, nam den hoed af en zeide: »Ik ben hier toch te regt. Ik zoek eene jonge jufvrouw Lory."

»Gij zijt te regt," zeide Marie, »ik ben het."

»Gij?" zeide de oude heer; »dan hebt gij mijn briefje met dat linnen ontvangen?"

»O ja, mijnheer, beide."

»En wilt gij dat werk op u nemen?"

»Zeer gaarne. Ik hoop, dat gij tevreden zult zijn."

»Dat zal mij aangenaam zijn," zeide de oude heer, »maar ik geloof het niet voor ik het zie." Hij legde zijn hoed neder, nam een stoel en begon toen lang en breed te spreken hoe hij het werk gedaan wilde hebben. Daarbij beschouwde hij het naaiwerk, dat op de tafel lag, sprak over naden en zoomen als een kenner en begon eindelijk over den prijs, die hem veel te hoog scheen.

Langen tijd bleef hij aan het dingen, dat Marie even standvastig met schertsende maar vaste antwoorden afsloeg. — »Drommels," zeide de oude

heer eindelijk, terwijl hij opstond, »zijt gij altijd zoo onverbiddelijk, mijn kind?"

»Altijd, als men iets van mij verlangt, dat onregt is," antwoordde zij.

»Maar als men rijk wil worden, moet men voor onregt niet schromen."

»Is dat eene openhartige bekentenis?" vroeg Marie lagchend.

»Zachtjes," antwoordde de oude heer. »Drommels, zoo zou ik niet tegen uwe antwoorden bestand zijn. Ik zal dan maar doen wat gij verlangt."

Hij bleef nog steeds voortpraten, en scheen er lust in te vinden zich beurtelings met Marie en met hare moeder te onderhouden. Van tijd tot tijd sloeg hij een zijdelingschen blik op Wahring, die van hem afgekeerd en in gedachten verzonken op de geregtelijke aankondiging zat te turen.

»Gij zijt de weduwe van den koopman Lory," zeide hij eindelijk, »wien vroeger dit huis behoorde?"

»Het behoort ons nog," zeide Marie.

»O, juist. Ik had gehoord, dat het verkocht zou worden. »Is dat zoo?"

»Helaas ja," zeide de weduwe; »wij hebben vergeefs getracht daarop een kapitaal te bekomen."

»Het gaat wel meer menschen zoo," antwoordde de oude heer. »Ligtzinnig hebben zij huizen gekocht, zonder dat zij er het geld toe hebben.—

»Wie is uw schuldeischer?"

»Een zekere heer Ruhman," zeide Marie.

»Een oude vriend van mijn overleden man," voegde de weduwe er bij, »dien hij dit huis verkocht, van wien hij veel voordeelen trok, maar die thans alles vergeten heeft."

»Och," zeide de oude heer, »hij zocht zijn geld te redden, en doet iets wat hij reeds lang had kunnen doen. Ik ken den patroon. Sedert jaren houdt hij zich bezig met vaste goederen aan ligtgeloovige menschen aan te praten, die maar een klein gedeelte er van kunnen betalen. Het overige laat hij er op staan, maar ter zijner tijd zegt hij zijn kapitaal op, een andere geldschieter is niet te vinden, hij koopt het goed voor een spotprijs weder in en alle zotskappen zijn bedrogen."

De harde en honende uitdrukking zijner stem ging gepaard met een spottend gelach, dat iedereen grieven moest; het jonge meisje werd bloedrood de moeder vouwde de handen en zuchtte, en Wahring sloeg een donkeren blik op den ouden heer die hem aanzag.

»Het is de waarheid," vervolgde deze, »zij is bekend genoeg, maar de gekken worden wijs gemaakt, zonder dat hun getal ooit vermindert."

»Het zou zeer belangrijk zijn, als gij dien wijzen heer Ruhman, eens eene voorlezing wilde houden," zeide Marie.

»Voor ons is het in allen geval het eenvoudigste, en het verstandigste voor allen vruchteloozen raad de ooren te sluiten," vervolgde het jonge meisje. »Het ongeluk te bespotten, is in allen geval onedel; met ruwe hand eene wond open te rijten, toont, dat men geen gevoel voor het lijden van anderen heeft. — Al wat wij kunnen doen, is er ons door te helpen zoo goed het gaat, en om dat te kunnen doen, moeten wij den tijd niet met praten verslijten, maar moeten werken, en om dat te kunnen doen, wensch ik u een goeden avond. Sta mij toe u te lichten."

»Zoo, zoo," zeide de oude heer en plotseling begon hij te lagchen, terwijl hij zijn hoed nam en voor Marie eene buiging maakte. »Gij hebt redenen die ik goedkeuren moet, zelfs waar gij mij de deur wijst — Wel drommels, de deur gewezen, dat bevalt mij.—Maar wacht nog een oogenblik, mijn kind, ik heb nog een woordje met dien heer te spreken." — Hij wendde zich tot Wahring en vroeg deze: »Waarom zijt gij nooit bij mij gekomen, om u te laten bedanken?"

»Ik zou niet weten waarvoor gij mij bedanken zoudt," antwoordde de jonge man.

»Niet," antwoordde de oude heer. »Ik ben de justitieraad Helm, dien gij naar huis gedragen hebt. — Sedert een paar maanden heb ik u gewacht. Gij zijt de eerste mensch, die een bewezen dienst niet heeft laten gelden. — Ik heb navraag naar u gedaan en heb gehoord, dat gij een duizendkunstenaar zijt, die zich moeite geeft de wereld op zijne manier zoo goed wijs te maken als mijnheer Ruhman."

»Mijnheer," riep Wahring, »ik verzoek zoowel van uwe bekendschap als van uwe dankbaarheid verschoond te blijven."

»Waarachtig," zeide de oude heer. »Meent gij dat, is dat u ernst?"

»Het schijnt, dat gij weinig gewoon zijt de waarheid te hooren," zeide Wahring.

»Vrij grof," zeide de justitieraad, zich de handen wrijvende, »maar zeer goed gezegd, en in uw toestand allezins loffelijk."

»Ik zou ten minste niet gaarne in uw toestand willen zijn," zeide Wahring.

»Wees gerust," riep de justitieraad met een luid gelach; »gij zult nooit in mijn toestand komen, daar zal Ruhman wel voor zorgen."

»Waarover maakt gij u vrolijk?" zeide Wahring ernstig. »Over de hulpeloosheid dezer familie over haar armoedig lot, over mij, die, zoo als gij zegt, u eene dienst heeft bewezen? De hardvochtigheid, slechtheid, hebzucht en gemeenheid van den mensch, die mijne bloedverwanten uitplundert, is nog niet zoo ondragelijk aanmatigend."

»Hoe langer hoe beter," riep de oude heer, »dat heet ik echt grof; maar ik erken, dat gij er eenig regt toe hebt. — Ik zeg u de waarheid, gij wilt die niet hooren, omdat ik ze u ongevraagd geef. Maar hoe zou het dan zijn als ik u helpen wilde? Ik kan u helpen. Ik heb er geld genoeg toe. Het kan mij niet schelen een paar duizend gulden weg te smijten, al weet ik ook vooruit, dat zij verloren zijn. Uwe plannen om eene fabriek aan te leggen zijn maar luchtkasteelen, waar niemand een penning u voor geven zal, maar ik wil u geld geven om te toonen, dat ik gelijk heb. Kom

morgen bij mij, het zal u beter gaan dan bij Ruhman, en dan zult gij wel beleefder worden, mijn jonge vriend, niet waar? Dan zult gij wel bekennen, dat de oude Helm de waarheid mag zeggen, al is het wat lomp en onbeschaamd, niet waar?"

De justitieraad leunde op de tafel, en staarde den ander schamper en met minachting aan. Het was een zonderlinge groep. De kleine oude man met zijn satyrsgezigt, half verscholen in zijn hoed en de kraag van zijn jas, zag er uit als een booze geest. De weduwe zat met angstige blikken tegenover hem, en het kind had zich, als tot bescherming, digt aan haar gedrongen. Vlak voor hem stond Wahring, gloeijend van toorn, en door Marie tegengehouden, die nu met hare heldere stem zeide: »Geef antwoord, Ferdinand, gelijk gij behoort te antwoorden, maar heel vriendelijk en beleefd, gelijk de heer justitieraad verwacht."

»Dan blijf ik u dankbaar voor uw aanbod mij geld te leenen, om daarvoor het regt te koopen, onbeschoft te kunnen zijn. Ik verkies echter liever u dat regt niet toe te staan. Behoud wat gij hebt, maar — volg den raad mijner bruid en laat ons alleen."

Deze laatste woorden werden op den meest vasten toon gesproken. Te gelijker tijd vatte Marie de lamp op, en maakte voor den ouden heer eene diepe buiging, terwijl Ferdinand de deur opende.

»Wat drommel," riep de justitieraad, »wilt gij verstandig zijn of niet? — Die schoft, die Ruhman zal u niets maken. Ik wil geld geven voor al uwe dwaasheden en zotternijen."

»Goeden nacht, zeer geëerde en grootmoedige heer justitieraad," zeide Marie. »Val niet, het is donker op den trap, en er is geen nachtwacht bij de hand, om u te huis te brengen."

»Dus de deur gewezen, de deur uitgeworpen," zeide de oude heer, wien niets anders overbleef, dan de kamer te verlaten. »Nu, waarlijk, dat verheugt mij in mijne ziel, schoon het ontzettend dom is. Wij zullen zien, hoe lang het duurt." Hij bleef op den trap staan, en lachte, alsof hem het aangenaamste bejegend was. »Hoor eens, jufvrouw Marie," zeide hij toen, »morgen komt er weder een dag; bedenk er u van nacht nog eens op. Zend morgen den jongenheer bij mij, en ik zal hem een handvol geld geven; hij zal er mede tevreden wezen. Maar als hij morgen niet komt, dan bedank ik er voor. Zaturdag wordt het huis verkocht; niemand zal het dien ellendigen woekeraar betwisten. Wie weet wat ik doe, maar als ik ligtzinnige menschen help, dan moeten zij er genoegen in nemen, dat hun de waarheid gezegd wordt. Voor geld kan men alles gedaan krijgen. Dus morgen om tien ure, als gij wilt, en dan precies. Een Duitscher doet alles voor geld."

Marie liep met de lamp de kamer weder in, en de oude heer strompelde den trap verder af en het huis uit. Zij hoorden hem luid lagchen, toen de deur reeds lang gesloten was, en Marie het sombere gelaat van Wahring tusschen hare beide handen nam.

»Heb ik ooit zulk een barsche, lompe vent gezien," riep zij, »maar het is toch onbetaalbaar, dat wij nog barscher konden zijn dan hij. Gij hebt uwe zaak uitmuntend gemaakt, Ferdinand."

»Wat zeide hij buiten?" vroeg de moeder. »Zeide hij niet, dat hij het huis voor ons behouden wilde, als Ferdinand of gij bij hem kwaamt?"

»Ja, moeder, dat zeide hij inderdaad."

»En gij — gij wilt niet, Marie?"

»Ik niet — geen stap doe ik; en naar ik denk, zal Ferdinand dat ook niet doen."

»Marie," zeide de jonge man, »al heb ik ook niets gewonnen bij de laatste treurige tooneelen, die ik beleefd heb, dan heb ik er toch door geleerd, dat het dwaasheid is, aan eene uitvoering mijner voornemens te denken."

»Dat wil zeggen," zeide Marie, »gij wilt uwe plannen en mij opgeven."

»U opgeven, nimmer," riep hij met vuur, »als ik hopen mag, dat gij mij niet opgeeft. Al mijn streven zal daarheen gerigt zijn, u te verwerven. Voorshands echter zie ik in, dat die oude satyr gelijk had, toen hij mij ligtzinnig en slecht noemde, als ik uw lot aan het mijne wilde verbinden. Ik zal trachten hier of daar arbeid te bekomen, ik gevoel mij niet neerslagtig en moedeloos, maar ben als iemand die verdrinkt, die zeker is dat hij verdrinken moet, en daarom geen hand meer uitsteken wil, om te zwemmen."

»Ba," riep Marie, in den toon van den ouden knorrepot, terwijl zij aan de tafel ging zitten en haar werk weder opvatte, »wie niet zwemmen wil moet zinken, en wie zegt, dat hij moed heeft, en toch de handen niet roert, is een zeer ligtzinnig mensch, daar men zich eigenlijk niet verder om moet bekommeren. Ik wil echter medelijden met hem hebben; een Duitscher doet alles, als men medelijdend met hem omgaat. Wacht nog eenige dagen, of de hemel geen manna zal laten regenen. Ik heb er alle hoop op, ik ben te moede als iemand, die in de loterij speelt, en die nu zeker weet, dat hij het hoogste lot zal treffen. — Ik zeg u, liefste moeder," riep zij, het hoofd moedig opheffende, en de bedrukte vrouw toelagchende, »de ellendige, oude schelm zal ons het huis niet uitzetten. Maar geef ons thans in de eerste plaats te eten, want een verzadigd mensch denkt heel anders en heeft veel meer hoop en moed, dan een hongerig."

VI.

Het was vrijdag geworden, en nog altijd was het wonder, dat Marie verwachtte, niet gebeurd. Geen redder was verschenen, en de tijd had niet stil gestaan; het eene uur verliep na het andere, en als morgen de klok negen sloeg, zou de verkoop van het huis plaats grijpen.

Met elken klokslag werd de arme weduwe onrustiger. Zij had nimmer veel op Marie's hoop gebouwd, maar toch had zij, zonder te weten waar-

om, eenigen troost gevoeld, als zij hare vlijtige, altijd opgeruimde en tevredene dochter aanzag, dan scheen het haar toe, als ware het onmogelijk dat de goede hemel niet nog uitkomst zou geven.

Des vrijdags echter werd hare neerslagtigheid hoe langer hoe heviger, en toen het nu begon te schemeren, en de weduwe geheel alleen zat in het stille kamertje, trad de kommer, die niemand hoort en voor wien niemand de deur behoeft te openen, naar haar toe, kneep met zijne holle handen haar hart toe, en zag met zijne holle groote oogen haar aan, terwijl hij haar zachte woorden toefluisterde, die echter luid en geweldig in haar hart drongen.

»Alles is vruchteloos," zeide het bleeke spook, »alles is vruchteloos. Gij zijt eene oude zottin, dat gij nog op hulp en medelijden hoopt. Ware uwe dochter verstandig en welberaden geweest, dan zou zij u een blijden ouden dag hebben kunnen bereiden. Als zij maar gewild had, dan zoudt gij niet hier behoeven te zitten weenen. In plaats daarvan heeft zij haar hart aan haren armen neef geschonken, die toch nooit in de wereld verder komen zal. Iedereen zegt wel, dat hij een brave, knappe jongen is, maar wat helpt dat? Hij is een stijfkop, en daarom zal er ook nooit iets van Hem worden. Hebt gij niet gisteren heimelijk hem nog gebeden, dat hij toch naar den ouden justitieraad gaan, en ten minste hooren zou, wat die te zeggen had? En wat heeft hij geantwoord? Ik wil alles doen, mij aan elke vernedering onderwerpen, maar naar dien hardvochtigen, boosaardigen gierigaard zullen mijne voeten, mij nimmer weder dragen. Zoo is dan alles tegen u, en morgen moet gij in de ellende. Morgen ontzinkt u den laatsten steen onder uwe voeten, en hoe zal men u met vingers nawijzen, hoe zal men u belagchen en bespotten! O die schande, die schande! Daar gaan zij het huis uit, die bedelaars, het laatste stuk brood zal ook wel gaauw verteerd zijn — en dan, en dan...."

»Ach, lieve hemel," riep de weduwe, de handen ineenslaande en bitter weenende, »is dan uw oog geheel van ons afgekeerd, en geen uwer engelen ons nabij?"

Een gedruisch voor de deur deed haar ophouden, en een straal van hoop drong plotseling in hare ziel. »Er is iemand buiten," zeide zij, »wie kan het zijn? — O men mag niet wanhopen, als de nood het hoogste is, is de hulp het naaste bij, en wie aan God gelooft en op Hem bouwt, wordt door Hem niet verlaten."

Met dezen troost deed zij de deur open, en trad met een kreet van ontzetting achteruit. Buiten stond Ruhman en zag haar met zijnen gewonen zoetsappigen grijns aan, terwijl hij, beleefd gelijk altijd, zich diep boog.

»Neem het mij toch niet kwalijk, lieve jufvrouw Lory," zeide hij, »als ik u een enkel oogenblikje kom storen en lastig vallen. Ik kom maar voor een oogenblikje hier met deze twee heeren, om de trappen te bezien en eenige kleine herstellingen en verbeteringen te beramen."

Hij wees daarbij op twee mannen, die reeds bezig waren, de lengte en de breedte van het portaal op te nemen.

»Wat wilt gij dan? wat zijt gij voornemens?" vroeg de weduwe, zonder regt te weten wat zij zeide.

»Niets, volstrekt niets," zeide Ruhman. »Wij hebben in een ommezien gedaan. Het is slechts eene treurige noodzakelijkheid," vervolgde hij zuchtend, »dat ik er aan denken moet, verscheidene reparatiën in de volgende week te laten maken."

»Veranderingen? wilt gij veranderingen maken?" vroeg de weduwe.

»Vooreerst maar de noodzakelijkste," zeide Ruhman. »Ik zal dien muur laten doorslaan, om van voren een ingang te hebben. Dit aardige kamertje hier zal ik voor mijn kantoor nemen, het is hier gaauw warm, niet waar? Vindt gij het niet goed, jufvrouw Lory?"

»Mijn hemel, lieve mijnheer Ruhman," riep de weduwe bevende, »wilt gij dat thans laten doen, nu ik daarin woon?"

»De hemel beware mij voor zoo iets," zeide Ruhman deftig, »ik tast nimmer in de regten van mijne medemenschen. Regten zijn mij heilig, en mijn woord is zoo goed als een eed. Maar morgen zal ik, helaas, wel genoodzaakt zijn, het huis zelf te koopen. Welk verstandig mensch zal in dezen slechten tijd nog huizen koopen? — En dan in de volgende week — maandag of dingsdag — maar het komt er bij mij op een dag of op twee dagen niet aan — ik wil niemand verdrukken, maar help gaarne iedereen waar ik kan — dus woensdag op zijn laatst zal ik den muur laten doorbreken."

»En ik? en ik?" vroeg de weduwe geheel verbijsterd.

»O gij," grijnsde Ruhman, »gij zult dan wel eene betere, fatsoenlijker woning gevonden hebben. Daar heeft het lieve Marietje zeker al voor gezorgd, en onze fabrijkant, de aanstaande schoonzoon, ha, ha, dien kost het licht niets. — Hebt gij gedaan?" vroeg hij aan de beide mannen. — »Ik zal u niet verder storen, jufvrouw Lory, gij zult geen last meer van mij hebben. Dus woensdag zult gij zoo goed zijn te verhuizen, ten einde geene gedwongene ontruiming noodig is. De policie zet de menschen zoo ruw op straat, ha, ha, daar houden wij geen van beide van. En nu, goeden avond, mijne waardste jufvrouw Lory, mijne groeten aan het lieve Marietje en aan den heer fabrijkant. Morgen vroeg ten negen ure is de termijn, het valt mij wel pijnlijk te zeggen: morgen ochtend ten negen ure; maar zoodra het afgeloopen is, zal ik niet nalaten, het u te komen berigten."

In eene zekere bedwelming had de weduwe alles aangehoord, wat haar pijniger zeide. Zij scheen gevoelloos te zijn, want zij sprak geen woord en zag hem strak en ernstig in het gelaat. Bij het laatste »ten negen ure," dat hij haar bijkans in het oor schreeuwde, kromp zij ineen, en geheel hopeloos deed zij de deur achter hem toe en ging

op haren stoel zitten, vouwde de handen en mompelde zacht voor zich: »ten negen ure, ten negen ure."

Terwijl dit gebeurde, was het genoegzaam donker geworden, en op de straten flikkerden de gasvlammen met een rooden schijn in den vochtigen nevel, toen Marie met haastige schreden naar huis keerde.

»Hoor toch even, jufvrouw," riep eene stem achter haar. »Hoor dan toch even, hei! Zijt gij doof?"

Het jonge meisje keerde zich met een onderdrukt lachje om en stond stil. De justitieraad kwam achter haar aandraven. Hij was nu buiten adem en knorrig.

»Ik geloof, dat gij niet hooren wilt," zeide hij, »Hè — of zijt gij wat doof?"

Marie maakte eene diepe buiging, en zeide zonder eenige verlegenheid: »Ik hoorde wel iemand achter mij heel hard schreeuwen, maar had geen lust daarnaar te luisteren, want ik kon niet denken, dat ik daarmede bedoeld werd."

»O zoo," zeide de justitieraad, »ja, het was zeker lomp genoeg, maar daarvoor heb ik u ook moeten achterna loopen als een jagthond."

»Gij wilt zeker hooren hoe het met mijn werk is," zeide Marie.

»Neen," antwoordde de knorrepot, »ik wenschte te hooren, of gij verstandig geworden waart, en naar goeden raad hooren wildet. Waarom is uw eigenzinnige minnaar niet bij mij gekomen?"

»Als hij dat gedaan had," zeide het meisje zeer bedaard, »zou ik mijne hand geheel van hem afgetrokken hebben."

»Zoo," bromde de justitieraad. »En wat zal er dan nu van worden? Waarop zult gij dan nu trouwen? Wat zal er dan morgen gebeuren, als het huis in de klaauwen van dien hongerigen schurk, dien Ruhman, is gevallen?"

»Dan zullen wij zeker eene andere woning moeten zoeken," zeide Marie, »maar ik ben overtuigd dat het niet gebeuren zal."

»Dat het niet gebeuren zal! Waarom zou het dan niet gebeuren?"

»Omdat gij het zult beletten, als een edele en grootmoedige helper der verlatenen."

»Dat zal ik wel laten," schreeuwde de oude man, zoo luid, dat de voorbijgangers stil bleven staan. »Dat zal ik wel laten, want ik moest een gek zijn, als ik dat deed."

»En toch heb ik het vaste vertrouwen, dat gij het doen zult," zeide het meisje met een blik vol geloovig vertrouwen. »Het is hier de vraag, of gij wilt toelaten, dat een mensch, dien gij diep veracht, een arm gezin geheel tot den bedelstaf brengt?" »Laat hem het doen, wij zullen niet wanhopen. Ik kan werken, en het zal mij gelukken, mijne moeder troost en mijn broeder en zuster brood en opvoeding te verschaffen, totdat er betere tijden komen en het Ferdinand gelukt, ons te hulp te komen."

»Laat ieder zichzelven helpen," riep de justitieraad met zijn gewoon spottend gelach. »Bidden en arbeiden, zoo behoort het. Maar hoe veel is dat huis dan eigenlijk waard? Wat denkt gij er dan eigenlijk aan te verliezen?"

»Mijn vader heeft er alles voor gegeven, wat hij had," zeide Marie. »Achtduizend guldens betaalde hij, twaalfduizend bleven er als hypotheek op staan. Als wij deze achtduizend guldens hadden, dan waren wij voor altijd geholpen."

»Och wat," viel de oude heer haar in, »het huis mag te dier tijd twintigduizend guldens waard zijn geweest; tegenwoordig geeft niemand er meer dan twaalfduizend voor. — Dat is niets, in het geheel niets. Werk maar vlijtig, jufvrouw Lory, en vermaan den jongen heer, dat hij voortaan wat ootmoediger is, dan kan ik met der tijd nog iets voor hem doen."

»Als gij in staat zijt het te laten geschieden, dan moge het geschieden," zeide het jonge meisje, »maar leg de hand op het hart, heer justitieraad."

»Ik heb geen hart, daar klopt niets bij mij," viel hij haar in. »Ik wil geen gek zijn en mij bemoeijen met de zaken van lieden, die mij de deur gewezen hebben."

»Zoo als gij wilt," zeide het jonge meisje. »Ik sta hier voor mijne deur, heer justitieraad, en ik dank u voor uw geleide. Morgen ten negen ure precies is de verkooping. Gij zult het niet vergeten."

»Zeker zal ik het vergeten," riep de justitieraad haar na. »Ik heb volstrekt geen reden mij daarin te mengen, mijn geld weg te smijten en mij te laten uitlagchen. Doe wat gij wilt, ik bemoei er mij niet mede, ik wil er mij volstrekt niet mede inlaten."

Met groote stappen liep hij weg, en wie hem gehoord had, hoe hij bij zichzelven sprak en gromde, wie hem gezien had, hoe hij in zijne kamer brommend op en nederliep, en zijne dienstboden allerlei kleine achteloosheden verweet, zou wel niet gedacht hebben, dat hij den volgenden morgen, juist toen het negen uur sloeg, de trappen van het geregtshof opstijgen en in de zaal treden zou, waar de toewijzing van het huis van de weduwe Lory zou plaats grijpen.

VII.

Dit was een groot en vrij somber vertrek, welks smalle ramen met ijzeren traliën voorzien waren. Aan den muur stond eene hooge kast voor acten en hypothecaire inschrijvingen, op eenigen afstand eene balie, die deze gewijde ruimte van den voorgrond scheidde. Achter deze balie zat een heer, die zijn opgeblazen rood gezigt op beide handen leunde, en juist toen de justitieraad binnentrad, hardop lachte. Hij was in gesprek met een ander heer, die over de balie heenleunde, en in het gelach van den ander instemde, terwijl hij met de

hand door zijn dun haar streek, en zijne scherpe stem tot een gepiep zamendrong, alsof geen derde hooren moest wat hij zeide.

»Houdt gij het voor eenen goeden koop, mijn vriend?" zeide hij. »Ik moet het wel koopen; maar anders zou ik liever een gloeijend ijzer aanvatten."

»Praat toch zoo gek niet, Ruhman," zeide de heer achter de balie, »het huis is het dubbelde waard; maar niemand zal komen, om meer te bieden. Over vijf minuten is het negen uur."

»Over twee minuten," riep Ruhman, zijn horlogie uithalende, »en mijn horlogie loopt na. Het is al negen ure, op den toren heeft het al geslagen. Laat ons die zaak gaauw afdoen, en dan te zamen gaan ontbijten."

»Geduld, geduld," zeide de heer. »Wat zijt gij ongeduldig van daag, Ruhman, anders zijt gij toch zoo driftig niet, en deze vink hebt gij toch zeker in het net, maar de tijd moet stipt in acht genomen worden."

»Gekheid, gekheid," zeide de ander, »sla den koop toe, beste vriend. Niemand komt, wat behoeven wij langer te wachten. Wij kennen elkander immers."

De drooge kuch van den justitieraad bragt bij Ruhman eene electrieke uitwerking te weeg. Hij sprong overeind en sloeg een giftigen blik op de kleine gebukte gestalte van den ouden heer, die voor hem eene zeer diepe buiging maakte en hem heel minzaam toelachte.

Bij dit lachje herstelde Ruhman zich van zijnen schrik, en zijne gewone vrijmoedigheid weder aannemende, riep hij: »Zoo waar als ik leef, mijnheer de justitieraad Helm. Goeden morgen, goeden morgen, mijnheer Helm. Waarlijk, gij wordt elke dag jonger. Wij hebben elkander in lang niet gezien."

»Dat spijt mij magtig," zeide de oude heer.

»En hier treffen wij elkander zoo onverwacht aan," vervolgde Ruhman, »zoo geheel onverwacht. Wie had dat kunnen denken? Zeker is het eene vergissing, maar dan eene gelukkige vergissing. Of wilt gij dat huis koopen; gij zoudt mij een pleizier doen, een groot pleizier."

»O, om u een pleizier te doen, wil ik alles doen," zeide de justitieraad. »Wat is dat voor een huis, dat verkocht zal worden?"

»Weet gij het niet eens," vroeg Ruhman, »en zoudt gij het toch willen koopen, om mij pleizier te doen? Dat is wel zoo maar bij manier van spreken, maar ik ben er u toch dankbaar voor. Het is een oud bouwvallig huis, dat den koopman Lory heeft toebehoord."

»Een deftig groot huis met eene binnenplaats en achterhuis," zeide de justitieraad.

»Maar alles in verval," zeide Ruhman. »De menschen hebben er als heidenen in gehuisd."

»Slecht volk?" vroeg de oude heer.

»Door en door slecht volk," fluisterde de ander. »De oude hield niets bijeen — de weduwe en de kinderen daarenboven brengen de rest door. Daar is geene orde, geen geweten, geen nadenken bij hen."

»Er is eene mooije dochter, als ik wel heb?"

Ruhman haalde veelbeteekenend de schouders op. »Zij ziet er zeker niet onknap uit, maar vol inbeelding, en daarbij ligtzinnig en aanmatigend."

»Dan deugt zij niet veel?" vroeg de ander.

»Niemendal," riep Ruhman, »niemendal. Een vrouwspersoon om bang voor te worden. — Daar slaat het eindelijk negen uur, heer assessor," vervolgde hij, zich tot den ambtenaar keerende. »Gij hebt mijn bod, en daar er verder niemand verschenen is, om mede te bieden, zoo zult gij wel willen toeslaan — of het moest wezen, dat mijnheer de justitieraad, ha, ha, mijnheer de justitieraad op dat ongelukkige huis mede wilde bieden."

»Wat hebt gij dan geboden?" vroeg de oude heer.

»Twaalfduizend guldens," zeide de assessor, »als het bedrag van de daarop rustende hypotheek."

De oude heer dacht een poosje na, terwijl hij zijne grijze doorborende oogen op het sluw lagchende gelaat van den vergenoegden Ruhman vestigde.

»Dan zal ik veertienduizend geven," zeide hij glimlagchende, terwijl hij Ruhman heel vriendelijk toelachte. »Schrijf voor mij veertienduizend, heer assessor."

»Wat,... hoe...." riep Ruhman verschrikt. »Is het ernst? Wilt gij...."

»Beste vriend," fluisterde de oude heer hem driftig toe, »ik wil niet, dat gij schade zult lijden, ik zal u de oude spelonk afnemen, om u te bewijzen wat ik voor u gevoel."

»Ik zou u de handen willen kussen," antwoordde Ruhman even zacht, terwijl hij groen en geel van kwaadheid werd, »maar het gaat niet. Uw bod is ongelukkig niet geldig. Niet waar, heer assessor, iedereen die medebiedt, moet in staat zijn bij de toewijzing dadelijk het vierde gedeelte van den koopprijs te voldoen."

»Dat is zeker," zeide de assessor. »Eer ik uw bod aanneem, heer justitieraad, moet ik mij overtuigen, dat gij aan deze voorwaarde kunt voldoen."

»Ziet gij, vriendje, ziet gij," zeide Ruhman met een zucht, »uwe deelneming is vruchteloos."

»Toch niet," zeide de oude heer vergenoegd. »Toevallig heb ik eenig geld bij mij, waarmede ik den assessor zal kunnen voldoen."

Hij haalde uit zijn zak een pakje, maakte het open en reikte den inhoud aan den ambtenaar.

»Neem aan en overtuig uzelven," zeide hij. »Het zijn goede schatkistbiljetten, die al uwe twijfelingen uit den weg zullen ruimen."

De assessor sloeg er een blik op en durfde niets verder ten gunste van zijn vriend uitbrengen.

»Het is volkomen voldoende," zeide hij. »Dus veertienduizend guldens ten eersten maal."

»Vijftienduizend guldens," riep Ruhman. »Het kan mij waarlijk niet van het hart, u schade te berokkenen," fluisterde hij den ouden heer in het oor. »Liever wil ik zelf lijden. — Schrijf vijftien

duizend, heer assessor. Eerlijk duurt het langst. Ik kan het niet aanzien, dat een vriend om mijnentwil zijn geld verliest."

»Maar ik wil het, mijn goede Ruhman, ik wil lijden. Het is mij eene ware vreugde, om uwentwil iets op het spel te zetten. — Dus zestienduizend, heer assessor."

»Om Godswil, mijn beste justitieraad," zeide de ander, zijne bevende hand op den arm van den justitieraad leggende, »bedenk wat gij doet. Er ligt thans een vloek op vaste goederen. Wie weet wat er gebeuren kan. Oorlog, nieuwe grondbelasting, zware lasten. — Zeventienduizend geef ik, en daarmede basta."

»Schrijf twintigduizend," riep de oude heer met geestdrift. »Twintigduizend, al zou ik mijn laatste geld er aan besteden. Gij zult uw wil niet hebben, edelmoedige vriend. Ik wil u bewijzen, dat ik voor u oorlog noch grondlasten vrees."

»Is het dan mogelijk?" riep Ruhman met een tijgerblik. »En als ik nu eenentwintigduizend zeg?"

»Dan zeg ik drieëntwintigduizend," antwoordde de justitieraad spijtig.

»Het is razernij, het is razernij," riep Ruhman, »ik begrijp het niet. Dat gaat niet met regte dingen toe."

De oude heer schudde voortdurend het hoofd.

»Vierentwintigduizend," schreeuwde Ruhman woedend, »schrijf vierentwintigduizend, heer assessor. En bied nu mijnentwege voor dol en blind weg, als gij mij het huis niet laten wilt."

»Wat? Hadt gij het dan zelf willen houden, mijn goede heer Ruhman?" vroeg de justitieraad heel zachtzinnig.

»Het kan mij niet meer schelen," antwoordde Ruhman knorrig. Toen eerst scheen hij te bedenken, wat hij in opwelling van drift gedaan had. Hij viel in diep gepeins, maar al zijne spieren waren in beweging; hij had meer geboden, dan het huis zelfs in goede tijden waard was. »Als gij het volstrekt wilt, en door niets te bewegen zijt van uw voornemen af te zien, neem het dan," zeide hij eindelijk heel edelmoedig.

Een onuitsprekelijke spot was op het koud gelaat van den ouden justitieraad te lezen.

»Ik?" riep hij. »De hemel zal mij bewaren, nog een penning te bieden, daar ik weet, dat mijn vriend Ruhman het gaarne zelf wil houden. Neen, mijn vriend, neem het, en beleef er nog lang en in gezondheid veel genoegen van. Vierentwintigduizend guldens is een mooi bod, gij zult moeite hebben, het zijn intrest te doen opbrengen. Maar een man als gij kan alles. — Adieu, mijn waarde vriend. Dat is een grappig geval, magtig grappig."

Deze laatste woorden werden volmaakt op den toon van Ruhman gesproken, daarop stak hij zijn geld weder bij zich, knikte hem nog eens minzaam toe, en verliet met eene statige buiging de kamer.

»Satan," mompelde Ruhman, terwijl hij zich voor het voorhoofd sloeg, »levende satan! Hoe is hij hier gekomen? waar heeft hij zich toch mede bemoeid?"

Hij sloeg een wilden wantrouwigen blik op den assessor, die koeltjes zeide:

»Gij zijt er van daag zeker niet best afgekomen. Maar waarom boodt gij ook alsof gij razend waart?"

»Beste vriend," fluisterde Ruhman, »kan de koop niet van onwaarde gemaakt worden? Dat moet gij doen. Gij moet die koop vernietigen. Ik ben bedrogen, ik ben dus aan mijn bod niet gebonden."

»Wees niet gek," antwoordde de ambtenaar. »Het huis hebt gij gekocht, daar is niets aan te veranderen. Gij hebt vroeger, toen gij het aan Lory verkocht, er vierduizend guldens aan gewonnen, en aan den man nog bovendien wel wat verdiend. Nu zijt gij die vierduizend guldens weder kwijt, dat is het al. Voor een man als gij is dat eene kleinigheid. Zet toch zulk een benaauwd gezigt niet, Ruhman. Gij ziet er uit, alsof gij zoo meteen aan de galg moest. Wij zullen, als gij het wilt, met een glas wijn die grillen verjagen."

»Geen droppel, geen droppel," schreeuwde Ruhman. »Vergif zou ik kunnen innemen. — Maar wacht," vervolgde hij, de hand aan het voorhoofd brengende, »zoo zal het gaan, ja, zoo zal het waarlijk lukken." Hij greep naar zijnen hoed, en zeide met zijne gewone zoetsappige beleefdheid: »Goeden morgen, assessor, morgen spreken wij elkander wel nader, thans heb ik geen tijd. Ik moet gaan zien, of de hemel mij niet geheel verlaten heeft. Men moet zijne naasten liefhebben, en dat doe ik, dat doe ik waarlijk, assessor, maar de wereld is vol schurken en gaauwdieven."

Met deze woorden was hij de deur uit, en sedert jaren had hij niet zoo vlug geloopen als ditmaal. Verhit en buiten adem liep hij eindelijk de trappen van het huis der weduwe weder op, en na zich eenige oogenblikken bedacht te hebben, klopte hij aan en trad binnen.

»O," riep hij met een vriendelijk lachje, »daar vind ik waarlijk de geheele familie bijeen. Blijf zitten, beste jufvrouw Lory. Laat mij u niet storen, lieve Marietje; uw aanstaande zal het mij wel niet kwalijk nemen, dat ik: lieve Marietje! zeg. Een oud vriend mag wel een vertrouwelijk woordje spreken, niet waar, jufvrouw Lory? niet waar, Marie? Wat is dat een heerlijk weder van daag, waarvoor men God niet genoeg dankbaar zijn kan."

De weduwe was bij de verschijning van haren gevreesden schuldeischer bleek geworden. Zij zat met gevouwene handen, alsof zij haar doodvonnis verwachtte. Het jonge meisje echter hield scherp de oogen op zijn vriendelijk kruipend gezigt gevestigd, en eer hij uitgesproken had, riep zij verheugd uit: »Dacht ik het niet. Ik heb wel gelijk gehad. Gij hebt het huis niet gekocht."

»Ja wel, beste Marietje, ja wel," antwoordde Ruhman, »ik heb het gekocht en kom juist om u dat te vertellen."

»Zoo zeg spoedig wat gij te zeggen hebt," zeide

Marie, bij wie de vrolijke trek van het gelaat verdween. »Het is waar, moeder, ik zie aan zijn gezigt, dat het waar is. Ondanks al de leugens en slechtheden van dezen mensch moet ik hem thans toch gelooven. — Wat wilt gij nu? Dat wij het ontruimen? Wij zijn gereed. Morgen, van daag nog, als gij wilt, op het oogenblik."

De klimmende drift, waarmede zij sprak, bragt bij Ruhman eene geheel tegenovergestelde werking te weeg. Nimmer had zijn gelaat meer minzaamheid 'gehuicheld. Hij verdraaide zijne oogen, zag naar den zolder, haalde de schouders op, en legde de hand op het hart.

»Och, lieve hemel," zeide hij, »wat zijn wij menschen zwakke, kortzigtige wezens. — Houd op, Marietje, ik heb het huis wel gekocht, maar verre zij het van mij uwe brave moeder, de weduwe van mijn ouden braven vriend, u en de kleine kinderen op straat te zetten. Ik was wat boos en driftig, ik wil daar liefst niet verder over spreken," vervolgde hij, zich de oogen wrijvende, »wij zijn allen zwakke, zondige wezens, Marietje, maar ik ben een eerlijk man, en kort en goed, jufvrouw Lory, gij zult het huis houden. Wij laten alles zoo als het geweest is en willen al het gebeurde trachten te vergeten, en om u te laten zien, dat ik het ernstig meen, zoo heb ik hier eene verklaring, dat de verkoop van het huis voor beide partijen van nul en geener waarde is. Teeken die, jufvrouw Lory. Ik verlang geen dank. Neen, geen woord, geen enkel woord. Daden, lieve Marietje, daden, mijnheer Wahring, zijn beter, daarmede herstelt men begaan onregt, en hier is eene pen en daar is inkt, en wij zullen vrienden blijven en misschien nog wel eens zaken te zamen doen, mijnheer Wahring."

»Houd op, moeder," riep Marie, plotseling den arm der weduwe grijpende, die met tranen van vreugde de pen uit de handen van Ruhman had aangenomen.

»Hoe?" riep deze. »Waarom? wat is het?"

»Moeder zal niet teekenen."

Ruhman, die met de beide handen op de tafel geleund had, rigtte zich plotseling op.

»Niet teekenen?" vroeg hij. »Zij zal wel teekenen. Gij zijt altijd vol guiterij, kleine grappenmaakster. Wie zal haar dat beletten?"

»Keer u eens om," zeide het meisje lagchende.

Ruhman keerde zich om en zijne armen vielen hem bij het lijf, al zijne vrolijkheid was weg, en zijn roode neus werd bleek van toorn en schrik.

De justitieraad stond aan de deur en knikte hem vriendelijk toe.

»Ik, vriendje, ik zal het misschien verhinderen," zeide hij, »want ik kan niet toestaan, dat gij nog edelmoediger zoudt zijn. — Weet dan, jufvrouw Lory, die heer, mijnheer Ruhman, heeft uw huis gekocht en nobel betaald. Gij zult van hem twaalfduizend guldens ontvangen. Neem die, en dank hem nu voor zijne regtschapenheid. Met twaalfduizend guldens kan men veel doen, een goed pand koopen, eene fabriek aanleggen, een jong paar gelukkig maken, vrolijk bruiloft houden, eene aardige zaak beginnen, daar ik den jongenheer, die mijn vertrouwen verworven heeft, wel verder bij helpen zal. Dat hebt gij altemaal aan dien braven, edelen, regtschapen heer Ruhman te danken. — Ha, ha, mijnheer Ruhman, laat u omarmen; mogen al uwe daden zoo beloond worden. Blijf staan, menschenvriend. — Houd hem vast, houd hem vast."

Maar Ruhman was niet te houden, hij liep om de tafel heen naar de deur, en zwaaide zijn mageren arm met onuitsprekelijke woede.

»Bedrogen hebt gij mij," riep hij, »mijn zuur verdiend geld hebt gij mij ontstolen, maar,..." hier stiet hij een vreeselijken vloek uit, »van daag nog zult gij mijn huis uit. Eerlijk duurt toch het langst; ik wil met zulk volk niets meer uitstaande hebben."

De oude heer klapte in de handen, zijn schaterend gelach vervolgde den woedenden Ruhman, die de deur zoo hard hij kon achter zich toesmeet.

»Kom maar bij mij," zeide hij, »ik heb in mijn huis ruimte genoeg voor u allen, en ik zeg, als hij: geen dank, geen dank slechts. Geen woord meer, geen enkel woord meer."

Drie maanden later was Marie's bruiloft, Wahring's fabriek is drok aan den gang en levert aanvankelijk de beste uitkomsten op.

DE MONTENEGRIJNEN.

Aan de kust der Adriatische zee, tegenover Italië, tusschen het Turksche en Oostenrijksche gebied, ligt een klein, bergachtig land, welks bewoners tot den Slavonischen menschenstam behooren. Hunne roofzucht, dapperheid, vrijheidsliefde en aartsvaderlijke zeden doen hen meer naar de bewoners van den Kaukasus, dan naar die der aangrenzende provinciën gelijken. Het eenige onderscheid bestaat in dit gewigtige punt, dat de Montenegrijnen, door de overeenkomst van godsdienst en afkomst, even naauw aan Rusland zijn verbonden, als de Tscherkessen de Russen haten.

Dit land, hetwelk door de inboorlingen Dzerna Gora (het zwarte gebergte) wordt genoemd, wegens het donker voorkomen van deszelfs met dennenbosschen bedekte bergen, heeft van de Venetianen den naam van Motenegro ontvangen, die dezelfde beteekenis heeft. Ten noorden, oosten en zuiden, wordt het door de Turksche provinciën Herzegowina en Albanie begrensd, ten westen wordt het van de Adriatische zee afgescheiden door eene smalle strook lands, die aan Oostenrijk behoort en de provincie Bocca di Cattaro bevat.

Montenegro heeft van het noorden naar het zuiden eene uitgestrektheid van omtrent 60 (Eng.) mijlen, en de grootste breedte des lands bedraagt niet meer dan 32 mijlen. Deze geheele plek is met bergen omringd, hetgeen onder de bewoners tot

het schertsende gezegde aanleiding heeft gegeven: »Toen God de bergen over de aarde strooide, scheurde de zak, waarin ze waren, vlak boven Montenegro." Het land is in verscheidene districten verdeeld, welke nahies genoemd worden, en bevat geene steden, maar een aantal dorpen, waarvan de voornaamste omtrent duizend inwoners hebben. Het getal der inwoners is niet naauwkeurig bekend; maar de meeste reizigers stemmen daarin overeen, dat Montenegro 15,000 gewapende mannen kan te velde brengen en bij eenen oorlog tot verdediging des lands er wel driemaal zooveel zou kunnen opleveren. De dorpen liggen meestal in valleijen of aan de oevers van stroomen. De huizen zijn doorgaans van steen, maar zonder kalk, gebouwd, met stroo gedekt, en in twee helften verdeeld, waarvan de eene voor het vee, de andere voor het huisgezin is bestemd. Het laatste vertrek is zeer eenvoudig, en het voornaamste sieraad daarvan bestaat in de schedels der vijanden, die de tegenwoordige of voormalige huisheer verslagen heeft. Deze zegeteekenen worden met de grootste zorgvuldigheid bewaard, om den naijver der jonge lieden op te wekken en hen den roem hunner voorvaderen te herinneren. Men vindt ook huizen van twee verdiepingen, welke steviger gebouwd zijn, zoo als de kloosters; maar van deze laatsten bestaan er in het land slechts twee.

Het eerste, Cettina, de hoofdzetel van den Aartsbisschop, heeft eenen muur met schietgaten, en is met geschut bezet. Hier komt de volksvergadering bijeen, en worden ook de diploma's bewaard, die het Russische hof elken nieuwen prelaat geeft. Het tweede klooster, Stawiewischi, werd in vroegeren tijd door Venetië aan de Montenegrijnen afgestaan. Het heeft eene sterke ligging op de grenzen des lands, en wordt door eenen muur met geschut verdedigd. De kerk van dit klooster, door de Venetianen gebouwd, is met vele geschenken van Russische keizers versierd.

De luchtgesteldheid van Montenegro is koud, maar droog en zeer gezond. Opmerkelijk is de lange levensduur der bewoners. De landbouw is nog in zijne kindschheid: men graaft het land met de spade om, want het steenachtige van den grond verhindert elke wijze van bewerking, en men ziet slechts een klein getal runderen en paarden. Evenwel levert het land eene genoegzame, ja zelfs overvloedige hoeveelheid van koren op, en men vindt ook in eenige dalen de gewone voortbrenselen der zuidelijke gewesten van Europa. Het vervoer van goederen heeft op ezels en muildieren plaats. De voornaamste rijkdom der bewoners bestaat in kudden van geiten en schapen, waarvan zij echter tegen den winter een gedeelte te Cattaro gaan verkoopen, dewijl zij dan gebrek aan voeder zouden hebben. In het voorjaar vullen de Montenegrijnen dit verlies weder aan door strooptogten tegen hunne naburen, vooral tegen de Turken. Hun handel strekt zich niet verder uit dan tot Cattaro. Naar de markt van deze Illyrische stad brengen zij koren, boter, zijde-cocons, hout, kolen, kaas en gerookt schapenvleesch, dat naar Triëst wordt gevoerd. Verder voorzien zij deze markt van gevogelte, en voor al deze waren nemen zij wapenen van allerlei soort en eenig eenvoudig huisraad en gereedschap mede. Daar het voordeel van dezen geheel aan hunne zijde is, kan men onderstellen, dat zij vrij aanzienlijke sommen gelds opzamelen; maar zij begraven hunne schatten zorgvuldig in den grond.

In het algemeen zijn de Montenegrijnen uiterst onkundig: lezen en schrijven wordt bij hen voor het toppunt van geleerdheid gehouden; maar den leden der hoogere geestelijkheid en hun, die bij Russische heeren in dienst zijn geweest, ontbreekt het niet aan beschaving. In kunstvlijt zijn zij nog zeer achterlijk. Elk huisgezin weeft tot eigen gebruik laken en linnen. Allen verstaan iets van het smeden, ten minste in zoo verre, dat zij hunne sabels, geweren en pistolen kunnen herstellen. Hunne taal, een dialect van het Servisch, is geheel vrij gebleven van verbastering door het invoeren van vreemde woorden. Men houdt dezelve voor die, welke het oude Slavonisch het meest nabij komt, in welke taal Cyrilius en Methodius, in de negende eenw, de Heilige Schrift overbragten en die nog altijd de kerktaal is voor alle Slavonische volken der Oostersche kerk. In de oogen der Montenegrijnen zijn er geene andere regtzinnige boeken, dan die te Kiew zijn gedrukt, en Rusland laat het hun daaraan niet ontbreken.

De regering van Montenegro is echt republikeinsch. Elk dorp kiest eenen hoofdman, die Knias of Glavar genoemd wordt. De algemeene belangen des lands worden in eene vergadering dezer hoofdlieden behandeld, en deze verkiezen ook den gouverneur en de serdars of krijgsbevelhebbers. De vergadering wordt zoo dikwijls gehouden, als het belang des lands vereischt, en wel op een uitgestrekt grasveld, dat het klooster Cettina omringt. De aartsbisschop verklaart den hoofdlieden de noodzakelijkheid om eenen oorlog te beginnen of eenen vrede te sluiten, legt hun uit, welke belangen hierbij zijn in acht te nemen, en vraagt dan of de anderen van zijne meening zijn of niet. Het onderwerp wordt daarna met veel opschudding besproken; maar men weet geen voorbeeld, dat de leden der vergadering bij zulk eene gelegenheid handgemeen zijn geworden. Heeft de raadpleging zoo eene poos geduurd, dan gebiedt de kloosterklok stilte, en op dit teeken zwijgt iedereen, hoe groot de beweging ook zijn moge. De aartbisschop vraagt dan op nieuw, of men zijn voorstel aanneemt of verwerpt, en het antwoordt luidt onfeilbaar: »Budi po to oyema, vladika! (het geschiede gelijk gij wilt, vladika!)"

De waardigheid van aartsbisschop is in het geslacht van Petrowitz, gelijk die van gouverneur in dat van Radonitz, erfelijk geworden; maar de laatste waardigheid werd in 1832 afgeschaft. De gouverneur werd toen aangeklaagd, dat hij alle magt in den staat aan zich wilde brengen, en daarop, met geheel zijn geslacht, verbannen. Tegenwoor-

dig vereenigt de aartsbisschop in zijn persoon de wereldlijke en kerkelijke magt, en deswege geeft men hem dikwijls den titel van upravel (ordenaar). De magt van den vladika rust echter slechts op zijnen zedelijken invloed, want de Montenegrijnen zijn niet gehouden om hem of iemand anders te gehoorzamen. Er bestaan bij hen geene geconstitueerde magten of vaste wetten; de geringste der inwoners kan hier tot den aanzienlijksten zeggen: »Ik ben even goed als gij." Al had iemand ook tien moorden op éénen dag begaan, men zou geene middelen kunnen aanwenden om hem zijne vrijheid te benemen: zelfs de vladika heeft het regt niet om dwang te gebruiken; zijne magt bepaalt zich tot het geven van raad, waaraan zijn godsdienstig aanzien wel zeker gewigt geeft, maar hij is, om dit aanzien te behouden, toch dikwijls genoodzaakt om sommige hoofdlieden, die eenen grooten invloed bezitten, door geschenken voor zich te winnen.

Hier vindt men derhalve de zeden terug, welke in de Europesche staten de invoering van vaste wetten vooraf gingen, en die anders slechts nog in de geschiedenis bestaan. Zonder twijfel zullen deze zeden veranderen; maar verbeteringen kunnen slechts langzaam tot stand komen, daar dezelve door duizend hinderpalen worden belemmerd. Van het grootste gewigt is de afschaffing van datgene, wat men het krijgsregt tusschen bijzondere personen zou kunnen noemen. Tot in de laatste jaren werd een moord altijd door de betrekkingen van het slagtoffer gewroken, en als de moordenaar het land verlaten had, trof de wraak een zijner naaste bloedverwanten. Deze vond dan op zijne beurt wederom wrekers, en zoo kwam het, dat somtijds al de bewoners van een dorp met elkander in oorlog waren. Noch de gouverneur, noch de vladika konden het bloedvergieten stuiten.

Deze verpligting om wraak te nemen rustte niet slechts op geslachten, zij wapende ook geheele dorpen en districten tegen elkander. Tusschenbeide sloten de vijandelijke partijen dan eenen wapen stilstand, wanneer zij, bij voorbeeld, een veld, dat beiden gemeenschappelijk toebehoorde, of aangrenzende landerijen, wilden bebouwen. Indien eene der partijen zich genoodzaakt vond om den wapenstilstand te verlengen, dan moest zij aan de andere voor elken dag uitstel eene som gelds betalen. Slechts de aanval van eenen buitenlandschen vijand kon deze inwendige oorlogen doen ophouden. Er bestond echter nog eene andere manier om dezelve te eindigen, en daarvan maakt men tegenwoordig gebruik. Men kiest van beide zijden een gelijk aantal scheidslieden, meestal tien of vijftien. Aan deze scheidslieden, kmeti genoemd, worden de bezwaren voorgedragen. Zij onderzoeken zorgvuldig al de omstandigheden van het geval, en waarderen de verschillende houwen en kogelwonden. Na rijp overleg, spreken zij een vonnis uit, waarvan niet kan geappelleerd worden; de schuldige partij wordt veroordeeld om eene geldboete te betalen, berekend naar den maatstaf van 10 dukaten voor eene wond en 120 voor eenen doodslag. Elk geschil tusschen bijzondere personen, geslachten of districten, kan op deze wijze worden bijgelegd. Men verhaalt, dat, eenige jaren geleden, twee dorpen bij Dattaro, zich van dit middel hebben bediend, om eenen vrede te sluiten. Een meisje uit een dezer dorpen was, reeds lang geleden, door Venetiaansche soldaten beleedigd, die op het gebied van het andere de vlugt namen; het eerste eischte van het tweede eene schadeloosstelling van 50 dukaten. De scheidsmannen moesten, om berigten in te winnen, zich tot eenen man uit den tijd van het voorval wenden, en dit was een grijsaard van zeventig jaren, die echter niet anders kon verklaren, dan dat hij in zijne jeugd van zulk een geval had hooren spreken.

Bij eenen moord moet de schuldige boete doen, en dit geschiedt met de volgende plegtigheden. De scheidslieden en toeschouwers vormen eenen grooten kring; in het midden daarvan staat de moordenaar, die zijn geweer, sabel of dolk om den hals heeft hangen. Hij moet voor den vertegenwoordiger der beleedigde partij nederknielen; deze heft hem op, kust hem en zegt: »God vergeve u!" Daarop heffen de aanwezigen eenen vreugdekreet aan en wenschen de nu verzoende vijanden geluk, die niet slechts vergeten, welk leed zij elkander gedaan hebben, maar zelfs dikwijls opregte vrienden worden. Deze plegtigheid, die men den bloedkring noemt, wordt besloten met eenen maaltijd op kosten van den moordenaar.

Heeft iemand bewijzen van de ontrouw zijner vrouw, dan kan hij haar dooden, zonder zich daardoor aan eenige kwade gevolgen bloot te stellen; maar komt de onschuld van het slagtoffer aan het licht, dan moet de man de boete voor eenen moord betalen, of de gevolgen van zijn bedrijf afwachten. Een meisje, dat zich laat verleiden, wordt gesteenigd, en haar vader werpt den eersten steen op haar. De verleider valt door de handen harer bloedverwanten. Voorbeelden hiervan zijn echter uiterst zeldzaam, want de zeden der Montenegrijnen zijn nog zeer zuiver gebleven. Een dief moet zevenvoudig de waarde van het gestolene betalen. De manier, waarop men in zulke gevallen te werk gaat, is vrij zonderling. De bestolene maakt openbaar bekend wat hem ontvreemd is, alsook de som, welke hij geven wil aan dengene, die hem hetzelve terugbrengt. Kent toevallig iemand den dief, dan verraadt hij dien niet, maar laat hem door een derde zeggen, dat zijne misdaad ontdekt is, en hij er voor zorgen moet, om dezelve terstond weder goed te maken. De bemiddelaar belast zich met de teruggave van het ontvreemde goed, en de bestolene verneemt niet, wie de dief geweest is.

Weinige reizigers zijn in het binnenland van Montenegro doorgedrongen. Dit wordt slechts door de Russen bezocht, die, van denzelfden volksstam afkomstig en dezelfde godsdienst toegedaan, als broeders worden behandeld.

LIEFDE EN VRIENDSCHAP.

I.

In een der bevalligste dorpen van het schoone Gelderland zat, in een smaakvol aangelegd prieel, welks kamperfoelie- en jasmijngeuren den ganschen uitgestrekten tuin als bewierookten, een tweeëntwintigjarig meisje, dat zich met eenig naaiwerk onledig hield. Het was Alice, de oudste dochter des huizes. Haar vader was de molenaar van het dorp geweest, in welk beroep hij zijnen vader was opgevolgd. Reeds sedert een tiental jaren rustte Alice's vader in des aardrijks schoot, en slechts weinige jaren later volgde hem zijne nog steeds diep bedroefde weduwe. Nog was ieders mond vol van den lof der beide verstorvene echtelingen. Braver, edelaardiger en zachtmoediger lieden, welke alle vatbaarheid in zich vereenigden ter volmaking van hun eigen huiselijk geluk, en ter bevordering van het heil des naasten, werden slechts hoogst zelden op deze wereld aangetroffen, zoodat zij dan ook geacht en geëerd werden van allen, die hen kenden. Ook hunne kinderen, waarvan de oudste zoon het beroep zijns vaders en grootvaders op dezelfde plaats en wijze weder uitoefende, leefden onberispelijk en zeer ingetogen.

Schoon Alice geene volmondige aanspraak op schoonheid mogt maken, zag zij er evenwel in het geheel niet onbevallig uit, en uit hare glansrijke bruine oogen straalde een hemel van zachtmoedigheid en liefde. Haar hart was rein en edel als de tintelende dauwparel in de rozenkelk, terwijl zij op eene uitmuntende kostschool in den omtrek eene voortreffelijke opvoeding, zelfs veel boven haren stand, genoten had.

Sinds meer dan een uur had het lieve meisje, gezeten in het prieel, van tijd tot tijd van haar naaiwerk opziende, hare blikken vol teeder verlangen over een smal voetpad laten weiden, dat westwaarts naar de stad leidt. De fakkel des lichts had de avondhorizon reeds met zijn prachtigen, met schitterend goud en purper doorweefden sluijer omhuld. Ginds in het jeugdig eikenbosch hief de nachtegaal zijn roerend, melancholisch lied aan.

Ziet, in het verre verschiet spoedt zich een man met haastigen tred op het voetpad voort. Een sombere wolk verdween plotseling van Alice's bloeijend gelaat, hare oogen schitterden en hare schoone purperkleurige lippen plooiden zich tot den verrukkelijksten glimlach. Ja, zij herkende hem, het was Hendrik, welke daar naderde, en een bekoorlijke vreugdeblos bedekte hare wangen. De anders steeds heen en weder vliegende naald rust nu in hare hand, haar oog wijkt niet meer van den beminden jongeling. Zij verheft zich van hare zitplaats, ten einde nu ook door hem bemerkt te kunnen worden. Hij ziet haar, en nog meer versnelt hij zijne schreden. Nog slechts weinige minuten, en Alice lag weder aan het kloppend hart van haren zoo vurig geliefden Hendrik.

Hendrik Bodurf was de zoon eener controleursweduwe, en was eerst in het vorige jaar uit Holland met zijne moeder en zuster in Gelderland komen wonen, waar hij, ten gevolge eener aanbeveling, geplaatst was geworden op het kantoor van den rijksontvanger in het nabijgelegene stadje, waar hij, ten genoege zijns patroons, nu bijna een jaar werkzaam was als eerste klerk. Zijne moeder, nagenoeg geene andere inkomsten hebbende dan haar pensioen, leefde met hare beide genoemde kinderen stil en vergenoegd. Slechts eene omstandigheid wierp eene donkere schaduw op het anders heldere levenspad der familie Bodurf — en wel eene zeer treurige omstandigheid. Ach, in dit onvolmaakte leven wordt geene vreugde zonder smart gesmaakt, er bloeijen in het aardsche dal geene rozen zonder doornen.

Alvine, de dochter van mevrouw Bodurf, een schrander en zeer goedhartig meisje in den lentebloei haars levens, was sinds eenige jaren door eene snel toenemende oogziekte aangetast geworden, en kort daarna, helaas, blind, ja, vreeselijk lot! hopeloos blind. — Arm, arm meisje, geboren en begaafd met al de vatbaarheid, om eens al het geluk te smaken, dat eene minnende en bemind wordende echtgenoote en moeder kan smaken, de hemelwellust der liefde en vriendschap te gevoelen, al de verrukkelijke pracht en betooverende schoonheid der natuur te aanschouwen, en daarin u te verlustigen — arm kind! voor u zijn de poorten des heils op aarde voor immer gesloten. Het geluk, dat zelfs het redeloos gedierte der wildernissen, het nietigste insect het leven doet beminnen, waarin zich de snoodste misdadiger mag verheugen — de onuitsprekelijke rijkdom des gezigts — ach, gij rampzalige, moet dat derven, ja, gij zijt een balling der natuur.

Hare moeder en haar broeder deden alles wat slechts mogelijk was, om in den zwarten nacht haars levens, nu en dan een vreugdestraal te doen schitteren, om haar rampzalig lot iets van zijne harde, ondragelijke zijde te ontnemen. Ook waren twee zusters, welke in hare buurt woonden, zoo menschlievend, om al haren ledigen tijd geheel aan de ongelukkige Alvina te wijden. Deze edele meisjes kwamen dagelijks, of beide of een van haar bij haar, dan zongen zij te zamen, speelden guitarre of piano, wandelden met haar in de vrije natuur, of lazen haar de onderhoudendste werken voor.

Voorwaar edele meisjes, zij droegen den hemel in hare harten, welk eene engelachtige goedheid, een schat van onbaatzuchtige liefde, een heiligen aandrang, om de rampspoedige natuurgenoot, de treurende en bedroefde des harten het zoo harde lot te verzachten en al de aan den dagelijkschen arbeid ontwoekerde uren geheel aan haar toe te wijden, met de ernstige, dikwijls herhaalde verzekering, dat daarin hoegenaamd geene opoffering of zelfs dienstvaardigheid bestond, want dat zij

haar beminden en Alvine's gezelschap eene behoefte voor haar was, die zij om zichzelve genoegen te verschaffen, moesten bevredigen.

Dikwijls ook bezochten Alvine en hare beide vriendinnen Angelica en Serafine — zoo waren de namen der edelaardige zusters — de geliefde van haren broeder, welke wij beide in het prieel hebben gelaten, om zich ongestoord aan de zoete gewaarwordingen der ongeveinsde liefde te kunnen overgeven. Zulk een dag van bezoek in de vrije natuur was niet alleen eene uitspanning voor het vriendinnen-klaverblad, maar was telkens ook een ware feestdag voor de aanminnige Alice, die zich dan uitputte in ijver, om hare vriendinnen alle slechts denkbare genoegens te verschaffen en haar de hartelijkste vriendschap te doen blijken.

Daar wij van meening zijn, dat de jonge gelieven lang genoeg alleen in den bloeijenden loover geweest zijn, zoo willen wij aan hun minnekozen een einde maken en hen eens bezoeken, om getuige van hun gesprek te zijn.

II.

»De hemel zij vurig gedankt, mijne aangebedene Alice, zoo zullen dan mijne hartgrondige gebeden voor de grondvesting van ons beider geluk, naar allen schijn, weldra verhoord zijn."

»Hoe zoo, mijn waarde Hendrik, wat bedoelt gij?"

»De ontvanger van S. bekomt de veel betere perceptie van de stad D., waardoor dus die van de gemeente S. vacant zal worden. Mijn patroon raadde mij sterk aan daar om te solliciteren; hij zelf zou dat verzoek krachtdadig ondersteunen, terwijl hij mij verder raadde, dat ik naar mijn oom te 's Hage zou schrijven, met de bede, dat ook hij zijn invloed ten mijnen behoeve mogt gelieven aan te wenden. Dit nu is reeds geschied. Mijn oom heeft mij geantwoord, dat hij reeds zijn werk er van gemaakt had, en een allezins gunstig resultaat mogt verwachten. Dadelijk daarna schreef ik het rekwest, en met de blijdste hoop heb ik het alreeds verzonden."

Een blos van innige vreugde spreidde nu hare rozenvlerken over het aanminnig gelaat der bekoorlijke maagd uit, hare schoone oogen schitterden van het blijdste vooruitzigt, en zich aan de borst des geliefden jongelings werpende, zeide zij:

»O welk een hartstreelend denkbeeld, u weldra geheel toe te behooren en als gade te zullen beminnen." Na eene kleine pauze vervolgde zij: »En uwe goede, ongelukkige zuster Alvine zal dan toch bij ons komen inwonen, niet waar, mijn lieve Hendrik? Gij weet het, hoe lief ik haar heb, hoe zeer ik haar smartvol lot beklaag, en wensch het te kunnen verzachten."

»Liefste Alice, ik weet het, ik ben innig overtuigd, hoe gij uwe teedere liefde tusschen den echtgenoot en de schoonzuster zoudt verdeelen; ik weet het, hoe uw goed hart, vol van de voortreffelijkste hoedanigheden, alles zoude uitvinden, om haar genoegens te verschaffen; maar bedenk, dierbaar meisje, dat geheel de hemel uwer goedheid en liefde niet in staat zou zijn, om haar, daar gij alleen zijt, al die genoegens te vergoeden, die eene teederlievende moeder en de twee engelaardige zusters te zamen haar doen smaken. Ik geloof, dat zij, zoo lang mijne goede moeder leeft, het beter in de stad zal hebben."

»Ik zal mij aan uw beter inzigt onderwerpen, ofschoon het mij zeer smart, het lieve meisje niet dagelijks bij mij te kunnen hebben; ik houd zoo veel van haar en heb zoo innig medelijden met haar hard lot."

»Ja, liefste Alice," antwoordde hij zuchtende, »dat lot is inderdaad verschrikkelijk en eene onophoudelijke marteling voor mijn hart. Doch laat ons nu op dezen blijden dag van dezen treurigen nacht terugkeeren, om op de heldere paden van het rozenperk onzer liefde te wandelen."

Hun gesprek nam nu eene andere wending, en verviel welhaast in verliefde jokkernij.

De zon was reeds lang achter den gezigteinder verdwenen, eene enkele roode streep toonde nog de plaats aan, waar zij was ondergegaan; de avondster zweefde als een lichtkogel in het onmetelijk uitspantsel en wierp hare zilverstralen op de met geurig bloesemsneeuw overdekte tuinpaden, waar langs de gelieven zoet kozend wandelden. Nog een hartelijke kus, en Hendrik eilde weder stadwaarts, zijne Alice in de aangenaamste droomerijen over haar aanstaand geluk achterlatende..

Den volgenden dag kwam eene vriendin van Alice, uit het naburige dorp W. haar bezoeken, ten einde haar persoonlijk uit te noodigen, den naasten zondag een klein familiefeest ten haren wel te willen bijwonen. Des zondags bezocht gewoonlijk Hendrik het voorwerp van zijne liefde; zij maakte dus alle mogelijke tegenbedenkingen, uitvlugt op uitvlugt zoekende. Het meisje scheen ten laatste de ware oorzaak te begrijpen, daar zij met de liefde harer vriendin bekend was, weshalve zij op den vleijendsten toon vervolgde:

»Niet waar, ik stel uwe vriendschap jegens mij op eene moeijelijke proef? Ik weet het wel, de vriendschap moet voor de liefde achterstaan; neem mij niet kwalijk, dat ik zoo vrij ben, aan te merken, dit reeds ondervonden te hebben; ik vergeef u zulks gaarne, liefste Alice. Het zou mij in een dergelijk geval wel niet beter gaan. Evenwel daar gij mij in zoo langen tijd het genoegen onthouden hebt van mij te bezoeken, dat ik zonder aanmatiging meen, aanspraak te mogen maken op uwe evenzeer algemeen gewenschte als aangename tegenwoordigheid op dat partijtje. zal, Hendrik zich slechts éénmaal elders moeten schadeloos stellen, en hoe dikwijls hebben wij allen in ons huis dat niet sedert uwe verkeering met dien jongeling moeten doen. Het spijt ons, dat mijne familie niet

met de zijne in kennis staat, waardoor eene uitnoodiging...."

»Laat dat zijn," viel Alice haar in de rede, »gij hebt regt u over mij te beklagen; te lang verwaarloosde ik u, die de speelgenoote mijner kinderjaren reeds waart; nooit werd onze vriendschap gestoord, en de hemel geve, dat zij dit ook nimmer worde, want ik stel er een hoogen prijs op, uwe vriendin, de vriendin van uwe geachte familie te zijn, om welk vereerend geluk ik mijzelve steeds hooger heb gewaardeerd. Wees tevreden, mijne waardste, ik zal trachten mijn verzuim jegens u en uwe familie weder te vergoeden; ik neem uwe uitnoodiging dus aan, en verzeker u, dat ik mij zal bevlijtigen, het genoegelijke der vriendschap, dat ik steeds zoo mild bij en door u mogt smaken, te genieten; wij moeten voortaan wederkeerig elkander dikwijls bezoeken, dat schijnt mij den besten raad te zijn."

Hierin nam het meisje gaarne genoegen, het verbond harer vriendschap werd op nieuw bekrachtigd, en verheugd over Alice's besluit, verliet zij de molenaarswoning en spoedde zich nu weder huiswaarts.

Alice schreef eenige regelen aan Hendrik, waarin zij hem haar gesprek met hare oude vriendin, de uitnoodiging en de reden, die haar tot het aannemen daarvan genoopt had, mededeelde.

Schoon bedroefd dat er een dier weinige dagen voor hem verloren ging, die hij geheel aan zijne Alice kon wijden, zoo kon hij evenwel de oorzaak daarvan niet wraken, en besloot den zondag met zijne moeder, zijne zuster Alvine en hare beide trouwe vriendinnen Serafine en Angelica door te brengen, welk besluit aan die goede zielen eene ongemeene vreugde baarde.

III.

De zondag verscheen en toen de klok het uur tot de uitnoodiging bepaald liet hooren, was Alice reeds op weg naar W. In eene luchtige en smaakvol gemeubeleerde tuinkamer, die met de balsemgeuren der welriekendste bloemen was vervuld, waren bereids onderscheidene gasten gezeten, terwijl anderen zich weder in den tuin verspreid hadden. Hier en daar zag men in den lommer der liefelijkste prieëlen, vertrouwde jeugdige vriendinnen schertsten, terwijl een viertal lieve meisjes zich gegroepeerd hadden bij eenen vijver en naar de nedervallende droppels eener kunstige springfontein staarden. Weldra verscheen nu ook Alice, smaakvol in een hemelsblaauw gewaad zonder praalzucht, als de dochter eens deftigen burgers gekleed. Na door de vrouw en weldra ook door de dochter des huizes, gul en hartelijk ontvangen te zijn, liet Alice hare blikken vlugtig over de aanwezige gasten rond weiden. De meeste der juffers en jonge heeren waren haar bekend, onder de laatsten bemerkte zij ook Edzard Duinzand, welke haar altijd met zijne liefde voor haar kwam kwellen, schoon zij hem meermalen op stelligen toon betuigd had, dat de herhaling zijner aanzoeken, hoe vereerend ook, haar echter onaangenaam, ja zelfs zeer lastig waren, daar zij door de innigste liefde en de heiligste belofte reeds ten duurste verbonden was. In spijt dier ernstige verzekeringen liet Edzard evenwel niet na haar gedurig zijne vurige liefde voor haar te bezweren, en haar zijne hand, en beduidend fortuin aan te bieden. Het was Alice dus zeer onaangenaam hem daar te ontmoeten, dewijl zij nieuwe kwellingen van denzelfden aard vooruitzag. Indien zij dat had kunnen vermoeden, zij zoude de uitnoodiging hebben blijven afwijzen.

Thans werd het gezelschap uitgenoodigd om onder een ruim loofgewelf van bloeijende kastanjeboomen, de thee te gebruiken.

Onder de meisjes, welke Alice niet bekend waren, trok een bijzonder hare opmerkzaamheid. Zij had zulk edele gestalte, eene bijna volmaakte leest, dat zij haar wel meer dan iemand anders in het oog moest vallen, en daar zij bijna regt tegen over dat meisje zat, zoo had Alice ruimschoots de gelegenheid, om zonder onbescheidenheid te doen blijken, haar, zoo als men wel pleegt te zeggen, op te nemen.

Het scheen een meisje van ruim vijfentwintigjaren te zijn; haar gelaat, fijn en zeer regelmatig gevormd, was bleek, en met eene sombere tint van zwaarmoedigheid, of knagend verdriet, overtogen. Het glanzig donker bruin haar en digte schoone wenkbraauwen, staken even sterk af bij dat bleeke gelaat, als een rouwrand, om een blad papier en zette haar een zeer belangwekkend voorkomen bij. Hare groote bruine oogen, evenmin vrij te pleiten van dien droefgeestigen uitdruk, waarvan elke trek getuigde, schitterden van geest en talent, en waren de onloochenbaarste kenteekens van onuitputtelijke zachtmoedigheid. De geringste harer bewegingen was onbeschrijfelijk gracieus en waardig, en getuigde van vertrouwelijke gemeenzaamheid met de verfijnde beschaving der aanzienlijke kringen.

Alice gevoelde zich onwederstaanbaar door dit meisje met haar edel en zwaarmoedig voorkomen, aangetrokken; zij kon bijna geen oog van haar afhouden.

Brandende van verlangen, om te weten wie dat belangwekkend meisje zijn mogt, vroeg Alice zacht aan een harer kennissen, welke naast haar zat en in het dorp W. woonde, en zoo als zij wist, dikwijls in dit huis kwam; »Zeg mij eens waardste juffer, als gij zoo goed wilt zijn, wie is dat bleeke meisje, daar juist over ons? Ik heb haar nog nooit hier, zoo min als elders ontmoet."

»Neen, dat geloof ik gaarne, mijne lieve juffrouw," antwoordde gene, »die jonge dame is eerst sedert kort hier gekomen; zij woonde vroeger, ik weet niet in welke Hollandsche plaats. Mevrouw de barones van Lodenburg, welker kasteel zoo als gij weet twintig à vijfentwintig minuten van hier

gelegen is, heeft haar onlangs, van hare reis naar 's Hage wederkeerende, medegebragt, als gouvernante voor de freule Quirine, hare eenigste dochter. Ofschoon zij nog maar drie maanden op het kasteel woont, zoo moet zij reeds, volgens de verzekering der kameniers van de Barones en de freule, de liefde en achting dier beide dames in eene hooge mate bezitten. Ja men zegt zelfs, dat zij zulk een onwederstaanbaren invloed uitoefent op allen die haar omringen, dat deze, als door eene geheime, zoete toovermagt gedrongen, haar hoog vereeren en innig liefhebben, terwijl men het op het kasteel voor eene groote misdaad zoude rekenen, iets gedaan, of verzuimd te hebben, wat dit hooggeschatte meisje zoude kunnen krenken."

Onmogelijk is het te beschrijven, welk een aangename indruk deze milde loftuiting, betreffende het voorwerp harer belangstelling, op Alice's hart maakte. Zij was eene dier edele karakters, welke het goed doet, iemand den welverdienden lof te hooren toezwaaijen, wanneer zij zelve daarbij ook ver op den achtergrond werd geplaatst. Deze lof moest haar te meer regtmatig verdiend voorkomen daar zij, welke dien zoo kwistig mededeelde, anders gemeenlijk, uit een beginsel van nijd, zeer spaarzaam met loftuitingen was. Het bleek Alice dus duidelijk, dat dit haar buurmeisje, even als zij zelve reeds dien onwederstaanbaren, geheimen invloed ondervond, waarvan zij gesproken had ten opzigte van allen die haar dagelijks omringden. Het kwam haar voor, als was eene enkele ontmoeting reeds voldoende om die toovermagt van aantrekking te gevoelen. Verrukt antwoordde zij:

»O, dan moet dat lieve meisje wel een engel zijn; ja men ziet het haar aan, uit welk een Paradijs van hemelsche liefde haar fiere geest ontsprongen is. Maar gelooft gij wel juffer, dat schoone, goede meisje is niet gelukkig; welk eene floers van melancholie, overschaduwt dat bekoorlijk, maar bleeke gelaat."

»Dat is men algemeen van meening, doch niemand heeft den moed, bij haar naar de oorzaak haars kommers te visschen."

Welhaast was de thee afgeloopen en Alice, door het toeval ondersteund, vond ras gelegenheid, met de gouvernante in gesprek te kunnen treden. Gelijk twee liefelijke toonen, vloeiden hare edele zielen weldra te zamen in het Eden der sympatetische vriendschap. Elk woord, dat de gouvernante tot Alice sprak, deed hare achting en vriendschap, tot bewondering, ja zelfs tot eene soort van eerbied stijgen.

»Zoo bevalt u dan het schoone Gelderland," dus vervolgde Alice met klimmende belangstelling, »niet boven elk andere gedeelte des vaderlands?"

»Het geluk en het ongeluk, lieve juffer, is allerwege; waar men het eerste mag smaken, al ware het in eene wildernis, daar bevalt het ons, daar is ons Paradijs, en, geloof mij" vervolgde zij met nadruk, »het ongeluk, de smart wordt niet gelenigd door de schoonheid der natuur."

Alice gevoelde de waarheid dezer eenvoudige en toch zoo roerend uitgesprokene woorden, diep in haar hart. Wanneer zij bedacht, dat met haren Hendrik de meest woeste streken aan gene zijde des aardbols, haar nog een hof van Eden zouden zijn, en zonder hem het prachtigste kasteel met de bekoorlijkste dreven, de rijkste en uitgezochtste weelde, hare namelooze smart geene minuut zoude kunnen lenigen, dan was zij diep getroffen en kwamen haar de weinige woorden der gouvernante voor als eene verhevene en veel beteekenende waarheid, als eene opmerking, waarover zij nog nimmer met ernst had nagedacht.

Op treurigen toon antwoordde zij dus: »Ik gevoel mejuffer, dat gij volkomen gelijk hebt en ach! ik vrees helaas, dat deze onverschilligheid voor de schoonheid der lente, het bekoorlijke van dezen omtrek, eene smartelijke oorzaak heeft."

De gouvernante vertrok het schoone gelaat, als of haar een dolk werd in den boezem gestooten, zij zuchtte en zweeg.

Alice bemerkte geheel den onaangenamen indruk, die hare woorden, ondanks hare bedoeling, op de gouvernante maakten; het berouw over hare onvoorzigtigheid was zigtbaar op haar gelaat te lezen. De gouvernante zag haar met de teederste goedheid aan en zeide.

»Mijn toestand lief meisje is zoo goed, dat die door niets ter wereld kan verbeterd worden; ik heb mij over niemand te beklagen, allen die ik ken meenen, geloof ik, het wel met mij; niemand geeft mij eenige aanleiding, hoe gering ook tot misnoegen; velen zullen mij zelfs benijden."

Alice merkte op, dat bij deze laatste woorden een trek van bittere spot, om haren mond speelde; zij wenschte het gesprek eene andere wending te geven. Edzard Duinzand kwam haar toevallig hierin te hulp, daar hij om de bogt, van een slingerpad, met eene beleefde buiging voor haar bleef staan, en Alice een schoonen geurigen ruiker aanbood.

Edzard zag op het gelaat der beide meisjes eene treurige stemming, en van nature vrolijk en geestig, begon hij ras door wel aangebragte kwinkslagen de sombere wolk van haar gelaat te verdrijven. Zijn gesprek was dien avond zeer onderhoudend; hij werd van alle zijden toegejuicht.

De beide meisjes, namelijk Alice en de gouvernante hadden gedurig gelegenheid hare denkbeelden met elkander te wisselen; er scheen eene overeenstemming van gewaarwordingen en gedachten, eene zielen-harmonie tusschen die beiden te bestaan, welke zich steeds meer en meer ontwikkelde. Toen met de invallende duisternis het gezelschap begon te verminderen, dachten ook Alice en de gouvernante aan het afscheid; beide woonden een eind wegs buiten de kom van het dorp. Met den opregt geuiten wensch, elkander spoedig weder te mogen zien, scheidden eindelijk de meisjes met de ontluikende bloem der vriendschap in hare harten.

Gewis zou Alice met de aangenaamste overdendenkingen zich op den terugweg naar huis hebben

bezig gehouden, ware het niet dat Edzard, welke zich had opgedrongen, om haar te geleiden, haar had onderhouden over het dwaze, het hoogst onvoorzigtige van zich met een vreemden jongen man tot eene ernstige verkeering in te laten, van wien men zoo weinig wist; terwijl hij het arme meisje het hart brak door krenkende zinspelingen op Hendriks zuivere bedoelingen en vermeende brave inborst te maken. Hij bezwoer haar op nieuw zijne ongeveinsde liefde, bood haar eene aanlokkelijke toekomst aan en smeekte haar, zijne welgemeende woorden ernstig in overweging te willen nemen.

IV.

Toen Hendrik kort daarna weder bij het voorwerp zijner liefde kwam, verhaalde zij hem niets van de dringende en haar zoo lastige aanzoeken van Edzard, noch van zijne gesprekken over hem. Dat had zij nog nimmer gedaan, en deed het ook thans niet, zij wilde den geliefden hartevriend in het minst niet krenken, door hem deelgenoot te maken van de gesprekken van Edzard, zoowel als van vele harer familieleden over hem. Deze waren er sterk voor, dat zij den rijken Edzard Duinzand, welker familie daar sinds tallooze jaren gevestigd was, hare hand zou reiken. Ook wilde het goede meisje geene vijandschap verwekken, noch volstrekt niet den schijn op zich laden, of zij door hare liefde en trouw jegens Hendrik dezen min of meer een offer bragt. Immers moest het hem krenken, dat hij haar die fortuin niet kon aanbieden, die een ander begaafd jongeling haar met zijne liefde als met geweld opdrong. Zij repte dus met geen enkel woord van Edzard, maar zoo veel te meer vloeide haar mond over van de beminnelijke en voortreffelijke hoedanigheden van een meisje, hetwelk zij daar voor het eerst had ontmoet. Alice was onuitputtelijk in den lof dier melancholische schoone. Zij verhaalde haren beminden vriend alles wat zij van haar wist, en wat men haar van die edelaardige dame gezegd had, tot in de kleinste bijzonderheid, met eene opgetogenheid, alsof zij tegen eene hartvriendin over Hendrik sprak. Deze kon zijne verwondering niet verbergen, dat eene eerste ontmoeting met eene geheel onbekende jonge dame zulk eenen diepen hartstreelenden indruk op Alices gemoed gemaakt kon hebben, en glimlachte over de verrukking van het jonge meisje.

»Vermeerder de kennismaking met dien zoo hoog geprezen engel," zeide hij, »de veelvuldige omgang met deze mild overvloeijende bron van bijna hemelsche goedheid, uitgerust met vele talenten, kan voor u niet anders dan aangenaam en weldadig zijn. Mogt het u, mijne lieve Alice, gelukken, balsem in dat edel, doch gewond gemoed te gieten, de zwarte wolk der naargeestigheid, waarin haar geest gehuld is, door te breken, opdat de liefelijke stralen van de vreugdezon des levens, weder gloed, enthusiasme en vatbaarheid voor heil in haar hart opwekken, dan hebt gij veel goeds tot stand gebragt en eene schitterende genoegdoening. Stel u dat ten taak, beproef dat doel te bereiken."

»Niets zal mij, naast mijne liefde voor u, zoo zeer ter harte gaan. Zij is zoo goed; ik heb haar reeds lief als eene zuster, en heb wel kunnen bespeuren, dat zij ook wederkeerig eenige toegenegenheid voor mij gevoelt."

»Ik begin bijna bevreesd te worden, dat gij aan de liefde de uren zult ontwoekeren, om ze aan de vriendschap ten offer te brengen, terwijl ik bijna mijne nieuwsgierigheid niet kan bedwingen, om uwe nieuwe vriendin, welke u en zoo vele anderen in verrukking gebragt heeft, ook te leeren kennen."

»In dat geval," hernam Alice glimlagchende, »zoudt gij u wel mogen wapenen met al de standvastigheid, met den ganschen voorraad liefde en trouw jegens de zoo ver bij haar ten achteren zijnde arme Alice, waarmede men bij zware verzoekingen moet voorzien zijn, anders zou het u wel eens kunnen berouwen, de eenvoudige molenaarsdochter uw woord te hebben gegeven."

»O wat dat betreft," antwoordde Hendrik, luid lagchende, »wees te dien opzigte gerust."

Neen, nooit zal me eene andere schoonheid verblinden,
Bij u kan 'k alleen mijn behagen slechts vinden.

Zoo vervolgde hij nu zingende, deze twee regels uit eene bekende aria aanhalende.

»Gij weet het, Alice, sinds gij mijn hart met liefde vervuld hebt, zie ik de schoonste en bekoorlijkste meisjes en vrouwen onverschillig aan, zonder dat zij het minste gevoel van behagen bij mij opwekken. Hare gesprekken komen mij onbeduidend, en hare kleeding niet zoo bevallig als de uwe voor. Wees verzekerd, liefste Alice, dat uwe aanlokkelijke, melancholische vriendin nimmer eenigen indruk van liefde op mijn hart zal maken. Wanneer ik niet het geluk had gehad u te leeren kennen, en ik had haar dan ontmoet, dan zou ik gewis, althans volgens uwe beschrijving van haar, dien engel hebben bemind; maar thans bemin ik en kan ik alleen beminnen: mijne goede Alice."

»Ja, indien gij haar voor mij hadt leeren kennen, gij zoudt haar gloeijend bemind, vereerd en aangebeden hebben, daarvan ben ik zeker overtuigd."

Zoo was beider meening over de gouvernante, welke intusschen in de eenzaamheid over het opregt, welmeenend meisje, Alice de wees, nadacht, welke haar toescheen eene edele ziel en een trouw hart te bezitten.

Twee dagen na dit gesprek ontving Alice een briefje van de gouvernante.

»Daar ik onlangs veel genoegen in uw gezelschap gevonden heb, zoo wenschte ik gaarne het geluk te genieten, om eene nadere vriend-

schappelijke verkeering met u aan te knoopen. Niets zou mij zoo aangenaam zijn, dan dat gij wederkeerig dezelfde geneigdheid mogt gevoelen, in welk geval het mij bijzonder zou verblijden, zoo gij mij de eer mogt willen geven, om mij morgen op den theetijd te bezoeken.

» Ontvang, mejuffer, de verzekering van mijne innigste hoogachting en genegenheid,

» Constance Veldhorst."

Het behoeft wel niet gezegd te worden, hoe bijzonder welkom deze uitnoodiging, deze vereerende onderscheiding boven zoo vele geestrijke, beminnelijke meisjes, zelfs van gegoede en deftige familie, welke de gouvernante had leeren kennen, aan Alice was. Zij haastte zich, om eenige regels tot antwoord, waarin haar gevoel van vriendschap en erkentelijkheid op het levendigste doorstraalde, op het papier te brengen, en eindigde met de warmste verzekering, dat ook deze wensch haar sedert de eerste kennismaking onophoudelijk bezield had, en zij zich hoogst gelukkig achtte, dat deze haar vurige wensch zoo onverwacht vervuld, en daardoor een zoet en teeder verlangen van haar hart bevredigd werd.

Den volgenden dag, reeds lang voor het uur van bezoek, was Alice ijverig in de weer, om haren opschik regt bevallig, schoon en deftig te doen schijnen. Het effen groen mousselinen kleed, met eigene handen vervaardigd, stond haar bijzonder goed. Haar blanke hals was versierd met een collier van schoone granaten, terwijl de zeer smaakvol bewerkte oorbellen, opgeluisterd met denzelfden steen, daarmede aangenaam overeenstemden.

In de kamer, waar de gouvernante hare gast opwachtte, was alles, als naar gewoonte, ordelijk en zindelijk. De vrij luchtige kamer had het uitzigt op een bloementuin en werd door kastanjeboomen mild beschaduwd. De vloer was bedekt met een tapijt, dat, ofschoon wel niet van den laatsten smaak getuigende, evenwel prachtig bewerkt was. Ook de meubelstukken kenteekenden denzelfden tijd van vervlogene mode. Een albasten pendule stond tusschen twee sierlijke bloemvazen op den breeden marmeren schoorsteenmantel. Nabij een der vensterramen stond eene heerlijke piano, waarop eenige muzijkboeken lagen. Aan eene andere zijde der kamer bemerkte men eene boekenkast, gevuld met werken in onderscheidene talen, zoowel tot oefening dienende, als van smaak.

Zij, die deze kamer bewoonde, was heden eenvoudig in fijn zwart lustre gekleed. Eene enkele smaakvolle gouden ketting versierde den fieren, zwanenblanken hals, en een klein net bewerkt medaillon hing beneden het hart. Het glanzend donker bruin haar was langs de wangen glad gestreken, en uitloopende in eene dunne vlecht, die langs de ooren met de hoofdvlecht vereenigd was.

Weldra werd hare gast aangediend, en Alice, bloeijende als eene roos, trad het vertrek binnen. Zij omhelsden elkander hartelijk en namen daarna plaats.

Toen nu de geur der Java-thee zich begon te vermengen met den liefelijken reuk, die uit eene menigte frissche bloemen, welke in eene porceleinen vaas op eene bloemtafel geplaatst waren, opstegen en de geheele kamer bewierookten, werd het gesprek eerst regt aangevangen.

» Het was mij bijzonder aangenaam, mejuffer," dus zette de gouvernante het pas begonnen gesprek voort, » te vernemen, dat gij ook verlangen gevoelt met mij nader in kennis te geraken. Sedert ik u gepasseerden zondag heb leeren kennen, het genoegen had mij met u te onderhouden, heb ik eene sympathie voor u gevoeld, zoo als ik nog nimmer voordezen ondervond. Het streelde mij daarom dan ook, ieder met den meesten lof van u te hooren spreken. Ik kon de begeerte om u weder te zien geen tegenstand meer bieden, en ben zeer gevoelig voor het genoegen, dat gij mij wel hebt willen verschaffen, dit mijn verlangen door uwe aangename tegenwoordigheid te bevredigen."

» De vereerende sympathie, mejuffer, die gij voor mij gevoeldet, verheugt en streelt mij uitermate, dewijl ik daaraan het geluk te danken heb, niet alleen met eene der voortreffelijkste en rijkbegaafde jonge dame nader in kennis te geraken, maar ook dat ik zoo gelukkig ben, aan de zoete stem eener ontluikende vriendschap op zulk eene waardige wijze gehoor te mogen verleenen. Daarom was de eer der uitnoodiging, die gij mij ten deel hebt doen worden, voor mij reeds vooruit een genot op zichzelf, als ware het eene geurige rozenlaan, die tot den schoonsten tuin geleidt."

» Gij zijt eene stoute vleister, lieve Alice, en zoo lang wij elkander verpligtende complimenten toevoegen, zullen wij den hemelschen toon van opregte vriendschap nimmer aanslaan."

» Dat is waar mejuffer; maar het was volstrekt mijn oogmerk niet, u te vleijen; ik heb in de daad ter goeder trouw mijne meening en gevoelens gezegd, en heb ik onwillens u mishaagd, ach wees zoo goed mij het te vergeven; bedenk, dat ik slechts een eenvoudig, landmeisje ben."

» Een goed, een edel meisje," viel de gouvernante haar in, wie ik lief heb en welker vriendschap te verwerven mijn ijverigst pogen voortaan zal zijn."

» O hoe zoet moet het wezen, uwe vriendin te zijn; uwe smart, uwe vreugde gemoedelijk met u te deelen," zeide Alice op een toon van geestverrukking.

De gouvernante vestigde bij deze woorden een somberen blik op hare gast, onderdrukte eene zucht en zeide:

» Gewis is het zoet de vriendin te zijn van eene gelukkige; maar kan het ook zoet zijn, vriendin te wezen eener ongelukkige; zoudt gij even gaarne kunnen luisteren, en even hartelijk deel nemen naar haar weeklagten, en in hare tranen? Zoudt gij niet wenschen liever niet bij haar te zijn, wanneer gij bij de roerende, smeltende zangtoonen van eene ongelukkige vriendin te moede werd als

of gij in een nachtelijk dal van rouw eene zamenkomst met eene schim hadt? Hoe, gij wordt bleek, gij ontroert reeds op de enkele voorstelling? Weet gij wat het beteekent van iemand vriend, of vriendin te zijn, die in de vreugde en smart des anderen gemoedelijk deelt? Wie is toch wel hij, of zij, welke zich kan beroemen een waren vriend, of eene ware vriendin te bezitten. Geloof mij Alice! die gewaarwordingen, welke gij voor uzelve houdt, geven geene andere aanleiding tot afkeuring, tot schimp, of spot. Wanneer die gewaarwording op zich zelve ook geheiligd is, draag haar alleen, tenzij gij de zeldzaamste schat, een waar vriendenhart voor u gevonden mogt hebben. Bedenk dat wie klaagt, verveelt en wie juicht, wekt nijd op. Valt u een geluk ten deel, men spreekt van lakenswaardige middelen, gevaarlijke kansen, of ligtzinnige wegen, waardoor gij het verkregen hebt. Treft u een ongeluk, men zegt: zij hadt dat kunnen voorkomen, het is uwe onvoorzigtigheid, lompheid, of onwetendheid schuld; is er geene oorzaak te vinden, die eenigermate regt geeft tot zulk een beschuldiging, welnu, men heeft altijd iets bij de hand, de boosheid des harten toch is vindingrijk, het is dan eene tuchtiging des hemels voor uwen hoogmoed, uwe eerzucht, uwe valschheid, uwe kwaadsprekendheid enz. En ziet, die zelfde menschen komen u hunne belangstelling, hunne hartgrondige deelneming betuigen; juichen of klagen luide met u, naarmate de toestand zulks vordert.

Geloof mij lieve Alice, het is moeijelijk, vriend te schijnen, maar ligt vriend te zijn. De eerste dwingt zich tot het voorkomen van gevoelen, die hij geenszins bezit; voor hem, of haar is elke kleine vriendschapsdienst zelf, een last. De andere vertoont de natuurlijke de wezenlijke gewaarwordingen zijns harten; voor hem is elke dienst die hij den vriend bewijzen kan, elk offer, dat hij hem kan brengen een waar genot. Alleen, dan, wanneer men onwraakbaar overtuigd is, zulk een vriendenhart aan zich verbonden te hebben, dan mogen wij veilig ons hart gelijk een boek voor den vriend open leggen; maar anders is het veel wijzer, zijne vreugde, of smart alleen te dragen."

Alice was met diepe aandacht het gesprek der gouvernante en de ontwikkeling harer denkbeelden over de vriendschap en de gewone wijze van handelen der menschen, gevolgd. Ofschoon het haar voorkwam, dat dit alles wel waarheid moest zijn, zoo scheen het haar toch toe, of onder die gevoelens doornen van bitteren wrok, van menschenhaat, als de wrange vruchten van grievende levenservaringen verscholen lagen. Zij begon nu met ernst te wanhopen. of het haar ooit gelukken zou, dat ergdenkend, achterhoudend, maar toch ongeveinsd, smartelijk gewond gemoed, ooit tot mildere, tot ware levensvreugde gevende aandoeningen, te stemmen.

»Het is gewis zeer waar lieve, Constance," antwoordde zij, »wat gij van de vriendschap gezegd hebt; het komt mij echter voor, dat gij de menschen over het algemeen van eene te ongunstige zijde beschouwt; ik geloof, dat schoon ook vele zoo zijn, er toch ook voorzeker eene menigte andersdenkenden zijn. Wij kunnen ook geenszins vorderen, dat personen, welke geene bijzondere, intime verkeering met ons hebben, onze lotsverwisselingen zich als hunne eigene zullen aantrekken; maar daarom kan hunne belangstelling even wel hartgrondig gemeend zijn. Zie toch eens hoe vele menschen er bestaan, die zonder het minste belang er bij te hebben, liefdevol handelen. Een drenkeling wordt gered door een vreemdeling, welke, schoon hij de éénige verzorger is van een talrijk, hem dierbaar gezin, zijn eigen leven grootelijks in de waagschaal stelt; beide zagen elkander nooit voor dezen, en zien elkander ook veelligt nimmer weder. Hoe menig onbekende brengt geene offers op het altaar der weldadigheid, ten behoeve van onbekenden. Hoe menigeen stort geene tranen, omdat hij den lijdenden broeder niet helpen kan. Ja velen redden alleen slechts om anderen gered tezien! Edele menschen voorwaar! Hunne borst gloeit van hemelsche liefde. »Bemint elkander," deze twee goddelijke woorden staan hen diep in het hart gegrift, en dezulken, lieve Constance zijn er ook velen; zij zijn juist niet de bloemen onder de distelen; maar ik geloof dat de anderen de distelen onder de bloemen zijn."

»Moge ik al wat scherp geoordeeld hebben over de menschen in het algemeen, mogen er misschien ook al meer uitzonderingen bestaan dan ik vooronderstel, gij echter, Alice, oordeelt toch in elk geval veel te gunstig over de wereld; ach zoo veel goeden zijn er helaas niet!"

»Het zal in dezen gelegen zijn als in vele andere zaken, de waarheid zal dan wel in het midden liggen; de wereld zal dan noch zoo egoïstisch zijn als ik denk, noch zoo onbaatzuchtig als gij u dien voorstelt."

»De hemel geve, waardste vriendin dat gij nimmer terug moogt komen van deze uwe gunstige meening, uwe hooge ideeën der algemeenheid van den zielenadel onder de menschen, nimmer mogen verflaauwen en al uwe levensondervindingen, mogen bijdragen, u daarin te versterken."

»Ik dank u, lieve Constance, gij wenscht mij een hemel op aarde, die echter niemand zoo zeer verdient dan gij zelve."

De thee was bereids afgeloopen, het gesprek reeds zoo lang over hetzelfde onderwerp voortgezet, verflaauwde en daar de hitte van den dag aanmerkelijk bekoeld was, deden nu de beide vriendinnen eene wandeling in de schoone aanlagen des prachtigen, hier en daar rijk beschaduw den tuins.

De hemellichttoorts daalde in den gloeijenden purperschoot des Westelijken gezigteinders neder, terwijl aan gene zijde des onbewolkten azuurkoepels de maan haar zilverglanzig licht door de zacht wiegende kruinen der acacia's wierp en zich ginds in den kalm vlietenden stroom spiegelde.

In de kamer terug gekeerd hadden nieuwe keurige ververschingen, de vroegere vervangen. Na zich aan den voortreffelijken wijn en het smakelijkst confituurwerk vergast te hebben, verzocht Alice hare nieuwe vriendin, de goedheid te willen hebben, zich aan de piano te zetten en een lied te zingen.

Ach het verzoek, dat Alice zoo natuurlijk als eenvoudig aan hare vriendin, welke in het zingen en het spelen der piano zeer uitmuntte deed, had even zonderlinge als treurige gevolgen; maar niemand konde dat voorzien.

Daar de gouvernante wist, dat zij zich gerust, zonder eenigen schroom, overal kon doen hooren, en dat zij hare vriendin een genoegen deed, door aan haar verzoek toe te geven, zoo liet zij zich dan ook niet lang nooden, maar sloeg nu de piano op, liet hare sneeuwblanke handen over het elpenbeen dartelen, en zong met eene verrukkelijke, onnavolgbare stem eenige coupletten.

Zie, verrukkend waren voorzeker de zacht smeltende toonen, die de gouvernante ten gevalle harer vriendin had doen hooren en de woorden zoowel als de muzijk, hadden Alice's hart getroffen; zij waren gevoelvol gezongen, en schenen zoo geheel de gewaarwordingen van het hart der schoone zangster uit te drukken. Maar schoon ook de toovermagt dezer wegsleepende muzijk, haar voor eenige oogenblikken, in eene zoete bedwelming verplaatst had, zoo had zij echter nog eene andere oorzaak die hare aandacht geheel bezig hield. Alice had namelijk meermalen dezelfde verzen en dezelfde muzijk door Hendrik hooren zingen, terwijl hij haar gezegd had, die verzen zelf vervaardigd te hebben, en dat de muzijk door eenen vriend van hem gecomponeerd was, en dat die verzen zoo min als de muzijk in druk bestonden.' Hoe konde de gouvernante dus daarmede bekend zijn? Dat was de vraag die zij zich reeds bij den aanvang des lieds deed. Zij zocht dat raadsel echter op te lossen door zich te herinneren, dat Hendrik in Holland gewoond had en ook Constance van daar gekomem was, Hendrik en misschien ook zijn vriend de componist, hadden gewis aan deze en gene een afschrift daarvan gegeven, en zoo kon er wel een van in hare handen gekomen zijn.

Daar Constance hare vriendin in gepeins verzonken zag, begon zij de stilte te verbreken, door te zeggen:

»Vindt gij de woorden niet treffend Alice?"

»Voorzeker, maar wat zouden deze gevoelvolle verzen zijn, zonder uw roerend gezang, zonder die betooverende toonen, waardoor gij een verhevenen, een hartsmeltenden invloed daaraan weet te geven."

De gouvernante zou gewis deze, ofschoon wel verdiende lofstuiting, niet onbeantwoord gelaten hebben; doch het scheen of zij de woorden harer vriendin niet gehoord had; want zij staarde in diep nadenken verzonken, strak op de piano, terwijl een somber waas van droefgeestigheid zich meer en meer over haar gelaat uitspreidde. Plotseling scheen zij echter de voor haren geest zwevende nare beelden, met geweld van zich te stooten, keerde met hare gedachten, tot de haar omringende wezenlijkheid terug, wendde zich weder tot Alice en vroeg:

»Speelt gij ook piano? zing ook gij dan eens een lied."

Zij zeide dat blijkbaar, om daardoor hare gedachten te verstrooijen en Alice, welke dit bemerkte, was blijde in de gelegenheid te zijn, om daartoe iets te kunnen bijdragen, en antwoordde hare zwaarmoedige vriendin:

»Na u gehoord te hebben, moet ik bekennen, dat ik het niet kan, en zeer gaarne eenig onderrigt van u op de piano zou wenschen te ontvangen, indien gij daartoe de lust en gelegenheid mogt hebben; maar ik wil toch gaarne aan uw verzoek, om een lied te zingen voldoen, daarbij op uwe verschooning met mijn gering talent rekenende."

Zij nam de guitar van den wand, stemde de snaren, begon ze zachtkens te tokkelen, en zong toen met eene hoogst welluidende, doch niet zoo krachtvolle stem, als die der gouvernante, de volgende versen:

»Godes liefde is overal!
Zij doet hoog aan 's hemels zalen,
Zonnen rijzen, en weêr dalen,
En omvat het ganscb heelal,
Want Gods liefde is overal.

Ja Gods liefde is overal,
Blinkt in morgengloed en stralen,
Wekt het lied der nachtegalen,
Tooit de bloemen in het dal.
Want Gods liefde is overal.

Ja Gods liefde is overal.
Drijft de geuren die wij rieken,
Draagt den aad'laar op zijn wieken,
Hoedt het muschje bij den val,
Want Gods liefde is overal.

Ja Gods liefde is overal,
Langs de onmeet'bre hemelsferen,
Stroomen, aarde, lucht en meren,
't Hemelvuur, des donders knal,
Leeren: God is overal!"

Het lied was geeindigd en de zangster zweeg, schoon ze nog onwillekeurig door het snarengetokkel het refrain herhaalde. Zij zag de gouvernante aan, en bespeurde eene zonderlinge, gemengde uitdrukking op haar gelaat, die zij niet wist te verklaren. En in de daad wist men niet regt, wat dat schoone gelaat eigenlijk uitdrukte, of het bewondering, verbazing, of snel afwisselende gedachten en herrineringen waren, dan of het misschien wel dat alles te zamen bevatte.

Zonder, dat Alice echter eenigen tijd had, daarover na te denken," zeide Constance.

«Gij hebt dat lied voortreffelijk gezongen; ja, gij hebt evenzeer mijne bewondering opgewekt, als mijne dank verdient. Ik ken dat lied, het

is door een' Hollandsch heer vervaardigd, ook de muziek is door hem gecomponeerd en daar geen van beiden in druk bestaat, zoo wekt het mijne nieuwsgierigheid op, hoe gij in het bezit daarvan gekomen zijt. Is het geöorloofd, u te vragen, van wien gij het ontvangen hebt?"

Alice bloosde, en werd zigtbaar verlegen. »O, ik bemerk het reeds," vervolgde de gouvernante »van eenen minnaar hebt gij het ontvangen, is het niet zoo? Welnu, waarom tracht gij het te verbergen voor haar, welke zich gelukkig acht uwe trouwe vriendin te mogen worden? Ik ken u reeds genoeg, om mij overtuigd te houden, dat uwe keus uw voortreffelijk hart eer zal aandoen."

Aangemoedigd door deze welgemeende toespraak, antwoordde zij bedeesd: »Gij hebt het geraden, lieve Constance."

»En is die gelukkige een Hollandsch heer?"

»Zoo is het; hij is het vorige jaar met zijne moeder en zuster herwaarts gekomen en woont in de stad, waar hij geëmploijeerd is."

»En hoe is zijn naam?"

»Hij is de dichter der verzen, die wij beide gezongen hebben, en heet, Hendrik Bodurf."

»Onmogelijk," stotterde de gouvernante. »Maar groote hemel! wat deert u, liefste Constance," riep Alice uit en sprong ijlings op, om haar ter hulp te snellen en te ondersteunen. Constance was plotseling doodsbleek geworden. Haar geheel ligchaam beefde gelijk het jeugdig loof eens populiers, waarmede de avondkoelte speelt.

Hare purperkleurige lippen werden bleek en de oogen hadden zich gesloten. Zij zeeg in eene diepe onmagt neder.

De arme Alice, bedroefd over het ongeval, dat zij zoo onschuldig had veroorzaakt, beproefde te vergeefs om door welriekende, geestrijke vochten, de gouvernante, uit hare bezwijming te doen ontwaken; doch niets mogt haar baten.

Zij gevoelde zich eindelijk in de onaangename noodzakelijkheid, om den toestand der gouvernante aan eene der kameniers bekend te maken; maar wat zoude zij antwoorden, als men haar naar de oorzaak dier plotselinge ongesteldheid vroeg? Zij wist het zelve niet. Zou zij het voorafgegane, vertrouwelijk gesprek aan de kameniers, aan de freule en de Barones mededeelen? Neen, dat wilde zij niet, Zij achtte het onraadzaam, om aan vreemde lieden de aangelegenheden van haar hart bekend te maken. Ook bedacht zij, dat het Constance zou krenken, daar dat verhaal aanleiding tot vreemde vermoedens kon geven; en zij besloot te zeggen, dat zij volstrekt geene oorzaak kon gissen, die tot Constance's onpasselijkheid aanleiding gegeven had. Zij was er verre van af te vermoeden, dat de gevolgen van zulk een' ernstigen aard zouden worden.

Daar zij eindelijk overtuigd was, dat al hare pogingen, om de gouvernante uit hare onmagt te doen ontwaken, vruchteloos zouden blijven, trok zij aan de schelkoord. Spoedig trad eene vrouwelijke dienstbode binnen, aan welke Alice met schreiende oogen, den toestand der gouvernante te kennen gaf. Het meisje ontstelde zeer; ook haar blonken de tranen in de oogen, toen zij de algemeen beminde gouvernante, als een lijk op de sofa zag uitgestrekt; zij ijlde naar de freule en verhaalde hare jonge meesteres, wat zij zoo even ten aanzien der gouvernante gehoord en gezien had. Welhaast was het gansche kasteel in rep en roer. De barones en de freule verschenen haastig in de kamer der gouvernante en waren beide zeer bedroefd, toen zij het beminde meisje in dien staat aanschouwden. Oogenblikkelijk werd er een rijknecht naar de stad gezonden, om den geneesheer van het kasteel te halen. Inmiddels bestormde men Alice met vragen over de vermoedelijke oorzaak van het ongeval. Deze herhaalde steeds, dat het haar geheel onverwachts, midden onder het gesprek over de verzen en muzijk, die zij gezongen hadden, was overkomen en zij bij gevolg geene aanleiding wist.

Allen legden opregte belangstelling aan den dag met het ongelukkig toeval, dat de gouvernante getroffen had. De arts liet zich niet lang wachten. Men had Constance inmiddels ontkleed en op bed gelegd. Terwijl de doctor de patient onderzocht, trachtte de barones, de freule en Alice, welke daarbij tegenwoordig waren op zijn gelaat te lezen, wat hij er van oordeelde. De geneesheer zweeg aanhoudend. Of dat zwijgen of wel zijne ernstige blikken de barones bezorgd maakten, is niet te bepalen, maar dat zij dit was bleek duidelijk uit hare tot den doctor gerigte vraag:

»Vindt gij de patient gevaarlijk, doctor?" Zonder zich een oogenblik te bedenken, antwoordde de ervaren man: »Ja, mevrouw."

»Toch geene beroerte, hoop ik, waarde doctor?"

»In het minst niet, mevrouw! De geest der patient moet hevig geschokt zijn. Wie was bij het toeval tegenwoordig?"

»Deze juffer, eene vriendin der gouvernante," antwoordde de dame, op Alice wijzende. De doctor keerde zich om en bemerkte nu eerst het meisje, dat verlegen, achter de groep stond.

Nu moest zij de gestrenge onderzoekingen naar de vermoedelijke aanleiding, van den geneesheer ondergaan. Schoon Alice bij hetzelfde antwoord bleef volharden, dat zij ook anderen gegeven had, zoo bleef het echter voor den doordringenden, opmerkzamen blik des ondervragers niet verborgen, dat zij er meer van wist, dan zij besloten had te zeggen. Hij geloofde, dat de zaak van een' kieschen aard kon zijn, en zij die mogelijk in het diepste vertrouwen, alleen aan den arts zou willen mededeelen. Hij hield zich daarom, alsof hij haar geloofde. Toen hij weinige minuten daarna de stoel voor het ziekbed verliet, het recept had nedergelegd, vroeg hij op onverschilligen toon, als om op een ander onderwerp te komen, aan Alice: »Woont gij ook in onze nabijheid, mejuffer?"

»Ik ben de zuster van den molenaar te W., doctor."

»Zoo mejuffer; ik had niet het genoegen, u te kennen; ik moet W. passeren en als mijn gezel-

schap u niet onaangenaam is, dan zullen wij te zamen gaan; ik ben wel oud, maar ik hoop u daarom den tijd der kleine wandeling wel te kunnen verkorten, en daar ik elken dag de gelegenheid niet heb, om met een beminnelijk, achtenswaardig meisje te wandelen, zoo hoop ik, dat gij mij dit geluk wel zult willen vergunnen."

Het zij, dat de barones des doctors bedoeling, om het jonge meisje onderweg, wanneer zij onder vier oogen waren, nog eens ernstig te ondervragen, begreep, het zij de tegenwoordigheid van het vreemde meisje lastig was, althans zij gaf door een goedkeurenden glimlach op des doctors woorden genoegzaam te verstaan, dat het haar aangenaam zijn zou, als Alice met den arts vertrok. Alice begreep dien glimlach zeer goed, en ofschoon zij gaarne den nacht bij hare vriendin gewaakt zou hebben, zoo vond zij zich evenwel gedwongen, het aanbod des doctors, om haar te vergezellen, aan te nemen. Zij vreesde, dat hij haar op nieuw mogt ondervragen, want het kwam haar vreemd voor, dat de arts welke in een rijtuig gekomen was, met haar verkoos terug te wandelen. De barones, alsook de freule vergunden haar, elken dag naar de patient te mogen vernemen en zoo de doctor het veroorloofde, haar zelve ook te spreken."

Onder dankbetuiging nam zij afscheid en vertrok met haren grijzen geleider. Buiten gekomen, gaf de doctor zijnen koetsier last, om tot aan het molenpad te W. te rijden en hem daar te wachten, bood zijne jonge dame den arm en sloeg het voetpad, tusschen korenakkers gelegen, in.

»De toestand der patient, welke wij zoo even verlaten hebben, is — schoon wel niet hopeloos — echter toch in het geheel niet gunstig;" dus begon de doctor nu het gesprek.

Alice kon niet antwoorden, maar begon op nieuw te weenen.

»Het spreekt van zelf," dus vervolgde hij, »dat gij, mejuffer, als vriendin der gouvernante, van harte hare spoedige en volledige herstelling wenscht, en ik stel het boven allen twijfel, dat gij wel alles wat in uw vermogen is, zult willen bijdragen, om mijne pogingen daartoe te ondersteunen."

»Wanneer ik daartoe in staat mogt zijn, natuurlijk van harte gaarne, doctor; want ik heb haar zeer lief."

»Gij zijt daartoe in staat; deel mij onbewimpeld mede, wat er vóór dat toeval, tusschen u en de gouvernante is voorgevallen, of wat gij anders gehoord of gezien mogt hebben, hetwelk u aanleiding kan geven, te vermoeden, dat zij daardoor geschokt is geworden; maar verberg mij niets, spreek met de hand op het hart naar uw geweten af. Het zal voor mij de leiddraad ter genezing kunnen zijn."

Daar de geneesheer nog eenige aarzeling bij Alice bespeurde, vervolgde hij met nadruk: »Doe dat gerust, lief kind; een arts toch is voor het ligchaam hetzelfde wat de biechtvader voor de ziel is, namelijk, hij zwijgt als het graf, en brengt genezing aan, waar hem die mogelijk is."

Deze woorden hadden de gewenschte uitwerking; zij overwonnen elke verdere aarzeling en vertrouwelijk op zijnen arm leunende, verhaalde zij nu den doctor geheel openhartig het gesprek, den lezer reeds bekend.

De arts dankte haar voor de vertrouwelijke mededeeling, gaf haar eenigen raad, hoe zij zich in het vervolg jegens de patient te gedragen had en betuigde, dat — schoon hij het geheim niet kende, noch doorgrondde, — hij zich evenwel verzekerd hield, dat de naam van Hendrik Bodurf, zoo als die in den loop van haar gesprek was voorgekomen, de oorzaak van haar lijden was.

»Het is thans uwe zaak, juffer" — zoo besloot de arts zijne redenering — om ten aanzien van dien mijnheer Bodurf, voorzigtig te zijn!"

Zij waren nu voor de woning des molenaars genaderd; hier nam de geneesheer van zijne dame afscheid en spoedde zich naar het hem op eenige schreden wachtende rijtuig, en liet Alice aan de zonderlingste en smartelijkste overdenkingen achter.

V.

De slaap, deze weldadige broeder des doods, die althans voor eene poos door zijne zoete vaderlijke omhelzing, het lijden van ligchaam en geest stilt, onttrok Alice thans niet aan de kwellingen, die zij ondervond. Zij kon de beschuldiging niet van zich afwerpen, de oorzaak te zijn van den lijdenden toestand harer geliefde vriendin; zij trachtte zich echter te troosten met het denkbeeld, dat zij — geheel onbekend met het verband, dat er bestond tusschen het gesprek over haren minnaar, Hendrik Bodurf en de persoon van Constance Veldhorst of van zekere gebeurtenissen, die haar van nabij schenen te betreffen, de treurige gevolgen van dat gesprek ook geenszins had kunnen voorzien, zelfs niet van verre vermoeden. De verklaring des kundigen geneesheers, dat zij in gevaar zweefde, stemde haar mede tot bezorgdheid en droefenis.

Vruchteloos herdacht en bepeinsde Alice het gebeurde, om eenig licht in die zonderlinge gebeurtenis te ontdekken. Constance toch kende Hendrik, dat was ontwijfelbaar gebleken; maar waarom ontstelde zij zoo hevig en viel zij in eene gevaarlijke onmagt, op het hooren noemen van zijnen naam? Op welke wijze moest zij Hendrik kennen, dat het hooren noemen van dien naam reeds voldoende was, om haar eene doodelijke ziekte te berokkenen? Waarom eindelijk had zij nooit den naam van Constance Veldhorst uit Hendriks mond gehoord? Hij toch moest haar dan evenzeer kennen. Toen Alice hem noemde van wien zij dat lied geleerd had, zeide de gouvernante in de hevigste aandoening: »Onmogelijk!"

»Onmogelijk? konde zij dat niet even goed van Hendrik zelven, als van zijne zuster, of van eene

andere geleerd hebben? Neen, daarin toch kon de onmogelijkheid niet gelegen zijn. Maar wat was het dan? Een ondoordringbaar geheim lag voor haar over dat alles verspreid. Thans herinnerde zij zich weder de woorden des doctors: »Het is thans uwe zaak, om ten aanzien van dien mijnheer Hendrik Bodurf, voorzigtig te zijn." Aanvankelijk had zij gemeend, dat de doctor daarmede bedoelde, dat zij hem den naam Constance Veldhorst en hare betrekking als gouvernante op Lodenburg, met de uiterste omzigtigheid moest mededeelen, om geen tweede soortgelijk onheil te stichten, daar men niet kon weten, hoe groot de werking dier mededeeling ook bij hem kon zijn. Maar na lang en rijp over alles gedacht te hebben, geloofde zij, dat de waardige grijsaard, haar voor den omgang met Hendrik had willen waarschuwen, dat hij dien jongen man nu wantrouwde. Hoe meer zij hier over nadacht, hee meer zij zich begon te beschuldigen, aan de liefde jegens hem, te ligt toegegeven te hebben. En toch, waarvan kon zij den beminden jongeling eigenlijk beschuldigen, van welke berispelijke daad met grond verdenken? Steeds in al zijne gesprekken, ook in de meest vertrouwelijke, in al zijne gedragingen, had hij getoond naar vaste, prijzenswaardige beginselen te handelen. Hij had nimmer bij haar aan het gebouw der deugd eene zuil pogen te onttrekken; maar integendeel steeds nieuwe steunsels bijgezet, haar hart wekte hij bestendig op voor al wat schoon en edel was, wees haar liefderijk teregt, waar zij dwaalde en verkeerde inzigten had, terwijl alles wat hij haar zeide, de overtuigende kracht der waarheid bezat. Zijne moeder en zijne ongelukkige zuster, schenen allezins brave menschen te zijn; hij was, de teeder beminde zoon en broeder. Zij waren toch met zijne denkwijze, met zijne handelingen van nabij bekend; hij moest het dus wel verdienen, zoo bemind te worden. Ook Serafine en Angelica, welke dagelijks in zijn huis kwamen, en dus veel met hem omgingen, hem konden gadeslaan in het huisselijk verkeer, ook zij prezen hem zeer.

Neen, zij kon Hendrik van niets ten zijnen nadeele verdacht houden en toch hoe verlangde zij, dat raadsel te kunnen ontcijferen — en evenwel huiverde zij bij het denkbeeld, dat wanneer zich dat geheim ontwikkelde, het haar hart wel een' dolksteek zou kunnen geven.

Zoo bragt het arme meisje den ganschen nacht slapeloos in overpeinzingen door.

Bleek en mat stond Alice van hare legerstede op en opende het venster. Het schitterend morgenrood verspreidde een' rooskleurigen gloed op hare wangen. De zuivere morgenlucht verkwikte haar en na zich geruimen tijd aan haren weldadigen invloed te hebben overgegeven, maakte zij haar toilet, begaf zich aan het ontbijt en spoedde zich nu naar het kasteel Lodenburg, om naar den toestand der gouvernante te vernemen. Men zeide haar, dat de patient den ganschen nacht niet geslapen had, en over het algemeen weinig sprak. Te acht ure verwachtte men den geneesheer, welke bevolen had, niemand dan de ziekenverzorgster bij haar toe te laten.

Treurig keerde zij terug, en was den geheelen dag in de droefgeestigste stemming. Tegen den avond, trad Hendrik Bodurf Alice's kamer binnen. Hoe ontstelde de niets kwaads vermoedende jonge man, toen hij zijne anders steeds levendige Alice, nu bleek en droefgeestig, met het hoofd in de hand en rood geweende oogen zag nederzitten. Hij vermoedde een ongeluk; met de teederste, ondubbelzinnigste deelnemende liefde, naderde hij haar, gaf haar een kus en vroeg:

»Alice! in 's hemels naam, dierbaar meisje, wat deert u, wat is er gebeurd? zeg het mij."

Alice zag hem met een' somberen blik aan, zuchtte en zweeg.

»Ha! ik bemerk het reeds," vervolgde hij »men heeft weder kwade vermoedens van den hier onbekenden jongeling, bij u trachten op te wekken, en ditmaal schijnen zij een gevoelig punt getroffen te hebben. Alice, stel vertrouwen in mij! Nimmer zult gij u in mij bedrogen vinden; ik heb u reeds meer dan eens gezegd en ernstig verzekerd, dat alle mijne handelingen den gestrengsten toets des onderzoeks tot in hare verborgenste drijfveren kunnen doorstaan; slechts opzettelijke boosheid, kan de onberispelijke beginselen van sommige mijner daden voorbij zien, ze aan andere oorzaken toeschrijven, of den valschen schijn, die somtijds zekere handelingen omhullen, voor wezenlijkheid uitbazuinen, in plaats dat men zich de moeite zou geven, den walm van het schilderij af te wisschen, om het daar achter bedekte helder tafereel, zonneklaar te aanschouwen. Buitendien gij kent immers het vers nog wel, dat begint met de regelen:

»Men weet van dooden geene fouten meer
Maar geeft die aan gelieven dubbel weêr."

»Neen, Hendrik! gij brengt uw bloed noodeloos aan het gisten; niemand heeft door een enkel kwaadwoord van u te zeggen — hetgeen ik trouwens ook wel op regte waarde zou weten te schatten — mij bedroefd gemaakt; wel is uw naam genoemd, wel zijt gij in de zaak betrokken; maar hoe, op welke wijze weet ik zelf niet; het is een geheim, dat gij voor mij verborgen hebt gehouden en zich nu smartelijk begint te ontwikkelen."

Hendrik zag haar met vragende blikken aan, trachtte vruchteloos den zin harer woorden te vatten, en antwoordde: »Ik ben mij niets kwaads bewust, lieve Alice; ik heb niets voor uw geheim gehouden, dat u nuttig was te vernemen; mogt ik iets voor u verzwegen hebben, de kennis daarvan zou voor u, of onverschillig, of misschien hinderlijk aan ons geluk kunnen wezen; anders kan ik nooit iets verborgen gehouden hebben, wees daarvan overtuigd; maar deel het mij onbewimpeld mede; ik zal de wezenlijkheid van den schijn ontdoen en u, wat het ook moge zijn, doen zien,

dat gij geene redenen hebt, mij regtvaardig te kunnen beschuldigen. Ik herhaal mijne woorden: ik ben mij niets kwaads bewust; daarom dierbare Alice, spreek vrij op, stort uw beklemd hart voor mij uit en uwe droefheid zal verdwijnen, om zich in onbezorgde vrolijkheid op te lossen."

»Wij zullen zien!" was het afgemeten antwoord. »Kent gij de gouvernante van de freule, van het kasteel Lodenburg, Constance Veldhorst? Zij viel op het hooren noemen van uwen naam in eene diepe onmagt, en is sinds zeer gevaarlijk ziek."

Was eene bliksemschicht uit een' onbewolkten hemel, vóor zijne voeten nedergeslagen, hij had zoo niet kunnen schrikken. Zijne oogen sperden zich wijd open en zijn anders bloeijend gelaat werd blaauwachtig wit; al het bloed, drong eensklaps in het hart terug. Zijne hevige ontroering willende bedwingen, zeide hij op een' bijna bevelenden toon, schoon de plotselinge aandoening, die hem beheerschte, zijne stem merkelijk had veranderd.

»Ik bezweer u Alice, spreekt gij de waarheid? Constance Veldhorst, is de gouvernante op Lodenburg? O, spreek, herhaal mij die verzekering, ik bid u.

Het meisje beefde voor zijne hevige ontroering en wilde gebaren; zij wist niet of zij goed deed, nog eens die verzekering te geven, dan of het beter ware te zwijgen. Zij vreesde ook voor zijne gezondheid.

Hij liet haar echter geen tijd van beraad; want hij naderde haar, vatte hare beide handen en zeide woest: »Ha! beken het maar, gij hebt een hazardspel met mij willen spelen; maar de kaart was valsch, niet waar?"

In klimmende angst antwoordde het bevende meisje: »Neen, Hendrik! ik sprak geheel de waarheid."

»Het is dan waar; zij is ziek zegt gij?"

»Gevaarlijk ziek, niemand wordt bij haar toegelaten."

»O, mijn God! hoe vreeselijk heeft men mij bedrogen! Mijn arm hoofd; mijn verstand dwaalt. Alice, ik bemin u innig en teeder en toch... maar ach, ik weet niet meer wat ik zeg; mijn hoofd, mijn hoofd!"

Bij deze woorden drukte hij met beide vlakke handen tegen de slapen des hoofds, alsof hij het hevig kloppen wilde keeren.

»Verschoon mij, Alice," hervatte hij, »ik moet aanstonds vertrekken, ik gevoel mij geheel niet wel."

Het was hem inderdaad zeer goed aan te zien, dat hij veel leed. Alice wist van dat alles niet wat zij moest denken. Was hij op de eene of andere wijze schuldig, verdiende hij nog hare achting, of was hij het beklagenswaardig offer van een vreeselijk bedrog en verdiende hij haar medelijden en teedere deelneming; wat was toch het geheim, dat beiden zoo zeer deed lijden? Intusschen hoe het ware, zij gevoelde zich toch smartelijk bewogen met den toestand des beminden jongelings; maar vóór zij hem een blijk harer teedere belangstelling en innigste deelneming kon geven, had hij bereids zijn hoed en zijne rotting gevat en ijlings het molenpad afrennende, snelde hij stadwaarts.

Alleen aan hare tranen en smart overgelaten, zat de troostelooze wees in hare kamer en kwelde haren geest met de meest verontrustende denkbeelden. Er werd aan hare kamerdeur geklopt en de geneesheer van het kasteel trad bij haar binnen.

»Wees welkom, waarde doctor!" riep zij hem toe, en verzocht hem, bij haar plaats te nemen, »gij komt zeker voor den tweeden keer van daag van Lodenburg? O, zeg mij, hoe hebt gij de gouvernante bevonden?"

»Zoo is het lief meisje; zij is steeds buiten kennis en ijlt slechts van u en van Hendrik, welke namen zij dikwijls noemt. Doch laat ons eens over u zelve spreken. De gebeurtenissen hebben u, naar ik zie ook zeer geschokt; laat uwen arts bij u verzoeken, liefkind, hij moet u iets voorschrijven, volg mijnen raad."

»Ik gevoel, dat ik geneeskundige hulp noodig heb, doctor, en ofschoon ik in het minst geene reden heb, om mij over mijnen arts te beklagen, zoo zou ik in dezen toch liever wenschen van uwe geneeskundige bekwaamheden nut te mogen hebben, daar ik niet wel aan iemand anders meer over het gebeurde kan spreken; wees gij dus zoo goed mij iets voor te schrijven; doch vooraf moet ik u nog eene ontmoeting mededeelen, die ik voor ongeveer een uur met Hendrik in deze kamer gehad heb."

Daarop verhaalde zij hem woordelijk het zoo even voorgevallene, zonder hem ook den uiterlijken indruk, die hare woorden op Hendrik, gemaakt hadden, te verbergen.

De doctor hoorde vreemd op, toen hij vernam, dat ook Hendrik op het hooren van den naam en de betrekking der gouvernante op Lodenburg, zoo hevig geschrikt was en even als de gouvernante, welke met den uitroep: »Onmogelijk!" in zwijm was gevallen, ook hij in den beginne sterk aan de waarheid van Alice's woorden had getwijfeld.

»De zaak is mij nog steeds duister, mejuffer," hervatte de doctor nadenkend, »zij zal ons later wel duidelijker worden; want beide personen zijn u oplossing schuldig; dus nog een weinig geduld; wij willen echter hopen, dat die oplossing niet tot schande of schade van de beide, of een der beide partijen zijn moge. De barones en de freule hebben mij de last opgedragen, om u te verzoeken, van gedurende de ziekte der gouvernante, op het kasteel uw intrek te willen nemen. Gij zult wel zoo goed zijn, dat verzoek in te willigen, niet waar? Alsdan zal ik u morgen ochtend te acht ure met mijn rijtuig komen afhalen, om gezamenlijk naar Lodenburg te gaan."

Dit verzoek Alice hoogst aangenaam zijnde, zoo nam zij die aanbieding gaarne aan, en beloofde op

den bepaalden tijd gereed te zullen zijn. De arts nam met blijken van ware deelneming afscheid en reed terug naar de stad. Bij zijne te huiskomst hoorde hij, reeds ontboden te zijn bij Hendrik Bodurf, welke in eene brandende koorts lag.

VI.

Welke moeite zich Alice ook gaf, om de zonderlinge zaak van Constance en Hendrik, waarin zij middellijk of onmiddellijk betrokken was, geheim te houden, althans te verhoeden, dat zulks geen algemeen nieuws van den dag zoude worden, zoo had zij dat evenwel toch niet kunnen beletten en weldra liep van mond tot mond het gerucht: »Hendrik Bodurf en de gouvernante van Lodenburg, zijn beide eensklaps zeer ziek geworden, ten gevolge van een gesprek met Alice Schelp te W." beide waren zij innocent geworden en zouden dat wel levenslang blijven."

Men maakte nu, zoo als dat gemeenlijk gaat, allerlei gissingen; de een wilde dit en de ander weder dat ten nadeele der betrokkene personen weten.

Het gerucht van het gebeurde bereikte al spoedig het oor van Edzard Duinzand, om daaraan de nadeeligste verklaring voor Hendrik en de gouvernante te geven, terwijl nu op nieuw de hoop bij hem werd verlevendigd, de liefde van Alice thans te zullen kunnen verwerven. Dwaas! hij meende dat doel te bereiken, door den beminden jongeling te verachten en geheel te verguizen. Hij begreep niet, dat deze handelwijze haar zeer moest krenken en dat hij geene liefde inboezemt, die het voorwerp der teederste liefde veracht en diens eer tracht te ontrooven.

Hij besloot dus, om Alice te bezoeken en met zijne gevoelens over Hendrik en de gouvernante bekend te maken, haar de verdere verkeering met dien vreemdeling, (zoo noemde hij hem steeds, ofschoon Hendrik een landgenoot van hem was) ten sterkste af te raden en op nieuw zijn hart en fortuin aan te bieden.

Alice verdeelde haren tijd en teedere zorgen tusschen Constance en Hendrik. De laatste werd met de uitgestrektste liefde en naauwlettendste zorgen verpleegd door zijne moeder, zuster en hare beide vriendinnen, daarin veelal bijgestaan door een paar vrienden van den patient.

Toen Alice den tweeden dag na het laatste gesprek met hem, Hendriks toestand van den doctor vernam, spoedde zij zich stadwaarts en trad weldra de ziekenkamer binnen. Alles had hier een somber aanzien. De digt geslotene zonneblinden, lieten slechts spaarzaam lichtstralen in het vertrek dringen. Moeder en dochter waren niet gekleed; haar hagelwit morgengewaad stak sterk af tegen de donkere kleeding, waarin Alice verscheen.

De toon van hartelijkheid, op welke mevrouw Bodurf en hare dochter Alice ontvingen, had niets verloren, bij hetgeen die vroeger steeds geweest was. Alice naderde het ziekbed; de patient lag in een ijlhoofdige koorts en kende geene der omstanders. Juist hoorde men van hem de woorden: »Wanneer komt Alice toch, Constance? Wat blijft zij nu nog lang op de aarde; waarom komt zij nu ook niet, om ons geluk met ons te deelen?" Daarna wierp hij zich onrustig op de legerstede om en zweeg.

Alice weende bitter; zij kon schier niet tot bedaren komen; te vergeefs beproefden mevrouw Bodurf en Alvina haar troost in te boezemen, zij kon de zoo lang bedwongene aandoening bij den treurigen aanblik, dien het ziekbed haars beminden haar aanbood, niet langer weêrhouden; een stroom van tranen gaf lucht aan het lang beklemde hart en waren voor moeder en dochter de overtuigendste bewijzen harer opregte en innige liefde. Weldra traden ook de beide edele zusters Angelica en Serafine het vertrek binnen en aan de vereenigde pogingen mogt het gelukken, het lijdend hart der weenende maagd een weinig op te beuren en haren tranenvloed te stillen.

Was Alice brandende van nieuwsgierigheid, om te weten, welke graad van bekendheid er bestond tusschen Hendrik en Constance, niet minder waren de anderen verlangende om van haar te vernemen, wat er was voorgevallen, hetwelk aanleiding tot dien toestand had kunnen geven. Toen hij voor twee dagen zich des avonds naar Alice had begeven, was hij even als altijd in de aangenaamste stemming geweest en had niet het minste bewijs van ongesteldheid gegeven, hoegenaamd nergens over geklaagd. Te huis terug komende, was hij echter zoo ziek geweest, dat hij zich oogenblikkelijk op het ledikant had gelegd, met dringend verzoek, om aanstonds den doctor te doen komen. Hij had op geen harer belangstellende vragen geantwoord en thans noemde hij gedurig een naam, die men sints meer dan twee jaren niet meer van hem gehoord had.

Alice vroeg nu, als op smeekenden toon aan zijne moeder: »Ik bid u, waarde mevrouw, heb de goedheid, om mij te zeggen, wie die Constance eigenlijk is en in welke betrekking Hendrik tot haar staat? Verhaal mij alles openhartig, gij zult mij daardoor vele onrust besparen en mij daardoor aan u verpligten."

Dat wil ik gaarne doen, geliefde dochter; laat de naam van Constance u echter geene onrust baren, zij zoude nutteloos zijn. De geschiedenis is zeer eenvoudig en alledaagsch; ik weet waarlijk niet hoe Hendrik in zijne ijlhoofdigheid, die persoon weder zoo in het hoofd spookt. Doch laat ons in een ander vertrek gaan, ten einde den patient niet te hinderen; Serafine en Angelica, deze goede meisjes, zullen wel zoolang bij den zieke willen blijven en mij roepen als het benoodigd mogt zijn."

Dit werd gaarne aangenomen door de meisjes. Juist op dit oogenblik schelde de palfrenier van den Lodenburg aan en verzocht mejuffer Alice

Schelp te spreken. Bij haar toegelaten zijnde bragt hij haar de boodschap, dat de gouvernante zoo even weder bij hare kennis was gekomen en verlangd had, haar te spreken.

Het leed geen uitstel, Alice moest aanstonds vertrekken, maar beloofde spoedig weder te zullen komen, waarschijnlijk den volgenden morgen, en verzocht mevrouw Bodurf, haar verhaal alsdan te willen beginnen; inmiddels zoude zij dienzelfden avond iemand zenden, om naar den toestand van Hendrik te vernemen en eenige vruchten zenden, om zijne brandende tong te verfrisschen.

Inmiddels had de doctor eenige letteren aan Alice geschreven, om heden niet over het bewuste onderwerp met de gouvernante te spreken; maar zulks volstrekt uit te stellen, totdat haar hoofd iets sterker zoude zijn.

Toen zij zich met den palfrenier op weg bevond, gaf deze haar het briefje van den geneesheer, welke gezegd had, tegen den avond op den Lodenburg te zullen komen.

De vreugde van Alice was natuurlijk zeer groot, toen zij bespeurde, dat hare lieve vriendin weder bij hare kennis was, en hoezeer verheugde deze zich Alice te zien en van haar te hooren, dat de goedheid der barones en der freule zich zoo ver had uitgestrekt, van haar te verzoeken, Constance gedurende hare ziekte mede te willen verplegen, en dus vooreerst haar intrek in het kasteel te nemen, welke uitnoodiging haar dan ook hoogst welkom was geweest. Beide vriendinnen omhelsden elkander, en waren zeer gelukkig.

Met het vallen van den avond, toen de docter den Lodenburg weder verliet en last gegeven had de patient niet verder met spreken te vermoeijen, maar veeleer gelegenheid te geven, om wat te kunnen rusten, terwijl hij Alice van Hendriks toestand verwittigd had, begaf zij zich in de donkere lanen van het beukenbosch. Deze wandelwegen, schoon aan het kasteel toebehoorende, waren, even als zulks bij meerdere burgten en heerenhuizen het geval is, niet voor anderen afgesloten en zag men dus menigmalen in die schaduwrijke slingerlanen, personen wandelen, welke niet tot de bewoners van den Lodenburg behoorden. Er lag derhalve niets vreemds in, dat Alice in het digtste van het bosch Edzard Duinzand ontmoette. Aanstonds was een gesprek door hem aangeknoopt, en bragt hij het al ras op den toestand der gouvernante. Ook verbeeldde hij zich geenszins, dat zij met de aanleidende oorzaak harer ziekte, alsmede met die van Hendrik Bodurf bekend was.

»Gij ziet toch wel zonneklaar, lieve Alice," zeide hij, »dat die beide menschen te zamen iets misdreven hebben, dat de een, den anderen kan ongelukkig maken. Onder hen beiden bestond ontegenzeggelijk eene vaste afspraak, om elkander niet weder te ontmoeten, steeds verre verwijderd, van elkander te leven, en nu heeft het toeval hen weder zoo digt bijeen gebragt. Wie weet, althans men mompelt er van, of zij geene moeder is geweest, en men het kind verduisterd heeft. Lieve Alice, ik bid u, neem u toch voor dien vreemdeling in acht, begeef u niet moedwillig in het zigtbaar verderf; luister toch eindelijk naar welmeenenden raad."

»Alles wel, mijnheer Duinzand, maar wees zoo goed, de moeite te nemen, om mij twee vragen voldoende te beantwoorden, namelijk deze. Wat toch zou Hendrik er bij kunnen winnen, mij tot zijne vrouw te nemen? Hij weet overtuigend, dat ik geen geldelijk vermogen bezit, zelfs niets, noch verwandten, of betrekkingen, door wiens invloed hij zich zou kunnen bevoordeelen; ik ben slechts een eenvoudig, arm landmeisje, dat weet hij. Het zijn nu reeds onderscheidene maanden, dat ik met hem verkeerd heb, en steeds heeft hij getoond ingetogen, onberispelijk van gedrag en zeer prijzenswaardig van beginselen te zijn. Ik vraag dus: waarin handelt hij berispelijk ten mijnen opzigte? De tweede vraag, die ik doe is deze: of gij mij ook waarborgen kunt aanbieden, voor hetgeen gij zoo zeer ten nadeele van Hendriks eer en goeden naam aan mij opdischt? Zoo gij dit niet kunt, als het slechts de uitvloeisels van uw ergdenkend hart zijn, dan hebt gij u aan snooden laster schuldig gemaakt, en zijt als zoodanig den naam van eerlijk en braaf man onwaardig, terwijl ik mij overtuigd houd dat Hendrik dien naam met regt mag voeren. Niets zal ik van dien jongen man gelooven, dat hem tot oneer verstrekt, wat ik niet met eigene oogen gezien, met eigene ooren gehoord heb; ik heb eenen afkeer van den laster, en verfoei den lasteraar, mijnheer Duinzand!"

Deze was geheel uit het veld geslagen; hij werd eerst gloeijend rood, als van schaamte; doch weldra maakten zich andere gewaarwordingen, die van gramschap en wraaklust van zijn hart meester; nu werd hij bleek, terwijl zijne oogen vlammen schoten.

Alice deze verandering op zijn gelaat bespeurende, keerde hem den rug toe, en zonder zijn antwoord af te wachten, ging zij met verhaasten tred naar het kasteel terug.

VII.

Den volgenden dag was het zeer schoon lenteweder.

De geneesheer verliet de patient, en Alice deed hem uitgeleide. Bij de deur zeide hij tot haar:

»Indien gij zorg draagt, om haar niet te veel te schokken, maar haar een troostrijk woord toe te spreken, dan moogt gij heden hooren wat u de patient te zeggen heeft; zij is thans vrij wel en haar verlangen, om met u over hem te spreken is zoo groot, dat ik het zelfs duidelijk in haren blik kan lezen. Begeef u weder bij haar, zij zal er gewis aanstonds over beginnen, en hoor haar dan bedaard aan; doe alles om uwe lieve vriendin, zoo veel mogelijk in kalmen toestand te houden."

Van Hendrik konde hij haar niets bijzonders zeg-

gen; zijn toestand was sedert den vorigen dag bijna niet veranderd; de eene heete koorts volgde snel de andere op; overigens was hij toch volstrekt niet minder.

Alice begaf zich nu weder in het ziekevertrek, en weldra had het volgende gesprek plaats.

»Hoe bevindt gij u nu Constance? Mij dunkt aan uwe oogen te zien, dat gij u iets beter gevoelt."

»Dat is ook zoo, lieve Alice; ik gevoel mij thans werkelijk beter. Het is nu dan ook meer dan tijd, dat ik u met een paar woorden opheldere, wat u onverklaarbaar moet hebben toegeschenen, namelijk mijne plotselinge ongesteldheid gedurende ons gesprek. Ik zal u, mijne waardste vriendin, daaromtrent niet lang in het onzekere laten."

Wanneer het u te veel aandoening zou kunnen veroorzaken Constance, wil dan daarmede wachten, tot gij u wat sterker zoudt gevoelen."

»Geenszins, het zal mij verligten, met u daarover te spreken; gij moet het weten, zoowel om u zelfs wille, als ook omdat het u bekend zij, welke oorzaken aan mijn geluk en ongeluk gewerkt hebben.

Het is nu ongeveer vijf jaren geleden, dat ik mij, ter herstelling mijner gezondheid, in de badplaats H. bevond. Vóór mij was daar, om dezelfde reden, Hendrik Bodurf gekomen. Hij was onder al de aanwezige vreemdelingen, en zelfs bij vele inwoners, zoowel wegens zijne aangename verkeering, als ook om zijne talenten en dienstvaardigheid, algemeen bemind. Hij was juist tegenover mij gelogeerd; wij zagen elkander dagelijks, zoowel voor het venster, als bij het uit- en ingaan van ons logement. Dikwijls had ik reeds met lof hooren spreken van Hendrik Bodurf, vóór ik nog wist, dat mijn innemende buurman dien naam droeg. Beide Nederlanders, uit dezelfde provincie, vond Bodurf aldus gelegenheid om zijn buurmeisje, in welke hij onder zoo vele verschillende tongvallen eene landgenoote aantrof, te bezoeken, en deze bezoeken dikwijls te herhalen. Ik beken het, zij waren mij aangenaam; ik zag den verstandigen, onderhoudenden en goedhartigen jongeling gaarne. Weldra was de dagelijksche omgang, voor de rust van beider hart, eene volstrekte behoefte geworden. Hij beleed mij zijne liefde en waarom zoude ik mij ontzien, u te bekennen, lieve Alice, dat ik mij door die bekentenis hemelsch gelukkig gevoelde; ja Alice, buiten hem was voor mij geen geluk op de aarde meer denkbaar. Hendrik had mij onder den invloed eener liefde gesteld, die met eene nooit gekende toovermagt mijn geheel aanzijn, al mijne gedachten en gewaarwordingen, ten eenenmale beheerschte. Ja, ik, welke vroeger niet met de liefde, maar om de beschrijving van zulk eene liefde steeds spotte en ze eene sentimenteele romannenliefde noemde, ik gevoelde thans die zelfde verteedering, en de volstrekte behoefte, om steeds bij hem te zijn, die ik noch bestrijden kon, noch wilde; het was, of mijne ziel hem vergoodde en aanbad. En toch, schoon ik geloofde geheel aan hem onderworpen te zijn, bespeurde ik echter, dat ik wederkeerig die zelfde onwederstaanbare toovermagt, in haar geheel op hem uitoefende. Doch wat behoef ik u meer van onze liefde te zeggen, Alice? Gij kent hem, gij bemint hem en gevoelt mij dus geheel. Gij kent het vers van den Duitschen dichter Burger: Leonore, en herinnert u de woorden der wanhopende maagd, wanneer zij van haren ridder zegt:

> Bij hem, bij hem is zaligheid
> En zonder Willem is de hel!

Welnu, ik gevoelde mij schier in denzelfden toestand.

De badtijd was ten einde, de gasten keerden deels hersteld en ten deele onbevredigd naar hunne haardsteden terug. Ik was hersteld, mijne zuster Henriëtte kwam mij afhalen in gezelschap eener oude dame en den schatrijken bankier, bij welke zij sinds vele jaren de betrekking als huishoudster vervulde. Hendrik zou den dag na mijn vertrek afreizen, en mij spoedig bezoeken.

Onder weg verzocht mij de bankier, om eenige weken in zijn huis bij mijne zuster door te brengen. Geen uitvlugt hoegenaamd mogt iets baten; ik zou den ouden heer en ook mijne zuster, welke hij als zijne dochter beminde, en in alle opzigten ook bejegende, zeer tegen mij vertoornd hebben, indien ik eindelijk de uitnoodiging niet had aangenomen. Dit zou mij dus voor eenige weken van Hendrik scheiden; in der daad eene diepe bron van smart voor mijn zoo sterk minnend hart. Ter naauwernood aangekomen zijnde, schreef ik Hendrik den toedragt der zaak en overtuigde hem, dat ik deze grievende teleurstelling voor ons beide niet had kunnen ontwijken.

Het antwoord, dat ik daarop ontving, was een treffend bewijs van zijn innig smartgevoel over de noodzakelijkheid zoo lang van mij gescheiden te moeten zijn. Het spreekt van zelf, dat wij in dien tijd, drukke briefwisseling hielden. Maar ziet wat er gebeurde. De oudste zoon des bankiers vond ras behagen in mij; hij wendde alle denkbare moeite aan, om mij liefde voor hem in te boezemen. Eens op een keer, toen hij mij ernstig over zijne liefde sprak en mij de ondubbelzinnigste aanbiedingen ten bewijze zijner opregte bedoelingen en trouwe gezindheid deed, antwoordde ik hem, »dat mijn hart niet meer vrij was, dat ik zelfs zeer hartstogtelijk beminde en bezwoer hem plegtig, dat, schoon zijne liefde voor mij zeer vereerend, het vooruitzigt schitterend was en zijne aanbiedingen welmeenend waren, ik echter alleen het voorwerp mijner liefde, of nimmer een anderen zou toebehooren. Alhoewel hem dit zeer ter neder sloeg, zoo kon ik echter zien, dat hij echter de hoop niet opgaf, ten eenigen tijde mijne liefde te zullen verwerven.

Hij was een even wellevend, als schoon man en in alle opzigten achtenswaardig, en had ook een

schoon ontwikkeld verstand hoewel, op verre na het brein niet van Hendrik. Of hij met dat al ook beminnelijk was, kon ik niet beoordeelen, daar in mijn oog geen ander man dat was, dan Hendrik en elke vergelijking van hem met anderen, door mij, steeds ten zijnen voordeele uitviel. Hij was mijne zon, tegen wien alle andere mannen slechts matte starren waren.

Eindelijk na zes lange weken, vertrok ik weder naar het huis mijner moeder, welke — zoo als gij denken kunt — hartelijk verheugd was, mij, en wel hersteld, weder te zien. Voor mijne afreize uit den Haag had ik mijne zuster met de gevoelens van mijn hart bekend gemaakt. Het deed haar zeer leed, dat mijn hart reeds verbonden was, aangezien de zoon des bankiers in alle opzigten eene schitterende en aannemelijke partij voor mij zou geweest zijn; nochtans prees zij mijne keus en mijne onwankelbare standvastigheid en trouw. Zij kende Hendrik Bodurf bij gerucht, had eenige werken van hem gelezen en vernomen, dat hij een onberispelijk leven leidde. Ik vond in die standvastigheid en trouw van mijne zijde, zoo als Henriette, dat noemde, geene verdienste; wel zoude dat prijsselijk hebben kunnen zijn, wanneer ik hem niet zoo sterk beminde en hem alleen trouw bleef, om mijn woord gestand te doen; maar thans was het meer eene soort van egoïsmus, daar ik zonder hem toe te behooren, rampzalig zou geweest zijn, zoo als ik later, helaas! heb moeten ondervinden.

Mijne moeder en verdere verwanten, waren weldra met onze liefde bekend; maar ook met het door mij afgewezen aanzoek van den zoon des bankiers, ofschoon ik dat verzwegen had. Aanvankelijk was de verkeering van Hendrik en mij hun aangenaam; doch sedert het bekend worden van de liefde van den bankierszoon werden al mijne verwanten anders gestemd. Dagelijks had ik deswegens grievende onaangenaamheden te verduren, die mij schier ziek maakten. Ik stond alleen tegen allen; maar sterk door de liefde en de overtuiging harer onberispelijkheid. Ik doorzag zonneklaar de baatzuchtige oogmerken mijner verwanten en hunne handelingen hadden slechts ten gevolge, dat ik eenen afkeer voor hen in mijn hart voelde opwellen, en mij steeds vaster aan Hendrik hechtte; bij hem vond ik altijd troost en bemoediging. Zijne trouwe liefde vergoedde mij duizendvoudig al de bitterheden, die men mij juist om zijnentwege aandeed. Hoe meer men trachtte die liefde uit te roeijen, zoo veel te dieper schoot zij wortelen.

Zoo snelde de winter bijna ten einde.

In de maand Maart zat ik aan het venster en staarde vol gedachten naar buiten, toen Hendrik bleek en treurig bij mij binnen trad. Op mijne vraag: wat hem deerde, antwoordde hij droefgeestig: »Constance, ach, ik moet voor eenigen tijd van u scheiden."

Ik verbleekte; een akelig voorgevoel maakte mij ijskoud, het bloed drong met geweld in het hart terug, zoodat ik een marmeren standbeeld gelijk was. Het is zonderling, Alice, dat sints dien dag mijne opgeruimdheid en de blos mijner wangen verdwenen zijn. Ik was niet altijd zoo bleek, niet zoo somber van gemoedstemming, als zij, welke mij later hebben leeren kennen, zeggen dat ik ben.

Hendrik verhaalde mij, dat zijn patroon — een rijksontvanger te D. — hem dringend verzocht had, om met eene volmagt van hem naar Amerika te gaan, ten einde de eenigzins verwarde nalatenschap zijns broeders, welke toen onlangs te Washington overleden was, te ontwarren en zijn aandeel voor hem in ontvangst te nemen. Eene weigering van Hendrik, zoude eene vertoorning met zijn patroon en daarna zijn afscheid van het kantoor ten gevolge hebben. Gij gevoelt al het smartelijke van onzen toestand; onophoudelijk prijs gegeven aan al de krenkende onaangenaamheden mijner familie, zou ik nu niemand meer hebben, aan wien mijn overkropt hart zich zou kunnen uitstorten, bij wien ik troost en vreugde zou vinden. Beide gevoelden wij dat diep; maar beide waren wij ook onwrikbaar overtuigd van de standvastigheid onzer liefde. Het afscheid, dat eenige dagen daarna plaats vond, behoef ik u wel niet te schetsen. Een akelig voorgevoel bezielde ons beide even sterk, en bezwaarde dat afscheid zeer; en inderdaad, dat voorgevoel was niet ijdel. Het was de laatste maal, dat ik Hendrik zag.

Drie malen ontving ik eenen brief van hem uit de Vereenigde Staten, waarin schier elken letter zijne teedere liefde ondubbelzinnig kenschetste; maar in elk van hen klaagde hij over groote moeijelijkheden, die hem in den weg werden gelegd, om zijne taak te kunnen voleinden.

Het was reeds zeer lang geleden, dat ik den laatsten brief van Hendrik ontvangen had; ik werd zeer ongerust; maar wie gevoelt mijne angst, toen ik in de nieuwsbladen las, dat de cholera morbus hevig in de groote steden van Noord-Amerika woedde en duizende slagtoffers velde.

Steeds herhaalden de dagbladen dezelfde akelige tijdingen en mijne brieven bleven steeds onbeantwoord; mijn hart werd verscheurd van angst en onrust.

Eindelijk op een morgen ontving ik een brief van mevrouw de weduwe Bodurf, waarin zij hare angst te kennen gaf, over het lang stilzwijgen haars geliefden zoons en mij vroeg of ik ook iets naders van hem vernomen had? Ik schreef, naar aanleiding van dien brief aan zijnen patroon en sloot den brief van Hendriks moeder in.

Het antwoord van dien heer luidde: dat hij even als Hendriks moeder en ik ongerust zijnde, over het aanhoudend stilzwijgen van zijnen zaakgelastigde, naar hem geinformeerd had en sloot het uit Washington ontvangen antwoord hierbij in. Die brief was kortelijk van den volgenden inhoud:

»Het zal u bekend zijn, dat de cholera hier allerverschrikkelijkst heeft gewoed, duizenden zijn aan die vreeselijke ziekte gestorven en zonder

twijfel gewis ook uw zaakgelastigde, de heer Bodurf, hij is nergens op te sporen, en in het huis waar hij gewoond heeft, zijn alle bewoners overleden."

Zoo kon er voor mij dan wel geen twijfel bestaan, of de vurig beminde jongeling was het slagtoffer der alles verwoestende ziekte geworden. Ik kan u, lieve Alice, onmogelijk de hevige smart schetsen, die mijn hart toen verbrijzelde. De donkere nevel des waanzins, scheen mij te omhullen; geest en ligchaam werden fel geschokt. De geneesheer raadde mijne moeder aan met mij eene reis te doen, en alle mogelijke verstrooijing te bezorgen. Dit geschiedde dan ook; doch eerst lang daarna begon ik de weldadige werking daarvan op mijn lijdend gemoed te ondervinden. Ik werd weder gezond; maar mijne opgeruimdheid was geweken en had voor eenen somberen ernst plaats gemaakt. Meer dan twee jaren bleven wij in het zuiden van Frankrijk, toen wij berigt ontvingen, dat mijne zuster Henriette ziek was. Weinige dagen laten ontvingen wij de treurige tijding, dat zij onverwachts aan eene bijkomende omstandigheid was overleden. Deze droevige gebeurtenis verlengde ons verblijf in het buitenland. Nu begon echter de gezondheid mijner goede moeder te wankelen, hetwelk ik aan den invloed der treurige gebeurtenissen toeschreef. Na eene slepende ziekte van ruim anderhalf jaar, ging zij ook de eeuwige rust in. Eenige maanden, nadat mij ook deze harde beproeving der Voorzienigheid was opgelegd, vertrok ik weder naar Holland, en maakte op reis kennis met mevrouw de barones van den Lodenburg, welke van eene badplaats terugkeerde. Zij zocht eene gouvernante voor de freule, hare dochter; daar ik haar mijne positie had te kennen gegeven, deed zij mij het vereerend voorstel, die plaats bij hare dochter te vervullen, die ik dan ook gaarne en dankbaar aannam, te meer, daar met den dood mijner onvergetelijke moeder, het voornaamste gedeelte van mijne middelen, verloren was gegaan.

Ziedaar nu, mijne hooggeschatte vriendin, mijne geschiedenis; thans kunt gij eenigermate oordeelen, wat ik gevoelde, toen ik uit uwen mond hoorde, dat de zoo lang, diep en innig als dood beweende lieveling mijns harten leefde en uw verloofde was. Het is echter een troostrijk denkbeeld voor mij, dat mijne innig geliefde vriendin gelukkig kan zijn; want Hendrik bezit al die eigenschappen, welke vereischt worden, om een zoo waardig, zachtmoedig en edeldenkend meisje als gij zijt, het leven tot een heilstaat van het zeldzaamste geluk te maken."

De schoone lijderes had haar verhaal geëindigd; meermalen had zij een opwellenden tranenvloed met zigtbare moeite weerhouden; maar thans wilde haar dit niet gelukken. Het scheen, dat de herinnering en het verhalen van zoo vele streelende en grievende en gewigtige voorvallen, haar hart te zeer geschokt hadden. Zij verborg haar aangezigt in het kussen, als schaamde zij zich over hare tranen. Maar de edele Alice gevoelde geheel den treurigen toestand harer ongelukkige vriendin, werd smartelijk met haar bewogen en weende even sterk als Constance, waartoe zij te meer aanleiding vond, wanneer zij nadacht over haren eigenen toestand, die nu niet meer dezelfde kon blijven.

VIII.

Beide vriendinnen weenden, niet alleen om hare eigene smart, maar voornamelijk uit een diep innig medegevoel met het lijden van dat hart, waarvan elke gewaarwording zuiver harmonisch in haar eigen gemoed werd terug gevonden. Ja, zulk eene reine vriendschap, zulk eene innige zielen sympatie, is inderdaad, gelijk Constance gezongen had, »eene parel van de hoogste waarde, eene hemelwellust voor het hart."

Doch laat ons tot den vriend terugkomen. Hendrik Bodurf lag in de sombere ziekenkamer in eene ligte sluimering; voor het ledikant zat de bezorgde moeder en las in een werk, getiteld: »Lectuur aan het ziekbed." Tegenover haar stond een eikenhouten bedtafeltje, waarop een medicijnfleschje, een mandje met bloedroode kersen en een ander met rozenroode ananasaardbeziën, welker heerlijke geur het gansche vertrek vervulde. Eene doodelijke stilte, alleen gestoord door de zachte ademhaling der zieke en zijne teederlievende, moederlijke verpleegster, heerschte in dat sombere vertrek.

Er werd zachtkens, en met behoedzaamheid gescheld en met dezelfde omzigtigheid, om zoo min mogelijk gedruisch te veroorzaken, trad Alice Schelp met een bleek gelaat de kamer binnen. Mevrouw Bodurf stond zacht op van hare zitplaats, ging het lieve meisje te gemoet en heette haar met eenen kus welkom. Daar zij zag dat Hendrik sliep, wenkte Alice zijne moeder naar een hoek der kamer, waar zij zich op de canapé neder zette.

»Hoe bevindt zich de patiënt thans, mevrouw?" fluisterde zij zacht.

»De hemelsche Vader zij dank, lief kind! hij is kalmer geworden; de koorts is merkelijk in kracht afgenomen en vroeg in dezen morgen was hij volkomen present, zag met een helderen blik om zich henen en zonder te spreken, nuttigde hij eenige kersen en aardbezien, die gij gisteren avond weder gezonden hebt. Daarna vroeg hij: »»Moeder! waar is Alvine?"" Ik antwoordde: »Lieve Hendrik! ze slaapt een weinig, doch zal spoedig weder hier zijn; gevoelt ge u nu iets beter, mijn zoon?"

»Ja, lieve moeder! gij, Alvine en allen welke mij lief hebben, baden zeker den Heer des heelals om mijne herstelling, is het zoo niet?"

»Natuurlijk; Hij slaat en heelt naar zijne ondoorgrondelijke wijsheid en aanbiddelijke liefde; God is immers onze Vader en de Bronader der altijd mild, overvloeijende liefde en der almagt,

onze steun, onze kracht en sterkte in elke kastijding of moeijelijke beproeving in deze oefenschool voor de onsterfelijkheid; in Hem is immers onze adem, ons leven en ons eenigst heil."

»Ja, lieve beste moeder," antwoordde hij mij met betraande oogen. »Zoo is het; wie op Hem zijne hoop bouwt, al zijne bekommernissen op Hem werpt, zal in eeuwigheid niet beschaamd worden."

»Ik diende hem de medicijnen toe, en korten tijd daarna, viel hij in die zachte sluimering, waarin gij hem nu nog ziet."

Ach, de teedere Alice, voelde hare tranen opwellen en verborg zich het gelaat achter haren doek. O, hoe vele smartvolle en ernstige aandoeningen, doorstroomden haar minnend hart; doch ook zij gevoelde de groote behoefte aan den bijzonderen bijstand van Hem, die de Vader is der verdrukten en weezen.

Nadat de invloed dier teedere ontroering eenigermate gestild was, nam zij weder het woord.

»O hoe aangenaam, mevrouw, is mij deze goede tijding; heb dank, hartelijk dank, dat ge mij elk door en tot hem gesproken woord wedergaaft. Toen ik de laatste maal hier was, wildet gij mij verhalen, wie Constance, wier naam Hendrik in zijne koortshitte meermalen genoemd had, eigenlijk was én in welke betrekking hij tot haar stond, of gestaan had; toen was mij dat alles nog onbekend en slechts onzekere vermoedens kwelden mijn hart. Thans echter is dat gordijn voor mij opgehaald en moet ik ook u, die even als Hendrik, omtrent Constance Veldhorst in een valschen waan verkeert, de waarheid doen kennen. Hoe diep mijn hart daardoor geschokt is, zult gij, lieve moederlijke vriendin, welke ook eens bemind hebt, levendig gevoelen."

»Constance heeft haren beminden, bijna aangebeden vriend, Hendrik Bodurf, en hij zijne even vurig beminde Constance, voor dood gehouden en.... beide leven zij en wonen niet ver van elkander verwijderd!" Ziedaar mevrouw! die twee woorden: «zij leven", is de treffende waarheid, die ook u schokt, niet waar?"

Ja, deze weinige woorden, hoe onverklaarbaar haar die ook waren, ontroerden mevrouw Bodurf diep in de ziel. Zij wist het, meer dan Alice, of, buiten Alvine, iemand weten kon, hoe grenzenloos, hoe onuitsprekelijk teeder haar eenige en geliefde zoon Constance Veldhorst had bemind, hoe smartelijk zijn lijden was geweest, toen hij haar als dood had beweend; ook kende zij de even teedere liefde van Constance, welke als door een' boven menschelijken invloed allen aan zich ketende, die met haar omgingen. Hare ontroering was duidelijk zigtbaar. Na eenige minuten in diep gepeins voor zich te hebben nedergezien, zag zij het bleeke meisje strak aan, en zeide: »Maar, lieve Alice, gij verhaalt mij, dat op zulk een stelligen toon, zijt gij dan zoo ontwijfelbaar overtuigd, dat er geene vergissing van persoon kan plaats vinden; want Hendrik heeft niet alleen haar graf bezocht, maar op de zerk zelfs den naam Constance Veldhorst, en den dag van haar overlijden gelezen, in tegenwoordigheid van een heer zijner kennis en den doodgraver. Het is daarom, lieve Alice, dat ik mij zoo moeijelijk voorstellen kan, dat gij wel goed onderrigt zijt."

»Hoe zich dat toegedragen heeft, mevrouw, vermag ik niet te ontraadselen; nogtans zoude ik oordeelen, dat — naar al hetgene ik van de geschiedenis weet — daar een wreedaardig bedrog, uit belangzucht onder verscholen is; evenwel, mevrouw Bodurf, heb ik de waarachtige waarheid gesproken. Constance Veldhorst, dezelfde, welke eens zoo innig, zoo vurig door uwen zoon bemind werd en wier wederliefde hem in eene nog hoogere mate geschonken werd, diezelfde Constance leeft, zij is mijne waarde vriendin en de gouvernante van de freule Quirine op den Lodenburg; uit haar eigen mond vernam ik alles; hare eerste kennismaking met Hendrik in de badplaats H., de ontwikkeling hunner liefde, den tegenstand, die zij ondervonden, zijn vertrek naar Washington, tot aan het berigt, dat men haar van zijnen dood aan de cholera aldaar deed toekomen en hare verdere lotgevallen, tot aan den huidigen dag toe; ik las de brieven van Hendrik aan haar en zag zijn portret in haar medaillon. Verlangt gij nog meerdere waarborgen Mevrouw, voor de zekerheid van het leven van Constance Veldhorst?"

»Neen lief kind, ik ben thans overtuigd," antwoordde zij; »maar ach, wat zal uit dat alles voor u, voor ons, voor Hendrik en voor Constance ontspruiten, geluk of ongeluk? Ik vrees helaas! het laatste; het is mij bang om het hart."

»Zoo God het bestiert, mevrouw, moet het ons goed zijn, daar Hij alleen weet, wat voor ons dienstig is; doch hoe zich deze omstandigheid ook ontwikkele, zoo veel is echter zeker, dat althans één hart verbrijzeld zal worden en nimmermeer levensheil smaken zal."

Op nieuw ontvloeiden heete tranen hare schoone oogen.

Wen 't schuld'loos, teergevoelig hart,
Diep onder 't levensleed gebogen,
Gefolterd door de wreedste smart,
Een stroom van tranen perst uit de oogen...
O, dan voelt zich 't geklemd gemoed,
Dat aanstonds nog van smart woû breken,
Allengs verligten door dien vloed,
En 't grievendst weê is haast geweken.

Ja, dit ondervond ook thans de arme, goede Alice; tranen gaven haar verligting aan haar door smartelijke gewaarwordingen overkropt hart. Hare moederlijke vriendin, schoon zelve zeer beklemd, trachtte haar te bemoedigen en door de meest gepaste troostgronden op te beuren. Welhaast vermogt zij dan ook den loop harer tranen te stremmen.

»Vergeef het mij, o, mijne goede, als moeder beminde vriendin, dat ik in uwe tegenwoordigheid mijne aandoening niet meer wist te bedwingen;

doch ik beloof u, ik zal mij voortaan daartegen beter weten te verzetten. Wees zoo goed, mij mede te deelen, wie Hendrik naar het graf van Constance heeft geleid en wie hem gezegd heeft, dat zij gestorven was?"

»Ach ja, lief kind, het is mij nu volkomen duidelijk. Ik houd het er thans voor, dat de toenmalige patroon van Hendrik, een zeer geldzuchtig man, omgekocht door den zoon des bankiers, welke Constance wilde bezitten, hem naar Noord-Amerika zond, om hem van haar te scheiden. De hinderpalen, welke hem daar overal in den weg werden gesteld, waren vooraf berekend en bepaald om zijn verblijf te verlengen. Doch luister, wat daar met hem gebeurd is en het bedrog zal u steeds duidelijker worden."

»In den beginne, toen de cholera te Washington uitbrak, had Hendrik eenig bankpapier van eenen winkelhouder ingewisseld, of in betaling ontvangen. Kort daarna gaf hij daarvan een paar bankbilletten uit; toen de cholera verschrikkelijk den sikkel des doods zwaaide, had zijn huiswaard op zijne beurt het ontvangene bankpapier uitgegeven. Den volgenden dag werd deze voor den regter gedaagd, en het den vorigen dag door hem uitgegeven bankpapier vertoond, met de vraag, van wien hij dat ontvangen had? Hij noemde den jongen Hollander, Hendrik Bodurf, die voor eenige maanden uit dat land overgekomen, sints dien tijd bij hem woonde."

»Er werden hem nu vele vragen gedaan door den regter, betreffende Hendrik. De man kon niet veel van hem zeggen; hij verklaarde, dat Hendrik een bedaard mensch was, met een ernstig nadenkend voorkomen, van eene matige en allezins ingetogene leefwijze, dat hij dikwijls uitging, zonder ooit te zeggen waarheen, dat er van tijd tot tijd personen bij hem kwamen, die hij niet kende, dat zij dan levendige gesprekken voerden in eene vreemde taal, schoon zij allen goed Engelsch kenden en zij soms veel hadden te schrijven en te cijferen.

Hendrik werd nog dienzelfden dag door een' hem onbekenden heer bezocht, welke hem, krachtens hooger bevel uitnoodigde, op staanden voet met hem mede te gaan, ten einde inlichtingen over eene duistere zaak te geven. Hem werd geene twintig minuten uitstel gegeven. Dadelijk verscheen nog een heer, welke aanstonds met behulp van den andere overging al de door Hendrik in gebruik zijnde voorwerpen te verzegelen. Op al de vragen van Hendrik werd niets geantwoord. De laatst gekomene vertrok weer alleen, bevelende, dat Hendrik hem op eenen afstand van vijftien schreden zou volgen."

» Dat er eene zware beschuldiging tegen hem uitgebragt was, gevoelde Hendrik nu ontegensprekelijk; maar welke? wat had hij misdreven, of waarvan kon men hem, met schijn van waarheid, betichten? Hij begreep het volstrekt niet en volgde, op zijne onschuld vertrouwende, bedaard zijnen geleider."

» In het geregtshof voor den regter gebragt, werd hij echter niet lang in onzekerheid gelaten. Dezelfde bankpapieren, die men zijnen hospes had voorgehouden, werden ook hem vertoond, met dezelfde vraag, van wien hij die ontvangen had? » Van den winkelhouder Robert Schmidt, in de Bridge Womanstreet, n°. 87," luidde het antwoord kort af."

» Hendrik werd gelast te gaan zitten; inmiddels werd order gegeven, Robert Schmidt te verzoeken, aanstonds herwaarts te komen. De bode kwam weldra terug, en nu vernam Hendrik uit den mond des regters, dat Robert Schmidt en diens geheele huisgezin, reeds voor eene week begraven was en zijn huis, als dat van zoo vele anderen onbewoond stond. Hem werd nu gevraagd, » of hij geene nadere aanduiding kon opgeven, hoe die valsche bankpapieren in zijne handen waren gekomen?" Dat was hem niet mogelijk, en al zijne dure verzekeringen, dat hij die werkelijk van Robert Schmidt ontvangen, dat hij die zonder argwaan voor echt erkend, en weder uitgegeven had, mogten niets baten; hij werd van het geregtshof naar de gevangenis geleid. Het schrijfgereedschap en het bezoek zijner kennissen werd hem geweigerd."

» Gij kunt begrijpen, wat hij leed; in een vreemd land, achter zware sloten en grendels opgesloten, beschuldigd van eene zware criminele misdaad, de groote moeijelijkheid, zoo niet de onmogelijkheid inziende, zijne onschuld te bewijzen, en zijne dierbaren in Holland, welke het woeden der ziekte uit de dagbladen zouden lezen, in de onrustbarende onzekerheid te moeten laten."

» Toen eindelijk, na vele weken, de doodelijke ziekte, voor wier geweld duizenden bezweken waren, niet meer in de stad woedde, kalmte en de gewone bedrijvigheid allengs wederkeerden, toen werd ook aan het proces van den armen Hendrik Bodurf gedacht. Allen op welker getuigenis hij zich beriep, om aan te toonen, voor wien en met welke lastgeving hij zich te Washington bevond, met wie hij zamenkomsten had gehad over de hem opgedragen aangelegenheden, die zij in de Hollandsche taal gevoerd hadden, kortom, al die personen waren of dood, of hadden de stad ontweken. Intusschen bleek de waarheid uit de papieren en aanteekeningen van Hendrik en van andere lieden. Bij het opruimen van lijken, had men bij dat van een jongen Duitscher, een steendrukker, geheel en al afgewerkte valsche banknoten gevonden, en daaruit de omstandigheid afgeleid, dat deze die papieren vervaardigd en in omloop gebragt zoude hebben. Daar men eindelijk Hendrik niets stelligs ten laste kon leggen, zoo werd hij ten laatste weder in vrijheid gesteld."

» Hij begaf zich nu dadelijk scheep en zette weinige weken daarna aan de Helder den voet op vaderlandschen grond."

» Het was in de maand October, op een' avond, dat ik Alvine voorlas uit Milton's verloren Paradijs. De wind huilde bulderend over het dak,

toen er met drift aan de huisschel getrokken werd; ik deed haastig open, en.... Hendrik, mijn geliefde, reeds als dood beweende zoon, lag in mijne, of liever, ik in zijne armen. O, lieve Alice, zeg mij, zou er eene vreugde op de aarde zijn, grooter dan die des wederziens van vurig beminde, voor doodgehoudene dierbare betrekkingen? Die vreugde is eene reine voorsmaak van het wederzien in het eeuwig Paradijs. Het is geheel onmogelijk u de zaligheid te schetsen, die wij alle drie, moeder, dochter en zoon toen gevoelden. Ik ga dat dan ook verder met stilzwijgen voorbij."

Naauwelijks was de eerste vreugdeaandoening geweken, of de vraag: »En waar vind ik mijne zielsvriendin, Constance, thans, lieve moeder?" trof mijn hart en dat van Alvine als een giftige moordpriem. Eindelijk, na lange voorbereiding, moest het verpletterend woord er uit en bragt ik hem de vreeselijke wonde toe, door te zeggen, dat zij overleden was. Ik vreesde in allen ernst voor de verbijstering van zijn verstand. Doch dat ernstig en mannelijk gemoed, schijnbaar zoo onbewegelijk, gevoelt en bemint echter innerlijk diep in de ziel. Voor het eerst na zijne kinderjaren, zag ik hem thans schreijen, ja, voor de eenigste keer ontvloeide de oogen des jongelings nu een stroom van tranen; maar zij waren weldadig voor zijne, zoo fel geschokte, ziel. Eindelijk, na drie dagen, vermande zich zijn sterke geest. Hij begaf zich naar zijnen patroon, van welke ons het mondeling berigt van Constance's overlijden was toegekomen, en bij wien hij rekenschap zijner zending moest afleggen.

Na verloop van vele weken, kwam hij weder bij ons en deelde ons mede, dat hij hier naar deze stad, als eerste klerk bij den ontvanger der directe belastingen overging. Hij verzocht ons derwaarts te vergezellen; zijn salaris was grooter, de leefwijze goedkooper, de landstreek schooner en het klimaat gunstig voor de gezondheid. Hierin werd spoedig toegestemd. Van Constance sprak hij weinig; hij verhaalde ons, dat hij met zijn patroon's schoonbroeder, haar overlijden op hare grafzerk in Frankrijk gelezen had.

Hij was zeer droefgeestig en ter neder gebogen, en verzocht ons beide dringend, op de allernadrukkelijkste wijze, om zoo veel immer mogelijk was, alles te vermijden, wat zijne herinneringen aan Constance konde levendig houden; want indien hij niet met geweld zijne gedachten op andere dingen poogde te vestigen, dan was hij voor alle werkzaamheden ongeschikt, en zoude ten slotte nog krankzinnig worden. Gij, die in karakter zoozeer op Constance gelijkt, uwe liefde en engelen goedheid, hebt niet alleen balsem in zijne wonde gegoten, maar zoudt die ook voor immer, zonder die onverklaarbare verrijzenis van Constance, gesloten hebben. Hoe zich het tegenwoordig aanzijn van Constance verklaren laat, in verband met haar graf en de zerk weet ik niet; doch de tijd zal ook dat ophelderen. Mij dunkt echter, dat daaronder een snood en wreed bedrog te zien is, vooral wanneer ik daarbij bedenk, welke namelooze kwellingen Constance, sedert Hendriks vertrek naar Amerika, van des bankierszoon, over zijne liefde, te verduren had; welke onbegrijpelijke moeite hij zich gaf, dit schoone, beminnelijke meisje te veroveren. Dat zal haar dan wel genoopt hebben, ter herstelling harer gezondheid, naar het zuiden van Frankrijk te reizen, en daar zoo lang te verwijlen, terwijl men haar inmiddels hier voor dood uitgaf."

»Ik dank u van harte, mevrouw, voor uwe ophelderingen van deze zeldzame gebeurtenis, die men, vooruit beschouwd, in onze dagen voor onmogelijk zoude gehouden hebben. Ik zal mijne vriendin alles zoo mededeelen, als ik het van u gehoord heb, opdat zij nimmer in hare gedachten, eenigen schijn van twijfel over de standvastige, innige liefde van Hendrik jegens haar, behoude. Gaarne zou ik nog hier eenige oogenblikken vertoeven; doch daar Hendrik reeds zeer lang gesluimerd heeft en hij met elk oogenblik kan ontwaken, zoo acht ik het beter thans, terwijl hij nog slaapt, te vertrekken, ten einde geene nieuwe aandoeningen bij hem op te wekken; later, als hij sterker geworden zal zijn, is de tijd beter geschikt tot ophelderingen."

Mevrouw Bodurf keurde dat goed en beloofde, om, zoodra de toestand haars zoons zulks mogt veroorlooven, de beide vriendinnen op den Lodenburg te komen bezoeken.

IX.

Alice kwam voortaan niet meer in het huis van mevrouw Bodurf; maar dagelijks werd een bediende van het kasteel gezonden, om naar den welstand van den heer Bodurf te vernemen. Zoowel van deze zijde, als van die des doctors, vernamen de meisjes met elken dag meer geruststellende verzekeringen. Ook de gouvernante begon zich steeds meer van den schok, die het gebeurde bij haar te weeg gebragt had, te herstellen; zij genoot onophoudelijk den heilzamen invloed der teederste vriendschap, die weldadig op haar werkte, gelijk een milde regen op de kwijnende roos.

De doctor, door Alice van alles onderrigt, hield het voor ongeraden, dat Hendrik vooreerst eene zamenkomst met de meisjes had, en mogt eene wederontmoeting der gouvernante met haren vorigen verloofde, althans nog in geene maand plaats hebben. Overigens wilde hij zich geheel buiten den raad houden, hoe daarna de zaak tusschen de medeminnaressen en den minnaar geregeld werd. Als arts lag dat niet op zijnen weg en als vriend kon hij daarin niet raden; ieder van hun drieën, zoo meende hij, moest in dezen, de gesteltenis van zijn eigen hart naauwkeurig onderzoeken en zijne krachten berekenen.

Het was op een' schoonen lenteavond, dat Constance en Alice, zich onder den digten lommer van een prachtigen kastanjeboom, op de tuinstoeltjes

hadden nedergezet, om de verkwikkende koelte, die de broeijende hitte, welke de eerste zomerdagen somtijds voorafgaan, volop te genieten.

»Gij wilt dan Hendrik niet wederzien, lieve Alice?" — dus zette de gouvernante het pas begonnen gesprek voort.

»Neen, mijn besluit is onwrikbaar."

»Maar hebt ge uw hart wel vooraf tot op den bodem toe onderzocht; hebt ge het diepe meer uwer liefde naauwkeurig gepeild en hare grenzen berekend; kent gij de naamlooze smarten van te beminnen met een reinen, doch verteerenden gloed en zoo weder bemind te worden, en nogtans voor altijd gescheiden te zijn? Geloof mij, lieve vriendin, zulk een lot is hard, is gruwzaam."

»Gij noemt mijne liefde een diep meer; maar de uwe is eene diepe zee; ik heb die gevaarlijke diepte kunnen peilen. Gij behoort die liefde, dat is Hendrik, geheel toe. Thans, daar ge weet, dat hij leeft, dat hij u even teeder bemint, als gij hem, nu zoudt gij u niet van hem kunnen losrukken. Hendrik zou mij immers nimmer bemind hebben, noch kunnen beminnen, wanneer hij zich niet van uwen dood overtuigd had gehouden? Gij behoort elkander toe, gij kunt en moet te zamen gelukkig zijn en ik zal niet lijden wanneer ik weet, dat gij en Hendrik beide in en door elkanders liefde zoo gelukkig zijt, als gij dat kunt, en zoo zeer verdient te zijn."

»Edel, maar dwaas meisje! Waant gij, Alice, de kracht te bezitten, uw lijden te overwinnen, u in het geluk te verblijden, dat Hendrik smaakt in de armen eener andere vrouw, dan Alice Schelp? O, hoe bedriegt gij u! Hoe rein en vurig uwe vriendschap voor mij ook zij, hoe edel het beginsel, waaruit gij handelt, geloof mij, gij zoudt het niet uithouden. Het valt op verre na niet zoo zwaar, het beminde voorwerp als dood te beweenen, dan het in de armen eens anderen gelukkig te zien. Ik heb mij echter reeds sints lang gewend aan het denkbeeld van Hendrik op deze wereld niet weder te zullen ontmoeten en vond er eene zoete troost in, steeds aan hem te denken, als een vroeg verscheiden hartevriend. Laat mij dat — ver verwijderd van hier — dan nu voortaan doen, als de gelukkige echtgenoot mijner dierbare vriendin. Dat is voor mij geene opoffering, terwijl ik mij niet zoo ver van u zal verwijderen, of gij kunt jaarlijks eenige weken bij mij komen doorbrengen."

»Gij zoudt dan, Constance, uwe hartstreelende vriendschap voor mij inderdaad zoo verre kunnen uitstrekken, van met eigene hand uw zoo innig minnend hart, te verbrijzelen, zelfs met eene stoute hand het eenigst geluk uws levens van u te stooten? En dat zoude geene opoffering zijn? Constance, de heldengrootheid uwer ziel, ontwaar ik duidelijk en voel mij hoogst gelukkig in het bezit van zulk eene zeldzame vriendin; maar zijt gij dan dwaas genoeg om te vooronderstellen, dat ik mij gelukkig en tevreden zou kunnen gevoelen, bij de gedachte aan uwen toestand en tot welken prijs ik de gade van den beminden jongeling geworden was?

»Neen, Constance, ook het hoogste aardsche heil, kan men te duur koopen en daardoor zal het verkregen geluk, geen geluk meer zijn. Een knagend zelfverwijt, zoude mijn leven verbitteren en mij doen verkwijnen als eene zwakke plant, aan welks wortel onzigtbaar een worm knaagt. Wanneer een onpartijdige, de gesteltenis van ons hart en dat van Hendrik en den geheelen loop van het voorgevallene dezer drie personen, even goed kende als wij, en tusschen ons als scheidsregter werd opgeroepen, hij zoude zonder aarzeling Constance en Hendrik zamenvoegen. Geef gehoor aan mijne bede, lieve vriendin; gij zult dat welligt te meer doen, wanneer ik u zeg, dat ik u dan nog meer zal beminnen en ik in dezen oogenblik ernstig en onherroepelijk verklaar, dat offer van u volstrekt niet te mogen en dus ook niet te willen aannemen. Ach, leef gij gelukkig met den aangebedene uws harten, ik bid u daarom ernstig."

»Is dat uw ernstige, onherroepelijke wil, Alice? Bedenkt wat gij zegt! O, neem dat bittere woord terug; ik meen het zoowel met u, mijne trouwe, edele vriendin; verwoest niet zoo roekeloos het huis, dat ik voor u opbouwe. Ik wensch, ik wil uw geluk, en gij stoot mijne hand van u af, die ik zoo zusterlijk u toereik. Gij vervult mijn hart met droefenis en wreede teleurstelling. Moet ik dan ontevreden op u worden? Kom aan mijn hart, lieve Alice, dat zoo trouw voor u slaat en bedroef mij niet langer."

De gouvernante werd geroerd; hare stem was bewogen en tranen ontvloeiden aan hare oogen. Ook Alice was innerlijk getroffen en weende schier luid; zij verborg, met den uitroep: »Ach wat ben ik, arm meisje, ongelukkig!" haar aangezigt aan den boezem harer vriendin.

»Gij weigert dan niet langer, Alice, o, hoe gelukkig maakt gij mij; dat is weder een schoone dag in het leven voor mij."

»Ach Constance, waarom toch kwelt gij mijn hart zoo bitterlijk," antwoordde zij, hare betraande oogen tot hare vriendin opheffende. »Moet ik mij dan voor altijd, spoorloos van u en Hendrik verwijderen? Valt het u dan zoo moeijelijk, de gade te worden van hem, die gij meer dan u zelve bemint? Ik bezweer u, ik wijk niet van mijn besluit af!"

»En ik evenmin als gij; niets zal mij tot verandering van mijn besluit kunnen overhalen. Blijft gij standvastig volharden, om mijnentwille de echtgenoote van Hendrik niet te willen worden, welnu, hetzelfde beginsel weêrhoudt ook mij. Zoo laat ons dan beide de liefde aan de vriendschap ten offer brengen. Verwijderen wij ons beide van hier, laat ons trachten, dat spoedig te bewerken en in dezelfde plaats, ja, zoo mogelijk in hetzelfde huis zamen te zijn. Ik zal mevrouw de barones daarover ernstig raadplegen, en ik twijfel geenszins, of die goede dame zal ons daarin behulpzaam zijn. Zoo zullen wij elkander dagelijks troosten

en opbeuren, de liefde zal allengs wijken voor de vriendschap, en al hare kwellingen zullen in dat zoet hemelsch gevoel weldra geheel oplossen. Hoe vindt gij dat, daarin maakt gij toch geen bezwaar."

»Elk woord van u, Constance, getuigt van uwe edele inborst, maar gij hebt uwe woorden gewis vooraf niet bedacht; want daardoor zoude immers het verdriet vergroot worden. Van de drie minnende harten, kunnen althans twee door het huwelijk gelukkig zijn, en gij wilt alle drie en Hendrik dan misschien wel het allermeest doen lijden. Mij dunkt, een treurende is genoeg, waarom dan alle drie smart aandoen. Wij zouden Hendrik ongelukkig maken en hebben de magt om hem een groot geluk te schenken. Mogen wij dat? Strijdt het niet met ons hart, het voorwerp onzer innigste vereering en liefde te ontrooven van datgene, waaraan hij zoo vurig verkleefd is; een balsem te zoeken voor onze eigene wonden en de zijne ongehinderd te laten voortbloeden? Los mij dat voldoende op, en ik zal uw voorstel gretig aannemen."

»Uwe aanmerkingen zijn gansch niet ongegrond; ik beken, dat ze mij treffen. Indien gij de innige bede mijns harten vervult, door zijne echtgenoote te worden, dan is de zaak naar wensch beslist en niemand zal lijden. Zie, de gevolgen, welke gij zoo aanstonds hebt geschilderd, zijn die van uwe weigering. Hendriks geluk en ongeluk ligt in uwe hand; zie toe wat gij doet, Alice."

»Waarom zegt gij, dat zijn geluk of ongeluk juist in mijne hand ligt? Wanneer ik dat tegen u zeide, zoo zoudt gij niets daartegen weten te zeggen. Geloof mij, ik wensch even hartelijk, u met Hendrik gelukkig te zien, als gij dat ten mijnen opzigte wenscht; mogt hij dat met mij ook al worden, hij zou dat met u, ontegensprekelijk, nog meer zijn. Uw antwoord heeft echter mijne bezwaren niet opgelost; zeg mij hoe ge daarover denkt?"

»Zoo als de toestand tegenwoordig is, lieve Alice, tusschen ons drieën, kan die niet lang meer zoo zijn; gij wilt met Hendrik niet huwen, ik waardeer dat edel beginsel hoog; maar zoudt gij dan wanen, dat ik anders zou handelen? Dat was, naar de kennis, die gij van mijn karakter hebt, niet mogelijk. Gij hebt gezegd: »Mijn besluit is onherroepelijk;" welnu, het mijne eveneens. Laakt gij mijn besluit, dan laakt ge ook uw eigen. Denkt gij, dat ik verkeerd handel en gij ziet de onmogelijkheid, mij tot andere gedachten te brengen, zoo dient gij dan die dwaling of die verkeerde handelwijze niet te volgen, maar moet verstandig handelen; dat meent ge echter ook te doen en ik denk dat van mij zelve ook; daarom zou het dan goed zijn — indien toch geen van ons beide met Hendrik huwen wil — dat wij ons ver van hier verwijderen."

»Wij zijn beide weezen; wanneer wij in eene vreemde plaats, in dienst bij vreemde lieden, ons heil zoeken en de droefheid trachten te verbannen, dan is, dunkt mij, ons aandeel in dit treurspel niet zooveel aangenamer, dan dat van Hendrik, welke in dezelfde plaats blijft, bij zijne brave, zorgdragende moeder, zijne goede verstandige zuster en hare vriendinnen en bij al zijne kennissen troost en opbeuring kan vinden; buitendien heeft hij een sterke geest, die zich boven het leed des levens krachtig kan verheffen. Mogelijk zal hij na een paar jaren aan ons slechts als vriendinnen denken en gelijk hij voor eene Constance eene Alice nam, dan mogelijk voor eene Alice, eene Serafine of Angelica beminnen. Is het niet evenzeer mogelijk, dat wij beide later aan hem denken zullen, als aan een braven, goeden vriend en dat onze meer teedere gezindheid voor hem geheel wegsterft. Herinnert u slechts de twee eerste regelen der »Echtscheiding," van onzen uitnemenden dichter Tollens:

»Niet steeds is de liefde bestendig van duur,
Hoe fel zij den boezem doet jagen."

»Hoewel u, dat op dit oogenblik ook nog onmogelijk schijnt, de tijd heeft al de wonden meestal geheeld en zoodra eene andere liefde min of meer op uw hart begint te werken, dan snelt het beeld der vorige, met reuzenschreden terug. Daarom, wanneer wij goed handelen — en dat gelooven wij in dezen immers te doen — moeten wij met moed en met vertrouwen op den onzigtbaren Opperbestuurder onzer lotgevallen, de toekomst te gemoet treden; Hij zal alles wel maken!"

»Zoo zij het dan, Constance! Zoo het onze hemelsche Vader wil, laat ons dan voor altijd te zamen zijn."

»Dat ik immer een ander zal kunnen beminnen dan Hendrik, beschouw ik, zoo als gij zegt, thans nog, en ik zal voorzeker altijd zoo blijven denken, voor onmogelijk, en ik heb de overtuiging, dat het met uw hart niet anders gesteld is."

»Doch de ondoorgrondelijke wijsheid en de eeuwige bron van de aanbiddelijke liefde des Almagtigen, waakt met een nimmer geloken vaderlijk oog, over alles wat van zijne scheppende hand het aanzijn ontving. Ja, Hij zal alles wel maken."

»Dat geloof staat ook bij mij onwrikbaar, Alice. Immers voor zijn oog liggen onze harten en al onze lotgevallen in de verste toekomst open. Daarom laat ons onbevreesd de toekomst dan ook verbeiden, aan Hem geheel ons overgeven en trachten in en door Zijnen wil, steeds wijzer en beter te worden."

Het was gedurende hunne zamenspraak reeds laat geworden en de beide vriendinnen begaven zich naar haar slaapvertrek met het vaste voornemen, dat de gouvernante bij de eerste gelegenheid mevrouw de barones zou raadplegen en hare protectie verzoeken ter bevordering van het door haar genomen besluit, ten einde elders beide, zoo mogelijk, in hetzelfde huis te kunnen zijn.

X.

Weinige dagen later, ontvingen de beide meisjes een bezoek van mevrouw Bodurf. Treffend was de wederontmoeting van deze dame met Constance, en gedwongen hare toestand, als moeder van Hendrik, tusschen beide de gelieven haars zoons, welke de eene zoo wel als de andere, hare hoogste achting en innigste genegenheid bezat. Zij kwam de vriendinnen verhalen, dat Hendrik tot rijksontvanger te S. was benoemd, en dat zij met hare beide kinderen eerlang derwaarts zou vertrekken. De meisjes verhaalden haar wederkeerig, dat ook zij beide binnen kort den Lodenburg verlieten. De goedheid van mevrouw de barones had haar in hetzelfde huis bij eene adelijke familie, in de provincie Groningen, eene aangename conditie bezorgd.

»Gij zult ligt beseffen, mevrouw," dus begon Constance, »dat het voorgevallene tusschen uwen zoon, mijne voortreffelijke vriendin, mejufvrouw Schelp en mij, geheel misvormd, thans in den mond des volks zal liggen en wel, zoo als dat steeds het geval is, zeer ten nadeele der eer en des goeden naams, met ontkenning van al wat goed en edel is. Het is daarom voor mijne hooggeschatte vriendin en mij, eene noodzakelijkheid en voor uwen zoon een dubbel geluk te noemen deze streken te kunnen verlaten."

»Ik heb u beide waarlijk lief mijne kinderen, als mijne eigene dochters; ach, dat weet gij ook wel, het valt mij dus hard, ja zeer hard van u te moeten scheiden. Ik moet evenwel billijk zijn en uw besluit goedkeuren. Gij, lieve Constance hebt niet verkeerd geoordeeld; de giftige lasterslang, opgeblazen door het venijn van den nijd, braakt zijn zwadder reeds uit en bezwalkt ons allen. De heer Edzard Duinzand, even eens jegens Alice gezind, als vroeger des bankierszoon omtrent u, moet, naar mij onlangs voor zeker werd medegedeeld, op eene voor haar vereerende wijze, door Alice zoodanig berispt en tevens voor al zijne verdere aanzoeken bedankt zijn geworden, dat hij thans laaghartig genoeg is, de eer en den goeden naam van ons allen te bezoedelen, door het verspreiden van zulke geruchten, als gij vooronderstelt, Constance. De tijd zal alles logenstraffen, de eer en de prijzenswaardige handelingen der gouvernante Constance Veldhorst en hare vriendin Alice Schelp en den goeden naam der familie Bodurf weder in een helder licht stellen en den ellendigen lasteraar al die smaad en verachting doen ondervinden, welke zulke gruwelijke snoodaards zoo zeer verdienen.

Ook Hendrik, lieve meisjes, verkeert in eene onaangename, moeijelijke gesteldheid. Zijne op handen zijnde verwijdering van hier en meer uitgebreide werkzaamheden, zijn hem thans zeer welkom. Voor het tegenwoordige is eene verwijdering van elkander geenszins af te raden; later zullen de gemoederen kalmer zijn geworden en is men dan beter in staat, een verstandig besluit te nemen. Gij zult inmiddels tijd hebben tot beraad. Gaarne had ik u beide tot mijne aangehuwde dochters; maar ik heb slechts éénen Hendrik voor u; één van u echter kan en moet mijne dochter worden; dat verwacht ik van u mijne kinderen uit liefde voor Hendrik, voor mij en ook voor u zelve. Vergunt mij, als uwe moederlijke vriendin met u briefwisseling te mogen houden en schrijft mij steeds openhartig, niet als aan de moeder van Hendrik Bodurf, maar als aan uwe oudere in eenige opzigten meer ervarene, welmeenende vriendin. Belooft gij mij dat, lieve kinderen? Gij zult mij daardoor zeer opbeuren."

»Ik beloof het u stellig mevrouw," antwoordde Constance, »het zal ons tot de meest geliefkoosde bezigheid verstrekken, om ons dikmaals met zulk eene voortreffelijke vrouw van ondervinding, welke wij het geluk hebben, als onze trouwste vriendin te mogen beschouwen, geheel openhartig te onderhouden. Niet waar, Alice, denkt ge niet ook zoo?" »O ja," antwoordde deze, uit de volheid des harten en een liefelijk glimlachje, als om Constance te bedanken, trok zich haar gelaat in de beminnelijkste plooijen.

De gouvernante kende het edele hart van Alice, maar ook zijne zwakheid; het was te hecht aan de Bodurfs verknocht, om zich daarvan geheel te kunnen losrukken. Eene vrije gansch ongedwongene briefwisseling met de moeder van hem, welke zij zoo innig teeder beminde, zoude haar hart goed doen.

Eenige weken later vinden wij de beide vriendinnen op den huize *** nabij het welvarend dorp U. in de provincie Groningen terug. Daar werden zij door de uitmuntende aanbeveling van mevrouw de barones van den Lodenburg, meer als eene gelukkige aanwinst voor het huisselijk verkeer, dan als gesalarieerde ondergeschikte personen aangemerkt. Hare werkzaamheden waren, de zorg voor de verdere verstandelijke ontwikkeling van, en het toevoorzigt in alles over de jongere freules en voor het overige, niet ter bediening, maar tot gezellig huisselijk onderhoud der dames, in welke beide betrekkingen zij met de meeste goedkeuring, met zigtbaar welgevallen werkzaam waren.

Wel had de barones van den Lodenburg de waarheid gezegd, toen zij aan hare vriendin in Groningen schreef: »de dagelijksche omgang met deze twee beschaafde talentvolle meisjes, met hare reine deugd en waren zielenadel en onuitputtelijke zachtmoedigheid, is voor iedereen, inzonderheid voor jeugdige gemoederen onschatbaar weldadig." Zoo snelden de herfst en winter voorbij, en de lieve lente tooide weder de verjongde aarde in het bruidsgewaad en sierde haar alom met geurige bloemen en bloesems. Alles ademde vreugde en levenslust bij de wederkeerende lente. Alice, hoe gevoelig anders voor de schoonheid der natuur, was thans echter niet opgewekt, om zich in den eersten dosch des voorjaars te verheugen. Hare gezondheid begon sinds kort te wankelen; hetzij het meer vochtige en ruwe klimaat, nadeelig op haar werkte, of dat heimwee

haar deed kwijnen, en misschien wel beide oorzaken te gelijk werkten, was moeijelijk te bepalen. De tusschenpozende koorts ondermijnde hare krachten zigtbaar. Bleef zij door de doelmatige geneeskundige behandeling, ook al drie of vier weken van dien lastigen bezoeker bevrijd, telkens kondigde hij echter door zijne bekende, koude, huiverende voorboden, op nieuw zijn bezoek weder aan.

Alle bewoners van het gelukkig adelijk verblijf, maar inzonderheid Constance, zagen het lijden van het hooggeschatte meisje met innige droefheid aan. Zij meende echter door zamenvoeging van verschillende omstandigheden te mogen besluiten, dat het lijden harer vriendin eene dieper gelegene oorzaak had, dan anderen waanden en was op middelen ter harer herstelling bedacht.

Het wordt echter tijd, dat wij verhalen, hoe den huize *** sints den aanvang des winters dikwijls bezocht werd door een eersten luitenant der artelerie van het Oost-Indische leger. Hij was de zoon van een in de nabijheid wonenden gepensioneerden hoofdofficier. De luitenant was een braaf en geacht officier. Zijn gelaat was geenszins schoon, maar zijne manieren waren zeer innemend, zijn verstand schoon ontwikkeld en zijne gesprekken boeijend.

Overigens werd van hem gezegd, dat hij ge streng over zich zelven en over anderen was, zonder echter de regtvaardigheid te kort te doen; dat hij geene fout, geen verzuim ongestraft liet, en nimmer beloonde, dan hetgeen hij boven pligtsbetrachting beschouwde, en zulke belooningen dan ook nimmer vergat.

Deze officier, destijds nog geene dertig jaren oud en met verlof in het moederland zijnde, had Constance met welgevallen gadegeslagen; hij had zich reeds lang alle moeite gegeven, om een gevoel van liefde voor hem, bij haar op te wekken; doch mogt zich nog niet op het maken van den gewenschten invloed beroemen. In den laatsten tijd had hij zijne pogingen vermeerderd, en was in den aanvang der lente zoo gelukkig, de eerste sporen eener ontluikende toenadering bij haar te bespeuren en scheen allengs meer terrein op haar hart te winnen.

Alice, ofschoon steeds nog bleek en kwijnend, gevoelde zich in dit saisoen op eenen morgen vlugger en opgeruimder dan zij in lang geweest was.

»De morgen schijnt mij zoo zacht en schoon toe en ik ben heden zoo wel, zoudt gij het niet goed vinden, lieve Constance, dat we een weinig in den grooten tuin gingen wandelen?"

»Zie, gij komt mij voor Alice! Ik wilde u juist verzoeken, om — wanneer ge u wel gevoelen mogt, — de zuivere morgenlucht met mij in den tuin of in het bosch te genieten. Wij zullen dan den grooten tuin kiezen, het zal daar nu het aangenaamste zijn. Ik ben hartelijk blijde dat ge u heden beter gevoelt. De lieve lente doet zoo menige kwijnende roos weder met nieuwen luister bloeijen, zij zal dienzelfden weldadigen invloed ongetwijfeld ook op u uitoefenen."

»Ik dank u, ik dank u, Constance! gij zijt voor mij meer dan eene zuster; gij zoudt met uw hartebloed mijne gezondheid en mijn geluk wel willen koopen."

»Dat weet God," antwoordde deze. Zij bood Alice nu den arm en zeide op vrolijken toon: »Kom, laat ons gaan, ik zal u wat aardigs vertellen."

Het eerste gesprek over de schoonheid van den morgen en het aanschouwen van al het verrukkelijke, dat zulk eene wandeling in eenen heerlijk aangelegden tuin aanbiedt, bragt onze vriendinnen in eene aangename stemming. Van lieverlede bragt Constance het gesprek op hare huisgenooten en de lieden, met welke de familie verkeerde. Zoo kwamen ze ongemerkt op den luitenant, den vriend van den oudsten jonker.

»Hoe vindt gij hem, Alice?" vroeg Constance.

»Een hupsch, welgemanierd man, verstandig en geestig."

»Gij voegt er niet bij, wat ik gezegd zou hebben, wanneer gij die vraag hadt gedaan; overigens denk ik ook als gij."

»Wat dan?"

»Ik zou ook beminnenswaardig er bijgevoegd hebben."

»Inderdaad?"

»Wel ja! althans in mijn oog."

»Dat verrast mij; ik vind het onderscheid toch zeer groot."

»Welk onderscheid?" vroeg Constance, hare vriendin opmerkzaam aanziende.

Een ligte blos kleurde haastig hare thans bleeke wangen gelijk de lelie, die door het ochtend zonnegoud wordt overschaduwd.

»Ha! ik begrijp het reeds," vervolgde Constance, »gij bedoelt tusschen den luitenant en Hendrik Bodurf."

Haar blos werd thans een gloeijend rood, en verlegen sloeg zij de oogen neder.

»Ja, dat verschil beken ik," vervolgde zij, »en toch de man bevalt mij; wat dunkt u? de liefde is grillig."

»Zoo bemint gij hem dan? Ik heb wel bespeurd, dat hij sinds lang u zijn hof maakte; maar in uw gedrag jegens hem meende ik niets meer dan de verschuldigde beleefdheid te zien, die men den heer des huizes, zijne zonen en hunne vrienden bewijst; ja, ik dacht zelfs, dat zijne galanteriën u lastig waren, en meen dit ook vroeger wel eens van u gehoord te hebben."

»Daaraan ziet gij dus, hoe waar het is, dat dikwerf uit de gewoonte van den dagelijkschen omgang, of althans van elkander menigmaal te zien en te spreken, eene liefde kan ontluiken. En wat zou mij weêrhouden hem lief te hebben? De man is algemeen geacht, niet ongevoelig, heeft vele bekwaamheden, is wellevend, onderhoudend, en tegen dames althans vriendelijk en zacht."

»Het is waar, Constance, ik kan niets op goede gronden aanvoeren, waarom ik uwe keuze zou moeten laken; buitendien uwe liefde voor hem beslist

alles; maar ik kan hem niet beminnen, zonder juist te bepalen, waarom niet."

»Ja," dacht Constance, »ik weet het wel. Dat is vreemd," zeide zij, »daar wij anders in de liefde, in andere gevoelens en in onzen smaak gewoonlijk dezelfde keus hebben. Gij zult mij dus," vervolgde zij schertsende, »met uwe liefde niet in de wielen rijden en weder mijne medeminnares worden, die mij den loef afsteekt."

»Neen, waarlijk niet, Constance; die officier boezemt mij eerder ontzag, eene soort van eerbied, om niet te zeggen van vrees in, dan eene teedere gezindheid; wanneer hij mijn bruidegom of echtgenoot was, ik zou nimmer den moed hebben mijne ontevredenheid, wanneer hij die opgewekt had, onbewimpeld te kennen te geven; mijn hart zou nooit een opengeslagen boek voor hem kunnen zijn."

»Gij zoudt dan als echtgenoot hem als eenen heer, niet als uwen hartevriend beschouwen; dat komt, omdat ge hem niet bemint; met mij is dat anders. De liefde en de band des huwelijks maakt vertrouwelijkheid en neemt die soort van ontzag allengs weg. Door de huwelijksliefde is de man de dierbaarste en gemeenzaamste hartevriend der vrouw en deze wederom de innige, meest vertrouwelijke zielsvriendin des mans."

»Gij zult hem dus weldra uwe wederliefde bekennen?"

»Wat zou mij langer weêrhouden?"

Alice zweeg en zuchtte.

»Waarom zucht ge; voorziet ge een onheil in die liefde?"

»Neen, dat niet; de luitenant is een braaf, algemeen geacht man; weldra zal hij kapitein zijn, gij bemint elkander, wat onheil zou daarin te voorzien zijn. Maar ik word diep in de ziel bedroefd, wanneer ik er aan denk, dat wij spoedig verre, zeer verre van elkander gescheiden zullen zijn, dat eene wereldzee zich tusschen u en mij zal plaatsen."

»Gij bedroeft u reeds zoo ver vooruit, mijne waardste; zie, tien maanden kan de luitenant nog in het moederland blijven, wij hebben dus tijd genoeg om daarover later eens te spreken. Gij weet toch wel, dat het mij even smartelijk zou zijn, van u te scheiden."

Het uur des ontbijts had geslagen en onze vriendinnen begaven zich stilzwijgend, ieder aan hare eigene gedachten overgelaten, thans huiswaarts.

XI.

Bijna twee weken na het vertrouwelijk gesprek op de vroege morgenwandeling ontvingen de vriendinnen weder eenen brief van mevrouw Bodurf. De goede vrouw betuigde haar diep leedwezen over het voortduren der kwijnende gezondheid van Alice. Zij meende, dat het meer ruwe klimaat, in de nabijheid der zee, voor hare herstelling zeer ongunstig was; een bezoek voor eenige weken aan de ouderlijke haardstede, dacht zij, zou weldadig op haar werken. Dat kon zij te eerder doen, daar al de vroegere ergerlijke geruchten niet alleen geheel hadden opgehouden, maar de ijverige pogingen van al de bewoners van het kasteel van Lodenburg, van den eersten tot den laatsten, door Serafine en Angelica en andere vriendinnen van Alice, thans eene algemeen gunstige stemming en gevoel van achting voor de beide vriendinnen bestond, terwijl Edzard Duinzand het in de stad en omstreken zoo ondragelijk was geworden, dat hij zich naar zijnen oom te 's Hage begeven had en niet voornemens was spoedig weder te keeren. Ook Alices broeders en zusters verlangden allen hartelijk haar spoedig weder aan het hart te mogen drukken.

Verder wenschte zij Constance hartelijk geluk met hare aanstaande verloving, niet met de koude taal van het ceremoniëel, maar met ondubbelzinnige blijken van innige belangstelling.

Onder aan den brief stonden met potlood de door Hendrik's hand geschrevene woorden: »mijne bewondering stijgt tot eerbied." Wat mogten die woorden beteekenen? Zij schenen voor de beide meisjes een raadsel en waren dat voor Alice ook werkelijk. Constance echter, schoon zij daarover een diep stilzwijgen bewaarde, meende den zin daarvan te begrijpen en had Hendrik in dezen wel wat minder scherpzinnigheid toegewenscht.

Het denkbeeld door mevrouw Bodurf geopperd, om voor eenige weken ter herstelling harer gezondheid bij hare geliefde broeders en zusters naar de ouderlijke haardstede terug te keeren, had wel veel bekoorlijks voor haar, maar het scheiden van hare welbeminde vriendin, die alles voor haar was en van de voortreffelijke familie, welke haar zoo lief had en waaraan zij door dankbaarheid en hoogachting opregt verkleefd was, wierp donkere schaduwen op dat helder tafereel.

Constance oordeelde, dat men eerst den doctor moest raadplegen, of zij ook zonder dat vertrek naar Gelderland spoedig volkomen genezen kon worden, en of ook hij den terugkeer naar huis aanried, dat zij dan na het verlovingsfeest van haar met den luitenant eerst vertrekken moest.

Dat werd zoo voor goed gehouden; want ook de dames van den huize zouden gewis in haar vertrek voor eenige weken niets tegen hebben, wanneer de geneesheer dien maatregel als noodzakelijk voor hare genezing verklaarde. Daar deze de familie elken morgen bezocht, zoo zouden de meisjes hem bij zijne eerst volgende visite daarover raadplegen.

Op den laten namiddag van dien zelfden dag, toen Alice ijverig bezig was de beide jongste freules in het vervaardigen van kunstbloemen te onderrigten, verliet Constance onbemerkt den burgt en begaf zich naar het huis des doctors. Zij vond den arts te huis, en na een vertrouwelijk, geheim gesprek, van bijna een half uur, verliet zij den grijzen Esculaap en kwam, zonder dat men hare afwezigheid bespeurd had, den burg door de kleine tuindeur weder binnen.

Den volgenden morgen op het gewone uur ver-

scheen de doctor. De visite bij de familie afgelegd hebbende, werd hij verzocht de gouvernantes — want daaronder werd hier ook Alice gerangschikt — in hare kamer te willen bezoeken, dewijl mejufvrouw, eigenlijk juffer, zoo als men in dit gewest pleegt te zeggen, Alice Schelp den doctor weder wenschte te raadplegen.

Beide vriendinnen waren te zamen, toen de arts bij haar binnentrad.

Alice gaf den doctor te kennen, dat, ofschoon zij zich sedert eenige dagen weder zonder koorts bevond, zij evenwel nog zwak en ziekelijk was en buitendien moest vreezen, dat eerlang de koorts wederkeerde. Zij wenschte zijne meening daarom te vernemen of een verblijf van vier of zes weken in hare geboorteplaats, in Gelderland, hare volkomene herstelling zou kunnen bewerken.

»Een verblijf van vier of zes weken aldaar, mejuffer, zou weinig uitwerken, maar een oponthoud van ten minste drie maanden, de dagelijksche omgang met allen, die gij lief hebt en die u liefhebben, inzonderheid in het opvolgen van alle gewoonten en gebruiken, die u eigen waren vóór uwe komst in dit gewest, zullen meer bij u uitwerken dan eene geheele apotheek vol artsenijen. Onthoud het, mejuffer, dat gij alles opvolgt wat ik u zeg, want het klimaat alleen zou u niet herstellen; maar als gij dat in alle deelen nakomt, dan zult gij weldra een geheel ander mensch zijn, uwe droefgeestigheid zal verdwijnen en vrolijk zult gij weder juichen in de lente uws levens."

»Maar zij kan toch eerst het feest mijner verloving mede bijwonen, doctor?" vroeg Constance.

»Wanneer zal dat zijn, mejuffer Veldhorst?"

»O, nog in deze maand, doctor."

»Nu ja, maar spoedig daarna moet zich uwe vriendin op reis begeven."

Wij vinden onze jonge vriendin Alice ongeveer drie weken later weder terug, omringd door hare lieve broeders en zusters, waarvan de jongsten haar meer als moeder dan als zuster beschouwden, en haar met zulk eene liefde en verkleefdheid aanhingen als, helaas, slechts zelden onder zulke naauwe bloedverwanten plaats vindt.

Mevrouw Bodurf was door eenen brief van Constance van den terugkeer harer vriendin en de redenen waarom die geschiedde, reeds onderrigt.

»Ik twijfel geenszins," dus schreef zij onder anderen, »of gij en uwe beide kinderen zullen thans het lijdende meisje dikwijls bezoeken; de afstand is gering en dagelijks rijden diligences van S—, waar gij, sinds ons vertrek, van W— woont, heen en weder. Door mijn aanstaand huwelijk is het bezwaar voor de hernieuwing eens vertrouwelijken omgangs tusschen uwen zoon en mijne vriendin naar mijne inzigten opgeheven. Openhartig en geheel in vertrouwen wil ik u, waarde vriendin, mijne meening mededeelen, en ik twijfel niet, of gij zult wel van dezelfde gevoelens zijn, dat, namelijk, de oude verkeering met de hooggeschatte familie Bodurf weder aan te knoopen, het doeltreffende geneesmiddel voor haar zal zijn.

»Ik heb het zoo onkiesch als onvoorzigtig geoordeeld haar het geringste spoor van deze mijne denkwijze te doen bespeuren. Zij zou mijn huwelijk als een offer voor haar geluk beschouwen en in die meening liever ongehuwd blijven, dan zich gelukkig gevoelen voor eene, naar zij zou wanen, zoo duur gekochten prijs.

»Gij zult mij thans volkomen begrepen hebben, terwijl uw welberekend beleid in deze zaak u het doelmatigst naar omstandigheden zal doen handelen," enz.

Veertien dagen later ontving ook Alice eenen brief van Constance van den volgenden inhoud:

»Zeer geliefde Alice!

»Het was voor mij eene ware vreugde, uit uwe letteren, van den 24sten der vorige maand, te vernemen, dat uwe terugreis naar het huis uwer geboorte, u geenszins vermoeid heeft en uwe ontvangst zoo hartelijk en de blijdschap over uwe terugkomst van uwe broeders, zusters en al uwe bekenden groot was. O, hoe streelend is het, veelzijdige blijken van liefde en warme toegenegenheid te ondervinden. Ook de familie Bodurf hebt gij weder ontmoet; ik gevoel uwe ontroering, toen gij Hendrik de tuinlaan zaagt opkomen; ja, ik gevoel uwe gewaarwording, elke gedachte, die op dat oogenblik uw hart bestormden. Dierbare vriendin! waarom zoudt ge uw hart langer geweld aandoen? Wordt gelukkig, gelijk ik zulks ben, door het voorwerp uwer liefde. Hendrik zal niet meer van u aflaten, wanneer gij hem ook mogt willen ontwijken, toch zult gij hem steeds ontmoeten, en waarom zoudt gij niet toegeven aan die liefde. Volg in dezen mijn voorbeeld. Gij wordt bemind en bemint weder, even als ik. Laat dezelfde dag, de beide vriendinnen, als gelukkige echtgenooten begroeten. O, welk een zoet en troostrijk denkbeeld zoude het voor mij aan gene zijde des grooten Oceaans zijn, dat mijne hartelijk geliefde vriendin, even gelukkig is als ik.

»Overweeg mijne woorden wel, en schrijf mij spoedig, dat ge de bruid zijt en op éénen dag met mij zult huwen.

»Nog zie ik uit uwen brief, dat mevrouw Bodurf u de opheldering heeft gegeven, betreffende de grafzerk in Frankrijk. Ik had op het graf mijner onvergetelijke moeder geen steen laten leggen, wanneer Hendrik daarop dus een zerk heeft gevonden met den naam Constance Veldhorst enz. dan is zulks op last van een ander geschied en alles aldaar zal vóór de komst van Hendrik wel afgesproken zijn geweest, om hem allen twijfel aan mijnen dood te ontnemen. Het bedrog is duidelijk en Hendrik niet te beschuldigen dat niet doorzien te hebben."

»Ontvang de hartelijkste heilwenschen der

freules en hare voortreffelijke moeder terug enz. enz."

De zon van den 15 September deszelfden jaars, bescheen de beide vriendinnen als echtgenooten. Drie maanden later lagen zij weenend en nokkend in elkanders armen om voor jaren lang, of voor altijd afscheid te nemen.

Constance verliet het vaderland met de streelende genoegdoening, twee aan haar hart dierbare personen, gelukkig achter gelaten te hebben.

Groningen. W. H. BAVINK.

LETACQ.

Een Novelle van BLICHER.

Naar het Deensch.

Graaf Lilienthal aan den Baron van W.

Zoo het zwarte zegel van dezen brief u schrik aangejaagd heeft, zoo mogen deze eerste regels u weder gerust stellen, omtrent mijne familie. Zij is nog in haar geheel en toch is de dood bij ons in huis geweest en de onverbiddelijke heeft een geliefd wezen medegenomen, welks gemis wij allen betreuren, van mij af tot op den jongsten in mijn huis, mijn kleinen, driejarigen Frans.

Verneem dan; voor acht dagen geleidden wij naar zijn aardsche rustplaats onzen ouden beminden Letacq.

Het was eene begrafenis, waarvan mijne boeren zeiden, dat geen graaf die beter had kunnen verlangen. En zeker zoo de treurigheid van den lijkstoet als de maatstaf van de verdiensten des overledenen kan aangezien worden, dan werd Francois Letacq vorstelijk begraven.

De mannelijke bedienden van mijn goed droegen de baar, de vrouwelijke gingen er naast. Achter het lijk volgde het eerst onze gouvernante met den kleinen Francois aan de hand; hij die naar hem genoemd was, en zij als zijne landgenoot waren hem toch het naaste.

Daarna volgden mijne andere zes kinderen — twee aan twee — vervolgens mijne vrouw en ik, de rentmeester, de schrijver, de kamenier, de huishoudster, de predikant, en verscheidenen die niet genoodigd waren. Op Lilienthal was niemand te huis gebleven, dan de hond en de oude bedlegerige Christina.

Het algemeene gebruik van bloemen te strooijen, werd ook hier niet vergeten; ieder van den stoet droeg een krans, dien mijne dochters gevlochten hadden, en wel zoo, dat elke krans slechts uit eene enkele soort van bloemen bestond.

Ik ben er bij geweest dat de sarcophaag met een zwaard, met ordelinten en kruisen versierd was, maar prachtiger schenen mij deze eenvoudige beelden der natuur, deze zinnebeelden der liefde en vriendschap, van trouw en troost, van gemis en hoop op den doodkist des tuiniers.

En geen krans werd zonder tranen of althans zonder een opregten zucht nedergelegd; want onder allen was niemand, die niet van den vriendelijken Letacq nu een bloem, dan een ruiker had ontvangen, altijd gepaard met een knikje en een lachje of een vrolijk woordje. Mijne Marianne heeft hem treffend gelijkend geteekend in zijn naauwen groenen rok, die altijd tot onder de groote jabot toegeknoopt was, zijn lang vest met panden, zijne blaauwe gevlamde wollen kousen en schoenen met zilveren gespen en het hoedje, dat altijd op een oor stond. Zij heeft het oogenblik gekozen, dat hij een reusachtige melkmeid een zonnebloem, zoo groot als een bord, toereikt, met de woorden: »ma petite, un petit bloem."

Maar ik raak van de begrafenis af. Nadat mijne kinderen een lied aan het graf hadden gezongen, hield de predikant eene zeer gepaste en hartelijke rede over de woorden: ik ben een vreemdeling en inwoner bij u; geef mij een erfbegrafenis bij u.

En toen nu dit eigendom door onzen beminden gast in bezit genomen was, toen deze zijn bescheidene woning met zoden gedekt was, werd er nog een psalm gezongen, en de stoet keerde treurig huiswaarts.

Het graf is aan de oostzijde digt bij den kerkmuur. Het zal met een ijzeren hek omringd en met een steen versierd worden, dien ik van Kopenhagen laat komen en die nog een reeks van jaren het aandenken van den overledene hier op aarde zal bewaren, daar toch niets bestendig en maar alles slechts voor een tijd is.

En hoe spoedig zal niet de tijd komen, dat als men op dit marmer leest:

FRANCOIS LETACQ,
geboren te Chateauvieux in Frankrijk, 1768.
overleden te Lilienthal in Denemarken, 1838.
Hij was een braaf mensch!

men dan vragen zal: »Wie mag toch die Letacq geweest zijn? Hoe is die er toe gekomen zijn gebeente in Denemarken ter ruste te leggen? Een braaf mensch. — Dat zegt veel, als het waar is."

Ja, het is wáár. Gij zult zeker daar niet vergeten worden, goede mensch, waar de monumenten duurzamer zijn dan marmer.

Sedert dien dag heb ik, zoowel als mijne geheele familie het ledige gevoeld, dat na het vertrek van een geliefden vriend, op het verlaten van een aangenaam gezelschap volgt; men heeft geen lust in zijn werk, geen rust, maar wordt onwillekeurig dan hier, dan daar gedreven, met een onrust gelijk een trekvogel, tegen den trektijd aan den dag legt.

Wel tienmaal daags zijn wij op zijne kamer geweest, hebben geheel zijne kleine nalatenschap beschouwd en zijn weder heengegaan; wij hebben op zijn zakhorologie gezien, dat thans stil staat, maar geen onzer heeft er aan gedacht, het op te winden; wij hebben in zijn met zilver beslagen gebedenboek gebladerd, de gordijn van zijn kleer-

kas open- en weder toegetrokken; op zijn tammen spreeuw gestaard, die misschien van honger gestorven zou zijn, als hij ons niet zelf door het ophalen van zijn ledig voerbakje en vingerhoed herinnerd had; en eindelijk een blik op het half verwelkt rozenboompje, dat Christiaan eerst gisteren bedacht heeft te begieten.

Komen wij in den tuin, dan gaat het even zoo; wij gaan van het eene bed naar het andere, van bloem tot bloem, vinden niets, hebben niets te zoeken — ach, het is de tuinman zelf, die ontbreekt, het is de goede, de edele Letacq. Hij heeft zijne bloemen verlaten.

Het meeste hebben wij te doen met onzen kleinen Francois en zijne vele vragen: »Waar is de groote Francois? De kleine Francois wil naar hem toe! Is hij op het kerkhof? Is hij bij onzen Lieven Heer? — dat zegt moeder — ik wil ook naar onzen Lieven Heer!"

En zoo gaat het achtereen door. De kleine babbelaar denkt, geloof ik, nog het meest aan zijn overleden vriend, alsof hij vermoedde dat hij degeen is, die hem het eerste zal vergeten.

Nimmer vergeet ik zijn afscheid van ons. Het was dezelfde dag, waarna hij des nachts stierf, hij had zelf den wensch geuit ons het laatste vaarwel te zeggen. Hij was ten volle bij zijn verstand en te gelijk in eene stemming des gemoeds, gelijk alleen eene goede ziel behoudt, in het oogenblik, dat zij uit een rein en niet ontwijd ligchaam scheidt.

Toen wij in de kamer kwamen zat hij overeind en verwachtte ons; mijn oudste zoon stond aan het hoofdeinde en ondersteunde hem — want het was zijne beurt bij den zieke te waken. Al de levenskracht des grijsaards, scheen eer zij het ligchaam verliet, in de heldere, fonkelende oogen zich vereenigd te hebben; de scheidende ziel had thans slechts dit enkele orgaan, om hare gewaarwordingen mede te deelen; hij zag ons allen beurtelings aan, glimlachte flaauw en knikte.

Het langste en innigste rustte zijn blik op den kleinen Francois, dien mijne vrouw op den arm droeg; het kind strekte de armen naar zijn ouden vriend uit — mijne vrouw legde de lippen van den kleine op den mond des stervenden — de laatste tranen liepen over zijne wangen — de spraak kwam nog eens weder, voor de laatste maal fluisterde hij zijn: adieu, mon ami! — zijn oog brak, de zalige ziel had het ligchaam verlaten.

Het is mij altijd zoo voorgekomen, alsof de ouderdom een toestand was, die alleen het ligchaam aangaat. Het schijnt wel, alsof sommige krachten der ziel verloren gaan, zwakker worden, verouderen; het geheugen bij voorbeeld verliest aan vlugheid, helderheid en omvang; even zoo als de zintuigen, door wier hulp de voorraad van kennis ingezameld werd, stomp worden; de scherpzinnigheid verstompt, het oordeel wordt zwak; dat noemen wij kindsch worden! Een fraaije, een edele uitdrukking voor hem, die de regte beteekenis begrijpt. »De grijsaard wordt weder een kind," is dat niet hetzelfde als: »hij wordt weder jong?" De ziel bewoont een oud huis, dat zij verlangt te verlaten. Men wordt op nieuw jong, om verjongd tot den staat van eeuwige jeugd te kunnen overgaan.

Het is hoogst opmerkelijk, dat in den hoogen ouderdom, het middelbare tijdperk des levens het eerst uit de herinnering verdwijnt; de herinneringen der kindschheid behoudt men het langste en helderste of, wat meestal geschiedt, zij komen na eene vergetelheid van vele jaren in volkomen heldere beelden terug. Het tijdperk der onschuld keert weder, het verdrijft, het verduistert de met zorgen, met berouw vermengde herinnering van de onrustige, moeitevolle mannelijke jaren, om weder in schoonen, onverduisterden ochtendluister de schoonste lente des levens voor te stellen; »wij worden weder kinderen, eer wij in het hemelrijk kunnen komen."

Ik ben niet zeker of gij mij volkomen begrijpt, of dat ik mijne denkbeelden duidelijk genoeg kan uitdrukken; maar tot opheldering wil ik u een gemakkelijk voorbeeld mededeelen.

De nacht voor den dood van onzen geliefden vriend, waakte ik de laatste helft bij hem. Hij had een paar uren in een diepen slaap gelegen; plotseling werd hij wakker, strekte den arm uit en fluisterde op een zachten, vertrouwelijken toon:

»Lizette, hier is de roos die ik u heb beloofd, — kom nu en geef mij er een kus voor. Uwe moeder heeft er niet tegen, — kom, lieve Lizette."

Op dezen toon bleef hij lang spreken over eene liefde, die veertig jaren oud is en waarvan hij in gezonden toestand zeer zelden en altijd met kalmte, ja zelfs met onverschilligheid sprak, en — zonderling waarlijk — ik hoorde hem thans na even zoo langen tijd schier zijne moedertaal zuiver en niet met Deensche woorden vermengd, spreken; die Gasconsche tongval, die andere Franschen zoo bespottelijk, maar mij zoo kostelijk in de ooren klinkt.

Deze Lizette, zijn innigste geliefde, waarvan hij zoo edelaardig afstand had gedaan om edeler, maar moeijelijke pligten te vervullen, zij was dus door eene tusschenruimte van veertig jaren en vierhonderd mijlen nog niet uit zijne beminnende herinnering verdwenen, hij was thans weder de vurige, verliefde jongeling, die slechts in liefde leefde en ademde; hij dweepte weder van liefde aan de oever der Dordogne, tusschen de wijngaarden van Medoc, vlocht kranzen van rozen en Jasmijn, om de glanzige zwarte lokken van het meisje mede te versieren; hij danste weder aan hare hand in de koele, geurige oranjeboschjes; hij was weder de minnende jongeling van achttien jaren.

Zoo veroudert de liefde nimmer! Zij kan een menschenleeftijd sluimeren, maar zij ontwaakt weder aan den rand des grafs; zij ontwaakt met jeugdige kracht in de borst des grijsaards, in zijn brekend hart, als hij de duistere poort des doods

nadert — en dat om eeuwig te sterven? om het stof in het graf te volgen, om met eene valsche hoop de scheidende ziel wreedaardig te misleiden? Is het niet veeleer om door een zoo zoet voorgevoel haar scheiden uit het ligchaam te verzachten, haar laatste strijd tegen vrees en smart?

Maar thans valt mij eerst in — ja, waarlijk, gij zijt geheel onbekend met de geschiedenis van den overledene. Thans eerst bedenk ik mij, dat ik gedurende uw laatste, kortstondig verblijf op Lilienthal, geen tijd en gelegenheid vond u te verhalen. Ik was naauwelijks begonnen, toen mijn buurman kwam, mij stoorde en u medesleepte.

Ik moet thans mijne belofte, die ik geheel vergeten had, vervullen, ten einde u niet alles wat ik hier geschilderd heb, onverklaarbaarder zij dan u destijds reeds de betrekking was tusschen de grafelijke familie en den tuinman.

Het allerbeste is, dat ik u het handschrift van mijn overleden vader zend, dat na zijn dood onder zijne papieren, verzegeld en aan mij gerigt, gevonden is. Een groot gedeelte van den inhoud — vooral datgene wat Letacq betrof, was mij toen reeds uit zijne mondelinge mededeeling bekend, en ik zie geen reden waarom ik eene enkele omstandigheid voor u, mijn waarde vriend, verborgen zou houden. Na de lezing verzoek ik het handschrift terug.

Als gij het alles gelezen hebt, zult gij zeker dezen brief nogmaals in de hand nemen en de gevoelens die hem deden schrijven, goedkeuren, ja, die deelen. — Vaarwel!

HET HANDSCHRIFT VAN DEN OUDEN GRAAF LELIENTHAL.

Ik was tusschen de negen en tien jaren oud, toen mijn vader mij naar het zuiden van Frankrijk bragt. Ik was tot erfgenaam van tante Elise bestemd, die een landgoed in het voormalige Gascogne bezat, eene weduwe en kinderloos was, maar ten voorwaarde gesteld had, dat zij zelve voor mijne aanstaande opvoeding zorgen zou, tot ik mijn achttiende jaar zou bereikt hebben.

Dan — zoo was haar plan — zou ik eene officiers plaats bij de garde bekomen, waar haar overleden man majoor geweest was.

Mijn vader vertoefde slechts eene maand op Chateauvieux, om te zien, hoe ik mij in mijn nieuwen toestand schikken zou, en nam met tranen afscheid van een zoon, dien hij nimmer zou wederzien, maar voor wiens geluk hij toch op deze wijze zich verpligt achtte te zorgen, daar mijn oudste broeder den titel en de heerlijkheid zou erven.

Het duurde lang eer men mij over het verlies mijner ouders, speelmakkers en vaderlijk huis kon troosten. Mijn heimwee was zoo hevig en zoo lang van duur, dat mijne tante eindelijk ieder meende te moeten verbieden, in mijne tegenwoordigheid een enkel woord te spreken, dat mij aan mijn vaderland herinneren kon.

Van den anderen kant, trachtte zij zoo veel zij kon, mijn nieuw vaderland mij zoo aangenaam als mogelijk te maken, zij ging met mij in den tuin van het kasteel wandelen, die in een stijven smaak met regte lanen, de een volmaakt als de andere, aangelegd was, met heiningen van taxis, waarin allerlei figuren gesneden waren, groote open plekken met fonteinen in het midden; een vischvijver, den waterval in miniatuur van vijf trappen — hoe dikwijls heb ik ze niet uit verveling geteld! — benevens verscheidene terrassen, waarvan de opgang door houten soldaten verdedigd werd, die boven de gewone van vleesch en bloed het voorregt hadden, dat zij niet behoefden afgelost te worden.

Hier is mijn overdreven en waarlijk onbillijke afkeer van de Fransche tuinkunst ontstaan, en mijn bepaalde voorkeur voor de nieuwe Engelsche. Ik begrijp heel goed, dat gene ook hare schoone zijde heeft, en dat het niet alleen de taak der kunst is de natuur te hulp te komen — die, hetzij in het voorbijgaan gezegd, zich heel goed zelf weet te helpen — maar ook iets zelf uit te vinden. Waarom zou alleen het kromme schoon zijn, gelijk deze eenzijdige kunst van kronkelende lanen, die aan het listige slangswijze rondkruipen van sommige menschen herinnert; gelijk kortom alle omwegen, om een doel te bereiken, dat langs den regten weg veel naderbij ligt. Kunnen niet de regte lanen even goed den wandelaar aan het regte pad der deugd en waarheid herinneren; de terrassen aan den steilen en bezwaarlijken toegang tot den tempel der eer of aan het steile en gevaarlijke nedervallen in den afgrond der misdaad?

Maar zoo als ik zeide, weemoed en verveling prentten een indruk in mijne jeugdige ziel, die nimmer uitgewischt is kunnen worden.

Nog meer beklaag ik het, dat iets dergelijks ten opzigte van de Fransche dichtkunst plaats vond, ik vatte denzelfden afkeer voor Racine en Corneille op als vele schoolgangers voor Horatius en Ovidius en dat uit dezelfde oorzaak. Elken avond moest ik eene mij opgegevene taak opzeggen, teregtwijzingen over mijn toon en uitspraak hooren en dan naar tante Elise's declamatie hooren tot het slapensuur aan deze lessen een einde maakte.

Maar veel vervelender nog waren mij hare vertoogen over den adel, zijn groot nut en hooge waardij, wat altijd met eene vergelijking tusschen den Franschen en Deenschen adel eindigde, en waarbij de eerste altijd den voorrang behield. De hoogste graad van pijniging was de voor mijne tante even gewigtige, als aangename studie van den stamboom van onze familie en haren overleden echtgenoot.

Al mijne uitspanningen bestonden daarin, dat ik met den huishofmeester raket speelde — die ook niet veel meer te doen had — en dat ik het schoothondje mijner tante plaagde, namelijk als zij er niet bij was.

Eindelijk bemerkte zij toch, dat mijne vrolijkheid en krachten verdwenen, en daar zij mij op hare wijze werkelijk lief had, bedacht zij, mij een speelmakker te geven; dit was Letacq.

Den zoon van den tuinman werd derhalve toegang in de vertrekken van het kasteel verleend, maar onder zulke beperkingen, dat zoo het reglement in zijne geheele strengheid opgevolgd was geworden, ons spel voor ons beide een plaag in plaats van eene uitspanning zou geweest zijn; hij mogt mij namelijk nimmer anders noemen, dan monsieur le comte; zich diep voor mij buigen, als hij kwam en heenging, zonder morren zich in al mijne grillen voegen, ja zelfs in scheldwoorden en slagen, als ik zoo iets mogt goedvinden, alles op straffe, van dadelijk van het kasteel gejaagd te worden.

Maar zoodra wij alleen waren, ontsloeg ik hem, van deze voor ons beide pijnlijke etiquette; want ik had van huis volstrekt geen adellijken hoogmoed medegebragt, en die, welken de tante mij wilde bijbrengen, wilde geen wortel vatten, door hare mij zoo hatelijke methode. In tegenwoordigheid van anderen, moest ik natuurlijk veinzen, als ik een kameraad wilde behouden, die mij door zijne vrolijkheid, goedhartigheid en voorzigtigheid onontbeerlijk was, maar onder ons, in den tuin, in bosch en veld, op rijtogtjes, bij visschen en vogelvangen heette ik eenvoudig Louis, gelijk hij Francois.

Om mijne opvoeding te volmaken leerde ik natuurlijk dansen, schermen en rijden, en op mijn ijverig aanhouden, mogt de jonge Francois aan al deze adelijke oefeningen deel nemen, hoe zeer de tante zich in den beginne geweldig daartegen verzette. Maar ondanks hare despotieke heerschappij kwam ik van lieverlede achter de kunst haar naar mijn wil te leiden. Het ging haar niet beter dan menige magtige regerende vorstin, die zonder het te weten naar de pijpen van een gunsteling dansen moet.

Ik wil eene tijdruimte van acht jaren voorbijgaan, daar dit niets bevat, wat der opteekening waardig is, of ik het daarom, naar het spraakgebruik der dichters en andere dweepachtige zielen, het zorgelooste en onschuldigste, bovenal het gelukkigste tijdvak noemen mag, durf ik niet te bepalen.

Maar zeker is het, dat mijne herinnering thans veel liever vertoeft, bij de gevaren en onrust der volgende jaren; en men mag dit wel als de vergoeding eener regtvaardige natuurwet voor den angst en nood der stormachtige dagen aanzien. Zoo spreekt de zeeman niet van zijne gelukkige reizen, waarbij de elementen hem gunstig waren, zijne taak ligt en gemakkelijk was, — alles voor dien tijd aangenaam, maar eentoonig; stormen daarentegen, gevaar op zee, schipbreuk, levensgevaar, deze voorvallen staan altijd levendig voor zijne verbeelding; van deze spreekt hij gaarne met weder opvlammend, jeugdig vuur. Het beeld van een onbewolkten hemel, van een effen waterspiegel, laat in zijne herinnering slechts flaauwe indrukken na, maar diep prent zich daarin het beeld van de donkere, door orkaan en onweder vaneengescheurde wolken, van de torenhooge, schuimende golven, die hij met moed en behendigheid ontkwam of bestreed.

Al rijdende, dansende, schermende, jagende en visschende, bereikte ik de jaren, waarin de ernst des levens begint; mij ontbrak nog slechts eene aanstelling, om de bestemming te bereiken, die mijne tante voor mij had bepaald; maar het noodlot had anders beslist.

Ik bereikte mijn achttiende jaar te zelfder tijd, toen Frankrijk tot die groote crisis rijpte, die alle staatkundige en burgerlijke betrekkingen omverwierp en wier werking nog over de geheele wereld gevoeld worden.

Ik vermoedde even weinig als ieder ander, waarheen de oproeping der notabelen leiden zou; ik zag op dat punt niet verder vooruit, dan Calonne zelf; dat tante Elise even zoo verstandig was als ik, valt ligt te begrijpen. Wij beschouwden deze gebeurtenis, als iets wat ons volstrekt niet aanging. Even als Lodewijk XIV dachten wij: l'état c'est le roi, en zelfs in den droom kwam het niet bij ons op, dat staat en koning zoo spoedig van elkander gescheiden, ja vijandig tegen elkender over staan zouden, dat de schoonste banden der liefde en der vriendschap zoo veelvuldig verscheurd, de zachtste harten zelfs verhard — kortom dat alle heilige aandoeningen der natuur in korten tijd in deze staatkundige aardbeving omgekeerd zouden worden.

Hare uitbarsting werd even als bij de aardbevingen der natuur, die voorafgegaan worden door eene zekere neerdrukkende zwoelte in de lucht, die afmattend, slaapwekkend op de geheele dierlijke natuur werkt, juist zoo voorafgegaan door dergelijke verschijnselen in de zedelijke natuur, maar die de teekens zien zijn velen, die er acht op slaan slechts weinige.

En wat zou ik, een achttienjarig jongeling met een hart vol liefde, mij laten gelegen zijn aan verandering van ministers, met nationaal bankroet en dergelijke beuzelingen, die een verliefden jongeling niet aangaan?

Maar ik wil mijn verhaal geregeld voortzetten.

Reeds sedert eenigen tijd had ik eene in het oog loopende verandering aan mijn waarden makker bemerkt. Nu was hij buitengewoon stil en afgetrokken en dan weder uitgelaten spraakzaam. Dikwijls kon de visch zijn dobber onderhalen, de haas vlak voor zijn neus opspringen, zonder dat hij een vinger in beweging bragt.

Als ik hem in het eerste geval toeriep. »Francois, pas op!" dan trok hij de snoer strak, of rukte den hoek uit den bek van den visch, en riep ik in het laatste geval: »tirez bas!", dan zag hij naar de lucht of schoot, als de haas reeds lang buiten schot was. Toen dit eenige malen gebeurd was ergerde het mij en ik schold.

Hij sloeg met de vlakke hand op den kolf van zijn geweer, en zeide: » Sacré nom, het is de schuld van Suzette."

»Welke Suzette?" vroeg ik.

»Suzette van den molenaar," antwoordde hij.

»Van welken molenaar?" vroeg ik verder.

»Suzette's vader," antwoordde hij weder.

Daardoor werd ik niet wijzer, maar daar het mij inviel, dat Letacq bij onze jagtpartijen een bijzondere voorkeur voor de streek van den molen van Jouillac aan den dag legde, dat hij, al gingen wij ook een geheel anderen kant uit, toch altijd dien kant heen zwierf, dat hij altijd in dien molen iets te doen of te vragen had — terwijl mij dit alles te binnenschoot kon ik beginnen mijzelven zonder zijne hulp te orienteren.

Ik kende een klein weinig de liefde, maar slechts door Racine en tante Elise. Dat was dus de verhevener liefde — die der hoogere standen — volgens tantes beschrijving, hoewel die niet geheel met Racine overeenstemde, een arrangement tusschen twee huizen, die hen in eene zekere verbinding bragt, door middel van een huwelijkscontract, gesteld tusschen den zoon van het eene huis en de dochter van het andere. Of, om het van de vrolijkste zijde te beschouwen, een drama, waarbij het verstand de hoofdrol speelt, het hart die van een figurant, en dat altijd daarmede eindigde, dat de cavalier deftig en bevallig voor de dame knielde; dat deze hem even zoo netjes weder ophief en dat beide dan aan de toeschouwers deze handeling verklaarden door te zeggen of te zingen: nous nous aimons!

Wel had de dichter wenken gegeven over verscheidene hartstogten, die bij zulke gelegenheden in beweging gebragt worden; maar ik begreep ze niet, hoewel ik vermoedde, dat er meer toe moest behooren dan de regterhand op de linker borst te leggen, met de linker den degen in de hoogte te heffen, terwijl men zich op de linker knie liet vallen en zuchtte: je vous adore!

Daar ik zoo wat vermoedde dat er ook eene soort van liefde voor de mindere standen bestaan moest en nieuwsgierig was, hoe die zich vertoonde, vroeg ik Francois of hij Suzette beminde en zij hem.

Toen hij deze vraag toestemmend beantwoordde, verklaarde ik, dat ik zien wilde, hoe zij het maakten, en hem derhalve in den molen vergezellen.

Francois sprong op van vreugde over dit besluit en barstte in een stroom van loftuitingen uit op de volmaaktheden naar ligchaam en geest van het molenaarsdochtertje. Toen verhaalde hij mij, dat er van den kant der ouders niets in den weg stond aan zijne wenschen, als hij slechts de zekerheid had zijn vader als tuinier toegevoegd te worden, hetgeen ik, zoo als hij vast vertrouwde, door mijn grooten invloed op mijne tante gemakkelijk te weeg kon brengen, zonder dat ik behoefde te wachten tot ik eens zelf meester van het goed was.

»Daar kunt gij zoo zeker op rekenen, alsof het reeds gebeurd was," zeide ik; »maar waarom hebt gij mij daar vroeger nooit iets van gezegd?"

»Sacré nom!" riep hij, »ik heb het zelf niet vroeger geweten. Ik wist wel, dat wij elkander lief hebben, maar eerst gisteren avond kwam dat bij ons ter sprake en tevens, om onze ouders om hunne toestemming te vragen."

Gedurende dit korte gesprek hadden wij het lange dal doorgegaan, dat ons van den molen scheidde en naderden nu met groote schreden het paradijs van mijn makker.

De molenaar en zijne vrouw ontvingen ons aan de deur. Het kruipende vleijende gedrag van den eerste, maakte dadelijk een ongunstigen indruk op mij, en verijdelde daardoor geheel en al de duidelijke bedoeling zich bij den aanstaanden landheer in gunst te brengen.

Zijn onophoudelijk mijnheer de graaf ging altijd met eene diepe buiging en een slaafsch lachje gepaard en zijn onderdanig gedrag stond hem te slechter, daar hij een bijzonder kloek en welgemaakt man was, wiens regelmatig gelaat tot model voor een Alexander of Cesar had kunnen dienen; zijn hoog voorhoofd, zijn arendsneus, zijn oogen en wenkbraauwen duidden, naar het schrift der natuur op geestkracht, hoogmoed en heerschzucht; maar de molenaar scheen door zijn gedrag in alle opzigte de natuur te willen logenstraffen; slechts de onmiskenbare vrees der vrouw voor haren echtgenoot, hare zwijgende gehoorzaamheid en ongeveinsde moedeloosheid bewezen, dat hij in zijn huis koning was.

Nog had ik Suzette niet gezien, maar vermoedde niet ten onregte, dat zij bij haren geliefde was; want Francois was oogenblikkelijk verdwenen, en had het aan de oude lieden overgelaten, mij te onderhouden. Zoodra er eene pause in het mij zeer onverschillig gesprek ontstond, vroeg ik naar haar. De moeder sloeg een vreesachtigen en wantrouwigen blik op mij; maar de vader zeide met vleijende beleefdheid.

»Zij is waarschijnlijk in den tuin of in het bosch bij haren verloofde — den tuinman van mijnheer den graaf — ik hoop toch dat hij uwe toestemming heeft — ik zal haar dadelijk gaan halen."

Bij deze woorden boog hij zich diep en spoedde zich ijlings weg, terwijl ik, na de vrouw kortaf goeden dag gezegd te hebben zijn voorbeeld opvolgde.

»Als Francois komt, zeg hem dan maar, dat ik naar huis ben gegaan," zeide ik in de deur.

In een zonderlinge stemming, gedeeltelijk door de kruipende vleijerij van den molenaar, gedeeltelijk door eene mij tot hiertoe geheel vreemde onrust, begaf ik mij op weg naar huis.

Digt daarbij, onder een zwaren kastanjeboom zat het gelukkige paar. Het meisje leunde vertrouwelijk het lagchende gelaat aan de borst van den jongeling — hij met het geweer in den eenen en het meisje in den anderen arm. In de toekomst verdiept, bemerkten zij mijne aanwezigheid niet, tot ik, nadat ik lang getuige van hun geluk geweest was, nadertrad en hen geluk wenschte.

Suzette sprong op, boog zich schroomvallig en blozend, terwijl zij een bloemruiker met beide handen tegen haar boezem drukte — zeker een ge schenk van den galanten tuinier.

Deze geleidde haar naar mij toe met een lachje,

dat beter dan woorden den toestand van zijn hart uitdrukte, en verzocht om mijne toestemming, die ik hem weder met hartelijke deelneming gaf, ofschoon ik niet wil ontkennen, dat deze met eene zekere kwellende aandoening gepaard ging. — Of het ijverzucht was, of verlangen naar eene andere Suzette, wier gemis ik tot hiertoe nog niet gevoeld had, moet ik in het midden laten, daar ook mij het geluk der liefde naderbij was dan ik destijds vermoedde, en mijne onbekende zich toen ik te huis kwam, reeds aldaar bevond. Zoo had ik dan binnen kort mijn vriend niets te benijden.

Nog eer ik het kasteel bereikt had, ontmoette ik een der dienstboden, die mijne tante uitgezonden had, om mij op te zoeken. Hij verhaalde dat er zoo even twee vreemde heeren aangekomen waren, en dat de derde, de schoonbroeder mijner tante, nog verwacht werd.

Bij mijne komst vond ik de beide eersten zoo drok met mijne tante in gesprek, dat zij mij niet bemerkten, alvorens ik hunne personen reeds goed opgenomen had.

De eene — zijn naam is mij ontvallen — was een bejaard man met een koud en trotsch gelaat, stijf en statig in zijn geheele wezen. Naar ik uit het gesprek vernam, was hij tot vertegenwoordiger van den adel gekozen, in de naar de hoofdstad bijeengeroepen Staten-generaal; hij werd mijnheer de markies genoemd.

De andere, die kort daarop eene schitterende, voor Frankrijk's welzijn, misschien te korte rol in het groote drama zou spelen, scheen twaalf of zestien jaren jonger te zijn. Zijn bleek, door de kinderziekte geschonden gelaat werd door een paar kleine, bliksemende oogen leven bijgezet. Als hij zweeg en zijne oogen achter zijne lange, zwarte wimpers verborgen, als zijne smalle, bleeke lippen stijf gesloten waren, dan zou niemand gedroomd hebben, dat dit Frankrijk's Demosthenes was, wiens redenen weldra troon en tribune zouden doen daveren; als hij echter het woord opvatte, dan schoot dat geheele sombere gelaat vuur, dan stroomde een wegslepend verterend vuur van zijne lippen en uit zijne oogen.

Nimmer in mijn leven heb ik iemand gekend, wiens tong zoo klaar, zoo krachtig zijne gedachten uitdrukte, die als bliksemstralen uit zijne ziel schoten; wiens gebaren zoo volkomen overeenstemden, ondersteunden en bevestigden wat hij zeide; hij hield nimmer op; behalve waar een pause noodig was, om zijne toehoorders den tijd te geven, de denkbeelden des sprekers bij een te zamelen en den snellen loop zijner gedachten te volgen. Hij zocht nimmer naar woorden, die altijd bij hem op de tong lagen, om als de pijl van den boog op het juiste oogenblik weg te vliegen.

Het minste droomde ik, dat het de man was, die aan de omwenteling hare rigting zou geven, door de gedenkwaardige woorden, door hem gesproken tot hen, die de vergaderden in de kaatsbaan wilden doen uiteengaan:

»Zeg dengenen, die u gezonden hebben, dat men ons alleen door de magt der bajonetten van hier zal drijven!"

Zoo als ik later hoorde had hij vergeefs gepoogd door den adelstand gekozen te worden, en hij reisde thans — zoo als hij zeide — uit nieuwsgierigheid, bloot als aanschouwer naar Parijs.

»Men heeft mij geene aanstelling op het schip van staat, dat thans van stapel zal loopen, willen geven," liet hij zich eens ontvallen; »welnu ik ga als passagier mede."

Mijne tante stelde mij voor als aanstaande officier bij de lijfwacht.

De markies zeide mij een paar beleefdheden, hij hoopte dat ik zoowel den Deenschen adel als mijn stand eer aandoen zou en dergelijke.

Zijn medgezel sloeg slechts even een blik op mij, terwijl hij zich boog en voegde er toen de merkwaardige woorden bij:

»Als gij mijn raad kondt volgen, jonge man, dan zoudt gij naar huis reizen en uw eigen koning dienen, die een lijfwacht voor zijn genoegen houdt."

»Gij geeft dezen jongeling een slechten raad, mijnheer de graaf," viel de markies hem in de rede, »zal men zijn koning slechts voor zijn genoegen dienen?"

»Gelukkig het land, waar dit het geval is," was het antwoord; »maar kunt gij mijnheer de markies mij bepaald zeggen, wien hij hier dienen zal, den koning of den staat?"

»Beide ongetwijfeld;" zeide de markies.

»Peut-être," hernam de graaf. »Overigens," vervolgde hij, half tot mij, half tot mijne tante, »ware het niet onraadzaam eenigen tijd buiten dienst te blijven, waar men niet weet, wie men dienen zal; in allen geval wordt er niets verloren, als men afwacht, wat deze gisting te weeg zal brengen."

»Gisting!" riep de markies spotachtig. »Gij moet weten, mevrouw, dat Mirabeau spoken ziet."

»Ja," viel deze hem in, »maar spoken met vleesch en bloed; spoken uit den tijd van Karel Stuart — ik ben zeker wat bijgeloovig, markies."

De markies glimlachte en zeide:

»Ongeloof is dikwijls de moeder van bijgeloof."

Meer hoorde ik niet, want op dat oogenblik trad de kolonel, de schoonbroeder mijner tante, met zijne dochter binnen en van nu af was al mijne opmerkzaamheid aan haar gewijd; hare oogen deden mij graaf Mirabeau geheel en al vergeten, en zijne welsprekendheid bezweek geheel en al voor de weinige woorden, die nu en dan over hare lippen kwamen.

Naauwelijks had men elkander begroet of de heeren waren weder in de staatkunde verdiept, echter werd het gesprek slechts tusschen den kolonel en den markies gevoerd, de graaf sprak slechts als men hem zijne meening bepaald afvroeg; hij scheen veel meer behagen in het onderhoud met Adelaide te scheppen, dat hij even meesterlijk wist te voeren, maar met eene soort van welsprekendheid, die mij niet half zoo beviel, als zijne vroegere over staatkundige zaken.

Kortom, ik was in het eerste uur zoowel ijverzuchtig als verliefd; beide zonder het zelf te weten. Mijn troost was slechts dat de graaf denzelfden dag afreizen en Adelaide blijven zou.

Toen de gasten zich naar hunne slaapkamers begeven hadden, wendde mijne tante zich tot mij en vroeg mij met een uiterst vergenoegde en zegevierende houding:

»Welnu, Louis, wat zegt gij van mijne nicht?"

Ik bekende dat zij een zeer schoon meisje was.

«Des te beter, mijn zoon," hernam zij, »dan hoop ik, dat gij niet blind voor hare begaafdheden zult zijn. Zij is inderdaad eene volmaakte jonge dame, en haar goed, Ladaucq brengt jaarlijks honderd duizend livres op. — Gij verstaat mij toch?"

Ik verstond haar wel, maar wist niet wat ik zeggen zou.

«Welnu, mijn beste jongen, de kolonel en ik, hebben het plan gemaakt Ladaucq met Chateauvieux te vereenigen — wat zegt gij daarvan?"

»Ik zeide niets, maar viel haar verrukt om den hals, doch plotseling viel mij een hindernis in.

«Zou zij mij ook beminnen kunnen, tante?" vroeg ik.

»Daaraan valt niet te twijfelen," antwoordde zij. »Evenwel zou ik u raden haar wat beter te onderhouden, dan gij heden avond gedaan hebt. Gij moet haar toonen, dat gij wellevendheid, verstand en geest bezit. Spiegel u aan den graaf, dat is een cavalier zoo als hij behoort te zijn, hij liet haar geen oogenblik rust, maar bestormde haar onophoudelijk met zijne galanteriën, de eene al fijner dan de andere — zoo behoort het. Nu, goeden nacht, neef, ik verwacht alles van uw goed gedrag."

Wat de goede tante Elise verwachtte, gebeurde werkelijk, maar lang niet door de aanbevolene middelen. Mijn gedrag beviel noch haar, noch de kolonel, en wat het ergste was — ook niet aan de schoone Adelaide; want het geheele onderhoud bestond aan mijn kant slechts uit zuchten, vreesachtige blikken en onzamenhangende woorden, en mijne galanterie ging niet verder dan tot zwijgende oppassing en slaafsche opmerkzaamheid op al hare wenken.

Door dit alles verwierf ik geen lachje zelfs; een koel: «ik dank u, — geef u geene moeite," — daarin bestond mijne geheele belooning.

De berispingen mijner tante over mijn ongeschikt gedrag en hare lange lessen over de kunst van zich beminnelijk voor te doen, maakten mij nog slechts schroomvalliger. Dat de vermaningen van den kolonel aan zijne dochter even zoo vruchteloos waren, deelde zij mij onbewimpeld mede en gaf mij hiervan alleen de schuld. Maar de oorzaak lag daarin, — zoo als ik later vernam — dat papa reeds zijne keus gedaan had, zonder de neiging van zijn dochtertje te raadplegen. Het hart duldt geen dwang en keert zich dikwijls af van het voorwerp, dat men het zoekt op te dringen.

Ik gloeide — zoo als men zegt — maar Adelaide, die in den beginne slechts onverschillig was werd eindelijk — zoo scheen het — ijskoud. Echter hoopte ik nog altijd en besloot derhalve, op aansporing der oude lieden, een beslissenden stap te doen: ik schreef eene liefdesverklaring.

Bij dezen arbeid verraste mijne tante mij. Zij verlangde mijn proefstuk te zien, glimlachte, keurde het af, en zeide mij een anderen brief voor, met welken ik nog veel minder tevreden was dan zij met den mijnen. Ik liet haar echter haar gang gaan, maar het antwoord was er ook naar. Adelaide gaf hem mij terug met de aanmerking dat zij »geen smaak in poezij had."

Thans werd ik van mijnen kant niet wanhopig, maar spijtig. Ik vatte de zaak van eene andere zijde aan, of liever ik liet er mij in het geheel niet meer aan gelegen zijn, want ik had de hoop op Adelaide's liefde opgegeven, en mijne liefde werd afgeschrikt, gedeeltelijk door de gedachte aan mijn vruchteloos dienen, gedeeltelijk door de voorstelling hoe onwaardig het was te bedelen, of zich door dwang des vaders eene vrouw te verwerven. Ik rigtte mijn gebogen hoofd weder op en gedroeg mij weder als een man; haar behandelde ik met koele beleefdheid. Ik was niet meer of langer in haar gezelschap dan het gebruik medebragt, den anderen tijd bragt ik op mijne kamer door.

Wat ik daar uitrigtte? Om de waarheid te zeggen niets; want ik las wel ijverig in krijgskundige werken, maar als ik ophield, wist ik meestal zelf niet, wat ik gelezen had. Mijne oogen volgden de regels, maar mijne gedachten! — deze volgden tegen mijn wil en mijn vast voornemen, altoos een en hetzelfde voorwerp, en hoe dikwerf ik ze ook trachtte daaraf te wenden, kon ik ze toch geen kwartier uurs in dienst van den krijgsgod vasthouden.

Zoo jammerlijk is het met dien hooggeprezen, vrijen wil des menschen gesteld; niet eene onze eigene oproerige gedachten kan hij onder bedwang houden, als deze overloopen en zich in dienst van een anderen, een onvrijen wil begeven, als zij — huns ondanks, ja het onwaardige juk hatende en verachtende — slaven van een beteren of slechteren hartstogt worden. Een Fransche wijsgeer zegt, deugd en ondeugd ontstaan uit eene gemeenschappelijke bron, die eigenliefde heet.

Ik heb dikwijls gewenscht dat hij ongelijk had, maar ik kan het niet bewijzen. Integendeel, wat is, op de keper bezien, liefde tot een ander, anders, dan onmiddelijke liefde tot zichzelven? een aandrift, zichzelven door het bezit van een ander gelukkig te maken? En wat zullen wij van de vriendschap zeggen? Is de noodwendige voorwaarde tot haar bestaan niet wederkeerig, geestelijk genot — een verfijnd epicurismus? Wel is waar heeft Letacq's vriendschap voor mij zich later zoo opofferend, zoo onbaatzuchtig bewezen als eenige menschelijke deugd mogelijk is, en toch — neen, ik wil mij in die doodsche troostelooze wijsbegeerte niet verder verdiepen! Waar-

om zouden wij de deugd van hare eenigste waarde berooven?

En al ware die grondstelling een onomstootelijke regel, er is toch geen regel zonder uitzondering — de èdele Letacq is eene uitzondering — ik niet, nederig beken ik het; twee volle maanden had mijn eigen ongeluk mij zijn geluk en mijne belofte doen vergeten.

Op zekeren dag zat ik in gepeins verzonken; ik wilde vlugten, verward in het net dat ik de kracht niet had te verscheuren, toen een diepe zucht mij uit mijne mijmering wekte — ik zag op. Letacq stond met over elkander geslagen armen voor mij, hij zag mij strak aan, zijne oogen zwommen in tranen.

»Ha," riep ik. »Zijt gij het Francois? Hoe gaat het? Is er met Suzette iets gebeurd?"

»Met Suzette niet," zeide hij »en met mij ook niet — maar met u, beste graaf. Gij komt nooit in het veld, nooit in den tuin. De snippen zijn gekomen en weder vertrokken, en gij zit hier als ingemetseld — er is iets niet zoo als het behoort — mag Francois u naar de oorzaak van uw verdriet vragen?"

Ik sprong op en viel hem om den hals; mijn zamengeperst hart ontving lucht; ik stortte mijn kommer in zijn getrouw hart uit; ik openbaarde hem mijn jammerlijken minnehandel. Ik weende, hij — lachte, danste de kamer rond, wreef zich de handen en riep:

»Goddank, dat is heerlijk, dat is uitmuntend!"

»Mensch;" riep ik even verbaasd als misnoegd, «verheugt u dat?"

»Ja waarlijk," antwoordde hij. «Ik vreesde slechts dat gij de juffer niet kondt uitstaan, maar thans zal alles goed gaan; zij bemint u evenzeer als gij haar."

Een diepe zucht was mijn eenigste antwoord.

»Ik weet het," vervolgde hij, »ik heb het gezien, ik heb verstand van die zaken. Nog dezen morgen heb ik haar in den tuin bespied; zij stond in het prieël, boog de takken uiteen en zag naar uwe vensters en zuchtte en wischte zich de tranen uit de oogen."

Ongeloovig schudde ik het hoofd en zeide:

»Gij dwaalt, Francois; het kan zijn dat zij bemint; maar niet mij — een ander — Graaf Mirabeau misschien, of God weet wie."

Hij werd half en half boos.

»Ik verwed mijn geweer tegen een erwtenblazer, dat gij het zijt, dien zij bemint. — Hoor eens, wilt gij eene proef nemen."

»Ik heb er al zoo veel genomen," antwoordde ik; »ik verneder mij niet meer...."

»Neen, neen, zoo meen ik het niet," viel hij mij in de rede. »Gij moet haar onverwacht op de proef stellen; morgen gaat gij geheel gekleed naar de ontbijtkamer, en met een brief in de hand, die met een koerier van Parijs gekomen is — ik sta met twee gezadelde paarden voor de deur — gij zegt dat de generaal ginds — hoe heet hij ook — u geschreven heeft, dat de beloofde officiersplaats open is, oogenblikkelijk bezet moet worden — dat er geen oogenblik te verliezen is — dat gij hals over kop weg moet — en let dan op, welke uitwerking dat op haar heeft, of zij niet zoo bleek als een lelie wordt, of een gil geeft, of in onmagt valt."

»Maar," voegde ik hem toe, reeds een weinig door zijne gerustheid bemoedigd, »als nu niets van dat alles gebeurt, als zij dood bedaard blijft, wat dan?"

»Ja, dan, dan," zeide hij — »dan reist gij af; of wilt gij hier blijven en u dood kniezen om een meisje, dat uwe liefde veracht? Maar uwe vrees is overtollig, gij zult het zien."

Hij hield zoo lang aan, om mij tot dezen theatercoup aan te sporen tot ik inwilligde.

Hoe zal ik wijdloopig het korte tooneel beschrijven, dat ik mijzelf niet in zijne bijzonderheden kan voorstellen, behalve dat ik eerst Adelaide omhelsde, toen de kolonel en eindelijk mijne tante, die op raad van Letacq tot deelgenoote van het plan gemaakt was. Maar naauwelijks geloof ik dat een onzer gelukkiger was dan Letacq — hij ten minste was er het fierste op — hij was de auteur der idylle.

Thans volgt een periode in mijn leven, die ik met korte woorden voorbijgaan kan. Prozaisch en geographisch juist kan ik haar in de volgende trekken schetsen. De lucht is helder, de grond groen, op den achtergrond de Dordogne met hare wijnbergen — op den voorgrond regts het slot Chateauvieux, half door zwaar geboomte verborgen, geheel van voren een Fransche tuin in de Notres smaak aangelegd en bij eene fontein in denzelven graaf Lilienthal en demoiselle Adelaide, arm in arm en met gelijke verrukking naar een nachtegaal luisterend, dien men niet ziet, maar zich als in de heining zingend voorstelt — links even zoo op den voorgrond den molen, diep in eene romaneske vallei, en aan de beek, die het molenrad drijft Letacq en zijne Suzette op gelijke wijze bezig, als het paar regts.

Ach, waarom is eene copie duurzamer dan het origineel. Het doek behoudt eeuwen lang de daarop gebragte voorwerpen, de helderheid des hemels, het frissche groen der boomen; het jeugdige der figuren; maar de hemel wordt met wolken bedekt, de levende boomen verdorren, de werkelijke menschen veranderen, verouderen.

Thans ligt Chateauvieux in puin, de boomen zijn weg, de bron welke uit den leeuwenmuil ontsproot, sluipt thans door wilde heesters en struiken voort; alleen de molen staat nog diep in de vallei, door de zware heuvels beschermd. Maar waar zijn de gelieven, die op deze bekoorlijke plekjes, in zorgelooze mijmeringen van een gelukzalig herdersleven, wandelen? Slechts een is nog overig van alle vier en beweent ver van daar in het koude Noörden de grootste vreugde van zijne verdwenen jeugd.

Een winter — hier in Denemarken een lange, diepe slaap, ginds in het zuiden slechts eene ligte

sluimering — een winter, een zomer gingen voorbij, en de tijd naderde dat er twee bruiloften zouden gevierd worden — een op het kasteel en een in den molen.

Op de dringende begeerte mijner geliefde en volgens mijn eigen neiging, die thans eene andere rigting had genomen, gaf ik gaarne de militaire loopbaan op, en verkreeg daartoe niet alleen de toestemming van tante Elise, maar ook van den ouden soldaat, Adelaide's vader; want het geen er in dien tijd te Parijs was voorgevallen deed hem geheel en al ingenomen zijn met een afgelegen en onopgemerkt verblijf, ver van de onrustige hoofdstad. De tijdingen, die wij ontvingen luidden steeds verlegener en schrikwekkender. De daar verzamelde staten voerden eene taal, die geen edelman regt begreep; en nog onbegrijpelijker waren die gewelddadige en naar het scheen dolzinnige stappen, die zij tot beperking der wereldlijke en geestelijke magt ondernamen.

Weldra hoorden wij nu, dat de derde stand, de burgers, met wie zich echter weinigen van de hoogere standen vereenigd hadden, zelfs den koning trotseerde en wel onder aanvoering van — Mirabeau, dien mijn aanstaanden schoonvader voor een deserteur verklaarde. Wij herinnerden ons nu de profetische woorden van dezen vreesselijken mensch, en daar het inderdaad niet zeker was, of ik den koning zou kunnen dienen, dan wel eene troep omwentelingsgezinden, scheen het het verstandigste hier te blijven, tot de storm bedaard zou zijn, want dat hij zoo lang duren en het afgelegene Chateauvieux bereiken zou, dat was nog nimmer bij ons opgekomen.

Zoo waren dan alle toebereidselen tot mijn huwelijk met Adelaide gemaakt en reeds was de dag daartoe bepaald.

Letacq was zijn vader als tuinier opgevolgd; de oude man was bij zijne oudste gehuwde dochter gaan inwonen, die zich in goeden doen bevond en niet ver van Chateauvieu woonde, om zijne laatste dagen onder zijne kleinkinderen door te brengen. De zoon verveelde het eenzame leven hartelijk en hij verlangde vurig Suzette als zijne vrouw onder zijn dak te zien komen.

Het was juist acht dagen voor den trouwdag, toen ik op uitnoodiging van mijn vriend mij naar hem toebegaf, om zijne kleine veranderingen en versieringen in oogenschouw te nemen. Ik vond hem midden in de bloembedden, waar hij met gevouwen handen en een bijkans bedroefd gelaat naar alle kanten stond rond te zien. Hij zag mij niet aan maar zeide:

»Waarlijk als het niet om u was, en om demoiselle Adelaide, en dan om nog iemand — dan zouden die gezegende wezens niet zoo onbarmhartig in haar schoonsten bloei weggerukt worden Maar wat zal men doen? Voor zulk eene gravin en voor zulk eene tuinmansvrouw kan het beste niet te goed zijn."

Hij wreef zich vrolijk lagchend in de handen en sprong over de bedden naar mij toe. En nu begon hij al de verschillende bloemkransen en versieringen te beschrijven, die om het feest te verfraaijen en de koninginnen van het feest te huldigen, eene slagting ónder zijne lievelingen zouden veroorzaken.

Ik troostte hem er mede, dat er zoo veel waren, dat eene kleine ligting naauwelijks merkbaar zou zijn.

»Niet bemerkbaar?" riep hij, »als geen ander het merken kan, dan ik toch; ik ken elke bloem in den tuin hier. Maar bedenk bovendien," — hier telde hij op zijne vingers — »de geheele kapel ginder, de geheele groote zaal op het kasteel, de geheele weg van de kapel naar de zaal, en dan de kerk in Jouillac, en de kamer in den molen en dan nog een kamer...."

«Spreekt gij van de bruiloft," viel eene stem hem in de rede, »dan moet gij de bloemen niet te vroeg afplukken; er kon middelerwijl iets anders gebeuren."

Het was zijn aanstaande schoonvader door wien Letacq zoo toegesproken werd. In den laatsten tijd was de taal en het voorkomen van dezen man zeer veranderd. Toen de revolutionaire geest zich verspreidde, rigtten zijn gebukte rug en hals zich op, bij elke nieuwe overwinning, die de derde stand op den eersten behaalde, scheen hij een duim hooger, zijne stem zwaarder en zijne toon barscher.

Vroeger was het altijd »mijnheer de graaf," later »mijnheer," thans kortaf »gij."

»Vergunt gij mij een paar woorden onder vier oogen met mijn schoonzoon te spreken?" vroeg hij mij op een toon, die bijkans bevelend klonk.

»Zeer gaarne," antwoordde ik, en liet hen alleen, niet zonder dat het gedrag van den molenaar mij verontrustte, want hij was werkelijk een politieke barometer, wiens stijgen of dalen naauwkeurig den voor- of achteruitgang der omwenteling aanwees.

Dat dit levende weerglas thans op de verovering der Bastille stond, vernam ik weldra.

Een paar uren daarna zocht Letacq mij op.

»Waarde graaf," zeide hij somber en neerslagtig; »wij leven in een wonderlijken tijd. Lees dezen brief, bid ik u."

De brief dien ik, om zijn toenmaals allerzonderlingst nieuws bewaard heb, luidde aldus:

»Burger des Moulins!"

»De steunpilaar van het despotismus is gevallen; vrouwen en kinderen hebben Capet's huurlingen verbrijzeld en de Bastille met den grond gelijk gemaakt. Maar het blijft er niet bij, broeder! weldra zal de roode vrijheidsmuts door geheel Frankrijk gedragen worden. Mijn vriend Mirabeau arbeidt aan een grootsche taak: adel en geestelijkheid moeten afgeschaft worden. Gij moet noch tienden, noch pacht betalen — dat alles zal weldra van zelf ophouden.

»Nog meer. Mijn vriend Marat heeft mij ver-

zekerd, dat eer drie maanden verloopen zijn, alle tempels van het bijgeloof — ik meen de kerken — en alle roofnesten — ik meen de kasteelen van den adel — van Frankrijks bodem geheel verdwenen zullen zijn. Ik zend u hierbij het dagblad voor het volk van den goddelijken Marat; lees dit en maak u waardig de hemelsche vrijheid te genieten. Ik zend u tegelijk een dolk, het is de tweelingbroeder van een, dien ik voor mijn vriend Robespierre gesmeed heb — gebruik hem goed als de tijd er toe gekomen is. — Gisteren werd ik door mijn vriend den hertog van Orleans, in de klub ingeleid; — de geheele Bretonsche klub omhelst u als de broeder des Moulins.

»Nog iets; eer acht dagen verloopen zijn, geschieden er groote zaken! Het volk zal in massa opstaan, het zal zich wapenen met het zwaard der wraak — laat u daarom in geene eenigzins belangrijke zaak in, maar wacht eerst de uitbarsting af. — Uw trouwe broeder,

»Charles des Moulins."

»Wat is dat?" vroeg ik in de hoogste verbazing. »Des Moulins — een vriend van Mirabeau, een vriend van Robespierre, een vriend van den hertog van Orleans — wie is dat?"

»De broeder van mijn schoonvader," zeide hij; »een smid in de voorstad St. Antoine."

»De smid des Moulins en de hertog van Orleans!" herhaalde ik, het hoofd schuddende. »Of de smid is dol of de hertog."

»Geheel Parijs is dol, waarde graaf," zeide Letacq; »maar het is eene dolheid, die besmettelijk is, want de molenaar hier staat op het punt van gek te worden; hij wil geen pacht voor den molen betalen — geen tienden aan het klooster; ik vrees dat er ons vreesselijke gebeurtenissen te wachten staan. Voor 's hands komt er van mijne bruiloft niets, want wij kunnen niet getrouwd worden, eer de tienden betaald zijn. Maar dat is nog het ergste niet."

Hier werd hij door het binnentreden van den kolonel gestoord.

»Mijn waarde zoon," begon deze, »hoe ongaarne ik ook uw geluk zou willen uitstellen, zal toch deze brief naar ik hoop u overtuigen, dat mijne tegenwoordigheid vooreerst te Ladaucq vereischt wordt. Ook moet gij middelerwijl niet stil zitten, want wat ons bedreigt, moet reeds verscheidene landheeren in Bretagne getroffen hebben."

Terwijl ik den brief van den kolonel aannam, reikte ik hem te gelijker tijd dien van den smid over, nadat Letacq op mijnen vragenden blik mij verzekerd had, dat de molenaar dien juist aan hem gegeven had, om den inhoud zoo veel mogelijk bekend te maken.

Daar ik den een vermeld heb, wil ik den ander niet terughouden; beiden kunnen er toe bijdragen om een oogenblik in die ontzettende staatsomwenteling te beschrijven, wier treurige schreden alle berekeningen en gissingen zoo ver vooruitliepen. Hier volgt hij:

»Waardste neef!"

»Gij kent uit de geschiedenis, de zedelijke uitwerkingen van omwentelingen in de natuur. Uit Petrarca's en Boccacio's beschrijvingen der pest zien wij, hoe deze landplaag alle natuur- en burgerlijke banden ontbindt, alle betrekkingen door oude gebruiken, zeden en gewoonten ontstaan en geheiligd, verbreekt. Alle zaken zijn gestremd, het onderscheid van stand houdt op, de orde verdwijnt; het goedgeordend, en uit vele afzonderlijke doch gezamenlijk werkende deelen van het bestaande staatsligchaam, geraakt uit zijn evenwigt; alles wordt tot zijn oorspronkelijken natuurstaat teruggebragt, waar ieders wil zijn wet is. Aardbeving, brand, overstrooming, hongersnood toonen in minder of meerdere mate dezelfde demoraliserende gevolgen.

»Maar zonder een der hier gemelde oorzaken bevindt zich Frankrijk in een gelijken toestand; ik zeg Frankrijk; want de ziekte die het hoofd, de hoofdstad heeft aangetast, zal weldra door geheel het ligchaam gevoeld worden. Welke staatkundige chaos is dit niet! Edellieden, geestelijken, soldaten, burgers, hebben de slagboomen omgeworpen, die tot hiertoe de verschillende standen scheiden, en woelen blind dooreen als op eene maskerade; maar niemand weet wie of wat deze massa in toom zal houden. Het hof weifelt, wordt moedeloos heen en weder geslingerd; wil bij een beteren stand steun zoeken maar weet niet waar die te vinden is.

»De koning bespeurt dat hij geen vasten voet meer heeft, maar ziet niet, waarop hij zich steunen kan; de koningin en de meeste prinsen van den bloede zoeken de kern des adels en de hoogere geestelijkheid, om zich te verzamelen; maar deze zijn niet zaam verbonden. Die zij heden meenen gewonnen te hebben, verlaat morgen hunnen engen kring. De nationale vergadering breekt onafgebroken af, maar bouwt weinig weder op.

»Mirabeau — misschien de eenigste, die in staat ware, een leiddraad door dit doolhof te vinden, tracht vergeefs de strijdende partijen te vereenigen; het hof vertrouwt hem niet en hij vertrouwt zijne medestanders niet. — Wat zal nu het einde van deze heillooze verwarring worden? Het vooruitzigt is volslagen duister.

»Als gij op dit oogenblik hier waart, zoudt gij Parijs niet herkennen, Parijs, de hoofstad van den goeden toon, der beschaafde zeden. De markies gaat arm in arm met zijn snijder, beide gekleed in een openhangenden rok en langen matrozen broek. De hertog van Orleans spreekt met zijn schoenmaker, als met zijns gelijken; een Duitsche prins die hier gekomen was, om de hofetiquette te bestuderen, zit in de Bretagner klub op een bank met een slager, die hem

slecht weg Charles Hesse noemt. Een ander half gekken Duitscher, een baron Cloots, die zichzelven den verdediger van het menschelijk geslacht noemt, laat zich op de open straat van de vischwijven omarmen. Deze komen op het cour bij de koningin, zeggen tot haar: mijne goede Antoinetta, geven haar zedelessen en kussen dan den dauphin. Kortom geheel Parijs is onderstboven gekeerd.

»Doch gij kunt er op rekenen, dat er nog eenige op de beenen staan en hun hoofd gebruiken. Reusachtige plannen worden in het geheim ontworpen, en evenzoo snel ten uitvoer gebragt, als zij ontstaan zijn. De gemelde club is een dier werkplaatsen; en een onlangs daar uitgebroeid plan geeft mij eigenlijk aanleiding tot dit mijn geschrijf, waardoor ik u vriendschappelijk hoop te waarschuwen.

»Noaille — verbeeld u — Noaille wil in de nationale vergadering eerstdaags de opheffing van alle heerlijke regten voorslaan. Zorg bijtijds dat niet de boeren, als zij hooren, dat zij »vrije burgers," zijn geworden, uw Ladaucq het onderstboven keeren. Maak vooruit met hen uwe schikkingen, en doe zoo als alle verstandigen en gematigden — wijk voor den storm, zoolang of zoo kort als hij duurt en wacht vrij betere dagen af. Uw

Achille Merancourt."

»P. S. Ik had haast vergeten u te melden — zoo verdringen hier de gebeurtenissen elkander, dat de Bastille den 14 dezer door het gepeupel bestormd, ingenomen en met den grond gelijkgemaakt is, en wat nog het ergste is, dat de oude brave De Launay, dien gij zeker gekend hebt, op de onmenschelijkste wijze vermoord is geworden. De koning, de nationale vergadering, alle autoriteiten, als die er nog bestaan, hebben deze gebeurtenis lijdelijk aanschouwd. De koning zeide slechts: »het is waarlijk een opstand," maar de hertog zeide en meer naar waarheid: »Sire, het is eene omwenteling."

Deze brief was mij eene verklaring van den eerste en gaf mij een sleutel tot de vroeger zoo onverklaarbare verandering in het gedrag van den molenaar. Ik vermoedde reeds, dat wij ook op Chateauvieux de schokken van deze politieke aardbeving zouden gevoelen.

Eer de kolonel afreisde hield hij nog met mijne tante een raad, waarin ik ook zitting had, maar hier viel het resultaat niet geheel zoo uit, als hij en ik verwacht hadden.

De oude dame was gelijk de meeste vrouwen in ieder moeijelijk en buitengewoon geval dat vastberadenheid en opoffering eischt, vrij halstarrig en weinig tot toegevendheid gestemd. Natuurlijk was hare beschouwing van den tegenwoordigen staat van zaken, nevelig, eenzijdig en beperkt, en hare voorliefde, voor den staat van zaken, die tot hiertoe bestaan had, zoo groot, dat zij niet tot inschikkelijkheid en tot het opofferen van eenige inderdaad strenge voorregten over te halen was, die haar de welwillendheid harer onderhoorigen verzekeren en het overige hadden kunnen redden.

Zij wilde niets afstaan en verloor daardoor alles. Het eenigste wat wij van haar konden verkrijgen was de belofte dat zij hare onderhoorigen met meer toegevendheid en minzaamheid zou behandelen.

De kolonel reisde af met een bedrukt hart en eerst na eenige dagen waren mijne liefkozingen in staat de tranen der beminnende dochter te droogen.

Met elken dag vermeerderde het bedenkelijke van onzen toestand, mijne vrees en den overmoed der boeren. Het was juist de vervaltijd van eene belasting, maar deze werd door de meesten geweigerd; en ofschoon ook de intendant op toegevendheid aandrong, bleef de tante er op staan, die met strengheid te eischen, daar de weigering blijkbaar niet uit gebrek aan middelen, maar uit openbare weerbarstigheid ontstond.

Wat deze wekte en voedde waren zeker, buiten de geruchten van dergelijke gelukte weigeringen in andere streken, de heftige vrijheidspreken van den molenaar. Van den trouwen Letacq vernam ik dat hij niet ophield tegen iedereen over het nieuws van Parijs te spreken, en den brief van zijn broeder, den vriend van den hertog van Orleans en van Mirabeau voor te lezen, en hun den dolk, als het zinnebeeld der volkssouvereiniteit te toonen. Als de tonder goed droog is, is er slechts een vonk noodig; en het moet aan de aangeboren goedhartigheid van het volk toegeschreven worden, dat de vlam niet eer uitsloeg, maar gloeide zij lang, zij brandde dan ook te heviger.

Het was een oud gebruik op Chateauvieux, dat de dag waarop de pachtgelden betaald werden — den 8 Augustus — de boeren op het kasteel onthaald werden en dan den geheelen nacht op het kasteelplein dansten, als het goed weder was.

De intendant, Letacq en ik waren den dag te voren rondgegaan ieder in zijne streek, tot de weerspannigsten, zoodat de pachtgelden behoorlijk opgebragt werden. Hierover was mijne tante zeer opgeruimd. Zij was trotsch op hare standvastigheid en schertste met mij over mijne ontijdige vrees. Om hare goede onderdanen — gelijk zij ze thans noemde — een bewijs harer erkentelijkheid te geven, vermeerderde zij de gewone hoeveelheid wijn met een paar ankers ouden Margaux.

Ook dit droeg bij tot vermeerdering der luide vrolijkheid en hoe verder het op den dag werd, des te uitbundiger werd de vreugde.

»Ik sloeg mijne tante voor dat zij met Adelaide en mij de vergaderden met hare tegenwoordigheid zouden vereeren. Hiertoe was zij dadelijk bereid en wij gingen naar het kasteelplein, namen op een bank onder den grooten kastanjeboom plaats en zagen naar het dansen.

Bij eene pause in het dansen trad een vlugge

boerenknaap eerbiedig naar ons toe en verzocht met eene diepe buiging Adelaide aan den dans deel te willen nemen. Zij zag mij glimlagchend aan; ik knikte, en eer de tante het had kunnen verhinderen, dat zij geloof ik zeker zou gepoogd hebben, stond zij met haren danser aan het boveneinde der rij. Ik bleef ook niet achter, maar plaatste mij met het eerste beste boerenmeisje in de rij eenige paren verder, en ofschoon men mij de bovenste plaats wilde inruimen, weigerde ik dit en bleef waar ik was. De vergenoegde Letacq was mijn buurman en wie zou anders zijne danseres zijn dan Suzette?

Nog na zoo vele jaren wordt mijn hart bij de herinnering van dezen dag door aandoeningen getroffen, waarvoor onze arme taal geen woorden heeft, die mijne borst te gelijk doen zwellen en toeschroeijen, die vreugde schijnen te zijn, maar een vreugde, die zich in tranen lucht geeft en in zuchten wegsterft — die weemoed schijnt te zijn, en die de kleur der vreugde draagt en als deze bemind wordt. Er zijn in ons leven zulke tijdstippen, die zich bij uitzondering boven anderen, in steeds onverminderde helderheid in onze herinnering vasthechten; en dat, waarvan ik thans spreek, misschien juist daarom, om dat het zoo spoedig en zoo plotseling tot het schrikkelijkste onweder oversloeg.

Adelaide en ik gingen na den dans op het balkon, waar wij het uitzigt over den tuin hadden, en ver over den Dordogne, tot aan de afgelegen bergen, wier toppen door de ondergaande zon verguld worden. De heldere hemel, de zachte lucht, het gezang der vogelen en meer dan dat alles onze eigene gelukkige liefde, verplaatsten ons in een toestand, die de dichters met de uitdrukking: als in het paradijs, aanduiden.

Ach, mijn zoon, het paradijs uws vaders was een vlugtige droom.

De zon was juist ondergegaan toen eene plotselinge stilte op het plein mijne opmerkzaamheid wekte, maar daarop volgde een ongewoon, woest geschreeuw, dan weder stilte en dan een nog heviger gebrul.

Adelaide sprong verschrikt op en zeide:

»Louis, wat is dat? Ik vrees er is iets noodlottigs gaande.”

Ik trachtte haar gerust te stellen, ofschoon ik zelf alles behalve gerust was, en geleidde haar naar mijne tante, die wel wat rumoer gehoord had, maar niet dacht dat dit haar eenigermate betrof. Vervolgens spoedde ik mij dadelijk naar het plein.

Al het volk stond in een digten kring en luisterde naar een mij geheel vreemde stem, die in het midden daarvan iets zeide of voorlas. Ik voegde mij bij hen, en hoorde juist het slot van de vermelding, dat alle heerlijke regten van welken aard ophielden, en voor eeuwig afgeschaft waren, eindigende met den uitroep: »Leve de natie! Leve de vrijheid!”

De laatste uitroep werd met luide vreugde door de aanwezigen herhaald en alle hoeden en mutsen vlogen in de lucht.

Thans opende zich de kring en de voorlezer trad voor mij: een onheilspellende gestalte. Het was een lang mager man van een norsch voorkomen. Een groote driekante hoed met de driekleurige kokarde versierd — een tot hiertoe nog onbekend zinnebeeld der vrijheid — bedekte niet het voorhoofd maar den hals. Verder was hij in een blaauwen rok en pantelon gekleed, een rood vest, slechts half toegeknoopt; een zwarte das achteloos los om den hals geslagen, en een geweldige sabel aan een breeden lederen draagband hangende, kletterde bij elke beweging, die de kerel maakte over de steenen.

In de regterhand hield hij een gedrukt blad; het was dat gewigtige dekreet der nationale vergadering dat de magt der bevoorregte standen ophief, en wat de neef van mijn schoonvader reeds voorspeld had.

Ik wist reeds genoeg, om dezen nieuwen en voor mij en mijne familie zoo treurigen staat van zaken te begrijpen; maar ik was niet in staat mijn afkeer van dezen apostel der vrijheid en gelijkheid geheel te onderdrukken, die hier zoo als een booze geest midden onder ons was komen vallen, om de vreugde van dien dag en ons geheel toekomstig levensgeluk te vernielen.

»Wie zijt gij, mijnheer?” vroeg ik op strengen toon.

Hij zag met een spotachtig lachje om zich heen en zeide:

»Tot wien spraakt gij? Tot mij? Zeg dan geen heer — geen verstandig mensch zal zoo iemand toespreken.”

»Het is de jonge landheer,” fluisterde een boer, die met de nieuwe begrippen van gelijkheid nog niet regt vertrouwd was, hem toe.

»Zotskap!” beet de ander hem toe: »Er zijn geen heeren in Frankrijk, dan het volk!” Hij keerde zich weder tot mij en vervolgde: »Wie zijt gij, burger? Weet gij het niet? Lees het dan hier.”

Bij deze woorden reikte hij mij het dekreet toe en haalde nog een aantal anderen voor den dag, die hij onder de vergaderden ronddeelde, terwijl ik het mijne doorliep.

Toen ik de oogen van het papier ophief, stonden de boeren in kleine hoopen bijeen, ieder met zijn voorlezer; de vreemdeling echter stond met driftige gebaren en uitroepen met den molenaar van Jouillac te spreken.

»Zoo als ik zeide,” brulde hij »toen ik voor drie dagen naar de nationale vergadering ging, ontmoette ik daar mijn vriend Mirabeau en toen zeide hij tot mij »burger des Moulins,” zeide hij, »thans hebben wij twee beenen weggeslagen van den stoel, dien men een troon noemt, het derde valt van zelf.”

»Ja, broeder Robert; de vrijheidsboom is geplant, maar mijn vriend Marat zegt, dat hij eerst met het bloed van drie maalhonderdduizend man

moet besproeid worden, zal hij wortel schieten."

Nu wist ik wien ik voor mij had en bemerkte, met verbazing, dat de stroom der omwenteling onze vreedzame woonplaats bereikt had.

Ik stond als aan den grond geworteld, met het schrikkelijke dekreet in de hand, toen de afgezant der omwentelingsmannen zich tot de omstanders wendde en zeide:

»Nu mijne vrienden, het is eene heugelijke tijding, die ik u gebragt heb, laat ze derhalve uw genoegen niet storen, maar ga voort waar gij opgehouden hebt. Het is de laatste maal, dat gij u voor uw eigen geld op Chateauvieux hebt laten onthalen — danst naar hartenlust dezen gezegenden nacht. Morgen volgt mij ieder die de wapens dragen kan, naar Bergerac."

De jongeren gingen met verdubbelden ijver weder aan den dans; maar de ouderen staken de hoofden bijeen, om deze bijkans ongeloofelijke wending der zaken te bespreken, die waarschijnlijk meer nog dan de wijn, hun het hoofd deed duizelen.

Ik bragt aan de vrouwen deze treurige tijding. Adelaide vernam die met lijdelijke berusting, wat haar zelve betrof; slechts voor haren vader gevoelde zij vrees en bekommering.

Niet zoo was het met mijne arme tante; op dezen slag was zij geenszins zoo voorbereid als wij anderen, en daarom zou hij haar oogenblikkelijk verpletterd hebben, als niet nog eene kleine flikkering van hoop haar staande gehouden had, dat of het dokument valsch zou zijn, of dat deze onnatuurlijke toestand, gelijk zij hem noemde, niet lang van duur kon zijn, maar alles weldra weder tot de oude orde zou terugkeeren.

Terwijl wij zoo elkander troostten met eene toekomst waarop wij eigenlijk geen van allen veel hoop hadden, trad Letacq bij ons binnen.

Ofschoon de gebeurtenissen in het vaderland den scheidsmuur hadden nedergeworpen, die het overoude onderscheid van stand tusschen hem en ons had opgetrokken, behield deze brave knaap toch zijn vroeger eerbiedig gedrag, en eene opregte deelneming was onmiskenbaar op zijn gelaat te lezen. Hij berigtte dat de broeder van den molenaar alles deed om de boeren op te hitsen; dat zijne nieuwe leer bij velen ingang begon te vinden, en dat het derhalve raadzaam ware door een snellen stap — door verstandige minzaamheid namelijk — de genegenheid van het wufte volk te winnen.

Deze verstandige en welgemeende raad werd oogenblikkelijk gevolgd; ik ging naar omlaag en rigtte tot de vergadering ongeveer de navolgende woorden:

»Mijne vrienden! Volgens den wil van het volk zijn wij thans allen gelijk; hoe onbillijk zou het dus zijn hen te onderdrukken, die vroeger hooger dan gij stonden, hen die alles verloren hebben, terwijl gij alles gewonnen hebt, nog grooter verlies toe te brengen! De oude vrouw, aan wie vroeger uwe velden, huizen en wijnbergen behoorden, heeft thans niets meer dan dit huis en zijn tuin; ik hoop, gij zult haar de regten eener vrije burgeres toekennen en haar niet in het bezit storen van het weinige, dat haar nog overgebleven is en waarop geen uwer eenige regtmatige aanspraak maken kan! Als wij alles in veiligheid kunnen genieten, wat wij volgens alle natuurlijk regt bezitten, dan zal ik niet de laatste zijn, die uitroept: »Leve de natie! Leve de vrijheid!"

Deze kleine toespraak, waarbij ik onbemerkt, ik mag wel zeggen ondanks mijzelven in geestdrift geraakt was, had op de toehoorders de gunstigste uitwerking; men juichte mij van alle kanten toe; zelfs de broeder van den molenaar drukte mij hartelijk de hand.

De Parijzenaar zeide mij met de houding van een goedigen beschermer:

»Gij zijt een knappe jongen. Zie daar, plaats deze kokarde op uwen hoed! Het is er een, die mijne vriendin, de vrouw van Roland, zelf gemaakt heeft.

Versierd met dit teeken der vrijheid, ging ik naar de beangste vrouwen terug, wier vrees ik voor het oogenblik gelukkig tot bedaren bragt.

Na eene poos verliet de geheele hoop zingend en tierend het kasteel.

De volgende acht dagen bragten niets nieuws; het was zoo stil op Chateauvieux, dat ons de plaats meer als eene gevangenis, dan als eene door oorlog of pest uitgestorven streek voorkwam, want wij zagen niemand, dan onze eigene dienstboden. Letacq alleen onderhield onze betrekkingen met de overige wereld. Dagelijks bezocht hij den molen en bragt ons dagelijks nieuwe, maar zelden troostrijke tijdingen mede; de eerste was de oprigting der nationale garde; en wel, gelijk wij teregt vermoedden, over geheel Frankrijk.

Charles des Moulins was een van de duizenden, die op eens in alle rigtingen uit de hoofdstad stroomden en in minder dan acht dagen twee millioen burgers en boeren in de wapens bragten; een plan van de club der Jacobynen, en misschien alleen in het brein van Mirabeau ontworpen.

In Bergerac had de Parijzer smid alle lieden uit de omstreken, die in staat waren de wapens te voeren, verzameld, hen met geweren, bajonetten en kokarden voorzien en tegelijk alle zadelmakers en smeden der stad aan het werk gezet.

In het begin troostten wij ons over deze instelling, vooral daarmede, dat zij zoude bijdragen, plunderingen en andere wanorde te beletten; wij droomden niet, dat juist het geweldigste oproer hierdoor georganiseerd werd.

Wij hadden sedert veertien dagen niets van den kolonel, Adelaide's vader gehoord, en begonnen ons over zijn lot ongerust te maken, vooral ik; want van Letacq had ik vernomen, welke gewelddadigheden er in den laatsten tijd tegen verscheidene adellijken gepleegd waren, maar dit voor de vrouwen geheim gehouden.

Wij zaten met ons drieën in de tuinzaal en deelden elkander onze niet zeer opbeurende aanmerkingen mede, over de uitwerking, die deze

vrijheidsroes op onze naaste omgeving had; drie van de bedienden hadden het kasteel verlaten, en van drie, die nog gebleven waren had de een een toon en een gedrag aangenomen, waaraan niemand in vroegeren tijd zou gedacht hebben; hij ontzag zich niet in onze tegenwoordigheid te lagchen en te spreken, zonder hij gevraagd werd, geheel verschillend van de ootmoedige wijze, waarop alles hier in huis verrigt werd.

Het gedrag van eenige der vrouwelijke dienstboden was nog onbescheidener en wij dachten er reeds aan de meesten haar afscheid te geven.

Terwijl wij dit zeer onaangenaam onderwerp bespraken, werd de tuindeur geopend, en behoedzaam trad een man binnen in de uniform der nieuwe nationale garde gekleed. Wij herkenden hem niet, voor hij met uitgebreide armen Adelaide naderde.

Het was haar vader. Ach, hoe verschillend was deze zijne heimelijke, vreesachtige, sluipende komst, van zijne vroegere prachtige, luidruchtige intrede, als twee loopers, in met zilveren tressen bedekte kleederen, luid met de zweep klappende, het kasteelplein opdraafden, en zich aan weerszijden van den trap plaatsten, en dan achter hen de met zes paarden bespannen koets, met voorrijders, koetsier, lakkeijen, allen in prachtige liverij, kwam aanzetten. Hoe ijverig waren dan alle dienstboden van het kasteel in de weer, om de aankomenden te ontvangen. Ieder wilde de eerste zijn, niemand de laatste; uit blooten dienstijver bonsden zij met de hoofden tegen elkander of liepen elkander in den gang onderstboven.

De komst van den overste op zulk een tijd, langs zulk een weg, en meer nog in zulk eene zonderlinge, ons allen onverklaarbare kleeding, deed mij oogenblikkelijk zijn toestand gissen, nog eer hij ons dien mededeelde.

»Kinderen," zeide hij, nadat hij ons allen onder tranen en zuchten omarmd had; »kinderen, gij ziet in mij een bedelaar, een vlugteling. Ik bezit niets meer dan dezen rok, dien ik veroverd heb. Ladaucq is vernield, geplunderd, verbrand, een troep Marseillanen heeft op haren togt naar Parijs mijne onderdanen opgeruid, en vereenigd met de slechtsten hunner deze laagheid begaan. Vergeefs heb ik als een soldaat getracht mijn eigendom te verdedigen, de roovers waren te talrijk; mijne trouwe dienaren zijn gevallen en ik zelf ben ter naauwernood ontkomen. Mijn degen heeft mij deze uniform verschaft, waaraan ik mijne redding te danken heb; ik versloeg een nationale gardist, die mij alleen in het bosch vervolgde en met hem heb ik kleeding en wapens voor de mijne geruild.

Zoodra de eerste schrik voor bedaard overleg had plaats gemaakt, zagen wij aldra het hagchelijke van onzen toestand in. Het was meer dan waarschijnlijk, dat de gedoode nationale gardist gevonden, herkend en de verwisseling ontdekt zou worden.

Dat men den kolonel hier zou zoeken, zou ongetwijfeld dadelijk op de ontdekking volgen; en werd hij op Chateauvieux gevonden, dan konden het kasteel en zijne bewoners een gelijk lot als Ladaucq niet ontgaan; alle kelders, gewelven, geheime gangen en holen in en om het kasteel gingen wij door, geen schuilhoek scheen ons volkomen veilig; daar wij niet met zekerheid konden aannemen, dat er een onder was, die aan geen der dienstboden bekend was.

Aan het land te verlaten hadden wij nog in het geheel niet gedacht.

Terwijl wij aldus radeloos zaten, trad door dezelfde deur en in dezelfde uniform als de vlugteling, onze wakkere Letacq binnen.

»Kolonel," fluisterde hij snel, terwijl hij ongerust de kamer rondzag, »hier zijt gij niet veilig, beneden in den molen zitten vier gardisten en een van uwe vroegere bedienden, op wiens aanwijzing men u hier wil zoeken. Ik heb Suzette opgedragen hen met eenige ververschingen op te houden, terwijl ik hier heen liep, om u te waarschuwen, maar zij kunnen alle oogenblikken hier zijn."

»Ik ben verloren," zuchtte de kolonel.

Adelaide viel hem met een angstkeeet om den hals.

»In den schoorsteen!" riep de tante.

»In den grafkelder!" riep ik.

Maar Letacq viel mij snel in de rede. »Dat deugt niets, hier is hij nergens veilig; ik weet eene betere schuilplaats — kolonel, wilt gij mij vertrouwen, dan sta ik er voor in, dat al de gardisten van Frankrijk u niet vinden — maar zonder u te bedenken.

De kolonel zag mij aan.

»Ga gerust, mijn vader," zeide ik. »Wat Letacq belooft, dat doet hij."

»Waar heen? Waar heen?" vroegen mijne tante en Adelaide.

»Dat mag niemand weten dan ik," antwoordde hij en spoedde zich met den ongelukkigen vlugteling weg.

Ik had naauwelijks den tijd de dames op de komst der verschrikkelijke gasten voor te bereiden, toen wij hen reeds aan de poort van het kasteel hoorden. Ik had een boek genomen, waar ik overluid uit voorlas; zeker niet met bijzonder vaste stem; mijne tante en mijne geliefde namen haar borduurwerk.

Ik wil niet breedvoerig beschrijven, wat in het daarop volgende angstige uur voorviel; hoe iederen hoek, iedere kast, iederen schoorsteen, ja den geheelen grafkelder doorzocht werden, hoe de dienstboden, hoe wijzelven bedreigd werden. Eerst met het aanbreken van den dag verlieten zij het kasteel met de belofte van ons weldra weder te zullen bezoeken — zij geloofden, dat zij te vroeg gekomen waren, en dat hij dien zij zochten, weldra zou komen.

Dit voorval gaf mijne tante den doodsteek. Op hare jaren, bij hare godsdienstige en staatkundige begrippen is het onmogelijk zich in eene geheele omkeering van alle bestaande betrekkingen te schik-

ken. De levenswijze waaraan men van kindsbeen af gewoon is, wordt een tweede natuur, die gemakkelijker vernield dan veranderd kan worden; veertien dagen later stond hare doodkist naast die van haren in betere tijden ontslapen gemaal.

Ik was erfgenaam — ach, mijn zoon van een erfdeel met onophoudelijken angst en gevaar; ik wist immers niet in welk oogenblik het de wilde horden behagen mogt de woning te vernielen die ik van nu af als eene gevangenis aanzag, die ik slechts verlaten zou, om buiten hare muren den dood te vinden.

Het uitzigt werd steeds treuriger en donkerder op Chateauvieux, tot eindelijk slechts een oud man en een nog oudere vrouw al onze bediening uitmaakten, want Letacq was zelden te huis. Echter bragt hij ons geregeld elken avond tijding van den kolonel, dien hij in den molen op een hooizolder verborgen had, waar de speurhonden hem natuurlijk het allerlaatst zouden gezocht hebben. Ook maakte hij ons met den voortgang der omwenteling en de vele schriktooneelen bekend, die steeds menigvuldiger en bloediger werden.

Twee huiszoekingen, beide echter met geene bijzondere onaangenaamheden gepaard, moesten wij nog van de Marseillanen verduren; eindelijk verlieten zij, na vruchteloos zes weken gewaakt te hebben, den molen en de omstreek, en de kolonel kon nu, geleid door Letacq, zijn gevangenis in den molen voor eene andere op het kasteel verwisselen, die hem echter door de tegenwoordigheid en teederheid van eene geliefde dochter verzoet werd.

Ik ga eene tijdruimte van een jaar voorbij, dat in meer of minder angstige onzekerheid over ons toekomstig lot werd doorgebragt en waarin wij niet in staat waren tot een vast besluit te komen. Voortdurend was mijn raad naar Denemarken te trekken, met alles wat wij aan geld en roerende goederen konden medenemen, maar de oude edelman kon zich niet zoo gemakkelijk van zijn vaderland losrukken, aan welks redding hij nog niet geheel wanhoopte; naar Denemarken te vlugten, scheen hem hetzelfde als zijne woning op de eeuwig met sneeuw bedekte toppen van den Pic du Midi op te slaan; en schier even troosteloos was Adelaide's voorstelling van het oord, waarop ik met weinig gevolg hare opmerkzaamheid trachtte te vestigen.

Onder zulke omstandigheden kon men nog aan eene huwelijksverbindtenis tusschen mij en mijne geliefde niet denken, maar de vervulling van dezen wensch moest, gelijk de meeste anderen hier tot eene onzekere en duistere toekomst verschoven worden.

In dit opzigt was Letacq niet gelukkiger dan ik; burger des Moulins verschoof de bruiloft altijd van den eenen tijd tot den anderen, en zijne redenen daarvoor waren niet te verwerpen; want het lot van den tuinman kon, wat zijn levensonderhoud betrof, niet van dat van den landheer worden gescheiden. Van zijn vader en een overleden bloedverwant had hij wel een duizend livres geërfd, maar het grootste deel der gelden was in dezen tijd alles behalve veilig uitgezet.

Thans begon de emigratie, die door de strenge bepalingen der nationale conventie eer bevorderd, dan gestuit werd; het verbod ontvlamde de begeerte, en de doodstraf vermeerderde slechts het getal der martelaren.

Op zekeren dag berigtte ons Letacq, dat de naam van den kolonel op de lijst der emigranten stond; hij was dus volgens de wet vogelvrij, en met hem te verbergen zette men het leven op het spel.

Thans besloot hij tot de vlugt — te laat! Volgens mijn plan — door hem, helaas toen het nog tijd was, niet aangenomen, had ik getracht mijne bezittingen in Frankrijk te verkoopen of prijs te geven, en op een Deensch schip van Bordeaux naar mijn vaderland willen terugkeeren; Adelaide zou mij vergezellen als mijne vrouw en haar vader als onze bediende verkleed. Dit ontwerp zou bij de wetten tegen de emigranten ons weinig zwarigheid opgeleverd hebben, want voor mij, als geen inboorling, stond de weg open.

Thans daarentegen toen mijne arme schoonvader eindelijk zijne toestemming gaf, was het om zijnentwil, voor ons met de grootste onaangenaamheden gepaard.

De trouwe Letacq werd in den geheimen raad opgenomen, die in de stilte van den nacht alle middelen tot de vlugt overwoog, even als de schier onoverkomelijke moeijelijkheden en gevaren, die zich daarbij opdeden.

Onze overleggingen werden plotseling afgebroken door een geweldig oproer op het kasteelplein; wapengekletter en vervolgens een hevig geklop op de deur volgde.

De kolonel verbleekte.

»Ik ben verraden," zeide hij. »Hemel, mijne dochter! Ook u zullen de barbaren vermoorden."

Hij sloot haar in zijne armen, maar Letacq, die nimmer het hoofd verloor, zeide met eene stem, wier vastheid ons moed en hoop gaf:

»Nog niet, kolonel — ik weet eene veilige schuilplaats — volg mij."

Zonder tegenwerpingen te maken liet de kolonel haastig Adelaide los en spoedde zich met zijn geleider den donkeren tuin in, terwijl ik mij naar den anderen kant van het huis begaf en de deur opende.

Hier stond voor mij des Moulins, de molenaar met de blanke sabel in de hand, en achter hem vier andere gewapenden, die een gevangene tusschen zich invoerden, wiens gelaat ik nog niet onderscheiden kon.

»Goeden avond," zeide des Moulins, terwijl hij binnentrad. »Hier is een ci-devant, dien gij dezen nacht herbergen moet, burger. Hij wilde eigenlijk naar Spanje, maar wij zullen hem een ander reisje laten doen."

Daar ik bespeurde, dat dit bezoek den kolonel niet gold, herkreeg ik spoedig mijne bedaardheid en geleidde nu de gasten in het gewone huisvertrek.

Toen ik mij hier met het licht in de hand omkeerde, om hen te noodigen te gaan zitten, viel mijne blik op den gevangene; het was dezelfde trotsche markies, die naauwelijks twee jaren geleden met Mirabeau hier door gekomen was en naar Parijs ging, om den troon der Bourbons te bevestigen en het oproerige gepeupel tot gehoorzaamheid te brengen. Het gezigt van dezen ongelukkigen edelman wekte diep medelijden; van zijne vroegere netheid en statigheid was geen spoor meer over; de dunne grijze lokken, anders zoo net gekapt en gepoederd, hingen in wanorde over het bleeke gezigt, eene grove boerenbuis, van onder tot boven toegeknoopt, hing om het vermagerde, van afmatting krom gebogen ligchaam, de blaauwe kousen en schoenen, hadden blijkbaar aan iemand gehoord, die veel dikker was. De gevangene was van zijne lange vlugt, de hem zoo ongewone vermoeijenissen en aanhoudenden doodsangst, zoo verbijsterd, dat hij mij in het geheel niet herkende. Ook scheen hij noch aan de plaats waar hij zich bevond, noch aan de menschen die hem omringden, eenige opmerkzaamheid te schenken; hij had die hoogte van het ongeluk reeds bereikt, waarop de wanhoop in onverschilligheid overgaat.

Als ik mij in dezen toestand door hem had doen herkennen, zou dat slechts hem uit eene minder kwellende dofheid gewekt hebben, om hem nieuwe smart te bereiden.

Des Moulins verlangde voor hem en twee zijner bewakers een kamer.

Ik wees er hem een aan met twee bedden, liet hem hier eenige ververschingen geven, en wist toch den strengen republikein zoo ver te brengen, dat hij den ouden man eenige uren rust toestond. Den volgenden dag zou hij naar Bergerac gevoerd verhoord en gevonnisd worden.

Ik stelde Adelaide zoo veel mogelijk gerust over het voorgevallene, zonder dat ik haar zeide, wie de gevangene was, en keerde haastig naar mijne onaangename gasten terug, wien ik liet voorzetten wat keuken en kelder opleverde.

Twee hunner waren Parijzenaars, ultra-Jacobijnen, die niet anders spraken, dan over »aderlaten" en »aan de lantaarnpaal," tot groote stichting van den molenaar, die langen tijd zwijgend hen zat aan te hooren. Uit hunne taal bleek aldra dat zij apostelen van een moordenaarsclub waren, met eene gewigtige zending aan de clubs in het zuiden van Frankrijk, en dat een hunner in eene herberg in de nabijheid van Chateauvieux den markies, dien hij in de hoofdstad gekend had, in zijne verkleeding herkend had. Dit was gebeurd in de tegenwoordigheid van den molenaar, die daarbij zijn patriottismus aan den dag gelegd en Chateauvieux tot een nachtverblijf had voorgeslagen.

Een nacht, rijk aan treurige gebeurtenissen, en die nog altijd slapelooze nachten voor mijne verbeelding vertoonen.

De eene van de twee sansculottes, die voornamelijk het woord voerde, was naar men bij den eersten aanblik zeggen zou een nietig mannetje; schraal, met kromme beenen, groote fletsche blaauwe oogen met roode randen, geleek hij naar eene uit zijne kracht gegroeiden lummel uit Noord-Duitschland of Zweden; een geweldig groote neus met wijde neusgaten, die als bij een snuffelenden patrijshond onophoudelijk in beweging waren, stond boven een even grooten mond, tusschen welks bleeke, smalle lippen twee rijen zwarte tanden zich vertoonden. Zijne stem was onaangenaam, krassend en zijn gelaat nog stuitender. Kortom hij was een waardig verhaler van de volksoproeren in Versailles op den 6 October.

Toen de eerste flesch wijn geledigd en de afgoden van den dag behoorlijk met toasten herdacht waren, stiet hij met mijn glas aan en zeide, zeer vertrouwelijk:

»Uw welzijn, burger — hoe duivel heet gij?"

»Lilienthal."

Met een boosaardig lachje voegde de molenaar er bij:

»Lilienthal is een buitenlandsch woord en beteekent zoo veel als: la vallée des lis of lisval."

»Lilienthal — la vallée des lis — Lisval?" herhaalde hij smalend en verachtelijk. »Dat is een ellendige naam — weet gij niet, dat hier in Frankrijk alle lelien lang verwelkt zijn? Hoe duivel durft gij Lilienthal heeten? — Misschien een aristocraat? een edelman?"

Hij zette zijn glas neder en sprong van zijnen stoel op.

Des Moulins vatte spoedig het woord op. »Geen aristocraat, maar een Deensch burger en een heel hupsch mensch."

De sansculotte zag den spotachtigen glimlach niet, die aan deze getuigenis van den molenaar alle waarde benam; derhalve ging hij weder zitten, stiet mij aan en zeide:

»Dat is iets anders — burger des Moulins staat voor u in — maar een Deen — dat is zonderling — hoe komt gij hier — is dat Denemarken eene republiek?"

Ik beantwoordde deze vragen zoo tamelijk naar zijn genoegen, daar ik hem zeide dat mijn vader wel een edelman, maar mijne moeder van burgerlijke afkomst was, en dat wij in Denemarken reeds lang eene zoo uitgebreide vrijheid van drukpers hadden als in Frankrijk.

De goede verstandhouding was hersteld en met ieder glas nam de vrolijkheid der republikeinen toe. De eene anecdote volgde op de andere, allen over de bloedige feiten der Jacobijnen en hunne aanhangers. De moord van Toulon en Berthier en andere werden beschreven en geprezen, en het voortdurend gebruik der lantaarnpalen als galgen met geestdrift gedronken.

»Van lantaarnpalen gesproken," riep de andere Parijzenaar, een barsche kerel met een geweldigen baard. »Wij hebben onzen Gasconschen vriend nog niets van het lantarenfeest verhaald...."

»Dat is afschuwelijk geëindigd," viel zijn kameraad hem in, terwijl hij met de vuist op de ta-

fel sloeg, dat de glazen opsprongen, »dat is eene onuitwischbare vlek op de eer der conventie. — Ziet gij, men was er achter gekomen, dat een zekeren bakker — een heimelijken aanhanger van monsieur Veto — zich had laten omkoopen, om gips onder het meel te mengen. Het volk oefende regt aan hem en hing hem dadelijk in zijn eigen deur op. Goed, dat was alles in orde. Maar nu begon men te mompelen, dat de bakker onschuldig was — dat deed er niet toe, hij was verdacht, en daarom reeds had hij den dood verdiend; maar nu krijgt de conventie den dommen inval haar neus er tusschen te steken; men arresteert, men verhoort, men veroordeelt een van de beste patriotten, die den bakker opgehangen had, ter dood, en laat het vonnis werkelijk voltrekken."

»Ja," liet de ander er opvolgen, »het is een waar schandaal — er zijn geheime aristocraten in de conventie — zij moeten ontdekt — zij moeten gehangen worden, anders is het met de vrijheid gedaan! Een mooije vrijheid, als men niet eens een schurk van een bakker zou mogen ophangen! Die arme des Moulins!"

«Hoe? des Moulins?" riep de molenaar. »Wie heette des Moulins?"

»De man, dien de conventie heeft laten ophangen," was het antwoord. »Ja — dat is waar, gij heet ook des Moulins, burger — maar er zijn er geloof ik, zoo veel in de wereld — deze was overigens smid en woonde in de voorstad St. Antoine. Hij heette Charles Louis...."

»Peste! Dat was mijn broeder!" riep de molenaar opspringende.

»Eh bien," zeide de Parijzenaar dood bedaard, terwijl hij zijn glas weder vulde; »het is eene eer voor u burger, dat gij zulk een broeder gehad hebt, die voor de vrijheid gestorven is — ik wensch er u geluk mede."

Hij dronk zijn glas op zijn gemak ledig, terwijl deze krachtige troostgrond op den molenaar zulk eene krachtige uitwerking had, dat hij met de kalmte van een echten sansculotte met den ander op de vrijheid en de lantarenpalen klonk en dronk.

Dit tooneel werd afgebroken door een ongewoon rumoer in de kamer, waarin de markies en zijne bewakers zich bevonden. Wij gingen naar binnen en vonden den gevangene met gebroken oogen en open mond op het bed liggen — hij was dood!

Na vele verwenschingen tegen den overledene, omdat hij het zwaard der wet ontsnapt was, ging men tot een onderzoek over, dat ons de oorzaak weldra van zijn dood kennen deed, een zeer klein, dun en plat fleschje, dat gemakkelijk in den mond kon verborgen worden, lag nog in zijne regterhand.

De Parijzenaar, die het ontdekte, rook er aan en zeide:

»Hier is de sleutel van het geheim. — Jammer dat de oude een aristocraat was — hij is als een republikein gestorven.

Hierop hield hij het fleschje tegen het licht en reikte het mij toen over met de volgende woorden:

»Het bevat nog een slokje — steek het bij u, als gij in dergelijke ongelegenheden mogt geraken, burger met uwen ongelukkigen naam."

Ik gaf het hem terug en antwoordde, zoo vast als ik kon:

»Behoud het zelf, burger; ik heb niets te vreezen; noch van de conventie, noch van het volk."

Een nieuw gedruisch in de voorzaal riep ons van het doodbed af. Het was de molenaarsknecht van Jouillac, die in het duister nu op deze, dan op gene deur klopte, daar hij de regte niet vinden kon, tot hij eindelijk over iets viel, en in het vallen met het hoofd de deur der zaal openstiet.

Het schijnt de menschelijke natuur ingeschapen, dat wij onwillekeurig lagchen, als iemand onverwachts een glas of schotel uit de handen laat vallen, als hij struikelt of valt; maar bij deze gelegenheid gevoelde geen onzer lust tot lagchen, behalve de ridder van den lantarenpaal.

»Welkom, kameraad," riep hij met een luid gelach; »ik zie wel, gij zijt een van die lieden, die zich met het hoofd door de wereld willen helpen, gij zijt mijn man."

De knecht antwoordde niet op deze toespraak, maar stond haastig op en zeide tot des Moulins, met een schrik, waaraan de val de minste schuld had.

»Meester, kom te huis; de duivel zit in den kelder."

De molenaar zag hem wantrouwende aan en zeide:

»Hoe weet gij dat? Wat hadt gij in den kelder noodig?"

»Ik ging er met de lantaren voorbij," antwoordde de ander, »om de paarden te voederen, toen hoorde ik daar binnen een geluid, als of iemand niesde...."

»Zeidet gij niet: Wel bekome het u?" viel de Parijzenaar hem in:

»Neen," zeide de knecht, »maar ik hield de lantaren aan het venster en toen zag ik in de verte tusschen de vaten twee groote gloeijende oogen."

Thans barsten allen in gelach uit; maar eene koude rilling ging mij door de leden, want ik bedacht dadelijk, dat het de overste zijn moest, wiens bril den weerschijn veroorzaakt had, waarvan de kerel zoo geschrikt was.

»Zotteklap, het zal eene kat geweest zijn," zeide ik.

»Neen, neen," zeide hij, »want toen ik heenging hoorde ik weder niezen."

Thans werd de molenaar opmerkzaam en zeide:

»Dat is niet rigtig — het land wemelt van vlugtende aristocraten; — komt mede," riep hij tot de twee, die den markies bewaakt hadden: »wie weet of wij voor dien doode niet nog een levende bekomen, die in den kelder zit."

Ik geraakte in den schrikkelijksten angst; maar wat zou ik anders doen, dan dezen verbergen, en afwachten welk lot ons beschoren was.

Een vreeselijk half uur ging uiterst langzaam voorbij, waarvan de kwelling door den dwang, dien ik mij om de achtergeblevenen moest opleggen, ondragelijk was; ik moest toch om mij niet te verraden deel nemen aan hun thans dubbel stuitend gesprek, dat steeds over de gruweltooneelen in de hoofdstad liep — ach, spoedig kon ik misschien verwachten het voor mijne oogen herhaald te zien, en meer dan een bloot toeschouwer daarbij te worden.

Eindelijk werd ik uit deze martelende onzekerheid gered. De deur ging open.

De eerste dien ik zag was de kolonel, met de handen op den rug gebonden; de volgende was Letacq, die het touw vasthield.

Men kan ligt begrijpen, dat dit onverwachte gezigt een hevigen indruk op mij maakte, en gelukkig was het dat de opmerkzaamheid der sansculottes, zich geheel tot hetzelfde voorwerp bepaalde. Ik verkreeg tijd, om mij te herstellen, om de rol aan te vangen, die ik spelen moest, en die natuurlijk in gelijken aard, als die van Letacq zijn moest; want ik twijfelde er geen oogenblik aan, dat hij van den nood een deugd gemaakt had. De molenaar stond er bij, niet weinig opgeblazen met zijn gevangene. Op mij sloeg hij een valschen en giftigen blik.

Ik haalde de schouders op en zeide zoo koel, als mij mogelijk was:

» Het spijt mij zeker, burger des Moulins, maar hij is eigenlijk niet te beklagen; en overigens is het voor mij een troost, dat hij mij eigenlijk volstrekt niet aangaat."

Toen le Stilet — zoo heette de in burgerbloed aldus gedoopte rossige Parijzenaar — met zijne groote glazige oogen den gevangene van onder tot boven beschouwd had, trok hij een scheef gezigt en zag den molenaar vragend aan.

Deze gaf hem de noodige inlichtingen over den ongelukkigen edelman, en verhaalde, hoe hij eindelijk lang en overal vervolgd, eene schuilplaats in den kelder van den molenaar gezocht had, zeker omdat hij vermoedde, dat hem daar wel niemand zoeken zou.

Le Stilet begon een voorloopig verhoor, maar werd met geen antwoord verwaardigd.

» Uwe fierheid," zeide hij, » zou u heel goed staan, als gij geen hond van een aristocraat waart; maar als gij de carmagnole zult dansen, en als het ça ira, ça ira, van het volk u in de ooren dondert, dan zullen wij zien! — Nu, dezen nacht kunt gij een slaapkameraad bekomen, die even veel spreekt als gij — des Moulins, deze jonge burger," — hij wees op Letacq — » kan hem wel bewaren, niet waar? wie is hij?"

» De tuinman en mijn aanstaande schoonzoon;" dit laatste voegde hij er met nadruk bij, doch het ironische in zijnen toon ontging mij ook niet.

Le Stilet keerde zich tot Letacq en zeide, terwijl hij op de kamer wees, waarin de overledene lag:

» Daar burger — gij staat met uw leven voor hem borg. — Goeden nacht, maar slaap niet!"

Letacq antwoordde met een loszinnig gelach en zeide:

» Wees gerust, burger, ik zal op dezen schurk wel passen."

Hij nam een licht, geleidde den gevangene naar binnen en liet de deur aanstaan.

» Gij hebt eene dochter," zeide le Stilet tot des Moulins; » waar is zij?"

» Thuis in den molen," antwoordde deze.

» Dat is niet ver van hier?" vroeg de ander.

» Neen."

» Laat ons dan het genoegen van haar gezelschap genieten! Ik heb geen lust tot slapen en van den nacht is slecht een klein gedeelte om."

De molenaar stond op.

» Zijn er anders geen vrouwen in dit nest?" vervolgde le Stilet en zag mij aan.

De arglistige molenaar vatte het woord op:

» Eene oude meid en eene jonge dame."

» Laat ons de jonge zien!" riep de andere. » Maar geen dame, er zijn in Frankrijk geen dames meer."

De overmoed van den sansculotte, de ongelukkige ontdekking en de gedwongen gevangenneming van den baron door den eerlijken Letacq, hadden mijn geest op verschillende wijzen geschokt doch de angst was tot hiertoe mijn hoofdaandoening geweest; thans evenwel was mijn Deensch geduld uitgeput; de toorn zegevierde over alle andere gemoedsaandoeningen, en ik was vast besloten hardheid tegen hardheid te zetten.

» Deze dame," zeide ik, » is reeds lang te bed, en niemand heeft het regt hare rust te storen."

» Le Stilet zag mij met zwijgende verbazing aan, maar zijn kameraad, die zich le Terreur noemde, stond van zijn stoel op, zag zijn kameraad van ter zijde aan en zeide:

» Peste! mijnheer veracht zeker ons gering gezelschap...."

» Burger," viel ik hem driftig in, » ik verzoek, dat gij mij in mijn eigen huis niet beleedigt; ik ben geen heer maar een Deensche burger."

» Goed, goed," antwoordde hij, dood bedaard, en nam zijne vroegere gemakkelijke houding weder in; maar zijn kameraad bleef mij nog eenige minuten aanstaren, als of hij mijne staatkundige geloofsbelijdenis in mijne oogen wilde lezen.

» Verlangt gij iets?" vroeg ik.

» Een weinig te eten en de tegenwoordigheid van uwe beminde aan tafel," antwoordde hij zonder nog zijnen doorborenden blik van mij af te wenden.

» Het eerste is tot uw dienst," zeide ik; » het laatste zult gij morgen bij het ontbijt bekomen."

» Foudre! Ik wil het oogenblikkelijk hebben," riep hij, sprong van den stoel en stak de regterhand in de borst.

Oogenblikkelijk sprong le Terreur op, en maakte dezelfde handgrepen.

Ik bleef zitten en zeide zoo koel als mogelijk.

» Waartoe die drift? Luistert eens, mijne vrienden...."

Verder kwam ik niet. Woedend viel le Stilet mij in de rede:

»Zwijg; gij zijt niet aan het woord; wij, de representanten van de groote natie."

»Ja, dat zijn wij," voegde zijn makker er bij.

»Wij," vervolgde de ander, »wij bevelen en gij — gij gehoorzaamt, of de duivel zal u en uw geheele verdoemde Denemarken halen."

Naauwelijks waren deze woorden er uit of ik zag twee opgeheven dolken flikkeren — de tafel was tusschen ons beide; ik was ongewapend, maar daar ik mijne ligchaamskracht kende, nam ik snel het besluit de tafel zoo wel ten aanval als ter verdediging te gebruiken, hem over de bandieten te werpen, een hunner zijn dolk te ontwringen en verder ging mijn bliksemsnelle gedachte niet, evenmin als ik aan den molenaar, die aan het einde der tafel stond, gedacht had.

In dit oogenblik, waarvan leven en dood en het lot mijner geliefde Adelaide afhing, waarin de beide bandieten reeds onder den tafel lagen, de geheel verbijsterde molenaar nog op zijn stoel zat, en ik met een afgebroken tafelpoot in de hand den een den dolk uit de handen wilde slaan — vloog de deur der gevangenkamer open en de baron en Letacq, beide met hartsvangers gewapend, vlogen bij ons binnen.

Thans sprong de molenaar op en zocht de deur. Ik zag dadelijk in, dat zijne vlugt ons in het verderf moest storten, daar hij zeker hulp wilde halen. Terwijl ik dus mijne hulptroepen toeriep: »Neemt hen de dolken af en bindt hen!" sprong ik den molenaar in den weg.

»Gij blijft hier en houdt u doodstil!" riep ik, mijn wapen zwaaijende. »Ga daar zitten!" beval ik.

Hij gehoorzaamde.

Zoo ver waren wij gekomen, maar wat nu? Ik was werkelijk verlegen met de overwinning, want wat zou ik met de gevangenen uitvoeren? Hen het leven benemen? Dat viel mij niet eens in. Hen op hun woord van eer ontslaan? Dat was hetzelfde als ons eigen doodvonnis vellen. En de molenaar? Hij was even weinig te vertrouwen als de anderen.

Er verliepen eenige minuten onder eene doodelijke stilte van weerszijden; niemand zou gezegd hebben, dat hier zoo even nog op leven en dood gevochten was, en dat al de strijders nog ongedeerd waren. Maar deze stilte was angstwekkender dan het vroegere rumoer. Het gekletter der wapens, het kraken der tafels en stoelen had lang het vreesselijke niet, als deze hijgende ademhaling.

Letacq brak het stilzwijgen af. Misschien had hij reeds vooraf zijn plan gemaakt, eer hij den baron ontboeide en wapende, dat hij ons thans mededeelde.

»Gij of wij," zeide hij tot de Parijzenaars, »er is geen andere uitweg. Als gij loskomt dan kost het ons anderen allen het leven, en daarom moet gij eenige uren arrest voor lief nemen."

Hierop wendde hij zich tot den baron en mij.

»Wij moeten het land verlaten — geen uitstel is langer mogelijk. Deze moeten tot dat wij in veiligheid kunnen zijn, hier beneden in den grafkelder bewaard blijven."

»Maar deze?" vroeg de baron, een blik op den molenaar slaande.

Letacq antwoordde niet, maar hij veranderde van kleur — des Moulins was immers de vader van Suzette.

Ik nam voor hem het woord op en zeide, niet zonder eenige bitterheid:

»Gij moet uwe vrienden gezelschap houden."

»Heel goed;" zeide hij, »maar als nu al die goede heeren wegreizen, en wel nimmer terugkomen, wat zal er dan van ons worden? Wie zal ons dan weder in vrijheid stellen?"

Mijne gedachten vielen op Suzette.

»Dat zal uwe dochter doen," zeide ik.

De molenaar knikte met een boosaardig glimlachje.

Middelerwijl waren de beide gevangenen onbewegelijk op den grond, met den rug tegen den muur blijven zitten, waar zij neergezet waren; slechts het rollen van hunne oogen, en het snuivend ademhalen van den een gaf hunne inwendige woede te kennen.

»Allons donc," riep Letacq, en hielp beide van den grond op, en nu ging de togt naar den grafkelder.

De molenaar moest vooruit gaan, het licht dragen en de zware valdeur opheffen, die den ingang bedekte.

Hierop haalde Letacq, terwijl de baron en ik de wacht hielden, levensmiddelen, dekens en kaarsen en toen hij deze gebragt had, beval hij den gevangenen bedaardheid en geduld aan, en verzekerde hun, dat zij binnen drie dagen hunne vrijheid terug zouden bekomen; maar dat zoo zij eene poging deden om uit te breken of gerucht te maken, wij hen weldra voor eeuwig tot zwijgen zouden weten te brengen.

Toen de valdeur gesloten en een zware marmersteen met vereenigde krachten er op gewenteld was, zeide hij tot mij, maar opzettelijk zoo luid, dat die beneden waren, het konden hooren.

»Thans hebben wij geen tijd te verliezen; binnen vierentwintig uren moeten wij vertrokken zijn; want over vier dagen vertrekt het schip."

Dit deed hij om hen te doen gelooven, dat onze vlugt naar Bordeaux ging — noch de kolonel, noch ik wisten toen, waarheen hij ons brengen wilde.

Wij spoedden ons thans allen naar de kamer van Adelaide.

Daar zij van het nachtelijk bezoek onderrigt was geworden, vonden wij haar wakker en doodelijk beangst. Wij verhaalden haar nu wat er verder gebeurd was en dat wij zonder verwijl haar ongelukkig vaderland moesten ontvlugten. Zij vernam deze tijding wel met vrij wat ontsteltenis, maar zag oogenblikkelijk de noodzakelijkheid van

dezen stap in, en begon met onze hulp hare juweelen in te pakken.

De brave Letacq had dit reeds lang voorzien en daarom was hij thans in staat ons oogenblikkelijk vier volledige uitrustingen der nationale garde te bezorgen; want Adelaide moest mans kleederen dragen. Weldra stonden wij geheel uitgerust. In onze patroontasschen hadden wij onze juweelen en geld.

Nog bleef ons over, Suzette, de bevrijding der gevangenen op te dragen, maar ook tegelijk haar het gevaarlijke geheim toe te vertrouwen — hunne gevangenschap en dat wij het land verlieten; handelingen, waarop beide den dood stond. — Maar hier was niets anders te doen.

Letacq nam deze taak op zich; voor hem de moeijelijkste zijns levens; hij moest zijne geliefde voor lang — waarschijnlijk voor altijd, vaarwel zeggen; want wie kon er toch nog aan denken dat ooit de wetten tegen de emigranten zouden opgeheven worden? En al mogt dit eenmaal gebeuren, waar zou dan Suzette zijn? In het graf, of in de armen van een ander?

Waarlijk, mijn zoon, hij bragt een schier bovenmenschelijk offer; derhalve kunnen ook menschen het hem niet geheel vergelden. Uwe moeder en ik gingen wel doodsgevaar te gemoet, maar toch met de hoop op de geneugten van het leven en van de liefde; hij daartegen verliet beide vrijwillig, alleen om ons te redden en ons geluk te grondvesten.

Nadat wij een uur gewacht hadden, zagen wij hem weder. Hij was bleek, hij had geweend, maar zijne vaste houding bewees, dat de deugd bij hem de overwinning behouden had. Zwijgend wenkte hij ons; wij volgden hem. Ik droeg Adelaide's geweer; bevend leunde zij op mijnen arm. Stille tranen en diepe zuchten waren haar afscheid van het geliefde vaderland.

Waarom zal ik verwijlen bij de beschrijving onzer vlugt? Zij was als zoo velen duizend anderen.

Letacq had een bloedverwant in Nantua aan de Zwitsersche grenzen, daarheen bragt hij ons na een togt van veertien dagen, waarop hij ons door zijne sluwheid, moed en tegenwoordigheid van geest, uit meer dan eene verlegenheid redde.

Den volgenden morgen stonden wij op veiligen grond. Nog eenmaal wendden wij ons om naar het ongelukkige Frankrijk.

»Adieu pour jamais!" zeide de baron weenend en bedekte zijn gelaat met zijne handen.

Adelaide verborg het hare aan mijne borst.

Letacq strekte zijne armen naar Suzette's vaderland uit en snikte: »jamais!"

De geliefde naam kwam nimmer weder over zijne lippen.

Een jaar later, op denzelfden dag, dat gij ter wereld kwaamt, ontvingen wij door een Deensch koopman in Bordeaux, de eerste tijding van Chateauvieux.

Suzette was dood.

Hier hebt gij de geschiedenis der jeugd van mijn edelen vriend. Verzoet hem zijne laatste dagen, als hij mij overleven mogt. Vereer hem als een vader en bemin hem als de reddende engel uwer ouders.

BLAAUWJAS.

Den 4 Junij 1852 trok een eenvoudige lijkstoet door een schaar treurenden gevolgd, den weg op naar Castel-Sensoir, een dorpje in Frankrijk aan den oever der Yonne, in eene berg- en boschachtige streek gelegen. Op de baar lag een blaauwe jas, die als een trouwe dienaar zijn heer naar de laatste rustplaats geleidde; op de jas prijkte het legioen van eer. Deze versleten blaauwe jas was in Frankrijk beroemd geworden en leefde in den mond des volks. Deze blaauwe jas was meer geacht en geëerd dan het purperen kleed van menigen vorst, en was het onvergetelijke monument van een geheel leven geworden. Het kruis, dat de blaauwe jas op de baar versierde, was niet op het slagveld veroverd; het was de prijs door weldadigheid en menschlievendheid verworven. Om dit open graf sprak alles van de weldaden van den man, die bij zijn leven deze blaauwe jas en dit eerekruis gedragen had. Hij had den weg doen maken, die thans zachter en gelijker naar het kerkhof leidt, waarop hij thans tusschen zijn vader en moeder rust, twee arme lieden, die in ontbering en arbeidszorgen gestorven waren, en hunnen zoon onverzorgd achterlieten; hij had de school gesticht, waarin de kinderen der boeren van Castel-Sensoir het eerste onderwijs genieten; en hoe velen van de vaders en moeders, die thans bij zijne baar stonden, had hij bij gebrek aan werk en misgewas, werk en brood verschaft. — De geboorteplaats van Blaauwjas leverde echter slechts een klein bewijs op, van de weldadigheid van dezen man. Overal, waar hij zich vertoonde, liet hij troost en vreugde achter. Parijs, deze eeuwig aangroeijende hydra der ellende, was voor zijne onuitputtelijke menschlievendheid niet te groot; Parijs was het eigenlijke tooneel zijner bedrijvigheid. Geen trap was zoo steil of donker, dat hij den vluggen grijsaard afschrikte, als er een traan gedroogd, een ongeluk verzacht moest worden; den norschen werkman in zijne kiel, die bij gemis aan werk met een somber, ziekelijk gelaat door de straten van Parijs zwierf, viel zijne ondersteuning ten deel; arme moeders, die met lompen bedekt aan den hoek der straat zaten en van de voorbijgangers een aalmoes afsmeekten, voorzag hij van kleederen en voedsel, kinderen, die barrevoets en verwaarloosd rondzwierven, sprak hij toe, kleedde ze, bragt ze naar hunne ouders of bloedverwanten terug, en waar hij een onverdiend ongeluk vond, daar was hij zeker gekomen, om te troosten. Des winters in de felle koude, in het vroegste morgenuur, zag men een mannetje achter groote soepke-

tels op de Marché des Innocents of op den Pont Neuf staan en onvermoeid, met eigen handen den arme een warme, voedzame spijs uitdeelem.

»Wij kunnen gaan eten," zeide men, »daar is Blaauwjas."

Deze grijsaard werd in het dorpje Castel-Sensoir begraven. Misnoegd over den toenmaligen toestand van Frankrijk verliet hij in het begin van Junij dezes jaars Parijs.

»Vaarwel," zeide hij tot zijne vrienden en bloedverwanten; »ik ga naar buiten. Gij zult mij hier niet meer zien."

Hij wilde naar Castel-Sensoir, zijne geboorteplaats, terugkeeren, waar ten gevolge van de gebeurtenissen van 2 December, ook menig huisvader naar Cayenne of Algiers verbannen was geworden en zijn gezin in nood achtergelaten had. Daar wilde hij, volgens zijne gewoonte leven, en helpen waar te helpen was; maar naauwelijks daar aangekomen, werd hij door eene beroerte getroffen, die aan zijn leven een einde maakte. Hij had den ouderdom van 88 jaren bereikt.

De ondankbare wereld maakte met geen woord van den dood van Blaauwjas gewag. Geen schrijver vereerde het aandenken van den man, die een weldoener der armen geweest was. Zijne weldadigheid was nimmer het uitreiken van eene gift, maar het verleenen eener vertroosting; hij stilde den nood om het nijpende er van te verzachten, maar ook om de nooddruftigen op te beuren en tot zelfbewustzijn terug te brengen; hij was geen vriend der armen uit ijdelheid, maar omdat hij dat voor zijn pligt hield.

Edmond Champion, later bij het volk in de wandeling de Blaauwjas geheeten, werd te Castel-Sensoir, in het departement Yonne geboren den 13 December 1764. Zijn vader was schippersknecht, en verdiende een dagloon van 12 sous, waarvan hij vijf personen onderhouden moest. Zijn moeder Francoise Laroche, was de dochter van een dorpswinkelier, en kon lezen en schrijven, destijds eene groote zeldzaamheid op het land. Uit liefde trouwde zij den schippersknecht Pierre. De Laroches waren door dit huwelijk in hunnen hoogmoed gekrenkt. Haar vader wilde van zijne dochter niets weten, en zoo dikwijls zij zich tot hare bloedverwanten wendde, werd zij koel en met versmading afgewezen. Deze tooneelen van haat en ongeluk moesten op den jeugdigen Edmond veel indruk maken, en zij stemden zijn hart reeds vroegtijdig tot zachtheid en gevoelig voor het lijden van anderen. Peter en Francoise stierven spoedig en het ouderlooze kind werd naar Parijs gezonden. Hier lieten liefdadige menschen hem ter school gaan, en eene rijke dame stond voor zijne opvoeding eene kleine som af, waarvoor men hem bij een goudwerker in de leer kon doen. Nu was zijn lot bepaald. Zijn leven hing thans van zijne vlijt, zijne bekwaamheid, van zijn arbeid af. Hij zou echter nog veel doorstaan. Hij brandde van begeerte zijn beroep te leeren, maar zijn meester liet hem meestal geringe huisselijke diensten verrigten. Dit verdroot zijne jeugdige fierheid en op zekeren dag liep hij van zijn meester weg, de stad uit, zwierf op de velden rond en verborg zich in een boschje nabij Clichy. De honger drong hem op een naburigen rapenakker voedsel te zoeken, waar de veldwachter hem verraste. Weenend verhaalde hij dezen zijne lotgevallen en de goede man nam hem mede naar huis, gaf hem te eten en zond hem naar Parijs terug. — De akker, waarop Champion destijds zijn honger met rapen stillen wilde, heeft hij later gekocht, en behoort thans tot zijne nalatenschap. — Zijn tweede meester was hem meer genegen; Eduard leerde zijn handwerk en vond in hem een tweeden vader, Champion vergat hem niet. Toen hij rijk geworden was, ondersteunde hij zijn meester die inmiddels oud en gebrekkig geworden was, op de liefderijkste wijze. Weldra was hij de bekwaamste werkman en eindelijk bediende van het huis. Later verhaalde Champion dikwijls dat hij het was geweest, die het beruchte halssnoer der koningin aan den kardinaal van Rohan had gebragt. De zaken van zijn heer geraakten echter in wanorde en deze verliet Frankrijk. De jonge bediende, die zeer goed gezien was, verkreeg de kalanten en toen de omwenteling uitbarstte, stond hij aan het hoofd van een der bloeijendste bijouteriewinkels van Parijs. — De toenmalige tijden waren echter voor zaken van weelde niet gunstig. Champion verloor alles wat hij met zoo veel moeite verworven had, maar zijne eerlijkheid en bekwaamheid, boezemden zoo veel vertrouwen in, dat zijn vriend Bellancourt hem zijn geheele vermogen, 30.000 francs ter beschikking stelde, zonder den minsten borgtogt te eischen. De vriendschap bragt hem geluk aan, binnen kort was hij weder een rijk man.

Nu eerst begint zijn eigenlijk leven, dat hij met de grootste orde en zuinigheid leidde; hij veroorloofde zich geene andere weelde meer dan weldoen en liefde tot den naaste. Gedurende de stormen der omwenteling vonden alle ongelukkigen, van welke meening ook, bij hem eene veilige schuilplaats; zoodat hij eindelijk de achterdocht gaande maakte en in hechtenis genomen, doch na 24 uren weder ontslagen werd.

Gedurende meer dan 50 jaren leefde Champion alleen voor de weldadigheid; gedurende 50 jaren, zocht hij de ellende overal op, waar hij die slechts vinden kon, in de hutten, op de vlieringen. Zijne treffende avonturen zouden stof tot een geheel boekdeel leveren. Men hoorde weinig van hetgeen hij deed, want hij zocht de verborgenheid om goed te doen. Hij deed het echter ook met beleid en ter regter plaats. In zijn huis vond men dikke boeken vol namen en adressen; dat waren de registers van de ellende die hij bestreed, hoewel dikwijls te vergeefs, maar die het hem toch dikwijls gelukte te verzachten. Hij leefde zoo zuinig mogelijk, gebruikte nimmer een rijtuig, en legde ondanks zijne hooge jaren, de verste afstanden te voet af. In 1814 had het dorp, waarin hij geboren was, veel geleden; maar naauwelijks had hij

dit vernomen, of hij zond een ruimen voorraad kleederen en graan derwaarts. In den winter van 1829—30 toen daar hongersnood heerschte, schreef hij den maire van Castel-Sensoir:

»De duurte van het brood doet de gestrengheid van den winter nog meer gevoelen. Als bij dezen ramp nog gebrek aan werk komt, en de arme, de zieke, de oude, de weduwe en weezen gebrek lijden, dan stel ik het hout mijner bosschen, het graan op mijne zolders, de wol mijner schapen, het vleesch mijner runderen, ter uwer beschikking. Te gelijk heb ik aan den bakker der gemeente geschreven, dat hij al het brood, voor mijne rekening, ter uwer beschikking stelt. Ik heb de noodige schikkingen gemaakt, dat alles betaald wordt."

Na dertig jaren van weldadigheid in het verborgene begon men allengs van hem te spreken; Blaauwjas werd een openbaar persoon; de dagbladen prezen hem. Dit was in een tijd, waarin hij alleen, meer deed dan alle vereenigingen tot onderstand en alle bureaux van liefdadigheid van Parijs. Dan zag men hem in de druk bevolkte straten der voorsteden aan de spits van een steeds aangroeijende massa volks, geld uitdeelen; dan zag men hem op de pleinen, op de kaaijen, op de bruggen voedzame soep uitdeelen. Binnen weinig weken had hij meer dan 40000 litres soep uitgedeeld. Deze buitengewone mildheid kwam Lodewijk Filips ter oore. Deze zond hem het kruis van het legioen van eer, dat voortaan zijne eenvoudige blaauwe jas versierde.

Na de latere bloedige gevechten zag men hem in de hoofdstad en voorsteden de ronde doen, en voor en na overwinnaars en overwonnenen met woorden en daden te hulp komen. Ware dit alles nog niet genoeg, om het zonderlinge en buitengewone van zulk een leven in het licht te stellen, dan heeft Champion eene verdienste, die in Frankrijk bovenal zijn aandenken vereerd: hij heeft uit eigene middelen zevenenveertig volksscholen gesticht.

Nog zijn het slechts eenige weken, dat Champion gestorven is, maar reeds is zijn naam verdwenen, zijn aandenken vergeten. In dezen ontzettenden menschenzee, waar alles door duizende hartstogten gedreven, door elkander golft, waarop niets waarde gelegd wordt, dan op hetgeen schittert, en waar men op niets acht geeft, dan op de mode, is een karakter, als dat van Champion meer een voorwerp van spotternij, dan van bewondering, alleen de ongelukkige wijdt hem misschien nog menigmaal eene dankbare herinnering.

OVERBLIJFSELEN UIT DEN TIJD DER INKA'S IN PERU.

Cusco, de hoofdstad van Peru, kan, even als Rome, onder de eeuwige steden worden gerekend, die alle omwentelingen der natuur en der maatschappij overleven, en slechts met onzen aardbol zelven zullen ondergaan. De gedenkteekenen, waarmede de oude Inka's de stad verrijkt hebben, zullen steeds onuitwischbare herinneringen onderhouden, welke door het verloop des tijds slechts in belangrijkheid zullen winnen. Deze gedenkteekenen zullen, in weêrwil van den invloed der lucht, en, wat meer zegt, in weêrwil van de bijgeloovige vernielzucht der Spanjaarden, nog eene reeks van eeuwen blijven bestaan. Zij zijn onkwetsbaar, en het schijnt bijna onmogelijk hen te verwoesten, daar de bouwstoffen, zoowel door hunnen vorm, als door hunne grootte, alle geweld trotseren. Het zijn geene steenblokken, maar geheele rotsen, die op elkander zijn gestapeld, en wel met zulk eene naauwkeurigheid, dat men tusschen de voegen zelfs geene naald kan doen indringen. Wanneer men bedenkt, dat de Peruanen geene werktuigen hadden, en geen ijzer of cement kenden, moet men over de volmaaktheid van zulk een groot aantal dezer gestichten verbaasd staan, want Cusco is niet de eenige stad, waar men dezelve aantreft. Velen dalen op eenen tamelijk grooten afstand zijn vol van deze overblijfselen, en de gedenkteekenen van Hollaitaitambo zijn nog verbazender, dan die van Cusco, hoewel nog geen schrijver daarvan gesproken heeft. Bij het zien dezer gestichten, zou men bijna op de gedachte komen, dat Peru in den tijd der Inka's een regeringsvorm moet hebben gehad, welken naar dien van Europa onder het leenstelsel zweemde. In Hollaitaitambo, waar de Spaansche hebzucht naauwelijks is doorgedrongen, ziet men nog een groot aantal bijna ongeschondene gebouwen, die op de steilste bergtoppen en aan den rand der ijselijkste afgronden liggen, zoodat de stichters, even als de ridders der middeleeuwen, die plekken moeten hebben opgezocht, welke het gemakkelijkst tegen hunne vijanden of mededingers te verdedigen waren. Deze overblijfselen, welke de bewondering van alle reizigers opwekken, wachten slechts op een scherpzinnigen waarnemer, om de belangrijke geschiedenis van dit vernietigde rijk voor hem te onthullen.

Ook bij de kust vindt men talrijke overblijfselen uit den tijd der Inka's, maar van eenen geheel anderen aard.

Wie wijsheid geleerd en ze niet betracht heeft, gelijkt iemand, die een huis heeft gebouwd, zonder eene deur om er in te komen.

Die zijn land bebouwd, wordt van brood verzadigd; maar die lediggang najaagt, wordt zat van armoede.

AKEN.

(*Met eene Staalgravure*).

Aken was eenmaal de keizerlijke residentie van den doorluchtigen Karel den Groote, de kroningsplaats van Duitschlands keizers, en eene stad van groote belangrijkheid, als het middelpunt van een uitgebreiden handel; men zegt dat er een tijdperk bestaan heeft, dat Aken meer dan 100,000 inwoners telde. Thans echter bestaat hare voornaamste aantrekkingskracht slechts hoofdzakelijk in de eerwaardige gedenkteekenen harer voormalige grootheid, en de natuurlijke bronnen waarvan het haren naam ontleent. Aix la Chapelle of wateren der kapel is de Fransche benaming dezer stad, dus genoemd om hare beroemde bronnen en eene kapel in de hoofdkerk, die een groot aantal reliquien bevat.

De minerale baden van Aken trekken gedurende het badzaisoen, eene menigte vreemdelingen, hetzij voor gezondheid, hetzij voor vermaak tot zich; de warme baden ontspringen uit vijf bronnen, en hebben eene temperatuur van omstreeks 143 graden Fahrenheit. Zij bevatten eene zwavelachtige zelfstandigheid, inzonderheid die, welke het keizerlijke bad wordt genoemd, en bij den aanvang van ieder badzaisoen in tegenwoordigheid der hooge regeringsleden, en aanzienlijkste badgasten ontsloten wordt; verder noemt men: het Cornelius, het Quirinus, het kleine en het Rozenbad, welker wateren in zeven badhuizen verdeeld zijn. Het Campusbad dient uitsluitend voor de behoeftige klasse; slechts van één dezer bronnen is het water drinkbaar, al het andere is badwater. Op de marktplaats vindt men een standbeeld van Karel den Groote uit verguld brons vervaardigd, alsmede eene prachtige fontein, welker bassin of waterkom, insgelijks van brons is, en 25 voeten in den omtrek heeft.

De Munster, of Dom en stiftskerk, naar gothischen bouwtrant vervaardigd, is meer bekend door hare reliquien, en de geschiedkundige herinneringen die daarmede gepaard gaan, dan wel door hare schoonheid, ofschoon zij echter nog veel bevat, dat de aandacht van den bezoeker treft en boeit. Het geheele gebouw is als overladen met kleine versierselen, welke een in het oogvallend kontrast opleveren, met hare zuilen van graniet, marmer en porphyr. Aan het einde der achtste eeuw, werd deze kerk door Karel den Groote gesticht, en door keizer Otto in 983 herbouwd. Het oudste gedeelte hetwelk thans het schip der kerk uitmaakt, is, rond en gebouwd, naar het plan van de kerk van het Heilige Graf te Jeruzalem, in de meest massieve stijl van de bouworde der Romeinen; het koor in de dertiende eeuw vervaardigd, onderscheidt zich door eene ongemeene hoogte, en door daaraan evenredige breede en groote vensterramen van een echt gothischen vorm. Bij het bezoeken der kerk, worden den vreemdeling, gaarne de vele reliquien en rijkskleinodiën getoond, welke eenmaal het eigendom van den roemruchten keizer Karel waren, doch zulks geschiedt niet dan in het bijzijn van eenen priester; —niet zelden echter is de dure prijs welke hem hiervoor afgevorderd wordt, reeds genoegzaam, om zijne nieuwsgierigheid te onderdrukken. Karels keizerlijke rijkskroon, zijn kopy van het Evangelie met gouden letteren, het zwaard, en de keizerlijke mantel, gebruikt bij de huldiging van de Duitsche keizers op deze plaats, bevinden zich thans in Weenen, maar de stoel in welke sints Karels tijd, nog 35 keizers zijn gekroond, is nog aanwezig; deze is van wit marmer vervaardigd, zonder evenwel eenige aanspraak te kunnen maken op sierlijkheid van vorm. De Sarcophaag in welke de keizer bij die gelegenheid de voeten plaatste, is insgelijks van marmer en naar Romeinsch model. Nadat in 1794 Aken in de magt der Franschen kwam, werden vele van de voornaamste sieraden dezer kerk naar Parijs vervoerd, doch later, na den val van Napoleon, toen zij aan Pruissen kwam, weder teruggegeven. Het graf van keizer Karel is ook in deze kerk te vinden; in een der kapellen wijst eene groote breede zerk van wit marmer met de eenvoudige woorden: Carolus Magnus Imperator Obiit 814, de plek aan, waar hij begraven ligt.

Het behoorde tot de lievelingswenschen des grooten keizers, dat zijne laatste rustplaats zou wezen in de stad, welke de keuze zijner residentie bij uitnemendheid was; de stad welke zich ten duurste aan hem verpligt rekende, voor haar herstel en bloei, na een staat van beklagelijken achteruitgang en diep verval, en voor de vele grootsche gebouwen en inrigtingen, welke nog tot op den huidigen dag in stand zijn gebleven: kosten noch moeite werden door hem ontzien, om de kostbaarste bouwstoffen bijeen te verzamelen, om de stad zijner keuze naar zijn welbehagen te verheffen en te versieren, en haar den naam van hoofdstad van zijn gebied ten noorden der Alpen, ten vollen waardig te doen zijn. Tot aan de scheuring des Duitschen rijks bleef Aken de plaats alwaar de krooning des keizers volgens wettig regt geschieden moest, alhoewel in enkele gevallen ook in Frankfort deze plegtigheid verrigt werd.

De bronzen deuren, welke aan Akens beroemd kerkgebouw te vinden zijn, hebben stof voor eene zonderlinge geschiedenis opgeleverd. De inwoners van Aken, die, volgens deze legende niet in staat waren, de benoodigde gelden bijeen te krijgen om de bouwing te voleindigen, leenden een aanzienlijken som van den duivel, hem daarvoor de ziel desgenen belovende, die het eerst die kerkdeuren zou binnen gaan. Nadat nu de bouwing voltooid was, bleek niemand genegen te wezen, om aan de voorwaarden van dezen goddeloozen koop te voldoen, en zoo groot was in deze geloovige stad de vrees om in des Satans klaauwen te geraken, dat de kerk tot op dezen tijd ledig had kunnen blijven staan, indien een priester niet op den gelukkigen inval was gekomen, om een wolf, die men levend had kunnen vangen, door de kerk te jagen. De duivel vol spijt van dus ver-

schalkt te worden, sloeg nu de deuren met zulk eene hevigheid achter zich digt, dat zij er van kraakten. Ten einde de ongeloovigen te beschamen, die vermetel genoeg mogten wezen, om te vooronderstellen, dat het krakend toeslaan der deuren veroorzaakt kon zijn door een hevigen windvlaag, staan twee figuren van brons buiten bij den ingang der kerk, de eene figuur moet de wolf verbeelden, en de andere, de veroordeelde ziel van den wolf in de gedaante van een monsterachtig grooten pijnappel. De volgende korte legende staat in verband met de prachtige klok, welke op bevel van keizer Karel vervaardigd werd. De kunstenaar Fancho, die zulk een wonderschoone klok voor de kerk van St. Gallen gegoten had, werd ook hier door den keizer met deze taak belast, en ten dien einde op zijn verzoek met de noodige voorraad koper en honderd ponden zilver voorzien. Fancho, van eene inhalige geaardheid zijnde, hield het zilver terug voor zijn eigen gebruik, en leverde in de plaats daarvan eene genoegzame hoeveelheid gezuiverd tin, waarvan hij een hoogst bewonderenswaardige klok goot, welke hij den keizer aanbood, men voegt er echter bij, dat, toen de klok in den toren vast gehecht was, niemand in staat was om hem te luiden. Fancho zelven geroepen zijnde, trok zoo hard, dat de ijzeren klepel op hem nederviel, en hem doodde.

Aken is nog altijd eene merkwaardige plaats gebleven, zij is de hoofdplaats van het distrikt Aken, en de grensstad van Rijn-Pruissen, hare ligging — thans aan de spoorweglinie van Keulen naar Luik — is zeer bevallig als zijnde omringd door heuvelen, beplant door bosschen, afgewisseld door landelijke verblijven en vruchtdragende akkers. De stad bestaat uit twee gedeelten, de binnen en buiten stad, en telt 75 straten waarvan sommigen zeer geregeld gebouwd zijn; de dusgenoemde Nieuwstraat is de voornaamste en fraaiste; de bolwerken, waardoor de stad is omgeven, dienen voor aangename wandelplaatsen. De talrijke hotels, waarop Aken roem mag dragen, wedijveren met elkander door grootschheid van inrigting en pracht. Het Raadhuis doet nog gedenken aan den vrede, welke daar in 1748 gesloten is; de stadsschouwburg onderscheidt zich door hare uitnemende schoonheid, en geenszins onbelangrijk is ook de publieke leesinrigting, welke 10,000 boekdeelen telt.

De bevolking van Aken wordt tegenwoordig op omstreeks 36,000 zielen gerekend; de industrie omvat: wol, laken, tapijt, spelden, en naalden, machines, leder, en vele andere fabrieken. De wol- en lakmoes handel, blijft ook thans nog van gewigt, alhoewel al het andere veel van haren vroegeren bloei verloren heeft.

In de onmiddellijke nabijheid van Aken, aan den oostelijken kant, en aan de glooijing van een steilen heuvel ligt de kleine stad Burtschied, door een liefelijken wandeldreef met Aken vereenigd. Dit plaatsje bezit insgelijks hare bronnen, beide, warme en koude, waarin evenwel geene zwavelachtige zelfstandigheid is, ook hier worden wollen stoffen, naalden enz., vervaardigd. De hierbij behoorende Abdij heeft eene zeer schilderachtige ligging, en is getooid met alle bedenkelijke kerkelijke praal en pracht. Een lommerrijk boschje geleidt den wandelaar naar een grooten vijver, en als hij dien weg verder vervolgt, ontwaart hij eene enge valei ingesloten door boschrijke heuveltoppen, alwaar weldra onderscheidene warme bronnen zich aan het oog voordoen, door de dampen welke er gestadig uit opwaarts stijgen, men ontmoet er zelfs een uitgestrekten vijver, die met warm water gevuld is, en zoo voert eindelijk deze weg langs eene reeks van vijvers, door lagchend geboomte overschaduwd, tot de romaneske bouwvallen van het aloude kasteel Frankenberg.

Na het bovenstaande van Aken en hare beroemde hoofdkerk gezegd te hebben, zal het misschien voor deze en gene niet ongevallig wezen, hier kortelijk te gewagen van:

NAPOLEONS BEZOEK BIJ HET GRAF VAN CHARLEMAGNE 1804.

De weinige maanden, welke de krooning van Napoleon voorafgingen, werden door den nieuwen keizer besteed, om in het gezelschap van de keizerin Josephine, de provincien van Frankrijk, of liever, dat uitgebreide grondgebied te bezoeken, hetwelk de Monarchie, de republiek en het consulaat, aan het koningrijk van Philip August, en Louis le Grand hadden toegevoegd.

Overal waar het keizerlijke paar verscheen, werd het met de blijken van de uitbundigste vreugde begroet. Land en stad betwistten elkander de eer hen in hun midden te zien; en Aken bleef ook geenszins het minst achterlijk om hare geestdrift aan den dag te leggen. De keizerin was haren doorluchtigen gemaal eenige dagen vooruit gereisd, ten einde de wateren van Akens beroemde bron te drinken, en verhoogde aldaar door hare tegenwoordigheid den luister van de fête van Charlemagne, hetwelk door de revolutie afgeschaft, maar door Napoleon volgens de aloude gewoonten wederom ingevoerd was geworden. De komst van den souverein te Aken, had plaats op den 18 Augustus 1804 en de dagen van zijn verblijf aldaar waren gekenmerkt door de treffendste bewijzen van verkleefdheid en trouw.

Op zekeren morgen besloot Napoleon, vergezeld door zijn groot maarschalk Duroc, om de hoofdkerk te bezoeken, voor eene der zijwaarts afgelegene, kapellen, opmerkelijk door haar somber en geheimzinnig licht, vertoevende, vraagde Napoleon aan den Domheer welke hen geleide, welke kapel dat was?

»Sire!" antwoordde de geestelijke, »het is de grafkapel waar uw doorluchtige voorganger Charlemagne rust."

»Rusten hier dan de overblijfselen van Charlemagne?" zeide Napoleon, zijn hoofd als een teeken van eerbied buigende, »zijt gij er van verzekerd?"

»Ja sire!"

»Dan verlang ik zijn graf te zien."

»Sire! de afstijging van het gewelf is ruw en moeijelijk, en sedert den tijd van Karel den Vijfde door geen menschelijke voet betreden."

»Ik zal het echter wagen," was Napoleons antwoord, en hij fluisterde eenige woorden met Duroc, die de kerk verliet, doch weldra wederkeerde, vergezeld door een half dozijn manschappen van de artillerie.

»Neem dien steen weg, soldaten, en ontsteek uwe toortsen," zeide de keizer; na een oogenblik stilzwijgen liet hij volgen, terwijl hij zijn hoofd ontblootte: »gij staat op het punt om door te dringen tot het graf van den glorierijken Charlemagne." Ook de soldaten ontblootten hunne hoofden, en onder de bevelen van Duroc hieven zij weldra de zware zerk, welke den ingang van het graf verzegelde, op; met vlammende toortsen klommen zij gevolgd door Napoleon, den groot-maarschalk en den geestelijke in de diepte af.

De trappen van dit gewelf waren door den tijd reeds geheel afgerond geworden, op vele plaatsen afgebrokkeld, en overdekt met eene slijkerige vochtigheid, waardoor zij bij iedere schrede gevaar liepen uit te glijden, bij elke nieuwe bogt ontmoetten zij tevens ook nieuwe hinderpalen.

Napoleon en Duroc waren met ongedekten hoofde gebleven; door eene soort van instinktmatige eerbied had ook de priester zijn monnikskap terug getrokken, zoo bereikten zij eindelijk de laatste trede, en bevonden zich nu in eene gewelfde grot, welks steenen muren, zwart geworden door ouderdom, overdekt waren met een kristalijnen vocht, veroorzaakt door de salpeter waarvan zij doortrokken waren, en hetwelk hun als diamanten tegenvonkelde. Dit was de begraafplaats van Charlemagne.

Gedurende eenige oogenblikken stond Napoleon in een diep nadenken verzonken voor het eenvoudig marmer gedenkteeken van het hoofd van het Carlovingische geslacht; en door eene beweging welke terstond door de soldaten begrepen werd, hieven zij door middel van hefboomen het deksel van den sarcophaag omhoog, en het overschot van Charlemagne, was voor het oog van de omringenden zigtbaar.

Gebeente! — Dat was alles wat overgebleven was van den man, die eenmaal de wereld voor zijne magt deed sidderen; hier en daar toonde een weinig stof dat de keizerlijke mantel, welke insgelijks het purper des Cezars was geweest, ten lijkkleed had verstrekt voor den zoon van Pepin le Bref. De kroon, de schepter, de sporen en de keizerlijke zegelring, lagen nog onaangeroerd naast de ordelooze beendermassa; de bijna kolossale gestalte van den veroveraar werd volkomen aangeduid door de lengte der beenderen, terwijl in de ongemeene grootte van het doodshoofd eene oorzaak kon gezocht worden van zijn veelomvattend brein.

Napoleon boog zich over deze nietige overblijfselen van vorstelijke grootheid neder, en naderde vol ontzag het voorhoofd des grooten keizers; zich daarna vol waardigheid oprigtende, zeide hij tegen Duroc:

»Aanschouw hem, die eenmaal heer der wereld was!"

»Sire!" riep de priester, »het is uwe majesteit bekend dat Charlemagne tot de rei der heiligen is verheven. Wilt gij mij toestaan, daar de hemel mij vergund heeft, om zijn heilig overschot te aanschouwen, hier mijne gebeden op te zenden tot hem, die door God op aarde geplaatst werd onder de meest magtige vorsten der aarde en in den hemel onder de meest gezaligden?"

»Bid, monsieur l'Abbé," antwoordde Napoleon, »en bid tevens voor Frankrijk, welks grootheid door hem gevestigd is."

De priester zonk op zijne knieën neder, en bad vurig en aandachtig. Met gebogen hoofd, de armen kruisselings over de borst geslagen, en den blik strak op het graf gerigt, stond Napoleon eenige schreden achter hem, terwijl de groot-maarschalk en de soldaten diep geroerd dit schouwspel gadesloegen.

De priester had zijn gebed geëindigd, en Napoleon beval dat de zerk wederom op den Sarcophaag zou geplaatst worden, eene verrigting, die even als te voren met vlugheid en vaardigheid geschiedde.

»Charlemagne zal spoedig deze plaats verlaten, die zijne glorie zoo onwaard is," riep Napoleon. »Ik wil voor zijne asch een mausoleum doen oprijzen, dat de volgende geslachten een juist denkbeeld zal geven van dezen man."

»Sire!" sprak de geestelijke, »Karel de Vijfde gaf dezelfde begeerte te kennen, toen hij deze plek bezocht, en echter is deze graftombe steeds onveranderd gebleven."

»Karel de Vijfde was geen Franschman!" antwoordde Napoleon met eenige scherpheid. »In zijne vereering van Charlemagnes nagedachtenis handelde hij minder uit een gevoel van pligt dan wel van eene kinderachtige ijdelheid; want, zeg mij, monsieur l'Abbé, welke soort van gelijkheid kon er bestaan tusschen den veroveraar der Saksen, der Engelschen, Spanjaarden en Longobarden, en den listigen monarch, die evenmin wist hoe van zijne overwinningen voordeelen te trekken als door staatkunde Europa te regeren? De kluizenaar van Sint-Just, ofschoon dan geen heldhaftig vorst, had echter een bekwaam diplomaat kunnen worden; maar nooit kon hij zich tot de hoogte opheffen, om de waarde van eenen Charlemagne te begrijpen. Buitendien bewees Karel de Vijfde in zijne laatste levensjaren, dat zijne vorstelijke grootheid van geen echten stempel was, door zijn verblijf te nemen in een klooster."

»Sire!" wederlegde de priester, »Casimir, koning van Polen, begaf zich naar Parijs in het klooster van St. Germain des Brès, waarvan hij abt werd, en echter ontbrak het dien vorst niet aan staatkundige bekwaamheden."

»Toegestaan!" hervatte Napoleon; »doch een koning behoort alleen te sterven op zijnen troon of op het slagveld."

»Helaas!" hernam de priester met een zucht, »het staat den mensch niet altijd vrij zijn einde te kiezen. Monarch of onderdaan, hij moet zich onderwerpen aan de schikkingen des Hemels, en gelukkig hij, die bij het naderen des doods zeggen kan: »Ik heb alles gedaan, wat ik behoorde te doen!"

Deze woorden, uitgesproken met eene kalme en vrome uitdrukking, schenen diep in des keizers ziel te dringen. Na eenig stilzwijgen hernam hij:

»Gij hebt gelijk, monsieur l'Abbé! doch ik herhaal, wat ik betreffende Charlemagne gezegd heb: met de hulp des Hemels hoop ik magtig genoeg te worden, om eene regtmatige hulde toe te brengen aan den grootsten koning van onze geschiedenis."

»Zoo zij het, sire! en dat uwe majesteit, die alreeds de glorie deelachtig is, welke Charlemagne onderscheidde, even lang als hij de zegen des Hemels genieten moge."

Dit gesprek had plaats, gedurende dat Napoleon, de geestelijke, Duroc en de soldaten de trappen van het grafgewelf wederom opstegen. Bij het verlaten der kapel groette de doorluchtige bezoeker den priester met deze woorden:

»Vaarwel, heer bisschop! ik vertrouw, wij zullen elkander weldra wederzien!"

De goede priester, geloovende dat de keizer zich in zijnen eigenlijken rang vergiste, antwoordde zedig:

»Sire! ik ben slechts een eenvoudige domheer van deze kerk, en heb geenszins de eer een bisschop te zijn."

»Ik weet zeer goed, wat ik zeide, mijnheer de bisschop," viel Napoleon in, voorbedachtelijk op het woord drukkende.

Nadat de keizer Aken verlaten had, werd de domheer aangenaam verrast door het ontvangen van eene aanstelling tot de bisschoppelijke waardigheid van dit bisdom, vakant door den dood van den vorigen bisschop, Antoine Berdelot; en toen op een later tijdstip de nieuw benoemde bisschop zich naar Parijs begaf, om den keizer te danken, en den eed van getrouwheid af te leggen, stelde Napoleon hem aan zijne gemalin Josephine voor met deze woorden:

»Mevrouw! dit is een geestelijke, die mij grootelijks gesticht heeft tijdens mijn bezoek bij het graf van Charlemagne. Ik heb hem tot bisschop verheven en vertrouw, dat hij eenmaal een der hechtste zuilen der kerk zal worden. Ga voort, mijnheer de bisschop, om van uwen bisschoppelijken zetel de voorspraak van Charlemagne af te bidden, die ons beiden zoo gelukkig heeft doen worden."

Napoleon sprak nog dikwerf over zijne bedevaart naar het gedenkwaardige keizerlijke graf, en van het plan door hem gevormd, om eene reusachtige eerezuil op te rigten; doch de moeijelijkheden zijner regering en de veldslagen die hij leverde, lieten hem geen tijd om zijn voornemen ten uitvoer te brengen.

HET HALSSNOER.

Eene Zweedsche Geschiedenis.

Op een treurigen herfstavond, kort nadat ik mijne pastorie betrokken had, — zoo begon mijn vriend, de predikant Z. zijn verhaal — zat ik alleen op mijne studeerkamer, vanwaar ik, gelijk gij weet, het uitzigt op de kerk en het kerkhof heb. Een dienstmeisje trad binnen en meldde, dat een vreemd heer, die beneden in de zijkamer op mij wachtte, mij verlangde te spreken. Ik spoedde mij naar beneden; het was een jong man van een goed voorkomen, ofschoon hij mij bijzonder bleek toescheen en in zijn oog een uiterst droefgeestige uitdrukking lag, waaruit ik opmaakte, dat ik van hem geene blijde tijding te wachten had.

»Ik wilde u verzoeken om den sleutel tot den Lejonswardscheugrafkelder," zeide hij, »gij hebt dien immers?"

»Hoe?" vroeg ik, »wilt gij thans dien hebben? Zoo laat in den avond?"

»Ik moet," zeide de vreemdeling ongeduldig, »want er moet een lijk in bijgezet worden — inderdaad, het is zoo als ik zeg." De vreemdeling kwam mij zoo wonderlijk voor, dat ik nog altijd aarzelde. »Bedenkt gij u nog, dominé?" vroeg hij dit bemerkende. »Dat moogt gij niet, want mijn naam is Leonsward, en het lijk dat in het enge kamertje moet gebragt worden, is dat mijner gemalin. Ik heb hier een van de twee sleutels en verzoek u om den andere; gij zult mij dien thans toch niet meer weigeren?"

Ik gaf hem den sleutel en schier zonder mij dank te zeggen, spoedde hij zich weg. Ik ging naar mijne kamer terug, en staarde op het duistere kerkhof. Weldra zag ik eenige lichten over den heuvel zich naar den grafkelder bewegen, die op zijde aan den muur ligt. Het graf werd geopend, door de traliën zag ik het schijnsel van het licht. Het was een treurig gezigt, dat ik niet ligt vergeten zal.

De eenvoudige begrafenis was geëindigd en onmiddelijk daarop bragt een bediende mij den sleutel terug.

Eenige jaren waren verloopen, toen op een voormiddag dezelfde man weder in mijne kamer trad.

»Kent gij mij nog, dominé?" vroeg hij. »Ik antwoordde van ja. »Welnu," vervolgde hij, »ik kom een lid van uwe gemeente worden, ginder op Lejonsnäs."

»Wilt gij op Lejonsnäs gaan wonen, heer graaf? Dat meent gij toch niet in ernst! Daar heeft sederd honderd jaar haast niemand gewoond."

»Des te beter. Ik zal er weder eene menschelijke woning van maken, maar ik zal een zeer eenvoudig leven leiden, mijn bediende is mijn huishofmeester, mijn koetsier en mijn kamerdienaar. Dat zal een rustig leven zijn. Wilt gij mij vergezellen?" vervolgde hij. »Ik ben wel de fideicommishouder van het goed, maar weet van zijn

toestand niet het minste. Wilt gij mij vergezellen en mij aan mijne waarde voorzaten voorstellen, die daar zich in beeldtenis moeten bevinden?"

Ik gaf mijne vrouw berigt van mijne reis en wij gingen in den wagen zitten, en vertrokken, gereden door den bediende wien zoo veel posten toevertrouwd waren.

Weldra waren wij op het goed gekomen. Een groot gebouw met zijvleugels stond somber voor ons; het ruime plein was op de zijden met eenige rijen boomen bezet, die waarschijnlijk in vroeger tijd wel eens gesnoeid zullen zijn geweest; terwijl in het midden een uitgedroogd waterwerk, door eene verwilderde en gedeeltelijk verdorde taxisheining omgeven, stond.

De graaf zag mij glimlagchend aan. »Hoe bevalt u het fidei-commis?" zeide hij; »het heeft veel van een spookhol. Het is zonderling," vervolgde hij, »dat men met plaatsen als deze, gaarne een naderen omgang met de geestenwereld wil verbinden, alsof deze hare tegenwoordigheid niet overal zou kunnen openbaren, Gij twijfelt? gij schudt het hoofd? Maar zoo er geen geestenwereld was, waarom zouden wij dan eene inwendige stem hebben, die ons zegt, dat het zoo is."

»Die stem hebben niet allen," voegde ik hem lagchend toe.

»Hierin dwaalt gij, dominé," zeide de graaf met vuur. Gij kunt niet loochenen, dat er zaken zijn, die ons verstand niet kan verklaren; die dus door een hoogeren invloed ontstaan, en er is geen mensch, die niet eenmaal hier op aarde in een toestand geweest is, die hem gedwongen heeft aan den invloed eener geestenwereld te gelooven. Zeg mij, wat kan ons troosten, als men alles verloren heeft; alles wat men dierbaars bezat, zijn" — hij zweeg een oogenblik, alsof hij eene inwendige aandoening bestreed — »zijne echtgenoote en zijn kind; wat is het, dat — terwijl men door de slagen van het noodlot verpletterd, aan de lijkkist knielt — en een heldere lichtstraal uit eene betere wereld de ziel verlicht of als een vriendelijk gefluister, van troost en leven voor het half versteend hart spreekt?"

»De godsdienst," zeide ik; »de troost der godsdienst, heer graaf."

»Neen, neen, dominé. De godsdienst is redenerender, dat is het niet. Het is iets uitwendigs, dat plotseling als een bliksem op de ziel werkt, zonder dat eenige troostgrond voorafgegaan is, zonder dat men ook slechts een oogenblik in het voorbijgaan, aan de mogelijkheid van vertroosting gedacht heeft. Dan, juist dan, wordt het op eens licht in de ziel. Neen, dominé, niet de godsdienst, maar de geest der geliefde afgestorvene, deelt aan den treurende iets van zijne zaligheid mede.

Thans kwam de opzigter met de sleutels van het kasteel, en maakte aan het gesprek een einde. Ook hij stemde met mij overeen in het oordeel, dat het slot niet te bewonen was, maar de graaf was niet van zijn stuk te brengen.

»Geef de sleutels maar hier, mijn goede man, gij behoeft niet mede te gaan; zijn eerwaarde en ik zullen den weg wel vinden. Zeg ons maar tot welke deuren de sleutels behooren.

De opzigter boog zich en begon diensvolgens op te sommen, waar de sleutels behoorden. Deze is van de groote huisdeur; deze van de kamers van den rijksraad zaliger; en deze van de kamers, die des rijksraads gemalin bewoonde; deze sleutel is van de kamers van den jongen graaf — of," vervolgde hij eenigzins verlegen, »van de kamers, in den westelijken vleugel, die door den grootvader zaliger, van mijnheer den graaf bewoond zijn geworden, toen hij nog jong was."

»Genoeg mijn vriend; wij zullen ons wel teregt vinden," viel de graaf hem lagchend in.

Wij gingen naar het slot. »Hebt gij het gehoord?" zeide de graaf, »de kamers van den jongen graaf? De jonge graaf was mijn grootvader; hieraan ziet men, dat de overleveringen nimmer verouderen. De jonge graaf heet hij nog hier, en het zijn thans vijftig jaren geleden, dat hij oud en afgeleefd stierf."

Toen wij het groote gewelfde voorportaal in traden, kwam ons eene bedorven, koude lucht te gemoet. Hier en daar waren van de muren eenige sieraden afgevallen, en eenige groote schilderijen, beerenjagten voorstellende, waren beschimmeld. »Het begin is niet zeer uitlokkend," zeide de graaf, »doch laat ons voortgaan."

De sleutel werd in de zware, met vele sieraden voorziene deur gestoken, die naar de kamers van den rijksraad geleidde. Wij kwamen in eene met vele portretten en schilderijen in den Hollandschen smaak versierde voorzaal; hier zat in eene rijk vergulde lijst, waarvan de hand des tijds een gedeelte van den glans had genomen, eene dame, als herderin gekleed, met een strooohoed op het gepoederde hoofd en een herdersstaf in de hand; een lachje zweefde op de roode lippen, en jeugdige frischheid sprak uit de schalksche oogen. »Dat is mijne grootmoeder,'' zeide de graaf. »Zij werd als vrouw geschilderd, en nog zit zij daar in haren jeugdigen bloei — met portretten is het als met de ziel; zij veroudert niet."

Wij gingen verder en kwamen in eene kamer met ingelegden vloer en goudlederen behangsel. Het was eene stijve pracht, en nog stijver door de ouderwetsche meubelen, die in de kamer stonden; de zolder was met figuren overladen. Deze zaal was het voormalige schrijfvertrek van den rijksraad geweest en alles was er onaangeroerd staan gebleven, de schelkoord, met groote zijden troetels hing boven de plompe schrijftafel, waar nog een stoel voor stond, alsof de eigenaar slechts even opgestaan was, en dien ter zijde geschoven had. Daarop volgde eene slaapkamer, die in denzelfden smaak gemeubeld was als de vertrekken, die wij zoo even verlaten hadden.

»Ik geloof waarlijk, dat gij gelijk gehad hebt," zeide de graaf; »aan deze kamers en deze meubelen kan ik niet gewennen; want kamers en meubelen zijn onze naaste kennissen, en een stoel, een

tafel, een sofa, dikwijls onze trouwste vrienden."

Eindelijk kwamen wij in twee kleine kamers, die op den tuin uitzagen, zij schenen wat later bewoond te zijn geweest, en waren eenvoudiger gemeubeld. »Hier sla ik mijne tent op," zeide de graaf, »hier is het wel niet nieuwmodisch, maar het ziet er toch vriendelijker uit, dan in die andere holle ruimten."

Voor de tafel stond een armstoel, die vroeger verguld was geweest, maar thans hier en daar de witte grondverw vertoonde; het roode fluweel, waarmede hij overtrokken was geweest, was niet verbleekt, gelijk over het geheel de kleuren in dat vertrek beter stand gehouden hadden dan in de andere. Ik verwonderde mij daarover, maar de graaf, die alles op zijne eigenaardige wijze beschouwde, merkte slechts aan, dat de kamer op het noorden lag. »Ziet gij," zeide hij, »waar het licht niet in zijn vollen glans straalt, daar blijft het stoffelijke stand houden. Over het geheel is het eene waarheid, dat het overoude het best in de duisternis bewaard blijft, zoowel in de zedelijke als in de stoffelijke wereld; slechts wat wasdom heeft moet ook licht hebben. Wat vervalt, lost zich gemakkelijker in het licht dan in de duisternis op. Daarom," vervolgde hij met een schamperen trek om den mond, »is de duisternis voor het behoud van oude instellingen zoo noodzakelijk."

Nadat de kamers eenigermate in orde gebragt waren, betrok de graaf ze; zijn karakter scheen sedert den tijd dat hij zijn vaderlijk erfdeel in bezit genomen had, gelijkmatiger geworden te zijn. Het stond namentlijk in harmonie met zijne onrustige ziel, die het tegenwoordige niet beminde, maar of in het verledene leven moest, waar ieder voorwerp geschiedkundige herinneringen had, of ook genoodzaakt was hare toevlugt te zoeken in eene sombere verkeering met eene andere wereld die wij niet kennen.

Hij was een dweeper, maar een edele dweeper, met een diep gevoel voor regt en waarheid, ofschoon zijn wensch vrij van voorvaderlijke begrippen zijn, juist daarom hem eene rigting deed inslaan, die uit ingewortelde vooroordeelen scheen te ontspruiten; want zelden is iemand zoo bevooroordeeld als de onbevooroordeelde dweeper Ik bezocht hem dikwijls en vond hem dan lezende, maar hij verborg altijd zijn boek als ik binnen trad.

Eens echter kreeg ik het te zien, het waren de schriften van Jung Stilling. »Gij leest van geestverschijningen en spookerijen, heer graaf," zeide ik. »Gij gelooft daar toch niet aan?"

»En waarom niet, dominé? Ligt daar iets ongerijmds in? Of gelooft gij, dat de mensch de uiterste grens der schepping uitmaakte, dat hij Gode het naaste stond? Gelooft gij niet aan de mogelijkheid, dat de menschelijke ziel, bevrijd van het grove kleed, dat zij hier draagt, een fijner, luchtvormiger kleed kan bekomen, dat voor haren nieuwen toestand past? Ik geloof het en ik vind er een troost in. Wat zou wel de mensch zijn als hij niet ook hier — althans in een duister voorgevoel — in een toekomstig leven zou kunnen indringen en daarvan een begrip erlangen? Wat zouden wij zijn, als wij niet allen daaraan geloofden — zij het dan ook meer of minder helder — want er is niet een man, die niet aan een geestenwereld gelooft, al moge hij ook, om voor een verlicht man door te gaan, die belagchen zoo hij wil. Als de dood zijne geliefden nadert ze met zijne beenige armen omvat, en ze in de duisternis van het graf sleurt, als de hand der Voorzienigheid zwaar op hem drukt, geloof mij, dominé, dan zal hij gelooven aan eene geestenwereld, aan een noodlot, dat geen toeval, maar de atmosfeer eener geestenwereld is."

»Het ongeluk is altijd vol vooroordeelen," merkte ik aan.

»Het ongeluk?" herhaalde de graaf. »Ja, gedeeltelijk hebt gij gelijk, want het ongeluk is de nacht der menschelijke lotgevallen. Als men gelukkig is, dan hoort men den stillen en gelijkmatigen gang niet van het rad des noodlots, het aardsche element behoudt zijn evenwigt: maar dat is alleen de eigenschap van het schijnbare geluk; het werkelijke heeft met het ongeluk dezelfde gevolgen. Hetzij gij met eene geliefde echtgenoote en kinddren op een stillen avond bijeen zit en God dankt voor uw geluk, of dat gij voor het sterfbed op de knieën valt; de eerste maal zijt gij gelukkig, de tweede maal van smart verplet, maar in beide gevallen gevoelt gij u niet alleen. Er is iets buiten u, iets dat gij niet ziet, dat gij niet hoort, maar dat gij toch in uw binnenste verneemt, dat van vernieling en herleving, van dood en leven spreekt. En dat iets noem ik de geestenwereld."

»Maar, heer graaf," voegde ik hem toe; »onze rede leert...."

»Onze rede?" viel hij mij driftig in. »Wat is de rede? wat is dit vermogen, zijn naaste iedere gedachte, ieder gevoel, bij looden, bij korrels voor te wegen en uit te pluizen? wat is de rede in vergelijking met gevoel, wat is verstand in vergelijking met geloof? Wie slechts eene betere wereld kent en van haar droomt, wie innig en vast gelooft aan eene verbinding tusschen zijne gewaarwordingen en hunne Schepper — die beschouwt de zaken in haar geheel; maar wie daarentegen, verwaten op zijne rede het heilige uitpluist en het ondeelbare verdeelt, die blijft aan beuzelingen hangen. Ik heb dat hoogwijze verstand nimmer kunnen uitstaan, dat in alles wil indringen en aan alles deelachtig denkt te zijn.

Het beloonde de moeite niet, dat bemerkte ik aldra, met den graaf voort te disputeren; want daar hij de bevoegdheid der rede om te oordeelen niet erkende, kon ik aan zijne dweeperij niets tegen stellen.

»Het is een troost," zeide hij eens tot mij, »aan openbaringen van geesten te gelooven. Ik woon hier alleen; mijn bediende op de andere verdieping; men zou zich kunnen verbeelden, dat de tijd mij verveelde. Ver van daar, als des avonds

mijn licht begint te verduisteren, als het buiten door het geboomte suist en de oude meubelen kraken, en eenig gedruisch in de verte zich laat hooren, dat men voor klokgelui en gezang of iets anders zou kunnen houden — dan begin ik eerst regt te leven, dan ga ik de kamer op en neder, en sta somtijds stil om te luisteren. Dan gevoel ik dikwijls, hoe een stroom van vreugde mijn treurig hart vervult — het ruischt in de belendende kamers; »dat is Julia!" roep ik dan en open de deur. De kaarsen flikkeren, een gefluister als het ware, gaat door de kamer — »Julia, Julia! gij hebt mij niet vergeten," zeg ik dan, en rustig en welgemoed ga ik te bed, en slaap in, droomende van haar."

De graaf verzonk in een diep gepeins, doch weldra sloeg hij de donkere oogen weder op en zag mij met een helderen en zachten blik aan. »Niet waar," zeide hij, »gij zijt mijn vriend; ofschoon gij mijne droomerijen, gelijk verstandige menschen het noemen, niet kunt goedkeuren? Ik sprak u van mijne Julia; gij hebt haar niet gekend — zij was het, die op dien avond, toen ik u voor de eerste maal zag, in hare stille woning gebragt werd, zij was mijne gemalin. Ik zal u van Julia verhalen, en gij moet niet pogen mij met uw verstand van mijn geloof af te brengen, dat voor mij zoo noodzakelijk geworden is."

De graaf ging in zijn armstoel zitten en begon zijn verhaal als volgt:

»Het huis van den baron Lindesperre in Stokholm was, in den tijd waarin mijn verhaal begint, de verzamelplaats van alles wat de hoofdstad vernuftigs en schoons bezat. Zijne soirées waren bekend wegens den daar heerschenden fijnen toon, de ongedwongene vrolijkheid, de sierlijkheid zonder pronk. De prachtige vertrekken waren met smaak versierd, zonder dat zich ergens eigenlijke weelde vertoonde; alles was weelde en niets bijzonders stoorde de harmonie van het geheel, daarom bemerkte men den overvloed niet; alles was zoo ongedwongen en maakte een geheel uit.

De baron was reeds vele jaren weduwnaar geweest; zijne vrouw, van Spaansche afkomst, had ik nimmer gezien, maar zij had eene dochter nagelaten, schoon en zachtaardig, die het midden hield tusschen de gloeijende rozen van het zuiden en de sneeuw van het noorden. Zij was de toovergodin dier plaats, en honderden wedijverden om een lachje van hare lippen. Dit was Julia — zij was mijne vrouw.

Wij waren een halfjaar getrouwd geweest en hadden eene eigene woning, maar elke soirée moest Julia bij haar vader zijn om daar de honneurs waar te nemen.

Op zulk een avond was het gezelschap talrijker dan gewoonlijk, en ik zag onder de menigte een man, dien ik niet kende, en die op mijne vrouw onafgebroken de oogen gevestigd hield. Hij was lang en mager, met een bleek en ingevallen gelaat, welks trekken strak en bijkans levenloos waren, en alleen het bliksemende oog, dat hij met eene zekere versmading op mijne vrouw gevestigd hield, gaf leven te kennen. Hij was in het zwart gekleed, slechts eene kleine ster met brillanten bezet, fonkelde aan zijn knoopsgat en gaf te kennen, dat hij in dienst van eene of andere regering gestaan had. De man scheen om en bij de vijftig jaar te zijn, en in zijn overigens welig zwart haar vertoonden zich eenige grijze lokken. Ik weet niet waarom hij mij zoo veel belang inboezemde, ik vond zijn voorkomen onaangenaam en toch werd ik tot hem getrokken. Het was eene soort van betoovering, gelijk de slangen op hare slagtoffers uitoefenen.

Mijn schoonvader kwam naar mij toe. »Wie is die man, in het zwart gekleed?" vroeg ik.

»O," antwoordde deze, »ik had haast vergeten u aan hem voor te stellen; hij is een Spanjaard. even als mijne vrouw zaliger; kom mede."

Ik volgde hem en weldra stond ik voor den zonderlingen man.

»Don Caldero," begon mijn schoonvader, »hier heb ik de eer u mijn schoonzoon, graaf Lejonsward, voor te stellen — Don Caldero, geattacheerd bij het Spaansche gezantschap."

»Gij mijnheer de graaf, zijt, te oordeelen naar hetgeen ik zien kan, de gelukkigste echtgenoot in het koude Zweden; het verheugt mij uwe kennis te maken," zeide de vreemdeling, »ik had u reeds lang bemerkt, en was juist voornemens naar uwen naam te vragen. Gij schijnt, even als ik, niet op het uiterlijke alleen acht te slaan, maar veel meer op het innerlijke van den mensch; het is mij aangenaam iemand van gelijke neigingen te ontmoeten."

Op deze wijze begon mijne bekendschap met een man, die ondanks zijn terugstootend, zijn koel en hard uiterlijk, eene gloeijende ziel en een voor ieder grootsch denkbeeld geopenden geest had. Van dezen avond was Don Caldero mijn vriend, en zijn helder verstand, zijn wegslepend vuur, dat hij in eene juiste en schoone taal mededeelen kon, leidden mijne denkbeelden en gevoelens in eene rigting, waarop mijn karakter wel voorbereid was, maar waarin ik, zonder Don Caldero, nimmer zoo ver zou gekomen zijn. Hij kwam naderhand dikwijls bij ons en ik sloot mij steeds meer aan den vernuftigen, rijkbegaafden geest aan, en ook hij scheen zich aan mij aan te sluiten. Hij was degeen, die mij met eene helderheid, die ik niet kan teruggeven, de verbindtenis tusschen God en de menschen, tusschen het aardsche en het geestelijke toonde; die mij de mogelijkheid bewees van de verkeering met de geestenwereld; die zich in droomen, in voorgevoel, in het onbestemd gevoel van den invloed eener hoogere magt openbaart, dien wij in gewigtige oogenblikken bespeuren. Hij was het, die de waarheid der spookverschijningen, gezuiverd van alle bijgeloof, voorstelde; dat wil zeggen, ze als grove, stoffelijke verschijnselen loochende, maar ze aannam als geschapen door de werking van hooger begaafde wezens op onze zinnen. Gij hadt hem moeten hooren, mijn vriend,

en welk een twijfelaar gij ook zijt, gij zoudt hem geloofd hebben, even als ik.

Wij onderhielden ons dikwijls met het schaakspel, een spel waarin ik altijd veel behagen geschept heb. Don Caldero deelde mijn smaak, en dikwijls bragten wij een geheelen avond met een enkel spel door.

»Ik houd van het schaakspel," zeide hij, »omdat het van alle andere spelen het minst op het toeval der noodlottigheden berust. Het noodlot vertoont zich overal, zoodat men een tijdverdrijf zoeken moet, dat dit zoo min als mogelijk toelaat; bij onze spelen moet men de geesten niet toelaten, hun spel met ons te drijven."

Hij bezocht de soirées van mijn schoonvader en van mij, doch nog nimmer had hij mij eene uitnoodiging gezonden, hem te bezoeken. Hij bewoonde geheel alleen een groot huis en ontving nimmer vreemdelingen. Zijn karakter trok niemand tot zich, maar stiet elk af; want weinigen begrepen, of kenden zijne hooge waarde, en nog minder mogten geneigd zijn hem op zijn stoute vlugt door de ruimte der verbeelding te volgen. De aan de aarde gebonden penguins der waarheid kunnen den adelaar van het genie op zijn togt naar de zon niet volgen; en al konden zij het ook, dan schijnen zij het niet eens te willen; zij zijn tevreden, als zij in het slijk een graankorrel gevonden hebben, en zelfs in den droom komt het niet bij hen op, dat er een schooner sfeer bestaat dan hunne poelen, of een edeler buit, dan eenige regenwormen en slakken. — Met een woord, dominé," aldus eindigde de graaf zijne lofrede op Caldero, »er is maar een zulk een man in de wereld en deze man heet Caldero."

Caldero nodigde mij eens bij zich. Hij woonde veraf in de noordelijke voorstad in eene woning die hij naar zijn eigen smaak had laten inrigten. Toen ik de voorzaal binnen trad, vond ik daar niemand, het vertrek was somber en slechts door een enkele groote lamp verlicht, die aan den zolder hing, en haar schemerlicht door het vertrek wierp. Ik ging verder — overal dezelfde doodsche stilte, dezelfde schemering en overal dezelfde sombere pracht, waarvan het geheel den stempel droeg. Met eene zonderlinge gewaarwording in mijn binnenste, bleef ik staan; de minnemoerssprookjes van betooverde kasteelen, schoten mij te binnen, en ik geloofde, mij in een zoodanig verplaatst, welks gebieder in een der binnenvertrekken met zijn geheele hof, reeds sedert eeuwen in eenen diepen tooversluimer verzonken lag. Deze inbeelding werd echter weldra door zachte schreden op het rijke tapijt gestoord, en Caldero's sombere gestalte stond voor mij. »Welkom, heer graaf," zeide hij minzaam; »het verheugt mij, dat gij in mijne kluis komt; ik heb echter niemand genoodigd dan u. Ik wilde u gaarne een avond geheel alleen bezitten; vergeef mij mijn baatzuchtig verlangen."

Hij geleidde mij naar eene binnenkamer; het was een klein kabinet, maar hoog en zoo mogelijk in nog somberder smaak, dan het vorige. De met donkerrood fluweel behangen wanden, staken op eene zonderlinge wijze af tegen de witte, met goud overladen pilasters, waardoor de wanden afgedeeld waren. Midden in de kamer stond eene tafel en daarop een schaakbord en twee waskaarsen. Wij namen plaats op eene sofa en mijn gastheer scheen over iets na te denken. Eindelijk begon hij: »Gij zult het misschien onverklaarbaar vinden, heer graaf, waarom de Spanjaard Caldero zoo veel genegenheid, voor uw persoon heeft opgevat. Hij gelooft u, dat te moeten verklaren; maar om dat te doen, moet gij eene schets van zijne lotgevallen hooren. Ik luisterde opmerkzaam, nieuwsgierig wat deze zonderlinge inleiding zou kunnen beteekenen. Don Caldero vervolgde:

»Ik ben te Madrid geboren en opgevoed; mijn vader was arm maar van ouden adel en van mijne kindschheid af zoog ik derhalve een begrip in van de hooge waarde van dezen stand. Hij is later in mijne oogen gedaald, schoon ik mij nog niet kan losrukken van den voorrang der geboorte; een voorrang die de natuur zelf gesticht heeft. Ik was, zoo als ik reeds zeide, arm, maar fier gelijk een Spanjaard zijn moet, en een onuitbluschbaar verlangen naar eer en roem, brandde in mijn jeugdig hart. Dit verlangen ontving nieuwe kracht door de liefde tot een schoon meisje, even arm als ik, maar nog rijker zelfs aan voorzaten. Het kleine onderscheid in het aantal onzer voorouders, en mijne armoede, maakte onze liefde bloot tot een vurigen wensch, zonder eenige hoop, die ooit vervuld te zien, want hare ouders, fier op hun zuiver Christelijk bloed, dat eeuwen achtereen geheel onbesmet was gebleven, konden geen smaak vinden in het denkbeeld, hunne dochter te vereenigen met mij, wiens stamvader een Moor geweest was, en die dus als het ware slechts op den ouden, edelen Kastiliaanschen stam geënt was. Doch de jeugd en de liefde vergeten ligt dit kleine onderscheid, en Maria, zoo heette het meisje, hechtte zich met innige liefde aan mij. Dikwijls als zij uit de mis kwam, schonk zij mij eenige oogenblikken, zonder stoornis van een getuige; en hoe gelukkig was ik dan! Ik geloofde dat mijne eigene verdiensten Maria's ouders zouden kunnen overtuigen, dat ik de hand hunner dochter waardig was; derhalve trachtte ik bij het corps diplomatique aangesteld te worden; een weg, die bij onzen zwakken regent den regten weg tot de fortuin was. Ik werd ook spoedig tot attaché bij het gezantschap te Weenen benoemd.

Ik had eene zamenkomst met mijne geliefde; het was voor de laatste maal en nimmer zal ik die vergeten. Vergeet uwen getrouwen Alfonso niet," fluisterde ik, en sloot haar in mijne armen. Ik voelde hoe de tranen over hare bloeijende wangen liepen. »Zie geliefde Maria," zeide ik eindelijk en gaf haar eene kleine gouden keten, die ik van mijne moeder ontvangen had; »zie, hier is een aandenken van mij, bewaar het zorgvuldig, maar mogt gij mij verlaten, zend het mij dan terug, en ik zal haar omhangen en met de gedachte aan u en met

een gebed voor u op de lippen, sterven!" — »Nimmer, nimmer!" lispelde Maria en nam de keten aan.

»Nimmer, nimmer!" zeide ik en drukte haar in mijne armen. »Maar Maria," voegde ik haar toe, nadat zij wat bedaarder was geworden, »gij kondt mij toch misschien verlaten. Wilt gij als een bewijs onzer eeuwige verbindtenis, met uwen geliefde eene gewijde hostie deelen?" — Ik bezat eene zoodanige en brak die in tweeën. »God is onze getuige," zeiden wij beiden.

Daar sloeg het elf uren op de naaste kloosterklok.

»Ik moet gaan," zeide Maria. »De uwe voor eeuwig, voor eeuwig!"

Lang nadat zij verdwenen was stond ik nog op dezelfde plek haar in den maneschijn na te staren. »Voor eeuwig, voor eeuwig!" klonk het in mijne ooren en in gouden droomen van eene toekomst vol zaligheid en eer ging ik naar huis.

Ik was ongeveer een jaar in Weenen geweest, toen op een avond een onbekende mij een pakje bragt. Het bevatte de keten. Ik ontstelde hevig. »Dus bedrogen, verlaten, vergeten!" riep ik uit. »Maar neen, dat is onmogelijk?" — Een briefje, dat daarbij lag, bevatte tot mijne vertroosting, de navolgende woorden: »ik gedenk mijn eed, maar ben gedwongen dien te verbreken. Veracht mij niet, Maria."

Don Caldero toonde mij een medaillon, dat hij op de borst droeg.

»Kent gij deze trekken?" vroeg hij.

Ik ontstelde; het waren de trekken mijner echtgenoote.

»Mijne vrouw!" zeide ik met onvaste stem.

»Neen, mijn vriend," antwoordde Caldero, »het was hare moeder, om die reden sloot ik mij aan u aan, want ik beminde nog de moeder in haar kind. Ik heb geleden, ik heb mij onderworpen, maar nimmer vergeten; en zoo gaarne geloof ik, dat het noodzakelijkheid, dat het dwang was, die mij mijne Maria ontroofde. — Laat ons spelen, heer graaf!"

Ik ging zwijgend voor de tafel zitten. Het schaakbord was kostbaar; de velden waren zwarte en witte steenen en de stukken van de eene kleur van zilver, met fraai geslepen kristallen knoppen; en die van de andere van een donker, staalblaauw metaal met purperroode knoppen.

»Het is wel niet gebruikelijk, dat men om geld schaak speelt," begon don Caldero; »maar waarom zou men toch niet iets kunnen wagen? Ik wilde — ik heb dikwijls regt wonderlijke invallen — ik wilde uwe Julia de keten schenken, die hare moeder eens bezeten heeft. Zij is wel niet kostbaar, niet nieuwerwetsch, maar misschien als zij hoort, van wie dezelve afkomstig is, zal zij die dragen — als een aandenken aan — don Caldero. Ik zal ze op het spel zetten, en gij, heer graaf wilt gij een der donkere haarlokken van uwe Julia zetten — zij zal die gaarne geven, als gij er om verzoekt. Gij zult een ouden versmaden minnaar vergeven, dat hij als hij uwe gemalin ziet, in de dochter de moeder meent weder te zien."

»Met genoegen; ik neem uwe voorwaarden aan," zeide ik.

Wij begonnen te spelen, maar het scheen, alsof hij met geweld wilde verliezen en dit gelukte hem al zeer spoedig.

»Ik ben overwonnen," zeide hij bedaard en ging naar een kistje, dat ik niet opgemerkt had. »Hier is de keten, heer graaf. Ik zal geruster zijn, als ik haar niet meer in mijn bezit heb."

De keten was kostbaarder dan ik verwacht had, en ik verheugde mij er op, dat Julia zich daarmede getooid, voor Caldero zou vertoonen. — Ik schreef een briefje aan Julia, waarin ik zonder van hare moeder te gewagen, haar van Caldero's en mijn inzet kennis gaf, en haar om eene haarlok verzocht, in geval ik, tegen mijne verwachting, de volgende partij verliezen mogt. Deze brief zond ik door een bediende naar huis, naar mijne vrouw.

Daarop gingen wij weder aan het spelen. Thans was Caldero voorzigtiger, mij daarentegen overviel een inwendige angst, eene onrust, die ik mij niet verklaren kon, ik zag de duidelijkste miszetten niet. Don Caldero maakte mij daarop opmerkzaam, en liet mij overzetten; alles vergeefs, ik was als betooverd en kon mijne positie niet meer berekenen. Eindelijk kwam de bediende terug en bragt mij een briefje van Julia. Zij schertste over den smaak van onzen Spaanschen vriend, zond echter toch de haarlok, hoewel zij mij verzocht niet dikwijls, zelfs niet voor kostbaarder dingen, dan de halsketen, de haarlokken van mijne vrouw te verspelen. Ik gaf Caldero het briefje over, hij las het en scheen bleek te worden.

»Haar handschrift gelijkt op dat harer moeder," zeide hij; »laat ons voortspelen!"

Wij speelden, maar weldra zag ik mij door zijne stukken ingesloten; mijne inwendige onrust werd steeds heviger; het was mij alsof een zwaard mij boven het hoofd hing; de kaarsen schenen donkerder te branden; de witte kroontjes van de stukken schenen te verbleeken en de roode van die van Caldero van een inwendig licht, als vurige kolen te gloeijen.

»Schaak," zeide hij zacht. »Schaak, heer graaf," herhaalde hij luide, maar ik zat onbewegelijk en met strakke oogen op de stukken te staren.

Het scheen mij toe, alsof een booze geest achter mij stond en zijn hand op mijn hoofd legde, dit was gloeijend heet en nogtans rilde ik; doodskoude liep door geheel mijn ligchaam.... Eindelijk waagde ik een blik op don Caldero te slaan; zijn gelaat was bleeker dan gewoonlijk; hij zag er uit als een lijk en zijne holle donkere oogen waren stijf op mij gevestigd.

»Het is heden de twaalfde Augustus," zeide hij bij zichzelven; »verzoening met de overledene!.... Heer graaf, geef mij de haarlok."

Hij ontving die, en bedwelmd stond ik van de tafel op en waggelde naar buiten; ik wist niet wat ik deed, maar Caldero volgde mij.

»Verschoon mijn somber gedrag, heer graaf," zeide hij, »maar heden zijn het juist vijfentwintig jaren sedert Maria en ik de hostie deelden!.... ik heb mijn eed gehouden.... Goeden nacht, heer graaf, vergeet uw vriend niet!"

Ik spoedde mij naar huis, nimmer in mijn leven heb ik duidelijker dan toen eene inwendige stem gehoord, die het binnenste mijner ziel toeriep: »Wees op uwe hoede! Spoed u! spoed u!" riep de stem en ik vloog, meer dan ik ging.

»Is Julia nog op?" vroeg ik den bediende, die mij tegemoet kwam.

»De gravin?" vroeg hij.

»Ja, ja, de gravin."

»De gravin is zeker nog op; geen vijf minuten nog geleden, heeft zij hare kamenier weggezonden."

Ik vloog naar de kamer mijner vrouw. Julia zat in een armstoel voor hare toilettafel, maar stil, alsof zij mijn driftig binnenkomen niet gehoord had.

»God zij geloofd, dat mijn voorgevoel van een ongeluk niet verwezenlijkt is."

Geen antwoord.

»Julia!" riep ik angstig, »Julia, hoort gij mij niet?" — Weder dezelfde stilte.

Zij zat onbewegelijk voor den spiegel, die hare schoone trekken weerkaatste; het gewonnen halssieraad was om den schoonen hals gelegd.

»Julia! Julia!" riep ik en vatte hare hand.

Deze was koud — »o mijnen God — zij was dood!"

Ik weet niet wat er verder gebeurde, maar veertien dagen later was ik bij u, domine en gaf Julia eene plaats in het familiegraf.

De graaf was opgestaan en liep met driftige schreden de kamer door. Het sloeg elf uur.

»Zijt gij hier, Julia?" vroeg de graaf en zijne oogen rolden wild. »Kom binnen, o kom binnen!"

Hij opende de deur der belendende kamer en riep in de duisternis:

»Julia, hier ben ik, hier is uw echtgenoot!"

Slechts een koude togtwind kwam naar binnen en een flaauw suizen was hoorbaar.

»Zij gaat voorbij," zeide de graaf, deed de deur toe en liet zich in den armstoel vallen. »Zij wil niet bij mij komen — o mijn God, laat mij tot haar gaan!"

Een poos, bleef hij in diep gepeins zitten. Eindelijk sprong hij op, zag mij met fonkelende oogen aan en zeide:

»Hoe heerlijk, mijn vriend, is het te hopen!"

Toen ik hem verliet, was ik diep getroffen en het was mij aangenaam, dat de bediende mij door de eenzame kamers lichtte; zoo hevig werkt de verbeeldingskracht, als zij opgewekt is geworden.

Van tijd tot tijd bezocht ik den graaf. Hij was kalmer dan vroeger, maar zijne gezondheid begon af te nemen, zonder dat hij het bemerkte, maar wel anderen, die hem van tijd tot tijd zagen. Hij begon rusteloozer te worden, dikwijls lachte hij om dingen, die volstrekt niet belagchelijk waren, maar desniettemin was hij nog altijd dezelfde goede mensch, die hij altijd geweest was, en zag alles even helder wat slechts niet op het gebied der mystiek kwam, dan echter begon hij te dweepen, en Julia, zijne geliefde Julia, was altijd het brandpunt zijner denkbeelden.

Midden in den winter kwam men mij plotseling verzoeken dadelijk op het kasteel te komen.

De bode, die mij kwam verzoeken mij onmiddelijk derwaarts te begeven, wist zelf de reden van dit ongewoon verzoek niet, maar kon mij alleen zeggen, dat de bediende van den graaf hem gelast had te paard te stijgen en zoo snel hij kon naar mij toe te rijden. Ik vermoedde een ongeluk en begaf mij dadelijk op weg.

Toen ik bij den graaf binnentrad zat hij voor eene tafel en scheen bezig te zijn met een brief te lezen.

»O, zijt gij daar, dominé?" zeide hij. »Gij komt zeker om mijne ziel vrede te prediken — begin maar, mijn goede man — het zal wel aardig zijn om te hooren, ha, ha, ha! Ik moet zeker op God vertrouwen? Neen, mijn goede heer, ik ben thans verstandiger — ik geloof thans aan niets meer, niet eens aan mijzelven en aan u, priesters, blinde mollen, die het menschelijk geslacht omstrikt en met twee tongen leugens voorpreekt — preek op, dominé!"

Ik deinsde terug voor den fonkelenden blik, en de opgeheven hand, die mij een slag dreigde toe te brengen — hij was krankzinnig! De bleeke lippen trilden van woede, en het zwarte haar hing wanordelijk over het voorhoofd, van hetwelk de zweetdroppels op het gelaat vielen. Ik zag in, dat hier niets voor mij te doen was, en ging derhalve naar de schel, om den bediende te roepen. Deze kwam bleek en met roodgeweende oogen binnen.

»Zie hem," riep de graaf met een woest gelach, »zie hem eens aan, dominé! Hij heeft den geheelen nacht gehuild, en allerlei zotteklap uitgeslagen, en dat alleen, omdat ik den ezel aan het verstand bragt, dat hij geen ziel bezat, en ik evenmin, dat er geen goed en geen kwaad was — welnu hoe gek ziet gij er thans uit — gij zet een gezigt als een schaap — maar geloof mij, als hij hadt kunnen komen, dan was hij gekomen; maar het is uitgemaakt, hij kwam niet. Ja, sta daar maar, en gaap naar den hemel; het is lucht, enkel lucht, de lucht alleen, begrijpt gij? De aarde is een vaste massa, waarop kool en apen en menschen en allerlei tuig groeit, en daarboven is de hemel — dat wil zeggen de lucht, de dampkring — welnu, kunt gij dat niet begrijpen? het is toch zoo klaar als de dag."

»Ziet gij," vervolgde hij, »de menschen zijn eene soort van roofdieren, die ook in den tammen staat, hun aard niet verloochenen; zij zijn erger dan roofdieren, want zelfs de tijgers hebben hunne jongen, hebben hun wijfje lief; — maar niet de

mensch — hij vermoordt ze, hij vermoordt ze!"

Hij sloeg de handen voor het gelaat en snikte hevig.

»Ik weet niet," fluisterde de bediende mij toe, »wat in dien brief mag staan. De graaf ontving hem gisteren avond; hij zette een zoo vrolijk gezigt toen hij, terwijl ik de kamer verliet, het opschrift beschouwde. Toen ik echter weder binnenkwam, was hij zoo als gij hem thans ziet. Arme graaf," vervolgde hij, »hij was zulk een goed mensch."

De graaf sprong op, alsof hij van iets schrikte.

»Hu," zeide hij, en zijn wild oóg rolde het vertrek rond, »er was zoo veel vergif, zoo veel bloed, dat over de aarde stroomde, en gevlekte slangen kropen er in rond; maar ik zat omhoog en zag hoe zij elkander verslonden. Eene witte duif zweefde over de aarde, maar eene slang stak haren kop uit de diepte omhoog en greep de witte duif. De arme kleine fladderde, maar was spoedig in de kaken der slang verbrijzeld, het is hare overleden moeder, die haar verslindt — ha, dat was verschrikkelijk! Zie daar heen, dominé, zie hoe er duisternis was over de wereld en hoe geen straal der hoop door den bloedwalm tot haar kon doordringen. — ha, ha, ha, dominé, het was een bloot spel der verbeelding — maar toch een beeld der waarheid. Hare moeder en haar man hebben haar vermoord; begrijpt gij het thans?"

Op deze wijze bleef de ongelukkige verscheidene dagen voortijlen; ik bleef er, want ik hoopte, dat het beteren zou. Men riep een geneesheer, doch van al de middelen, die hij aanwendde werd geene verzachting bespeurd. De graaf was en bleef krankzinnig. Eindelijk bezweek hij en kon niet eens van zijne legerstede zich oprigten, toen riep men mij terug. Hoe was hij veranderd; zijn donkere oogen lagen hem diep in het hoofd, en brandden als met een half verdoofden gloed; zijne wangen waren hol ingevallen en zijn voorhoofd vol rimpels. Hij lag zwijgend op zijn bed en antwoordde niets op mijne toespraak.

De bediende stak mij heimelijk den ongelukkigen brief toe. Hij was van don Caldero, en luidde als volgt:

Mijnheer de graaf!

»Als deze brief u in handen komt, dan ben ik niet meer; hij zal in mijne portefeuille gereed liggen, om na mijn dood u toegezonden te worden. Ik ben u eene opheldering schuldig, om u van uwe valsche begrippen omtrent eene andere wereld af te brengen. Ik heb sedert lang daaraan niet meer geloofd, maar het is een mijner grootste genoegens geweest te zien, dat dweepers geloofden; het maakte mij vrolijk als ik zag, dat iemand door zijn geloof om den tuin geleid werd en in mijn binnenste lachte ik om zulke dwazen. Ik heb ook u op dezen weg gebragt; gij waart een geschikt voorwerp voor mijne waarnemingen.

Van der jeugd af aan, heb ik zoo veel moeten gelooven, dat ik geëindigd ben met niets te gelooven. De mensch is een dier als de anderen, maar heeft meer ontwikkelde hersenen, een groot getal organen voor zijne begrippen; alleen het leven is dus noodig, met de ziel. Dit leven kan de warmte zijn, want de koude is dood. Zoo werd ik overtuigd, dat de ziel een sprookje is, door priesters uitgedacht, om het ligchaam des te gemakkelijker te kunnen regeren. Het tweede, dat ik vond, was, dat er een God was, die zich om ons lijden evenmin bekommert, als om al het andere; dat alles van eene natuurlijke noodzakelijkheid geregeerd wordt, die millioenen menschen te gelijker tijd ter dood pijnigt, even als zij de bladen der boomen laat afvallen, zonder eene schrede van hare baan af te wijken. Ik zag hoe eeden straffeloos gebroken werden; ik deelde met een meisje dat ik meer dan mijn leven beminde, eene gewijde hostie, het heiligste, dat ik destijds kende, — zij verbrak haren eed, en werd gelukkig, en ik die hem hield werd ongelukkig. Toen begon ik aan een noodlot te gelooven, en leerde de menschen verachten, om niet noodig te hebben ze te haten.

»Ik ontmoette u en uwe Julia — zij was hare dochter; zij was schoon en nog had geene verzoeking haar in het ware licht geplaatst. Toen ontwaakten voor een oogenblik mijne oude droomen van trouwe liefde, en om der dochters wil verontschuldigde ik de moeder, die zoo diep de heiligste aller gevoelens, als er gevoelens bestaan, gekrenkt had. Kortom, ik droomde mij terug in mijne dweepende jeugd, ik vergat de resultaten, waartoe mijn verstand mij gebragt had, en het geloof aan Maria's liefde ontlook op nieuw in mijne ziel, even als de bloemen in de losse asch van een vulkaan wortel schieten; ik geloofde dat Marie mij in eene andere wereld te gemoet treden, en er van schuld bevrijd met mij de zalige ruimte doorzweven zou. Gij ziet, graaf, dat het begrijp van eeuwig heil en van God, van het begrip der liefde uitgaat, en dat waar geene liefde is, ook het geloof ontbreekt.

»Uw echtgenoote stierf plotseling op den verjaardag van den eed, dien Marie en ik gezworen hadden; ik hield dat voor een wenk des hemels, van haar, die daar mij nog altijd lief had; ik dacht, dat de moeder hare dochter tot zich geroepen had, want zij was de eenigste hier op aarde, die aan haren gebroken eed herinnerde — ik bedroog mij.

»Ik was naauwelijks in Spanje teruggekeerd, toen ik van een monnik een bezoek ontving. »Verschoon mij, Sennor," zeide hij, »als ik eene onbescheidene vraag doe; bezit gij eene keten, die gij eens van eene voorname dame ontvingt, wie gij bemindet?" — Ik zag den man verwonderd aan en zeide: »Ja, wat kunt gij daarvan weten?" — »Sennor, ik heb eene oude vrouw ter dood bereid, die zich met giftmen-

gerij bezig had gehouden en deze beleed mij het volgende, wat zij mij toestond te openbaren, in de hoop, dat het nut zou stichten. — »Ik werd — zoo verhaalde zij — op een avond bij eene schoone jonge dame geroepen, zij heette Maria Viso — heette uwe geliefde zoo? — en zij verzocht mij in het slot eener halsketen een zwaar vergif te leggen. — Ofschoon het misdadige wijf aan dergelijke verrigtingen gewoon was, vroeg zij echter, wie die dragen moest — De jonge dame had geantwoord, dat zij haar geschonken was, door een lastigen minnaar, die Caldero heette, en zij wilde de keten terugzenden. Zij had ook nog gezegd, haren ouders wilden haar tot deze vereeniging dwingen en zij zouden daarvan voordeel hebben."

Toen legde het wijf vergif in het slot. Daarop was de dame met een ketter in het huwelijk getreden en dit had het geweten der giftmengster wakker gemaakt want welke zware misdaden zij ook bedreef, zij was echter geloovig katholijk. Toen had zij gepoogd u uit te vinden, om u te waarschuwen, om het plan der dame te doen mislukken. God zij geloofd, dat gij de keten niet omgedaan hebt; gij zoudt het onfeilbaar met den dood bekocht hebben; het beste is, dat gij haar aan ons arm klooster schenkt, want den reinen is alles rein."

Ik stond als versteend. Dus was het de wil des noodlots geweest, dat de dochter voor de misdaad der moeder en door haar zou sterven.

Thans moogt gij, heer graaf als gij wilt, u de zalige geesten voorstellen; droom thans van een hemel op aarde met eene vrouw, houd nu vast aan het geloof aan een ander leven; — als gij dat kunt, dan zijt gij een ware dwaas. Ik ben tot mijne oude denkwijze teruggekeerd, stof is stof en meer niets. Als gij dit leest dan ben ik dood en koud en begraven. Als ik echter eene ziel heb, dan zult gij den inhoud van dezen brief reeds weten eer hij u in handen komt. Hebt gij dien niet vermoed, wees dan verzekerd, dat het slechts een kunstig zamengesteld uurwerk was, dat aan uw luisterend oor eene menigte sirenengezangen heeft voorgespeeld — de veer is gesprongen, de ketting afgeloopen, en er bestaat niets meer van hem, die eertijds uw vriend was.

»Caldero."

Het beklagelijk slagtoffer van Caldero's koude Godverzaking en menschenverachting zat nog altijd in een en dezelfde houding en staarde somber voor zich uit, zonder een woord te spreken en slechts somtijds steeg een diepe zucht uit zijn beklemde borst. Het was duidelijk, dat hij weldra rust zou vinden, want zijne krachten namen van dag tot dag meer af.

Ik zat bijkans onafgebroken aan het bed van den ongelukkige, want ik hoopte op een helder oogenblik, waarin ik troost in zijne ziel kon gieten.

Op een avond, nadat deze toestand onafgebroken veertien dagen lang had voortgeduurd, zat ik aan de tafel en las met den rug naar den lijder toegekeerd; toen hoorde ik achter mij een zacht gefluister; hij was het, ik luisterde, het was een warm, hartelijk gebed om vrede en rust in den dood, om vergeving voor wat hij gezondigd had. Ik liet hem zijn gebed ongestoord voleindigen.

»Wie is daar?" vroeg de graaf zacht.

Ik trad aan het bed.

»Zijt gij het, dominé?" zeide hij minzaam, »en nog wakker? Het is al laat. Ik ben thans gelukkig, dominé, want het wordt spoedig dag, ik heb een lange nacht gehad. Ik sterf, maar in mij hoor ik eene sterke stem, die mij toeroept: liefde is geloof; en ik buig mij ootmoedig voor den God der liefde en aanbid. Ik heb op zijwegen gedwaald, ik heb te veel geloofd, en het ongeluk vervolgde mij, ik werd door mijne onbedachtzaamheid de moordenaar van Julia. Daarop dwong mij de verpletterende tijding aan niets te gelooven; want het is eene verligting voor het met schuld beladene hart aan geen regter te gelooven; maar in mijne ziel werd het duister. Thans is het mij zoo wel te moede en ik gevoel mij zoo verligt sedert ik gebeden heb. Ik heb gebeden, ik had in vele jaren het niet gedaan, maar ik heb gebeden, maar als een vroom kind, gelijk in den tijd, toen mijne moeder mijne handjes zamen legde en mij leerde bidden. Ach, het had maar altijd zoo moeten blijven!"

Hij zweeg en liet het hoofd op het kussen vallen, en zag mij met heldere blikken onafgewend aan. Ik was voor zijn bed op de knieën gevallen en bad voor de rust zijner ziel, en dankte God voor den straal van liefde en hoop, dien hij in den nacht van den ongelukkige geworpen had.

»Heere," zoo smeekte ik, »geef hem licht in zijne duisternis."

»Licht!" fluisterde hij mij zacht na. »Heer! meer licht! — Heb dank! het wordt helder!"

Hij sloot het oog — een zware zucht — en in eene andere wereld ontving hij de oplossing van het raadsel, welks eenigste oplossing hij eerst in zijn laatste uur vond. Hij rust thans nevens zijne Julia, ginder in het familiegraf; de stukken van zijn verbroken wapen liggen verstrooid op den grond om de doodkist, en de sleutels zijn in den grafkelder geworpen.

DE GRAAF DE BONNEVAL.

Een opmerkelijk vertegenwoordiger van den geest der achttiende eeuw, maar zonder een trek van zijne mystieke of fantastische rigting, was de graaf de Bonneval, die de geheele kleingeestigheid, het geheele gebrek aan zedelijke vastheid, die dien tijd kenmerkte, even zoo bezat, als hij een meester was in de bekwaamheden en gaven van dien tijd, en ook in datgene, wat aan de

kwaadste trekken van die eeuw nog iets bekoorlijks en beminnelijks bijzette. Vaderland en godsdienst waren hem, tegenover zijne eigenliefde, niet alleen onverschillig, maar de stem van zijn geweten bespotte hij ook met eene snijdende geestigheid, die niets ontzag, en wikkelde zich in een twijfelzucht en epicurisme, dat zich tot op alles uitstrekte. Slechts aan het beginsel van eer, zoo als men dat in zijnen tijd begreep, kon hij zich niet onttrekken, en hij was dapper, behendig, overvloeijend van vernuft en niet zonder goedhartigheid. Dat hij overigens in zijne philosophie en zijne loopbaan geene volkomene bevrediging vond, kunnen wij lezen uit de regels van eenen brief, waardoor hij juist het bewijs leveren wilde, dat hij zich gelukkig gevoelde, maar die troostredenen bevat, die aanduiden, dat de schrijver troost behoefde. Wie waarlijk gelukkig is, geeft zich zoo veel moeite niet, zichzelven en anderen te bewijzen, dat hij het is.

Claude Alexander graaf de Bonneval werd den 14 Julij 1675 te Coussac in Limousin (volgens anderen in 1672 te Parijs) geboren, en stamde uit een oud geslacht, dat zelfs met de Bourbons verwant was. Hij werd eerst bij de Jezuiten opgevoed, die hem echter niet in toom konden houden, en trad toen in het koninklijke marinecorps, waar hij zich onderscheidde en weldra bevorderd werd. Toen de minister van marine, de markies de Seignelay, eens de gardes marins inspecteerde, en Bonneval om zijne prille jeugd wilde afwijzen, zeide de knaap: »Een man van mijn naam casseert men niet!" waarop de minister hem evenwel toch wegzond, maar te gelijk tot scheepsvaandrig benoemde. In deze loopbaan, die met zijne begaafdheden overeenstemde, die zijne zucht naar avonturen bevredigde, en zijne gebreken bedekt zou hebben, had zijn geheele leven eene andere en gunstiger wending kunnen nemen. Maar hij liet zich door eenige vrienden overhalen, om in de garde te treden, en kwam daarmede in al de galante avonturen en uitspattingen van Parijzer garde-officieren. Toen echter de Spaansche successie-oorlog uitbrak, verlangde hij naar het veld; hij trad in het regement Letour, en vocht onder Catinet en Vendome in Italië, onder Boufflers in de Nederlanden, en verwierf zich overal den roem van eenen moedigen partijganger. Zijn bijtend vernuft, dat niets ontzag, berokkende hem ook vele en gevaarlijke vijanden. Madame de Maintenon was verbitterd op den teugelloozen spotter met de godsdienst, en in 1704 werd hij bij de bevordering voorbijgegaan, waarbij men afpersingen, waaraan hij zich schuldig gemaakt zou hebben, ten voorwendsel nam. Hij leverde nu een verzoek in, om zijn afscheid, dat de buitensporigste beleedigingen tegen den minister van oorlog, Chamillard bevatte (1), zoodat hij zelfs het raadzaam achtte, het antwoord niet af te wachten, maar naar Duitschland de wijk te nemen. Er werd een krijgsraad bijeengeroepen, Bonneval gecasseerd, en zijn vermogen verbeurd verklaard.

Op aanbeveling van prins Eugenius, die hem als vijand had leeren achten, kwam hij in Oostenrijksche dienst, en vocht als generaal-majoor ijverig tegen zijn vaderland, niet alleen in Italië, waar hij in 1708 den paus tot toegevendheid dwong, en in de Nederlanden, maar ook zelfs op Franschen bodem, bij de invallen der bondgenooten in Dauphiné en Provence. Bij den vrede wist prins Eugenius voor hem te bewerken, dat zijn proces vernietigd en zijne goederen hem weder toegewezen werden. Zijn broeder echter was in het bezit der laatste getreden, en hij schijnt hem daaruit niet te hebben kunnen of te willen verdringen, en schijnt overigens met hem op eenen goeden voet geleefd te hebben. Hij bleef in Oostenrijksche dienst, werd luitenant-veldmaarschalk en lid van den hofkrijgsraad. In den roemrijken oorlog van prins Eugenius tegen de Turken en aan den slag van Peterwardyn (5 Augustus 1716) had hij een luisterrijk deel, doch werd zwaar gewond. In Weenen herstelde hij zich van zijne wonden, en nu met nieuwen roem beladen, waagde hij een uitstapje naar Parijs, waar hij met vele eerbewijzingen ontvangen werd, en het geheel vergeten scheen, dat hij als Franschman tegen Frankrijk gevochten had. Na den vrede leefde hij weder in Weenen, en was bij den hofkrijgsraad werkzaam. Prins Eugenius beleefde echter in den vrede niet zoo veel genoegen van zijn beschermeling als in den oorlog. Niet alleen dat Bonnevals teugellooze levenswijze en de onmogelijkheid van zijne tong in toom te houden veel aanstoot gaven, en zijn beschermer veel verdriet bereidde, hij verschoonde ook zijn beschermer zelven niet, en maakte het hem bovenal lastig door zich onbescheiden in zijne huiselijke aangelegenheden te mengen. Prins Eugenius vond derhalve goed, hem als generaal-veldtuigmeester in de Nederlanden te zenden. Bonneval schijnt van nu af begrepen te hebben, dat hij voor zijn hoogen beschermer niet de minste achting of ontzag meer behoefde te hebben. Over het geheel schijnt hij den afstand, die hem van dezen grooten man scheidde, volstrekt niet vermoed, maar hem als eene soort van militairen gelukzoeker, gelijk hij zelf was, beschouwd te hebben. Toen hij in Brussel met den gouverneur, de markies de Prié, wiens vrouw en dochter zich over de koningin van Spanje beklaagden, omdat deze te haren aanzien de etiquette niet behoorlijk had in acht genomen, in den hevigsten twist geraakte, meenden velen, dat Bonneval opzettelijk met den markies twist had gezocht, omdat de Prié een gunsteling van Eugenius was. Hetzij nu,

(1) In dit schrijven legde hij overigens ook den hoogmoed van zijn geslacht aan den dag. Hij zeide daarin den minister onder anderen, dat als hij niet binnen drie maanden voldoening voor de hem aangedane beleediging had ontvangen, hij in dienst van Oostenrijk zou treden, waar alle ministers mannen van geboorte waren, en hun gelijken betamelijk wisten te behandelen.

dat de Prié dit vermoedde, of dat hij zijn stand en zichzelven te hoog schatte, om zich aan een man als Bonneval te storen, althans door de koele bedaardheid, waarmede hij Bonnevals mondelinge en schriftelijke aanvallen ontving, joeg hij dezen zoo in het harnas, dat hij hem eindelijk eene uitdaging zond. Nu werd hij gearresteerd en naar Weenen gezonden. Hij zelf beweert overigens, in een brief, aan zijnen broeder geschreven in 1742, dat niet zijn twist met den markies de Prié, maar zijne uitdaging van een hooger persoon aanleiding tot zijn val gegeven heeft (1). Hij schrijft daarin:

»Mijne geheele misdaad bestaat daarin, dat ik den prins van (Savoye?) tot een tweegevecht heb uitgedaagd, omdat hij de banden van onze achttienjarige vriendschap het eerst verbrak, en tegen mij eene valschheid staande hield, die de eer eener deugdzame koningin beleedigde, en dat alles met eene aangeborene vijandschap, die hij zijn leven lang tegen Frankrijk gevoed heeft, en die ik in den tijd van onzen vertrouwelijken omgang duizendmaal als eene ongepaste zwakheid in hem misprezen heb."

Dat Bonneval de man niet was, om in eene valschheid, die de eer eener deugdzame koningin besmette, eene verbreking eener achttienjarige vriendschap te zien, is zoo klaar als de dag. Dit punt van geschil zal hem wel tot voorwendsel gestrekt hebben, om eenen door andere redenen lang opgekropten wrok, die niet onwaarschijnlijk uit afgunst ontsproten was, lucht te geven. Men behoeft echter de waarheid van zijne bewering niet geheel te loochénen, en kan het ook als een beteren trek in Bonnevals karakter beschouwen, dat hij wel tegen Frankrijk den degen voerde, maar toch nog genoeg Franschman bleef, om van geen derde vijandige aanvallen tegen Frankrijk te hooren, zonder zich te ergeren (2).

In plaats van uit Brussel regtstreeks naar Weenen te gaan, gelijk hem aangewezen was, ging hij eerst naar den Haag, hield zich daar eene maand op, en maakte zich verdacht door zijnen drukken omgang met de Fransche en Spaansche ambassadeurs. Op zijne reis naar Weenen werd hij in hechtenis genomen, op den Spielberg gebragt, en door den hofkrijgsraad ter dood veroordeeld. De keizer verzachtte dit vonnis tot eenjarige gevangenschap op den Spielberg en ballingschap. Na den afloop van zijne gevangenschap werd hij, met aanwijzing van nimmer weder het Duitsche grondgebied te betreden, naar de Tiroler grenzen gebragt, en hiermede was zijne loopbaan in Oostenrijk gesloten.

Hij ging het eerst naar Venetië, en moet hier getracht hebben in dienst dezer republiek te komen, waarvoor hij waarlijk de man niet was, en waar hij ligt spoedig met het verblijf onder de looden daken kennis zou gemaakt hebben. De republiek had ernstige en voorzigtige lieden noodig. Ook in Russische dienst moet hij getracht hebben te komen. Ware hem dit gelukt, hij zou daar wel verwarring gesticht, maar waarschijnlijk zijn leven niet zoo rustig en genoegelijk doorgebragt hebben, als in dienst der Ottomannische Porte. Zeker zal hij te liever tegen Rusland gevochten hebben, als men daar eerst zijne diensten versmaad heeft. Het felste was echter zijn haat tegen Oostenrijk.

Van Venetië ging hij naar Bosnië, en werd te Serrai, op verlangen van een daar zich bevindenden Oostenrijkschen ambtenaar, aangehouden. Hier nu moeten, zoo als ten minste Bonneval in een zijner brieven zelf verzekert, de Duitschers groote sommen geboden hebben, om hem in hunne magt te bekomen. Men kan wel begrijpen, dat Oostenrijk ongaarne Bonneval in Turksche dienst zag overgaan, maar volstrekt niet hoe het iemand, die het uit zijn gebied verbannen had, als zijn onderhoorige kon opeischen. Bonneval zelf beweert, dat het zich op een artikel van den Parsarowitzer vrede beriep, volgens hetwelk de wederzijdsche deserteurs zouden uitgeleverd worden. Hij verhaalt nu verder, dat hij vijftien maanden lang gevangen gehouden was geworden, en zich vergeefs tot den Franschen ambassadeur, de Villeneuve, gewend had. Hij zegt, overtuigd te zijn, dat eene opeisching van diens zijde oogenblikkelijk zijne vrijheid ten gevolge zou gehad hebben. Villeneuve echter had dit geweigerd. Bonneval zegt op zijne eigendommelijke wijze:

»Ik heb voor deze weigering geene redenen kunnen vinden, of het moest zijn, dat Villeneuve, die de kleinzoon van een Jood uit een stadje bij Avignon, maar te laat ter wereld is gekomen, om den Messias te helpen kruisigen, er een genoegen in gevonden heeft, een Christen te verkoopen."

Bonneval toch beweert, dat hij alleen daarom tot den Islam overgegaan is, omdat hij anders zijne vrijheid niet kon terugbekomen, ja, had moeten vreezen aan zijne vijanden uitgeleverd te worden. Liever had hij zich aan den duivel overgegeven, schrijft hij. Hij wilde liever zijn waar en wat hij thans was, dan zich in Duitschland als een goed Christen te laten hangen. Het is echter ook mogelijk, dat hij het gevaar overdreef, om zijn overgang, tegenover zijne familie, voor wie hij deze mededeeling bestemde, te beter te verdedigen, maar dat het hem alleen te doen was, om in Turksche dienst aangesteld te worden, dat hij zonder vervulling dier voorwaarde niet verkrijgen kon. Want

(1) Aan prins Eugenius had hij, wel is waar, eerst uit den Haag een brief geschreven, die een ander dan Eugenius als eene uitdaging zou beschouwd hebben. Maar zoo min het bij Eugenius opkwam daaraan gevolg te geven, zoo min had het in diens karakter gelegen zich te wreken.

(2) Tijdens de vredesonderhandelingen te Utrecht had hij met een Franschman gevochten, omdat deze het kwalijk nam, dat Bonneval gezegd had, dat Lodewijk XIV naar de wereldheerschappij streefde, maar onmiddelijk daarop ook met een Pruis, die hetzelfde gezegd had.

dat hij den Islam niet aangenomen had, gelijk hij later zeide, om zijne dagen in eenen slaaprok en eene nachtmuts door te brengen, zal het vervolg leeren.

In 1730 trad hij tot den Islam over, verkreeg den naam Achmed, en werd kort daarop tot pacha van drie paardenstaarten en chef van het corps bombardiers benoemd. Ondersteund door eenige bekwame Franschen en Italianen gaf hij zich nu veel moeite, om eene hervorming van het Turksche krijgswezen tot stand te brengen, en vond bij sultan Mahmud I ondersteuning. Des te meer hindernis baarden de afgunst der Turksche grooten, de kuiperijen der Europesche mogendheden, en den afkeer van het Turksche volk van elke nieuwigheid. Een en ander werd verbeterd, het krijgswezen is althans in een beteren toestand door hem gebragt geworden, en dit is ook spoedig door een goeden uitslag beloond; maar ondanks de gunstige gevolgen, die de waarde van zijne verrigtingen staafden, kon hij toch niets in den grond verbeteren. Ook zijn staatkundige invloed voldeed niet aan hetgeen hij verlangde, waarvan echter gedeeltelijk de schuld lag aan zijn eigen woelzieken aard, en dat hij zich door zijne oogenblikkelijke stemming liet leiden. Hij wilde boven alles de Porte tegen Oostenrijk ophitsen, dat hij thans de gastvrijheid, die het den uit zijn vaderderland gebannene bewezen had, thans daarmede vergold, dat hij het tot een voorwerp van zijn gloeijendsten haat maakte. Hij raadde bestendig, zich met Rusland te verstaan en alle krachten tegen Oostenrijk te wenden. In gelijken zin werkte de Hongaarsche vlugteling Jozef Rakoczy; maar Rakoczy en Bonneval konden niet met elkander overweg, en de eerste was hoofdzakelijk daarover verbitterd, dat Bonneval zich verzette tegen zijn verlangen van den titel van vorst van Zevenbergen. Bovendien, stonden Rakoczy's stalmeester en Bonneval's secretaris in soldij van den Oostenrijkschen resident Talmann, dien zij elke mondelinge of schriftelijke mededeeling hunner meesters aan de Porte dadelijk overbragten. Ook op andere wijzen verdedigde Oostenrijk zijne belangen met goed gevolg, met dat wapen waarmede men in Konstantinopel, waar de staatkundige belangen zoo laag, de geldelijke voordeelen zoo hoog geschat worden, zoo veel kon uitvoeren; met geld namelijk. Bonneval had het plan ontworpen, dat terwijl een naar Belgrado oprukkend leger de opmerkzaamheid der Oostenrijkers in deze rigting zou bezig houden, een ander naar Bosnie trekken en in Stiermarken vallen zou. Talmann verdeelde 1000 dukaten op de regte plaatsen en het plan viel — in den Bosporus.

Wat intusschen Bonnevals voorstellingen niet te weeg konden brengen, dat bewerkten de vijanden van het Ottomannische rijk zelve. Rusland achtte het een gelegen tijdstip, nu Turkije met Perzië in oorlog was, en het bovendien op Oostenrijks medewerking rekenen mogt, om eenige schreden voorwaarts te doen in zijn natuurlijken taak, zijn grondgebied naar de Zwarte Zee uit te breiden. Oostenrijk vergat de grootmoedigheid, waarmede de Porte het in zijn benarden toestand verschoond en de tallooze ophitsingen weerstaan had, en in de ijdele hoop voor het in Italië verlorene zich van de Porte schadeloos te stellen, trad het, als de voornaamste strijdende magt tegen de Turken op, in plaats van zich tevreden te stellen met de bepaalde hulp aan Rusland te verleenen. Zoo waren de Turken te gelijker tijd met Perzië, Rusland en Oostenrijk in oorlog gewikkeld. Ook was de Porte zelf meer tot den oorlog gezind sedert de wijze grootvizier Ali Pacha, hoofdzakelijk door de Fransche partij, van zijn ambt ontzet en naar Griekenland gezonden was geworden. Want Ali Pacha had gedeeltelijk met zijne natuurlijke matiging en voorzigtigheid van aard, gedeeltelijk uit hoofden van de ledige schatkist en de misnoegde stemming des volks, altijd den oorlog met Europesche mogendheden getracht te vermijden, in welke staatkunde hem de raad der zeevarende mogendheden versterkte (1). Thans echter trad de driftige en onervarene Ismaël Pacha, een vroegere aga der Janitsaren, in zijne plaats, en de oorlogzuchtige partij zegevierde. Met veel moeite bragten de zeevarende mogendheden een congres tot bemiddeling te Niemcrow tot stand, dat gedurende den oorlog gehouden werd, en zonder gevolg bleef.

Met dat al bleef Bonneval buiten eigenlijke werkzaamheid, en ontving ook geenerlei bestuur van den veldtogt; alleen de verdediging van Azof zou men hem gaarne hebben toevertrouwd en hij werd over deze aangelegenheid tegen de gewoonte in den divan geroepen. Maar hij verklaarde openhartig: hij kon noch het kommando van Azof, noch een ander aannemen; uit hoofde van den haat, dien de Janitsaren tegen hem opgevat hadden over het op geregelden voet opgerigte bataljon, dat hij den sultan aangeboden had, en ook wegens zijne onbedrevenheid in de Turksche wijze van oorlog voeren. — Niet Bonneval was het, gelijk naar het schijnt velen geloofd hebben, die als Pacha van Bagdad den vrede tusschen de Porte en den Perzischen schach Tamasp tot stand bragt.

(1) De graaf van Munnich zegt in zijn Dagboek van den veldtogt van 1735 dienaangaande onder anderen: De Engelschen en Hollanders, die met hunne lakens en andere waren een der aanzienlijkste takken van hunnen handel op den Levant drijven, konden het niet goed aanzien, dat men de Porte zoo ten onder bragt. Want als b. v. de Turken, die, gelijk alle Oostersche volken, in de veelheid hunner lange kleederen hunnen luister zoeken, geruïneerd werden, dan moesten vele duizende lakenwevers, voornamelijk in Engeland, hunnen weefstoel verkoopen. Dit is de reden waarom de zeemogendheden, als het met Rusland of den Roomsch-Keizer tot een oorlog tegen de Porte komt, zoo ijverig naar bemiddeling streven, omdat zij den vrede alsdan gewoonlijk naar hun belang afwegen, maar bijzonder moesten zij vreezen, voor eenen Russischen handel op de Zwarte zee naar de Middellandsche, als waarheen de Russische waren grootendeels door hunne handen gingen.

Niet Bonneval, maar Topal Osman, sloeg Nadir schach, om maar al te spoedig, even als zijn opvolger, op zijn beurt door hem geslagen te worden, waarna de Porte den vrede door groote opofferingen koopen moest. Bonneval kon hoofdzakelijk slechts door raadgevingen helpen, die somtijds al, somtijds niet opgevolgd werden, maar over het geheel goed schijnen geweest te zijn. Zoo raadde hij bij den inval der Russen in de Krim, elken veldslag met hen te vermijden, maar hen zoo veel mogelijk alle levensmiddelen af te snijden. Hoofdzakelijk echter drong hij altijd aan op het sluiten van een afzonderlijken vrede met Rusland, en dat men de hoofdmagt tegen Oostenrijk wendde. Het eerste gelukte niet, het laatste geschiedde, en was ook in den toenmaligen tijd zeer verstandig. Aan den kant van Rusland was het land zelf nog tot de Turksche partij behoorende, en mogten zij hopen het verlorene in latere tijden te herwinnen. Nog waren de standplaatsen waar Rusland vasten voet had, te ver van den hartader der Porte, dan dat een tijdelijk overschrijden der grenzen een dreigend gevaar zoude geweest zijn. Men wendde zich derhalve met kracht tegen Oostenrijk, als tegen den eigenlijken vijand, op welken men het meest verbitterd en die in dien tijd het gevaarlijkste was.

Deze oorlog tegen Oostenrijk werd gevoerd met een geluk, gelijk de wapenen der Porte sedert lang niet en nimmer naderhand vergezeld heeft. Dit geluk kwam ook Bonneval te stade, wiens raadgevingen en wiens verdiensten aangaande de organisatie en krijgstucht van het Turksche leger men thans op prijs leerde stellen. Hij zou misschien nog meer tot stand hebben kunnen brengen, als niet Rusland de Italiaansche en Fransche officieren, die hem ter zijde stonden, had weten over te halen in Russische dienst over te gaan. Bonneval werd tot stadhouder van Chios benoemd. Intusschen deed zijne onverbeterlijke onvoorzigtigheid en gedeeltelijk ook de aanhoudende kuiperijen zijner benijders, hem echter weder invloed en gunst verliezen. Hij is spoedig nimmer eigenlijk gezegd gevallen. Hij bleef chef der artillerie en verwisselde slechts het stadhouderschap van Chios met dat van Karamanië. Van dezen tijd af, schijnt hij zich geheel aan de genietingen der rust te hebben overgegeven, en deed zijn best anderen en ook zichzelven te overreden, dat hij gelukkig was. Zoo schrijft hij in den vroeger door ons aangehaalden brief:

»Ik ben van meening, dat God niets besloten heeft, dan wat goed en heilzaam is, en dat diensvolgens de dood slechts een ingebeeld kwaad is, en veeleer voor een werkelijk goed gehouden moet worden, daar hij in de algemeene orde der dingen begrepen is, die de Schepper voor alle wezens heeft ingerigt. Hij verheffende op deze onloochenbare waarheid, geniet ik vrijelijk mijn leven, dat als eenen bliksemstraal voorbij gaat, en mij van mijnen Schepper ook alleen tot mijn eigen geluk is gegeven."

Dikwijls herhaal ik de twee laatste regels van Malherbes ode op den dood:

> Vouloir, ce que Dieu veut, est l'unique ressource,
> Qui nous met à repos.

Overigens bevind ik mij volmaakt wel. Ik weet van jicht noch verkoudheid. Ik kan nog rijden, alsof ik twintig jaren oud was, en ben een duchtige voetganger. Slechts de duivel, die den heiligen Paulus kwelde, heeft mij verlaten, en wel tot mijn groot leedwezen."

Echter schreef hij ook: »Mijne oude neiging tot den oorlog herleeft soms, daar ik nog kracht genoeg heb, om menigen veldtogt mede te maken." En verder: »Het is, wel waar, dat het al te rustige leven, dat ik leide, een man, die als ik van der jeugd af in het gewoel des legers en het tumult der groote wereld geleefd heb, zeer vreemd voorkomt, en dat ik, als ik niet een goed getal boeken bezat, weinig genoegens zou hebben, die met mijn smaak overeenkomen." Intusschen troost hij zich met Benserades woorden over Job en diens lijden:

> Il s'en plaignit, il en parla,
> J'en connais de plus miserables.

Hij zegt: »Hier doe ik wat ik wil, ik leef naar mijn welgevallen; niets ontbreekt mij, ja ik kan zelfs mijne neiging tot verkwisting bevredigen, die men altijd in mij misprezen heeft. Bij alle vervolgingen die men mij heeft weten te berokkenen, heb ik noch mijn eetlust, noch mijn opgeruimdheid verloren. Gelukkig zijn zij wie de philosophie in het bloed zit." — Op denzelfden toon eindigt hij: »en overigens, broeder, vaarwel en herinner u dat er hier beneden niets dan zotheden zijn, die men in grappige, ernstige, krijgshaftige, staatkundige, regtsgeleerde, kerkelijke, geleerde, treurige en andere zotheden kan verdeelen, dat echter alleen de eerste, gepaard met een voortdurend open lijf, ons een vergenoegd en lang leven kunnen verschaffen."

Geheel en al had hij zich echter niet van Europa losgemaakt, want hij schrijft, nadat hij eerst had verhaald: »ik heb mij eindelijk met een vier pond zwaren tulband op het hoofd, eenen langen baard en lange kleederen, in Turkije nedergezet, en het eerst gedacht mij dood te lagchen, als ik aan de reden dezer maskerade dacht, die mij echter niet in dezen afgrond had moeten storten," dat hij echter, »aan zijn geheele geslacht zijne verdediging schuldig is."

Zijn inkomen bedroeg op het laatst nog 45,000 guldens s'jaars, en bovendien moet hij ook van Europesche hoven, vooral van Frankrijk veel geld getrokken hebben. Hij hield de beste tafel in Konstantinopel en stoorde zich niet aan het spijsverbod van den koran, terwijl hij evenwel, schoon

dan ook niet om den Koran, de weldadigheid, die deze zoo bijzonder voorschrijft, in ruime mate oefende. Aan zijne neiging tot het schoone geslacht, kon hij zich als Muzelman, met dubbele vrijheid overgeven. Eindelijk moet hij er toch van gesproken hebben, naar Europa terug te keeren, maar de voorboden des doods meldden zich aan, en hij herkende ze. »De oude machine loopt af," zeide hij. »Ik weet, dat ik dezen weg opgaan moet, en het is mij vrij onverschillig of het van daag of morgen geschiedt."

Hij stierf den 22sten Maart 1747. Zijne Christelijke gemalin, Judith Charlotta, prinses van Biron, waarmede hij in 1717 gehuwd was, en die in Frankrijk gebleven was, was hem reeds in 1741 voorafgegaan, en hij had geene kinderen bij haar. Een jongen Milanees had hij als kind aangenomen, en deze erfde niet alleen zijn vermogen, maar ook zijn post als chef van het corps bomdardiers. De jonge man was ook tot den Islam overgegaan en heette Soliman Aga. Niet onwaarschijnlijk is het wat sommigen beweren, dat hij een onechte zoon van Bonneval was.

De sultan liet voor Bonneval in Pera een prachtig grafteeken zetten, waarop het volgende geschrift kwam op:

»Hier rust Bonneval Achmed Pacha, dien de geheele wereld kende. Hij verliet zijn vaderland en erfdeel, om het geloof der Moslemin aan te nemen. Bij de zijnen verwierf hij zich in deze wereld eer; maar door zijn overgang tot de regtgeloovigen won hij roem in de eeuwigheid. Hij was een wijze van onzen tijd, en had zoowel zijne grootte en hoogheid, als zijne wederwaardigheden ervaren. Dewijl hij het goede en het kwade aan zich zelven ondervonden had, wist hij het heerlijke van het lage te onderscheiden. Volkomen overtuigd van de ijdelheid aller menschelijke zaken, vatte hij het gelukkige oogenblik om in de eeuwigheid over te gaan, en ledigde dezen kelk op vrijdag nacht, de nacht der geboorte van den heerlijkste der profeten. Dit was het gelukkige uur, dat hij uitkoos om zich in de handen der barmhartigheid over te geven. Het Paradijs zij het verblijf van Bonneval Achmed Pacha!" Aan den anderen kant van het grafteeken las men: »Bid om Godes wil de voorrede van den Koran, voor de ziel van Achmed Pacha, het opperhoofd der bombardiers."

De gedenkschriften, op naam van Bonneval uitgegeven, zijn onecht.

DE VOLKSVOORLEZING TE NAPELS.

Van het Molo terugkeerende, waar ik het schuimen der branding na een onweêr had toegezien, drong ik op zekeren dag achter de douanenhuizen Napels dieper in. Een doolhof van naauwe en vuile straten, verpest door rottende vuilnis van allerlei aard, hetwelk men, naar Italiaansch gebruik, nergens wegveegt, bragt mij in eene wijk, welke uitsluitend door de armste volksklasse scheen bewoond te zijn. In deze afschuwelijke atmospheer krioelde het van menschen, die zich allen met het een of ander werk onledig hielden. De vrouwen stonden of zaten voor den uitgang der spelonkvormige huizen en sponnen grootendeels. In het binnenste der donkere ruimte brandt gewoonlijk een vuur, om welks flikkerende vlammen eenige gedaanten zich als spoken bewegen. Dof glimmende kolenbekkens stonden in grooten getale voor de huizen, en waren door een aantal van koude bevende kinderen omgeven, die hunne morsige handen boven het reeds uitgaande vuur hielden. De meesten van dezen hadden slechts overblijfselen van hetgeen vroeger kleederen geweest waren, om het ligchaam gewikkeld: anderen niets dan een meesterlijk doorboord hemd; en een knaap van ongeveer tien à elf jaren dreef de gemakkelijkheid zoo ver, dat hij in het boven alle modes verheven costuum van het eerste menschenpaar verscheen. De ontzettende stank scheen hen niet te hinderen, want zielsvergenoegd onderhielden zij zich met elkander en maakten plaats voor anderen, die insgelijks behoefte aan warmte hadden, wanneer zij zich eene poos gewarmd hadden. Toen zij mij in het oog kregen, riepen allen als met ééne stem: »Una botiglia, signor!" en strekten de handen naar mij uit. Ik nam mij echter wel in acht voor eene ontijdige gulheid, om niet het gansche pak janhagel achter mijne hielen te krijgen.

De niet zelden zeven à acht verdiepingen hooge huizen, bovendien nog aan alle kanten met waschgoed behangen, dat juist ook niet met de gevallen sneeuw kon wedijveren, veroorloofden zon noch maan in deze vochtige huizen door te dringen, die in de zomerhitte veel van een' gloeijenden oven moeten hebben. Ware de lucht van het Zuiden niet zoo zuiver en verkwikkend, dan zoude zich de pest onvermijdelijk in deze met menschen opgevulde wijk nestelen, en niemand zoude de eenmaal uitgebroken besmetting kunnen bedwingen. Doch nu voert een enkele frissche Noordewind alle opgehoopte ziektestof op eenmaal weg, en de vadzige menschen kunnen hun gewoon luiaardsleven, als vroeger ongestraft voortzetten.

Na vele hoekige straten te zijn doorgegaan, kwam ik in eene minder vuile straat, welke op een niet zeer groot plein nabij eene kerk uitloopt. Uit het geweldige stemmengedruisch, en de in tamelijk regelmatige pauzen terugkeerende donderslagen, kon ik opmaken, dat ik mij in de nabijheid van den zeeoever bevond, waar het geweld dag noch nacht ophoudt.

Het was tegen het ondergaan der zon, de hemel met dunne, goudgele wolkvlokken losjes bedekt; die een helder schijnsel op het plein en de omliggende huizen wierpen. Het plein zelfs had niets aanlokkelijks, doch des te meer wekte het tooneel, dat ik zag, mijne oplettendheid en boeide mij aan de plaats.

In drie digt op elkander gedrongen kringen en

als pekelharingen op elkander gepakt, zaten en stonden wel een paar honderd menschen zwijgend bijeen; hetgeen te Napels nog al wat zeggen wil, waar het elk individu reeds met de pap ingegeven wordt, zijn geheele leven door zoo veel en zoo hard mogelijk te schreeuwen. Snel begaf ik mij onder de zwijgenden, om te zien, wat toch wel hunne opmerkzaamheid in zoo hoogen graad kon boeijen.

Tegen den ruwen buitenmuur van de kerk stond eene oude ton, op deze een gebrekkige stoel, en op dezen zat een man, wiens kleederen zeer defekt waren. Hem zelven scheen dit weinig te bekommeren, want hij zag er zeer vergenoegd uit en had het eene been over het andere geslagen; met de roode wollen muts scheef op het linker oor gedrukt, hield hij in de linkerhand een verschrikkelijk stuk-gelezen boek, en gesticuleerde zoo origineel en veelbeteekenend met de regterhand, dat ik met verbazing dit zelfgevormde tooneelspelers talent, hetwelk waarschijnlijk aan niemand, behalve aan zijne dankbare sansculotten-vrienden bekend was, nader beschouwde.

Met luide en krachtige stem, las de man aan zijne aandachtige toehoorders eene geschiedenis voor, welke, te oordeelen naar de herhaalde bravo's, grooten bijval vond. Tot mijn leedwezen konde ik slechts enkele woorden verstaan, daar de voordragt in het Napelsch dialect gehouden werd. Veelvuldig veroorloofde zich de redenaar, toelichtende opmerkingen te maken, die zijne toehoorders meest altijd in schaterend lagchen deden uitbarsten. De gebarentaal is den Napolitaan aangeboren, doch heb ik nimmer weder bij de toepassing daarvan zooveel beleefde en vleijende gratie, zooveel natuurlijken humor en zoo krachtig werkende scherts gezien, als bij dezen onbekenden voorlezer. Daarbij bezat hij eene schoone stem, welke voor velerlei modulatiën vatbaar was, en aan welke de voordragt van koddige plaatsen en het schielijk in toorn ontsteken bij uitstek gelukten.

Zonderling had zich zijn publiek in groepen om hem heen gevormd. Geen enkel hunner had een heel buis of broek aan. Het waren allen lieden, die van het afval van den dag leefden, en hier bijeen gekomen waren, om bij het materiële levensgenot, zoo als zij dit kennen en smaken, ook eens een geestgenot te hebben. Zoo als ik zeide, omgaven zij den redenaar in een' driedubbelen halven cirkel. De jongsten en kleinsten vormden het eerste gelid, en opdat zij hunnen achterman het gezigt niet benemen zouden, lagen en zaten zij allen door elkander op het niet zeer schoone plein. Sommigen van de levendigsten, welke de voorlezing waarschijnlijk te lang duurde, vermaakten zich met china's-appelen te knikkeren, en wanneer de schil brak dezelve onder elkander te verdeelen en op te eten. Het tweede gelid zat op blokken hout of op oude stoelen, tot dat einde medegebragt, en het opsluitend gelid zag staande over de hoofden heen, om geen gebaar, geene gezigtsverdraaijing van den redenaar te missen.

